Universidad de Deusto
Biblioteca

VIII

Averrois in Aristotel:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Octauum Volumen.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBRI XIIII.

Cum

AVERROIS CORDVBENSIS IN EOSDEM COMMENTARIIS, ET EPITOME.

Theophrasti Metaphysicorum Liber.

Marci Antonij Zimaræ Contradictionum Solutiones, in hos Metaphysicorum Libros.

Quorum omnium recognitionem, & additamentum, versa pagina ostendit.

Bibl. Valkenburg L. Hollandiæ

VENETIIS APVD IVNCTAS.
M. D. LXII.

15941

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN HOC OCTAVO VOLVMINE HÆC CONTINENTVR.

ARISTOTELIS Metaphysicorũ libri Quatuordecim à Bessarione Cardinale Niceno latinitate donati: de nuo vero à summis huius seculi philosophis castigationes redditi, ac in Summas & Capita diuisi.

AVERROIS in eosdem cum ipsius textu Cõmentarij ex Antiquis, doctissimorumq; virorum exemplaribus castigati.

Proœmium in Duodecimum librum, antea quidem Paulo Israelita, nunc vero etiam à Iacob Mantino in Latinum conuersum.

Epitome in eosdem Metaphysicorum libros, Mantino interprete: Aristotelis textibus, vt eis respondet, in margine citatis.

M. Antonij Zimaræ Solutiones contradictionum.

Theophrasti Metaphysicorum liber.

Summarum, ac Capitum index in voluminis initio.

Index

INDEX SVMMARVM, AC CAPITVM LIBRORVM, qui in hoc volumine continentur.

Sũmę ac Capita Primi lib. Metaphy.

SVmma Prĩa. De natura, et perfectione huius diuinæ sciẽtiæ, quæ sapientia dicitur. fo. 1. C

Quæ cognitionum perfectior, quæue imperfectior eẽ dicatur: pariter & cognoscentes. Cap. 1. f. 1. C

Quæ sit sapientiæ natura: & quæ sit in hac methodo intentio. Cap. 2. 2. C

Summa Secunda. Antiquorum opiniones de rerum causis, ac principijs. 3. C

Causarum in modos diuisio: veterumq; opiniones de causa materiali. Cap. 1. 3. C

Veterũ opiniones de eã efficiente. Ca. 2. 3. L

Pythagoricorũ opio ẽ rerũ prĩcipijs. c. 3. 5. A

Opiniões ponẽtiũ vniuersũ eẽ vnũ: nõnullaq; ẽ his, q̃ antea recitatæ sũt, opiõib. c. 4. 5. ξ

De Platonis Philosophia: omniumq; recitatarum opinionum epilogus. Cap. 5. 7. D

Summa Tertia. Antiquorum de rerũ causis, ac principijs opiniones confutantur. 11. A

Aduersus eos, qui prĩcipiũ ofum vnũ, idq; corporeũ statuebãt: aduersusq; ẽt eos, qui plura prĩcipia, et corporea ponebãt. C. 1. 11. b

Examinatio opionis Anaxagoræ. C. 2. 13. K

Discutiuntur opiniones eorum, qui entia aliqua præter sensibilia ponebant: primumq; reprehenduntur Pythagorici, principijs alieniori modo, quàm Naturales vtentes. Caput Tertium. 15. A

Redarguitiones aduersus Idearũ assertores, quomodoq; eunctis naturalium causas inquirere visi sint. Cap. 4. 17. H

Summę ac Capita. ij. lib. Metaphy.

SVmma Vnica. De Veritatis speculatione agitur. 28. E

Veritatis speculationem tum facilẽ, tũ vero difficilem esse. Quoq; pacto Philosophia veritatis scientia rectè appelletur. C. 1. 28. E

In nullo cãrũ genere dari, processum ĩ infinitũ, neq; sursum versus, neq; deorsũ. C. 2. 30. E

Quales debent esse veritatis auditores, quæq; veritatis cognitionẽ impedire soleãt. c. 3. 34. ξ

Sũmæ ac Capita. iij. lib. Metaphy.

SVmma Prima. Dubitationes multæ proponuntur. 36. E

Dubitationis causa exponitur. Cap. 1. ibidẽ.

Dubitationes variæ ad hanc sciam pertinentes proponuntur. Cap. 2. 37. H

Summa Secunda. Examinantur propositæ difficultates. 39. L

Disputãtur difficultates de causarum, principiorũ, ac substãtiarũ cognitiõe. Ca. 1. ibid.

Examinãtur qõnes de Generib. Ca. 2. 47. D

Quæstiones de Vniuersalibus. Cap. 3. 50. M

Vtrum prĩcipia sint eadẽ numero, vel specie. Et an corruptibilium & incorruptibilium eadem sint principia, vel ne. Ca. 4. 52. K

An ens et vnũ sint rerũ substãtiæ. C. 5. 56. E

An numerus, & magnitudo substãtiæ sint, vel ne. Cap. 6. 59. F

Dubitationes de Ideis. Cap. 7. 61. M

Virũ principia potentia sint vel actu mõ. Et vtrũ vniuersalia, an singularia. C. 8. 62. I

Sũmæ ac Capita. iiij. lib. Metaphy.

SVmma Prima. Agitur de quibus habeat prima Philosophia pertractare. 63. K

Ens prout est ens, & primas causas à primo Philosopho considerari. Cap. 1. ibidem.

Quo pacto ens multipliciter dicatur. Ens & vnũ idem esse. Item de ente, vt ens est, et de eius speciebus, ac consequentibus hanc considerare scientiam. Cap. 2. 64. H

Summa Secunda. De Principiorum cognitione. 71. A

Ad Philosophum cõsiderationẽ de principijs oĩbus communibus pertinere. Cap. 1. ibid.

Disputatio contra eos, qui contingere idẽ eẽ, et nõ esse dicũt, et ita arbitrari. C. 2. 74. E

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index

Contra Protagorã, asserentem oẽ quod opinamur, et nobis apparet, verũ eẽ. c. 3. 86. D
Contra eos, qui vel contradicendi studio, vel alia quapiam de eã in dictam opinionem deuenerunt. Item contraria simul eidẽ inesse non posse. Cap. 4. 93. E
Inter cõtradictionẽ nõ dari mediũ. c. 5. 95. b
Contra eos, qui omnia falsa, aut qui omnia vera esse dicebant. Et contra eos etiam qui omnia quiescere aut moueri dicebant. Caput sextum. 97. G

Summa ac Capita. v. lib. Metaphy.

Summa vnica. Nonnullorum nominum multipliciter dictorum significationes distinguuntur. 100. B
De Principio. Cap. 1. ibidẽ.
De Causa. Cap. 2. 101. G
De Elemento. Cap. 3. 104. I
De Natura. Cap. 4. 106. I
De Necessario. Cap. 5. 108. K
De Vno. Cap. 6. 110. C
De Ente. Cap. 7. 115. K
De substantia. Cap. 8. 117. K
De Eodem, Diuerso, Differenti, Simili, & Dissimili. Cap. 9. 118. G
De Oppositis Contrarijs, Diuersis, & eisdẽ specie. Cap. 10. 118. L
De Priori & Posteriori. Cap. 11. 119. D
De Potẽtia & Impotentia. Ca. 12. 121. D
De Quanto. Cap. 13. 124. F
De Quali. Cap. 14. 125. K
De Ad aliquid. Cap. 15. 127. E
De Perfẽcto. Cap. 16. 129. M
De Termino. Cap. 17. 131. D
De Secundum quod. Cap. 18. 131. L
De Dispositione. Cap. 19. 133. A
De Habitu. Cap. 20. 133. D
De Passione. Cap. 21. 135. K
De Priuatione. Cap. 22. 134. A
De Habere. Cap. 23. 135. C
De Ex aliquo. Cap. 24. 135. M
De Parte. Cap. 25. 137. A
De Toto. Cap. 26. 137. K
De Mutilo. Cap. 27. 138.
De Genere. Cap. 28. 140.
De Falso. Cap. 29. 141.
De Accidente. Cap. 30. 142.

Sũmæ ac Capita. vj. lib. Metaphy.

Summa Prima. Declaratur de quo ea prima Philosophia consyderet, ex distinctione consyderationis, & modi definiendi aliarum scientiarum, quarum hic fit diuisio. 143. I
Summa Secunda. Declarantur quædam entis species, q̃ ab hac sẽa secludũtur. 147.
Dari ens p accidens, quidq; illud sit. ibidem
De Ente vero, & falso, omittendumq; eẽ ens per accidens, verumq; ac falsum, ac de ente vt ens est considerandas esse causas, & principia. Cap. 2. 151. F

Summę ac Capita. vij. li. Metaphy.

Summa Prima. Proponit de Substantia agendũ esse, eũ sit primũ entiũ. 152. I
Substantiam multis modis entium omnium primum esse. ibidem
Quæ manifestissime videntur esse substãtiæ, & an ea sola substãtiæ sint, vel alia etiã, multorum opiniones. Cap. 2. 155. E
Summa Secunda. De ipsa substantia. 157. F
Substantia quot modis dicatur, et quæ proprie substantia sit. Cap. 1. ibidem.
De ipso quid est agẽdum esse: Et quid ipsum sit. Cap. 2. 160. D
Quomodo substãtiarum, accidentium, ac copulatorũ sit ipsũ quid ẽ, et defiõ. c. 3. 162. b
Dubitationes quædã circa copulatorum definitiones, & eorum, quæ ex additione dicuntur: substantiarumque primo & simpliciter, aliorum vero quodammodo esse definitionem. Cap. 4. 166. G
Quo pacto ipsum quod quidest, & vnumquodq; in primis, et ijs, quæ per se dicũtur, idem sit, in alijs vero quæ per accidens quodammodo. Sophisticarum item redargutionum solutio. Cap. 5. 168. G

Index

Entium alia natura, alia arte, alia casu: omnia vero ab aliquo, ex aliquo, & aliquid fieri. Cap. 6. 171. L
Formam non fieri, sed compositum ex materia & forma. Cap. 7. 175. B
Non dari aliquam formam à singularibus separatam. Cap. 8. 177. E
Cur quædam ab arte, & à casu fiant, quædam vero minime. Cap. 9. 178. I
Omnia ex vniuoco generari. C. 10. 179. G
Formam non generari non tantum in substãtiæ, sed & in cæteris prædicamentis verum esse. Cap. 11. 181. M
Dubitationum solutio. An partium rationes in totius ratione ponantur. Et an partes toto sint priores. Cap. 12. 182. F
Quænam formæ, quæne cõpositi partes sint in ipsa definitione. Cap. 13. 188. H
Quo pacto ex definitionis partibus vnũ fiat, vbi de definitionibus secundum diuisionem multa. Cap. 14. 193. H
Quosdam alia substãtias nõ esse. Ad hoc aũt dubitationem sequi, nullius rei esse definitionem. Cap. 15. 197. A
Quæ sequuntur incommoda aduersus asserentes ideas substantias esse, & separatas, et ipsas ex genere & differentijs constare. Cap. 16. 200. B
Singularium non esse definitiones, & propterea nec etiam Idearum. Cap. 17. 201. F
Natura, quæ videntur substantiæ, potentias, et partes esse. Cap. 18. 204. E
Ens & vnum, sine ipsum ens. & ipsum vnũ non esse rerum substantias. Ca. 19. 204. M
Quid proprie substantiam dicere oporteat: eamq; non elementum, nec compositum, sed principium esse. Vbi de quæstione propter quid multus sit sermo. Cap. 20. 206. D

Summa ac Capita. viij. li. Metaphy.

Summa vnica. Agitur de sensibilium substantiarum principijs, Materia scilicet, & Forma. 209. E
Dictorum recollectio. Cap. 1. ibidem.
Substantiæ diuisio, Materiamq; substantiam esse. Cap. 2. 210. E
De substantia, quæ forma & actus est. Item definitiones formam et materiam complectentes, potiores esse, quam quæ alterum tantum. Cap. 3. 211. H
Dubium, vtrum nomina compositorum, formarumne signa sint. Compositum non formam generari. Antitheticæ item dubitationis solutio, definitionem nõ dari astruentis. Cap. 4. 215. D
Quo pacto substantiæ numeri dici possint. Cap. 5. 217. F
De Materiali rerum principio, eodem ac diuerso: agenteq; etiam. & quo pacto ad q̃rentem causam per omnia causarum genera sit respondendum. Cap. 6. 218. I
Non oĩa contraria vicissim fieri, nec omniũ esse materiam, & quo pacto materia cuiusq; ad cõtrarium se habeat. Cap. 7. 221. F
Dubitationis solutio, quæ ea est, vt definitiones, & numeri vnũ sint in rebus cõbus, & vnionis materiæ ac formæ. Cap. 8. 222. L

Summæ ac Capita. ix. li. Metaphy.

Summa Prima. Agitur de Potẽtia. 225. H
Dicenda proponuntur. Cap. 1. ibidẽ.
Diuiditur Potẽtia i sua signata. c. 2. 226. C
Distinguuntur potentiæ per earum subiecta. Cap. 3. 227. E
Contra negantes potentiam, nisi cum res sit in actu. Cap. 4. 229. F
Contra ponẽtes oĩa possibilia. C. 5. 231. M
Quæ potentiæ præcedente opere in re significantur, quæ vero non: & quo pacto potẽtiæ ad actum deducantur. Cap. 6. 233. K
Summa Secunda. De Actu. 235. E
Quid & quale sit id, qd actu dicitur. ibidẽ.
Quando aliquid dicendum est potentia esse, & quando non. Cap. 2. 237. E
Actum priorem esse potentia, generatione, et tempore. Cap. 3. 239. D
Actũ substãtia priorẽ eẽ potẽtia. c. 4. 241. A
Actũ priorẽ eẽ studiosa potẽtia. C. 5. 244. K

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quo pacto designationis Geometricæ actu inueniuntur. Cap. 6. 245. H
Quo pacto ex veritate, & falsitate, actus potentia sit præstantior. Cap. 7. 246. I

Summę ac Capita. x. lib. Metaphy.

Summa Prima. Agitur de vno secundum se considerato. 249. E
Quot modis vnum dicatur: & aliud esse quærere, quæ vnū dicuntur, & vni esse, ac eius rationem. Cap. 1. ibidem.
Vnius esse ac naturam maxime in hoc considerare, quòd prima omnium mensura sit: proprissime vero ipsius quanti, & ab ipso in alijs mensuram dici. Cap. 2. 250. L
Mensuram vnam eē & indiuisibilem quo pacto sit intelligendum. Eamq; semper eiusdem generis esse. Et quo pacto scia ac tēpus mensurare rū esse dicantur. Ca. 3. 257. B
Dubitationis solutio, an vnum sit rei substantia: ipsiusq; ad ipsum ens comparatio. Caput. 4. 255. C
Summa Secunda. De vno respectu multitudinis considerato: vbi de contrarietatibus quamplura. 257. L
De Vno, & Multitudine, ac ijs, quæ ad ipsa consequuntur. Cap. 1. ibidem.
Contrarietatem differentiā esse pfectam: & quo differant ipsa contraria. C. 2. 260. L
Primum contrariorū esse priuationē & habitum: omnemq; cōtrarietatē priuationem esse, & non econtra. Cap. 3. 262. G
Quo pacto Æquale magno & paruo opponatur. Cap. 4. 264. E
Quo pacto vnum, et multa opponantur. Caput. 5. 266 L
Media contrariorum in eodem genere cum ipsis cōtrarijs eē, ac exipsis cōpon. c. 6. 269. g
Differentiam secundum speciem contrarietatem esse Cap. 7. 272. B
Dubitationis solutio cur quædam contrarietas diuersā specie faciat, quædam vero nō. Et an materia diuersa specie faciat, vel ne. Cap. 8. 273. K
Quæ sint contraria, quæ generica faciā differentiam. Cap. 9. 275.

Summę ac Capita. xj. lib. Metaphy.

Summa Prima. Reassumuntur dubitationes, de quibus in Tertio lib. habitus sermo. 277.
Mouentur dubitationes circa Sapientiæ cōsyderationem. ibidē
Proponuntur dubitationes de rebus ijs, q ab hac scia cōsyderari dicūtur. c. 2. 278.
Summa Secunda. Narrantur ea, quæ ad ius scia consyderationem pertinent, de q bus in Quarto lib. Ex ijs autem nonnullorum quæstionum supradictarum solutiones elūciuntur. 278.
Primam Philosophiam de ente, prout est ens speculari: quod vt ea, quæ ab vno, vel vnum dicitur. Cap. 1. 279.
Primum Philosophum versari circa communia principia in vniuersum. Ca. 2. 279.
Quòd circa primum principium non contingat falsum dicere: redarguunturq; illi, aliter senserint. Cap. 3. 280.
Redarguitur Protagoræ opinio falsa, assentis omne, quod opinamur, verū esse: assiturq; deceptionis ipsius causa. C. 4. 281.
Quibus supradicta opinantibus eū difficile, facileue sit occurrere. Item locutiones nec veras, nec falsas eē posse eē. c. 5. 281.
Summa Tertia. Annotatur Primæ Philosophiæ ad alias scientias differentia. Item per accidens à scientiarum consyder. abūcitur: de quibus omnibus supra in xto. 282.
Primā Philosophiā ab alijs differre scies quarum hic fit diuisio ex consyderandi tione, ac desiniendi modo. ibidē
Ens per accidens à nulla consyderari scie ipsumq; non habere causas, nec princi Nec etiam de ente vero quærenda esse p cipia. Item de fortuna causa per acci existente. Cap. 2. 282.
Summa Quarta. De Motu, de Infinito, nisi

tionibus motus, & nonnullorum terminorum definitionibus: de quibus in Tertio, & Quinto Physicorum. 282. L
De Motu. Cap. 1. ibidem.
De Infinito. Cap. 2. 283. I
Distinguitur motus per se à motu per accidens. et secundum partem. Quot modis ab quid in aliud mutari dicatur. In quot, & quibus prædicamentis sit motus. Immobile item quot dicatur modis. Cap. 3. 284. G
Nonnullorum terminorum assignantur definitiones. Cap. 4. 285. I

Averrois Proœmium in Duodecimum Metaphysicorū Paulo Israelita, et Jacob Mantino interpretibus. 286. A

Summæ ac Capita xij. li. Metaphy.

Summa Prima. Agitur de substantia Sensibili. 290. H
De substantia speculationem esse oportere, ex Antiquorum ēt opinionibus. Ca. 1. ibid.
Diuiditur substantia in sensibilem & immobilem, illaq; in sempiternam & corruptibilē. Item ostenditur in sensibilibus substantijs materiam necessariā esse: triaq; ipsarū esse principia. Cap. 2. 292. G
Nec materiam, nec formam generari, Item quo pacto formas dari non male dixerit Plato: & cur etiam non cogamur nos ea ponere. Cap 3. 297. K
Quot, quibusq; modis sensibilium rerū principia eadem dici possint, & quibus minime. Cap. 4. 305. I
Summa Secūda. De substātia immobili. 313. A
Necessarium esse dari substantiam aliquam immobilem, perpetuam, semperq; actu existentem. Item actum potentia esse priorem. Cap. 1. ibidem.
Quo pacto dicta substātia, quæ primū ē principium, immobilis moueat. Ca. 2. 318. D
De Vita, essentia, perfectioneq; primi principij, & contra nonullos dicētes in ipso nō eē optimum ac pulcherrimū. Cap. 3. 321. H
Quot sint numero substantiæ immobiles, ac sphæræ, quæ ab eis mouentur, opiniones tum aliorum, tum propria: ac peradmodum Antiquos de ipsis loquentes confirmatio. Caput. 4. 326. A
Examinantur nonnullæ dubitationes circa primi intellectus ītellectionē. C. 5. 334. E
Summa Tertia. Quo pacto vniuersi natura ipsum bonum, ipsumq; optimū habeat, opinio propria, aliarūq; impugnatio. 336. D

Sūma ac Capita. xiij. lib. Metaphy.

Summa Prima. De Mathematicarum rerū essentia pertractatur. 340. H
De quibus agendum sit in subsequentibus libris. Cap. 1. ibidem.
Mathematica substantias nō esse magis, quā corpora, nec eis priora nisi ratione, nec ab eis separata esse posse. Cap. 2. 340. M
Mathematica, & entia esse, & quo pacto: et quo modo non priora, & quomodo priora. Vbi de abstractione multa. Ca. 3. 342. A
Sūma secūda. Disceptatio cōtra Ideas. 342. K
Quæ mouerint Ideārum assertores ad eas ponendas. Cap. 1. ibidē.
Destruuntur fundamenta eorum qui Ideas ponunt. Cap. 2. 343. B
Ideas ipsas neq; rebus, neque scientijs prodesse. Cap. 3. 343. I
Summa Tertia. Opinionum, numeros substātias separatas ponentiū, destructio. 344. A
Quot modis possibile sit dicere numeros substantias esse separatas, & qui modis illis vsi sint. Cap. 1. ibidem.
Disputatio contra ponentes Ideas numeros esse. Cap. 2. 344. K
Destruuntur opiniones: Et ea, quæ numeros mathematicos verum principia ponit: Et ea, quæ eundem esse numerum, & mathematicum & idealem dicit: Et ea, quæ Pythagoricorum est, dicentium numeros quidem separatos non esse, sed ex ipsis constare corpora. Redditurq; earum erroris causa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index

si. Cap. 3. 346.H
Considerandum esse quid. & quomodo dicatur, ideas, numerosne esse rerum principia. Ostenditur autem quod Ideæ principia esse non possint. Cap. 4. 349. D
Difficultatis determinatio, quo pacto vniuersalis dicatur esse scientia, si substantiæ separatæ non sint. Cap. 5. 349. H

Sūma ac Capita. xiiij. li. Metaphy.

Summa libri. In hoc libro disputat contra eos, qui mathematica, vel ideales numeros entium principia ponebant. 350.C
Circa immobiles, substantias non posse principia contraria existere. Cap. 1. ibidem.
Narrantur opiniones multæ Antiquorum de principijs. Cap. 2. 350.G
Narratæ opiniones confutātur. C. 3. 350.K
Multis de causis Antiquos in has causas lapsos fuisse: præcipue vero ob Parmenidē dicentem ipsum ens vnū esse: quod ab Aristotele redarguitur. Cap. 4. 351.K
Examinantur opiniones variæ ponentium numeros rerum principia: eædemq; improbantur. Cap. 5. 352.I
Dubitatio, quo pacto bonum in ipsis principijs insit: de qua re diuersæ Antiquorum redarguntur opiniones. Cap. 6. 353.K
Contra ponentes locum simul cum magnitudinibus fieri. Item contra dicentes ex numeris, vt ex elementis, entia fieri, ipsum autem aliud ex alio esse. quot modis dicatur non dividentibus. Cap. 7. 354.G
Numerum non esse causam aliquam ipsārū rerum. Cap. 8. 354.L
Contra ponentes bonum, quod est hic, omne à numeris prouenire. Cōtra etiam nonnullos Homeri expositores, fatua quædam in numeris dicentes. Et quo pacto in numeris ponendum est ipsum bonum. C. 9. 355.B

Epitomes Auerrois dicta Arist. textibus vtrisq; in margine inuicē citatis, sunt accommodata. 356.B

Capita lib. Metaphy. Theophrasti.

Dubitationes, quo pacto se habeant intelligibilia cum naturalibus, & quæ sint ipsa intelligibilia. Cap. 1. 396.K
Dubitationes de desyderio superiorum ac inferiorum rerum. & an inferiora sint cœli partes, & quo pacto. & an circularis latio sit de cœli substantia. Cap. 2. 397.D
Narrantur opiniones multæ circa verū principia. Cap. 3. 397.M
Dubitatio, an principia informia sint, vel formam adepta. Cap. 4. 398.D
Dubitatio circa principiorum motum, & quietem. Cap. 5. 398.H
Dubitatio, quo pacto entium diuisio in materiam, & formam fiat. Cap. 6. 398.L
Dubitatio, quo pacto vniuersi natura in contrarijs existat. Cap. 7. 398.M
De varijs sciendi modis: quibusq; vnūquodq; ipse persequi deceat. Quo item pacto circa principia speculari debeamus. Caput Octauum. 399.B
De causa Cuius gratia in inferioribus à superioribus dependentibus: vbi & nonnulle Antiquorum opiniones adducuntur. Caput. 9. 400.A

FINIS.

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

METAPHYSICORVM

LIBER PRIMVS,

Bessarione Cardínale Niceno interprete:

Cum Auerrois Cordubensis Commentarijs.

SVMMAE LIBRI.

In Prima agitur de natura, & perfectione huius Diuinæ scientiæ, quæ Sapientiæ dicitur. In Secunda, Antiquorum narrantur opiniones de rerum causis, & principijs. In Tertia, eædem confutantur opiniones.

Summæ Primæ Caput Primum. Quæ cognitionum perfectior, quæue imperfectior esse dicatur: pariter & cognoscentes.

Vide principiū Epitomes Auer. & cognoscere.

OMnes hoīes natura scire desyderant. Signum autem est sensuū dilectio. nam & absq; vsu propter seipsos amant. præ cæteris autem, qui p oculos fit. non enim vt agamus solum, verum etiam nil acturi, ipsum videre præ omnibus alijs, vt ita dicam, eligimus. causa autem est, q; sensuum hic vel maxime nos cognoscere quicquā facit, multasq; * differentias manifestat. Natura itaque animalia sensum habentia fiunt, à sensu vero quibusdam eorum non innascitur memoria, quibusdam vero innascitur. & ob hoc alia prudentia, alia disciplinarum capaciora sunt, q̄s illa, quæ memorare non possunt. Prudētia quidem absque eo q̄ discant, quæcunq; scilicet audire sonos nō possunt, vt apes, & si quod aliud animalium genus simile est. Discunt autem quæcunque vnā cū memoria hunc quoque sensum habent. Cætera igitur imaginationibus, ac memorijs viuunt: experientia vero parum participant. humanum autem genus arte etiam, ac ratiocinationibus. Fit autem ex memoria experiē

Apes audiru carent.

* a.c. addit erum. Vide con. ta. Zim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G tia hoïbus. multę etenim eiusdē rei memoriæ vnius experientię vim efficiunt. Quare experientia penè simile quid sci entię, ac arti esse videtur. p experiētiam autem ars, & scientia hoïbu ef ficitur. experiētia. n. vt recte ait Polus, artem effecit, inexperien tia vero fortunā. Fit autem ars, cùm è multis experimentalibus conceptibus vna de similibus vniuersalis opinio fiat. opinari etenim cp Calliæ hoc morbo la- H boranti hoc conduxit, sibi Socra ti, ac sigillatim alijs multis, expe rientiæ: cp aūt oïbus huiusce mo di fm vnam spēm determinatis hoc morbo laborantibus cōdu xit, vtpote pituitosis, aut biliosis, aut febre ardente febricitantibus, hoc artis propriū est. Ad agēdum itaq; nil videt experiē tia differre ab arte. quinimo videm⁹ expertos magis id, quod intendunt, consequi q̄; illos, qui rationem abs q; experientia tenent. Causa vero est, cp experien I tia singulariū, ars aūt vniuersa- Actiones, ac gñatio- nes oēs cir ca singula re sunt. lium cognitio est. actiones aūt, ac generationes oēs circa singu lare sunt. non enim hoïem, nisi per accidēs sanat qui medetur, sed Calliam, aut Socratem, aut alium quempiā eorum, qui sic dīr, cui accidit hoïem esse. Siqs itaq; rationem abs q; experiētia teneat, & vle quidē cognoscat, quod autem sub eo particulare est ignoret, sępenumero errabit à sanādo. id enim magis sanabile est, qđ singulare est. Nihilomi nus scire, & cognoscere magis K arti, q̄; experientiæ arbitramur inesse: ac eos, qui artem tenēt, q̄; eos, qui experientiam habēt, sapientiores esse putamus: eò cp sapientia pp scīam magis omnes sequitur. hoc aūt, qm̄ illi quidē sciunt causam, hi vero minime. experti etenim sciūt quidem cp est, ppter quid autem nescīūt: illi vero propter quid, & causam cognoscunt. Quare & eos, q̄ in quaq; re Architecti sunt, honorabiliores & doctiores, ac eis, q̄ manibus operant, sapientiores L putamus: quoniam causas eorum, quæ fiunt, sciunt, illi vero, sicut & quædam inanimata, faciunt quidem, sed nescientia faciunt ea, quæ faciunt, vt ignis comburit. sed inanima ta natura quadam horū singula faciunt: manibus laborantes, p- pter consuetudinem. tanquam sapientiores sint, non prout acti ui sunt, sed prout rationem hñt, causasq; cognoscunt. Et prorsus Signū & tis est po signum scientis est posse docere. se docere quamobrem magis artem q̄ ex- M perientiam scientiam esse putamus. illi. n. possunt, hi vero minime possunt docere. Præterea sensum nullum putamus sapiētiam esse. tametsi singulariū hæ maxime propriæ cognitiones sunt, de nullo tñ dicunt propter quid, vt propter quid calidus ignis, sed solum cp calidus. Primum itaq; cuiuscunq; artis supra cōis sensus inuentorem, nō solum qm̄ vtile esset, quod muē

tum

A tum erat, verum ēt vt sapientē, & cæteris præstantem (vt verisimile est) hoïes admirabāt. Cùm aūt plures artes inuenirent, quarum aliæ ad necessaria, aliæ ad degendū essent, semp tales sapiētiores illis esse putamus, cp eorū scientiæ non ad vtilitatē essent. Quò fit, vt hmōi iam oïbus institutis, illæ sapientiarum, quæ neq; ad degendum voluptarie, neq; ad necessaria conducunt, inuentę sint: & in illis locis primo, vbi vacabant. quare circa B Aegyptum Mathematicæ artes constitutæ sunt. illic. n. gēs sacerdotum vacare permissa est. Dictum autem in Moralibus est, quænam sit artis & scientiæ differentia, ac cæterorum, q̄ eiusdē generis sunt. Cuius aūt gratia hūc sermonē facimus, illud est, quod appellatam Sapientiā circa primas causas, & principia oēs arbitrant versari. Quare, vt dictum est prius, expertus quidem sensum quencunq; habentibus sapientior esse videtur: ar- C tifex vero expertis. architectus eriam manibus laborante: speculatiui autem factiuis. Quòd igit sapientia circa aliquas causas, et principia scientia sit, patet.

Quæ sit Sapientiæ natura: & quæ sit in hac methodo intentio. Cap. 2.

QVoniam autem hāc sciētiam querimus, hoc vti que fuerit consyderandum circa quales causas, & qualia principia scīa sapientia D est. Si itaq; repetat quisquā quas de sapiente opiniones hābem⁹, fortasis ex hoc magis apparebit. Primo igit opinamur sapiētem maxime oīa, vt posse est scire, non habētem singulariter eorum scientiam. Deinde illū, qui difficiliora, neq; scitu facilia hoī cognoscere possit, sapiētem existimamus. sentire. n. oïbus cōe est. quamobrem facile, & neutiq; sapiēs est. Item illum, qui certior, ac magis docere valens causas reddat, sapientem in oī scien E tia esse. Scientiarum quoq; illā, quæ gratia suīpsius, & pp ipm scire, q̄; illam, quæ aliorum gratia eligenda sit, magis sapientiā esse. Et principaliorem, q̄; ei sub ministrantem, potius sapientiā esse. non. n. vt sapienti præcipiatur, sed vt ille præcipiat: nec vt ille ab altero, sed vt ab eo minus sapienti suadeat, decet. Opiniones itaq; tales, ac tot de sapiētia, & sapientibus habemus. Horū aūt hoc quidem, oīa inquam sci re, illi, qui maxime vlem scīam F habeat, necesse est inesse. hic, n. quodam modo omnia subiecta scit. Ferè autem & difficillima hominibus cognitu sunt ea, quę maxime vniuersalia sunt, siquidē remotissima sunt à sensibus. scientiarum autem illæ certiores sunt, quæ maxime primorū sunt. nam quæ sunt ex paucioribus certiores ijs sunt, quæ ex additione dicuntur: vt Arithmetica quàm Geometria.

"habuim⁹ Condiciones requisitæ ad sapientem.

Vīa maxime difficillima cognitu. Vide contra Zim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G At vero illa magis docet, q̄ causas speculatur. ij. n. docent, q causas singulorum dicunt. Intellige re aūt, & scire eorum ipsorū gratia, illi præcipue scientię ineſt, q̄ eius eſt, quod maxime ſcibile ē. qui. n. ſcire eius ipſius gratia eligit, eam, quę maxime ſcia eſt, p̄cipue eliget. talis aū t eſt eius, qđ maxime ſcibile. maxime aūt ſcibilia ſunt ipſa prima & cauſę; pter hæc. n. & ex ijs cætera cognoſcunt, ſed nō hęc p̄ ſubiecta.

H Principalisſima aūt ſcientiarū, & principalior ſubminiſtrante ē, q̄ cognoſcat id, ob qđ quodq; agēdum ſit. hoc aūt eſt bonum cuiuſq;, & vſr quod in oī natura optimū eſt. Ex oībus itaq; dictis, in eādem ſcientiā cadit, qđ quæriť, nomen. oportet etenim primorū principiorum, & cauſarū eam ſpeculatiuam eſſe. nā & bonum, & cuius gratia vna de cauſis eſt. Quod aūt nō factiua, ēt ex primis philoſophantibus patet. pp admirationem. n. & nunc, & primo cœperunt homines philoſophari. à principio

I quidem, admirando ea, q̄ de dubitandis faciliora erant: deinde paulatim vlterius procedentes, etiam de maioribꝰ dubitando, vt de paſſionibus Lunæ, & eorum, q̄ circa Solē, & ſtellas fiūt, ac de generatione vniuerſi. Qui vero dubitat & admirať, putat ſe ignorare. quare Philoſophus amator fabularum quodā mō eſt, eo q̄ fabula ex mirandis conſtat. Quare, ſi pp fugam ignorā tię philoſophati ſunt, patet q̄ cā

K cognoſcendi, & nullius vſus gratia ipſum ſcire proſequebantur. Teſtať aūt id ipſum, qđ contingit. ferè. n. oībus inuentis, q̄ ad neceſſaria, & facilitatē, ac ad degendum conducant, hmōi prudentia q̄ri cœpta eſt. Patet itaq;, q̄ ob aliam nullam vtilitatem q̄rimus, ſed quemadmodum dicimus, liber hō de eo, qui ſuī ipſius, & nō alterius gratia eſt, ita & hæc, ſola ſcientiarū libera eſt: ſiquidem ſola hæc ſuī ipſius gratia eſt. Quare merito non huma

L na eius poſſeſſio putabitur. natura etenim hoīum in pleriſque ſerua eſt Quapropter ſecūdum Simonidem Deus vtiq; ſolꝰ hāc habet dignitatem. Hoīem vero indignum non quęrere illam, q̄ ſibi conuenit, ſcientiam. Quod ſiquid Poetæ dicunt, & natura comparatum eſt vt diuinitas in uideat, in hoc maxime id veriſſimile eſt cōtingere, & infelices omnes eſſe, qui altiora ſe q̄runt. Sed nec diuinam naturā inuidā

M eſſe conuenit. Poetæq; ſecundū prouerbium, multa mentiunť. Nec aliā q̄: huiuſcemodi decet honorabiliorem putare. quæ. n. diuiniſſima, eadem etiam honorabiliſſima eſt. Talis vero biſariam duntaxat vtiq; fuerit. nam & illa, quā maxime Deꝰ habeat diuina ſcīarū eſt, & ſiqua ē, q̄ diuinorū ſit. hæc aūt ſola vtrunq; cōſecuta eſt. Deus etenim tū cā oībus eſſe videtur, tum quoddā principium: & talem aut ſolus, aut

Propterad mirari homines & nūc & primo cœperūt philoſophari.

Philoſophus amator fabularum.

Hoſuꝰ tura multiplicitꝰ ſerua eſt.

* cata methodus.

Poetæ mentiuntur.

A aut præcipue Deus habet. Cętę itaq; oēs magis ea neceſſariæ ſunt, nulla uero melior. Oportet aūt quodā modo eius ordinē in cōtrariū nobis inquiſitionum, quæ à principio fiebat, cōſtitui. incipiūt etenim oēs, vt dixim⁹, ab admiratiōe, an ſic ſe habeat. ſicut de p̄ſtigioſis, quæ p̄ ſe ipſa mouenť, illi, qui nondū ſpeculati ſunt cauſam. aut de ſolſtitijs, aut de diametri incōmenſurabilitate. admirabile enim oībus uidetur, ſiquid, cū nō ſit minimū,

B nō menſureť. decet aūt in cōtrariū, & in melius, ſm prouerbiū, conſumare. quēadmodū in his fit, cūm diſcant. nil enim magis vir Geometricꝰ admiraretť, q̄: ſi diameter cōmenſurabilis fieret. Quænā igitur natura eius ſcientiæ, quæ quæriť, & quæ intētio, quā debet quæſtio, & tōtus tractatus conſequi, dictum eſt.

SVMMA SECVNDA.

Antiquorum opiniones de rerum cauſis, ac principijs.

Cauſarum in modos diuiſio: Veterumq; opiniones de cauſa materiali.

C Cap. 1.

QVm aſit manifeſtum ſit, q̄ primarū cauſarum oportet ſcientiā accipere (tum. n. ſcire vnūquodq; dicimus, cū primā cauſam nos noſſe arbitramur) cauſæ vero quadrifariā dicanť, quarū Vnā quidē cauſam dicimus eſſe ſubſtantiam, & ipſum quid erat eſſe: nam ipſum quare

D primū referť ad rationē vltimā, cauſa aūt & principium, ipſum quare primū: Vnam vero materiam, & ſubiectū: Tertiā autem, vnde principiū motus: Quartā vero oppoſitā ei cauſam, & cuiꝰ gratia, & bonū. hoc enim finis totius motus, & generationis ē. de his aūt oībus & ſi ſatis in de Naturalibus ſpeculatū ſit, nihilominus tñ illos quoq;, qui ante nos ad entiū perſcrutationē venerūt, & de veritate philoſophati ſunt, aſciſcam⁹. patet enim, q̄

E illi ēt principia aliqua, & cauſas dicunt. Proderit itaq; profecto huic trāctatui nſię, ſi illa breuiter repetem⁹. aut enī aliud cauſæ genꝰ inueniem⁹, aut certe magis illis credemus, quæ nunc dicta ſunt. Plurimi igiť eorū, qui primo philoſophati ſunt, ſolas illas exiſtimarūt omniū eē principia, q̄ in materiæ ſpecie ſunt. ex quo enim oīa entia ſunt, & ex quo primo fiunt, & ad quod vltimū corrumpunť, ſubſtantia quidē permanēte, mutata vero paſſionibus, hoc elementum, &

F hoc omniū entiū eſſe principiū aiunt. & ob hoc nihil fieri, neq; corrūpi opinātur, tanquā huiuſcemodi natura ſemp cōſeruata. quēadmodum neq; Socratē, qñ formoſus, aut muſicus efficitur, ſimplr fieri dicimus, neq;, cūm iſtos habitus amittat, corrūpi: eò q̄ ſubiectum ipſum Socrates p̄manet. ita & cęterorum nihil. oportet enim aliquā naturā aut vnā, aut plures eē, è quibꝰ cętera

*methodo

Opiniones circa eām materialē.

G fiunt, illa conseruata. Pluralitatem tñ, & speciē huius principij non candē oēs dicunt. Sed Thales qdē huiusmodi Philosophiæ princeps aquā ait esse, quare terram quoq; super aquā asserebat esse. Fortassis hanc habuit opinionem, quia nutrimentū omnium humidū esse videbat, ipsum quoq; calidū ex eo factum, eoq; animal viuere. ex quo autē fit, id esse principium omnium. propter hoc igit hāc habuit opinionem. & qñ cunctorū semi-
H na naturā humidā sortita sunt: aqua vero naturæ principium humidis est. Sunt aūt quidam, qui ēt Antiquissimos illos, & nimis â p̄senti generatione remotos, & primos theologizātes sic arbitrantur de natura sensisse. Oceanū nanq;, & Tethyn generationis parentes esse cecinerūt Iusiurandum quoq; deorū aquā esse, stygem ab ipsis Poetis appellatā. honorabilissimū enim quod antiquissimū est. iusiurandum autē honorabilissimū est.
I Si igitur antiqua ista & vetusta de natura opinio est, fortasse nō est manifestū. Thales tamē hūc in modum de prima causa dicit asseruisse. Hipponē etenim nemo dignabitur cū istis cōnumerare, propter intellect⁹ eius simplicitatem. Anaximenes autem, & Diogenes aerē priorē aqua, & maxime simpliciū corporū principium statuūnt. Hippasus aūt Metapontinus, & Heraclit⁹ Ephesius ignē. Empedocles aūt quatuor, vnā cū p̄dictis super K addens etiam terram quartum. hæc enim semp permanere, nec fieri nisi pluralitate, & paucitate cōiuncta, & disiuncta in vnū, & ex vno. Anaxagoras aūt Clazomenius, ętate quidē illo superior, operibus vero inferior, infinita dicit esse principia. ferē enī oīa, quę consimiliū partiū sunt, vt aquā, vel ignem, ita fieri, & corrūpi ait *coniunctione & disiunctione solum. aliter vero nec fieri neq; corrūpi, sed perpetua permanere. Ex his itaq; solam L quis causam illam, quæ in materiæ specie dicitur, putabit.

Thaletis opinio, ponētis aquā principiū.

Anaxag.

*coniūctiōe. Græci.

Hippo.

* vtilitatē. Anaximenis, & Diogenis opinio.

Hippasi & Heraclitī. Empedoc.

Veterum opiniones de causa efficiente. Cap. 2.

Oc aūt modo procedenti bus, ipsa res eos duxit, & coegit vlterius quærere. Nā, & si q̄ maxime omnis corruptio, & generatio ex aliquo vt ex vno, aut ex plurib⁹ sit, cur hoc accidit, & q̄ causa est? Non enim ipsum subiectū sese mutari facit, vt puta, dico q̄ neq; lignū, neq; ęs cā est, vt vtrunq; eo M rum mutet. neq; lignū quidem lectū, æs vero statuam facit, sed aliud quippiā mutationis causa est. hoc aūt quærere, aliud principiū quærere est, perinde atq; id, qđ nos vnde principiū mot⁹ dicim⁹. Qui igit oīno à principio istā viā attigerūt, vnūq; esse subiectū asseruerūt, nil difficultatis sibiipsis reliquerunt. Verū quidā eorū, qui vnū constituerunt, quasi deuicti ab hac qōne,

ipsum

A ipsum vnum immobile dicunt esse, naturāq; totam nō solū fm generationem & corruptionem (hōc enim vetus est, & cui oēs cōsenserunt) sed etiā fm reliquā omnē transmutationem. & hoc eorū est propriū. Illorum igit, qui vnū solum esse dixerunt ipsum vniuersum, nulli contingit talē inspicere causam, nisi fortassis Parmenidi. & huic eatenus, quatenus non solū vnā, verum etiā duas quodam modo ponit causas esse. Illis vero, qui plura
B faciūt, magis accidit dicere. vt puta illis, q calidū, aut frigidū, aut ignē, & terrā. vtuntur enim igne, tanquā motiuā habēte naturā: aqua vero et terra, & huiusce modi, ecōtrario. Post hos autem, & hmōi principia tanquā nō sufficiētia, vt entium naturā generarēt, rursus ab ipsa veritate, vt dixim⁹, coacti, illud, quod sequit, quæsiuerunt principiū. vt enim entia bene se partim habeant, partim fiāt, nec ignē fortassis, nec terrā, nec aliud huiusC cemodi quicquā verisimile est cām esse: nec illos verisimile est arbitrari: nec rursus casui, & fortunæ tantā attribuere rem probe se habet. Quare, q vt animā habēt⁹, ita in natura intellectū inesse causam mūdi, totiusq; ordinis dixerat, quasi sobrius comparat⁹ ad Antiquiores vana dicentes, apparuit. Istas aūt rōnes qui palām attigit, Anaxagoram fuisse scimus. attū Hermotimus Clazomenius dī causam prius dixisse. Qui igitur ita arbitrati D sunt, principiū entiū posuerunt simul tā causam ipsius bene, q̄ illā, vnde motus entibus inest.

Hesiodi opinio.

Susp icaretur aūt aliquis Hesiodām primū hoc quæsiuisse, & siquis ali⁹ amorē, aut desyderiū in entibus, vt principiū posuit, sicuti Parmenides. etenī is vniuersi generationē monstrando. Primū quidem inter oēs Deos amorem, ait, produxit.
Hesiod⁹ vero, añ oīa fuisse chaos "
Deīde terrā spatiosā, atq; amorē "
Qui īter oēs immortales elucet. "E
Tanquā opportunū sit, vt in entibus aliqua causa insit, quæ res ipsas moueat atque coniungat. Hos autem quomodo ordinare oportet, q̄s scilicet eorū primus sit, liceat posterius iudicare. Cū autē contraria quoq; bonis inesse naturæ apparerēt, nec solū ordo, & pulchrū, verū etiam inordinatio, & turpe, pluraq; mala q̄ bona, & turpia q̄ pulchra, ideo alius quidam amicitiā introduxit, & cōtentionē, vtrūq; F vtriusq; horū cām. siquis enim sequatur, & secundū sentētiam accipiat, non secundum ea, quę balbutiēs Empedocles dicit, inueniet amicitiā quidē bonorū causam esse, contentionē vero malorum. Quare, si quis dicat quodā modo dicere, & primū Empedoclem dicere malum, & bonum esse principia, fortasse bene inquiet: siquidem bonorū omnium causa ipsum bonum, ac malorum ipsum malum est.

G Hi quidem, vt diximus, & hucusq; duas causas, quas nos in de Naturalib⁹ determinauim⁹, attigerunt, materiam, & vnde motus. obscure tamen, & nō clare, sed quēadmodum inexercitati in prælio faciunt. etenim illi circumeuntes, egregias plerūq; plagas infligunt. sed nec illi ex scientia, nec isti videntur scire quid dicant. Ferè etenim nullo modo videntur his vti, nisi paulum quiddam. nam & Anaxagoras, tanquā machina vtitur in-
H tellectu ad mundi generationē. &, cùm dubitat propter quam causam necessario est, tunc eum attrahit. in cæteris vero magis cætera omnia, q̄s intellectū causam eorum, quæ fiunt, ponit. Et Empedocles plus quidē isto causis vtitur: neq; sufficiēter tamen, neq; in his reperit, quod se quit. multis enim in locis apud eum amicitia quidē disiungit, contentio vero coniungit. cùm enim in elementa per contentionem vniuersum dissoluitur, tūc
I ignis in vnum coalescit, & cæterorū elemētorum vnūquodq; cùm autem rursus per amicitiā in vnum conueniant, necesse est iterum particulas vniuscuiusq; separari. Empedocles itaq;, præter alios Antiquiores, primus hanc causam diuidens, introduxit. nec unum motus principiū, sed diuersa fecit, & contraria. & adhæc elementa, quæ in materiæ specie dicūtur, quatuor esse primus asseruit, non tamen eis vt quatuor vtitur, sed tanquam K duo essent sola, igne quidē per seipsum, oppositis vero terra, aere, & aqua tanquam vna natura. comprehendat autē quispiam idipsum, ex eius carminibus contemplans. Is igitur, vt diximus, ita, & tot principia asseruit. Leucippus vero, ac eius Leucip & Democriti. * foci familiāris Democritus elementa quidem plenum, & vacuum esse aiunt, dicentes hoc quidem ens, hoc vero non ens: & rursus, ens quidem plenū & solidum, non ens autem vacuum et rarū. L Quare nihilo magis ipsum ens, quàm ipsum non ens esse aiunt, quia neq; vacuū quàm corpus. hæc autē causas entium, vt materiam esse. Et quemadmodum qui vnum faciunt subiectā substantiā, cætera passionibus eius generant, rarum, & densum passionum statuentes principia, similimodo hi quoq; differētias causas cæterorū aiunt esse. Has autem tres esse dicunt, figuram, ordinem & situm. differre etenim ens aiūt duntaxat rhysmo, M diathige, & trope. quorum rhysmus quidē figura, diathige vero ordo, trope autem situs est. differt autē A ab N, figura: A N vero à N A, ordine: Z autem ab N, situ. De motu vero vnde, vel quomodo existentibus inest, & hi, perinde atq; alij, per negligentiam omiserunt. Hactenus itaq; de duabus causis, vt dicebamus, videtur quæsitū à prioribus fuisse.

Pytha-

A *Pythagoricorum opinio de verum principijs. Cap. 3.*

INter hos vero, & ante istos, qui appellati Pythagorici, primi Mathematicis operā dederūt, hæc præponebāt, & in eis nutriti, eorū principia, entiū quoq; cunctorum esse putarūt principia. Cū aūt numeri priores his natura sint, ī numeris ēt plures similitudines tum ad existentia, tū ad ea, quæ fiūt, magis q̄s in igne, in terra, & in aqua cō tēplari videbant. talis etenim,
B vt puta numerorum passio iusti tia, talis vero aīa, & intellectus, alia vero tēpus, cęterarū quoq;, vt ita dicā, vnaquæq; sīt. Item cū harmoniarū in numeris inspicerēt passiones, ac rōnes, qm̄ cætera quidē viderent in omnibus numeris assimilari, numeri vero totius naturę primi, numerorū elemēta, entiū quoq; cunctorū elemēta esse putarunt, totumq; cœlū harmoniā, & numerum esse: & illa quidem, quæ de
C numeris, & harmonijs cōsentanea passionibus, & partib⁹ cœli, ac vniuersi dispositioni mōstrare poterant, colligentes applicabant. Quòd siqd alicubi deerat, supplebāt, vt totus ei⁹ tractat⁹ cōsentaneus esset. dico aūt velut, qm̄ denarius pfectus esse videatur, totāq; numerorū naturā cōprehendere, ideo & ea, quę in cœlo ferunt, decē esse aiunt. cùm vero nouē solūmodo sint, quæ manifeste apparent, decimā oppositā terrā faciunt. Determinatum aūt est â nobis alibi de his D magis exquisite. Sed cui⁹ gratia hęc repetimus, hęc est, vt & ab his ēt accipiamus, quæ ponunt esse principia, & qūo in dictas cā as incidūt. Apparēt etenim ēt isti numerū existimare principiū esse, vt materiā entibus, et vt passiones, ac habitus. numeri aūt elemēta, par, & impar. quorum alterū finitū, alterū infinitum. vnū vero ex ambobus his esse. par etenim & impar eē. numerū aūt ex vno. numeros vero, vt dictū est, totū cœlū. Horū E aūt alij decē aiunt, inter se coordinata esse principia, finitū, infinitū: impar, par: vnū, plura: dextrū, sinistrū: masculinū, fœminum: quiescēs, motū: rectū, curuum: lumen, tenebras: bonū, malum: quadratum, longius altero latere. Quēadmodū ēt Alcmęo Alcmæo. Crotoniates putasse vī. & aut iste ab illis, aut illi ab isto hanc mutuati sunt opinionē. fuit etenim ętate Alcmęo Pythagoræ iā senioris. Asseruit aūt istis sīlr. F in duo nanq; plerūq; humanas res ait distingui, contrarietates dicens, non tū, vt illi, distinctas, sed quascūq;. vt puta albū, & nigrū: dulce, amarū: bonū, malū, paruū, magnū. itaq; indistinctū de reliquis effudit sermonē. Pythagorici vero quot ēt, & quæ sunt cōtrarietates, asseruerunt. Ex ambobus igit̄ his tm̄ accipere ē, q cōtraria principia entiū sunt. quot autē, & quæ illa sint, ex cæteris solū. verū quomodo

illa

G illa ad dictas causas applicētur, clare quidē ab eis non est determinatū: videntur tñ, vt in materię specie ponere elemēta. ex his enim tanquā intrinsecis constare, ac fingi substantiam aiunt. Veterum itaq; ac plura elementa naturæ dicentium mentē ex his satis speculari licet.

Opiniones ponētium vniuersum esse vnū: nonnullaq; de ijs, quæ ante recitatæ sunt, opinionibus. Cap. 4.

H SVnt autē qui de vniuerso, tanquā si vna natura esset, ita asseruerunt. non tamen modo eodē oēs. neq; eius, quod bene, neq; eius, quod fm naturā est. In præsenti itaq; causarum consyderatione nullo modo eō uenit sermo de eis. Nō enim, vt quidam Physicorū, vnum supponentes ipsum ens, nihilominus ex vno tanquā ex materia generāt, sed alio modo hi dicūt. illi enim, cūm generent vniuersum, addunt tamen motū. hi vero immobile esse aiunt. Attamē aliquatenus præsenti perscrutationi proprium est. Parmenides etenim vnum secundū rationē attigisse videtur: Melissus vero secundum materiā. Quare & id ille quidem finitū, hic vero infinitum ait esse. Xenophanes aūt, quanquā prior istis, vnum posuerat (nam Parmenides eius auditor fuisse dicitur) nihil tamen clarum dixit, & neutrius horū naturam attigisse videtur. sed ad totum cœlum respiciens, ipsum vnum ait esse Deū. Hi igit, vt diximus, in præsenti quæstione omittēdi. duo quidem, & penitus tanquam paululum agrestiores, Xenophanes, atq; Melissus. Parmenides vero magis inspiciēs, dicere, quoquo modo videtur. quod enim est præter ipsum ens ipsum non ens nihil iudicās esse, necessario vnū putat ipsum ens esse, & nihil aliud. de quo clarius in de naturalib⁹ diximus. Coactus vero illa, quæ apparent, sequi, & vnū ratione, plura vero secūdum sensum putans esse, duas causas rursum, ac duo principia ponit calidum & frigidum, velut ignem & terrā dicens. Horum autem alterum, calidum scilicet cūm ente, alterum vero cū non ente collocat. Ex dictis itaq; ac ab illis, qui ratione incubuerunt, sapientibus, ista accepimus. A primis quidē & corporeū principium. aquananq;, & ignis, & similia corpora sunt. & horum, à quibusdam vnum, à quibusdam plura corporea principia. vtriusq; tñ ista vt in materiæ specie ponentib⁹. A cæteris vero & hanc causam, & cum ista etiam eam vnde motus statuentibus. & hanc à qbusdam vnam, à quibusdam duas.

Posuerunt principium cuiuslibet speciei corporum vnum, quasi species materiæ. Quidam autem posuerūt istam causam, & coniunxerunt illud, ex quo fit motus, & quidam posuerunt ista duo, & quidam vnum.

Quia

A 1 Os Antiq̄ posuerūt aliq̄d elementū ꝙ principio ex cepta terra, siue posuerint ignē. Idē infra text. c. 12. & 14. Idē 1. de Asia. text. com. 12.

* Materia in rei veritate neq; gñat, neq; B corrūpit. Idē. 1. Phy. 82. sed vide oppositū. 1. Phys. cō. 80. Vide cō. 71.

VIa Antiqui primi Naturales cōueniūt in hoc, ꝙ principiū oīum generabilium est vnum quatuor elementorum, & quidam ponunt ipsum ignem, & quidā aerem, & quidam aquam, præter terram nisi ponētes leges, d. de ipsis narrādo, Posuerunt principium, &c. i. Antiqui vero posuerunt principiū vnū ex qualibet specierum corporū simplicium, s quia quidam posuerunt ignem, quidam aquam, quidam aerem. Et dixit quasi spēs materiæ, quia materia est in potentia, ista autem in actu. * & quia materia in rei veritate non generat neque corrūpitur, ista autēm sunt gñabilia & corruptibilia, & isti non præposuerunt de causis nisi materialem. D.d. Quidam autem posuerunt, &c. i. quidam autem dixerunt causam materialē eē, & addiderunt causam mouentē & agētem: & istorum quidam ponūt istam cām eē vnā, & quidam duas.

*a.l. mollius. a.l. stulti⁹.

Vsq; ad Italicos igitur, & absque illis mēdiocri⁹ cęteri de eis dixerunt. nisi ꝙ, vt dixim⁹, duabus causis vsi sunt. & harum alteram vnde motus quidā vnā, quidam duas faciunt.

C *Vsque ad tempus Italorum, et locuti fuerunt de ista aliq̄ modicū. sed, sicut dixi, qui ponunt causas duas diuersantur in alia causa. quidam enim dicūt ipsam esse unam, & quidam duas, scilicet illud, ex quo fit motus.*

2 Potest intelligi per hoc, quod d. vsque ad tempus Italorum, ꝙ hi scierunt has duas causas tātum, s. materialē, & agentē. D.d. & locuti fuerunt de ista alij modicū, s. de cā formali. narrauit. n. hoc in alio tractatu de Empe. s. ꝙ volebat demonstrare quid est os, & quid est caro: sed nō propalauit ꝙ forma rei debet esse principiū aliud à sex principijs, s. quatuor elementis, & lite, & amicitia, quæ ipse ponebat. D. d. sed sicut dixi, &c. & innuit Anax. qui ponebat intellectum esse motorē tñ: & Empe. qui ponebat duos motores, scilicet amicitiam, & litem.

Pythagorici vero duo quidē eodē modo dixerunt principia. tñ autem addiderunt, quod & proprium eorum est, ꝙ finitū, & infinitum, & vnū non putarunt vllas alias esse naturas, vt puta ignem, aut terrā, aut aliud simile, sed ipsum infinitum, & ipsum vnum substantiam horū esse, de quib⁹ prædicantur. quare & numerū substātiā oīum eē.

Pythagorici autem dixerunt duo principia esse secundum hunc modum. & est illud, quod declaratum fuit eis, & est proprium eis dicere finem & vnum, & infinitum, & non sunt assueti appellare aliud naturam, verbi gratia, ignem & terram & similia, sed ipsum infinitum, & vnum est substantia. sed ex istis ea, quæ ponūt, & numerant. In Græco album.

Pythagorici autem conueniunt 3 cum Naturalibus in hoc, ꝙ dicunt ꝙ principia sunt duo: sed secūdum modum, qui apparuit eis, non fm modum, qui apparuit Naturalib⁹.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Et, cũm d. hoc, in quo conueniunt hæ duę sectæ, d. ꝙ est proprium Pythagoricis, & d. & est ꝓpriũ eis dicere, &c. i. Pythagorici ponũt hęc duo principia. vnum aũt eorum finem, & vnũ, quæ significant eandẽ intentionem apud eos: scḋm aũt principium ponunt infinitũ. Et hæc duo fm istos sunt fm materiã & formã, non fm materiã & agens, sicut erãt apud Antiquos naturales. D.d. & nõ sunt assueti appellare, &c. i. & isti homines cum hoc, ꝙ ponunt hęc duo principia communia oĩbus naturalibus, non ponunt principiũ naturale rebus naturalibus, sicut fecerũt H Naturales de hoc, ꝙ ponunt principiũ naturale rerum naturaliũ. v. g. ignẽ & terram. & innuit per hoc diminutionem earum, cũ non posuerunt rerum naturaliũ principiũ naturale. Non. n. posuerunt hæc duo principia, nisi fm ꝙ opinabantur illa esse principia rerũ: & ꝙ numer⁹ est substãtia retũ naturalium: & ꝙ principia substantię sunt substãtię. & hoc intẽdebat, cũ d. sed ipsum infinitum, & vnũ est substantia, i. sed non posuerunt ipsum infinitum, & ipsum vnum principiũ entium, nisi fm ꝙ est substãtia. & fm hęc duo, principia sunt ét substãtiæ, q̃a sunt principiũ numeri, qui est substãtia entium, principiũ. n. substantiæ debet esse substantia. D.d. sed ex istis, etc. i. ex istis duob⁹ principijs posuerunt entia, quę dicunt esse numerũ, i. cũ existimauerunt entia esse numerũ, & ꝙ principia numeri sunt vnum & multum, dixerunt quòd hæc duo principia sunt entium.

In hunc itaq; modũ & de his asseruerunt. & de ipso quid est incœperunt quidẽ dicere, et definire, sed valde simplr tractarunt. definiebãt nanq; *perfunctorie. & cui primo dicta definitio inesset, hoc esse substantiã rei putarunt: perinde ac si quis putaret idẽ esse duplũ, & dualitatem, qm̃ primũ dualitati duplum inest. sed non est idẽ fortasis duplo, et dualitati esse, quod si non, ipsum vnum erit multa. quod illis quoque accidebat. A prioribus igitur, & cæteris tot licet accipere. K *supple liter.

Et vsi sunt consyderatione valde simplici in definiendo mænifestum, & primũ ens per definitionẽ, quam dixerunt. et hoc est, quod existimabant esse substãtiam rei. sicut homo existimat quòd duplũ & dualitas est idem, quia duplũ prius est dualitate, sed non secundum modum, secundum quem aliquid est duplum, est duo. si igitur non fuerit sic, erit vnum multum. & hoc est, quod accidit illis, & inueniuntur de priori et posteriori alia talia. L M

Idest, & cũ isti hoĩes, s. Pythagorici voluerũt cõsiderare de entib⁹, posuerunt suã cõsyderationẽ in eis in eo, qd est valde simplex, cũ definierunt primũ ens illud, qd est magis manifestũ * & est magis dignũ in esse, & cognitione, s. substantia p definitionẽ, quã dixerunt, s. quia dicunt ipsum esse infinitũ, & vnum, & numerum. D.d. & hoc est, qd existimabãt, &c. i. & hoc, qd existimabant, 4 *2. Idest

A bant, ꝙ natura entiũ est natura numeri, quia numeri prędicant de entibus, est sicut existimatio eorũ, qui existimant duplũ & dualitatem eẽ idem, i. eiusdẽ naturæ: quia duplũ ẽ vniuersalius dualitate, & prius ea naturaliter. quod describit sic, qd cũm aufertur, aufertur aliud, & nõ econuerso: & cũ aliud est, erit illud. D.d. sed non fm modũ, i, sed non secundũ modũ, fm quem aliquid est duplũ, est duo, i. ꝙ cũ de aliquo aliqua plura vno prędicant, nõ est necesse vt eodem modo prædicent de eo, neq; vt ꝑdicatũ demonstret substantiã illius. D.d. si igitur non fuerit sic, erit vnũ multũ. id ẽ si igitur natura posterioris non fuerit alia à natura prioris, tũc natura vnius & natura pluris erunt eadẽ. & intendebat per hoc ꝙ, si entia essent numeri, quia numerus est prior entibus, tũc plus esset vnum, & vnum plus. D.d. & hoc est, quod accidit illis. i. & impossibile accidẽs dicẽtibus entia esse numerum est, sicut impossibile accidens opinantibus esse vnum plus, ideſt ꝙ contraria sunt vnum, quia sunt in vno. Deinde d. & inueniuntur de priori & posteriori alia B talia. i. & multa alia talia sunt priora sensibilibus hoc modo prioritatis, sicut est numerus. Quia igitur fecerunt numerũ esse substantiam sine illis alijs priorib⁹ naturalibus: & omnia ista reducũtur ad hoc, qd prius fm definitionem homo debet esse prius natura secundum esse. & hoc magis declarabitur in tractatibus substantiæ. C

Prius naturaliter describit sic, qd cũ auferẽ, auferẽ aliud, & nõ econtra. Idẽ s. Met. ca. de priori. & 1. Ph. c. 31. & ꝙ ibi.

De *Platonis Philosophia: omniumq; reciitatarum. opinionũ epilogus. Ca. 5.* D

POst dictas vero philosophias disciplina Platonis superuenit, in pleriscq; qdẽm istos secuta, quædam autẽ ẽt propria, vltra Italicorum habens philosophiam. Cũ Cratillo nanq; ex *recenti conuersatus, et Heracliti opinionibus assuetus, tanq; omnibus sensibilibus semper defluentibus, & de eis non existente scĩa, hęc quidem ẽt postea ita arbitratus est. E Cùm vero Socrates de moralibus quidem tractaret, de tota vero natura nihil.

*adolescẽtia.

Socrates circa moralia negociatus est, & circa naturalia nihil.

Et post hoc, quod dictum fuit de modis philosophiæ, inuẽta fuit philosophia Platonis, & sequebatur illos in multitudine, in vnitatibus autem erat secundum opinionem Italorum. Et primũ quod contingit post Demo. fuit opinio Herculeorũ, s. quod omnia entia sunt semper in fluxu & quòd nulla est in eis scientia. istas igitur F opiniones secũdum hoc accepimus in postremo. Socrates autem locutus fuit in moralibus, & nihil dixit de natura.

Et postquam inuenti fuerũt isti modi philosophiæ, s. Pythagoricorum, & vlr qui ponebant mathemathica principia entium & naturaliũ, s. Anaxagorę, & Empedoclis, & Democriti, inuenta fuit philosophia Platonis. & dicit, ꝙ consequebatur illam in multitudine, ideſt ꝙ Plato 5

Primi Naturales in Italia fuerunt Anax. Emp. & Democri.

G Plato cõsequebatur in pluribus suis opinionibus opinionẽ Pythagoricorum, & in paucioribus opinionẽ Italorũ & fuerunt primi Naturales in Italia, ſ. Anaxagoræ, & Empedoclis, & Democriti. Et dicit, ꝙ Plato sequebatur in maiori parte Philoſophiæ suæ eos, qui ponebant mathematicas causas rerũ sensibilium. qa Plato dicebat formas esse, & opinabatur naturã formarum, & numeri naturã esse eandẽ: vt declaratũ erit in tractatibus substantiæ. & opinabatur ꝙ quatuor elementa sunt cõposita ex superficiebus æqualiũ laterum & angulorũ: & sunt quinq; dicta corpora in vltimo Euclidis, & consequebatur Naturales in dicendo materiã esse, & quatuor elementa esse. D.d. & primum. quod contingit post Democritum, fuit opinio Herculeorũ, qui faciebant dubitare oẽs dãtes se ad Philoſopiam in illo tempore, & dicebant ꝙ nulla est scientia. Scientia.n. est necessaria & semp. & nihil est hoc, de quo pendeat scientia, nisi sensibilia, quę sunt semper in transmutatione &, cum scitum est semper in transmutatione, igitur & scientia semper est in transmutatione. & scientia transmutata non est scientia: ergo nulla est scientia. Deinde dicit: istas igitur opiniones, &c.i. istæ igitur opiniones prædictæ puenerunt ad nos de consyderantibus in Philoſophia vsque nunc. Socrates vero fuit primus eorum, qui locuti fuerunt de Philoſophia Morali, & nihil addit eis, quæ dicta fuerint ab Antiquis in Philoſophia speculatiua.

Plato opinabat naturam formarum, et numeri eã dẽ eé. vide pro hoc. 8. Meta. tex. cõ. 10.

Rõ negantiũ sciam: de quo latius in. 4. huius.

In his tamen vniuersale quæ rerer, & primus mentem ad definitiones applicaret, illum ob hoc laudans, putauit de alĩs, & non de aliquo sensibilium hoc fieri. impossibile.n. definitionẽ communem cuiuspiam sensibilium esse, quæ semper mutantur. & sic talia entium ideas appellauit. sensibilia vero præter hæc, & ſm hæc, omnia dici. secundum participationem namque hęc multa vniuocorum esse speciebus æquiuoca. participationem vero secundum nomen solum mutauit. Pythagorici etenim imitatione numerorum aiunt entia esse: Plato vero, nomen mutando, participatione. participationẽ vero, aut imitationẽ formarum, quęnam sit, communiter quęrere omiserunt. Item præter sensibilia, & formas mathematicas res ait medias esse, à sensibilibus quidem differentes, eò ꝙ perpetuæ & immobiles sunt: à formis vero, eò ꝙ illę quidem multę quędã similes sunt, forma vero ipsa quęque vna sola. & qm̃ formę causæ cęteris, illarum elementa oĩum putauit entium elementa eẽ. et vt materiã quidẽ magnũ, & paruum esse principia, tanq; vero substantiã ipsum vnum.

Et hoc fuit dictum, quia accepit quòd esse istius fuit admodum esse aliarum rerum, et in sensibilibus nõ est aliquid fixum. neq, etiã est possibile vt sensibilia habeãt aliquem terminum communem, cũ semper sint in transmutatione.

&

A *& vocauit illa, quæ sunt entium, eadem formis. oĩa autem sensibilia dicuntur per ista. & propterea multa vniuoca sunt cõmunia in specie: sed ipse addidit æquiuocationem. Pythagorici vero secũdum similitudinem dixerũt quòd entia sunt vnum. Plato vero addidit æquiuocationem. communicatio autem, & similitudo, quæ est inter species, dimiserunt perscrutationem vniuersalem de eis, sed*

B *non contradixerunt nisi in sensibilibus, & in speciebus mathematicis, quæ dicũt esse media inter sensibilia. sensibilia autem quædam sunt semper non mobilia. species autem sunt illa, quæ inueniuntur ad multa. et species est illud, quod inuenitur cuilibet. & species etiã est causa aliarum rerum.*

6

Quia dubitatio Herculeorũ mouit Platonẽ ad dicendũ formas eẽ, incœpit hic declarare quomodo illud mouit eum ad credẽdũ hoc, & d. quia accepit, &c.i. & mouit Plato nẽ ad dicendũ formas esse, quia inuenit ĩ vnoquoq; genere, & ĩ vnaquaq; specie, ꝙ esse istius indiuidui in illo est ſm modũ eé aliorum indiuiduorũ in illo genere. & hoc est impossibile, vt esset accidentaliter. Et opinatus fuit ꝙ nihil in sensibilibus est fixũ: & ꝙ impossibile esset ét vt sensibilia haberent definitionẽ, in qua cõmunicarent, cũ semper sint in transmutatione. ideo opinatus est ꝙ intentiões, quæ inueniuntur in indiuiduis vniuscuiusq; speciei, eædem sunt: & definitiones rerũ sunt res necessariæ extra animã. & vocauit eas formas, & exẽplaria. ſ formas rerũ sensibiliũ, & exemplaria nãę, q cõspicit, sicut artifex inspicit formas artificiati. &, si non, tunc qdlibet eẽt à quolibet: & nõ esset ex spermate hominis hõ semp, neq; à spermate equi equus semper. D.d. oĩa autem sensibilia, &c.i. & opinati sunt pp hoc, ꝙ oĩa sensibilia definiuntẽ per istam naturã, & inueniuntur per illã, sicut res à sito exemplari. D.d. & propterea multa vniuoca, &c. idest sed nomina vniuoca significant de multis rebus eandem cõem intentionem eis. & scdm sermonem in formis non erit hæc intentio eadẽ cõmunis multis: & sic fient nomina specierũ cõmunia, & nõ erit intentio vlis nisi tñ nomẽ. & iõ d. ꝙ addidit æquiuocationem. D d. Pythagorici vero, &c.i. Pythagorici inducti fuerunt ad dicendũ entia esse numeros per similitudinẽ, quia assimilauerũt numeros entibus, & crediderunt eos esse entia. & ideo non contingit eis habere nomen commune inter numeros & entia, neque fuerunt coacti ad dicendum nomen in Arabico, vocatum nomen æquiuocum, commune in speciebus. Plato autem addidit nomen commune. Et forte innuit per hoc Antiquos opinantes, ꝙ causę entium sunt genera vniuersalia, sicut vnum, & ens. isti .n. non credebant nomen hoc æquiuocum esse. Et ex hoc errauit Parmenides, cum non distinxit inter hoc nomẽ ens, quod significat vnum in numero, aut vnum in genere: & credidit omne ens eẽ vnum in numero.

Pro deductiõe istius cõsequẽtię Ponis vide cõ. 31. septimi huius.

Deinde

G Deinde dicit: cõicatio aũt, & simili rudo, &c. & innuit per hoc Platonẽ. qm̃, cùm fuerit perscrutatus de cõmunicatione inter indiuidua, debebat perscrutari de coniunctione inter species. & dicit hoc, quia contingit ei, cùm dixit ī vltimis speciebus eẽ formas, dicere hoc in alijs speciebus. & sic formę haberent formas: & sic in infinitũ. aut diceret, ꝙ oẽs species sunt res intellectæ existentes in anima, & non habent esse extra animã. D.d. sed non contradixerũt nisi in sensibilibus, &c.i. & causa in hoc, ꝙ consyderauerunt de natura
H specierum, & non de natura generum, est, quia perscrutatio eorum fuit fm contradictionem nõ fm pscrutationem, ideo cum quidã contradixerunt Herculeorũ quęstioni in ablatione scię à sensibilibus, dixerunt formas esse, & naturam mediam inter formas & sensibilia, vt dissoluatur ab eis per hunc sermonem quæstio in vtroq;. &, si consyderassent in re fm naturã eius, tũc responsio esset eadẽ in sensibilibus, & mathematicis. Et quia ista contradictio fuit corrupta, incœpit dicere contradictionẽ veram contra
I istos, & d. sensibilia autem quędam sunt, &c.i. dicere autem ꝙ sensibilia semper sunt in transmutatione contradicitur sic. qm̃ entia sensibilia q̃dam sunt non transmutabilia essentialiter, sed permanentia, s. forma: & quædã sunt transmutabilia semper, s. materia. Et hoc, qđ d. species autẽ sunt illa, quę inueniunt, etc. cõtradicit opponẽdo sermoni de formis, & opponẽdo dicentibus ꝙ nulla est res, in qua cõmunicant indiuidua, nisi nomen tm̃. & isti sunt illi, qui destruunt scìam. qm̃, cùm manifestum est de definitione speciei K ꝙ est intentio existens in pluribus fm numerum, fm ꝙ vnumquodq; eorum est ens, manifestũ est ꝙ formę abstractę impossibile est vt sint in sensibilibus, ita ꝙ sint eædẽ, nedum vt demonstrent essentiam eorum. & similiter apparet ex ista definitione ꝙ illa multa, de quibus p̃dicantur species, communicant in eadem intentione, non in eadem dictione. D.d. & species etiam est causa aliarũ rerum. i. causa scìæ indiuiduorum, non causa indiuiduorũ.

Ex illis. n. participatione ipsius vnius formas numeros eẽ. L Ipsum tũ vnũ, vt substantiã eẽ, et non aliquid aliud dici vnum esse, quemadmodum Pythagorici, dicebat quoque numeros causas cæteris substantiæ esse, similiter atque illi.

Et quæ sunt ex illis secundum communicationẽ in vno sunt species. Qui autem dixit, quòd vnum est substantia, & nihil aliud est ens, quod dicatur esse vnum, dixit sermonem propinquum sermoni Pythagoricorum, s. quòd numeri sunt causæ substantiæ aliarũ rerum. ista. n. est opinio illorum.

Forte intendit facere differẽtiam 7 inter indiuiduum & speciem. Et cũ dixit: Et quę sunt ex illis, innuit indiuidua. & quasi dicat, intentio autem vna, quæ est in istis rebus indiuidualibus, fm ꝙ nõ cõmunicant in ea, sed appropriatur vnicuiq; eorum, est vnum indiuiduale, intẽtio vero vna, in qua communicant, dr̃ species. D.d. Qui autem dixit, quòd vnum

A vnum est substantia, & nihil aliud, &c.i. qui autem dixit, ꝙ vnum in numero est substãtia, & nihil aliud est ens, de quo dicitur esse vnũ alio modo ab vno in numero, dixit propinquũ sermoni Pythagoricorũ. Et dicit propinquum: quia isti sũt dicentes partem esse indiuisibilem: quia apud istos non est substantia & vnum, nisi ista pars. & ideo contingunt eis impossibilia, quæ cõtingunt dicentibus, ꝙ substantiæ rerũ sunt vnum. vtraque enim secta nõ potest dicere quomodo ex istis sit communicatio: neq; qũo istud vnũ
B indiuisibile est cã passionis & actionis, & alterationis. qm̃, si reciperet transmutationem, esset compositũ ex materia & forma: & oẽ compositũ ex materia & forma ẽ diuisibile.

Sed pro infinito tanquã vno, dualitatem facere, infimitum vero ex magno, & paruo, hoc eius proprium est. Item is quidem numeros pręter sẽsibilia, illi vero numero ipsas res esse aiunt, & mathematica in medio horũ nõ ponebãt. Ipsum igitur vnũ, & numeros pręter res facere, &
C non vt Pythagorici, & introductio specierum, propter eã, quæ in rationibus fit perscrutationẽ euenit. Priores enim Dialecticæ expertes erant. Dualitatem vero fecisse alteram naturam, propterea ꝙ numeri, p̃ter primos, ex ea aptissime velut ex quãdã effigie generantur. Atqui accidit econtra. non enim verisimile est ita fieri. nũc etenim ex materia multa faciunt: formas vero semen generat solum. apparet ãt ex vna materia vna mẽsa. D

Priores Dialectici non participabant.

quodam sigillo.

Et quidam posuerunt loco infiniti duo, sicut vnitatem. Et quidam posuerunt causam infiniti magnum & paruum, & hoc est proprium. Et quidam posuerunt numerum ex sensibilibus. & quidam dixerunt, quòd istæ res sunt vnum, & nõ ponũt mathematica inter ista. Qui autem posuerunt vnum, & numeros alia à rebus, & non sicut fecerunt Pythagorici, venerũt ad species per perscrutationes de E *definitionibus: & non habuerunt primi Antiqui artẽ definitionis. Qui autem posuit aliam naturam dualẽ, quia numeri sunt aly à principijs, generantur ex eis generatione naturali, sicut res generatur à suo exemplari. Quæ autẽ accidunt ei, sunt econtrario. dicere igitur quia ista sunt ex materia currit rectè. In Græco album.*

8

Dixit, ꝙ illi, qui posuerunt duo F principia, vnum. s. & infinitum, quidam posuerunt finitum generari à dualitate, & non posuerunt dualitatem contrariam, sicut illi, qui posuerunt eam ex magno & paruo & hoc intendebat cùm d. sicut vnitatem.

Deinde dicit: Et quidã posuerunt causam infiniti magnum & paruũ, & hoc est proprium. i. & quidam posuerũt causam infiniti dualitatem, quæ est magnum & paruũ, quæ ꝓcedunt in magnitudinib⁹ in infinitum. & d. & hoc est proprium, quia isti posuerunt principia tria, vt An-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G tiqui, cõtraria, ſ. magnum & paruũ, & ſubiectum recipiens, qđ eſt vnũ. Qui aũt poſuerunt principia vnũ, & infinitũ gñant ex dualitate nõ poſuerunt contrarijs, ſ. vnum & infinitum aliquod ſubiectũ. D.d. Et quidam poſuerunt, &c.i. & iſtorum dicentium, ſ. ꝙ principia ſunt numeri, quidam ét poſuerũt numeros ex ſenſibilibus, i. formas ſenſibiliũ. & iſti ſunt dicẽtes formas & numeros. & quidam etiã dicunt, ꝙ ſenſibilia ſunt ipſi numeri, & ſunt Pythagorici. Et quia quidam dicentiũ formas eſſe, ponunt numeros, & vſr ſubiectum mathematicorũ naturas mediasinter formas & ſenſibilia, & Pythagorici neutrũ dicunt, ſed dicũt, ꝙ ex numeris componunt entia, d. & non ponunt mathematica inter iſta. Et forte innuit dicentes numeros eſſe formas. Iſtæ. n. ſunt duę ſectæ. quidam. n. dicunt, ꝙ numeri, & formæ ſunt eiuſdem naturæ: & quidam dicũt, ꝙ natura numerorũ eſt alia à natura formarum, & ꝙ eſt natura media inter formas & ſenſibilia, vt habetur in Tertio iſtius libri.

D.d. Qui aũt poſuerunt vnum, & numeros, &c.i. qui autem poſuerũt vnum, & numeros eſſe partes rerũ ſenſibilium, & non dixerunt, ꝙ numerus eſt ipſa entia, ſicut dixerunt Pythagorici, ſ. partem formalẽ, venerunt ad dicẽdum formas, & ad dicendum eas eſſe numeros p pſcrutationem de natura definitionum, ſ. vñ venerunt formæ in eis, & res definitæ extra aïam ſunt tranſmutabiles: quapp neceſſe fuit apud eos ponere ſubiectum definitionum, aut ipſas definitiones formas eſſe. & pp hoc, quia formæ ſunt apud eos coniunctæ cũ materijs, iudicauerunt, ꝙ natura earũ nõ eſt alia à natura numeri. formæ. n. ſi ſint, impoſſe eſt vt natura earũ ſit alia à natura nũeri.

D.d. Qui aũt poſuit aliam naturã dualem. i. qui aũt poſuit dualitatẽ, q̃ eſt ex natura materiæ, non ex natura formæ, quia ex ea generant numeri pares, non gñatione naturali, ſicut res generant à ſuo exemplari, & ꝙ eſt cã infiniti, recte dixerunt. qm̃, ſi hoc eſſet accñs dualitati, non ſemp inueniret ei iſta actio. Quod enim inuenit in aliqua re accidentaliter eſt econtrario, ſ. ꝙ raro inuenitur. & hoc intendebat cùm dixit: Quę aũt accidũt ei, ſũt econtrario.

Qui vero formam inducit, q̃ vna eſt, multas facit. Similiter autem & maſculus ad fœminã ſe habet. hæc etenim ex vno cõgreſſu impletur, maſculus vero multas implet. at iſta imitationes illorum principiorum ſunt. Plato igitur de propoſitis quæſtionibus ita determinauit. Patet autem ex dictis, ꝙ dualꝫ cauſis vtitur ſolum, ea, quæ ipſius quid eſt, & ea, quæ ſecundum materiam. formæ enim cæteris ipſius quid ſint cauſæ ſunt, formis vero ipſum vnum. & q̃ ſubiecta materia, de qua formæ, illæ quidem in ſenſibilibus, ipſum vero vnum in formis dicit: qa dualitas hęc eſt, magnum & paruum. Item ipſius bene, ipſius q̃s male cauſam elemẽtis attribuit vtriſq; vtranq;: quod etiam primorum quoſdam Philoſophorum Empedoclem, & Anaxagoram magis dicimus quæſiuiſſe.

Et

A *Et ſpecies diuerſantur in hoc, quod eſt vnum & facit multitudinem. Et ſimiliter maſculus, ex quo fit multitudo. iſta igitur ſunt exempla, & ſimilia principiorũ, quæ illi dicebant. Plato autem definiuit ea ſecundum hunc modum in ſuo libro de quæſtionibus. Et manifeſtũ eſt ex illo, quod dixit, quòd ipſe non vtebatur niſi duabus cauſis, ſ. quiditate rei, & ea, quæ eſt ſecundum materiam. ſpecies enim*

B *ſunt cauſæ quiditatis aliarum rerum, ſpecies vero ſunt vnum. & illud, quod eſt materia ſubiecta, in qua ſunt ſpecies, & quædam dicũtur eſſe in ſpeciebus: quiditas enim dualitatis eſt magnum & paruũ. Et etiam dedit, quod cauſa in bono & laudabili ſunt elementa, vnumquodque eorum cæteris, & ſunt ea, de quibus diximus quòd perſcrutatio cecidit in principijs.*

C Dixit: Et ſpẽs diuerſant, &c. ita cecidit abſciſſum de libro Græco. & eſt vna ſigñationũ, quã dicebant dicentes formas eſſe facientes indiuidua: qa natura rerum aſſimilat naturæ maſculi, qui facit multitudinem.

Et, quia iſta ſigñatio etiam fuit vna multarũ, q̃ cecíderunt à libro, d. igit iſta ſunt exempla, & ſimilia principiorum. i. iſtæ igit cõſimilitudines ſunt, quas inuenerunt inter ſpecies, & vera principia, ex quibꝰ exiſtimauerunt, ꝙ ſpecies ſunt principia. Plato vero definiuit ſpecies ꝙ ſunt prĩcipia ſm formã & fm agens. Et eſt manifeſtum, ꝙ poſuit quiditates rerum, & definitiones earũ formas rerũ, & poſuit materiã res, in qbꝰ ſunt formæ. D.d. Species. n ſunt, ſ. formæ ſunt apud ipſum quiditas aliarũ rerum, q̃ nõ ſunt formæ. D.d. Species vero ſunt vnum, &c.i. ſpecies aũt, q̃ vere dñr, ſunt illud, qđ cõgregat ex forma vlí & materia. v. g., ꝙ ſpecies hoïs non eſt forma eius tm̃, ſm ꝙ intendebat Plato, ſed cõgregatum ex materia & forma. D.d. Et q̃dam dicunt eſſe in ſpeciebus, &c.i. & ſignũ, ꝙ formæ non ſunt ſpecies, eſt ꝙ quiditas rei, q̃ eſt forma, eſt i ſpecie, ſm ꝙ eſt pars eius, ſicut dualitas. qm̃ quiditas eius apud dicentes eã eſſe principium, eſt magnum & paruum: & magnum & paruum ſunt alia à dualitate. D.d. Et etiam dedit, &c.i. & ſignum, ꝙ ipſe dicit materiã & formam, eſt quia dedit cãm boni & laudabilis, & etiam ſuorum oppoſitorum. & hoc non eſt niſi materia & forma. D.d. vnumquodq; eorũ cæteris. i. ꝙ ipſe dedit cãm rerum cæterarum apparentium in entibus de laudabili, & bono ſm vtrũq; elemẽtorum, quæ poſuit, ſ. materiã & formam. Deinde expoſuit q̃ ſunt illa alia cætera, & d. & ſunt ea, de quibꝰ diximus, &c.i. & iſta ſunt res poſteriores, quæ apparent in entibus: & ſunt ea, quorum cauſæ ſunt dandæ per principia, & vt principia verificentur propter hoc. Et d. hoc, quia apud q̃nem principiorum quęrendum eſt vt ſint conuenientia oĩbus apparentibus inexiſtentibus: quoniam tũc videntur eſſe vera. & hoc non demonſtrat neceſſario ea eſſe prĩcipia, donec res mãifeſte ſigñẽt ea, ſ. ꝙ, q̃n poſteriora ſigñant priora, tũc ꝟificabit ꝙ ſũt prĩcipia eorũ.

Pfodefinit ſpẽs, ꝙ ſũt principia ſecũm fũrmã, & ſecũdũ agẽs vide. 2. de Gñatione cõ. 51.

Spẽs hoïs nõ eſt forma eiꝰ tm̃ vt intẽdebat Pla. ſj congregatũ ex materia & forma, ſed vide oppoſitũ. 7. Met. cõ. 21. vide cont. Zim.

Condimo requisita ad quionē principiorum.

G Breuiter igitur,& summatim percurrimus,qui nā, & quomodo locuti sunt de principijs: & ipsa veritate. Tantum tñ ex eis habemus,q̄ eorum, qui de principio & cā dixerunt,nemo quicquam præter ea,q̄ in de naturalibus determinata sunt, dixerit. sed oēs obscure quidem, illa tñ aliquatenus vsi sunt attingere. Quidam.n.vt materiam principium ponunt,siue vnā, siue plures supponant.& siue corpus, siue incorpoream ponant, vt Plato magnū,& paruū dicens, Italici infinitū, Empedocles ignē, terram,aquam,& aerem, Anaxagoras vero infinitatem similium partium. Hi igitur oēs talem causam perstrinxerunt. & ad hæc quicunq; aerē, aut ignē, aut aquam,aut igne quidem dē sius,aere vero tenuio.etenim tale quidam dixerunt primū elementum esse.hi igitur hanc attigerunt cām solam. Alij vero quidam vnde principium motus, I quicunq; scilicet amicitiam & contentionē,intellm, aut amorem principium faciunt.Ipsum vero quid erat esse, & substātiā clare quidem nullus assignauit. Maxime vero dicunt, qui formas ponūt.nec. n. vt materiam sensibilibus formis,& ea,quę in formis sunt, neq; tāquam illinc principiū motus fieret, putant. immobilitatis.n.causa, & quietis magis eis esse aiūt. sed ipsum quid erat esse vnicuiq; cæterorū formas attribuunt, formis ātipsum vnum.Ipsum vero,cuius gratia actiones, mutationes, & motus quodāmodo quidem dicunt cām,non aūt ita dicunt,vt aptum esse natum est. Qui.n.intellectum,aut amicitiam dicūt, tanquam bonū quoddā hęc ponunt. non tñ tanquam horum causa quicquam entiū, aut fit, aut fiat,sed tanquam ex his motus eorū essent.ita dicūt. Silr & qui vnum,vel ens esse hanc naturam aiunt, substantiæ quidē causam esse dicunt, non tñ huio causa,aut esse,aut fieri. Quare L contingit eius quodāmodo dicere,& negare bonum esse tale. non.n.simpliter,sed fm accidēs dicunt. Quòd igitur de causis,& quot,& quales sint recte determinatum sit, testari nobis etiā isti omnes videntur, cùm non possint aliā attingere causam.et ad hæc q̄ principia, aut ita omnia,aut horū aliquo modo quærenda sint,patet.

Et videtur quòd omnes isti testantur nobis,quia non possunt addere aliam causam. & cū hoc manifestum est,quod perscrutatio cadit de principijs,aut secundū oēs istos modos,aut secūdū quosdam. M

D. Et videtur q̄ sermo istorum 10 de numero causarum testatur nobis,cùm non possunt addere quintam causam causis, quas diximus. & cùm hoc manifestum est cùm declaratum est q̄ Antiqui non potuerunt addere aliud principium, per quod perscrutatio aut cadet super omnia

& omnia illa principia, quæ diximus, aut sup q̄dam in vnoquoq; entiū.

Quo vero pacto horum quisque dixerit, & qūo de prīcipijs se res habet,dubitationes,q̄ contingere possunt de his ipsis, deinceps percurramus.

SVMMA TERTIA.

Antiquorum de rerum causis,ac principijs opiniones confutantur.

Aduersus eos,qui principium vnum oīum, idq; corporeum statuebant: Aduersusq; etiā eos,qui plura principia,& corporea ponebant. Cap. 1.

B

Vicunq; igit vniuersum vnum, & vnam quandam esse naturam, vt materiam ponunt,& hanc corpoream,& magnitudinem habentem,patet q̄ multipliciter errāt. Corporum enim elementa solū ponunt, incorporeorū vero minime, cùm ēt incorporea sint.Cumq; de generatione &corruptione causas dicere conarentur, & de natura C oīum rationes reddere, motus causam perimunt.Item substantiam nullius causam ponendo, nec ipsum quid est.

Quomodo autem locutus fuit vnusquisq; eorum in eis,& quomodo dubitandum est per dubitationes possibiles in principijs,intendēdum est post. Et omnes ponentes toti eandem naturam quasi materiam, & ponentes eam corpus habentem magnitudinem manifestum est quòd errant modis erroris.Quia non posuerunt nisi elemēta corporum tantum, non corporū autem non. Et voluerunt loqui de causis generationis & corruptionis,& locuti fuerunt etiā de alijs rebus naturalibus,sed abstulerunt causam motus.Et etiam non posuerunt substantiæ cām oīno,neq; fuerunt locuti de quiditate illius. D

Opiniones aūt istorum de principijs iam dictæ sunt.quomodo autem posuit vnusquisq; eorum principium illud,quod posuit, & ratio, quæ induxit illum ad illud,& quæstiones contingentes eis, dicendum est post D.incœpit dicere quæstiones contingētes eis,& post eas, quas primo dixit,& d. Et omnes ponentes,&c.i & manifestum est, q̄ antiqui, q̄ posuerunt toti eandem naturam, quasi materiam,& fecerunt eam corporalem aut ignem,aut aerem,aut aquam,errant modis erroris. Errant enim primo, quia posuerunt primum elementum corpus, & non posuerunt ipsum substantiā non corpoream. corpus vero videt esse compositū: & ideo contingit ei F generatio & corruptio. & primum elementum non debet dici generati,neq; corrumpi. cōtingeret enim elementum habere elementum, & sicī infinitum. D.dedit diminutionem contingētem eis ex hoc,q̄ posuerunt primū principiū corpus,& d. Et voluerunt loqui,&c.i & voluerunt loqui ex hac positione de causis generationis & corruptionis, & non potuerūt:quia vera generatio & corruptio non inueniunt nisi in

11 Errant Antiq,qa posuerūt primū elmtū E corpus, & nō posuerunt ipm substantiā nō corpoream. vide idem.2.de Gñatione. t.cō.5.&12 Me.cō.14. & hic ista t.com.17.

G corruptibilibus. sed cum hoc potuerunt loqui in alijs ꝓter gñationē. & quasi laudat eos ex hoc mō, qđ non possunt facere illi, q posuerunt principium rerum naturaliū mathematica. D.d. sed abstulerunt eām mot⁹, i sed cùm hoc ꝙ qui posuerunt causam materialem, & cōcesserunt motum, dimiserunt eām mouentē nia teriam, cùm materia nō moueatur per se & cum hoc ꝙ dimiserunt causam agentem, dimiserūt et causam substantiarum singularium, ꝓquā sunt substantiæ in actu, & existētes H per se: & est causa formalis.

Materia nō mouet ꝓ se. vi. j. Physi. 8.

Et ad hęc facile simpliciū corporum quodcunq; principium esse, terra excepta: non consyderantes mutuam inter ea generationem, quonam modo ponūt. dico aūt ignem, terram, aquā, et aerem. quędam. n. congregatione, quędam vero disgregatione inuicē fiunt. hoc vero vt pri⁹ & posterius sit, multum differt.

Et cum hoc dicunt facile, quòd corpora simplicia sunt principiū: I *quia non fuerunt sustentati apud perscrutationem eorum de generatione eorum ex inuicē, ꝓter terram, s. ignis, & aqua, & aer, nisi super hoc, quòd quædam generantur à quibusdam secūdum congregationem, aut secundum segregationem. & ista fuit dispositio eorum in principio, in postremo aūt diuersantur magna diuersitate.*

Et oēs Antiqui dicūt, ꝙ facile esset ꝙ elementū sit vnū istorū triū, saeris, & ignis, & aquæ, ꝓter terrā. cùm ꝓ hoc ꝙ sustentati sunt in hoc, K qđ diximus, vnusquisq; eorū dicat esse elemētum sup vnā viam. Et cā in hoc est, quia iuerunt ꝓ viā cōem, q non significat hoc esse elementū magis q̄ hoc. & vnusquisq; eorū dicit hoc esse elementū, quia alia generant ex eo, aut fm cōgregationē, aut fm segregationem, s. densitatē, & raritatem, q̄ accidunt eis ꝓp partes, ex quibus componunt. Qui. n. dixit, ꝙ elementum est ignis, intendebat ꝙ cætera generant ex eo fm spissitudinem. fingebat. n. ꝙ quādo ignis inspissatur, fit aer: & cùm aer inspissatur, fit aqua. Qui aūt posuit L aerem esse elementum, intendebat duos modos, s. cum aer rarefit, fit ignis: & cùm inspissatur fit aqua. Qui aūt dixit, ꝙ elemētum ē aqua', intēdebat ꝙ cùm inspissatur, fit terra: & cùm rarefit, fit aer. & nullus dixit ꝙ terra est elementum. Et bene potuit dicere fm hunc modum. & intēdebat ꝙ ponere generationem esse fm hunc modum facit vnumquodq; eorū esse elementum aliorū. Et ꝓ hoc, qđ dixit: in postremo aūt diuersāntur, intendit contradicere eis, vt vī, in hoc, ꝙ ponunt mo M dum diuersitatis inter elementum & elementatū fm spissitudinem & raritatem. qm̄, si concessum fuerit hoc in quatuor primis corporibus, forte erit mod⁹, qui poterit dici. sed, cùm quæsitū fuerit ab eis de diuersitate, quæ sit in postremo inter entia, & ista corpora simplicia, nō poterit aliq̄s dare cām eius ꝓ densitatē & raritatem. Res. n. q̄ vīr generari ex quatuor elemēts, differūt maxime ab elementis, & differunt inter se adinuicē maxime, adeo ꝙ nullus pōt dicere ꝙ hoc accidit ꝓpter raritatem

A tatem & densitatē: quia oīa ista differunt abinuicē in quiditate & desi nitione: v.g. caro ab osse, & ista à q̄tuor elementis. Et forte iste sermo est excusatio à qōne cōtingente eis in hoc, qđ dixit, in postremo aūt diuersant multū. & quasi dicat, diuersitas eorū inter se est parua: qa non diuersant nisi fm densitatem & raritatem simplicē, non duplicem: in postremo aūt, q̄n entia generantur ex eis, & mutat raritas & densitas', tunc diuersant entia magis. sed tū ꝓ portio cuiuslibet istorū entium ad naturam, quā vnusquisq; istorum opinabat esse el'ntum, demōstrat ꝙ non excusarent se tali excusatione, s. ꝙ qui dicebat ꝙ elemētū est ignis, dicebat ꝙ quiditas oīum entiū est ignis, & in postremo fuerint ignis. & similiter qui dicebat, ꝙ elementum est aer, aut aqua.

Id etenim apparere posfit maxime oīum elementale, ex quo primo congregatione fiunt. tale vero illud fuerit profecto, quod partium minutissimarū, subtilissimūq; corporū sit. Quapropter quicunq; ignem principiū statuunt, maxime cōuenienter C huic rationi dicent. tale autē cæterorum quoq; quisq; fatet elementum corporum esse.

Opimo vero, quæ magis consequitur ordinē, est quòd fuerint ex prima mixtione. & hoc de minimis corporibus. Et ideo oēs dicētes, quòd principium est ignis, concedunt hoc. & secundum hunc modum cōcedit vnusquisq; eorū quòd definitio elementi est ista, scilicet D *quòd est illud de corporibus, cuius ordo est vltimus.*

Opinio vero, q̄ est melior de elementis, & magis conueniens apparē 13 tibus, est dicere, ꝙ ista elemēta sunt composita ex prima mixtione, quæ fit in corporibus indiuisibilibus.

D.d. Et ideo oēs dicentes ꝙ principium, &c. i. & omnes dicētes, ꝙ principium est ignis, cōtingit eis concedere, ꝙ elementa sunt corpora indiuisibilia. q̄n apud eos ignis est principium, quia est subtilius, & est subtilius ꝓp paruitatem partiū: ex quo contingit ꝙ partes paruæ sunt principium. D. d. & fm hunc modum E concedit, &c. i. & fm sermonem dicentem partes esse indiuisibiles concedit vnusquisq; dicentiū hoc, ꝙ de Definitio finitio elementi est illud, cuius ordo est vltimus in esse, & primus in tpe & generatione: non qui dixit ꝙ elementum est vnū corporum simpliciū, quia nō est ordo alicui⁹ istorum corporum vltimus in esse. Et intendit ꝙ qui non dicit partes esse indiuisibiles, non potest dicere desinitionem elementi.

Quare nemo posteriorū, qui F vnum ponebant, terram elemē tum existimauerat, s. ꝓp partiū magnitudinem. Trium vero quodcunq; elementorū habuit authorem aliquem. quidam. n. ignem, quidam aquam, quidam aerem hoc aiunt esse. At cur non dicūt & terram, vt multi hominum? omnia etenim terram esse dicunt. Hesiodus quoque primam corporum terram ait esse, tam vulgarem & publicā accidit hanc opinionem esse.

G Secundum hãc itaq; rationem, siquis aut quicquã horũ, excepto igne, dicat aut aere quidem densius, aqua vero tenuius hoc ponat, non recte, pfecto inquiet. Quòd si id generatiõe posteriꝰ *cõcoctũ. natura prius sit, qđ vero digẽstum. & congregatũ generatione posterius sit, contrarium his esset vtique. aqua quidem aere prior, terra vero hac ipsa aqua.

Dicentes autem elementum esse vnum, & quòd est terra, vident H *tur dicere hoc propter magnitudinem partium. Elementa autẽ tria vnusquisque eorum dicit. quidam igitur dicit ignem, et quidã aquã, & quidam aerem. & non dicunt quòd ex terra fit aliquid, sicut dicebãt multi homines, quòd omnia sũt terra. Et Hesiodus dixit, quòd terra est primum principium corporum, & oportabatur quòd hoc esset famosum. Et secundum hũc sermonem nullus eorum, qui dixerũt* I *ignem tantum, & eorum, qui posuerunt, quòd aer est densior igne, & subtilior aqua, dixit recte. Si igitur illud, cuius esse est primum, est postremum inesse naturaliter, & coctum, & distinctum, generatio eius est postrema, tunc dicens quòd aqua est ante aerẽ, & terra ante aquam, dixit econuerso.*

14 Dicentes aũt, ꝙ terra est elementũ vñr dicere hoc pp magnitudinẽ partium. qm̃ subtilitas fit fm parui tatẽ partiũ: ergo & grossities fm magnitudinẽ partiũ. & isti dixerunt in elemento econtrario ei, qđ debet esse. illud. n. cuius ordo est vltimus, naturaliter est minus. D.d. Eleméta aũt tria vnusquisq; eorũ, &c. i. quia fugiẽdũ est à positione elemẽti alicuius non conuenientis definitioni elementi. ideo Nullus Naturalium dixit ꝙ terra est elementũ, sed dixerunt tria tm̃. Quidã igit̃ dixerũt ipsum esse ignem, & hoc est magis ꝙ pinquum definitioni elementi. & quidã dixerunt aerẽ & aquã, & ille vir, qui dixit terrã, est vir famosus ĩ ponẽdo leges apud eos. D.d. Et fm K L hunc sermonẽ, &c. i. & fm sermonẽ dicentis ꝙ terra est elementũ, quia est magnatum partium, nõ erit sermo dicentis ꝙ elemẽtum est ignis, aut aer, aut aqua, sermo rectus. Sermo. n. dicentis ipsum esse ignem cõtrarius est huic sermoni. sermo aũt dicentis ꝙ ipsum est alterum duorũ elementorũ residuorum, nõ est verus: quia ex paruo fit magnũ, & ex magno fit paruũ. & est sermo cõtradicens sibi. D.d. Si igit̃ illud, cuius esse est primũ, &c. i. si igit̃ illud, cuius esse est primum in tempore, & postremũ in natura, est ens tum : M & illud, cuiꝰ esse est postremũ ĩ tpe, est generatũ, & distinctũ ex ente, aut decoctũ ex eo, aut quo voluerit dicere: tunc dicẽs, ꝙ aer est ens tum ignis, aut aqua elemẽtũ aeris, & vlt ipsius ens tũ subtilioris, dicit econuerso definitionẽ entis. qa, cùm aq̃ est añ aerẽ in gñatione, & aqua est in maioribus partibꝰ q̃ aer, sicut posuit maius añ minus in gñatione, & ens tũ ei. & est manifestũ, quia minus est ante maius in generatione, cum maius dissoluatur in minus.

De

A De his igitur, qui vnam, qualem diximus, cãm ponunt, hæc dicta sint. Idipsum aũt & siquis hçe plura ponit, vt Empedocles quatuor corpora ait esse materiam. etenim huic partim eadẽ, partim propria necesse est accidere. Nam & ꝙ inuicem fiũt, videmus, tanquam nõ semp igne, & terra manente eodem corpore. dictum aũt de eis in de Naturalibus est. Deq; causa mouẽtiũ, vtrum vnum, an duo ponenda sint, neq; recte, neq; irrationabiB liter oĩno arbitrãdũ est dictum fuisse. Et simpliciter alterationẽ auferãt necesse est, qui ita dicũt. nõ. n. ex calido frigidum, nec ex frigido calidũ erit. Quid. n. ipsa contraria patiunt̃, & quænam vna natura fit, ex ignis & aqua fiat̃ quod ille minime inquit.

Sint igitur ea, quæ dicẽtur ponẽ C *tibus eandem causam, quæ fit ante, isti sermones dicti. Et per istam viam eamus cum ponentibus eam plures vna, sicut Empedo. dicit. n. quòd corpora materialia sunt quatuor. contingunt enim ei ista eadẽ, & alia propria contingentia necessario. Et iam locuti fuimus de rebus, quæ videntur alterari adinuicem, cùm non remaneant in eadẽ dispositione semper, sicut ignis, & terra, & ipsum corpus. & iam locuti fuimus in eis in naturalibus. Et in causa mobilium de ponente vnam causam, aut duas non recte dixit. Et non bene dixit etiam, qui* D *abstulit alterationem vniuersaliter. contingit enim dicẽtibus hoc, vt ex calido non fiat frigidum, neque ex frigido calidũ. idem enim non recipit contraria. Quapropter natura generata vniuersalis debet esse vna, aut ignis, aut aqua. quod nullus dixit.*

Cum istis igit̃ contradictionibꝰ 15 contradicamus alijs dicentibꝰ, ꝙ cã materialis est vnum corpus istorũ quatuor. & sicut contingit dicentibus vnum elementum, & illud elE mẽtum sit cõpositum ex alio, sicut cõtingit Empedocli: qm̃ vterq; eorum facit generationẽ p congregationem partium, & corruptionem p segregationem earũ: & sic contingit eis, vt aliquid sit prius elemẽto. & cã in hoc est, quia nullus eorum dicit alterationem esse. D.d. cõtingunt enim ei, &c. i. contingunt. n. Empedocli impossibilia ista, q̃ contingunt dicentibus ꝙ ens tũ ẽ vnũ quatuor, & et alia propria. D.d. Et iam locuti fuimꝰ, &c. i. & iam declaratum est in Scientia Naturali. qa, F cùm ista quatuor corpora videtur alterari adinuicẽ in accidentibus, & formis substantialibus, remanentibus illis in hac corporeitate singulari, declaratur ꝙ generatio eorũ nõ est per congregationem & segregationem, i. p densitatem & raritatẽ. Densitas. n. & raritas nõ faciunt trãsmutationem in substantia, neq; in qualitate, cùm sint de situ. Et similiter dicentibus, ꝙ elementa sunt corpora indiuisibilia, contingit non esse alterationem in substãtia, neque in qualitate: neque transmutationẽ in

Dẽsitas & raritas sũt de predicamẽto situs: vide oppos. 7. Physi. cõm. 15. & 4. Ph. 84. Vide contra. Zim.

G in eodem corpore ex paruo in magnum, ſ. in quantitate continua ſm ꝙ continuum eſt: neq; ex vna forma in aliã. & iſta contradictio eſt cõis Empedocli, & dicentib⁹, ꝙ iſta quatuor corpora ſunt prima elemẽta: & ꝙ generatio fit p congregationem & ſegregationẽ. D.d. Et iã locuti fuimus ẽt in naturalibus, &c.i. ꝙ locutus fuit ī ſcia Naturali ī iſtis reb⁹. qm̃* ī hac ſcia inducit illud, qđ declaratum fuit illic ſm rememorationem. Deinde cõſyderat de eis in hac ſcia, ſm ꝙ ſunt entia. & illud eſt, ſm ꝙ ſunt principia ſubſtantiç, non ſm ꝙ ſunt principia naturalis corporis Sunt. n. in hac ſcientia aliqua, de quibus pſcrutatur hic, & demõſtratio erit de ſcientia Naturali. v. g. quia ī hac ſciẽtia quæritur, verum eſt ſubſtantia prima prior ſubſtantijs ſenſibilibus. deinde ponit hoc, quod declaratum fuit ex Naturali ſcia, ſ. primum motorem eſſe non motũ omnino: & ꝙ eſt principium corporis, quod circulariter mouet. D.d. Et non bene dixit. &c.i. & iſti nõ recte dixerunt, cùm abſtulerunt alterationem in qualitate, & ſubſtãtia ab elementis. quia, cùm poſuerunt ꝙ elementa aut elementum ſunt ſimplicia, fuit impoſſibile vt calidũ ex his in frigidum mutaret, neq; frigidũ in calidum. Idem enim impoſſibile eſt vt recipiat paſſionem, & vt tranſmutetur de contrario in contrariũ & hoc eſt contrarium ei, quod comprehẽditur viſu. Et ſimiliter impoſſibile eſt in elemẽto, ſi fuerit corp⁹, & ſimplex, vt tranſmutetur de magno in paruum, aut de paruo in magnum. Deinde dicit: Quapropter natura, &c.i. quapropter, cùm illic non eſt alteratio in ſubſtantia, ſ. in elemento aut in elementis, neceſſe eſt vt natura rerum compoſitarũ ex eis ſit natura elemẽti: ita ꝙ ſi elemẽtum fuerit ignis, erit natura omnium rerum ignis: & ſi aqua, aqua. & nullus eorum dixit hoc, ſ. ꝙ compoſita ex elementis cõueniunt cùm elemento nomine, & definitione.

H * Ari. ī hac ſcia iduxit illud, qđ declaratum fuit ī ſcia Naturali ſcũm rememorationem.

I Idẽ. n. impoſſe eſt vt recipiat paſſionẽ, & vt tranſmutet de contrario in contrariũ, ſed cõſyderat inſtantiã de materia prima.

K

Examinatio opinionis Anaxagoræ. Cap. 2.

ANaxagoram vero ſiquis putauerit duo dicere elementa, maxime ſecundũ rationem arbitrabitur: quam ille quidem ipſe non digeſſit, neceſſario tamẽ ſecut⁹ fuiſſet eos, qui eã inferrent. Quandoquidẽ & aliter cũ abſurdum ſit dicere à principi o oĩa miſta eſſe, tum qm̃ accidit ĩmiſta oportere antea eſſe, tum qm̃ non eſt natura aptum quodcunq; cuicunq; miſceri, & ad hæc, qm̃ paſſiones, et accidentia ſepararentẽ à ſubſtantijs: eorundem. n. eſt miſtio, & ſeparatio, ſiquis tĩ ſequatur, dicens vnã cũ eo quæ dicere vult, fortaſſis videbitur quædam noua decentius dicere.

L

Anaxagoras vero, qui dicebat elementa eſſe duo, opinabatur hoc proprie de ſermone, quẽ ipſe nõ intellexit, & conſequebatur quaſdã ſophiſticationes, quæ induxerũt eũ ad hoc. Et turpe eſt vt faciat ens ĩ alia diſpoſitione, et ſermo de eo fiat econuerſo. omnia. n. admixta ſunt cum principio. contingit igitur, vt primo ſint non admixta. & admi-

M

xtio verũm non eſt propter paruitatem. & cum hoc paſſiones & accidentia ſeparãtur à ſubſtantijs: admixtio enim, & ſeparatio ſunt ſimul. & qui diligit conſequi verũ in eo quòd ſit dicens, verum appareat in ſuis ſermonibus.

16 Anaxagoras vero, qui opinabat quòd cauſę ſunt duæ in actu, ſ. cauſa agens, & corpora cõſimiliũ partiũ, quæ ſunt in mixtione, nõ ſecũdum ordinem iuit, ſ. quia non declarauit qualitatem exiſtentem corporũ cõſimiliũ in mixtione: neq; etiã dixit illud p argumentũ ſufficiens, ſed p ſophiſticationes inducentes eũ ad illud. Deinde dicit: Et turpe eſt, &c. ideſt turpe eſt dicere aliquid in principio entiũ, qñ apparet ꝙ entia ſunt in diſpõne diuerſa ab eo, quod dictum fuit de ſuis principijs. D.d. omnia enim admixta ſunt cũ principio. & narrat ſermonem Anaxagoræ. & intendit p principiũ, illud, quod vocat admixtionem: & p admixta, corpora cõſimilium partiũ.

B

Deinde dicit: contingit igitur vt primo ſint non admixta. i. cõtingit igitur Anaxagoræ, cũ dixit ꝙ res in principio ſunt admixtæ, vt antẽ nõ ſint admixtæ. quapropter mixtio nõ erit ptincipiũ. mixtio enim non intelligitur niſi poſt ſegregationẽ.

C

Deinde dicit aliud impoſſibile cõtingens Anaxagorę in hoc, ꝙ dicit cõſimiles partes admixtę ſunt valde minimę, & dicit cõtra ipſum, ꝙ mixtio vera nõ fit p paruitatem partiũ. Illa enĩ mixtio nõ eſt niſi apud ſenſum. Mixtio aũt vera eſt vt mixta alterentur abinuicem, donec fiat ex eis forma media. v. g. forma oxymellis, quæ fit ex mixtione mellis & aceti. Deinde dicit aliud impoſſe, & d. Et Et cũ hoc paſſiones, & accidẽtia, &c. ideſt, & cũ hoc accña ſepararẽt à ſubſtantijs, qũ ſubſtãtiæ admiſcerẽt, ita ꝙ mixtio ſubſtantiarũ & ſeparatio accidentiũ fit inſimul. & ſubſtantiæ cũ ſint, erũt extra paſſiones, & accidentia. D.d. & qui diligit cõſequi verũ, &c.i. innuit ꝙ Anaxagoras volebat p iſtos ſermões facere fimbrias ſibi, aut defẽdere aliquã opinionẽ famoſam. ſed melius eſt dicere, ꝙ hoc faciebat pp laudem, quia in ſuo tpe nõ erat lex, quã defenderet.

D

Mixtio vera ẽ vt mixta alterẽr abinuicẽ.

donec fiat ex eis forma media. vide. t. de Gener. 86. & 89. & 90. & 2. de Gener. 48.

Quãdo enim nil erat ſeparatum, patet ꝙ nil erat vere de illa ſubſtãtia dicendum. dico aũt ꝙ neq; albũ, neq; nigrũ, aut fuſcũ, aut aliũ colorẽ, ſed quod colore vacans neceſſaria eſſet. alioquĩ nanq; aliquẽ horũ colorũ habere. ſiſt etiã ſine ſapore eadem ratione, nec aliud quicquam ſimilium. nec enim quale quid poſſibile eſt illud eſſe, neq; quãtum, neq; quid. formarũ enim, quæ in parte dicunt, aliquę ei ſane ineſſent. hoc vero impoſſe, ſi miſta ſint oĩa. eſſent enim iã ſeparata.

E

F

Quoniam autem in fundamẽto naturæ non eſt aliquid diſtinctum, manifeſtũ eſt, quòd nõ uere dicitur in illa ſubſtantia quòd eſt alicuius diſpoſitionis. dico neq; albæ, neq; nigræ, neq; alterius coloris, ſed ſine colore neceſſario, & in eo eſt negatio iſtorum omnium colorum. & ſimiliter eſt ſine aliqua mixtione, & ſimiliter non erit in eo vt liquid conſimi-

G *consimilium partium, & non existimatur habere qualitatem, aut quantitatem, aut aliud omnino. quoniam illud, quod dicitur de aliquo particularium, illa sunt species illius: quod est impossibile.*

17 Quoniam autē manifestum est ꝙ in principio, ex quo ē generatio, scilicet principium fm naturam nō debet esse aliquid eorum, quæ generantur ex eo in actu, manifestū est ꝙ illud principiū non debet esse in aliqua dispōne eorū quæ fiūt ex eo.

H qm̄, si ex eo fiunt oēs dispositiones substantiales & accñtales, & generatio nō est ex eo quod est ens, sed ex eo qd est nō ens, manifestum est ꝙ illud principiū non debet esse in aliqua dispositione, neq; fm qualitatē accidentalem, neq; substantialem, neq; fm quantitatem. Quoniam, si diceretur de eo aliquod istorū, tūc esset, antequam generaretur ex eo. & manifestum est ꝙ nō generatur, nisi illud, quod non est. & ideo necesse est, sicut dixit, vt in eo sit negatio colorum, & negatio omniū formarum. Et hoc intēdebat cūm di-

I cit. & similiter est sine aliqua mixtione. i. ꝙ cum eo non admiscetur aliqua natura. & ideo, sicut d. non erit in eo aliquod corpus consimilium partium. Deinde d. & nō existimatur habere qualitatē, &c. id est & nō est possibile existimare ipsum prædicari de aliquo ente. verbi gra vt habeat qualitatem, aut quantitatem, aut aliud generū entium. quoniam, si ita esset, tunc esset genus entium, de quibus prædicatur. &, si ita esset, tunc essent illa entia species, & ipsum esset genus eorum.

* Et dixit hoc, quia declaratum est K post, ꝙ genus est aliud à materia. Genus enim est forma vniuersalis: materia autem secundum ꝙ in ea non debet esse in actu aliquid oīno. † & ex eis, quæ recipit, nullam habet formā omnino neq; vniuersalem, neque particularem: sed primo recipit formam vniuersalem, & postea mediante forma vniuersali recipit formas alias vsq; ad indiuiduales. * & est vna in numero, secūdum quòd est subiectum formarum indiuidualium: & multa secundum formas, quia diuiditur per eas. Et est vniuersaliter similis generi, sed differt à genere: quia est vna in numero in multis, secundum ꝙ esse eius est in potētia, genus autem est vnū in forma media inter actum & potentiam in multis. Et ideo habet genus prædicari de pluribus speciebus & de indiuiduis illarum specierum: materia autem nō potest prædicari de specieb⁹ generatis ex ea. Antiqui autem, & maxime Alexander scripserunt demonstratiue, quòd genus est aliud à materia.

Ait autem omnia esse mista, intellectu excepto: hunc vero solum impermistum, & purum. Ex his vero accidit principia dicere, & ipsum vnum (hoc enim simplex & impermistum) & alterum tanquam ens, quale inde terminatum ponimus, ante q̄m determinetur, & aliqua participet forma. Quare dicit quidem, neque recte, neq; clare, vult autem simile quiddam & ijs⁹, quæ posterius dicunt, & ijs, quæ nūc magis apparent.

Discutiuntur

A *Discutiuntur opiniones eorum, qui entia aliqua præter sensibilia ponebant: primūq; reprehenduntur Pythagorici, principijs alieniori modo quam Naturales vtentes.*
Cap. 3.

VErum hę quidē illarum, quę circa generationē, et corruptionē, & motum sunt rationū, propriæ sunt solū. ferè enī de tali substātia & principia, & causas inuestigant solū. Quicūq; vero de cunctis quidē entibus speculantur, entiū autē quædā sensibilia, quædā nō sensibilia ponunt, manifestū est, ꝙ de vtriusq; generib⁹ perscrutant. Quare magis immoreꝫ quispiā de ijs quid bene, quidue nō bene dicant, ad eorum, quæ nobis

B propōsita sunt, inquisitionem.

Omnia autē sunt admixta. & vrsus dicit omnia quidem præter intellectū. purus enim est nō mixtus. Et in istis rebus contingit dici quo ad principia quodq; esse vnū, & simplex, sicut posuimus ipsum

C *esse indeterminatū, antequa determinetur alio modo. Qui igitur dixerunt aliū sermonē, aut consimilem non rectē dicunt, & præcipue illi, quos modo diximus. Sed isti sermones nō conueniunt nisi in generatione, & corruptione, & motu tantū. & ista perscrutatio de substantia & principijs, et causis sufficit. Et qui ponit sua consyderationem in oibus entibus, dicit entium quædam sensibilia, quædam insensibilia. & manifestū est secundum* D *hunc modum, quem posuerunt in vtroq; genere. Et ideo, siquis voluerit experimentari hoc, quod dixerunt vtrū rectē dixerunt, aut non, poterit hoc facere ex perscrutatione, quam diximus modo.*

Ex hisigit̄, quę diximus, cōtingit 18 dicere in principijs qñq; esse determinata, qñq; esse non determinata. Sunt enim nō determinata & in potentia: quia, si nō essent sic, nō esset generatio. Sunt autē determinata: quia si non essent sic, tunc generatū E nō eēt determinatū. Deinde dicit: qui igit̄ dixerunt aliū sermonē, &c. ideſt & qui dixerūt aliū sermonem, scilicet ꝙ elementū, & principiū est in actu ex natura rerū, quarum est principiū, nō dixerunt rectē. & innuit oēs. Vnusquisq; enim eorū nō posuit principiū materiale aliquod extra ea, q̄ generant̄ ab eo. & sic nō erit illic generatio. generatio enim est ab eo, quod est in potētia, nō in actu. Deinde dicit: & præcipue illi, quos modo diximus. & innuit Em F pedoclē, qui ponebat elemēta esse in actu, & ꝙ non alterant̄ adinuicem. Et, quia pscrutatio de elemētis rerū mobiliū est propria scīæ Naturali, & cōsyderatio de eis in hoc loco nō est nisi fm ꝙ sunt principia substantiarū existentium p se, & tñ locutus fuit hic cū illis sermone nāli, dixit: Sed isti sermones nō cōueniūt, &c. ideſt ꝙ sermo verus cōueniēs huic principio est sermo acceptus ex rebus naturalibus. Perscrutatio aūt de hoc principio, quod modo pscrutati sumus sine distinctione, sufficiēs est in hoc loco, fm ꝙ oportet in hac cō-

Cōsyderatio de elemētis rerū mobiliū ē ꝓpria scīę Naturali. & cōsyderatio ē eis i hoc loco nō est nisi vt sūt substantiæ. vide idem 5. cō. 15. & q ibi.

sydera-

C syderatione. Et cũ dixit hoc, voluit demonstrare cãm cogentẽ hoĩes ad dicendũ, ꝙ ista cõsyderatio est dua rũ consyderationũ, non vnius: cùm ẽt multi hoĩes reputent Naturalem sciam & Diuinã esse eandem. Et d. Et qui ponit suã consyderationẽ in oĩbus entibus, &c. i. quia quidã Antiquorũ, apud quos diuisa sunt entia in duo, s. sensibile & insensibile, cũ cõsyderauerũt in vtroq; genere, & posuerunt ea vnũ genus, ideo sermo cõtra eos erit, prius huie sciæ. & isti sunt, qui posuerũt, mathematicæ esse principia sensibiliũ. D. d. Et ideo, si quis voluerit experimentari, &c. i. & qa iste sermo prius est cõtra eos, ideo, si quis voluerit scire vtrũ verũ, aut nõ verũ dixerũt, poterit hoc facere perscrutatione aliqua, quam mõ perscrutati sumus: & ex istis sermonib⁹, quos inuenim⁹.

Multi homines reputant ꝙ Naturalis philosophia, & scientia diuina sunt ea dẽ scia.

H

Qui itaq; Pythagorici appellãtur, principiꝫ quidẽ, & elemẽtis alieniori modo q̃ Physiologi vtunt. Causa vero est, qm̃ ea non ex sensibilibus acceperunt. Entiũ enim quæ mathematica sunt, sine motu sunt, præter illa, quæ circa Astrologiam sunt.

I

disputant tñ, & tractant omnia de natura. etenim generant cœlum, & circa eius passiones, partes, & opera obseruant quod accidit, & principia, & causas in his consumunt, tanquam cæteris Physiologis conuenientes: quia ipsum ens hoc est, quodcunque sensibile est, & quod cõtinet id, quod vocatur cœlũ.

Qui vero vocantur Pythagorici, vtuntur principijs, & elementis modo diuerso ab eo, quo vtuntur loquentes in natura. Et causa in hoc est, quia nõ acceperunt ista ex sensibilibus. Mathematica.n. sunt sine motu, præter ea, quæ sunt in Astrologia. & isti disputant et loquuntur de natura, & consyderant cœlum, & partes eius, et actiones & passiones, & consequentia ista. & dant illi principia, & causas, vt numerentur in Naturalibus. entia enim non sunt nisi sensibilia, & accipiunt illud, quod dicitur cœlum. Et dicunt in causis et principijs multos sermones, sicut diximus.

K

L

Cùm declarauit, ꝙ ex perscrutatione ista pot hõ errorem scire istorum, qui admiscent duo genera entiũ, s. sensibile & intelligibile; & ponunt intelligibile cãm sensibilis, incœpit declarare hoc, & d. Qui vero vocant Pythagorici, &c. i. quia Pythagorici posuerũt causas rerũ naturaliũ res non conuenientes, & nõ essentiales rebus naturalibus. D. d. Et cã in hoc est, &c. i. & cã in hoc, ꝙ ponũt rebus naturalibus principia inconuenientia, est, qa nõ quærunt principia sensibiliũ sm ꝙ sunt sensibilia & mobilia, sed q̃rũt principia eorũ ex rebus non mobilibus, s. mathematicis, in quibus nõ est motus, ꝓterq̃ in Astrologia. * Et debes scire, ꝙ licet subiecta Astrologiæ sint mota, s. corpora cœlestia, non tamẽ consyderat in eis Astrologus secundum ꝙ sunt mota, sed consyderat de figuris, & sitibus eorum secundũ qualitatem motuum, & secundum ve-

M

A velocitatem & tarditatẽ, & consyderat ẽt de quantitate eorũ. Naturalis vero consyderat de naturis eorum, sm ꝙ sunt mobilia, & declarat qualis modus motuum est possibilis in eis, & qualis nõ. Deinde d. & isti disputant, &c. i. Pythagorici cũ hoc ꝙ in rebus naturalibus non vtuntur principio naturali, volunt se assimilari Naturalibus, & loquunt de natura, & in motibus cœli, & ẽt suis partibus: sicut Naturales loquuntur de actionibus & passionibus in rebus, quę sunt sub cœlo: & laborãt in oĩbus istis dãdo causas eorũ per

B mathematica, s. numeros. Deinde d. vt numerent in Naturalibus, &c. i. & locuti sunt in istis rebus, vt numerent in loquentibus de nã. concedebant. n. ꝙ entia sunt sensibilia, & ꝙ sunt alia insensibilia, s. substantię abstractę, q̃ sunt principia sensibiliũ. D. d. & accipiunt illud, quod dicitur cœlũ. i. ꝙ isti ponebant cœlum de natura rerum, quæ sunt sub cœlo: & dicunt ẽt in causas apparẽtium in eo multos sermones. Et innuit ꝓ hoc ponentes species numerorum causas entinm. v. g. quia ponebant numerũ parem causam entium,

C quibus accidit esse paria: & ponunt impares causas entium impariũ verbi gratia quia ponunt ternarium causam omnium entium, q̃bus accidit esse tria, similiter quaternarium, & quinarium. Ista. o. opinio est famosa, & credita apud istos homines.

Causas vero, & principia, sicut diximus, sufficientia, vt dicunt, etiam vsque ad superiora entium transcendere, & magis q̃ de natura sermonibus conuenientia. Ex quo vero modo motus erit, finito & infinito, & pari & impari solum suppositis, nihil aiunt.

D

Ascendamus igitur ad illud, quod est altius de entibus, et præcipue ad illud, cui conuenit sermo naturalis: & dicamus, quòd motus quoquomodo quidã est finitus, & quidam infinitus, et nihil dicunt de subiecto pari & impari.

Quoniã oĩs Antiqui conuenit in hoc, ꝙ principia sunt contraria, Pythagorici, qui opinabãtur ꝙ entia sunt numeri, dicebant ꝙ contraria, quæ sunt principia numerorũ, sunt finitum & infinitum, incœpit cõtradicere eis, & d. quòd hęc duo contraria inueniunt in motu, quapropter motus est numerus. Et, quia omnia duo contraria indigẽt subiecto, & isti, cùm dixerunt de finito & infinito, non dixerunt de subiecto eorum, d. & nihil dicunt de subiecto. & quia contrarietas in numeris est par & impar, & melius est opinari numerum esse compositum ex cõtrarijs, & opinari quòd ista contrarietas est par & impar, dixit: & nihil dicunt de subiecto pari & impari.

E

F

Aut quomodo possibile est sine motu & mutatione generationẽ & corruptionem esse, aut actiones eorum, quę in cœlo feruntur. Item siue quis eis concedat ex his magnitudinem eẽ, siue monstretur hoc, quomodo tamẽ quędam corporum leuia, quædam grauitatem habentia erunt? è q̃bus enim supponũt,

&

Universidad de Deusto
Biblioteca

G & aiunt, nil magis q̄ mathematicis corporib⁹, de sensibilibus dicunt. quare de igne, aqua, aut de hmōi cæteris corporibus nihil dixerunt, tāquam nil de sensibilibus proprium dicentes.

Et quomodo potest esse generatio & corruptio sine motu & alteratione, & actionibus diuersis, quæ sunt ex cœlo. Et si fuerit concessum, aut fuerit declaratum, quòd ex istis rebus fuerit magnitudo, quomodo igitur videtur fieri? H *corporum. n. hoc est leue, et hoc est graue, præter illa, quæ ponit, & dicunt, quòd nihil est magis dignū eis, scilicet corpora mathematica, & sensibilia. & ideo non dixerunt de igne, & suis sensibilibus corporum, neque videntur etiam dicere de sensibilibus sermonem conuenientem.*

21 I Et cùm omnia fuerint numeri, non erit illic motus omnino. & cū motus non fuerit, nec alteratio, neq; motus cœlestis diuersi, non erit generatio & corruptio. D.d. Et si fuerit concessum, &c. i. & impossibile cōtingens eis est, qa congregant ex discreta quantitate, s. vnitatibus magnitudinē continuam. sed, si hoc fuerit concessum, aut ponat̄ q̄ impossē est declarari, qūo ergo erit diuersitas istorū corporū naturaliū? D.d. corporū. n. hoc est leue, & hoc est graue, &c. i. manifestum est. n. q̄ corporū sensibiliū hoc est graue, & hoc est leue. qūo igitur p̄nt dare causam & leuitatis & grauitatis, cū hoc q̄ ponūt corpus graue, & leue et vt corpus sensibile idē cum mathematico? Non. n. idem ponunt corpora mathematica esse priora substantia & definitione corporibus sensibilibus, sicut faciunt ponentes corpora mathematica principia corporum sensibiliū fm definitionem & esse. Isti aūt nō ponunt aliqd eorū esse prius secundo, immo ponunt corpora mathematica, s. composita ex numeris idem cum sensibilibus. & ideo non possunt dare cām. quare quędam sunt grauia, & quædam leuia. & cōtingit eis non dicere sermonem conuenientem in sensibilibus: qa intromiserunt se dare causas rerū mobiliū ex non mobilibus.

Item, quomodo passiones q̄dem numeri, & ipsum numerū putandū causas eorum esse, quę sunt à principio, ac de nouo in cœlo fiunt: numerum vero aliū præter hunc numerum, ex quo mundus constat, nullum esse?

Et etiam quomodo intelligendum, quòd passiones numerorum sunt causæ, et numeri, qui sunt ex cœlo, sunt existentes, & propry, & in æternum & nunc: & nullus alius est numerus, ex quo sit constitutio mundi?

Et qūo possumus intelligere, q̄ passiones numerorū sunt par & impar, & aliæ sint cāę passionum rerū sensibiliū, sicut albedinis & nigredinis? nulla. n. proportio est inter passiones numerorū, & passiones entiū naturaliū. Et, si entia mobilia eēnt numerus, tūc inuenirent̄ in eis passiones numerorū necessario. D.d. Et

A & numeri, qui sunt ex cœlo, &c. i. & numeri, ex quib⁹ fit cœlum, in quo differunt à numeris, ex quibus fiūt alia, q̄ sunt sub cœlo? Cœlū. n. hēt naturā existentem sibi propriū aliā ab ea, q̄ est generabilium & corruptibilium. cùm cœlum semp est in præsenti & p̄terito & futuro, & oīa gñabilia & corruptibilia sunt transmutabilia & natura numerorum apud eos, ex quibus constituitur mundus, est eadem natura.

B Cùm enim in hac quidē parte opinio eis, & tempus sit, paululū vero desuper aut deorsum iniuria, & disiunctio, aut mistio probationem autem afferāt, q̄ horum quidem vnumquodq; numerus est, cōtingit autem in hunc locum multitudinem iam constitutarum magnitudinem esse, eò q̄ passiones hæ sequunt singula loca, vtrum iste est idē numerus, qui in cœlo, quē oportet accipere, quod horū vnumquodq; est, an p̄ter istum alter?

Et, cum existimauerunt in aliquo particulari aliqua existimatione, erit secundum illam existimationē. & dicunt, quòd hoc, quod est superius & inferius, & mixtio, & distinctio, est demonstratio quòd quilibet istorum est numerus. quapropter cōtingit vt magnitudines secundum hunc modū constituantur ex multis. passio. n. cuiuslibet eorum sequitur vnumquenque locorum. quandoque igitur erit iste numerus, qui est in cælo. & hoc est opinandum, quòd est vnūquodque istorum, aut proprie,

23 Idest, & contingit huic opinioni, vt scientia particularium sit necessaria nō transmutabilis, quia est ex non transmutabili: quapropter necesse est, vt sensibilia sint non transmutabilia in suis subiectis, cùm sint numerus. D.d. Et dicunt, &c. i. q̄ entia in maiori parte sunt paria, v. g superius & inferius, & alia contraria, signāntq; entia sūt numeri. Cō tigit ergo huic positioni, vt oīa corpora sint cōposita ex multitudine numerali. quapp natura eorū omnium entium erit eadem natura, & definitiones eædem, q̄ sunt in eis & passiones, pp quod diuersant̄ in nominibus & definitionibus, adeo q̄ quoddam corporum dicat̄ cœlum, & quoddā aer, & quoddā ignis, nō acquirunt̄ ab istis corporibus, nisi pp loca: non quia habent dās substantiales dantes eis ista loca, sed econuerso. qd est impossē. Contingit. n. huic positioni, q̄ idē corpus & ejusdem naturæ, q̄n fuerit superius, erit cœlum & æternum pp locum; & q̄n inferius, erit ignis, aut terra, aut aq̄, aut aer, aut generabile & corruptibile pp locum. Et quia ista impossibilia non aperte fuerunt dicta ab eis, dixit: & hoc est opinandum, &c. i. & hoc, qd contingit eis, est opinādum in vnoquoq; corporum fm opinionem eorum.

Plato etenim alium esse ait, at ille quoq; numeros putat, & illa esse, & horum causas. sed intelligibiles quidem causas, hos vero sensibiles. De Pythagoricis ita q̄ p̄termittam⁹ nō. sufficit. n. in tantum eos attigisse.

Scām Auicen. diff. 1 tiquos. ferentiæ bales cor porū sunt pp loca. Sed oppo. tenet Ari. F vide. 1. cœ. cō. 5. & q ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *Plato autem dicit esse aliud. opi natur enim quòd ista, & suæ causæ sunt numeri. sed causæ sunt intellectæ, & ista sunt sensibilia. Dimittamus nunc sermones Pythagoricos, & simus contenti in hoc, quod diximus.*

24 Plato autem dicebat, ꝙ quidam numeri, qui sunt cãæ sensibiliũ, sũt alij à numeris, qui sunt res sensibiles. Opinat. n. ꝙ numeri, q̃ sunt cãę, sunt naturæ ītelligibilis: & numeri, quorũ illi sunt causæ, sunt naturæ
H sensibilis. Et cùm vidit ꝙ hoc, quod dixit in contradictione Pythagoricorum, est sufficiens, & ꝙ post hoc oportet contradicere dicentib⁹ numeros esse causas sensibilium, d. Dimittamus nunc, &c.

Red. argutiones aduersus Idearum assertores: quomodoque Cunctis Naturalium causas inquirere uisi sint. Cap. 4.

*a.e. addit causas.

QVi vero ideas* ponunt, primum quidem, cùm quærerent horum
I existentium causas habere, cætera æqualia his nũero attulerunt. velut siquis numerare volens, cùm quidem pauciora existant. arbitretur non posse, plura vero ea faciat, & ita numeret. Ferè etenim formæ æquales, aut non pauciores ijs sunt.

Qui autem posuerunt species esse causas, primo quærũt causas existentibus, & secũdo accipiũt quòd numeri istorũ sunt æquales: adeo quòd, si homo voluerit numerare, non poterit facere entia minus, sicut non põt ea facere magis. spẽs igitur sunt æquales, aut nõ minus.

Quia aũt posuerunt spẽs cãs entiũ
K sensibiliũ primo peccant peccato, q̃ rẽtes scire cãs vniuscuiusq; entis ex alio ente: & non q̃runt cãm eius ex suo intellectu vñ. Et d. hoc ꝙ, cum pserutati fuerint de necessitate, quæ inuenit in scientijs rerum, imposuerunt alteram spẽm entium, & sunt q̃ dñr formæ: & deberent dare cãm in hoc, fm ꝙ in eis est intellecta intẽtio cõis, non per aliud ens, cum quo non hẽt cõicationem: & sic naturã
L abstulerunt spẽi, q̃ est intentio vniuersalis, & fecerunt entia oĩa contraria in nõe solum: & abstulerũt nomen vniuocum, & abstulerunt scię tias. D.d. & secundo accipiunt, &c. i. & secundo peccant: quia ponũt in qualibet specie specierum entiũ numerum parem, & ꝙ nulla species est imparis: adeo ꝙ, si homo voluerit numerare, nõ poterit numerare ex speciebus minus q̃ par, sicut non potest maius q̃ par. D.d. Species igit, &c. i. species igitur sunt æquales, aut non magis neque min⁹. & intendit
M per æqualitatem paritatem.

Ex quibus, dum de eis causas q̃rerent, ad illas processerunt. nam fm vnumquodq; æquiuocũ quid est, & præter substãtias exterorum quoq; in multis ẽ vnũ & in his, & in sempiternis.

Et isti dimittũt illud, ex quo q̃rũtur cæ, & declinãt ab eo. quoniã ī vnoquoq; istorũ est nomen cõe. & in substantijs rerũ erit in multitudine vnũ, et in istis, & i æternis ẽt.

Et

A Eristi dimittunt viam, ex qua q̃-
26 runtur causæ rerum: & est cõsyderatio in natura eorum speciali, non ex consyderatione in natura aliorũ entium, cum quibus non habent cõmunicationẽ. D.d. qm̃ in vnoquoque istorum, &c. i. qm̃ in vnoquoq; indiuiduorum specierum est nomẽ commune, & intentio communis, ita ꝙ contingit vt in substantijs, q̃ sunt hic, sit vna intẽtio cõis. & si sint hic substantiæ æternæ, q̃ faciunt eas intelligi, & dant definitiones earũ, vt in eis sit intentio communis vna & vñr natura specialis, quæ nullum habet esse, nisi secundum ꝙ est in intellectu.

Natura alis nul n iãt ef

B nisi se dũ ꝙ ẽ ellecta, ntra po ntes vni rsalia re n. Vide m. 1. de a cõ. 8. 2. d ala co. & j. Aia. c. & 12. et cõ. 4. q̃ ibi. id t com. uenni.

C

Item quibus modis ostendit ꝙ formæ sunt, fm nullum eorũ apparent. E quibusdam nanq;, non est necesse fieri syllogismũ: ẽ quibusdam vero etiam, quorum non putamus, horum formæ fiunt. fm nanq; rationes, q̃ ex scientijs, formæ erunt oĩum, quorum scientiæ sunt. secundũ vero vnum in multis, & negationum. at secundum ꝙ intelligitur quippiam eo corrupto, etiam corruptibilium: siquidẽ quicquam est horũ phantasma.

Et etiam non declarant modũ, qui declarat esse specierum, & quòd ista habent esse. Ex quibusdam enim nunquam fit syllogismus necessario, & ex quibusdam non declarantur nobis ea, quæ existimantur esse species. secundum autem sermones acceptos ex scientijs, species nõ sunt nisi rerum, quæ sunt scientiæ, aut ex vno in pluribus ex affirmatiuis entibus. ex imaginatione autem alicuius corruptibilis rerum corruptibilium hæc non est nisi imago aliqua istis rebus.

D

Et etiam non est manifestum ꝙ 27
substantia vniuersalis habet esse eo modo, secundum quem hæc substantia singularis habet. substantia enim indiuidualis non fit ex ea syllogismus omnino. quoniam syllogismus nõ fit nisi ex substantia vniuersali: & substantia vniuersalis nõ E
fit syllogism⁹ ad eam omnino: duæ ergo substantiæ illæ sunt diuersæ.

Deinde dicit: Secundum autem sermones, & cæte. ideest sermones autem, qui sunt demonstrationum partes, & dicuntur scientię, non sunt aliud quàm species & ista sunt, quæ constituuntur ex vniuersali, quod sic describitur, quod est vnum prædicatum de pluribus: & ex affirmatiuis, quæ describuntur sic, aliquid prædicari de aliquo. Et, cùm distinxerit inter particularia & species, vult modo distinguere inter naturam imaginationis & intellectus, & F
dicit: ex imaginatione, & cæte. ideest ex imaginatione vero alicuius corruptibilis hoc est imago, non res intellecta. Et intendebat per corruptibilia indiuidua, quę collocãtur sub generibus, quæ sunt scientiæ, sicut collocantur sub vniuersali, quod prædicatur de pluribus, & sicut collocãtur sub affirmatione & negatione. Vniuersale enim non habet esse, nisi secundum quòd est scientia, ideest secundum quòd est in anima: & similiter affirmatiuum & negatiuũ.

Vtr doscriptio.

Vtr non hẽt eẽ, nisi scim ꝙ ẽ scia, i. scit ꝙ ẽ m aia.

Vtr non sunt gẽrabilia & corruptibilia, nisi per accidens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Et intendit, ꝙ comprehensiones, q̃ dicuntur sciẽtiæ, sunt rerum, quę sunt in sensibilibus, non generabiles nec corruptibiles, nisi accidentaliter: & sunt intentiones vlęs, quas intellectus comprehendit in eis, & sunt formæ. Comprehensiones vero, quæ sunt corruptibilium & generabilium, ſ. individuorum cõpositorum, non sunt sciæ, sed imaginationes eorum. Et quasi intendebat ꝙ ista sensibilia habẽt duos modos comprehensionis, modum, qui nõ est sciẽtia eorum, sed imago: & modum, qui est scientia eorum, & est intellecta vniuersalia,

Sensibilia hãt duos modos cõprehẽsiõis vide' alias diuisionẽ. 3. de Ala com. 33.

H Insuper rationum, quæ magis certæ sunt, quædam quidẽ eorũ, quæ ad aliquid sunt, ideas faciunt, quorum non dicimus esse per se genus: quædam vero tertium hominem dicũt. & similiter hæ de formis rationes illa perimunt, quæ magis esse q̃ ipsas ideas esse volũt, qui dicũt formas. Accidit enim non dualitatem esse primam, sed numerũ & quod ad aliquid eo, quod per se est: & cuncta, quæcunq; cũm I quidã sequerentur de ideis opiniones, aduersati prĩcipũs sunt,

Verificantes autem sermones quidam ponunt species de relatiuo, & non opinantur quòd aliquid per se est genus: & quidam dicũt tertium hominem esse. & isti auferunt per vnitatem sermones, qui sunt in speciebus, & præcipue qui opinantur dicentes esse species, & sunt istæ. Et contingit ex hoc quòd dualitas non sit prior numero, & hoc etiam est relatiuũ ad aliquid, & dicitur de se: & alia, quæ dicunt quidam de opinionibus in formis, & errauerunt in eis per principia.

Dicit, ꝙ Philosophi verificantes sunt illi, qui opinant' ꝙ spẽs sunt relatiuæ, & ꝙ non sunt existentes per se: cùm manifestum est de relatiuo ꝙ non dr̃ nisi in respectu alicuius: & cùm relatiuum auferet', auferet' illud. ꝙ autem spẽs sunt correlatiuę manifestum est ex definitione sua: species. n. est illud, quod ẽ magis ſ prium duorum vniuersaliũ, q̃d potest responderi ad quid. D. d. & quidam dicunt tertiũ, &c. i. & quidam dicunt ꝙ, si hõ sensibilis hẽt hoĩem intell'm, sic hõ intellectus debet habere hoĩem tertium. D. d. & isti auferunt p vnitatem, &c. i. & p hoc, quia ponunt formas esse easdem in numero, auferunt definitiones specierum. vnum. n. in numero non p̃dicat' de pluribus. & spẽs est una intentio fm formã, & ideo definit', ꝙ est vlę p̃dicabile de pluribus fm quid. & hoc contingit magis dicentibus ꝙ natura specierũ abstracta est eadem cum natura sensibilium. D. d. Et contingit ex hoc, ꝙ dualitas, &c. i. quia cũ genera, & species fuerint res existentes per se, cõtinget vt sint principia priora elementis, ex quibus componunt' illa, q̃ collocantur sub illo genere. intell'm n. vlę ẽ pri' fm causam, & tempus eo, q̃d est sub eo. dualitas igit', ex qua cõponit' numerus, est posterior numero: & cõposita ex q̃tuor elementis sunt prio ra elementis. D. d. & hoc ẽt est relatiuum

A uũ, &c. i. & q̃io numerus erat prior dualitate, & dualitas est existẽs per se, numerus aũt est ex relatione? D. d. & dr̃ de se. i. ꝙ cùm numer' ponat' abstractus, & fuerit semꝑ dictum de alio, contingit vt dicat' de se, q̃d est impoſe. D. d. & alia q̃ dicũt, &c. i. & hæc impossibilia contingunt oĩb' opinionibus dictis à ponentib' formas, & errantibus in hoc in perseruatione principiorum.

Item fm existimationem, fm quam esse dicimus ideas, non solum substantiarum, sed multorum etiam aliorum formę erũt.

B Etenim vnus conceptus non solum de substantiis, sed de cæteris etiam est. & scientiæ non solum substantiæ, sed etiam aliorum sunt. & cætera huiuscemodi accidunt infinita.

Et etiam secundum intelligere, de quo dicebant esse formarũ, contingit vt formæ non sint tantum substantiarũ, sed & non substantiarum. Et similiter scientiæ etiã non sunt tantum substantiarum, sed aliarum rerum. & talia multa emmerata, quæ cõtingunt eis.

C Idest, & ẽt contingit eis, cùm dixerunt, ꝙ intelligere est formarum existentium p se, vt formæ nõ sint substantiarum, sed accidentium. Intelligere. n. non est tantum substantiarum, sed etiam accidentium.

29 Secundum vero necessitatẽ & opiniones de eis, si formę participabiles sunt, necesse est substantiarum solum esse ideas. nõ enim fm accidens participatio earum est, sed eatenus oportet vniuscuiusq; participẽ esse, qua renus* nõ de subiecto dr̃. Dico aũt vt si quid ipsõ duplo participat, hoc ẽt ęterno participat, sed fm accñs. accidit. n. duplo, æterno esse. quare formæ substantiæ erunt. hę aũt hic, & ibi substantiã significant. An quicquã erit dicere esse aliquid p̃ter has vnũ ĩ multis? Et si eadẽ spẽs est idearum, & participantiũ, erit aliq d cõe. Cur. n. magis in corruptibilibus dualitatibus, & pluribus quidem dualitatibus, sed æternis, dualitatẽ esse vnum, & idẽ sit, q̃ in hac, & quadã? Et si non est eadem species, æquiuocatio erit profecto: & simile, ac siquis & Calliam, & lignum hoĩem appellarit, quorum nullam inspexerit communicationem.

C Ar. I. ã sub iecto dicit'

Secundum autem necessarium est & quod existimatur in eis secundum illum, vtrum species substantiarũ sint admixtæ, & necessarium est vt sint singularia. quia determinatio eorum nõ est per accidens, sed necesse est vt quodlibet eorum in se sit determinans, cùm nec dicatur de subiecto. Dico, vt in aliquo sit duplum, à illo igitur erit æternitas, sed per accidens. accidit enim duplo, quòd fuit æternum. et res, quarum species sunt substantiæ, sunt in hoc loco significantes substantias. Illic autem qualecunque sit ens, dicitur esse aliquid, & cum hoc vnum de pluribus. si igi

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *tur est species specierum, & determinata habent aliquid, in quo cõueant, quid est igitur illud, quod ẽ proprium dualitatib. corruptibilib.? Et dualitas est proprium dualitatibus corruptibilibus, & dualitas est multitudinis. dualitas enim est æterna, & est eadem. dicitur ergo in respectu alicuius, & de se. Et, si species non fuerit eadem, tũc erunt æquiuoca. v.g. vt aliquis vocet hominem Callian & lignum*
H *sine consideratione ad intentionẽ, in qua communicant.*

30 Secundum aũt illud, quod videt esse necessarium in formis, & quod consequit ex eo, est credendum ꝙ species, ꝙ dant definitiones & subsiã tias eorum, ꝙ sunt sub eis, debent eẽ adunatæ cum eis, de quibus ꝓdicantur. ꝓdicatio. n. eorum de illis, quæ sunt sub eis, non est accidentaliter, sicut prædicatio accidẽtium de subsiantijs, & accidẽtiũ de se adinuicẽ. Et dixit hoc, qa pp hoc ꝙ istæ sciæ
I sunt necessariæ, opinati sunt dicẽtes formas eẽ, ꝙ sciæ sunt formæ abstractæ: & vocauerũt eas forma abstractas. Et d. & necessariũ ẽ vt sit singularia. i. & pp hoc, ꝙ sunt necessariæ, oportet vt sint cum eis, de quibus ꝓdicantur eædem in actu. D. dedit causam in hoc, & d. quia determinatio eorum non est per accidens. i. quia determinatio subiectorum abvniuersali, quod dicitur de eis, non est sicut determinatio, quæ est in ꝓdicatione accidentium de subsiantijs, aut accidentium de se adinuicẽ. & d. hoc, quia necessariæ sunt sciæ, vt opinati sũt. D. d. sed necesse ẽ &c. i. ſ necesse ẽ vt qdlibet ꝓdicabiliũ formatũ fit determinans subam sui subiecti essentialr, cũ non ꝓdicet de eo sicut accidens de suo subiecto. accidentia enim determinant sua subiecta accidentaliter. D. d. exemplum & dixit: Dico, vt in aliquo, &c. i. V. g. vt aliquid sit duplum, & sit æternum. tunc. n. continget vt alterum eorum dicatur de aliquo accidentaliter. dr. n. ꝙ duplum est æternum, sicut dr ꝙ musicus est medicus, qa accidũt eidem subiecto. D. d. & res, quarum spẽs sunt, &c. i. & ideo spẽs, ꝙ sunt substantiæ, signãnt de sensibilibus substantias: & spẽs, ꝙ non sunt substantiæ, signãnt de sensibilib⁹ nõ substantias. D. d. Illic aũt, &c. i. illic aũt quodcunq; sit de formis abstractis, dr esse aliquid, & ens in subsiantia, sicut dr de quocunq; sit hoc, ꝙ est aliquid, & ens. D. d. Si igitur est spẽs specierũ, &c. i. si igit dicere aliquid & vnum & ens, quod prædicat de abstracto & sensibili, & est determinans oĩa, ꝙ inueniũtur in aliquo esse, & est forma formarũ, & determinata habent aliquid, in quo communicant, cõtingit vt illa, quæ sunt illic, & qui hic sunt, habeant aliqd, in quo cõicant. v.g. si prima dualitas cõis omnibus dualitatibus secundum sermonem dicentium hoc eẽ dualitatem absolutam determinantem omnes dualitates, in quo igitur cõicant? & quod est proprium corruptibili, & quod ẽ propriũ ęterno? & hoc intendebat cum dixit: quid igit est propriũ? &c. i. quid igit est proprium primis dualitatibus corruptibilibus, & quid est propriũ ꝛcorruptibilibus ꝛcũ dualitates sint multæ? & posuimus cum hoc ꝙ prima dualitas est vniuersalis vtroq; modo. accidit igit dualitati æternæ vti omnibus dualitatibus corruptibilibus & æternis, vt dicat qnq; de se, secundum ꝙ est æterna: & qnq, in respectu aliorum, fm ꝙ determinant illa, & notificant substantias aliorũ. D. d. Et, si spẽs nõ fuerit eadem, &c. i. si non fuerit eadem intentio, in q̃ communicant corruptibilia & æterna, tũc hæc dualitas, quæ dicitur de corruptibilibus, & æternis, dicetur æquiuoce. & intendit, cũm dualitas fuerit dicta de ęterna, & de corruptibili, non erit forma eius, neq; demõ
B strans eius substantiam. & vt si species non fuerit. & est illud, quod ꝓdicatur de pluribus diuersis fm qd, tunc nomen dictum de illis formis, & de illo, quod hic est, erit æquiuocum, & destruentur scientiæ.

Potissimum vero dubitabit aliquis, quidnam formæ conferãt sempiternis sensibilium, aut illis, quæ fiunt & corrumpunt. nec enĩ motus, nec alicuius trãsmutationis eis causę sunt. At nec ad scientiam aliorum prosunt. nec enim horum illę substãtiæ sunt: in his etenim essent.
C nec ad esse, cũm non insint participantibus. ita etenim fortassis causæ putabuntur esse, vt album mistum albo. Sed ista ratio facile redargui potest, quam Anaxagoras pri⁹, Eudoxus vero posterius, & quidam alĩ dixerunt. facile enim est multa, & impossibilia ad hanc opinionẽ congerere. At nec ex formis cætera sunt, fm vllum illorum modorum, qui dici solent.

A *Et ambigit homo magna ambiguitate in hoc, quòd acquirũtur res sensibiles, & corruptibiles & generabiles de speciebus æternis, cum non sint causæ alicuius motus, & alterationis. Et talis est dispositio earum in scientia. neq; etiã adiuuant in alijs rebus, neque substantiæ illorum sunt de substantijs istorum sensibilium. Et ista etiam, si vnum in vniuersalitate non fuerint, non erunt. Vt aliquis existimat quòd causa in albo est, quia albedo fuit mixta cum albo.* E
Sed hoc ẽ bonæ motionis. & Anaxago. primo, et posterius Eudoxus, & alij dixerunt quòd facile est congregare multa. Sed hoc est impossibile secundum hanc opinionẽ. Immo neque aliæ res fiunt ex speciebus secundum aliquem modorum, qui assueti sunt dici.

Et cũm manifestum est ꝙ causæ rerum generabiliũ & corruptibiliũ, & vtr transmutabilium sunt corpora naturalia, ꝙ sunt principia transmutationis in rebus sensibilib⁹, miratur homo quid induxit eos ad inducendum formas abstractas quod enim ẽ abstractũ qũo adaptat vt ex eo trãsmutent entia materialia? qđ enĩ ẽ mãle nõ trãsmutat nisi ab alio mãli D. d. Et talis est dispõ earũ in scia. i. & nihil coget ad ponendũ eas pp scias. & et nõ apparet ꝙ hñt iuua mẽtũ ĩ esse rerũ sensibiliũ, i. qa non gñant res sẽsibiles. indiuiduũ. n. nõ gñat nisi ab alio indiuiduo neq; ẽt

F Qđ est materiale nõ trasmutat nisi ab alio materiali. idẽ. 7 Me. cõ. 51.

Indiuiduum nõ generat nisi ab alio indiuiduo. vide idẽ. 7 Met. c. 51.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cogita quo sit hæ abstractæ nõ pñt eẽ cãæ agẽtes & formales, istorũ corruptibilium.

G adiuuãt in generatione indiuiduorum, sicut corpora cœlestia iuuant. D.d. neq; substantiæ illorũ sunt de substantijs istorum. i. neq; substantiæ illarũ formarum abstractarum sunt de substantijs istarum rerũ sensibiliũ, cùm illæ sint æternæ. & istæ generabiles & corruptibiles. & ideo non possunt esse causæ eorũ, neque fm formas neq; fm agentes. D.d. Et ista etiam, &c. i. & ista etiam insensibilia, si in eis non fuerit intẽtio vniuersalis vna admixta eis, non erunt entia. quemadmodum, si albedo non esset mixta cum re alba, non esset aliquid album oĩno. Et per hoc, quod dixit: Sed hoc est bonę motionis, innuit ꝙ mixtio intentionis vlis substantialis cum particularibꝰ est fortior mixione accidentium cũ suis subiectis. D.d. & Anaxa. &c. i. & manifestum est, ꝙ nos possumus accipere facile in rebus multis vnam intentionem vlem existentem in eis. & si ista intentio esset vna in numero, i. abstracta, sicut dicunt dicentes formas esse, tunc impoſſe esset vt inuenirẽtur in pluribus. vnum enim in numero non inuenitur in pluribus. & sic congregare plura ad vnũ est impoſſe. D.d. neq; aliæ res, &c. i.

H Documentũ. Mixtio intẽtionis vlis substantialis cũ particularibꝰ est fortior mixtione accidentium cum suis subiectis.

I & impoſſe est vt formæ sint causæ transmutationis, & generationis, & corruptionis, & vlr causæ sensibiliũ fm aliquem modorum, qui assueti sunt dici ab eis. v.g. hoc, quod dicũt, ꝙ sunt exemplaria eorum, & ꝙ sũt causæ scientiæ eorum.

Dicere vero exemplaria eas esse, & cętera eis participare, vaniloquia, & metaphoras poeticas dicere est. Quod enim est, quod agit, ad ideas inspiciens? poſſe. n. est & esse, & fieri quod cunq; simile, etiam non ad illũ imaginem. quare & existẽte Socrate, & non existente, fiet vtiq; qualis Socrates est. similiter autem etiam si Socrates sempiternus esset. At eiusdem erunt plura exemplaria, ergo etiã formæ. veluti hominis, ãĩal, & bipes, simul autem & ideãlis homo.

Dicere autem ſpecies continentes ſe eſt ſermo vacuus, ſimilis ſermonibus verſificatorum. Et quid eſt illud, quod non agit abſque eo quòd aſpiciet formã? poteſt enim eſſe ens & non ens, & ſi non aſſimilatur alicui: adeo quòd Socrat. erit, & non erit niſi vt exemplar ſit Socratis. Et ſecundum hunc modum declaratur quòd Socrates ſit æternus, & habet multa exemplaria, ſicut ſpecies. ſicut homo habet animal & bipedale, & homo idẽ eſt in vtroque.

Idest, Dicere aũt species continẽtes se, non species indiuiduorũ, sed sed formas existentes p se, v.g. si aliquis dixerit ꝙ homo est sine carne, & osse, est sermo fabulosus. D.d. Et quid est illud, quod non agit, &c. i. facientes exemplaria quærunt, dicẽtes ꝙ res generans entia impoſſibile est vt generet aliquid ĩdiuiduorũ; nisi aspiciat exemplar illius indiuidui, quęrunt, s. de natura illius generatæ rei & generantis. Qm̃, si fuerit generata & generans p quãcunque naturã sit, s. ꝙ nullam hẽt materiã propriam, tunc poſſe erit vt sit ens et nõ ens æqualiter. & si fuerit ens, tũc poſſibile erit vt aspiciat exemplar, & non aspiciat, & si aspexerit, tunc poſſe erit vt assimilet, & non assimilet: & sic gñatio erit à casu. & intelligit gñationẽ esse casu, ꝙ generãs sit de natura generati. & si nõ, tunc generans nõ generabit sibi simile, v.g. hõ hoĩem. & fm hoc genetãs nõ indigebit exemplari. D.d. nõ sicut Socrates. i. & indiuiduũ essentialr non generat nisi ab indiuiduo suæ spẽi. quapp necesse est vt generans Socratem sit aliud indiuiduum sibi simile. D.d. Et fm hunc modum declarabit ꝙ Soc. sit æternus. i. & etiã si posuerimus hæc exemplaria, contingit vt sit aliquod indiuiduũ, qd Socr. generatus habebit Socratem æternum. & fm hoc continget vt in diuiduum habeat naturã vlem. & sit compositum ex naturis vlibus, sicut est spẽs. & hoc intendebat, cùm d. sicut homo hẽt animal, &c. i. & in diuiduum habet definitionem, sicut habet species.

Item non solum sensibilium exemplaria formæ erunt, verũ etiam ipsarũ, vt puta genus, tanquam genus specierum. quare idẽ erit exemplar, & imago. Itẽ videri posſit impoſſe esse separatam substantiam, & cuiꝰ est substantia. quare quõ ideæ, cùm rerum substãtiæ sint, separatæ fuerintin Phædone autem ita dr, ꝙ tum ipsius esse, tum ipsius fieri formę causæ sunt.

Et etiam ſpecies non ſunt exemplaria rerum ſenſibiliũ, ſed & ſui ipſarum ẽt, ſicut genus, quod eſt genus multarum ſpecierum. & ſic idem erit exemplum, & forma ſui ipſius. Et etiam impoſſibile eſt vt exiſtimentur eſſe entia abſtracta à ſubſtantijs, & ſubſtantiæ non. & ſi non, quomodo erunt ſpecies ſubſtantiæ rerum abſtractarum ab illis? & hoc dictum fuit in Phædone, ſcilicet quod ſpẽs ſunt cauſæ eſſe generationis.

Idest, & cùm illud, qd ꝑdicat de aliquo, & notificat essentiã eius, si fuerit forma abstracta, tunc spẽs nõ erunt exemplaria rerum sensibiliũ, sed sui ipsorũ. qm̃ sicut indiuidua habent exemplaria pp specialitatẽ, q̃ est in eis, v.g. indiuidua hoĩs propter humanitatẽ, ita species abstractæ habent exemplaria per generalitatem, quæ est in eis, sicut species sensus habent exemplaria per sensum, quod est genus. Deinde dicit: Et etiam impoſſibile est, &c. i. & ẽt impoſſibile est existimare formas esse abstractas à substãtijs, quarum sunt formæ, & substantias non esse, s. quod est impoſſibile, s. formas remanere, & deficere res, quarum sũt formæ: qm̃ tunc nõ esset generatio neq; corruptio. Et, quia potest aliquis dicere, ꝙ Plato non dixit eas esse causãs generationis & corruptionis, neq; ptes formales rerũ sensibilium, nonficauit ꝙ Plato dixit hoc in libro Phędon, & dixit: & hoc dictum fuit, &c.

Impoſſe ẽ existimare formas eẽ abstractas à substantiis quarũ sunt formæ.

Quanquam formis existentibus, non tamen participantia fiunt, si non sit, quod moueat. At, multa alia fiunt, velut domus, aut annulus, quorum non dicimus esse formas. quare patet posse contingere cætera quo-

que

G que & eē,& fieri,ēt pp tales causas,q̄les eorū, q̄ nūc dicta sunt.

Et etiam cùm species fuerint, entia non habebunt determinans, si non fuerit illud, quod ē lectus cū alys multis rebus,sicut domus & annulus.& aliæ res, quas nō diximus eē entia,manifestū ē quòd possibile ē vt sint,& vt sint res à talibus 34 *istis causis, q̄ mō fuerāt dictæ.*

Et cùm spēs fuerint res exūtes extra aīam nō hñt genus, qđ determinet eas, & qđ notificet intentionem H vlem,p quam sunt entia,& cùm nō habuerint hanc intentionē,nō erūt entia:quemadmodū,si dom⁹, & annulus,& lectus non esset aliqđ istorum particularium. & hoc intendebat cùm dixit.& aliæ res,quas nō diximꝰ esse entia. D.d.manifestū est, &c.i.si igit habuerīt tales spēs,& genera, manifestū est,ꝙ illæ sunt causæ.ex quibus componunt res sensibiles & ideo nō sunt his aliæ causę. & intendit,ꝙ cōtingit ex hoc vt res sensibiles sint compositæ ex talibus causis,i.ex rebus compositis ex formis & materijs. Et dedit exemplū I in artificialibus,quia nullus dicit,ꝙ vtia eorum nō hñt esse extra aīam. & ideo forte intēdebat,cùm d.& res, quas non diximus esse entia, istum *a.l. vlem modū* vlium,s.artificialium.

Item,si formæ numeri sunt, qūo erunt causæ? Vtrum qm̄ ipsa entia sunt diuersi numeri, vt puta hic quidē numer⁹ hō, hic vero Socrat.hic autem Callias? Cur igitur illi his causæ sunt ? etenim si hi quidem æterni, hi vero non,nihil differt,

Et ēt,si spēs sint nūeri, qūo erūt K *cāæ? Primo vero,quia nūeri entiū sunt diuersi,v.g.quòd istæ nūerus est hō,& iste Soc.et iste Hyllus: quare igitur erunt illic illæ causæ istorū? & nō adiuuant ēt i hoc, si q̄dā fuerint æterna, & q̄dam nō.*

Cùm destruxit formas esse fm L opīonē dicētiū, ꝙ natura formarū est alia à natura numerorum,reuertit sux est ad opinionem dicētiū ꝙ natura numerorū, & formarū est eadē,& est opīo Platonis. Et d. Et etiā si species,&c.i.& etiā si formæ fuerīt numeri,qūo erunt cāæ rerū sensibiliū? Primo vero, quia contingit vt idem ens sit cōpositū ex multis numeris diuersis fm formam. v. g. ꝙ istud ens indiuisibile est aīal, & est hō,& est Socr. quap p debet habere numerū,p quem est aīal, & numerū p quem est hō,& numerū p quē est Socr.& sic hyllus debet habere tales numeros.& cum hoc impossibile est in numeris, in quo igit erūt numeri causæ istorum? Deinde d. & non adiuuant, &c. i. ꝙ numerus, M qui est quasi genus de istis sensibilibus,non adiuuat in numero,qui est quasi īdiuiduum.ille enim, qui est quasi genus, est æternus, & æternū non potest esse pars generabilis rei & corruptibilis.

Quòd si q̄m̄ proportiones numerorū ea, q̄ hic, aut consonantia, patet ꝙ vnū quiddam erit, quorum proportiones sunt. Si igitur hoc materia est, manifestum est ꝙ ipsi etiam numeri,p portiones cuiusquam alterius ad alterum erunt.Dico aūt, vt sī

Callias

A Callias proportio ē in numeris ignis,terrę, aquę,& aeris,et ipse homo aliquorū aliorum subiectorum erit.et idea numerus,ac ēt ipse idealis hō, siue aliqs numerus sit, siue non, erit tū proportio in numeris aliquorū, & non numerus. & non erit aliqs propterea numerus.

Et cum definitiones numerorū fuerint conuenientes illis,quæ sunt ante,manifestū est quòd aliquid ē, B *cuius sunt istæ definitiones. Et manifestū est, quòd hoc est materia. isti enim numeri sunt definitiones illorum adinuicem. v erbi gratia quòd si definitio Hylli fuerit i numeris ignis, & terræ, & aquæ, tunc iste homo aut erit aliquis numerus, aut non,quousque sit definitio aliquorum numerorū, & non numerus. & non erunt ista etiam aliquis numerus.*

36 Et cùm numerus est ens existens extra animā, & habuit definitionē, sicut alia entia, manifestū est ꝙ de- C finitio numeri debet esse cōuenies ei,qđ est ante, i. definito. & sic numerus erit cōpositus ex materia & forma : & definitio numeri nō erit numerus, sicut definitio hoīs non est hō.& ideo d. Et manifestū est ꝙ est hoc materia. i.ꝙ materia est recipiens definitiones. D.d.isti.n.numeri,&c.i. contingit ex hoc ꝙ quędam entia sunt priora scinuicē,i. ꝙ q̄dam eorū accipiunt in definitionibus quorundā.& ex hoc,ꝙ ponūt ea numerū, vt isti numeri, cōtingit ex hoc vt sint definitiones sui ipsorū adinuicē. D.d. exēplū,& impossibile contingens ex eo, & d. V.g.&c. i.v.g.ꝙ si numeri aquę,ignis,& terræ, & aeris fuerint accepti in definitione hoīs, tunc hō, si fuerit aliquis numerus, non erit sic donec illa, q̄ sunt accepta in definitiōe eius, sint definitio numeri, & hoīs, non aliquis numerus. Definitio.n. numeri non est numerus: quemadmodū definitio animalis nō est aīal. & fm hoc ista elementa accepta in definitione hoīs nō erunt numerus. & iā posuimus ea esse numerū. qđ est incōueniēs. aut hō nō erit numerus. D Definitio numeri si est numerus; sicut definitio aīalis nō ē aīal.

Item ē multis numeris vnus E numerus fit, ex speciebus vero, qūo spēs vna? Quòd si nec ex his,sed ex numerabilibus,vt ex decē millibus, qūo se habēt vnitates? Siue.n.eiusdem spēi sunt, multa incōuenientia sequētur. siue non eiusdem speciei, nec eę- dē inuicē, nec cæteræ oēs oīb⁹.

Et etiā ex pluribus numeris fit vnus numerus, qūo igitur ex pluribus spēbus fit vna species? Et si nō fuerit ex eis, sed ex numeris, sicut mille, qūo igitur sunt istæ vnitates? F *Quonia,si sunt cōsimiles in specie, cōtingunt multa impossibilia. et si vnaquæq; fuerit per se in aliqua spē, non erunt diuersorum,neque diuersa omnia sunt omnino.*

Et ēt manifestū ē,ꝙ ex plurib⁹ nu- 37 meris fit vn⁹ numer⁹. & si spēs sunt numeri,qūo ex plurib⁹ spēb⁹ fit vna spēs? & cōtingit,sicut dñr q dā, si fit vnitas pūct⁹, & dualitas sit linea, & trinitas sup̄ficies, & q̄ternitas sit corpus, vt sup̄ficies sit cōposita ex linea

&

Universidad de Deusto
Biblioteca

G & pūcto,& corp⁹ sit cōpositū ex sup ficie &linea & pūcto:qđ ē īpoſſe. D. d Et ſi nō fuerint ex eis, &c.i. q̄ſi numeri formales ñ insurgūt ex numeris diuersis, sed ex numeris cōuenientibus, sicut cētū ex denarijs,& mille ex cētenarijs,tūc vnitates istorum, aut erunt conuenientes in quantitate & forma, aut diuersæ: si igit̄ fuerint conuenientes in forma, contingunt multa impossibilia. quorum vnum est vt oēs species sint conue-
H nientes in forma.& si fuerint diuersæ in specie continget vt non sit numer⁹. Et ideo d. & si vnaquæq;, &c. i. & si vnaquæq; vnitatum numerorū formaliū fuerit diuersa ab alia, non erit numerus. Diuersa.n.numerant se adinuicem. numerus autem numerat se adinuicem,aut p vnitatem,aut per numerum.

Quo nanq; differēt,cum impassibiles sint? hęc enim nec rōnabilia sunt,nec intellectioni cōsentanea. Item necesse est aliud quidđā numeri genus ponere,
I circa quod Arithmetica.

Et quid proficit, cùm non sint passiua? & hoc non est de rectis sermonibus,neque intelligitur. De necessitate igitur ē ponere aliū numerū,et ē subiectū Arithmeticæ.

38 Et quid coget,vt cāę rerū nō passiuarū,sicut numerus, sint necessāria ī esse rerū passiuarū. passiua. n. necessario cōponunt ex passiuis. D. d. De necessitate igit̄,&c.i.& cū manifestū est q̄ īpoſſe est vt numerus mathematicus sit subā rerū sensibiliū,necesse est,si aliquis sit numer⁹, qui dat subsistāti rerū sensibiliū, ut sit ali⁹ à mathematico. Sūt igit̄ tres spēs numerorū.est.n.nūer⁹ mathematic⁹,qui nō multiplicabil̄ p multiplicationē numeratorū.& est numerus formalis, qui diuersāt̄ p nūerationē entiū.& ē numer⁹,cui⁹ istæ numerus est forma:& sunt sensibilia. Et quia hoc contingit̄ huic positioni:& dicentes,q̄ formæ sunt aliq̄ a numeris ponunt numerū naturā mediā inter formas & sensibilia:dixit enam contradicendo eis.

Et oīa,q̄ media dīr à qbusdā. q̄ quō,aut ex quibus principijs sunt,aut cur ista sunt,q̄ media illorum,& horum erunt ?

Et oīa media,aut sunt ex rebus simpliciter, aut ex aliquibus principijs,aut ex illo,ex quo est ordinatum post media.

Idest,& cū numerus mathematicus ē medius inter formas & sensibilia: & oē mediū aut est cōpositū ex rebus simplicibus simplr̄,aut ex rebus simplicibus in respectu mediorū,aut ex formis ipsorū mediorū: sed quia media facta à medijs prioribus eis nō sunt fm q̄ sunt media, sed fm q̄ sunt formæ diuersæ:q̄ñ,si mediū esset ex medio fm q̄ est mediū,tunc media,procederent in infinitū:ideo dixit in loco eius, q̄si dicat ex formis mediorū cōpositis (ex illo,ex quo ē ordinatū post media.) Res.n.ordinatæ sub medijs, fm q̄ sunt media,ſ. fm q̄ mediū est gen⁹ eorū,sunt spēs mediorū.& iō dī, q̄ spēs sunt ordinatæ sub gñe. Et intendebat p hunc sermonē,q̄ numerus mathematicus est cōpositus ex numero formali & sensibili. & manifestū ē,q̄ hoc est īpoſſe in nūero mathematico. Et ē manifestū,q̄ illi nō in-

A intendebant p hoc,quod dicunt, q̄ numerus mathematicus est medius inter formas & sensibilia, fm istum modū, sed intendunt q̄ natura numeri est quasi nā media inter formas abstractas & formas sensibiles materiales. Sed notū est p se,q̄ nulla natura est media inter eę abstractum & materiale. hęc.n. duo contraria,ſ.æternū & corruptibile manifestum est q̄ sunt immediata.

Itē vnitates,quę in dualitate sunt, vtraq; ex aliq̄ priore dualitate.at hoc impossibile est.Item cur vnū est numerus collectus.

B *Et etiam vnitates cuiuslibet eorū sunt ex aliquo. euenit igitur hoc ex dualitate: quod est impossibile. Et etiam non erit numerus vnum iteratum.*

40 Et cùm vnitates fuerint dualitas numeri medij, cōtinget vt dualitas sit ex aliquo, & vt dualitate aliquid sit prius. D.d. Et ēt non erit numerus vnū iteratū, &c.i. & si numerus fuerit ab vno abstracto, tunc in eo non inuenieē vnum iteratū. dualitas.n. ī vna re est pp mā m. causa n. iterationis eorūdem numerorum est iteratio vnius numeralis.& vnū, quod est immateriale,non iteratur
C secundum indiuiduum. Et potest intelligi sic. & etiā quomodo vnus numerus vniuersalis erit iteratus: & similiter vnum intellectum: & vniuersalia innata sunt non iterari? Intellectum enim animalis non inuenitur magis vno: sed ex intellectu vnius inueniuntur multæ vnitates. & similiter in terno, & quaterno inueniuntur infinitæ trinitates, & infinitæ quaternitates.

Itē adhęc,q̄ dicta sunt,si vnitates * differentes sunt, oportet ita dicere. sicut quicunq; quatuor, aut duo dicunt elementa. Etenim horū singuli non dicūt elementū,quod cōe est, vt puta corpus,sed ignem,& terram,siue commune quid sit corpus, sive non. nunc aūt dr̄, ac si vnum ita esset(vt ignis, aut aqua)similium partium.q̄ si ita sit, numeri non erunt substātię. Sed si ipsum vnū aliquid est,et hoc principium est, patet q̄ vnum multipliciter dicit̄. aliter nanq; impossibile est. Volentes aūt substantiam referre ad principia.

D *a.l. indifferentes.*

E

Et similiter dicimus in vnitatibus, quas diximus, si fuerint nō diuersæ secundū hunc modum: et est modus dicentium quòd elementa sunt quatuor, aut duo. Omnes .n. illi non opinantur quòd elementū est cōe eis, ſ. corpus,sed ignis,et terra,siue corpus fuerit cōe eis aut non. Vnum igitur nunc dicimus de illo, quod est consimilium partium,

F *sicut ignis & aqua. Et, cū ita sit, numeri non erunt substantiæ. Sed manifestum est, quòd si vnum est, quòd illud est principium, & vnū dicitur multis modis. Sed illi volunt eleuare substantias ad principia, secūdū quòd nō est possibile.*

Et nos dicimus, &c.i.& nos dicimus,q̄ via dicentium q̄ substantiæ entium sunt cōpositę ex vnitatibus non diuersis in specie,est eadem cū via dicentium, q̄ elementa sunt res

41

Universidad de Deusto
Biblioteca

G singulares, ſ. indiuiduales, non vles: ſicut ſermo dicentium, q elementa ſunt quatuor, ſ. aqua, & ignis, terra, & aer, aut duo eorum. iſti enim nō opinantur, q vniuerſale commune iſtis eſt elementum, ſcilicet corpus, ſed ignis, & terra: & indifferenter apud eos ſiue iſtud cōmune habuerit eſſe, aut nō habuerit eſſe. Et hoc, quod dixit, eſt contingens eis, quia, cùm vnitates numerales fuerint extra animam, erūt in materia, & erit vna ſecundum formam, & multę ſecundum numerum. & iſta eſt diſpoſitio vnitatum, quæ ſignificant ea,
H quæ ſunt conſimilium partium: & diſpoſitio multitudinis exiſtentis in eis. & hoc intendebat, cùm d. vnum igitur nūc, &c. Deinde dicit: &, cū ita ſit, numeri non ſunt ſubſtantiæ. ideſt & cùm vnitates non ſunt niſi elemēta vnitatum ſenſibilium, ſm q ſunt vnitates indiuiduales cōſimilium partiū, manifeſtū eſt q numeri, qui ſunt ſpecies, non ſunt ſubſtantiæ abſtractæ, ſ. formæ Sed manifeſtum eſt, ſi fuerit declaratū aliquod vnū exiſtens per ſe extra animā, q illud eſt principiū omnium entiū.

D.d. & vnum dr multis modis. i.
I & poſſe eſt vt in quolibet p̄dicamentorū ſit vnum, ſ. indiuiſibile in illo p̄dicamēto, ſicut eſt in quātitate diſcreta: quia vnū dr multis modis.

Et d. hoc, innuēdo errorē Antiquorum opinantiū vnū, dici de vna intentione, ſ. ſubſtantia indiuiduali, ſicut dicebant de hoc nomine ens.

D.d. Sed illi volunt, &c. i. p hoc, q ipſi quærūt principia ſubſtātiæ, rectum fuit. ſed eleuant ſubſtātias, aut q nō eſt poſſibile vt ſit principium ſubſtantiæ, ſicut formæ numerales, & magnitudines geometricæ.

Longitudines quidem ex lon F
go & breui ponunt, ex quodam paruo & magno: planum vero ex lato & ſtricto: corpus autem ex alto & humili.

Linea autem cōponitur ex longo, & breui, & ex paruo & magno: & ſuperficies ex lato & ſtricto: & corpus ex profundo & imo.

Quoniā Antiqui dicebāt, q prin M
cipia prima ſunt cōtraria, & iſti ſi ſ dicentes numeros dicunt q prima
cōtrarietas in numeris eſt multū & paucū, & in magnitudinibus prima contraria ſunt apud eos principia, narrat ſermones eorū in hoc, & d. Sed iſti ponūt principia lineæ hanc cōtrarietatem, ſ. longum & breue, & magnū & paruum: & ponunt cō trarietatem, ex qua fit ſuperficies, latum & ſtrictum: & ex qua fit corp⁹, profundum & imum.

At qūo aut planū habebit li
neam, aut ſolidum lineā atq; pla
num? aliud nanq; genus latū & ſtrictū, altum & humile. Quēad
modū igit neq; numerus eſt in M
eis, eò q multū & paucū ab his aliud eſt, ita manifeſtum eſt, q nec aliud quicquā ſuperiorū inferioribus inerit. At vero nec latum gen⁹ alti eſt. etenim corpus eſſet planū quid. Itē puncta, ex quo inſunt? At huic generi aduerſabat Plato, tanquā exiſtenti dogmati Geometrico. ſed nominabat principiū lineæ, hoc vero ſępius ponebat lineas indiuiſibiles. atqui neceſſe eſt harū aliquē eſſe terminū. quare ex qua rōne linea eſt, punctum quoq; eſt.

Et

A *Et etiā quomodo ſuperficies eſt linea, aut corpus linea & ſuperficies? genus n. lati & ſtricti aliud eſt a genere profundi & imi: non igitur inuenientur in eis cōtraria. Poſtquā autem multum & paucum differunt ab iſtis, manifeſtū eſt, quod neq; aliud ſuperius inuenitur in eis, q ſunt inferius. immo neq; genus lati eſt genus profundi. ſuperficies enim eſt aliquid ex corpore: & puncta ſunt ex aliquo.*

B *Et iſtud genus conſyderat Plato ſecundum opiniones Geometricas. ſed vocat eas principiū lineæ. & multotiens poſuerunt hoc ex lineis non diſcretis. & hoc neceſſarium eſt ut ſit ſecundum hunc modum. Vbi enim eſt linea, eſt punctus.*

43 Plato opinabat, q vnitas eſt principium puncti, & q dualitas eſt forma lineæ, & trinitas forma ſuperficiei, & quaternitas forma corporis. & opinabat cum hoc, q corpus cōponit ex ſuperficieb⁹, & ſuperficies
C ex lineis, & linea ex pūctis. & dicebat cū hoc, q linea cōponebatur ex duobus cōtrarijs, quæ ſunt magnum & paruū: & ſuperficies ex ſtricto & lato: & numer⁹ ex multo & pauco. Dicit ergo ei, qūo eſt poſſe vt ſuperficies ſit ex lineis, ita q ſit pars ei⁹, & linea ex longo & breui, & corpus ex ſuperficie & linea, & ſuperficies ex ſtricto & lato: & corpus ex profundo & imo? & oīa iſta ſunt cōtinua. & numerus eſt ex multo & pauco. & oīa iſta nō cōgregantur in vno genere. Et ſi eſſet ſic, cōtingeret vt oīa reducerent in vnū genus, ſ. contraria, ex quib⁹ D
ſurgūt iſtæ magnitudines tres, & ex quib⁹ ſurgūt numeri, qui ſunt principia magnitudinum. & hoc intēdebat, cū d. genus enim lati, &c. i. q cōtrarietas ſuperficiei non congregat cùm cōtrarietate ſuperficiei in vno genere, neq; iſta cū cōtrarietate numeri, quæ ē paucū & multū. impoſſibile eſt igit vt ſint pars numeri. & ideo d. Poſtq; autem multū & paucum, &c. i. q̄m omnia iſta nō videntur congregari in eodē genēte ſuperiori iſtis generibus dictis. D.d. ſuperficies enim eſt aliquid ex corpote, &c. i. & hoc quidē cōtingit eis, qa B
ponunt ſuperficiē parte corporis, & pūctum parte lineæ. D.d. Et iſtud genus, &c. i. & Plato ſollicit⁹ fuit ad declarandū hūc ſermonē: quia opinabatur q magnitudines geometricæ ſunt principia corporum cū numeris. Deinde dicit: ſed vocat, &c. ideſt, & vocat eas principia lineæ. & nō dicebat eas apte partes lineæ: qa cōtingeret ei vt continuum eſſet denā diſcretū. & ideo dicebat q linea cōponit ex lineis indiuiſibilibus. & hoc intendebat, cum d. & multotiens, &c. i. q pp iſtam contradictionem cōtra ponētes eas pūcta: & ideo E
plures eorū vocabāt eas lineas indiuiſibiles, & exiſtimauerunt, q linea cōponat ex lineis non diſcretis, non ex punctis. quia neceſſe eſt, cū linea recipiat diuiſionem ſm totum, vt ꝛc diuidatur in non lineas aut in lineā nō diuiſibilem, aut in non lineam: quod eſt impoſſe. ergo neceſſe eſt vt diuidatur in lineas indiuiſibiles. & huic poſitioni contradictum fuit in libro de Generatione. Deinde dicit: & hoc neceſſariū eſt, &c. i. pp hoc q ponunt lineas non diſcretas, non

Primo de Gen. t. c. 7. & 8. & 9. & inda

Universidad de Deusto
Biblioteca

G non euadunt ēr, cum istæ diuidātur fm totum in puncta, vbi enim linea est, neçesse vt ibi sit punctus.

Et omnino cùm Sapientię sit de manifestis cām quærere, hāc quidē prætermisimus, nihil enī de causa dicimus, vnde principiū trāsmutationis. substātiam vero eorū dicere putantes alias substātias esse dicimus. Quomodo vero illæ horū substātiæ, incassū dicim⁹. participare nāqꝫ, vt prius diximus, nihil est. Nec illam ēt, quam scientię esse causam videmus, pp quā omnis intellectus, & omnis natura facit: nec illā causam, quā vpā de principijs esse dicimus, ipsæ formæ attingunt. sed qui hac ętate sunt his Māthemata facta sunt Philosophia, quamuis dicāt aliorum gratia ea oportere tractare.

H

* Disciplinæ.

Et cùm philosophia consyderet de rebus apparentibus, hoc non collocatur in ea. & nihil dicemus de causa, quæ est principiū alterationis. cū igitur intēdimus sermonem de substātia, dicemus quòd substantiæ istorū sunt aliæ, ita quòd si dixerimus quòd illa sunt substantiæ istorum, erit falsum. Quoniam aūt sunt cōtinentes, ita diximus primo quòd nihil est, neq; videmus etiam quòd sunt causæ scientiarū. Et ideo non videmus aliquē intellectum, & naturarū, qui ponat hanc cām. ergo species nō assimilantur alicui principiorum. & Doctrina est per

I

illes, quia philosophia, quando locuta fuerit in aliqua hora de aliquo, vtetur istis propter illa.

K

Et cùm philosophia nō consyderet nisi de rebus existentibus extra animā: species aūt non sint de rebus existentibus extra animā: ideo Philosophia nō consyderat de istis speciebus. & pp hoc, si aliquis cōsyderauerit de istis sensibilibus p istas substantias, nō poterit dare p eas principium alterationis & trāmutationis istarū substātiarum. Et, cùm ita sit, si cōcesserimus has esse, dicemus eas esse alias substātias. dicere aūt q̄ istę sunt substātiæ istorū transmutabilium est falsum. Et d. hoc, quia ipse destruxit eas pp hoc, q̄ posuit eas causas sensibiliū, & scīæ. Et cum destruxit eas causas esse, non cōtingit ex hoc q̄ destruant in se: & ideo d. Qm̄ aūt sunt continentes, &c. i. qm̄ hoc, quod ponunt, q̄ istæ substātiæ sunt cōtinentes sensibilia, quæ sunt hic, vt spēs, quæ continet ea, quæ sub illa sunt, iā dixim⁹ q̄ nihil est. determinās enim & determinatum sunt idem numero cum specie. & ideo, si istæ spēs fuerint abstractæ, nō erunt fm q̄ determināt sensibilia: neq; secundum q̄ sunt causæ istorū, ita q̄ sint causæ scīæ cōprehensæ in sensibilibus. Et ideo d. post: Et ideo non videmus, &c. i. & ideo nō possumus ponere hāc cām alicui intellectuū, qui sunt in rebus sensibilibus, & alicui principiorum existentium hic.

L

M

Deinde dicit: ergo species, &c. i. & manifestū est, q̄ spēs non assimilantur principijs sensibilibus: ergo manifestū est q̄ nō sunt principia istorum sensibilium. D. d. & Doctrina est, &c. i. q̄ Philosophia vtitur rebus vniuer-

A vniuersalib⁹, vt perueniat ad res existentes, sicut vtitur eis in definitionibus & demonstrationibus: cùm scientia eorum ducit ad intellectū, & rectum apud consyderationē de entib⁹ vniuersalibus. & ideo demōstrationes acceptæ hoc modo sunt ex propositionibus Logicis cōmunibus, nō ex propositionibus essentialibus & conuenientibus.

Quæ sint rōnes Logicæ. vide et. 1. cor. c. 70. &. 4. Ph. 87. & 8. phy. 70. &. 3. d Ge. nia. c. 6.

Item subiectam substātiam, vt materiam magis mathematicam, quis profecto putauerit, ac magis prædicari, & differentiā

B substantiæ, ac materiæ esse, veluti magnum, & paruum, sicuti aiunt Physiologi rarum, & densum primas subiecti dicētes has differentias esse. hæc etenim exercitus quidam, & defectus sunt. De motu autem, si hæc quidem motus erunt, patet q̄ formæ mouebuntur.

Et etiam, si aliquis acceperit substātiam, de qua loquimur, qua si materiam mathematicam, hoc non faciet proprie, nisi quando voluerit dare differentiam inter substantiam & materiam, sicut magnum & paruū, sicut dicunt Naturales quòd primæ differentiæ subiecti sunt raritas, & densitas. & ista non sunt nisi additio & diminutio in motu. Si igitur, si ista sunt motus, manifestum est quòd species sunt mobiles.

C

45 Idest, si aliquis acceperit ista intellecta logica ꝓpositiones vsitatas in demonibus fm materiā demōnum, & consyderauerit p illa in entibus sensibilibus, hoc nō accidit, ni si qñ pscrutatus fuerit in primis differentijs vniuersālibus substantiæ: sicut pscrutatio de duabus differentijs primæ substātię, in quas diuidit ens, quarum vna est quasi materia, & alia quasi forma: sicut declaratio eorum, qui voluerunt declarare q̄ hæ sunt duæ substantiæ, s. magnum & paruum, aut rarum & dēsum. &, quia hoc facit existimare q̄ rō dicētium q̄ intellecta sunt entium substantiæ: qm̄ cùm illud, qđ notificat naturam substantiæ, est substantia: ergo intellecta sunt substātiæ. Et d. & ista non sunt nisi additio, &c. i. si igit intellecta istarū rerū demfant substantias, sunt substantiæ rerum. sed, quia oīa contraria reducuntur in diminutionem & additionem: & additio & diminutio reducit ad motum: tunc si intellecta istarum rerū essent substantiæ, earū intellectuū motus esset motus. Et si intellectū motus, qđ est genus spērum motus, esset motus, tunc oēs spēs essent motæ. & si spēs essent motæ, & eēnt substantiæ rerum, nihil esset fixū. Et d. oīa ista ad confirmandum. qm̄ notū est per se q̄ intellectus motus nō est motus: & est contingens dicentibus q̄ intellecta rerum sunt substātiæ earum. Arist. enim opinabatur q̄ intellecta rerum notificāt substātias rerum: non tamen sunt substantiæ earum.

D

E

F

Aristopinabat q̄ intellecta rerū notificant substātias rerū, & nō sunt substantiæ earum.

Quòd si non, vñ euenit? tota etenim de natura consyderatio perit. Et qđ facile probare vī, q̄ oīa vnū non fit expositione etenim nō fiunt oīa vnū. Sed ipsū vnum fiqs cōcedat oīa, nec hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

G quidem, nisi quis vniuersale cõcedat esse genus. hoc autem in quibusdam impossibile. Nullã autem rationem habent, nec illæ, quæ post numeros, longitudines, plana, & solida sunt, nec quomodo sunt, aut futura sunt, nec siquam vim habent. hæc.n. nec formas possibile est esse. nõ enim sunt numeri, nec media (mathematica enim illa sunt) nec corruptibilia.

H *Et omnis magna perscrutatio de natura non cadit nisi apud existimationem, quòd declaratio est facilis. Et vnum nõ erit omne. quoniam non est in actu omnia vnũ. sed intentio, quam si homo posuerit ipsam in esse, hoc non erit, nisi si concesserit quod est genus illius omnis. Et hoc etiã impossibile est in quibusdam rebus. non enim inuenitur vna definitio communis eis, quæ sunt cum numeris, & lineis, & superficiebus, & quod erit, & quod iam fuit, et quod habet aliquam potentiam. & ista* I *non sunt innata vt sint species. neque sunt etiam numeri, neq; quæ sunt mediorum (illa enim sunt mathematica) neq; corruptibilium.*

Et perscrutatio Antiquorum de
46 naturalibus fuit, quia opinabantur cp declaratio non tantum est possibilis, sed etiam facilis. & cùm vniuersale, ex quo fit perscrutatio, est vnũ numero in pluribus, fm cp dicũt dicentes formas esse: vnum aũt numero in pluribus speciebus impossibile est K vt sit: ergo impossibile est vt sit demonstratio, aut disciplina. Et hoc intendebat, cùm d. Et vnum non erit oẽ, &c. i. & impossibile est vt genus vle omnibus rebus sit vnum numero. qm̃, si ita esset, tũc esset possibile vt vnum numero esset in quolibet: qđ est ipossibile. tunc.n. oĩa essent vnũ in actu, s. indiuiduale. D.d. sed intentio, &c. i. si aliquis opinatus fuerit cp in omni est vna intentio, hoc non erit verum nisi posuerit ipsam esse genus omnium non vnam intentionem in actu. D.d. Et hoc impossibile est, &c. i. & ponere vnum L cõe pluribus rebus, ita cp sit genus, videtur esse impossibile in quibusdam, nedum vt sit vnum numero cõe omnibus. Impossibile enim est vt numer⁹, & superficies, & linea habeant vnum genus cõe omnib⁹, nisi æquiuoce, v.g quantitatem. manifestum est n. cp hoc nomen quantitas dicitur de eis æquiuoce. neque etiam inuenitur vna intentio in eo, quod iam fuit, & erit, quod est potentia, & quod est actu. Et ideo artes Doctrinales consyderãtes de eis non sunt vnum, sed plures. D.d. & ista non sunt innata vt sint species, M &c. i. & ista intellecta, quæ sunt genera & species, non sunt innata vt sint formæ per se existentes, & exemplaria, vt quidam dicũt neque sunt media inter formas & sensibilia, sicut quidam dicunt in intellectis Mathematicorũ: quia sunt mathematica, i. quia materia non apparet in definitionibus eorum. neque sunt etiam formæ rerum corruptibiliũ, vt fingunt dicentes formas esse. declaratum est enim cp omnia ista impossibilia sunt.

Sed

A Sed rursus quartũ aliud quod dam hoc genus apparet. Et omnino elementa quærere entium non diuidendo, cùm multipliciter dicantur, impossibile est inuenire: præsertim cum hoc modo quærant, ex quibus elementis est. ex quibus enĩ ipsum agere aut ipsum pati, aut ipsum rectum, non est accipere. cp si est, substantiarum solũ esse potest. quare aut quærere, aut putare habere omnium existẽtium elementa, non est verum. Quomodo vero aliquis cunctorum elementa discet? Manifestum est enim, cp non est possibile quicquam eũ cognoscere prius. quẽ admodum enim ille, qui Geometriam discit, aliqua quidem præscire contingit: quorum vero illa scientia est, & quæ docendus est nihil præscit. ita & in cæteris. Quare si qua cunctorum est scientia, vt quidam aiunt, nihil, pfecto is pcognoscer possit.

C *Et existimatur hoc esse aliud genus quartum, quod quærit de elementis omnium entium, absque eo quod negat quòd dicta multis modis impossibile est vt sint: sed quærunt hoc modo de rebus, ex quibus sunt elementa. in quibusdam vero ex actione, & passione, aut conuenientia. & hoc non est in quolibet, sed tantum in substantia. ita quòd perscrutatio est de elementis omnium entium, & quærere determinationem eorum. &* D *hoc non est verum. Et quo potest hõ scire elementa omnium entiũ? Impossibile est enim vt aliquis addiscat aliquid, nisi præsciat prima principia eius, v.g. quod aliquis addiscat Geometriam, sed ante debet scire aliqua illius scientiæ, quã vult addiscere: aut nescíet aliquid eorum. & similiter est dispositio de aliis. ita quòd ars, de qua homines reputãt quòd doctrinat omne, nihil notificat secundũ hũc modũ.* E

Et, cùm posuimus cp spẽs, & vlr intellecta vlia sunt res existẽtes extra aĩam, & cp sunt formæ entiũ, cõtinget vt hoc genus entiũ sit quartum genus aliud à tribus generib⁹: & qđ in eo est, cõsyderat quarta ars, s. alia à tribus consyderantibus in mathematicis, & Naturalibus, & diuinis. & contingit eis vt hoc genus perscrutet de elemẽtis oĩum entiũ. qm̃ eũ istæ spẽs sint elementa, i. formæ entium oĩum: & oĩs ars perscrutet de causis suorũ subiectorũ: & subiecta istius artis sunt elementa rerũ: contigit vt ista ars q̃rta pscrutet đ elementis eĩtorũ. D.d. sed q̃runt hoc mõ, &c. i. sj cùm istæ spẽs exĩtes extra aĩam sint substantię subiectorũ triũ sciarum: & ars, q̃ consyderat de spẽbus, pscrutat de causis cãrum: necesse est vt oĩs ars istarũ triũ pscrutet de causis suarũ eãrum. D.d in q̃busdã, &c. i. scilicet impossibile est hoc tribus artibus, s. pscrutari de causis causarum nisi in arte. q̃ pscrutatur de causis actionis & passionis, & cõuenięti æ inter formam & materiã. 47

Si darent vlia Platonica, daretur quartum genus entium, & quarta ars speculatiua. F

G D.d ita ꝙ pscrutatio.&c.i.&illud, qđ contingit à prima positione nō est vt aliqua istarum triū artiū perscrutetur de causis suarum causarū. sed vt vnaquæq; istarum trium artium pscrutet de causis suarum causarum.& hoc non est verum.

D.d. Et qūo pōt hō,&c.i.& qūo potest esse ars,q̄ notificat elemēta omnium entium. Impossibile est.n. scire aliquod eorum,q̄ sunt posita ī artibus,nisi præsciantur intellecta prima in illa arte.qm̄, si indiguerit addiscens addiscere principia scīæ in illa arte,continget ꝙ addiscet princi

H pia principiorum:& sic in infinitū. quapropter continget vt ille,q vult addiscere aliquam scientiam vt nesciat illam,v. g. ꝙ si addiscens Geometriam non potest addiscere, nisi præsciat principia illius scientiæ, quam vult addiscere, tunc nescier illam. D.d.& similiter est dispositio in alijs,&c.i. & sic contingit in alijs scientijs à Geometria:ita ꝙ scientia in qua homines reputant addiscere oīa,quæ continentur in ea per disciplinam,nihil notificat.

Atqui omnis disciplina per

I præcognita,aut omnia,aut aliq̄ est:& aut per demonstrationē, aut per definitiones. ex quibus enim definitio ē,illa præcognoscere oportet,ac nota esse. similiter & q̄ per inductionem.

Et etiam omnis doctrina fit ex prioribus, aut omnibus, aut quibusdam. & similiter illud, quod declaratur per demonstrationem, & definitionem, debent præsciri in eo propositiones, per quas fit illa declaratio. & similiter illud, quod

K *scitur per inductionem.*

Cùm declarauit ꝙ artes demon- 41
stratiuæ non declarant ignota nisi ex notis in illis artibus, vult declarare ꝙ ista propositio est vniuersalis in artibus operatiuis, & consyderatiuis,& d. sicut fecit in principio Analyticorum. Et etiam omnis doctrina,&c.i. & etiam manifestum est ꝙ omnis doctrina in artibus operatiuis,quæ addiscuntur per exemplar, nō fit nisi per cognitionem rerum notarum per se in illo artificio, aut omnium,aut quorundam. D.d.& L
similiter illud, quod declaratur per demonstrationem,& definitionē,i. artes,quæ addiscuntur per rōnem, siue fuerint operatiuę, siue consyderatiuæ.

Deinde dicit.& similiter illud, qđ scitur per inductionem. & intendit illud, quod scitur per artem disputatiuam.

Atsi innata nobis est, mirum est quomodo nos fugit, optimā scientiarum habentes. Item quo pacto quis cognoscet, ex quib⁹ est,& quomodo manifestū erit: etenim hoc habet ambiguitatē. M
Dubitabit enim quispiam, sicuti & de quibusdam syllabis.quidā enim syllabā S M A ex S & M & A aiunt esse: quidam vero alium sonum esse dicunt, & nullum ex notis. Item quorum sensus est,ea quomodo quis noscet sensum non habens? atqui oportet. siquidem eadem cunctorum elementa sunt, ex quibus, sicuti compositæ voces,ex propriis sunt elementis.

Si

A *Si igitur scientia est in nostra natura, mirum est quomodo euadet à nobis aliquid, cùm in nobis est firmissima scientiarum. Et etiam quomodo scitur res, quæ fit ex rebus, & quomodo erit hoc manifestum? ambiguitas enim accidit in istis rebus. Et quidam rixati sunt in hoc, sicut in pedibus. quidam igitur dixerunt in sexta litera Græcorum, ſ, Z, quæ est huius formæ, quòd est composita ex C,*

B *& D, & A: & alij dixerunt, immo est litera per se, non ex literis notis. Et etiam illud, quod est ex habentibus sensum, quomodo scitur à carenti sensu? ista enim sunt semper elementa cuiuslibet, quēadmodum voces compositæ fiunt ex elementis sibi propriis.*

49 Si igitur scientia, &c i. ꝙ dicere formas esse contingit ex eo, vt omnes scientiæ sint notæ à nobis in natura. qm̄ si hic sunt formæ, ad quas intellect⁹ aspicit, sicut sensus aspicit

C ad sensibilia: & comprehensio sensibilium est naturalis in nobis, cùm non acquiritur ex cognitione antecedenti: necesse est vt intellecta sint naturalia in nobis: non vt quædam sint naturalia, quędam autem accepta per doctrinam. D. d. Et etiam quomodo scitur res,&c.i. & fm hoc deberemus scire æqualiter rem, & causam eius, & non deberet cadere dubitatio, in causis inter homines. proportio.n. intellectorum esset sicut proportio sensibilium. D.d. Et quidam rixati sunt in hoc,&c.i.&,si ita esset,non litigarent hoīes in ele- D
mentis multarum rerum, sicut accidit Grammaticis sui temporis, vt tixati sunt de litera z, vtrum sit composita,an simplex. D.d. Et etiam illud,quod est ex habētibus sensum, &c i.& contingit huic positioni,ſ.ꝙ formæ intellectæ sunt comprehensæ per se,sicut sensibilia,quæ non indigent in acquirendo eas sensu. & si ita esset,tunc sciret naturas sensibilium,qui habet læsionem in instrumentis sensuum, adeo vt naturaliter cæcus cognosceret naturas colorum,& naturaliter surdus vocum.

D.d.ista.n.sunt semper elementa, E
&c.i.& contingit, si cognitio istarū formarum fuerit naturalis ī nobis, vt cognitiones omnium rerū sint naturales in nobis, propter hoc ꝙ istæ formæ sunt elementa propria omnium entium, sicut omnes voces fiunt ex elementis proprijs. & intendit ꝙ, cùm formæ sint elementa omnium entium propria eis, cōtingit vt nō īdigeāt ī cognitiōe sensu.

Quòd igitur illas, quæ in naturalibus dictæ sunt, causas cuncti quærere videantur, & præter illas nullam aliam dicere habeamus, ex illis, quæ dicta sunt, F
prius patet, sed eas obscure dixerunt. quodam modo enim omnes dictæ sunt prius, quodāmodo minime. Balbutienti enim assimilata fuit prima Philosophia de omnibus, tanq̄ in principijs noua existens.

Quoniam autem illud, quod dictum fuit de causis naturalibus, perscrutati sunt de eo omnes consyderātes, & quòd nos nō īduximus

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *Vnã causam extrinsecam ab eis, manifestum est ex prædictis. Et dignum est, quòd prima Philosophia perscrutetur de omnibus rebus. cõtinet enim omnia principia, & ea quæ sunt prima.*

50 Quòd autem quod nos diximus in modis causarum naturalium, dictum est ab Antiquis, manifestum est ex prædictis ab eis. Et sifr manifestũ est, ꝙ nos non addidimus causam in modis causarum, quas Anti quidixerunt. Et innuit ꝙ Antiqui sciuerũt quatuor causas in suo tpe. & hoc, quod dicit de Antiquis manifestũ est, ꝙ ipsi concesserunt cãm materialem & formalẽ & agentem & finalem, aut non videnẽ concedere ex eis, ꝙ narrauit de illis hoc tractatu. sed possumus dicere in hoc ꝙ qui concedit cãm agentẽ, debet concedere finalem. agens. n. non est agẽs nisi pp aliquid. & vt innuere p hoc Socratem & Platonem. Dicit autem in alio loco ꝙ in tpe Socratis perceperunt hoies causam finalẽ: & ideo incœperunt regere ciuitates. & intẽdit fm ꝙ opinati fuerunt in fine hominis. D.d. Et dignum est, ꝙ prima Philosophia, &c.i. & dignum est, vt apparet ex istis rebus, ꝙ Philosophia perscrutat' de principiis, & maxime de his, quæ sunt prima in esse & cognitione.

Antiqui sciuerunt

H quatuor cãs in suo tpe. oppositũ. 2. Ph. com. 9. Vide contra Zim. Qui concedit cãm agentẽ debet concedere cãm finalẽ. Idẽ. 2. capit. de substantia orbis.

I

Nam & Empedocles os ait esse ratione. Hoc autem est quod quid erat esse, & rei substantia. At vero similiter necesse est etiã carnis, cæterorũq; singulorum esse rationem, aut nihil esse. propter hoc enim & caro, & os, cæterorumq; vnumquodq; est, & non propter materiam, quam ille ignem, terram, aquam & aerem ait. sed & his, altero dicente, necessario consensisset profecto, clare tamen non dixit. De his igitur & antea manifestum est. quodcunq; autẽ de his quispiam dubitauerit, rursus repetam⁹. fortasis etenim ex eis aliquid facultatis habebimus, ad futuras dubitationes.

K

Et quia Empedocles dixit, quòd definitio est os, & est illud, per quod res est id, quod est substantia rei, secundum hũc modum erit etiam caro necessaria, & vnumquodq; aliorum, aut nullum eorũ erit. & ideo caro, & os, & vnumquodq; cæterorum non est propter materiam, quam ille dicit, quòd est terra, ignis, & aqua, & aer. & non ponit causam in hoc, quòd dicit istas res, sed cogetur vt dicat alia. sed nõ dixit illud aperte, quod dixit. Et declaratum est prius de istis rebus, & de suis similibus. et nos reuertemur post ad dicendum in omnibus quæstionibus contingẽtibus in eis. nunc autem incipiendũ est in dicendo aliquid de quæstionibus cõtingentibus in aliis rebus.

L

M

51 Quia Antiqui loquentes de reb' naturalib⁹ locuti sunt ī maiori parte de materia, & non de forma propria rebus mobilibus, nisi Empedo. qui innuit causam formalem, & nõ dixit eam aperte, sed ꝙ ī apparet de suis

A suis sermonibus, incœpit hic dicere vnde apparet hoc, & d. Et, quia Emped. dicebat, &c.i. sed quia Emp. dicebat in osse ꝙ hoc, quod est os, est definitio, per quã definitur ab alijs rebus compositis: definitio autẽ est illud, quod notificat formam & substantiam eius: manifestũ est ꝙ contingit ex hoc vt hoc nomen caro, & alia composita ex elementis significent intentionem additã materiæ, aut nihil ex eis, ꝙ significant ista nomina, sit definitio rerũ. D.d. & ideo erit caro, & os, &c. i. & propter hunc sermonem, quem Emped. dicit in

B osse, & in carne, cõtingit in vnaquaque rerum compositarum vt illud, quod noia significant, nõ sit ꝓpter materiam tm, quam ipse dixit, sed necesse est ei ponere causam additã materiæ, s. formam, s. ꝙ necesse est ei dare aliam causam præter materiam, & dare istam causam vnicuique generabilium rerũ. & quia non fecit hoc, d. sed non dixit illud aperte, quod dixit, i. sed non propalauit istam causam esse vtem vnicuique entium compositorum ex quatuor elementis. D. d. Et declaratum est prius de istis rebus, i. in scientia Na

C turali. illic enim declaratum est de formis. & quia quæstiones contingentes illic dissoluuntur in hac scientia, d. & nos reuertemur ad sermonẽ in omnibus quæstionibus contingẽtibus illis. deinde narrauit intentionem suam in tractatu consequenti, & d. incipiendum est, &c. i. incipiendum est dicere de quæstionibus contingẽtibus, idest de quæstionib⁹ difficilib⁹ istius scientiæ.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM

LIBER SECVNDVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMA LIBRI.

In hac Summa vnica, de Veritatis speculatione agitur.

Veritatis speculationem tum facilem, tum vero difficilem esse. Quoque pacto Philosophia veritatis scientia recte appelletur. C. 1.

E

SPeculatio de veritate, partim difficilis, partim facilis est. Si gnum autem, ꝙ neque satis eã aliquis consequitur, neq; aberrant omnes ab ea, sed quisq; aliqd de natura dicit. & singuli quidẽ nil, aut parum ei addunt, ex oĩbus vero collectis aliqua magnitudo fit. Quare, si ita se videtur habere, vt in prouerbio dicimus, F quis aberrabit à ianua? hoc modo profecto facilis esset. totum autem, & partem habere non posse, hoc eius difficultatẽ ostendit. Cùm vero difficultas duobus sit modis, fortasis causa ei⁹ non rebus, sed nobis ipsis inest. quemadmodum enim vesperti lionum oculi ad lumen diei se habent, ita & intellectus animę nostræ ad ea, quæ manifestissima omnium sunt.

Vt vespertilionum oculi ad lumẽ diei, ita intellect⁹ aiç nostræ ad ea, ꝙ manifestissima omnium sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *Consyderatio quidem in veritate difficilis est vno modo, & facilis alio modo. Et signum eius est, quòd nullus hominum potuit peruenire in ipsam secundum quòd oportet, neque deuiauit se ab hominibus, sed vnusquisque locutus fuit de natura. & vnusquisque eorum aut nihil comprehendit de veritate, aut modicum. &, cum aggregatum fuit illud, quod cõgregatũ fuit ab omnibus, qui comprehende*
H *runt ex eo, tunc congregatum erit alicuius quantitatis. Est igitur facilis secundum hunc modum, & est modus, secundum quem habemus in consuetudine inducere in prouerbio, dicẽdo quòd nullus ignorat locum ianuæ in domo. & demonstrat difficultatem eius hoc, quòd non fuit comprehensa secundum totum, neq; maior pars eius. Et, cum difficultas sit duobus modis, dignum est vt sit difficilis nõ*
I *propter res, sed propter nos. dispositio enim intellectus ī anima apud illud, quod est in natura valde manifestum, similis est dispositioni oculorum vespertilionis apud lucem Solis.*

1 VIa ista scientia perscrutatur de veritate simpl'i citer, incœpit notificare dispositionem vię inducentis ad ipsam fm difficultatem & facilitatem, cùm sit manifestũ apud oẽs, ꝙ comprehensio veritatis non est impossibilis in multis rebus. cre
K dimus.n. necessario nos scire veritatem in multis rebus. Et signum ei⁹ est, ꝙ habemus desyderium ad sciẽdam veritatem. qñ, si comprehensio esset impossibilis, tunc desyderiũ esset ociosum. & concessum est ab oĩbus ꝙ nulla res est ociosa ī fundamento naturę & creaturæ. Quia igit̃ concessum & maxime à peruenientibus ad hanc sciam nos habere viam ad sciendam veritatem, d. Cõsyderatio quidem, &c.i. via inducẽs ad veritatem vno modo est difficilis, & alio modo facilis. Et signũ difficultatis eius est, ꝙ nullus sine communicatione alteri⁹ sciuit de ea aliL quam quantitatem fm ꝙ oportet. Et signum facilitatis eius est hoc, ꝙ non ignorauerunt eam oẽs homines. qm̃, si inuenirem⁹ ꝙ omnes homines, de quibus audiuimus loqui, nihil scirent de veritate, tunc iudicaremus ipsam esse difficilem, & nõ ī possibilem pp longitudinem tẽporis, quod est necessarium in sciendo veritatem. & quasi breuitas tẽporis, ī quo scita fuit veritas, aut tota, aut aliqua quãtitas, indicat facilitatem eius. D.d. sed vnusq; quisq; locut⁹ fuit M
de natura, &c.i. & diximus hoc, qđ diximus de modo cõprehendẽdi veritatem. quia, cùm nos cõsyderauerimus oẽs Antiquos in scientijs, inuenimus fuisse eos fm alterum duorum, aut hoẽm, qui nihil comprehẽdit de veritate, aut hoẽm, qui parum, aut modicum comprehendit de ea. D.d. Est igit̃ facilis fm hunc modum, &c.i. cùm positũ est ꝙ est facilis fm hũc modũ, & difficilis fm aliũ modũ, necesse ẽ vt sit facilis fm hunc modũ. & est ꝙ in quolibet genere entium sunt aliqua in respectu eorum

A erum, quasi ianua domus in respectu domus, in hoc, ꝙ non lateat aliquẽ: sicut locus forte domus nõ latet aliquẽ. & ista sunt prima cognita naturaliter à nobis ī quolibet genere entiũ. Deinde reuersus est ad dicendũ modũ difficultatis, & d. & demst difficultatẽ eius hoc, ꝙ nullus cõprehendit eã fm totum, nec magnam partem eius i. ita pe, à quo ipse audiuit loqut de scia. * Et quasi innuit se comprehẽdere veritatẽ simpl'r, aut in maiori parte, fm ꝙ est possibile in humana natura.

D.d. Et, cum difficultas sit duob⁹ modis, &c.i. cùm difficultas cõprehẽsionis entiũ est duob⁹ modis, rectũ est vt difficultas in rebus, q̃ sunt in fine veritatis, s.ī primo principio, & in principijs abstractis à materia sit ex nobis, nõ ex illis. qm̃, cùm abstracta sint ītellecta in se natural'r, & nõ intellecta, quia nos facimus ea eẽ intellecta, sed quia sunt ī se intellecta, sicut formę materiales, difficultas enim in istis est ex se, magis q̃ à nobis. Et, quia dispositio intellectus de re intelligibili est sicut dispositio sẽsus de re sensibili, assimilauit virtutem intellectus in comprehendẽdo ītellecta abstracta à materia mõ debilissimo visui in sentiendo, s. vespertilionis, non cõprehẽdẽdo maximũ sẽsibiliũ, s. Solẽ. Sed hoc nõ demstrat res abstractas intelligere esse ipoſe nobis: sicut inspicere Solẽ est ipoſe vespertilioni. qm̃, si ita esset, tũc ocio se egisset. quia fecit illud, qđ est ī sẽ natural'r intellm, non intellectũ ab alio: sicut si fecisset Solem nõ comprehensum ab aliquo visu.

Verum non solum illis agendæ sunt gratiæ, quorũ opinioni bus qs acquiescet, sed illis, qui

D superficietenus dixerunt. conferunt. n. aliquid etiam isti. habitum nãq; nostrum exercuerũt. Si. n. Timotheus nõ fuisset, multum melodiæ nequaquã habuissemus. si tñ Phrynis non extitisset, ne Timotheus quidẽm. Simili modo & de illis est, qui de veritate asseruerunt, à quibusdam enim aliquas accepimus opiniones. quidam vero, vt hi fierent, causa fuerunt.

Et iustum est non tantum reddere gratias illis, cum quibus habuimus communicationem in cõsyderatione. sed & etiam illis, qui habent in hoc aliquid dignitatis modicum. quia iuuarũt nos in hoc aliquantulum: quia præcesserunt, & exercitauerunt nostrum intellectum. Quoniam si Timotheus nõ esset, tunc careremus multum de compositione musicali. & si Hierosimus non esset, tunc non esset Timotheus. Et sic est de loquentibus in veritate. nos autem accepimus quasdam locutiones ab Antiquis quibusdam, & aly fuerunt causa in esse istorum. E F

Addit ꝙ non tñ oportet reddere gratias eis, qui docuerunt nos veras opiniones, & sunt illi, qui conueniunt nobiscum in opinionib⁹, sed etiam illis, cum quibus non conuenimus. Isti. n. cũ hoc, quod dixerũt de perscrutatione rerum. exercitauerunt nostrũ intellectũ, & fecerũt nos acquirere per hoc virtutem ad comprehendendum veritatem. Et

quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

G quod dixit in hoc capitulo manifestum est. Nullus enim potest per se inuenire artes operatiuas, aut consyderatiuas in maiori parte: quia non complentur nisi per iuuamentum prioris ad sequentem. & nisi prior fuisset, non esset sequens.

Recte autem se habet Philosophiam scientiam veritatis cõtemplatricem appellasse. speculatiuæ etenim finis veritas, practicæ autẽ opus. etenim si quomodo se habent consyderant, non causam per se, sed ad aliqd, & eo in tpe practici speculãtur.

H *Et rectum est vocare cognitionem veritatis philosophiæ scientiam speculatiuam finis enim scientiæ speculatiuæ est veritas, & finis scientiæ operatiuæ est actio. operantes enim, licet consyderent in eo, quod agunt, tamen non perscrutantur de causa propter seipsam, sed respectu eius, quod agunt.*

3 Et rectũ est vocare, &c. i & quia scientiæ attributæ Philosophię sunt duæ, quarum vna est, cuius finis est

I scire tm̃, & altera opari. & quia ista scientia sciendi est superior, dixit: Et rectum est vocare cognitionem acquisitam ex hac scia sciam speculatiuam. Scientia enim operatiua, quãuis vtatur ratiocinatione, & speculetur de causis, tamen non est digna vocari scientia speculatiua: quia non perscrutatur de causis rerum & de definitionibus earum, nisi vt scientes eam agant, & non vt sciant, sicut est in scientijs speculatiuis. & sermo eius in hoc capitulo manifestus est.

Nescimus autem verum absque causa. vniquodq; vero id ipsum maxime aliorum est, fm quod alijs vniuocatio inest. vt-puta ignis calidissimũ: etenim cæteris hic est caliditatis causa. Quare verissimũ etiam est id, quod posteriorib⁹ vt vera sint, causa est. Propter quod principia semper existentium necesse est verissima esse. nec enim aliquando vera: nec illis vt sint, aliquid aliud causa est, sed illa cæteris. Quare vt fm esse vnumquodque se habet, ita etiam secundum veritatem.

K Vniquodq; quæ fm se sunt max. me alia. est, fm quod & alia vniuocatio dicũt.

L Vt fm esse vnumquodq; hẽt, ita & fm hoc secũdum veritatẽ.

Et nos non scimus veritatẽ absque hoc quod sciamus suam causam. & vnumquodq; principiorũ proprie est causa eorum, secundum quod sunt aliæ res, quæ conueniũt in nomine, & intentione. v.g. ignis in fine caliditatis. Ex quo oportet vt maxime verum sit illud, quod est causa veritatis rerum, q̃ sunt post. Et ideo necesse est vt principia rerum, quæ sunt semper, sint semper, & in fine veritatis. quia non sunt vera in aliquo tempore, & in alio non: neq; habent cãm in essendo vera in eo quòd sunt vera, sed illa sunt causa in hoc aliarum rerũ. Quapropter necesse est ut dispositio cuiuslibet rei ineſſe, sit sua dispositio in rei veritate.

4 Cùm declarauit, ꝙ hæc scia est de genere scientiarũ veritatis, & ꝙ est pars Philosophiæ speculatiuæ, vult declarare suũ ordinem in veritate, & in scientijs speculatiuis, & d. & nos nõ scimus veritatẽ absq; hoc, ꝙ scia mus suam cãm. i. & quia nos nõ scimus tẽ vera scia, nisi qñ scimus eam cum sua cã, vt dictũ est in Posteriorib⁹: & est manifestũ p se, ꝙ vnum quodq; principiorũ in vnoquoque genere est proprie causa eorũ, quæ dñr de alijs rebus collocatis in illo genere de dispositionibus, in quib⁹ cõueniunt illæ res noĩe & definitione: cum principia in vnoquoq; gñe sint causę esse eorũ generum, & esse oĩum, quæ dñr illorum generũ, fm ꝙ sunt in illis generibus. &, cùm ita sit, manifestum est, ꝙ primũ ĩ quolibet genere magis est dignum habere hoc nomen esse, & eius definitionem, q̃ ea, quorũ est cã fm illud genus, & oĩum definitionum, & intentionum, quæ sunt in omnibus rebus, quæ sunt in illo genere, secũdum quòd sunt in illo genere. verbi gratia, quia ignis est causa in rebus calidis, ideo est magis dign⁹ habere hoc nomen calidum, & eius intentionem, q̃ oĩa calida. Et, cùm cõcluserit hoc, d. Ex quo oportet vt maxime verum sit illud, quod est causa veritatis rerum, quæ sunt post, i. & cùm declaratũ est ꝙ causa in quolibet genere entiũ est magis digna in esse, & in veritate, q̃ illa, quorum est cã ĩ genere illo, manifestum est ꝙ si est hæc prima cã oĩum entiũ, vt declaratum est in scientia naturalium, ꝙ illa cã est magis digna, & in esse, & in veritate, q̃ oĩa entia. oĩa. n. entia non acquirunt esse & veritatẽ nisi ab ista cã. Est igitens per se, & verũ p se: & oĩa alia sunt entia, & vera p esse & veritatẽ ei⁹. D.d. Et ideo necesse est vt principia rerum, quæ sunt semp in fine essendi, & veritatis, sint semp. ista. n. entia, quia non sunt in aliquo tpe sine alio, sed sunt in oĩbus tẽporibus, ideo causæ eorũ non sunt causæ eis in aliquo tpe sine alio, pp quod indigent se inesse do causas alijs causis. Et innuit per hoc dispositionem principiorũ corporum cœlestium cũ corporib⁹ cœlestibus. & intendebat p hoc notificare nobilitatem veritatis, in qua cõsyderat ista vniuersalis ars, q̃ consyderat de prĩcipijs vltimis. D.d. Quapropter necesse est vt dispositio, &c. i. ꝙ quanto magis fuerit pfectũ in esse, tanto magis erit perfectum in essendo verum.

Vide. 10. Meta. t. c. 5

Vide pro hoc. 1. Posterior. t. c. 5. vbi di pro pter quod vnumquodque tale, &c. & 8. Meta. c. 7.

Oĩa entia non acquirunt eẽ, & veritatem nisi a prima causa.

In nullo causarum genere dari processum in infinitum, neque sursum versus, neque deorsum. Cap. 2.

AT vero ꝙ est principiũ aliquod, neq; sunt infinitæ entium causæ, neq; in rectum, neq; fm speciem, patet. Nec enim vt ex materia, hoc ex hoc potest ire in infinitũ. vt carnem ex terra, terram, ex aere, aerem ex igne, & hoc non stare. Nec vnde principium mot⁹. veluti hominem quidem ab aere moueri, hunc vero à Sole, Solẽ autẽ à cõtentione, & huius nullum esse finem. Similiter nec cuius causa in infinitum progredi potest, vt deambulationem quidem sanitatis causa, illam vero felicitatis, felicitatem vero alterius, & ita semper aliud alterius gratia eẽ. Similiter autem & de ipso quid erat esse.

E Quãto aliquid fuerit magis pfectũ in esse, tanto magis erit pfectũ in essendo verũ. Idem. 1 de Aia. te. c. primi. & 6. Meta. t. com. 2.

F

At

Universidad de Deusto
Biblioteca

6 *At vero quòd sit principium quoddam, & non infinitæ causæ existentium, nec indirectum, nec secundum speciem, palam. Nec.n. vt ex materia, hoc ex hoc in infinitum progredi possibile est. Veluti carnem quidem ex terra, terrā vero ex aqua, aquā vero ex aere, aerem autē ex igne, & hoc nō stare. Nec vnde principiū motus. vt hominem ab aere moueri, & hūc à sole, solem vero à luce, & huiusmodi nullum esse finem. Similiter aūt nec id, cuius causa, in infinitum ire possibile est. iter quidē sanitatis causam, illam vero felicitatis. & felicitatem alius, & ita semper aliud alius causam eē. Et in quodquid erat esse similiter.*

5 Sermo eius in hoc capitulo est manifestus, & est q̄ impossibile est inuenire aliquā causarū quatuor, p̄ cedere in infinitum, ſ. vt aliqua res habeat materiam, & illa materia habeat aliā materiam, & hoc in infinitū. Aut vt aliqd habeat cām mouentē, & illud mouēs habeat aliud Pria expō. mouens, & sic in infinitū. Et intendit per fm rectitudinē, vt causę sint existētes ĩsimul, quasi in vna linea recta. & intendit p fm speciē, vt causæ sint vna post aliā, nō insimul admodū rerū attributarum vni speciei, ſ. vt vna earū sit post aliā, ſ. vt qñ fuerit posterior, vt prior corrū- Seda expō. patur. Et forte intendit p rectitudinē ea, q̄ sunt vnius speciei, v.g. vt homo sit ab homine. & per secundum speciē, ea, quæ sunt de diuersis speciebus collocatis sub vno genere, v.g. vt ignis sit ex aere, & aer ex aq̄, & aqua ex terra. Omnia.n. ista sunt causæ conuenientes in genere, quia omnes sunt eiusdem materię, & diuersificantur in forma.

Mediorum.n. quorum extra aliquid vltimum & primū est, necesse est quod prius est, cām esse eorum, quæ post illud sunt. Si.n. dicere nos oportuerit quid trium cā est, primum dicemus. non.n. vltimum: nullius.n. q̄d vltimum est. neq; mediū: vnius enim. nil.n. differt vnum an plura sint, nec infinita, aut finita. in finitorum quidē hoc modo, & omnino infiniti oēs partes medię sunt similiter hucusq;. Quare, si primum nihil est, omnino nulla causa est.

Res.n. mediæ ēt sunt ea, in quibus sunt prius et posterius, & necesse est, vt prius sit cā eius, quod ē postremū. Si.n. quæsitū fuerit à nobis, q̄ est cā trinitatis, dicemus primū. postremū.n. nō ē cā alicuius eorū. et similiter ēt mediū non est cā eius, quia nō est cā, nisi vnius tantū. & indifferenter siue medium fuerit vnū, siue plura: & si plura, siue finita, siue infinita. et partes rerū infinitarum, quæ currūt secūdū hūc modū, et vniuersaliter partes infiniti oēs sunt secūdū modū vnū vsq; ad nunc. Quapropter necesse est, si aliqua res non fuerit primū, vt vniuersum non habeat causam omnino:

Cùm dixit, q̄ impossibile est vt causæ sunt infinitæ, incœpit demōstrare hoc in causis agentibus, & dixit: Res.n. mediæ sunt, &c.i. signū eius, q̄ causę mouētes se fm ordinē sunt finitę, est q̄ in istis causis inueniuntur tria genera, ſ. prius, & mediū, & posterius. primum igitur est eā oīum, cùm moueat se, & sine medio moueat mediū, & moueat postremū per medium: & mediū est causa postremi: & postremū non ē cā alicuius. Et hoc intendebat, cùm Vide. 8. Ph. 17. 18. 39. 40. 42. 43. dixit Si.n. q̄sitū fuerit à nobis, &c.i. & cū hoc non pōt imaginari in paucioribus q̄ tribus, & fuit necesse vt oīa habeant vnam cām. &, si nō, tūc esset in eis aliquid sine causa. si quęsitum fuerit à nobis quid est cā vniuersi ex istis tribus, non possumus dicere postremū: quia non est causa alicuius eorum. neq; ēt possum⁹ dicere medium: medium n. est cā postremi tm̄, non vniuersi. necesse est igitur, si oīa habeāt cām in motu, vt primū sit causa oīum, ſ. cā sui ipsius, & causa duorum reliquorū, ſ. vt primū moueat se, & moueat medium per se, & postremū p mediū. & indifferēter, siue in primo fuerit motor idem cum moto, vt intendit Plato, aut compositum ex moto & motore non moto, vt intendit Aristo. D. d. & indifferēter siue mediū fuerit vnū, siue plura: & si plura siue finita, siue infinita. fm. n. q̄ ē mediū necesse est vt sit causa postremi non vniuersi. sed, si posuerimus media esse infinita, tunc vniuersum nō habebit causam mouētē. media.n. mouent postremū tm̄. quapropter vniuersum mouebitur sine motore. & declaratum est in Naturalibus q̄ omne motū habet motorē. Octauo Phy. 33. & 37.

& hoc intendebat, cū dixit: & partes rerum infinitarū, &c.i. & partes rerum infinitarum, quę ponunt moueri insimul oēs, sunt mediæ, i. medię fm vnū modum vsq; ad nunc. D. d. Quapropter necesse est, si aliqua res nō fuerit primū, vt vniuersum non habeat cām oīno. & hoc manifestum est in motis. q̄ mouēt se adinuicē habentibus situm, ſ. que sunt insimul. ista.n. impossibile est vt sint infinita essentialiter, aut accidentaliter. si autē hoc fuerit positum in vniuersō carenti situ, tunc erit impossibile essentialiter, quia vniuersum non habebit motorem omnino. sed est necessariū accidentaliter, qñ primus motor fuerit positus non motus oīno, quia tūc erit æternū, & mouebit vnū post aliud in ęternū. & oīa hæc sunt declarata in Octauo Physi. Et consyderatio vſus in oībus causis, ĩ eo q̄ sunt causę, est huius scię. & Arist. quāuis vtatur hic demōstrationibus scię Naturalis, tū inducit eas vſus. qñ. quāto fuerit demōstratio vſior, tanto magis erit p̄ prior huic scię. & Arist. obseruat se in hac intētiōe, ſ. inducēdo demōstrationes vſes alio modo, q̄ in scia Naturali. & hæc est causa in iteratione illarum demonstrationū in hac scia, vt fecit in tractatu primo. Vide. 7. Phy. 45. & 46. Octauo Phy. cā. 15. Cōsyderatio vſus in oībus cāis, ĩ eo q̄ sunt cæ, est huius scię.

Et neq; deorsum possibile est in infinitum descēdere, cùm id. q̄d sursum versus principium habet. vt ex igne quidem aquā, ex hac vero terrā, & ita semper aliud quoddā genus fieri. Dupliciter.n. hoc ex hoc fit, nō vt hoc post hoc dr̄, vt ex Isthmijs ludis olympiaci, sed vt aut ex puero mutato vir, aut vt ex aqua aer.

G Verū enimuero vt ex puero qdē virū fieri dicim⁹, tanq̄ ex eo, qđ fiebat, id qđ factū est, aut qđ pfectū est ex eo qđ perficiebat. semp etenim ē aliqd mediū, vt inter eē & nō esse generatio, ita qđ fit iter existēs & nō existēs. qui aūt discit. fit sciēs. & hoc ē, qđ dr, ꝙ fit ex discente sciens. vt aūt, tanq̄ ex aere aqua, corrupto altero. Quare illa quidē non reflectuntur mutuo, nec fit puer ex viro. non.n. fit ex generatione qđ fit, sed post genera-

H tionē est. sic.n. dies ex diluculo, qm̄ post hoc est. quare nec diluculum ex die. cętera vero reflectunt. Vtroq; tm̄ mō impossē est in infinitū progredi. Illorū.n. cū media sint, necesse ē finē eē. hęc aūt iuicē reflectunt. alterius.n. corruptio, alterius generatio ē. Simul aūt impossibile ē primū corrūpi, cū sempiternū sit. cùm .n. generatio non fit infinita sursum versus, necesse est non esse sempiternum illud, quo primo corrupto quicquam factū est.

I *Et etiam impoßibile eſt vt quod habet principiū ex ſuperiori, procedat in infinitum ad inferius verbi gratia exigne aer, ex aere aqua, ex aqua terra. & ſimiliter ſit genus a genere ſemper in infinitum. Fit enim aliquid ex alio duobus modis. Vnus, non ſecundum quòd aliquid fit poſt aliquid, vt dicitur quòd nebula fit ex vapore, ſed vt dicitur quòd ex puero fit*

K *vir. ſecundus autem, cùm dicitur quòd ex aqua fit aer. Cū aūt dicimus quòd ex puero fit vir, intendimus quòd ex re, quæ erit, fit res, quæ iam eſt, aut ex re, quæ complebitur, fit res, quæ iam completa eſt. quoniam, quemadmodum inter eſſe & non eſſe eſt generatio, ita id, quod generatur eſt ſemper inter id, quod eſt ens, & id, quod non eſt ens. addiſcens .n. eſt generatū ſciens. et hoc intēdimus, cū dicimus quòd ex addiſcēte*

L *fit ſciēs. cū vero dicimus quod ex aere fit aqua, et illud eſt per corruptionē alterius, ſ. aeris. Et iō nō reuertūtur res huius diſpōnis adimucē, neq; ex viro fit puer. quomā ex exiſtēte nō fit illud quod erit, licet poſt exiſtens fit illud, quod erit. ſecundum igitur hunc modum dies fit ex mane, quia fit poſt. & ideo nō dicitur quod mane fiat ex die. alia vero reuertūtur ad inuicem. Et ſecundū hos duos modos impoſ-*

M *ſibile eſt vt res procedant in infinitum. Ea enim quæ ſunt inter duo, neceſſe eſt eſſe finita. iſta autem reuertuntur ad inuicem. corruptio .n. vnius eſt generatio alterius. Et cū hoc, impoßibile eſt vt primum æternum corrumpatur. quoniam, quia generatio ex ſuperiori non procedit in infinitum, neceſſe eſt vt primum, quod corrumpitur, & fit aliud, non fit æternum.*

Cùm

7 Cùm compleuit demōſtrationē
A de finitate cauſarum mouentiū ſe, vult ēt dare demonſtrationē de finitate cauſarū materialiū, quæ ſunt ēt diuerſæ in ſpecie. &, quia notum eſt de cauſis mouētibus eas habere vltimum, & quæſitū eſt ab eis vtrū habeant principiū à ſuperiori: de cauſis aūt materialibus eſt ecōuerſo, ſ. ꝙ habēt principiū à ſuperiori, & eſt quæſitū vtrū ab inferiori habeant vltimū an non. D. Et etiam impoſſe eſt, &c.i. & ēt, quia manifeſtum eſt de generatione ipſam eſſe finitā ex parte ſuperiori, impoſſibile eſt vt illud, cuius generatio iā completa eſt, habeat principiū materiale, & illud principiū habeat aliud materiale, & ſic in infinitū: adeo ꝙ non inueniat poſtremum. v.g. ꝙ ex igne non fiet aliud: & ipſe fiet ex aere, & aer ex aqua, & aqua ex terra, & ꝓcedit ſic in corporibus diuerſis ab inuicē ſm formā in infinitū. Et, cùm poſuit hoc dedit demſonē, & d. Fit enī aliquid ex alio, &c.i. & demō ſup hoc, ꝙ materiæ ſunt finitæ, eſt ꝙ aliquid dr fieri ab alio duob⁹ modis. quorū vnus eſt, ſicut dicimus, ꝙ ex puero

C fit vir, nō ſicut dicim⁹ ꝙ aliquid fit poſt aliquid: ſicut dicimus ꝙ ex vapore fit nebula. i. poſt vaporē. ſecundus aūt eſt, ſicut dicimus ꝙ ex aere fit aqua. Et incipit exponere hunc modū generationis, & d. Cū aūt dicimus, &c.i. cū aūt dicim⁹ ꝙ ex puero fit vir, intēdim⁹ ꝙ ex diminuto fit perfectū. & hoc intendebat, cū d. ex illo, quod erit, fit illud, quod eſt. Et, cùm d. ꝙ generatio fit ex illo, qđ erit, & nō ex illo, quod iam completum eſt, incœpit rōcinari ſuper hoc, & d. qm̄, quemadmodum inter eſſe, & non eſſe, &c.i. generatio ē ex illo,

De cauſis materialibus eſt dubiū vtrū ex ꝑte inferioti habeant vltimū. Vide 1. Phyſico. com. 60.

quod generat, i. ex illo, quod eſt in D
via generationis. quia eſſe, qđ eſt in actu, cuius generatio iam pfecta eſt, opponit in rei veritate ad nō eſſe, & ex nō eſſe nō fit generatio, i. impoſſibile eſt vt fit generatum: neq; ēt illud, cuius generatio iā completa eſt, impoſſe eſt vt fit generatū: remanet igit vt ſit generatū illud, cuius eē eſt mediū inter non eſſe & eſſe in actu. & ē illud, quod eſt in via gnationis. Deinde dedit exemplū, & dixit: addiſcens enim, &c. i. v.g. ꝙ ſciens dicit fieri ex addiſcente, & non dicimus ꝙ ſciens fiat ex ſe, neq; ex non eſſe ſciæ, ſed ex medio inter ſciētiam & ignorantiā, quæ eſt principiū ſcientiæ, & eſt addiſcēs. & hoc intēdim⁹, cùm dicimus ꝙ ſciens fit ex illo, qđ erit ſciens, i. ex illo, quod venit ad ſcientiā, ſ. addiſcente. D. d. ſecundū modū, & dixit: cū vero dicimus, ꝙ ex aere fit aqua, &c.i. cùm vero dicimus ꝙ aliquid in actu fit ex alio in actu, v.g. ꝙ ex aere fit aqua, intendimus ꝙ ex aere corrupto fit aqua, ſm ꝙ aer corrūpit, non ſm ꝙ remanet, neq; ſm ꝙ eſt in via generationis: ſicut dicim⁹ ꝙ ex addiſcēte fit ſciēs.

Illud, cuius gnatio eſt complenda impoſſe. vt ſit generatū. Vide 1. de Gen. 55. & 2. de Gene. 5.

E

D. d. Et ideo nō reuertunt, &c.i. & generatio in primo modo non con F
uertit, ſicut cōuertit in ſecūdo. qm̄, ſi ex viro eſſet puer, tunc quod erit, eſſet ex illo, qđ iā eſt, ſ. tunc diminutū eſſet ex plecto: quod eſt impoſſe.

D. d. Et ſm hos duos modos, &c. ideſt & ſm hos duos modos generationis impoſſe eſt vt generatio ſit in infinitum. Qm̄, quia modus generationis, quæ eſt tranſmutatio ex nō eſſe ad eſſe, ſ. de potentia ad actum eſt inter duo finita, ſ. eſſe & nō eſſe, neceſſe eſt vt illud, quod ē inter ea, ſit finitum. Alter aūt modus, in quo

dicim⁹,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G dicimus, ꝙ generatū fit ex illo, quod est in via corruptionis, reuertit ad inuicem, & reciprocatur, & nō procedit fm rectitudinem. reciproca autem sunt finita necessario. v.g. ꝙ ex terra fit aqua, & ex aqua fit aer, & ex aere ignis, deinde ex igne aer, & ex aere aqua, & ex aqua terra, & sic est in rebus finitis. hoc idem accidit in compositis ex elementis, s. ꝙ componuntur qñq; ex eis, & dissoluuntur qñq; in ea. D.d. Et cū hoc, impossibile est vt primum, & ęternum corrumpatur. i. & etiam, si posuerimus ꝙ generatio eorum adinuicem fm

H hunc modum est fm rectitudinem, continget vt in eis sit primum æternū, & vt sit hoc corruptibile. D. dedit causam in hoc, & d. qm̄, quia generatio ex parte superiori, &c. idest, qm̄, cùm videmus ꝙ generatio non procedit ex superiori in infinitum, cùm in corporibus simplicibus peruenerit, v.g. ad ignem, necesse est vt generatio elementorū vnius ex alio habeat principium primum, quod nō generatur ex alio. qm̄, si illic nō esset primum principium, nō esset finis. principium enim non intelli-

I gitur nisi in re, quæ habet finem. & quod habet finem necessario habet principium. quod enim non incœpit non definit: sed illic est desitio: ergo primum principium, & quod non habet principium, est æternum necessario. sit igitur hoc, v.g. terra, aut aliq̄d prius terra. sed quia quodlibet istorum non generat aliquid, nisi per suā corruptionem, necesse est vt illud primū principium corrumpatur, quando ex eo aliquid generatur. &, si corrumpitur, non erit æternum. sed iam ponitur esse ęternum, quod est inconueniens.

Principiū nō intelligit nisi in re, quę habet finē.

Item ipsum cuius causa finis. K tale aūt est, quod nō est alterius gratia, sed eius causa cętera. Quare, si tale erit vltimum, non erit infinitum. ꝙ si nihil tale, nō erit ipsum cuius causa. Sed qui faciunt infinitū, latet eos, ꝙ boni naturam auferunt. at nullus inciperet agere quicquam, si non esset peruenturus ad finem.

Et etiam illud, quod est propter quod fiunt res, est finis. & hoc est, cuius esse non est propter consequēs aliud, sed esse aliorū propter illud. L *Necesse est igitur, si aliquid sit tale, vt vltimum non sit infinitum. si igitur nihil fuerit tale, non erit illud, propter quod fiunt cætera. Et facientes causas infinitas auferūt naturam boni, & non percipiunt. quamuis nihil incœpit agere aliquam actionem quamcunq;, non intendendo finem.*

Cùm declarauit finitatē diuersa- 8
rum causarum, s. agētis, & materiæ incœpit declarare finitatē causę finalis, & d. Et ēt, &c. i. & est manifestum causam finalē esse, per quā fit vnūquodq; entium: & est illud, cuius esse non est in re pp aliā causam in illa, sed oēs causæ existentes in re sunt pp istam, s. agens, & materia, & forma in habentibus agēs ante materiam, aut formā. Et, cùm posuit vi hanc esse cām, d. Necesse est igit̄, &c. i. ideſt necesse est, si talis causa est in vnoquoq; ente, vt oēs causæ sint pp illā in quolibet ente: & necesse ē vt istæ cāæ, q̄ sunt posteriores in gñatione, & priores in eē, nō sint infinitę.

Deinde

A Deinde dedit signum super hoc, & d. si igit̄ nihil fuerit tale, etc. i. si igit̄ non fuerit vltimus finis, tunc nihil habebit causam finalem. Iam. n. descripsimus ꝙ causa finalis in re qua libet est causa postrema. si igit̄ oēs causæ nō habuerint talem, s. vltimā non erit hæc causa finalis omnino, s. ꝙ si finis habuerit finem, & sic in infinitum, non erit hæc causa alicui rei. Descriptio. n. istius causæ est vt non sit propter aliam cām. si ergo fuerit infinita, destrueť eius descriptio, & auferet suum esse. sed iā posuimus eam esse & hoc tunc esset in

Descriptio cuiꝰ finalis ē vt nō sit pp aliam causam.

B conueniens. D.d. Et facientes causas infinitas, &c. i. & facientes causas finales esse infinitas, destruunt finē, sicut diximus. & qui destruunt finē, destruunt omne bonum, & nihil p-

Nihil dē esse bonū nisi p causas finales

cipiunt. nihil enim dē esse bonū, nisi per causas finales. D.d. quamuis nihil incipit agere, &c. i. & mirum est de negantibus istam causam, cùm concedant, ꝙ nullus facit actionem aliquam, nisi intendendo finem & vltimum. & sic debet esse in natura in hoc, sicut in artificio, & in oīb⁹ actionibus volūtarijs. Et dicit hoc,

C quia multi Antiqui negabant hanc causam esse. & iam locurus fuit contra eos in Secundo Physicorum.

Sedo Phya. tc. c. 7. vsque in finem.

M

Nec esset intellectus in huiusmodi alicuius enī causa agit, quicunq; intellectum hēt. hoc nanq; terminus est, finis vero ipse terminus.

Intellectū habens, alicuius causa agit.

Et cum hoc etiam, secundum quòd dicitur, non est intellectus in entibus. habens enim intellectum non agit quod agit, nisi propter aliquam rem, quæ est vltimum actionis. vltimum enim est finis, ad quem intenditur. D

Et facientes causas finales esse in 9
finitas negant intellectum operatiuum. intellectus enim non agit omne quod agit, nisi propter aliud: & illud est, propter quod opus est finitum. vltimum enim est finis, quem intendunt actiones, & si non, tunc actio esset ociosa.

At vero nec ipsum quid erat esse reduci ad aliam definitionē ratione abundantem cōtingit. Semper etenim prior magis est, posterior vero non est. cuius au- E tem primum non est, nec quod sequitur est.

Et etiam dispositio in eo, de quo quæritur per quid, impossibile est vt sermo de eo sit extra terminos. Prius enim semper est magis dignum in esse, posterius autem non sic. & illud, cuius primum non est, quod consequitur illud, primum non est.

Cùm declarauit finitatem trium 10
cārum, incœpit facere hoc in causa formali, & d. Et ēt dispō, &c. i. & ēt sermo de dispōne eius, de quo quæritˇ p quid est, & ē forma rei, impossē vt sit diuersus à natura definitionū, s. ꝙ, si apparuerit ꝙ natura definitionum est finita necessario, erit vt ita sit de formis. D.d. Prius. n. semp, &c. i. in definitione. n. est pars prior, & posterior: & prior est magis digna in esse. & si prior non fuerit, ꝑposterior non erit. si igitur pars prior, verbi gratia genus habuerit definitionem, & pars prior illius definitionis habuerit definitionem, & sic in

Universidad de Deusto
Biblioteca

G infinitum, non erit illic prius, quapropter neque postremum. posterius enim nō est posterius nisi prioris. & sic auferuntur definitiones, & & destruuntur cognitiones, si formæ, q̄ attribuunt definitionib⁹ sint infinitæ. Et hoc intendebat, ꝙcùm d. & illud, cuius primum non est, &c. i, & illud, cui⁹ esse consequitur esse primi, & est postremum, non erit, quando primum non fuerit, & eō uetso. & cùm postremum non fuerit, primum non erit.

Posterius nō est posterius nisi prioris.

Cùm postremū nō fuerit non erit primū

Item ipsum scire perimunt, qui ita dicunt. nō enim possibile est scire, anteq̄ ad indiuidua deueniatur. Et ipsum cognoscere non est, quæ enim ita infinita sunt, quomodo intelligere contingit? Nec enim simile de linea est, quæ ſm diuisiones quidem nō stat. intelligere vero non potest, nisi sistat. quare non numerabit diuisiōes, q infinitā ptrāsit.

H

Et etiam qui hoc dicit destruit scientiam. scientia enim non erit sine peruentu ad illa, quæ non patiūtur diuisionem. Et sciens secundū

I *hoc non erit. res enim infinitæ, quæ sunt huiusmodi dispositionis, impossibile est vt comprehendantur ab intellectu. Lineæ enim dispositio non est talis, scilicet, quod & si non adaptatur stare super diuisiones suas, impossibile est vt cōprehēdantur per intellectū, nisi per sui stationē, sed qui acceperit i sua imaginatione lineam infinitam, non determinabit diuisiones eius.*

Hoc est complementum primæ declarationis, in qua posuit posteriorem formam, & posteriorem differentiam, & declarauit ꝙ necesse est vt prima forma sit in re definita, & ꝙ impossibile est ꝙ forma ꝓcedat de inferiori ad superius in infinitū. hic autem ponit primum superius esse, & declarat posterius esse. Et iō d. scientia. n. non erit sine peruentu, &c. i. ꝙ cùm posuimus postremum non esse, & primum esse, destruetur scientia definitionū, quæ sit ſm dissolutionem: sicut destruitur scientia definitionum, quę fuerit p compositionem, cùm posuimus postremum esse, & primum non esse. quā do enim in vna re fuerit prima forma diuisibilis in differentias infinitas, non peruenietur per diuisionē ad cognoscendū naturam illius speciei. scientia. n. alicuius non fit, nisi qñ peruenit ad spēm postremam.

K

11

Hic p

M

D. d. secundum inopinabile, & d. Et sciens ſm hoc non erit, i. & si scientia non fuerit, conunget valde inopinabile, s. ꝙ sciens nō erit. & causa i hoc est, ꝙ res cognitæ sunt ea, quæ determinantur ab intellectu: infinita autem non determinantur ab intellectu: ergo non sunt cognita. D. d. Lineæ enim, &c. i, & non debet contradicere aliquis nobis per diuisionē lineæ, quia non possumus peruenire in sua diuisione ad partem vltimā, assimilando diuisionem generis in species diuisioni lineæ in medietates, & meditatum in medietates, & sic in infinitū. Impossibile est enim nos intelligere lineam infinitam, nisi qñ accepimus eam finitam, & iterando eam infinities. & hoc non facit intelligere infinitum. & ideo qui imaginatus fuerit lineā infinitā, nō

pote-

A poterit intelligere eam. & hoc intēdebat, cùm dixit: sed qui acceperit i sua imaginatione lineam infinitā, nō determinabit diuisiones eius, i. non poterit intelligere eam.

Sed etiam materiam necesse est in eo, quod mouetur, intelligere. atq; nulli est esse infinito. quod si non, non infinitum est infinito esse.

Et etiam materia necesse est vt imaginetur in re mota. & impossibile est vt sit in aliquo infinito in actu. si igitur non fuerit, tunc

B *illud, quod est in infinito, non erit infinitum.*

12 Hęc est alia declaratio de natura generati. & dicit ꝙ materia necesse est vt sit cōclusa in moto, quod est generatum compositum ex materia & forma, aut formis. Si igitur in illo composito fuerint formæ infinitæ continget vt sit infinitum. &, quia generatum est illud, cuius generatio iam completa est, & est in actu: si igitur in moto, cuius magnitudo est infinita fuerit aliquid in actu, & est illud, quod fit in moto in

C finito. & forma est illud, quod terminat generatum, continget vt illud, quod est in actu, determinet in finitum: quod est impossibile. manifestum est enim ꝙ illud, quod determinat infinitum, si possit determinari, necesse est vt sit infinitum. & ex hac positione sequitur destructio istius, s. vt infinitum non determinetur ab infinito. Et hoc intendebat, cum d. si igitur nō fuerit, tūc illud, quod est in infinito, non erit infinitum. i. ꝙ, si finitum determinat infinitum, tunc illud, quod terminat infinitum, nō est infinitum: cùm illud, quod æquabitur Ifinito, debeat esse infinitum, aut quocūq; modo appelles, siue æqualitatē, siue terminationē, siue superpositionē.

D

Atqui etiam, si species causarum ifinitæ multitudine essent, nec hoc modo ēēt ipsum cognoscere. tunc enim scire putamus, cum causas cognoscimus. infinitum vero ſm additionem non est in tempore finito pertrāsire.

Infinitū si é ptransire infinito tempore.

Et etiam si species causarū essent infinitæ in numero, non esset scientia secundum hunc modum.

E *nos enim non videmus nos peruenire ad scientiam, nisi quando scimus causas.*

Potest intelligi ꝙ, si genera diuersarum causarum essent infinita in genere, non esset scientia omnino. Non enim videmus nos scire aliqd nisi quando sciuerimus ipsum per omnia genera causarum existentiū in eo, quando habuerit plus vno genere causarum, quousq; declarabit in quinto ꝙ impossibile est inuenire in causis plusq̄ quatuor genera causarum famosa. Et potest esse demonstratio vniuersalis super infinitatem vniuscuiusq; generum. Et cùm d. ꝙ impossibile est vt finitum comprehendat infinitum, intendit ꝙ intellectus, qui est finitus, non potest determinare infinitum, ita ꝙ comprehendat illud in actu, non in potentia. Et diximus in actu, quia vniuersale comprehēdit res infinitas, sed in potentia, non in actu.

15

Prima expositio.

F

Secunda expositio.

Vſe cōprehendit res infinitas i potentia, sed non in actu. Idē j. de Aia. c. 19. & 12. Met. 1. 14. & 51. cō.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C *Qualis debent esse veritatis auditores: quæq; veritatis cognitionem impedire soleant. Cap. 3.*

AVscultationes autem fm consuetudines accidunt. quēadmodū.n. consueuimus, ita iudicamus dici debere. & q̄ præter hæc, non apparent similia: sed quia non consueuimus, ignotiora, & magis peregrina. consuetū etenim notius est. Quantam vero vim consuetudo habeat, leges declarant, in quibus fabulosa, ac puerilia plº possunt propter consuetudinē, q̄s si cognosceremus ea.

Cōsuetudinis vis.

H *Sed obedire oportet ei, quod audiuimus, & est secundum consuetudinē. dicimus.n. quòd consueti sumus audire. & quod videmus extra illud, est inconueniens: immo videmus illud, ad quod non sumus assueti, esse inopinabile. illud.n. ad quod sumus assueti: est magis applicabile aīo: & magis notum. Et tu potes scire quantum facit cōsuetudo in hoc considerādo in legibus.*

I *ūuenies.n. apologos: & fabulas propter cōsuetudinē plus applicabiles aīo: quàm* scientiæ veritatis.

*a.l. rūmq; veritates.

14 Intendit in hoc cap. declarare q̄ impediunt scire veritatē. & fortissimum eorū est consuetudo in pueritia in rebus legū, & maxime in hac scīa: quia plures opiniones huiº scientiæ sunt radices legum, & ponuntur in legibus non ad sciendū, sed ad inquirendū bonitatem. Et eā in hoc est, q̄ cōplementū hoīum non compleꝛ nisi p congregationes: & cōgregatio p bonitatē: esse ergo boni est necessarium, & non est necessariū eos scire veritatē & hoc non accidit tū in legibus, sed in primis cognitis: sicut accidit hoībus, q̄ in principio audierunt sciam Loquentiū. Isti.n. pp consuetudinem negant naturā cē, & ēt veritatē. & negāt ēt necessariū esse, & ponūt oīa possibilia esse. Et induxit hoc, pp quod locutº fuit de causis. multæ.n. leges ponunt hic eē cās scientes res infinitas, & q̄ ab eis proueniunt res infinitę. Et, cū d. impedimenta pp consuetudinē, induxit ēt aliud impedimentum, qd accidit p humanā naturam, & dixit.

Cōplentū hoīum nō cōplēt.

Aliqui igiē, nisi mathematice loquentes, nō admittūt. Quidam vero nō nisi exemplis vtē rem. Quidam aūt dignū ducūt, vt testis, pducatur aliquis Poeta. Et quidam exactē oīa. Quosdā vero tædet certitudinis, aut propterea q̄ non possunt consequi, aut pp curiositatem. habet enim certitudo tale aliquid. quare vt in contractibus, ita & ī orationibus illiberale esse quibusdā apparet. Quapropter oportet peritum esse qūo singula admittenda sunt: q̄m absurdū est simul scientiam, & modū scientiæ quærere. neutrum autem facile accipere est.

Et quidam homines, si homo nō locutus fuerit cum eis mathematice, non recipiunt illud, quod dixit. Et quidam quærunt testimonium multorum hominū. Et quidā quærunt testimoniū verificatoris. Et qui-

A *quidā quærunt loqui secundū perscrutationem maximam, & scriptura.rum. Et quidam cōtristatur per sermonē perserutatū, et odiunt illum, aut quia non possunt retinere ipsum, aut quia assimilatio eius est mala.* *scatinīzando.n. in hoc est quasi* scatinīzando in mercatione. & sicut scatinīzando in mercatione est vile, sta est in sermone. Et ideo oportet hominē instrui in cognitionē viæ cuiuslibet rei, quā vult declarare: malum enim est simul quærere aliquam sciam, & modum, secūdum quem declarat. & non est facile aliquod istorum.*

*a.l. estimatio.n. i hoc ē quasi estimatio in. intellectu. *estimatio.

B 15 Vult declarare in hoc cap. quod accidit hoībus in scientijs pp diuersitatē naturæ, & pp paucitatem instructionis in Logica. Et d. q̄ q̄dā hoīes q̄runt in oī scīa demōstrationes de genere demōstrationum mathematicorū. & hoc accidit pluries in his, qui non instructi sunt p Logicā. & iam vidimus aliquos, quibº accidit hoc p naturam. Et quidā q̄runt testimoniū multorū. & hoc accidit p naturam. multi.n. hoīum non possunt ptā sitę sermones probabiles, & demōstrantes. & isti, cum concedūt prima intellecta, non concedunt ea, nisi inquantū sunt famosa, ita q̄ si acciderit q̄ contraria eorum sint famosa, negabunt ea. sicut accidit Loquentibus, qui negabant impossē eē aliquid de nihilo, licet ꝓpositio sit concessa ab oībus, s. impossē esse magnitudinē ex non magnitudine, ita q̄ vidi multos hoīes dātes se ad Philosophiā & negabant illam propositionem esse primā. & si ſi negabant formas specificas esse propias materijs necessario, adeo q̄ Auic. cum sua famositate ī Philosophia dicit, hoīem gñari ex terra esse posse, sicut murem, & alia multa, q̄ dnr. Et accidit ēt quibusdā hoībus q̄rere testimoniū Verificatoris. & hoc ēt accidit p naturam eis, in quibus virtus imaginatiua dīnaē sup virtutē cogitatiuam & ideo videmus istos non credere demōstrationibus, nisi imaginatio concomitetur eas. non.n. possunt credere nō plenum esse, aut vacuum, aut ipsa extra mundū: neque credere hæc entia esse non corpora, neq; in loco, neq; in tpe. & accidit hoc multis considerantibus in Philosophia Auic. & ista attribuunt ei, sed non est verū, q̄ eius fuit. Et quidā hoīes q̄runt pscrutationem maximā. & ista est natura Philosophię.

Vide. 1. Cœ. 100.

Auicen. d. hoīe; posse gñari ex terra. Vid. 8. Phy. cō. 46.

Et quidā contristantē p sermonem valde pscrutabilem. & cā in hoc est, aut quia intellectus eorum non pōt retinere, & comprehendere ipsum: & isti impossē est vt addiscant: aut pp segnitiem, aut pp errorem contingentē eis, quia assimilant disputationē mercationi, & credunt, q̄ ꝓ teruire in sermone est malum, sicut malū est proteruire in mercatione. & ideo d. Arist. q̄ necesse est vt hō instruat in cognitione viæ cuiuslibet rei, quā vult declarare. Et dixit hoc, quia ars Logica, q̄dā est vīs oībus scientijs, & q̄dam propria vnicuiq; scīæ. & hō non pōt esse instructus in qualibet arte, nisi sciendo vīa, & ꝓpria de eis. Et cùm dixit hoc, dedit præceptū valde* vtile, & est, vt hō non addiscat illam cū adiunctione aliarum sciarū. q̄n tunc neq; addiscent hanc, neq; istā, sicut dixit. q̄n

Natura Philosophi est q̄rere maximā pscrutationem. Secundo Cœl. 34.

Ars Logica duplex, vīs, ꝓpria Idē. 1. Ph. c. 8. 8. 35. & 8. Ph. c. 70. & 7. Met. c. 2. et 1. Ethi. c. 5. *Vtile ꝓceptum. b

Vid. 1. Ph. c. 34. & 3. cœ. 37.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G malum est q̃rere aliquam sciam, & modũ, fm quem declarat. hoc n. simile est ei, qui docet hoīes viam, cũ addiscit eam: aut qui intendit medicinari hominem, & iterum addiscit medicinam. sicut de quodam dr, q cum ad infirmum accessit, & propinauit medicinã ei, & inspexit post librum, & mortuus est infirmus.

Certitudinem vero sermonis mathematicam non oportet in cunctis quærere, sed in his, q̃ nõ habent materiam. Quare nõ est naturalis modus. tota. n. natura H forte habet materiam. Quãobrem consyderãdum est, primũ quid nam natura sit. sic enim & de quo Naturalis scientia est manifestum erit, & vtrũ vnius scientię, an pluriũ est causas. & principia speculari.

Et non oportet quærere in qualibet scientia perscrutationẽ, sicut in Mathematicis. hoc. n. non oportet quærere, nisi in eis, quæ non mi scentur cum materia. Et ideo iste modus non est naturalis. videtur. n. I *quòd tota natura ferè admisceatur cum materia. Et ideo oportet primo perscrutari de natura quid sit. hoc. n. facto apparebunt nobis ea, de quibus perscrutamur naturaliter, & vtrum consyderandum sit in causis principiorum in vna scientia, aut i pluribus vna. videtur. n. quòd quælibet natura habeat materiam. Et ideo oportet perscrutari primo de natura quid sit, & tunc declarabuntur nobis ea, ex quibus* K *declaratur scientia Naturalis.*

Et nõ oportet q̃rere. i. & nõ oportet hoīem q̃rere vt modus fidei i demonstrationibus Naturalibus sit sicut modus fidei in Mathematicis. Demonstrationes. n. Mathematicę sũt in primo ordine certitudinis: & demõstrationes Naturales consequũtur casũ hoc. Certitudo. n. diuersat in eadem scia. v. g. fm demfonẽ sim plr, & fm demfonem quia. &, cũ diuersat ẽadẽ scia, magis diuersat in scientijs diuersis fm genus. Dein de declarauit in quo genere debet hõ quærere certitudinẽ, q̃ est in primo ordine, & d. sed hõ debet quærere hoc in eis, q̃ non admiscent cum materia, s. mathematicis. & ideo d. Et ideo iste modus non est naturalis. i. & ideo consyderatio in hac scia non est naturalis cõsyderatio, cùm sit de rebus non admixtis cum materia. Et si consyderauerit in rebus admixtis cum materia, tũ in modo, fm quem nõ admiscent cum materia. v. g. res naturales diuidi in potẽtiã & actum, vnum & multitudinẽ, & substãtiã & accẽs. D d. vẽ. n. q̃ tota natura ferè admiscet cum materia. i. & iste modus nõ est naturalis. quia entia, in quib⁹ consyderat, nõ admiscent cũ materia: & oĩa naturalia ferè sunt admixta cũ materia. Et d. ferè, pp intellectum. intellect⁹ enim qui ẽ postrema pfectio hoīs, est abstractus à materia. Et dubitat in hoc, quõ d. ferè, & dispõ intellectus, q̃ est postrema pfectio hoīs, est dispõ intellectuum oĩum abstractorum in corporib⁹ cœlestibus. ifti. n. sunt postrema pfectio corporũ cœlestium. Et rãdendũ est q̃ ipse d. ferè,

A rẽ, in respectu corporũ gñabilium. & corruptibiliũ ista. n. dñr magis nã turalia fm famositatẽ, q̃ illa. D. d. Et iõ oportet primo perscrutari, &c. i. q̃ homo sciuerit naturam quid sit, declarabuntur ei naturalia à non naturalibus. natura enim vniuersaliter est, sicut dictum est, principiũ transmutationis in rebus transmutabilibus per se, & principium priũ tionis transmutationis in rebus, q̃ quandoque transmutantur & quãdoque non. illa autem, quæ semper remanent in eodem modo modorũ B transmutationis, s. in motu locali, equiuoce dicitur de eis natura, & de alijs. D. d. & vtrum cõsyderandum sit in causis principiorum, &c. i. debet primo perscrutari qui voluerit consyderare in hac scientia, vtrum consyderatio in omnibus quatuor principijs est vnius scientię, aut plurium scientiarum. quoniam, si fuerit multarum scientiarum, tunc omnia principia non erunt omnium entium, sed quædam principia.

Deinde dicit: videtur enim q̃ libet natura habet materiam. s. videtur enim q̃ omne ens habet causam materialem. &, si ita est, nulla C est scientia alia à scientia Naturali.

Deinde d. Et ideo oportet perscrutari primo de natura quid sit. & d. hoc, quia scientia Naturalis declaratur per duas perscrutationes, quarum vna est perscrutatio de natura quid sit, sicut dixit: & secunda est pscrutatio de natura cuiuslibet entis quid sit. & hoc manifestũ est per se. & Arist. perscrutatur de hoc ī alio libro, qui dicitur * Analytica.

Vtilia sed ī fimo situ dñr magis naturalia, q̃ arteria.

Vid. 2. Phy. cõ. 1. & 3. Meta. cõ. 5

Dubitat

Solutio

* al. Auditus naturalis.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM,

LIBER TERTIVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMA LIBRI.

In Prima dubitationes multæ proponũtur. In Secunda eædem examinantur dubitationes.

SVMMAE PRIMAE.

Dubitationis causa exponitur. Cap. 1.

E

DE illã, quæ quęritur, scientiam, necesse est in primis nos percurrere, de qbus primo dubitãdum est, hæc autem sunt, & quę cunq; de eis aliter quidam existimarunt, & si quid vltra hæc prætermissum sit. Est autem operæpretium, aliquid facultatis habere volentibus, bene dubitare. nam posterior facultas solutio eorum est, quæ ante dubitata fuerunt. * Soluere autem F non est, cùm nodus ignoretur, sed intellectus hæsitatio manifestum hoc de re facit. quatenus enim dubitat, eatenus simile qd dam ligaris patitur. vtroq; nanque modo impossibile est ad vlteriora pcedere. Quare oẽs primo difficultates speculari par ẽ, & horũ gr̃a, & ppea q̃ illi, q q̃rũt, nisi primo dubitent, files illis sunt, q q̃nã ire oporteat ignorãt, & adhuc neq; vtrũ ĩuenerit

Posterior facultas solutio priꝰ dubitatoũ est.

* Soluere ũ ẽ, cũ nodus ignoretur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G quod quæritur, an non cognoscere possunt. finis etenim his quidem non est manifestus, illi aũt, qui antea dubitauerit, patescit. Item melius se habere necesse est illum ad iudicandum, qui tanquam aduersarios, omnes vtrinque rationes oppositas audiat.

Melius se hꝫ ad iudicãdum, q vtrinq; rõnes oppositas audit.

Necesse est nobis considerare primo quæstiones difficiles dicendas in hac scientia, & sunt illæ, de quibus quidã existimauerunt existimationes diuersas, & alia, quæ

H *dimiserunt. Prima enim actio eorum, qui volunt cõprehendere scientiam rerum, est perscrutari de difficilibus qõnibus. non enim comprehenduntur ea, quæ sunt post, nisi per dissolutionẽ qõnum difficiliũ, quæ sunt ante. Et non potest dissoluere ex modo ligamenti qui ignorat ligamentum. & hebetudo intellectus demonstrat quod hoc est sic. hebeti autem contingit simile ei, quod contingit ligato. hebes aũt*

I *non potest intelligere, neque ligatus ire. Et ideo perscrutandum est prius de qõnibus omnibus difficilibus, & propter hoc, quod diximus. qui enim quærit cognoscere aliquid, antequam perscrutetur primo de difficultate eius, assimilatur ei, qui ignorat locum pedũ per viam æqualem. & cum hoc, qui nescit quæsitum, nescit ipsum, quãdo inuenitur. finis corũ igitur, qui non perscrutantur de difficilibus,*

K *est ignotus, & finis eorum, qui perscrutantur de eis, est manifestus necessario. Et bonum est vt apud audientem, omnium sermonum affirmantium & negantiũ sint propositiões necessariæ, & sufficientes.*

Intendit in hoc tractatu L inducere sermones disputatiuos, qui affirmant, & destruũt idem in omnibus quæstionibus difficilibus huius scientiæ. & ista est consuetudo Aristotelis in omnibus scientijs, scilicet in quæstionibus difficilib⁹ istę enim quæstiones habent sermones disputatiuos: & nullus scit quãtum sunt difficiles, nisi sciat eas p sermones disputatiuos. Sed in scientia Naturali vidit q̃ melior doctrina est pręponere disputatiuam pscrutationem in singulis quæstionibus, quãdo vult facere disputationem sũper illam quæstionem. In hoc autẽ lib. vult præponere sermones disputatiuos in omnibus quæstionibus difficilibus, quæ sunt in hac arte: & præponere sermonem in eis per se. dein M de inducit demonstrationes ꝓprias vnicuiq; quæstioni in loco conuenienti tractatuum huius scientię. Et forte iste ordo est melior in doctrina huius scientiæ: quia communicant sciẽtiæ disputatiuæ in ⁹ vniuersalitate considerationis. subiectum enim vtriusq; scientiæ est idem, s. ens simpliciter. Et, quia natura sermonum disputatiuorũ facit vt ponatur in ordine sermonibus demonstratiuis, vidit Ari. q̃ iste modus cõsyderationis debet poni pars per se in hac scientia, sicut fecit ⁹ nomi-

A minibus significantibus intentiões huius scientiæ, econtrario ei, qd fecit in alijs scientijs, s. q̃ in alijs scientijs exponit nomina apud consyderationem in vnaquaq; quæstione: in hac autem scientia exponit noĩa in vno tractatu, non ad distinguendum nomen æquiuocum, sed numerando intentiones, de quibus cõsyderat ista scientia. Nicolaus aũt ordinauit sermonem contra illud, quod fecit Arist. in istis duabus intentionibus, s. q̃ ordinauit ea, sm q̃ fecit Arist. in scientia Naturali, & putauit se incedere per viam melio

B tem. & melius est quod Arist. fecit propter causam, quam diximus. Et dixit: Necesse ẽ nobis, &c. i. quia necesse est omni volenti scire res quæsitas in vnoquoq; genere scientiarum inspicere primo quæstiones illius scientiæ, & perscrutari de eis, oportet nos facere hoc in hac scientia. D. d. quæ quæstiones sunt istæ, & d. & sunt illæ, de quibus quidam existimauerunt, &c. i. & istę quæstiones sunt, in quibus homines diuersantur in hac scientia propter difficultatem earum, & aliæ quæstiones

C difficiles, de quibus dimiserunt perscrutari. D. d. causam in hoc, & d. Prima enim actio, &c. i. & necesse est incipere à perscrutatiõe de istis difficilibus quæstionibus, quia scientia quæsita, quæ post acquiritur ex eis, est sciẽtia, per quam dissoluitur difficultas, quæ erit in illis quæstionibus per dubitationes aduenientes in eis. Et cũm d. q̃ causa, propter quã incipiendum est perscrutari de rebus difficilibus, est q̃ aduentus difficultatis præcedit ablationem eius: & modus, ex quo aduenit difficultas, est alius à modo, ex quo auferẽ.

D modus enim, ex quo aduenit, est similis ligamento, & modus, ex quo aufertur, est similis dissolutioni ligamenti. & ideo d. Et nõ potest dissoluere ex modo ligamenti, q̃ ignorat ligamentum, &c. i. & quia notũ est per se q̃ nullus potest dissoluere ligamentum, quod fit in membris motus, ex illo modo, ex quo cecidit ligamentum: & illud, quod accidit ĩtellectui, simile est ei, quod accidit ligato, quoniam quemadmodum ligatum non potest moueri aliquo modo ad finem, quem intendit, ita est de inrellectu, quando acciderint

E ei sermones contrarij. & ideo necesse est vt via, ex qua dissoluuntur q̃stiones, sit alia à via, ex qua accidũt quæstiones: quemadmodum modus, ex quo dissoluitur ligamentũ, est alius à modo, ex quo aduenit ligamentum. Et d. Et ideo perscrutãdum est prius de omnibus quæstionib⁹ difficilibus propter hoc, quod diximus. i. propter hoc, quod diximus primo, quia est via ad acquirẽdum sciẽtiã. proportio enim quæstionum ad animam similis est proportioni ligamenti ad membra: & proportio scientiæ acquisitæ post illas quæstiones est similis proportioni motus quæsiti post dissolutionem ligamenti.

F

Deinde d. aliam causam, propter quam incipiendum est perscrutari de difficultate, quæ est in quæstionibus, & d. qui enim quærit cognoscere aliquid, &c. i. qui enim cognoscit aliquid, anteq̃ cognoscat quantitatem difficultatis ei⁹, assimilatur eis, quorum pedes sunt per viam rectã, & nesciunt q̃ sui pedes sunt in illa via. D. d. & cum hoc, qui nescit quæsitum, &c. i. q̃ qui nescit quantum quærit,

Proportiõ qõnis ad aliam sibi est ꝓportioni ligamenti ad membra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G quærit, nescit ipse q̃n inuenerit eũ. & cum hoc qui perscrutatus est de aliquo, & nescit quantum est difficile, illud qd̃ quærit, est ignotũ apud ipsum. & sic si inuenerit ipsum, nesciet vtrum inuenerit aut non. qui autem scit diffinitatem rei, scit finẽ quem quærit. & sic, si inuenerit illũ, sciet illud, quod quærit. quæsitum enim erat apud illum scitum determinate. D.d. Et bonum est, &c. i. & etiam melius est volentibus iudicare inter homines diuersitates in aliquo vt sint cognoscẽtes propositiones, quibus vtẽ affirmans & negãs.

H

Dubitationes variæ ad hanc se entiã pertinentes proponuntur. Cap. 2.

FSt autem prima dubitatio de his, q̃ in proœmio quoque dubitauim⁹, vtrum, vnius an multarum scientiarũ sit causas speculari. Et vtrũ prima substantię principia solum huius sit scientiæ consyderare, an etiam de principijs, ex quib⁹ oẽs demonstrant. vtputa vtrũ contingit vnum & idem simul I affirmare & negare, an non, & de alijs huiusmodi. Quòd si circa substantiam est, vtrum vna, an plures circa omnes sint. & si plures, vtrum omnes inter se affines, an aliquas earum Sapientias, nonnullas aliquid aliud appellandum sit. Et hoc etiam ipsum necessarium est vtquæratur, vtrum sensibiles substãtias esse duntaxat dicendum sit, an præter has, etiam alias. Et vtrũ vnum, an plura substantiarum genera sint. veluti qui formas, K quiq; mathematica harum & sensibilium media faciunt. & de his igitur, vt dicimus, consyderandum est. Et vtrum circa substantias solum speculatio sit, an etiam circa ea, quæ per se substãtijs accidunt. Et ad hæc de eodẽ & diuerso, simili & dissimili, & contrarietate, & de priori & posteriori, & cæteris cunctis huiusce modi, de quibus Dialectici consyderare conãtur, ex probabilibus solum perscrutantes, L cuius est de his omnibus speculari. Item quæcunque per se eisdem ipsis accidunt. & non solum quid horum vnumquodque est, sed etiam vtrum vni contrarium. Et vtrum ipsa genera sint principia, & elementa, an illa, in quæ diuiduntur, quæ insunt singula. Et si ipsa genera, vtrum quæcunque vltima de indiuiduis prædicãtur, an priora. vtputa, vtrum animal, vel homo principium, & magis q̃ singularia sit. Potissimum vero quærendum & tractandum M est, vtrum est aliqua, præter materiam, causa per se, an non. Et hæc separata, an non. Et vtrum vna, an plures numero. Et vtrum est aliquid præter cũctum (dico autem cunctum, cũ quicquam de materia prædicatur) an nihil. an quorũdam quidem sit, quorundam vero non, & quænam entiũ talia sint. Itẽ principia, vtrũ numerò, an spẽ definita sint, & quæ in rõnibus, &

A & quæ in subiecto. Et vtrũ corruptibiliũ & incorruptibilium eadẽ, an diuersa. & vtrũ incorruptibilia oĩa, an corruptibiliũ corruptibilia. Itẽ, quod omniũ difficillimũ est, & maximã ambiguitatẽ habet, vtrum vnũ & ens, vt Pythagorici, & Plato dicebant, nõ est aliud quicquã, sed entiũ substãtia: an nõ, sed aliud quid subiectũ, vt Empedocles amicitiã ait, alius vero quidam ignẽ, etiã alius aquã, aut aerem. Et vtrum principia vniuersalia B sint, an tanquã singularia rerũ. Et potentia, an actu. Itẽ vtrum aliter, an secũdum motũ. & hęc enim multã dubitationem præbere quæant. Et ad hęc vtrũ numeri, longitudines, figuræ, & puncta substantiæ quædã sint, an nõ. Et si substãtiæ, vtrum separatæ à sensibilibus, an in eis. De his enim omnibus non modo inuenire veritatem difficile, verum neque bene ratione dubitare facile est.

C *Et prima quæstio quæstionum difficilium est, de qua quæsiuimus in prologo istius libri primi, vtrũ consyderatio de omnibus generibus causarum est vnius scientiæ, aut plurium. Et utrum est scientiæ consyderatio de principijs substantiæ tantum, aut est etiam eius consyderare de principijs, ex quibus fit demonstratio cuuslibet. v.g. vtrũ possit idem esse affirmatiuum & negatiuum insimul, aut nõ, & talia similia. v.g. vtrũ æqualia eidẽ* D *sint æqualia. Et etiam, si scientiæ est consyderatio de substãtia, vtrũ illa scientia est eadẽ omnibus scientijs, aut plures. Et, si fuerint plures scientiæ, vtrum natura earum est consimilis in genere, aut debet quædam dici Philosophia, & quædam aliud. Et etia perscrutandum est, vtrũ oporteat nos dicere quòd substãtiæ sunt sensibilia tantum, aut sunt aliæ substantiæ ab istis sensibilibus. Et vtrum substantiæ ha-* E *beat vnum genus, aut plura, sicut dixerunt ponentes formas, & mathematica, quæ sunt inter ista & sensibilia. oportet enim nos perscrutari de omnibus istis rebus, sicut diximus. Et vtrum consyderatio est tantũ de substantijs, aut etiam de accidẽtibus. Et cum hoc oportet nos perscrutari de eodem & de diuerso, & de dissimili & simili, & de contrarijs, & de ante & post,* F *& de omnibus alijs rebus consimilibus istis, de quibus Logici perscrutantur, qui ponunt opiniones suas de opinionibus laudabilibus, et* *al. nominalibus. *nobilibus. Et ẽt perscrutãdum est de omnibus accidẽtibus, quæ accidũt omnibus istis, & de vnoquoq; eorũ quid sit. & non de hoc tantum, sed vtrum contradicant sibi adinuicem. Et vtrum principia, & elemẽta, & genera sunt per se, aut sint per singularia, in q̃ diuidũtur.*

Et,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *Et, si sint genera, vtrum genera, quæ dicũtur de indiuiduis. sint prima genera, aut vltima. v.g. vtrũ animal, aut homo ẽ magis primũ, quam idiuidua singularia, aut nõ. Et ẽt oportet nos multũ perscrutari, vtrũ sit alia causa per se, præter materiã, aut non. Et vtrũ ista causa differat à materia, aut non. Et vtrũ ista causa sit vna in numero, aut plures. Et vtrũ est aliquid præter totum? & dicere est totũ illud,*
H *per quod disponitur materia) aut non est aliud. aut, in quibusdam rebus est aliud à toto, & in quibusdam non, & quæ sunt ista entia. Et vtrũ principia sint determinata in numero, aut forma, & loco. Et vtrũ principia corruptibilium sint principia incorruptibiliũ, aut diuersa. & vtrũ omnia principia non corrũpuntur, aut corrumpuntur principia corruptibilium. Et ẽt perscrutadum est de quæstione ma*
I *gis difficili omnibus istis quæstionibus, vtrum vnũ & idem est substantia omniũ entium, & non est aliud sicut dixerunt Pythagorici, & Plato: aut non, sed est aliud subiectũ, sicut dixit Empe. amicitiã, & alius ignem, & alius aquam, & alius aerem. Et vtrum principia sint vniuersalia, aut sint sicut singularia rerum particularium. Et vtrum sint potentia, vel actu. Et vtrũ sint principia alio modo, aut sunt principiæ per motũ. ista* K *enim quæstiones sunt difficiles, & valde intricatæ. Et cũ hoc oportet nos perscrutari, vtrũ numerus &, longitudo, & etiã figura, & punctũ sint substantiæ, aut non. Et, si sunt substantiæ, vtrum sint abstractæ à sensibilibus, aut sint in eis. Difficultas enim nõ tantum est in cõprehendere veritatẽ istarum rerum omniũ, sed non est facile quærere de eis secundum difficultatẽ earum secundum sermonẽ valde.* L

Vtrum cõsyderatio, &c. & intendit p genera causarum causas diuersas diuersorũ. causę enim diuersorũ generũ sunt diuersæ. v.g. principia rerũ naturalium, & principia rerũ mathematicarũ, & principia rerum abstractarũ. D.d. Et vtrũ est scientiæ cõsyderatio, &c. i. & si consydera tio in omnibus principijs est vnius scientiæ, vtrũ illa scĩa debet consyderare in principijs substãtię, & vniuersalium entium tm̃, aut cum hoc debet consyderare in principijs cognitionis, quæ sunt prima ĩtellecta. M v.g. consyderare in sermone dicentium posse esse, vt affirmatiua & negatiua insimul sunt veræ, & in sermone negãtiũ p æqualia sunt eidẽ æqualia: & vsq; in sermonem negantiũ principia. D.d. Et ẽt, si scientiæ est cõsyderatio, &c. i. etiã, si scientia debet cõsyderare de substantijs, vtrũ illa scĩa est vna, aut plures. Si enim substãtiæ fuerint diuersorũ primorum principiorũ, continget cõsyderatio de eis an sit plurib⁹ q̃ vni scię. &, si fuerit conuenientiũ primorũ principiorum, vtrum consyderatio de

A de eis erit vnus scientiæ. D.d. Et si fuerint plures scĩæ, vtrum, &c. i. & si cõsyderatio de entibus fuerit pluriũ scientiarum, vtrum oẽs sint species vnius generis, s. partes vnius scięti æ, aut sunt diuersarũ scientiarũ, adeo ꝙ quædam dr Philosophia, & quædam scia Naturalis, & quædam Doctrinalis. D.d. Et ẽt perscrutandũ est, vtrũ oporteat nos dicere ꝙ substantiæ, &c. i. & necesse est nobis perscrutari, vtrũ sint aliæ substantiæ à substantijs sensibilibus, aut nulla est substantia pter istas. D.d. Et vtrũ substãtiæ habeant vnum genus, &c.
B ideſt &, si aliqua est substantia alia à substantijs sensibilibus, vtrum illa substantia est eadẽ natura, aut plures nam tę, sicut dicũt illi, ꝙ substantiæ sunt res abstractæ, s. & sunt formæ nõ abstractæ, & sunt res sensibiles: & mediæ inter formas & res sensibiles, & sunt mathematicæ. D.d. Et vtrum cõsyderatio est tm̃ de substantijs, &c. i. & etiã perscrutandum est, vtrũ perscrutatio in hac scientia est de substãtijs tm̃, aut de accidentib⁹, aut de vtroq;. D.d. Et cũ hoc oportet nos perscrutari de eodẽ & de diuerso. ideſt, & oportet nos per-
C scrutari ẽt de consequentibus essentialibus, quæ appropriantur enti in eo ꝙ est ens. v.g. idem & diuersum, & simile & dissimile, & contrariũ & non contrariũ. Omne enim ens, qñ fuerit cõparatum ad aliud, aut erit idẽ aut diuersum, aut simile aut dissimile, & contrariũ aut non contrarium. Et vlr oportet perscrutari de oibus, de quibus Disputatores assueti sunt disputare p sermones famosos laudabiles. *Philosophus enim & Logicus cõueniunt in perscrutatione de istis rebus, quia vterq; cõsyderat de ente simplr. D.d. Et etiam perscru tandum est de oĩbus accidẽtib⁹, &c. ideſt & perscrutandũ est in istis quæ stionibus de reb⁹, quarũ prima est, quid est vnũquodq; eorum, & quæ sunt accidentia ppria eis. & non de hoc tm̃, sed & de illis, quæ sunt contraria eis, aut nõ contraria. Per oĩa enim ista cõpletur perscrutatio de istis, quæ intẽduntur sciri, s. per cognitionẽ trium, s. priorũ, & posteriorũ, & oppposicorũ. D.d. Et vtrũ principia, & elemẽta, &c. i. & perscrutandum est, vtrũ rerũ principia, & elementa eorũ sint genera, aut indiuidua, in quæ diuidũtur in postremo E genera. Et, si genera sint digniora, vt sint principia q̃ indiuidua, vtrũ genera remotissima ab indiuiduis sint magis digna, aut genera ppinqua, ita ꝙ dignissimũ eorum sit species, quæ diuidit in indiuidua. v.g. pscrutari quod est magis primũ, animal aut homo, aut indiuiduũ animalis aut hominis. Et si aĩal & homo sint priora suis indiuiduis, vtrũ homo sit prior aĩali, aut animal homine.

D.d. Et ẽt oportet nos multũ perscrutari .i. & oportet nos quærere, vtrũ in indiuiduis substãtiæ est alia causa, præter materiã, & est forma, F aut nõ, & d. hoc, quia ista causa fuit nota ab eo solo in rei veritate inter oẽs Antiquos. D.d. Et vtrũ ista causa differat à mã, aut non. & d. hoc, ne aliquis existimet ipsam esse materiã quoquo modo. D.d. Et vtrũ ista causa sit vna. i. forma. D.d. Et vtrũ est aliquid præter totũ, i. vtrũ est aliquid additũ corporibus naturalibus, aut nihil est hmõi, aut hoc est in quibusdã, & in quibusdã nõ. & innuit p hoc aĩam, & res additas corpibus nãlibus cõsimiliũ partiũ.

D. gicus cõsyderat de ente simplr. Idẽ supra c. 1. & 4. Met. te. com. 1.

Sol⁹ Arist. cognouit cãm materialẽ in rei veritate. Idẽ 1. Physico. com. 79.

D.d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Vid.t. ph. 4.6.colle

D.d. Et vtrũ principia,&c.i.& etiã perscrutandũ est de principijs rerũ cõpositarũ, vtrum sint vnũ fm formã,aut sint plura numero. & dico vnũ fm formã vnum fm definitionẽ. & dico fm numerũ ea, quę sunt numerata fm locũ. D. d. Et vtrum principia corruptibiliũ, &c.i.& ẽt perscrutãdũ est, vtrum principia rerum corruptibilium sint principia incorruptibilium,aut alia. &, si alia, vtrũ oĩa non corrumpãtur,aut solummodo non corrumpant illa, q̃ sunt principia incorruptibilium, principia vero corruptibilium corrumpunt. D.d. Et ẽt perscrutãdum est de q̃stiõe magis difficili, &c.i. & ẽt perscrutandũ est, vtrum vnum, quod est principiũ numeri,sit vnũ, quod est substãtia vniuscuiusq; entium sensibilium,aut fm q̃ dicit Pythagoras, q̃ illud est elementũ entium,aut q̃ entia sunt numeri · aut fm q̃ dicit Plato,q̃ est substãtia vlis oĩbus entibus, aut vnũ numerale ẽ accidens,& vnũ,qđ est substantia, & elementũ oĩum entium est natura alia à natura vni⁹, sicut dicit Empedocles q̃ vnũ, quod est substãtia entium,est amicitia,aut lis. & sicut I Antiqui naturalẽ dicebant,q̃ vnũ quodq;, qđ est substantia entiũ, est ignis, aut aer, aut aqua. D.dicit. Et vtrũ prĩcipia sint vlia,&c i. Et vtrũ principia rerum sint vlia,aut singularia. Et vtrũ sint potentia,an actu. D. d. Et vtrum sint principia aliomodo, &c.i. & etiam perscrutandũ est de principijs, vtrum sint principia, fm q̃ sunt mouentia,aut secundũ alium modum cæterarũ causarum. & intendit qõnem contingentẽ in primo motore. Deinde dixit. Et cum hoc oportet nos perscrutari, vtrum numerus, & longitudo, &c.i.etiam perscrutãdum est de rebus mathematicis,v.g. de numero, & magnitudine,vtrum sint substãtiæ, an accidentia. Et, si sint substãtiæ, vtrum sint abstractæ à substantijs sensibilibus, aut sint existẽtes in eis tali modo, q̃ nullã habeant constitutionem,nisi p substantias sensibiles. D.d. difficultas.n. &c.i. oẽs.n. istæ quæstiones non tm̃ sunt difficiles propter difficultatem comprehẽsionis in eis, immo difficile est etiã scire difficultatem earũ quanta sit. Et cùm compleuit numerationem illarũ qõnum,incœpit inducere sermones Logicos in singulis qõnib⁹.

H

K

L

SVMMA SECVNDA.

Examinantur propositæ difficultates.

Disputantur difficultates de causarum & principiorum, ac substantiarum cognitione. Cap. 1.

PRimum itaq; de qbus primo diximus, vtrũ vnius,an pluriũ scientiarum sit oĩa causarũ genera speculari. Vnius.n.scientiæ, quomodo esset principia, cũ non sint contraria, cognoscere? Item multis entium,non oĩbus, omnia insunt. Quo nanq; mõ possibile est motus principium in immobilibus esse, aut boni naturam, siquidem omne, quodcũq; per se, & propter suã ipsius naturam bonum sit,finis est,& ita causa, qm̃ illius gratia cætera & fiunt,& sunt: finis autem & cuius causa actionis cuiusdam finis est, actiones vero omnes cum motu, Quare in immobi-

vtrũ an

M

A mobilibus nõ cõtingere queat hoc principium esse. non autẽ esse contingat quicquam per se bonum. Vnde in Mathematicis nihil per hãc causam probatur, nec est aliqua demõstratio, quare eius,quod melius, aut peius, & omnino alicuius talium, nemo mentionem facit. Quapropter quidam Sophistarum, vt Aristippus, spernebat eas. ĩ alijs .n. artibus, ac ipsis ẽt illiberalibus,vt in Fabrili,et Coriaria,in quiebat, cur melius, aut peius,

B de oĩb⁹ dici: Mathematicas autẽ,nullam de bonis,& malis rationem facere. At si plures sunt causarum scientiæ, & alia alius principiũ, quam earum dicẽdũ, eam esse, q̃ q̃ritur? aut quis illorum,qui eas habent,rem quę q̃ritur,maxime sciet? contingit.n. eidem oẽs modos causarum inesse,vtputa domus, vnde quidem motus,ars & faber: cuius vero causa,opus: materia autem, terra, & lapides: forma vero,definitio. Ex his itaq;,quę

C ab Antiqus determinata sunt, quæ scientiarum appellanda sit Sapientia, rationabile videatur vnamquanq; ita appellandam esse. Verum, quatenus principalissima & honorabilissima, & cui cæteras scientias tanquã ancillas non contradicere decet, illa est ipsius finis & boni. huius .n.causa cætera. Quatenus vero primarũ causarum, & eius, qđ maxime scibile definita est esse,ipsa vtiq; substantię fuerit,

cùm.n. multiplicĩter sit idẽ scire, magis qdẽ illũ scire dicim⁹, q rẽ qd nã sit ipso eẽ cognoscat, q̃ illũ, qui ipso nõ esse. Istorum aũt ipsorũ, alterũ altero magis, & maxime illũ, qui qd est, non vero illũ, qui quãtũ, aut quale, aut quid agere, siue qd pati natura aptũ est. Itẽ et in cęteris tũc scire vnumquodq; eorũ ẽt, quorũ demõnes sunt, arbitramur, cũ quid est sciamus. vtputa qđ est tetragonismus, q̃ inuẽtio medię. similiter & de cęteris. Circa

E generationẽ aũt, & actiones totãq; trãsmutationẽ, cũ sciamus motus principiũ. hoc aũt aliud, & fini oppositũ est. Quare altẽrius esse scĩæ videatur harũ cau- *a.l.non alterius. sarum vnamquamq; speculari.

D

F

Dicamus nunc primo de prima quæstione, vtrum consyderatio de omnibus generibus causarum est vnius scientiæ, aut plurium. Et quomodo est possibile vt vna scientia, principia sciat, quæ non sunt contraria. Manifestum est igitur quòd oĩa multa principia non sunt omnium entium. Quia nõ dicimus quomodo põt ee principium motus in rebus nõ mobilibus: et quomodo natura boni est in oĩbus rebus immobilibus, si omne, quod est bonũ per se & per suam naturam, est finis & complementum, & est secundum hunc modum causa. res .n. sunt propter illud finis.n.& illud, propter quod fit, aliud est

com-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G complementum alicuius actionis. & actiones omnes fiunt per motum. Notum est igitur quòd impossibile est quòd iste finis sit in rebus immobilibus, et in eis aliquod bonum per se non est. Et ideo in scientijs Mathematicis nihil declaratur per istam causam. et nulla demonstratio fit per illam, nec quia est melior, neque quia est vilior. Et vniuersaliter nullus hominum inuenit istam talem causam

H in mathematicis scientijs. Et ideo quidam Sophistarum dimiserunt, sicut fecit Aristippus. in alijs autem artificijs, verbi gratia Carpentaria & Sutoria, illis dicitur melius et vilius. et artifices istius artis non perscrutãtur omnino de bonis, & malis. Manifestum est igitur, quòd scientiæ causarum multæ sunt. & omnis causa, & principium habet aliam scientiã, scilicet principium alterius scien-

I tiæ. Quærendum est igitur, qualis scientia istarum est digna, vt dicatur Philosophia: & qualis sciens est dignus, vt vocetur Philosophus. & sic notificabitur illud, quod quærendum est hic. impossibile est.n. vt species oĩum causarũ sint eiusdem rei, sicut domus. causa.n. domus, ex qua fit motus, est artificium, & adificator: & causa, propter quam fit domus, est operatio: & materia domus est lu-

K tum, & lateret: & forma domus est terminus eius. Secundum igitur quòd distinximus, & diximus qualis scientia debet vocari Philosophia, continget vt omnis scientia vocetur Philosophia. Philosophiæ autem aliæ & priores, & nobiliores, quam scientiæ aliæ consequũtur, necesse est vt sit causa complementi, & boni. aliæ.n. causæ sunt propter istam causam. Et iam diximus primo, quòd Philosophia primarum causarum, &

L illud, quod est valde scitũ, est sciã substantiæ. Res.n. multis modis scitur. & plus quod scitur est de sua substantia. Et, cum voluerimus scire vnamquamq; rerum habẽtũ demonstrationem, nos existimabimus notificare eas, quando sciemus quid sunt. v.g. quid est quadratura. dicemus igitur, quòd quadratura est medij inuenire. & similiter de alijs. Generationes autem, & actiones, & omnis trans-

M mutatio sciuntur à nobis, quando sciuerimus principium motus. & ista causa est alia à causa complementi. Manifestum est igitur, quòd cognitio vniuscuiusq; istarũ causarum, habet aliam scientiam.

J Dicamus nunc primo, &c. Intendit per omnia genera causarũ quatuor causas. & quasi dicit, vtrum perscrutatio de generibus causarũ entium est vnius scĩę, aut plurium?

D.d.

Ista ppõ est probabilis, q scientia contrariorũ est eadem.

A D.d. Et quomodo est possibile vt sciat principia, q̃ nõ sunt contraria. & ista propositio est probabilis, s. dicens, q̃ scientia contrariorum est eadem. & non sequitur ex hoc dicere, q̃ scientia cõtrariorũ est eadem, q̃ scientia eorum non contrariorum non est eadem, nisi superficietenus, & fm q̃ apparet exterius. & ideo iste sermo est Logicus, fm q̃ fuit dictũ, q̃ sermones vsitati in hoc tractatu sunt Logici. iste autem sermo esset verus, si esset verum q̃ illa, quorum scientia est eadem, sunt contraria.

B D.d. Manifestum est igit, q̃ omnia principia, &c. i. & etiam manifestũ est per se, q̃ non inueniunt oẽs causæ quatuor in oĩbus generibus entium. v.g. q̃ in rebus immobilibus non debet aliquis quærere causam mouentem: neq; potest dicere, quo modo est possibile, vt in eis sit causa mouens. & intendebat Mathematica. q̃m licet sint in re mota, tñ non mouentur nisi accidentaliter.

Mathematica licet sint in re mota, tñ non mouent nisi per accidens.

D.d, & quomodo natura boni est, &c. i. quomodo causa, quæ est finis, inuenit in rebus immobilib⁹, cùm illud, quod est per se, & naturaliter finis, est illud, ad quod mouet illud,

C quod innatum est perfici per illud. Et, cùm proposuit has propositiones pro veris, accepit cõuersas earũ pro veris. D. d. & est fm modũ hũc causa, &c. i. & ista causa, s. finalis est fm hunc modum causa, i. fm, q̃ mouetur ad illam illud, quod perficit per illam. illud n. quod est aute, est ppter illam. & hoc manifestum est de causa finali. D.d. finis.n. & illud propter quod, &c. i. & necessarium est vt finis sit in rebus mobilibus: quia finis est finis actionis & motus. q̃d igitur caret motu, caret fine, nisi eq̃

uocæ. D.d. Notum est igitur, q̃ im- D possibile est, q̃ iste finis sit in rebus immobilibus, &c i. propter istos sermones, quos dixim⁹. & dixit per se, quia potest contingere, vt in rebus immobilibus sit bonum, sed non p se. Et debes scire, q̃ illud, q̃d disponitur per bonum, est causa finalis. bonum enim est desyderabile: & causa finalis est desyderabilis. D. d. Et ideo in scientijs Mathematicis, &c. i. quia ista causa non inuenitur in mathematicis, ideo nõ datur in eis in aliqua re quæsita finalis causa: neque in eis fit demõstratio, cuius terminus medius sit ista causa. & ipse E dicit in tractatu, de quo loquitur in principijs Mathematicorum, q̃ ordinatio, &c. i. ordinatio numerorũ, & magnitudinum inuenitur in eis. & indiget hoc perscrutatione. D.d. & ideo quidam Sophistarum, &c. i. negabant eam esse in omnibus scitijs, quia non reperierũt eam in firmissima scientiarum, s. Mathematicis. Deinde d. in alijs autẽ artificijs, &c. i. in artificijs autem concedebãt causam finalem esse. melius. n. aut vilius prouenium ab hac causa. Deinde d. & artifices istius, i. artis Mathematicorum. D.d. Manifestũ F est igitur, q̃ scientiæ causarum, &c. i. q̃ cùm quædam entia habent propria quædam generum causarũ, & non quædam, necesse est vt scientiæ diuersentur propter diuersitatẽ earum in principijs, & vt sint modi demonstrationum vsitatarum in aliqua arte alij à modis demonstrationum alterius artis. ergo artes, & scitiæ sunt plures. Deinde d. Quærendum est igitur qualis scientia, &c. i. &, cùm declaratum est plures scientias eẽ: & est iam famosum hic esse

Põt contingere q̃ in rebus immobilib⁹ sit bonũ: sed nõ p se.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G scientiam, quę dicitur philosophia: quærendum est quæ est illa sciẽtia. quoniam, si vna scientia esset oĩum rerum, tunc illa sciẽtia deberet dici Philosophia. D.d. impossibile est enim, vt species causarum, &c. ideſt & necesse est, vt quædã scientiæ sint proprię ad dandã aliquã causam sine alia. qm̃ nõ quodlibet genus, de quo scientia cõsyderat, habet quatuor causas, sicut domus habet. Et intendit, ꝙ hoc non inuenitur nisi in scientia Naturali tm̃. D.d Secũdum igit' ꝙ narrauimus, &c. ideſt & causæ sunt plures, & Philosophia
H est cognitio causarum: & in omni scĩa cõtinetur cognitio causarum, quæ sunt in illo genere: cõtingit vt omnis scientia debeat dici Philosophia. sed nos posuimus hoc esse sciẽtiam aliã à scientijs particularibus, quæ dicitur Philosophia, quod est dubitatio. D.d. Philosophia autem altera, &c. ideſt, sed si cõcesserimus, ꝙ oĩs scientia dicitur Philosophia, tamen necesse est, vt scientia, q̃ dicitur Philosophia simplr, sit illa, quæ consyderat in causa finali vltima omnium entiũ. oẽs autẽ causę sunt propter istam causam. D.d. Et iam
I diximus primo, ꝙ Philosophia causarum, &c i. ꝙ illud, ꝙ dicitur Philosophia, est quæ notificat cũ causa finali prima causam primã, quæ est forma, & substãtia. scientia enim, q̃ attribuitur cognitioni causarũ primarum, est scientia, q̃ est magis digna, vt dicatur Philosophia. Res.n. vt dixit, notificatur multis modis. & magis quod notificatur est p suã substantiam. & pp hoc ista scientia debet dici Philosophia, & non Na-
Scĩa Naturalis cõsyderat etiã de duabus primis causis, scilicet motore, & materia: ista autẽ de duabus causis vltimis, scilicet forma & fine. Et, quia hæ duæ causæ sunt meliores illis, ideo ista sciẽtia ẽ melior Naturali. Finis autẽ est melior alijs causis, qa aliæ causæ sunt pp illã. Forma aũt est melior alijs, quia sciẽtia rei per illã est perfectior q̃ sciẽtia rei per aliam. D.d. testimonium super hoc, ꝙ scientia substantiæ est perfectior scientia, q̃ fit per aliam rem omnium rerum existentium in re, & d. Et cùm voluerimus scire vnãquãq; rerũ, &c. ideſt & signũ eius, ꝙ sciẽtia substãtiæ est perfectior omni scientia, est,
L ꝙ cùm nos quæsiuerimus scire aliquid per demonstrationem, nõ reputamus ipsum esse scitum, nisi qñ nos intellexerimus in nobis, ꝙ scimus illud secundum quid. i. per suã substãtiam, & definitionem. Deinde dedit exemplum, & d. ver. gra. quid est quadratura, &c. ideſt verbi gratia ꝙ nos non videmus nos scire* quadratum æquale superficiei, nisi quando sciuerimus ꝙ est illud, cuius latus mediũ inter duo latera superficiei est æquale. D.d. Generationes aũt & actiones, &c. i. generationes aũt, & actiones nõ sciunt' vere, nisi qñ sciuerimus naturam motus, & agẽs eũ. Deinde d. & ista causa est alia à causa complementi. & intendit causam, quæ est principiũ passionis, scilicet subiectum, & mæteriam. D.d. Manifestum est igitur, ꝙ cognitio, &c. ideſt declaratũ est igitur ex hoc, ꝙ cognitio vniuscuiusq; generũ istarum causarum habet sciẽtiam propriam: & quòd est hæc vna scientia, quę dicitur Philosophia, quæ proprie consyderat de prima forma, & primo fine.

M

At

A Vtrũ vnius scientiæ an plurium sit de principijs immediatis demõstratiuis.

At vero & de principijs demõstratiuis, vtrũ vnius sciẽtiæ an plurium sunt, ambiguũ est. Dico autem demõstratiua, opiniones cõmunes, ex quibus oẽs demonstrant. vtputa ꝙ necesse est oẽ, aut affirmare, aut negare: & ꝙ impossibile est simul esse & non esse: & quæcunq; alię similes propositiones sunt. Vtrũ vna istarum, ac substantię sciẽtia est, an diuersa. ꝙ si non vna, vtra dicenda est illa esse, q̃ nunc quæritur. Vnius itaq; nõ est ra-
B tionabile esse. Cur.n. Geometriæ magis q̃ cuiuscũq; ꝓpriũ sit de his speculari? Si itaq; æq̃liter quidem cuiuscunq; est, de omnibus vero nõ contingit, sicuti nec cæterarũ, ita nec illius, q̃ cognoscit substãtias, propriũ est de eis cognoscere. Et ad hæc, qũo eorum scĩa erit? q.d.n. horũ quodq; est nunc quoq; cognoscimus. vtuntur nãq; eis cæterę etiã artes, tanq̃ cognitis. Quòd si demõstratiua de eis est, oportebit aliquod genus subiectum
C esse, & aliquas passiones, & aliquas eorũ dignitates esse. de oĩ-
De oĩbus demõstrationẽ esse est impossibile. bus.n. demonstrationẽ esse impossibile est. siquidẽ necesse est ex qbusdã, & circa quippiã, & quorũdam demõstrationem esse. Quare accidit cũctorũ, q̃ demõstrãtur, vnũ quoddã genus esse. omnes.n. demonstratiuę vtuntur dignitatibus. At vero, si altera, quæ de substantia, & illa, quæ de his, vtra earum principalior, & prior est? vniuersaliter enim, & maxime principia D
omnium dignitates sunt. Et, si non est Philosophi, cuius alterius erit de eis verum, & falsum speculari?

*Et etiam vtrum principia demonstrationis sint vnius scientiæ, aut plurium, est dubium. Et dico principia demonstrationis illud, quod est acceptum de propositionibus vniuersalibus, ex quibus quæritur demonstratio super omne quid. v.g. dicere quòd de quoli- E
bet affirmatio, vel negatio: et impossibile est affirmare, & negare insimul: et aliæ propositiones similes sibi. Nos igitur perscrutabimur, vtrũ sciẽtia istorũ principiorum, & sciẽtia substantiæ sint eædem, aut diuersæ. & si nõ sint eædem, quæ sciẽtia istarũ debet dici nõie sciẽtiæ q̃sitæ in hoc loco: nõ.n. necesse est vt oĩa sint vnius sciæ. Et cũ hoc, qũo erũt ista vnius sciẽtiæ. scimus.n. esse nõ vniuscuiusq; F
earum, & aliæ sciẽtiæ vtũtur eis. sicut cognitione nota. Si igitur habent demonstrationem, oportet vt habeant aliquod genus subiectum eis, & quædã sint magis latentia, & quædã manifesta vniuersalia. impossibile est.n. vt omnia habeãt demonstrationẽ, quia necesse est vt demonstratio fiat ex quibusdã rebus, & ad quædã, aut vnũ eorum. Et manifestũ est igitur quòd accidit,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *Vt vnum genus sit subiectum omnium rerum habentium demonstrationem. omnes enim modi demõstrationis vtũtur propositionib. manifestis vniuersalibus. Et etiã, si scientia substantiæ est alia à scientia principiorum demonstrationis, quæ scientia istarum est prior alia nobilitate? & quæ earum est fixa per suam naturam? propositiones enim vniuersales sunt principia omnium scientiarum. Si igitur istæ*
H *propositiones non sunt Philosophi, cuius sunt igitur?*

Cũ nonficauit, q̃ scientia, quę dicitur Philosophia vere, est illa, quæ cõsyderat de causa formali & finali vltimis, vult modo pscrutari, vtrũ consyderatio de principijs demonstrationis est huius scientię, aut alterius, si aliqua scientia debet consyderare de principijs, & quis est modus consyderationis in eis, & cuius generis est. Et d. Et etiã vtrũ principia demõstrationis sint vnius scientiæ, &c. i. &, si dixerimus q̃ in principijs scientiarum est consyderatio,
4 vtrum consyderatio illa est vnius,
I aut pluriũ. D.d. Et dico principia demõstrationis, &c. i. & dico principia demonstrationis primas propositiones vniuersales, ex q̃bus adaptatur nobis quęrere demõstrationem sup̃er omne, cuius cognitio est quærenda. D.d. Nos igitur perscrutabimur, &c. i. nos igitur perscrutabimur, si principia habent scientiã, vtrũ scientia istorum principiorũ, & scientia substãtiæ, quę est forma, sint eædẽ, aut diuersæ. & si scientia principiorum scientiarum est vna, & scientia substãtiæ est alia, quæ ea- K
rum debet dici Philosophia simpliciter. nõ enim est necesse vt omnes scientiæ rerum sint vnius scientiæ. D.d. Et cũ hoc, qũo, &c. i. ante hoc perscrutandum est, si ista principia habeant scientiam, cuiusmodi scientiam habent. esse. n. eorum notum est nobis naturaliter, & aliæ scientiæ ponunt ea fm hunc modũ, s. fm q̃ sunt nota per se. D. confirmauit hanc dubitationem, & d. Si igit habent demonstrationem, &c. i. si habent demonstrationem, necesse est vt habeant genus subiectũ, de quo consyderat ars cõsyderans in eis, & vt quædam eorũ sint manifestiora L
quibusdã, s. vt in eis sint aliqua nota per se, & alia declaranda per illa nota. D.d. impose est. n. vt omnia habeant demonstrationem, &c. i. sed necesse est vt demõstratio fit ex q̃busdam, & ad quædam, aut ad vnũ eorum ad minus. Ista. n. demõstratio est ex principijs notis per se, fm q̃ dictum est in sua definitione, q̃ syllogismus est compositus ex propositionibus necessarijs. D.d Manifestum est igitur, q̃ accidit, &c. i. quomodo erit hoc? & manifestum est, q̃ necesse est vt sit genus subiectum oĩum habentiũ demonstra- M
tionem, & vt demõstratio in illo genere habeat principia nota p̃ se, & alia non nota, quæ demõstrantur ab illis principijs. sed in primis propositionibus non accidit hoc, s. vt quędam sint manifestæ per se, & quędã non. sed si hoc est, vnde fuit acquisita scientia eorum? D.d. Et etiam, si scientia substantiæ, &c. i. & si scientia principiorum substantiæ est alia à scientia principiorum scientiarũ, quæ igit scientia istarum duarum est prior

alia

A alia, & oĩbus scientijs nobilitate? & quæ scientia est primo naturaliter & nota per se? existimatur. n. q̃ vlĩes propositiones sunt hmõi, cum sint principia omnium scientiarũ. D.d. Si igitur istæ propõnes nõ sunt Philosophi, cuius sunt igitur? i. qm̃, si consyderatio in istis primis propositionibus vniuersalibus non fuerit
*a.l. inopi nabile. Prima expositio. Philosophi, non videtur esse alicuius omnino: quod est *impossibile. Et in hoc loco accidit in translatione diminutio. & hoc, quod diminuitur, est perscrutatio de quæstio-
B ne consequẽti quæstionẽ prædictã, fm quod dinumerauit ĩ principio istius tractatus, vbi dixit: Et, si scientiæ est consyderatio de substantia, vtrum illa scientia, &c. i. licet dubitatio accidat in hac quæstione sic. q̃m̃ si scientia substantiæ fuerit vna, cõtingeret vt oẽs substãtiæ sint vnius generis. & sic erunt oẽs res generabiles & corruptibiles: qđ est inopinabile. existimatur. n. q̃ principia corruptibilium sunt incorruptibilia. Et, si scientiæ substantiæ sint plures, contingeret vt naturæ substantiarũm sint diuersæ. & si fuerint diuer-
C sę, aut erunt consimiles, aut nomen substãtiæ dicetur de eis æquiuoce. Si igitur fuerint consimiles, cõtinget vt scientiæ substantiarũ sint species vnius scientiæ. & si fuerint non consimiles, tũc hoc nomen substãtia dicetur æquiuoce pure. & si hoc fuerit, tunc scientiæ substantiarum
Secunda expositio. non reducũtur in vnam scientiam: quod est inopinabile. Et põt intelligi, vtrũ via Logicalis, per quã cognoscentur substantiæ, sit vna, s. per definitiões, aut plures. Si vna, oportet dicere, q̃ est illa vna: & si plures oportet dicere, quæ sunt, & quot. et

hoc magis apparet fm intentionẽ: D
quia ista eadẽ perscrutatione pscrutatus est in libro de Aĩa, & in Posterioribus analyticis. & ista pscrutatio est Logicalis. & pp hoc magis appropriatur huic scientiæ. Deinde post hoc ĩduxit multas quæstiones, quas nõ numerauit ĩ cap. q̃stionũ, & incępit dicere q̃stionẽ, cuius initium est diminutum in libro sic.

Rõnes Logicæ magis appropriant hũ ie scięæ q̃ alijs. Idem 3. Ph. cõ. 35

Et omnino, vtrum vna oĩum substantiarum, an plures scientiæ sunt. Si igitur non vna, cui9 substantiæ hæc scientia erit ponenda? Vnam autem omnium esse non est rationabile. etenim demonstratiua vna de oĩb9 accidentibus esset. siquidẽ oĩs demõstratiua ea, quæ per se circa aliquod subiectũ accidunt, speculatur ex cõibus opinionibus. Circa itaq; idem genus per se accidentia eiusdem est speculari, & eisdem opinionib9. Circa. n. qđ est vnius, & ex quibus vnius, sive eiusdem, sive alteri9. vnde & accidentia aut *hæ speculabuntur, aut ex his vna.

Vtrũ oĩm substãtiarũ sit vna scientia. E

*a.l. eædẽ F

Et oĩa accidentia habent vnã scięam scientiarũ demonstrationis, cùm omnis demonstratio ex vniuersalibus propositionibus notificat accidẽtia singularia in aliquo subiecto. Manifestum est igitur, quòd scientia demonstrationis notificat ex propositionibus vniuersalibus accidentia singularia, q̃ accidunt vni generi. Quoniam, si scientiæ fuerit cognitio demõstrationis,

G *& alterius scientiæ est cognitio, ex quibus rebus est illud, & illa est scientia, aut demonstrationis cognitio, aut alia, manifestum est, quoniam cognitio accidētium est, aut scientia demōstrationis vniuersalis, aut vnius modi modorum demonstrationis.*

Apparet mihi, q̄ ista q̄stio est q̄stio dicens, vtrū scientia accidentiū existentium in vnoquoq; generū entium est vnius scientię scientiarū artium speculatiuarū, aut plurium
H vna. Deinde dicit. Et omnia accidentia habent vnā scientiā, &c. i. & apparet, q̄ cognitio accidētium est vnius scientiæ, non plurium, & est scientia cōsyderans in genere, in quo existunt accidēria. Deinde dedit causam in hoc, & d. cùm omnis demonstratio, &c. i. cùm omnis demonstratio, quæ fit de accidētibus, notificat accidentia singularia ex vniuersalibus proponibus, quæ existunt in re subiecta illis accidētibus. Deinde dicit. Manifestum est igit̄, q̄ scientia demonstrationis, &c. i. & cum ita sit, manifestum est, q̄ scientia demonstrationis non notificat
I ex propositionibus vniuersalibus, nisi accidentia singularia, quæ accidunt vni generi. i. scientia ergo accidentium est vnius scientiæ generū scientiarum, D.d. Qm̄, si scientiæ fuerit cognitio demōstratiōis, &c. i. & quia quędā demōstrationes dāt quia, & quædam propter quid, manifestum est, q̄ scientia accidētium aut erit modorū demōstrationis vniuersalis, aut vnius modi eorum. cognitio igitur accidentium est vnius scientiæ. Et ex hoc sermone accidit

Documētum.

sermo contradicens illi, q̄ diminuit K
in principio capituli: & est, q̄ nos videmus, q̄ quędam scīæ dant de accidentibus vnius generis quia tantū, & quædam de illis accidentibus p̄pter quid: & sunt scientiæ, quæ sunt subalternantes, & subalternatæ, verbi gr̄a Perspectiua ad Geometriā, & Musica ad Arithmeticam. Si ergo sermo fuerit acceptus in omni sciētia vniuersaliter, erit Logicus: & si determinate, erit verus.

Idem Posita

Item, vtrum circa substātias solum speculatio est, an etiā circa accidētia eis. Dico aūt, vtputa si solidū quædā substātia est, ac lineæ, & plana, vtrū eiusdem L
scientiæ est ista cognoscere, & q̄ circa vnumquodq; genus accidūt, de q̄bus Mathematicæ demōstrāt, an alterius. Si. n. eiusdē, demōstratiua quædā erit etiam q̄ substantiæ. non vr̄ aūt ipsius quid est demr̄atio esse. Quòd si alterius, quæ erit, quæ speculat circa substantiā accidentia? hoc enim difficillimum reddere est.

Vtrū scīa substantiarum & accidentiū sit eiusdē

Et etiam perscrutandum est, vtrum scientiæ huius quæsitæ hic M
sit consyderatio de substantijs tantum, aut est eius cōsyderatio et de accidentibus contingentibus substantijs. Verbi gratia, si corpus est substantia, & lineæ, & superficies, vtrū cognitio substātiarum, & cognitio accidētium, quæ accidant vnicuiq; generū, quæ declarant scientia Mathematicæ, sunt vnius scientiæ: aut cognitio accidētium

A *tium est scientia alterius à scientia substātiæ. Quoniam, si cognitio eorum fuerit vnius scientiæ, tunc scientia substantiarum ēt erit ex scientijs demonstrationis. sed nos nō existimamus quòd sermo, in quo dicitur, quid est hoc, habet demonstrationē aliquam. Et, si scientia accidentium est alia à scientia substātiarum, tūc expositio istius sermonis est valde difficilis.*

C Cùm perscrutatus est, vtrum cognitio substantiarum est vnius scientię, aut plurium, & vtrum cognitio accidentium est vnius scientiæ aut plurium, vult etiam pscrutari vtrū cognitio substātiarum & accidētiū est vnius scientiæ, ſ. scientiæ, in qua modo consyderatur, & d. Et etiā pscrutandum est, &c. i. & si ista scientia consyderat de substantijs, q̄ opponunt accidentibus, vtrū cum cōsyderatione de substantijs consyderat ēt de accidentibus suis, aut scientia substantiarum est alia à scientia
B accidentium. D. dedit exemplum, sicut diximus, si corpus est substantia, &c. i. v.g. si corp⁹ & superficies, & lineæ sint substantiæ, vt quidam dicunt, vtrum cognitio istarū rerū, & cognitio accidentium, q̄ accidūt vnicuiq; istorū generū, in quib⁹ cōsyderant scientiæ Mechanicæ, sint vnius scīæ, i. vnius artis, aut p vnam viam: aut cognitio accidentiū istarum rerū est scientiæ alterius à scię tia istarum rerum, ſ. corporum, & superficierū, & linearū, quas posuimus esse substantias. D. d. dubitationem contingentem, si posuerimus q̄ cognitio eorum est vnius artis, &

d. Qm̄, si cognitio eorū fuerit vni⁹ D
scientiæ, &c. i. sed, si posuerim⁹ q̄ cognitio eorum est vnius artis, tūc definitiones eorum cognoscunt̄ p demonstrationes simplices. D. d. sed nos non existimamus, &c. i. sed non existimamus q̄ demonstratio pōt fieri de quiditate substantiarum, ſ. de definitione earum, & sit de quiditate accidentium. Et cùm dedit dubitationem contingentem, si posuerimus q̄ scientia eorum est vna, dedit etiam inopinabile contingens, si posuerimus q̄ scientia eorum sunt duæ, & d. Et, si scientia accidētium, &c. i. q̄ dicere quomodo differunt E
hæ duæ scientiæ, valde est difficile, ſ. dicere q̄ ars. quæ cōsyderat de substantia, est alia ab ea, quæ consyderat de accidentibus.

Item vtrum sensibiles solum substantias esse dicendum est, an p̄ter istas etiā alias. Et vtrū vnum, an plura substantiarum genera sunt, vt hi, qui dicūt formas & media, circa quæ Mathematicas aiūt scientias esse. Quo modo igit̄ dicimus formas causas, & substantias per seipsas esse in superioribus sermonibus F
dictum est. Cùm vero multiplicem difficultatem habeant, nō minus est inconueniens dicere quidem esse quasdam naturas præter eas, quæ in cœlo sunt, illas vero easdem, quas & sensibiles ponere, nisi quòd illa quidem sempiterna, hæc vero corruptibilia. Idealem nanque hominem & idealem equum, & sanitatem aiunt & nihil aliud: si mile quid illis facientes, q̄ dicūt

Vtrū solæ substantiæ sensibiles inueniant̄

Universidad de Deusto
Biblioteca

G quidem esse Deos, sed formæ similis hominibus, nec enim isti aliud faciebant, nisi homines sempiternos, nec illi formas, nisi sensibilia sempiterna. Item si quis præter formas, & sensibilia ponat media, multas dubitationes habebit. Patet etenim q̃ similiter, & lineæ p̃ter etiam ipsas sensibiles erunt, & aliorum generũ singula. Quare cùm Astrologia vna earum sit, erit & cœlum aliquod præter sensibile cœlum, & Sol, & Luna, & cætera similiter,
H quæ in cœlo sunt. At quomodo credendum est talibus? nam immobile non est rationabile esse. mobile autem & omnino est impossibile. Similiter & de quib⁹ Perspectiua tractat, & q̃ in Mathematicis Harmonica. & hæc enim impossibile est præter sensibilia esse propter similes causas. si enĩ sensibilia sunt media, & sensus, patet quòd animalia etiam erunt eorum mediorum, & quidem corruptibilium.

Et etiam perscrutandum est,
I *vtrum oportet dicere, quòd substãtiæ sensibiles habeant esse tatum, aut aliæ substantiæ sint ab istis sensibilibus. Et vtrum genus substantiarum est vnum, aut plura, sicut illi dicũt, quòd illa, quæ sunt inter formas & sensibilia, sunt substantiæ, & quòd scientiæ Mathematicæ sunt istæ substantiæ, quæ sunt inter formas, & sensibilia. Nos autem iam diximus in sermonibus,* K *quos diximus de formis, quomodo dicimus, quòd formæ sunt substantiæ, & causæ. Sermonibus autem istorum contingit inopinabilitas multis modis, & maxime sermonibus dicentiũ, quòd aliæ sunt substantiæ à substatijs, quæ sunt intra cœlũ, & quòd illæ substantiæ sunt sicut substantiæ sensibiles, præter quàm quòd illæ sunt æternæ, hæ autem sensibiles sunt corruptibiles. Fingunt enim quòd homo in illis* L *substantijs est sicut homo sensibilis hic, & similiter equus, & taurus. sermo igitur istorum est similis sermoni fingentiũ Deos esse, & quòd formæ eorum sunt sicut formæ hominum: illi enim nihil dixerunt aliud, quàm quòd homines sunt æterni. & isti etiam sic dixerunt. Et etiam, si aliquis finxerit substãtias esse inter formas, & substantias sensibiles alias à formis sensibilibus, contingunt ei quæstiones* M *multæ difficiles. Quoniam, si aliæ substantiæ sunt inter formas, & sensibilia aliæ ab eis, manifestum est, quòd sic etiam erunt lineæ aliæ à lineis formarum, & à lineis sensibilibus. et similiter vnumquodq; aliorum generum. Si igitur scientia Stellarũ est vna istarum rerũ, erit etiam aliud cœlũ à cœlo sensibili, & alius Sol, & alia Luna, et sic de alijs, q̃ sunt in cœlo sensibilis. Sed q̃o oportet nos credere istis?*

non

A *non. n. est rectũ, vt illud cœlũ, quod fingunt, sit immobile. & etiã impossibile est ẽino vt sit mobile. Et similiter dicimus de rebus, quibus vtitur ars Perspectiua, & quibus vtitur Musica. impossibile. n. est, vt istæ res sint aliæ à rebus sensibilibus, propter eãs, quas diximus. quoniam, si fuerint res sensibiles inter formas & res corporeas, manifestum est quòd sunt etiam sensus, & animalia inter formas, &*
B *res corporales.*

7 Et etiam p̃scrutandum est, vtrũ sint substantiæ abstractæ aliæ à substantijs sensibilibus, aut non sint nisi substantiæ sensibiles tm̃. Et, si substantiæ aliæ à sensibilibus sunt, vtrũ sint vnum genus, aut plura: sicut dicunt quidam, q̃ substãtiæ sunt tres, s. sensibiles, & formæ, & ea, q̃ sunt inter eas, de quibus dicunt q̃ scientiæ consyderant Mathematicæ. Deinde d. Nos aũt iam dixim⁹, &c. i. nos autem locuti sumus qũo verum est dicere formas esse, & qũo sunt causæ aliorum entium, & quomodo non.
C & hoc est in tractatibus substantiæ istius libri. D.d. Sermonibus autem istorum contingit, &c. i. dicentibus autem substantias abstractas esse, q̃ sunt formæ rerum, contingũt multa inopinabilia, & maxime dicentibus, q̃ illæ substantiæ, & istæ sũbæ, q̃ sunt hic, sunt eædẽ noĩe & definitione, & q̃ nõ differunt, nisi quia illę sunt æternæ, & istæ gñabiles & corruptibiles. ponunt. n. q̃ homo, q̃ est in illis substãtijs abstractis, est sicut homo, qui est hic sine aliqua differentia in nomine, aut definitione.

Deinde dicit: sermo igit̃ istorũ. &c. id est, q̃ dicentes formas esse, similes sunt fingẽtibus Deum, aut Deos esse in formis hominũ: sicut inuenitur in legibus Mahumeti. & isti enim conueniunt in hoc, q̃ ponũt homines æternos & generabiles & corruptibiles cum hoc, q̃ cõueniũt in definitione & in noĩe. Et, cùm dedit inopinabilitatem contingentem dicentibus formas esse, incœpit dare inopinabilitatem contingentem dicẽtibus formas medias esse ĩter sensibilia & formas abstractas, & d. Et etiã, si aliquis finxerit, &c. i. q̃ sermoni eius contingunt multæ
E q̃stiones, quas non põt dissoluere. D.d. Qm̃, si alię substãtiæ fuerint ĩter, &c. i. q̃m̃, si formę mediæ fuerint inter formas abstractas, & formas sensibiles, tũc corpus, & sup̃ficies, & linea, et alia subiecta rũ mathematicorũ habebũt tres modos formarũ, s. formas abstractas, & sensibiles, & formas medias ĩter abstractas & sensibiles. erunt igit̃ tres modi corporum, & tres modi superficierũ, & tres modi linearũ. & sic̃ de alijs generibus, de q̃bus cõsyderat Mathematicus. Deinde ĩcępit dicere alia inopinabilia cõtingentia huic positioni, & d. Si igitur scientia Stellarũ, &c. i. & si ita sit, & sciẽtia Stellarum est de Mathematicis scientijs, tunc erit hoc aliud cęlũ à cœlo sensibili, & alia Luna, & alius Sol. & sic est de alijs stellis, & orbibus. Et q̃ manifestũ est per se, q̃ istæ sermo
F falsus, d. Sed qũo oportet nos credere, &c. i. q̃ sermo corũ ẽslet credibilis, si esset possibile, vt cœlũ, quod fingunt abstractũ, esset immobile. & hoc non possunt dicere, quia ponunt cœlũ abstractũ cõueniens cũ

D Contra fagem Mahumeti.

Scia stellarum est de mathematicis scientijs. Idem. 12. Me. 44

Universidad de Deusto
Biblioteca

G hoc cœlo noſe,& definitione.& abſtractum non poteſt moueri. D.d. Et ſimiliter dicimus de rebus, &c.i. & talia inopinabilia contingunt eis in ſcientijs Perſpectiuis, & in ſcientijs, Muſicæ, ſcilicet in hoc q̃ ponunt radios eſſe, & ſonos alios à ſenſibilib⁹.impoſſibile eſt enim vt iſtæ ſcientiæ conſyderẽt de alio aliquo, niſi de iſtis ſenſibilibus. D.d.&dedit maximum impoſſibile contingens in hoc.qñ,ſi fuerint res ſenſibiles inter formas,&c.i. & q̃ hoc contingit eis,quia concedunt q̃ Mathematici conſyderant de rebus ſenſibilib⁹,

H & ponunt,q̃ iſtæ res ſunt mediæ inter formas intellectas abſtractas, & formas ſenſibiles & generabiles & corruptibiles. vnde contingit eis ſenſibilia eſſe æterna alia à ſenſibilib⁹ generabilibus & corruptibilibus,ergo cõtingit ſenſus eſſe alios ab iſtis ſenſibus,& vt ſint æterni, ſenſus enĩ eſt in capitulo relationis & ſi ſunt ſẽ ſus æterni,& ſunt etiã animalia ętorna,neceſſario etiam hæc inopinabilia contingunt iſtis,

Abſtractũ nõ pẽmouetur

Senſus eſt in cap.de relationis. Vid.5.Met.tex.20.

Dubitauerit autem aliquis, circa quæ entia oportet has ſciẽ

I tias quærere.ſi enim in hoc differret ſolum à Geometria Geodeſia,q̃ hæc quidem eorum eſt, quæ ſentimus, illa vero non ſenſibilium eſt, patet quod præter Mediçinam erit aliqua ſcientia, & præter quamcunq; aliarum inter ipſam Medicinam,& hanc medicinam. At quomodo poſſibile eſt ętenim etiam ſalubria quædam eſſent, præter ſenſibilia,& ipſum ſalubre,Simul autẽ nec hoc verum eſt, q̃ Geodeſia ſenſibilium, & corruptibilium magnitudinum ſit.corrumpere K tur enim illis corruptis.At neq; ſenſibilium magnitudinum, neque circa hoc cœlũ Aſtrologia eſſet. Nec enim ſenſibiles lineæ tales ſunt quales Geometria dicit.nil enim ſenſibiliũ ita rectũ atq; rotundum.tangit.n. circulus regulam,non ſm punctum, ſed ſicut Protagoras dicebat, redarguens Geometras. neq; motus,nec reuolutiones cœli ſimiles,de quibus Aſtrologia rationes facit.neq; puncta eãdem naturam,quam ſtellæ habent. L

Et rectum eſt, quòd aliquis quærat quæſtionem difficilem, & dicat in quibus rebus oportet quærere iſtas ſcias. Quoniam,cùm fuerit differentia inter Geometriã, & Mediciną, quòd vna earũ eſt ſcia media rerum ſenſibiliũ & alia in ſenſibilium,manifeſtũ erit, quòd erit alia ars Medicinæ ab arte Medicina ſẽſibili,& erit alia Medicina inter Mediciną, q̃ eſt in formis, & hanc Medicinã ſenſibilẽ. & ſimiliter de vnaquaq; aliarum ſcientiarũ, Sed q̃o poteſt hoc eſſe? quoniam,ſi poſſibile fuerit, vt Medicina alia ſit à Medicina ſenſibili,& vt ſit etiam agens ſanitatẽ aliud ab agẽte ſenſibili, neceſſe eſt vt ſint res recipientes ſanitatem, aliæ à rebus ſenſibilibus,& vt ſit etiam aliud principium à principio ſenſibili. Et cũ hoc dicimus, ẽt

quòd

A *quòd ſermo dicentium quòd Medicina eſt ſcientia eorum corporũ ſenſibilium corruptibilium, nõ eſt verus . quoniam ſi ita eſſet, tunc corrumperetur per corruptionem corporum corruptibilium. Neque etiam ſcia ſtellarũ, & cœli iſtius eſt corporum ſenſibilium. Non.n. ſunt lineæ ſenſibiles, ſicut ponit Geometer. nulla enim res rerum ſenſibilium eſt linea recta, aut rotunda, ſicut ponit Geometer. circu-*

B *lus .n.non tangit menſuram per punctum, ſed per lineam, ſicut dixit Protagoras in ſua redargutione contra Geometras. neque motus cœli,& circulus eius ſunt, ſicut diſponit Scientia ſtellarum. neque conueniunt puncta cum ſtellis in natura,*

§ In hoc cap.inducit rõnes cõtrarias in hac qõne,dicente, q̃ Mathemati ci cõſyderãt de natura media, & d. in q̃bus rebus op3 quçrere,&c.i.per ſcrutandũ eſt q̃ ſunt ſubiecta iſtarũ

C ſcĩarum,de quibus cõſyderant Mathematici. ſm.n.ſermonem dicentium, q̃ conſyderant de natura media apparet q̃ neceſſe eſt, vt cõſyderatio de eodem ſit in diuerſis ſubiectis. D.d.Quoniam,cùm fuerit differentia inter Geometriã, &c.i.qñ cùm fuerit poſitũ q̃ differentia inter ſcĩam conſyderantem de rebus ſenſibilibus, & inter cõſyderantẽ in iſtis rebus mathematicis,eſt q̃ conſyderans in mathematicis in iſtis rebus cõſyderat de natura media ĩter ſenſibilia & formas,cõtinget neceſſario vt conſyderatio de oĩ ſenſibili D ſit duplex,ſ. conſyderatio in natura ſenſibilis,ſm q̃ eſt ſenſibile,& conſyderatio in natura medij inter formas & ſenſibilia. Omne igit ſenſibile habebit duas naturas,ſ.nãm ſenſibilẽ, & nãm mediã. & ſic erit ars Medicinæ alia à medicina ſenſibili. D. d.Sed q̃o poteſt hoc eſſe? &c.i. & contingit huic poſitioni,ſ. ſi fuerit hæc Medicina ſenſibilis alia ab iſta Medicina, vt ſint hæ Medicinę, recipientes ſanitatẽ, aliæ ab iſtis Medicinis ſenſibilib⁹, & vt ſit hoc agẽs ſanitatem aliud ab agente ſenſibili. Et,cũ induxit inopinabilia contin- E gentia huic opinioni, incœpit ẽt inducere rõnes mouentes eos ad dicẽdũ nãm mediam eſſe, & d. Et cum hoc dicimus ẽt, q̃ ſermo dicẽtium, &c.i.Sedcũ hoc inuenimus ẽt quaſdã rõnes, ex quibus pẽdent dicẽtes naturas medias eſſe.v.g.qñ, ſi ſcĩa Mathematicorũ conſyderat de rebus ſenſibilib⁹ generabilibus & corrupũbilibus, tunc ſcĩa eorum corrumpetur cum corruptione illarũ rerum ſenſibiliũ : ſed nos videmus ſcĩam permanere, & non tranſmutari cũ hoc,qđ eſt in rebus ſenſibilibus: ergo neceſſe eſt vt ſit rerũ non F tranſmutabilium . D. d. Neq; etiã ſcĩa, &c.i.neq; etiã ſcientia formarũ orbium,& motuum ſtellarũ eſt iſtorum corporũ ſenſibilium. Circuli.n.quibus vtitur Aſtrologus, & lineę nõ ſunt lineę ſenſibiles remanet igit aut vt illi circuli, de q̃b⁹ cõſyderat Aſtrologus,ſint ficti,aut falſi,aut habeãt eẽ aliud ab eẽ rerũ ſenſibiliũ. D.d. ſicut ponit Geometer, &c.i.& exiſtimabit,q̃ſubtũ,de quo cõſiderat Mathematicus, nõ ẽ rerũ ſenſibiliũ . qñ illud, qđ demõſtrat

in

G in scientia Mathematicorum, non est verũ in rebus sensibilibus. verbi gratia q̃ linea recta non inuenitur in sensibilibus, secundum q̃ ponit Mathematicus. Geometer. n. demõstrat, q̃ linea recta tangit circulum in puncto: sed linea sensibilis non tangit circulum sensibilem, nisi in linea. Et similiter ponit q̃ sphæra tangit superficies in pũcto: sed sphæra sensibilis non tangit superficiem sensibilem, nisi ī superficie. & ideo Protagoras sophista redarguebat Geometras, & dicebat q̃ scientia eorum est falsa propter hoc, quod accidit eis. Remanet igitur alterũ duorum. aut enim, istæ scientiæ sunt falsæ, aut subiecta earũ sunt res insensibiles. D.d. neq; motus cœli, &c.i. & affirmat opinionem dicentium subiectum scientiarũ Mathematicarũ est aliud à rebus sensibilibus, hoc est q̃ motus cœli, et circuli eius non conueniũt cum motibus, quos ponit Astrologus loco istorũ. neq; naturæ stellarũ sunt naturę puncto rũ, q̃ Astrolog⁹ ponit loco stellarũ.

Geometer demõstrat q̃ linea recta tangit circulũ ī puncto sed linea sensibilis nõ tangit circulũ sensibilem nisi ī linea. Consule. 1. cœ. c. 32. & H 5. Ph. c. 30. & 1. de Anima. c. 13.

Sunt autem quidam, dicẽtes esse quidem hæc, q̃ formarũ, & I sensibilium media dicuntur, nõ tamẽ à sensibilibus separata, sed in eis. Quos quæ impossibilia sequuntur, oĩa quidem enumerare lõgi sermonis esset. sufficit autem talia speculari. Nõ enim de his solum, vt ita se habeãt, rõnabile est, sed patet, q̃ etiã formas contingeret in sensibilibus esse. eiusdem enim rationis vtraque hæc sunt. Item duo solida in eodem loco necesse esset esse, & nõ esse imobilia, in sensibilibus exi stentia motus. Et omninõ cuius K causa quis ponet quidem eẽ ea, esse autem in sensibilibus ꝯ eadẽ enim, quæ prædicta sunt, absurda sequentur. erit namque aliud quoddam cœlum præter cœlũ: nisi q̃ non separatum, sed in eodem loco. qđ impossibilius est.

Et fingunt quidam, quòd ista, quæ dicuntur esse inter formas & sensibilia, habent esse, sed non sunt separata à sensibilibus, immo sunt in sensibilibus. Sed, si voluerimus L *numerare omnia impossibilia contingentia sermonibus istorum, indigebimus multis sermonibus. Sed contenti sumus in hoc, quod diximus. Non enim est necesse, vt hæc media sint in sensibilibus tantum, sed manifestum est quòd, si fuerit possibile vt ista media sint in sensi* 2 *bilibus, possibile etiam erit vt formæ sint in sensibilibus. sermo enim de formis & medijs est idem. Et etia, si ita fuerit, continget vt duo* M *corpora sint in eodem loco, & vt sint media immobilia in sensibilibus mobilibus. Et diximus vniuersaliter, propter quam causam fingit aliquis hæc media esse, & esse in sensibilibus? & cum hoc, quod diximus, quòd contingit sermonibus istorum, accidit ista eis aliud impossibile, s. vt cœlum sit aliud ab hoc cœlo, non separatum ab eo, sed cum eo in eodem loco. & hoc* diffi-

A difficile potest esse magis eo, quod diximus. Istæ igitur sunt res valde difficiles in comprehendendo veritates eorum.

9 Et fingunt quidam, &c.i. quidã fingunt formas medias esse non abstractas, sicut prędicta secta dicebat formas medias esse non abstractas, sed existentes in sensibilibus. D.d. Sed, si voluerimus, &c.i. sed, si voluerim⁹ dicere oĩa impossibilia cõtingentia istis, prolongabit̃ sermo. sed contenti erimus, in hoc, quod sufficit in destructione eorum. D.d.

B Non. n. est necesse, vt hæc media, &c.i. & principium impossibilium contingentium est q̃, si fuerit possibile vt formæ mediæ sint in sensibilibus, non solùm modo erit necesse vt istę solę sint in sensibilibus, sed & vt formæ sint ī sensibilib⁹. vtręq; n. sunt ętternæ, non generabiles neq; corruptibiles. & sermo de his est idem. D.d. Et etiam, si ita fuerit, cõtinget vt duo corpora, &c.i. corpus sensibile & corpus medium sint in eodem loco. D.d. & vt sint media, &c.i. & contingit ex positione mediarum formarum in materijs, vt

C immobilia sint in rebus mobilib⁹: qđ ẽ valde inopinabile. Et cõtingit hoc, q̃n illud, quod est abstractũ, est immobile. Et deinde. d Et dicimus vlr, &c.i. & etiam dicens hunc sermonem non põt inuenire cãm, per quam fingat formas medias eẽ, & q̃ debet esse in corporibus sensibilibus. ponere. n. eas transmutabiles contradicit positioni earum in re transmutabili. D.d. & cum hoc, quod diximus, &c.i. q̃ continget dicentibus hoc, vt duo cœli sint insimul in eodem loco. & d. q̃ difficilius potest esse q̃ prædicta. innuit D enim impossibilia contingentia dicẽtibus illas formas esse abstractas, & non in sensibilibus. D.d. Iste igitur res sunt valde difficiles. & intẽdit istam quæstionem, & alias.

Examinãtur quæstiones de Generibus. Cap. 2.

MAgna itaq; de his dubitatio est, quonam modo ponendo, veritatem consequemur. Et de principijs, Vtrũ ghia & prĩcipia rerũ ponẽ debeãt, an vtrũ oporteat genera existimare elementa, & principia, an illa magis, ex quibus inexistenti E bus quicquam primũ est. Vtvocis elementa, et principia videntur ea esse, ex quibus primo oẽs voces compositæ sunt, sed non vox in communi. & designationũ ea dicimus elementa, quorũ demõstrationes in aliarum, aut omnium, aut plurium demonstrationibus insunt. Item ẽt corporũ, et qui plura dicunt elemẽta esse, et qui vnũ, ex quibus cõponunt, & ex quibus constãt, principia esse aiũt. vt Empedoeles ignẽ et aquam, et q̃ cum eis F sunt elemẽta ait esse, ex quibus inexistẽtibus entia sunt: sed nõ ea, vt genera entiũ ponit. Et ad hæc, si q̃s cæterorũ quoq; naturã velit cõsyderare, veluti lectũ ex quibus partibus, & qũo cõpositus ẽ, tũc eius naturã cognoscit. Ex his itaq; rõnibus nõ essent principia genera entium. Cũ autẽ singula cognoscamus per definitiões: principia vero definitionẽ genera sunt: necesse

ex quibus quicquam primum est.

est

Universidad de Deusto
Biblioteca

G est definitorũ etiã principia genera eẽ. Et si entiũ habere scientiam est ipsum habere specierũ scientiã, secundum quas etiam dicũtur, specierũ principia ipsa genera sunt. Videntur aũt quidam etiã eorum, qui elementa entium ipsum vnũ, aut ens, aut magnũ, aut paruum dicũt, tanquã generibus eis vti. Aut vero non possibile est vtroq; modo principia dicere: ratio nãq; substantiæ vna. diuersa vero erit, quæ sit p genera definitio, & q̃ dicit, ex quibus inexistentibus.

Idem. 1. huius. 17

H Et ad hæc, & si q̃ maxime ipsa genera principia sunt, vtrũ prima generũ arbitrandum sit esse prĩcipia, an vltima, q̃ de indiuiduis p̃dicant. etenim hoc dubitat. Si enim q̃m vlĩa, magis principia sunt, patet q̃ suprema generũ. hæc enim de oĩb⁹ dicunt. Tot igitur principia entiũ erũt, quot prima generũ sunt. Quare & ipsum ens, & ipsum vnum principia, & substãtiæ erũt, hæc

I enim de oĩbus maxime entibus dicunt. Non est aũt posse, neque ipsum vnũ entium esse genus, neq; ipsum ens. necesse etenim est vniuscuiusq; generis dĩas et esse, & vnãquanq; vnã esse. impossibile vero est, aut spẽs generis de proprĩs differẽtijs p̃dicari, aut genus absq; suis speciebus. Quare si vnum, vel ens genus est, nulla differẽtia nec vnũ, nec ens erit. at, si non genera, nec principia erunt: siquidem genera principia sunt.

Vtrũ prĩa gña. an vltima ponẽda sint principia.

Impossẽ est aut spẽs generis de p prijs differẽtijs p̃dicari, aut gen⁹ absq; suis spẽb⁹.

K Et difficultas est etiã in cognitione principiorum. perscrutãdum est enim vtrum existimandum sit quòd elementa, & principia sunt genera, aut sunt illa, ex quibus fiunt omnia. Verbi gratia vtrum elementa vocis & principia eius sunt ista, ex quibus componuntur omnes voces, aut sit vox vniuersalis. & vtrum elementæ propositionum sint propositiones, quarum demonstratio habet esse cum demon L stratione aliarum propositionum: aut elemẽta eorum est demonstratio, quæ est omnium propositionũ, aut plurium. Et etiam qui fingunt quòd elementa sunt plura, & qui fingunt elementa esse vnum, dicunt, quòd principia corporũ sunt ea, ex quibus componuntur & constituuntur, sicut dicit Empedo. fingit enim, quòd elemẽta sint aqua, & ignis non vniuersalia eorum, & quòd composita sunt ex eis, & M in eis: sed non dicit, quòd ista elementa sunt sicut genera entium. Et cum hoc, si aliquis voluerit scire naturas rerũ, debet perscrutari ex quibus componuntur. Verbi gratia, si aliquis voluerit scire naturam lecti, perscrutabitur ex quibus componitur lectus. cùm igitur sciuerit ex quibus partibus componitur, & quo constituitur, tũc sciet naturã eius. Ex istis igitur sermonibus declarabitur, quòd genera

entium

A entium non sunt principia. Si autẽ scimus omnia ex definitionibus rerum, tũc necesse est, vt genera sint principia rerum definibilium. Et si possibile est vt entia cognoscantur per formas, per quas disponuntur entia: & genera sunt principia formarum: tunc genera erunt principia scientiæ entium. Et videtur, quod quidam eorum, qui fingunt, quòd elementa entium sunt vnum & ens, & magnũ & par-

B uum, faciunt ea quasi genera. Sed impossibile est, vt principia dicantur duobus modis. definitio enim substantiæ est eadem. & si dictum fuerit quòd principia sunt duobus modis, continget vt definitio, quæ est ex generibus, sit alia à definitione, quæ definit rem ex rebus, ex quibus est, & sunt in definitione eius. Et cum hoc, si fuerint genera principia, considerandũ est quæ genera sunt principia, vtrũ prima,

C aut vltima, q̃ numerãtur numero. habet enim dubiũ. Quoniã, si vniuersalia sunt magis prima quam alia, manifestũ est, quòd principia sunt genera altissima. hæc enim genera conueniunt, ideſt vniuoce dicuntur de omnibus, q̃ sunt sub eis. Numerus igitur principiorũ entiũ erit secundum numerum primorũ generum. Et erunt vnum, & ens principia, & substantiæ entium. hæc enim in maiori parte dicũtur de omnibus entibus. Sed impossi- D bile est vt genus entium sit vnum, aut ens. differentiæ vero omnium generum rerum habent esse necessarium. & omnis differentia est vna numero. & impossibile est vt genus prædicetur de formis diuersis, neq; genus prædicatur nisi de formis, quæ sunt ei. Manifestum est igitur, quòd si vnũ & ens sunt genera, non necesse est vt aliquæ differentiæ sit vnum & ens. sed, si vnum & ens nõ fuerint genera, E non erunt principia, cùm principia sunt genera.

Et difficultas est ẽt in cognitione 10 principiorũ, &c. i. & in cognitione principiorũ est q̃stio difficilis, vtrũ principia, & elemẽta rerũ sint gña, & vlĩa eorum; aut sunt causę indiuiduales, ex q̃bus cõstituunt res particulares, q̃ sunt in illis generibus, nõ vlĩa genera illarũ causarum. v.g. vt elementa dictionũ sunt literæ indiuiduales, ſ. voces audibiles, quæ dicunt literæ, ex quibus cõstituuntur dictiones: aut vox vlĩs, & litera vni F uersalis, quæ est quasi genus istarũ.

D.d. & vtrum elemẽtia propositionum, &c. i. & sit quæstio etiam, vtrũ principia propositionum sint propositiones particulares, quib⁹ vtuntur in vnaquaq; demonstratione, aut demõstratio simpliciter & vlĩs, quæ est ex propositionibus vniuersalibus. Deinde incœpit dicere dicentes principia eẽ particularia, nõ vlĩa, &c d. Et etiam qui fingunt, &c. ideſt q̃ Antiqui fingentes elemẽta esse plura, & fingentes elementum

etiã

Universidad de Deusto
Biblioteca

G etiã esse vnum, opinati sunt principia esse indiuidualia, ex quibus constituunt sensibilia, vt Empe. qui fingit ꝙ elementa cõpositorum sunt aqua, & ignis, & aer, & terra, i. ista in diuidualia, non vlia eorũ, verbi gra corpus: & ꝙ omnia cõposita indiuidualia ex istis cõponuntur, & per ea constituuntur: & nõ opinatur ꝙ genera istorũ, aut vlia eorum intellecta sunt elementa vlia. & hoc intendebat cùm d. sed nõ dicit ꝙ ista elementa, &c. i. sed nõ dicit, ꝙ ista sunt, elemẽta, sed ꝙ sunt quasi genus omnium generabiliũ. Et cũ d. istos di-
H centes, ꝙ principia sunt principia singularia non vlia, incœpit dicere ẽt rõnes eorum, & d. Et cũ hoc, si aliquis voluerit, &c. i. & ratiocinatio dicentiũ singularia eẽ principia nõ intellecta, & ꝙ, si aliquis voluerit scire quid est lect⁹, perscrutabit̃ de his, ex quib⁹ cõponitur lectus. cũ enim sciuerit ea, ex quibus componit̃, & qũo componitur, statim sciet naturam lecti. D.d. Ex istis ergo sermonibus, &c. i. ex istis igit̃ ratiocinationibus, & eis similib⁹ apparet ꝙ vniuersãlia rerũ non sunt principia earum. Deinde incœpit ẽt dicere ra-
I tiocinationes inducentes vlia esse principia, & d. Si aũt scimus omnia ex definitionibus, &c. i. & ista ratio est sufficiens etiã. qm̃, cùm fuerit positum, ꝙ scientia rerũ est per definitiones earũ: & fuerit positũ, ꝙ definitiones sciuntur p genera: manifestum est, ꝙ cõtingit ex hoc, ꝙ scientia rerum sit p genera earũ. & cùm coniungetur ei, ꝙ scia rei est p principia eius, concludet̃ ex hoc ꝙ genera rerum sunt principia. D.d. Et si possibile est vt entia, &c. i. & iste sermo est manifestus. qm̃, cùm fuerit positum, ꝙ entia cognoscunt̃ p suas K formas, p quas disponuntur secundum quid: & fuerit positũ ꝙ genera sunt principia istarũ formarum: cõcludetur, ꝙ entia cognoscunt̃ per sua genera. & cùm coniunget̃ huic, ꝙ ea, p quæ cognoscuntur res, sunt principia earũ, concludetur ꝙ genera, quæ sunt principia cognitionis, nõ sunt principia essendi. D.d. Et videtur ꝙ quidam eorum, qui fingunt, &c. i. & dicentes genera, faciũt ea, quæ sunt ex eis, sicut vnũ & ens, & magnũ & paruum, & vlr genera, quæ dicunt̃ vniuoce esse principia. & d. hoc videt̃, quia quidam istorũ L nõ ponũt genera esse principia, nisi ea, quæ dicunt̃ vniuoce. D.d. Sed impossibile est vt principia, &c. i. & impossibile est cõgregare, & facere cõuenire istos sermones sibi contradicentes, ita ꝙ principia inueniantur duobus modis insimul. principia enim sunt substãtiæ: & substãtia est vna natura: vlæ aũt & indiuiduale sunt duæ naturæ. hoc enim intellectum, hoc aũt sensibile. Deinde dicit & si dictũ fuerit, &c. i. & cõtingit vt definitiones principiorũ diuersificent̃. definitio enim principiorũ, M fm ꝙ principia sunt genera & vlia, est alia à definitione eorum, fm ꝙ sunt partes rei definibilis. Et, cùm dedit dubitationes cõtingentes ponentib⁹ principia esse aut nõ esse genera, incœpit dicere ẽt difficultatem contingentẽ, & inquisitionẽ in positione eorum essendi genera, & d. Et cũ hoc, si fuerint gña principia, &c. idest, & cũ hoc, si cõcesserimus ꝙ genera sunt principia, nascẽ hic locus perscrutationis & difficultatis, s. vtrũ principia sint altissima genera, s. generalissima, aut vltima, q̃ diuidunt̃ in

A in indiuidua, ſ. specialissima. Deinde dicit: habet enim dubiũ, &c. i. qm̃, si principia generũ sunt magis prima genera, necesse est vt genera generalissima sint principia, cùm principia generum sunt genera generalissima. ista. n. genera prædicantur de omnibus, quæ sunt sub eis vniuoce, i fm quid. Deinde d. Et erũt vnũ, & ens principia. i. & contingit sedm hoc, vt vnum, & ens sint principia entium. ista enim sunt vniuersalio ra generum, quæ prædicant̃ de oĩbus fm conuenientiam. D.d. Sed im possibile est vt genus entium, &c. i. sed impossibile est vt vnũ & ens sint genera oĩum rerum. Sunt enim genera altissima, quorum neutrũ collocatur sub altero, & vtrunq; habet differentiam vnam propriam absque eo, ꝙ conueniant in vnam naturam. hoc nomen igitur ens dictũ de eis non notificat de eis vnam naturam, cùm naturæ eorũ sint diuerſæ. Deinde d. & impossibile est vt genus prædicetur de formis, &c. i. & impossibile est vt aliquid prædicet̃ prę dicatione generis de rebus habentibus formas diuersas, quę non communicant in vna forma numero:
C sed genus non p̃dicatur nisi de formis, quæ cõicant in vna forma numero. D.d. Manifestũ est igitur ꝙ, si vnum, & ens, &c. i. ꝙ, si vnum & ens fuerint genera vniuersãlia decẽ prædicamentis, s. ꝙ dicantur de eis vniuoce, necesse ẽt vt intellecta nõ haberent differentias, quibus differrent ab inuicem in omnibus suis naturis, adeo ꝙ natura substantiæ & qualitatis sit eadem. Deinde d. sed, si vnum & ens non fuerint genera, &c. i. sed cõsiget istis, si vnum & ens non fuerint genera, ꝙ vnum & ens non sint principia. ponunt enim ꝙ D principia sunt genera. & hoc etiam continget fingentibus, ꝙ principia sunt vnum, & ens.

Item etiam media, cum differentijs collecta, erunt genera vsque ad indiuidua. nunc autem quædam videntur, quædam vero non videntur. Et ad hæc differentiæ magis principia, ꝙm genera. si igitur istæ etiam principia, infinita, vt ita dicam, principia fiunt, & maxime si quis primum genus principium ponat. At vero &, si principalis species E magis ipsum vnum est: vnũ autem est, quod indiuisibile est: oẽ vero indiuisibile, aut secũdum quantum, aut fm speciem: pri⁹ autem, quod fm speciem est: genera autem magis diuisibilia in species: vnum erit profecto, qđ vltimo prædicatur. non enĩ est homo genus singularium hominum. Item in quibus prius, & posterius est, non est possibile, quod de his dicitur, aliquid prę ter hæc esse. vtputa si dualitas numerorum est prima, non erit F aliquis numerus præter species numerorum. similiter neq; figuræ præter species figurarum. Quôd si non horum, multo minus aliorum erunt genera præter species. horũ enim maxime videntur genera esse: in indiuiduis vero non est hoc quidem prius, illud vero posterius. Item vbicunq; hoc quidem melius, hoc vero deterius est, semp pri⁹ est, quod melius est. quare nihil

Hoc nomẽ ens dicũ de de-
B ẽ p̃dicamentis nõ notificat de eis vnã naturã, cũ naturæ eo cũ sint diuerſ. Idẽ 10. Met. c. 8 Idem. 12. Met. 19. & 20. c. & 1. Phy. 13. & 14. Met. 2. & in prædicamentis.

Oẽ indiuisibile, aut q̃titate aut specie est.

In indiuiduis nõ e hoc prius illud posterius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G horum genus esset. Ex his itaq; magis apparent, quæ de indiuiduis prædicantur q̃ genera, esse principia. Rursus tñ quomodo oporteat ista existimare prĩcipia non est facile dictu. Principium enim, & causam esse oportet præter res, quarum principium est, & posse esse separatũ ab eis. Tale quid autem esse præter singulare cur quisquam opinaretur, nisi qm̃ vniuersaliter, & de omnibus prædicatur? At si propter hoc, quæ magis vniH uersalia sunt, magis ponẽda prĩcipia sunt. quare prima genera vtique principia sint.

Et etiam perscrutandum est de eis, quæ sciuntur cum differentijs, & sunt inter altißimum genus et indiuidua, vtrum sint genera, aut existimatur, quòd quædam sunt genera, & quædam non. Et cum hoc, vtrum differentiæ sunt magis principia, quam genera. quoniam, si differẽtiæ fuerint principia, erunt
I *principia secundũ hunc sermonem infinita. & iste sermo sequitur dicentes, quòd principia sunt prima genera. Et ẽt, si vnũ est magis primũ quam aliud: & vnũ est indiuisibile: & oẽ diuisibile diuiditur aut secundũ quantitatẽ, aut secundũ formam: & quod diuiditur secundũ quantitatem est ante illud, quod secundũ formã diuiditur: & genera secundũ formã diuidũtur, et forma secundũ quantitatẽ: erit* K *igitur vnũ p̃dicabile postremũ magis vnũ quam aliud. hõ. n. non est genus cuiuslibet hoĩum. Et etiam dicamus, quòd genera rerũ habentium ante & post, impossibile est vt sint aliud, nisi formæ illarũ rerum v.g. quòd, si primus numerorum est dualitas, tunc numerus nihil aliud est quam formæ numerorũ. & similiter nulla figura est, nisi forma figurarũ. Et, si ita sit, impossibile est vt genera sint aliud,* L *nisi formæ suæ. existimatur enim in maiori parte quòd genera sunt formæ: indiuidua aũt non sunt ante adinuicem. Et ẽt ea, quorũ quædam sunt nobiliora, & quædã viliora. semper nobilius est ante vilius. Manifestũ est igitur, quòd genus non est primũ secundum hanc intentionem ẽt: immo declarant nobis ex istis intentionibus, quòd* M *prædicabilia de ĩdiuiduis sunt prĩcipia generum. Et ẽt dicamus quia est existimandum quòd istæ formæ sint principia. iste enim sermo non est facilis. Primum. n. & causa debet esse aliud ab eis, quorum est primũ & causa, & vt habeãt essentiam, quando fuerint separata a rebus. Sed quo potest aliquis existimare aliquod tale præter genus vniuersale prædicabile de omnibus? Si igitur rectum est dicere*

A *quòd vniuersalia sunt principia, quia sunt vniuersalia, tunc necesse est vt principia sint ea, quæ sũt magis vniuersalia, quam formæ. & secundum hoc erunt principia genera prima.*

II Cùm induxit sermones probantes, q̃ vtia sunt principia, & contradicentes illis, s. q̃ particularia sunt principia, vult modo perscrutari de vniuersalib⁹, quæ sunt inter genera lissimum & indiuidua, vtrum sint genera, aut nõ: cùm illi, qui ponũt
B vniuersalia esse principia, non ponunt esse ea, nisi fm q̃ sunt genera. Et d. Et etiam perscrutandum est, &cæ. & d. in istis medijs, q̃ sunt illa, quæ cognoscuntur cum differentijs, quia genus altissimum est simplex, & illa media sunt composita ex genere superiori, & ex differentia, per quam diuiditur istud genus. sunt igitur, sicut dixit, cognita cum differentijs, ideſt cum differentijs adiunctis cum eis. & perscrutat vtrũ omnia sint genera, aut quædam. & dicit hoc, quia species specialissima
C non est genus. Et incœpit in hac perscrutatione perscrutari, vtrum differentiæ sunt magis principia q̃ genera, aut econuerso: ista enim media componuntur ex generibus, & differentijs. Si igitur differentiæ sint priores generibus, tunc ista media erunt priora altissimo genere: & quanto genus fuerit magis compositum differentijs, tanto magis primum erit. si autẽ genus fuerit prius differentia, erit econuerso. & d. qm̃, si differentiæ fuerint principia, erũt fm hoc principia infinita. Et potest intelligi, q̃ non habebimus viã ad numerãdum principia, & sic erunt ignota apud nos. Differentiæ enim licet non possint numeri à nobis, tñ non dubitamus eas esse finitas apud naturam. Et forte posuit ea infinita fm q̃ est famosum scilicet. sermo enim eius in hoc loco est fm probabilitatem hominum. Et forte intelligit q̃, si fuerit positum q̃ illud, qđ est magis particulare, est magis principium q̃ vniuersale, continget vt formæ indiuiduorũ sint principia: & sic principia erunt infinita.

D Dfiæ rerũ licet non possint numerari a nobis, tñ non dubitamus eas esse finitas apud naturam. Sm o Aristo. in hoc loco est secundũ ꝓbabilitatẽ hominũ.

D. dicit: & iste sermo sequit dicẽtes, q̃ principia sunt prima genera. ita inuenitur in exemplari. & forte diminnitur ibi hæc particula, non. & tunc sermo erit fm suum manifestum. Et si exemplar est verum, debet tunc legi sic. & istum sermonẽ sequuntur dicẽtes q̃ principia sunt genera. & sustentatur super hanc q̃stionem qm̃, cùm principia fuerint finita, & driæ fuerint ĩfinitæ, & gña fuerint finita, cõtinget ei necessario vt principia sint gña. D. induxit rõnẽ dicentiũ, q̃ differentiæ sunt magis principia, q̃ prima genera, & d. Et etiam si vnum est magis primũ, E &c. i. quia illud, quod diuiditur fm formam, & est primum genus, diuiditur in aliquid, quod est vnum secundum formam: & vnum secundum formã peruenit diuisio in eo ad vnum secundum quantitatem: ideo illud, quod est indiuisibile secundum quantitatẽ, est magis vnũ q̃ illud, quod est indiuisibile secundum formam. Et cùm ita sit, illud, quod est minoris diuisibilitatis, est propinquius naturę vnius, qđ est cã multitudinis. quod igitur est minoris diuisibilitatis, est pri⁹ illo, quod est pluris diuisibilitatis. spẽs igitur

Genus generalissimũ ẽ simplex, & genera subalterna sũt cõpposita.

G vltima est prior omnibus superioribus. v g. homo, qui diuiditur in homines indiuiduales, non in species.

Genus nõ hẽt esse nisi i suis spẽbus. Idem 7. Met. 40

D.d. Et etiam dicamus ꝙ genera rerũ habẽtium ante & post, impossibile est, &c. i. ꝙ genera priora suis differentijs non habent esse nisi in suis differentijs, & sunt formæ, in q̃s diuidunt. v. g. ꝙ animal non habet esse in actu nisi in suis speciebus', in quas diuiditur. sic' color non habet esse nisi in speciebus colorum. & numerus non habet esse nisi in primo numerorum, s. in dualitate, deinde in alijs speciebus numeri: & dualitas

H est prima forma' formarum numerorum. D.d. Et si ita sit, impossẽ est vt genera sint aliud, nisi formæ suę. i. ꝙ genera non habent esse nisi eũ formis. D.d. indiuidua aũt nõ sunt ante adinuicem. i. quapropter continget eis vt essent in se adinuicem. sed vnumquodq; eorũ est existens in actu per se: & non est in eis posterius, quod constituatur per prius. Deinde induxit tertiam rationem, & d. Et ẽt ea, quorum quædam sunt nobiliora, &c. i. & etiam quia manifestũ est, ꝙ nobilius est prius viliori, & spẽs vẽ eẽ nobilior genere, manifestum est ꝙ species eſt prior genere. prius autem magis est principium q̃ posterius. & dixit hoc, quia

I Spẽs est perfectio ghis

species est perfectio generis. Manifestum est igit' ex hoc sermone, ꝙ genus non debet esse prius specie: immo apparet nobis ex hac intentione, & prædictis, ꝙ vltima species debet esse prior. & hoc intendebat, cùm dixit, ꝙ prædicabilia de indiuiduis sunt principia. i. vltimę species. Et cum induxit rationes, ꝙ species est prior genere, etiam ĩduxit rationem, ꝙ genus est prius specie, & dixit: Et etiam dicam', quomodo est K existimandum ꝙ istæ formæ, &c. i. sed potest aliquis dicere quomodo possumus dicere ꝙ formæ specierũ sunt digniores ad essẽdum principia q̃ genera. principia. n. debent eẽ alia ab eis, quorum sunt principia: & vt sint habentes naturam separatam per se. D.d. Sed quomodo potest aliquis existimare, &c. i. sed qũo potest aliquis existimare in istis ꝙ principium est aliud ab eo, cuius est principium fm definitionẽ primã: & non existimatur hoc in genere eũ specie. i spẽs enim cùm est principium, non existimatur esse aliud fm definitionem ab eo, cuius ẽ principium. Primum igit' genus vſe prę dicabile de omnibus est principiũ.

D.d. Si igitur rectũ est dicere, &c. i. si igitur necesse est vt vniuersalia sint magis principia, fm ꝙ sunt vniuersalia, necesse est vt formæ magis vles sint magis principia, q̃ illę, quę sunt min' vles. ergo genera sunt magis principia, q̃ species. & fm hoc cõtinget vt prima genera sint principia, cùm sint vniuersaliora oĩbus.

Quæstiones de Vniuersalibus. Cap. 3.

ESt autem consequens his, M & ad speculandum oĩum difficillima, maximeq; necessaria dubitatio, de qua præsens fit sermo. Si etenim nõ est quicquã præter singularia, singularia vero infinita sunt, quomodo possibile est infinitorum habere scientiam? quatenus. n. vnum quid, & idem, & quatenus vniuersale quid est, eatenus omnia cognoscimus. At si hoc necesse est, & oportet aliquid p̃ ter

A ter singularia eẽ, necesse erit, vt genera, aut vltima, aut prima, sint præter singularia. hoc autẽ ꝙ impossibile sit, paulo ante dubitauimus. Item, si quam maxime aliquid est præter totũ, cùm quicquam de materia prædicetur, vtrum si aliqua species est, præter omnia esse aliquid oporteat, an præter aliqua esse, & præter aliqua nõ esse, an præter nullum. Si igitur nihil præter singularia est, nihil intelligibile erit,

B sed omnia sensibilia: & scientia nullius erit, nisi quis sensum dicat scientiam esse. Item nihil eẽt sempiternum, nec immobile. sẽsibilia. n. omnia corrumpũtur, & ſ motu sunt. At, si nihil est sẽpiternum, neq; generationẽ esse possibile est. necesse est enim aliquid esse id, quod fit, & ex quo fit, & vltimum horum ingenitum esse: siquidem stat, & ex nõente fieri impossibile est. Itẽ generatione & motu existente, ne

C esse est vt finis etiam sit. nec. n. infinitus est aliquis motus, sed cuiusq; est finis. & fieri non est possibile, quod factum esse impossibile sit. quod autem factũ est, necesse est vt sit, cùm primo factum est. Itẽ, si materia est, propterea ꝙ ingenita est, multo magis rationabile est ipsam substãtiam esse, cùm illa existat, vt hęc sit. Si. n. nec hæc erit, nec illa, nihil erit oĩno. ꝙ si hoc impossibile est, necesse est vt forma, & species aliquid præter totum sit. Si aũt rursus hoc aliquis ponet, du

bium est de quibus hoc ponet, D & de quibus non. ꝙ. n. de oĩbus non est polẽ, patet. nõ. n. ponemus aliquam esse domum, præter domos singulares.

Et sequitur hanc quæstionem difficile alia difficilior omnibus, quæ necessario est consyderanda, et est ista. Quoniam, si nihil fuerit aliud à rebus particularibus, & particularia sunt infinita, quomodo est possibile vt comprehẽdatur scientia infiniti? scimus. n. omnia E *per vniuersale vnum permanens in sua dispositione. Si igitur iste sermo est necessarius, vt aliud sit a particularibus, necesse est vt vltima genera, & prima sint alia à particularibus. & iam diximus quòd hoc est impossibile. Et etiam, quando oportet affirmare vniuersale esse aliud ab omnibus particularibus, dicamus igitur, quãdo aliquid dicetur de materia, vtrum illud sit aliud ab omnibus particularibus, aut est aliud a quibusdã,* F *aut nõ est aliud a quibusdam, aut non est aliud ab aliquo eorum. Quoniam, si non fuerit aliud a particularibus, nihil erit intelligibile, sed omnia erunt sensibilia: & impossibile erit vt aliquid sciatur per scientiam, nisi aliquis fingat quod sensus est scientia. Et etiam erit impossibile aliquid esse æternum, & immobile. omnia enim sensibilia*

Universidad de Deusto Biblioteca
Biblioteca Facultatis Philosophicæ Provinciæ Cast. Ord. Min.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *sunt corruptibilia. Sed, si nihil fuerit æternum & immobile, impossibile erit generationem esse. necesse enim erit generationem esse, & ex quo fit generatio, & vt principia istorum sint ingenerabilia, si cessent. Et est impossibile vt aliquid sit ex nihilo. quoniam, si generatio est, necesse est vt motus habeat finem. nullus enim motus est infinitus, sed omnis motus habet finem & complementum. & im-*

H *possibile est vt sit illud, quod impossibile est vt fiat, illud autem, quod fit, est possibile ī primo, quod fit necessario. Et etiam, si res vniuersalis est materia, quia non generatur, necesse est vt substantia sit magis prima quam materia. Quoniam, si vniuersale non fuerit materia, neque substantia comprehensibilis nihil erit omnino. si igitur non fuerit hoc, erit vniuersale, quod est aliud ab istis particulari*

I *bus forma, & figura necessario. Si igitur finxerit aliquis hoc, continget et aliquod inopinabile. non enim potest dicere, quòd hoc est possibile in omnibus rebus, sed in quibusdam esse, in quibusdam non. manifestum est. n. quòd impossibile est hoc esse in omnibus rebus. nō enī dicimus, quòd domus sit aliud a domibus singularibus.*

12 Intendit in hoc capitulo inducere sermones probantes superficiete nus, q̄ vniuersalia sunt existentia p se, quæ mouerunt Platonem ad dicendum formas esse, & d. Qm̄, si nihil fuerit aliud à rebus particularibus, &c. Et iste sermo manifest⁹ est. & abbreuiatio eius est, q̄ si non fuerint hæc vniuersalia non trāsmutabilia, neq; corruptibilia, quæ determinent etiam particularia, non erit scientia necessaria aliquo modo, neque scientia determinans continens scitum oīum. qm̄ particularia sunt infinita: & infinita sunt indeterminabiha: & ideo scientia non erit determinans: sicut etiam neq; necessaria: quia particularia sunt infinita, & semper in transmutatione. D.d. scimus enim omnia, &c i. qm̄ manifestum est, q̄ nos scimus omnia particularia per vnum vle intransmutabile determinans ea. si igitur vle non fuerit, tunc scientia erit falsa.

Et hoc intendebat, cùm d. Si igitur iste sermo, &c. i. si igitur fuerit necessarium hoc, quod dixim⁹, q̄ in scientia particularium necessarium est vnum, quod est vle intransmutabile, necesse vt extra animam sit aliud quid à rebus particularibus. D.d. necesse est, &c. i. &, cùm fuerit necessarium aliquid esse aliud à particu- M
ribus, quod est causa scientiæ, & vle est huiusmodi, necesse est vt prima genera, & vltimæ species, & quę sūt inter ea sint existentia extra animā alia à rebus particularib⁹, & vt principia earum sint prima genera. sed iam diximus prius impossibilia cōtingentia positioni vniuersaliū abstractorum. D.d. Et, etiam qſi oportet affirmare vle esse, quia esse vle non habet dubium: qm̄ dubiū non est nisi de natura eius quid ipsa sit.

Deinde d̄ dicamus igitur, quando aliquid

A aliquid dicetur, &c. i. dicamus igit̄ q̄ manifestum est, q̄ vnū quid prædicatur de materia particularium. Cùm igitur aliquid fuerit prædicatum de rebus particularium materialiū, vtrū illud quid est aliud ab omnibus particularibus, de quibus prędicatur, aut est aliud à q̄busdā, aut non est aliud à quibusdam, aut est omnia eorum. Si posuerimus q̄ nihil est aliud à particularibus, nihil erit scitum omnino: nisi aliquis vocet comprehēsionem sensus scientiam. & etiam contingit vlr ex positione, q̄ nihil aliud est q̄ particula-
B ria sensibilia, vt nihil sit æternum & immobile: qm̄ omnia sensibilia sūt corruptibilia. Deinde dedit impossibile contingens, si æternum & immobile non est. & dixit: Sed, si nihil fuerit æternū & immobile, non erit generatio. quoniā, si generatio est semper, necesse est vt sit aliq̄d, quod agat generationem primo, & quod sit ingenerabile, & aliquid, ex quo sit primo generatio, quod est etiam non generabile Deinde dicit: & vt sint principia istorum, &c. idest, ne-
C cesse est enim vt principia generationis non sint generabilia, cū nihil fiat ex nihilo, neque in infinitū. Et, cū ita sit, necesse é vt generatio ces- Idē 1. Phy. 53. & 54.
set, & vt incipiat etiam à causa fine motore. Deinde dicit: qm̄, si generatio erit, necesse est vt motus habeat finem. qm̄, si motus generationis fuerit infinitus, non erit generatum, idest non complebitur sua generatio. Deinde dicit: & impossibile est vt si illud, quod ī possibile est vt fiat. idest, & signum eius, q̄ impossibile est motum rectum infinitum esse, est q̄ iste motus impossibile é vt fiat, s. vt compleat: & illud, cuius esse non cōpletur, non incipit D
fieri, neq; est possibile vt incipiat fieri. Et istud signum dictum est etiā ab eo in. 6. Physicorū, cū dixit illic: Tex. 68. 9.
verbi gratia, quia impossibile est in uenire hoīem in stadio idest, ī possibile est vt iste homo sit in generatione. Et ista est dubitatio in continuatione generatiōis. & iam soluit istam quæstionem in Physicis, vbi determinauit q̄ est impossibile in motu reciprocabili fm generationem, fm q̄ generabile fit ex corruptibili, & corruptibile ex gñabili.

Deinde dicit: Et etiā, si res vniuersalis est materia, & cætera. idest, & E
etiam, si vniuersale non transmutabile debet esse materia, q̄a vtrunq; est ingenerabile, tunc forma est magis digna esse hoc, quia non generatur, neq; corrumpitur, & ens ī actu: & materia in potētia. Deinde dicit. Quoniam, si vniuersale non fuerit materia, &c. & dixit hoc, quia vniuersale cùm est substanna: &, cùm nulla substantia est præter hæc duo fm famositatem: continget q̄, si vniuersale non fuerit aliquod istorū, q̄ non erit aliquod entium. Deinde dicit: si igitur non fuerit hoc, &c. i.
si igitur vniuersale non fuerit mate- F
ria, necesse est vt vniuersale, quod est aliud à particularibus, sit forma & figura. D. dicit: Si igitur aliquis finxerit hoc, &c. idest, & si aliquis posuerit ipsum esse existens extra animam. ita q̄ substantia sit existēs per se, contingent ei impossibilia.

Nō enim potest ponere omnia vniuersalia esse talia, sed quædam. & innuit exceptionem vniuersaliū rerū artificialium, & vniuersaliū accidentiū, quæ nullus pōt ponere substantias abstractas. Hoc. n. non pōt

Universidad de Deusto
Biblioteca

G dici nisi in substantijs rerum naturalium. nullus. n. potest dicere domum esse vlem existentem extra animam artificis aliam à domibus particularibus,& literam vniuersalem esse aliã à literis particularib⁹.

Nullꝰ pōt fingere vniuersale separatū in artificialibus.

Et ad hæc vtrū vna erit omnium substantia, vtputa hominum. Sed absurdum est. non. n. vnum essent omnia, quorū substãtia vna, sed multa atq; diuersa. sed hoc etiam inconueniens est. Simul autem quomodo materia vnumquodq; horum est,

H & est totum hæc ambo?

Et cum hoc perscrutãdum est, vtrum substantia omnium hominũ est vna, aut nõ. Si. n. dixerimus quòd substantia eorum est vna, cõtinget inopinabile. quoniam omnia, quorum substantia est vna, sunt vnum. & , si dixerimus quòd substantiæ eorũ diuersæ sunt, hoc etiam erit impossibile. Et cum hoc quomodo potest esse ut materia sit in aliqua hora quælibet istarum, cùm omne sit vtrunq;, scilicet vniuersalia & particularia.

I

13 Et perscrutandum est etiã, vtrũ substantia oĩum entiũ est vna substãtia, aut plures. Si igit̃ vna, auferẽt multitudo, & erit ens vnum, qd est contra sensum. Et, si substantiæ entium fuerint plures, nihil erit ĩ specie omnino, in quo cõicent duo, qd est impossẽ. Et, si dixerimus q̃ nihil est vnũ omnino. qũo ẽ possẽ vt materia sit in aliqua hora eadẽ cũ oĩb⁹ particularibus, in quibus existit? & hoc est vtrunq;, s. materia, & qd recipit materiam. Et intendit sicut dixi-K mus q̃ nihil est vnũ oĩno. põt. n. aliquis dicere q̃ materia inuenitur distincta ĩ aliqua hora ab indiuiduis, quorum est materia.

Vtrum principia sint eadem numero, vel specie. Et an corruptibilium, & incorruptibilium eadẽ sint principia, vel nõ. Cap. 4.

ITem de principijs hoc etiam aliquis dubitabit. nam si spẽ sunt vnũ, nihil erit numero vnũ, nec ipsum vnũ, & ipsũ ens. Ipsumq; scire qũo erit, si non aliquod vnum in oĩb⁹ erit? At vero si vnũ numero, quodq; principiorũ vnum, & non, vt in sensibilibus, alia aliorũ, vtputa huius syllabæ cum specie sit eadẽ, ẽt principia spẽ eadem sunt. etenim hæc nũero alia sunt. Quòd si non ita, sed principia entiũ numero sunt vnum, non erit p̃ter elemẽta aliquid aliud. numero enim vnum dicere, aut singulare, nil differt. ita. n. singulare dicimus, quod vnum numero est: vlẽ vero, quod in his. quemadmodum si vocis elementa, eò q̃ vnũ numero est, determinata essent, necesse esset tot omnes literas esse, quot elementa, cum nõ essent duo, aut plura eadem.

L Vtrũ principia eadẽ numero spẽ.

Et quærendum est etiam quæstionem difficilem de principijs, quoniam, si principia sint vna in forma, nihil est vnum in numero. neq; unum generabile. Et si ita sit, & nullum vnum sit prædicatum de omnibus rebus quomodo est scitia

A *tia, aut cognitio? Si autem omnia principia sint vnum in numero, et non fuerint principia quorundam alia à principijs quorundam, sicut principia rerum sensibilium, v.g. quòd ista litera & alia est vna in forma, et principia earum sunt vna in forma, & diuersa in numero. Si igitur principia entium non fuerint talia, sed vnum numero, non erit aliud ab elementis. nulla enim est differentia inter dicere*

B *sermonem dicentem vnum in numero, & dicentem vnum particulare. ab vno autem particulari nõ nisi vnum particulare, quare nec ab vno numero non nisi vnum numero. dicimus. n. in omni esse particulare in eo, quod est vnum in numero: & dicimus vniuersale de illo, quod prædicatur de istis particularibus. v.g. quòd si elemẽta vocis essent terminata ĩ numero, tũc omnes literæ essent secundum*

C *numerum elementorum, neq; multiplicarentur, neq; magis essent.*

14 Ista q̃stio est dicens, vtrũ principia sensibilia sunt omnia vnũ ĩ forma, aut vnum in numero. Et d. q̃, si omnia fuerint vnum fm formã, nihil erit hoc fm nũmerũ, neq; vnũ generabile erit vnum fm numerũ: quod est valde inopinabile. &, cum hoc non fuerit vnũ particulare, nõ erunt multa particularia: & sic non erit vlẽ: & sic non erit sciã. hoc igit̃ contingit, si principia fuerint vnũ fm formam. D. d. Si aũt oĩa principia, &c. i. si autem vnũquodq; prin- D cipium rerum sensibiliũ fuerit vnũ in nũero, & non fuerit quoddã vnũ fm formã, neq; diuersa fm formã, sicut est dispositio in principijs rerũ sensibilium, & in rebus ipsis sensibilibus, & nõ fuerit illic vnum fm formam omnino, & oĩa principia fuerint vnum fm numerum, nihil erit aliud ab ipsis elementis. i. si igit̃ principia entium nõ fuerint talia, nihil erit aliud ab elementis. D. d. cãm in hoc, & d. nulla. n. est differentia &c. i. & hoc necesse est. quoniã vnũ numero synonymum est cum particulari: &, cùm ista principia non fuerint nisi particularia, nõ erit vlẽ oĩno, s. forma. &, cùm ita sit, nihil erit aliud à principijs, cùm posuerimus q̃ nihil est hoc aliud à particularibus, qm̃ ex vno non fit compositum. Et, quia aliquis potest dicere, q̃ principia sunt vnum in numero tm̃, & generata ex eis sunt multa in numero, dedit inopinabile contingens ex hoc, & est qm̃ tunc generabilia essent fm numerum primorũ principiorũ, & non magis, & d. v.g. &c. i. qm̃, si elemẽta vocis essent terminata in numero, i. particularia, tunc voces essent fm numerum eorum, & non generarentur à literis plus suo numero.

Vnũ nũero synonymum E mũ est cũ particulari.

F

Nihilo autem minor dubitatio & à præsentibus & à prioribus prætermissa est, vtrum eadem corruptibilium & incorruptibilium principia sint, an diuersa. Si enim eadem sunt, quomodo hæc quidem incorruptibilia, hęc vero corruptibilia sũt & propter quam causam? Quicunque igitur circa tẽpora Hesiodi

Universidad de Deusto
Biblioteca

G siodi fuerunt,& euncti Theologi,solum quò ad sibi persuaderent,curæ habuerunt, nos autē contempserūt.Cùm enim principia Deos facerent, & ex Dijs fuisse dicerent,quæcunq; nō gustarunt nectar, & ambrosiam, mortalia dicunt fuisse. Manifestū autē est, q; sibi ipsis hæc nomina cognita dicētes,talesq; afferentes causas. supra vires nostras dixerunt.nam.si voluptatis gratia ea attigerunt, nequaquā sunt ipsius eē causa nectar,
H & ambrosia.q; si ipsius esse gratia,quomodo essent sempiterni cùm alimento indigerent? Sed de his.quæ fabulosè & sophistice dicuntur,non est dignum accurate consyderare. Ab illis vero,qui per demonstrationem dicunt,petere oportet, ac interrogare,cur cùm ex eisdē sint, hæc quidem entium sempiterna natura sunt,hæc vero corrumpuntur:cū aūt neq; dicant cām, neque rationabile sit ita se habere, patet q; nō sunt eorū eadē prin-
I cipia neq; causę.Emped. nanq;, quem quis maxime sibi ipsi putauerit consona dicere, is quoq; idē passus est.ponit. n. quoddā principium corruptionis cām, contentionem. nihilominus tū & hæc videbitur generare, præter Deum,dicit enim.

" Ex quibus omnia q̄ erant,quę
" sunt,quæq; in posterum erunt,
" Ac arbores pullularunt, & viri, ac mulieres, (triti,
" Ferę,alitesq;,& pisces ī aq̄ nu-

Ex cibo nō ē sempiternum.

Ac Dijs longæui. k

At etiam absque his patet.nam, " si non ineſſet in rebus contētio, vnum omnia,vt ait,essent.cum enim conueniant, tunc extima statuitur contentio.Vnde & accidit ei felicissimum Deum minus sapientem cæteris esse. non enim cognoscit omnia elementa.contentionem nanq; nō hēt cognitio autem similis simili.

Terra enim ait,terram inspici- " mus,aquam vero aqua:

Aetheræ autem æthera diuū, " l sed igne ignem manifestum.

Ac amicitia amicitiam, & con- " tentionē contentione p̄mitiosa. Sed vnde sermo digressus est, hoc est manifestum, quod accidit ei,contentionem non magis corruptionis,q̄ ipsius esse causam esse. similiter nec amicitiā ipsius esse.cum enim congreget in vnum.corrumpit cætera. & simul ipsius trāsmutationis nullam causam dicit,nisi q̄ ita natura aptum est.ait enim.

Magna contentio in membris " m nutrita fuit.

Ac ad honores ascendit tempo- " re perfecto.

Quod eis cū alternum sit, am- " plum præcesit iusiurandum. Tanquam necesse sit quidē trās mutari,causā tū necessario nullā manifestat.tm̄ tū sibi ipsi consentanee dicit, q; non facit hæc quidem entium corruptibilia, hæc vero īcorruptibilia.sed oīa corruptibilia,præter elementa. Quæ autem dicitur nunc dubitatio

A tatio est,cur si omnia ex eisdem sunt,hæc quidem sunt, hæc vero non. Quòd igitur non sint eadem principia,hæc demū dicta sint. Quòd si diuersa principia sunt,vnaq̄dē dubitatio est,vtrū īncorruptibilia ēt ista erunt, an corruptibilia. Si.n.corruptibilia,patet q; necesse ē ea quoq; ex aliqb⁹ esse.oīa.n.in illa, ex q̄bus sunt,corrumpuntur. quare accidit principiorum alia esse principia priora.hoc autem impossibile,siue statur, siue in infinitū
B progreditur. Item,si principia adimentur, corruptibilia quomodo erunt? Quòd si incorruptibilia sunt,cur ex his quidem cùm incorruptibilia sint,corruptibilia erunt, ex alteris vero in corruptibilia? hoc enim nō est rationabile, sed aut impossibile est,aut multis īdiget rationib⁹. Item nemo conatus est alia ostēdere,sed eadem omnium principia dicūt,& quod primo dubitatum est,tanquam paruū quid
C dam putantes,prætereunt.

Et nos dimisimus perscrutari de quæstione non minus difficili p̄dicta.& est vtrum principia corruptibilium sint principia incorruptibilium, aut alia. Quoniam, si principia corruptibilium fuerint principia incorruptibiliū, quomodo quædam erunt corruptibilia,et quædam incorruptibilia? & quare? Epicures autem, & omnes loquentes in Diuinis laborant ratione cinādo, vt sufficerent animæ suæ tantum, non nobis. Ponunt enim principia esse Deos,& ex Deis: et fingunt quod principia,quæ nō potauerunt de sublimatione,& non gustauerunt de manna,& nectare,moriūtur. Manifestū est igitur, quòd ipsi dixerūt ista, & sunt nota apud eos.sed hoc, quod posuerūt de istis causis,quoniā gustant & potant,est extra rōnes nostras. quoniam si receptio eorum est propter voluptatem,tunc nec nectar ,nec D
E *manna est causa alicuius permanētiæ.& si illa receptio est vt essentiæ eorum remaneant, quo erunt æterna,& indigent cibo? Et ideo non oportet perscrutari de sermonibus eorum , quorū Philosophia est similis picturæ. Sed oportet perscrutari,& quærere a dicentibus illud,quod dixerunt, secundum demonstrationem,quare,si principia*
F *rerum sunt conuenientia , accidit quòd quædam sunt semper permanentia,& quædam corruptibilia: & non est necesse,vt ista sint sic, eū non dabunt cam in hoc. manifestum est igitur,quòd principia entium non sunt conuenientia. Si igitur aliquis existimauerit se dicere aliquid ī hoc,cōtinget ei quod cōtigit Empedocli.Emp.n.finxit,quòd lis est causa corruptionis, & principiū eius.& existimat quòd ista alis generat omnia præter vnum.*

* a.l.causę

&

Universidad de Deusto
Biblioteca

C & oĩa præter Deum facta sunt ab hac lite. Fingit enim in suo sermone manifestum esse, quòd ex lite est generatio omnium, quæ fuerunt, & quæ sunt, & quæ erunt: & quòd ex ea nascuntur arbores viri, & mulieres, & pisces, quorum nutrimentum est in aqua, & Dij, quorum vita est longissima, & alia. Et fingit quòd, si lis non esset in rebus, omnia essent vnũ. lis enim cum fuerit cum rebus, di

H sperget eas, & non dimittet eas quiescere. Accidit igitur ex hoc sermone, vt Deus, qui est perfectus in forma, sit minoris scientiæ quàm aliud, cum nesciat omnia elementa. qua lis non est in eo, et simile cognoscitur per simile. Ver bi gratia, terra per terram, & aqua per aquam, et amicitia per amicitiam, & lis per litem. Manifestum est igitur quòd accidit ex suo sermone, vt lis sit causa

I corruptionis, non causa generationis. et secundum hunc modum accidit, vt amicitia non sit causa generationis. quoniam, cũ congregata fuerint aliqua in vnum, corrumpentur alia. & cum hoc Emped. non narrauit, quæ est causa transmutationis rerum, sed finxit quod natura earum est ita. & finxit quòd cũ lis, quæ est maxima, fuerit interfusa in membris, & admixta in eis erunt generata, erit

K generans in fine temporis illud, quod transmutatur, & transmutat res, & abstrahit eas à termino. Et secundum hunc sermonem apparet quòd transmutẽtur res necessario: neq; narrauit quæ est causa huiusmodi necessitatis, sed tantũ dicit hunc modum sermonis, quasi esset manifestus. & non fingit quòd quæda entia corrumpuntur, & quæda non corrũpuntur, sed fingit quòd omnia entia sunt corruptibilia præter ele- L menta. Nostra autem perscrutatio, & quæstio difficilis est, quare quædam corrumpuntur, et quædam non, si sint ex eisdem principijs. Et hoc, quod diximus, sufficit in hoc, quòd principia rerum non sunt eadem. Si autem principia sunt diuersa, contingit etiam quæstio difficilis, vtrum ista principia corrumpantur, aut nõ. Manifestum est igitur, si corrumpantur, quòd sunt ex alijs necessario. M omnia.n. corrupta vadunt ad ea, ex quibus sunt. & sic accidit vt principia habeant alia principia: quod est impossibile. hoc.n. procedit in infinitum. Et etiam, si principia corrumpantur, & confundantur, quomodo erit generatio rum corruptibilium? Et etiam si principia non corrumpuntur, quomodo ex quibusdam principijs non corruptibilibus fiunt corruptibilia,

A lia, & ex quibusdam incorruptibilia. hoc enim non est rectum: sed aut impossibile est hoc esse, aut indiget multo sermone ad confirmandum hoc. Et etiam nullus dixit, quòd principia sunt diuersa, sed omnes finxerunt, quòd principia omnium sunt eadem, & voluerunt perscrutari de prædicta quæstione, vt illi, qui perscrutati sunt de hac quæstione.

15 B Ista quęstio fit ponendo esse aliqua hic æterna, & aliqua corruptibilia, & vtraque habere principia. Et d. Qm̃, si principia rerũ corruptibilium, &c. i. si enim diximus, q̃ principia rerum incorruptibiliũ & corruptibilium sunt eadem, quo ex eisdem principijs fiunt corruptibilia & incorruptibilia? & causa in æternitate & corruptiõe sunt principia? D.d. Epicurei aũt, & oẽs loquentes in Diuinis, &c. & intendit q̃ loquentes in Diuinis loquẽtes sermonem extra intellectũ hominis. & ideo dixit, q̃ isti in sermone suo

C sufficiunt sibi, non nobis: quia ipsi intelligunt per Apologos, aliquas intentiones, per quas sunt contenti. D.d. Ponũt.n. principia esse Deos, & ex Deis. ideſt ponunt.n. principia eiusdem naturæ, & faciunt ea diuina, & est natura rerum ingenerabilium: & faciunt Deos corruptibiles ex incorruptibilibus. D.d. cãm eorũ in hoc, & d. & fingunt q̃ principia, quæ non potant, &c. i. dicũt q̃ Dij, qui potant aquam de tali loco noto, & gustant de tali, sunt immortales: & Dij, qui non gustant, sunt mortales. D.d. Manifestum est igitur, q̃ ipsi dixerunt ista, &c. i. & D diximus, q̃ sollicitudo eorum fuit, vt sufficerent sibi: qa dixerunt ista, & ipsi intelligunt intentiones, quas ipsi apologizauerunt in hoc. D.d. sed hoc, quod posuerũt de istis causis, &c. i. & hoc, quod posuerunt de differentia inter corruptibile & incorruptibile, est extra intellectum hoĩs. qm̃, si potant aquam de illo loco, & recipiũt cibũ ab illo loco alio pp̃ delectationem, tunc delectatio, fm q̃ est delectatio, non est cã permanentiæ alicuius rei. Deinde dicit: qm̃, si receptio, &c. ideſt, & si accipiunt potum ab illo loco, & cibum ab alio, vt non moriantur, mirum est quomodo qui indiget cibo & potu remaneat in æternum. cibus enim, & potus non sunt necessarij, nisi vt restaurent corruptum. quo igitur remanet æternum illud, quod est innatũ corrumpi? Et, qa iste sermo nõ est dignus vt perscrutetur de eo in scientijs, d. Et iõ non op3 perscrutari, &c. D.d. Sed oportet perscrutari, &c. ideſt, sed oportet quærere de hoc ab eis, qui dicũt illud, quod dicunt, fm demonstrationẽ, s. quomodo oĩa fiunt ex eisdem principijs in natura, & quędã p sunt æterna, & quædam corruptibilia, cùm causa permanentię & nõ permanentiæ nihil aliud sit nisi natura illius, quod est causa. Deinde dicit: manifestũ est igitur, q̃ principia entium non sunt conuenientia, ideſt, manifestũ est igitur, quoniam cùm principia rerum corruptibilium fuerint per suam naturam, & permanentia rerum eternarum sint etiam per suam naturam, & natura eorum non est nisi causę, ex quibus componuntur, manifestum

Delectatio, secũm q̃ est delectatio, nõ é cã permanẽtiæ alicuius rei.

E Cibꝰ, & potꝰ nõ sunt necessarij, nisi vt restaurent corruptũ.

G stum est ꝙ causæ generabilium & corruptibilũ alię sunt à causis æternorum. D.d. Si igitur aliquis existimauerit se dicere, &c.i. & ideo, si aliquis voluerit dare rõnẽ in hoc, continget ei quæstio similis contingenti Empedocli. Empe.n. dixit hoc, ꝙ lis est cã corruptionis, & ꝙ amicitia est causa generationis: & ꝙ entium quædã sunt facta ex quatuor elementis, & lite & amicitia, & sunt generabilia & corruptibilia: & quędam sunt facta ex quatuor elementis, & amicitia sine lite. & hoc est cœlũ, qđ est Deus apud ipsum. Et, cũ
H narrauit sermonem Emped. induxit sermonem eius, ne aliquis fingat ꝙ diminutus erat Arist. in illo, & d. Fingit. n. in suo sermone esse manifestum. &c.i. quoniam Empedo. in hoc, ꝙ ponit litem cãm corruptionis, contradicit sibi in hoc, ꝙ ponit eam necessariã in generatione omnium generabilium. Deinde induxit causam, propter quam ponebat litem esse necessariam in oĩbus generabilibus, & d. Et fingit, ꝙ si lis non esset, &c i. & Emped. opinabatur ꝙ amicitia, qñ dominatur, facit entia esse vnum: & ideo lis est ne-
I cessaria in multiplicando & dispargendo, & amicitia in adunando. D. dedit inopinabile contingens ex illis, & d Accidit igitur ex hoc sermone, vt Deus &c.i. & contingit Empedocli in hac opinione, vt Deus sit minoris scientiæ alijs. Scientia.n. apud ipsum, & alios Antiquos sit p similę. Dicunt.n. ꝙ terra cognoscitur per terrã, ꝙ est in nobis, & aqua per aquã, & amicitia per amicitiã, & lis p litẽ: sed in Deo non est lis: ergo nõ cognoscit litẽ, neq; qđ fit ex ea: ergo est minoris sciæ oĩbus entibus. D.d. Manifestũ est igitur ꝙ ac- K
cidit ex suo sermone, &c.i cõtingit igitur ex sermone Empe. dicẽtis ꝙ lis est cã corruptionis, vt lis sit causa corruptionis, ipsa & amicitia. D. dedit causam pp quam accidit, vt amicitia sit cã corruptiõis, & d. qñ, cũ cõgregata fuerint aliqua in vnũ, corrũpent alia. D.d. & cũ hoc Emped. non narrauit, &c.i. & cũ hoc, ꝙ iste hõ ponit causas mouẽtes, tñ nõ põt dare nobis causas generationis & corruptiõis. Quęrit. n. ab eo quare amicitia agit ĩ aliqua hora, & lis in alia tũc. n. cogeꝛ ad dicendũ ser- L
monẽ negantiũ cãm agentẽ, ꝙ dicunt, ꝙ natura entiũ quęrit de necessitate generationẽ & corruptionẽ. Deinde induxit sermonẽ eius, ex quo contingit hoc, & d. & finxit, ꝙ cùm lis maxima, &c. ideſt & iste homo in rei veritate nullã causam dedit in generatiõe. D. enim quòd, cùm lis maxima imposita est ĩ mẽbris animalium, tũc membra eius fuerunt generata: quia distinguit vnum congregatum, deinde in fine temporis venient oia ad corruptionẽ propter litem. Sed m igitur M
hunc sermonẽ cõtingit vt res generentur p se, & corrumpantur per se, & sic nihil prodest ponere hãc cãm mouentẽ in generatione & corruptione, sed erunt sicut illi, qui non ponũt in generatiõe, neq; in corruptione causam mouẽtem omnino, & sunt dicentes materiam. Deinde dicit neque narrauit, quæ est causa huiusmodi necessitatis, &c. ideſt & secundum hoc, sermo eius erit imperfectior sermone dicentium necessitatem esse. Illi enim dicunt necessitatem, & dant causam necessitatis, & est materia: iste aũt nullam causam

A causam dedit, qũasi causa necessitatis esset manifesta p se. D.d & non fingit, ꝙ quædã entia corrumpuntur &c. i. & nõ est opinio Empedo. ꝙ quædã entia sunt corruptibilia, & quædã nõ, sed opinat ꝙ oia corrumpunt̃ præter elementa. & dixit hoc, quia quæstio, de qua loquebat, non accidit nisi ponẽtibus duos modos entiũ, s. corruptibilẽ & incorruptibilẽ: & causę eorũ sunt eędẽ. Et, cũ declarauit, ꝙ ista q̃stio nõ cõtingit Empedo. nisi inquantũ ponit principiũ primũ incorruptibile, quia in eo nõ est lis longo tpe, nõ incorru-
B ptibile simplr, reuertitur est ad quæstionẽ ꝓdictã, & d. Nostra aũt pscrutatio, &c. i. & cũ sermo eduxit nos à quæstione intẽta pp hoc, ꝙ ĩ accidit ex verbis cum Empedocle, reuertamur modo ad quæstionẽ nostrã, s. quare quædã entia sunt corruptibilia, & quædã nõ, cũ habeant eadem principia. & qđ diximus de impossibilibus cõtingẽtibus huic positioni sufficit. D. incœpit dicere impossibilia cõtingẽtia sermoni cõtradicenti, s. si principia fuerint diuersa, & d. Si aũt principia, &c. i. & si posuerimus
C ꝙ principia rerũ corruptibiliũ sunt alia à principijs rerũ incorruptibiliũ, cõtingit nobis quæstio difficilis: & est, vtrũ principia corruptibiliũ sint corruptibilia, aut incorruptibilia. Manifestũ est enim, si principia corruptibiliũ fuerint corruptibilia, ꝙ sunt ex alijs principijs necessario. qñ oẽ corruptũ dissoluit̃ in ea, ex quibus cõponit. Si igit principia rẽ-
rum corruptibiliũ fuerint corruptibilia, necessario habent principia. & accidit ex hoc impossibile: & est ꝙ principia habent principia. & hoc procederet in infinitũ, & facient entia infinita esse in actu essentialr. D.d. D
Et etiã, si principia nõ corrumpantur, &c.i. &, si principia rerũ corruptibiliũ sunt incorruptibilia, sicut principia incorruptibilium, qua de causa fiũt à principijs incorruptibilibus q̃dã incorruptibilia, & quædã corruptibilia. hoc.n. aut est impossibile, aut indiget maximo sermone ĩ causam illius dandã. Et, quia d. difficultatẽ cõtingentẽ positioni principiorum rerũ corruptibiliũ & incorruptibiliũ esse diuersa, d. Et ẽt nullus dixit, &c.i. & pp apparentiã impossibiliũ cõtingentiũ positioni principiorũ diuersorũ, s. incorruptibiliũ E
& corruptibiliũ, ita ꝙ quædã agant corruptionẽ, & quædã permanentiã, ideo nullus Antiquorum dixit hoc esse, sed dixerũt ꝙ principia omniũ sunt eadem. & laborauerũt perscrutando de q̃stione difficili, quã diximus. & dixit hoc vilipẽdendo dicentes duos Deos esse, quorũ vnus agit bonum, & alius malum.

Vilipẽdendi sunt dicẽtes duos esse Deos, quorũ vnus agit bonũ, alius malũ.

An ens & vnum sint rerum substantiæ. Cap. 5.

OMnium aũt & ad speculandũ difficillimũ, & ad cognoscendã veritatem F
maxime necessariũ est: vtrum ipsum ens, & ipsum vnũ substantiæ entiũ sint, & nõ aliqd aliud vtrunq; eorũ sit, sed hoc vnum, illud vero ens sit: aut oporteat quid nã sit ipsum ens, & ipsum vnũ quærere, tanquã altera natura subiecta. Quidã enim illo, quidã vero hoc modo putãt natura habere. Plato nanq;, ac Pythagorici nõ esse aliud qd ipm ens, nec ipsum vnum aiebãt, sed

hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

G hoc eorũ naturã esse tanquã substantia idem vnũ, & ens, esset. Qui aũt de natura tractarũt, vt Empedocles, tanquã in magis cognitũ reducens, dicit q̃ vnũ est ens. videri nanq; possit dicere hoc amicitiã esse. causa enim hæc oĩbus est, vt vnũ sint. Alĩ vero ignẽ, & alĩ aerem aiunt ipsum vnum, & ipsum ens esse, ex quo entia & eẽ & facta esse. Silr, & qui plura elementa ponunt. necesse enim & his est tot esse dicere ipsum ens, & ipsum vnum,
H quot aiũt principia esse. Accidit aũt, si quis nõ ponet esse aliquã substantiã ipsum vnũ, & ipsum ens, nec aliorũ vniuersaliũ quicquã esse. hæc enim vlia maxime omniũ sunt. Quòd si non est aliquid ipsum ens, & ipsum vnũ, multo minus quicquã aliorũ sit p̃ter ea, q̃ singularia dicunt. Itẽ, si ipsum vnũ non sit substantia, patet q̃ nec numer⁹ erit tanquã natura alia separata ab entibus. numerus enim vnitates, vnitas vero vnũ quid est. Quòd si qd
I est ipsum vnũ & ipsum ens, necesse est eorũ substãtiã esse vnũ & ens. non enim aliquid aliud vlr prædicatur, sed eadem ipsa. At vero si quid erit ipsum ens, et ipsum vnũ, magna dubitatio est, quonã modo aliquid aliud p̃ter hæc erit. dico aũt quomodo entia erunt plura vno. quod enim aliud ab ente est, non est. quare ſm Parmenidis rõnẽ necesse est accidere oĩa entia esse vnũ, & hoc esse ens. Vtroq; aũt modo difficile est. siue enĩ vnũ K
nõ sit substãtia, siue ipsum vnũ sit, impoſe est numerũ esse substantiã. Si igitur nõ sit, dictũ est prius quare. Si aũt sit, eadẽ ac de ente dubitatio est. ex quo enim & præter ipsum vnũ erit aliud vnũ, necesse, pfecto est nihil esse. oĩa vero entia, aut vnũ, aut plura, quorũ vnũquodq; vnũ est. Item, si ipsum vnũ indiuisibile, ſm quidẽ Zenonis positionem nihil vtiq; fuerit. Quod.n. neq; additũ, neq; demptũ facit aliqd L
maius, id nõ esse entiũ aiũt, tanquã ens magnitudo sit. & si magnitudo corporalis: hæc nanq; omniquaq; ens. cętera vero quodammodo qdẽ addita faciẽt maius, quodãmodo vero nihil: vt ſupficies & linea faciẽt, punctũ vero & vnitas minime. Sed, cũ ipse moleste ſpeculetur, ac cõtingat aliqd indiuisibile esse, sic ad illũ habeẽt aliqua rũsio. huiuscemodi nãq; additũ nõ maius, sed plus efficit. Sed qũo ex vno tali, M
aut plurib⁹ magnitudo erit: silr nanq; est, ac si dicaẽ ex pũctis lineã esse. Quòd si qs ita putat, vt quẽadmodũ quidam dicũt, ex ipso vno, & alio quodã nõ vno numerus fiat, nihilomin⁹ tamẽ quærendum est, cur, & quomodo qñq; numerus, qñq; magnitudo erit, quod fit, si ipsum non vnum inæqualitas, ac eadẽ natura erat. Nec enĩ apparet, quo pacto ex vno, & ista, neq; quo pacto ex aliquo numero, & ista magnitudines fieri queant.

Et

A Et nos videmus, quòd difficilior istarum quæstionum, & magis necessaria ad sciendum veritatẽ est, vtrum ens & vnum sint substantiæ entium, & vtrũ non attribuatur aly, sed hoc est ens, & hoc est vnũ: aut oportet quærere quid est ens, & quid vnũ tali qõne, quasi alia natura esset eis subiecta. Quidam.n. hoĩes existimant, quòd natura eorum est talis, & quidã aliter. Plato aũt & Pythagorici nõ
B finxerunt ens & vnũ esse aliud, sed finxerunt quòd natura eorum hæc est, & substantia eorũ, vt sint vnũ, & ens. Natur alis autem, sicut Emp. attribuit vnũ aly manifestiori, & fingit quòd vnũ est ens. & forte dicit, quod illud vnũ est amicitia. & finxit, quòd hoc vnũ est amicitia, q̃ est cã, per quã oĩa sunt vnũ. Et aly fingunt hæc, vnum & ens esse ignem, & aly aerẽ, ex quo facta sunt oĩa entia.
C Et similiter illi, qui finxerunt elementa esse plura. isti.n. coacti sunt ad dicendũ, quòd vnũ & ens signi ficant plura secundũ numerũ principiorũ, q̃ dicunt esse. Et, si aliquis finxerit, quòd vnũ & ens nõ sunt substantiæ rei alicuius, accidit vt nihil aliorũ vniuersalium sit substantia alicuius rei. Vnum.n. et ens sũt vniuersalia magis, quàm alia. Si autem vnum non fuerit existẽs per se, similiter neq; ens est existẽs per se, nullum.n. aliud est existens D
per se, nisi particularia. Et etiam, si vnum non fuerit substantia, manifestum est quòd non est numerus abstractus à numeris, quasi aliqua natura separata ab entibus. numerus.n. vnitas est. Vnum aũt est aliquid existens per se, solitariũ. Et, cum aliquid sit vnum & ens, necesse est vt sit substantia. quoniam de eis non dicetur aliquid vniuersale, sed illa dicentur de sẽ. Et non est possibile, si aliquis dixerit quòd E
vnum & ens sunt idem. multæ.n. sunt quæstiones difficiles cõtra illũ. quarum vna est, qũo est possibile, vt aliquid aliud ab istis sit, s. qũo est possibile, vt generationes sint plures. vna. generatio.n. nõ est nisi entis. & ideo accidit vt entia sint vnum necessario, sicut dixit Parmenides, & vt istud vnũ sit ens. Secundũ igitur vtrũlibet istorum duorũ modorum dicatur, hoc difficile est & graue. quoniã, si di F
xerimus quòd vnum substãtia nõ est, & si dixerimus quòd vnũ est aliquid existens per se, impossibile erit vt numerus sit substantia, si vnum non fuerit substantia. Si autem aliquis dixerit, quòd numerus est substãtia, in hoc quidẽ erit quæstio difficilis. & est quæstio quærens de ente, vtrum sit aliud ab vno, aut est vnum. & necesse est vt ens omne non sit vnum. & ne-

G *cesse est etiam vt sit, quia omnia aut sunt vnum, aut plura composita ex vnis. Et, etiam si hoc vnū est indiuisibile, erit secundū hoc, quod Zeno opinabatur, nihil esse omnino. Fingit enim, quòd illud, quod non augmentatur apud additionē, neque diminuitur apud diminutionem, non est entium. manifestum est igitur, quòd entia secundū suū figmentum sunt magnitudines. si igitur entia sunt magnitudines,*

H *sunt magnitudines corporales: quoniam magnitudo corporalis est ens omnibus modis. aliorum autē quædam sunt, quæ quando componuntur, fit ex eis magnitudo: & quædam sunt, quæ quando componuntur, non fit magnitudo, secundum quòd diximus. finxit. n. quòd superficies & linea, quando componuntur, faciunt magnitudinem, punctus autem, & vnum non faciūt magnitudinem. Quia igitur iste*

I *Zeno errat in suo sermone & tenet opinionem tortuosam, & possibile est vt aliquid sit indiuisibile, oportet nos respondere isti sermoni aliquantulum. & dicamus, quòd quado vni additur aliquid no mai us erit, sed plus: & ideo non erit magnitudo. Quoniam quomodo est possibile vt magnitudo sit ex tali vno, & ex pluribus, quæ non sunt vnum? Et dicens hoc, est similis dicenti lineam componi ex punctis. Et, si aliquis existimauerit hoc esse, & quòd numerus fit ex hoc vno, & ex alio, quod non est vnum, sicut quidam dicunt, quæratur ab eo, quare hoc non est in numero in quibusdam generibus numerus, et in quibusdam magnitudo, si illud, quod non est vnū, est æquale vni, & habeat eandem naturam. Nō enim est manifestum, quomodo numeri fiunt ex vno, & ex alio, quod non est vnum: neque quomodo est possibile vt magnitudines sint ex*

K L *aliquo numerorum, & ex hoc, quod non est vnum.*

Et nos videmus, &c. vtrum ens, & vnum &c. i. & ista q̃stio est vtrū ens, & vnum significent substantias entium, & vnumquodq; eorum, q̃d significant nō attribuitur alicui alij entium, ita q̃ subiectum eius, quod significant hæc nomina vnū & ens, non sit aliud: aut si significant de entibus aliqua constituta per aliqua alia, i. aliqua in subiecto. Et hoc intendebat cùm d. aut oportet quærere quid est ens, &c. i. q̃, cùm quæsiuerimus definitionem entis, & vnius, definiemus illa, fm q̃ definiunt̃ res, quæ constituuntur per aliam naturam. D. d. Quidam. n. hoīes existimant, &c. i. quidam. n. hoīes reputāt vnum, & ens significare naturas existentes per alias, & quidā existimāt ea significare naturas existētes p se. D. d. Plato aūt, & Pythagorici &c. i. Plato & Pythagorici opinati non sunt q̃ vnum, & ens significēt de entib⁹ naturas compositas, sed fingūt, q̃ vtrūq; eorum significet vnam in

M *ten-*

A *tentionem, s. simplicem, nō compositam, i. non vnum compositū, sicut significant nomina denoīatiua D. d. Naturalis āt, sicut Emp &c. i. Naturalis aūt, s. Emp. & alij conuenīūt cum Platone, & Pythagoricis, q̃ hęc noīa vnum: & ens significent de rebus vnas naturas & simplices. Sed tñ Naturales dicūt in hoc vno sermonem manifestiorem, q̃ dixerunt Pythagorici & dixit hoc, quia Pythagorici dicebant, q̃ vnum & ens, q̃d est substātia entium, est ipse numerus: Plato vero dicebat ipsum esse formas numerales. Naturales autē posuerunt vnum & ens esse elementum rerum sensibilium, aut ignem fm sermonem quorundam, aut aerem, aut aquam. Et, quia Empe posuit causam sensibilis vnius esse amicitiam, & hoc est proprium ei inter omnes Naturales, d. & finxit, q̃ hoc vnū est amicitia, &c. i. q̃ñ, cùm opinatus est q̃ amicitia est causa, quæ facit oīa esse vnum, ideo est magis digna vno. quia quod est causa vnitatis, est vnum essentialiter, & primo. D. d. Et alij fingunt &c. i. & innuit per hoc illos, qui fuerunt ante Empe qui non posuerunt causam*

B *agentem. D. d. Et similiter illi, qui finxerunt elementa esse plura, &c. i. q̃ñ isti etiam opinantur, q̃ hæc noīa vnū & ens, quę dīr multiplici ter, significant de rebus numerum elementorum. Et, quia istis contingit dicere, q̃ hæc nomina vnum & ens non significant idem vnum, sicut Antiqui fingebant, adeo q̃ Parmenides propter hoc dixit, q̃ nulla est multitudo oīno, & q̃ ens est simplex non compositū, & vnum, & q̃ non hēt elementum, d. isti. n. coacti sunt ad dicendum, q̃ vnū & ens significant. i. isti. n. qui ponebāt vnū & ens esse principia rerum, & posuerunt principia esse multa, cōtingit eis dicere, q̃ hæc nomina vnū & ens significant plures intentiones. v. g. ignem, & aerem, aquam, & terram apud opinantes q̃ ista elemēta sunt principia oīum entiū. Et, cùm compleuit sermonē de dicētibus, q̃ vnū & ens signiant substantias existētes, s. quarū natura ē alia à natura vni⁹, incœpit dicere q̃ones contingentes ēt dicentibus, q̃ non signiant de reb⁹ substantias, & d. Et, si aliquis finxerit, &c. i. &, si aliquis finxerit, q̃ hoc nomen vnū p̃dicabile de oībus, & ens non signiant de reb⁹ substātias, continget vt nihil ex vlibus signiet substantias rerum: & sic destruētur demonstrationes, & definitiones. vnum enim & ens, sicut dixit, magis vniuersalia sunt, quàm omnia alia. D. d. Si aūt vnū non fuerit, &c. i. & ēt si vnum vle, & ens non significent substantias existentes p se nō erit hic vnum, quod est substantia rerum particularium. D. d. Et ēt, si vnum non fuerit substantia, &c. i. & ēt, si posuerimus q̃ vnum non significat substantiam, sed naturam sensibilem, manifestum est esse impossibile vnum esse abstractū exñs per se solitarium à rebus numerabilibus, fm q̃ posuerunt ponentes numeros existentes per se abstractos à numerabilibus. Deinde dicit, & dedit causam in hoc exemplo, & dixit: numerus enim vnitas est, &c. i. deest, causa in hoc est, q̃ numerus coacervatio est vnitatum. Si igitur vnitates non significant aliquod ens, tūc numerus non erit aliquid, nedum sit abstractus. Deide incœpit dicere quæstiones contingētes ponētibus*

Noīa denoīatiua significant vnū oppositū. vide. 1. phi. cō. 15. Vide oppo. 1. Met. cō. 14. & 7 Meta. c. 18 Vide cōment. 2im.

Vnum & ens sunt magis vsia alijs.

Qđ est vnitatis & vnū essentialiter, & primo.

De opione Parmenidis. vide. 1. Phy. 25.

Numerus est coacervatio vnitatum.

G vnum substantiale esse significans intentionē vlem, & d. vnum autem est aliquid existens per se. i. vnū aūt intelligitur, q̄ est intentio existens per se, non habens subiectum, neq; situm. est igit vna substantia, i. particularis. D.d. Et, cū aliquid sit vnū, & ens, &c. i. & cum hoc nomen vnū & ens significant vnā intentionem numero, necesse est, vt ens & vnum significent vnam substantiam particularem in numero. D.d. q̄m de eis non dicetur, &c. i. & cùm vnū & ens fuerint substantiæ, & nullum habēt vlē substantialiter, quod prædicet de eis fm quid, é manifestū, q̄ vnū & ens significant vnam substantiā numero. D.d. Et non est possibile, si aliquis dixerit, &c. i. & impossē est dicere, q̄ vnum, & ens significant substantiā vnā numero. dicentibus. n. hoc contingunt quæstiones graues ad dissoluendum q̄m, si vnū & ens significarent substantiā vnam numero, qūo erunt res generabiles in substātia? generabile. n. aliud est ab ente vno. & sic vnum erit duo, aut pl⁹. q̄m generationes non sunt, nisi in substantijs, non in accidentibus. Et intendebat q̄, si esset in accidentibus, non contingeret eis, vt ens eēt vnum. ens. n. nō dē apud eos nisi de substantia. D.d. fm igitur vtrumlibet istorum modorū, &c. i. & cùm dixerim⁹, q̄ significat vnum numero, s. non plura, fm igitur vtrūlibet istorum modorū fuerit dictū, erit difficile, s. siue fuerit dictum q̄ significat substantiam, aut non substantiam. Q̄m, si fuerit dictum de substantia, auferetur multitudo. &, si non de substantia, auferentur vnitates, q̄ sunt substantiæ: & erit impossibile numerum esse substantiā

H

I

fm opinionem dicentiū hoc. & fuit contentus in hac contradictione in positione opinantium, q̄ numerus est substantia. quia licet dicens hoc non opinetur q̄ numer⁹ est substātia, tñ contingit ei vt non inueniat vnum, quod sit substātia, neq; aliud in substantia omnino: quod est contrarium sensui. Et, si positum fuerit numerum esse substantiam, & ens, continget eadem quæstio, p quam dixerunt, q̄ vnum significat vnam intentionem numero: & est vt nulla multitudo sit oīno. q̄m hoc nomē ens aut significat vnum numero, aut multitudinem. si igitur significat vnū nūero, ens erit vnū in nūero: & ē sermo Parmenidis: & si multitudinem, tunc erit multum: quod est impossibile. omne enim aut est vnum, aut plura. Et hoc intēdebat, cùm d. Si autē aliquis dixerit, q̄ numerus est substantia, &c. & istæ oēs quæstiones contingunt Antiquis, quia non intellexerunt de hoc nōle vnum, nisi vnam intētionem dictā vniuoce: & Parmenides intelligebat per hoc ipsum esse vnum particulare, & istæ quæstiones dissoluunt p hoc, q̄ hæc nōa vnum, & ens dicuntur multipliciter, fm q̄ Arist. contra dixit Parmenidi in Primo Physico. Et, quia quidam eorum ēt destruxerunt vnum esse, incœpit loqui contra illos, & dixit: Et etiā, si hoc vnū, &c. i. q̄ iste homo, s. Zeno dicebat, q̄ manifestum est vnum esse indiuisibile, & omne tale non augmentatur apud additionem in eo, neq; diminuitur, quia neq; diuiditur, ergo non recipit additionem, neque diminutionem: & ens est illud, qđ recipit augmentum & diminutionē: ergo non est ens. D.d & incœpit con-

K

L

M

A contradicere ei, & d. manifestū est igitur, q̄ entia fm suum figmentū sunt magnitudines, &c. i. & continget fm sermonem istius, vt ens non sit aliud q̄ magnitudo: cùm ens est illud, quod recipit additionem & diminutionem. D.d. si igitur entia, &c. i. & dicebat super hoc, si ens est illud, quod recipit diuisiones, tunc illud, quod recipit diuisionem somnibus paruis, & est corpus, est ens in rei veritate. D.d aliorum autem quædam sunt, &c. i. & dicebat, q̄ ea, quæ sunt præter corpus, ex quibus non componitur corpus, nō est ens.

B & hæc est dispositio vnius & pūcti. & superficies, aut linea sunt apud eū entia, cùm ex illis, vt dicebat, componitur corpus. Et cū narrauit ei⁹ sermonem, incœpit dissoluere eū, & d. Quia igitur iste Zeno, &c. i. q̄ a sermo istius hoīs est valde dubitatiuus, & tortuosus, ex quo existimauit q̄ cē, quod non diuiditur, non est ens, oportet nos respondere illi.

D.d. & dicamus, q̄ qñ vni, &c. i. q̄ sermo Zenonis, q̄ nihil addit vni, quia tunc esset maius, & diuideret omnino, & non remaneret vnum, non est verus: immo dicimus, q̄ ad

C ditur ei, & fit plus, non maius, & ideo non debet fieri linea, ita q̄ recipiat diuisionem, sicut finxit ille. Deinde dicit, causam, propter quam fiunt necesse, vt ex eo non sit magnitudo, & d. quoniam quomodo est possibile, vt magnitudo, &c. i. magnitudines enim impossibile est vt generētur ex vno, neq; ex multis reb⁹ alijs ab vno, s. q̄ ex vno, neq; cum vno, neq; cum alia re fit magnitudo. magnitudo enim est de natura continui: vnum aūt est de natura discreti. D.d. Et dicens hoc est similis, &c.

D

Magnitudo ē de natura cōtinui: vnum autem est de natura discreti.

E

F

An numerus, et magnitudo substantiæ sint, vel ne. Cap. 6.

HIs autem consequens dubitatio est, vtrum numeri, & corpora, & superficies, & puncta aliquæ substantię sint, an non. Si enim nō sunt, fugit nos quidnam ipsum ens, & quæ entium substantiæ sint. Passiones enim, & motus, & q̄ ad aliquid sunt, ipsæq; dispositiones, ac rationes nullius substantiam significare videntur. cuncta etenī de aliquo subiecto

G dicuntur, nihilq; horum ipsum
* Hoc ali. quid. qđ est. Quæ vero maxime sub-
stantiam videantur significare,
sunt aqua, terra, & ignis, ex qui
bus cõposita corpora consistũt.
horum aũt caliditates quidem,
& frigiditates, & huiusce modi
passiones non substantiæ sunt.
corpꝰ vero solum, quod hæc pa
titur, permanet tanquam aliqđ
ens, & aliqua existens substãtia.
At vero corpus minus est sub-
stantia, q̃ superficies, & superfi
cies q̃ linea, & linea q̃ vnitas,
H & punctum. his. n. corpus defi-
nitur. & hæc quidem videntur
posse sine corpore esse, corpꝰ ve
ro absq; his impossibile eẽ. Qua
re plures quidem, & Antiquio-
res substantiam quidem & ens,
putabant esse corpus, cætera ve
ro huius passiones: vt & princi
pia corporum entiũ essent prin
cipia. Posteriores vero, & illis sa
pientiores habiti numeros. Quẽ
admodum itaq; diximus, si hęc
non sunt substantiæ, nulla sub-
stãtia, nec aliquod ens omnino
I est. quæ. n. eis accidunt, non con
uenit entia nominare. At si hoc
quidem conceditur, q̃ longitu-
dines, & puncta magis q̃ corpo
ra substantiæ sint, at qualia cor
pora hæc sint non videmus (in
sensibilibus nanq; impossibile
est esse) nõ erit profecto vlla sub
stantia. Item videntur hæc oĩa
dimensiones corporis esse, hoc
quidem ad latitudinem, hoc ve
ro ad profunditatem, illud por-
ro ad longitudinem. Et ad hæc
similiter inest in solido quæcum k
que figura. Quare si nec in lapi-
de Mercurius, nec in cubo dimi
dium cubi, sic vt disterminatũ,
ergo nec superficies. nam si quæ
cunq;, & ea profecto sit, quæ di-
midium disterminat. eadem au
tem ratio & de linea, puncto, &
vnitate est. Quare si corpus ma
xime substantia est, hæc aũt cor
pore magis, hæc vero non sint,
neq; substantiæ quædã sint, fu-
giet nos, pfecto quidnã sit ens,
quæue entium substãtia est. Ad L
hæc. n. quæ dicta sunt, etiam q̃
circa generationẽ, & corruptio
nem accidunt inconuenientia.
Videtur. n. substantia, cum ante
non existens, nunc fit, aut cum
antea existens, postea non, cum
generatione & corruptione hęc
pati. At puncta, lineas, & super-
ficies, neq; fieri, neq; corrumpi
contingit, cum q̃nq; sint, q̃nq;
vero non sint. Cum enim tãgãt,
aut diuidãt corpora, q̃nq; vna,
cùm simul tangunt, q̃nq; duæ,
cùm diuidunt, fiunt. quare neq; M
iam compositis, sunt, sed corru-
ptæ sunt: & diuisis, sunt, cùm an
tea non essent. punctum nanq;
indiuisibile, non est diuisum in
duo. Cęterum, si generantur, &
corrumpuntur, ex aliquo fiunt.
Similiter autem se habet & cir- Hic ali. hoc
ca nunc, quod est in tempore,
nec hoc enim contingit genera-
ri, & corrumpi, sed tamen aliud
esse semper videtur, cùm non
substantia aliqua sit. Patet autẽ
quod etiam circa pũcta, lineas,
&

A & superficies similiter se habet.
eadem enim ratio est. cuncta nã
que similiter, aut fines, aut diui-
siones sunt.

*Et istam quæstionem consequi-
tur alia difficilis, & est, Vtrum
numeri, et corpora, & superficies,
& lineæ, & puncta sint substan-
tiæ, aut non. Quoniam si nõ fuerint
substantiæ, tunc recedet a nobis co
gnitio, quæ sit subiecto, & quæ est
substantia entium. Motus autem,*
B *& passiones, & species relationis,
& dispositionum, & dictionum
existimantur non significare sub-
stantiam alicuius. quia oĩa dicun-
tur de subiecto, & nihil eorum di
citur, quod est hic. Illud autem,
quod existimatur in maiori par-
te significare substantiã est aqua,
& terra, & aer, & ignis, ex qui-
bus constituuntur omnia composi-
ta corpora. caliditates vero, & fri
giditates in istis rebus, & simila*
C *sunt passiones substantiæ. corpus
vero è illud, quod determinat istas
passiones solum, quia est ens ali-
quid, & alia substantia. Sed cor-
pus est minus superficie in substan
tialitate, & superficies minus
quam linea, & linea minus quã
punctũ. & vnum corpus definitur
per istã. ista enim existimantur es
se sine corpore: & hoc possibile est:
corpus aut impossibile est vt sit si
ne istis. Et ideo existimabãt An-
tiqui Philosophorũ quòd substãtia,* D
*& ens est corpus, et quòd alia sũt
passiones istius corporis. et ideo isti
existimauerũt quòd principia cor
porum sunt principia entiũ. aly au
tẽ, qui reputabantur sapientiores
illis, existimauerunt, quòd substan
tia, & ens est numerus. Sicut igi-
tur diximus, si ista, quæ diximus,
non sunt substantiæ, nulla est sub-
stantia oĩno. neq; ens, quoniam re-
ctum non est vt accidentia, q̃ acci
dunt istis substantys, dicatur sub-* E
*stantiæ & entia. Sed, cum sit ma
nifestum quod longitudines, et pũ
cta, q̃ sunt corporis, sunt maioris
substantialitatis quam corpus, &
non videmus ea esse substantias,
ex quibus igitur corporibus sunt
substantiæ entium? & impossibi
le est vt sint ex corporibus insensi-
bilibus. aut forte nulla substantia
omnino est. Et etiam videmus,
quòd omnia ista sunt dimensiones
corporis. quædam enim sunt lati-* F
*tudinis, quædam profunditatis, &
quædam longitudinis. Et cùm hoc
dicitur, quòd ista sunt in corpori-
bus, sicut figuræ sunt in eis. corpus
enim necesse est vt habeat aliquã
figuram. Si igitur possibile fuerit,
vt corpus non habeat figuram,
possibile erit vt non habeat di-
mensionem, verbi gratia, quo-
niam, si fuerit possibile vt figura*

G *Mercury nõ sit in idolo Mercury, possibile est vt figura semigrandi nus sit in tota figura grandius. Et cũ hoc, quod diximus, accidit istis error, cũ perscrutati fuerimus de rebus, quibus contingit generatio & corruptio. Existimant. n. quòd substantia non primo fuit, deinde fuit: aut fuit primo, deide corrumpitur: & quòd passiones contingũt ei apud generationẽ & corruptionem. Puncta aũt, & lineæ, & su-*

H *perficies impossibile est vt habeãt generationem & corruptionẽ, aut vt sint quandoq;, & quandoq; nõ. Corpora. n. continua & discreta apud continuationem adunantur, & apud discretionem fiunt duo, & nihil corrũpitur, nisi corruptio accidat ei. & ea, quæ diuiduntur, non sunt sine generatione. Punctus autem, si non diuiditur, non fit duo puncta: & si generatur, & corrumpitur, est necessario ex ali-*

I *quo illud.*

17 Et est quæstio difficilis perscrutanda in hac scientia, vtrũ numeri, & corpora, & superficies, & lineæ, & puncta sunt substantiæ entium, s. q̃ dicuntur fm quid, sicut quidam dicunt, aut non. Existimatur. n. q̃, si ista non fuerint quiditates substantiarum entium, q̃ recedat à nobis cognitio naturarum eorũ, s. entiũ existentium per se: quia omnes cõueniunt in hoc, quod appellant eas substantias. D.d. Motus autem, & passiones, &c.i. & ista existimantur esse substantiæ, quia illa, quæ sunt præter ista, v.g. motus, & accidẽtia, & relationes, & dispositiones, manifestum est, q̃ non notificant substãtias entium, s. q̃ vocantur substãtiæ. & intendit per passiones qualitates attributas sensibus, v.g. calorem & frigus. & per dispositiones modum qualitatis, quæ dicit dispositio & habitus. per dictiones autem forte intendebat intellecta subiecta. D. dedit causam, propter quã omnes conueniunt in hoc, q̃ ista nõ sunt substantiæ, & d. quia omnia dicuntur, &c.i. quia oĩa ista sunt in hoc indiui

K duali, quod est indiuiduum substãtiæ, & nullum eorum dicit ex hoc, D.d. Illud autem, quod existimat, &c.i. illud autem, quod videtur esse fm existimationem substantia entium compositorũ indiuidualium, sunt quatuor elementa, ex quibus componuntur substantiæ sensibiles. & intendit q̃ ista videntur esse substãtiæ compositorum fm materiã, non fm illud, quod dicitur in respõsione ad quid. D.d. corpus vero est illud, quod determinat, &c.i. qñ definiuntur ista accidentia, corpus determinat naturam eorũ, s. q̃ est de definitionibus eorum, quasi differ-

M tiæ eorum sunt determinantes naturam entis, & distinguentes ipsum ab alijs. D.d. Sed corpus est minus, &c.i. sed cùm feceris comparationẽ inter ista, videbis q̃ corp⁹ est minoris substantialitatis q̃ superficies, & supficies q̃ linea, & linea q̃ punct⁹.

Deinde d. causam in hoc, & d. corpus enim post ista inuenitur in definitione: quia corpus definitur, q̃ est illud, quod est diuisibile in tres superficies: aut illud, quod continetur à superficie, aut superficiebus.

&

A & etiam quia ista videntur priora corpore naturaliter, & innuit modum prioritatis fm cõsequentiam. aut intendit vt corpus. impossibile enim est vt intelligatur sine superficie, superficies autem impossibile est vt ĩtelligatur sine corpore. similiter est de linea cum superficie, & de puncto cum linea. Et, cùm dedit rationes sufficientes, q̃ corpus est substanna absq; superficiebus, & lineis, d. Et ideo existimabant Antiqui Philosophorum, q̃ substãtia, & ens est corpus, & q̃ alia non definiũ

B tur per definitionem corporis, &c.i. quia opinati sunt, q̃ corpus est substantia, crediderũt q̃ principia corporum, ex quibus componunt, sunt corpora, quæ sunt principia omniũ entium. s. n. corpora sunt prĩcipia, ergo principia corporum sunt principia entium. D.d alij vero, qui reputabantur, &c.i. illi autem, qui reputabantur sapientiores istis, dixerunt, q̃ substantia fm hanc cõsyderationem debet esse numeri, s. quia sunt priores in imaginatione alijs entibus: & quia sunt priores naturaliter: & quia sunt sicut magis liberati à materia q̃ corpus. D.d. Sicut igi-

C tur diximus, &c.i. contingit igit fm hunc sermonem, si ista non fuerint substantiæ, existimari nullam esse substantiam omnino entiũ. impossibile. n. est vt posteriora ab istis substantijs, s. accidentia, sint substantiæ alicuius eorũ, de quibus omnes conueniunt, vt sint substãtiæ sensibiles.

D. dedit dubitationẽ super hoc, & d. Sed cùm sit manifestum, q̃ longitudines, &c.i. sed ista consyderatio facit q̃ superficies, & lineæ, & pricta sint substantiæ: & apparet de istis q̃ non sunt substantiæ, & sunt priora corporibus mathematicis: ergo cor- D

pora mathematica non sunt substãtiæ. Ex quibus igitur sunt substãtiæ entiũ? impossibile. n. est vt sint corpora sensibilia. Ista. n. sunt, quorum substantiæ quæruntur. cum dicim⁹ in eis, quæ sunt ens & vnum. q̃rim⁹ enim q̃ est ista substantia, quam significat hoc nomen ens, & vnum. & nullum corpus est nisi mathematicum, aut sensibile. D.d. aut forte nulla substantia oĩno est, i. oportet vt dicamus fm hanc quæstionem, q̃ contingit vt substantia nõ sit alicuius rei, i. q̃, cùm sit destructi fi, q̃ quiditates entium sunt corpora, recte videt opinari fm hoc q̃ entia non sunt, neq; habent quiditates. Et, qa declaratio, q̃ corpus mathematicũ non est substãtia, fundatur sup hoc, q̃ longitudo & latitudo sunt accidẽtia, & differentiæ ipsius corporis, d. Et ẽt videmus, q̃ oĩa ista, &c.i. & declarat, q̃ corpus mathematicum est accidens, & q̃ definitio corporis cõstituitur ex tribus dimensionib⁹, & videmus cum hoc q̃ dimensiones sunt corpori quasi figuræ, s. differẽtiæ eius. D. declarauit hoc, & d. cor-

F pus enĩ necesse est vt habeat aliquã figuram, &c.i figura enim talem habet dispositionem de corpore, sicut dimensio in hoc, q̃ corpus non potest denudari ab eis nisi corrumpatur, sicut est dispositio de differẽtia rei substantiali. D. dedit exemplũ, & dixit. v.g. qñ, si fuerit possibile, &c.i. qñ, si figura non fuerit substãtialis corpori, possibile erit vt figura propria auferat, & remaneat res, v.g. vt figura hois auferat, & remaneat hõ, aut figura idoli Mercurij, i. remanente idolo Mercurij. Et, si esset pos̃e vt figura ꝓpria rei auferret

Nullũ corpus é, nisi mathematicũ, aut sẽsibile, cõtraponentes corpus metaphysicum.

tunc

G tũc possibile esset vt semifigura rei auferretur, remanente tota figura. & hoc intendebat cùm d. possibile ẽ vt semifigura grandinis sit in tota figura grandinis. Et dedit exẽplũ de tunica. quia tunica est de rebus, q̃ non habent hoc nomen, nisi fm figurã habendam. figura igitur ei⁹ est dria ei⁹, q̃ distinguit eam ab alijs indumentis. Et intendit, declarare ex hoc capitulo q̃ cùm posuerim⁹, q̃ dimensiones sunt accidentia, tũc corpus erit accidẽs. &, si posuerim⁹, q̃ corpus est substãtia, tũc ista erũt substantiæ. D.d. Et cum hoc, quod

H diximus, &c.i. & cum istis inopinabilibus cõtingentibus huic positioni, s. corpora esse substãtias, accidũt etiam alia inopinabilia ex apparentibus in rebus generabilibus & corruptibilibus. D.d. Existimant. n. q̃ substantia, &c. i. existimatur. n. & ponitur. & est cõcessum ab omnibus, q̃ substantia generatur & corrumpitur, & accidunt ei passiones apud generationem & corruptionẽ, s. q̃, cùm generatur, fit substantia, quæ non fuit: & cum corrumpitur, corrumpitur illud, quod fuit. D.d. Puncta autem, & lineæ, &c. i. puncta aũt, & lineæ, & superficies nec generant nec corrumpuntur, neq; sunt quandoq; & quandoq; nõ, cùm linea nõ corrumpitur in non lineam, neque generatur ex non linea. & sic est et de corporibus. D. incœpit declarare hoc, & d. Corpora enim cõtinua, & discreta, &c. i. & d. q̃ nihil corrumpitur, nisi corruptio contingat ei. i. & non omnis compositio est generatio, neq; oĩs dissolutio est corruptio: vt quidã Antiquorum dicunt, s. q̃ congregatio est generatio, & segregatio corruptio. sed generatum est illud, in quo fit substantia, q̃ nõ K fuit, & corruptũ est illud, in quo corrupta est substantia, quæ fuit. D.d. & ea, quæ diuiduntur, non sunt sine generatione, i. ea, quæ diuiduntur in partes conuenientes fm nomẽ & definitionẽ, nõ sunt sine gñatione. Et, quia accidit ei in hac intentione punctus: punctus. n. non diuidit, & non hẽt gñationem: & dixerũt etiã q̃ illud, qđ diuidit in talia semp fm nomen & definitionem, non hẽt generationem, d. & illa, q̃ non diuidũtur ex re diuisibili, non sunt sine generatione. minima. n. partiũ corporis sensibilis, q̃ non diuidit, fm q̃ est L illud corp⁹, est composita. v. g. q̃ minima pars ignis est cõposita ex materia & forma. D.d. Punctus aũt, si non diuidit, &c. i. punctus aũt, si est indiuisibilis, non gñabit: cũ punct⁹ non diuidit in duo puncta, ergo nõ hẽt generationẽ. qm̃, si haberet generationem, esset cõpositus & hoc intendebat, cùm d. est necessario ex aliquo illud. i. & cùm punctus gñatur, & corrumpit, necessario generatur ex aliquo. & sic erit diuisibilis: quod est impossibile.

Vide. 1. ca. I de substãtia orbis.

Dubitationes de Idea. Cap. 7. M

OMnino autẽ aliquis dubitabit, quare oportet alia quædam præter sensibilia, & media quærere, vt puta eas, quas ponimus, formas. Si enim propterea q̃ mathematica quidẽ ab his, quæ hic sunt, alio quodam differunt, in eo sanẽ, q̃ plura eiusdẽ speciei sunt, nihil differunt. & ideo non erũt eorum principia, numero determinata, sicuti etiam literarũ quæ

A quæ hic, numero quidẽ nõ sunt omniũ principia determinata, sed specie. nisi quis huius syllabæ, & huius vocis accipiat. harum enim numero ẽt determinata erunt. sic etiam de medijs. infinita etenim ẽt illic sunt, quæ eiusdẽ speciei sunt. Quare, si præter sensibilia, & mathematica nõ sint alia quædã, qualia dicũt quidam formas esse, nõ erit vna numero, & specie substãtia: nec entium principia aliqua numero aliquot, sed specie erunt. Si

B itaq; hoc necessarium est, & formas ppea necesse est esse. etenim quanquã nõ bene declarẽt, qui hæc dicũt, hoc tñ est, qđ volũt: & necesse ẽ eis hoc dicere, q̃ formarũ vnaquæq; substãtia quędam sit, & nulla fm accidens. At vero si ponemus formas eẽ, & principia vnũ numero, non specie esse, diximus quæ impossibilia necesse est accidere.

Et rectũ est quærere de quæstione difficili, quare quærendæ sunt

C *aliæ substãtiæ à sensibilibus, & a medijs, scilicet formæ, quæ singuntur esse. Quoniã, si quærimus istas substantias propter hoc, s. quòd mathematica distinguũtur à sensibilibus per aliud, nõ distinguũtur ab eis per hoc, quòd sũt multæ formæ, sicut istæ formæ. manifestũ est igitur, quòd principia istorũ non erũt terminata in numero, quẽadmodũ principia qualitatis, quæ sunt hic, nõ sunt terminata in numero. principia enĩ cuiuslibet qualitatis non* D *sunt terminata in numero, sed forma. nisi principia literæ compositæ ex duabus literis, aut principia vocis compositæ ex duabus vocibus. principia enim istius literæ sunt terminata forma, & numero. & similiter erit etiã in rebus medijs. Si igitur non fuerint aliæ substantiæ, aliæ à substantijs sensibilibus, & à substantijs mathematicis, sicut quidam dicunt, manifestũ est formam non esse. sed, si concesserimus formas esse, & principia esse* E *terminata numero nõ forma, iam narrauimus, quod contingit ex hoc necessario, & quod est impossibile omnino.*

Et quærendum est qua de causa 11 fuit necesse ponere in positione cũ substãtijs sensibilibus, & mathematicis, quas vocãt medias substantias, quas dicunt formas. causa enim, propter quam fuit necesse formas medias ponere, manifesta est. & est, q̃ a nos videmus mathematicas formas differre fm definitionem à formis F sensibilibus. Et hoc intẽdebat, cùm dixit: Qsũ, si quærimus, &c. D.d. & non distinguuntur ab eis, &c. id est, & isti non ponunt ista media distincta à rebus sensibilibus: ita q̃ vnum quodq; eorum sit vnum numero tantum, sicut ponunt facientes formas: sed distinguuntur ab eis secundum q̃ sunt similia eis, scilicet multa fm formas, & multa fm numerũ.

Deinde dicit: manifestum est igitur, &c. i. & dicere formas esse, cõtingit ex eo, vt principia rerum, quæ sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

G sunt hic, sint determinata numero, ideſt diuerſa numero tantum, & nõ forma. & hoc intẽdebat. cùm d. manifeſtum eſt igitur per ſe, ꝙ res, quæ ſunt hic diuerſæ numero, & forma, ſunt diſpoſitio ĩ qualitate, id eſt manifeſtum eſt igitur per ſe, ꝙ ſunt res tales. Et hoc intẽdebat, cùm dicit, quæ ſunt hic: quia ſunt diuerſæ forma & numero, ſicut literæ compoſitæ ex literis, & voces compoſitæ ex vocibus: quia neceſſe eſt vt principia iſtorum ſint diuerſa numero & forma. & ſic ponunt media, dicẽtes ea, ſcilicet diuerſa numero & forH ma. & hoc intendebat, cùm dicit. Et ſic erit etiã in rebus mediis. Deinde dicit. Si igitur non fuerint ſubſtantiæ aliæ, &c. ideſt & cum determinatum eſt ex hoc ſermone, ꝙ nõ ſunt niſi duæ ſubſtantiæ, ſenſibilis, & mathematica, manifeſtum eſt ꝙ formæ nõ ſunt. Deinde dicit: Sed, ſi conceſſerimus, &c. ideſt iam narrauimus quod accidit ex hoc de impoſſibili quæſtione, de qua perſcrutati ſumus, vtrum ſit vna numero, aut forma.

Vtrum principia potentia ſint, vel alio modo: Et vtrum vniuerſalia, an ſingularia. Cap. 8.

I Hls autem propè eſt dubitare, vtrum potentia, an alio quodam modo elementa ſint. Si enim alio qudam modo, erit aliquid aliud principĩs prius. potentia namq; prior illa causa eſt. non eſt autem neceſſe, vt omne, quod potẽtia eſt, illo modo ſe habeat. Quòd ſi elementa potentia ſunt, contingit nihil entium eſſe. poſſibile enim eſt eſſe, etiam quod nõdum eſt, fit enim quod non eſt. ſed nihil K eorum fit, quæ eſſe impoſſibilia ſunt. Et has itaq; de prĩcipĩs dubitationes neceſſe eſt dubitare.

Verũ principia ſint ĩ potentia.

Et aſſimilatur iſtis quæſtionibus dictis iſta quæſtio, vtrum elementa ſint potentia, aut alio modo. Si igitur alio modo, quomodo eſt poſſibile, vt aliquid ſit ante elemẽta, & ſunt principia. potẽtia enim eſt ante illam aliam cauſam. illud autem, quod non habet potentiam, nõ L *eſt ante potẽtiam neceſſario. Si autem elemẽta fuerint potentia, tũc poſſibile erit vt elementa non ſint aliquod entiũ. illud enim quod habet potentiam vt ſit, nondum eſt. & non fit niſi illud, quod non habet eſſe. & nihil erit, quod non habet potentiam vt ſit. Hæ igitur quæſtiones ſunt difficiles, de quibus perſcrutandum eſt in cognitione principiorum.*

Quærit vtrum elementa prima, 19
& principia omniũ entium ſint potentia, aut actu. & hoc intẽdebat per M
alium modũ. Deinde dicit. Si igit alio modo, &c. ideſt ſi igitur elemẽta ſunt actu, habent elemẽta. potentia enim eſt ante actum, ideſt illud, quod eſt in potẽtia aliquid, eſt ante illud, quod eſt in actu illud quid. & ſic elementa habebunt elementa.

Deinde dicit: illud autẽ, quod non habet potentiam, &c. id eſt, illud autem, in quo non eſt potentia, vt ex eo fiat aliquid, nihil fit ex eo, quod ſit in potentia oĩno. quapp non erit elementum alicuius rei aliquo mõ.

Et

A Et abbreuiatio eius eſt, ꝙ ſi elementa ſunt actu ſecundum ꝙ ſunt elementa, & fuit potentia prior eis, cũ ſint in actu, contingit ꝙ elementa habeant elementa. &, ſi potentia nõ fuerit prior eis, non erit in eis potentia omnino ad aliquid. & ſic nõ erit elementum alicuius rei, Et, cùm dicit: impoſſibile contingens poſitioni elementorum in actu, incœpit dicere etiam quid contingit poſitioni eorum in potentia, & dicit. Si autẽ elementa fuerint potentia, &c. ideſt, ſi elementa fuerint potentia, poſſibile erit vt omnia entia, quæ ſunt
B actu, deſtruantur, & nihil remaneat niſi illud, quod eſt in potentia. D. dedit cauſam in hoc, & dicit: illud enim quod habet potentiam, &c. ideſt illud enim, quod eſt in potentia, eſt aliud quid in actu. cùm enim eſt in potentia, impoſſibile eſt vt illud ſit in actu. actus enim & potentia ſunt contraria. Deinde dicit: & non fit niſi illud, quod non habet eſſe, ideſt & non fit niſi illud, quod non habet eſſe in actu. & nihil fit, quod non habet potentiã vt fiat.

A Q? & potẽtia ſunt contraria.

Et vtrum vniuerſalia ſint, an, vt dicimus, ſingularia. Si enim
C vniuerſalia, non erunt ſubſtantiæ. nihil enim cõmuniũ quod quid, ſed quale quid ſignificãt. ſed ſubſtãtia quod quid. Quòd ſi quod communiter prædicatur, q̃d quid ſit, & exponi poſſit, multa animalia erũt ipſe Socrates, & homo, & animal. ſi ſin gula quidẽ, quod quid, & vnũ ſignificant. Si igitur principia vniuerſalia ſunt, hæc accidunt. Quòd ſi nõ vniuerſalia ſint, ſed vt ipſa ſingularia, non erunt ſcibilia. ipſius enim vniuerſalis D
omniũ ſcientiæ ſunt. quare erũt alia principia priora de principĩs vniuerſaliter prædicata, ſi ſit quidem eorũ futura ſcientia.

Verũ principia ſint vniuerſalia an ſingularia.

Et etiam perſcrutandum eſt, vtrum principia ſint vniuerſalia, aut particularia. Si vniuerſalia, non ſunt ſubſtantiæ. cõmunia enim non dicuntur eſſe hoc ſingulare, ſed exemplaria hæc. ſubſtantia autem dicitur eſſe hoc ſingulare. Si igitur dicitur prædicabile de rebus modo communi, quod ex hoc, E *tũc Socrates erit multa animalia, ſcilicet Socra. et homo, & animal. quoniam vnumquodq; eorum ſignificat quòd eſt hoc vnũ. iſta igitur accidẽtia accidunt, ſi principia fuerint vniuerſalia. Si autem non fuerint vniuerſalia, & fuerint ſicut principia particularia, tunc ſcitiũ non habebit eſſe. ſcientiæ enim omnium ſunt vniuerſales. manifeſtũ eſt igitur, quòd, ſi fuerit poſſibile,* F *vt iſta principia cognoſcatur, quòd alia principia ſunt vniuerſalia ante particularia, quæ prædicantur de particularibus.*

Et etiam perſcrutãdum eſt, vtrũ 20
principia ſint vniuerſalia, aut particularia. Si autem vniuerſalia, non erunt ſubſtantiæ. Vniuerſalia enim ſunt communia, quia ſunt in pluribus: & commune non eſt hoc ſingulare, quod eſt ſubſtantia, ſed eſt exemplar huic ſingulari, ſcilicet forCõe nõ ẽ ſingle, ſed eſt exẽplar oĩb⁹ ſingularib⁹ hãbẽtib⁹ illã formã. Idẽ 12. Meta. com. 4. & quæ ibi.
mæ communis eis, & omnibus indiuiduis

G uiduis habentibus illam formam: substantia autem dicitur esse hoc singulare: propter quod concluditur in secunda figura, ꝙ substantia non est vniuersale. D.d. Si igitur dicitur prædicabile, &c. i. si igitur vniuersale est commune, ſm ꝙ est singulare existens in pluribus, tunc Socrates erit cõpositum ex multis animalibus. in Socrate enim erit humanitas existens in omnibus hominibus, quia est hoc singulare in numero. & sic Socra. & omnia individua hominis erunt composita ex vna re, & similiter erit compositus
H cum omnibus animalibus. animalitas. n. hęc individualis existit ī oĩbus individuis animalium, aut individua animalium existunt in ea. istæ igitur quæstiones accidunt, si principia fuerunt vniuersalia. D.d. Si autem non fuerint vniuersalia, &c. ideſt si autem nõ ponantur hic esse vniuersalia entia, contingit vt scientiæ necessariæ non sint. & hoc mouit Platonem ad dicendum formas esse. D. dixit scientiæ enim om
I nium sunt vniuersales. & intendit Scientias Speculatiuas necessarias. Deinde dixit manifestum est igitur, &c. ideſt, & cùm necesse est vt principia particularia cognoscantur non generabili cognitione neque corruptibili, necesse est hic esse principia vniuersalia ante particularia.

✣

ARISTOTELIS
METAPHYSICORVM
LIBER QVARTVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima agitur de quibus habeat prima Philosophia pertractare. In Secunda de Principiorum cognitione.

Summæ primæ Ens, prout est ens, & primas causas à primo Philosopho considerari. Cap. 1.

L Est sciẽtia quædam, quę speculatur ens, prout ens est, & ꝙ ei per se insunt: Hęc autem nulli earum, quæ in parte dicuntur, eadem est. nullæ nanq; cæterarum vniuersaliter de ente, prout ens est, considerant, sed eius aliquam partem abscindentes, quod ei accidit speculantur, vt Mathematicæ scientiæ. Cùm autem principia, & supremas causas quæramus, patet ꝙ alicuius naturę p se necesse est eas eẽ. Si igit M illi etiã, qui entium elemẽta ꝙrebant, ista principia ꝙrebant, necesse est ẽt elementa entis nõ ſm accidens esse, sed prout entia sunt. Quare nobis quoq; entis, prout entis, primas causas accipiendum est.

Vnius quidem sciæ scientiarũ est considerare de ente, & de rebus, quæ sunt entis per se. Et ista scia non est vna earum, quæ dicuntur particulares, quoniam nõ est

A *alicuius scientiæ particularis considerare de ente vniuersali, sed sciarũ particulariũ est considerare de accidenti, quod accidit alicui parti partium entis diuisæ ab eo, sicut faciunt sciæ Mathematicæ. Si igitur inquisitio principium, & causarum vltimarũ est à nobis, manifestum est quod necesse est, vt ista principia sint sicut principia alicuius naturæ per se. Et, cùm quæsierunt ista prin-*
B *cipia illi, qui quærebant elementa entis, necesse est vt non sint elementa entis modo accidentali, sed sint essentialiter. Et ideo oportet nos ꝙrere causas, quæ sunt in ente.*

I Iste tractat⁹ cõtinet duas partes. Prima igitur est in definiẽdo subiectum istius artis, & accidentia, & causas eius, & vſt in rebus Logicis, quæ appropriant⁹ huic sciæ. In
C seda aũt disputat cum Sophistis, q negãt primas ꝓpões, & destruũt
* Disputat recõtra ne gãtes prias ꝓpões, et contra destruẽtes sciã ipsũ ꝓpr̃ ad ẽsti stir artis. vide idẽ. 3. Cæ. cõ. 4. † Pria Philosophia ẽsliderat de nobilissima cãrũ fima cãrũ ẽã prio fine & forma ꝓria. idẽ. 3.

scitate, * prius declarando ꝙ dñs huius artis dẽt disputare cũ istis. Quia igit intẽtio eius est loqui de modo cõsyderationis istius artis, & iã persecutatus est in tractatu ꝓcedenti de scia, q dr̃ Philosophia, quæ scia sit, & d. q, si scia oĩum causarũ est vna, illa scia debet dici Philosophia: deinde declarauit, ꝙ consyderatio de oĩbus causis oĩum entium non est vnius sciæ, cùm entia sint diuersa, qm in quibusdã inueniunt⁹ de causis quatuor, qã nõ inuenit⁹ in qbusdã, hoc. n. ẽt posse, si entia ẽnt vnũ genꝰ: deide induxit ipse sermoné, ꝙ † Philosophia forte ẽ illa, q cõsyderat de nobilissima causarum, s. de prĩo fine, & forma prĩa: ꝓcepit ī hoc tractatu declarare hoc ſm demõnẽ & declarationẽ pfectã, & d. Vniꝰ quidẽ sciæ, &c. i. dicamus igit, ꝙ manifestũ est p se hic eẽ aliquã sciam, q cõsyderat de ente, inquãtũ est ens, & de accidẽtibus essentialibus enti, ī eo ꝙ ẽ ens. D.d. Et ista scia, &c. i. & apparet, ꝙ ista cõsyderatio nõ ẽ alicuius sciæ sciarũ particulariũ. Manifestũ est. n. ꝙ non est alicuius scię scientiarũ particulariũ cõsyderatio de ente, ſm ꝙ est ens: sed tm est sciarũ particulariũ consyderatio de accidentibus, quę accidunt alicui partu partiũ entũ, accipiendo illã portẽ quasi distinctã ab ente, ꝰ sicut faciũt sciæ Mathematicę, q accipiunt numeros & magnitudines distinctas ab ente, & cõsyderãt de eis, & suis accidẽtibus essentialibus. Et similiter ẽt scię Naturales cõsyderãt de quadã pte entis, s. de ente mobili, & de accidentibus essentialibus eidẽ, ſm ꝙ est mobile, & de motu. D.d. Si igitur inq̃sitio principiorũ, &c. i. & cũ manifestũ est, ꝙ nos q̃rimus in hac arte principia vltima, q̃ sunt principia simplr, manifestũ est, ꝙ q̃rendũ est ista principia istorũ principiorũ sensibiliũ ſm istũ modũ, ſm quem q̃rimus principia nãę existẽtis p se. Et intendit, ꝙ principia simplr debẽt quęri de entibus, q̃ sunt simplicia ter. † &, si acciderit qbusdã, vt sint sensibiles nõ simplices, tunc nõ q̃rũ tur ista eis principia, nisi ſm ꝙ sunt entia simpliciter, nõ ſm ꝙ sunt entia, v.g. mobilia aut mathematica. D.d. Et, cũ quæsiuerũt ista ptĩcipia, &c. i. & pp hoc, quod diximus, qñ

D Met. cõ. 3. & 12. Met. c. 6. & 1. prologo suo sup. 1. Ph. ' Scię Mat. sunt ẽ numeris, & magnitudinibus, & scia naturalẽ de ente mobili, ſcẽm ꝙ ẽ mobile. Sȝ vid oppositum. 12.

E Meta. c. 5. vbi d. ꝙ ẽ ã corpore mobili & ꝓœmio. ptimi Ph. dixit ꝙ est ẽ reb⁹ sensibilib⁹ tã q̃ ẽ subiecto Vid. c. 71. † Si accidet vt 1 Metaph. d sensibilib⁹ prĩcipia q̃rãt, hoc ſi ẽ in q̃tũ sẽt sibi-

F lia, ſi inq̃tũ entia. Idẽ c. Met. cõ. 1. & 12. Met. c. 5. et 6. & 7. Me. cõ. 9. & 1. Me. c. 15. et 18. & 2. Ph. c. 11. ex hoc sumit Me. nõ cõsyderare q dirates rerũ in ꝑticulari. vidẽ ꝙ hoc. 1. Ph. c. 11. & quę ibi

Antiqui

G Antiqui quærunt principia prima entium, fm ꝙ sunt entia, & non q̄runt causas entium, quę sunt hmōi; tunc quæstio eorum hominum in causis est accidentaliter. Et intendit ꝙ, cum quæsierunt causas entis, & non quæsierunt causas entium transmutabilium, v.g. tunc quæstio eorum fuit essentialis. &, si quærerent causas entium propriorum, tunc esset q̄stio accidentalis.

Quo pacto ens multipliciter dicatur. Ens, & vnum idem esse. Item de ente, vt ens est, et de eius spēbus, ac cōsequentibus hanc considerare scīam. Ca. 2.

H

ENs autē multipliciter qui dē dicitur, verum ad vnū, vnamq; quandā naturā, et non equiuoce, sed quēadmodū omne salubre ad sanitatē: q̄dam eò ꝙ conseruat: quoddā, eò ꝙ facit: quoddā, eò ꝙ signū sanitatis: quoddam vero capax eius est. Et medicinale ad medicinā: quoddam enim, eò quod habet medicinam, medicinale dicitur: quoddam, propterea ꝙ I natura aptū ad eā fit: quoddā, ppea ꝙ opus medicinæ sit. eodē modo cętera quoq; accipiemus. Ita & ens multipliciter q̄dē dicitur, sed totū ad vnū principium: quædam.n. q̄m substātiæ, entia dicuntur: quædam, q̄m passiones substantiæ i q̄dā, q̄m via ad substantiā, aut corruptiones, aut priuatiōes, aut qualitates, aut effectiua, aut generatiua substātiæ, siue eorum, quæ ad substantiā dicunt, aut ad aliquorū ex his negatiōes, aut substātias. Quare et ipsum nō ens, esse non ens dicimus. Quemadmodū igitur sanorum omnium vna scīa est, ita & de cæteris est. Nō.n. solum eorū, q̄ fm vnum dicuntur, verum ēt eorū, quæ ad vnā naturam dicunt, vnius scīæ est speculari. etenim hęc ēt quodāmmodo fm vnum dicūtur. Patet itaq; vnius esse, & entia prout entia, speculari. Vbiq; autem proprie primi, et ex quo cætera pendent, & pp q̄d dicūtur scīa. Quòd si hoc substantia est, oportet profecto vt substantiarum principia, & causas Philosophus habeat. Omnis autem generis, & sensus vnus vnius, & scīa: velut Grammatica vna existens, oēs voces speculatur. Quare entis quoq; quot species sunt, & species specierū speculari vniuis scientiæ genere est.

Et ens dicitur multis modis, et non dicitur æquiuoce, sed attribuitur vni rei, & vni naturæ, sicut omne sanans attribuitur sanitati. quoddam enim dicitur sanū, quia cōseruat sanitatem: quoddam autem sic, quia facit sanitatem: & quoddā, quia significat: et quoddam, quia recipit. Et similiter attribuitur esse medicū medicinæ. quoddam.n. dicitur medicū, quia acquirit medicinam: & quoddā, quia conuenit medicinæ: et quoddam, quia facit actionem medicinæ. & secundum hunc modum

possibile

A *possibile est nobis inuenire res, q̄ attribuuntur vni rei, sicut ista, q̄ diximus. Et similiter ēt ens dicitur multis modis. sed omnes illi modi attribuuntur vni primo. quædā enim dicūtur entia, quia sunt substantiæ: & quædam etiam, quia sunt passiones: et quædam quia sunt viæ ad substātiam, aut ad relationē, aut quia sunt non ens, aut qualitates, aut agentes: aut generantia substantiam, aut aliud eo-*

B *rum, quæ dicuntur esse in substantia, aut quia negant aliquod istorum accidentium, aut substantia. Et similiter dicimus etiam de eo, quod non est ens, vnum quòd non est ens. Quemadmodum igitur scīē tia sanorū est vna, sic scientia aliorum similiū. Quoniā non est vnius scientiæ cōsyderatio de rebus, quæ dicuntur de vno tātum, sed etiam consyderatio de rebus, quæ attribuuntur vni naturæ. Et, quia ista*

C *dicuntur de vnoquoq; modo, manifestum est igitur, quod vnius scientiæ est consyderatio de entibus vniuersaliter. Et scientia, quæ est scīētia in rei veritate in omnibus rebus, est scientia rei prioris, per quā continuantur aliæ res, & propter quam vocantur, & dicuntur. Si igitur hoc prius sit substantia, manifestum est, quòd cognitio principiorum, & causarum substantiæ debet esse in Philosopho. Sed vnū-*

D *quodque genus habet vnam scientiam: verbi gratia scientia vocis est vna, & debet consyderare in omnibus vocibus. Et ideo dicimus, quòd consyderatio de omnibus formis entis vniuersaliter est vnius scientiæ secūdum genus. formæ autem sunt formæ formarum.* 2

De æquiuoco non cōsyderat vna ars.

Cùm autē declarauit, ꝙ vna scīē tia debet consyderare de ente, fm ꝙ ens est, vult declarare, ꝙ hoc nomē ens non est æquiuocum. si. n. esset æquiuocū non consyderaret de eo vna ars. Et d. Et ens dicitur multis modis, &c. i. & nomen ens dicit mul tis modis, & non equiuoce, sicut canis, qui dicitur de latrabili & marino: neq; vniuoce, vt animal de homine, & asino: sed est de nominib⁹, quæ dicuntur de rebus attributis eidem, & sunt media inter vniuoca & equiuoca. Et hoc intendebat, cum d. sed attribuitur vni rei, &c i. & ista, quæ attribuuntur eidem non attribuunt eodem modo, sed modis diuersis, & quædā attribuunt eodē modo, sed diuersantur fm magis & minus. sicut hoc nomē substantia, quæ dicitur de formis & de indiuiduo. Et, quia sana attribuunt sanitati modis diuersis, sicut nouem prædicamenta attribuunt ad esse, quia sunt in vero ente, quod est substantia modis diuersis, incœpit notificare diuersitatem modorū, qui inueniuntur in talibus nominib⁹, ad demonstrandum ꝙ ita est de hoc nomine ens cum substantia & cū alijs prædicamētis, & d. quoddam enim dicitur sanum, &c. i. quædam enim dicuntur sana, quia attribuunt sanitati hoc modo, s. quia conseruant ia

E

F

Universidad de Deusto
Biblioteca

G nitatem. sicut dicim⁹ ꝙ exercitium est sanum, quia cõseruat sanitatem: & quædam attribuunt̃ sanitati, qa faciunt sanitatem, sicut dicimus ꝙ potio accepta est sana. & sic⁹ dicim⁹ sanum signum, quod nunciat sanitatem: sicut dicimus de criticis laudabilibus. & sic⁹ dicimus sanum illud, quod cito recipit sanitatem, sicut corpus mundum ab humorib⁹. Et, cùm adduxit ea, q̃ attribuuntur vni fini, induxit exemplum ẽt de rebus, quæ attribuunt̃ vni agenti, & d. Et similiter attribuit̃ esse medicũ medicinæ, i. & similiter omne adiuH uans actionem medicinæ attribuit̃ medicinę. Et intendebat per hoc declarare, ꝙ attributa ei, aut attribuũtur eidem fini, aut eidem agẽti, aut eidem subiecto, sicut nouem prædicamenta substantiæ. D.d. quoddam enim dr̃ medicum, &c. i quoddã. n. dicit̃ medicum, quia acquirit artem medicinæ, v. g. hõ medicus: & quoddam, quia conuenit actioni medicinæ, v. g. dicta. D.d. & quoddam, qa facit actionem medicinæ, licet non sit medicus. vetula. n. q̃ medicabat cũ illa herba, sicut dr̃, agebat actionem medicinalem, licet nõ erat meI dica. D.d. Et sic⁹ etiam ens dicitur multis modis. sed omnes illi modi attribuuntur vni primo. i. & sic⁹ hoc nomen ens, licet dicatur multis modis, tñ in omnibus dicitur ens, quia attribuitur primo enti substantiæ. & istæ attributiones in vnoquoque eorum sunt diuersæ. prædicamẽta enim attribuuntur substantiæ, non quia est agens aut finis eorum, sed quia constituunt̃ per illam, & subiectum est eorum. & vsr non dicunt̃ entia, nisi quia sunt dispositiones entis, & multi homines negãt ea esse. albedo enim non est, sed album: K D incœpit declare modos, fm quos attribuunt̃ substantiæ, & d. quædã enim dr̃ entia, &c. i. quoddam dr̃ ens, quia est existens per se, & est substantia: & quoddam dicit̃ ens, quia est passio substantiæ. & intendit per viam ad substãtiam motum ad substantiam. motus. n. dicitur ens, quia est via ad verum ens. Et intẽdit per relationem, quia est comparatio entis ad ens. & intendit relationem, q̃ dr̃ ens, fm ꝙ determinatũ est I alijs locis. & dr̃ ẽt ens illud, quod est priuatio entis. & hoc nomen ẽt ens dicitur modo cõsimilitudinis. dr̃. n. substantia illud, quod facit substantiã, sicut dicentes hic esse virtutes & formas facientes substantiam. & sic⁹ dicit̃, ꝙ elementa substantiæ sunt substantiæ. & hoc intendebat, cũ d. aut generantia substantiam. D. d. aut aliud. i. & dicit̃ ẽt ens illud, quod extstit in substantia. & hoc vsr est cæteris prædicamentis. D d. aut qa negãt, &c. i qm̃ quemadmodum hoc nomen ens dr̃ de oĩbus istis modis, ita etiam dicitur de negatione & affirmatione. Et intendebat per hoc, ꝙ hoc nomen ens dr̃ de primis intelligibilibus, & secũdis: & sunt res Logicæ. Et, cum declarauit, ꝙ hoc nomen ens dr̃ omnibus modis istis, incœpit declarare ꝙ cognitio eorum, quæ dr̃ tali modo, est vnius scientiæ, & d. Quemadmodum igit̃ scientia vna consyderat de rebus attributis sanitati, s. medicinæ, ita vna scia debet consyderare de omnib⁹ attributis enti. D.d. Qm̃ non est vnius scĩæ consyderatio, &c. i. res enim, q̃ habent vnam sciam, non tm̃ sunt, quarum subiectum est vnum genere, aut specie dicto vniuoce, sed quæ-

Prędicamẽta accidentiũ nõ attribuuntur substãtiæ, quia sit agens, aut finis eorũ.

quarum eẽ attribuitur vni fini⁹, aut vni agẽti, aut vni subiecto. Et dixit hoc, quia ista est dispositio entium, s. quæ attribuuntur vni fini, aut vni complemento. & hoc est quæsitum in hac scientia. D.d. Et, quia ista dicuntur, &c. i. &, quia declaratum est ꝙ hoc nomen ens dr̃ modo modorum rerum⁹, de quib⁹ dr̃ hoc nomẽ vnum, manifestum est, ꝙ vna scia consyderat de ente. & dispositio in hoc modo generis est sicut dispositio in genere, quod dicitur vniuoce: quia prædicabilia essentialia inueniuntur in hoc genere, quod dicitur multipliciter, sicut inueniunt̃ in genere, quod dr̃ vniuoce. sed hoc nõ inuenitur in genere, quod dicit̃ æquiuoce. & licet ĩueniatur in quodam aliquod verum, tñ non est essentialiter. possibile ẽ. n. vt aliquod prædicabile prædicetur vere de aliquo noĩe æquiuoco, v. g. omnis canis est pulcher. sed nõ inuenitur in eis prædicabile essentiale omnino. D.d. Et scientia, quæ est scientia in rei veritate, &c. i. & manifestum est, ꝙ vera scĩa in talibus rebus, quæ dicuntur per attributionẽ, est scientia primi, quod est in illo genere, per cuius continuationem cum alijs attribuuntur illa alia ei, & à suo nomine denominantur. D. dedit aliam propositionem manifestam, & d. Si igitur hoc prius sit substantia, &c. i. si igitur prius decem entium est substantia, vt post declarabitur: & Philosophus est ille, qui scit primas causas omnium, necesse est vt cognitio principiorum substantię sit accepta in definitione Philosophi. Dicitur enim, ꝙ Philosophus est ille, q̃ scit principia & cãs substãtiæ. & ista est declaratio ꝓdictæ qõnis, in qua dr̃, vtrũ vnius scĩæ est consyderatio de substantia, aut non. D.d. Sed vnũquodq; genus, &c. i. & ẽt manifestũ est, ꝙ quodlibet genus entium hẽt vnã artẽ, & vnam scĩam consyderatẽ in oĩbus spẽbus illius generis. v. g. ꝙ sonus est vnum genus, & hẽt vnã scĩam consyderantem in oĩbus spẽcieb⁹ sonorum, s. Musicam. D.d. Et ideo dicimus, ꝙ consyderatio, &c. i. & hoc, qd d. manifestum est ex prædictis. Posuit. n. ꝙ quodlibet vnum genus habet vnam scĩam: & manifestum est ꝙ ens est vnum genus: ergo ens hẽt vnam scĩam. D.d. formæ autem sunt formæ formarum. i. formæ autem, quas quidam dicunt, cõsyderandæ sunt in hac scientia. sicut enim apud dicentes eas formæ formarum entium, & ita hæc scientia consyderat de formis: ergo consyderat de formis formarum.

Si itaq; ens, & vnũ idẽ, ac vna natura sunt, propterea ꝙ seinuicem sequunt̃, quemadmodum principium, & causa, sed non ꝙ vna ratione significãtur, * nihil quidem refert, si etiam similiter putabimus, quinimmo magis proderit. Idem enim vnus hõ, & ens hõ, ac hõ. & non significat diuersum alicuid fm dictionem repetitam, i. homo, & homo, & vnus homo. Patet autẽ ꝙ non separatur ens, nec in generatione, nec in corruptione. sĩmiliter & ſ vno. Quare manifestũ est ꝙ additio in his idẽ significat, & ꝙ vnum nihil aliud est præter ens. Itẽ cuiusq; substãtia vnum est, non fm accidẽs: similiter & * ipsum ens quoduis.

* a.l. nihil autem.

* a.l. quod ꝓpric ens

vnũ ꝙ hie, aut ſpẽ dicto vniuoce, ſ quarũ eſt attribuit vni fini, aut vni agẽti, aut vni ſubꝺto.

Analogia ſit facere ꝓdicatũ eſſentiale.

Poſſe ẽ vt aliquid ꝓdicatũ vere ꝓdicet̃ de aliquo noĩe, æquiuoco, tñ nõ inueniat̃ in eis ꝓdicatis eſſentiale oĩno.

A

B

C

D

E

F

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Quare quot vnius species, totidem & entis sunt, de quibus ipsum quid est speculari, eiusdem genere scientię est. dico autem, vtputa de eodem, & simili, cæterisque huiuscemodi. ferè autem omnia contraria ad hoc principium reducuntur.

Vnum autem & ens cum sint idem, et habeant eandem naturã, consecutio vtriusq; ad alterum est, sicut consecutio principij & causæ vnius ad alterum, non quia eadem
H *definitio significat vtrunq;. Nulla autem differentia est inter ea, & si existimantes fuerimus tali existimatione. Sermo enim dicẽtis homo vnus, aut homo est, aut homo iste, idem significat, & non diuersa significat apud iterationem. Manifestum est. n. quòd sermo dicens homo iste, & homo vnus, & homo est, non significat diuersa: cũ non sit differentia inter dicere homo iste, & homo, neq; in generatio*
I *ne, neq; in corruptione. et similiter est etiam de vno. Manifestum est igitur quòd additio in istis significat idem, & non significat vnum aliud ab ente. Et etiam substantia cuiuslibet est vna non modo accidentaliter: et ideo dicimus, quòd substantia cuiuslibet vnius cõis est esse eius. Manifestum est igitur, quòd formæ vnius sunt secundũ numerum formarum entis, & vnius scientiæ est cõsideratio similiter de istis formis. s. quòd vnius scientiæ est cõsideratio de conuenientibus, & similibus, & de alijs rebus similibus. & vniuersaliter oĩa cõtraria attribuuntur huic primæ scientiæ.* K

Cũm declaranit, q̃ vnius scientię est consyderatio de ente & de causis suis, s. substantia, & de causis substantiæ, vult etiam declarare, q̃ istius scientiæ etiam est consyderatio de vno, & dicit: Vnum autẽ & ens, &c. i. cõsyderatio aũt de eo, quod significat vnũ, est istius sciæ etiam. Qm̃ vnum & ens, aut significat idem oĩbus modis, s. definitione & subiecto, aut vtrunq; conuertit̃ super alterũ, & consequit̃ illũ: quia significant eandem naturam subiecto, & duas definitiones, sicut principium & causa. Nulla n. est dria in hoc, quod intendimus inter ista duo, s. q̃ quõcunque sit illud, qui consyderat de ente, debet cõsyderare de vno. & si existimantes fuerimus, q̃ diuersas habent definitiones, tñ manifestũ est per se, q̃ perfecte consequuntur adinuicem, oẽ. n. ens est vnum & econuerso. & ista est cõsecutio, quam dixit. Et, cùm dixit q̃ nulla est differẽtia inter has duas opiniones de vno & ente, s. in hoc q̃ sciẽtia vna debet consyderare de eis, incœpit declarare ea significare eãdem naturam informa, licet diuersificentur fm modum, & d. Sermo. n. dicentis, &c. i & est necesse vt vnum & ens significẽt eandem naturã, non duas naturas diuersas: quia eadem natura intelligitur cùm dicimus vnus homo, aut homo est, i. ens, aut iste homo. quia istæ dictiones iterantur, licet importent dispositiones diuersas. Deinde confirmauit hoc, & d. Sermo. n. &c. ideſt

A ideſt, qm̃, quemadmodum manifestum est, q̃ nulla differentia est inter dicere iste homo, & homo, neque in generatione, neq; in corruptione: ita est inter dicere homo, & iste homo vnus, s. q̃ quemadmodũ non numeratur subiectum, quando dicimus iste homo & homo, neque in generatione, neque in corruptione: quia dicere nec i generatione nec in corruptione est duplex negatio hominis: ita enam est cùm dicimus iste homo, & iste homo vn⁹. hoc enim nomen vnum significat ex eo negationem, & est priuatio di
B uisibilitatis. Auic. autem peccauit Digre-sio. Opinio Auic. multum in hoc, q̃ existimauit, q̃ vnum & ens significant dispositiones additas essentiæ rei. Et mirum est de isto homine, quomodo erravit tali errore. & iste audiuit Loquẽtes in nostra lege, cum quorum sermonibus admiscuit ipse suam sciẽtiam Diuinam. dixit enim q̃ dispositionum quædam sunt intentionales, & quædam animales, siue essentiales. & dixit, q̃ vnum & ens reducuntur ad essentiam dispositam per illa, & non sunt dispositiones additę essentiæ, sicut est dispositio in albo
C & nigro & vno. Et iste homo ratio Motiuum Auicẽnæ. cinatur ad suam opinionem, dicendo q̃, si vnum & ens significãt idẽ, tunc dicere ens est vnum eẽt nugatio, quasi dicere vnum est vnũ, aut Sedo com. ens est ens. Et hoc non sequeretur, nisi diceremus, q̃ dicere de aliquo q̃ est ens & vnum, q̃ significant eãdem intentionem & eodem modo. Nos autem diximus, q̃ significant eandem essentiam, sed modis diuersis, non dispositiones diuersas essentiæ additas. & fm hoc non est dria apud istũ hoĩem inter signationes, q̃ signant eandẽ naturam modis diuersis, absq; eo q̃ signent intentiones additas illi, & inter significationes, q̃ signant ĩ eadẽ essentia dispositiones additas illi, s. diuersas ab ea in actu. Et fecerunt errare illũ hoĩem res, quarũ quædã est, qa innuit hoc nomẽ vnũ de genere noĩum denominatiuorũ, & ista noĩa signant accidens, & substantiã. Et ẽt, quia existimauit, q̃ hoc nomen vnũ significat intentionem in re carente diuisibilitate, & q̃ illa intentio est alia ab intentione, q̃ est natura illius rei. Et ẽt, quia existimauit, q̃ vnum dictũ de oĩbus p̃dicamẽtis, est illud vnũ, qđ est principiũ numerorũ. numerus aũt est accidens. vnde opinatus fuit iste, q̃ hoc nomen vnũ significat accidens in entibus: & non intellexit, q̃ vnum, qđ est principiũ numerorum, est ex entibus, de quibus dr̃ hoc nomẽ vnũ, licet sit magis dignum hoc, sicut scies in Nono tractatu istius libri. D. d. Manifestũ est igit̃, q̃ additio, &c. & intendit p additionem hoc, quod addimus vnũ & ens eidem. v. g. qm̃ dicimus iste homo, & iste homo vnus, & qm̃ dicimus, iste homo & iste homo, nec in generatione, nec in corruptione. & istæ duæ signationes sunt idem: qa dicere, iste homo significat vnum hoĩem p consignificationem. & cũ propalatur hoc nomen vnũ, nõ erit dria inter duas signationes, nisi qa in illo significatur vnũ p consignificationem, & hic per ꝓpalationem. D. induxit aliã rõcinationẽ ad declarandũ, q̃ vnũ signat de re dispositam suã naturã, non rẽ additã illi, & d. Et etiam substantia cuiuslibet, &c. i. & etiam apparet, q̃ vnum non dicitur de re addita naturæ dispositę ex

Cã errotis Auicẽnæ. Denotatiua signãt substãtiã, & accidẽs Idẽ. 3. Me. c. 16. & q ibi.

G hoc, quia substantia cuiusq; rei est vna essentialiter, non per rem additam illi. Quoniam, si res esset vnū per aliquam rem additam suæ naturæ, sicut credit Auicenna, tunc nihil esset vnum per se, & per suam substantiam, sed per rem additam suæ substantiæ. Et illa res, quę est vna, si dicitur ꝙ est vna per intētionem additam suæ essentiæ, quęretur etiā de illa re, per quam sit vna, & per quid sit vna: si igitur sit vna per intentionem additam illi, reuertitur quæstio, & procedetur in infinitum.

Deinde d. & ideo dicimus, ꝙ substantia cuiusq; vni⁹ communis est
H esse eius i. & ideo dicimus, ꝙ substā
I tia cuiuslibet vnius, per quam est vnum, est suum eē, p quod est ens.

Deinde d. Manifestum est igit', ꝙ formæ vnius sunt secundum numerum formarum entis. i. declaratum est igitur ex hoc sermone, ꝙ formæ, quas significat vnum, sunt secundum numerum formarum, & naturarum, quas significat ens, s. ꝙ vtrunq; significat decē p̄dicamēta.

Deinde d & vnius scientię est consyderatio, &c. i. & manifestum etiā, ꝙ vnius scientiæ est consyderatio
I de omnib⁹ istis formis, & de ꝓprijs eis, & consequentibus ipsas. & iā diximus prius, ꝙ vnius scientiæ est cō syderatio, &c. i. ꝙ ista scientia consyderat de conuenienti & de diuerso, & simili & dissimili, & eodē, & æquali & inæquali, & vniuersaliter de omnibus contrarijs consyderat, & reducit ea ad prima contraria. omnia enim contraria sunt consequentia ens, secundum quod est ens. & consyderatio istius scientiæ est de primis causis in vnaquaque istarum rerum.

Consyderata sunt autem hęc k
in electione contrariorum. Atq; tot Philosophiæ ptes sunt, quot substantiæ. quare necesse est vt aliqua earum prima, & alia sequens sit. sunt autem subinde habentia genera, ipsum vnū & ens: quare ēt scientiæ sequentur ista. Philosophus nanq; est, vt ille, qui Mathematicus dicitur. & hęc. n. habet partes. ac prima q̄dam, & secunda scientia est. cæteræ quoq; consequenter in Mathematibus. Cęterū, cùm vnius sit opposita speculari, vni uero L
opponitur pluralitas, negationem quoque & priuationem vnius est speculari: propterea quòd vtroque modo vnum speculatur id, cuius est negatio, aut priuatio, siue quæ simpliciter dicitur, quòd non ineſt illi, siue alicui generi. ibi siquidem vni differētia est, præter illud, quod in negatione. negatio nanque absentia illius est. in priuatione vero & subiecta quædam natura fit, de qua priuatio dicitur. M
vni autem pluralitas opponitur. quare etiam prædictis opposita, diuersum, dissimile, & inæquale, & quæcunque alia, quæ aut secundum eadem dicūtur, aut secundum pluralitatem, & vnitatem cognoscere dictæ scientiæ est. ex quibus vnū quidem est, & ipsa contrarietas. contrarietas enim differentia quædam, differentia vero diuersitas. Quare cùm vnum multipl'r dicat', hęc quoq; multipl'r qui-

A quidem dicentur. Vnius tamen est cuncta cognoscere. nō enim si multipliciter, ideo alteri⁹. sed si neque secundum vnum, neq; ad vnum rationes reducuntur, tūc alteri⁹. Cū āt ad p̄mū cūcta reducunt', vtputa q̄tcunq; vnū dīr ad primum vnū, similiter de eodem, & diuerso & contrarijs dicendum se habere. Quapropter diuidendo quoties singula dicuntur, sic attribuēdum est ad primum in vnoquoque
B prędicamento, quomodo ad illud dicitur. quædam enim cò ꝙ habent illud, quædam eo ꝙ faciunt, quædam secundum alios huiusce modi modos dicentur. Manifestum itaque quod in dubitationibus dictum est, vnius esse tam de his, q̄s de substantia rationem habere. hoc autē vnū erat eorum, quæ in dubitationibus diximus.

Et nos perscrutabimur de hac opinione, cum distinguemus cōtraria. Et diuisiones, & partes Philo
C *sophiæ sunt secundum numerū substantiarum. manifestū est igitur, quòd istæ substantiæ habent vnā substantiam priorem illis, & altiorem omnibus necessario. & prima genera sunt vnum & ens: & ideo scientiæ consequuntur hæc genera. Philosophus enim assimilatur Mathematico. scientia enim mathematica habet partes. & istarum scientiarum Mathematicarum hoc est primum, & hoc est* D
secundum. & similiter de alys secundum hūc modū. Et, cùm vnius scientiæ est consyderatio de substātijs secundū oppositionē æqualem, & æqualiter oppositū vni in situ est multitudo, manifestū est igitur quòd vnius scię ē cōsyderatio de negatione & priuatione. consyderatio. n. de vtroq; est vna, & vnius aut erit negatio, aut erit priuatio, q̄ dicitur simpliciter, quòd non est hoc, aut alicui generi. inter igitur vnū, & negationē est differentia. E
qua negatio est ablatio vnius, priuatio autem habet naturam subiectam sibi, de qua dicitur priuatio. Cùm igitur fuerit oppositum in situ vnum multo, manifestum est, quòd opponetur in loco diuersum, & dissimile, & non æquale, & alia, quæ dicuntur hoc modo, aut modo multitudinis. Et, cum scientiæ, quā diximus, ē cognitio vnius & contrarietas est vnum istorum, & vnum dicitur multis mo- F
dis, manifestum est, quòd hæc contraria dicuntur etiam de multis speciebus. Et vnius scientiæ est cognitio omnium, sicut est cognitio vnius. quoniam, si ista dicuntur de multis speciebus, tunc cognitio omnium non est plurium scientiarum: sed cognitio eorum erit plurium scientiarum, cum non fuerit proprium eis, sicut diximus aliquid vnū, & nō dicentur de vno:

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *Cùm igitur attributio omniũ contrariorum est primo, quod est primum eorũ, verbi gratia, quod omnia, quæ dicũtur vnum, attribuuntur vni priori. & similiter dicimus de illo, quod dicitur idem & diuersum, & de contrarijs. Oportet igitur determinare primo secũdum quot modos dicitur vnumquodq; istorum, & attributio eorũ suis principijs, & narrare quomodo attribuuntur eis omnia præ-*

H *dicamenta. quoddam enim dicitur primum, quia habet primum quoquo modo: & quoddam dicitur primum, quia agit aliquam actionẽ primi quoquo modo: & quoddam dicitur primum alio modo istorum modorum. Manifestum est igitur, quòd oportet scire ista, & declarare definitionem eorum, & definitionem substantiæ. & ista quæstio est vna earũ, de quibus perscrutati fuimus in capitulo quæstionũ.*

I Et nos perscrutabimur, & declarabimus, ꝙ cognitio omnium contrariorum attribuitur huic scientię primæ, cùm distinguemus fm quot modos dicuntur contraria. D.d. Et diuisiones & partes Philosophiæ, &c.i. & si diuisiones, & partes scientiæ istius, quæ dicitur prima Philosophia, sint fm numerum specierũ substantiæ: & substantiæ sunt multæ: manifestum est, ꝙ istæ substantię habent vnam substantiã priorẽ, & altiorem omnibus eorum necessario. D.d & prima genera eius sunt vnũ, & ens. i. & manifestũ est, ꝙ ge- K
nera prima istiꝰ scĩæ sunt vnum, & ens. & ideo consequunt genera partium vnius scĩæ eorum genera entium, i. fm numerum eorum erit, & consequentur partes scĩæ vnius earum, & partes entium, q̃ sunt in illa scĩa. & ideo numerus partium istius scĩæ erit fm numerum specierũ substantiarum. D.d. Philosophus. n. assimilat Mathematico, &c.i. & dispositio in partibꝰ Philosophiæ Primæ est sicut est dispositio partium Mathematicarum. quẽadmodũ enim Mathematicarũ quædã est pars prima, v.g. Arithmetica, & Geometria L
& quædam secunda, v.g. Perspectiua & Musica, ita est dispositio ĩ partibus istius scientiæ. Pars enim prima eius consyderat de substantijs abstractis, s. non prima in doctrina, sed prima in esse. Secunda aũt consyderat de substãtia sensibili, & hoc est secundum in esse. primum autẽ in cognitione est substantia sensibilis. Consyderatio. n. de substãtia sensibili & accidentibus suis est prima in cognitione. consyderatio autem in substãtia abstracta est postrema in cognitione, & prima in esse: & iõ M
dr̃ scientia Metaph. Et, cum declaratur, ꝙ ista scĩetia cõsyderat de vno, cui opponitur multitudo, & cõsyderatio de oppositis est vnius scĩętiæ, incœpit declarare hoc, & d. Et, cum vnius scientiæ est consyderatio, &c.i. & cum necesse est vt eadem scientia cõsyderet de oppositis in substãtijs: & multitudo opponit vni: manifestum est, cum ista scientia consyderet de vno, ꝙ debet consyderare de multitudine. D.d. manifestũ est igit, &c.i. necesse est cũ consyderatio istius scĩæ sit in affirmatiuo & nega-

A negatiuo, vt cõsyderet ẽt de vno & multitudine. quia vnum, aut significat negationem multitudinis, aut priuationem eius, s. priuationẽ absolutã, non priuationem, q̃ est alicuius in aliqua hora, & non in alia: & in aliquo subiecto, & non in alio.
D.d. ĩter igit vnum, & negationem, &c.i. & diximus, ꝙ vnum, & multũ aut opponũtur fm negationẽ & affirmationem, aut fm habitũ & priuationem: quia dr̃ia est inter priuationem, & negationẽ. negatio. n. est ablatio alicuius negati simpliciter, priuatio aũt est ablatio eius à natu-
B ra terminata. &, cum illa natura fuerit dispositа per priuationem, erit illud ĩ forma affirmationis. & hoc intendebat cum dixit: de qua dr̃ priuatio. Et dr̃ia inter negationẽ & priuationem declarata est in Logica. Modus aũt, fm quem vnum & multũ sunt opposita, declarabitur in tractatu, ĩ quo loquitur de vno & multo, & de alijs contrarijs. D.d. Cum igitur fuerit oppositum in situ vnum multo, manifestum est, &c.i. & manifestũ est ꝙ, cũ oppositũ vnius est multũ, ꝙ idem opponitur diuerso, & simile oppont dissimili, & æqua-
C le opponitur ad non æquale, & talia similia, quæ opponunt sibi hoc modo, aut nõ vnius & multi. D.d. Et, cũ scĩę, quam diximus, est cognitio, &c.i manifestũ ẽ igit, ꝙ istius scĩæ ẽ scire vnũ: & hoc nomen vnũ dr̃ de cõtrario fm ꝙ vnũ dr̃ contrariũ, & vnũ dr̃ de multo: manifestũ est, ꝙ hoc nomen contrariũ dr̃ de multis rebus. D.d. Et vnius scĩæ est cognitio oĩum, &c.i. & necesse est pp oĩa ista, vt vnius scĩæ sit cognitio oĩum modorũ contrariorũ, & est ista scĩa. est. n. eius cognitio modorũ vnius, D.d. qfn, si ista dr̃, &c.i. qfn si ista D
dr̃ de multis rebus, tunc cognitio eorum nõ erit multarum scĩarum. multa. n. q̃ sunt multarum scĩarum, sunt multa, q̃ non attribuunt vni, ista autem, quæ attribuuntur vni, sunt vnius scĩę, sicut prius declarauimus. D.d. Cum igit attributio omnium contrariorum est primo, q̃d est primum eorũ. v.g. &c. i. & cùm omnia ista habẽt primum, cui attribuunt. & fuit necesse in hac scĩa scire primum in vnoquoq;, & qũo attribuunt ei ea, q̃ cõtinent in illo genere, v.g. ꝙ necesse est scire vnũ, cui attribuuntur oĩa, quæ dicunt vnũ, E
& similiter est dispositio de contrarijs, & de eodem, & de diuerso: oportet igitur præscire fm quot modos istorum dr̃ vnumquodq; eorum. Deinde d. scire attributionem eorũ ad sua principia. & hoc fecit ĩ tractatu quinto. in illo n. tractatu posuit ĩtentiones omnium nominũ, de quibus consyderat ista scĩa. D.d. & narrare qũo attribuuntur, &c.i. & narrandum est quid est primum ĩ vno quoq; genere istarum rerũ. ista. n. inueniũtur plus q̃ in vno tractatu. v.g. quia vnum inuenitur in quanto, & in quali, & in substantia: & pri F
mo quærendum est primũ in prædicamento substantię, deinde ĩ vno quoq; aliorum prædicamẽtorum.
D.d. quoddam enim dicitur primum, quia habet primum, &c.i. & similiter oportet scire fm quot modos dicitur primũ. quoddam enim dicitur primum, quia hẽt spẽm specierum primi: & quoddam dicitur primum, non quia habet aliquam spẽm spẽrum primi, sed qa hẽt aliquã actionẽ, aut passionẽ primi i. aut agit, aut recipit actionẽ aliquã

Vide. 10. Met. tex. com. 9.

actio-

G actionū primi. D.d.Manifestū est igitur, ꝙ oportet scire, &c.i. & cum ita sit, est manifestū, ꝙ oportet Philosophum scire definitiones substātię istarum rerum, & definitionem substantiæ, quæ est causa oūm istorū. D.d.& ista quæstio est vna earum, &c.i.& ista, q̄ hic declarauim⁹ esse consyderanda in hac scientia, est vna quæstionum difficilium, de quibus perscrutati fuimus in tractatu præcedenti.

Philosophi ē d̄ oūs posse speculari.

Et Philosophi est de omnib⁹ posse speculari. Si.n. non Philosophi, quis erit, qui consyderabit, si idem Socrates, & Socrates sedens? aut si vnum vni contrarium? aut quid est contrarium, aut quoties dicitur? similiter de cęteris quoꝙ huiusce modi? Cū itaqꝫ vnius, prout vnius, & entis prout entis, hæ per se passiones sint, & non prout numeri, aut lineæ, aut ignis, patet ꝙ illi⁹ sciētiæ est, & quid est cognoscere, & accidentia eis. Et non in hoc errant, qui de his consyderant, tanquam non philosophātes, sed q̄m substantia, de qua nihil sciunt, prior est. Nam, quemadmodum & numeri, prout numerus est, pprię passiones sunt, vt imparitas paritas, commensuratio æqualitas, excessus defectus, & hæc tum absolutis, tum mutuo relatis insunt numeris, similiter solido, & immobili & mobili, & leui & graui aliqua, ppria sunt, ita & enti, put ens est, quæ dā propria sunt. & hęc sūt, de quibus veritatem consyderare Philosophi est. Signum autē est, ꝙ Dialectici, & Sophistæ eā dem quidem, quā Philosophus subeunt figuram. Sophistica.n. apparens solum Sapientia est. Dialectici quoꝙ de omnib⁹ disputāt. ens vero commune omnibus est. Disputant autem de his. s. eò ꝙ hæc propria Philosophiæ sunt, circa idē.n. genus Sophistica, & Dialectica versatur cum Philosophia. verum Philosophia ab hac quidem mō potestatis, ab illa vero electione vitę differt. Dialectica autem est tentatiua, de quibus Philosophia ē cognitiua: Sophistica vero apparens, existens vero minime.

Vnius vt vnū, & entis vt ens, cædē sunt passiones. Vni⁹ sciæ ē quid est cognoscere, & accidentia eis.

Et oportet Philosophū habere posse cōsyderādi in oībus istis. Quoniam, si hoc non est Philosophi, quis igitur debet perscrutari de sermone dicentis, quòd Socrates est sedēs et de sermone dicentis quòd Socrates est stans? & , si isti duo sermones sunt idem? & , si vnum est cōtrarium alteri, quid est contrariū, & secundum quot modos dicitur? & similiter de alys similibus ? Cùm igitur ista, & similia sint accidentia vnius solius, & passiones entis simpliciter, & non sunt passiones vnius & entis, secundum quòd sunt numerus, aut linea, aut ignis, manifestum est, quòd scientia, quæ notificat vnum & ens, debet scire quid sit vnum & ens, & quæ sunt accidentia, quæ accidūt eis. Perscrutātes igitur de talibus

rebus

A *rebus non peccant, quia nō perscrutantur de rebus Philosophiæ, sed peccant, quia non perscrutātur de substantys istarum rerū, quæ sunt priores. Quemadmodum.n. numerus, secundum quòd est numerus, habet accidentia propria, s. par et impar, & æquale & inæquale, & addens & diminuens, & ista sunt numeri, per se, & sibi adinuicem, et similiter substantia mobilis & immobilis, & graue &*

B *non graue, habent alia accidentia prima propria, sic & ens simpliciter habet accidentia propria. et ista accidētia sunt, de quibus Philosophū oportet perscrutari. Et signum eius est, quoniā Logici et Sophistæ laborant in hoc, quòd Philosophus debet laborare. Scia.n. Sophistica est scia deceptoria tantū. Logici aūt loquuntur de omnibus rebus. et ens est scia communis oībus. Et manifestum est, quòd isti*

C *loquuntur de istis rebus, quæ sunt propriæ Philosophiæ. Scientia enim Sophistarum et Logicorū reducuntur in vnum genus, scilicet genus Philosophiæ. sed differt Philosophia ab altera illarum modo virtutis, ab alia autem per consyderationem regiminis vitæ. Logicus enim scit illud, quod scit Philosophus: Sophista autem existimat scire, & nescit in rei veritate.*

Philosophus debet pscrutari de talibus istis qōnibus, s. q̄ contingūt enti, in eo ꝙ est ens. Qm̄, si Philosophus nō debet pscrutari de sermone dicētis, v.g. ꝙ Socrates est sedēs, aut nō sedēs, aut stans vtrū isti duo diuidāt falsum & verū, aut nō, quis igit̄ debet? Et sit̄ qs debet pscrutari de contrario, vtrū habeat vnū cōtrariū, aut plus, & quid est cōtrariū, & fm quot modos dic̄ cōtrarium, & similiter de alijs rebus, quę assimilātur istis? Et intendebat, qm̄, cū manifestū est, ꝙ istę qōnes perscrutandę sunt in aliqua arte, & est manifestū, ꝙ scię particulares non perscru- E tant de eis necesse est vt ista scia vlis perscrutet̄ de eis. D.d. cū igit̄ ista, & similia sint accidentia vnius, &c.i. & cū istæ qōnes, & sui similes sunt accidentia vniusin eo ꝙ est vnū, & accidentia entis in eo ꝙ est ens, nō accidentia vnius in eo ꝙ est vnū, aut numerus, aut linea, aut vnus ignis, neq; accidētia entis fm ꝙ est ens numerus, aut ens linea, aut ens ignis, manifestum est scia, quæ debet declarare ens fm ꝙ est ens, & vnū fm ꝙ vnū, debet scire quid est vnū fm ꝙ est vnū, & quid est ens fm ꝙ est ens, & q̄ sunt accidētia essentialia ꝓ pria eis. D.d. Perscrutantes igitur, &c.i. quòd illi, qui opinantur quòd perscrutatio de istis rebus non est necessaria, non solum peccant, quia dimittunt perscrutationem de rebus, de quibus Philosophus habet perscrutari, sed & quia per hoc ꝙ dimittunt perscrutationem de istis, dimittunt perscrutationem de alijs rebus, quæ sunt principia omnium entium: & sic accidit eis, vt nullum ens sciant quod sit in rei veritate.

F Qui opinātur sciam istā nō ē necessariā accidit eis vt nullum ens sciāt rei veritate.

Deinde dedit rationē super hoc, &

d. Quem-

Universidad de Deusto
Biblioteca

C d. Quemadmodum.n. numerus fm
q̄ est numerus,&c.i.& ēt manifestū
est.q̄ quemadmodū numerus, fm
q̄ numerus est, hēt accidentia pro-
pria,de quib⁹ consyderat Aritme-
ticus,v.g.parem & imparem, & ad-
dens & diminuens, & quædā istorū
accidentium sunt accidentia ,ppria
quibusdam : & similiter substantia
mobilis habet accidentia propria,si
militer substantia immobilis,& sub
stantia grauis & non grauis habēt
accidentia sibi propria,sic ens, fm q̄
est ens habet accidētia propria sibi.

Ex hoc patet ens habere proprias passiones.

H D.d.& ista accidentia sunt,&c.i. &
de istis accidentib⁹,q̄ sunt entis, fm
q̄ est ens,debet Philosoph⁹ perscru
tari. D.d. Et signum eius est,qm̄ Lo
gici,&c.i.& signum eius,q̄ Philoso
phus debet perscrutari de ente,& de
suis accidentibus,est, qm̄ illi,qui vo
lunt assimilare se Philosophis, labo
rant in perscrutando de istis inten-
tionibus,sicut Philosoph⁹ debet la-
borare.& hoc fuit ita, q̄ isti ēt con-
syderant de ente cōsyderatione vīi.

Cōe ēt Logico Sophistę & Metaphysico loquid en

I D.d.Scientia enim Sophistica, &c.
i.scīa autem Sophistarum est scien
tia,q̄ existimatur esse scīētia, sed nō
est sic. Logici autem loquunt de his
oībus,de quibus Sophista,& Philo-
sophus:& cōe est eis loqui de ente .
Et,cùm d.q̄ isti conueniunt in sub
iecto,dedit modum,fm quem diffe
runt,& d.scientia enim Sophistarū,
& Logicorum,&c.i. gen⁹ enim ista
rum trium,in quo consyderant, est
vnum,& est ens simpliciter. sed Phi
losophia vera differt à Logica per
modum scīētiæ. Philosophia enim
consyderat de ente consyderatione
demonstratiua. Logica autem con-
syderatione probabili. Sophista ve
ro diuiditur ab eis per intentionem

Philosophia vera differt a Logica per modū scientiæ. Sophista vero diuidit ab eis p intentionem in tentā in via.

intentam in via. Sophista.n. intēdit
se videri Philosophum, vt acquirat
gloriam,aut aliud gratiarum huma
narum. Philosophus autem tm̄ in-
tendit scire verum. D.d. Logicus n.
scit illud, quod scit Philosophus i.
& d.q̄ Philosophia & Logica diffe-
runt modo scīæ.quia Logicus scit il
lud,quod scit Philosophus : sed vn⁹
eorum scit quod scit demonstrati-
ue,& alius probabiliter. Sophista au
tem nullam habet scientiam, sed tā-
tum facit existimare se esse scien-
tem,& non est.

Item contrariorum altera co-
ordinatio priuatio est, & cūcta
ad ens & non ens, & vnum &
pluralitatem reducuntur, vtpu
ta status quidem vnius est,mo-
tus vero pluralitatis. Entia ve-
ro,& substātiam ferè cuncti cō-
cedunt ex contrarijs compositā
esse. oēs etenim principia aiunt
esse cōtraria. quidam par & im
par,quidam calidū & frigidū,
quidam finem & infinitum, q̄
dam amicitiam & cōtentionē.
cætera quoq; omnia videntur
reducta ad vnum, & pluralita-
tem. accipiatur.n. reductio à no
bis. principia vero & omnino,
& quę ab alijs,in hæc tanq; ī ge
nera cadunt. Manifestum itaq;
ex his etiam est, q̄ vnius scīēnq
est ens,prout ens est,speculari.
Cuncta etenim, aut contraria,
aut ex contrarijs. principia ve-
ro contrariorum,vnum & plu-
ralitas. hæc autem vnius scien-
tiæ,siue fm vnum dicantur, si-
ue non: sicuti fortasis & veritas
se habet. Et quamuis vnum mul-

A multipliciter dicat̄, ad primum
tm̄ cętera reducent̄,& contraria
similiter. Ac ppea & si ens, aut
vnū non est vīt,et idē in oībus,
aut separatū, sicuti fortasis nō
est,hæc nihilominus ad vnū,il-
la vero consequenter. Et ppea,
non est Geometrę quid contra-
rium,aut perfectū, aut vnū,
aut ens, aut idem,aut diuersum
sit speculari, nisi ex suppositō.
Quòd igitur vnius scīæ est ens
prout ens est, & q̄ ei prout enti
insunt speculari, manifestū est:

B et q̄ non solum substantiarum,
verū ēt eorum, quę substantijs
insunt eadē speculatiua est, ac il
lorū,quæ dicta sunt: & de prio
ri & posteriori,et genere & spe-
cie, & toto & parte, cæterisque
huiusce modi.

Et etiam, quia priuatio est vna diuisionum contrariorum,& om-nū,quæ attribuuntur enti & non enti,& vni & multo, sicut quies attribuitur vni, & motus multo.

C *Et oēs dicunt,quòd entia, & sub-stantia componuntur ex contra-rijs. & omnes loquentes dicunt, quòd principia sunt contraria. quo rum quidam dicunt, quòd princi-pia sunt par & impar, & quidā calidum & frigidum, et quidam finitum & infinitum, et quidam litem & amicitiam. & hoc ap-paret quòd omnia ista & alia at-tribuuntur vni, & multo. & ideo sciēdum est cui attribuuntur ista.*

principiorum autem aliorum ab D
istis ista sunt quasi genera. Et manifestū est ex his, quòd vnius scientiæ est consyderatio de ente. Omnia.n. aut sunt contraria, aut ex contrarijs. et principia contra-riorum sunt vnū & multum. & vna scīa habet cōsyderare de istis, & si dicuntur de vno, & si nō di-cuntur. & videtur quòd iste ser-mo cōuenit veritati. Sed si vnum dicitur multis modis, tunc omnes modi eius attribuūtur vni primo, E
sicut alia contraria attribuuntur primo. Et iste sermo est possibilis, & si ens, et vnum non fuerint idē vniuersale prædicabile de omni-bus etiam, & si non differunt ab alys. videtur.n. quòd non est sic : sed quædam attribuuntur vni, et quædā ei, quod consequitur vnū. Et ideo Geometra non habet dice-re quid est contrarium, et quid est vnum, & quid perfectum, & idem et diuersum, nisi secundum F
modum arocenix. Manifestum est igitur, quòd vna scientia habet consyderationem de ente simpli-citer, & quòd ista scientia ha-bet consyderare non de substantijs tantum, sed de his, quæ sunt sub-stantiarum etiam, scilicet præ-dictis, & ante & post, & gene-re & forma, & vniuersali & particulari, & alys similibus.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

6 G Et oportet ēt Philosophū consyderare de priuatiõe, & de modis ei⁹. priuatio. n. est vna diuisionū oppositorū. & declaratū est, ꝙ ista scia cõsyderat de oppositis. & ēt ista scia cõsyderat de oīb⁹ reb⁹: & oīa, aut sunt ens aut nõ ens, & priuatio ē nõ ens.

Priuatio ē nõ ens. vide. 1. Phy. com. 79.

Et intẽdebat declarare, ꝙ hæ duæ dñiẽ sunt vniuersaliores rerũ opinabiliũ, sicut vnũ & multũ rerũ entiũ. & d. sicut quies attribuit vni. & intẽdebat ꝙ omne indiuisibile ē immobile. & oẽ mobile ē corpus, & omne diuisibile habet multitudinẽ. D.d. Et oẽs dicũt, ꝙ entia, &c. i. & omnes cõueniunt in hoc, ꝙ principia sunt cõtraria, licet q.dã dicunt ꝙ sunt par & impar.

Oẽ indiuisibile ē immobile, & oẽ mobile est corp⁹. Idem. 6. Phy. 52.

H D.d. & hoc apparet, &c. i. & apparet de istis, ꝙ oĩbus istis cõia sunt vnũ & multũ. & ideo sciendũ est á Philosopho prima contraria, q̃bus attribuunt oĩa cõtraria. D.d. principiorũ autẽ aliorũ, &c. i. principiorũ aũt, q̃ sunt sub istis principijs, ista principia sunt q̃si genera. D.d. Et manifestũ est ex his, ꝙ vnius scię ꝙs, &c. i. & manifestũ est, cũ ista scia cõsyderat de cõtrarijs, ꝙ hẽt cõsyderare de ente in eo ꝙ ē ens. Entia enĩ aut sunt cõtraria, aut cõposita ex cõtrarijs. & caput huius cõtrarietatis ē vnũ & multũ. Et ista diuisio est fm ꝓbabilitatẽ, & si nõ fm necessitatẽ.

I Documentum. Corp⁹ quintũ nec est cõtrariũ, nec cõpositũ ex cõtrarijs. Idẽ 1. Cœ. 20. & 1 lib. de Substãtia orbis fere p totum.

corpus. n. quintũ, nec est contrariũ, nec ex cõtrario. & fit apparet econuerso, s. ꝙ q cõsyderat de ente, debet cõsiderare de cõtrarijs. D.d. & vna scia hẽt cõsiderare, &c. i. & vna scia habet considerare de vno & ente, si dicant de vno, aut pluribus. Et videtur, ꝙ iste sermo cõueniat veritati, scilicet ꝙ ens & vnũ dicunt multis modis. sed & si dicantur multis modis, attribuunt tñ alicui primo ī eis, sicut alia cõtraria attribuuntur alicui primo in eis. Et d. hoc q.a, si non essent attributa alicui vni, nõ cõsideraret de eis vna ars. & d. hanc quæstionẽ pp errorẽ dicẽtis ens eẽ vnũ. K Dubitatio.

D.d. Et iste sermo ē possibilis, &c. idest ꝙ diceree vnũ significare multum est ponẽ. & si ens & vnũ non significãt nisi vnã intentionem vlem in oĩbus rebus dictã vniuoce, neq; ēt fuerit diuersum ab oĩbus rebus.

Et d. hoc, quia isti duo modi sunt impoñes. & ideo dixit: videẽ enim ꝙ nõ est sic. i. ꝙ vnũ nõ est hmõi, s. ꝙ significet vnã intẽtionem in oĩbus rebus, neq; est ēt intentio diuersa in oĩbus rebus. D.d. sed quædã attribuuntur, &c. i. & verũ est, ꝙ quædã, de quibus vnum dñ, attribuunt primo vni, & quædam vni consequẽti primũ. & quædam vni consequenti secundũ. & sic de alijs. D.d. Et ideo Geometra, &c. i. & ideo Geometra nõ habet declarare qd est cõtrariũ, & perfectũ, & vnũ, & idem, & diuersum, nisi declararet, ꝙ aliquod istorum est negatũ ab aliquo, aut affirmatum cũ aliquo, s. fm ꝙ appropinquat illud suo subiecto, in quo considerat. D.d. Manifestum est igit, ꝙ vna scia habet, &c. i. manifestum est igit ex istis rebus ꝓdictis, ꝙ vna est scia, & ꝙ ista debet considerare de ente, fm ꝙ est ens, & de accñtib⁹ ei⁹, & est ēt manifestum ex prædictis, ꝙ ista scientia habet considerare non tñ in substantijs, sed ētin eis, quæ accidunt substãtiæ fm ꝙ est substantia, v.g. de eis, q̃ iã numerata sunt & de ante & post, & de genere & forma, & de toto & parte. oĩa enim ista sunt accidentia essentialia enti, fm ꝙ est ens: sed quædam sunt opinabilia, & quædam entia. L Dubitatio. M

Summa

A SVMMA SECVNDA.

De principiorum cognitione.

Ad Philosophum, consyderationem de Principijs omnibus communibus pertinere. Cap. 1.

Dicendum autem est, vtrũ vnius, an alteri⁹ scientiæ est de hisce, quæ in Mathematib⁹ dignitates nominant, & de substantia speculari. Patet itaq; ꝙ vnius est, & eius, q̃ Philosophi est, cõsyderatio. Omnibus enim B entibus insunt, sed nõ alicui generi separatim ab alijs. & oẽs quidẽ vtunt, quia entis, prout entis sunt. vnũquodq; aũt gen⁹ ens. at eatenus vtunt, quatenus eis satis est. hoc aũt est, quãtum illud continet genus, de quo demonstrationes afferunt. Quare, cũm pateat ꝙ, prout entia sunt, eis insunt (hoc nanq; eis cõe est) illius de his speculatio est, cuius est de ente, put ens est cognoscere. Propter ꝙ nemo eorũ, q̃ particulariter cõsyderãt, conat̃ aliC quid de his, siue quatenus vera, siue nõ, dicere. nec enim Geometra, nec Arithmeticus, sed Naturaliũ qdẽ merito hoc facientes. soli nãq; putabãt & de tota natura, & de ente cõsyderare. Cũ aũt aliquis adhuc superior Naturali sit (natura nanq; vnũ quoddã entis genus est) illius vñis, & circa primã substantiã speculatiui profecto fuerit de his ēt consyderatio. est aũt Naturalis sapientia quædam, sed non prima.

Et quærendũ est, vtrũ vna scia D *hẽt considerare de vniuersalibus, quibus vtũtur scię Mathematicæ, & cõsyderat de substãtys, aut scia de primis propõnibus ẽ alia á scia substantiarũ. Manifestũ est igitur, quòd cõsyderatio de istis est vnius scię, s. scię Philosophiæ. ista. n. sunt oĩum entiũ, & nõ sunt vnius generis propry. & oẽs scię vtũtur istis, quia sũt entis simpliciter. & genus cuiuslibet istarum est ens. & scię vtũtur istis secũdũ quãtitatẽ suffi* E *cientẽ. & ista quãtitas ē secundũ modũ eorũ, q̃ cõtinẽtur sub genere, quod volũt demõstrare. Manifestũ ē igitur, quòd istæ dignitates vñs sunt oĩum sciarũ vñr, & ens cõicat istis, s. quòd illud, quod notificat ens simpliciter, notificat ista ēt. cognitio. n. eorũ ē vna. Et tõ nullus cõsyderãtiũ de particularibus intromittit se ad dicẽdũ in eis aliquid, neq; vere, neq; nõ vere, neq; Geometra, neq; Perspectiuus. sed quidam* F *Naturales dixerũt ī hoc aliquid: quia isti soli existimãt se perscrutari de cognitione vñs naturæ, & entis. Sed, cũ alia scia ē magis alta Naturali scia (natura. n. est vnum genus generũ entis) & ideo cõsyderandum est de istis ab eis, qui perscrutãtur de cognitione totius, & de prima substantiarũ. Scia enim Naturalis est vnius modorũ scientiarũ, sed nõ est prima scientia.*

Cùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 Cùm declarauit, ꝙ ista sciẽtia cõ
G syderat de ente, & oĩb⁹ attribuisei,
vult perscrutari ét, vtrum ista scien
tia habeat cõsyderare de primis pro
positionibus vniuersalib⁹, quę sunt
principia omnis demonstrationis.
& si habet, qũo vtitur in eis, & qui
bus propõnibus. & est vna quæstio
num prædictarũ in tractatu præce
denti. Et d. Et ꝙrendũ est, vtrũ, &c.
idest & oportet perscrutari Philoso
phum, vtrũ vna scientia habeat con
syderare de principijs vniuersalibus
oĩbus scientijs speculatiuis, & consy
derare de substantia: & sic erit ista
H scia consyderans de hoc, sicut consy
derat de substantia: aut scia, quæ cõ
syderat de prĩcipijs cognitionis vni
uersalis, est alia a scientia, quæ cõsy
syderat de principijs substantiæ.

D.d. Manifestũ est igit, &c. idest,
dicam⁹ igitur ꝙ manifestum est ex
hoc, quod dico, ꝙ consyderatio de
istis principijs est vnius scientiæ, s.
istius, quæ est scientia Philosophi.
Ista enim principia sunt cõia om
nibus generibus entium, de quibus
cõsyderant artes speculatiuæ. & qd
est cõe omnibus generibus entis est
accidentium entis fm ꝙ est ens: &
I quod est tale, debet consyderari ab
eo, qui consyderat de ente simpli
citer, s. Philosopho. Et, quia omnis
scientia vtitur aliquo proprio, & iã
d. ꝙ oẽs scientiæ vtuntur istis, incœ
pit dicere modum, fm quem scientiæ
particulares vtuntur istis principijs
vniuersalibus, & d. & oẽs scię vtun
tur istis, &c. idest & scientiæ particu
lares vtuntur his principijs, qa sunt
entis, fm quod est ens, quod est gen⁹
omnium. Et, quia aliquis potest di
cere, qũo scientiæ particulares vtunt
re, quę non est sui generis, incœpit
declarare modum, quem declarauit &
in Posterioribus, & d. & scĩæ vtunt
istis fm quantitatem, &c. i. & scien
tię particulares vtunt quolibet isto
rum principiorum vniuersaliũ, nõ
fm ꝙ sunt vniuersalia, sed fm quan
titatem sufficientem illi scientiæ, fm
ꝙ arctantur ad subiectum propriũ,
de quo cõsyderat illa ars: sicut dicit
in Posterioribus. v.g. quia Geome
tra dicit in loco huius, de nullo si
mul affirmatio & negatio, illud, qđ
est appropriatũ suo subiecto, ꝙ scili
cet omnis linea est symetra aut asy
metra, & æquale siue aut inæquale
non sunt fm collocationem specie-
rum sub vno genere, sed fm colloca
tionem proprij sub cõi. & hoc, sicut
declaratũ est in Posteriorib⁹. D.d.
Manifestum est igitur, ꝙ istæ digni
tates, &c. i. & cùm omnis scientia cõ
syderat de istis principijs modo pro
prio, manifestũ est, ꝙ scientia, quæ
vtitur eis p se, & generaliter, est vtis
omnibus scĩtijs: & est Philosophia.

D.d. & ens cõieat, &c. idest, & com
municat istis principijs in cognitio
ne ei⁹. qui enim scit ens, scit illud ex
istis principijs. necessaria enim ẽ in
cognitione entis principior ũ cogni
tio. D.d. Et ideo nullus cõsyderan-
tium, &c. i. & quia scientia istorum
est vtis, nullus loquentium in scien
tijs particularib⁹ intromisit se ad lo
quendum de eis, sed tm̃ quidã Na
turales locuti sunt de istis. existima
enim, ꝙ sua scientia est vtis, quę de
bet cõsyderare de ente fm ꝙ est ens,
& causa huius existimationis est, s.
ꝙ nullũ est ens nisi naturale. D.d.
Sed, cùm aliqua sciẽtia fuerit magis
alta. idest, sed cùm declaratum est ꝙ
alia scientia est magis alta, & magis
communis scientia Naturali: & ista
debet

Prõ Posse norũ tex. com. 24.

A debet cõsyderare de ente abstracto,
& de entibus abstractis, qm̃ scĩa Na
turalis non consyderat nisi in qui
busdam generibus entium, s. mobi
libus: necesse est vt ista scientia per
scrutetur de istis principijs & pro
positionibus. & hoc intendebat, cũ
d. & ideo consyderandũ est de istis,
&c. Et intendit per primam substã
tiã primũ principiũ substantiarũ,
& est Deus & scientia Naturalis nõ
est ista scientia, quia non consyde
rat de primo ente. Primum aũt hic
B est illud, quod est prius esse & nobi
litate & causalitate.

Quæcunq; vero quidam eo
rum, qui de veritate dicũt, quo
nam modo oportet admitti, di
cere conant̃, pp ignorantiã Re
solutiuorũ hoc faciunt. oportet
enim accedere hæc edoctũ, sed
nequaquam, dum audiunt quę
rere. Quòd itaq; Philosophi, &
eius, qui de tota substãtia, quo
ad natura fert, speculatur, etiam
de principijs syllogisticis est cõ
C syderare, manifestum est. Decet
autem illum, qui maxime circa
quodq; genus cognoscat, vt di
cere habeat certissima rei prin
cipia. quare & illum, qui de en
tibus, prout entia, omnium cer
tissima, hic aũt est Philosoph⁹.
Oĩum autem certissimũ princi
pium est, circa quod impossibi
le est mentiri. Notissimum ete
nim, vt hmõi sit, necesse est. cir
ca nanq; illa, q̃ non cognoscunt,
decipiuntur omnes. Et non ex
suppositione, quod enim neces
se est illum habere, qui quoduis
entium intelligat, hoc non ẽ sup
positio, quod aũt cognoscere il-
D lum necesse est, qui aliquid co
gnoscat necesse est, vt veniat ha
bens illud. Quòd igit̃ tale prin
cipium omnium certissimũ est,
patet. Quid autem illud sit, de-
inceps dicamus.

Neutralis scia consyderat de primo ente, qđ ẽ in rerũ natura. vide. 1. Phy. cõ. vlt. & Phas

Oĩum certissimum principiũ ẽ circa qđ impossibile ẽ mentiri.

Quidam autem loquentes intro
mittunt se ad declarandum veri
tatem, & quomodo scienda est ve
ritas: sed non possunt hoc, quia ne
sciunt Analytica. sed oportet ad
discentem verum primo scire ista,
E *& non quærere ea, cum quæretur*
ab eo de eis. Manifestum est igitur
ex istis prĩcipijs, quòd Philosophus
debet consyderare de rebus, q̃ sunt
magis altæ omnibus substantijs in
rei veritate, & debet perscruta-
ri de principijs syllogismi. & qui
habet cognitionem alicuius gene-
ris debet posse narrare, quæ sunt
principia illius generis permanen-
tia in rei veritate. & ideo oportet
illum. qui habet cognitionẽ entiũ
F *simpliciter, vt possit narrare quæ*
sint principia eorum in rei verita
te. Philosophus autem habet cogni
tionem entium simpliciter, & ip-
se potest narrare principia vera.
Et primum in rei veritate, quod
est magis permanens quàm alia
principia, est illud, in quo deceptio
non est possibilis. Necesse est enim
vt istud principium sit valde ma
nifestum, et notum. homines enim

G *non decipiuntur, nisi in eo, quod nesciunt. Et oportet illum, qui habet cognitionem alicuius entis, scire primum in rei ueritate sine anaron. hoc enim primum non habet anaron, sed necesse est concedere illud illum, qui habet cognitionem entis. hoc enim necessarium est ei. Manifestum est igitur quod primū verū permanens magis quam alia principia est, quod narrauimus. Et paulo post narrabimus,*
H *quod est primum.*

8 Cùm declarauit, q̄ ista scientia habet cōsyderare de principijs cognitionis, vult declarare modū cognitionis, qui ē possibilis principijs, & modum, qui est impossibilis, & d. Quidam autem loquentes, &c.i. q̄dam aūt loquentes in sciētijs speculatiuis volunt demonstrare primas propositiones. & isti sunt, quos dixit in Posterioribus, quibus contingit aut circulo, aut demonstratione procedere in infinitū. D.d & quomodo sciēda est veritas. i. quærebāt
I quibus propositionibus, & quibus principijs oportet scire verū existēs in primis propositionib⁹. & hoc nō possunt, quia non inueniunt propositiones manifestiores primis: & ēt quia contingit eis, aut circulo, aut demonstrationem procedere in infinitum. Et causa erroris eorū fuit, quia nesciunt quod dictum est in Analyticis de disputationibus primarū propositionum, & de differētia illius, quod est notum per se, & illius, quod est notum per aliud.

Prio post. tc com. 6.

Deinde dicit modum, qui sciend⁹ est ab addiscente veritatem de istis principijs, & d. sed oportet addiscentem, &c.i. sed quærens veritatem de istis principijs debet scire modos eorum, & in quo differunt ab alijs. & hoc erit, cùm fuerint parata, & nota apud ipsum, cùm quæsitus fuerit de eis, & non fuerit indigens quærere ea. Deinde incœpit dicere, q̄ Philosophus debet cōsyderare de istis, & dicit: Manifestū est igitur ex istis, &c.i. manifestū est, q̄, quemadmodum Philosophus debet consydera re de prima substātia, quæ est altior omnibus substantijs, sic habet etiā consyderare de rebus, quæ sunt magis veræ, q̄ altæ & magis altæ, s. de principijs syllogismi. syllogism⁹, n. est vnum entium, de quibus consyderat Philosophus: & Philosophus debet consyderare de principijs entium. Deide incœpit declarare hoc alio modo, & d. & ideo oportet illū, qui habet cognitionem, &c.i & quē admodum oportet habentē cognitionem alicuius generis, vt habeat posse ad sciendum principia cognitionis in illo genere, & ordines eorū in cognitione, sic oportet consyderantem in ente fm q̄ est ens habere posse ad sciendum principia cognitionis in eo q̄ est cognitio, non principia alicuius cognitionis. D. d. Et primū in rei veritate, q̄d est, &c.i. & oportet scire primū ex istis principijs q̄d est magis manifestū oībus: & illud primū est, in quo est impossibile decipi, aut errare. Et hoc, quod dixit, manifestū est. quēadmodū enī oportet Philosophum attribuere quodlibet genus generū entium alicui post in illo genere, & scire quid est illud primū, ita oportet ipm, cū cōsyderauerit de primis ꝓpōnibus, attribuere oīa, quæ sunt in illo genere, alicui primo in eis, & scire quid est illud primum, quod est causa fidei in omnibus. D. d. Necesse est enim, vt illud primum, &c.i. & descripsimus primum in cognitione, quod est illud, in quo impossibile est decipi: quia necesse ē vt illud primum sit valde manifestum & clarū nobis magis, q̄ alia. & quod est tale, impossibile est, vt aliquis decipiat in eo. omnes enim hoīes non decipiuntur nisi in eo, quod nesciūt, aut in eo, cuius cognitio non est valde manifesta. D.d. & oportet illum, q̄ habet cognitionem, &c.i. & oportet illum, qui scit primum, vt sciat verum, quod non habet contradictorium. contradictorium. n. primi est falsum. D.d. sed necesse est concedere, &c.i. quia ex eo acquirit cognitio entium. & vt omnis habens sciētiam, aut fingens se habere, necesse est ei concedere hoc principium esse. D. d. Manifestum est igitur, q̄ primum verū, &c.i. &, cùm hoc declaratum est, manifestum est q̄ primum verū, quod est magis verum omnibus alijs, debet disponi secundum q̄ dixim⁹, s. q̄ sit impose vt declaretur per aliud: & vt sit manifestum maxime, ita q̄ nulla deceptio accidat in eo. & post declarabitur q̄ principium est tale.

Idem. 2. Met. cō. 1.

Hoīes nō decipiunt nisi in eo q̄d nesciunt: aut in eo, cuius cognitio nō est valde manifesta.

Idem enim simul inesse & nō inesse eidem, & fm idem, impossibile est. & quæcunq; alia annotarem⁹, sint ad Logicas difficultates annotata, hoc autem oīum est principiorum certissimum. habet etenim dictam annotationem. Impossibile nanq; est quēpiam idem putare esse & non esse, quemadmodum quidam Heraclitum dicere arbitrabantur. non enim necesse est quæcunq; quis dicat, ea etiā putare. Quòd si non contingit inesse eidem cōtraria: annotentur autem à nobis etiam huic propositioni cōsueta, contraria vero opinio opinioni est, quæ contradictionis est. Et patet q̄ impossibile est simul eundem idem arbitrari ee, & non esse. simul etenim haberet opiniones contrarias, qui de ea re haberetur mendax. Quare omnes demonstrantes ad hanc vltimam opinionem reducunt. natura etenim hæc cæterarum quoque dignitatum omnium principium est.

Disputatio contra eos, qui contingere idem esse, & non esse dicunt, & ita arbitrari. Cap. 2.

SVnt āt qdā, q̄, vt dixim⁹, ip si quoq; dīnt, cōtingere idē esse, & nō esse, & ita arbitrari. vtunt āt hac oīone multi q̄q; eorū, q̄ de natura tractant. Nos āt nūc accepim⁹, tāquā īpose sit, de eodē simul ee & nō esse. & q̄ hoc mōstrauim⁹, q̄ certissimū hoc cunctorū principiorū est. Conant autem qdam hoc quoque, pbare, propter ignorantiā. Est etenim ignorantia, nescire quorū oportet q̄rere demōnē, & quorū nō. etenī oīno īpose ē oīum ee demōnē. in īfinitū nāque, pgrederet: q̄re nec hoc mō eēt demōratio. Si āt aliquorū nō oportet q̄rere demōnē, quod

Ignorātia quid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G magis principium esse tale iudicarent, dicere non haberent. Est autem etiam de hoc demonstrare, redarguendo ꝙ impossibile est, dummodo aliquid dicat, q̃ dubitat. Quòd si nihil, ridiculũ est quærere rationem ad eum, qui nullius habet rationẽ, quatenus nullam habet rationem. similis nanq; plantæ talis est, put talis est. Demonstrare vero redarguẽdo, dico differre à demõstratione. quia qui demonstraret, videretur petere quod à prĩ
H cipio. cùm autem alia huiuscẽ causa sit, redargutio, & non demonstratio.

Sed oportet nos distinguere primo, quòd impossibile est vt vnum sit in duobus insimul, & omni modo, & alia similia istis, quæ erunt distincta à nostra indigentia in quæstionibus Logicis difficilibus. hoc igitur est primũ, quod est magis firmum omnibus principijs. in eo enim est distinctio dicta. Nullus
I *enim hominum posset existimare quòd affirmatio & negatio sunt idem, sicut quidã existimant quòd Heraclitus dicebat. non enim est necesse quòd illud, quod aliquis dicit, existimetur esse verum necessario. Quoniam, si hoc fuerit sic, possibile erit vt contraria sint in eodem. & ideo oportet nos distinguere primo in hac propositione etiam quod assueti sumus distinguere. quoniam, si contradictoria opponũ tur sibi adinuicem, manifestũ est,* K *quòd impossibile est, ut aliquis existimet vt affirmatio & negatio sint insimul. contingit enim peccãtibus hoc peccato opinari quòd cõtrarietas est simul. Et ideo omnes, qui vtuntur hac demonstratione, perueniunt ad hanc dignitatẽ per vltimam. ista enim dignitas prior est omnibus dignitatibus vniuersalibus communibus naturatis. Et quidam, sicut diximus, fingunt possibile esse existimare quòd affir-* L *matio & negatio sint simul idem, sicut narrauimus & dicunt hoc multi Naturales. Nos autem iam diximus quòd impossibile est vt affirmatio & negatio sint simul. & ideo declarauimus quòd hoc principium est firmissimum omnium principiorum. Et quidam laborat ad declarandum hoc primum per demonstrationem propter suã ignorantiam, & paucitatem suæ instructionis. Est enim male instru-* M *ctus, qui nescit in quibus oportet quærere demonstrationem, & in quibus non oportet. impossibile. n. est vt demonstratio sit in omnibus rebus vniuersaliter. quoniã, si hoc esset possibile, tunc res essent infinitæ: & secundum hunc modum nõ erit demonstratio etiam. Si autem sunt aliqua, de quibus oportet quærere, & aliqua, de quibus nõ oportet quærere demonstrationẽ,*

neque

A *neque potest aliquis dicere quòd aliud principium est sicut istud principium, sed neque aliud prius eo. Et possibile est, vt aliquis accipiat demonstrationem secundum modum erroris, quòd hoc est impossibile, si aliquis dicat à quo quæritur in hoc. Si autem nihil dicit, rectum est deridere illum quærentem sermonem, à quo nullum sermonem habet. quoniam qui est talis, similis est plantis in hac dispo-*
B *sitione, secundum quam est. Et, si finxerit quòd differentia est inter demonstrationem secundum hunc modum erroris, & demonstrationem simplicem, quia ille, qui inducit demonstrationem, si existimauerit quòd inducit eam ex primo noto, & causa est aliud, hoc erit error, & non erit demonstratio. et omnia ista sunt concessio, quòd ser-*
C *mo aut affirmat aliquid, aut negat aliquid.*

Sine prio principio impossi. ẽ philosophari.

9 Cùm dispositum fuit primũ, qđ est manifestius oĩbus dispositionibus prone, incœpit notificare quid est hoc primum, & d. Sed oportet nos, &c i. & cùm declaratum est, ꝙ Philosophus debet consyderare in principijs cognitionis, manifestum est ꝙ primo debet distinguere primum. ꝙ si homo non concesserit, impossibile est philosophari. & est ꝙ impossibile ẽ, vt duo opposita sint ĩsimul, & eodem modo alia principia simlia istis in cognitione. v.g. ꝙ dictiones habent significationes termina D
tas, & ꝙ definitiões sunt necessariæ.

D.d. hoc igitur est primum quod est magis firmum omnibus principijs, &c.i. & principium, dicens ꝙ duo opposita non cõgreganẽ simul in eadem re, & eodem modo, est primum, & manifestius oĩbus principijs. illud enim contingit dispositionibus, quibus primum dispositur. Est enim manifestius oĩ propositione, & nullus decipit in eo, & nulla demonstratio est demonstratio, nisi concedendo istam propositionẽ. D.d. Nullus. n. hominum, &c.i. & diximus, ꝙ istud primum est il- E
lud primum, quod posuimus. quia impossibile est vt aliquis decipiat ĩ hoc primo, s. ꝙ affirmatio & negatio sint idem, sicut dicitur, ꝙ Heraclitus opinabatur hoc. D.d. nõ. n. est necesse, &c.i. & sermo istius hominis non est verus. non enim omne, quod existimatur, & dicitur, debet esse verum, adeo ꝙ homines credantur in duobus in vtroq; contradictorio. D.d. Qm̃, si hoc fuerit sic, &c.i. qm̃, qm̃ aliquis existimauerit aliquid esse, & alius existimauerit illud non esse, & vtrunq; fuerit verum, tũc negatio & affirmatio erũt F
simul in eodem. D.d. & ideo oportet nos distinguere primo, &c. ideest & ideo oportet nos dicere, in defendendo hanc propositionẽ, illud, qđ assueti sumus dicere. qm̃ manifestũ est per se, ꝙ affirmatio & negatio non congregantur insimul. D.d. cõtingit enim peccanti, &c.i. cõtingit enim dicenti hoc, opinari ꝙ duo cõtraria existant simul in eodẽ actu. v.g. ꝙ idem est calidum & frigidũ simul, & ens non ens, quod est impossi. D.d. Et ideo oẽs, qui vtuntur demon-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G demonstratione,&c.i.& testat huic opinioni hoc,ꝙ omnis,qui vtit demonstratione,& vtr syllogisino,ponit hanc dignitatẽ,s. ꝙ contradictoria non congregantur.&ideo ista dignitas est prior omnibus dignitatibus,& cõis naturaliter omnibus.impossibile enim est vt disputatio, aut ratiocinatio fiat sine illa. D. d. Et quidam,sicut diximus,&c.i.sicut diximus,quidam existimant,ꝙ idem est negatio & affirmatio. & ideo declarauimus,ꝙ hoc principium est firmius omnibus principijs, s. ꝙ, si isti non negarent hoc principium,
H non loquerentur de eo.sed, quia destruẽs hoc principium destruit Philosophiam,oportet sollicitari in defendendo ipsum Sed, quia hoc non potest demonstrari, sed tm̃ homo vtitur in defensione eius sermonibus veris,& valde ꝓbabilibus,quos nullus potest negare, & quidam errant in hoc,&existimant ipsum posse demonstrari,dicit: Et quidam laborant,&c.i. & quidam existimant possibile esse demonstrare hanc ꝓpositionem, dicentẽ ꝙ duo contraria non congregantur. & hoc cõtingit eis,quia non fuerunt instructi p
I Dialecticam:& quia ignorant differentiam inter ea, quæ indigent demonstratione,& inter ea,quæ nõ indigent demonstratione. D. d. impossibile enim ẽ,&c.i.& d.ꝙ impossibile est hoc principium demonstrari.quoniam,si hoc principium, quod est manifestissimum omniũ principiorum fuerit demonstratũ, necesse est vt omnia vtr habeant demonstrationem. Et,si principia demonstrationis habeant demonstrationem : & omnis demõstratio fiat ex prĩcipijs:necesse est,vt oĩs demõstratio habeat demonstrationẽ, & K vt procedat hoc in ĩfinitũ. & sic nulla demonstratio erit. & ideo dixit: & fm hunc modum non erit demõstratio,i. fm processum in infinitũ.

D.d.Si autem sunt aliqua, de quibus oportet quærere, &c.i. si autem posuerimus,ꝙ quędam sunt,de quibus fit demonstratio,&quædam de quibus impossibile est vt fiat demõstratio,impossibile est vt aliquis inducat demonstrationẽ,ꝙ hoc principium est verum:nisi fit demõstratio errans,si ille,qui hoc dicit, dicat aliquid,i.aliquod intelligibile.Et d. hoc,quia,cum dixit aliquod intelligibile, ponit hoc fundamentum,s. ꝙ duo opposita non congregantur insimul. D.d. Et,si finxerit, &c.& dicit hoc. quia qui non concedit hoc fundamentum,non potest dare fundamentum verum,neq; errans.qui enim intelligit demonstrationem errantem,tm̃ errat in hoc,quia accipit hoc,qđ non est cã pro cã.& ideo negans hoc fundamentũ, non põt facere demrationem, neq; modum erroris.& cum ita sit, tũc inter istas duas demrationes non est dria in hoc,adeo ꝙ aliquis fingat esse possibile demonstrationem fieri de hoc M fundamento fm modũ erroris.qm̃, cum duo opposita fuerint vera, nullus erit omnino demonstrator.

Principium vero ad hæc ofa
* non petere,vt aut esse aliquid, *2. Libri aut non esse dicat (hoc enim fortasis aliquis esse putaret quod à principio petere) sed aliquid significare et sibi ipsi &alteri.hoc enĩ necesse ẽ,si qdẽ aliqd dicat. Quod si nõ,tali nõ esset sermo, nec sibi ad seipsum,nec ad aliũ.

Si

A Si aũt aliquis hoc concedat,erit demrratio.iã.n. erit aliqd determinatũ.attamen nõ qui demõstrat,sed qui sustinet,cã est, tollens.n.oronem, sustinet oronẽ.
*Et Alex. adde hæc. Praterea qui hoc cõcedit, concedit aliquid verum esse determinatum. non oẽs ita fic, & non sic se habet.
*Primo igitur manifestum est hoc ipsum verũ esse,ꝙ nomẽ eẽ hoc,aut nõ esse signãt.quare nõ vtiqꝫ oẽ ita,& non ita se hẽt. Itẽ si hõ vnũ signãt, sit hoc aĩal bipes.dico ãt vnũ significare hoc si hoc est hõ,si quid hõ sit hoc ẽ hoĩ eẽ.Nihil aũt differt,ẽt si plura quis significare dicat, solum B ãt sint determinata: imponeret etenĩ cuilibet orationi aliud nomen.dico aũt vtputa, si non dicat hoĩem vnum significare,sed multa,quorũ vnius quidẽ vna oratio,aĩal bipes, sint aũt cætæ quoꝫ plures, determinatæ vero numero . imponeret etenĩ proprium nomen secundũ quãque orationem. Quod si non poneretur, sed infinita significare dicat,manifestum est ꝙ non esset oratio . non vnum.n.significare nihil ẽ significare. nominibus vero non significantibꝰ, pC erit ipsa reuera disputatio,& adinuicem,& ad seipsum. nihil.n. intelligere contingit nihil vnũ intelligentes. Quod si contingit, imponetur nomen huic rei. Vnum.

*Primum igitur omnium istorum est concedere,quod sermo aut negat aliquid, aut affirmat aliquid,& dignum est existimare, quod hoc primum solum manifestum. Et necesse est vt sermo loquentis sit signum de aliquo apud ipsum, & apud alium, si aliquid dicit. Quoniam,si hoc non fuerit, nõ poterit disputare neque secum, neque cum alio. Si igitur aliquis concesserit hoc, erit demonstratio. concedet enim aliquid esse terminatum finitum. & causa essendi hoc est inducens demonstrationem. sed ille, cui contingit concedere, quòd negat loquelam, contingit ei concedere loquelam. Manifestum E est igitur primo, quòd iste sermo est verus.nomen enim est signum ad affirmandum aliquid aut negandum.& , si ita sit, affirmatio alicuius,& negatio non est simul. Et etiam,si hoc nomen homo significat vnum, sit illud vnum animal bipedale:& dico,quòd hoc nomen homo significat hanc vnam intentionem,si dicitur hoc esse hominem, secundum quòd est homo in rei veritate.Et, si aliquis dixerit,quòd hoc nomen significat multa,sed illa sunt terminata, nõ erit differentia inter sermonem eius, & inter primum sermonem. impossibile enim est ponere multa nomina de vnaquaque rerum nomẽ conueniens definitioni rei. Verbi gratia: si aliquis dixerit, quòd hoc nomen homo non significat vnum, sed multa, & quòd vnumquodque illorum multorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *habet definitionem, & habet rationem, dicentem animal bipes, et finxerit, quòd hoc nomen homo significat illud, quod definitur per hanc rationẽ, & alia multa, quæ definiuntur per alias rationes, sed illa sint terminata numero, dicemus, quòd possibile est ponere nomen proprium vnicuique istorum, secundum quòd contingit suæ definitioni. Si autem aliquis dixerit, quòd impossibile est ponere nomẽ*

H *proprium vnicuiq; istorum, secundum quòd cõuenit definitioni eius, & finxerit, quòd vnum nomen significat multa infinita. manifestũ est, quòd illud nomen non est definitio omnino. quod enim non significat vnum, nõ significat aliquid. et si nomina nihil significant, destruetur sermo, & loquela inter nos: et in rei veritate destruetur nostra consyderatio. qui enim non intelligit aliquid esse vnum, impossibile*

I *est vt aliquid intelligat omnino. Qui autem intelligit aliquid esse vnum, possibile erit vt ponat vnũ nomen huic alicui intellecto.*

Et dignum est existimare, ꝙ hoc,
10 &c. i. sermo, ꝙ negare & affirmare non congregantur insimul. D.d. rationem super hoc, à qua aliquo modo non potest negans hoc euadere, & d. Et necesse est vt sermo loquentis, &c. i dicamus igit', ꝙ necesse est homini concedere ꝙ sermo dicentis, i. ꝙ sua loquela signãt illud, qd ẽ in eius aĩa apud ipsum, & apud illũ, K cum quo loquitur. sed ille, q loquit', dicit aliquod ĩtelligibile. ꝙ si illud, quod dicit, non fuerit intelligibile apud ipsum, & apud audientem nõ fit disputatio, neq; ad ipsum, neque ad alterum. D. d. Si igitur aliquis concesserit hoc, &c. i. si igit' aliquis concesserit, ꝙ dictiones habent proprias significationes, cõcedit demõstrationem esse, & hoc principium esse, super quod fundatur demonstratio. cõcedit. n. ꝙ dictiones significant res terminatas finitas, & non diuersas res, non oppositas, sicut contingit dicenti ꝙ affirmatio & negatio sunt idem, v. g. homo & non homo. D. d. & causa essendi, &c. i. & causa fidei huius, s. hoc principium esse, est ille, qui inducit demõstrationẽ ad negandum ipsum. qm̃ negando demonstrationem contingit ipsum dicere demonstrationem esse D. d. sed ille, cui contingit cõcedere, &c. ideest, sed contingit ei concedere illud, quod negauit. qui. n. negat loquelam, contingit ei concedere loquelam esse, non enim negat loquelam nisi per loquelã loquela. n. non significat aliquid, nisi concedendo L ꝙ duæ contradictoriæ non congregantur, & ꝙ nomina significant res terminatas. D. d. Manifestum est igitur primo, ꝙ iste sermo, &c. i. & si dictiones non habent significationes intelligibiles, necesse est vt dictio sit, q̃ signãt affirmationem alicuius, & dictio, q̃ signãt negationẽ eius. & sic affirmatio & negatio alicuius non erit insimul, i. non significant idem. Et, quia disputatio ĩsto rũ fundat' sup hoc, ꝙ dictiones hãt signãtiones terminatas pp hoc ꝙ intentiones sunt terminatæ, incœpit M declarare hoc, & d Et ẽt, si hoc nomẽ hõ &c i. & si hoc nomẽ hõ signãt vnã intẽtionẽ: & illa intentio hẽt definitionẽ: sit igit' illa definitio aĩal bipes. & quia hoc nomen homo dicitur per transumptionem de hoĩe pict̃o, d. & dico, ꝙ hoc nomen hõ, &c. i. & dico ꝙ hoc nomen homo significat vnam intentionẽ, cùm fuerit acceptum fm̃ veram intẽtionem, ad quam fuit positum, s. ad animal rationale, cùm nõ fuerit acceptum fm̃ transumptionem. tunc. n. significabit intentiones plures vna. D. d. Et, si aliquis dixerit ꝙ hoc nomen,
B &c. i. & si aliquis dixerit, ꝙ vnumquodq; noĩum hẽt plures intentiones, sed illæ intentiones sunt terminatæ in numero, nulla erit differentia inter hunc sermonem, & sermonẽ dicẽtem, ꝙ vnumquodq; nominum signĩat vnã ĩtẽtionem. qm̃, qm̃ aduersarius concesserit noĩa nõ causas esse significantia multa, sed terminata in numero, possibile erit vt vnum nomen proprium significet vnumquodq; illorũ multorũ. & sic erunt noĩa, quorum vnumquodq; significat vnam intentionẽ conue-
C nientem suæ definitioni. D. d. exẽplum, & d. v. g &c. ideest v. g. vt aliqs dicat, ꝙ hoc nomẽ homo significat multas intentiones non vnã, & vna aliarum intentionum definitur, ꝙ est animal bipes, & vnaquæq; illarũ intentionũ, quas significat hoc nomen homo, habet definitionẽ, dicemus, ꝙ fm̃ hoc possibile est ponere vnicuiq; illarum intentionũ nomẽ fm̃ suam definitionem. & sic erunt intentiones, quas significant noĩa, & definitiones vnæ. D. d. Si autem aliquis dixerit, &c. i. si autem aliquis dixerit, ꝙ impossibile est vt nomen

significet vnam intẽtionem, sed in- D
finitas, manifestum est ꝙ contingit ei dicere ꝙ nomina non habent definitiones omnino. D. d. quod. n. nõ significat vnum, non significat aliquid. i. qm̃ quod significat infinitũ, non habet naturam terminatam. & quod est tale, non est terminatum. & quod non terminat', non significat aliquid. D. d. & si nomina, &c. i. & cùm nos non intelligimus vnam intentionem, tũc nullum noĩum significabit vnam intentionẽ. &, cùm nomina non significabunt vnas intentiones, destruetur consyderatio & disputatio. & sic, cùm non intelle E
xerimus vnam intẽtionem, destruetur consyderatio inter nosmet apud cognitionem. qui. n. non intelligit aliquid esse vnum, impossẽ est vt intelligat aliquid omnino, aut vt cogitet ĩ aliquo omnino. D. d. qui autem intelligit aliquid eẽ vnum, &c. & hoc, quod dixit, manifestum est: qm̃ qui ponit nomen, quod signãt intentionem vnam, intelligit vnã ĩtentionem esse. & qui intelligit vnã intentionem esse, potest ponere nomen significans illam intẽtionem. qui autem non intelligit vnam intẽtionẽ, non põt ponere nomẽ oĩno. F

Nomen itaq;, vt à principio dict̃ũ est, sit aliquid significans, & vnum significans. Non potest igitur homini esse significare id, quod nõ esse homini, si homo quidem non solum de vno, sed etiam vnum significat. Non enim hoc dicimus vnum significare, quod de vno. hoc enim modo musicum etiam, & albũ, & homo vnũ significarent. quare vnũ oĩa erunt. vniuoca nãq;.

&

Universidad de Deusto
Biblioteca

G & non erit esse & nō esse idem, nisi fm æquiuocationem, sicuti si quem nos hominem nominamus, alĩ non hoīem vocarent. Quod aũt dubitatur, nō ē hoc, si contingit, simul idem esse, & non esse hominem noīe, sed re. Si autem nō alterum significat homo & non homo, patet q̃ nec non esse homini ab eo, quod est esse homini. quare hoī esse erit non homini esse. vnum nanque erit. hoc enim significat vnũ eẽ, sicuti tunica & vestis, si rō vna.

H Si autem erit vnum, vnũ significat homini esse, & non hoī. verum monstratum est q̃ aliud significat: necesse igitur si qd est verum dicere q̃ homo, aĩal esse bipes. hoc. n. erat, quod significabat homo. Si autem necesse est, non põt idē non esse aĩal bipes.

Sit igitur nomen significãs aliquid, sicut diximus primo, & sit nomen alicui vni. Et si ita sit, impossibile est, vt hoc nomen homo, secundum quòd est homo, significet

I *non hominem. cùm hoc nomen homo non significat vnam intentionem tantum, sed significet etiam aliquod vnũ. Et non dico quòd prædicetur de vno, quoniam secũdum hunc modum significat musicus, & albus, & homo idem. ista igitur nomina efficiuntur vnum nomen insimul, & non sunt vnũ nomen, nisi in rebus conuenientibus nomine, & definitione. & impossibile est vt vnum sit, & non sit simul, nisi secundum æquiuocationẽ. verbi gratia quia possibile est vt aly vocent non hominem illud, quod nos vocamus hominem. sed illud, de quo perscrutamur modo, non est vt nomen hominis sit & non sit simul, & in eadem dispositione, sed perscrutamur vtrum sit possibile vt homo sit & non sit simul, & in eadem dispositione. Si igitur non fuerit ita, & vnum nomen significet hoīem, & non hominem, manifestum est quòd nomen, quod significat non hoīem, significat hoīem. & erit sermo dicentis hominem significans non hoīem, & erunt isti duo sermones vnum. & multa nomina sunt vnum, quãdo definitiones & rationes eorum sunt vnum, vt tunica, & vestis. Si igitur isti duo sermones sunt vnũ, tunc dicere hominem, & non hominem significat vnum. sed iam*

K *declarauimus quòd isti duo sermones significant diuersa: necesse est igitur vt oẽ, quod nominatur homo, in rei veritate sit animal bipes, quia hoc nomen homo significat hoc. Et, cùm hoc est necessariũ, impossibile est vt sit aliud ab animali bipede.*

Cùm declarauit hoc nomen esse significans vnam intentionem d. sit igitur nomen, &c. i. ponam⁹ igitur, q̃ nomẽ signẽt aliquid vnũ: & cùm hoc

A hoc positum fuerit, impossibile est vt ponatur q̃ noīa contradictoriorum significant vnam intentionẽ. v. g. vt nomen hominis & non hoīs significet vnam intentionem. D. dicit: Et non dico q̃ prædicet de vno, &c. i. & non intendimus, cùm diximus, q̃ homo significat vnũ, q̃ prædicatur de vno. noīa. n. quę prædicãtur de vno, & sunt denoīatiua, non significant vnã intentionem, v. g. album, & musicum, sed intendim⁹ significationem noīum non denoīatiuorum. D. d. qm̃ fm hunc modũ, &c. i. qm̃ si intenderemus, cùm dicimus, q̃ homo significat vnum, qd

B prędicatur de vno, tũc fm hunc modũ, illud, qd signãt hoc nomẽ albũ, & hoc nomen musicũ, esset vnũ: qa ꝓdicantur de vno. & sic efficerentur illa, q̃ significant hæc nomina, vnũ. & hoc intendebat, cùm dicit ista igitur noīa efficiunt vnum nomen insimul. D. d. & non sunt vnum nomen, nisi in rebus conuenientibus noīe & definitione. i. & vnũ nomen non erit multis rebus, nisi qm̃ illę res fuerint conuenientes nomine, & definitione. & sunt illæ, quæ dñr vniuoca. D. d. & impossibile, &c. i. & di-

C cere, q̃ aliquid est, & non est, nõ est verũ insimul, nisi aliquis vocet ens quod est non ens, & quod est non ens ens. Sed nos videmus, q̃ quælibet gens ponit dictionem propriã affirmationi, & dictionem propriã negationi. & sic impossibile est vt hæ duæ dictiones significent apud eos idem. Et, quia ista perscrutatio est de Grammatica, d. Sed illud, de quo perscrutamur modo, non est &c. id est, sed ista perscrutatio, quã intendimus, non est vtrum possibile sit vt nomen affirmationis & negationis sit vnum apud aliquam gẽtẽ, D sed vtrum possibile sit vt intentio affirmationis & negatiõis sit eadem, adeo q̃ idem intelligatur de hoīe et non hoīe, s. q̃ hoc nomen homo & non homo sint synonyma, & definitio hominis & non hoīs sit eadem. Et hoc intendebat, cùm d. Si igitur non fuerit ita, &c. i. si igitur illud, qd̃ significat homo, non fuerit illud, quod significat non homo, sed potentia eorum fuerit sicut potentia vni⁹ nominis, sicut est dispositio in nominibus synonymis, manifestũ est q̃ hoc nomen non homo & homo significant idem. D. incœpit di- E cere q̃ accidit hoc in nominibus, s. vt diuersa nomina significẽt idẽ, et d. Et noīa multa sunt vnum. i. noīa multa significant vnum, qm̃ ea, quę significant illa multa noīa, fuerint in definitione vnum. v. g. vestis & tunica, quarum definitio est vna, licet nomen nõ sit vnum. Deinde d. Si igitur isti duo sermones, &c. i. si igitur definitio hoīs & non hominis fuerit eadem, tunc significatio huius nominis homo, & non homo erit eadem, & erunt duo nomina synonyma significantia vnam intentionem. D. d. sed iam declarauimus, F &c. i. sed iam declarauimus q̃ definitio, quã significat hõ, est alia à definitione, quam signãt non homo, ex eo quod diximus. qm̃ si definitio esset vna, destruetur locutio. D. d. necesse ẽ igitur, &c. i. & cùm definitio, quam significat alterum istorum, alia est à definitione, quam significat alterum, necesse est vt nomẽ hominis veri semp significet animal bipes, quod est definitio eius: & vt non significet in aliqua hora aliud ab animali bipede.

Hoc

G Hoc nanq; significat ipsum necesse eē, qđ impossibile est, nō esse hominem. non contingit ergo simul verum esse idem dicere hominem esse, & nō esse hominē. Eadē ratio est & de nō esse hoīem. homini nanq; esse et nō esse hoī diuersum significat. siquidē et album eē & hominē esse, diuersum. multo. n. magis illud opponitur. quare diuersum significat. Si autē albū aliquis dicat vnum et idem significare, rursus idem dicemus, qđ & antea dictū est, q; oīa vnum sunt, & non solum opposita. Quòd si hoc nō contingit, accidit quod dictū est, si ad interrogatum respondeat. Si vero simplr interrogante, addat ēt negationes, non respōdet ad interrogatum. nihil. n. prohibet idem & hominē, & albū, & alia infinita multitudine esse. Attamen interrogāti si vere est dicere hoc hominem esse, an non, id respondendū est, q; vnum significat, & nō addendum, q; & album & magnum. impossibile nanq; est accidentia, cum infinita sint, percurrere, aut igit omnia percurrat, aut nullū. Similiter et si infinities idem esset hō & non hō, interrogatus si homo est, & nō debet vnā cum eo, q; simul etiā non homo respondere, nisi cætera quoq; quęcunq; acciderunt, quæcunque est, aut non est respondeat. hoc autem si non fecerit, non disputat.

Ad vnū q̄sitū vnare sponsio.

I *Si igitur aliquis dixerit, quòd necesse est dicere, vt hoc nomen homo significat hoc, quod impossibile est vt non sit homo. si igitur ita sit, impossibile est vt sit verū dicere quòd idem est homo, & non homo insimul. Et iste sermo possibilis est etiam in sermone dicentium non hominē. dicere. n. hominem significat aliud ab eo, quod significat dicere non hominē: sicut dicere album significat aliud ab eo, quod significat homo. sed hæc nomina homo et non homo sunt contraria in situ valde, magis quàm hæc nomina album & homo. manifestum igitur, quòd vtrunq; eorū significat aliud. Si igitur aliquis dixerit, quòd hæc nomina album & homo significent idē, dicemus ei ēt, quod primo diximus. nā enim secundū hūc sermonem sunt idem, non contraria tantū, sed omnia. Si igitur hoc non fuerit sic, accidit quod diximus, si loquens respōderet de eo, quod quæritur ab eo. Si autem quærit simpliciter de negatiuis, non respōderet ad quæsitum. quoniam sic possibile est, vt idem sit homo & albū, et alia multa. Sed, cū quæsitum fuerit ab aliquo, vtrum sit verum dicere de hoc esse hominem, aut non esse, debet respondere per nomen, quod significet vnū eorū, de quibus quæritur, et non addere in suo sermone,*

A *dicendo, quòd hoc dicitur homo, et album, & magnum. impossibile .n. est numerare omnia accidētia, cùm sint infinita. & ideo oportet ipsum aut numerare omnia infinita, aut non dicere aliquid eorum. Et similiter ēt, si quæsitum fuerit semel, siue multotiens, vtrum aliquid vnum sit homo, & non homo, oportet respondere si illud est homo, quòd est homo, aut quòd nō est homo, si non est homo. et similiter cum hoc oportet respōdere de alijs si sunt, aut nō sunt. qui igitur hoc facit, non naturaliter quærit.*

B

II Si igitur aliquis, &c. i. cùm igitur aduersarius concesserit ex istis, quę diximus, q; necesse est vt dicere hominē significet q; impossibile ē, vt non sit verū dicere in eodem, q; est hō, & q; non est hō D.d. Et iste sermo, &c. i. & cū non fuerit verū dicere hominē & non hominem de eodem, similiter non erit verū ēt dicere non hominē de aliquo prēter hominē. v.g. vt non homo accipiatur

C pro albo: album. n. non est homo. D.d. differentiā inter affirmationē & negationē, & alia nomina diuersa, & d. sed hæc nomina, &c. i. sed negatio & affirmatio simplices magis sunt contraria in situ, q; negatio & affirmatio, q̄ sunt fm modum infiniti. v.g. cū aliquis dixerit in aliquo prætter hominē, q; est non hō. possibile .n. est vt idem sit hō & album, & nō est possibile vt sit homo & nō hō insimul. D.d. Si igitur aliquis dixerit, &c. qm̄ sicut contingit dicentibus, q; affirmatio & negatio simpliciter significant quidē esse & nō

D esse idē, sic ēt contingit dicentibus, q; affirmatio, & infinitatio significent idem, s. vt oīa entia significant idem. & non tm̄ cōtingit hoc in rebus oppositis, sed ēt in non oppositis, s. vt omnia sint idē. D.d. si igitur hoc non fuerit, &c. i. si igitur hęc impossibilia nō fuerint, continget necessario vt affirmatio & negatio diuidant verum & falsum: & necessē est, vt quæstio sit per negationē & affirmationē. sed dicens vult respōdere ei per vnum sermonem de eo, quod quæritur D.d. Si autē quærit simpliciter, &c. i. si autem quærens E quæsierit per affirmationem & infinitationem, tunc non possemus respondere ei. infinitatio. n. significat multa, quæ oīa sunt eum hoīe, v.g. hō & nō homo. hō. n. inuenitur cū multis numeratis, quæ vere dicuntur non hoīes. v.g. albo, & pluribus rebus aliorum accidentiū. D.d. Sed, cùm quæsitū fuerit ab aliquo, vtrū est verum dicere de hoc, &c. i. & jō, cùm aliquis quæsiuerit, vtrum est verū dicere de hoc, q; est homo, aut non est hō, nos tūc debemus respōdere, q; est verum, aut q; non est ve

F rum, & nō dicemus, q; vere dicitur de eo, quod est homo & album, & oīa existētia in eo, & qđ non est vere dicić de eo tale & tale. ista. n. impossibile est vt numerentur: sed, cū impossibile est determinate & numerare infinita, oportet vt non intromittat se ad dicendū aliqđ eorū, s. q; , cùm aliquis quæsierit per infinitationem, oportet quærentem, aut numerare oīa, quę sunt diuersa à nomine habentis, aut nō respondere in talibus istis qōnibus q̄stiōi hmōi. D.d. Et similiter, &c. i. & cùm

ita

G ita sit, qñ aliquis qſinerit vtrũ hoc est homo, aut non hõ, videbit rñdẽs, si fuerit homo, & dicet qꝫ est homo: & si non fuerit homo, dicet qꝫ est non hõ. & non debet dicere, qꝫ ẽ homo, & non hõ insimul, intendendo per non hõ aliquod ens, de quo dicitur non hõ. & istam actionem innuit cùm d. qui igitur hoc facit, non naturaliter quærit. i. qui aliqd ens demonstrat per negationem.

Et qui hoc dicũt, omnino perimunt substantiã, & ipsum qd erat esse. necesse est nanqꝫ eis di-
H cere oĩa accidere, & ipsum homini esse, aut animali esse non esse. Si. n. quicquam erit ipsum hoĩ esse, hoc non erit non homini esse, aut nõ esse homini, tametsi hæ sunt eius negatiões. vnũ nanqꝫ erat, qd significabat, & hoc erat alicuius substãtia. substantiã vero significare est qꝫ nõ est ei esse aliud quippiam. Si autem ipsum homini esse erit ei ipsum nõ homini esse, aut ipsum non esse homini, aliud erit. Qua re necesse est eis dicere qꝫ nulli9,
I talis rõ erit, sed oĩa fm accidẽs. hoc. n. substantia & accidẽs differunt. albedo etenim homini accidit, quoniã est quidem albus, sed non est ipsa albedo.

Et vniuersaliter dicentes hũc sermonem negant substantiã, quã declarat definitio manifestæ definitionis, quæ sit. & coguntur ad dicendum, quòd omnia sunt accidentia, & dicere de homine quòd est hõ, et de ãali quòd est animal, etc. et quòd non est ẽt. Quoniam, si K *aliquid est hõis secundum quòd est hõ, hoc nõ erit eius, cũ nõ fuerit homo, aut secundum quòd non est homo. negationes. n. istius sunt tales. quoniã, si significat aliquid vnũ, & illud est substantia alicuius, et non significat nisi substantiam alĩ quã, scilicet quia significat essentiam eius, & non essentiam eius. Si igitur habet quod habet essentiam hominis, ergo aliud ab eo habet, quod habet aliud ab homine,* L *aut quod habet essentiã eius, quod non est homo. Necessario igitur dicerent quòd nulla est definitio talis, sed omnia sunt modo accidentali. & in hoc differt substantia ab accidente. albedo enim est accidens hoĩ, quia est albus, non quia est illud, quod est albedo.*

Idest, Et vlr dicentes, qꝫ duo contradictoria congregantur in simul. negant substantiam, quam significat definitio, & declarat quæ sit. D. d. & coguntur, &c. i. & d. hoc, quia definitio non inuenitur in rei veritate, nisi in substantia. &, cùm definitiones significantes substantiam fuerint negatę, omnia erunt accidẽtia, quoniam, si nulla fuerit dispositio necessaria in re, tũc omnes dispositiones erunt accidentales, & nulla erit dispositio substantialis. Deinde dicit: & dicere de homine, et cæt. idest & illud, per quod disponitur homo, in eò quòd est homo, & per qd disponitur illud, qd est nõ homo, differũt ẽt fm definitionem ab

A ab eo, per quod disponitur homo. D. d. qm̃, si aliquid ẽ hominis, &c. idest & causa huius esse impossibile, est qꝫ manifestũ est per se, qꝫ si quid est hominis, fm qꝫ est homo, illud non erit ei, cùm non fuerit homo. quod enim est non hominis, fm quòd est non homo, aliud est ab eo, quod est hominis, secũdum quòd est homo. D. d. negationes enim istius sunt tales, i. definitiones enim rerũ cũ suis negationibus habent talẽ dispõnẽ, quòd non cõgregantur aliquo modo in eodem. D. d. qm̃, si significat
B aliquid vnum, &c. s. qm̃, si nomen significat aliquid vnũ in nomino, quod est ei necessariũ, & quod ẽ cũ nominato vnũ in numero, tunc illud significat substantiã. &, si significat de re nominata aliquod nõ necessariũ, neq; est cũ eo vnũ, illud est accidens. & hoc intendebat cùm d. & non significat nisi substantiã aliquã, s. substantiã hominis. i, quia significat dispõnem non mutabilem. D. d. s. quia significat essentiã eius & nõ essentiam. i intendimus, cũ dixerimus, quòd nomẽ significãs aliqd vnũ est significãs substantiã, i. quia
C significat essentiã illius rei, per quã est ens, nõ dispositionẽ mutabilẽ. & hæc est e contrario nominibus accidentiũ, quæ significant duas essentias, quorũ vnũ est mutabile. Et, cũ hoc posuerit pro concesso, d. Si igit̃ habet, quod habet essentiã hoĩs, &c. idest & cum hoc significat illud, qd habet essentiam hominis, est & essentia eius idem. ergo nõ homo habet essentiã eius, quod non est hõ, aut essentia eius, quod non est hõ, est illud, quod est nõ homo: vnum ẽt & non cõpositũ. & hoc declaratũ est in tractatibus substãtiæ perfectę.

D. d. Necessario igitur diceret &c. D idest necessario igitur, cùm non cõcesserint nomina esse, quæ nõ significant res simplices & vnas, dicerent, quòd nulla res habet definitionem, quæ significat substantiam eius: sed cõtingit eis, vt oĩa sint accidentia, s. vt oẽs dispositiones rerum sint accidentales, non essentiales. D. d. & in hoc differt substantia ab accidẽte, s. qꝫ substantia est necessaria, & nõ est sic accidens. & ideo substãtia habet definitionem, & accidens non habet definitionẽ. D. d. albedo enim est accidens, &c. i. albedo enim est acci-
E dens existens in homine, quia dicit albus, & non disponitur p albedinẽ, fm quòd res disposita est ipsa albedo, s. qꝫ homo non disponitur p albedinem, quia substantia hominis sit albedo. qm̃, si ita esset, tunc albedo, & homo essent idem, & tunc idem significaret dicere homo albus.

Si autem omnia fm accidens dicuntur, nihil erit primũ vle. Si autem accidens semper de aliquo subiecto significat prædicationẽ, necesse est in infinitũ progredi. sed impossibile est. plura enim q; duo non conueniunt. F accidens enim non est accidenti accidẽs, nisi quia vtrũqꝫ eidem accidit. dico aũt veluti albũ est musicũ, & hoc albũ, qm̃ vtrũqꝫ homini accidit. sed nõ ita Socrates musicus, qm̃ vtrunqꝫ alicui alteri accidit. Cùm itaqꝫ quędã ita, quædã aliter accidentia dicanẽ, quæcũqꝫ ita dicunẽ, vt album Socrati, nõ possũt infinita sursum versus esse, vt Socrati albo alterũ aliquod quoqꝫ accẽs,

Accidens nõ est accidenti accidens, nisi qa vtrũqꝫ eidem accidit.

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

G non enim fit aliquod vnum ex omnib⁹. nec albo aliquid aliud accidens erit, vt puta muſicum. nō enim magis hoc illi, q̄ illud huic accidit. Et ad hęc diſtinctū eſt, q̄ quædā ita accidunt, quædam, vt muſicū Socrati. Quotcunq; vero hoc modo, non accidenti accidit accidens, ſed quotcunq; illo modo. quare non oīa ſm accidens dicentur. erit ergo aliquid tanquā ſubſtantiā ſignificans. quod ſi eſt, monſtratum eſt quòd impoſſibile eſt ſimul
H contradictiones prædicari.

Et, ſi omnia dicūtur modo accidentali, nihil erit primum vniuerſale. Et, ſi accidens eſt. ſemper prædicabile de aliquo ſubiecto, neceſſario exibit hoc in infinitum. ſed hoc eſt impoſſibile: non igitur congregabuntur in vno. accidens enim nō per accidēs eſt accidens, ſed vtrūq; accidit eidē & hoc eſt, ſicut dico, quòd album eſt muſicum, & muſicum album, quia vtrunq; accidit
I *homini. Socrates autem nō eſt muſicus hoc modo, ſ. quia vtrunq; accidit eidem. Cùm igitur quædā accidentia dicūtur ſecundum hunc modum, & quædam ſecundum aliū modum. omnia enim, quæ dicūtur, ſicut album Socrati dicitur, impoſſibile eſt vt ſint infinita in ſuperioribus, ſicut accidens, quod accidit Socrati de albedine. ē enim aliud, & non erit vnum ex omnibus: &*
K *non erit accidens aliud ex eis, quæ ſunt alba, ſicut muſicus. hoc enim per accidens non eſt magis quam illud neq; illud quam iſtud, & habent differentiam. Quædam enim accidunt ſecundum hunc modum, & quædam accidunt, ſicut muſicus Socrati. Quod igitur eſt ſecundum hunc modū, non eſt accidens modo accidētali, ſed quod eſt ſecundum illum modum. non igitur oīa dicuntur modo accidentali, ſed aliquid eſt, quod ſignificat ſignificatione ſubſtantiæ. & cū ita ſit, manifeſtū eſt, quod impoſſibile eſt, vt cōtradictoria prædicentur de eodem.*

Ideſt, Et ſi oīa prædicabilia fuerint accidentia, nullū erit vlē prędicabile ſubſtantiale, & primū, ex quibus componunt definitiones. D.d. Et, ſi accidens eſt ſemp prædicibile de aliquo, &c.i. ſi omnia ſint accidētia, & accidens naturaliter habet naturam, vt prædicet de aliquo, neceſſe eſt vt accidens, ſm q̄ eſt accidens, prædicet de accidente, & ſic in infinitum: quod eſt impoſſe. D.d. ſed hoc eſt impoſſe. i. ſed impoſſe eſt vt accidens prædicet de accidēte abſq; eo, q̄ congregent in eo dē ſubiecto p̄ſe. Et, quia accidens non prędicatur de accidente niſi per accidens, quia ambo exiſtūt in eodem, ſ. ſubiecto, vere gratia dicere q̄ albū eſt muſicū, deinde dicit. accidens enim non per accidens eſt accidens, &c. i. accidens enim nō exiſtit in ſubſtantia p̄ accidens, in alio aūt accidēte exiſtit per accidens. q̄m, ſi accidens prædicatur de accidente non pp hoc, q̄ ambo exiſtunt

exiſtunt in ſubſtantia, tunc accidēs eſſet per accidens non eſſentialiter. & impoſſe eſt vt aliud ſit per accīs, niſi p aliquid, qđ ē eſſentialr. quod enim eſt eſſentialiter eſt pri⁹ eo, qđ eſt per accidens. non igit exiſtentia cuiuslibet accidētium eſſentialiter in ſubſtantia eſſet, niſi eſſent quædam in quibuſdam per accidens. Et hoc intendebat, cùm d. & hoc eſt, ſi cut dico, &c. i. q̄ dicere muſicū eſt album eſt per accidens, quia ambo ſunt in eodem, ſ. Socrates: & nō eſt dicere q̄ Socrates eſt muſicus, & albus hoc modo, ſ. q̄ Socrates & muſicus ſunt ambo in eodem, ſed quia
B vnum eorum exiſtit in altero eſſentialiter, ſ. quia muſica exiſtit in Socrate eſſentialiter. D.d. Cùm igitur quædā accidentia, &c. i. & cùm accidentia dicant duobus modis: quorum vnus eſt eſſentialiter, v.g. Socr. eſt albus, & alius accidentaliter, v.g. album eſt muſicum. quæ.n. ſunt eſſentialiter, impoſſibile eſt vt prædicentur in infinitum ad ſuperius: q̄ autem ſunt accidentaliter poſſibile eſt de eis hoc, ſicut accidit Socrati vt ſit muſicus & albus, & alia multa. & hoc intendebat, cum dixit: ſicut
C accidēs, quod accidit Socrati, &c. i. q̄ vnum eſt eorum prædicatū de altero per accidēs, ſ. albedo exiſtens in Socrate, & aliud accidens, quod accidit ei, v.g. q̄ eſt medicus aut muſicus. D.d. & non erit vnum ex omnibus, i. & non erit de ſubiecto & accidente vnum quid, & ex accidentibus exiſtentibus in vnoquoq; niſi dicatur vnum p̄ accidens. D.d. & nō erit accidens aliud, &c. i. & prædicatio accidentis de accidente, inquantum eſt p̄dicatio accidētis, non differt à p̄dicatione accidētis de ſubſtantia, neq; illud magis q̄ illud, nec econuerſo, ſ. quantum ad hoc, q̄ notificant de eo, de quo prædicant, ſubſtantiam eius. D.d. & habent differentiam, &c. i. & habent differentiā, q̄m quædam ſunt accidentia eſſentialiter, v.g. muſica in Socrate: & q̄dam accidētia per accidens, v.g. muſica in medicina. D.d. quod igitur eſt ſm hunc modum, non eſt accidens modo accidentali: & quod eſt ſicut albedo in muſico, eſt accidens modo accidentali. D.d. non igitur omnia dicuntur modo accidentali, ſ. quia nō prædicant de hoc modo accidentali, ſicut album prædicatur E de eo. D.d. ſed aliquid eſt, quod ſignificat ſignificationem ſubſtātiæ. & forte dixit hoc, quia prædicatio iſta conuenit cū prædicatione ſubſtātiali in hoc, quod eſt ſm curſum naturalem, ſ. accidentia prædicabilia de ſubſtantia. accidentia enī exiſtunt in ſubſtātijs per ſe, & attribuūtur eis eſſentialiter, & ſecundum q̄ ſubſtantiæ diſponūtur per illa, ſunt accidentia ſubſtantiarum. attribu- Attributio accīs ad accidens, non eſt eſſentialis.
tio autē accidentis ad accidens non eſt eſſentialis. D.d. & cùm ita ſit, manifeſtum eſt, &c. i. & cum omnia iſta ſint impoſſibilia, ſ. contingētia F poſitioni, q̄ duo contradictoria dicuntur vere in ſimul de eodem, manifeſtū eſt q̄ impoſſibile eſt vt duo contradictoria prædicent de eodē.

Item, ſi contradictiones ſimul vere de eodem omnes, patet q̄ omnia erunt vnum. erit etenim idem & triremis, & paries, & homo, ſi de omni contingit quicquam affirmare, aut negare: ſicuti illis neceſſe, qui Protagoræ opinionem ſequuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G si enim cuiquam videatur homo non esse triremis, patet ꝙ non erit triremis. sed etiam est, si cõtradictio quidem vera est. & certe sit qđ Anaxagoras aiebat, simul omnes res esse, ita vt nihil vere vnum sit. Indefinitũ itaq; videntur dicere: & putantes de ente tractare, de non ente dicunt. quod enim potentia, & non actu est, illud est indefinitum. At vero dicenda est eis de omni aut affirmatio, aut negatio. inconueniens nanque est, si H cui sua quidem negatio inerit, alterius vero, quod non ineſt ei, non inerit. dico autem vtputa, si verum est dicere de homine, ꝙ non est homo, manifestũ est ꝙ etiam non triremis est. Si affirmatio igitur, necesse est etiã negationem inesse. ꝙ si affirmatio non ineſt, negatio tamen inerit, magis q̃ q̃ ipsius est. si igit & illa ineſt, inerit triremis negatio. & si hæc, etiam affirmatio. Hæc igitur eis accidunt, q̃ hanc orationem dicunt, & ꝙ non est I necesse, aut affirmare, aut negare. nam si verum est ꝙ homo, & non homo, patet ꝙ nec homo, nec non homo erit. duorum. n. duæ negationes. ꝙ si illa ex vtrisque vna, & hæc vna profecto opposita esset.

Et etiam manifestum est, quòd secundum hunc sermonem omnia erunt idem. sit igitur nauis, & cõgitudo, & homo. & possibile est etiam vt dicatur affirmatiua de omnibus rebus, & similiter negatiua: sicut cogetur ad dicendum qui dicit sermonem Protagoræ. isti enim dicunt, quòd homo non existimatur esse nauis. & manifestum est, quòd homo non est nauis. & si duo extrema contradictionis sunt vera, est nauis. contingit igitur ex hoc, quod d. Anaxag. quòd omnia sunt simul, & nihil est in rei veritate. Et isti videntur dicere sermonem suum sine termino, & existimant dicere quod est, & dicũ L quod non est. quod. n. est in potẽtia & non est in actu, est sine termino. Quæramus igitur ab eis vtrum affirmatiua & negatiua dicãtur in omnibus de eodem. nõ. n. oportet in omnibus vt dicantur de eodem, sed affirmatiua dicitur de aliquo, & quòd non dicatur de alio. v. g. quòd, si dicere quòd homo & non homo fuerit verum, manifestũ est etiam quod nõ est nauis. quoniam, si affirmatiua fuerit, necesse est vt M negatiua sit etiam. & si affirmatiua non fuerit, negatiua quæ est eius: dignior est vt sit. si igitur illa fuerit, erit ẽt eius, quod est nauis. & si ista fuerit, erit etiã affirmatiua. Hoc. n. accidit dicentibus hũc sermonem, & accidit vt dicant, quòd non est necessarium vt affirmatiua & negatiua sint de oĩbus rebus. quoniã, si fuerit verũ, quòd homo, & quòd non homo est, manifestum

festum est, quòd est verũ quòd nõ homo, & quod non nõ hõ. ambæ. n. sunt negatiuæ. si igitur illa ẽ vna duarum, ista etiam est vna oppositarum in situ.

15 Et etiam continget huic positioni, vt oĩa sint idem. D. d. sit igit̃ nauis, &c. i. ponamus igit̃, ꝙ hoc est nauis, & longitudo & homo, s. intẽtiones diuersę. D. d. & possibile est ẽt, vt dicatur, &c. i. & ponamus etiã, ꝙ affirmatiua dicatur de omnibus, & sit negatiua ista. n. positio contin- B git dicentibus sermonem Protagoræ. D. d. isti enim dicunt, ꝙ homo non existimatur, &c. i. contingit. n. dicentibus sermonem Protagoræ, ꝙ omne, quod homo existimat, est verum, s. ꝙ affirmatiua & negatiua sunt veræ. & sic contingit eis vt nauis, & homo, & Deus sint idem, licet non dicant. Et causa ī hoc apud eos est, quia nullus existimat, ꝙ homo est nauis, aut ꝙ est Deus. qm̃ apud eos non iudicatur affirmatiua & negatiua insimul de eodem, nisi quando existimatiões fuerint diuersæ in eo. v. g. ꝙ si aliqs existimauerit hoc C esse nauem, & aliud non esse nauẽ, tunc dicunt ꝙ affirmatiua & negatiua congregantur in eodem. Si autẽ aliquis existimauerit ꝙ homo est nauis, & alius existimauerit ꝙ non est nauis, non dicunt hoc. D. incœpit dicere, qũo contingit eis hoc, & dixit: & si duo extrema, &c. i. & contingit eis vt homo sit nauis. qm̃, cũ concesserit, ꝙ homo non est homo, contingit eis vt hõ sit nauis. D. d. xa. &c. i. cõtingit igitur Protagoræ & dicentibus sermonem eius, necessario dicere sermonem Anaxa. s. ꝙ D omnia sunt existentia insimul, & ꝙ contrarium existit in contrario. & si non, non haberent intellectũ verba Protagoræ, dicentis ꝙ omne, qđ existimat homo, est verum. existimatio enim hominis sequitur ens: ens autem nõ sequitur existimationem, si entia nõ haberent esse ī aĩa. D. d. Et isti videntur dicere, &c. i. & Anaxa. & dicentes suum sermonem laborant in dicendo de entibus sermonem determinatũ, & dicunt ꝙ non habent terminũ, & existimant dicere aliquod terminatum, & aliquod ens, & ꝙ dicunt nõ hẽt termi- E num, neq; est ens. Et dixit hoc, ꝙ noĩa, quæ sunt contraria, non sunt Qđ non ẽ exiſtẽtia insimul actu, sed potẽtia: & quod non est actu est non ens. & ideo dixit ꝙ, cùm voluerunt terminare ens per quod est, determinauerunt ipsum ꝑ quod non est: terminus enim non est nisi eius, quod est in actu. Et cum isti terminauerunt entia ꝙ sunt insimul, & sunt simul potentia: & potentia est eius, qđ nõ est: ergo illi terminauerunt entia ꝑ quod non est, existimando illud, ꝙ terminabant illa, per quod est. Et iõ d. post: quod enim est potẽtia, &c. i. F ꝙ ipsi quærebant terminare ens, qđ est in actu, & terminauerunt illud, quod est in potẽtia, existimãdo terminare ens quod est ī actu. D. incœpit dicere qũo cõtingit eis dicere sermonẽ Anax. s. ꝙ oĩa sunt idem, & d. Quæram⁹ igit̃ ab eis, &c. i. q̃ramus igit̃ à Protagoricis, vtrũ affirmatio & negatio cõgregent̃ ī quolibet, aut ī q busdã. concedent. n. impossẽ ẽ vt affirmatio & negatio cõgregent̃ in quolibet, cùm q̃dã sunt ī q bus null⁹ existimat existimationib⁹ diuersis.

Existimatio sequit̃ ens: ens sit nõ sequit̃ existimationẽ, si entia non haberent esse ī aĩa.

Qđ non ẽ actu, nõ ẽ ens. vidẽ ꝙ hoc. 9. me. cõ. 7. & vide ẽt pro hoc cõ. 11. 12. huius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C Et hoc intẽdebat cùm dixit: sed affirmatiua dicit, &c i. & ipsi cõcedũt hoc in essentijs diuersis, & nõ determinant hoc, nisi in eadem essentia.

D. incœpit notificare quõ contingit eis vt omnia sint idem, & d. v.g. ϕ, si dicere, &c, i. qm̃ qui ponit ϕ homo & non homo est verũ, ponit ϕ homo non est nauis, s. ϕ est verum etiam, sicut isti faciunt. D.d. qm̃, si affirmatiua fuerit, &c.i. & cùm isti concesserint, ϕ affirmatiua & negatiua congregantur in eodem, cõtingit ϕ affirmatiua, cum nõ fuerit in
H aliquo, dignius est vt negatiua non sit in eo. v.g. ϕ, si fuerit verum dicere de hoĩe ϕ non est homo, si fuerit falsum de eo dicere ϕ est nauis, dignius est vt verum dicatur de eo, qđ est non nauis. D.d. si igitur illa fuerit, &c.i. si igitur fuerit verum dicere de homine, ϕ est non homo, dignius est vt dicatur verum de eo, ϕ est non nauis. dicere enim non homo & non nauis sunt duæ negationes hominis. cùm igitur vna negatiua fuerit vera cum hoc quod est homo, s. cùm affirmat, dignius est vt ẽt alia negatiua sit etiam vera: & est ϕ non est nauis cum falsitate affir-
I matiuæ, quod est nauis. D. d. & si ista fuerit, erit ẽt affirmatiua. i. & si verum dicat de hoĩe ϕ non est nauis, & apud eos verum dr̃ ẽt de naue ϕ non est nauis, continget vt verum dicatur de homine ϕ ẽ nauis, sicut hõ non est nauis: & quod non est nauis est nauis: ergo homo est nauis. contingit igitur ex hoc vt homo sit nauis, & non nauis, sicut dicunt, ϕ vere dicitur de eo ϕ est homo, & non homo insimul. Deinde d. Hoc enim accidit dicentibus hũc sermonem. i. hoc enim contingit dicentibus hoc in omnibus rebus, vnde oĩa erunt idem secundum hoc.

Deinde incœpit dicere aliud impossibile, & d. & accidit, vt dicant, ϕ nõ est necesse vt affirmatiua & negatiua vere dicantur insimul de quolibet, sed vere dicitur de aliquibus rebus aliqua, quæ non est affirmatiua neq; negatiua. vtraq; enim habet contradictoriam, s. nõ affirmatiua, & non negatiuam. & hoc intendebat, cùm d. qm̃, si fuerit verũ, ϕ homo, & non homo, &c. D.d. si igitur illa fuerint vna, &c. i. qm̃, si oppositio inter affirmatiuam & negatiuã fuerit inter duo, tunc oppositio de illis erit etiam inter quatuor, s. qm̃ non affirmatiua, & non negatiua opponunt affirmatiuæ & negatiuæ.

Item aut in oĩbus ita se hẽt, & est album, & ens & non ens, & circa cæteras affirmatiões & negationes simili modo, aut non, sed circa aliquas, circa vero aliquas non. Et si nõ circa omnes, istæ vtiq; certæ essent. Quôd si circa oẽs, rursus, aut de quibuscunq; est affirmare, etiam negare est, & de quibuscunq; negare etiã affirmare: aut de quibus q/M dem est affirmare, etiã negare ẽ, de quibuscũq; vero negare, nõ de omnibus est affirmare. & si ita, esset aliquid vtiq; pro certo non ens, & hæc firma opinio. ϕ si ipsum non esse, certũ quid, & notum est, notior erit opposita affirmatio. Quôd si quodcunq; est negare, similiter etiam affirmare necesse sit, aut verum est diuidendo dicere, vtputa albũ, & rursus qđ nõ album, aut nõ.

Et

A Et, si non est verum diuidendo dicere, neque dicit hæc, nihilq; prorsus sunt illa sane, quæ non sunt, quo loquent̃, aut ãmbulabunt? Et, vt etiam antea dictum est, oĩa vnum erunt: & hõ, Deꝰ, tũremis, ac eorũ contradictoria idẽ erunt. Quôd si de quocunq; sit, nihil aliud ab alio differet. nã si differet, hoc verũ & ꝓpriũ erit. Sit ãt & si diuidẽtẽ uera dicere cõtingit. qđ dictũ ẽ accidit. Et ad hæc, ϕ oẽs vera dicerent, omnesq; mentirentur, ipsæq; se
B ipsum mentiri cõcederet. Simul aũt manifestum est, ϕ de nullo. est ad eum cõsyderatio. nihil. n, dicit. neq; n. ita, neq; non ita ait sed ita & nõ ita. & rursus his amboꝰ negationem, ϕ nec ita, neque non ita. nam si non, esset aliquid vtiq; determinatum.

Et etiam aut erit in omnibus secundum hanc dispositionẽ, & erit album & non album, & ens & non ens, & secundum hunc modũ
C *in alijs affirmatiuis etiã non erit, sed erit in quibusdam, & in quibusdam non. Si autem non fuerit in oĩbus, hoc est cõcessum. Et, si fuerit in omnibus, dicemus etiã, aut negatiua dicetur de oĩbus, de quibus affirmatiua dicitur, & affirmatiua etiam dicetur de omnibus de quibus dicitur negatiua: aut in quibusdam rebus dicetur de omnibus, de quibus affirmatiua, & nõ dicetur de omnibus, de quibus dicitur negatiua ommino. & si fuerit secundum hanc dispositionem, tunc erit aliquid, quod non est ens: & ista opinio est fixa & firma. et si illud quod est per negatiuam, est aliquid firmum & notum, tũc sermo contrarius secundum situm erit manifestior eo. Et, si affirmatiua dicitur de omnibus, de quibus dicitur negatiua, etiam necesse est vt sermo diuidentis & dicentis, verbi gratia omne album non est album, erit verum aut nõ verum.* D E *Et, si non fuerit verum, quod dictum est per hanc diuisionem, & dicantur ista, & non quæ sunt entia, erit dictũ, & nominatum idẽ. Et sic omnia erunt idem, sicut diximus prius, et erunt idem homo, & nauis, & Deus, & negatiuæ istorum. Et si sermo de vnoquoque istorum fuerit idem, tunc non differt aliquod eorum ab altero, & aliquo modo. quoniam, si diuersatur, erit illud in rei veritate sem-* F *per Et accidit hoc, quod prius diximus, si fuerit possibile vt diuisio sit etiam vera. Et cum hoc accidit, etiam vt oẽs veridicent, et omnes falsent, & loquens concedit etiam super se, quod falsat. Et manifestũ est etiam cum hoc, quòd disputatio cum isto est in eo, quod non est. quoniam non dicit hoc esse, & hoc non esse, sed dicit hoc & non hoc*

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *insimul, & negat, & omnia ista. & si hoc non esset, esset sciens quod omnia habent aliquid terminatum.*

16 Et etiã aut erit in oĩbus fm hanc dispositionem, & erit album & non album, & ens & non ens. & fm hunc modum in alijs affirmatiuis etiam, &c. idest aut negatiua & affirmatiua erũt in oĩbus rebus fm hanc dispositionem, ſ. ꝙ vtrãq; ſit vera, ita ꝙ ſit verum dicere album & nõ album, & ens & non ens, & ſimiliter in alijs affirmatiuis & negatiuis, ſed affirma

H tiua & negatiua erunt in quibuſdã rebus veridicę inſimul, & in quibuſ dam diuidentes falſum & verum, nihil poſſumus dicere in hoc. D.d. Et, ſi fuerint in omnibus, &c. i. & ſi affirmatiua & negatiua congregent, tunc dictio neceſſario erit talis: aut omne, de quo dicit affirmatiua, & de eo dicetur negatiua, & econuerſo, ſ. ꝙ omne, de quo dicitur negatiua, dicetur de eo etiam affirmatiua, & affirmatiua etiam dicetur de quo negatiua. & iſta diuiſio impoſſibilis eſt fm ꝙ declaratum eſt. aut oĕ, de quo dicitur negatiua, dicetur etiam

I de eo affirmatiua: & non dicet affirmatiua de oĩ, de quo dr negatiua, & econuerſo, ſ. vt dicatur affirmatiua de oĩ, de quo negatiua. Si igit illud, de quo dicit negatiua, non de eo dr affirmatiua, tunc erunt non eſſe neceſſario, & quod non eſt tranſmutabitur in aliquod. Et hoc intendebat cũm dixit. & ſi fuerit fm hanc diſpoſitionem, &c. i. & ſi illud, de quo dr negatiua, non dicetur de eo affirmatiua omnino, tunc erit aliquod, qd eſt non ens: & erit opinio noſtra in eo, quod eſt non ens opinio firma, ſ. ꝙ impoſſibile eſt vt non opinetur in eo, quod eſt non ens. D.d. & ſi illud, quod eſt per negatiuam, &c. i. ꝙ ſi fuerit manifeſtum hoc eĕ non ens, ſ. non ens neceſſario, tunc manifeſtius eſt apud nos ſuũ contrariũ, & ſuum oppoſitum ens. non ens eſt non intelligitur, niſi fm comparationẽ ad ens. Si igitur apud nos fuerit opinio firma in non ente, neceſſario eſt vt apud nos ſit opinio firma in ente. & ſic non congregatur negatiua, & non eſſe in aliquo omnino. & ſimiliter, ſi apud nos fuerit opinio firma in ente, tunc apud nos erit opinio ĩ negatione firma: & eſt ꝙ vt aliquis fingat ꝙ omne, de quo dicitur negatiua, de eo dicat affirmatiua: ſed negatiua non dicetur de affirmatiua. D.d. Et, ſi affirmatiua dr de omnibus, de quibus dicitur negatiua, continget neceſſario aut vt ſermo diuidentis, & dicentis ꝙ oĕ, qd non eſt hoc, dicitur ꝙ eſt hoc, ſit ſermo verus, aut non verus. ſi igit congregatio iſtorum duorum oppoſitorum non eſt verum, ſ. dicere verũ & non verum, & fuerit verum dicere, ꝙ omne affirmatiuum eſt negatiuum, & non erit differentia ĩ hoc, ſ. inter negationem condinonalem & negationem ſimpliciter, ſ. in hoc, ꝙ affirmatio vere dicit de oĩ negatione, ſ. affirmatio ſimpliciter de negatione ſimpliciter, & affirmatio conditionalis de negatione conditionali, omnia erunt idem, ſicut prius fuit dictum, Deus, & homo, & nauis, & nox. Cũm igitur dixit: Et ſi nõ fuerit verum, quod dictum fuit p hãc diuiſionem, intendit, & ſi non fuerit vera congregatio iſtius diuiſionis, ſ. vt ſit verum, & non verum inſimul. D.d. & non dicantur iſta, &

non

A non quæ ſunt ẽntia. i. & negatio cõditionalis, p quã res negant abinuicẽ, & eſt tanquã negatio eius quod eſt p ſe, ſ. non ens. Et intendebat per oĩa iſta ꝙ, cũm fuerit poſitũ hoc, cõtinget vt oĩa ſint idem, & vt non ſit aliquid omnino. D.d. Et ſi ſermo de vnoquoq; iſtorũ, &c. i. &, ſi negatio vniuſcuiuſq; entium non diuerſat, tunc de negatione non dicet affirmatio: & ſic entia oĩa erũt idẽ, & non diuerſabunt aliquo mõ: & erit oĕ ens vnũ, & non vnũ. D.d. qm, ſi diuerſat, &c. i. qm, ſi aliqd ens diuerſat ab aliquo ente p aliquã diffe

B rentiam, ſemper diuerſabit ab eo, ſ. neceſſario, & æterno. D.d. Et accidit hoc, qd prius diximus, &c. i. & accidit ẽt cum hoc vt oĕs hoĕs veridicent, & falſent inſimul. dicere enim, ꝙ oĕs hoĕs veridicent, verũ eſt dicere cum eo, ꝙ oĕs hoĕs falſent. & ſic* diſputantes falſant & veridicãt inſimul, & ẽt non falſant neq; veridicant. D.d & loquens concedit, &c. i. & contingit loquẽti dicenti aliqd iudicium concedere ꝙ falſat. concedit. n. ꝙ oppoſitum illius iudicij eſt verum. D.d. Et manifeſtum eſt, &c.

C i. & manifeſtum eſt ẽt, ꝙ diſputatio cum opinantibus hoc eſt in nihilo. qui n. non dicit ꝙ hoc eſt hoc, & ꝙ hoc non eſt hoc, non ita ꝙ hẽt in altero eorum aliqd firmũ, nihil dixit.

D.d. ſed dicit hoc & non hoc inſimul, &c. i. & diſputatio cũ illis non eſt in aliquo intellecto aut ente, qa dr in eodem, ꝙ eſt hoc & non eſt hoc. & negationes iſtorum entium, ſ. ꝙ nõ eſt hoc, neq; nõ eſt hoc. D.d. & ſi hoc non eſſe, &c. i. & niſi dubitationes, quæ mouerunt iſtos eſſent, tunc ſcirent prima ſcientia, ꝙ res habent naturas terminatas.

Item, ſi cũm affirmatio vera D
ſit, negatio falſa, & cũm hæc vera ſit, affirmatio falſa eſt, nõ erit ſimul idẽ affirmare & negare vere. ſed dicent fortaſſis hoc eĕ, qd à principio poſitum eſt. Itẽ vtrũ ille quidem, qui quanq; rẽ, aut aliquo mõ ſe habere exiſtimat, aut non ſe habere mentitur, qui vero ambo verum dicit. Nã ſi verum dicit, quid aliud, qd dr, eſt, niſi ꝙ talis natura entiũ eſt? Quòd ſi non iſte, ſed ille magis dicit verum, qui illo modo exiſtimat, iam aliquo modo ſe ha- E
berent exiſtentia. & hoc verum eſſet, & non ſimul etiam non verum. Quòd ſi cũcti ſimiliter & mentiuntur, & verum dicunt, nec loqui, nec dicere quicq; tali homini poſsibile eſt. ſimul enĩ eadem, & non eadẽ dicit. Quòd ſi nihil exiſtimat, ſed ſimiliter arbitratur ô & non arbitratur, qd nam differat à plantis?

Et ẽt, ſi affirmatiua fuerit vera, negatiua erit falſa, etcum iſta fuerit vera, & affirmatiua erit falſa, tunc nõ ẽ verũ vt affirmatiua & negatiua dicãtur de eodẽ inſimul. & vidẽtur dicere hoc eĕ primũ ſubiectũ. Et ẽt, ſi ille, qui exiſtimat quo ſunt res, & quo nõ ſunt, cõtingit ei falſum, & qui exiſtimat vtrũq; veridicat, tũc ſermo de hoc eſt, quòd natura entiũ eſt talis. Et, ſi non veridicat, ſed veridicat magis quam ille, qui opinatur hac opione, ille qui exiſtimat quo F

G *sunt entia, tunc hoc etiam erit verum, & non verum. Et, si omnes falsant æqualiter, & non dicunt verum, tunc dicens tale non habet sermonem. dicit enim aliquid, & nihil dicit insimul. Et si non existimat aliquid, sed existimatio eius & non existimatio idē est, in quo igitur differt à plantis?*

Et cùm declaratum est existis, ꝙ cùm affirmatiua fuerit vera, negatiua erit falsa, & cùm negatiua erit vera, affirmatiua erit falsa, non vere dicetur ꝙ affirmatiua & negatiua insimul vere dicantur de eodem. D. d. & videnť dicere hoc esse primū subiectum. i. & dignum est oĩ disputāti concedere hoc esse primum compositū, s. ꝙ affirmatiua & negatiua diuidunt verum & falsum. D. reuersus est ad impossibilia contingētia, & d. Et ēt, si ille, qui existimat, &c. i. & si ille, qui existimat, ꝙ alterū oppositorū est verum, aut ꝙ est tale, aut non est tale, & q̄ existimat vtrūque, verificat, necesse est vt natura entium sit talis dispositionis, s. ꝙ vt sint entia & non entia insimul. D. d.

I Et, si non veridicat, &c. i. &, si nō veridicat solummodo ille, qui opinať ꝙ affirmatio & negatio verificenť insimul, immo magis veridicat, q̄ ille, qui opinať ꝙ affirmatio & negatio diuidunt verum & falsum, & oppositа, q̄ sunt verum & non verum, veridicant insimul, tūc sermo vniuscuiusq; eorum erit verus, & non verus, & falsant æqualiter, & verificant æqualiter. & cùm ita fuerit, nulla erit ratio, & tunc homo erit quasi planta. Et hoc intēdebat, cùm d. Et, si falsant oēs æqualiter, &c. i. &, si oēs opinati sunt ꝙ oĩs affirmatio & negatio cōgreganť, & ꝙ oĩs sermo verificat & falsificat æqualiter, tunc q̄ opinabatur, nullum hēt sermonē: dicit. n. & nihil dicit. i. profert enim, sed nihil dicit. qm̄ si dixerit aliquid, non dicet aliquid. D. d. Et si non existimat aliquid, &c. i. & si non existimat aliquid esse & non aliquid, in quo igitur differt à plantis & ab animatis? Rationale enim non diuidit ab animatis, nisi per comprehensiones & existimationes terminatas, s. hoc esse tale, aut nō esse tale.

Vnde & maxime manifestū est, ꝙ nemo nec cæterorum, nec eorum, qui hanc orationem dicunt, ita affectus est. Cur. n. Megara vadit, & non quiescit ire putans? nec mox à diluculo ad puteū, aut ad p̄cipitiū aliquod pergit? sed vē verens, tanquam non sit non bonū, & bonum eē putans cadere in illa. patet itaq; ꝙ hoc quidem melius eē putat, illud vero minime. Si aūt hoc, necesse est, vt & hoc qdē hoiem illud vero non hoiem, & hoc q̄dem dulce, illud vero non dulce putet. non. n. æqualiter oĩa quæ rit & putat, cùm melius esse habere aquam, aut hoiem visitare arbitratus, deinde quærat ea. attamen oportebat, si sit eadē esse homo & non homo. sed, vt dictum est, nemo est, qui nō videatur aliqua verens, aliqua vero non. Quare, vt videtur, omnes arbitrātur simpliciter se habere, etsi non circa omnia, saltē circa melius, & deterius. Quòd si non scientes, sed opinantes, multo magis curādum esset de veritate, sicuti & infirmo existēti q̄ sano, de sanitate. opinās nāque ad scientem, non sane ad veritatem dispositus est. Item, etsi quam maxime omnia ita, & nō ita se habeant, attamen ipm magis & minus ineſt entium naturæ. Non enim similiter paria esse duo ac tria dicemus. nec eodē modo mentit? est, qui quatuor esse putet quinque, aut qui mille. Si itaq; non similiter, patet ꝙ alter minus. quare magis verū

B dicit. Si igitur quod magis est, propinqui? est, profecto erit aliquid verū, cui propinquius est, quod magis verum est. Quod si nō est, at iam saltem aliquid est certius, & verius. & ita ab illa intemperata oratione remoti erimus, quæ prohibet quicquam mente determinare.

Et ex hoc declarabitur quòd nullus opinatur hoc neq; de cæteris hominibus, neq; de eis, qui hoc dicūt.

C *Qui enim ambulat, ambulat & non stat. & si opinaretur quòd ambulandum est, & non iret per viā ad puteum stantem in via, manifestum, quod euitaret ipsum. sciret enim quòd casus in puteo & non casus non est idē, & existimatio eius in bono & malo alicuius non est idē. declaratū est igitur quòd ipse opinatur quòd quoddā illius est bonum & quoddā non bonum. Et cum ita sit, scit igitur quòd quædam sunt homo, & quæda nòn hō, & quædam dulcia, & quæda non dulcia. non enim existimat quòd omnia sunt idem, neque æqualiter quærit in omnibus, sed existimat quòd potus aquæ est melior: et aspicere hominem, si hoc quærit. & si essent idem homo, & nō homo, sed sicut dictum fuit, nihil videret nisi ad conseruandum se ab hoc, & non ab hoc. Cùm igitur declaratū est quòd cognitio vniuersaliter est in omnibus rebus, & si non fuerit in omnibus rebus, sed est i eo, quod est bonum, & quod est malum, est ens. Et, si ista cognitio non fuerit per scientiam, sed per existimationem, tunc dignus est perscrutari de veritate, quemadmodum apparet infirmum perscrutari de sanitate, magis quàm sanū. existimās enim non est certus in respectu scientis. Et, si omnia i maiori parte sunt secundum hanc dispositionem, aut secundum aliam, tamen magis et minus sunt de natura entiū. Non enim diximus quòd duo & tria sunt numerus par. & non est error existimantis quatuor esse quinq;, sicut error existimantis ipsum esse mille. Si igitur error eorum est minor, ergo est maioris veritatis. Et si illud, quod est magis propinquū, & magis est minus, tunc erit aliquid de veritate, cui est propinquū verum magis. Et, si hoc nō fuerit,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *erit firmius, & magis verum, & quiescemus ab hoc sermone, qui nihil determinat & impedit intellectum, vt terminet aliquid.*

13 Cùm declarauit impossibilia cõtingentia dicentibus, ꝙ affirmatio & negatio congregant̃ insimul per opiniones eorũ in entibus, incœpit declarare impossibilia cõtingentia eis per opiniones eorum in mũdo, & d. Et ex hoc declarabitur, &c. i. ex hoc, quod dictum, & ex prædictis declarabitur, ꝙ nullus opinatur hoc, neq; ex laicis, neq; ex clericis. D.d.

H Qui enim ambulat, &c. i. qui enim videt, ꝙ ambulandum est ad aliqd, ambulat & non stat. & si videret, ꝙ ambulatio operaretur & non operaretur ad illud, non ambularet. & si videret ꝙ ambulatio & status eẽnt æquales, nõ ambularet neq; staret. D.d. & non iret, &c. i. ꝙ si aliquis existimasset ꝙ casus in puteo & non casus essent idem, tunc nullus euitaret se à via in puteum timendo, ne caderet in ipsum. D.d. & existimatio eius in bono & malo alicuius non est idem. i. & existimare aliquid esse bonum & aliquid malum nõ est

I idem qñ, si essent idem, non quæreretur bonum, & fugeretur malũ. Et ex hoc apparet, ꝙ quædam sunt bona, & quædam mala, non tãtum in rebus diuersis numeratis, sed etiã in partib⁹ eiusdem rei cùm fuerint diuersarum virtutum. D.d. Et, cũ ita sit, &c. i. & cùm scientia eius in rebus vtilibus & inutilibus sit determinata, & non opinatur duo contradictoria insimul, sicut debet esse ī scientijs speculatiuis, v. g. ꝙ quidam est homo, & quidam nõ est homo: vel iam non opinari ꝙ omne, quod nõ est homo, est homo: & etiam quòd K quædam gustabilia sunt dulcia naturaliter, & quædam non dulcia naturaliter, in his, quæ sunt sani gust⁹. Deinde dicit: non enim existimat, quòd omnia sunt idem, &c. i. null⁹ enim existimat quòd omnia sunt idem: & ideo nõ æqualiter quærit hæc omnia, sed quædam quærit, & quædam non. v. g. quòd, cùm existimauerit quòd meli⁹ ẽ potare aquã q̃ vinum, tunc quæret aquam & nõ vinum. & si viderit quòd idem est potare aquam & non potare, nõ q̃ret aquam: & similiter non æqualiter esse aspiciendum & non aspiciendum aliquem hominem * sanatũ. L, 1, com.

Deinde d. & si essent idem homo, & nõ homo, &c. ideſt, & si existimaremus, quòd homo & nõ homo essent idem, non diligeremus quosdam homines, & odirem⁹ alios, vel tueremur nos ab alijs, & nõ esset differentia apud nos inter amicos, & inimicos. Deinde d. Cum igitur declaratum est, quòd cognitio, &c. i. cum igitur declaratum ẽ cognitionem necessariam esse, aut in omnibus rebus, aut bonis, aut malis, manifestum est cognitionem necessariam esse. Deinde d. Et, si ista cognitio fuerit per scięt̃iam, &c. i. & si homo non habuerit de istis rebus nisi existimationem, tunc iste hõ magis debet perscrutari de veritate, sicut infirmus de sanitate. Et intendebat, quòd si scimus non habere sciam de rebus, oportet nos perscrutari & scire res: & si videmus quòd illud, qd̃ habemus de ptincipijs consyderationis, est existimatio, tũc magis debemus pscrutari, quo accidit nobis ista existimatio ī reb⁹, q̃ sunt pncipia cõsyderatiõis, & vñ accidunt.

Deinde

A D.d. Et, si oĩa in maiori parte, &c. ideſt, &, si aliquis existimauerit ꝙ oẽs opiniones hominis sunt existimationes, tñ existimationes diuersantur fm magis & minus in rei veritate, & ꝙ magis & min⁹ sunt de natura entis: est igit̃ aliquid, quod est verum in se. D.d. Non enim diximus, quòd duo, & tria sunt numer⁹ par, &c. ideſt, qm̃ manifestũ est nobis ꝙ duo est par, & tria impar, & ꝙ non conueniunt in paritate. & hoc est de primis cognitionibus necessarijs. Et etiam est manifestum nobis

B peccatum & errorem esse maiorem q̃ aliud peccatum. non enim æqualiter peccat qui existimat quatuor esse quinq;, & q existimat quatuor esse mille. D.d. Si igitur error eorum, &c. i. & si nõ æqualiter peccat, manifestũ est ꝙ minus peccat qui opinat̃ quatuor esse quinq; q̃ alius.

D.d. & maius est minus, tunc erit aliquid de veritate, cui est propinquum verũ maius. i. & si est aliquid minoris peccati, tũc erit aliquid maioris veritatis & minoris peccati. & sic necesse est vt sit aliquid verum, cui appropinquat̃ illud, quod ẽ maioris veritatis, & minoris falsitatis.

C Et hoc necesse est. qm̃, si aliquid fuerit maioris veritatis q̃ aliud, & minoris falsitatis, & necesse est aliquid esse verum simplr. D.d. Et, si hoc nõ fuerit, erit firmius, sicut inuenit̃ in scriptura. & sic exponitur, & si nõ fuerit hoc verũ simpliciter, in cuius respectu dr illud, quod est magis verum, necesse est aliquod verum esse magis verum, q̃ illud, in cuius respectu dicitur magis verũ. & hoc procederet in infinitũ: aut perueniret ad aliquod verum simplr, ideſt, aut quiescemus ab hoc sermone, &c. ideſt, & cùm declaratum est esse ali D quod verum simpliciter, tunc quiescemus à sermone, ex quo nullum scitum terminatur, & impedit vt ali quid habeat terminum.

Contra Protagoram, asserentem omne quod opinamur, & nobis apparet, verum esse. Cap. 3.

EX eadẽ vero opinione Protagoræ quoq; oratio est, & sil̃ est necesse ipsas ambas aut esse, aut nõ esse. Si enim oĩa, de quibus opinant̃, quæq; apparent, vera sint, necesse est oĩa simul vera & falsa esse. siqdẽ mul E ti cõtraria inuicẽ opinantur, ac eos, qui nõ opinant̃ eadem, quę ipsi, mẽtiri putãt. quare necesse est idẽ esse & nõ esse. ꝙ si est, necesse est oĩa, de quibus opinant̃, vera esse. opposita nãq; opinantur qui mentiunt̃, & qui verum dicunt. si igit̃ ea, quæ sunt, ita se habent, verum oẽs dicũt. Quòd itaq; ambæ orationes ex eadem mente sint, patet. Non est autem idem oẽs conueniendi modus. Quidã enim persuasione, quidã vero vi indigent. Quicunque F nanq;, propterea ꝙ dubitẽt, ita existimarunt, horũ ignorãtia sanabilis est, nõ enim ad sermonẽ, sed ad mentẽ eorũ obuiatio est. Quicunq; vero sermonis gratia dicunt̃, horum sanatio redargutio est, & eius sermonis, qui in voce, & eius, qui in nominibus. Aduenit autem illis, qui dubitant, hæc opinio à sensibilibus, illa quidem, qua dicitur simul contradictoria & cõtraria esse,

viden-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G videntibus ex eodem contraria fieri. si igitur non est posse quod non est fieri, præextitit similiter vtrunq; ens: sicut & Anaxagoras oē in omni misceri ait, atq; Democritus, etenim hic quoq; vacuum & plenum sīr in quacunq; parte esse, atqui horū hoc quidē ens, hoc vero nō ens esse.

Et sermo Protagoræ est de sermonibus eorum, qui opinatur hoc, & coguntur ad dicēdum res esse, aut quod nihil est. Quoniam si oēs
H *existimationes sunt veræ, necesse est vt omnia sint vera & falsa insimul. multi enim homines existimant contrarium eorum, quæ existimant alij, & opinantur, quod qui non opinatur illud, quod illi opinantur, peccāt. necesse est igitur vt idem sit & non sit. & si ita sit, necesse est vt oēs existimationes sint veræ. errantes enim existimant cōtraria. & si entia sunt huiusmodi dispositionis, tunc verificātur oēs.*
I *Et manifestum est, quod isti sermones, & similes sunt ab vna cognitione. Et ars in disputatione cū omnibus istis non est vna. Sed quidam indigent sufficientia, & quidā vt cogantur in disputatione ad concedendum. Qui igitur existimauerit hoc propter difficultatem comprehensionis & suum errorem in ea, tunc sua ignorantia habebit medicinam. disputatio enim cū istis non est per verificationē sermonis, sed per verificationē rationis. Qui autem* K *dixerunt per verificationem sermonis, medicina eorum erit, vt incipiamus in verificatione significationis vocis, & nominis. Et accidit ista existimatio remouentibus se à sensibilibus, quibus contingit dicere contradictoria esse, & contraria esse insimul, quia opinabantur quod contraria erant ex vno. & si impossibile est, vt fiat illud, quod non est, necesse est vt res aut sit cōs ex vtroq; sicut dixit Ana* L *xagoras, qui dixit quod omne sit admistum cum omni. & similiter dixit Democritus, talem enim sermonem dixit in parte, quæ est ex vacuo & pleno, licet hoc sit ens, & hoc non ens.*

Et Protagoras est illorū, qui opi- 14
nantur hoc, s. q affirmatiua & negatiua sunt insimul. & oēs dicētes hoc coguntur ad dicendum q res sunt, & q nihil est. qm̄ qui dicit, q omnis existimatio est vera, & q res consequuntur existimationes, continget M
ei dicere q res sunt veræ & falsæ insimul. Deinde declarat hoc, & dixit: multi enim hoēs, &c. i. & necesse ē, vt res sint veræ & falsæ, si cōsequuntur existimationes. quia multi homines existimāt in eodem existimationes cōtrarias, s. q vnus existimat q est affirmatiuum, & alius negatiuum, & alter existimat aliū peccare: ex quo cōtingit q idem sit verū & falsum, quia consequitur vtranq; existimationē, quapropter necesse est fm hūc sermonē vt idem sit ens & non

A & nō ens. & hoc intelligat' accidere in oī ente, s. q omne ens, quod aliqs existimat esse, possibile ē vt aliquis existimat ipsum nō esse. D.d. &, si ita sit, necesse est, &c.i. & si negatiuū & affirmatiuum sunt vera insimul, necesse est vt omnes existimationes sint veræ. existimantes enim aliqd esse, & alij, qui falsant illā existimationem, existimant existimationes contrarias. D.d. &, si entia sunt huius dispositionis, &c.i. & si entia cōsequuntur dispositiones hominum, cōtingit vt oēs homines vere dicāt.

Deinde dicit: Et manifestum est,
B q isti sermones, &c. i. & manifestū, q cognitio & opinio eorū est vna: sed ars, per quā remouentur ab hac opinione, nō est vna. quidam enim remouentur ab hac opinione p sermones sufficientes in dissolutione dubitationū, quibus accidit eis opinio: & quidam nō remouentur per discoltatē. Et ars in hoc est, vt cogatur ad concedendū aliquod positū, quousq; videatur suus defectus. iste enim nō vult cōcedere per rōnē intrinsecā, quapropter necesse est vt faciant ipsum cōcedere violenter p verbera. D.d. Qui igitur existima-
C uerit hoc, &c.i. qui igitur existimauerit hoc pp dubitationē contingentem ei ex debilitate cerebri, pōt curari ab hac ægritudine dissoluendo illā dubitationem. D.d. disputatio enim cū istis non est, &c. i. contradictio enim cōtra istos non erit p intentionē significationis dictionū, & vti disputatione cū eis, donec verificantur: sed p verificationē intentionis, in qua errauerit dissoluendo illam quæstionē, quæ accidit eis in illa intentione. D.d. Qui aūt dixit per verificationē sermonis, &c.i. Sophistæ autem fingentes q res nō sīr D
mantur nisi p verum sermonem, & querunt à nobis verificare hoc principiū, non possumus loqui cū eis in hac quæstione, nisi prius verificem' significationes nominū. &, cū cōcesserint q nomina habent significationes proprias, tunc posse erit disputare cum eis. & hoc fecit ipse in principio istius sermonis. & hoc intēdebat, cū dixit: vt incipiamus in verificatione significatiōis, vocis, & noīs. D.d. Et accidit ista existimatio, &c. idest, & accidit ista existimatio obedientibus sermoni, & non considerantibus vtrū sermo conueniat sen- E
sui, aut non. & qui hoc facit, contingeret ei cōtradictio in reb', & opinari q cōtraria sunt insimul. D.d. quid mouit ad opinandum quosdam, q cōtraria sunt insimul, & d. quia opinabantur q cōtraria, &c. i. & multi Antiqui opinabant' hoc, quia videbant quòd cōtraria generantur ex eodē, & opinabātur eum hoc, quòd nō sit generatio ex nihilo, s. ex non ente. vnde dixerunt quòd contraria existunt insimul in eodem, s. ex quo generantur. & hoc intendebat, cùm dixit: necesse est vt res, aut sit eōis ex vtroq;, i. quòd res, ex qua est genera F
tio, sit cōpositа ex vtroq;, s. ex ente & nō ente. D.d. sicut dixit Anaxagoras, &c. idest, propter hāc opinionem dixit Anaxagoras, quòd partes consimiles, quæ sunt elementa, De hoc vt de 1. Physic. t. c. 52.
apud ipsum sunt admixtæ cum toto, s. quia omnes sunt admixtæ cum omnibus. & sermo Democriti est propinquus isti cùm dixit partem esse indiuisibilem, quæ est apud ipsum ex vacuo & pleno admixtis, & sic opinatur quòd plenū est ens, & vacuum est non ens.

Ad

G *Ad illos itaq; , qui ex his ita arbitrãtur , dicemus quòd quodãmodo quidem vere dicunt , quodãmodo vero ignorant. ens namq; dupliciter dicitur. quare aliquo modo quidem possibile est aliquid ex non ente fieri , aliquo vero modo non est . simulq; idem ens & non ens esse , sed non secundum idem ens . potẽtia namq; contingit simul idem contraria esse , actu vero minime . item eos efflagit abimus*

H *aliam quoque substantiam entiũ existimare , cui neque motus , neque corruptio , neque omnino generatio insit .*

Nos igitur dicamus cũ istis, qui existimant istas turpes existimationes, ꝙ sermo eorum est verus aliquo modo, & aliquo modo impossibilis. cõtrarietas enim dicitur duobus modis. est igitur aliquo modo possibile vt aliquid fiat ex nihilo, & possibile est vt non fiat alio mõ. & pos-

I sibile est vt insimul ens & non ens diuidantur duobus modis, non ens, quod fit ens existens, scilicet ꝙ homo fiat terra, neq; ens, sicut entia, sed non sunt idem. possibile enim est vt contraria sint in eodem insimul potentia, actu autem non. Dicetur igitur eis ad opinandum, ꝙ entia habẽt aliam substantiam etiam, quæ non habet motum, neque corruptionem, neque generationem omnino.

Et qui existimauerit ex hac dubi- K tationẽ, ꝙ cõtraria sunt ĩsimul, nos 20
dicem⁹ in hoc, ꝙ sermo eorũ é ver⁹ aliquo mõ, & aliquo mõ nõ est verus. cõtrarietas. n. nõ dr vno mõ eẽ, sed duobus modis, potẽtia, s. & actu. dicere aũt ꝙ cõtraria existũt insimul in eodẽ, potentia est verũ, actu aũt est falsum . D.d. est igit aliquo mõ, &c. i. & similiter hoc, qd dicũt, ꝙ impoſe est vt ens generet ex non ente, dicit et duobus modis : quorũ vno possibile est vt fiat. alio aũt nõ. D.d. & pole est vt insimul ens, & nõ ens, &c. i. quia vtrunq; istorũ, s. ens L & nõ ens diuidit duo, s. in ens actu & ens potẽtia, & simꝛ nõ ens diuiditur in duo, s. in nõ ens actu & in nõ ens potẽtia, hõ hic singularis, cũm fiet terra, nõ est iste hõ in actu, neq; potẽtia propinqua, aut remota, sicut entia. sed, si ista terra fuerit hõ, potẽtia erit alius hõ numero, nõ ille idẽ hõ corrupt⁹. D.d. sed nõ sunt idẽ. i. sed cõtrarrũ, qd est ens in potẽtia, & qd est actu, non sunt idẽ D.d. possibile est. n. vt cõtraria, &c. i. isti .n. homines errauerũt, & nõ potuerũt distinguere inter potentiam & actũ, s. quia inuenerunt cõtraria eẽ M insimul in eodẽ, existimauerunt ꝙ possibile est ea inueniri in actu. sed actu est impoſe, potẽtia aũt est necessariũ pp generationẽ. D.d. Dicetur igitur eis, &c. i. & iõ mel⁹ est vt nõ prohibeant ponere substãtiam aliam esse à sensibili; carentẽ motu & generatione & corruptione omnino, sicut Plato dicebat, s. substantiam, de qua pendet scientia necessaria . & hæc est quasi causa per accidens, & immutatio de errore maiori ad minorem errorem.

Similiter

A Similiter autem veritas in his quoq;, quę apparent, quibusdã ex sensibilib⁹ aduenit. At enim verum nõ pluralitate neq; paucitate iudicari censere debent. idẽ aũt qbusdã gustantibus dulce, quibusdã amarũ esse vr. quare, si oẽs ęgrotarẽt, aut oẽs insanirẽt, duo vero, vel tres sani, aut mẽtis compotes essent, hi vtiq; videri possent ægrotare, ac insanire, cæteri vero minime. Item multis aliorũ animaliũ contra-

B rio apparent cũ nobis, ac nostrũ cuiq; non eadẽ ad seipsum semper secundum sensum apparẽt. Qualia igitur horum vera vel falsa, nõ est manifestum. nihilominus. n. magis hæc cũ illa vera sunt, sed æqualiter: propter qd Democritus, aut nihil esse verũ aut nobis ignotum ait. Et simpliciter propterea ꝙ sensum q-

C dem prudentiã putant, hanc vero alterationẽ esse, qd secundũ sensum apparet, necessario verum esse aiunt. Ex his enim & Empedocles, & Democritus, cę terorum quoq; singuli, talibus
» opinionibus irretiti fuere. Em-
» pedocles etenim habitu muta-
» to, prudẽtiã quoq; mutari ait.
» Ad prẽsens namq; prudẽtia hos-
» bus augeẽ. In alĩs quoq; dicit.
» Qua tenus mutant, eatenus sem
» per ẽt altera sapere eis affuit.
» Parmenides quoque eodem as-
» serit modo.
» Vt enim cuiq; cõplexio mẽbro-
» rum flexibilium se habet,
» Ita intellect⁹ hominibus adest.

Idem namq; est, quod sapit mẽ D
brorum natura hominibus, & oĩbus, et omni. quod. n. plus est, intelligentia est. Anaxagoræ autem sĩa ipsa quoq; à quodã suorum necessariorũ memorię tradita est, ꝙ talia eis entia erunt, qualia ea esse putarint. Homerum etiã talem aiunt opinionẽ habere videri: quippe, qui faciat Hectorem, cum à vulnere insaniret, iacere, aliud sapientẽ, tanquam & insanientes saperẽt quidem, sed non eadem. Patet itaq; ꝙ, si vtraq; prudentia est, E
entia quoq; simul ita, et non ita se habẽt. Qua ex re difficillimũ quod sequitur est. si enim qui maxime possibile verũ vident, hi autem sunt, qui maxime illud quærunt, & amant, hi tales opiniones habent, & talem de veritate sententiam ferunt, quomodo non secordia illis sit, qui philosophari conant? nam quęrere veritatem non esset nisi volucres persequi.

Et similiter non crediderunt F
quidam veritatem cognitionis in rebus manifestis sensibilibus. Et impossibile iudicare verum per multitudinem, aut paucitatem. idem enim sentitur a quibusdam dulce, & a quibusdam amarum. et, si omnes homines eẽnt infirmi, aut transmutati intellectus, sani aũt essent duo vel tres, aut habentes intellectũ essent duo, aut tres,

tunc

G tunc existimarentur isti esse infirmi & transmutati intellectus, et quòd residua non sunt ita. Et etiã pluribus animalibus apparent res econtrario illis secundũ quòd sunt, & nobis etiam apparet hoc, quòd vnicuiq; in se apparent aliqua in sensu econtrario illi, quod existimatur. & non sunt ita. Et non manifestatur eis, vtrum sint vera, aut falsa. ista enim non reddũtur contraria magis quàm illa, sed sunt consimilia in eo quòd reddunt. & ideo dixit Democritus, quòd aut nihil est verum omnino, aut non manifestatur nobis. Et vniuersaliter, cùm existimauerunt quòd intellectus est sensus, et sensus est certitudo, dixerunt quòd verum necessario apparet per sensum. Et ex istis opinionibus crediderunt existimationes Empedocles, & Democritus, et vnusquisque aliorum. Empedocles enim dixit, quòd ille, cuius compositio transmutatur, transmutabitur suus intellectus. Et Parmenides et dicit, quòd intellectus appropriatur homini secundum complexionem membrorum vnuscuiusque hominum. Et quidam socij dixerunt sermonem Anaxagoræ, in quo dicit, quòd entia apud homines sunt secundum existimationem eorum. Et dicitur, quòd Homerus prius videbatur opinari hoc. dixit enim in suis versibus Hectorem, & dixit quòd, cùm sint percussus, valde timuit & amisit intellectum proprium, & intellexit alio intellectu: quasi videret quòd qui perdit suum intellectũ, intelligit etiam. Et non est ita. et est manifestum quòd, si in vtraque dispositiõe habebat intellectũ, tamẽ intelligebat quòd entia sunt simul, & quòd sunt in aliqua dispositione, & in suo contrario insimul. Et accidit ex vtraque dispositione aliquid difficile. si igitur quod isti viderunt, est possibile de veritate, magis quam alij sunt solliciti in quærendo eam, & si existimationes istorum secundum hanc diuersitatem, & sermones eorum sunt tales in cognitione veritatis, quomodo non oportet illum, qui vult incipere in philosophia, quòd quiescat sua voluntate? quoniam, si ita fuerit, tunc quærere veritatem est simile ad currere ad volantem.

Cùm dissoluit dubitationem inducentẽ ad dicendum cõtraria existere insimul, incœpit dicere aliam dubitationem, ex qua ẽt accidit quibusdam negare sciam, & dicere nullam esse veritatẽ, & dixit. Et similiter non crediderunt, &c. i. & similiter dixerum quidam, ꝙ illud, quod sensus cõprehendit ex sensibilibus, nullam habet veritatẽ: & dicũt ratiocinando ꝙ ꝙdã sentiuntur à quibusdã

A busdam dulcia, & à quibusdã amara. & non differunt nisi in hoc, ꝙ illi, qui sentiũt ea dulcia, sunt plures, s. sani: & qui ea sentiũt amara, sunt pauciores, s. infirmi. & non est iudicandum aliquid esse verum per testimonium plurium absq; paucioribus. D.d. &, si omnes hoĩes essent infirmi, &c. i. & dixerũt, ꝙ nõ oportet credere existimationẽ sanorũ: quia infirmi habent transmutatos sensus & intellectus. causa. n. in hoc non est nisi multitudo & paucitas. qm̃, si posuerimus ꝙ plures sunt infirmi, & pauciores sunt sani, tunc di B ceretur ꝙ sani sunt infirmi, & ꝙ intellectus, & sensus eorum sunt transmutati, & quòd alij sunt sani. Deinde dedit aliam rationẽ, & dixit: Et etiã pluribus aãalibus, &c. i. & ẽt dabãt aliam ratiocinationẽ super hoc, dicendo quòd plura aãalia videntur comprehendere in eodẽ sensibili cõtraria, vident enim ꝙdã fugere idẽ tanquam nociuum, & ꝙdam sequi tanquam delectabile. & simile huic accidit ẽt nobis cũ animalibus. plura enim animalia videtur iuuari à rebus nocentibus nobis, & noceri à C rebus delectabilibus nobis. D.d. & nobis ẽt apparet hoc, &c. i. & sicut accidit hoc animalibus, ita etiam accidit homini. quidam. n. delectatur in hoc, in quo contristatur alius. & non tantum hoc accidit diuersis hominibus, sed & idem homo vt comprehendere in eodẽ per sensum contrarium illius, quod habet p existimationem, &, cum ita sit, tunc sensibilia non habent in se veritatem cõprehẽdibilem, sed sunt fm comprehendens. D.d. & non sunt ita. i. & manifestum est, quòd non sunt, secundũ quòd sentiunt. D. d. Et nõ manifestat eis, vtrum sint vera, vel D falsa. i. & dicebant quòd pp oĩa ista nobis non declatabit quid sit verũ, & quid sit falsum. D. dedit causam in hoc, & dixit ista enim &c. i. iudicium enim sensus in eadem re esse alterum contrariorum non est firmius iudicio alterius sensus in illa re esse aliud contrarium. v. g. quòd iudicium sensus alicuius animalis, quòd hoc est delectabile, nõ est firmi' iudicio sensus hominis illud eẽ contristabile. D.d. & ideo dixit Democritus, &c. i. & ideo dubitauit Democritus, & dixit, quòd contingit ex hoc alterum duorũ, aut vt nihil E habeat veritatem in se extra aĩam, aut vt non comprehẽdatur aliquo modo. D.d. Et vlt, cùm existimauerit, &c. i. & causa erroris eorum est: quia existimabant quòd intellect' est sensus, & quòd non differunt in aliquo: & opinabãtur, quòd sciẽtia necessaria comprehẽditur sensu: & cùm viderunt, quòd sensibilia vidẽtur habere dispõnes diuersas apud sensum, crediderũt quòd nulla sciẽtia est necessaria omnino. Deide d. Et ex istis opinionibus, &c. i. & ex istis dubitationibus prædictis existimauerunt isti homines istas existi- F mationes. Empedocles enim dicebat plures intellectus esse habentes iudicia diuersa, & quòd quilibet intellectus sequitur complexionẽ propriam. & ideo dixit, quòd qui mutatur de aliqua complexione in aliã, transmutabit de aliquo intellectu in alium. & ratiocinatur super hoc, per hoc, quod apparet de transmutatione intellectus in infirmis, ppter transmutationem complexionis.

Vide. 2. de Aĩa. te. cõ. 150. de opinione Empedocl. & Homeri.

D.d. & Parmenides etiã dicit, &c. i. qm̃ iste dicebat quòd intellectus

G appropriatur hominibus ſm cõplexiones,& cõpoſitiones eorum. D.d. Et quidam ſocij, &c.i. & iſti ẽt opinabantur,ꝙ entia conſequunt exiſtimationes hoĩm,& ꝙ non habent eſſe extra aĩam,niſi ſm ꝙ hoĩes intelligunt. D.d. Et dr, ꝙ Homerus i. & exiſtimabatur ꝙ Homerus opinabatur plures intellectus eſſe,q cõ ſequũtur modos complexionis. D. induxit vnam narrationem ſcitã inter illos de vno verſu. D.d. quaſi videret,&c i.& ex hoc ſermone apparet,ꝙ Homerus opinabatur ꝙ quiſ quis amiſit ſuum intellectũ pp trãſ

H mutationem complexionis,ꝙ intelliget alio ĩtellectu à primo. D. d. Et non eſt ita,&c i.& hoc,quod exiſtimant,nõ eſt verum. manifeſtũ eſt enim ꝙ & ſi in vtraq; diſpoſitione intelligit diuerſo intellectu, tamen neq; hoc intelligit, ꝙ entia ſunt eadem, aut ꝙ entia ſunt in aliqua diſpoſitione, & in ſua contraria inſimul. Et intendebat per hoc, ꝙ nullus intellectus intelligit ꝙ entia contraria exiſtũt inſimul, aut ſunt idẽ. Deinde d. Et accidit ex vtraq; diſpoſitione, &c. i. quoniam impoſſibile accidit,ſiue intellectus fuerit poſit⁹

I ſecundum diſpoſitionem intellect⁹ iſtius exiſtentis, aut ſecũdum aliud contrarium. Deinde d. ſi igitur iſti, &c. ideſt,ſi igitur iſti videntur magis quærere veritatem quàm alij, & ſermones eorum in veritate ſunt tales impoſſibiles, quomodo non accidit audientibus illos vt voluntas,& ſollicitudo eorum quieſcat in quirendo veritatem? quoniam tũc qui quærit veritatem,ſimiliſ eſt currenti ad apprehendẽdum volantẽ: quod nunq; fiet.

Cauſa vero huius opinionis his fuit,quia veritatem quidem de entibus cõſyderabant. entia vero ſola arbitrati ſunt ſenſibilia eſſe. In his autem magna indeterminati natura ineſt,& eiꝰ, quod ita ens eſt, vt p̃diximus. quare veriſimiliter quidem,ſed non vere dicũt. ita enim magis conuenit dicere, cꝝ vt Epicharmus ſ Xenophanem. Item cũm hanc omnem naturam moueri viderẽt,de eo autem,quod mutatur,nihil verificari,circa illud

L quod omnino mutat, nihil verificari poſſe putabant. Ex hac enim exiſtimatione ſumma illa eorum opinio pullulauit, qui ſe Heraclitum ſequi affirmabant, qualem & Cratylus habebat, q tandẽ nihil putabat dicere oportere, ſed ſolum digitum mouebat,& Heraclitum, ꝙ bis dixit ſe in eundem fluuium non eſſe intrare, reprehendebat. ipſe.n. exiſtimabat ne ſemel quidem.

Nos autem ad hanc etiam rationem dicemus,ꝙ id quod mutatur,cum mutatur, habet aliquã M veritatem non eſſe putare, quãquam etiã ambiguum eſt. Abſciens enim habet aliquid eius, quod abſcit. ac neceſſe eſt aliqd etiam eius,quod fit,eſſe.& ſimpliciter,ſi corrumpitur, erit aliquid ens.& ſi fit,neceſſe eſt eſſe, ex quo fit, & à quo generat, & hoc non eſſe in infinitum. Se his omiſſis,illa dicamus, ꝙ non eſt idem ſm quantitatem, & ſecũm qualitatem tranſmutari. detur itaque

A itaque non permanere ſecundũ quantitatem, attamen ſecundũ formam omnia cognoſcimus.

Et cauſa in exiſtimationibus iſtorum eſt, quia quærebant perſcrutari de veritate entiũ, & exiſtimabant quòd entia ſunt ſenſibilia tantum, & naturæ iſtorum ſenſibilium non ſunt terminatæ, & maximam habent diuerſitatem, & omnia entia,quæ ſunt eiuſdem diſpoſitionis etiam. & ideo aſſimi-

B *lantur dicere veritatem, ſed nõ dicunt veritatem. oportet enim hoc dicere, ſicut dixerunt errantes in Xenophane. Et ẽt cum viderunt totam iſtam naturam moueri, & quòd nihil dicitur in rei veritate de rebus, quæ non tranſmutantur exiſtimauerunt impoſsibile eẽ aliquid dici in rei veritate aliquo modo de rebus, quæ tranſmutantur ſecundum totum. Et exiſta opinione ramificatæ ſunt opiniones He-*

C *racliti. Heraclitus.n. in fine vitæ ſuæ opinabatur quòd nõ oportet aliquid dicere, ſed tantum mouebat digitum, & reprehendebat Stiẽ in hoc, quòd dixit, quòd impoſsibile eſt tangere aquam fluminis currentis bis. dicebat enim quòd nec ſemel eſt hoc ſenſibile. Nos autem dicamus in hoc ſermone etiã, quòd illud, quod tranſmutatur, habet apud tranſmutationem aliquem ſermonem, qui vere dicetur de eo,* D *& exiſtimatur, quod non eſt, & ſi hoc eſt dubium. Qui enim negat aliquid, neceſſe eſt vt habeat aliquod eſſe, quod poſsibile eſt negare. neceſſe eſt igitur, vt aliquod eſſe habeat illud, quod eſt. & vniuerſaliter, ſi aliquid corrumpitur, habet eſſe. & ſi generatur, neceſſe eſt vt habeat eſſe illud, ex quo generatur illud, quod ex eo generatur, & illud per quod generatur,* E *& quòd hoc non ſit infinitum. Sed dimittamus iſta, & dicamus, quòd tranſmutatio ſecundum quãtitatem non eſt eadem cum tranſmutatione ecundum qualitatem. & ſcientia non eſt tantum per quantitatem, ſed omnia cognoſcũntur per formas.*

Cùm induxit dubitationes inducentes quoſdã ad dicendum oĩa eſſe vera,& quoſdam ad negandum ſciẽtiam, modo dat cauſam erroris iſtorum,& dicit: Et cauſa in exiſtimationibus,&c.i.& cauſa erroris iſtorũ F eſt,quia iſti volebant perſcrutari de veritate entium, & non intendebãt intentionem ſophiſticam. & exiſtimabant cum hoc, ꝙ entia ſunt ſenſibilia tãm: & naturæ ſenſibilium ſunt tranſmutabiles, & non permanẽtes. ſcientia aũt,ſi eſt,debet eſſe permanẽs,& ex rebus permanentibus. & propter hoc ambigebant, & negabant ſciam. & hoc intendebat, cùm dixit: & maximã hãt diuerſitatẽ, &c. i.& diuerſitas in omnibus ſenſibilibus eſt maxima. & ſiſt in omnibus

Nullꝰ intellectus I tel ligit ꝙ entia contraria ſunt in ſimul, aut ꝙ ſũt idẽ. Vide cõſimile ſupra t.c. 9. cogita inſtantiã de vnitate ĩtellꝰ. Vide cõt. Zim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G entibus,quæ sunt per se sensibiles. D.d.& ideo assimilãt &c.i.& sermo eorum videtur verus vno modo, s. in hoc,quod dicũt,ꝙ sensibilia sunt transmutabilia,&ꝙ in eis nõ sit scientia,sed in hoc,quod dicunt, ꝙ scita sunt sensibilia,falsantur. D.d.oportet enim hoc dicere,&c i.oportet.n. euitare hãc dubitationem sicut euitauerunt eam errantes in sermonibus Xenophanis. D.d. Et ẽt, cùm viderunt,&c i. & vlr sustentati sunt super duo.quorum vnum est, quia viderunt istam naturam sensibilẽ transmutabilẽ per se. sed m autẽ est,
H quia opinati sunt,ꝙ nulla res est, q̃ vere dicatur de rebus transmutabilibus fm totum propter velocitatẽ transmutationis eorum. & secundum hoc nulla erit scientia permanens,nec semper,nec aliqua hora.

D.d.Et ex ista opinione,&c.i.& ex ista opinione ramificatæ sunt opiniones Heracliti opinantis ꝙ non oportet respõdere ad aliquam quæ
I stionem sic,aut nõ: q̃m erit falsum. antequam enim compleat responsionem, transmutabitur res in contrarium.& ideo, cùm ille quærebat de aliquo,innuebat per digitum, &
J non loquebatur. D.d.& reprehendebat,&c.i. & reprehendebat quendam virum Antiquum, qui opinabatur hoc in hoc, quod dicebat, ꝙ impossibile est tangere aquam fluuij bis.dicebat. n. ꝙ debebat dicere ꝙ impossibile est tangere aquã fluuij semel,nedum bis. Et intendebat per hoc, ꝙ ista est dispositio entiũ in cursu,& ꝙ nulla scientia acquiriẽ de eis,neque in minimo tempore.

D.d Nos autem dicamus &c.i.nos autem dicamus contradicendo istis, ꝙ quicquid transmutatur habet ser-
monem, qui vere dicitur de eo, se- K
cundum ꝙ est transmutatum: v.g. dẽ ꝙ non est permanens: & alium qui falsat super ipsum: v.g. dicere ꝙ est permanens. & hoc intendebat, cum dixit: & existimatur ꝙ nõ est,i. & potest iudicari ꝙ est non permanens.& erit iudicium non transmutabile. D.d.& si hoc est dubiũ, &c. i.& vlr qui negat aliquid de aliquo, necesse est vt negatũ habeat aliquã naturam terminatam, & vlr necesse est vt aliquod ens sit. Et intendit, ꝙ contingit negantibus scientiam vt scientia apud eos habeat aliquã L
naturam terminatam:& sic erit aliquod ens.& si non, nihil esset negatũ omnino. D.d.necesse est igitur, &c.i.& vlr omne, quod generatur, necesse est vt habeat ens, ex quo generetur fm naturam,& ens, ꝑ quod generetur,& ꝙ illud non sit corruptibile,& vt hoc non procedat in infinitum,& similiter corruptum debet peruenire ad aliquod incorruptibile. D.d.Sed dimittamus ista, &c i. sed dimittenda est ista contradictio,& procedamus ad magis manifesta.& est,ꝙ transmutatio, quã fingunt esse perpetuam in entibus, M
est in quantitate, non in qualitate, & forma. & scientia necessaria non erit per quãtitates rerum tm, sed & per formas.si igitur formæ sunt permanẽtes,ergo scĩa erit permanens.

Item dignum est reprehendere eos,qui ita arbitrantur, quoniam, cùm & ipsorum sensibilium pauciora numero ita se habere viderent,de toto tamẽ cœlo similiter senserunt. hic enim qui circa nos est, solum sensibilium locus in corruptione & ge-
neta-

A neratione est,qui nulla,vt ita dicam, vniuersi pars est. Vnde iustius fuisset pp illa,ista etiam absoluisse,q̃ propter ista, illa condemnasse. Item manifestum est ꝙ & ad istos eadem dicemus, q̃ olim dicta sunt. ꝙ enim est ĩmobilis quædam natura ostendendum,& persuadẽdum est eis. at accidit eis,qui simul dicũt esse, & nõ esse,magis dicere quiescere cuncta, q̃ moueri. non enim est in quo quicquam mouerẽt, nam omnia omnibus insunt.

B *Et etiam cõtradicendi sunt existimantes istas existimationes. quoniam, cùm viderunt in rebus sensibilibus,quod pauciores sunt talis dispositionis, iudicauerunt de toto cœlo.locus enim sensibilis,in quo est generatio & corruptio,est ille, qui continet nos tantum. & iste possibile est, vt aliquis potest dicere, vt nõ sit in respectu totius pars sensibilis. Rectius est igitur negare à toto, quod est in istis paucis,*
C *quam affirmare in toto,quod affirmatur de eis. Et manifestum est ẽt,quod dicendum est de istis,quod prius diximus in alijs, & demonstremus eis sufficienter naturã eẽ immobilem.etsi accidit dicentibus quod dignius est affirmare & negare insimul,dicere quod oĩa sunt quiescentia,quàm dicere mobilia. non est enim aliquid,in quo transmutetur aliquid,quoniam in quolibet est quodlibet.*

Et etiam cõtradicẽdum est istis D
hominibus primo. q̃m, cùm vide- 15
runt quædam entia pauciora,s quæ sunt in generatione & corruptione in dispositione transmutabili,iudicauerunt,ꝙ plura,s cœli sunt huius dispositionis.locus aũt,ĩ quo est generatio & corruptio,est insensibilis respectu totius.& hoc, si concessum fuerit eis,ꝙ ista,in quibus est genetio & corruptio, non habent scientiam. D.d.rectius est igitur negare à toto,&c.i.rectius igitur est nõ iudicare de toto illud,quod iudicatur de parte insensibili, & negare ab eo toto transmutationem existentem E
in parte. D.d. Et manifestum est, &c.i.& isti digni sunt, vt sufficiam eis per illud, ꝑ quod sufficimus alijs, declarando eis naturam immobilẽ esse. Et intẽdit per istam naturam, spẽs & genera,& forte substãtias abstractas.D.d etsi accidit dicentibus, &c.i. & licet dignius est ponentibus ꝙ affirmatio & negatio sunt ĩsimul in omnibus rebus,vt oĩa sunt quiescentia magis q̃ mobilia. D. dedit cãm in hoc,& dixit: nõ est enim aliquid,&c.i.fm enim istos non est distinctum aliquid ab aliquo, ĩ quod transmutatur,sed oĩa sunt admixta F
& quodlibet ĩ quolibet.quapropter oportet secundum hoc, vt omnia quiescentia sint.

De veritate vero, ꝙ non oẽ, quod apparet,verum sit.Primo quidem neq̃ sensus propriꝰ fallax est.sed imaginatio nõ ẽ idẽ, quod sensus. Deĩde admiratione dignum est,si hoc dubitant, vtrum tãtæ sint magnitudines, talesq̃ colores,quales eminꝰ,an quales cominus apparent. &

Universidad de Deusto
Biblioteca

G vtrum q̃lia sanis, an qualia ęgro
tantibus. & grauiora, vtrũ qua-
lia debilib⁹, an qualia robustis.
& vera, vtrum qualia dormien
tibus, an qualia vigilantibus.
Quod. n. nõ arbitrant, patet. ne
mo etenim, si noctu existimet se
Athenis esse, cùm ī Libya sit, ad
Ariõpagum vadit. Item de futu
ro (vt Plato quoq; ait) non est, p
fecto similiter certa Medici, &
ignari opinio: vtputa de futuro
sano, aut non futuro.

H *Sermo autem eorum in sensus*
veritate non omne, quod apparet,
est verum. Primo, quia falsitas nõ
appropriatur sensui, sed phantasiæ,
q̃ non est eadẽ cum sensu. Miradũ
est igitur de eis, qui ambigunt in
istis rebus, & q̃runt vtrũ magni-
tudines, & colores sint in illa dispo
sitione, in qua videtur ex remoto,
aut in illa dispositione, in qua vidẽ
tur ex propinquo. & vtrum sint se
cundum quod sani videtur, aut in
firmi: & in grauitate, vtrum sint
I *secundum quod debiles, aut secun-*
dum quòd fortes. & in veritate,
aut in falsitate, vtrum sint secun-
dum quod sunt apud dormientes,
aut apud vigilantes. Et manifestũ
est quod impossibile est hoc: nullus
enim potest existimare modo al-
bum, sicut Plato. Et consilium Me
dici sapientis in rei veritate nõ est
simile cõsilio nescientis, in eo quod
sanat de infirmitate, et in eo quòd
non sanat.

Sermo autem eorũ, q̃ omne, qđ K
apparet, non est verum, est falsus. & 24
hoc destruit multis modis. Primo
autem, q̃m falsitas non est propria
sensui. q̃m falsitas nõ accidit sensui
nisi per accidẽs. illud autem, cui fal- Falsitas
sitas est propria, est imaginatio. in
hanc enim debet aliquis dicere q̃ il
lud, quod ex ea fit, non est vtũ. Et
dixit hoc, quia per istam virtutem
imaginant res, q̃ præcise videnť im
possibiles esse. D dixit. Mirandum
est igitur. i &, quia sunt dispositio-
nes, in quibus opinantur sensum es-
se verum, & aliæ, in quibus opinan L
tur sensum esse falsum v.g. sicut di-
spositio rerum apparentium visui
ex remoto & propinquo, & in sani-
tate & in infirmitate, & vigore & de
bilitate, & magis in somno & vigi-
lia. Mirandum etiam vtrum de quę
rentibus, vtrum vera quantitas cor-
poris est, quæ apparet ī propinquo,
aut quę in remoto. idem. n. apparet
magnum in propinquo, & paruum
in remoto. Et similiter quærentib⁹
vtrum verus color apparet in ꝓpin
quo, aut in remoto. & vtrum verus
sapor comprehẽditur à sanis, aut il-
le, qui comprehẽditur ab infirmis. M
& vtrum verum pondus est illud,
quod comprehenditur à fortibus,
aut quod à debilibus & maior quæ
stio est, vtrum quod dormiens vi-
dens est verum, aut quod vigilans.
Deinde dixit: Et manifestum est, q̃
hoc est impossibile. nullus enim po
test modo. & hic abscinditur sermo
Aristotelis quia diminutus est. Et in-
tentio eius est, q̃ nos habemus primã
cognitionem, per quam distingui-
mus inter illud in quo sensus fallit,
& in quo veridicat. quoniã qui du-
bitat diuidere inter sensibilia fallã
&

A & sensibilia vera, est, sicut qui dubi
tat in istis rebus, s. vtrum sciamus dor
mientes, aut vigilantes. & vtrum sci
mus, aut nõ scimus. & similiter nul
lus dubitat q̃ veræ quantitates, & ve
ri colores sunt, qui apparent ex pro-
pinquo, non ex remoto, & quod ap
paret sanis est verum, non quod ap
paret ægris. & ideo incipiunt cura-
ri. Et si omne, quod videtur, esset ve
rum, sicut quidam dicunt, etiã non
esset differentia inter sermones ne-
scientis, & sapientis, verbi gratia Pla
tonis. & tunc consilium Medici sa-
pientis esset simile consilio nescien-
B tis sanare, aut non sanare infirmos.
& omnia ista sunt impossibilia.

Item in ipsisimet sensibus non
est similiter cert⁹, qui alieni est,
& qui proprĩ, nec illius, qui pro
pe est, & ipsiusmet: sed de colo-
re quidem visus, non gustus,
de sapore gustus, & non visus,
quorum nullus vnquam ait eo
dem tempore circa idem simul
ita, & non ita se habere. At nec
in alio tempore circa passionẽ
C dubitarĩt, sed circa illud, cui pas
sio accidit. dico autẽ veluti idẽ
quidem vinum, aut ipsum mu-
tatum, aut corpore mutato, vi-
deri possit quandoque dulce,
quandoque non dulce, sed non
ipsum dulce, cùm quale est sit,
vnquam mutatum est, sed sem-
per uerificatur de eo. & quod
futurum est dulce, necessario ta
le est. Attamen omnes illæ ora-
tiones hoc perimunt. & quem-
admodum substantiam non es-
se Vllius, ita nec quicquam ne-
cessario esse. necessarium enim D
non contingit aliter, & aliter se
habere. quare, si quid necessario
est, non ita, & non ita habebit.
Et simpliciter, si sensibile solum
esset, nihil esset profecto, cùm
animata non essent. sensus nan-
que non esset. neque sensibilia
itaque, neque sensiones esse for
tasis verum esset. sentientis. n.
hæc passio est. Ipsa vero subie-
cta, quæ sensum faciunt, non es
se etiam absque sensu, hoc im-
possibile est. Sensus nanque nõ Sensus nõ
ipse est suiipsius, sed est aliquid ipse sui ip-
aliud etiam præter sensum, q̃d E sius.
necesse est prius sensu esse. mo-
uens enim natura prius est mo-
to. etsi ad seinuicem dicunt hæc
ipsa, nihil minus.

Et etiã dicamus hoc in ipsis sen-
sibus. quoniam sensus rei proprius
non est simul in rei veritate ei, qui
est alterius, & non est simul sen-
sus propinquus rei propriæ remotæ
alterius. Visus enim est colorum,
non saporum: gustus autem est sa-
porum, non colorum. & vnusquis-
que eorum sentit aliquid in vno tẽ F
pore, & nũquam affirmat aliquis
sensus, vt aliquid sit in sua dispositi-
one, & alia contraria insimul, ne
que in alia contraria etiam, neq;
in alio tẽpore etiam. Rixa aũt de
passionibus, v. g. quoniam existi-
matur, quod transmutatio sit ex
eodem, sicut vinum ex sapore,
et existimatur, quòd trãsmutatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *est propter diuersitatem complexionis corporis gustantis, & sic existimatur, quod vinum quandoque est dulce, & quandoq; non dulce. & non est rixa in ipso dulci, cū fuerit dulce, nec quādo trāsmutatur: sed si sermo verus est in eo, & erit necessario dulce illud, quod erit secundum hanc dispositionem. Et, si isti sermones negant secundū hæc, omnia, & similiter negant vt nō sit substantia etiam alicuius rei,*

H *& vt nihil sit necessario omnino. quod enim est necessario, impossibile est vt sit alio modo. si igitur aliquid fuerit necessario, impossibile est vt sit in hac dispositione, & in sua contraria, & alio modo. Et, si sensibile est relatiuum, tunc sensibile solum non est alicuius, si nō est animatorum, quoniam nō erit sensibile. & est verum, quemadmodū non erunt sensibilia etiam. sunt.n. passiua sentientis. Et impossibile*

I *est, vt subiecta facientia sensum sint, si sensus non fuerit. Sēsus enim nihil aliud recipit quàm sensum, & est prius sensu necessario. motor enim est prior moto natura. & si ista dicuntur relatiue, tunc neutrū eorum erit sine altero.*

Intendit in hoc sermone dissoluere dubitationem contingentem eis ex sensibus, & dicit: Dicamus ēt dubitantibus in sensibus, & ponentibus omnia apparentia aqualiter ī veritate. qm̄ iudicium alicui⁹ sensus in proprio sensibili non est simile sui iudicio de sensibili alterius, sed communi: verior enim est in proprio, q̄ in sensibili cōmuni, & alijs.

D.d. & sensus propinquus rei proprię, &c. i. & magis isto est q̄ non æqualis est cōprehensio sensibilis q̄ prij à sensu, cum fuerit propinquū cōprehensioni cōi ab eo sensu, cum fuerit remotum illud sensibile cōe. D. incœpit dicere sensibilia propria vnicuiq; sensui, & d. visus. n. est colorum, &c. i. visus enim est proprius coloribus in verificando de eis, & similiter gustus saporum, & auditus sonorum, & olfactus odorum, & tactus tangibilium. D.d & vnusquisque eorum, &c. i. & vnusquisq; quisque sensuum habet proprium vnū sensibile, quod comprehendit vno tpe, s. subito. D.d. & nunq̄ affirmat, &c. i. & nunq̄ videm⁹ q̄ aliquis sensus iudicat in suo proprio sensibili diuersas dispositiones in eodem tempore, aut in duobus temporibus diuersis. Et, quia accidit in hoc sermone aliquid ex hoc, quod apparet in sensu gust⁹ in sanitate, & in infirmitate d. Rixa autem, &c i. dubitatio autem, quæ accidit in passione, quæ dicitur gustus, v.g. q̄ aliquis dicat, q̄ idem vinum modo videtur dulce, & alia hora amarum, dubitaturi qm̄ hoc forte accidit ex transmutatione gustanti, & forte ex transmutatione complexionis gustantis. vt de nullo modo possumus precise dicere hoc esse dulce in sua natura in aliqua hora. Deinde dedit responsionem, & d. & non est rixa in ipso dulci, &c. i. & ista dubitatio nō oportet vt sit dulcis naturalit. qm̄. si fuerit amarum ex sua transmutatione, manifestū est, q̄ natura dulcis transmutata

A mutata est, & habet naturam propriam, & q̄ erit dulce, q̄n illa natura reuerteretur ad illud. Si autem ex trāsmutatione complexionis gustantis, hoc erit manifesti⁹ s. q̄ dulcedo habet naturam propriam. sed ista rixa non est illa, in qua eramus in proprio: sed ista rixa est vtrum cōuersio dulcis in amarum est ex sua trāsmutatione, aut ex transmutatione complexionis gustantis. Et hoc intendebat, cùm d. & rixa non est ī ipso dulci, &c. i. & rixa non est in dulci & cùm transmutat in amarum, vtrum sit per suam trāsmutationē,

B aut per transmutationem cōplexionis gustantis: & si sit p illam trāsmutationem, q̄n transmutatur, necesse est enim, vt sit dulce, dū habuit istā naturā, anteq̄ transmutetur, & hoc intendebat cùm d. sed si sermo ver⁹ est, &c. i. sed, si verum est dicere ipm esse dulce in aliqua hora, necessario erit dulce oē, quod fuit in illa dispositione, aut erit. D.d. Et, si isti sermones, &c. i. & isti sermōes, sicut negant oīa entia, ita negant vt aliqd habeat substantiam: & ita negāt aliquid eē necessario oīno. D.d. quod

C enim est necessario, &c. i. isti. n. sermones faciunt, vt oē sit alio mō ab eo, qd est, & qd est, impossē vt sit alio mō ab eo, qd est. D.d. si igit aliquid fuerit necessario, &c. i. qm̄, si aliquid fuerit necessario, impossibile est vt sit in illo modo, fm quem est ī alio. Sensibile enim est relatiuum: cùm nullam habet in se naturam nisi relatiuā. contingit enim vt sensibilia non habeant esse, si aialia sensibilia non fuerint. sensibile. n. non est relatiū ad aliud nisi ad sensum: &, si sē sus non fuerit, non erunt sensibilia. D.d. & est verum, quēadmodū, &c.

i. & hoc, quod contingit, verum est D
etiam alio modo, s. cùm ponit⁹ enim
q̄ sensibilia sunt relatiua. contingit
enim vt sensibile sit sensus, & sensus
sit passio, i. accidens in sentiente. vn Accēs im
de necesse est vt sensibile non sit nisi sentiens sit. accidens. n. impossē est vt sit sine suo subiecto. D.d. Et impossē est vt subiecta, &c. i. & cōtingit huic sermoni vt sensibilia non sint, nisi sensus sint. D. dedit causam & d. Sensus. n. nihil aliud recipit q̄ sensum. i. sensus enim non est sensibilium, sed alterius à sensibilib⁹. D.d. & est pri⁹ sensu necessario. i. sed sensus est alterius, quod est prius sensu E
necessario, s. prius naturaliter. D.d. causam ī hoc, & d. motor enim, &c. i. & causa in hoc est, q̄ sensibilia mouent sensus, & mouens est prius naturaliter moto. D.d. &, si ista dicūtur relatiue, &c. i. &, si sensus, & sensibilia essent relatiua, tunc sensibilia non essent sine sensibus, quēadmodū sensus non sunt sine sensibilib⁹.

Contra eos, qui vel contradicendi studio, vel alia quapiam de causam dictam opinionem deuenerunt. Item contraria simul eidem inesse non posse. F

Cap. 4.

SVnt autem quidā eorum, quibus de his p̄suasum est, quicq; has orationes solū dicunt, qui dubitāt. quærūt etenim, quis eum, qui sanus est, & oīno qui circa singula recte iudicarit examinet. Tales aūt dubitationes similes sunt, ac si quis dubitaret, vtrum dormimus nūc, an vigilamus. tales nanq; cuncte dubitationes idē possunt. de ob jbus etenim hi dignum ducūt rationem

G tionem esse. principium nanq; (& hoc per demonstrationem) accipere quærunt. Quòd autem non est eis persuasum, ex eorum actionibus manifeste apparet: sed, vt diximus, iste eorum affectus est. rationem nanq; eorum quærunt, quorum nō est rō, demonstrationis. n. principiū non est demōstratio. His quidē facile hoc persuadebitur. non enim est difficile perceptu. Qui vero in oratione solum vim q̄runt, impossibile quærunt. contraria H nanq; dicere dignum censent, mox contraria dicentes. Si autē non sunt omnia ad aliquid, sed quædam ipsa per seipsa sunt, nō erit vtiq; verū omne, qđ apparet. apparens. n. alicui est apparens. quare qui dicit omnia vera, quæ apparent esse, oīa entia facit ad aliquid. Quare obseruādum est his, qui vim ī oratione quærunt, simulq; reddere oīones dignum ducunt, q̄ non qđ apparet est, sed qđ apparet, cui apparet, & q̄n apparet, & quare I nus, & qūo. Quòd si reddant quidem orationem, non tū ita reddant, accidet eis quam primum contraria dicere. pōt etenim eidem secūdum visum quidem mel apparere, gustu autem non. & cùm oculi duo sint, si sint dissimiles, non eadem vtriq; visui. Cæterum ad eos, qui, ppter olim dictas causas, quod apparet verum esse dicunt, & ob hoc omnia similiter eē falsa & vera, nec sanè omnibus eadem apparere, nec eidem semper eadem, K sed plerunq; contraria, etiam eodem tempore. tactꝰ etenim duo dicit in digitorum variatione, visus autem vnum: sed neq; eodem sensu, & secundum idē, & eodem modo, & in eodem q̄re. Quare hoc esset verū profectō.

Demonstrationis principiū non est demōstratio

Qui dicit oīa vera, q̄ apparēt eē oīa entia facit ad aliquid

Et quidā contenti sunt per ista, & dicunt istos sermones, & quærunt quis est ille, qui quærit, & verdicat, & scit omnia secundū veritatem. Et istæ quæstiones ambi L *guæ sunt similes quæstionibus ambigentium in hoc tempore in vigilia & somno. & vis omnium istarum quæstionum vna est. isti. n. dicunt, quod omnia habēt causas. primo enim quærunt quid, deinde quærunt comprehendere hoc per demonstrationem. Quoniam autē non sunt contenti, manifestum est ex suis operationibus. sed infirmitas istorum est, quia quærunt ter* M *minum in quo non habet terminū. non enim habet demonstrationem principium demonstrationis. Et medicinatio istorum est facilis, et comprehendere hoc non est difficile. illi autem, qui quærunt sermonem tantum, & quærunt victoriam, quærunt impossibile. volunt enim dici sermones contrarios, & illi in illa hora dicunt sermones contrarios. Si autem non omnia dicuntur relatiue, sed quædā sunt per*

A *per se etiam, tunc non omnia, quæ apparent sunt vera. quod. n. apparet, aliquid apparet. quod n. diximus quod oīa apparentia sunt vera, facit oīa entia relatiua. Et ideo oportet præseruare nos ab eis, qui quærunt victoriam per disputationē, & cum hoc dicunt quòd illud, quod apparet, non apparet illud, quod est, sed apparet illud, quod est secundum illud, cui apparet, & in hora, in qua apparet. Et existimāt*

B *aliquid dicere, sed non est ita. accidit. n. eis a propinquo dicere cōtrarium. possibile enim est vt idē appareat visui esse mel, et gustui nō mel. & similiter duo oculi cū fuerint diuersi, non videbunt vnum. illis igitur, qui dixerunt in istis, quæ apparent causas prædictas, in Græco album. ista apparent et nō apparent eadem, sed apparent cōtraria multotiens in eodem tempore. sensus. n. existimatur duo apud*

C *mutationem digitorum, & visus idem, & non quod terminatur, et inuenitur. et quod est per vnū sensum, & vno modo, & secundum vnam dispositionem, & in eodem tempore, & hoc est verum.*

26 Dicit, q̄ illi, qui vtuntur istis sermonibus, sunt bipartiti. quidā. n. quærunt per illos victoriam & dominium, & quidam ambigunt ex dubitationibus cōtingentibus istis rebus, & quærunt scire distingue-

re quis iudicat vere apud comprehensiones contrarias. & medicina istorum, sicut post dicet, ab hac infirmitate est facilis. D.d. Et iste quæstiones ambiguę. &c.i. & qui ambigit in similibus quæstionibus, & dubitat vtrum illud, quod sani cōprehendunt, est verum, aut illud, quod infirmi comprehendunt, & etiā illud, quod apparet ex remoto, aut illud, quod apparet ex propinquo, similis est dubitanti vtrum nos cùm dicimus hoc, scimus in somno, aut in vigilia. D.d. & vis omnium istarum, &c.i. & vis oīum istarū qōnū in eo q̄ dāt de dubitatione, & ambi E guitate, est eadē. Causa. n. ambiguitatis earum est eadē, s. quia opinant oīa habere causas, ex quibus cognoscuntur, & q̄runt principia, ex q̄bus demonstrent. & si distinxerint qđ ē cognitū per se, ab eo, qđ nō est cognitū, tunc iste error auferet ab eis. D.d. Q̄n autē nō sunt contenti. &c. Cōtra Sophistas. i. q̄n iste modus hoīum non negat ista proteruiendo, & propter gloriā sicut faciūt Logici, sed quia accidit eis nō habere certitudinem. hoc. n. manifestum est ex sermonibus istorum hominū, sed infirmitas eorū F est, quia quærunt terminum in eo, quod non habet terminum, & demonstrationē in principio demonstrationis. D.d. Et medicinatio istorum est facilis. i. quia non quærunt ista intendendo victoriam, & ideo quæstione dissoluta abscindetur illa dubitatio ab eis. D.d. Illi autem, qui quærunt, &c.i. illi, qui dubitant in istis, & quærunt nō est aliud nisi ad vincendū aduersarios, q̄rūt impossibile, & quod non p̄nt facere. quærunt deinde facere vt contingant illis sermones contrarij. & eū laborāt

G laborant in hoc, statim inducunt sermones contrarios. & ideo contingit eis conclusio, quam volebant inducere sup aduersarios. D.d. Si aũt nõ oĩa dĩr relative, &c. i. sed manifestũ est q, si non oĩa comprehensibilia p sensus sint relatiua, sed q̃dam eorũ sunt p se, nõ in respectu ad sensum, tunc nõ oĩa apparẽtia erunt vera, sicut isti opinabãt. D.d q̃d n. dixim⁹ q oĩa, &c. i. contingit. n. dicentib⁹ q oẽ, quod apparet cuilibet hoĩum, ẽ verum, vt oĩa entia apud ipsum sint relatiua. D.d. Et ideo oportet præseruare, &c. i. & pp corruptionẽ isti⁹
H hoĩs, & quia multum nocet in Philosophia, oportet nos præseruare ab istis q̃rentibus in hac intentione victoriã & dominiũ in disputatione. contradicunt. n. sibi, q̃m dicunt q il lud, q̃d apparet res, non est illud, q̃d est, sed illud, qd est fm videntem, & in eo tpe, in quo apparet, & sic negãt vt ꝛ extra aĩam esse habeant oĩno. D.d. Et existimant aliquid, &c. i. & accidit eis, cũm voluerunt dicere in aliquo quid sit, vt dicant statim ĩeo, qd non est. D. declarant q̃o cõtin
I git hoc in eis, &d. posse. n. est vt idem appareat, &c. i contingit. n. istis iudicare idẽ esse mel p visum, & nõ eẽ mel p gustũ. & sic contradicent sibi. D.d. & sit duo oculi, &c. i. q̃n alter oculorum fuerit diuersus ab altero in situ. tunc. n. accidit eis idẽ apparere duo, q̃n exprimit oculus, intantũ q situs sit diuersus. D.d. illisigit, qui dixerunt cãs p dictas. hic abscinditur sermo Arist. & põt intelligi sic. declaratũ est igit, q illi, q dixerunt ĩ istis rebus illas cãs p dictas, & illas rõcinationes, accidit eis vt duo cõtradicto ria vera sint insimul, non fm diuersos hoĩes tm, sed fm eundẽ hoĩem. Isti. n. vt reputo, nõ cõcedunt q con
K traria apparẽt eidem hoĩ in eodem tpe, & in eadẽ dispõne. & ideo dixit, ista apparent, & non apparẽt in eõdem. fingunt. n. q contraria apparẽt insimul, sed non eidẽ hoĩ, & in eodẽ instanti, sed duobus hoĩbus in duobus temporibus. D.d. sed apparent contraria multotiẽs in eodẽ tpe, &c. i. sed contingit eis vt contraria appa
L reant multotiens in eodẽ tpe, & eidẽ hoĩ D.d. sensus n. existimãt apud mutationẽ, &c. i. & cã erroris ĩ hoc, licet sensus sit idem, & sentatũ idẽ est, quia, q̃n visus videt vnã rem, & q̃n videt illam duo, non est in eadẽ dispositione. cũm aũt senserit rẽ eandem ĩ dispõne eadem & eodẽ sensu, tunc erit vnum. & hoc intendebat, cũm dicit: & non q̃d terminat, &c. i. comprehensio aũt, quæ fit vno sensu, & vno modo sensus, & in eadem dispõne, ẽ vera sp, & nunq̃ diuersa.

Sed ob hoc fortasis his, q nõ pp dubitationẽ, sed oĩonis gra dicunt, necesse est dicere q hoc nõ sit verũ, sed huic verũ. &, vt antea dictũ est, necesse est ad aliquid, & ad opĩonẽ, & ad sensum oĩa facere. Quar nec factũ ẽ, nec erit quicquã, si nemo prius opinatus sit. q si factũ fuit, aut erit, patet q non ad opinionem oĩa sunt. Item si vnũ ad vnũ, aut ad determinatum, & si idem est & dimidium, & æquale, non tm ad duplum, q̃d æquale est. ad opĩonem itaq, si idem est hõ, & q̃d opinatum est, non est hõ, & q̃d natur, sed quod opinatum est. Quòd si vnumquodq ad illud erit, q̃d opinat, ĩfinita sp̃ q opinatur

A natur erit. Quòd igitur omniũ certissima opinio est non esse simul veras oppositas dictiones, & quid illis, qui sic dicunt accidat, & cur ita dicunt, hęc demũ dicta sint. Cum vero impossibile sit contradictionem simul de eodẽ verificari, patet q neq; cõtraria simul eidem inesse contingit. cõtrariorũ enim alterũ non minus priuatio est. substantiæ vero priuatio negatio à quodã determinato genere est. Si ĩpossibile itaq; est simul affirmare,
B & negare vere, impossibile est ẽt contraria simul inesse. sed aut ambo fm aliquid, aut alterum fm aliqd, alterum simpliciter.

Inter contradictionem non dari medium. Cap. 5.

AT vero nec inter cõtradictionem possibile est q̃quam mediũ esse, sed necesse est dicere, aut negare vnũquodq; de vno. Manifestum autẽ est primo quidẽ definiẽtibus
C quid verum, quidue falsum est. dicere nanq; ens nõ eẽ, aut hoc esse, falsum: ens autẽ esse, & nõ ens non esse, verum est. quare & qui dicit esse, aut non esse, verum dicet, aut mẽtietur. sed nec ens dicitur nõ esse, aut esse, nec non ens. Item mediũ inter contradictionẽ, aut erit quẽadmodum fuscum inter album & nigrum, aut quẽadmodum neutrum inter hominẽ & equum. Si itaq; ita est, non mutabitur profecto. ex non bono nanq; in bonum mutatur, aut ex hoc in non bonum. nunc vero semper D apparet, non. n. est mutatio, nisi ad opposita & media. q si ẽ medium, ẽt sic aliqua erit in albũ non ex non albo generatio. nũc autem non videtur. Itẽ oẽ intellectuale, aut intelligibile mens aut affirmat, aut negat: hoc vero ex definitiõe patet, cũm verum dicat, aut mentiatur. cũm .n. sic componens dicat, aut neget, verum dicit: cum vero sic, mentit. Itẽ in oĩbus cõtradictionibus esse oportet, nisi oratiõis gratia dicat. quare neq; verum E dicet aliquis, neq; non verum, & præter ens & non ens. quare ẽt præter generationem & corruptionem trãsmutatio aliqua erit. Item in quibuscunque generibus negatio contrarium inducit, in his ẽt erit, vt puta in numeris, nec impar, nec nõ impar, numerus. sed impolẽ est. ex definitione autem est manifestũ. Item in infinitũ procedet, et entia non solum sex quialtera, sed ẽt plura erunt. rursus nanq; hoc negare erit ad affirmationem et F negationem. & hoc quicq̃ erit. substantia nanq; eius est alia q̃dam. Item, cũ aliquo interrogãte, an album est dicat q non, nihil aliud negauit nisi ipsum eẽ, ipsum vero nõ esse negatio est.

Et dignum est vt cogantur ad dicendum hoc, qui non dicunt ambigendo, sed disputando tantum, quod hoc non est verum, sed verũ per hoc. & sicut prius fuit dictũ,

necesse

G necesse est vt dicens hoc, faciat omnia relatiua ad existimationē, & sensum esse. Ergo non fuit aliquid, nec erit si aliquis prius non existimauerit. & si res sunt iam generatæ aut erunt, manifestū est quòd non eia referuntur ad existimationem. Quoniam aūt refertur vnum ad vnum, & ad terminatū, & ad idem, & similiter duplū, & æquale, et nō refertur æquale ad duplū. & cū hoc, si refertur homo, & exi
H stimant per illum ad suā existimationē ad illud, quod existimatur, et finxerunt ambo idem, tunc illud, quod existimat, nō est hō, sed existimatur per illū. et. Et, si vnaquæq; rerū refertur ad illud, quod existimatur, tunc illud, quod existimatur, refertur et ad res infinitas in forma. Iste igitur est sermo noster in istis sermonibus suis, & quare sermo eorū est hmōi. Et, si est impossibile vt duo contradictoria vera
I insimul sint in eodē, manifestū est, quòd impossibile vt contraria sint insimul in eodem etiam. alterum enim eorū est non esse. & non esse nō est minus substantia, & nō esse est negatiuū de aliquo genere terminato. Et si impossibile ē dicere, quòd affirmatio & negatio sunt insimul, rectū videtur vt sit impossibile vt contraria sint insimul. & forte dicetur aliquid ex vtroq;, & forte alterū eorū dicet mō simpliciter. Et etiā impossibile est vt aliquid sit inter duo cōtradictoria, sed necessario aut affirmatiua, aut negatiua altera earum erit de aliquo vno, postquā verū & falsum prius determinantur. Dicere. n. quòd ens nō est, aut illud, quod nō est, est, falsum: & dicere, quòd illud, quod nō est, nō est, ē verū. dicēs igitur quòd hoc est, & nō est, veridicat & falsat: & dicēs hoc nō dicit quòd ens nō est, neq; illud, quod non est. Et ēt si aliquid est inter contraria. v.g. L pallidum inter album & nigrum. et hoc erit verū in homine. Quoniā secundum hanc dispositionem erit transmutatio. & videtur quòd illud, quod transmutatur in bonum, aut hoc in eo, quod nō est bonū. & hoc nō est manifestū modo, quoniā non est transmutatio, nisi ad res opositas in situ, & media etiā. si igitur medium fuerit secūdum hanc dispositionem, tunc erit aliquid, quod transmutatur in album ex non albo. M & hoc non videtur modo. Et etiā omne cogitatum, & intellectū aut affirmatur, aut negatur. & hoc manifestū est ex definitione, verū sit verum, aut falsum. quoniam, cū conuenerit aut affirmatiue aut negatiue, erit verum: cum autem non conuenerit erit falsum. Et etiā oportet vt illud sit in omnibus contradictorijs, si non fuerit dictus sermo tantum. & si hoc, continget vt aliquis

A aliquis non veridicet, neq; credatur etiam. & erit hoc in ente & non ente etiā. & erit trāsmutatio alia à generatione & transmutatione. Et oportet ēt vt hoc sit in omnibus generibus, in quibus accidit cōtrarium ex negatiua, v.g. in numeris, & vt in eis sit numerus, neq; par, neq; impar: quod est impossibile. Et est manifestum, quòd de numero proceditur in infinitū, & erunt res non totum, neq; me-
B dietas tantum. Et cum quæritur si est albū, et dicit quòd nō est aliud, tunc dicet negatiua, non quia est negatiua, aut quæ non est.

27 Et rectū est vt qui non dicit hūc sermonem propter dubitationes cōtingentes ei, & ambiguitatē, sed dicit proteruiendo & cōtradicendo, s. hoc non esse verum, vt cogatur ad dicendum impossibile cōtingens ei prius. D. dedit illud impossibile, & d. & sicut prius fuit dictū, &c. id est cōtingit enim dicēti hoc, vt omnia
C entia sint relata ad sensum, & ad cognitionem. & hoc intendebat, cùm d. ad existimationē. D. d. Ergo nō fuit aliquid, &c. i. & contingit huic sermoni hoc, s. ꝙ nunquam fuit aliquid, & nunq; erit, si aliquis prius nō existimauerit illud. & d. hoc, quia entia sm opinionem hanc non erūt præter existimationes hominum.

D. d. &, si res sunt iā generatæ, &c. i. sed, quia manifestum est aliqua generata esse, & existētia extra animā, licet aliquis nunq; existimauerit in eis aliqua existimatione, manifestū est ꝙ entia nō sunt existimationes. tunc enī nulla generatio esset oīnō: D & tunc loquens loquendo, si aliquis nō existimaret ipsum esse, nō esset. D. d. Qm aūt refert vnū ad vnū, &c. idest & ēt, si oīa entia sunt relatiua ad existimationes hominū, & relatiuum refert ad aliquid terminatū, necesse est vt hō, ad cuius existimationem referunt entia, sit ens p se, & non relatiuum oīno. D. d. & cum hoc, &c. i. si igitur hō existimās non est ens p se, sed relatiuum ad suā existimationē, tunc ēt existimatio erit relata ad aliquā existimationem. & hoc procedet in infinitū. & hoc intendebat, cū d. Et si vnaquæq; rerū E refertur. &c. D. d. Iste igitur est sermo, &c. i. istis igitur sermonibus cōtradicemus, & demōstrabimus causas erroris eorū. D. d. Et, si est impossibile, &c. i. cū manifestū est p se, & cōcessum apud negātes illud per istos sermones ꝑdictos, manifestū est, ꝙ impossē est ꝙ affirmatiua & negatiua congregent in eodē: ergo & impossibile est vt duo cōtraria congregent in eodē. Et causa in hoc est, quia alterū duorū contrariorū est priuatio alterius. & istud, inquantū est oppositū enti, non est minus q̄ non esse, quod opponit substantiæ. Et in alia trāslatione loco huius dicit: cōtrariorū aūt alterū est nō esse nō contradictoriorū, nō esse enim est substantiæ. D. d. & non esse est negatiuum de aliquo genere terminato, i. & causa in hoc, ꝙ istud nō est æquale ad nō esse, qd est in substantia, in hoc ꝙ impossē est vt sit cū illo, cuius est. D. d. & si impossē est vt affirmatio et negatio, etc. i. quia contrariū est negatio ꝓpria alicuius generis, sicut est dispō in priuatione substantiæ, q̄m quicquid negatur à

Alterum duorū cōtrariorū ē priuatio. Idē. 1. Phy. cō. 150. & quærībi. F

specie,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G specie, s. negatione simplici, negabit' à specie, scilicet negatione propria.

D.d. & forte, &c. i. sed forte vtraq; inuenietur in eodem. & hoc erit in contrarijs habentibus medium, sed in potentia, sicut albedo & nigredo inueniunt in pallore, sed nõ in actu, nec perfecte. D.d. & forte alterum Vide. 5. eorũ dicet modo simplici. i. & forte Met. 19. alterũ inuenietur in re simpliciter, Phy. 32. idest perfecte. & tunc nõ inuenietur in eo alterũ, nisi in diuersis tẽporibus. Et in alia translatione loco totius istius est aliud manifestius sic: & si impossibile est vt insimul negetur, H & affirmetur. impossibile est enim vt cõtraria sint insimul, sed qñq; hoc, & qñq; hoc. D.d. Et etiam impossibile est vt aliquid sit inter duo contradictoria, posseq; inuenitur verũ & falsum, i. quia definitio veri est illud, quod nõ est falsum: & definitio falsi est illud, quod non est verum: vnde manifestum est ex hoc, q̃ congregẽtur in eodem est impossibile. D.d. Dicere enim q̃ ens nõ est, &c. idest & cùm declaratũ est, q̃ definitio veri ẽ diuersa à definitione falsi, tũc qui dicit in eo, quod est, q̃ non est, falsat, & qui dicit in eo, quod nõ I est, q̃ est, falsat etiam. Et intẽdit, per verũ esse, siue affirmatiuum siue negatiuũ est, illud, quod est extra animam, sm q̃ est in anima: falsum autem, si econuerso. D.d. dicens igitur, q̃ hoc est & non est, veridicat, & falsat, i. cùm impossibile est q̃ verum & falsum congregentur in eodem, tunc dicens in aliquo q̃ est hoc, aut nõ est hoc necessario, aut veridicat, aut falsat. qm̃, si illud, quod veridicauerit, fuerit sm id, qđ est extra animam, siue esse siue non esse erit verum, sin aũt falsum. D.d. & dicens hoc, non erit, &c. i. & qui hoc opinatur, non opinatur q̃ ens est nõ ens, & neq; q̃ nõ ens, est ens. D.d. Et ẽt, si aliqd est inter contraria, sicut pallidum, &c. i. & si cõtraria habent medium, tunc inter hominẽ & non hominem erit medium. D.d. Qũ sm hanc dispositionem erit transmutatio, &c. i. & si inter hominẽ, & eius priuationem est medium: & opposita, inter quæ est medium, sunt illa, quæ transmutantur ad inuicem, tũc erit transmutatio ex non esse in ẽ, v.g. vt sit transmutatio ex non bono ad bonum, & ex bono ad nõ bonum. D.d. & hoc non est manifestum, &c. i. qm̃ cognitũ est primũ, q̃ trãsmutatio est ex oppositis, quorum vtrũq; est ens, & quæ maxime distant in esse, aut ex medijs, q̃ sunt inter illa. D.d. si igitur mediũ fuerit sm hanc dispositionem, &c. i. si igitur medium fuerit inter affirmationem & negationem, tunc mutatio eius, quod mutat' ad album, non erit ex albo, sed ex nigro, & ex priuatione albi. & hoc est impoſſ. vt nõ esse alteretur in esse, & esse in nõ ẽ.

D.d. Et etiam oẽ cogitatum, &c. i. & ẽt manifestum est, q̃ omne imaginatum, aut affirmatur de eo aliquid, aut negatur de eo aliquid, aut ipsum affirmabitur, aut negabitur.

D.d. & hoc manifestum est ex definitione. &c. i. & manifestabit' ex definitione veri & falsi q̃ non habent medium. D.d. qm̃, cùm conuenerit, &c. i. qm̃, cùm conuenerit affirmatiue, aut negatiue, illud, quod est extra animã, erit verum: & si non conuenerit, erit falsum. D.d. Et oportet vt illud sit in omnibus, &c. idest, & ẽt si fuerit necesse vt inter cõtradictoria sm affirmationem & negationem sit medium, oportet vt hoc sit in omnibus contradictorijs. Quãdoq; enim inuenitur in aliquo naturaliter, nõ inuenitur in quodam eius, & quodam non: nisi hoc sit verbis tantum, non ratione. Deinde d. & si hoc, contingeret vt aliquis non veridicet, &c. i. & si contradictoria habeant medium, contingeret vt nullus homo veridicet in altero cõtradictoriorum & falset in altero. sed potest falsare in ambobus, sicut in duobus oppositis, quæ habent medium. Deinde d. & erit transmutatio alia à generatione & corruptio- B ne. i. & contingeret secundum hoc vt alia transmutatio sit a trãsmutatione, quæ dicitur generatio, & vniuersaliter ab alijs quatuor transmutationibus. & in alia translatione est inter generationem & corruptionem. Deinde d. Et oportet etiam vt hoc sit in omnib' generibus, &c. i. & contingit secũdum hanc dispositionem, vt inueniatur inter contraria, quorum vnũ est vis affirmatiuæ, & negatiuæ, adeo q̃ inter parem & imparem sit numerus neuter. Deinde d. Et est manifestum, &c. i. & hoc est impossibile: quoniã, C si inter parem & imparem fuerit numerus, tuncille numerus diuidetur in parem & imparem, Itrr quos erit numerus neuter. & similiter ille neuter diuidetur, & sic in infinitum. Deinde d. & erunt res non totum, neque medietas tantum. & in alia translatione sic: & non erit numerus medietas totius tantum, nec alij modi etiam, & iste sermo est difficilis ad intelligendum. Et per hoc intendit, vt mihi videtur, q̃ secũdum hunc sermonem contingit vt natura numeri diuidatur in infinitum, sicut quantitas continua diuiditur D in medietatem, s. q̃ cùm positũ fuerit aliquod totum continuum, diuidetur i duo media, & vtraq; medietas illarum diuidetur etiam in duo media, & sic in infinitum. & est manifestum, q̃ numerus nõ diuiditur sic semper. hoc enim non inuenitur nisi in continuo. D.d. Et cùm quæritur, si est album, &c. i. & ille, à quo q̃ritur in aliquo, quod est album, & dixerit q̃ non est aliud, concedit q̃ non est aliud ab albo. & ista est concessio, q̃ affirmatiua, & negatiua nõ habent medium.

Aduenit autem quibusdam E opinio ista, sicuti cæteræ quoque præter communem opinionem sunt. cùm enim non possint contentiosas rationes soluere, cedunt rationi, assentiuntq; verum esse quod syllogizatum est. Quidam itaque ob talem causam dicunt. quidam vero, propterea quòd omnium causam quærunt, principium vero ad hos omnes ex definitione. fit autem definitio ex eo, quòd necessarium est aliquid eos significare. ratio enim cuius signum F est nomen, definitio fit. Videtur autem Heracliti quidem opinio, omnia esse & non esse dicens, vera omnia facere. Anaxagoræ vero, esse aliquod contradictionis medium, quare omnia falsa. cùm enim miscentur, neque bonum, neque non bonum est illud mistum. quare nihil est dicere verum.

Rõ, cuius signũ ẽ nomen, é definitio.

G *Contra eos, qui omnia falsa, aut qui omnia vera esse dicebant. Et contra eos etiam, qui omnia quiescere, aut moueri dicebant.*

Cap. 6.

HIs autē determinatis, manifestum ē ꝙ illa quoq; quæ vno modo, & de oībus dicuntur, īpossibile est esse, vt quidam aiunt. quidā qdem, nullum dicentes verum esse. nihil. n. prohibere ita cuncta esse aiunt, vti diametrum cōmensurabilem esse: quidā vero oīa vera. ferè. n. rationes eorū eædem, H quæ & Heracliti sunt. Qui. n. dicit ꝙ oīa vera & oīa falsa, etiam separatim vtrunq; harū orationum dicit. quare, si hæc impossibilia sunt, illa quoq; impossibilia esse necesse est. Itē patet ꝙ cōtradictiones sunt, quas non possibile est simul veras esse, neque falsas: etsi id videri possit magis contingere ex iā dictis. Verū ad oēs tales orationes petere oportet, vt in superioribus sermonibus dictū est, non si sit aliqd aut I non sit, sed si aliquid significat. quare ex definitione disputandum est accipientibus quid verum quidue falsum significat.

Et cōtingit ista existimatio hominibus sicut aliæ opiniones mirabiles. quia non potuerunt dissoluere sermones aduersariorū, & ideo dixerunt sermones illorum, & verificauerunt argumentationes illorum. Quidam igitur dicunt istos sermones propter istam causam. & quidam, quia quærunt rationē K in omnibus rebus, & principium in omnibus istis rebus erit ex definitione. et definitio est illa, quæ significat rem necessario. & definitio est illa ratio, quam nomē significat. Et videtur quòd sermo Heraclii affirmat quòd omnia sunt vera, & quòd non omnia sunt vera. Sermo autem Anaxagoræ affirmat aliquid esse inter duo extra contradictoria. omnia igitur sunt falsa. quoniam, cùm admiscetur L tur, mixtum non erit bonum, neque non bonum. ergo impossibile est vt aliquid dicatur vere.

Et, cum ista sint distincta, declaratum est quòd impossibile est vt res sint illa, quæ dicuntur eodē modo, & neq; quæ dicuntur de omni, sicut quidam dixerūt. quidā enim dixerunt quòd nihil est verum, & nullum, Album in Græco. istī sermones sunt sicut sermones Heracliti. Qui enim dicit eos esse ve- M ros et falsos. non diuidit inter istos duos sermones, & dicit vtrunque esse. & , cum illa impossibile est vt sint ista, & manifestum est quòd impossibile ē. Et hoc declarabitur etiam ex hoc, quòd contradictoria sunt illa, quæ impossibile ē vt sint insimul vera, aut falsa oīa: etsi existimetur ex prædictis hoc esse impossibile. Sed oportet vt sint cōtradictiones super oēs, qui sunt, sicut

A *isti secūdum quòd prædictum fuit in sermonibus prædictis aliquid eē & non esse, sed significat aliquid. & tunc disputabimus cum eis ex definitione, cum īuenerimus quid significat verum.*

AB Idest, & accidit ista existimatio mirabilis quibusdā hominibus, sicut accidunt aliæ opiniones mirabiles, q̄ nō existimātur dici ab aliquo homine. & ex hoc, qa non potuerūt dissoluere qōnes hominum quærētium & dicentium hanc opinionē B esse, & ideo dixerunt sermones eorum. i. & ideo opinati sunt hāc opinionem, & studuerunt in confirmādo & uerificando argumētationes eorum Deinde. d. Quidā igitur dicunt ꝙ etc. i. quidam igitur dicebant istos sermones propter dubitationes cōtingentes eis. & quidā ꝓpter hoc opinabātur ꝙ necesse est, si uerum sit, ut oīa habeant definitiones naturales: & cùm uiderunt ꝙ sensibilia non habent definitiones naturales, negant sciam. & innuit Heraclitū. D. d. & principium in omnibus C cipium disputationis cū istis in omnibus istis sermonibus erit ex uerificatione definitionum, sm ꝙ res diuersæ habent diuersas definitiones, quoniā, si hoc concesserint, destruētur sermones eorum. &, si hoc non concesserint, disputatio cum eis destruetur. quoniā, si definitiones nō sunt, nomina non erunt. & sic auferetur sermo. D. d. & definitio est illa, &c. i. & definitio est illa, q̄ significat illud, quod nomē significat. sermo. n. qui significat illud, est definitio necessario. & hoc est in ꝙ ecieb⁹ & non in indiuiduis, & d. hoc ad declarandum ꝙ, cū fuerit concessum, ꝙ species habent nomina propria, continget vt habeat definitiones ꝓprias, & necessarias. &, cùm ita fuerit, definitio affirmatiuæ erit alia à definitiōe negatiuæ. & ideo impossibile est vt affirmatiua & negatiua sint idem, & vt quidlibet sit in quolibet: quemadmodum impossibile est etiam vt oēs scientiæ sint falsæ. non. n omnia sunt semper in transmutatione, sicut finxerūt existimātes ꝙ nulla res habet definitionē necessariā ꝓpter hoc, ꝙ semper sunt in transmutatione. D d. Et videtur ꝙ sermo Heraclii, &c. idest, & videtur ꝙ sequitur ex sermone Heracliti, in quo dixit, ꝙ omnia sunt semper in transmutatione, ꝙ oēs sermones sunt veri, & oēs etiā sunt falsi, non tamē ꝙ oēs sunt falsi, sicut fingebat Heraclitus. trāsmutatio. n. media est inter esse & non esse. & ideo transmutatum pōt dici ens & non ens, & erit ens & nō ens insimul. motus. n. cōponitur ex esse & nō esse, & ideo describit' sic, motus. est pfectio eius, quod est in potētia, in eo ꝙ est in potentia. D. d. Sermo autē Anaxagoræ, &c. i. quia medium est neutrum extremorum, & Anaxagoras dicebat mixtum esse quod non est ens neq; non ens, videbatur dicere medium inter ens & non ens. D. d. omnia igit' sunt falsa, &c. i. qm̄ affirmatiua & negatiua falsant insimul in mixto, quapropter oēs existimationes erunt falsæ. D. d. Et, cùm ista sint distincta, &c. i. declaratū est igit' ꝙ impossē est vt res sint particulares aut vles, sicut quidā dicebāt, ꝙ nullum eorum est verum. & ꝙ omnia sunt falsa. Et inuenim⁹ in vno loco

D

E

F

Transmutatio est media inter esse & non esse. Motus cō ponit' ex esse & nō esse. 3. Ph. t. c. 6.

G aliter in alia translatione sic. illa autem omnia sunt vera, idest declaratum est igitur, q̃ sermo dicentis, q̃ oĩa sunt falsa est falsus: & similiter sermo dicentis, q̃ omnia sunt vera. Et videtur mihi, q̃ diminuitur etiã à libro hoc, scilicet q̃ cũ falsum est omnia esse falsa, & omnia eẽ vera: ergo falsum est dicere omnia esse falsa & vera insimul: sicut sermo Heraclitii. D.d. Qui enim dicit, &c.i. qui enim dicit hoc, congregat duos sermones, & non reputat eos eẽ contrarios. D.d. & cũ illa impoſſe ẽ, &c. idest impossibile est vt vera sint falH sa. vel econtra. D.d. Et hoc declarabitur etiã, &c.i. & dicere in eis, quæ sunt vera & falsa insimul, declarabitur ex hoc, quod diximus, & declarauimus quòd duo contradictoria duidũt verum & falsum, & q̃ necesse est vt alterum sit verum & alterũ sit falsum: licet existimetur de prædictis dubitationibus hoc esse possibile, s. ex dubitationibus dicẽtium quòd omnia cõtradictoria sunt vera. D.d. Sed oportet vt sint, &c. idest sed oportet, cum voluerimus disputare cum istis in istis tribus opinionibus, ponere eum eis pacta, q̃ aut I negabunt, aut sustinebunt, sicut fecimus prius quærendo ab eis, vtrum dicere in aliquo q̃ est & q̃ non est, vtrum scilicet alterum istorum dicere significet intentionem, quę habet definitionem aliam à definitione intentionis, quam significat alterum, aut neutrum significet intentionem. Si igitur concesserint, q̃ significant aliam intentionem, quæremus ab eis de illa intentione, & disputabimus cũ eis. & ideo dixit: sed significat aliquid, &c.i. cũ igitur cõcesserint quòd dictiones significãt res terminatas, disputauimus cum k eis de definitionibus, scilicet de definitionibus veri & falsi.

† { Si autem nihil aliud est, q̃ quod verum est affirmare, aut quod negare falsum ẽ, } impossibile est omnia falsa esse. necesse est enim alteram cõtradictionis partem veram esse. Item, si omne aut affirmare, aut negare necesse est, impossibile est vtraque falsa esse. altera enim contradictionis pars falsa est. Accidit autem, quod etiam publice fertur, L his omnibus orationib⁹ eas seipsas perimere. quę.n. omnia vera dicit, contrariam quoq̃ sibi orationẽ veram facit: quare suã ipsius nõ veram. cõtraria nãq̃, dicit eam non esse veram. quæ vero oĩa falsa, & hæc seipsam. Quòd si excipiant illa quidem contrariam, q̃ sola nõ vera est, hæc vero seipsam, quod sola nõ falsa, nihilominus infinitas accidit eis petere orationes veras, & falsas. qui enim dicit veram orationem esse verã, cõsentit huic, M q̃ vera est. hoc vero in infinitũ procedet. Clarum autem est, q̃ nec illi, qui omnia quiescere dicunt, verum dicunt, nec q̃ omnia moueri. Etenim, si oĩa quidem quiescunt, semper eadem vera, & falsa erunt. apparet aũt hoc transmutari. qui enim hoc dicit, aliquando ipse nõ erat, & rursus non erit. Si vero oĩa mouentur, nihil erit verum. cuncta ergo falsa. sed demõstratum est hoc impossibile esse. Itẽ necesse est

A est ens trãsmutari. ex aliquo nãque ad aliquid transmutatio. At vero nec omnia quiescunt, aut mouentur aliquando, semp̃ vero nihil. Est enim quidã, quod semp er mouet ea, quæ mouentur. & primum mouens, ipsum immobile est.

Dicamus igitur, quòd non est verum aliquid, nisi quòd, cum affirmatiua sit vera, & negatiua sit falsa, impoßibile est igitur vt B *omnia sint falsa. quoniam necesse vt alterum duorum extremorum contradictionis sit verum. Et etiã, si affirmatiua & negatiua dicuntur de omnibus rebus necessario, necesse est vt non omnia sint vera. quoniam alterum duorum extremorum contradictorie est falsum. Ablatio in Græco. Et in alia translatione inuenitur loco huius diminuti sic. Sed qui dicit contraria eẽ, existimat quòd omne, quod dicit,* C *est verum, & quæ sunt contrariorum omnia sunt falsa. & ipse veridicat se. Si ergo destruunt sermones contrarios, necesse est sermonẽ non esse: & ipse affirmat suũ sermonem, qui non est falsus. & hoc quod accidit non est diminuens, si fuerit quæsitum ab eis omnia infinita vera & falsa. & qui dicit in sermone quòd est verus, illud quod dicit, est verum. & hoc procedit in infinitum. Manifestum est igitur, quòd neque qui dicit quòd om* D *nia sunt vera, dicit verum, neque qui dicit quòd omnia mouentur. Quoniam, si omnia mouentur, & semper sunt idem, quoniam videtur hoc transmutari, & ille, qui dicit quòd non, quia dicimus quod non est, erit. Et etiam impoßibile est qui dicit quòd omnia, & nihil est verũ. omnia igitur sunt falsa. Et etiam declaratum est hoc esse impoßibile. necesse est enim ens transmutari, & transmutatio est* E *ex aliquo. Neque, si etiam quiescant, & mouentur. Et post album in Græco.*

Dicit: &, cùm conuenerint nobiscum in hoc, q̃ nomen contrariorum significat aliquid terminatũ, & est q̃ verum sit illud, cui opponitur falsum, dicemus eis nihil aliud est verum, nisi q̃, cũ affirmatiua fuerit vera, negatiua erit falsa: quoniã impossibile est esse alicuius, & non esse congregari insimul in eodem tempore. Deinde dicit: impossibile F est igitur, vt omnia sint falsa, &c.i. impossibile est igitur dicere, q̃ omnes sermones sint falsi. alterũ enim extremorum cõtradictorij necesse est vt sit verũ. Deinde dicit: Et etiã, si affirmatiua & negatiua, &c.i. sed q̃ opinatur q̃ omnia opposita sunt vera, opinatur eum hoc q̃ contradictorium istius est falsum. & cũ hoc etiam credidit, q̃ omnia opposita sunt vera: ergo cõtradicit sibi in sermone dicenti quòd omnia opposita sunt vera. oppositum.n. istius nõ est verũ apud ipsum. Deinde dicit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Si ergo destruunt, &c. i. si ergo dicẽtes, quòd omnia opposita sunt vera destruunt sermonem oppositũ isti, & est, quòd nihil est verum, manifestum est quòd sermo, dicẽs quòd omnia sunt vera, non est verus. dicens enim quòd omnia opposita sunt vera, aut falsa, non confirmat suum sermonem, nisi per hoc, quòd sermo oppositus isti est falsus. Et hoc intẽdebat, cùm dicit quoniam qui affirmat suum sermonem, secũdum quòd est nõ falsus. i. quoniam qui verificat suum sermonem, non verificat illum, nisi per hoc, quòd
H est falsus. qui enim ponit quòd omnia opposita sunt vera, accidit ei vt non omnia sint vera. & qui ponit quòd omnia sunt falsa, accidit ei vt non omnia sint falsa. D. d. & hoc, quod accidit, non est diminuẽs, &c. ideſt, & quod accidit istis hominibus de hoc, quòd concedunt contradictorium eius, quod posuerũt, non prohibet, cùm quæsitum fuerit ab eis de definitione veri, vt concedant sermones oppositos esse veros, & falsos infinitos. Deinde declarauit quomodo cõtingit eis hoc de definitione veri, & d. & qui di-
I cit in sermone, &c. ideſt, quoniam qui opinatur in aliquo sermone q̃ est verus, opinatur quòd ista opinio est vera, & opinatur in ista secunda opinione, quòd est vera, & sic in infinitum, & vnaquæque istarum opinionum quòd est vera, & quòd oppositum vnius cuiusq; est falsum opinatur enim sermones falsos esse infinitos, cum hoc quòd opinatur q̃ omnes sermones sunt veri. & hoc est valde improbabile, & impossibile. D.d. Manifestum est igitur, &c. i. & manifestum est, q̃ neque dicens quòd omnia opposi-K ta sunt vera, quia omnia entia sunt quiescentia, dicit verum, neque dicens quòd omnia sunt falsa, quia omnia mouentur, dicit etiam verum. D.d. Quoniam, si omnia mouentur, & semper sunt idem. i. & qui dicit quòd entia sunt semper, non est verum, dicens quòd omnia sunt vera. quoniam entia semper videntur quandoq; vera, cùm fuerint in aliqua dispositione, & quandoque falsa, cùm fuerint in alia dispositione. Deinde dedit causam in hoc, & d. quoniam videtur hoc trãs- L mutari. ideſt quoniam istæ res particulares transmutantur semper ab vna dispositione in aliam. D.d. quia dicimus quod non est, erit. i. quia, videmus multa, in quibus dicimus aliquando, quòd non sunt, deinde tamen erunt. D.d. Et etiam impossibile est, &c. i. & neq; est etiam verus sermo dicentis q̃ omnia opposita sunt falsa, quia omnia sunt mota. D.d. Et etiam declaratum est quòd hoc est impossibile. i. & causa in hoc est, s. impossibile vt omnia sunt mo-
M ta: quia transmutatio erit ex aliquo quiescente, & in aliquod quiescens, s. transmutatio recta. D.d. Neque, si etiam quiescant, & mouentur. neque est verum etiam vt omnia entia moueantur quandoque, & quiescant quandoque. & intendit quòd quædam sunt talia, & quædam sunt quiescentia semper, & quædam mouentur semper. & hoc manifestum est in scientia Naturali. & sic completus est Quartus tractatus.

Arist.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM

LIBER QVINTVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMA LIBRI.

In hac Summa vnica nonnullorum nominum multiplicitei dictorum significationes distinguuntur.

De *Principio.* Cap. I.

B Vide Aristotelem in Epist. Tractatu.

PRincipiũ, hoc quidẽ dicitur illud rei, à quo quis primũ mouetur, vtputa magnitudinis, & viæ, hinc quidem hoc principiũ est. Ex opposito vero aliud principiũ est, illud, vnde quodque optime fiat, vt doctrina, nõ à primo, ac rei principio aliquã do inchoãdum est, sed vnde qs facilius discat. Aliud autẽ, à quo primo inexistente fit, vt nauis carina, & domus fundamentũ.

Vtrũq; pri mo aliqñ inchoandum, sed vnde quis facilius, discat.

C animalium quoq; quidam cor, quidam cerebrum, quidã quod cũq; tale cõtingit, putant. Aliud vero, à quo primo nõ inexistente fit, & à quo primo natura aptus est motus, & transmutatio inchoari. vt, ples ex patre & matre, & bellũ ex cõtumelia. Aliud porrõ id, ad cuius electionẽ mouentur quæ mouentur, & mutãtur quæ mutantur, quemadmodum ciuitatum, principatus, potentiæ; regna, & tyrannides principia dicuntur etiam artes, D & ex his maxime architectonicæ. Item vnde primum res cognita est, illud quoque principium rei dicitur. vtputa demõstrationum suppositiones. Toties autem causæ quoque dicuntur. omnes nanque causæ principia. Omnibus igitur principijs commune est esse primum, vnde aut est, aut fit, aut cognoscitur. Horum vero quædam intrinsecus, quædam extrinsecus sunt. Quare natura quoq; prin- E cipium est, & elementum. mẽs etiam & electio, & substãtia, & qũ cuius causa. multis etenim & cognitionis, & motus principium ipsum bonum, & malũ.

Initium dicitur illud, ex quo prius mouetur aliquid. v. g. principium longitudinis. Et dicitur etiam illud, ex quo melius est aliquid fieri. v. g. doctrina. quoniam forte nõ recipitur de principio rei, sed de illo, de quo facilior est disciplina. Et dicitur etiam illud, ex F *quo prius fit res, & est in re. v. g. fundamentum, nauis, & domus, & sicut quidam dicunt cor in animali, & quidam cerebrum, & quidam aliud secundum existimationem vniuscuiusque. Et dicitur etiam illud, ex quo sit res prius,* * *& est in re, ex qua fit initium motus, & transmutationis, v. g. filius a parentibus, & ls ab odio. Et dicitur etiam illud,*

* a. l. & nõ est in re.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *propter cuius volũtatem mouetur quod mouetur, & transmutatur quod trãsmutatur. v.g. dominium in ciuitatibus & regnum, quæ dicuntur esse principia. & similiter in artificijs, & maxime in principijs artificiorũ. Et dicitur initium etiam illud, ex quo res scitur primo. v.g. propositiones in demonstratione. Et similiter dicũtur causæ etiam. omnes enim causæ sunt principia. Et omnia principia ha-*

H *bent aliquid cõmune, quod est primũ, & sciendum est quomodo est, & quomodo erit. Et quædam principia sunt in rebus, et quædam extra res. Et similiter natura est principium, & elementum etiam. & cogitatio. & voluntas, & substantia, & illud propter quid, & bonũ & largitas est principiũ plurium, & cogmtio, & motus etiam.*

1 Intẽtio. I

INtendit in hoc tractatu distinguere significationes nominum fm intentiones considerandas in hac scientia. & omnia ista nomina dicuntur fm relationem ad vnum quid modis diuersis. & ideo expositio istorũ nominum est pars istius scientiæ per se, nõ sicut consuetudo est in scientia Naturali, s. exponere noĩa in quæstione, ad quã hoc pertinet. qm̃ distinctio nominũ fuit illic solummodo ad distinguendum intentionem quæsitam ab alia intentione: hic aut est ad numerandum ea, de quibus considerat ista scientia. Consyderatio igitur de noĩbus est de genere cõsyderationis in modis subiecti, in quo consyderat ista scientia: & ideo oportet poni p se. Et, cùm hoc latuit Nicolaum, videbit q̃ melior ordo est in hac scientia exponere nomen apud consyderationem de intentione illius nominis, nõn vt ponatur pars istius scientiæ per se, sicut latuit illum dispositio, & ordo sermonum logicorum in hac scientia, sicut diximus in tractatu Tertio. Et quia ista sciẽtia primo & principaliter cõsyderat de principijs entis, fm q̃ est ens, incœpit distinguere fm quot modos dicit̃ principium, vt sit declaratum ei primũ, à quo deriuatur hoc nomẽ ad alia. &, quia initium est ex principio, diuisit initium loco principij, & dicit. Initiũ dicitur, &c.i. & illud, ex quo fit initium transmutationis, quod dicitur principium, dicitur multis modis dicitur. n. illud, ex quo fit initium motus localis in longitudine: & sicut dicitur, q̃ initium mot⁹ augmenti prius erit ex magnitudine in lõgitudinem, deinde in latitudinẽ, deinde in profundũ. D.d. Et dicitur etiam, &c.i. & initium trãsmutationis, ex quo fit, non erit ex illo, quod est principium illius rei, sed ex illo, ex quo fit facilius. ver. g. principium doctrinæ. est enim in scientijs aliud ab eo, quod est in rei veritate principium, sicut Aristot. fecit in multis libris. D.d. Et dicitur etiam, &c.i. & dicitur initium prima pars generata in aliquo eorum, quæ generant ex partib⁹ diuersis. ver. g. quoniam initium parietis est fundamentum: & initium nauis est lignum curuatum: & principium animalis est primũ membrũ generatũ in eo. ver. g.

cor,

A cor, aut cerebrum, aut aliud. & commune est huic principio hoc, quod est principium fm elementũ, s. illud, ex quo fit principium rei: & primũ, ex quo fit principium transmutationis, s. motus localis, & cremẽti, & alterationis. Et, cùm induxit modos principiorum, ex quibus est res in substantia & accidẽte, incœpit dicere modos principiorum agentiũ. & dixit: Et dicitur etiam, &c.i. & dicitur principium generãs & agens: & est illud, à quo fit initium generationis rei, quousq; generatio perficiatur. v.g. generatio filij à parenti-

B bus, & litis à diuersitate opinionũ, & vsr̃ ista causa est agens & mouẽs. Et in exemplari inuenitur, & est in re: & videtur mihi q̃ est error scriptoris, & debet legi & non est in re. Et si non est hic error, tunc forte dixit hoc, quia est dispositio ist⁹ causæ in rebus naturalibus, s. q̃ non est extrinseca ab eis. ver. g semen maris & fœminæ in speciebus generabilibus: in artificialibus aũt & voluntarijs extra rem. sed vniuersaliter pater & mater sunt causę extrinsecę remotæ: pater tanq̃ agens, & mater tanq̃ materia. D. d. Et dicitur etiam illud, &c.i. & dicitur etiam principiũ

C causa finalis. & ista causa etiã est in natura, & est illud, propter quod fit generatio. & descripsit ipsum in rebus voluntarijs, quia in eis manifesta est magis q̃ in naturalibus. D.d. & similiter ĩ artificijs, &c.i. & istud principium quæsitum est in artificijs: & maxime in initio introit⁹ in artem. quoniam illud, quod homo inuenit apud ĩtroitum in artificio, nõ inuenit ipsum primo nisi ꝓpter finẽ. deinde illud, quod post inuenietur, non inuenietur nisi propter illud, quod primo fuit inuentũ propter finem. Illud igitur principium est principium inuentionis & generationis in rebus artificialibus & naturalibus. D.d. Et dr̃ initiũ, &c.i. & hoc nomẽ principium etiam dicitur de principio doctrinę, v.g. de ꝓpositionib⁹ in demrratione. & istud est aliud à principio, quod est principiũ doctrinæ. istud. n. est prĩcipiũ scientiarum quæsitarũ in arte: prædictum aũt est principium disciplinæ artis, fm q̃ addiscitur. & vniuersaliter oẽ principium aut est princi-

* a.1. doctrina.

pium in * arte, aut est prĩcipium in esse. & in quibusdam artibus accidit vt principium essendi sit idem cum principijs doctrinæ, & in quibusdam nõ, vt determinatum est in alijs locis. D.d. Et sil̃r dicũtur, &c. ideſt & sil̃r hoc nomen causa dicit̃ de oĩbus rebus, de quibus dixim⁹ q̃ hoc nomen principium dicitur de eis. D.d. & omnia principia, &c.i. & oĩa, quæ dicuntur de principio, dicuntur fm comparationem ad aliquod principium in eis, quod est dignius dici principium q̃ illa. sed cõparatio ad illud principiũ est modis diuersis fm propinquum & remotum, sicut est dispositio in hoc noĩe ens. D.d. & sciendum est qũo est, & quomodo erit i & istud prĩcipiũ intenditur ad sciendũ in hac sciẽtia quomodo est in se, & quomodo est primũ. & istud principium est causa finalis. omnes enĩ causæ nõ sunt principia, nisi propter istud primũ. D.d. Et quædã principia sunt in rebus, &c.i. & principiorum quædam sunt ĩ re. v.g. vt forma & materia, & quædã extra rẽ, vt agẽs, & finis. D.d. & cogitatio, & voluntas, &c.i. & oĩa ista sunt principia eorũ, quorũ sunt

Et agens M.d. erunt. fica i rebus naturali... bꝰ. sed i ar tificialibꝰ. vt i causa agens mẽ i cũ. ima. nia.

Vide cal. c. 31. 2. Phyſi.

E In qbusdã atuꝫ accidit vt principiũ essẽdi sit idem cũ principio doctrinę. vide. 1. Phy. cõ. 8. vel & vide c. 2. 1. Phyſ.

F Oẽs causę nõ sunt principia, nisi ꝓp primũ principiũ. vide. 2 Met. c. 4.

prin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G principia extrinseca ab eis, & intendit, per substantiam formam generatiuam sibi similem in specie. & intendit per largitatem & bonum, & per illud propter quid idem, i. principium finale: sed tamen non sunt synonyma simpliciter.

De Causa. Cap. 2.

Vide hæc eadem. 2. Ph. tex. 28. & inde.

CAusa vero vno modo dicitur, ex qua inexistente aliquid fit, vt æs statuæ, & argentum pateræ, & horum genera. Alia vero forma, & exẽplar. hæc autem est ratio ipsius quid erat esse, & horum genera. vt ipsius diapason, duo ad vnũ, & simpliciter numerus, & partes, quæ in ratione sunt. Item, vnde principiũ mutationis primum, aut quietis. vt qui consuluit causa, & pater prolis, & simpliciter faciens eius, quod factum est, & transmutatiuum transmutati. Item vt finis. hæc autem est cuius causa. vt ambulãdi. sanitas. propter quid. n. ambulat, dicimus vt sanetur. & cũ ita dicamus, putamus causam reddidisse. & quæcunq; inter illud mouens, & finem media fiunt. vt sanitatis, attenuatio, purgatio, medicamenta, aut instrumenta. omnia etenim hæc finis gratia sunt. differunt vero abinuicem, eò q; hæc quidem instrumenta, illa vero vt opera sunt. Causæ itaque ferè toties dicuntur. At, cùm multifariam causæ dicantur, accidit multas quoq; eiusdem non secundũ accidẽs causas esse, vt statuæ & ars statuaria, & ipsum æs, nõ fm aliud & quippiã, sed prout statua est: nõ tñ eodem mõ, sed hoc quidẽ vt materia, illa vero vt vnde motus. Et inuicem causas esse, vt laborare bonæ habitudinis, hæc vero laborãdi. non tamen eodẽ modo: sed hæc quidem, vt finis, illud vero vt principiũ motus. Itẽ, idẽ aliqñ contrariorũ causa est. quod. n. cùm adsit, alicuius causa est, idẽ cùm absit, causam contrarij nonnunquã dicimus. vt absentiã gubernatoris, naufragij, cuius præsentia, & salutis causa erat. ambæ ãt, & p̃sentia & p̃uatio, tanq̃ mouentes cẽ sunt.

Causa dicitur secundum unum modũ illud, ex quo fit aliquid, & est in eo, vt cuprũ in idolo, & argentum in annulo. Et dicitur alio modo forma & exemplar. & hoc significat esse alicuius & genera eius. sicut proportio duorũ ad vnũ attribuitur ad diapason, & similiter omnes numeri, & partes definitionis. Et etiam dicitur alio modo, secũdum quòd est principium transmutationis & quietis primo. sicut dicitur quòd ambulatio est causa agens sanitatem, & pater filij, & vniuersaliter agens acti, & transmutans transmutati. Et etiam dicitur alio modo tanquam complemẽtum. & hoc est, propter quid fit aliquid. v. g. quòd sanitas est causa ambulationis. Si igitur q̃ situm fuerit à nobis quare ambulamus,

A *lamus, dicemus vt sanemur. & hoc dicto, videmus nos reddere cãm necessario. & similiter alia, propter quæ fit complementũ per motum alterius, & est medium. sicut dicitur, quòd causa sanitatis est dieta, et ietiunĩ, aut medicina, aut instrumenta. oĩa. n. ista aduna tur ad q̃rendũ cõplementũ. & differunt, quoniã qdã sunt tanquã instrumenta, & quædã tãquã actiones. Et causa dicitur igitur in ma-*

B *iori parte de istis modis. Quia igitur causæ dicuntur multis modis, accidit vt plures causæ sint eiusdẽ, sed modo accidentali. v. g. idoli ars idolorum est causa, & cuprũ etiam, & non per aliud, nisi per hoc, quòd est idolum: sed non est eodem modo, sed alterum est vt materia, alterum vt illud, ex quo fit motus. Et exercitium, & sanitas suipsius adinuicem. exercitium. n. est causa sanitatis, & sanitas est*

C *causa exercitij: sed non eodem modo, sed hoc tanquam complemẽtũ, & hoc tanquam principium motus. Et etiam erit eadem causa rerum contrariarum. v. g. illud, quod cũ fuerit præsens, causa alicuius, et cũ fuerit absens, illud idẽ forte erit cã cõtrarij. v. g. quoniã absentia gubernatoris nauis forte erit cã destructionis nauis, et p̃sentia eius cã saluationis illius. et hæc ambo, s. p̃sentia et absentia sũt cã tãquã motus.*

Dicit, q̃ causa dicitur de materia D sicut dicit q̃ cuprũ est causa idoli. 2 Et dicitur de forma, & exemplari. D. d. & hoc significat esse alicuius, & genera illius, i. & ista cã est, q̃ signãt formã ꝓpriã rei, & formã suorũ generũ. D. induxit exẽplum formæ, q̃ Vide. 2. est genus, & d. sicut proportio, &c. i. Ph. 28. & forma, q̃ est forma generis, est sicut proportio duorũ ad vnũ. est. n. tanquam genus ad diapason, vt declaratum est in musica. D d. & similiter oẽs numeri, &c. i. & similiter numerus est forma vniuersalis partiũ numerorum, & similiter definitio est generatio specierum definitionũ. D. d. Et etiã dicitur alio mo E do, &c. & intendit cãm agentẽ, s. ex qua primo fit gñatio rei. D. d. sicut dicitur, q̃ ambulatio est cã agens sanitatẽ & cũ induxit causas fm materiã & formam & agens, d & etiam alio modo dicitur tanq̃ cõplementũ, &c. i. & dicitur etiam cã mõ quarto, s. complementum, quod intẽdit agens, v. g. sanitas, propter quam fit ambulatio, & exercitiũ. Et signum eius est. q̃n, si aliquis q̃ fuerit quare exercitamus, dicemus propter sanitatẽ. D. d. & similiter alia, &c. i. & rerum, quarum actio est propter finem, quædam faciunt finem & cõplementum primo & per se, & quæ F dam mediantibus alijs. v. g. q̃ sanitas fit ex dieta & inanitione. inanitio. n. abstrahit humorem corruptum: dieta autem & abstinentia rectificat ipsum, ex quo sequitur sanitatem esse. & similiter est de medicinis, & instrumẽtis, s. q̃ nõ faciunt sanitatem nisi mediantibus alijs, & si- Agẽs ꝓpriũ per ficiens. 2. militer exercitiũ. D. d. & differunt, Ph. 29. quoniã quædam sunt quasi instrumenta, &c. & omnia ista conueniũt in in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G in inueniendo finē, i. sanitatem. sed differunt eò q; quędā sunt actiões, s. ambulatio: & quædā instrumenta, s. præparationes, & ventosæ. D.d. Et causa dī in maiori parte, &c. i. & hoc nomē cā dī in maiori parte, et famosius de istis quatuor causis. & d. hoc, quia ēt dicuntur causæ consequentia istorū, & accidentia eorum. D.d. Quia igit causæ, &c. i. &, quia causæ sunt diuersis modis, accidit vt idem habeat plures causas. & d. quia accidit q; q̄dam sunt, q̄ non habent nisi quasdā causas, s. quædā genera cārum. Deinde dedit exem-

H plum famosum in suo tpe, & d. v. g. idoli, &c. i. v. g. q; ars idolificandi est cā idoli, & similiter cuprum est causa idoli: sed duobus modis, cuprum .n. est cā materialis, ars autē idolificandi est cā mouens & generans. D.

Idē 2. Phy. 30. d. Et exercitium, & sanitas, &c. i. & causæ, quæ sunt in eadē re, sunt causæ suipsius adinuicē. ambulatio. n. est causa sanitatis tanq̄ agens, sanitas aūt est causa ambulationis tanq̄ finis. Et cū numerauit causas ī mō secundo, incœpit dicere disp̄ones earū, v. g. q̄m accidit eis vt sint causæ eiusdem rei, & q; accidit q; quędam

I sunt causæ quarundā, incœpit ēt dicere aliā dispositionē, & d. Et ēt erit eadē, &c. i. & contraria habent causas contrarias, sed q̄nque accidit vt idem sit causa contrariorum duorum, non tū eodem modo, sed di-

Idē diuersis modis p̄ōt esse cā cōtrariorū. Idē. 2. Ph. t. c. 30. uersis modis. v. g. q; gubernator, cū absit, est causa destructionis nauis: &, cùm adest, est causa saluationis illius. D.d. & hæc ambo, &c. i. & hæ duæ dispositiones sunt causæ saluationis, aut destructionis nauis de genere causarum mouentium, & agentium.

Omnes aūt nunc dictæ causæ K in quatuor incidūt manifestissimos modos: elementa etenim syllabarum, & materia facubiliū, & ignis, & terra, & oīa huiuscemodi corporū. partes quoq; totius, & suppositiones conclōnis causæ sunt, vt ex quo. Harū vero hęc quidē tanq̄ subiectū, vt partes, hæc vero tanquā ipsum quid erat esse, vt totum, & cōpositio, & forma. Semen vero, & medicus, & consiliator, et simpliciter efficiens, omnia vt

L de transmutationis, aut status principiū. Cætera vero tanq̄ finis, & bonū aliorū. ipsum. n. cuius causa optimū, et finis aliorū vult esse. nil aūt differat, bonū id, an apparēs bonum dicatur. Hæ itaq; causæ, ac tot spē sunt. Modi aūt causarum numero q; dē multi sunt, in pauciores autē reducuntur. Dicuntur etenim causæ ēt earum, quæ eiusdem speciei sunt multipliciter, prius videlicet, et posteri⁹ alia, q̄ alia, vt sanitatis medicus, & artifex:

M & ipsius diapason duplum, & numerus: & illa semper, q̄ continent quodcunq; particulariū. Item vt ipsum accidens, & eorum genera, vt statuæ aliter Polycletus, & aliter statuarius, q̄a accidit statuario Polycleto esse. Et ea, quæ continent accidens, vt hō causa statuæ, aut simpliciter animal, q̄m Polycletus hō, homo aūt animal est. Est aūt accidentiū quoq; aliud alio remotius, & propinquius. vt puta, si albus,

A albus, & musicus dicantur statuæ causa, & non solum Polycletus, aut hō. Præter oēs autē, quæ proprie dicuntur, quæue fm accidens, aliq; vt potentia dicunt, aliæ vt agentes. vt ædificij extruendi ædificator, aut q̄dificans ædificator. Similiter autē illæ quoq; dicunt de his, quorū causæ sunt. vt huius statuę, aut statuæ, aut simplr imaginis. aut huius æris, aut æris, aut simpliciter materiæ. & de accidentibus similiter. Item hæ, & illæ

B coniunctæ dicentur. vt puta nō Polycletus, nec statuarius, sed Polycletus statuarius. Attamē hę omnes multitudine quidem sex sunt: dicuntur autem dupliciter. aut. n. vt singulare, aut vt genus eius: aut vt accīs, aut vt genus accidentis: aut vt cōiunctæ, aut simpliciter dictæ. item tanquā, agentes, aut fm potentiam. Differunt aūt, eò q; agentes quidem, & singulares simul

C sunt, & non sunt tam ipsæ, q̄; illa, quorum causæ sunt. veluti hic medicans huic conualescenti, & hic ædificator huic, quod ædificatur. Quòd vero fm potentiam, non semper. corrumpitur enim non simul domus, & ædificator.

Omnes igitur causæ, quæ modo fuerunt dictæ cadunt super quatuor modos famosos valde. literæ enim syllabarum, & materia artificialiū, & terra, et omnia corpora similia, & partes totius, &

propositiones cōclusionis sunt sicut D *causæ, quæ sunt ex aliquo. Et quædam istarum sunt sicut subiectum & quædam sicut partes, & quædam sicut illud, quod significat alicuius esse, sicut totum, et compositio, & forma. Semen autem & medicus, & ambulatio, et omne, quod agit aliquam actionem, sunt secundum principium transmutationis & quietis. Et quædam sunt sicut complementum & largitas* E *alijs. illud. n. propter quod fit largitas alijs, vult ēt esse complementum. & non est differentia inter dicere hoc esse largum, et hoc videri largum. Causæ igitur sunt istæ, et numerus suarum formarū est iste numerus. Et modi causarū sunt plures: sed, cum referuntur, fiunt pauciores etiā. Dicuntur. n. causæ multotiens ea, q̄ cōueniunt in forma, & dicuntur quædā ante, & quædam post. sicut dicitur* F *quòd causa sanitatis est medicus peritus, & ars: & duplum est causa ad diapason, & numerus ēt: & similiter ēt illud, quod cōtinet aliquid particulare, est tale. Et ēt sicut accidens, & genera eius. v. g. idolum. causa. n. est idoli artifex idolorum, s. Polycletus, sed diuersis modis. accidit. n. vt nomē artificis esset Polycletus. Et similiter alio modo ēt illud, quod cōtinet accidens. sicut hō cū fuerit causa*

idoli,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *idoli, aut aliquod aliud. Et quædam accidentia sunt remotiora quibusdam, & quædam propinquiora, v.g. cū dicimus, quod albū & musicum est causa idoli, et non Polycletus tantum, aut hō. Et dicuntur causæ alio modo ab oībus istis proprie, et vniuersaliter: & potētia, et actu. v.g. ædificator rei ædificādæ, aut ædificator, qui ædificat. Et dicuntur tales sermones in rebus, quare causæ habeant cau-*

H *sas. & ēt sicut cā istius idoli, quod est idolum, aut quod est alia forma, aut cuprum. & causa cupri est alia materia, & similiter in accidentibus. Et etiam dicuntur istæ, & illæ secundum cōpositionē v.g. nō Polycletus. neq; artifex idoli, sed Polycletus artifex idoli. Sed multitudo istorū omnium est senarius: & dicuntur duobus modis: aut tāquam genus, aut tanquam totum. Ablatio in Romano. Et*

I *differunt quod agentia & particularia sunt, & non sunt insimul. et quæ habent causam etiam, v.g. sanans, & istæ ædificator istius ædificati. Quæ autem sunt in potentia, non sunt semper insimul. domus enim & ædificator non corrumpuntur insimul.*

3 Cùm dixit genera causarū famosa, s. quatuor, & dispositiōes earum famosas, vultī hoc cap. dicere duo, quorū vnū est, q̄ oēs causę reducūtur ad hęc q̄tuor genera. scām aūt ē cognoscere suos modos. Et d. Oēs igit cāę, &c. D d. literę. n. &c. i. cōtingit literas eē causas syllabarū, & materias artificialiū cās artificialiū, & naturaliū causas naturaliū. v.g. terę & aliorū corporū, q̄ sunt materię corporū consimiliū partiū, & corporū consimiliū partium, quę sunt materię organicorū, & illæ, q̄ sunt partes rei, & quasi propōnes eē causas conclusionū. Hoc tū totum reducitur ad vnū genus illorum quatuor generū, s. materiale, qđ demonstrat ex hac præpositione, ex: cùm dicimus, q̄ omne generatum generatur ex aliquo. & hoc intendebat, cùm d. sicut causæ, quæ sunt ex aliquo. D. incœpit declarare ēt modos causarum formalium, & d. Et quędam istarū sunt sicut subiectū, &c. i. & quędam istarū causarū rerum, quas numerauimus, est materia elementū, sicut diximus: & quædā sicut totū & partes. totū. n. est forma, & partes materia. & silr lię, & syllabę, & elemēta. cōpositio. n. in oibus istis est tanq̄ forma. & quasi intēdebat notificare, q̄ quēadmodum mā dr multis modis, sic forma. D. d. Semē aūt, &c. i. cāę aūt, q̄ sunt semē, & medicus. & ambulatio, & oē agens aliqđ reducunt ad cām, q̄ est principiū transmutatiōis post quietē, q̄ dr motus. D. d. Et qđā sunt sicut cōplemētū, &c. i. cōplementū. n. & bonū, & largitas nō inueniunt in rebus nisi p cām finalē. & ideo qđ caret eā finali, caret bono. D. d. Causę igitur sunt istę, &c. i. & genera igitur causarum sunt ista quatuor, & species causarum sunt tales, quales numerauimus. D. d. Et modi causarum, &c. idest & modi causarū sunt plures; sed,

A sed, cùm referūntur adinuicem fm oppositionem, s. cùm diuiduntur in oppositā, tunc determinabuntur. D. incœpit eas determinare, & dicit. Dicuntur enim causæ, &c. idest causarum enim conuenientium in forma, s. quæ sunt vnius generis, quædam sunt ante quasdam in essendo causam alicuius. & fm hoc causarū aliæ sunt propinquæ, aliæ remotæ.

D. dedit exemplum, & d. sicut dicitur q̄ causa sanitatis, &c. i. ver. g. in causis agentibus Medicus, & ars. vtrunq; n. est causa sanitatis, sed ars

B causa remota, & medicus, ppinqua. In formalibus autem duplum, & numerus. vtrunq; n. est forma ad diapason, quæ ē in proportione dupla: sed numerus ē forma remota, & duplum forma propinqua. D. d & similiter etiam illud, quod cōtinet alia quod particulariū est tale i. & istæ formæ sunt remotiores abinuicem, quia quædam continent quasdam. & ideo dispositio in eis, quæ continent alia particularia, est talis, s. q̄ quædam sunt propinquiora quibus dam, & quædam remotiora. & iste modus etiā, s. propinquitas & remotio, inuenit ēt in causa finali & materiali. Et, cū dedit istos duos modos oppositos, dedit ēt alium modū

C oppositum, & d. Et etiam sicut accidens, &c. i. & etiam causarū quędam sunt causæ essentialiter, quædā accidentaliter, v.g. q̄ causa idoli essentialiter est artifex idolorum, & accidentaliter Polycletus: cui accidit q̄ fuerit artifex idolorum. D. d. Et similiter alio modo ēt illud, quod cō tinet accidens, &c. i. & qm illud, cui attribuitur aliud per accidens, qnq; collocatur sub eo quod est essentialiter, & quandoq; continet ipsum.

D v.g. q̄ illud, quod collocat sub eo, quod est essentialr, est Polycletus, qui facit idola. qui igit facit idola essentialiter, est artifex idolorū. & iste collocat sub artifice simplr. & ideo, 5. Phy. 1. & cùm attribuitur ei actio idoli, erit p 7. Phy. 2. accidēs. illud ēt, quod cōtinet illud, quod ē essentialiter, est sicut homo artifex idoli, s. q̄, cū actio idoli attribuit homini est p accidēs, & magis si attribuit animali. & d. sicut accns, & genera eius, quia quod est p accidens, ē multis modis. D. d. Et quędam accītia, &c. i. & ī causis, q̄ sunt p accidens, inuenit ēt causa propinqua, & remota, sicut in causis, q̄ sunt

E essentialr. v.g. albū & musicū sunt causæ idoli p accidens, sed remotæ. & Polycletus, & homo causæ sunt p accidens, propinquiores illis, q̄ sunt essentialr. homo enim fm q̄ est hō, non est artifex idolorum, qm tunc omnis hō esset artifex idolorū, sed fm q̄ habet arte idolificandi. Sed tū iste modus propinquior est modo essentiali, q̄ ille modus ꝓdictus, s. de musico & albo. musicus enim & albus nihil faciunt in idolo, hō autē & Polycletus faciunt idolū, sed accidentaliter. D. d. Et dicuntur causæ alio modo, &c. i. & ēt causarum alia

F est vlis, alia propria. & iterum causarū quædam sunt actu, quædā potentia. potentia aūt est sicut ædificator rei ædificādę, in actu vero est si- 2. Phy. 38. cut ædificator, dum ædificat. D. d. Et dicuntur tales sermones, &c. i. & modi istarū causarū, s. propinquus & remotus, & cōis & proprius non inueniuntur nisi in rebus, quarum causæ sunt causatæ ab alijs causis, & illæ aliæ causę habēt alias causas, donec perueniatur ad primas causas. v.g. causa istius idoli singularis est

q̄ est

G q̃ est agẽs idolum simplr, aut quod est habens aliã formam. & sifr causa est materialis. D.d. & sifr in accidẽtibus, &c.i. & etiã accidit causis, quæ sunt p accidens, vt quædã sunt propinquæ, quædã remotæ. D d. Et ẽt dicuntur istæ, & illæ, &c. i. & istarũ causarũ quædam dicuntur fm compositionem, & quædam simplr. v.g.
a. Phy. 56. vt non dicat q̃ Polycletus tm̃ est faciens idolum, neq; artifex idolorũ, sed dicat q̃ Polycletus artifex fecit idolum. hoc enim cõponit ex essentiali & accidentali. D.d. Sed multitudo, &c.i. & intẽdit p sex, propinquũ
H & remotũ, & essentiale & accẽtale, & cõpositum & simplex. cõe enim & propriũ reducunt ad propinquũ & remotũ. &, cum ista sex multiplicent in duo, s. in potentiã & actum, tunc oẽs modi causarũ erunt duodecim, cõpositi, & simplices. D.d. & dicunt duobus modis, &c.i. & habẽtia
Idẽ 2. Phy. 36. Vide 7. de Anima tex. cõ. 80. eadem causas, aut erũt eadẽ specie, aut genere. Causæ aũt, quæ sunt eædem in genere, sunt sicut reflexio, quę est causa heconis, & causa iridis. prima enim est cõuersio aeris: secũda aũt est cõuersio radiorũ. hę vero
I in species sunt sicut cõuersio radiorum, q̃ est cã iridis, & circuli Lunæ.

Et forte est econuerso, s. q̃ idẽ habet diuersas causas genere, v.g. hoc, quod dr in causã exitus Nili, & hoc declaratũ est in Analyticis Posterioribus. Et forte istud diminuitur in isto loco. D.d. Et differunt, &c.i. & dria inter istum modũ causarũ agẽtium, & agentiũ, quæ agunt res particulares, est, qm̃ agens, quod facit particularia, etit, & non cõsequitur suum actũ: & in illo primo modo semp erunt infimul, s. causa & causatum. D.d. & quæ habẽt cãm, &c. ideſt & quę sunt hmõi sunt, sicut domus & ædificator. ædificator enim est, licet nõ sit domus. D.d quę aũt sunt in potentia, nõ sunt semper infimul, &c.i. causa aũt, quæ est potentia, cùm fuerit in actu, non remanebit infimul cũ suo actu. dom⁹ enim & ædificator non corrũpuntur infimul, sed alterum corrumpitur, & reliquum manet.

De *Elemento*. Cap. 3.

ELementum dicit, ex quo primo compositi primo inexistẽti indiuisibili specie in aliam
L specie. vt vocis elemẽta, ex quibus componitur vox, & in quæ vltima diuidit: illa vero nõ amplius in alias voces abiisspecie diuersas. sed & si diuidãtur, particulæ tm̃ eorũ eiusdem speciei sunt: vt aquæ pticula, aqua, sed nõ syllabæ. Sifr etiã corporũ elementa dicũt, ea dicentes vltima, in quę corpora diuidũtur, illa vero nõ amplius in alia specie dria corpora. & siue vnum, siue plura huiuscemodi sint, hę elementa aiunt. Sifr aũt figurationũ quoq; elementa dicũtur ac simplr demr̃onum. primę. n. demr̃ones, quæ in pluribus demonstrationibus insunt, hæ elementa demr̃onum dicunt. sunt autẽ tales primi* ex tribus per vnũ medium syllr. Hinc autem transferentes appellant etiã elementũ, quod vnum & paruum existẽs, ad plura vtile fit. Quare & paruum, & simplex, et indiuisibile, elementum dicitur. Vnde euenit, quæ maxime vtia sunt elemẽta

A elementa esse. quoniã cùm vnũ quodq; aut eorũ vnum, & simplex sit, in multis, aut omnibus, aut quãplurimis inest. Et vnũ, & punctum principia quibusdam esse videtur. Cùm itaque illa, quæ genera vocãtur, vniuersalia, & indiuisibilia sint (vna. n. est ipsorum ratio) genera quidã dicunt elemẽta, & magis quàm differentiam, quoniã genus magis vniuersale est. cuicũ q̃. n. differẽtia inest, genus quoq; sequitur illud: cui vero genus, nõ utique differentia. Omnibus vero cõmune est. illud cuiusq; esse elementum, qđ primũ cuiq; inest.

B *Elementum dicitur illud, ex quo res componitur primo, & est in ea, & non diuiditur secundum formam in aliam formam. v.g. sicut elementa soni sunt ex quibus componitur sonus, & ad quæ perueniunt vltimo: & illa non diuiduntur in alios sonos diuersos ab eis secundum formam: sed si diuidantur, partes eorum erunt consimiles secundum formam: sicut aqua, cuius pars est aqua, non sicut*
C *syllabæ. Dicentes igitur, quod corpora habent talia elementa, in q̃ diuiduntur primo, & non diuidũtur in alia corpora diuersa secundum formam, dixerunt vnum elementum & plura talia. Et elementa linearum dicuntur proprie secũdum hunc modum, & vniuersaliter elementa omnium demonstrationum. primæ. n. demõstrationes,* D *quæ sunt in pluribus demonstrationibus, dicuntur elementa demonstrationum. & primæ congregationes sunt similes istis, quæ sunt ex tribus terminis, quorum vnus est medius. Et etiam dicitur elementum secundum translationem illud per similitudinem, quod est vnum minimum, & non diuiditur, & indigetur in pluribus rebus. Et ideo dicitur minimum simplex, quod non diuiditur, elemen-* E *tum. Vnde illud nomen fuit positum rebus, quæ sunt elementa vniuersalia magis quàm alia. quoniã vnumquodque eorum, quia est vnũ simplex, inuenitur in pluribus, & in omnibus rebus, aut in multis. Et ideo existimauerũt quidam, quòd vnum & punctus sunt principia. Et, quia illa, quæ dicuntur genera, sunt vniuersalia, & non diuiduntur, quia nõ habent definitionem, dixerunt quidã, quòd genera sunt*
F *elementa, & quod sunt magis in elementatione, quoniam genus est maioris vniuersalitatis. quod. n. habet differẽtiam, habet genus etiã, & omne, quod habet genus, nõ habet differentiam necessario. Et elementum est commune omnibus rebus, quod est primum cuiuslibet, & in quolibet primum.*

Vult distĩguere fm quot modos dicitur elemẽtũ: qm̃ ista nota sunt 4 Continuatio.

Ethnū dr de causis intrinsecis. 1.de. 1. Ph. c.1.12.Meta.23.

G propinqua synonymis, & cōibus appropriatis. Elementum.n.non dicit de causis extrinsecis: & dr de intrinsecis, & dignius de materia. Principium aūt dignius est dici de causis extrinsecis: & causa est minor principio in hoc. principium aūt est qua si vniuersalius causa, cum dicat pricipium de principijs transmutationis, & de quatuor causis. Et d. Elemētum dr, &c. i. hæc ē definitio elementi, secundum q̄ est elemētum. Per hoc igitur, qđ d. ex quo res componit primo, excludit illud, ex quo res componitur secundo. compositiones.n. quæ sunt in eadem re, quæ dam sunt primæ, & quædā non primæ: & primum elementū est illud, quod non cōponitur ex aliquo omnino. Et per hoc, quod d. & est in ea, excluditur elementum, qđ transmutat, cum aliquid generat ex eo. sicut cum caro generatur ex sangui ne, tunc sanguis nō remanebit pars carnis. Et per hoc, quod d. & nō diuiditur secundum formam, excluduntur elementa propria alicui speciei: sicut organica componuntur ex similibus. Organica.n. primo cōponuntur ex illis, & sunt partes eorum: sed sunt diuisibilia secundum formā. & innuit per hoc, q̄ non est conditionandum vt non sit diuisibile fm quantitatem. Et, cum dicit, dicit exemplū, & d. sicut elemēta soni, &c. i. v.g. sicut elementa syllabarum, quæ diuidun tur in consonantes & vocales. istę. n. literæ non diuidūtur in alias diuersas ab eis, & omnino neque fm formam, neq; secundum quātitatem. & cùm voces compositæ, s. dictiōes dissoluentur, ad istas peruenient, & ex istis componunt primo, & sunt

Exēplum.

Cōpōnes, q̄ sunt in eadē re, q̄ dā sūt primæ, & quę dā nō primæ. vide. 1. Ph. c. 1. & 8. & 2. Phy. 10.

in eis. Et, quia non est conditionā dum in definitione elementi, vt nō sit diuisibile fm quantitatem, d. sed si diuidantur, &c. i. sed, si elementa diuidantur fm quantitatē, tunc partes eorum sunt indiuisibiles fm formam: sicut aqua, & terra, & ignis, & aer. Omnia enim composita ex istis in illa diuiduntur fm formam, sed ista nō diuiduntur in alia secundū formam, sed secundum quantitatē, & in partes consimiles fm formam. Et ideo dicitur describendo: Partes consimiles sunt illæ, in quibus definitio partis, & totius sunt similes, & in eadem. D.d. non sicut syllabæ, &c. i. q̄ aqua, & aer non sunt sicut syllabæ, quæ diuiduntur in indiuisibilia forma, & quantitate. D.d. Dicentes igitur, q̄ corpora, &c. i. opinātes igitur, q̄ corpora habēt talia elementa, s. talia, in quæ composita diuiduntur vltimo, & illa non diuidū tur in alia fm formam. quidam. n. dixerunt, q̄ illud, quod est tale, erit vnum tantum quatuor corporum, & quidam plura vno. D.d. Et elementa linearum, &c. i. & elementa figurarum, v g. triangulus in figuris, & corpus igneum in corporib. Et forte intendit puncta secundum sententiam eorum, qui dicunt, q̄ ex quibus componuntur ex punctis. & q̄ pē hoc est sententia eorum, qui dicunt, q̄ corpora componuntur ex corporibus indiuisibilibus. Elementum enim apud istos est, quod non diuiditur secundum formam, nec secundum quātitatem. & q̄ hoc vocatur conditio, & suppositio indiuisibilitate secundum quantitatem, quam indiuisibilitas sequitur secūdum formam, quæ est vera conditio in definitione elementi. ideo definitio

A finitio istorum propinqua est definitioni veræ, vt post dicet. Deinde d. & vniuersaliter elementa omniū demonstrationum, &c i. & hoc nomen elementum dicitur prope hūc modum de demonstrationibus. q̄dam enim demōstrationes sunt de alijs demonstrationibus quasi elementa & compositis. Primæ enim demonstrationes, quæ componuntur ex primis propositionibus, sunt elementa omnium demonstrationum, quæ componuntur ex eis. demonstrationes enim compositæ dissoluuntur in demonstrationes simplices, istæ autem non dissoluuntur

Primæ demōstrationes, q̄ componūt demōstrationes, sunt primæ propositiones subiectæ, & effectum demōstrationū, q̄ componūt ex eis.

B in alias, & quia hoc non accidit demonstrationi, nisi secundum q̄ est syllogismus, s. q̄ syllogismi compositi dissoluunt in simplices, d. & primæ congregationes, &c. i. & primi syllogismi, qui sunt ex tribus termi nis tantum, sunt etiam elementa syllogismorum compositorum. Deinde d. Et etiam dicitur elementum secundum translationem, &c. i. & dicitur elementum secundum mutationem nominis propter similitudinem illud, quod est minimū vnū indiuisibile secūdum quantitatem

C & est existens in pluribus. Deinde d. Et ideo dicitur, &c. i. in quantitate. v.g. hoc, quod dicitur, q̄ pars indiuisibilis est elementum. Deinde d. Vnde illud nomen fuit positum, &c. i. & quia elementum existit in pluribus, existimauerunt quidam, quod intentio vniuersalis est elemētū, & q̄ illud, quod est maioris vniuersalitatis, est magis elementum. Deinde dicit: quoniā vnumquodque eorum, &c. i. vnumquodque enim eorum non habuit hoc nomē elementum, nisi quia existit in pluribus. sed quod existit in omnibus, aut in pluribus, est digni us hoc nomine elementum. Deinde dicit: Et ideo existimauerunt quidam, &c. i. & ideo existimauerunt quidam, punctum esse elementum corporum, & quidam vnum, quia viderunt ea esse indiuisibilia, & in pluribus. Deinde dicit: Et, quia illa, q̄ dicuntur genera, &c. i. & quia genera generalissima non diuiduntur secundum definitionem, cum nō habeant genus, & differentiam, & elementum est illud, quod non diuidi tur, existimauerunt quidam q̄ genera generalissima sunt elementa.

D

E

Deinde d. & q̄ sunt magis in elementatione, i. & existimauerunt propter hoc, hoc esse in omni genere, sed magis in generalissimis, q̄a sunt maioris vniuersalitatis. Deinde d. quod enim habet differentiam, &c. i. & causa in hoc, q̄ genera generalissima sunt magis elementa q̄ alia genera, est, quia sunt simpliciora: alia enim habent differentiam. & quod habet differentiam, habet genus: & sic componitur ex duobus. genera autem generalissima nō habent differentias. omne.n. quod habet differentiam, habet genus: & non omne, quod habet genus, habet differentiam. & hoc intendebat, cùm d. & oē quod habet genus, non habet differentiam necessario. genera enim generalissima non habent genus, nisi genus dictum multipliciter. Et forte intendit per hoc, quod d. & omne. quod habet genus, non habet differentiam, huiusmodi genera. illa enim genera non habent differentias, cùm non dicantur vniuoce de alijs, sicut vnum & ens. & restat huic expositioni hoc. q̄m opinātes

Oē qđ hēt dr̄iam, hēt

F

gen⁹, & nō econtra. Gña gña lissima nō hāt gen⁹, nisi genus dictū multipfr. Distinctionē de duplici genere require. 4. Met. c. 2. & 1. de Aia. c. 7. et 1. de Aia c. 30. & 1. de Anima com. 4.

G vniuersalia esse elementa, non opinabantur hoc nisi in vno, & ente, & similibus. Et, cùm narrauit ꝙ elementum dicitur tribus modis, qui cõueniunt in indiuisibilitate, Quorum vnus est illud, quod est indiuisibile secundum definitionem, Secũdus illud, quod est indiuisibile secundum speciẽ: & istud, aut est vniuersale, aut particulare, Et tertius est illud, quod est indiuisibile secundum quantitatẽ: & illud aut est vnũ numerale, aut pũctus, d. d. Et elemẽtum est commune, &c. 1. &, cùm definitio elementi sit illa prædicta, quã diximus, manifestum est, ꝙ verum

H Materia prima est vere elemẽtũ Idem. 2. de Gen. & corrupt. cõ. 6. & 3. Cœli. c. 31. & 10. Met. cõ. 2.

elemẽtum est cõmune omnibus cõpositis, quod est primum, ex quo cõponuntur omnia, & est existens in vnoquoq; eorũ, & in qđ dissoluuntur omnia. & istud elementum debet esse causa aliorũ elementorũ. & hoc, quod dixit, est prima materia.

De Natura. Cap. 4.

Vid Auer. in Epi. Tracta. prio.

NAtura vero dicitur, vno quidem modo nascẽtiũ generatio. vt si quis producta voce dicat Y. Alio vero, ex quo primo inexistente generatur quod gignitur. Item vnde

I primus motus in vnoquoq; eorum, quę natura sunt, in eo secũdum quod ipsum est. nasci autẽ dicuntur, quęcunq; incrementum per aliud habent, tangẽdo, & connascendo, aut adnascẽdo, sicuti embryones. Differt autẽ cõnascentia à tactu. hic. n. nihil aliud præter tactum necesse est esse. in connascentibus vero est quiddam vnũ in ambobus idẽ, quod propter id, quod se cõtingant, facit vt cõnascãtur, & vnũ

K secundum cõtinuationẽ & quãtitatem, non secundum qualitatem sint. Item natura dicitur, ex quo primo inordinato existẽte, & immobili ex sua potẽtia, aut est, aut fit aliquid eorũ, quæ natura sunt, vt statuæ, uasorumq; æneorum æs natura dicitur, lignеorũ vero lignũ. similiter autem & de cæteris. ex his. n. vnũquodque est, prima materia sua. hoc. n. modo & eorũ, quę natura sunt, elemẽta dicunt esse naturam, quidam ignem, quidam

L terrã, quidã aerem, quidã aquã, quidam aliquid aliud tale dicẽtes, & quidã aliqua horũ, quidã vero hæc omnia. Alio itẽ modo natura dicitur substantia eorũ, q̃ natura sunt, sicuti qui dicunt naturã esse primã cõpositionẽ. aut, sicut Empedocles dicit, ꝙ nullius entiũ natura est, sed mistio solum, & mixtorum permutatio est. natura vero ab hoĩbus noĩatur. Quare & quæcunq; natura sunt, aut fiunt, iam existẽte, ex quo aptum est fieri, aut esse, nondum dicimus naturã habere, si spẽm, & formam non habeant. Natura igit̃, quod ex ambob⁹ his est. vt animalia, & partes eorum. Natura vero hęc, prima materia. & hæc dupliciter, aut q̃ ad ipsum prima, aut simpliciter prima. vt puta operum

M ęneorum ad ipsa quidem æs primum, simpliciter aũt aqua fortasis, si omnia quidẽ liquabilia aqua. Et forma, & substãtia, hęc autem

A autem est generationis finis. Metaphorice vero omnino oĩs substantia natura propter hanc dr̃, qm̃ & natura est aliqua substãtia. Ex dictis itaq; prima, & quę proprie dicitur natura, est substantia eorum, quę in seipsis, vt ipsa sunt, motus principium habent. materia enim, eò ꝙ huius est susceptiua, dicitur natura. generationes autem, ac ipsum nasci, eô ꝙ ab hac motus sunt. principium quoq; motus eorum, q̃ natura sunt, hæc est, inexistens

B quodãmõ, aut potẽtia, aut actu.

Et dicitur Natura vno modo de ommibus pullulantibus. Et etiam dicitur natura illud, in quo pullulat pullulans primo. Et est in eo ẽt illud, ex quo est primus motus in vnaquaq; rerum naturalium, & est in eis sicut est in rei veritate. et dicitur pullulare, omne, quod hẽt crementum in alio secundum contactum, aut secundum cõsolidationem, sicut embryones. Et inter con

C *tactum & consolidationem hæc est differentia. in contactis enim aliud non est necessarium quòd aliquid sit in actu a tactu. in consolidatis vero est vtrũq; aliquid, quod facit ea esse consolidata in loco contactus, & vt sint vnum secundum continuationem & quantitatem, non secundum qualitatem. Et etiã dicitur natura illud, ex quo primo fit essentia rei naturalis, et sua ge-*

neratio, & est immutabile, & in D *transmutabile à sua virtute, quã habet. Sicut dicitur quòd cuprum est natura idoli, & cyphi cuprei, & lignũ est natura cyphi lignei. & similiter alia. Vnumquodq; n. eorum, quæ sunt ex istis, prima materia est in eis saluata concessa. & secundum hunc modum dixerunt, quòd elementa sunt natura rerum naturalium. & quidam dixerunt, quòd est desimtio, & quidam quòd terra, & quidam quod ignis, &* E *quidam quòd aer, & quidã quòd aqua, & quidã aliud tale, & quidam omnia. Et etiam dicitur natura alio modo substantia rerum naturalium, sicut dicitur, quòd natura est prima compositio. aut, sicut dicit Emp. quòd natura entium nihil aliud est nisi mixtum. & huiusmodi vocant homines naturã. Et ideo oĩa, quæ sunt per naturam, aut sunt ex aliquo, aut quod est ex eo, & ex eo naturaliter est suũ es-* F *se, non dicitur quòd habeant naturam, si nõ habuerint formã et exẽplar eius. Natura. n. est illud, quod est ex istis duobus, sicut animal, et membra animalis. Et dicitur natura prima materia. & ista dicitur duobus modis. dicitur enim primum in respectu alicuius, & primum in rei veritate. sicut res factæ ex cupro. cuprũ enim, cùm refertur ad ista, est primum. & di-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *gnum est vt dicatur primum in rei veritate, si omnia liquabilia sunt aqua. Et dicitur etiam natura forma & substantia: & ista est finis generationis. Formæ aũt, & omnes substantiæ dicuntur naturæ, quia hoc nomẽ imponitur eis. natura autem est aliqua substantia. Manifestum est igitur ex dictis, quod prima natura, quæ dicitur in rei veritate, est substantia rerum, quæ habent principium mo*
H *tus in eis. & materia dicitur natura, quia recipit ista. & similiter est generatio & pullulatio pullulantis, quia sunt motus ex natura, & quia sunt idem principium motuum rerum naturalium, & sunt in eis simpliciter, aut potentia, aut actu.*

5 Quia hoc nomen Natura dicit de causis: & ista scientia consyderat de causis: necesse est vt Philosophus determinet fm quot modos dicitur natura. Hoc nomen.n.natura, quo
I Philosophus vtitur, est vniuersalius eo, quo Naturalis vtitur. & etiã Philosophus debet disputare cum negãtibus naturam esse: & etiam perscrutatur de causis suis. & Auicenna pu-
2. Ph. cõ. 3. 22. & 1. Ph. cõ. vltimo tauit, ꝙ Philosophus demõstrat naturam esse, & ꝙ Philosophus Naturalis accipit hoc à Philosopho. & nõ est sicut existimauit, & etiam declarauimus hoc in scientia Naturali.
Et d. Et ẽt dr natura illud, i quo pullulãs, &c.1 & intendit p pullulãs crescens ex aliqua re, & distinctum ab ea in creatura, licet sit continuũ cũ ea. & quia intẽdebat ꝙ natura dr de incremento crescẽtis, quod est distinctum ab eo, in quo crescit in forma & creatura, sicut embryones, & fructus in seminibus. & in hoc genere collocant generabilia ex se. D.d. & ẽt dr natura, &c.i. & dr natura illud, ex quo pullulat pullulans primo, & est in eo. D.d. pullulare, &c.i. & dr pullulare, omne, quod crescit i alio, & est continuum cum eo, aut fm cõtactum, aut fm consolidationem, sicut embryones, qui crescunt connui cum impregnatis: & sicut fructus, & semina, q̃ crescunt consolidata, aut continua cum habentibus semina & hoc modo collocantur partes membrorum continuæ adinuicem fm contactum, aut fm consolidationem. D.d. & inter contactum & consolidationem, &c i. & cõtacta & non congregant per aliquod cõe in eis, per quod fuerint vnum. consolidata aũt fiunt vnum p aliquod consolidans, in quo cõicant. & hoc intẽdebat, cum d.in cõsolidatis vero est vtrunq; aliquid, &c.1. cõsolidata cõsolidantur per aliquod cõe vtrique.
D. Exposuit hoc & d. & est illud, quod facit ea consolidata, &c.i. & illud, quo fit consolidatio, est illud, quod facit cõsolidata vnum fm cõtinuationem, non vnum fm qualitatem. & d. qm̃ consolidata nõ sunt vnum fm qualitatem, sed fm continuationem, econuerso miscibilia, ista.n. reuertũtur in vnum fm qualitatem & continuationem. Deinde dicit: Et etiam dicitur natura illud, ex quo fit, &c.i. & dicitur natura materia rei, ex qua generatur, absque eo quòd transmutatur sua natura, sicut cuprum, ex quo fit idolum remanente cupro: & similiter cyphus ligneus,

A ligneus, qui fit ex ligno remanente ligno. D.d. Et similiter alia, &c.i. quoniam vnumquodq; eorum est ex istis, & materia in eis est saluata. i. & similiter in alijs rebus generatis ex talibus rebus, quoniam natura cuiuslibet earum est natura materiæ absque eo ꝙ transmutentur. &
28 hoc intendebat, cùm d. saluata. D.d. & fm hunc modum dixerunt, &c.i. & fm hũc modum naturę dixerũt, ꝙ natura rerum naturalium est natura elementorum. & ista sententia est negantium formas esse, & dicentium substantiam nullam esse nisi
B materiam. Et ideo Antiqui opinabantur, ꝙ naturæ rerum sunt naturæ elementorum qui enim opinabantur terram esse elementum, dicebant ꝙ naturę omnium rerũ sunt terra, aut terrestria: & qui opinabãtur elementum esse ignem, dicebãt ꝙ naturæ omnium rerũ sunt ignis, aut ignea. D.d. Et etiam dicitur natura alio modo. i. & etiã dicitur natura tertio modo illud, quod ẽ substantia rerum naturalium, quæ datur ad interrogationem factam per quid, s. forma. sicut quidam dicunt, ꝙ natura rerum naturalium est forma primæ compositionis ĩ vnaqua
C que rerum naturalium. qui enim opinabatur elementa non admisceri, & ꝙ sunt existentia in actu in eo, cuius sunt elementa, non tenet formam rei factæ ex elementis. nisi in compositione & figura, sicut est dispositio in domo, quæ fit ex lateribus & lapidibus. D. d. aut, sicut d. Empe.l &c.i. aut sicut d. Emped. ꝙ mixtio & mutatio mixtorũ in mixto est rerum generabilium, s. ꝙ formæ & substantiæ rerum generabilium sunt ĩ mixtione & mutatiõe, s. in mutatione partium. Et iste hõ, licet expresserit hoc nomen mixtio, tñ non opinabatur verã mixtionẽ esse, fm ꝙ Aristo. natrauit alibi: sed solummodo per mixtionem intendebat compositionem. D.d. & hmõi vocant homines naturam, &c.i. & signum eius, ꝙ natura simpliciter dr de forma, est, qm̃ oẽs homines non dicunt in eo ꝙ generandum est, antẽq̃ generetur, ꝙ habeat naturã donec habeat formam & exemplar, sicut non dicunt in aliqua rerum artificialium esse factum, donec acquiratur forma. D. d. Natura enim, &c. naturalia enim constituuntur
E ex duab' naturalis, s. materia & forma. v.g aãalia & membra aãalium. vtraq; enim cõponunt ex materia & forma. D.d. Et dicit natura prima materia, &c.i. & natura dicitur de materia, & materia dr de duob' modis. dicitur enim materia prima cõis oĩbus, & dicitur etiam materia propria vnicuiq; enti. D. dedit exẽplum, & d. sicut res factæ ex cupro, &c.i. & materia propinqua, q̃ dicit esse prima in respectu alicuius generis, aut alicuius speciei, est sicut cuprum ad omnia facta ex eo. & materia, q̃ est prima in rei veritate ad
F oĩa facta ex cupro, est aqua, si aqua est prima materia liquabilium, quorum cuprum est vnum. D.d. Et dr natura, &c.i. & dr hoc nomen natura de formis, & de alijs substãtijs, s. de materia & cõposito ex materia & forma, fm ꝙ hoc nomẽ fuit transumptũ. qm̃ hoc nomẽ nã in rei veritate propriũ est alicui substãtiæ, s. formæ: aliæ aũt substantiæ, q̃ dicuntur natura in respectu alicuius gñis, aut alicuius spẽi, est fm trãsumptionem nominis de causa ad causatũ.

D

1. de Gñat. & Corr. c. 37. & 1. eiusdẽ t. c. 85. idem 2 Phy. tm. & 11.

Distinctio secũdimo di. 1cc. Physi. 9. & hic infra 29.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Natura dr prio ꝺ forma. Idē. 2. Phy. c. 12. &. 1. Cœl. c. 5. &. 7. Meta. 39. Sed vidē op po. 2. Phy. cō. 1. Idē. 2. Phy. t. c. 14 Vide contra Zim.

D. d. Manifestum est igitur, ꝙ prima natura. &c. i. declaratum est igitur ex ꝓdictis ꝙ hoc nomen natura, primo dicit̄ de substantia, quæ est forma, quę est principium motus in rebus naturalibus essentialiter & primo, & ꝙ materia non dr natura, nisi quia recipit istam naturam. & ēt motus generationis & augmēti nō dicuntur naturæ, nisi quia sunt viæ ad istam naturam, quæ est forma, & principium illi: & forma existit in eis modo simplici, ſ. in motu ītem potentiā purā & actū purū, ſ. ꝙ vna pars eius est potentia, & alia actu.

H

De Necessario. Cap. 5.

Vid Auer. in Epi. Tra ctā. prio.

NEcessariū dicit̄, sine quo non contingit viuere tāq̄ concausa, vt respirare, & alimentum animali necessariū est. impossibile enim est absque his animal esse. Et sine quibus bonum non contingit aut eē, aut fieri, siue aliquid mali repellere, aut eo priuari. vt bibere potionem medicatā necessariū est, vt non ægroter. & in Aeginā nauigar̄, vt pecuniā recipiat.

I Item violentum, & vis. hoc aūt est, quod p̄ter ꝓpositum & electionem obstat. & prohibet. violentum enim necessarium dicit̄. quare ēt triste, vt Euen⁹ quoq; ait. oſs nanq; necessaria res tristis est, & vis necessitas q̄dā est. quēadmodū Sophocles dicit,

Etiā vis me cogit hæc facere.

Et recte necessitas videtur ineuitabile quiddā esse. cōtrariū. n. voluntario, & ſm cogitationem motui est. Item, quod non contingit aliter se habere, necesse dicim⁹ ita se habere. & ſm hoc necessarium cætera quoq; omnia dīr quodāmodo necessaria. nā & ipsum necessarium aut agere, aut pati tunc dicitur, cùm non cōtingat propter illud, qđ vim infert, ſm propositum fieri, tamq̄ illa existente necessitate, propter quam non contingit aliter. Et in eis, quæ concausæ viuēdi, & boni sūt, similiter. cum enim non contingat hic quidē ipsum bonum, hic vero ipsum viuere, & esse sine quibusdā, hęc necessaria, & hæc causa necessitas q̄dam est. Item demonstratio necessariorum est: qm̄ non contingit aliter se habere, si simpliciter demonstratum est. Huius vero causæ ipsa prima, si impossibile est aliter se habere, ex quibus fit syllogismus. Quorundam itaq; alia est causa, vt necessaria sint: quorundam vero nihil, sed propter hæc, alia necessario sunt. Quare & proprie necessarium est, quod simplex est. hoc. n. non pōt multi ipl̄r se habere. quapropter nec aliter & aliter: etenim multipl̄r se haberet. Si igit̄ aliq̄ perpetua, & immobilia sunt, nihil in eis violentum, aut prę̄ter naturam est.

Et necessariū est illud, quod impossibile est ut res sit nisi cum ipsa, & est tanquam causa, sicut anhelitus, & nutrimētum in ānalibus, q̄ sunt necessaria, et sine his impossibile est vt animal sit. Et etiā necessa-

A *cessarium illud est, quod impossibile est, nisi per illud vt sit, aut non sit bonū, aut negare bonū, aut priuare ipsum. sicut dicitur quòd accipere medicina est bonū, ne ei accidat infirmitas. & nauigare ad Athenas est necessarium, vt recipiatur debitum. Et ēt dicitur necessariū de re faciente violentiā, & de violentia. & hoc est, quod impedit voluntatem. facies. n. violentiam dicitur necessarium. & ideo*

B *est contristans ēt, sicut dixit Euenus, quod oē necessarium est cōtristans, & violentia est aliqua necessitas, sicut d. Sophocles, quòd nisi letia de necessitate cogit me, ut hoc faciam. Et existimatiu quòd necessitas non facit opinantem aliquod verum reuerti, & mutari a sua opinione: quia est contrariū motui, qui fit per voluntatē, & cogitationem etiā. Et ēt dicitur necessariū illud, quod impossibile est vt sit alio*

C *mō. & secundū hmōi necessarium dicūtur oīa alia necessaria aliquo modo. dicitur. n. actio necessaria, uel passio necessaria, uel illud, quod impossibile est ire propter faciens violentiam. & ita necessitas est illud, propter quod impossibile ē vt sit aliquid alio modo. Et similiter in causis vitæ, et boni. quoniā, cùm impossibile est vt bonum sit ī quibusdam rebus, neque est vita, neq; generatio sine aliquibus alijs. Illa igitur sunt necessaria, & causa est*

D *aliqua necessitas. Hæc igitur est declaratio necessariorum: quoniā impossibile est vt sint alio modo ab eo, quod demonstratū est modo simplici. Et causa eius prima est, si fuerit possibile vt sit alio modo vt sit syllogismus congregatio. Quadā enim habent alia eam necessariā, & quædam nihil, sed alia erunt necessaria propter ista. Manifestū est igitur, quod primum necessarium in rei veritate est simplex:*

E *& impossibile est vt illud sit multis modis. ergo neque alio modo. sed si non, erit multis modis. Si igitur sunt res simplices, & æternæ, & immobiles, nulla earum erit violēta, neq; extra naturam.*

Dicit, ꝙ necessitas & necessariū dicūtur multipliciter dicit̄. n. illud, quod impossibile est ꝙ esse rei conseruetur nisi per illud, & est quasi causa illius in permanentia eius, sicut anhelitus & cibus animalium. 6 2. de Asa. 100. Secundus modus.

Deinde d. Et etiam necessarium illud, &c. i. & necessarium dicit̄ alio modo, ſ. illud, quod impossibile est acquirere aliquid, aut suam priuationem, nisi per illud, siue bonum fuerit siue malum. sicut dicit ꝙ accipere medicinam est necessariū, ne accidat malū: & nauigare ad Athenas est necessarium ad recipiendū pecuniam à debitore. & hoc est acquirere malum propter bonum. Et istud differt à primo: quia primum est in rebus naturalibus, & istud in volūtarijs. D. induxit tertiū modū, & d. F Tertius modus.

G & d. Et dr necessitas de actione violenta. faciens enim violentiã coget rem ad illam violentiam. sicut dicitur, qꝺ res cogit seruum; necessario ad interficiendum Platonem: & qa necessitas est contra voluntatem: & voluntas est delectabilis: & necessitas est contristabilis: sicut dicitur de Versificatore, qui dicit qꝺ oē, quod cogit hominem, necessario est contristabile D.d. Et existimat qꝺ necessitas, &c i. & dicit necessitas vera opinio, de qua impossibile est reuerti. Opinans enim opinionem hanc non habet opinionem, vt à secũda H vertatur, & est sicut d. contra voluntatem. D. induxit quartum modũ, & d. Et etiam dicit necessariũ, &c.i. & ẽt dr necessariũ illud, quod impose est vt sit alio modo, ſ. qꝺ impossibile est transmutari, aut inueniri alio mõ ab eo fm qꝺ est. & iste modus est famosior omnium istorũ. et ideo d. & fm illud necessarium dicũ tur, &c.i. & ex hoc modo transumptum est hoc nomen necessarium ad omnia, q̃ dr necessaria pp consimilitudinem veram inter illa. D. in I duxit modum consimilitudinis inter ea, & d dr enim actio necessaria, vel passio necessaria, &c.i. & ista, de quibus dr necessarium, non dicunt necessaria nisi pp consimilitudinẽ, quam habent cum vero necessario. Non enim dr actiones necessarię, nisi quia necessariũ est illud, quod impossibile est vt aliqd agat aliud ab actione illa propter faciens violentiã. & illud, quod impossibile est vt ab eo inueniat illa actio, fm quã patitur violentiam, necesse est vt in eo inueniatur modus verę necessitatis, & est illud, in cuius natura est vt non sit alio modo. D.d. & sic̃ ꝯ cau sis vitæ, & boni, &c.i. & similiter hoc K quod dicimus de causis, quę sũt necessariæ in vita, & inesſendo bonũ, istæ causæ sunt acceptæ ex hoc mõ vero. D. exposuit hoc, & d. qm̃, cum impossibile est, &c. i. impossibile ẽ, vt inueniatur in eis bonum, aut vita, & vſr generatio sine causis, sine quib⁹ illæ res dicunt necessariæ. qm̃ cum impossibile est vt sint alio modo, ſ. sine illis causis, & istæ sunt necessariæ pp suas causas: illa autẽ, q̃ sunt necessaria propter alia, sunt necessaria quoquo modo. & hoc intẽ debat, cum d. & causa est aliqua necessitas. Et d hoc, quia entia neces- E saria in rei veritate sunt illa, q̃ sunt necessaria per se sine causa. & ideo descriptio necessarij est, illud qꝺ impose est vt sit alio modo. Et hoc diuiditur duobus modis: Quorũ vn⁹ est iste, qꝺ impossibile est vt sit alio modo per se. & est hoc necessarium simpliciter: quod quidam Moderni appellant ineuitabile inesse. Secũdus est illud, quod sit propter aliud, fm quem modum dicunt quidam Moderni debitũ, & necessariũ per aliud. Et, cùm induxit hunc modũ modorum necessariorum, d. hęc igi tur est declaratio, &c.i & declarat rationem necessarij, & facit eam etiã intelligi in omnibus rebus necessarijs hoc, qꝺ impossibile est vt sit alio modo ab eo secũdũ qꝺ est. & hoc est illud, fm quod est simplex non compositum. D.d. Et causa eius prima, &c i. & causa rerũ, q̃ impose est vt sint alio modo, est pars media accepta in syllogismo concludente. qm̃, si terminus medius fuerit de natura possibili, erit illa res de natura possibili: & si fuerit de natura necessaria erit illa res de natura necessariæ.

Et

A Et hoc etiã est duobus modis: aut vt termin⁹ medius sit causa illius: & tunc nõ erit ex rebus, q̃ sunt necessarię, nisi pp hoc, qꝺ causę eorum sunt necessarię. & si terminus medius nõ fuerit causa, erũt illæ res necessariæ p se, non p causam dantẽ eis necessitatẽ, & istę res sunt simplices, quę nõ habent causas. D.d. Manifestũ est igitur, &c. i. declaratum est igitur, qꝺ ens necessariũ in rei veritate est simplex, quod nõ cõponitur ex materia & forma. & qꝺ impossibile est vt sit multis modis. & similiter est B impossibile, vt sit alio modo ab eo, fm quem est. qm̃, si esſet possibile vt esſet alio modo, possibile esſet vt esſet multis modis. Et dixit hoc, quoniam, si fuerit possibile, vt substãtia eius mutaretur in alium modum, non esset illic natura cogens vt mutatio non sit in multos modos. qm̃, si fuerit possibile mutari in aliquam speciẽ, tunc natura eius erit de natura possibilis recipientis multas spẽs. D.d. Si igit sunt res simplices, &c. Ideſt si igit sunt entia* simplicia, & æterna, & immobilia, vt declaratum est alibi, nullum eorũ acquiret esſe necessariũ ab aliquo alio in eis, neq; est extra naturã. Et dicit hoc: quia in cõpositus† est natura addita naturæ componentium, scilicet illud, qꝺ fit ex compositione.

De Vno. Cap. 6.

VNum dicitur vno modo fm accidens, altero p se. Secundũ accidẽs quidẽ, vt Coriscus & musicũ, et Coriscus musicus. idẽ enim ẽ dicere Coriscus & musicum, & Coriscus musicus: & musicum & iustũ, & musicus iustus Coriscus. Cuncta etenim hæc vnũ dicunt D secundum accidens. iustum quidem & musicum, qm̃ vni substantiæ accidunt: musicũ vero & Coriscus, qm̃ alterum alteri accidit. sic̃ etiam quodãmodo musicus Coriscus cum Coriſco vnũ est, qm̃ altera partiũ earũ, quæ in oratione sunt, alteri accidit. vt puta musicum Coriſco, et musicus Coriscus iusto Coriſco, qm̃ vtriusꝙ pars vna eidẽ vni accidit. nihil enĩ differt, aut Coriſco musicum accidere, aut isti hoc. Sic̃ autẽ, tam si de genere q̃ E si de aliquo vniuersalium nomi num accidẽs dicatur. vt puta, qꝺ idem hõ, & musicus homo. aut enim homini, qui vna est substãtia, musicũ accidit, aut qm̃ ambo alicui singulariũ accidũt, ve luti Coriſco. non tñ eodẽ modo ambo insunt: sed hoc quidẽ vt genus fortassis, & vt in substãtia, illud vero vt habit⁹, aut passio substantiæ. Quæcunꝙ itaq; secũdum accidens vnum dicuntur, hoc modo dicuntur. F

Vnum dicitur aut per accidẽs, aut per se: per accidens, sicut naugator & musicus. Dicere.n. quod naugator & musicus sunt vnũ nõ est per differentiã essentiæ, quia accidit naugatori musicũ. Et similiter dicitur vnũ per accidens in genere ẽt, & in rebus vniuersalibus. v.g. quod hõ, et homo musicus sunt vnum. aut quia musicus accidit vtriq; homini, qui ẽ substacia una,

aut

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *aut quia vterq; accidit alicui particulariū, sicut nauigatori. sed esse vtriusq; non est eodem modo, sed vnum eorum debet esse quasi genus in substantia etiam, & aliud quasi habitus, aut passio in substātia. Omnia igitur, q̄ dicuntur vnū per accidens, hoc mō dicuntur.*

Dixit per accidens, sicut nauigator & musicus. v. g. q̄n accidit, q̄ aliquis sit nauigator & musicus. dicit enim q̄ nauigator & musicus sunt idem p accidēs. nauigator enim & 7
1.Met.5.Phy. 1.2.Physi 49.50.
H musicus sunt dīæ accidētales essentiæ illius, de quo dicunt, s. hominis. Et d. hoc. q̄n, si essent dīæ substantiales eius, de quo prædicant, tunc cōgregatū ex eis esset vnū essentialiter: sed sunt accidentia subiecti. & hoc intendebat, cùm dixit, q̄n accidit nauigatori musicū. i. & hęc duo sunt vnum p accidens, quia accidūt vni. D.d. Et sic dicitur vnum per accidens, &c. i. & sic dicitur vnū per accidens de genere, quod est vnum cū aliquo accidente magis particulari. v. g. dicere, ille est homo musicus: aut dicere q̄ hō, & homo musicus sunt vnū. Deinde dedit modū, fm quē congregatū ex istis est vnū per accidens, & dicit, aut quia musicus, &c. i. aut quia musica accidit am
I bob⁹ hominibus, q̄ sunt subiecta, s. homini, qui est tanq̄ genus, & hoī, cui accidit musica. q̄n isti duo homines, vīs, & particularis, s. cui accidit musica, sunt vnum essentialiter: & musica accidit particulari: ergo accidit vīi. Aut dicit q̄ homo musicus ē vnū, quia humanitas & musica accidūt vni particularium & in vno. Et, quia hoc nō est sic dicere, qa ædificator & musicus sunt vnū, quia sunt in vno subiecto, dedit differentiā, & d. sed esse vtriusq;, &c. i. sed esse humanitatis & musicæ in vno, s. particulari nō est eodem modo: sed vnum istorū est tanq̄ genus in eo, quod est sub particulari, & ambo sunt de natura substātiæ, s. humanitas existens in homine particulari, & aliud est tanq̄ accidens, s. musica existens in isto particulari, sicut accidēs existit in suo subiecto & passio. Et dixit hoc, q̄n dicere, q̄ musicus & ædificator sunt vnum p accidens, est quia existunt in vno particulari, & eodē modo, & habent eandem naturam, s. naturam accidētis. humanitatem autē & musicam existere in vno particulari non est hoc. hoc. n. est substantia, hoc aūt accīs.

Illorū vero, quę p se vnum dicunt, hæc quidē dicuntur, eò q̄ continua sunt, vt fascis vinculo, & ligna viseo. linea quoq; etiā, si curua sit, sed cōtinua, vna dī, sicuti partium etiā vnaquæq; crus, & brachiū. Ex his aūt ipsis illa magis vnū sunt, quæ natura, q̄n arte continua sunt. Continuum vero dicit, cuius vnus p M
se motus, & nō potest aliter esse. vnus vero, qui indiuisibilis, indiuisibilis aūt secundū tempus. Secundū se aūt continua, quæcunq; non tactu vnū sunt. si ent pones inuicem tangentia ligna, nō dices ea vnū, neq; lignū, neq; corpus, nec aliquid cōtinuū ee. Igitur & illa, quęcunq; omnino cōtinua sunt, vnū dicuntur, etiā si habeant flexionem. & adhuc magis, quæ nō habent, vt tibia, aut

Hō vīs & particularis sunt vnū essentialr.

Dīa inter modos.

A aut femur, q̄n crus: q̄n cōtingit vnum non esse motū cruris. & recta magis: q̄n curua, vnum est, curuā vero, & angulum habentem & vnā, & non vnā dicim⁹: q̄n contingit & non simul ei⁹ motum, & simul esse. rectæ vero semper simul, nullaq; particula magnitudinem habens, hæc quidē quiescit, hæc vero mouetur, quemadmodum curuæ.

Eorum aūt, quæ dicuntur vnū per se, quoddam dicitur vnum per
B *continuationē. vt lignum conglutinatum, aut illa, quæ congregantur à ligamento. & linea, si fuerit tortuosa, dicitur etiā vnum continuū: sicut dicitur vnumquodq; membrorū, & sicut crus, & focile. Et istorum est magis vnū, quod est continuū per naturā, quam illud, quod est continuum per artificiū. Et dicitur continuum illud, cuius motus est vnus per se, & non potest esse aliquo modo. & dicitur vnus motus*
C *ille, qui non diuiditur neq; secundū tēpus. Et continua per se sunt illa, quæ sentiuntur secundū tactū vnū. ligna enim continua adinuicē non dicūtur vnū, cùm tanguntur, neq; corpus, neq; aliud continuum. illa aūt, quæ sunt per flectæ continuationis, dicuntur vnū, & si habeāt tortuositatē. & istorū est magis vnū quod non habet tortuositatē, sicut crus, & cox a. possibile enim est vt crus non sit vnū. & dicitur, quòd linea recta est magis in vnitate* D
quàm tortuosa. & dicitur, quòd linea tortuosa, quæ habet angulum, etiā est vna & non vna. possibile enim est vt motus eius sit vnus in simul, & non sit insimul. linea autem recta oportet vt motus eius sit insimul, & nullum corpus habens magnitudinē quiescit in vna parte, & mouetur secundum aliam, sicut partes lineæ tortuosæ.

Dixit Arist. q̄ vnū per se & essen 8
tialiter, quoddā dicitur vnū, quod E
est continuum, & continuū aut est p cōglutinationē, aut p ligamentū, aut naturaliter, sicut linea, & superficies, & corpus. D.d. & linea, si fuerit tortuosa, &c. i. & continuum nāt, aut est rectum, aut tortuosum, siue curuum, sicut crus, & multa membra, in q̄bus est tortuositas. D.d. Et istorum, &c. i. & eorū, quæ dicunt vnū per continuationē, magis est vnum illud, quod est cōtinuum p naturā, q̄ illud, quod est continuum p artificium, v. g. per ligamentū, aut per conglutinationē. D.d. Et dicit con 5.Phy.24.
tinuum illud, cuius motus, &c. i. & F
dicit continuū in rei veritate illud, quod mouet ex se vno motu, ī quo nō est posse vt sit motus alterius modi, sicut est motus corporis cœlestis.

D. narrauit qualis est vnus motus, & dixit: & dī vnus mot⁹ ille, qui nō diuidit neq; fm tempus. i. quia non diuiditur neq; fm tempus, neq; fm intentionem, s. quia nō erit in duobus *moris, licet sit in vno tpe. D.d. Et *a. l. mo-
cōtinua p se sunt illa, &c. & hoc, q̄ dit.
dixit, manifestū est: & est, q̄ corpa cōtinua

G continua sunt illa in reiveritate per
*a. l. vna. tactum & visum * cõtinua. & forte erunt necessarij isti duo sensus, s. qa vnus quat alterũ. & multotiens cõiunguntur corpora p artificiũ, tali modo q tactus & visus falluntur, & reputãt ea esse continua. & cã huius est, quia continuatio est de ensibilibus cõibus. D.d. illa aũt, q sunt
2. de Anima 64. perfectæ continuatiõis, &c.i. illa autem, q sunt perfectæ cõtinuationis, s. per naturã dicuntur vnũ, licet nõ sint recta, sed in eis fuerit aliquator tuositas, sicut crus, & coxa, s. quia dr vnum crus, & vna coxa. D.d. possi-
H bile est n. vt crus nõ sit vnũ, i. & tortuosum minus est vnũ, quia possibile est diuidi crus ĩ duas partes, & nõ remanere vnum, s. in loco tortuositatis. D.d. & dr, q linea recta, &c.i. & linea recta magis vnum est q̃ tortuosa, qm̃ tortuosa est quasi composita ex duabus lineis. in linea n. tortuosa sunt tria puncta, cũ habuerit angulũ: & ideo dixit: & dicitur q linea tortuosa, &c.i. & dr q linea habens angulum est vna vno mõ, & non vna alio modo. fm. n q terminatur à tribus punctis, est nõ vna: sed fm q vnum extremorum est
I apud angulum, est vna: econtrario de linea recta. D. dedit cãm in
Partes fi- hoc & d. possibile enim est, &c.i. partes. n. lineæ tortuosæ, cum mouentur fm totum, non mouentur partes æqualiter, sed quædã citius quibusdã & sic iudicatur de illa q motus partium sunt insimul, quia motus est in eodem tẽpore, & non insimul, quia diuersantur in velocitate & tarditate, linea autem recta mouetur secundum torum insimul.
Linea non mouetur, sed corp. Idé. 6. Ph. 32. Et potest intelligi q, cũm linea tortuosa mouetur, potest distingui altera linearum ab altera apud angulum, & non mouebuntur insimul: quod impossibile est in linea recta. Et intelligendũ est hic per lineam, corpus: linea. n non mouetur. D.d. & nullum corpus habens magnitudinem, &c.i. & nulla magnitudo recta inuenitur, cuius quædam pars quiescat, & quædam moueatur, sicut inuenit in linea habente angulũ, qa est cõposita ex duabus lineis.

Alio item modo vnum dicitur, cũm subiectum sit forma indifferens. Indifferens autem, quorum forma indiuisibilis se- K cundum sensum est. subiectum vero, aut primum, aut vltimũ ad finem. erenim vinũ vnũ, & aqua vna dicitur, quatenus indiuisibilis fm formã est: liquoresq; oẽs, vt oleum, vinũ, & liquabilia vnum dicuntur, qm̃ oĩum vltimũ subiectum idẽ est aqua nanq; & aer. hęc oĩa sunt.

Et dicitur etia vnum alio modo, quorum subiectum non diuiditur secundã formam. Et illa non diuiduntur secundum formã, quorum formæ non diuiduntur secundũ situm, & subiectum aut primum, aut vltimum, quod est proprie coomplementũ. dicitur. n. primum vnum, & aqua vna, cum nõ diuidantur secundum formam, et dicũtur omnia liquabilia vnum, sicut oleum, & vinum, et omnia liquida. subiectum enim omnium istorum est vnum, & omnia sunt aut aqua, aut aer. L

Idest,

A Idest, & dicuntur vnum illa, quę
9 sunt vnum secundum formã, & diuisibilia fm quãtitatem, & sunt illa, quæ sunt consimilium partium, quæ partes conueniunt in nomine & definitione. & ista, sicut d. nõ diuidũtur fm subiectum & fm locũ. Et, quia forma, in qua conueniũt, aut est vltima forma, quæ est finis in generatiõe, aut forma prior ista, dedit exemplũ de postrema forma, s. per quam vocatur compositum, s. v. g. per quam vinum dicitur vinum, & aqua aqua. partes. n aquæ
B sunt aqua, & vini vinum. D. dedit exemplum eorum, quę conueniũt
1 forma remota à postrema forma, sicut aqua & oleum, q̃ conueniunt in forma liquiditatis & hoc intendebat, cùm d. subiectum enim omnium istorum est vnum, & omnia aut sunt aqua, aut aer.

Dicuntur autem vnũ, et quorum vnum genus differens oppositis differentijs. ac eũcta hęc vnum dicunt, qm̃ vnum est genus subiectũ differentijs. vt hõ, equus, canis, vnum quid, quoniam oĩa animalia, & quodam
C simili mõ, sicuti materiã vna. Hæc aũt qm̃q; quidem ita vnũ dicuntur, quandoq; vero superiore genere, quod idem dicit, si vltimæ generis species sunt, illa aũt superiora ipsis. vtputa triangulus duorum æqualiũ laterum vna & eadem figura cum triangulo trium æqualium laterum est ambo etenim trianguli, sed non ĩdem trianguli.

Et etiam dicuntur vnum, quorum genus est vnum, & differũt per differentias subiectas eis. sicut D *homo, & equus, et canis, & sicut dicitur omnia animalia sunt vnũ. et prope istum modum est dicere, quod materia est vna. Ista igitur forte dicuntur vnum secundu hũe modum, & forte dicuntur vnum secundum genus superius, cũ sint postrema forma superioris generis. v. g. sicut isoscheles, & isopleuros: dicuntur enim figura vna eadem: ambæ enim sunt trianguli,* E *et non dicuntur idem triangulus.*

Sermo eius in hoc capitulo manifestus est, & est, q hoc nomẽ vnũ 10
dr de speciebus, quæ conueniunt in genere. v. g. q homo, & equus, & canis sunt vnum in animalitate. Et quia genus est simile materiæ, d. & prope istum modum, &c.i. & conuenit cùm isto modo modus, secundũ quem dicunt aliqua esse vnum in materia. v. g. q canis, & equus, & asinus, & animalia anhelãtia, & ambulãtia sunt vnum, in eo q sunt ex sanguine, aut ex carne, & osse. Et, quia eorum, quæ sunt vnum in ge- F
nere, aut sunt vnũ in genere, propinquo, aut vnum in genere remoto, dixit: Ista igit̃ forte dicunt, &c.i. ista igit̃ dicunt forte eẽ vnũ in gñe ,ppinquo, sicut dicimus q hõ & canis sunt vnũ in animalitate, & isopleuros & isoscheles sunt vnũ in figuratione. & d. cùm sint postrema forma superioris generis, i. postremæ species species. n. postremæ sunt vltimę formæ, in quas genus superius diuiditur, sicut figura, quæ in postremo diuiditur in triangulos. D. dicit: dicuntur enim figura, &c.i.

&

Universidad de Deusto
Biblioteca

G & figura est genus supius & remotum à speciebus triangulorum, qa non sunt figuræ propter hoc, quod sunt triangulus, s. propter hoc, cp cõgregantur in figura: sed pp hoc, cp congregantur in triangulo. & ista forma generis remoti. D.d. & nõ dicuntur idem triangulus i. cp triangulus, aut isocheles, aut isopleuros dicuntur esse vnum per figuram. i. in genere remoto. i. quia triangul' non est vltima species. & hoc intendebat, cùm d. & non dicuntur triangulus idem i. non triangulus simpliciter est hoc, cp inuenitur collocari
H sub figura mediante collocatione eorũ sub vltima specie. quoniam, si ita esset, tunc non esset medium inter illum & figuram.

Item vnum ea dicuntur, quorum ratio, qđ quid erat esse dicens, indiuisibilis ad aliam est, quod quid erat esse rei significãtem. ipsa. n. per seipsam omnis ratio diuisibilis. sic enim & auctum, et diminutum vnum est, quoniam ratio vna: quemadmodum in superficiebus est ipsius speciei vna. Et oĩno quorũ
I cunq; intellectio, quæ quod qđ erat esse intelligit, indiuisibilis est, neq; separari põt nec tempore, nec loco, nec ratione, hęc maxime vnum sunt. & horum, quæcunq; substantiæ sunt. Vlr nanq; quotcunq; non habẽt diuisionẽ, quatenus non habent, eatenus vnum dicuntur. vtputa, si prout homo non habet diuisionem, vnus est homo: cp si prout animal, vnum animal: cp si prout magnitudo, vna magnitudo. Plurima itaq; vnum ꝯ dicuntur, eò cp aliquid vnum aut agunt, aut patiuntur, aut habent, aut ad aliquid vnum sunt. Quæ vero primo vnũ dicuntur, illa sunt, quorum substantia vna: vna vero, aut continuatione, aut forma, aut ratione. numeramus etenim tanquã plura, aut q̃ non continua sunt, aut quorum forma nõ est vna, aut quorum ratio non est vna. Item est quidem, vt quodcunq; dicamus cõtinuitate vnũ esse, modo quantũ & continuũ L
fit: est autẽ vt non aliquid totũ fit. hoc autem, si non habeãt formam vnã. non. n. dicemus similiter vnũ, cũ viderimus partes calceamẽti quomodocunq; cõpositas, pp cõtinuitatem, sed si ita vt calceamentũ fit, ac quandã formã habeat, tũc vnũ. Quare maxime linearũ circuli linea vna est, qm̃ tota & perfecta est.

Et etiam dicuntur vnum illa, quorum definitio, quæ significat quid est, non distinguitur à defi- M
nitione alterius significante quid est. omnis enim definitio diuiditur in se. & secundum hunc modum augmẽtabile & diminuibile sunt vnum. & etiã definitio est vna, sicut definitio superficierum planarum est vna. Et dicitur vnum modo simplici de illis, quæ non diuiduntur secundum tempus, neque secundum locum, neq; secundũ sermonem. et maxime quod est ex eis

A *eis substantia: illud enim est magis in vnitate. Et dicitur etiã vnũ modo vniuersali illud, quod nõ habet diuisionem secundum suã speciem. Verbi gratia dicere vnũ hominem & vnum animal, & vnũ os. Et multa dicuntur vnum secundum naturam, quãus agãt aliud, aut patiantur ab alio: aut differãt per alia, aut referantur ad alia. Et illa, quæ dicuntur unum primo modo, sunt illa, quorum est substantia*
B *vna: & sunt vnum, aut secundum continuationem, aut secundum formam, aut secundum definitionem. dicimus enim in numero plura illa, quæ non sunt continua, neq; habent formam vnã. Quodam enim modo dicitur vnum, et si fuerit de quantitate, & continuum etiam: & quodam modo non dicitur unũ, si totalitas sua non fuerit perfecta. illud igitur, quod non est totum, nõ dicitur vnum vniuersaliter. non*
C *enim dicimus, quòd partes sotularis cõpositæ aliquo modo sunt vnũ propter continuationem: nisi dicatur hoc modo, s. secũdum quòd sunt sotulares, & secundum quòd habẽt aliquam formam vnam. Et secundum hunc modum dicitur, quòd linea circuli est vna magis quam aliæ lineæ. est enim linea perfecta, in qua est totum.*

11 Idest, & dicitur etiam hoc nomẽ vnum de illis, quorum definitiones

D diuersæ non distinguunt à definitione alterius, quod est commune eis. definitio enim cuiuslibet taliũ non distinguitur à definitione subiecti, s. quia definitio subiecti sumit in definitione cuiuslibet eorum. Et hoc est, quod d. quæ significat quid est quia definitio non dr definitio, nisi cùm signãt essentiã rei & d. oĩs enim definitio diuidit in se: quia definitio semp diuidit in duas partes, s. in genus & driam: & vtrunq; istorum diuidit in definitione alterius rei, s. subiecti eorum. & hoc est proprium cuiuslibet definitionis, diuidi s. in duas partes ad min⁹. & d. hoc, E
quia ista est cã, quare definitiones cõpositæ pueniunt ad definitiones vnius rei: sicut accidit in definitionibus sperum cõdiuidentium, s. quia pueniunt ad definitionem vni⁹ rei, q̃ est superi⁹ gen⁹, s. generalissimũ. D.d. & sm hunc modum augmẽtabile, & diminuibile. i. & hoc modo sunt res diuersæ sm definitionẽ & vnum sm subiectum, sicut augmentabile & diminuibile. Illud enim, qđ recipit augmentum & diminutionẽ, sumit in definitione augmenti & diminutionis. D.d. & ẽt definitio
F est vna, &c i. & ex hoc mõ ẽt sunt definitiones superficierum diuersarũ, q̃ cõueniunt in definitione superficiei, q̃ superius genus est. & d. planarum ad excludendum concauas & conuexas. istæ. n. superficies non conueniũt in eadem definitione, sicut linea recta & curua non conueniunt in eadem definitione. & iste est alius modus ab eo. sm quem dr vnũ sm formam. D. induxit aliũ modum magis famosum, & magis verũ, & d. Et dr vnum modo simplici, &c. i. & dr vnũ de eo, quod non diuiditur sm

G definitionem,neq; fm temp⁹, neq; fm locum,& vlr neq; aliquo modo diuisionis.& qđ ex istis est substantia,aut declarabitur ꝙ aliqua substãtia est talis,illud est dignissimũ hoc

Documẽtum. noſe vnum. Et debes ſcire, ꝙ illud, quod'est hmõi, est in quãtitate tm. sed,si non hẽt situm,est principium numerorum.&,si habet, est punct⁹. & illud, quod est tale in vnoquoq; genere,est simplex in illo genere. & hoc declarabitur magis post.Deinde d. Et dr ẽt vnũ, &c.i. & ẽt dr vnũ de indiuiduo,quod nõ diuiditur in

Infra 1 te. com.12. H partes homogeneas cum toto in definitione.v.g.ꝙ iste homo demonstratus non diuidit in partes, quarũ vnaquæq; est homo. & est hoc cõe oĩbus corporibus organicis. & hoc

Hõdemõstratus nõ diuidit in plures partes, quarũ vna quæq; sit hõ,contra Sophistas. intendebat, cùm d. quod non habet diuisionem fm suam speciem, i. qđ non diuiditur in partes, q̃ sunt suæ speciei.v. g. ꝙ homo non diuiditur in partes,quæ sunt homo,nec man⁹ in manus.& hoc est vnum fm figuram,& compositionem.D.d.&vnũ animal,&c.i. ꝙ vnum animal non diuiditur in multa animalia. D.d. & vnum os,&c.i . & os diuiditur in

I ossa.& hoc est vnum per continuationem.i. qm̃ vnum fm continuationem diuiditur in partes, q̃ sunt etiã continuæ: & sic etiam vnũ in numero ex corporibus consimiliũ partium, econtrario de vno fm totum,sicut est dispositio in corporibus organicis. D.d.& multa dicuntur vnum,&c.i.& illa,quæ sunt vnũ fm naturam,sunt illa, quæ recipiũt vnum idem.v.g. omnia, quæ recipiunt malleationes:dicitur enim,ꝙ materia eorum est vna.aut illa,quę patiuntur ab eodem eadem passione.v.g.quę liquescunt per calorem: dicuntur etiam habere vnam mate- k riam.& etiam illa, quæ transmutantur vna transmutatione.v.g. quę liquefiunt aut humefiunt.& vlr quæ transmutantur inuicem,dicunt habere vnam materiam. & similiter illa,quæ attribuuntur vni subiecto. v.gr.linea & cuprea,& aquosa,& aerea. Deinde d. Et illa, quæ dicuntur vnum,&c.i.& illa, quæ dicunt vnũ modo priori,sunt quæ dicuntur vnum per continuationem,& vnum per formam,& vnum secundum totum & completum.& illa, quorum formæ sunt vnum, sunt cum hoc se l parata in loco,in tempore.& in hoc differunt à consimilibus in partib⁹, quorum totum & pars vnum sunt in definitione,& forma. Deinde d. ratiocinando:dicim⁹ enim, &c.i.& signum huius,ꝙ vnum dicit de cõtinuo,& forma,& de illo, quod est totum,s.non diminutum, est, quia multitudo dicitur de rebus differentis diuersis fm formam:& non dicitur vnum de illo,à quo diminuitur aliquid ex eis, per quæ est totum & cõpletum, verbi gratia ab illo, de quo non diminuitur aliquod mẽbrum. Deinde d.illud igitur, quod nõ est M totum,&c.i.& differentia inter vnũ fm continuitatem, & vnum fm totum & perfectionem non dicitur esse vnum per continuationem partium, sed per suam formam. nihil enim diminuitur ab eo ex eis, quibus est vnum.v.g.sotular,quod dicitur vnum per suam formam completam non per continuationẽ partium.& ideo,si ex eo diminuitur alia qua pars,non dicet vnum. linea aũt & corpus dr vnum, licet ex eis diminuatur aliquid. D.d. Et fm hũc modum dr,&c.i.& quia vnum fm totũ est

A est perfectum,cui impose est addere vel diminuere remanente eodẽ, ideo linea circuli est magis perfecta in vnitate.circulũ.n. impose est recipere augmentum, vel diminutionem remanente circulo. & ideo dr, ꝙ linea nõ circularis est diminuta, & circularis est pfecta. & sic de corpore.& ideo corpus cœleste est vnũ per continuationem, & per formã totalem,& per motum vnum continuum: vt ipse post dicet in tractatu Quinto. &ideo non remanet totũ vnumquodq; prædictorũ,qñ aliqd diminuitur ab eo. & hoc intẽdebat,

B cùm dixit,ꝙ linea est pfecta,in qua est totum,i.in qua sunt omnes partes,ex quibus constituitur.

Vni autem esse, principiũ est alicui numero esse. prima enim mensura principium est. † quo nanq; primo cognoscimus, hoc prima cuiusq; gñis mẽsura. Prĩcipium itaq; scibilis circa vnũquodq; ipsum vnũ. non est autem idem in cunctis generibus

C vnum.sed hic quidẽ diẽsis, hic vero vocalis aut muta. grauitatis aũt aliud,& mot⁹ aliud.Vbique aũt ipsum vnum,aut quantitate,aut forma indiuisibile. Illud igitur,quod secundũ quantum,prout quãtum,indiuisibile est,quod quidem omnino & & sine positione est, dr vnitas: quod vero omnino & positionẽ habens,punctum:quod aũt fm vnũ,linea: quod vero fm duo, superficies: quod autem omnino,& in tria secundum quantũ diuisibile,corpus,& econuerso.

D in duo quidem diuisibile, superficies est:quod vero in vnum,linea : quod aũt nequaquam fm quantitatem diuisibile est,punctum, & vnitas est. quæ quidẽ sine positione,vnitas : quod vero habet positionem,punctum. Itẽ alia numero,alia genere,alia specie,alia analogia vnum sunt. Numero quidem, quorũ materia vna. Specie vero, quorũ rõ vna. Genere autem,quorũ eadẽ prædicationis figura. Secundũ analogiam vero, quæcunque se habent, vt ad aliud.Semper aũt E posteriora sequuntur præcedentia.vtputa quæcunq; numero, specie quoq; vnum sunt:quęcũque vero specie, non etiam numero. sed genere cuncta vnum sunt quæcunq; etiam specie: q̃cunq; autem genere,non omnia specie,sed fm analogiam : quæcunq; vero analogia vnum, nõ omnia genere. Manifestum autem etiam est, ꝙ Multa quoque vni oppositę dicuntur.quędam enim,eò ꝙ non sint continua, q̃ F dam vero,eò ꝙ diuisibilem fm speciem materiam habeant,aut primam,aut vltimam. quædã autem,eò ꝙ rõnes, quod quid erat esse dicentes,plures sint.

Multaquo tupliciter.

Et essentia vnius est aliquod principium numerorum . prima enim mensura est principium. & illud , quo primo scimus , est apud nos prima mensura in quolibet genere. Et principium

Universidad de Deusto
Biblioteca

G igitur cognitionis in vnaquaq; rerum est vnum. & non vnum omnibus generibus est idem. in quibusdam enim tonus est vnum, in quibusdam vocale est vnum, & i quibusdam est consonans vnum. & vnū grauitatis est aliud, & quod est i motu est aliud. Et in omnibus rebus est vnum illud, quod non diuiditur, aut secundum quantitatem, aut secundum formam eorū, aut quæ non diuiduntur. Secundū H quantitatem enim illud, quod non diuiditur omnino, neq; habet sitū, dicitur vnum: & quod non diuiditur omnino, & habet situm, dicitur punctus: & quod diuiditur vno modo, est linea: & duobus modis est superficies: & omnibus tribus, est corpus. & dicuntur ista econuerso. quod autem diuiditur duobus modis, est superficies: & quod vno modo, est linea: & quod nō diuiditur aliquo modo secundū quā- I titatem punctus est. & vnum et istorum, quod non habet situm, est vnum: & quod habet situm, est punctus. Et etiam istorum quoddā est vnum numero, & quoddam vnum forma: & quoddam vnum secundum æqualitatem, & quoddam vnum secundum genus. Et illa, quæ sunt vnum numero, sunt illa, quorum materia est vna. Et illa, quæ sunt vnum secundum formam, sunt illa, quorum totalitas est vnum. Et quæ sunt vnum genere, sunt illa, quorum figura prædicamenti est vna. Et illa, quæ sunt vnum secundum æqualitatē, sunt quorum proportio est una, sicut proportio alicuius rei ad aliam rem. Et ista postrema semper consequuntur prima. sicut dicimus, quod omne, quod est vnum in numero, est vnum in forma: & quod est vnū in forma, non est vnum numero necessario. & omne, quod dicitur vnum secundum formam, est vnum genere: sed non, quod est vnum genere, est necessario vnum secundum formam. & non omnia, quæ sunt vnum secundum æqualitatem, sunt vnum secundum genus. Manifestum est igitur, quod plura dicuntur de oppositione vnius. quædam enim, quia non sunt continua. & quædam, quia materia eorum adunata cum forma diuiditur secundum formam. & aliud cum oppositione, quia definitiones, quæ significant essentias, sunt plures.

Dicit: Et essentia vnius, &c.i. & ratio definitio vnius est principium numerorum, non numerus. Deinde d. prima enim mensura est principium. i. & vnum est principium numerorum, quia res non mensurantur primo & essentialiter, nisi principium, quod est in eis indiuisibile, ex quo componuntur. oportet igitur, vt omne mēsurans primum sit principium, s. in omni genere, i quo inuenitur primum in esse, & in cognitione.

A gnitione. D.d. & illud, quo primo scimus, &c.i. & mensura in omni re est magis manifesta apud nos. quoniam per illam cognoscitur mensurabile, & propter istud cognoscunt reliqua in illo genere. Deinde d. Et principium igitur cognitionis, &c. i. & cum vnum est mēsurans: & mēsurans est principium cognitionis in omni re: consequitur, vt vnum in omni genere sit principiū cognitionis in illo genere. Deinde dicit: Et non vnum in omni genere est idem, &c.i. & vnum in omnibus ge- B nericus, per quod cognoscitur vnū quodq; genus, non est eiusdem naturæ, sed in quolibet genere differt à se in alio, v.g. quod vnum in musicis est tonus, & in dictionibus consonantibus est syllaba consonans, & in vocalibus syllaba vocalis. Et sic vnum in pōderibus est aliquod pōdus minimum secundum sensum, & vnum in motu est motus velocissimus, v.g. motus diurnus. Deinde d. Et in omnibus est vnum illud, qđ non diuiditur. i. & vnum vniuersaliter. quod collocatur in hoc genere, est illud, quod non diuiditur, aut C secundum quantitatem, aut fm formam, & qualitatem. Quod igit̄ omnino nō diuiditur in quantitatem, neq; habet situm, dicitur vnum, qđ est principium numerorū: & si habuerit situm, dicitur punctus. punctus enim habet situm, quia est finis & principium lineæ. D.d. & quod diuiditur vno modo, &c. i. & qđ habet situm, & non diuiditur nisi vno modo dicitur linea: & quod diuiditur duobus modis, s. longitudine & latitudine, dicitur superficies: & quod diuiditur tribus modis, s. longitudine latitudine & profundi tate, dr̄ corpus, & est vnum fm totalitatem, s. perfectum. D.d. & dicunt ista econuerso, &c.i. & intendit per hoc istas esse definitiones, quia conuertūtur. D. incœpit diuidere vnū alio modo, & d. Et etiam istorum, &c. Deinde incœpit exponere vnū quodq; istorum & d. Et illa, q̄ sunt vnum numero, &c.i. Et vnum numero dicitur de illo, cuius est materia vna. & differentia inter illud, & vnum, quod est principium numerorum, est quia hoc vnum est i materia, & vnum, quod est principiū numeri, non est in materia. Deinde d. Et illa, quę sunt vnum fm formā, D &c.i. plura numero, s. in materia, q̄ sunt vnum fm formā, sunt illa quorum definitio est vna. & ista sunt, q̄ sunt vnum fm vnam speciem, * quę diuiditur in indiuidua. D.d. Et quę sunt vnum genere, &c.i. & illa, quæ dicuntur vnum genere, sunt quæ collocantur sub vno prædicamēto. & hoc intendebat, cūm d. quorum figura prædicamenti est vna. Et dixit hoc: quia res, quæ sunt vnū fm formas, quædam sunt vnum secundum formas speciales, quædam fm generales. D.d. Et illa, quæ sunt fm æqualitatem, &c.i. & illa dicuntur vnum, quæ sunt vnum fm proportionalitatem. sicut dicitur, q̄ pportio Rectoris ad ciuitatem, & gubernatoris ad nauem est vna. Deinde d. Et ista postrema sem p consequūtur prima. Et intēdit per prima magis vniuersalia: & per postrema magis particularia. D.d. sicut dicimus, &c i. quod oē, quod est vnū numero, de necessitate erit cum eo, à quo differt in numero, vnum etiā i spē. v.g. quia Soc. est vnum numero, cōtingit vt ipse sit cū Platone vnū in

Quid vnū numero.
Vnū, qđ ē principiu; numerorum, nō i materia.
Quid vnū specie.
*a.l. q̄ dr̄ indiuidua
Quid vnū genere.
Quid vnū pportiōe.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G forma. D.d.& quod est vnũ in forma,&c.i.&prima eorum consequũtur postrema, fm ꝙ consecutio nõ conuertitur in istis. quod enim est vnum in specie,non est vnũ in numero.vnum.n.in specie ad minꝰ dꝰ vere de duobus in numero. & dixit vere:quia accidit vt vnum in specie sit vnum in numero,quãdo de specie non inuenitur nisi indiuiduum.

1.Phy. 60. 4. Phy.49 2. Phy.70. 3.Phy.19.

H D.d.& omne,quod dicitur vnum fm formã,&c.i.& omnia, quæ sunt vnum fm speciem,sunt vnum secũdum genꝰ.v.g. quia Socrates & Plato sunt vnum in specie, sunt vnum in genere,sin animalitate, & nõ cõuertit. Deinde d.&omnia,quæ sunt vnum secundum æqualitatem, &c. i.& omnia,quę sunt vnum secundũ proportionem,sunt vnum secundũ genus,& nõ conuertitur. & hoc fuit ita,quia æqualitas non est aliquod genus. D.d.Manifestum est igitur, &c.i.& cũm declaratum est, ꝙ vnũ dicitur multis modis: & multitudo opponitur vni:manifestum est, ꝙ multitudo dicitur multis modis, cũ omne vnũ habeat multum, cui opponitur. Deinde dedit exemplum de quibusdam prædictis, & d. quædam enim, &c.v.g. quia iam declaratum est,ꝙ vnum eorum, de quibus dicitur hoc nomen vnum, est continuum.i.& etiam de illis, quorum materia est una,aut genus, dicetur etiam multũ de oppositis istorum.dicitur.n.de his, quæ sunt non continua,& de illis, quorum materia est non vna pp diuisibilitatẽ materiæ,aut fm formã in specie,aut secdm formas diuersas fm cõtrarietatem. Et hoc intendebat,cùm dixit, ꝙ materia eorũ diuidit fm formã, &c.i. & illa,q̃ dñr plura fm materiã, q̃dã dñr qa materia eorũ diuidit in quibusdã fm formã specialẽ, & in quibusdam diuidit fm formã contrariam.D.d.quia definitiones,&c.i.& formæ,fm quas diuidit materia,sũt diuersæ:quia formæ, quæ quidditates rerum significant,sunt multæ.

Quot modis dicitur vnum, tot & multa.

I

K

L

M

De Ente. Cap. 7.

ENs dicitur, aliud fm accidens,aliud per se. Secundum accidens quidem,vt iustum musicum esse dicimus, & hominem musicum, ac multa cum hominem: sitr dicentes vt cùm dicimus musicum ædificare,quia accidit ædificatori musico esse,aut musico ædificatori, hoc etenim hoc esse dicere significat hoc huic accidere. Ita igit de his,quæ dicta sunt, cùm hominem dicimus musicum esse, & musicum hoiem, aut album musicum,siue hunc album,hoc quidẽ,qm̃ ambo eidẽ accidunt: illud vero,qm̃ enti accidit. Hoc autem musicũ hoiem, qm̃ hunc musicum accidit.ita etiam dicitur album esse,qm̃ cui accidit,illud est.Quæ igit fm accidens esse dñr,ita dñr,aut qm̃ eidem enti ambo insunt, aut qm̃ illud enti ineſt,aut qm̃ ipsum est, cui inest,de quo ipsum prædicatur.

Ens dicitur quodam modo accidentali. Verbi gratia, quòd iustum est musicus, & quòd homo est musicus, & similiter, quòd musicum est homo. Verbi gratia,quòd homo musicus ædificat.accidit enim ædificatori vt sit musicus, aut iustum vt

A *vt sit ædificator.accidit hoc igitur quia est,& quia hoc accidit ei. Et similiter accidit in rebus,quas diximus.sicut homo,cum dixerimus quòd est musicus,& musicus quòd est albus, & quòd est albus musicus,aut musicus est albus. Ista.n. dicuntur modo accidẽtali, vno modo,quia vtraq; accidunt eidem enti:alio modo,qui a accidit enti vt esset illa.Entia igitur, quæ dicuntur modo accidẽtali, secũdum hoc*

B *dicuntur,aut quia vtraq; sunt eiusdem entis,aut quia est quidditas entis,aut quia est cum eo cuius est, & de quo dicitur,idem.*

13 Quia ens dicit de illo, de quo dꝰ vnum:& vnum dicit de illo, qđ est vnum per se,& vnum per accidens: ita etiã fuit dispositio entis. & ideo cœpit primo notificare modos entis,quæ sunt entia per accidens,& d. Ens dicit,&c.i.sicut dicimꝰ,ꝙ illud, quod est iustum,est musicum,s.idẽ, ista enim identitas est per accidens: quia accidit vnũ alteri,& ambo vni

C subiecto,quod defert musicam, & iustitiam. Hæc igitur est intentio vnius modi.& suum exemplum est, quod dixit,omnis musicꝰ est iustꝰ. Secundus autem modus est,sicut dicimus,ꝙ homo est musicus, aut ꝙ musicus est homo.& iste modus dicitur vnus per accidens,aut quia homini musicum accidit, ꝙ est tãquã genus:aut quia musica & humanitas accidunt sibi inuicem vnum alteri,quia sunt in vno subiecto, s. in homine, in quo existit musica per accidens.sicut dicimꝰ, ꝙ omnis musicus est homo. sed vnum istorum ineſt per accidens subiecto, in quo conueniunt, & aliud essentialiter, econtra dispositioni in primo modo, in quo dicimus,ꝙ musicꝰ est albus.Hoc igitur,quod dixit: Ista.n. dicuntur modo accidentali, &c. est exemplum ad dicendum,ꝙ musicꝰ est albus,& non ad dicendum,ꝙ homo est musicus. Deinde congregauit ambas intẽtiones,Et d. Entia igitur,quæ dñr modo accidentali, &c. & intendit per illa, quæ ambo sunt vnius entis,sicut albus,& musicus,q̃ sunt vnius rei, cui accidit vt sit albꝰ & musicus. Deinde d. aut quia nõ, s.sicut dicimus ꝙ musicꝰ est homo. illud enim, in quo est musica accidentaliter,s.homo, idem est cũ homine vniuersali.& sitr est, cùm dicimus,ꝙ homo musicus est. intentio enim istius hoĩs est homo, cui accidit ꝙ sit musicus. Et determinãdũ est ĩ eis,quæ dñr idem essentialiter, hoc, ꝙ sunt duo essentialiter vno modo,& idem essentialiter alio modo.sicut dicimus,oĩs homo est aĩal. homo.n.essentialitr differt ab anima li in vno modo, & sunt idem essentialiter alio modo.

D

E

Hõ differt ab aĩali essentialiter ĩ vno mõ, & sunt idẽ essentialit. in alio modo.

F

Per se vero esse dñr, q̃cunq; significant prędicationis figuras. quoties.n.dñr,toties ipsum esse significant.Cùm ergo eorum, q̃ prædicantur, quædam ipsum quid est significant, quædã quale,quædam quantum,quædam ad aliquid,quædam facere, aut pati,quædam vbi,quædã quando,horum cuique idem ipsum esse significat.nihil.n.differt, homo conualescens est, aut homo

Universidad de Deusto
Biblioteca

G conualescit:& homo ambulans vel incedēs est, aut hō ambulat vel incedit. similiter in alijs quoque. Itē ipsum esse, & ipsum est significat qđ verū est, ipsum vero non esse, qđ non verū, sed falsum fiſr, tam in affirmatione, qꝫ in negatione. vtputa, qꝫ Soc. musicus est, qm̄ verū hoc est: aut qꝫ Socr. non albus, qm̄ verum. qꝫ autem diameter non sit incōmēsurabilis, qm̄ falsum est. Item ipsum esse, & ipsum ens, quoddā eorum, q̄ dicta sunt, potentia di
H ci posse significat, quoddā actu. videns etenim dicimus esse, & qđ potentia, vt dr̄, videt, & qđ actu. ipsum quoqꝫ sciens, fiſr, & quod potest vti scientia, & qđ iam vtitur. ac etiam quiescens, tum illud, cui iam inest quies, tum quod quiescere potest. Siſr autē in substantijs. etenim Mercurium in lapide dicimus esse, & lineæ medietatem, ac triticū, quod nōdum maturum est. qm̄ vero possibile, & qm̄ non, ī alijs determinandum est.

I *Et dicuntur entia per se omnia, quæ significāt figuras prædicamētorum. sunt enim secundum numerum eorum, quæ dicuntur etiā entia. Quædam igitur prædicamēta significant quid, & quædam quale, & quædam quantum, & quædam ad aliquid, & quædam agere, aut pati, & vbi, & quando. et significatio vnius cuiuslibet istorum est vnus entis. non. n. est differentia inter dicere, quòd homo est in sanitate, & dicere, quòd homo est sanus, aut quòd hō ambulat, et est in ambulatione. & similiter in alys rebus. Et etiam ens significat essentiam, & veritatem rei. quoniam cum dixerimus aliquid esse, demonstrabimus suam veritatē: & cùm dixerimus aliquid non esse, demonstrabimus ipsum esse non verum, sed falsum, & similiter in affirmatiua & negatiua. sicut dicimus quòd Socr. est musicus, hoc enim est verum: & dicimus, quòd Socr. non est albus, & hoc non est verum. & sicut dicimus quòd diameter est æqualis costæ, & est falsum. Et ēt quædam entia sunt potētia, & quædam actu. quædam. n. sunt entia per visum, quia videntur: & quædam, quia habent virtutes, quæ videntur. & similiter est de scientia. in eis enim est qui habet virtutem, vt vtatur scientia: & in eis qui habent vsum. & dicitur quiescens illud, in quo est quies, & illud, quod habet potentiam, vt quiescat etiam. Et similiter in substantia etiam. dicimus enim quòd in lapide est idolum Mercurij, & semilineæ.*

Cùm declarauit modos entis, qđ est secundum accidens, incepit declarare secundum quot modos dicitur ens essentialiter, & d. Et dicūtur entia, &c. i. & intendit per figuras genera prædicamētorum, s. dictiones signi-

A significantes genera prædicamentorum. Deinde d. sunt enim fm numerum, &c. i. dr̄ enim ens fm numerū, secundum quem dr̄ prædicamēta.

D. d. quædam. n. &c. i. & hoc nomē ens dicit̄ de omnibus, de quibus dicuntur prædicamenta: quia quod significat hoc nomē ens, idem videt̄ cum eo, quod significant dictiones prædicamentorum. D. numerauit prædicamenta, & d Quædam igit̄ prædicamenta significant quid, &c. i. & tacuit prædicamentum situs, & habitus propter abbreuiationē sermonis, aut quia latent. D. d. & signi
B ficatio vniuscuiuslibet istorum, &c. i. & significatio vniuscuiuslibet nominum nouem accidentium cū sua significatione super illud accidens est significatio super vnū prædicamentum, s. prædicamentum substātiæ. non enim est differentia inter dicere in prædicamēto qualitatis qꝫ homo est sanus, & qꝫ homo est in sanitate. Et intendebat per hoc notificare, qꝫ nomen denominatiuū non significat in propositione, cuius subiectum est substantia, & cuius prædicamentum est denominatiuum.

C v. g Socrates est albus, substantiam & accidens, aut substantiam, in qua sit accidens. Sicut existimauit Auic. qui, cùm vidit, qꝫ hæc dictio albus significat aliquid, in quo est albedo, qꝫ primo significat subiectum, & secundo accidens. Sed est econuerso. primo significat accidens, secundo subiectum. accidens enim innatum est existere in subiecto. Et, si esset sicut dicit, s. qꝫ albus primo significat corpus, tunc idem esset dicere Socr. est albus, qꝫ dicere Socra. est corpus album, & idem esset dicere corpus album & album corpus: & sic in infinitum. qm̄, cùm dicim⁹ hoc vocabulum albū, collocabitur in eo corpus. Et, cùm d. qꝫ hoc nomen ens dr̄ de decem prædicamentis, dixit: & ēt ens significat essentiam, &c. i. & hoc nomen ens ēt significat illud, quod significat dicere aliquid eē verum. Cùm enim dicimus aliquid esse, demonstramus ipsum esse verum, & qn̄ dicimus aliquid non esse, demōstramus ipsum nō esse, s. ipsum esse falsum. D. d. & siſr est in affirmatiua & negatiua, &c. & intendit per ens illud, quod sonat verum aut simpliſr, aut compositē. s. in quæsito singulari & composito. in propositione autem composita, sicut dicimus, qꝫ Socrates est musicus, aut Socrates non est musicus: in quæstione autē simplici, sicut dicimus, vtrum Socra. sit aut non sit. & vſr hoc nomē ens nō significat nisi verum. D. d. sicut dicimus, qꝫ Socr. &c. i. & siſr in affirmatiua, cùm demonstrabimus esse per affirmationem, in qua est hæc copula, & demonstrabim⁹ esse ipsum verum. v. g. Socr. est musicus. &, cùm demonstrabimus ipsum esse per negationem, demonstrabimus ipsum non esse verum. v. g. Socra. non est albus. hoc enim demonstrat, qꝫ dicere ipsum esse album, non est verū. Et hoc intendebat, cùm d. & dicere, qꝫ Socr. non est albus, & hoc nō est verum. i. & dicere, qꝫ Socra. non est albus demonstrat qꝫ dicere ipsum esse album non est verum. Sed debes scire vſr, qꝫ hoc nomen ens, quod significat essentiā rei, est aliud ab ente, quod significat verum. & ideo expositores diuersantur ī quæsito simplici, s. dicere verum aliquid est ī secundo Topicorum, vtrum colloceē in quęstionibus accidētis aut gnis.

Qui

D Vide contra Zim.

E

F

Documentum Ens, qđ significat essentiā rei, est aliud ab ente, qđ sigñat verum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Qui enim intelligit de ente illud, quod est cõe decem prædicamentis, d. quod collocatur in quæstionibus generis: & qui ītellexit de ente illud, quod intelligit de vero, d. q̃ colloca tur in quæstionibus accidentis. D. d. & sicut dicimus, q̃ diameter est æqualis &c & hoc est aliud exẽplũ, quo vtitur in hac intentione. i q̃ dicere q̃ diameter est assymeter costæ, & hoc esse verum, significat q̃ diameter est symeter costæ, est falsum. Et intendebat distinguere inter hoc nomen ens, quod significat copulationem in intellectu, & q̃ si-
H gnificat essentiam, quæ est extra in tellectum. D.d. Et etiam quædam entia sunt potentia & quædã actu. i. & dr̃ hoc nomen ens de ente, quod est actu extra animam, & de ente, quod est potentia, quædam. n. dr̃ visa, qñ videntur actu: & quædã dicuntur visa, quia possunt videri in actu. Et sic sciens qũq; dicitur sciẽs, qñ vtitur scientia: & talis est sciens in actu: & dr̃ sciens, qñ non vtitur scientia, s. sciens in potentia propinqua. Et hoc intendebat cùm d. & si-
Idem 2. de anima. 54 I militer est de scientia, &c. i. dicimus enim scientem illum, qui habet potentiam, qua vtitur scĩa, licet nõ vta tur: & dicimus scientem illum, qui vtitur scientia, qñ vtitur illa. D.d. & dicitur quiescens, &c. i & similiter quiescens dr̃ quiescens in actu, & est illud, quod quiescit: & dicitur quiescens in potentia, illud, quod nõ qe scit: sed habet potentiam, vt quiescat. Deinde dicit: & similiter inuenitur actus & potentia in substãtia, & in forma. dicimus. n. q̃ in lapide est idolũ Mercurij & semiliuæ. & hic fuit diminutio. & inteudit, q̃ sic inueniť actus & potentia in substantia, & in forma. dicimus. n. q̃ in la- K pide est forma Mercurij, & in potẽtia & actu. potentia aũt, quia hẽt naturam recipiendi formam Mercurij, actu vero quia recipit illam.

De Substantia. Cap. 8.

SVbstantia dr̃ & simplicia corpora, vt terra, ignis, aq̃, & q̃ talia sunt, & vlt corpo ra, & q̃ ex his consistunt aĩalia, & dæmonia, ac eorum particulæ. hæc vero oĩa dr̃ substantia, qm̃ non dr̃ de subiecto, sed de eis cætera. Alio vero modo qd̃ L cunq; fuerit causa existentiæ, ra libusq; inexistens, quæ non dr̃ de subiecto, vt anima aĩali. Itẽ quæcunq; particulæ inexistentes sunt in talibus, definientes, & quod quid significantes, quibus peremptis, totum perimit, vt superficie, corp9, vt quidam aiunt, & linea superficies. & uniuersaliter numerus videtur qui busdam talis esse. eo etenim perempto nihil esse, & omnia terminare. Item quod quid erat esse, M cuius ratio definitio est, & hoc vniuscuiusq; substãtia dicitur. Accidit igit duobus modis substantiam dici, & ipsum vltimũ subiectum, quod non dicitur de alio: & id, quod cùm quõd quid sit, etiam separabile fuerit. tale vero cuiusq; forma & species.

Dicitur substantia corpora simplicia, sicut terra, & ignis, & similia, & vniuersaliter oĩa corpora, & quod ex eis constituitur ex anima-

A *animalibus, & idolis, et membris istorum omnia. n. ista dicuntur substantiæ, quia non dicuntur de subiecto, sed alia dicũtur de eis. Et dicitur ẽt substãtia alio modo illud, quod est causa essentiæ rerum, quæ dicuntur de subiecto, sicut anima animalium. Et ẽt dicitur substantia de illo, quod est subiectum animæ, & habentia definitiones, et significantia aliquid, & per quorum priuationem priuatur totũ,*
B *sicut corpus superficies, & sicut quidam dicunt superficies lineæ, & omnes numeri. quidam enim existimant, quòd istis priuatis nihil erit. Et ẽt dicitur substantia illud, quod significat quid in omnibus rebus, & definitionem earũ. et hoc est substãtia cuiuslibet rei. Accidit igitur, vt substantia dicatur duobus modis. quorum vnus est vltimum subiectum, quod non dicitur de alio: alius autem, quod*
C *significat hoc demonstratum, & est distinctũ à rebus, sicut forma cuiuslibet rei, & eius exemplar.*

Substãtia dicitur ad quatuor modos. "hoc aliquid"

Cùm determinauit quot modis dicitur ens, & vnũ eorum, de q bus dr̃, est substantia, & substantia dicitur multis modis, incœpit ẽt diuidere illos modos, & d. Et dicitur substantia, &c. i & substantia dr̃ de omnibus corporibus simplicibus, & de compositis ex his, vt minerę, & plantæ, & animalia, & de membris istorum. Et, cũ declarauit hoc p exemplum, incepit declarare illud p defi- D nitionẽ, & d. oĩa enim ista, &c & intẽdit neq; in subiecto. & ista est definitio indiuidui substãtiæ. Et quasi dicat, substantia dicitur primo de illo, quod non dr̃ de aliquo. neq; est in aliquo, & alia dicuntur de eo. & hoc dicitur indiuiduum substãtię. & hoc appellatur in prædicamentis prima substantia. Et forte intendit per hoc, quod d. de, aliquam intentionem in ea. & secundum hoc iste sermo continet primas substantias, & secundas. D.d. Et dicitur etiã &c. Substãtia de forma. .i. & hoc dicitur substantia de illo, per qd̃ indiuiduũ substantiæ fit substantia, s. de forma, per quã fit substantia, sicut anima in animato, & E dedit exemplũ de anima, q̃ est forma in substantia in actu, econtra de formis simplicium. D.d. Et etiam Vid. 8. Ph. 30. dicitur substantia de illo, quod est Substãtia d materia. subiectum animæ, v.g de corpore animaliũ. & hæc est substantia mõ Substãtia de definitione. materiæ. D.d. et habentia definitiones, &c.i. & dr̃ hoc nomen substãtia Substãtia p oĩ, q̃ o temoto re mouetur substãtia. ẽt de definitione & in rebus habẽtibus definitiones. D.d. & p quorum priationẽ, &c i. & dr̃ substantia de rebus, q̃ sunt priores fm definitiões F rebus sensibilibus, de q bus quidam opinant illas esse substantias rerum sensibilium. qm̃, qñ intellectus abstulerit eas, auferentur cũ eis res sensibiles, sicut ẽ dispõ de corpore simplici cũ corpore sensibili, & de superficie cũ corpore, & de linea cũ superficię. et, q a Arist. nõ opinat hoc, d. q dã. n. existimãt, &c. i. & quidã appellãt istas substãtias, q a existimãt q̃ illud, p cuius priuationẽ fm intellectũ priuat aliq d, debet eẽ substantia illius. & iõ appellauerũt istas substantias. vnde quidam fingunt

numerum

Universidad de Deusto
Biblioteca

G numerum esse substãtiam entium. D.d. Et etiam dicit illud substantia. quod significat quid, &c.i. & dicit substantia de illo, quod datur ad interrogationem factam per quid in vnaquaq; rerum. & hæc est substantia cuiuslibet rei. Deinde d. Accidit igitur vt substantia, &c.

De Eodem, Diuersõ, Differenti, Simili, & Dissimili. Cap. 9.

Hæc duo sequentia Capita. 9. & 10. Auer. nõ hẽt

H in hac cõmẽtatiõe. Vide iſm in Epi. Tract. 1.

EAdem vero, quædam fm accidens dicũtur. vt albũ, & musicum idem, qm̃ eidem accidunt: ac homo & musicum, qm̃ alterum alteri accidit. musicus vero homo, qm̃ musicum homini accidit. vtriq; vero hoc, & huic vtrunq; illorum. etenim homini musico & hõ, & musicum idem dr̃, & his illud. Quare omnia hæc vlr non dicũtur. non. n. est verum dicere cp omnis homo idem & musicum. vniuersalia nanq; per se existũt, accidentia vero non per se, sed de singularibus simplr dicũtur. idem enim videt Socrates, & Socrates musicus esse, Socrates. n.

I non de multis. quare non dicit oĩs Socrates, sicuti omnis hõ. q̃dam igitur ita dicuntur eadem. Quædam vero per se, sicuti & vnum. etenim quorũ materia, aut specie, aut numero vna, eadem dicuntur: & quorum substantia vna. Quare patet, cp idẽtitas vnitas quædã essentiæ est, aut plurium, aut cum vt pluribus vtat. vtputa cum dicat ipsum sibi ipsi idem. vt duob⁹. n. ipso vtitur. Diuersa. Diuersa vero dicuntur, quorum aut species plures, K aut materia, aut ratio substãtiæ. & omnino diuersum dicitur op posite ad id, quod idem dicitur. Differẽtia. Differentia vero dicuntur, quæcunq; diuersa sunt, cum idem quid sint, modo non sint idem numero, sed aut specie, aut genere, aut proportione. Item, quorum diuersum genus, & contraria, & quæcunq; diuersitatem in substantia habent. Similia dicuntur, & quæ idem passa sunt. Simile. & quæ plura eadem q̃ diuersa L passa sunt. & quorum qualitas vna. ac secundum quæcunq; eõ trariorum alterari contingit id, quod plura his, aut magis propria habet, simile illi est. Oppositæ vero similib⁹ dissimilia dr̃. Dissimile.

De Oppositis, Contrarijs, Diuersis, & eisdem specie. Cap. 10.

OPposita dicuntur, cõtradictio, contraria, ad aliq; quid, priuatio & habitus, & ea, ex quibus, & in quæ vltima. vt generationes & corruptiones, & quæcunq; susceptiuo amborum non contingit simul adesse, hæc opponi dicunt, aut ipsa, aut ex quibus sunt. fuscum nanq; & album simul eidem nõ insunt. quare ea, ex quibus sunt, opponuntur ipsis. Cõtraria dicuntur, q̃ non possunt simul eidem adesse, cum eorum sint, q̃ secũdum genus differũt. & quæ plurimũ differunt, cum ĩ eodem genere sint. quæue plurimum differunt, cum in eodẽ susceptiuo

A susceptiuo sint. ac etiã quæ plurimum differunt, cũ eorũ sint, q̃ sub eadem potentia sunt. & quorũ differentia maxima, aut simpliciter, aut fm genus, aut secundũ speciem. Cætera vero cõtraria dicuntur, quędã, eò cp talia habent: q̃dã, eo cp susceptiua taliũ sunt: q̃dã, eò cp actiua aut passiua taliũ sunt, aut agentia, aut patientia, aut abiectiones, aut sumptiões, aut habitus, aut priuationes sunt horum, ac talium. Cùm autem vnum et ens

B multipliciter dicat̃, necesse est, vt cætera quoq;, quæcunq; secundum hæc dicuntur, sequantur. quare & idẽ, & diuersum, et contrarium vt secundũ vnũquodq; prædicamentum diuer Diuersa specie. sum sit. Diuersa vero specie dicuntur, quæcunq;, cùm eiusdẽ sint generis, non sunt subalterna, & quęcunq;, cùm in eodem genere sint, differentiã habent. & quæcunq; in substantia contrarietatem habent. Contraria

C quoque diuersa specie inuicem sunt, aut omnia: aut quæ primo dicuntur, & quorum in vltima generis specie rationes diuersæ. vt homo & equus indiuidua genere, rationes vero eorum diuersæ. & quæcunque, cùm in eadem substantia sint, differentiam habẽt. Eadem vero specie sunt, quæcunque his oppositę dicuntur.

Vid. Auer. 1. Epi. Tractat. 1.

De Priori & Posteriori. Cap. 11.

PRiora, & posteriora dicunt, vno quidem mõ tanquam aliquo prio & principio in quo D que genere existẽte, qđ propinquius est principio cuidam determinato, aut simplr et natura, aut ad aliqđ, aut vbi, aut ab aliquibus. Vtputa quędam fm locum, eò cp propinquiora sunt alicui loco natura determinato, medio videlicet, aut vltio, aut ad quoduis. Quod vero remotius, est posterius. Quædam fm tempus. aliqua. n. eò cp remotiora à nunc sunt: vt de eis, quæ facta sunt. quę. n. in Troia fuerũt, priora sunt his, q̃ apud Mediam E facta sunt, qm̃ remotius à nunc distant. aliqua vero, eo cp propinquiora ipsi nunc sunt: vt de futuris. prius. n. festum, quod apud Nemeam futurum est, q̃ qđ apud Delphos, qm̃ propinquius ipsi nũc est, vt principio, et primo ipso nunc ositio. Quę dam fm motũ. quod. n. propinquius primo mouẽte est, prius est: vt puer viro. etenim quoddam & hoc simplr principium est. Quædam fm potentiã. qđ enim excellit potẽtia, & fortius F est, prius est. tale vero est, cuius electionem, vt alterũ, & quod posterius est, sequatur necesse est, ita vt non mouente illo, nõ moueatur, & mouente moueatur. electio. n. principium est. Quædam fm ordinem. hęc vero sunt, quæcunque ab aliquo vno determinato proportionaliter distant. vt in tripudijs quæ fm locũ obtinet, prior est eo, q̃ tertiũ tenet, et pãranete, q̃ nete. illic

* Penultia q̃ vltima

G illic enim tripudij ductor, hic vero media principiū est. Hæc itaq; hoc modo priora dicūtur. Alio vero modo, qđ cognitione prius, tanq; & simpliciter prio. Horū aūt aliter ea, quę fm rationem, atq; ea, quæ fm sensum. Secundum enim rationē vlia priora, fm uero sensum singularia. Et secundum rationem accidēs toto prius. vt musicum homine musico. non enim erit ratio tota absq; parte. tametsi non contingit musicū esse, si non sit aliquis
H musicus. Itē priores dicunt passiones priorum, vt rectitudo lę uitate. ista enim lineæ per se passio, hæc uero superficiei. quædā igitur ita priora et posteriora dicunt. Quędā uero fm naturam, & substantiā, quęcūq; cōtingūt absq; alīs esse, ista uero sine illis minime: qua diuisione usus est Plato. Cùm aūt ipsum esse multipliciter dicat, primo quidem subiectū est prius, propter quod substantia prior. Deinde aliter quæ
I fm potentiā, & quæ fm actum. quædā enim fm potentiā priora sunt, quædā uero fm actum. ueluti fm potentiā quidē dimidia q; tota, & particula q; totū, & materia q; substātia. fm actū uero posterior, dissoluto etenim fm actū erit. Quodā mō igitur oīa, q̄cūq; prius & posterius dicunt, fm hæc dicunt. Quædam enim fm generationē contingit absq; alīs esse, ut totū partibus. quædā uero fm corruptionem, ut pars toto, fiūt etiam cætera.

Dicuntur quædā ante, & post, K *tanqua primū ens & principium in vnoquoq; genere, et quod est proximū alicui principio terminato, aut modo simplici, aut naturaliter, aut modo relationis, aut vbi, aut quando, aut quia sunt, sicut diximus illa, quæ dicuntur ante secundum locū, qui est proximus alicui loco terminato, verbi gratia loco medio, aut vltimo, aut naturaliter, aut casu. Et remotum dicitur post. Et etiā dicitur ante secundum* L *tempus, aut in præterito, & est illud, quod est remotius ab instanti. sicut bella Troianorū fuerūt ante bella Medorū. & in futuro, & est illud, quod ē præsenti propinquius alio modo. sicut dicimus quòd fiet Clitus ante Hirtium, quia est propinquior præsenti. & præsenti vtetur hoc, tanqua primo, & posteriore principio. Et dicitur ante secundū* M *motū illud, quod est propinquius ad motorē. sicut puer. qui ē ante virū secundū motum. & ista principia sunt modo simplici. Et dicitur ante secundū potentia, vel virtutē. sicut dominus ante dominatū. dominus enim, quia est superior, in potentia dicitur ante. & ēt illud, quod est fortius, dicitur ante. & tale illud est, quod coget alterū sequi suā voluntatē, vt a quod, si illud, quod est ante, nō mouetur, nō mouebitur illud, quod est post, & si mouebitur, mouebitur. & voluntas est initiū hic. Et dicuntur ante secundū ordinem illa, quæ adunātur in se secundum relationē ad aliquid vnū, & diuersantur secundū definitionem, sicut diximus quòd stans est secundus in propinquitate ante tertiū, & neuma, quod dicitur a barbatica, mediū acutorū est ante mediū diseretorū. in illis enim ē principiū illud, quod stat capite, in istis est neuma, quod est mediū. ista igitur*
b *dicūtur ante secundū hunc modū.*

Et dicitur ante alio modo illud, quod ante per scientiā est, & dicitur ēt ante modo simplici. Et ēt dicitur ante secundū definitionē, & sensum. Secundū aūt definitionem illud, quod ē ante modo vniuersali. secundū vero sensum res particulares. Et secundū definitionē vniuersaliter etiā accidens ante totum. sicut musicus ante hōiem musicū. totū enim nō erit penitus sine par-
C *te. & cū hoc impossibile est vt musicus sit, si non fuerit aliquis musicus particularis. Et ēt dicuntur ante passiua, sicut res, q̄ sunt ante, sicut rectitudo & lęuitas. vnum. n. istorū est passiuum lineæ per se, & aliud superficiei. quædā enim dicūtur ante, & post secundū hos modos. Et quæda dicūtur naturaliter & substātialiter, & sunt illa, quæ possibile est ut sint, & nō alia: illa aut non erūt, neq; ista. & ista dmi-*

nuebitur. & voluntas est initiū hic. Et dicuntur ante secundū ordinem illa, quæ adunātur in se secundum relationē ad aliquid vnū, & diuersantur secundū definitionem, sicut diximus quòd stans est secundus in propinquitate ante tertiū, & neuma, quod dicitur a barbatica, mediū acutorū est ante mediū diseretorū. in illis enim ē principiū illud, quod stat capite, in istis est neuma, quod est mediū. ista igitur
b *dicūtur ante secundū hunc modū.*

Et dicitur ante alio modo illud, quod ante per scientiā est, & dicitur ēt ante modo simplici. Et ēt dicitur ante secundū definitionē, & sensum. Secundū aūt definitionem illud, quod ē ante modo vniuersali. secundū vero sensum res particulares. Et secundū definitionē vniuersaliter etiā accidens ante totum. sicut musicus ante hōiem musicū. totū enim nō erit penitus sine par-
C *te. & cū hoc impossibile est vt musicus sit, si non fuerit aliquis musicus particularis. Et ēt dicuntur ante passiua, sicut res, q̄ sunt ante, sicut rectitudo & lęuitas. vnum. n. istorū est passiuum lineæ per se, & aliud superficiei. quædā enim dicūtur ante, & post secundū hos modos. Et quæda dicūtur naturaliter & substātialiter, & sunt illa, quæ possibile est ut sint, & nō alia: illa aut non erūt, neq; ista. & ista dmi-*
sione vtebatur Plato. Et cùm ens D *igitur dicitur multis modis, dicitur primo secūdū subiectū, quod est ante, & per quod substantia erit ante. Et dicitur alio modo, qui sunt in potētia, et ī actu, sicut diximus. potētia aūt est, sicut medietas ē de toto, & pars de toto, & materia de substātia. actu vero, sicut illud quod est post. erit enim, post quā dissoluitur in actu quoquo modo. Oīa igitur, quæ dicuntur ante & post, secundum hos modos dicuntur. Et* E *quædam possibile est vt sint, & non alia, sicut totum & partes. & quædam sunt possibilia vt corrumpantur, & non alia, sicut definitio totius & alia similiter.*

Et vnum eorū, de quibus dicitur 16 ante & post, est illud, quod est principiū primū in vnoquoq; generū. verbi gratia principium in genere substantiæ, & in alijs generibus. & vlt dicitur ante de omni principio terminato, & de oī, quod est propin
quius alicui, ſ principio terminato. F D.d. aut modo simplici, &c. i. & primum principium, de quo dicitur, & de cuius propinquo ante, aut est primum simpliciter, aut naturalr, aut fm relationem, aut fm locum, aut fm tempus, aut secundū suum esse.

Deinde dedit exemplū de illo, qđ est prius fm tempus, & d. Et etiam dicitur ante fm tēpus, &c. i. & illud, quod est prius in tēpore præterito, est illud, quod magis distat à præsenti. sicut dicitur q; bellum Troianum fuit ante bellum Medorum.

G D.d.& in futurò est illud,quod est præsenti propinquius.&c.i.& prius in tpe futuro est ecōtra priori in tpe præterito. prius enim in tpe futuro est propinquius præsenti,sicut dr̄ præsenti in præterito : aut est remotius à præsenti,sicut Agamenon à Cæsare. D.d & præsenti vtr̄ hoc, tanq̄ primo, & posteriore pricipio, idest in priori & posteriori. non enī est principium nāl'r, sed positione.

D.d. Et dicitur ante fm motū, &c. idest & intendit per primum motorem primā generationē hominis. puer enim est propinquior primæ
H generationi viro. D.d & ista principia sūt modo simplici,&c.i.& ista initia, in quorū respectu dr̄ post & ante,sunt initia simpl'r non fm relationem, sed alio modo. D.d. Et dr̄ ante,&c i.& dicimus q̄ dās est ante dñatum,quia dās est in digniori ordine.& vl'r dicitur ante , illud, quod est fortius & dignius,& est illud,qd cogit illud,quod est post, vt voluntas eius consequatur voluntatē suā, adeo q̄,si illud , quod est prius,non moueatur,non mouebitur illud,qd est post.& initiū, fm q̄ dr̄ hoc ante & post,est voluntas.qñi s. voluntas
I debilioris consequitur voluntatem fortioris. & hoc intendebat,cùm d. & voluntas est initium. D.d.Et dicuntur aut fm ordinem,&c.i.q̄ illa, quæ exiſtunt insimul , non possunt imaginari priora & posteriora,nisi respectu alicuius positi in eis , tanq̄ vnum & principium,s.considerando suum ordinē de illo,& suum ordinem adinuicem. Dicimus enim in acie hominū q̄ secundus est ante tertium in respectu primi,qui est in capite.& sil'r dicimus,q̄ tale neuma est añ tale ī respectu alicuius primi in eis neumatib⁹. D.d.& diuersan-K tur fm definitionem.i. & diuersant' fm definitiones,& nomina in respectu illius vnius.illud enim,quod cō sequitur illud vnum , dicitur fm,& quod cōsequitur fm, dicitur tertiū, & indifferenter,siue differant in nominibus , & definitionibus habitis, secundū q̄ sunt aut conueniunt.nō enim habent ante & post nisi fm ordinē:ordo ăt nō fit nisi respectu alicuius primi positi aut subintellecti,

D.d. Et dicit' ante alio modo.& d. L hoc.quia illud , quod ē notius apud nos,s. prius in cognitione , non est prius in esse . & ideo iste modus est alius à prioribus modis. D.d. Et dr̄ dicitur ante fm definitionem,& secundum,&c.i.& illa, quæ dicuntur ante fm comprehēsionē, diuersantur ab intellectu & sensu . in intellectu enī notius est vl'e q̄ particulare:in sensu aūt econuerso. D.d. Et fm definitionem accidens etiam,&c.i.& accidens ēt prius est in definitione rerū compositarū ex substantia & accidente . definitio enim compositi ex istis constituit' ex istis duabus partibus,s.substantia & accidente,& partes cuiuslibet sunt priores illo , quia sumuntur in ipsa definitione, v.g. M q̄ homo & musicus sunt priores definitione hominis musici.& est hoc homo est prior musico: musicus.n. non erit nisi homo fuerit. D.d. Et etiam dicuntur ante passiua,&c i & dicitur , q̄ passiua passionibus praeprijs sunt ante passiones & accidentia. sicut dr̄ , q̄ superficies est ante passionē propriam , quæ dr̄ lenitas: & q̄ linea est ante rectitudinē , quæ est propria passio lineæ. D.d.quædam igit' dicuntur ante & post, &c. idest,specierum igit' prioris & posterioris

A rioris quædam sunt ista,quæ determinauimus. Et quædam dñr priora naturaliter:& sunt illa, quæ cùm fuerint,non sequitur vt posteriora sint,& si posteriora fuerīt, illa erūt. & hoc intendebat,cùm dixit:& sunt illa,quæ possibile est vt sint, & non alia. Deinde d.& ista diuisione vtebatur Plato.& innuit q̄ hæc diuisio, qua ipse vsus fuit in priori & posteriori,est quam dixit in fine prædicamētorum,s.quinque genera famosa,& non est dubium ex hac diuisione. Hæc dicta diminuuntur hic primum I dignitate , sicut diminuitur
B ex illa diuisione prius in cognitione. D.d. Et cùm ens igitur dr̄ multis modis, &c i. & cùm hoc nomen ens dr̄ de decem prędicamentis,ens, qd est subiectū aliorū nouē entiū , est ante oīa entia: & ens, ex quo fit substantia , est etiam ante substantiam:& sil'r eius in potentia est prius ente in actu. D.d. exemplū de vtroque ente,& d.potentia autem est sicut dimidium, quod est duplum in potentia.& sil'r pars, quæ est totum in potentia & sil'r materia,q̄ est substantia in potentia. actus vero,cum
C refertur huic , videbitur posterius. & hoc contingit,qñ intellectus dissoluerit compositum in materiam & formam , & sciuerit ipsum cōponi ex his duobus. D.d.Omnia igit', quæ dicuntur ante , & post , &c.i.& isti modi,quos numerauimus, determinant omnes modos prioris & posterioris. D.d. Et quædam pol'e est vt sint,& non alia, &c.i. & priorum quædam possibile est vt sint,& non sint posteriora,& quædā possibile est vt corrumpantur, & nō corrumpantur posteriora . & istæ sunt causæ,ad quas consequuntur causata. Et videtur tacere consequentia D propter manifestationem eorū. Et intendit per totum & partes genus & species : & per partem & totum , speciem & genus.

De *Potentia, & Impotentia. Cap.* 12.

Viū Auer. I Epi. Tractatu.1.

POtentia dicitur, quædam quidem principium motus,aut transmutationis ī altero,aut prout alterum est. vt ædificatiua potentia est,quę nō inest in ædificato.sed ars medendi cùm sit potentia , inerit vtiq̄ in eo,qui sanatur,sed non prout E sanatur . Quædam igit' omnino principiū transmutationis', aut motus dicitur potentia in altero,aut prout alterum est. Quædam vero ab altero,aut prout alterum est: secundum quam profecto quod patitur, aliquid pati tur. Qūq̄ igitur, si quodcunq̄ pati possibile est, dicimus illud posse pati:qñq̄ vero nō fm omnem passionem,sed si ad meli⁹. Item qua eius,quod bene,quippiam efficiatur,aut fm electionem.aliqñ enim cos , qui solum ambularunt,aut dixerunt, non F autem bene , nec vt proposuerunt,non dicimus posse dicere, aut ambulare . sil'r quoq̄ de pati. Item quicunq̄ habitus,secdm quos impassibilia omnino , aut immutabilia sint,aut non facile ad deterius moueantur , potentiæ dicuntur. franguntur nāq̄ , & conteruntur,& flectuntur,et omnino corrumpuntur,non p̄pter posse,sed propter nō posse,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G & in aliquo deficere. impassibilia vero à talibus sunt, quæ propter potentiam & posse, & aliquatenus se habere vix & parũ patiuntur. Cùm autem potentia tot modis dicaĩ, potens quoque vno quidẽ modo dicetur, quod motus, aut transmutationis principium habet. etenim se datiuum potens quid est in altero, aut prout alterum est. Alio vero, si quid eiꝰ aliud talem potẽtiam habet. Alio vero, si quid ad quodcunq; transmutetur, si- H ue in peius, siue in melius potẽtiam habeat. etenim quod corrumpitur, videtur posſibile esse corrumpi. aliter non corrumperetur, si ĩposſibile esset. nunc autem habet quandam dispositionem, causam, & principium huiusce modi pasſionis. quandoque enim, propterea quòd habet, quandoq; propterea q; priuatur, tale videtur esse. Quòd si priuatio habitus quodam modo est, omnia, propterea q; habent, profecto aliquid erunt. æq I uoce autem dicimus ipsum ens. Quare, propterea q; habet habitum quendam, & principium, posſibile est, & propterea q; habet huius priuationem, si posſibile est priuationẽ habere. Alio autem modo, propterea q; non habet eius potentiam, aut principium in altero, aut prout alterum, corruptiuam. Itẽ hæc oĩa, aut eò q; solum contingant hæc fieri, aut nõ fieri, aut eò q; bene. etenim inanimatis etiã talis potentia ineſt, vt instrumentis. all K quam. n. posſe sonare lyrã aiũt, aliquã minime, si nõ bene sonãs est. Impotentia vero potentiæ priuatio est, & quædã talis principij oblatio, quale dixim⁹, aut oĩno, aut ab eo, q natura aptus ẽ hãe, aut & cum natura aptus sit ram habere. non. n. sift dicẽt impoſſe esse puerum generare, & virum eunuchum. Itẽ vtriq; potẽtiæ est impotentia oppoſita, & ei, q̃ solum motiua, & ei, q̃ bene motiua est. Imposſibilia quoq; L quædam ſm hanc impotẽtiam dicũr, quæda m alio mõ, vti poſſe, & impoſſe. impoſſe, quidem, cuiꝰ contrarium neceſſario verũ est. veluti diametrum cõmẽsurabilẽ esse, impoſſe est, qm̃ falſum huiuſcemodi est, & cuius cõtrariũ non solũ verum, sed neceſſariũ quoq; est, vt incommensurabilis sit. commensurabile igit non solũ falſum, sed neceſſario ẽt falſum ẽ. Ipſum vero poſſe huic cõtrarium, cùm non sit neceſſariũ, contrarium falſum esse. vt sedere hominem poſſibile est. non M enim neceſſario non sedere falſum est. posſibile itaq; vno quidem modo significat, vt dictũ est, quod non neceſſario falſum est: alio vero, ipſum verum esse: alio autem, cõtingens verum esse. Metaphorice autem, quæ in Geometria, potentia dicitur. Hæc igitur posſibilia, non secundum potentiam. Quæ autem dicuntur, ſm potẽtiã, oĩa ad primam vnam dict. hæc

De Posſibile.

De Impotẽtia.

A hæc autem est principium trãsmutationis in altero, prout alterum est. cætera nanq; posſibilia dicuntur, quædam, eò q; eorum aliquid talem potẽtiam habet: quædam, eò q; non habent: quędam, eo q; sic habent. Similiter etiam imposſibilia. Quare propria primæ potentiæ definitio profecto erit, principium transmutatiuum in altero, prout alterum est.

Potentia dicitur multis modis.

B *Dicitur enim potentia principium motus, aut transmutationis in alio secundum quòd est aliud. sicut ars ædificandi, quæ est potentia, & non est in eo quod ædificatur. sed ars medicinæ est potentia, & est in eo qui sanatur, sed non secũdum quod sanatur. Principium igitur vniuersale transmutationis, & motus dicitur potentia in alio, secundum quòd est aliud. Et dicitur potentia illud, per quod posſibile* C *est vt aliquid moueatur ab alio, aut secundum quòd est aliud. Et etiam illud, per quod patitur aliquid, in quo facta est aliqua actio ab eo, quod agit in ipso, & habet potentiam patiendi quod est bonum, & conuenientiam ad recipiẽdum. Et etiam dicitur potentia, per quod aliquid fit melius, & actio fit secundum quòd oportet. sicut dicuntur potentes homines, qui posſunt in bonitate sermonis, & illi, qui sermocinantur non se- D cundum quòd oportet, non dicũtur esse potentes. & similiter est in pasſione etiam. Et etiam dicitur potentia in omnibus entibus, quibus res non patiuntur omnino, nec transmutantur, aut quibus motus rerum non erunt ad priora. omne enim quod frangitur, & destruitur, aut corrumpitur aliqua corruptione, accidit ei hoc, non quia habet potentiam, sed quia non habet potentiam, aut quia diminuitur E ab eo aliqua potentia. & dicuntur non tangibilia ista, in quibus difficilis est tactus, aut quorum tactus est æqualis propter potentiam existentem in eis: & quia sunt potentia aliquo modo. Cum igitur potentia dicatur his modis, potens ẽt dicitur uno modo illud, quod habet principium motus, aut transmutationis in alio, secundum quòd est aliud. Et alio modo dicitur potens illud, quod habet potẽtiam talem, F quæ alicuius est, quod est aliud. Et etiam illud, quod habet potẽtiam, vt transmutetur in aliquid, aut in peius, aut in melius. quod enim corrumpitur, existimatur esse potens ad corrumpi. & nisi hoc esset. non corrumperetur, ſ. nisi haberet hãc potentiam. sed tamẽ habet aliquã dispositionem, & causam, & principium ut recipiat talẽ pasſionem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G & forte existimatur esse secundū hanc dispositionem, quia habet aliquid, aut quia forte hēt priuationē illius. Et cū nō esse igitur ē esse aliquo modo, omnia igitur habentia aliquid ex quo, dicitur modo æquiuocationis, & per quod dicuntur potentia. Non enim dicitur quòd aliquid habet hanc priuationem nisi in tempore, in quo possibile est vt sit illa priuatio. Et, cum non habuerit potentiam illius, tunc dice-
H tur habere aliquid principium corrumpens aliud. Et etiam omnia ista accidunt, quia accidit aut sola generatio, aut nō generatio, aut bonitas generationis. ista enim potentia est in rebus inanimatis, scilicet in instrumētis. dicimus enim quòd quædam instrumenta. Verbi gratia illud, quod lutina loquitur, & quædam non loquuntur, cum non fuerint boni soni. quoniam impotentia est priuatio potentiæ. Et
I initium, quod est simile dicto, aut modo vniuersali, aut illud, quod habet naturam recipiendi generationem, & in tempore in quo habet naturam recipiendi. non enim sunt similes sermones, dicētes quòd impotentia est puerum generare, & castratum. Et etiam vtraque potentiarum habet impotentiam oppositam in situ illi, quæ mouet tantum, & illa per quam fit motus melior. Et secundum impoten-
K tiam dicuntur res non habere potentiam. & dicuntur res alio modo potentes, & non potentes. dicitur enim impotens illud, cuius contrarium est verum necessariū. Vt diametrum esse symetrum est æ non habet potentiam, quia hoc est falsum. suum autem contrariū non solummodo est verum, sed necessarium. symeter igitur non est tantum falsum, sed falsum necessarium. Et contrarium huic est potens, & non est necessarium, sed h contrarium huic est falsum. quoniam, si hominem sedere est potentia: non est necessarium tamen: ergo non sedere est falsum. Potentia igitur significat alio modo falsum quod non est necessarium: & alio modo significat esse verū: & alio modo illud est possibile ut sit verū. Et modus transumptionis in Geometria potentiæ. ista igitur dicūtur posse, non in potentia. Quæ autem dicuntur in potētia omnia dicuntur in respectu primi vnius, s. principij transmutationis in alterum, secundum quod est alterum. Alia enim dicuntur potētia, quia quædam habent talē potentia, & qdā non: & qdā habent istā potentiā, secundū quod oportet. Et similiter illa, q non habent potentiam. Definitio igitur, q ē priæ potētiæ, ē principiū trāsmutationis in alterum, secundū quod est alterum.

Deinde

A 17 Deinde d. Et ēt illud, per quod patitur, &c.i. & ēt dī potentia de principio, per quod patiē aliquid ab agēte aliquā actionem in eo passione melhori & conuenientiori ad recipiendum illam actionē. Et d. hoc, quia patientia ab alijs quædā patiunt ad melius: & hoc dīr habere potentiā: & quædam ad peius, & hoc non dīr habere potentiam. D.d. Et etiam dicitur potentia &c.i. & dī potentia de forma & habitu, p quas aliquis agit bona actione. sicut dicitur, q illi, q bene sermocinantur, habent potentiam in bono sermone. bonitas. n. in ueniē in potentijs actiuis & passiuis. & dīr habere potētiam alio modo ā duobus modis narratis. hoc. n. est quasi genus eorum. Sūt igitur quatuor modi, sm quos dī hoc nomen potentia. D. induxit modū quintum, & d. Et etiam dicitur potentia in omnibus entibus, &c.i. & dī potētia de formis, & habitibus, quibus res non recipiunt passionem & trās murationem, & vīr non facile mouentur ad peius, s. ad corruptionem & diminutionem. omnia enim quę tranguntur & vīr quæ facile transmutantur ab extrinsecis, accidit eis
C hoc, non quia habent potentiam, sed quia diminuitur ab eis potentia aliqua: & ista potentia ē genus qualitatis, quæ dī naturalis potentia vel impotentia. D.d. & dīr non tangibilia, &c.i & ista, in quib⁹ existit potentia, & cum dīr non tangibilia, i. non potentia apud contactum, qm difficile patiūtur ab eis: immo alia, a quibus tanguntur, magis patiunt ꝑ potentiam in istis. D.d. & quia sunt potentia aliquo modo. i. & hoc nomen potentia dicitur de istis, ga existit in eis principium potens, i. expellens ab eis. D.d. Cùm igitur po D tentia dicatur de istis, &c.i. & cum declaratum est, q potentia dicitur sm istos modos: ergo subiectum potentiæ dicitur sm istos modos. Dicitur. n. primo modo illud, quod habet principium transmutationis in alio, sm q est aliud. D.d. Et alio modo dicitur potens, &c.i. & dī potens alio modo illud, quod habet potentiam, qua patiatur ab alio. D.d. Et etiam illud, quod habet potētiam, vt transmutetur, &c.i. & etiā dī potētia illud, in quo existit principiū, quo possibile est vt trāsmutetur ab alio ī aliud, & illud aliud aut erit pe E ius, aut melius D.d. quod enim corrumpitur, &c.i. & dicitur ī eo, quod transmutatur ad peius, quod hēt potentiam. q m, si illud, quod transmutatur ad corruptionem, nō haberet potentiam non transmutaret. v. g. q, si illud, quod corrumpitur, non haberet potentiam in corruptione, impossibile esset vt corrūperetur. Et cùm ita fit, ista habent dispositiones in se, & causas, & principia, quibus recipiunt transmutationem. D.d. & forte existimat, &c.i. & illud quod dī potens, dī quia existimat F habere aliquam dispositionem, qua sit potens in illud: & illud, quod dī non habere potentiam, dī quia existimatur carere dispositione, qua sit potens. D.d. Et cùm non esse est, &c. i. &, cum priuatio, qua dicit aliquid non habere potentiā, dī multis modis secundum æquiuocationem, ga priuatio est aliquis habitus, manifestum est, q impotentia dicitur multis modis secundum æquiuocationem, & similiter potentia, quæ opponitur ei. Deinde d. Non enim dicitur q aliquid habet hanc priua

Priuatio ē aliquis habit⁹. Vide p hoc. 10. Me. t.c.15. &. 2. Phy. cō. 15. & q ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G rionem,nisi,&c.i.&,cum dicim⁹ aliquid non habere potẽtiam in hoc,ſ. aliquid carere diſpoſitione, qua ſit potens,hoc dicim⁹ in tpe,in quo hẽt illam priuationẽ. v.g.ꝙ homo non dr̃ non habere potentiam ad ambulandum,niſi in tpe,in quo caret potẽtia,qua poſſit ambulare. D.d. Et, cum non habuerit potentiam illi⁹. i.qm̃ in tpe,in quo in aliquo exiſtit priuatio potẽtiæ,in illo exiſtit aliud principium, quod corrumpit illam potentiam,& quod facit priuationem. D.d. Et etiam oĩa iſta accidũt i & cõe eſt iſtis oĩbus, ꝙ pp omnia H iſta,ſ.potentias & priuationes, accidũt aut generatio, aut nõ generatio, aut bonitas generationis. Et,quia p hoc,quod dixit non generatio,intẽdebat priuationem, & malitiam generationis, incœpit declarare hoc, & dixit iſta.n. potentia eſt in rebus, &c.i.& dicimus nõ generationem, intelligendo malitiam. quia manifeſtũ eſt in idiomate Græco, ꝙ malitia actionis demonſtratur per priuationem actionis. & hoc manifeſtum eſt non tm̃ in potentijs aſatis, ſed etiam in inanimatis.inſtrumenta.n.quorum ſoni ſequũtur modu I lationes hominum, quędam dr̃ loqui,& q̃dam non, intelligendo nõ bene ſonare. D.d.qm̃ impotẽtia eſt priuatio potentiæ i. qm̃ malitia ꝓuenit ex impotentia : & impotentia eſt priuatio potentię. D.d. Et initiũ, quod eſt ſimile dicto,&c.i.& initiũ, quod eſt ſimile prædicto, ſ. de quo dr̃ potentia & impotẽtia, aut de mõſtrabit intẽtionem cõem oĩbus modis potentiarum, aut non potentiarum: aut ſolummodo demonſtrat per hanc potentiam illud,quod hẽt potentiam naturalẽ,& in tpe,ĩ quo hẽt potentiã.& per non potentiam K demſatur illud, qđ caret potẽtia in tpe,in quo caret potentia, aut de oĩbus de quibus dr̃ non hr̃e potentiã. hoc.n.multipliciter narrat.dicere.n.puerum non hr̃e potentiam gñandi & virũ pfectum caſtratũ non hr̃e potentiam generandi, non ſignificat idẽ. D.d Et ẽt vtraq; potentiarũ,&c. i.& hoc debet eſſe ita,ſ. ꝙ potentiæ ſunt tot,quot impotentiæ. quia oẽ, quod dr̃ potens,hẽt oppoſitum, qđ dr̃ impotens. v.g.ꝙ oẽ habens potẽtiam aliquam potentiarum mouendi,hẽt oppoſitum proprium, quod dr̃ impotentia,& ſm illum modum L mouendi. D.d. Et ſm hanc impotentiam dr̃ res nõ habere potentiã.i. & ſm has intentiones, quas numeramus,dr̃ potentia & impotentia in rei veritate. D.d.& dr̃ res, &c i,& ſm tranſumptionem dr̃ potentia, & non potentia de alijs non conſyderandis hic,ſed dr̃ æquiuoce cũ prędictis,q̃ attribuuntur vni rei. D.incœpit numerare iſta & d.dr̃.n.impotẽs &c.i. & intendit per hunc ſermonẽ ꝙ potentia dr̃ de neceſſario affirmato,& non potentia de neceſſario negato,econtra diſpoſitioni, & potentiæ & impotẽtię,q̃ dr̃ poſſibiliter. M &d.dr̃.n.impotens,&c.i.qm̃,qm̃ fuerit dictum de illo, quod non poteſt in Geometria,ꝙ eſt potens,erit falſum:& ſuum contrarium,quod eſt verum,erit verum neceſſariũ. v.g. ponere diametrum coſtæ ſymetriũ hoc erit falſum & impoſſe:ſed ſuum oppoſitum erit verũ ſemp. Et hoc intendebat,cum d.vt diametrũ eſſe ſymetrum,&c. D.d.ſuum aũt cõtrarium.i.contrarium aũt huius ꝓpoſitionis,ſ.ꝙ diametrum eſt potens, ſ.ꝙ diametrum non põt non eẽ aliquod

A quod verũ,ſed verum eſt ſemp. D. d ſymeter igit̃ nõ eſt tm̃ falſum,&c. i.dicere.n.diametrum eſſe ſymetrũ non eſt tm̃ falſum, ſed falſum neceſſariũ,non poſſe. Et,cũm declarauit, ꝙ falſum in iſtis eſt falſum neceſſariũ,& verũ, verũ neceſſariũ, incœpit notificare,ꝙ econuerſo eſt impotẽtia vera,& d. Et contrariũ huic ẽ potens,&c.i.& dicere potens in rei veritate,& eſt illud, qđ eſt in rebus naturalibus potens, & dicere poſſe eſt econuerſo Geometriæ.cum.n dixerimus in rebus aliquibus poſſibilibus aliquid eſſe & fuerit verũ, tunc B ſuum contrarium erit falſum, non ſemp,ſed qđ põt eſſe verũ. D.d.qm̃, ſi hoĩem ſedere, &c.i. qm̃, ſi hoĩem ſedere fuerit potentia,anteqũ exiſſet in actum,non tm̃ ipſum ſedere ẽ neceſſarium,ſed põt trãſmutari. D.d. ergo non ſedere eſt falſum.i.&cum ſedere non eſt neceſſariũ,ergo dicere de ſedente ipſum eſſe non ſedentem,dum ſedet,eſt falſum, ſed poſſe tm̃ eſt vt ſit verum. D.d. Potẽtia igitur ſignãt,&c.i. vera igit̃ potẽtia eſt illa,q̃ qm̃ res,in qua põt,fuerit poſita in actu qm̃ põt,erit falſum, ſed nõ falſum neceſſariũ,ſed falſum poſſe,ſ. C ꝙ poſſe eſt in verum reuerti. D.d.& alio modo ſignãt, &c.i. & verum & falſum,q̃ inueniunt̃ in impoſſibili, ſunt alio modo ab eis, q̃ inueniunt̃ in neceſſario.& potenna non dr̃ vere niſi in poſſibilibus.in Geometriſ aũt dr̃ æquiuoce ſm trãſumptionem D.d Iſta igit̃.i. iſta autem,quæ dicuntur potentia ĩ Geometria, nõ vere dr̃,ſed tranſumptiue. illa autem,de quibus dicitur hoc nomen potentia,in rei veritate,ſ. res mobiles,omnia dicuntur ſecundum ſimilitudinem ad illud, de quo dicitur hoc nomen potentia in hoc genere principaliter : & eſt principium in re, per quod innatum eſt agere in aliud,aut pati ſub alio ſm ꝙ aliud. D.d. Alia.n.dr̃ potentia,&c.i. potẽtia autem,quæ dicitur de reb⁹,quæ ſunt generis paſſionis ab illo, dicit̃, quia hoc accidit eis, quia in eis exiſtit potentia, ſicut potẽtia vera agẽs. & dicitur hoc nomen impotẽtia de rebus,quæ ſunt velocis paſſionis ab alijs,quæ carent potentia vera.& dicitur potentia naturalis quandoque de eo,quod habet veram potentiã agentem,ſecundum ꝙ oportet,ſcilicet in fine bonitatis. Et hoc intendebat cum d. quædam habent iſtã potentiam,ſecundum ꝙ oportet. & per totum hoc intẽdebat ꝙ hæc nomina potentia & impotentia, quæ ſunt genera qualitatis, dicuntur his modis propter hoc, ꝙ habent in ſe aliquid ex eo, de quo dicitur nomẽ in rei veritate, ſcilicet de potentijs agentibus in aliud,ſecundum quod eſt aliud,& patientibus ex alio, ſecũdum ꝙ eſt aliud. Deinde dicit: Definitio igitur,quæ eſt, &c. i. definitio vera, quæ eſt primæ potentiæ prior omnibus definitionibus eorum, de quibus dicitur hoc nomen F potentia,eſt definitio, dicens ꝙ eſt principium tranſmutationis in alterum, ſm ꝙ eſt alterum.

De Quanto. Cap. 13.

Vidẽ Auer. in Epi. Tract.prio. ſub ca. de accidẽte. Vide contradictiones Zim. hoc aliquid.

QVantum dr̃,quod eſt in ea q̃ iſũt diuiſibile, quorum vtrunq; aut ſingulum vnũ quid,& quod quid aptum eſt eſſe. Multitudo igitur quantum q̃d,ſi numerabilis eſt: magnitudo vero,ſi mẽſurabilis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Dicitur autem multitudo quidem, quæ potẽtia diuisibilis est in non continua: magnitudo vero, quæ in continua. Magnitudinis autem, q̃ quidem ad vnum continua est, longitudo: quæ vero ad duo, latitudo: q̃ autem ad tria profunditas est. Horum autem multitudo quidẽ finita numerus, longitudo vero linea, latitudo autem supficies, profunditas vero corpus est. Item alia per se quanta quædam dicũtur, alia secundum accidens. vtputa
H linea quidem quantum quiddã per se est, muſicum vero ſm accidens. Eorum vero, quæ per se sunt: quædam ſm subſtantiam sunt: vt linea quantum quiddã. in definitione nanq; quod quid est dicenti, quantum quiddã in est. q̃dam pasſiones, & habitus huiuſcemodi subſtantię sunt: vt multum & paucum, longum et breue, latum & ſtrictũ, profundũ & humile, graue & leue, &c. quoq; huiuſcemodi. Sunt autẽ magnum etiam & paruum, ma
I ius & minus, tam ſm se, q̃; ad se inuicem dicta quanti per se paſſiones. transferuntur aũt & ad alia iſta nomina. Eorum autem, q̃ ſm accidens dr̃ quãta, quod dam ita dr̃, vt prædictũ est, qđ muſicum, & album quantũ est: eò q; illud, cui inſunt, quantum quid est. Quædã, vt motus & tẽpus. & hæc. n. quanta q̃dam & continua dr̃, eò q; illa diuiſibilia sunt, quorũ hæc sunt pasſiones. dico aũt non quod mouẽt, ſed quo motũ est. etenim qm̃ il-
lud quantũ est, & motio est quã-
ta tẽpus autem, propter illam.

Dicitur quantitas illud, quod diuiditur ĩ res, quæ sunt in eo, quarum vnumquodq;, aut vnum hẽt naturam, vt sit aliquid vnum. Et dicitur multa quãtitas illud, quod numeratur: & magna quantitas illud, quod mensuratur aliqua mẽsura. Et dicitur multũ illud, quod diuiditur secundum numerum in rebus discretis: magnum aũt est illud, quod diuiditur in rebus continuis. Et magnitudo continua secundum vnam partem est longitudo, & secundum duas latitudo, & secundum tres est profundũ. Et multitudo ex iſtis rebus finitis est numerus, & longitudo etiam linea, & latitudo in ſuperficie, & profundum in corpore. Et etiam quantitatũ quædam dicuntur per ſe, et quæda per accidens. v. g. linea est quantitas per ſe, muſicus autẽ per accidens. Et quantitatum, quæ dicuntur per ſe, quædam est ſubſtantia, ſicut linea. est n. aliqua quantitas in definitione, quæ ſignificat quid ſit aliqua quantitas, & quædam ſunt paſſiones, & eſſentiæ talis ſubſtantiæ: ſicut multũ & paucum, & longum & breue, & latum & ſtrictum, & profundum & tenue, & leue & graue, & alia ſimilia. Et etiam magnum et

A *paruum, & maius & minus, dicũtur eſſe paſſiones quantitatis per ſe, cum ſecundum ſermonem referantur. per ſe autem iſta ſunt nomina, quæ tranſmutantur, & de alijs etiam. Quantitates autem, q̃ dicuntur per accidens, quædam dicuntur ſic, ſicut dicitur quòd muſicus eſt quantitas, & album etiã. illud autem, cuius ſunt, habet aliquam quantitatem. Et quæda dicuntur ſicut motus & tẽpus. iſta*
B *enim dicta ſunt quantitates continuæ. illa enim quorũ iſtæ ſunt paſſiones, diuiduntur. & dico non motum, ſed quo mouetur. quoniã, quia illud eſt quantitas, & motus etiã eſt quãtitas, & tempus etiam propter motum.*

18 Iſte ſermo põt eſſe quaſi diſſolutio continuæ & diſcretæ quãtitatis. omne. n. quod diuiditur, diuiditur in res, q̃ naturaliter ſunt vnum. Et poteſt intelligere quãtitatem diſcretam, quæ diuiditur in vnitates indi
C uiſibiles naturaliter. quantitas vero continua diuiditur in vnitates, ſed tñ recipiunt diuiſionem. Et qa multa, aut sũt multa ſm vnitates diſcretas, aut ſm vnitates continuas, dixit: Et dicitur multa quantitas, &c. i. & dr̃ multa quantitas omne, quod numerat̃ per vnum numerale: & dicit̃ magna quantitas oe, qđ mẽſurat̃ p menſuram continuam. D. d. Et dr̃ multum, &c. i & multum dr̃ de rebꝰ diuiſibilibus in vnitates numerales. magnitudo. n. q̃ est quantitas continua, est q̃ diuidit̃ in cõtinua. & quaſi intendebat declarare, q; quicquid

D diuidit̃ in indiuiſibilia naturaliter est numerus: & quicquid diuiditur in res indiuiſas, ſed receptibiles diuiſionis, ẽ magnitudo. D. numerauit magnitudines, & d. & magnitudo continua, &c. i. magnitudo extenſa in vna parte tñ est linea: & quæ extenditur in duabus partibus est ſupficies: q̃ autem in tribus est corpus, quod hẽt longitudinem & latitudinem & profunditatem. & accipit latitudinem loco ſupficiei. qm̃ quicquid hẽt latitudinẽ hẽt lõgitudinẽ: & quicquid hẽt longitudinem & latitudinem, est ſupficies. & eodẽ mõ accepit profundum loco corporis.
E D. d. Et ẽt quantitatum, &c. i & intẽdit p illa, q̃ dr̃ accidentaliter, illa, q bus contingit menſuratio: quia sũt in quantitate eſſentialiter, ſ. continua. D. d. exẽplum, &d. ſicut linea, q̃ est aliqua quãtitas per ſe. muſic⁹ autem & albus diuidit̃ per accidẽs, qm̃ accidit albo & muſico vt ſint in continuo. D. d. Et quantitatũ, quæ, &c. i. & quantitatum, quæ ſunt eſſentialiter, quædam est quantitas per ſe, & quędam est quantitas, q̃ accidit quãtitati, q̃ est per ſe, ſicut magnum & paruũ, & longum & breue, & latum & ſtrictum, & profundum & nõ p-
F fundum, & ſitus & priuatio ſitus. leue autem & graue numerant̃ in accidentibus quantitatis ſecunda intẽtione: ſunt enim quantitates naturales, ſed collocantur ſub accidentibus q̃titatis, quia grauitas & leuitas diuidunt̃ eadẽ diuiſiõe, qua magnitudo diuidit̃. est igit̃ de quantitatibus ſecunda intentione. D. d. Et ẽt magnum, & paruum, &c. i. magnũ & paruum, cùm accipiuntur ſm q; ſunt diſpoſitiones magnitudinis eſſentiales, dr̃ eſſe paſſiones & accidentia

Vide ſpẽs magnitudinis. 1. cœli. t. com. 3.

Idẽ. 1. Phyſi. 13.

Grauitas, & leuitas ſunt in p-dicamẽto.

quantitatis ſecta intentione.

Vide opp. 2. de Aĩa 108. 8. 4. cœl. cõ. 2.

Vide contra Zim.

Quo magnum & paruũ diuerſimode ſunt relationes, & quãtitates.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G dentia quantitatis. &, cùm respiciũt vnũ in respectu alterius, vñr colloca ri in caplo relationis. relatio. n. acci dit quantitati & ęteris ꝑdicamẽtis. D. d. p se aũt, &c. i. quantitas, q̃ est q̃- titas p se, dr̃ de continua, & de alijs. & intendit vt mihi vr̃ens. Et põt in telligi de alijs accidentibus quantitatis. v. g. æquale, & alia. D. d. Quantitates aũt, q̃ dñr p accidens, &c. i. illa aũt, q̃ dñr accidentaliter, non dñr quantitates, nisi illud ī quo sunt, sit quantitas per se. D. d. Et q̃dam dñr sicut motus, &c. i. & quantitatũ est motus & tempus: ista aũt sunt quã titates p se. & continuæ. D. dedit cau sam, & d. illa. i. quorũ istæ sunt pas siones, diuidunt, &c. i. & ista sunt q̃- titates, qa sunt accidentia consequẽ tia essentialiter illa, q̃ sunt quantita tes per suam substantiam, s. magni- tudinem, quæ diuiditur essentialr, & primo motus enim consequitur magnitudinem, & diuiditur p suam diuisionem: & tempus cõsequit̃ mo tum Ista igitur sunt de passionibus quanti, non de substantia quanti.

Quo mo- tus, & tps sunt q̃tita tes per se.

Vide. 6. Phy. 10.

H

D. d. & dico non motum, &c. i. & di co, q̃ motus sunt passiones q̃titatis, non pp motũ, sed pp illud, in quo est motus, s. magnitudinẽ, p quã est mot⁹. D. d. qñ quia illud est q̃titas, &c. i. qñ illud, p qđ est motus, ẽ q̃ti tas, motus ẽt erit q̃titas & quia mo tus est q̃titas, tempus ẽt erit q̃titas: consequit̃. n. motus spacium, & tem pus consequit̃ motũ. Et posuit hic motũ de spẽbus q̃titatis, qđ nõ fecit in libro Prædicamentorũ: & illic lo cum, qđ non fecit hic. Et forte dimi sit hic locũ, quia apud ipsum est de passionibus q̃titatis: & ideo non po suit ipsum in eis, q̃ sunt quantũ per suã substantiam. Motus aũt non est

I

4. Phy. 98. 105. Documen tum.

consuetudo vt mensuretur p suam k partẽ, sed p suum spacium, aut p tẽ pus: & ideo non noũauit illum ī prę dicamento q̃titatis in prædicamen tis. & illic solum modo intendit nu merare spẽs famosas quantitatis.

Vide. 6. Phy. 10.

De Quali. Cap. 14.

QVale dr̃ vno modo dr̃ia substantiæ. vt puta qua le a ial hõ, qñ bipes e quus vero quadrupes. & circu us qualis q̃dã figura, qñ absq; angulis est, tanq; dr̃ia, q̃ fm sub stantiam, qualitas sit. vno itaq; modo qualitas dr̃ substãtiæ dif ferentia. Alio, vt immobilia, & mathematica, veluti numeri q̃- les q̃dam sunt. vt q compositi: & non solum, q ad vnum sunt, sed hi. quorum imitatio superfi cies & solidum. hi aũt sunt, qui quoties quanti aut quoties quã ti quoties. & oĩno qđ in substã tia, præter q̃tum existit substã tia nãq; cuiusq; est qđ semel, vt puta ipsorum sex, non qui bis, vel ter, sed q semel. sex. n. semel sex sunt. Item q̃cunq; substãtia- rum, q̃ mouen̄ passiones, vt ca liditas & frigiditas, albedo & ni gredo, grauitas & leuitas, & q̃- cunq; similia, fm q̃ dr̃ alterati corpora, ipsis mutatis. Item, fm virtutem & malitiam, & omni no bonum & malum. Ferè itaq; fm duos modos dici posit ipm quale, & horũ vnum maxime proprium. prima etenim quali tas substantiæ differentia est. hu ius autem pars, & quæ in nume ris qualitas est, etenim differen- tia

Vide. 6. Phy. 10. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.

K

A tia q̃dam substantiarum est. sed non aut eorũ, q̃ mouen̄, aut nõ prout mouen̄. hæc aũt passio nes eorũ, q̃ mouen̄, prout mo uen̄ sunt, & motuum differen tiæ. Virtus aũt, & malitia passio num q̃dam partes sunt. differẽ tias enim mot⁹, & actionis qua dam manifestãt, fm quas bene, vel male agunt, aut patiun̄ ea, q̃ ī motu sunt. Quod. n. hoc mo do potest moueri, aut agere, bo nũ: quod vero illo modo & cõ trario, prauum. Maxime autem B bonum & malũ significant qua litatem in illis, q̃ animata sunt, & in illis maxime, quæ habent electionem.

Qualitas dicitur vno mõ illud, per quod differt substantia. sicut dicimus, quòd homo est ãal quale, & equus dicitur sic etiam. & si q̃ situm fuerit a nobis q̃ est qualitas figuræ circuli, dicemus, quòd est fi gura sine angulo. & ista est quali tas, per quam differunt substãtiæ. C *qualitas igitur dicitur quoq; vno mõ, secundum quòd narrauimus, de alietate substãtiæ. Et ẽt dicitur alio modo, sicut res, q̃ nõ mouẽtur, & mathematica ẽt, sicut numeri. dicũtur. n. qualitates aliquæ sicut compositi, & qui non sunt secundũ eandem dispõnem tantũ, sed qui as similatur superficies planæ, & cor pori. isti igitur sunt qualitates in quantitatibus, vel quantitates in qualitatibus, et vniuersaliter quã-*

D *titas quæ est in substantia. substã- tia. n. cuilibet illud, quod est, est semel. v. g. sex non est bis tres, sed semel sex. Et ẽt oẽs passiones mobi les, sicut caliditas & frigiditas, et albedo & nigredo, & leuitas & grauitas, & omnia, de quibus di cuntur, & omnia, per quorum trãs mutationem transmutantur cor pora. & quæ attribuuntur studio sitati & prauitati, & vniuersali ter bono & malo. Qualitas igitur ferè dicitur duobus modis, quorum* E *vnus est verus. quale igitur primũ differt à substantia. & qualitas, quæ est in hominibus, est pars ea rum. sunt enim aliquæ transmuta tiones substantiarum immobiliũ, secundum quòd sunt immobiles. passiua igitur sunt res mobiles, se cundum quòd sunt mobiles, & mo di motuum. Et studiositas & pra uitas sunt aliqua pars passiuorũ, quia significant differentias mo tus & actionis, & per illas agunt* F *aut patiuntur modo bono aut ma lo illa, quæ sunt in motu. Quoniam istorum, quæ habent potentiam ut moueantur aliquo motu, aut vt agant aliqua actione, est bonum: eo quod eorum mouetur econtra rio, est malum. Et in maiori par te bonum & malum significant qualitatem in animatis, & istо- rum in maiori parte in eis, quæ ha bent voluntatem.*

Non

G 19. Documentum. Non intendit hic de spēbus quātitatis & qualitatis, fm q̄ sunt prædicamenta, sed solum modo intendit numerare intentiones, quas significant hæ dictiones quantitas & qualitas. & ideo incœpit hic à qualitate, quę est substantia, & d. Qualitas dicitur, &c i. & qualitas, quę dr̄ modo primo, est illa, quę dr̄ de illo, fm q̄ differūt substantiæ adinuicē, s. de generibus, & spēbus substantialibus. v.g. qm̄ hō differt à plantis p animalitatē: animalitas igit' in eo est qualitas. & similiter in equo: qm̄ animalitas est in eo qualitas. & H in hoc genere concludunt' vlr omnes differentię substantiales vltimę, s. differentię specierū vltimarū, sed non vltimæ, s. drię generū substantiales. D.d. &, si quæsitum fuerit à nobis, &c, i. & fm intentionem propinquā, qua hic dicitur qualitas, cōstans circa quantitatem, fm q̄ est quantitas: qm̄ p illā differunt quātitates in suis substantijs v.g. q̄, si q̄si ītū fuerit à nobis, quā figurā habet circulus, aut quæ est figura circuli, dicemus figura non habens angulū. & hæc vox, non habens angulū, I est dria substantialis figuræ. Et hoc intendebat, cū d. & ista est qualitas, per quā differunt substantiæ & intendit substantiā quantitatū, nō illud, qd̄ est substantia simpliciter. & suppositi hoc in hoc genere, quia ista sunt de suis substātijs, quasi formæ substantiales de substantijs. Deinde dixit: qualitas igitur, & cętera, idest &, cùm ita sit, sicut narrauimus, ergo qualitas dicit' de illo, fm q̄ differunt res in suis substantijs, s. de formis suis. D.d. Et ēt dicit' alio modo i. & dr̄ quale de illo, fm q̄ differunt ēt entia immobilia, s. q̄ non

Vide 7. Phy. 18.

5. Phy. 18.

5. Ph. 18.

Secundus modus.

existūt in materia, aut verbis tātū, q̄ aut sermone & esse, sicut quidam opinant' mathematica esse substantias abstractas. D.d. sicut numeri, & cæt. i. sicut numeri, qui dicuntur in Arithmetica cōpositi nō primi. numerorum n. compositorum, quædam sunt, qui assimilantur superficiei circulari, & quidā corporali, & quidā corporeo. & ideo Arithmetici solēt dicere, iste numerus est superficialis, & iste solidus. D.d. isti igitur sunt qualitates in quantitatibus, &c. i. & isti numeri aut est dicēdum, q̄ substantiæ eorū sunt qualitates in quantitatibus, aut quantitates multiplicatæ per qualitates. D.d. vlr quantitas, quæ est in substātia. substantia. n. cuiuslibet est illud qd̄ est semel. v.g. sex, &c i. sed vlr appareret, q̄ omne, qd̄ est de quantitate discreta, tanquā substantia & forma, est vnicum in quantitate, nō quantitas in qualitate. sicut sex, cuius substantia est vnicum sex, nō tres binarij. D.d. Et ēt oēs passiōes, &c. i. & dicitur qualitas ēt alio modo de omnibus passionibus, de q bus est trāsmutatio motus, v.g. calore frigore, albedine, nigredine, & oībus rebus attributis istis, per quas transmutātur corpora, in quibus inueniūt' motus. Et d. hoc, quia qualitates, per quas differunt corpora, & quantitates in suis substantijs, non pertinēt motui, neq; per illas mouent' corpora, vt declarārū est in Septio Phys. D.d. Et q̄ attribuuntur studiositati, &c. i. dicuntur qualitates de formis, q̄ sunt in animatis, q̄ attribuuntur studiositati aut prauitati, aut malo aut bono. D. d. Qualitas igit' ferē, &c. & intēdit per duos modos, qualitates, quibus pertinet motus

A & qualitates, quibus non pertinet. D.d. & istorum modorū, quorum vnus est vetus. & intendit qualitates substantiales, in quibus non est motus. D.d. quale igitur primum, &c. i. per qd̄ differunt entia in suis substantijs. D.d. & qualitas, quæ est in hominibus, est pars, &c. i. q̄ qualitates, quę sunt in animatis, sunt de qualitatibus in quibus non est motus. Deinde exposuit hoc, & d. sunt .n. aliquæ transmutationes, &c. i. & causa, pp quam studiositas & prauitas concludunt' in qualitatibus, est, quia sunt passiones, & formæ substātiæ immobilis essentialiter, s. animæ. D.d. Et studiositas & prauitas, B &c. i. & studiositas & prauitas quoquo mō intrāt qualitates, & in qualitatibus & in quibus est motus, quę consequunt' differētias motus, qui est in corporibus, s. alterationis vetæ, quam consequitur studiositas & prauitas. ex eis n. mutantur motus animatorū, aut ad melius aut ad pe ius, aut ad studiosum aut ad prauū. D.d. & per illas agunt aut patiunt', &c. i. & istas differentias patiuntur ad peius, aut agūt ad melius res animatæ, in quibus est motus. Et hoc C intendebat, cùm d. Qm̄ istorū, quę habent potentiā vt moueantur, &c. i. qm̄ formarū animatarū illa, per quam hō pōt moueri voluntarie à voluntate & intellectu motu ad aliqd̄ bonum, est passio, quę est bona: & illa, per quā non pōt hoc, sed patitur à voluntate, & mouet' ab eo, est malum. D.d. Et in maiori parte bonum & malū significant, &c. & hoc manifestū est, qm̄ hæc nomina bonū & malum non dicunt' simplr in maiori parte, nisi de accidētibus, prouenientibus à formis, q̄ sunt in animatis, & præcipue in animatis rōnabilibus. & qñq; dr̄ bonū & nō bonum de actionibus eius, qd̄ non est rōnabile, sed raro. Arist. ēt non vide D tur hic numerare in qualitate genus, qd̄ dē fm potentiā & impotentiā naturalem. ista n. sunt pp pręparationes, & actiones potentiæ, non qualitates in actu. & istæ pparationes consequunt' qualitates substantiales. & inquantū sunt potentię, numerauit eas inter potentias: & inquantū sunt præparationes sunt priuationes* non est pscrutatus de eis Septimo Phy. vtrū in eis sit motus, aut nō. & nota hoc quia melius est. E

Documentum.

Vide. 7. Phy. 20.

De Ad aliquid. *Cap.* 15.

AD aliquid dicūtur quædam, vt duplū ad dimidiam, & triplū ad tertiā partem, & omnino multiplex ad multiplicati partem, & excedens ad excessum. Quædam, vt calefactiuum ad calefactibile, et sectiuum ad secabile, et omnino actiuum ad passiuū. Quædā, vt mensurabile ad mensuram, & scibile ad sciētiā, & sensibile ad sensum. Dicunt' aūt prima qui- F dē fm numerū, aut simplr, aut determinate ad eos, aut ad vnū, vtputa duplū quidē ad vnū numerus determinat'. multiplex vero fm numerum ad vnum, non tī determinatum, vt hunc vel hūc. sexqualterum vero ad subsexqualterum fm numerū ad numerū determinatū. super partiens aūt ad suppartientem fm indeterminatū, sicuti multiplex ad vnū, excedēs autem ad excessum,

Vid Auer. in Epi. Tract. 1. sub c de Accidente.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G excessum, omnino indeterminatū ſm numerū. numerus .n. commensurabilis, ſm vero incommensurabilem numerū dr̄. excedens.n.ad excessum tm̄ est, & vltra.hoc vero indeterminatum est,quodcunq;.n.cōtingit, est aut æquale, aut non æquale. Hęc itaq; ad aliquid oīa ſm numerum dicūtur,& numeri passiones sunt.Et adhuc æquale,similе, & idem ſm alium modū. ſm vnū etenim.omnia dicūtur Eadem.n.sunt, quorū substantia vna. Similia vero, quorum H qualitas vna. AEqualia autem, quorū quantitas vna.ipsum vero vnum numeri principium, & mensura.vnde hæc oīa ad aliquid dicuntur, ſm numerū quidem,non tū eodem modo. Actiua vero, & passiua ſm actiuam & passiuam potentiā,& potentiarū actiones, vtputa calefactiuum ad calefactibile,qm̄ pñt.et rursus calefaciens ad id, qđ calefit,et secans ad id,quod secatur, vt agētia.Eorū aūt,quę ſm numerum I sunt,non sunt actiones, nisi quemadmodum in alīs dictū est, sed ſm motum actiones non existunt. Eorum vero,quę ſm potentiam,ēt secundū tempora iam dicuntur ad aliquid. veluti quod fecit,ad id,quod factum est: & id, quod facturum est, ad id quod faciendū est. sic .n. pater quoq; filī pater dicit. hoc.n.fecit, ad illud passum qđ est. Item quædā secundū priuationem potentiæ,vt impossibile: & quæcūq; ita dicunt,vt inuisibile. Quęcunq; igitur secūdum numerum, & potentiā ad aliquid dicunt, cuncta sunt ad aliquid,eò q̄ ipsum, q̄d est alterius,dr̄ ipsum,q̄d ē,sed nō eò q̄ aliud ad illud.Mensurabile aūt, & scibile, & intelligibile, eò q̄ aliud ad illud dicit. Nam intelligibile significat q̄ eius est intellectus. Non est autē intellectus ad illud, cuius intellect⁹ est, idē enim profecto bis dictum esset. similiter & visus cuiusdā est visus, non cuius est visus (etsi verum est hoc dicere) sed ad colorem, aut aliquid aliud tale. illo vero modo bis idem diceretur, q̄ visus est, cuius est visus. Eorum igitur, q̄ per se ad aliquid dicuntur, quædā ita dicuntur, quędā si genera eorū talia sunt. vtputa Medendi ars eorum est, q̄ ad aliquid sunt, qm̄ genus eiꝰ scīa vr̄ eorum esse,quę ad aliqđ sunt. Item secundū, quæ ad aliquid dicuntur ea, q̄ illa habent. M vt æqualitas, qm̄ ipsum æquale: & similitudo, qm̄ & ipsum simile. Aliqua vero secundum accidens dicuntur. vt homo aliquid, qm̄ accidit ei duplo esse. hoc autem eorum est, quæ ad aliquid sunt. aut album, si ei dem accidit duplo, & albo esse.

Quædam dicuntur relatiua, secut duplum ad dimidium, et triplum ad subtriplum, & omne, quod multiplicatur multotiens, ad alterum, & non omne, quod multi-

A *multiplicatur multotiens, & est sicut quod est superius, ad illud, quod est magis superius. Et quoddam dicitur, sicut calefaciens ad calefactum, & abscindens ad abscissum, & omne agens ad patiēs. Et quædam, sicut mensuratum ad mensuram, & scitum ad scientiā, & sensatum ad sensum. Primum autem relatiuorum dicitur modo numeri, aut illud, quod ē modo simplici, aut terminatur, & per illud* B *refertur ad illa, aut ad unum. sicut duplum ad vnum, quod est numerus terminatus. numerus aūt multiplex non est relatiuum ad vnum terminatum sicut istud. & istud terminatū ex simplicibus est ante duplum. multiplex aūt superpartiens non est terminatū. totū enim & dimidium ad totum dimidiū, & numerus ad numerum est terminatum. totum aūt & pars ad diminutū in parte non est termina* C *tum, sicut multiplex ad vnū. superius autē ad magis superius modo vniuersali non est terminatum secundum numerum: numerus enim est æqualis. & ista dicuntur secundum numerū non æqualem. & superius ad magis superius, sicut illud ad illud nō terminatū, quia est vnū duorū, quod ex eis comprehenditur, aut æquale, aut non æquale. Omnia igitur ista relatiua dicuntur per numerū, & per accidentia numeri etiā. Et dicitur etiā alio* D *modo æquale, & simile, & idem. sunt igitur eadē. omnia enim ista dicuntur secundū vnum modum, quia conueniunt in aliquo. Sunt quædā igitur eadem, quia substantia eorum est vna. Et similia, quorum qualitas est vna. Et æqualia, quorum quantitas est vna. Et vnū est principium numerorū, & mensura eorum. omnia igitur ista dicuntur relatiua, sed nō eodem mō. Actiua autem & passiua per po* E *tentiam actiuam & passiuam, et actionem potentiarum. sicut calefactiuum ad illud, quod calefacit, quia potest. etiā calefaciens ad illud, quod calefacit, & abscindens ad illud, quod abscinditur. Secundum aūt modum numeri nō habet actiones, nisi secundū modū dictū in alys. actiones enim, quæ nō sunt per motum, non habent. Et dicuntur relatiua illa, quæ sunt secundū tempus. Vt agens ad patiens: & F illud, quod aget, ad illud quod patietur. et sic dicitur pater est pater fily. pater etiā: quoddam enim est agens & patiēs et iam. Et etiā quoddam dicitur de eo, quod caret potentia. sicut illud, quod. non habet potentiā. & omnia, quæ dicuntur similia, sicut non terminatum. Omnia igitur relatiua, quæ dicuntur mō numeri & potētiæ, sunt relatiua, quia essentia eorum dicitur*

ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *ad aliquid, & non quia illud aliud dicitur ad illa. Mensuratum aũt, & intellectum, & scitum dicitur relatiuum, quia ad illud dicitur aliud aliquid. Intellectus enĩ significat habere intellectum. Et intellectus nõ est relatiuus ad illud, quod est intellectus. quoniam, si hoc dicatur, tunc idem dicetur bis, & similiter, si Visus est Visus ad aliquid, non est Visus illius, quod est. & si iste sermo est verus, sed dicitur re-*
H *spectu coloris, aut aliud aliquid tale. secundum hoc aũt idem dicetur bis, aut illud, cuius est Visus. Et relatiuorũ, quæ dicuntur per se, quædam dicuntur hoc modo, & quædã dicuntur quia sunt genera talia. sicut Medicina, quæ est relatiua, quia suum genus, quod est scientia, existimatur esse relatiuum, & et omnia, quæ sunt in eis. Et dicitur relatiuum, sicut æqualitas, quia*
I *æquale, & consimilia propter similitudinẽ. Et relatiuorum est quod dicitur modo accidentali. sicut homo, qui est relatiuus, quia accidit ei esse duplum alicuius. & hoc est relatiuorum. & similiter album accidit eidem vt sit duplum, & album etiam.*

20 Idest, q̃ vna specierũ relationis terminatæ est sicut duplũ & dimidium, & oẽs, qui multiplicãtur per numerũ ad numerũ productũ, cum numerus producẽs fit multiplex ad illos duos numeros ductos vnũ in alterum fm vnitates vtriusq; eorũ. K D.d. quod multiplicat multotiens, est, &c.i. q̃ relatio numerorũ multiplicatorum est relatio terminata: & relatio numeri superioris ad magis superius est relatio nõ terminata, sicut relatio pauci ad multũ. D.d. Et quoddam sicut calefaciens, &c. i. & quoddam relatiuorũ est in potẽtijs actiuis & passiuis, sicut calefaciens. nõ enim acquirit hanc dispõnẽ nisi in respectu illius, quod calefacit. & fit abscindens ad abscissum, & vlt agens ad patiens, & d. sicut mensura ad mensuratum, &c. Et, cũm dixit istos tres modos relatiuorum, dicit. L Primum aũt relatiuorum, &c. i. & relatiuorum existentiũ in numeris quędã sunt, quibus relatio est terminata. v.g. q̃ duplũ est duplum dimidij, & q̃ duo est duplũ vnius, & tripla triplum vnius. & fit alij modi numerorum attributorũ ad vnum & hoc intẽdebat, cũm d. & p illud refertur ad illa, aut ad vnũ. qm̃ relatio terminata est, sicut diximus esse duo, tria, quatuor, quinq;. oĩa enim ista sunt multiplicatiua vnius, multiplicatione terminata. Deinde dedit exemplum de nõ terminato, & d. numerus aũt multiplex, &c. i. & intẽdit q̃, M cũm aliquis dixerit, iste numerus est multiplex, hoc nõ dicet in respectu alicuius numeri terminati, nisi determinet multiplicationẽ. v.g. vt dicat quadruplũ aut sexcuplum. D.d. & istud determinatũ ex simplicibus est ante duplũ, i. q̃ numerus terminatus, qui est dimidiũ, est ante duplũ in ordine numerorũ, & vterq; est terminatus. D.d. multiplex autẽ superpartiens non est terminatum. & intẽdit nisi numeretur numerus multiplicis, & numer⁹ suppartiẽtis

D.d.

A D.d. totum enim & dimidiũ, &c i. proportio. n. & dimidium, &c. i, proportio. n. totius ad totũ & dimidiũ est proportio terminata: & fit talis numerus ad talem numerum. D.d. totũ aũt & pars, &c. i. proportio. n. totius ad partem, & illius partis ad magis diminutum non est proportio terminata, sicut dicimus, iste numerus est multiplex ad vnum sine determinatione. D.d. superius autẽ, &c. i. dicere aũt, q̃ iste est superior isto, & iste superior alio, est proportio nõ terminata. quia isti excedũt se fm numeros & non æquales: & il
B lud est terminatum ex eis, quia succedit p numeros æquales: isti autem possunt excedere se fm nũeros æquales & non æquales. D.d Omnia igit̃ ista relatiua, &c. i. omnia igit ista relatiua, q̃ numeri vn⁹ sunt relatiua, aut quia sunt ipsius numeri, aut qa sunt in accidentibus numeri, & accidentia numeri sunt min⁹ & plus, & addens & diminuẽs, & æquale & inæquale, & similia. D.d. Et dicitur ẽt alio modo, &c. i. & dicunt̃ etiam relatiua alio modo de æquali in quãtitate, & simili in qualitate, & de eo
C dem in substãtia. D.d. omnia. n. ista &c. i. & proprium est istis tribus generibus relatiuorum, quia proportio in eis est eadem in vtroq; extremo. similium. n. vtrunq; est simile alij, & sifr æqualia. & hoc intẽdebat, cũm d. quia conueniunt in aliquo, econtra in alijs speciebus relationis.

D.d. Et vnum est principium numerorum, &c. i. & vnum, fm q̃ est principium numerorum, & mensura eorum, concluditur etiam in relatiuis, quæ sunt in numero. D.d. omnia igitur, &c. i. quia eorum est quædam, cuius ratio est terminata, & quædam cuius est opposita, & q̃- D dam cuius est cõis in vnitate, & quędam in accidentibus numerorum, & quædam est in substantia numerorum. D.d. Actiua aũt, & passiua, Expõ secũ di modi. &c. i. relatiua autem, collocata in genere actionis & passionis, sunt relatiua per potentias existentes in eis. & intendit, q̃ non sunt sicut numer⁹. in numero. n. non est actio neq; passio. & ideo d. Secundum aũt modũ In numero ñ est actio, neq; passio. Vi de. 4. Phy. 74. numeri non habent actiones, &c. i. relatiua autem, q̃ sunt in numeris, non habẽt actiones, neq; passiones, & accidentia existentia in rebus mobilibus. D.d. Et dicuntur relatiua, E &c. i. & relatiuorum quædam sunt, q̃ non sunt relatiua nisi in terminatis tẽporibus, sicut res actiuæ, & passiuæ, q̃ appropriantur temporibus terminatis, sicut quod agit ĩ aliquo tempore, & non agit in alio: & sicut agit quod est ĩ præterito, & agit qd est in præsenti. D.d. & sic dr̃ pr̃, &c. 1. quia pater & filius sunt de genere agentis & patientis, in quo non inuenitur actio & passio nisi in tempore terminato. vir. n. & mulier nõ generant in qualibet ætate, sed in tẽ poribus vitę determinatis. D.d. Oĩa igitur relatiua, &c. i. omnia igit̃ re- F latiua, q̃ sunt in numeris, & potẽtijs, sunt relatiua, quia essentia vtriusq; eorum collocatur in relatione eodem ordine, non quia alterũ intrat in relationem per se, & alterum nõ in relatione per se: sed qm̃ alterum accidit ei, s. illud, quod est relatiuũ per se, & accidens alterius, pp quod Expõ tertij modi. fuit relatiuum. D.d. Mensuratũ autem, & intellectum, &c. i. quod autẽ est de modo relatiuorum, sicut intellectum & scitum, sensatum dicit̃ esse relatiuum, quia illud, quod est

Universidad de Deusto
Biblioteca

G relatiuum per suam substãtiam, accidit ei, s. intellectus, qui est ī sua substantia relatiuus, cùm accidit ei qd fuit relatiuum intellecti, accidit intellecto, quod fuit relatiuum: nō qa relatio est in substantia intellecti, sicut est in substantia intellectus, sed quia relatio accidit ei. hoc igitur intendit, cùm d. talia esse relatiua, s. qa

Relatio ẽ duob⁹mo dis. aliud relatiuum p suam substantiã prædicatur de illis. Et quasi d. qa relatio est duobus modis, s. aut relatio in substantia vtriusq; relatiui, aut relatio in substantia alterius tm̃, & in

H altero propter istud. Et, cùm induxit hos duos modos relationis, īcœpit declarare naturam secundi modi, & d. Intellectus. n. significat, &c i. & intellectus non refertur ad intelligentem, sed ad intellectũ. qm̃, si ita esset, tunc intellectus constitueretur per intelligentem. sed vī esse econuerso: ex quo consequeret̃ q̃ illud, quod constituitur p aliquid, constituat illud, s. quia contingit vt cã constitueret̃ per causatum. & sic idē eẽt in respectu eiusdem causa & causatum insimul & hoc intẽdebat, cum d. tunc idem diceẽ bis, & tunc idem

I erit cã & causatum eiusdem. D.d. & sifr si visus, &c. i. v.g. qm̃, si visus fuerit relatiuus ad visum, videns non est relatiuus ad visum. D.d. & si iste sermo, &c. i. & si sermo dicens, q̃ visus non est relatiuus ad visum, sic visus erit relatiuus ad aliud, aut ad colorẽ, aut ad aliquid simile. D.d. fm autem hoc idem dicetur bis. s. si autem posuerimus visum esse fm relationem ad visum, continget idē esse duo opposita fm causam & causatũ,

Modi impropri. i. si posuerimus, q̃ visus non est visus, nisi per visum, non per rẽ visam. D.d. Et relatiuorum, quæ dr̃ p se, &c. i. & relatiuorum, q̃ dr̃ p se, quædam sunt hmõi, & quædam existimant̃ collocari in eis, quia genus collocatur ī eis. v.g. Medicina, q̃ existimatur esse huius speciei relatiuorũ, quia suum genus est huius speciei, s. scīa. & existimatur q̃ illud, cuius genus est relatiuum, est etiam relatiuũ. Sed ista existimatio accidit fm hoc, q̃ scīa est modi relatiuorum, q̃ referuntur adinuicem, propter hoc, q̃ conueniunt in eodem, sicut equale & simile: æqualia. n. sunt relatiua, quia conueniunt in eodem. & quia existimatur q̃ scientia est hmõi, qa est idem, in quo conueniunt scies & scitum, continget vt Medicus sit ex hoc modo relatiuorum. Et intendebat per hoc declarar causam, ꝓpter quam accidit q̃ aliquod genus sit relatiuum, & sua species non sit relatiua. & causa in hoc est, q̃ non est genus in rei veritate. scientia. n. nō est genus Medicinæ in rei veritate, nisi scientia diceretur fm relationem ad sciẽtem, & Medicina ad Medicum. tunc enim scientia esset genus Medicinæ, & sciens genus Medici. D.d. Et relatiuorum est, quod dicitur modo accidentali, &c. i. q̃ quando homini accidit vt sit duplum ad aliq̃d, accidit ei vt sit relatiuum, sicut accidit ei vt sit album. homo enim secũdum quòd homo non est duplum, neque album.

De l'perfecto. Cap. 16.

PErfectum dicitur vno quidẽ modo, extra quod non est vllam accipere partem. vtputa tẽpus ipsum, vnius cuiusq; perfectum est, extra q̃ non est vllum accipere tempus, quod pars huius temporis sit. Et

A Et quod secundum virtutem, et quod est eius, quod bene, nō habens excessum ad genus. vt perfectus musicus, & perfectus tibicen, cum secundum proprię virtutis speciem in nullo deficiant. Ita etiam in malis transferentes dicimus calumniatorem perfectum, & furem perfectum, quoniam etiam bonos eos appellamus, vtputa furem bonum, & calumniatorem bonum. Virtus quoq; quædã perfectio est. vnũquodq; nanq; tunc perfectũ est, cunctaq; substantia tunc perfecta, cùm secundum speciem propriæ virtutis nulla desit particula magnitudinis naturalis. Item quibus finis studiosus est, ea perfecta dicuntur. etenim secũdum quod habent finem, perfecta dicũtur. Quare cùm finis vltimorum quippiã est, ad praua quoque transferentes, dicimus perfecte interemptum esse, & perfecte corruptum esse, cùm nil corruptionis, aut mali desit, sed in

C vltimo sit. ꝓpter quod & mors metaphorice dicitur finis, quoniam vltima. finis autem & qũ cuius gratia, vltimum. Quæcũque igitur per se perfecta dicuntur, toties dicuntur. Quædam, eò q̃ fm bene in nullo deficiũt, nec habent in aliquo genere excessum, nec ẽ quicq̃ extra. Quædam, eò q̃ omnino in vnoquoque genere excessum nō habẽt, nec quicq̃ est extra. Cætera vero iam fm ipsa, eò q̃ aut tale faciunt, aut habent, aut conueniũt, aut tali aut aliquo alió modo ad ea, quæ primo dicta sunt, perfecta dicuntur. D

Perfectum dicitur vno modo illud, quod impossibile est habere alĩ quam partem omnino extra illud. sicut tempus. tempus enim perfectum cuiuslibet rei est illud, quod impossibile est vt extra illud sit aliquod tẽpus, quod sit pars istius temporis. Et similiter illud, quod habet studiositatem, & quod dicitur modo bonitatis, quando nullam habet dignitatem super genus. sicut dicitur medicus perfectus, & musicus perfectus, cum non habuerint diminutionem in modo studiositatis propriæ. Et secundum hunc modum dicimus in rebus turpibus secundum transumptionem sermonis. dicimus enim mendacem perfectum, & latronem perfectum, quia vocamus eos nomine bonitatis. & etiam sicut dicimus quòd iste est bonus latro, & bonus mẽdax. Vnumquodque igitur omnium rerum perfectarum, & omnes substantiæ dicuntur perfecta, quando non diminutur in modo studiositatis suæ aliqua pars omnino. Et etiam dicuntur perfecta illa, quæ habent perfectionem nobilem. sunt enim perfecta per suam perfectionem. Perfectio igitur est aliquis finis per suam transumptionem a rebus malis, E F

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *& dicitur quòd aliquis corrumpitur perfecta corruptione, et destruitur perfecta destructione, quando de corruptione nihil diminuitur, sed est valde malum. & ideo dicitur corruptio modo trāsumptionis perfectio, quia vtraq; est finis. perfectio igitur, et illud, propter quod fit aliquid, sunt fines. Et quæ dicuntur perfecta per se secundum hos modos dicuntur. Quædam, quia nō*
H *diminuitur aliquid ab eis de bonitate, neq; in eis est magis etiam, et nihil inuenitur extra illa. Et quædam modo vniuersali, ita quod in eis non est nobilitas in vnoquoque generū, & quibus nihil est extra. Alij autem modi secundum hunc modum, aut quia agunt aliquid tale, aut quia habent, aut quia æquabuntur, aut quia dicuntur aliqua alia proportione, quæ attribuitur ad illa, quæ dicuntur perfecta primo modo.*

I

21 Primus modus. Idest, Perfectū dr̄ multis modis, quorū vnus est, illa, quorū nulla ps sua diminuit, sed est totū. totū. n. est illud, cuius nulla pars inuenit extra, & qd̄ non est totū, est illud, cui⁹ aliqua pars est extra illud. D. dedit exēplum de reb⁹, q̄ dr̄ pfectæ hoc modo, &d. sicut tps, &c.i. sicut tempora pmanentiæ entium naturalium, q̄ dr̄ mensuræ essentię vitæ. tēpus. n. vitæ pfectum in vnoquoq; ente est illud, extra qd̄ non inuenit tempus, qd̄ sit pars illius epis. Et fm hūc modum dr̄ mundus esse pfectus. & fm hunc modū dr̄ hō perfectus, qñ nullum mēbrum est extra illum, i. qñ non habuerit aliquod membrū diminutum. & fm hunc modū dr̄ corpus esse pfectum, quia nulla dimensio inuenit extra illud, s. dimensio quarta, & vlr dimensio illa est perfectio fm quantitatem. D. induxit perfectionem ēt fm qualitatem, Et d. & fisr illud, quod hēt studiositatē, &c.i. & dr̄ etiam perfectum fm qualitatem, qñ nihil diminuitur a eo in modo studiositatis suæ: & qñ nihil inuenitur dignius eo in suo genere. medicus. n. perfectus est ille, a quo nihil diminuit ex eis, quæ pertinent ad actionē medicinæ, & quo nullus medicus est perfectior. D.d. Et fm hunc modum dicimus in rebus turpibus. i. & hoc modo sonat hoc nomen perfectum in rebus peiuis fm transumptionem. sicut dicimus iste est mendax perfectus, cum fuerit in summo mendacij. & iste latro perfectus, cum fuerit in summo latrocinij. D.d quia vocamus eos, &c.i. & hoc nomen perfectio transumptum est ad istos, quia hoc nomen bonitas trāsumit ad eos: ergo magis transumitur ad eos hoc nomen perfectio. Et cùm induxit hæc duo genera perfectionis, dixit: Voū quodq; igitur omnium rerum perfecturum, &c.i. oē igitur, quod perfectum dr̄ in substātia, dr̄ perfectū, qñ nihil diminuit in sua studiositate propria & in suis partibus naturalibus. perfectio. n. substantiæ prouenit ex perfectione in magnitudine & in qualitate. D. induxit alium modum perfectionis, & d. Et ēt dr̄ perfecta, &c.i. & dr̄ omne perfectum habens finem studiosum. illa. n. dicuntur perfecta, q̄ habent finem, perfectum quo-

A ctum. D.d Perfectio igitur est aliqs finis, &c.i. & quia perfectio est finis, & finis est pfectus, ideo vtr̄ trāsumptione in rebus, q̄ sunt valde prauę. & sic dr̄, iste destruit destructione pfecta, qñ venerit ad finē destructionis. D.d. & ideo dr̄ corruptio, &c.i. & hoc modo dr̄ corruptio, q̄ est cōtrarię generationi pfecta transumptione, quia vtraq; est finis. D.d. pfectio igit, illud, pp quod, &c.i. pfectio igit alicuius, & illud, pp quod aliqd fit, vtrunq; est finis: & ideo dr̄ de eis hoc nomen perfectio. D.d. Et quæ dr̄ perfecta per se, &c.i. illa igitur,
B q̄ dr̄ perfecta per se, sunt à quibus nihil diminuitur in bonitate, & quibus nihil est nobilius in illo genere, sed sunt in summo nobilitatis per se. Et dixit hoc, quia ista sunt perfecta in qualitate, & quātitate primo, & essentialiter. D.d. & quædam modo vniuersali, &c.i. definitio eorum vniuersaliter est talis. perfecta sunt illa, quorum nihil inuenitur in eis, per quod dicuntur imperfecta ī eis, aut extrinsecum. & ista est dispositio primi principij, s. Dei. Et forte intelligit per hoc, quod dixit, & quibus nihil est extra, i. & à quibus ni-
C hil diminuitur ex eis, quæ sunt. Et hoc potest intelligi per hoc, quod dixit, ita q̄ in eis non est nobilitas in vnoquoq; generum, i. quādo de eis non diminuitur nobilitas ex eo, quod inuenitur in vnoquoq; generum. D.d. Alij autē modi, &c.i. alij autem, de quibus hoc nomen perfectio dicitur, dicuntur perfecta, aut quia agunt illa, quæ sunt perfecta p se, aut quia in eis est aliquid istorū perfectorum, aut quia assimilantur eis, aut quia attribuuntur eis aliquo modo attributionis.

De Termino. Cap. 17. D

*Extremū

TErminus dicit̄, quod vltimū cuiusq; est, extra qd̄ nihil est accipere primū, & intra quod omnia primum. Et quod magnitudinis forma, aut magnitudinem habētis. Et cuiusq; finis. tale vero est, ad qd̄ motus & act⁹, & nō à quo, qñq; autem ambo, & à quo, & ad qd̄. Et cuius cā. Et substantia vniuscuiusq;, ac quod quid erat esse vnicuiq;. cognitionis. n. hoc terminus est. q̄ si cognitionis, rei E
quoq; est. Quare patet q̄ quoties dicitur principium, toties etiā terminus, & adhuc amplius. principium namq; termin⁹ quidam: sed non omnis terminus principium.

Dicitur finis illud, quod est vltimum vniuscuiusq; rerū, & à quo nihil extra inuenitur vt sit primū & quod est primum, & oēs partes eius sunt intra. Et quod est forma magnitudinis, aut habens magnitudinem. Et complementum cuiuslibet rei. & sicut illud, ad quod est motus, & non illud, ex quo est motus. Et forte vtrunq;, & illud ex quo, & illud ad quod. Et etiam illud, propter quod. Et substantia vniuscuiusque rerum, & etiam quod significat essentiam cuiuslibet. hæc enim est finis cognitionis. & quod est cognitionis, est etiam rei. Declaratum est igitur, quòd se
F
cundum numerum modorum prin

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *cipy dicitur etiam finis, & magis etiam. principium enim est aliquis finis: & hoc in vtroq; non dicitur semper omnibus modis.*

22 Idest, finis autē dicit multis mo-
1. Cœl. 18. dis. dicitur. n. finis de vltimo magnitudinis. v. g. q; superficies sunt vltima corporis, & lineæ sunt vltima superficierum, & puncta sunt fines linearum. D.d. & à quo nihil extra inuenitur, i. & dicitur primum de illo, extra quod nihil est, ita q; sit primū rei collatæ in eo. sicut dicimus q; or

H bis, & omnes partes ei⁹ sunt intra ipsum, & q; orbis stellatus est finis corporum, quæ sunt intra, q̄n extra ipsum nihil est. & similiter cutis aialis
2. de Aia. 37. & 38. 4 Phy. 14. cum partibus animalis. D.d. Et qd est forma, &c. i. & dicitur q; forma
2. Quod cōtinet cō positum. est finis eius quod est finis compositi ex subiecto & forma. sicut dicimus, q; forma hominis est finis suæ materiæ, & finis hominis, qui componitur ex materia & forma. D.d. Et complementum cuiuslibet rei, &c. i. & finis etiam dicitur de illo, ad quod cùm generata peruenerit, cessat motus generationis, non illud, à

I quo incœpit iste motus. D.d. & forte vtrunq;, &c. i. & forte hoc nomen finis dicitur de fine, & principio motus. D.d. Et etiam illud, propter qd, &c. & dicuntur finis, & causa propter quid. complementum. n. est finis illius, quod est ante complementum. Et dicitur finis etiam de quiditate & substantia rei, & de sermone, qui

Definitio est finis in cognitiōe. vide oppo. 1. de Aia 1. c. 11. vbi di significat substantiam vniuscuiusq; rei. Definitio. n. est finis in cognitione, & esse. quod. n. est finis in cognitione, est finis in esse. & hoc intēdebat, cùm dixit: & quod est cognitionis est etiam rei. Deinde d. Declaratum est igitur, &c. i. declaratū est igitur, q; fm numerum intentionū, de quibus dicitur principium, dicit etiam hoc nomen finis principium enim est aliquis finis. & cum hoc dicitur modo vniuersaliori eo, quod dicitur principium. D.d. & hoc in vtroq;, &c. & intendit, vt mihi videtur, q; vtrunq; istorum nominum non significat communiter omnes intentiones, de quibus dicitur, sed secundum mutationem.

De *Secundum quod.* Cap. 18.

SEcundū quod multipliciter dr̄. Vno modo, forma & substātia cuiusq; rei, vt fm quod bonus, ipsum bonū. Alio, in quo primo fieri aptum est, vt color i superficie. Quod igitur primo dictum est fm quod ipsa forma est. secundo vero, tanq; cuiusq; materia, & primum cuiusq; subiectum. Et oīno ipsum fm qd, toties dictum erit, quoties dicitur causa, fm quod enim venit, aut qua causa venit dicitur. & fm quod paralogizatum, siue syllogizatum est, & quæ syllogismi, siue paralogismi causa ē. Item fm quod dicitur, quod secundum positionem est. fm qd stetit, aut secūdum quod vadit. etenim hæc omnia positionem & locum significant. Quare & fm se multipliciter vt dicat necesse est. Vno nanque modo secūdum se est quod erat esse cuilibet. vt Callias, & quod quid erat esse Calliam. Alio vero, quę cunq; in eo quod quid est ipsum. vtputa Callias fm se animal est. in

A in ratione enī animal inest. Callias enim quoddam animal est. Item si in seipso primo suscepit, aut in aliquo sui. vtputa superficies alba secūdum se, & homo secundum se viuens. anima nanque pars quædam hominis est, in qua prima ipsum viuere est. Item cuius nō est aliqua alia cā. hominis nāq; multæ causę sūt, animal, bipes. attamen secundū se homo est homo. Item quæcūque soli, prout soli insunt. quare quod sep̄aratum est fm se est.

A. color albedo

B *Quod est per se dicitur multis modis. Vno modo dicitur forma & substantia cuiuslibet rei. sicut dicitur per se bonum illud, quod est bonum. Et alio modo illud, in quo est aliquid primo naturaliter, vt color i superficie. illud igitur, quod primo dicitur per se, est illud, quod dicitur per formam. & dicitur secundo modo materia, & subiectū cuiuslibet. Et vniuersaliter illud,*

C *quod est per se, & causa æqualia sunt in essentia. dicitur enim ad quam essentiam facit hoc. & dicitur quare fecit hoc. & etiam dicitur ad quam essentiam non concludit veram conclusionem, & dicitur quæ est causa veræ cōclusionis, aut non veræ. Et etiam dicitur per se illud, quod est situm per se, sicut stans, aut ambulans. omnia enim ista significant locum, aut situm. Et manifestum est igitur, quod illud, quod est per se, dicitur multis modis.* D

Primo enim dicitur per se illud, quod significat quiditatem cuiuslibet rei. sicut dicitur, quod Callias est per se. in sua definitione. n. est vivus, & Callias est aliquod vivum. Et etiā alio modo est, cum in aliquo apparuerit primo. sicut superficies, quæ est alba per se, & homo est vivus per se, quia anima est aliqua pars hominis, & in ea est vita propria. Et etiam illud, E *quod non habet aliam causam. causæ enim hominis sunt multæ, & vivus, & bipes. sed causa eius per se secundum quod est homo est homo. Et etiam quæ sunt eiusdem, s. humanitas. est enim humanitas sicut genera ns per se.*

Idest q; vnus modorū, fm quos dr̄ 23
aliquid esse per se, est forma & sub- Primus modus.
stantia. dicimus. n. q; aliquid existit per se. v. g. dicimus. n. q; aliquid est bonum per se, cùm fuerit bonum p suam formam, & per suam substantiam. D.d. Et alio mō, &c. i. & dicit F
alio modo, q; aliquid existit in aliquo p se, cùm fuerit ī eo sine medio. Secundus.
v. g. cùm diximus coloré existere in superficie per se, & in corpore non p se. in superficie. n. existit primo p se, Idē. 4. Ph. 14.
& secundo in corpore. D.d. Illud igitur, qd primo dr̄ p se, &c. i. illud igit̄, Dria primi a sēdo.
quod dr̄ per se, dicit̄ duobus modis: quorum vn⁹ est & primus illud, qd dicitur fm suam formam, & ali⁹ fm suam materiam, i. primum subiectū formæ cuiuslibet rei. sicut dicimus, q; scamnū est lignum per se,

G & idolum est p se æs, & hō est vinus p se,& vlr oē compositum est per se per suam materiam & formam . & omne,quod est ī aliquo p se, aut est per se per materiam eius,aut per formam,aut per vtrunq;. D.d. Et vniuersaliter illud,quod est p se, &c. i q; causæ sunt in re per se,& quę sunt in re per se sunt causæ : signant igit eandem naturā. v.g. quia dr ad cui⁹ essentiam fecit Polycletus hoc,sicut dicimus ad cuius cām fecit hoc. in vtroq;. n.loco q̄rit cā. & iste modus visus est ī Arabico mal⁹. D.d.aliud exemplum,& dixit: Et ēt dr,&c.i. & exemplum in vtendo essentia loco causæ,& cā loco essentiæ est,cùm q̄rit,quare iste syll⁹ non concludit veram conclusionem,aut ad cuius essentiam concludit veram conclusionem.hoc.n.idem est cū hoc, quod q̄ritur,qua de causa iste syllogism⁹ non concludit veram cōclusionem, aut concludit veram conclusionē.

Situs p se, quia q̄ in situ per se sunt.

D.d. Et ēt dr per se, &c.i. & dr per se omne,quod est in prædicamento situs. v g.ambulans & stans.dr.n.habere situm per se in loco D.d Manifestum est igitur, q̄ illud, quod p se est, dr multis mōdis. Vno.n.modo dr p se,quod significat quiditatē cuiuslibet rei.sicut dicimus, q̄ Callias est per se viuus.& vlr illud,quod est per se, dr multis modis: quorū vnus est illud,quod primo dixim⁹ , & est acceptus in sua substantia rei, ſ. aut genus,aut differentia,aut definitio, quæ fit ex ambobus. sicut dicimus, q̄ sermo est vnus per se,quia vnum accipitur ī sua definitione,& demōstrat suam quiditatem. D.d. Et etiā alio modo,&c.i.& dicitur per se etiā de prædicabilibus de subiecto propter naturam subiecti sine aliquo mediante.sicut dicimus, q̄ superficies est alba p se,i primo & sine medio corpus. n. non est album nisi p superficiem . & hoc est quod dixit: & homo,quia anima,&c. est exemplum huius,quod dixit: qm̄ in aliquo apparuerit sicut hoc, quod diximus. Et hoc quod dixit,sicut superficies,q̄ est alba, est exemplum huius,quod dixit,aut est in aliquo,&c. i. q̄ res habent causas,quæ dicuntur existere in illis reb⁹ per se, licet attribuantur eis pp alias causas.sicut dicimus, q̄ homo est viuus p se, quia est viuus propter animam,& est animatum per se,non propter aliud. Et similiter omne, quod existit in aliquo p se,aut existit in eo tanquā accidens,aut tanq̄ substātia:& vtrū que istorum,aut per medium , aut sine medio.substantia cum medio, aut per medium est, vt homo viu⁹: & accidens per medium, vt corpus coloratum:& substātia sine medio, vt rationale: & accidens sine medio, superficies colorata. D.d. Et etiam illud,quod nō hēt aliam cām , &c.i. & ēt dr aliquid existere p se illud, q̄ non hēt cām, pp quam existat, nisi p se si aliquid est tale.homo.n. & similia non existūt nisi p suas cās, q̄ habent multas cās. D. d. sed cā ei⁹ p se,&c.i.& quamuis existat homo p plures causas,tamen causa eius, qua existit per se,est humanitas. D.d. Et etiam quæ sunt ,&c.& vniuersaliter omne,quod existit in aliquo sm q̄ est,& illud in quo existit, sunt vnū essentialiter,non accidētaliter, sicut color in superficie. dr enim existere per se,sicut dicimus q̄ superficies est colorata. dicere autem q̄ homo est coloratus non dicitur ita, quòd sit ei per se.

Oīs cā per se. Vlr oē cōpositū p se ē per suā materiā , & per suā formā

Primo cœli. 91. & 100.

7. Meta. 21 & 43.

De p̄dicabilibus in hærentib⁹

De

A De dispositione. Cap. 19.

DIspositio dicit ordo partes habentis, aut secūdū locum, aut sm potentiā, aut sm formam . positionem.n. quandam esse oportet, sicut ipsum etiam dispositionis nomen significat.

Situs autem dicitur in habente partes secundum ordinem partium, aut secundum locum, aut secundum potentiam, aut secundum
B *formam. debet enim habere situm aliquem , sicut sonat hoc nomen situatum .*

14 Situs vt pars dispositionis dicitur ordo partium in habente partes.

Dixit: Situs inuenitur in omni habēte partes, aut per ordinem partiū in loco, & iste est situs, qui est p̄dicamentum . Aut per ordinationē partium rei adinuicem: & iste situs est vna differentiarum quanti, sm q̄ dictum est in prædicamentis, q̄ quantum aliud habet positionem, aliud non habet positionem , & q̄ partes rei distinguuntur ab inuicē: Aut sm formam. & hoc est in rebus
C compositis ex partibus diuersis sm formam, aut in magnitudine , sicut in magnitudine partium lineæ , & corporis. & vniuersaliter corporum consimilium partium. & istæ partes non sunt distinctæ in hac dispositio ne nisi potentia, actu autem non. Et ideo dixit, aut sm potentiam , aut secundum formam & quasi intendebat q̄ situs dicitur in habente partes secūdum ordinem partium, aut in loco, aut adinuicem . & hoc est, quando distinguuntur partes , aut secundum potentiam , aut secundū formam.

D De Habitu. Cap. 20.

HAbitus aūt dicitur vno modo, tanq̄ quidā habētis, & habiti actus, sicuti actio quædam aut motus . nam cùm hoc quidem efficit, illud vero fit, est media effectio. ita & habentis vestem & vestis habitæ est medius habitus. Hunc itaq; habitum, q̄ non contingit habere manifestum est. in infinitum enim progrederetur, si habiti esset habitum habere. Alio modo habitus dicitur dispositio, secūm quam bene vel male disponitur E dispositum, & aut secundum se, aut ad aliud. vt sanitas quidam habitus est. dispositio etenim talis est. Item habitus dicit, si particula talis dispositionis sit. qua re partium quoque virtus quidam habitus est.

Dispō dicitur vno mō, quasi alia qua actio eius, cuius ē, sicut aliqua ars aut motus. cum.n. aliquid agat & aliud patitur, passio e iter ea. & similiter inter vestiēs, & vestitū est dispō. Manifestū est. n. quòd F *ipossibile est, quòd ista dispō sit alterius. Et dicitur dispō alio mō secundū positionē, & est secundum quā positio rei aut ē bona , aut est mala, aut per se, aut ī respectu alicuius. vt sanitas. est .n. aliqua dispō quia talis secundū vnā dispōnem. Et dicitur ēt dispositio, cùm fuerit pars alicuius, quod dicitur secūdū positionem tali modo. & ideo bonitas partium est aliqua dispositio.*

Dispo-

G Dispositio dicitur multis modis. dicit enim de actione agentis alicuius in aliquo patiente, sicut aliqua ars, aut aliquis mor⁹. v.g. ꝙ cùm aliquid egerit in aliquid aliquâ actionem, & illud aliquid patiatur ab eo, illud, quod fit inter ea, dispositio dicit: sed in respectu agentis dr̃ actio, & in respectu patientis dr̃ passio.

25 Primus modus. Primo de Gene. 55.

Secundus. D. dedit exemplum, & dixit: & sist inter vestiens, &c. i. & dr̃ hoc etiam in dispositione, q̃ fit inter vestiẽs & vestitum, q̃ dr̃ vestio. D.d. Et dicit dispositio alio modo, &c. i. & dicit

H dispositio alio modo de illo, quod fit ex compositiõe, & est dispositio, ex qua compositio rei est aut bona, aut mala. sicut sanitas, quæ est dispositio istarum dispositionum. est. n. dispositio facta ex cõpositione mẽbrorum, & humorum. D.d. aut per se, &c. i. & dixit hoc, quia dispositiones, quæ sunt ex compositione partium rei, sunt bonæ aut malæ in se, aut respectu alterius dispositionis. vt sanitas Socratis in respectu sanitatis Platonis. Et vocauit compositionem positionem, quia compositio est in positione partium adinuicem.* D.d. Et dicitur etiam dispositio, &c. i. & dicitur dispositio de dispositione, qua potio totius aut partis est bona aut mala. & ideo bonitas partium in composito est aliqua dispositio. & intendit, ꝙ dispositio bona aut mala, aut erit ex positione omnium partium adinuicem, aut in vna parte respectu totius.

Sanitas est dispõ facta ex cõpõne mẽbrorũ, & humorũ. Idẽ. 7. ph. 17.

Cõpõ est positione partiũ ad

I inuicẽ. Vide de oppos. i. de Gene. & cõ. 81.

Vide cõtr. Zum.

*Tertius.

De Passione. Cap. 21.

PAssio dicitur vno quidẽ modo qualitas, secũdum quam alterari contingit, vt album & nigrum, dulce, & amarum, grauitas & leuitas, & K quæcunq; alia similia. Alio vero horum actiones, & iam alterationes. Item harum magis, q̃ noxiæ alterationes, & motus, & maxime quæ tristes & noxiæ sunt. Item calamitatũ & tristiũ magnitudines passiones dr̃.

Passio dicitur vno modo qualitas, qua possibile est transmutari album & nigrum, & dulce & amarum, & graue & leue, & alia. Et alio modo transmutationes, & actiones istorum. Et etiam dicitur magis speciorum nocentes transmutationes et motus, & maxime nocui, & maxime contristantes. Occasiones autem maxime delectabiles & contristabiles dicuntur passiones.

Passio dicitur vno modo de potentia, qua aliquid transmutatur de contrario in contrarium, vt de albedine in nigredinem, & de amaritudine in dulcedinem. Potentia enim qua aliqua transmutantur adinuicem, dicitur potentia passiua: & ista est materia passiui. sicut cùm aliqd transmutatur ad nigredinem de albedine, & de nigredine ad albedinẽ: & de dulcedine in amaritudinem, & de grauitate in leuitatem. D.d. Et alio modo, &c. i. & etiam dicuntur passiua ipsa accidentia, quæ recipit prima materia, s. caliditas & frigiditas. Deinde d. Et etiam dicitur magis, &c. i. & magis dicitur hoc nomen passio in istis modis in eis, quæ sunt nociua & contristantia animaliũ, aut delectabilia, s. tangibilia. &

16 Tertius modus.

M 2. Mod. Secundus modus.

Tertius modus

A & ideo dixit. Occasiones enim maxime, &c. idest, & ideo dicitur illud, quod accidit ex occasionibus maximis contristabilibus, & illud, quod accidit delectabilibus maximis in maiori parte passiones.

De Priuatione. Cap. 22.

PRiuatio dicit vno modo, si nõ habeat aliquid eorũ, quæ apta sunt haberi, etiã si ipsum nõ sit natura aptum habere. vt planta dicit oculis priuari. Alio mõ, si cum aut ipsum, aut genus eius aptũ habere sit,

B non habeat. vt puta aliter cęcus homo visu priuat, & aliter talpa: hęc quidem ſm gen⁹, ille vero ſm se. Itẽ si cùm aptum sit, & qñ sit aptũ habere, non habeat. cęcitas nanq; priuatio quædam est. cęcus aũt non ſm omnẽ ꝙtatem, sed si, in qua aptus est habere, non habet. Sisr si in quo, & secundum quod, & ad quod, & quemadmodũ natura aptus sit, non habeat. Item violenta cuiusq; ablatio priuatio dicit. Et quoties negationes ab IN, vel si

C mili negatione incipiẽtes dicuntur, toties ẽt priuationes dicent. Inęquale nanq; dicitur, eò ꝙ nõ habeat æqualitatẽ, aptũ existẽs habere. inuisibile vero, eò ꝙ nõ habeat omnino colorẽ, & quod exigue, & impes, eò ꝙ & non habeat omnino pedes, & quod debiles. Item cùm parum quid habeat. vt cùm dicimus ẽxoſsem, hoc autem est, eò ꝙ exile quiddam habet. Itẽ, cùm nõ facile, aut non bene. vt insecabile, non solum eò ꝙ non secetur, sed D etiam eò ꝙ non facile, nec bene. Item, cùm omnino non habeat. cęcus nanq; dicit non qui vnoculus est, sed qui vtriusq; oculi visu caret. Quare non oĩs, bon⁹ vel malus, aut iustus vel iniustus, sed ẽt intermedium est.

Priuatio dicitur vno modo, cũ aliquid non habuerit illud, in cuius natura est esse in aliquo, licet ipsum non habeat illam naturam. v.g. quoniam dicitur, quod plantæ E carent sensu. Et alio modo, cũ non habuerit illud, quod debet habere per suã naturã. vt homo cæcus. modus enim carẽdi visu in hoĩe alius est à modo carendi visu in talpa. hæc enim est priuatio secundũ genus, hoc aũt per se. Et etiam, cum hoc fuerit in sua natura, & in tempore in quo debet habere, aut non habere. cæcitas enim est aliqua priuatio. cæcus enim non est in omni, sed in tẽpore, in quo debet habere F *visum. Et similiter si fuerit per se, aut refertur ad aliquid. Et etiã abstractio, quæ fit violente in vna quaq; rerũ, dicitur priuatio. Secundum igitur numerum modorum, qui fuerint per negationem, erit numerus modorum priuationis ẽt. Dicitur enim non æquale illud, in cuius natura non est. & dicitur non visibile, quod non habet colorẽ omnino. & dicitur non habens*

pedem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *pedem, qui non habet pedem oīno, & quia est claudum, & etiā quia parum ambulat, sicut dicitur non habere potentiam illud, quod est debile. Et etiam illud, quod non est facile, aut illud, quod non est aptabile, vt non abscindibile. non enim dicitur illud, quod omnino non abscinditur, sed illud, quod non facile abscinditur, aut illud, quod nō bene abscinditur. Et etia illud, quod non habet omnino. nō enim dicitur*

H *cæcus, qui habet vnū oculum, sed illud, quod non habet visum in vtroq; oculo. Et ideo dicitur non oē, bonū aut malum, aut iustum aut iniustum, sed inter hæc.*

17 Idest. Priuatio dī multis modis. Dicit enim qñ aliquid caruerit aliquo, in cuius natura ē vt sit in alio, non in illo, neq; in suo genere. sicut dicit, q̄ plantæ carent aliquo, quod animalia habent naturā habendi, s. sensu. D.d. Et alio modo, &c.i. & videt aliquid carere hoc, qñ caret aliquo, quod innatū est inueniri ī sua

I specie. sicut cęcitas in hoīe. & hoc est illud, quod innatū est inueniri in aliquo p se, aut quod innatū est inueniri ī suo genere. sicut cęcitas talpę. est enim priuatio alicuius, quod innatū est inueniri in animali, quod ē genus talpæ. Et, quia aliquid carere illo, quod nāt debet habere, est duobus modis, s. aut in tpe, in quo natum est habere, aut in tpe, in quo non natū est habere, incœpit distinguere hoc, & d. Et ēt, cūm hoc fuerit, &c.i. & tali quid carere illo, quod naturaliter debet habere, aut est in tempore, in quo debet, aut in tpe, in quo non debet habere. v.g. quia cęcitas ē priuatio visus in animali, qđ naturaliter habet visum: sed non dī cęcum, nisi in tpe, in quo debet habere visum. v.g. q̄ catulus non dicit cęcus, qñ nascitur, licet non videat tunc. catulus autē, carens visu post hoc tempus, dicetur cęcus. D.d. Et sīr, &c.i. & hoc contingit in eo, qđ caret aliquo, quod innatū est inueniri in specie eius, aut in genere ei⁹, quod nō habet nām vt inueniatur in illo, fm quod illud, quod innatū est inueniri in genere alicuius, aut

L est innatum inueniri in aliquo tpe, aut in quolibet tempore. v.g. q̄ talpa caret illo, quod innatū est inueniri in canibus in aliquo tpe, & in hoīe in qualibet ætate. D.d. Et etiā abstractio, &c.i. & ēt dicit priuatio oē, quod caret aliquo, non tm̄ nāt, sed violenter. v.g. qñ lapis violenter nō mouet ad inferius. D.d. Secundum igit numerum modorū, &c.i. & numerus modorū priuationis inuenitur fm numerū modorum intentionum, quæ significant per nomina priuatiua, vel infinita. D.d.

M Dicit enim non æquale, &c. i. dicit enim non tale illud, quod caret aliquo, quod nō habet nāt. v.g. dicere, q̄ color est nō æqualis, quia non habet nām habendi æquale, aut priuationē æqualis. aut dicere non visibile, in eo quod nō habet colorem. quod enim caret colore non est natum videri, quemadmodū quod caret quantitate, nō est natū esse æquale, aut inæquale. D.d. & dī non habens pedē, &c.i. & priuatio eius, qđ debet nāt habere, inuenitur tribus modis, aut priuatio pura, sicut ī eo, quod non habet pedē oīno: & alius, sicut

Carere aliquo apto haberi est duobus modis.

A sicut in eo, qui habet pedem tortuosum, ita q̄ male ambulat: tertius, sicut dī in eo, quod habet pedem debilem. D.d. Et ēt illud, quod nō est facile, &c.i. sicut dicimus non abscindibile. non enim dī illud, quod non est impossē abscindi tm̄, sed ēt illud quod difficile abscinditur, aut illud quod male abscindit. D.d. Et etiā illud, quod non habet oīno, &c. i. & etiā priuatio non dī nisi de illo, qđ

B caret aliquo fm totum, non fm partem. non enim dī cæcus ille qui hēt vnum oculum. D.d. Et ideo nō dicitur, &c.i. & ideo priuatio, & habitus non dividunt verū & falsum in omnib⁹ rebus. falsant enim insimul in medijs. v.g. qñ nō omnis homo est aut malus aut bonus. hō* enim non ciuilis neq; dī bonus neq; malus, & similiter iustus aut iniustus.

Et quasi intendebat declarare causam in hoc, q̄ priuatio, & habitus dividunt verum & falsum in subiecto proprio. verbi gratia, q̄ iustitia & iniustitia dividūt verum vel falsum in homine ciuili.

De Habere. Cap. 23.

C HAbere multipliciter dī. Vno modo, cū quid fm suā naturam, aut suā inclinationē agat, quare dicit q̄ febris hominē habet, & tyrānī ciuitates, & induti vestē. Alio modo, in quo quid tanq̄ susceptiuo existit, vt æs habet statuę formam, & corpus ægritudinem. Alio modo, vt cōtinens ea, quæ tenūtur quiddam est, haberi ab eo dicit: vt vas habere humidū dicimus, & vrbē homines, & navem nautas. sic & totum partes habet. Itē quod prohibet aliqd D fm suam inclinationē moueri, aut agere, habere dī hoc ipsum. vt & columnæ imposita onera. & vt Poetæ Atlantē faciunt cœlum habere, tanquā, nisi ipse teneret, casurū super terrā, vt quidam Physiologorū tradit. Hoc aūt modo & continens dī, quæ continet habere, tanquā separaretur secūdum suam inclinationem vnumquodq̄. In aliquo ēt esse similiter & consequenter, sicuti habere dicitur.

E *Habitus dicitur multis modis. Vno modo dicitur quod pōt acquirere aliquid secūdum suā naturā, aut secūdum suum studiū. & ideo dicitur quòd homo habet castrū, et victores habent ciuitates, & vestientes habent vestimentū. Et alio modo, cū aliquid fuerit in aliquo simili recipiēti. vt cuprū, quod habet formā idoli, & corpus, quod habet infirmitatē. Et alio modo sicut contentū continens. cōtentum* F *enim dicitur habere cōtinens. sicut cyphus, qui dicitur habere aliquid humidū, & ciuitas habere hoīes, & nauis habere nautas. & secundum hunc modū dicitur totum habere partes. Et ēt dicitur habere illud, quod prohibet aliquid mouēri aut agere aliquid. sicut dicimus quòd domus habet res graues positas super se. et sicut versificatores dicunt, quòd cælū habet Atlantē*

astantē,

Universidad de Deusto Biblioteca

G *stantem, qui si non esset, cœlum caderet super terram, sicut dicunt quidam loquētes in Naturalibus. Et secundum hūc modum dicitur ēt continens cum rebus, quas cōtinet, quod habet illas, quas vnaquæque earū esset separata ab alia. Et species, quæ dicūtur in aliquo etiā, sunt similes speciebus habitus.*

28 Idest, Habitus dr̄ omne habēs potentiam acquirendi aliquid. dicitur enim, q̄ habet illud. sicut dicitur q̄ hō habet vel pecuniā, & habet ca-

H strum: & victores habent ciuitates, quas illi regunt possessorie, & hoc habere significat possessionem. D. d. Et alio mō, &c. i. & dicit' habitus de attributione formæ ad habēs formam, f recipiens illā. sicut dicimus q̄ cuprum habet formam idoli, & ferrum formam gladij, & corpus formā sanitatis. D. d. Et alio modo, sicut contentū continēs, &c. i. & iste sermo ita cecidit in libro. sed exemplū nō conuenit exemplificato. dicere. n. q̄ contentū habet continēs est sicut animal habere cutem, & arborem habere cortices & hoc est p-

I dicamentum habitus. cyphum autem habere aquam, & ciuitatem habere homines est econuerso, f quia continens habet contentum. & fm hūc modum dicitur, q̄ locus habet locatum: & hoc est in prædicamento vbi: & vniuersaliter respectus in hoc prædicamento est conuersus illi, qui est in prędicamento habitus. Et forte fecit hoc, quia illi duo modi sunt propinqui, & quasi ciusdem generis. Est. n. respectus cōparationis inter cōtinens & contentū. si igitur fuerit* cōparatio continentis ad

*a. l. respectus.

contentū, erit prędicamentū habitus: sed ecōuerso de vbi. Per primū igit' sermonē intendebat primū respectum, & per exemplū aliū respectum. & dicitur, q̄ multotiens vtr hoc Arist. D. d. Et ēt dr̄ habere, &c. i. & dicitur habere omne, qd̄ habet deferens. delatum. n. dicitur habere deferens, & qd̄ prohibet delatum à casu aut à motu sicut. dicit', q̄ domus habet tectum, & sicut dicitur, q̄ Versificatores dixerunt antiquitus cœlum habere angelum, qui defert cœlū. D. d. & fm hūc modū, &c. i. q̄ respectus inter ea inuenitur ex hoc, q̄ continens impedit contentū vt agat illud, qd̄ nāliter debet agere. sicut cyphus ne fluat. nisi igitur cōtentio esset, tunc separaretur vnum ab altero. D. d. Et spēs, q̄, &c. i. q̄ numerus respectuum, qui demōstrant p habere, sunt fm numerū respectuū, qui demōstrantur per hāc dictionē in. sed hic hæc præpositio, in, dignius dr̄ de respectu contenti ad cōtinēs, & recepto ad recipiens. & hoc verbū habere dignius dicitur de respectu continentis ad contentum, & possidentis ad possessum.

K

M

De Ex Aliquo. Cap. 24.

EX aliquo eē vno modo dicit̄ ex quo, vt ex materia est, et hoc dupliciter, aut fm primum genus, aut fm vltimam speciem. vt puta omnia liquabilia quodam modo quidē ex aqua sunt, quodam mō vero ex ære statua est. Vno modo dicitur ex primo mouente principio. vt ex quo pugna? ex cōuicio. quia hoc pugnæ principium. Vno modo ex composito ex materia, & forma. sicuti ex toto

A toto ptes, & versus ex Iliade, & lapides ex domo. finis nanq̄ est forma: perfectum vero, quod habet finem. Quædā vero tanquam ex parte forma. vt hō ex bipede, & syllaba ex elemento. aliter nanq̄ hoc, atq̄ statua ex ære. ex sensibili nanq̄ materia composita substantia est. forma quoq̄ ex materia. Quædā itaq̄ ita dicuntur. quædam, siquis horum modorum fm aliquam partem sit. vt ex patre & matre

B proles, & ex terra plantæ, quia ex aliqua eorum parte. Vno modo, post qd̄ tpe. vt ex die nox, & ex sereno tempestas. qm̄ hoc post illud. Horum autem quædam, eò q̄ habent mutuam trās mutationem, ita dr̄, sicuti & q̄ nūne dicta sunt. quædam, eò q̄ solum fm tempus consequent. vt ex ęquinoctio facta est nauigatio, qm̄ post æquinoctium facta ē. & ex Bacchanalibus Thargelia, quia post Bacchanalia.

Thargelia sic in hoc loco Apol. ut.

Ex aliquo dicitur vno modo, si

C *cut dicitur aliquid eē ex materia. & hoc dicitur duobus modis, aut secundum primū genus, aut secundum vltimam formam. sicut forte dicitur, quod omnia liquabilia sunt ex aqua, et forte dicitur sicut idolum est ex cupro. hoc. n. est mixtum contrarietatis. Et alio modo illud, quod est compositum ex materia & forma. vt partes ex toto, aut metrum carminis, sicut metrū versuū, qui dicuntur Iliades, &*

D *sicut lapides ex domo. forma. n. est complementum: & complementum est illud, quod habet complementum. Et quodam dicitur sicut forma ex parte, & sicut homo est ex bipede. et ēt alio modo, sicut idolum ex cupro, quia est ex materia sensibili, aut substantia sensibili. & etiam sicut forma, quæ est elementū formæ. Quædā igitur istorū dicuntur his modis. et qdam, quādo quædā partes istorū fuerint alt cui istarum specierum. vt filius ex*

E *patre et matre, & ex terra, et ex plantis. sunt. n. ex quibusdam partibus. Et alio modo, quæ sunt post in tempore. vt nox ex die, & pluuia ex sereno. sunt enim post illa. Et quædā istorum dicūtur hoc modo illa, quæ habent potentiā trāsmutari adinuicem, sicut ista modo dicta. & quædam, quæ sequuntur se adinuicem in tempore tantum. sicut dicimus, quòd ex meridie fit occasus Solis, i. post meridiē.*

F *et dicimus quòd ex motibus Dionysiis fiunt Dionisia.*

Cū aūt numerauit fm quot modos dr̄ habere, & in, vult modo numerare fm quot modos dicitur ex, & d. Ex aliquo dicitur, &c. i. aliqd eē ex aliquo dicitur multis modis. Dicitur. n. sicut dicitur aliquid esse ex sua materia, & ista est significatio famosior ex significationibus ex. D. d. & hoc dicitur duobus modis, i. ex materia, ex qua dicitur aliquid esse, forte est prima materia, quæ

19

Famosior ex significationibus ex, i. q̄ aliquid d. eē ex aliquo, tanq̄ ex mā.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G quæ est tanq̃ genus altissimũ. & forte est propinqua materia, quę est vltimã formã habens in generatiõe, ſ. quæ recipit vltimã formam. D d. exemplum vtriusq;, & d. sicut forte dicitur, &c.i. materia remota est sicut aqua in liquabilibus reb⁹, vt plũbo, cupro ferro. ista n. dicuntur esse ex aqua. Materia aũt ꝓpinqua est, vt idolum ex cupro. cuprum n. est illud, in quo existebat non esse contrariũ formæ idoli. & hoc intendebat, cùm d. hoc. n. est initium contrarietatis, &c.i. hoc. n. est primum

H subiectum recipiens formã idoli, & suam priuationem succesſiue. D. d. Et alio modo, &c.i. & dicit̃ ex, alio modo. sicut dicimus, ꝙ partes sunt ex toto, & vſr sicut dicimus, ꝙ manus est ex homine, & tale carmẽ ex tali metro. & ista sunt ptes fm quantitatẽ. istæ. n. partes sunt æquales toti in hoc, ꝙ vtrunq; cõponit̃ ex materia, ſ. partes & tot⁹. sicut dicimus lapides ex domo. D. d. forma. n. est complementum, &c.i. & dicit̃, ꝙ lapides sunt ex domo, quia forma domus est cõplementũ domus, & domus est completa per complementum qd habet, & partes domus sunt

I ex domo, i. ꝙ partes domus fiũt ex domo per dissolutionem. & domus ex suis partibus per compositionẽ, denudando à se suas formas, & recipiendo formã domus. D. d. Et qdam dicitur sicut forma ex parte, i. & quoddam dicitur econuerſo. ſ. totum ex parte, sicut homo ex bipede. D. d. & etiã alio modo, &c.i. ꝙ iste modus est generatio formæ ex materia, ſ. ꝙ hæc præpositio, ex, dicitur tribus modis, aut compositum ex materia & forma: aut partes ex toto: aut totum ex partibus: & secũdum hunc modum videt̃ quasi reiterare primam intentionẽ. Et forte intendit, ꝙ aliquid esse ex aliquo dicitur sic, ꝙ natura generati est nã illius, ex quo generatur. sicut dicimus, ꝙ idolum est ex cupro, i. ꝙ natura idoli est natura cupri. Deinde d. Quædam igitur istorum, &c.i. ꝙ quædam eorum, q̃ dicuntur esse ex aliquo, dicunt̃ duobus modis: quorum vnus est vt aliquid sit ex toto alicuius. sicut dicimus animal sanguineum esse ex carne. tota. n. caro concluditur in animali sanguineo. filium aũt esse ex patre & matre dicimus, quia ẽ pars eorũ. & similiter est ex terra, & ex plantis. & intendit per plantas nutrimẽtũ. D. d. Et alio modo, &c.i. & ista præpositione, ex, vtitur transumptiue in loco huius ꝓpositionis post. vt dicitur nox est ex die, non ita ꝙ dies sit materia noctis aut pars, sed quia nox est post diem. D. d. Et quædã istorũ dicuntur hoc modo, &c.i. & oẽs intentiones, quæ significantur per hanc ꝓpositionẽ ex, cõcludunt̃ duobus modis. quorũ vn⁹ est in q̃buslibet duobus, quorũ alterũ trãsmutat̃ in alterũ. transmutatũ. n. dr̃ eẽ ex eodẽ, de quo trãsmutat̃. Mã igit̃ transmutat̃ ad cõpositũ & ad formã, & cõpositũ ẽt trãsmutat̃ ad mãm, & totũ transmutat̃ ad ptes apd suã corruptionẽ & generationẽ partiũ, & ptes transmutant̃ ad totũ apud generationẽ totius. Tẽp⁹ aũt dr̃ succesſiue. res ãt. q̃ sequunt̃ se adiuicẽ, dũr eẽ ex se ad inuicẽ sed ista ꝓpositio, ex, signãt in hoc loco idẽ, qd signãt post. D. d. & dicim⁹ ꝙ ex motib⁹, &c.i. ꝙ post motus alicui⁹ fuit q. dã, aut mouebat. & fm hunc modũ dicimus ꝙ motum est ex eo, ex quo est, & ad quod est.

De Parte.

A De Parte. Cap. 25.

PArs dicitur vno quidem modo, in quod quoquo modo quãtum diuidi potest ſemper enim quod à quanto, prout quantũ, aufertur, pars illius dicitur. vt duo pars trium quodam modo dicitur. Alio modo, ex his ea duntaxat, quæ metiuntur. quare duo quodam modo quidem sunt pars triũ, quodam modo vero non. Itẽ in quæ forma absq; quanto diuidi põt,

B hæ quoq; partes eius dicuntur. quare ſpecies generis aiunt partes esſe. Item in quæ aliquid diuiditur, aut ex quibus totũ cõponitur, aut ipſa forma, aut qd formã hẽt. vt ſphæræ æneæ, aut ænei cubi & ipſum æs pars. hoc autem est materia, ĩ qua forma, & angulus pars. Item quæ in ratione vnumquodq; ſignificante sunt, hæc quoq; pars toti⁹ sunt. quare genus pars etiam ſpẽi dr̃. aliter vero ſpecies generis ꝓs ẽ.

Pars dicitur vno modo, in quo

C *poſſibile est quantitatẽ diuidi quo quo modo. quod autem diminuitur ex quantitate, ſecundum quod est quantitas, ſemper dicitur pars illius, ex quo diminuitur. ſicut dicitur quod duo ſunt pars trium quoquo modo. Et alio modo dicitur illud, quod numerat iſta tantum. & ideo forte dicitur quod duo ſunt pars trium, & forte non. Et etiam illud, in quo poſſibile est formam diuidi abſque quãtitate, dicuntur etiam partes. & ideo dixerunt* D *quod formæ ſunt partes generis. Et etiam illa, in quæ diuiditur aliquid, ex quibus componitur totum aut forma, aut habens formam. ſicut ſphæra cupri. cuprum enim est pars illius. & hæc est materia, in qua forma est. & angulus etiam est pars. Et etiam illa, quæ ſunt in definitione, quæ ſignificant vnamquamq; rerum, ſunt etiam partes totius. & ideo dicitur quod genus est pars formæ.*

Idest, ꝙ pars dicit̃ multis modis. E

Vno modo illud, in quod diuiditur quantitas, secũdum ꝙ est quantitas aliquo modo diuiſionis. illud enim quod cum diuiditur à quantitate, diminuitur quantitas, fm ꝙ est quãtitas, dicitur pars illius. Et d. quoquo modo, præseruando se à parte mensurante. Dicitur enim, ꝙ duo sunt pars trium, & tria pars quatuor, & nullum istorum mensurat totum. D. d. Et alio modo dr̃ illud, quod numerat, &c.i. & dicitur pars alio modo illud istorũ, quod numerat, aut mensurat illud, cuius est pars. & ideo forte dicitur, ꝙ duo sunt pars triũ, F & forte non, cùm non numeret tria. Pars igitur fm quantitatem alia est mensurans, alia non. & Geometræ vtuntur hoc nomine pars de parte mensurante. D. iduxit tertium modum, & dixit. Et etiam illud, in qd poſſibile est formam diuidi, &c.i. & dicitur pars etiam illud, in quod diuiditur forma, ſecundum ꝙ est forma. & ista diuiſio est ſecũdum qualitatem non ſecundum quantitatẽ: & est formarum compoſitarũ, quæ

Idẽ supra. 18. &c.i. ph. 15.

Secundus.

Pars quantitatiuaduplex est. Tertius

Universidad de Deusto
Biblioteca

G diuiduntur in formas. vt formatũ, q̃ sunt genera, q̃ diuidunt̃ ī formas, q̃ etiam sunt differentiæ illorũ generum. D.d. Et ẽt illa, in quæ diuiditur aliquid, i. & dr̃ partes illæ, in q̃ diuidũtur composita ex materia & forma, ſ. materia & forma. dr̃. n. q̃ ſphæra cupri diuiditur in cuprum & in ſphæricitatẽ. & hoc eſt aliud à primo. in primo. n. diuidit̃ forma ī formam, vt ſpẽs in gen⁹: hic autem aliquid diuiditur in formam & materiã. D.d. & hæc eſt materia, ī qua eſt forma. i. q̃ diuiſio alicuius ī materiam & formam eſt alio modo à diuiſione ſpeciei in formam cõem & propriam. D.d. & angulus ẽt eſt pars. Poteſt autem intelligi ſic: & angulus ẽt eſt pars figuræ duobus his modis, quantitate, ſ. & qualitate. Vel ſic: ẽt angulus diuiditur in angulos. diuiſio enim anguli in angulos eſt ſm quantitatem & qualitatẽ. & ideo dubitauerunt quidam, in quo genere magnitudinis continetur angulus, adeo q̃ quidam eorũ fecerunt illum quartum genus, & dixerunt genera magnitudinũ eſſe quatuor, corpus, ſuperficiem, lineam, & ſolidum. D. induxit quintum modum partiendi, & d. Et etiam illa, q̃ ſunt in definitione, &c. i. & ẽt illa, ex quibus componuntur definitiones ſignificantes quiditatẽ cuiuslibet rei, dr̃ ẽt partes definiti & definitionis. & ideo genus dr̃ pars formæ. & ideo dicimus, q̃ genus eſt pars formarũ ſpecierũ. forma. n. ſpeciei diuiditur in genus & differentiam. Hic autẽ eſt modus quintus, quia forma, ſm q̃ eſt genus & differentia, differt à formis, ſm q̃ ſunt formæ. illas. n. eẽ genus, aut differentiam eſt accidẽs, quod accidit eis.

Quartus.

Quintus. I

Formæ, vt ſunt gña & dſiæ, dſſ ſunt a ſe ipſis, vt aũt formæ tñ illas. n. eſſe genus, aut diam accidit eis.

Vide. 7. Me. cõ. 46

De Toto. Cap. 26.

TOtum dicitur, cui⁹ nulla pars eorum abeſt, ex quib⁹ totum natura dicitur. Et quod continet contenta, vt vnum quid illa ſint. hoc aũt dupliciter. aut. n. vt vnum quodq̃ vnum, aut ex his illud vnũ. ipſum. n. vſe, & quod omnino vt totum quippiam ens dr̃, ſic eſt vſe, vt multa continens, eõ q̃ de ſingulis prædicatur, & vnum omnia ſunt ſingula. vt homo, equus, deus, qm̃ omnia animalia. Cæterum continuum & finitum, cùm è pluribus inexiſtentibus vnũ quid ſit, maxime quidem potentia, non actu. horum autem ipſorũ, magis q̃ natura, quam arte talia ſunt: ſicut & de vno dicimus, tãquam totalitas vnitas quædam ſit. Item, cùm quantum habeat principiũ medium, & vltimum, quorũcunq̃ poſitio non facit differentiã, omne dicitur: quorumcunq̃ vero facit, totum: quæ aũt ambo facere contingit, & oẽ, & totũ. Sunt aũt hæc, quorum natura quidẽ eadẽ manet in trãſpoſitione, forma vero minime, vt cera, & veſtis. etenim totum & oẽ dr̃. ambo nanq̃ habent. Aqua vero, & q̃cunq̃ humida, ac numer⁹, oẽ quidem dicuntur: tot⁹ vero numerus, totaq̃ aqua non dicunt, niſi translatione. Omnia vero dicuntur, de quibus omne tanquàm de vno, de his omnia, vt de diuiſis, omnis hic numerus, omnes hæ vnitates.

K Vide. 11. Me. cõ. 4.

L

M

Totum

A *Totum dicitur illud, à quo non diminuitur aliqua pars eorũ, quorum dicitur totum. Et dicitur totũ naturaliter continens ad contentum, ita quòd contenta ſunt vnũ. & hoc duobus modis. aut ſicut vnaquæq; rerum eſt unum, aut ſicut vnum iſtorum. totum enim, & illud, quod dicitur vniuerſale, eſt vniuerſale, ſicut aliqua, quæ continent plura, & prædicatur de particularibus, & erunt omnia vnũ,*

B *ſicut pars. ſicut ī homine, & equo. ambo enim ſunt animal. Continuũ etiam, & infinitum eſt, cum fuerit aliquod vnum ex pluribus exiſtentibus in eo, maxime in potentia, & ſi nõ aliquo actu etiam. & plura iſtorum, quæ ſunt talia naturaliter, aut artificialiter, ſicut diximus de vno. & vnitas ẽ aliqua vniuerſalitas quantitatis. Et, cùm habeat initium, & medium, & vltimum, omnia, in quorũ ſitu non*

C *eſt diuerſitas, dicuntur omnia. & omnia ī quorum ſitu eſt diuerſitas dicuntur totum. & omnia, in quibus eſt poßibilis vtraq; diſpoſitio, dicitur omne, et totum. Iſta igitur ſunt omnia, quorum natura in ſua diſpoſitione immutatione, in forma autem non. ſicut cera & pix, quæ dicuntur totum, & vniuerſum, quia habent vtranque diſpoſitionem. Aqua autem, & vnũquodque humidorum, & numerus dicuntur omne: & non dicitur eſſe totus numerus, & tota aqua, niſi tranſumptiue. Et dicuntur omne illa, de quibus dicitur omne, ſicut congregatum dicitur de vno, ſicut dicitur in diſcretis collectio iſtorum modorum, & omnes iſtæ vnitates.*

D

Ideſt, Totum dicitur multis modis. quorũ vnus eſt illud, à quo non diminuitur aliqua pars, in quarum reſpectu dicitur totum. totũ enim eſt totum partium. Deinde d. Et dicitur totum naturaliter, &c. i. & dicitur totum naturaliter & primum cum continens & contentum in eo eſt vnum. Deinde d. & hoc duob⁹ modis, i. & hoc vniuerſale, quod eſt continens dicitur duobus modis. quorum vnus eſt, ſicut dicimus in vnaquaque rerum demõſtratarũ, quod eſt totum, quando ab ea non diminuitur aliqua pars ſuarum partium. Secundum autem dicitur per ſimilitudinem, & eſt vniuerſale. & hoc intẽdebat, cùm d. aut ſicut vnũ iſtorum, i. aut illud, de quo dicitur hoc nomen ſm ſimilitudinem. Deinde incœpit declarare modum ſimilitudinis inter vniuerſale & totũ & d. totum enim, & illud, quod dicitur vniuerſale, &c. i. totum enim & vniuerſale ſunt ſimilia, ex eo q̃ vniuerſale continet particularia, quemadmodum totum continet partes. Deinde dicit: & prædicatur de particularibus, ideſt, & aſſimilatur toti, quia prædicatur de particularibus, & facit ea vnum modo ſimili vni particulari, ſcilicet, q̃ totum facit partes adunatas. vt homo, & equus, qui ſunt vnum in animalitate.

31 Totum quantũ.

Totũ naturale. E

Siſimodo ſter vſe & particulare.

F

Idẽ. 1. Phy. com. 4.

Secunda ſiſimodo.

G Deinde d. Cõtinuum enim, &c.i. &
Tertius modus totius totum, quod dr de continuo finito, s. discreto ab alio, dicitur totum & vnum, cùm fuerit ex pluribus, quæ in maiori parte existunt in eo in potentia, aut propè potentiam. & hoc intendebat, cùm d. & si non aliquo actu. & qñq; dr totum de illo, ĩ quo sunt partes in actu, sed continuæ aut contiguæ. D.d. & pluta istorũ, &c. i. & istorum dicitur totũ magis oẽ, cuius partes sunt continuæ naturaliter, aut artificialiter. sicut dicim⁹ de vno, quod dicitur de continuo. D. d. & vnitas est aliqua vniuersalitas
H quantitatis, &c.i & etiam totum & vnum sunt similia, quia vnitas est quasi aliqua vniuersalitas quantitatis & intendit vnitatem, quę dicitur de continuo. est enim, quasi totum continens partes. Deinde d. Et, cùm habeant initium, & medium, &c.i. & cùm in partibus, ex quibus est totum, est primum & medium & vltimum, tunc tota, in quibus non accidit formas diuersari propter diuersitatem situs partium, dicuntur oĩa: & in quibus accidit diuersitas in forma propter diuersitatem situs partium, dicitur totum. & ista sunt
I sicut res compositæ ex partibus diuersis in figura & quãtitate. &, cùm fuerint diuersa in situ, corrumpet forma in situ totius, & natura partis, sicut est dispositio in partibus aãliũ. Deinde d. & omnia, ĩquibus est possibilis, &c. Et, cum dixit istos modos dedit exempla eorum, & d. Ista igit sunt omnia, &c.i. & illa, in quibus inuenitur vtraq; dispositio, sunt illa, quorum partes cùm transmutãtur ĩ situ, remanebit natura eorũ obseruata in substantia: in figura aũt diuersantur, sicut cera, & pix. cera autẽ remanet cera, partibus mutatis, sed K figura diuersatur. De istis igit, sicut dixit, dr totum, &oẽ, quia hñt dispositionem vtranq;, s. transmutationem: & non trãsmutationem, qñ situs partium adinuicẽ mutat. D. d. Aqua aũt, &c.i aqua aũt, & oĩa humida, & numeri dñr oẽ forma enim aquæ non diuersatur p diuersitatẽ situs partium, s. per mutationem locorum earũ adinuicem. D.d. & non dr oẽ, &c. i & non dr iste numerus est totum, aut congregatum, neque in aqua, & vlr in carentibus toto, ni si transumptiue. D.d. Et dñr omne, &c.i. & vlr illud, de quo dr omne, in rei veritate est illud, in quo significat omne illud, in quo significat collectio. sicut dicitur q̃ numerus est collectio vnitatum.

De Mutilo. Cap. 27.

MVtilum dr quantorum non quodcunq;, sed & diuisibile, & totũ illud sit oportet. Duo etenim nõ sunt mutila, altero ablato vno. nõ. n. æquale mutilamen & reliquum vnquam est. nec omnino numerus vllus. substantiam nãq; manere oportet. si calix mutilus, ad hoc oportet esse calicem. numerus vero non amplius idem. Et ad hęc etiam, si partium dissimilarium sint, nec hæc omnia. numerus etenim est, vt etiam diuisimilares habeat partes, vtputa binarium & ternarium. Cæterũ nihil oĩno eorũ, quorũ positio differentiam nõ facit, mutilum ẽ, vt aqua vel ignis: sed oportet talia esse, quæ secundum substãtiam positionem habent. Item con-

A continua. harmonia nanq; & ex partibus dissimilarib⁹ est, & positionem habet, mutila aũr non fit. Et ad hæc nec illa, quæ tota sunt cuiuscunq; particulę priuatione, mutila sunt. non. n. oportet, nec quæ principales ipsius substantiæ, nec vbicunq; existentes. vt si pforetur calix, non mutilus, sed si ansa, aut extremũ ali quod. homo quoq;, nõ si carnẽ, aut splenem, sed si extremitatẽ: & hanc non omnem, sed quæ tota ablata, non habeat generatio
B nem. quare calui, non mutili.

Et quantum dicitur diminutũ membrum, & non quolibet modo, sed oportet vt illud sit aliquid non distinguibile. Et dicere duo, quando ab eis diminuitur vnum, non dicitur diminutum membrum. quoniam diminutum membrum non est æquale membro, neque dicitur æquale in aliqua hora, neque in aliqua partium numerorum omnino.
C *substantia autem oportet vt permaneat. quoniam, si ab arca diminuitur membrum, & arca permanet. numerus autem non est idem. Et cum hoc, quod narrauimus, & si fuerint consimilium partium, neque sunt omnia etiam. numerus. n. permanet, ergo habent partes non consimiles, vt duo, tria, & alia. Et vniuersaliter omnia, ex quorum situ non fit diuersitas, non sit ex eis aliquod diminutum membrum,* D *vt aqua & ignis, sed oportet vt ista sint sicut habentia situ in substantia. Et etiam vt sint continua, compositio enim est ex non consimilibus partibus, & habent situm etiam, sed non est membri diminuti. Et cum hoc & non erunt omnia, quæ sunt per suum vniuersum, neque illa, quæ carent aliqua parte, sunt diminuta membris. non enim dicitur diminutum membrũ, quando diminuitur aliquid ex eis, quæ* E *sunt substantiæ in rei veritate, ne* H *que vbicunque fuerit ex locis. sicut arca, cùm perforatur, non dicitur diminuta a membro, sed cùm diminuitur, aut aure, aut aliquo extremorum. homo etiam, non quando diminuitur caro, aut splen, sed quando diminuitur aliquod extremum: & hoc etiam non omne, sed illud, quod cùm extrahitur totum, non generatur. & ideo caluities nõ est diminutio membri.* F

Idest, & dr in eis, q̃ sunt ex quanti
32 rate diminutũ membrũ. sed hoc nõ dr simplr, sed qñ diminutũ, & diminutio fuerint in dispositionibus terminatis D. Incepit dicere illas dispõnes, & d. sed oportet vt illud, &c.i. & vna illarũ determinationũ est, vt diminutio non fit innata diuidi a diminuto. & ideo, qñ pili diuiduntur ab hoĩe, & plumæ ab auibus, nõ dr diminuta in mẽbris. D d. Et dicere duo, &c.i. & cum aliquid fuerit compositum ex duabus partibus, ex quo altera diminuitur, nõ dr diminutũ

G membro: oportet enim vt sit compositum ex pluribus duabus partibus. D.d.causam,& d. qñ diminutum membrum,&c.i.qñ compositum ex duobus, qñ ab eo diminuit alterum,tunc diminutum est æquale diminutioni, & talia non dicuntur diminuta. D.d neq; aliqua partium numerorum omnino, potest intelligi,& non dicitur diminutum membro in eo q̃ est de quantitate discreta omnino, & si diminutum non sit æquale diminutioni. v.g.q̃ qñ ex tribus diminuitur vnum, nõ dicitur q̃ est diminutum membro.

H D.d.substantiæ autem,&c.i & diminutum membrum non dicitur diminutum membrũ, nisi qñ nomen & forma eius nõ sunt amissa per diminutionem illius partis,sed forma dicitur permanere,& diminutio est tñ in numero,non ī substantia: vt cùm ab arca diminuit aliqua pars, per cuius diminutionem arca non deberet amittere nomen. & similiter est de homine,ſ.q̃ nõ dicitur diminutum mẽbro, qñ diminuitur ab eo ex mẽbris illud, per quod fit homo. D.d. Et cum hoc,quod narrauimus,&c.i. & cum istis dispositionibus narratis nõ dicitur etiam diminutũ mẽbro,nisi dum sit ex corporibus eõsimilium partium. qñ,qñ ab eis diminuitur aliqua pars, tunc illud,quod remanet, potest diuidi ī numero partium, in quas diuiditur totum, vt existimatur. v.gr.q̃, si ab aqua:quæ existimatur diuidi ī tres partes,diminuitur aliqua pars,possibile est vt illud,quod remanet,diuidatur in tres partes: & diminutum membro est illud, cuius numerus non remanet. Deinde d. ergo habent partes non consimiles, &c.i ne

I

K

cesse est ergo, vt diminutum membro habeat partes non consimiles, aut vt duas partes,aut tres. Deinde d. Et vniuersaliter,&c.i. & vniuersaliter oportet diminutum membro vt non sit ex eis,ex quorum situ partium non accidat diuersitas in forma, vt aqua & ignis. qñ, qñ partes talium diuersantur in situ, non diuersabuntur formæ, econtrario eis, quæ sunt composita ex partibus nõ consimilibus. Deinde d. sed oportet vt ista sint,&c.i. sed oportet vt talia sint composita ex partibus habẽtibus situm, & situs intrat earũ substantiam,i. est necessarius ad earum esse,sicut hepar. qñ vnum eorum, ex quibus constituitur, est suus sit ex membris vicinantibus. D.d. Et etiam vt sint continua, &c.i. & etiã est necessarium, vt partes non consimiles sint continuæ adinuicem. qñ. cum non fuerint cõtinuæ adinuicẽ non erit ex eis totum, neq; aliquid vnum. D.d. compositio enim, &c.i. & potest intelligi sic: composita.n. ex non consimilibus habẽt situm: sed non dicũtur diminuta à membro, nisi fuerint continua. D.d. Et cum hoc,&c.i.neq; omnia,quæ existunt ſm totum,ex quib⁹ diminuitur aliquod mẽbrum, quodcunq; mẽbrũ sit,dñr diminuta. illud. n membris põt esse tale,ex quo constituit illud totum, vt cor in animali. D.d.neq; vbicunq; fuerit,&c i. neq; in quacunq; quantitate fuerit diminutio, neque in quocunq; loco dr diminutũ mẽbrum. vt arca perforata. perforatio enim est diminutio, & non dr esse diminuta mẽbro. D.d.sed cùm diminuit,aut aure,&c.i.qñ diminuit aliquod membrum organicum ſm totum,non fit diminutio in quantitate.

L

M

A titate.& ideò d. non qñ diminuitur caro,aut splẽ.i qñ qñ caro, aut splẽ diminuitur,nõ dr diminutum mẽbro,sed cùm diminuit aliquod extremum. D.d.&hoc ẽt non oẽ,&c.i. & non oẽ extremum,qñ diminuit, dr esse diminutum membro: sed illud extremum,quod cùm abscinditur,non rectũ generat. D d.& ideò calurties,&c.i.neq; ẽt oẽ, quod non potest regenerari,dr diminutũ mẽbrum,sicut caluities in homine.

De Genere. Cap. 28.

Vide contra Tiem.

B GEnus dicitur,hoc quidẽ, si generatio eorum, quæ eandem spẽm habent,eõtinua sit. Vtputa dicitur quoufque genus hominũ sit, quia dõnec eorum generatio continua sit. Hoc vero, à quo sint primò ad esse mouente. ita enim Græci genere,alĩ vero Iones dicunt: eò q̃ illi quidem à Græco, hi vero ab Ione primo generãte sunt. & magis qui à generante, q̃ qui à materia.dicuntur etenim à fœmina genere, vt à Pyrrha. Item vt superficies figurarum superficialium genus, & solidum solidarum.quæq;.n. figurarũ, hæc quidem superficies talis,illa vero solidum tale.hoc autẽ est, qđ subiectum differentijs est.Item, vt in rationibus quod primum inest, quod dicitur in eo quod quid est,hoc genus, cuius differentiæ dicuntur qualitates. Genus itaq̃ toties dicitur. hoc quidem secundum generationem continuam eiusdem speciei,hoc vero secundum primũ mouens

C

D

eiusdem speciei, hoc autem vt materia.cuius enim differentia, & qualitas est, hoc est subiectũ, quod dicim⁹ materiam. Diuersa autem genere, quorũ primũ subiectum diuersum est, & non resoluitur alterum ī alterũ, nec ambo in idem. vtputa forma,& materia diuersa genere. Et quæcunq; ſm diuersam figurã prædicationis entis dicuntur. quædam enim entiũ quid est significant, quædam autẽ quale qd, quædam vero vt est prius diuisum. nec enim hęc resoluũtur in inuicem, nec in vnum quiddã.

Diuersa genere.

E

Dicitur genus quoddam, quando generatio rerum, quarũ forma est eadem, fuerit continua. Vt dicitur, dum genus hominum fuerit, idest, dum generatio hominũ fuerit continua. Et quoddam illud, ex quo sunt. & est primus motor in generatione eorum. & secundum hoc genus dicitur, quòd quidam homines sunt Hellini, & quidam Iocini: quoniam quidam sunt ex Helino, & quidam ex Iocino primo patre. & denominantur à patre magis quam à matre. genus etiã dicitur de fœmina, sicut qui nominatur à patre. Et etiam sicut plana superficies, quæ est genus figurarum planarum, & corpora corporalium. ois.n. figura, aut est plana superficies sicut hæc, aut corpora sicut hæc. & hoc ẽ subiectũ dr iarũ.

F

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *Et etiam omne, quod est vniuersaliter primum, & est in eis, & dicitur secundum quid, istud est genus, & est illud, cuius differentiæ sunt qualitates eis. Genus igitur dicitur secundum istos modos. quoddã secundum generationem eiusdem formæ generatione continua, quoddam sicut primus motor similis in forma, et quoddam sicut materia. habens enim differentiam & qualitatem est subiectum, quod dici-*
H *tur materia. Et dicuntur diuersa genere, quorum subiectum primũ est diuersum, & nõ alteratur vnũ in alterum, neq; vtrunq; in aliud idem. sicut forma & materia vnũ in genere. Et omnia, quæ dicuntur alio modo de prædicamentis entis. quædã enim entia significãt quid, & quædam quale, & quædã quãtum, sicut prius fuit determinatũ: quæ non alterantur ad idem, neque adinuicem.*

I Idest, & dicitur genus multis mo
33 dis: quorum vnus est de generatione continua eorum, quæ sunt eadẽ in forma. vt dicitur dum genus hominum fuerit, i. dum generatio hominum fuerit. Deinde d. Et quoddam, &c. i. & dicitur etiam generatio de primo patre, cui attribuitur tota generatio. D. d & secundũ hoc genus, &c. i. & secundum hunc modum dicitur, q̃ quidã homines sunt ex tali genere, i. ex tali patre. Deinde d. & denominantur à patre, &c. i. & homines attribuuntur proprie patri magis q̃ matri. motor enim nobilior est materia. D. d. genus etiam, &c. i. & dicimus q̃ mater dr genus: qm̃ qũq; homo attribuitur matri sicut patri: & si magis patri. D. d. Et est sicut plana superficies, &c. i. & dicit genus de illo, quod commune est rebus diuersis in forma. sicut dicimus, q̃ plana superficies est genꝰ omniũ figurarum planarum, & corpus omnium corporũ, omnis n. figura plana dicitur esse superficies plana. & similiter de corpore. D. d. Et etiam omne, quod est vt primum. i & vniuersaliter genꝰ est primum vniuersale in vniuersalibus, s. qñ duo vniuersalia fuerit, primum eorum erit genus, & secundum species, s. qñ fuerit in substantia eius. Et forte intendit hic genera generalissima, quæ sunt prima simpliciter. D. d. & dicitur secundum quid istud est genus, &c. i. & cùm dicitur, quid est genus, dicetur est illud, quod recipit qualitates. Et d. hoc, quia iam descripsit genus, & est illud, quod diuiditur p differentias. D. d. Genus igitur dr, &c. i. genus igitur dicitur vniuersaliter tribus modis. quorum vnus est de generatione continua eiusdẽ formæ. secũdus de proprio patre, quia generat res consimiles in forma: & ideo dicitur genꝰ, s. quia facit genus. tertius de materia. genus enim est illud, quod recipit differentias & qualitates, & tale est materia. Deinde d. Et dicuntur diuersa, &c. i. & illa, quæ dicuntur diuersa genere, sunt quæ sunt diuersa secundum subiectum, & in materia remota. & ista non alterantur adinuicem, neque ad aliud idem. quæ enim alterantur adinuicem habent eandem materiam: & quæ alterantur ad aliquid idẽ, hũt illud ea

Primus modus.

A illud idem pro materia. D. d. sicut forma & materia vnum in genere: i sicut ex materia & forma fit vnũ. D. d. Et omnia, quæ dicuntur, &c. i. & omnia prædicamenta sunt talia in genere: quædam enim significãt substantiam, & quædam quantum, & quædam quale: & ista non collocantur in eadem natura: non enim alterantur adinuicem, neque alterãtur ad vnum.

De Falso. Cap. 29.

B FAlsum dicitur vno modo, vt res falsa. & huius, hoc q̃dem eò q̃ non componitur aut q̃ impossibile sit componi. quemadmodum dicitur diametrum esse commensurabilẽ, aut te sedere. horum. n. illud quidẽ semper, hoc vero aliqñ falsum est. sic. n. non entia hæc. Alio vero, quæcũq; sunt quidem entia, apta tñ natura sũt apparere, aut non qualia sunt, aut q̃ non sunt. vt vmbra picturæ, & insomnia. hæc enim sunt quidem aliquid, sed non sunt ea, quorum faciunt
C imaginationẽ. res itaq; falsæ sic dicuntur, aut eò q̃ non sunt, aut eò q̃ imaginatio ab eis fa ta nõ entis est. Oratio vero falsa, put falsa est, quæ non entium est. vn de omnis oratio falsa alteriꝰ est, q̃s eius, cuius est vera. vtputa q̃ circuli, falsa trianguli. Cuiusq; vero oratio quodammodo quidem vna, quæ est ipsius q̃d erat eẽ, quodam modo vero multæ, quoniam idem quodam modo est ipsum, & ipsum passum. vt Socrates, & Socrates musicus. falsa vero oratio nullius est simD pliciter oratio. Quare Antisthenes insscite putabat, nihil ducens dignum dici, nisi propria ratione vnum de re vna. ex quibꝰ accidebat non esse contradicere. ferè autem, neq; mentiri. est autẽ vnum quod q̃ dicere, non solum sua ratione, sed etiam ea, quæ alterius est, & falsè quidem oĩno, quodam autem modo ẽt verè. quemadmodũ octo dupla sunt, ratione dualitatis. Quædam igitur ita falsa dicuntur. Homo vero falsus, qui promptus tales eli E git orationes, nõ propter aliqd aliud, sed propter idipsum, & q alĩs talium orationum cã quem admodum res falsas eẽ dicimus, quæ falsam imaginationem faciunt. Vnde oro, quæ apud Hippiam est, sophistica est, q̃ idem sit mendax & verax. Eum nanque, qui potest mentiri, accipit vt mendacem. hic vero sapiens & prudens est, item eũ, qui sponte prauus est, meliorem ait. hoc autem falsum per inductionem accipit. qui. n. sponte claudicat, F melior est eo, qui inuitus, claudicare dicẽs, pro imitari. nã si claudus sponte, esset peior fortas sis. quẽadmodum ĩ moribꝰ & hoc.

Falsum dicitur vno modo, sicut aliquod falsum. quoddã, quia ẽ cõpositũ, aut quia est impossibile cõponi. sicut dicitur, quod diameter est symeter costæ, aut te sedere. illud enim semper est falsum, hoc autem in aliquo tempore: & ista

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

G non sunt idem. Et quædam, sicut illa, quæ non apparent, sicut sunt in natura, aut apparent quæ nō sunt. sicut vmbræ imaginatæ, & somnia. ista enim sunt aliquid, sed nō sunt illa, quæ imaginantur. res.n. dicuntur falsæ secundum hunc modum, aut quia non sunt, aut quia imaginatio non est alicuius. Et dicitur sermo falsus ille ex eis, quæ non sunt, secūdum quòd est falsum. & ideo omnis sermo, qui dicitur H de alio, est falsus præter illum, qui dicitur de eo, cuius est verus. sicut sermo circuli, qui est falsus de triā gulo. Et definitio cuiuslibet rei, q̄ significat essentiam rei, forte est sicut vnum, & forte est sicut plura. sunt enim cum passius idem, & sunt idem quoquo modo. vt Socrates, & Socrates musicus. sermo autem falsus non est sermo alicuius. Et ideo Antisthenes opinabatur quòd non oportet aliquid dice- I re omnino præter illud, quod dicitur proprio sermone, qui est vnius ex vno. & accidit ex hoc vt sermo non sit omnino, neq; falsum etiam possibile. possibile est enim dicere quodlibet esse falsum omnino non secundum suam definitionem tantum, sed secūdum definitionem alterius etiam aliquo modo. & alio modo possibile est ipsum dicere verum. & sicut octo, qui est multiplicatio per definitionem duorum. Quædam igitur dicuntur falsa hoc K modo, & sunt omnia, quæ faciunt imaginari falsa. Et ideo dicitur in quodam sermone quòd falsidicus, & veridicus sunt idem. Accipit enim falsum illud, quod potest falsificare, & iste est intelligēs, apud quem est cognitio. & etiam accepit quòd faciens malum sponte est melior. & hoc est falsum. & ipse accepit hoc ex sermone sequente, et est quòd qui humiliatur sponte, est melior, quàm ille, qui humiliatur L vi. & dico hoc modo similitudinis. & si non, ille qui humiliatur sponte est peior, sicut illa, quæ dicuntur in moribus.

Idest & falsum dicitur, quod non 14. Vide conuenit descriptioni rei possibilis: & est opinari aliquid econuerso esse ei, quod est. & hoc duob⁹ modis, aut possibile vt reuertatur verū. v. g. cū dicimus, q̄ Socrates est stans, q̄n Socrates est sedens. hoc.n. falsum potest redire in verū. aut impossē, sicut dicimus, q̄ diameter est symeter costæ. M D.d. & ista non sunt idem. &c. & intendit, q̄ falsum possibile, & falsum impossē sunt duæ naturæ diuersæ. Secunda sententia D.d. Et quædā, sicut illa, &c.i. & falsum dicitur etiam de reb⁹, quæ imaginantur fm q̄ non sunt in esse, aut non sunt omnino. Et iste mod⁹ falsitatis est in intelligere, & primus in credere. Deinde dicit: sicut vmbræ imaginatæ, & somnia, idest, sicut illud, quod imaginatur in somnijs, & in vmbris rerum, scilicet ipsas esse res. Deinde dicit: ista enim sunt aliquid, &c. idest, istæ enim imaginationes

A nationes sunt aliqua existētia in intellectu: sed illud, q̄d imaginat⁹ ex eis, non existit extra animā. D.d. res enim dicunt falsę, &c.i. & falsum dicitur duobus modis. In fide aūt est opinari illud, q̄d non est q̄d est, aut ecōuerso, falsum, q̄d est in compositione. Intelligere autē est vt aliquid intelligatur, nō fm q̄ est, aut intelligatur illud, q̄d nō est. D.d. Et dicitur sermo falsus, &c.i. & dicitur falsum de sermonibus veris, cū dicunt nō de illis, de q̄bus veridicant, vt definitio circuli, quę falsat in triā gulo, & in omni figura, q̄ est prēter B circulū. Et quasi intendebat, q̄ falsum intelligēdo aliquid est duobus modis. vno mō, qui oīno non veridicat, & ē falsus essentialiter: & alio modo, qui veridicat, q̄n prædicatur de illo, cuius est definitio, & si prędicet de alio erit falsum: & hoc est falsum quasi p accidens. D.d. Et definitio cuiuslibet rei, &c.i. & dictiōes, significantes essentiā, & substantiā rei, q̄nq; significāt de definito vnā intēnonē, & sunt definitiones substantiarū: & forte significant ex re plures intentiones vna intentione, & sunt definitiones accidētium. In C definitionibus.n. accidētium sumū tur subiecta, in quibus existunt. vnde definitiones eorū componūtur ex pluribus natura vna: & ideo dixit: sunt.n. cum passiuis, &c.i. accidētia.n. & eorum receptibilia sunt idē quoquo mō. & ideo habent definitionem aliquam, vt post declarabitur. D.d. vt Socrates, &c. idest vt definitio Socratis musici, quæ componitur ex Socrate & musico. D.d. sermo autem falsus, &c. idest & definitiones falsæ essentialiter, quæ non sunt definitiones omnino alicuius. Deinde d. Et ideo Antisthenes opinabatur, &c.i. & ideo opinabatur, q̄ non debet aliquid definiri omnino, neq; significari nisi per vnicam dictionem, quæ significet ex eo vnicam intentionē. & opinabatur, q̄ verum est vnius cum vno. vnde omnino definitiōes intentionum vniuersalium non veridicant de proprijs. D.d. & accidit ex hoc, &c.i. sed accidit ex hoc vt non inueniatur sermo falsus omnino, neq; verus & dicit hoc, quia sermo, qui est genus veri & falsi, est ex compositione &, cùm compositio non fuerit, non erit verum & falsum. D.d. possibile est enim, &c.i. cōtingit.n. fm hunc sermonem vt omnia sint falsa non ex suis definitionibus tantum, sed ex definitiōibus aliorum, ex eò q̄ omnes definitiones componuntur ex pluribus. D.d. & alio mō possibile est, &c, i. & cùm dicimus, q̄ definitiones eorum falsant de aliquo non est verus sermo: sed quoquo modo falsant, & quoquo modo veridicant. vt octo, in cuius definitiōe accipitur definitio duorū, cùm dicitur, q̄ fit ex multiplicatione duorū per quatuor: & quoquo modo non veridicant: duo enim aliud est ab octo. D.d. Quędā igitur F dicunt falsa, &c.i. quædā igitur eorum, quæ dicuntur falsa, dicunt falsa quia falsō intelligūtur: & quędā, quia falsō credūtur D.d. Et ideo dicit in quodā sermone, &c.i & ideo quidam homo fecit fallaciā in hoc sermone, & dixit: q̄ ille, qui veridicat, & falsificat in eodem, est idē homo. Deinde respondit, & d. Accipit enim falsum, &c. idest & causa deceptionis istius hominis est in hoc, quod d. quòd verum est idem quod

D Cōtra Antisthenē.

Sermo, q̄ ē genus veri & falsi. est ex cōpōne. Vide 3. de Aīa. 11. E

G quod falsum est quia putauit, ꝙ verum potentia & actu est idem, & similiter falsum. &, cū acceperit actū loco potentiæ, imaginatus est ꝙ falsum in potentia & actu idem est. Deinde d. & iste est intelligens, &c.i. & ille, qui falsidicat in potentia, est intelligens & cognoscens: qui autē falsidicat in actu, non habet cognitionem. Deinde d. & etiam accepit, &c.i. & fiēt iste homo accepit, ꝙ qui facit malum sponte est melior, q̄ q facit malum vi. ergo qui facit malū sponte, est melior q̄ qui facit malū vi. D.d. & ipse accepit hoc, &c.i. & ip
H se ratiocinatur super hoc ex īductione, dicendo, ꝙ qui humiliatur sponte, est melior, q̄ qui humiliatur vi. & hoc est falsum. D.d. & dico hoc modo similitudinis, i. ꝙ agere malum sponte est peius. quia quod agitur sponte est magis perfectum in similitudine inter ea, quæ agūtur spōte, ſ. ꝙ actio eorum perficitur, siue fuerit bona, siue mala. D.d. & si non, &c.i. & dicere, ꝙ omne, quod agit sponte, est melius, est falsum. quod enim agit malum sponte, est peiꝰ q̄ qđ agit vi, vt dictū est in Ethica.

Qđ agit malū spōte, ē peius q̄ qđ agit vi. De hoc vide. 3. Ethi. diffuse

De Accidente. Cap. 30.

I

Vid Auer. 1 Epi. Tex. 1.

ACcidens dicitur, qđ ineſt alicui, & qđ verū est dicere, nō tm̄ neq; necessario, nec vtplm̄. vtputa si quis, p plāta iodiēs fossam, inuenit thesaurum. hoc itaq; accidens fuit fodiendi fossam, thesaurum inuenire. nec enim necessario hoc ex hoc, aut post hoc, nec vtplm̄, si quis plantet, thesaurum īuenit. musicus quoq; fuerit quispiam albꝰ: sed cum nec necessario, nec vtplm̄ hoc fiat, accidens ipsum K dicimus. Cùm igitur sit existens aliquid, & alicui, & horum quę dam etiam alicubi, & q̄nq;, qđ vtcunq; existit quidem, sed non propter id hoc, aut nūc, aut hic, accidens erit. nec itaq; vlla causa determinata accidētis est, sed q̄ cunq; cōtingit. hæc aūt indeterminata. vt abire in Aeginam accidit, si non ꝙ hoc euenit, vt illuc iret, sed à tempestate pulsus, aut à latronibus captus. factum fuit igitur, & est ipsum accidēs, L sed fm se, sed non fm alterum, tē pestas. n. causa, vt iret, quò non nauigabat. hoc autem erat Aegina. Dicitur ēt aliter accidens, vt quæcunq; existunt in vnoquoque fm se, non existentia in substantia. vt triangulo duos rectos habere, & hæc quidem cōtingit sempiterna esse, illorum vero nihil. ratio autem huius in alijs.

Et accidēs ēt dicitur illud, quod ē alicuius, & dicitur de eo vere, sed nō necessario, neq; ī maiori parte. Vt si aliquis foderit foueā ad aliquā intētionē, & īuenit thesaurū. nō. n. ē necessariū vt hoc sit ex illo, neq; ī maiori parte, ſ. inuenire thesaurū post fossurā foueæ. & similiter vt aliquis musicus sit nō albus. dicitur. n. quòd accidit hoc. non. n. ē hoc necessariū, neq; vt sit in maiori parte. Ergo, quia est aliquid alicuius, & quia quædam sunt in loco, & in aliquo tempore, secundum

A *eundum quòd sunt, non secundum causam, quæ est hic primo modo, nunc autē hic, est accidens. & accidens non habet causam terminatam omnino, nisi casu. & secundū hoc nō est terminatum. Vt dicitur quòd accidit ire Athenas casu, i. sed non intendebat ire illuc, sed subito venit ventus fortis, aut latrones occupantes, & ducentes eos illuc. & hoc est accidens, & non est quod est, sed aliud. ventus enim*
B *est causa eundi ad illum locū, qui non intendebat. Et dicitur accidēs alio modo, vt omnia, quæ sunt alicuius per se, et nō īnsubstantia. Vt triangulus habet rectum. ista autem possibile est vt sint æterna etiam, ex illis autem nullū. et sermones de hoc sunt in alys.*

31 Ideſt, Et accidēs dr̄ de illo, qđ existit ī aliquo verè, sed nō necessario, neq; in maiori pte. v.g. vt aliqs fodiat foueā ad plantādū, & inueniat thesaurū. dr̄. n. qđ accidit fossori. in uenire. n. thesaurū per fossuram ad
C plantandū non est necessariū, neq; in maiori parte. D.d. Et fiēt, &c.i. & propè hanc intentionē est ꝙ musicus nō est albus. differunt tm̄ hæ duę intētiones. prima. n. est de casu, hoc aūt de prædicabilibus p accidens. & differūt in hoc, ꝙ prima ē cā, & hoc nō est cā, sed adiunctū cū cā, ſ. ꝙ fossura est cā inueniendi thesaurū, sed p accns. non albū. n. non est cā musici, neq; p se, neq; p accidēs: sed accidit homini, q̄ est cā musici, ꝙ fuit niger. & iā dedit dr̄iā in Scoto Phy-

sicorum. D.d. Ergo, quia est aliq̄d, D &c.i. quia oē, qđ est in tēpore, & loco, dicit in omni, qđ conuenit loco aut tēpori, qđ est cā per accns nō vere, sed quia tm̄ conuenit in tempore aut in loco. in loco aūt, sicut fossura conuenit thesauro in loco fossuræ: in tēpore aūt, vt si cùm fiat aliqua corruscatio, moriat aliq̄d aīal. D.d. & accidens nō habet cām. idest qđ dr̄ fieri per accidens, non habet cām, nisi casum. casus vero necessario nō est cā. causa. n. terminata est, 2. Phy. 40. & non casus, & intendit per hoc, qđ &. 50. dicit, terminatum, terminatū in respectu causati, i. ꝙ causatum nō po- E test fieri nisi per illam. quod. n. fit à pluribus causis, non erit à causa terminata. & hęc est disposītio eius, qđ est à casu. & illa duo exępla, q̄ induxit, sunt intellecta per se. Deinde in Tertius duxit alium modum de accidente, modus. & d. Et dicitur accns alio mō, &c.i. & hoc nomen accidens dr̄ alio modo sic, & est oē, quod naturaliter p̄dicatur de aliquo, sed nō est substātia illius, de quo prędicatur. sicut dicimus ꝙ triāgulus habet tres angulos æquales duobus rectis. D.d. ista autem, &c.i. & istud accidēs differt ab accidente prædicto in hoc, ꝙ ex F isto inuenitur aliquod necessariū, in prędicto autem nullū est necessarium. & d. hoc. quia accidentia, quę dicuntur positione subſtantię, quędam sunt necessaria, quædam non necessaria, ſ. separabilia. & sermo de hoc est in alijs, i. & loqui de accidentibus, & de modis suis pertinet ad alium tractatum. etenim hic non intendit nisi exponere tantum nomina.

Aristotelis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Metaphysicorum ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER SEXTVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima declaratur, de quo ente prima Philosophia consyderet, ex distinctione consyderationis, & modi definiendi aliarum scientiarum, quarum hic fit diuisio.

In Secunda declaratur quædã entis species, quæ ab hac scientia secluduntur.

H RRincipia, & causę entium quærunt. & patet, ꝙ prout entia sunt. Est etenim aliqua sanitatis, bonæq; habitudinis causa. mathematicorum quoq; principia, elementa, & causæ sunt. & simpliciter omnis intellectualis scientia, siue aliquo modo intellectu participans, circa causas, & principia, aut certiora, aut I simpliciora est. Attamen hę omnes, circa vnum quid, & quoddam genus circunscribentes, de eo tractant, sed non de ente simpliciter, nec prout ens est, necp ipsius quid est vllam rationem faciunt: sed ex hoc, quædam sensu illud manifestum facientes, quędã suppositione ipsum quid est accipientes, consequenter ea, quæ per se generi insunt, circa quod sũt, aut magis necessario, aut debilius demonstrant. Quare manifestũ est non esse demonstrationem substantiæ, ipsiusue quid est ex ipsa inductione, sed K alium aliquem manifestationis modum. Similiter autem nec si est, aut nõ est genus, circa quod tractant, quicquã dicunt, eò ꝙ eiusdẽ mentis est & ipsum quid est manifestare, & si est hoc. Cũ aũt Naturalis etiam circa quoddam entis genus scientia sit (est enim circa talem substantiã est, in qua principium est motus, & status, qui in ea est) patet ꝙ nec actiua, nec factiua est. Factiuarũ etenim in faciente principium L est, aut intellectꝰ, aut ars, aut aliqua potẽtia. actiuarum vero in agente electio. idem enim agibile & eligibile. Quare, si omnis intellectus, aut actiuus, aut factiuus, aut speculatiuus est, Naturalis speculatiua quædam profecto est. sed speculatiua circa tale ens. quod possibile moueri, & circa substantiam secundum rationem vtplurimum inseparabilem solum est.

Manifestũ est, quòd principia, M *& causæ entium sunt quæsita, secundũ quòd sunt entia simpliciter. Aliqua enim est causa sanitatis, & infirmitatis. & res exercitabiles habent principia, & elemẽta, & causas. & vniuersaliter omnis scięti a cogitatiua habet principia, aut secundum finem perscrutationis, aut secũdum perscrutationem simplicem. Et quia vnaquæq; istarum continet aliquod ens, & aliquod genus, ideo vtitur illo, & nõ*

vtitur, & quærit ens vniuersale, neque secundum est ens, neque aliqua earum perscrutatur per quod est omnino: sed quædam secundum hanc intentionem affirmat quod est sensu, & quædam affirmat secundum positionem, & secundum hunc modum demonstrant, & declarant quæ sunt per se generis, sub quo continetur, aut necessario, aut facilius. Et ideo manifestum est ex sequentibus, quòd substantia non N *habet demonstrationem, & si non cuius est, sed aliam significationẽ quoquo modo. Et ideo non narratur omnino, si genus, quo vtitur, est, aut si non est. in vna enim cogitatione declaratur quid sit, & vtrum sit. Et, cùm scientia Naturalis est etiã alicuius generis entis (cõtinet enim substantiam, in qua est principium motus, & quietis) manifestum est, quòd non est actiua, neque artificialis. Principium* O *enim rerũ actiuarum est in agente, aut intellectus, aut ars, aut aliqua virtus. & principiũ artis est in artibus, scilicet voluntas. artificiatum enim & voluntatum fuit idem. Omnis igitur cogitatio agẽs & speculans habet aliquam consyderationem. & ipsa perscrutatur de ente quòd impossibile est moueri, & de substantia, quæ in materi parte est quasi definitio non abstracta.*

Via in hoc tractatu inté dit perscrutari inter species entis de ente, quod est per accidens, cũ ens primo ĩ hęc duo diuidatur, s. in ens quod est per se, & ens, quod est per accidẽs, incœpit rememorationem facere de illo, quod declaratũ est in tractatu tertio, s. ꝙ ista sciẽtia habet considerare de omnibus speciebus entium, fm ꝙ sunt entia, & dat sup hoc testimonia, & d. Manifestũ est ꝙ principia, &c. idest manifestũ est, ꝙ iam declaratur scientiam esse perscrutantem de ente secundum ꝙ est ens, & de principijs entium, & causis eorum, & de ente, non secundum ꝙ ens sẽ tale ens. Cùm enim sint entia diuersis modis, manifestum est, ꝙ consideratio de eis est duobus modis: aut consideratio de vnoquoq; illorum secũdum proprios modos habitos: aut consideratio de eis secundum illud, in quo conueniunt, scilicet inquantum sunt entia. Et, cùm posuit, quòd necesse est vt ens simpliciter habeat causas simplices, incœpit declarare, hoc, & dicit. Aliqua enim causa, &c. id est & per inductionem scientiarum, & per hoc, quod credimus, quòd scire aliquid constat ex scientia causarum, apparet quòd omnis scientia, & omnis ars habeat causas, de quibus perscrutetur. sed hęc est scientia perscrutãs de ente simpliciter: ergo habet perscrutari de causis eius simplicibus. Et intendit per res exercitabiles scientias Mathematicas: & per scientiam cogitatiuam scientiam speculatiuam: & per perscrutationem simplicem, illam, quæ non est valde certa. † scientiæ enim diuersantur in hoc fm diuersitatem naturæ subiectæ.

D Ens primo diuidit in ens p se, & in ens per accẽs. Vide de oppositũ. 1. Phy. cõ. 6. & 5. Meta. t. 9. et. 3. Ph. 3. Vide cõter. Zim. Scia ista fi cõsid erat entia ĩ particulari.

E Idẽ 1. Phy. 11. & 4. huius primo. Cõsyderatio de enti bꝰ duobꝰ modis.

F Vide in p œmio tuo in. 1. Phyſi. *Scia cogitatiua pro speculatiua. Vide 9. Met. cõ. vlt. & 1. de Aia cõ. 1.

† Sciæ diuersãt̃ secundũ diuersitatẽ nãę subię. Idem. 1. de Aia. 1. cõ. 1. Vide cõsise 3. de Aia. c. 13

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Et potest intelligi, ꝙ quædam scīæ perscrutantur de causis respectu alicuius, & quædā de causis simplr. & ista est intentio exposita magis conueniēs. Et, cùm declarauit his duabus ꝓpōnibus, ꝙ scientia considerans de ente simplici, habet considerare causas, incœpit declarare etiam aliquā scientiam esse considerantē de ente simplr: hoc enim positum fuit in prædicta argumentatione, & dicit. Et quia vnaquæq; istarū, &c. ideest & quia apparet ꝙ nulla scientiarum particularium, s. quæ ꝓprie considerant de aliquo genere, per-
H scrutetur de ente, fm ꝙ est ens, manifestum est aliquā scientiam esse perscrutantē de ente simplici. D.d. sed quædam, &c.i. sed quædā scientiarum perscrutant' de ente ꝓprio, ponendo illud esse sub sensu: & quædam perscrutantur de ente, cōcedendo illud esse, vt Arithmeticus, qui ponit vnum esse. D.d & fm hunc modū demonstrant, &c.i. & demonstratio, qua ipsi vtuntur in singulis artibus, est rerū essentialium existētium in illo genere, sub quo continentur: & demōstro, quæ fit in talibus artibus, cōstat aut ex necessarijs propositionibus, aut in maiori parte. &
I hoc intendebat, cùm d. aut facilius.

Demōstratio fit ad genus ipsius artis, neq; ad speciē eius. Idem 2. de Aia. 17. vide tñ oppositū 2. de igne. 4. Cæ cō. 32. Vide con. Zim.

D.d. Et ideo manifestū est, &c.i. & quia demōnes non fiunt nisi ad res essentiales existentes in illo genere, de quo considerat illa ars, non ad genus ipsius artis, neq; ad speciem eius, visum est ꝙ substantiæ non habent demonstrationem. demōstratio enim est de substantijs ad accidentia: substantia aūt non habet substantiā: & ideo substantiæ non habent demōnes, quæ sunt definitiones transmutatæ in situ: sed hoc tm̄ reperietur in accidentibus. sic aūt intelligendum est hoc, quod dixit, ꝙ substantia nō habet demōnem, neq; illud quod est substantia, i. simplicem demōnē, quæ reddit causam, & esse insimul.

D.d. sed aliā significationem quoquo modo, i. sed substantia habet aliā significationē à modo demonstratiuo, ex quo significat quid sit aut suum esse. Et forte innuit posteriora in scientijs Naturalibus. & non possunt sciri substantiæ rerum nisi ex posterioribus, i. ex accētib⁹. & isti modi demōnū dicunt signa.

Et forte innuit per aliam significationē viam diuisionis, & compōnis, aut omnia ista. plures enim definitiones substantiarū sciuntur in his tribus vijs. D.d. Et ideo non nacrātur omnino, &c. i. & ideo nulla scīa potest demonstrare aliquā speciem illius generis, de quo cōsiderat, vtrū sit aut non. * eiusdem enim scīæ est scire aliquid esse, & quid sit, quod fit per simplicem demōnem. Et, cùm declarauit, ꝙ aliqua scientia debet esse, quæ perscrutet' de ente simplr, incœpit declarare, ꝙ ista scīa nō est scīa Naturalis, & prius ꝙ scīētia Naturalis non est operatiua, & d. Et, cū scientia Naturalis est alicuius generis, &c.i. Et cùm scīa Naturalis est in oībus rebus naturalibus mobilibus & quiescentibus, manifestum est, ꝙ scīētia Naturalis est nou operatiua.

D.d. causām in hoc, & d. Principiū enim rerū actiuarum, &c i. principium rerū factarum à nobis est in agente, s. aut intellectu, aut in arte, aut in alijs potēcijs similibus arti. & in nobis non est potentia, aut principium faciens naturalia. D. incœpit exponere hoc, & d. & principium artis, &c.i. & est manifestū, ꝙ primum principiū

A principium rerum artificiatarū, qđ est in nobis, s. in artifice, est voluntas: artificiatū. n. & voluntas idem sunt in forma. Et intendebat ipse ꝓ hoc, ꝙ illa, quorum principium est voluntas, sunt alia ab illis, quorum principium est natura, & ꝙ scientiæ istarum sunt diuersæ. D.d. Omnis igitur cogitatio, i. omnes igitur cogitationes agentes & operantes, & q̄ vtuntur argumentatione, sunt arguentes fm aliquid, non arguentes simpliciter, cùm scientia in eis non sit nisi propter opus. & per hunc sermonem videtur quasi dare differētiam inter scientias speculatiuas & operatiuas: & si tm̄ det exemplum de scientia Naturali. D.d & ipsā perscrutatur, &c.i. & intendit scientiam Naturalem. & intendit per hoc, qđ dixit, formam & aīam: sunt. n. immobiles essentialiter: & plures partium eius animæ non sunt abstractæ per definitionē. Et dixit, in maiori parte, propter intellectum. Et si fuerit lectus iste locus, & de substātia, quæ impossibile est moueri, addito illo aduerbio, non, tunc poterimus ītelligere ex eo omnia, de quibus consyderat scientia Naturalis.
C sed in omnibus libris, à quibus correximus istum librum, quem glosamus, inuenimus sine non.

Oportet autem vt nō lateat, quomodo ipsum quid erat esse, & ratio sit. nam absq; hoc quærere, nihil est facere. Eorum igit quæ definiuntur, & ipsorū qđ est, quędam quidem ita sunt, vt ipsum simum, quædam, vt ipm concauum. differunt aūt hæc, qm̄ simū quidem vnà acceptū est cum materia: est enim simū concauus nasus, concauitas vero absq; materia sensibili. Si cuncta igitur naturalia ita, vt simū dicūtur, vt nasus, oculus, facies, caro, os, omnino animal: foliū, radix, cortex, oīno planta (nullius enim eorum ratio absq; motu, sed semper habet materiam) manifestū est quomodo ī naturalibus oportet ipsum quid est quærere, & definire. & cur etiā de quadam anima speculari Naturalis est, quæcunq; non sine materia. Quòd igitur Naturalis speculatiua est, ex his patet. sed
E & Mathematica speculatiua est. verum si immobilium & separabilium, adhuc non est manifestum. ꝙ autē aliqua mathematica, prout immobilia, & prout separabilia sunt speculatur, dilucidum est. Quòd si quippiā est immobile, & perpetuum, & separabile, patet ꝙ speculatiuę est cognoscere, & non Naturalis: de mobilibus nanq; quibusdā Naturalis ē, nec Mathematicæ, sed
F prioris ambabus. etenim circa īseparabilia quidem, sed nō immobilia. ipsius vero Mathematicæ nonnullæ sunt circa immobilia quidem, non tamen separabilia fortasse, sed vt materia. Prima vero etiam circa separabilia & immobilia. Necesse autē est omnes quidē causas perpetuas esse, maxime vero has. hæ etenī causæ manifesti⁹ diuinorū sūt. Quare tres vtiq; erunt speculatiuæ Philosophiæ, Mathematica, Naturalis, Theologia. Mani-

D de Aīa. 35. & 7. Met. 14. Videbitur contr. 21.

Idem. 3. Met. t. c. 3. & 7. Met. c. 35. & 2. Ph. 18. & 21. de Aīa. 17. & 2. Ph. 71

Sciarū speculatiuarū diuisio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Honorabilissimam scia oportet circa honorabilissimū genus esse. 1. de Aia t. primo.

G festum est enim ꝙ, sicubi diuinum existit, ī tali natura existit, & honorabilisimā oportet circa honorabilisimum genus esse. speculatiuæ itaq; alīs scientijs præponēdæ sunt, hæc vero speculatiuis.

Et oportet nos non ignorare illud, quod significat aliquid, quid sit secundum essentiā & definitionē, qualiter est, quasi quærere absque hoc, est facere nihil. Illa aūt, q̄

H *determinant & significant quid, q̄dā sunt sicut simus, & quædā sicut profundū. & differentia ēt est, quia q̄dā accipiuntur cū materia, profundum aūt nō. simus. n. est profundum in naso: profunditas autē est sine materia sensibili. Et omnia naturalia dicuntur modo simili illi, quo dicitur simus, vt manus, & oculus, & nasus, & caro, & os, et totum animal: & folia, et radices, & tota planta. definitio. n. non fit*

I *in aliquo istorum sine motu. manifestum est igitur, quòd in rebus naturalibus quæritur quid sit materia, & determinatur, & quare sit etiam. Naturalis. n. habet considerare de aliqua forma, s. illa, quæ est non sine materia. Manifestum est igitur ex hoc, quòd scientia Naturalis est aliqua scientiarū speculatuarū. & ēt scia Mathematica est sciarum speculatiuarū. sed manifestum non est, si scientia rerum, quæ non mouentur, est abstracta &*

K *etiam. & si sit manifestum, quòd quædam mathematica non mouentur, & sunt abstracta. Et si aliquid sit sempiternum non mobile, aut abstractum etiam, manifestū est etiam, quòd cognitio eius erit in aliqua scientia speculatiua alia a Naturali. scientia. n. Naturalis est rerum mobilium. neq; Mathematica, sed illa, q̄ est ante omnes*

L *istas. scientia enim Naturalis est rerum inseparabilium, sed non immobilium. Et Mathematicarum quædam sunt rerū immobilium, sed non videtur abstractæ, sed quasi in materia. Prima autem scientia erit rerum abstractarum, & quæ non mouentur. Vnde necesse vt omnia sint æterna, & maxime ista. quoniam ista sunt causæ rerum apparentium ex diuinis. Modi igitur Philosophiæ essentiales*

M *sunt tres, Mathematicus, Naturalis, & Diuinus. Nullus enim ignorat quòd, si diuinus est, quòd est in tali natura. & scientia nobilis debet esse nobilis generis. aliæ enim scientiæ speculatiuæ sunt valde bonæ. sed ista scientia est melior omnibus scientijs speculatiuis.*

Quia diuersitas artium fit per diuersitatem modi terminorum vtendorū, incœpit declarare hoc, &d. Et oportet, &c. i. & oportet nos nō ignorare modum vtendi definitionibus signi-

A ficatiuis quid, qualiter est ille modus in vnaquaq; arte, & ī hac arte quærere enim aliquid scire, hoc non determinato, est quasi non q̄rere. D.d. Illa autem, q̄ determināt, &c. i. & via ad sciendum hoc est, vt primo sciamus, ꝙ definitiones sunt duobus modis, aut sicut definitio similitudinis, aut sicut definitio profunditatis. D.d. & differentia etiam, &c. i. & istæ duę definitiones differunt: quia definitio similitudinis est cum materia sensibili: profunditatis autem est sine materia sensibili. dicim⁹. n. in definitione similitudinis, ꝙ ē profun-

B ditas in naso: & accipitur nasus, ꝙ est aliquid sensibile, in definitione. & dicimus, ꝙ profunditas est demissio in superficie, in qua non apparet materia sensibilis: sed, si apparuerit, erit intelligibilis. D.d. Et omnia naturalia, &c. i. & in definitionib⁹ omnium rerum naturaliū apparet materia, sicut ī definitione similitudinis. & hoc est in omnib⁹ membris aīaliū, sicut in definitione nasi, & oculi, & faciei, & carnis, & ossis, & vlt consimilium, & non consimilium, & in toto aīali: & sic in omnibus partib⁹

C plantæ, & in tota planta. nullum. n. istorum habet definitionem absq; eo, ꝙ illa definitio accipiat aliquod transmutabile. D.d. manifestum est igitur ꝙ in rebus naturalibus, &c. i. &, cùm definitiones rerū naturaliū non possint fieri sine materia & forma, manifestum est ꝙ oportet Naturalem quærere de materia rerum naturalium notificando quid sit, & quærere secundum quod est illud, ꝓp quod est materia, s. forma. D.d. Naturalis. n. habet cōsyderare, &c. i. Naturalis enim habet consyderare de aliqua forma, s. de illa, quæ im-

Metaph. t. 87. 88.

possibilis est reperiri absq; materia. D

Et intendebat, ꝙ Naturalis hēt cōsyderare in vtroq;, s. de forma, quæ est in materia, & de materia, ꝓpter cōsyderationem de composito: sed consyderatio eius de formis naturalibus est prima intentione, & de materia propter formā. Deinde d. Manifestum est igitur, &c. i. ex hoc apparet, ꝙ scientia Naturalis est speculatiua, non operatiua. & cùm in definitionibus rerum naturalium appareret natura, sicut in definitionibus rerum voluntariarum apparet voluntas: & etiam est manifestum, ꝙ scientia Mathematica est speculatiua, & E ꝙ est scientia rerum immobilium: sed non est manifestum per se, vtrū illa immobilia, de quib⁹ Mathematicus consyderat, sint abstracta à materia, aut sint in materia. Deinde d. & si sit manifestum, &c. i. & si similiter fuerit declaratum, ꝙ quædā mathematica sunt abstracta fm definitionem & esse, aut alia natura sit abstracta, tunc consyderatio de eis nō erit Naturalis scīæ, neq; mathematicæ. Scientia. n. Naturalis consyderat de rebus mobilibus, Mathematica aūt de rebus abstractis fm definitionem, non fm esse. s. l consyderatio de abstractis naturis est scientiæ altioris istis. & hoc intendebat cùm d scientia enim Naturalis, &c. i. & scientia rerum abstractarū est alia à scientia Naturali, & à Mathematica: qa scientia Naturalis consyderat de rebus non abstractis, & cū hoc nō immobilibus. Mathematicarum autem licet quædam consyderent de immobilibus, sicut Geometria, & Arithmetica, tamen visum est, ꝙ illa, de quibus consyderat, non sunt abstracta à materia, īmo coexistētia

D

Consyderatio Naturalis est de formis naturalib. prima intentione, & de materia ꝓp formam.

E

F

Quare dixerit q̄d &: Vide. 12. Met. c. 44 & 1. Meta. 19. & 2. cœli. 57. & 2. Phy. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C in materia: etsi materia non appareat esse in definitionibus eorũ. D. d. Prima autem scientia, &c. i. & cùm res abstractæ sint priores in esse nõ abstractis, necesse est vt prima scientia in esse sit scientia rerum abstractarum. D. d. & quæ nõ mouentur, &c. & intendit, q̃ res immobiles necesse est vt sint æternæ magis q̃ æternæ mobiles diuinæ, s. corpora cœlestia: sunt enim causæ istorum, s. q̃ substãtia abstracta est causa corporum cœlestium. D. d. Modi igitur Philosophiæ, &c. i. manifestum est igitur ex hoc sermone, q̃ modi Philosophiæ speculatiuę sunt tres, s. scientia rerum mathematicarum, & naturalium, & diuinarum, s. substantiarum, in quarũ definitione accipitur Deus. & intẽdebat q̃, quẽadmodum naturalia sunt illa, in quorum definitione accipitur natura, ita diuina sunt illa, in quorum definitione accipit Deus: & voluntaria sunt illa, in quorum definitione accipit voluntas. D. d. Nullus enim ignorat &c. i. non enim latet aliquẽ q̃, si est scientia Diuina, quin sit in tali natura, s. abstracta. D. d. & sciẽtia nobilis, &c. i. & cùm manifestum est p se, q̃ sciẽtia nobilior est generis nobilioris: & scientia Diuina est scientia nobilior: ergo ẽ nobilioris. Oẽs enim scientiæ, licet sint nobiles, tñ scientia Dei est nobilior illius, cuius subiectum est nobilius oĩb⁹ subiectis.

H Dubitauerit etenim aliquis, vtrum prima Philosophia vniuersalis sit, an circa aliquod genus, & vnam naturam. Non. n. idem modus est atq; in Mathematicis, sed Geometria quidem & Astrologia circa quandã naturam sunt, illa vero vniuersali I ter omnibus cõis est. Si igitur non est aliqua alia substantia p̃ter eas, quæ natura consistunt, Naturalis ꝓfecto prima scia ẽ. Quòd si est aliqua substãtia immobilis, hæc prior, & Philosophia prima, & vt̃is sic, q̃ prima.

Et dignum est quærere vtrum prima Philosophia sit vniuersalis, aut alicuius generis, aut vnius naturæ. Non enim est vna species, neque in scientijs Mathematicis ẽt, sed Geometria, & Astrologia sũt K alicuius naturæ, & scientia vniuersalis est communis omnibus. Si igitur non fuerit substãtia aliqua alia à substantijs existentibus natura, tunc prima scientia est Naturalis. Et si aliqua substantia immobilis fuerit, illa erit primum, et scientia eius erit prima Philosophia, vniuersalis etiam.

Ideſt, Et rectum est quærere, post- I q̃ declarauit talem scientiam esse, quæ dicit̃ prima Philosophia, vtrũ ista scientia sit vniuersalis pluribus M generibus, aut eiusdem generis, aut eiusdem naturæ. Deinde d. Non est enim vna species i. apparet enim, q̃ Mathematica non est vnius generis, sed diuersorum generum: Geometria enim est naturæ diuersæ à natura, cuius est Astrologia. & vtraque est Mathematica. Deinde d. & scientia vniuersalis cõmunis est omnibus i. sed, si scientia ista fuerit vniuersalis, dignius vt sit cõis omnibus entibus. D. d. Si igitur non fuerit, &c. i. & manifestum est, q̃ si non esset hic alia substantia à sensibili, q̃ non esset scientia prior Naturali. D. d. Et si aliqua substãtia mobilis, &c. i. & manifestum est q̃, si aliqua substantia immobilis est, q̃ ista substantia est prima, & q̃ scientia istius est scientia vniuersalis, & Philosophia prima. Et dixit in esse, quia ordo addiscendi istã scientiã est poste & ſi⁹, & ideo discim⁹ eã post Physicã.

In definitione diuinorũ sumitur Deus: & naturalium natura & voluntariorũ voluntas.

Nisi esset aliqua substantia p̃ter naturales, Naturalis scia esset pria.

Et de ente, vt ens est, ac qd est, & quę ei insunt, prout ens ẽ, speculari huius est.

SVMMA SECVNDA.

B Declarantur quædam entis species, quæ ab hac scientia seiunguntur.

Dari ens per accidens, quidq; illud sit.

Cap. 1.

SEd cùm ens illud, qđ simplr dicitur, multipliciter dicatur, quorum vnum quidem erat, quod fm accidẽs, aliud vero, quod vt verum, & nõ ens vt falsum: præter hæc autem sunt prædicationis figuræ, vt quid, quale, quãtum, vbi, qñ, & si qd C aliud hoc modo significat: item præter hæc omnia, quod potentia, & actu: cùm itaq; ens multipliciter dicat̃, primo de eo, qđ secundum accidens est, dicẽdũ, quod nulla circa illud speculatio est. Signum autẽ, q̃ nulli sciẽtiæ curæ est illud, neq; actiuæ, neq; factiuæ, neq; speculatiuæ. Nec enim qui facit domum, facit simul quæ accidunt domui factæ. infinita nãq; sunt. quibusdam enim delectabilem, quibus D dam noxiam; quibusdam vtilẽ nihil prohibet factam esse, & vt ita dicam, ob eas res omnes esse aliam, quarũ nullius factiua est ædificatiua simili mõ, Nec Geometra ea, quę ita figuris accidũt speculatur, nec si diuersus triangulus duos rectos habẽs. & hoc rationabiliter contingit. nã qua si nomine solum ipsum accidẽs est. Quare Plato non male quodam modo circa Sophisticã ipsum non ens applicuit. Sophistarum etenim rationes circa accidens, vt ita dicam, maxime omE nium sunt. vtrum diuersum an idem musicum & grammaticũ, & musicus Coriscus ac Coriscꝰ, & si omne, quod est, non autem semp factum est. quare si musicꝰ existens grammaticus factus ẽ, & grammaticus existens musicus, & quæcunq; aliæ orationiF cus tales sunt. Videtur etenim accidens propinquum quiddam esse non enti. hoc autem ex his ẽt orationibus manifestum est. eorum etenim, quæ alio modo se habẽt, ẽ generatio & corruptio: eorum autem, quæ secundum accidens, non est.

Et quia habet considerationem de ente, secundum quòd est ens, & quid sit. sed cum ens, quod dicitur simpliciter, dicitur multis modis, quorum vnus, vt diximus, dicitur per accidens, & vnus dicitur qua si verum, & non ens quasi falsum: & alijs modis ab istis modis figu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G rarũ prædicamentorum, sicut hoc, & quantum, & vbi, & quando: & etiam præter omnia ista quod dicitur potentia & actu: & cum ens dicatur multis modis, dicamus primo de illo, quod dicitur per accidens. nulla enim scientia speculativa vtitur tali modo. Et signũ eius est, quòd nulla scientia perscrutatur de hoc, neq; actiua, neq; artificialis. Aedificator enim non facit omnia, quæ accidunt cum artificio
H domus, quæ sunt infinita. non enim facit, vt domus adiuuet vnũ, & noceat alij, & vniuersaliter vt sit alijs modis, qui non sunt facti à nobis. Et similiter Geometria etiam non considerat de rebus, quæ accidunt figuris tali modo, neq; si triãgulus alius, & triangulus habet duos rectos angulos alios. et si conueniant in definitione. accidens. n. est quasi aliquod nomen tantum. Et ideo nõ malefecit Plato quoquo
I modo, quando ordinauit Sophisticum sub eo, quod non est. sermones enim Sophistici in maiori parte sunt in eo quòd conueniunt accidẽti. sicut illud, quod dicitur quòd est omnia, & non est. musicus enim & grammaticus sunt idem, & nauta & musicus sunt idem, & omne, quod est non secundum quòd dicitur de eo. sicut ille, qui fuit musicus, et fit grammaticus: aut ille, qui fuit grammaticus, & fit musicus: & omnes alij sermones similes istis. Accidens enim videtur propè illud, quod nõ est quoquo modo. & hoc manifestum est ex sermonibus exemplaribus. res enim, quæ sunt alio modo, habent generationem & corruptionem: quæ aũt sunt mõ accidentali, nõ habẽt hoc. K

Idest, & quia declaratũ est, q; ista scientia habet considerare de ente fm q; est ens, scilicet quid sit, & quæ sunt res existentes i eo, fm q; est ens, manifestum est, q; dominus huius scientiæ debet primo incipere, & scire de ente. D.d. Sed cùm ens, quod dicitur, &c.i. iam declaratum est, q; ens simpliciter diuiditur in prima diuisione in ens per accidens, & ens per se. Prima enim diuisio est talis, aut eũ aut non esse, quod est falsum & possibile, aut essentialiter, aut accidentaliter: quod autẽ est essentialiter, diuiditur in decem prædicamenta. Deinde incœpit numerare decẽ genera prædicamentorum, & d. sicut hoc, &c.i. v. g. quod dicitur de substãtia, & quanto, & quali, & vbi, & q̃n, & alijs prædicamentis. Et intendit q;, quia hoc nomen ens dicit de omnibus, oportet artificem huius scientiæ considerare de omnibus, & attribuere illa ad primũ ens, quod est causa in omnibus entibus. D.d. & etiam præter omnia ista, &c.i. & ens etiam diuiditur præter istam diuisionem, in potentiam & actum. D.d. & cùm ens dicatur, &c. Deinde d. causam, propter quã incœpit cõsiderare de ente, quod est per accidens, & d. nulla enim scientia, &c.i. & incipiemus loqui de hoc ente, ad demonstrandũ, q; ista scientia non con- 4 M

A considerãt de illo, nisi ne noceat in cognitione entis, quod est essentialiter. & tale debet pponi vt præmuniatur homo ab illo. D.d. Et signũ eius, &c.i. & signum, q; artifex huius artis non habet considerare de ente per accidens, est q; nulla ars cõsiderat de illo, neque speculatiua, neque operatiua. Aedificator enim, cũ facit domum, non considerat facere in ea omnia accidẽtia infinita. v.g. vt sit domus fortunata habitatoris & vtilis. hæc. n. accidunt casu. nec ẽt vt sit infortunata & nocens. hæc. n. accidunt malo casu, & alia similia in
B finita. quod enim est infinitum nõ est determinatum. D.d. & vlr, &c.i. & vlr Aedificator non facit domũ vtilem aut nocentem, aut alijs modis rerum contingentium domui. Et similiter Geometer nõ considerat de rebus, quæ existũt in figuris per accidens. non. n. considerat in figura habente tres angulos, vtrũ accidat ei vt ĩ ea sint tres alij anguli. neque etiam cõsiderat vtrum accidat illi vt in ea sint anguli, alij à tribus æqualibus duob⁹ rectis, & tres æquales duobus rectis. & hoc accidit triãgulis, fm q; sunt ex ligno & cupro,
C aut aliqua alia materia. D.d et si conueniant in definitione. Potest intelligi sic: & si anguli accidentes triangulo conueniant in definitione cum angulis, qui sunt essentialiter in triangulo in essendo æquales duob⁹ rectis. Et potest intelligi sic: & si illud, quod est per accidens, cõueniat cum eo, quod est essentialiter ĩ definitione. & ideo dixit post: accidens enim est quasi aliquod nomen tm. i. quod. n. est p accidens in rei veritate, est nomen ziferæ. i. sine aliqua significatione. D.d. Et ideo non male fecit, &c.i. cùm Plato posuit sermonem sophisticum in eo, quod est non ens, non male fecit, & non posuit ipsum in ente. & causa fuit in hoc, q; sermo Sophistæ ĩ maiori parte est per accidens. D.d. sicut illud, quod dicitur, &c. i. qñ illud, quod dicitur esse idem per accidẽs, est illud, quod recipit quodlibet, & suum diuersum vno modo: sicut accidit homini vt recipiat albedinem & musicam, & nauigatoriã, & alia infinita. talia. n. dicuntur idem per accidens, sicut dicimus, q; musicus est albus, & est nauigator. Et hoc in tendebat, cùm d. musicus. n. & grammaticus. i. v.g. vt aliquis hõ sit musicus & grammaticus. dicetur enim, q; grammaticus & musicus idẽ sũt, sed per accidens. & similiter nauigator & musicus dicũtur idem p accidens, qñ aliquis homo fuerit nauigator & musicus, & fiet dr, q; homo, qui recipit nauigatoriam. est idem cum nauigatore, sed per accidens. D

Vide. 1. Phy. 21. E

D.d. & omne, quod est, &c.i. & omne, quod dicitur esse idem per accidens, non dicit semper neque in maiori parte. sicut dr, q; grammaticus est musicus, aut efficit musicus, aut musicus est grammaticus, aut musicus efficit grãmaticũ. D.d & oẽs alij sermones, &c.i. & fiet omne prædicabile accidentale. Plato enim posuit eum in non ente. quia quod est propter accidens, propè videtur ei quod non est, cùm raro accidat. & hoc intendebat, cùm d. Accidens. n. videtur propè, &c.i. illi, quod est nõ ens aliquo modo. D.d. & hoc manifestum est, &c.i. & numerare ea, quę sunt per accidens sub non ente, apparet ex rebus, quæ inducunt. Existentes enĩ res essentialiter sunt illę, quæ

Idem. 2. Phy. 48. F

Illud, qđ ẽ p accẽs, propè vt ei qđ nõ ẽ ideo Plato posuit illũ ĩnõ ente. Vide pro hoc. 2 ph. 53. & 56.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G quæ habent aliquam speciẽ, in quarum individuis existet generatio & corruptio, illa autem, quæ sunt per accidens, nullam habent speciẽ: vnde neq; generationem neq; corruptionem. & intendebat ꝙ nulla species inuenitur per accidens.

Nulla spẽs inuenit̃ p accẽs. Idẽ 7. Met. cõ. 11.

Attamen dicendũ est amplius de accidente, quoad possibile ẽ, quæ nã eius natura sit, & ob quã causam est. simul autẽ patebit, & cur eius scientia non est. Cùm igitur in entibus sint quædam semper similiter se habentia, & H ex necessitate, non ea, quæ secũdũ vim dicitur, sed quã dicimus, eò ꝙ non contingit aliter, quædam ex necessitate quidẽ non sunt, nec semper, sed vtplurimũ, hoc principiũ & huius causa est, vt accidens sit. Quodcunque. n. non semper, neq; vtplurimum est, hoc dicimus accidẽs esse. vt puta, si sub cane tempestas & frigus factũ fuerit, hoc dicimus accidisse, non si æstus aut calor. quoniam hoc quidem semper, aut vtplurimũ, illud vero non. hominẽ quoq; albũ eẽ accidit: nec I enim semper, nec vtplurimum. asal vero non secũdũ accidens. & Fabrum sanitatẽ fecisse, accidens est. quoniã nõ est aptus ad sanitatẽ faciendã Faber, sed Medicus, verũ accidit Fabrum esse Medicum. Cocus etiã voluptati intentus facit quicquã salubre, sed non secundũ pulmẽtariã. vnde dicimus ꝙ accidit, & quodãmodo quidem facit, simpliciter vero minime. Illorũ etenim alig quandoq; factiuæ pòtẽtiæ sunt, k horũ vero nulla ars, nullaq; potentia determinata est. eorũ. n. q̃ fm accidens aut sunt, aut fiunt, causa quoq; fm accidens ẽ. Quare cùm non omnia ex necessitate, & semper, aut sint, aut fiant, sed multa vtplurimũ, necesse ẽ esse, quod secundũ accidens est. vtputa nec semper, nec vtplurimũ albus musicus est. cùm autẽ aliquando fiat, secundũ accidẽs erit. ꝙ si non, cuncta ex necessitate erunt. Quare materia erit L causa contingens eius, quod aliter accidit, q̃i illud, quod vtplurimũ est. Principiũ autẽ hoc sumendũ est, vtrũ nihil est, q̃ nec semper, nec vtplurimũ, an hoc impossibile. Præter hæc igit̃ aliquid est, quod vtcunq; contingit, & fm accidens. Sed vtrum, quod vtplurimũ, quodue semper nulli inest, an aliqua sunt sẽpiterna, de his sanè posterius cõsyderandum est.

Sed tamen loquamur de accidente, secundum quòd possibile est in sua natura, & qua de causa sit, & videtur quòd cum hoc declarabitur quare non habet scientiam fixam. Et cum in rebus sunt quædam, quæ semper sunt in eadẽ dispositione, & sunt necessariæ etiã, non illa, quæ dicuntur violenter, sed quæ dicuntur de illis, quæ impossibile est vt sint alio modo, & quædam non sunt necessaria neq; semper M

A *per, sed sunt in maiori parte, & hoc est initium, & causa essendi per accidens. Illud enim, quod non est semper, neque in maiori parte, vocetur accidẽs. sicut pluuia apud ascensum canis. hoc enim accidit, quia nunquam fuit, neque in maiori parte. & accidit vt homo fuit albus, sed non semper, neque in maiori parte. & Aedificator & Medicus curat, non in eo quòd ædificator, sed per accidens. & Cocus potest facere ferculum vtile, sed non* B *est scientiæ coquendi, & ideo dicitur quòd accidit. Secundum igitur hanc dispositionem forte virtutes agentes erunt aliæ, & ista non habent artem, neque virtutem terminatam. causa enim eorum, quæ sunt aut erunt per accidens, est etiam per accidens. Et cum non omnia sunt necessario semper, sed pluries, & in maiori parte, tunc* C *necesse vt illud, quod est per accidens sit sicut album. non enim semper est musicus, neque in maiori parte. & cùm sit in aliquo tempore, est per accidens. & si non, omnia erunt necessaria. & tunc accidens habebit aliquam causam in maiori parte, & oportet accipere hoc primo possibilitatem alio modo. Et oportet primo, si aliud non fuerit Album in Græco. principium eorum æternum. de istis perscrutabitur post.*

D Dicit: & licet illud, quod est per accidens, non cõtineatur sub cognitione, tñ loquamur de eo fm ꝙ est possibile in sua natura, & notificemus causam, pp quam est. videt. n. ꝙ ex hoc declarabitur, quare non continet sub cognitione, & quare nulla ars perscrutat de causa eius. D. incœpit loqui in eo & d. & cùm in rebus, &c. i. & cùm ī rebus sint aliqua, q̃ semp sunt in eadem dispositione, s. necessaria & non necessaria, q̃ dñr de rebus patientibus violentiam, sed quæ dñr de rebus, quæ impossibile ẽ vt sint alio modo ab eo, quo sunt. D. d. & quædam nõ sunt E necessaria, &c. i. & cùm rerum quædam non sunt necessaria in esse, & quædam habent esse in maiori parte temporis, & tunc istud genus est causa eius, quod est per accidens. q̃n enim in eis, quæ sunt in maiori parte, non fiet illud, quod innatum est fieri in maiori parte, fiet illud, quod est per accidens. & ideo si oĩa essent necessaria, nihil esset per accidens. Et cum narrauit ꝙ causa eius, quod est per accidens, est aliqua esse ī maiori parte: q̃n, si aliqua fuerint ī maiori parte, aliqua erunt in minori, d. Illud enim, quod nõ est semper, &c. F & dicit hoc, quia ex ascensu canis sequitur abscissio pluuiæ essentialiter. & non hoc esset necessarium, si eẽt pluuia in eo in minori tempore. & ideo qui non concedit aliquid eẽ p accidens, continget ei vt omnia facta sint necessaria in fiendo. D. d. & accidit vt homo fuit albus, &c. i. & ex hoc accidit homini ꝙ fuit albus, & ꝙ non fuit, & ꝙ album fuit multa infinita, v. g. musicꝰ & ædificator, & medicus, & alia. Deinde dicit: & Aedificator, & Medicus, &c. i. verbi gratia

Si oĩa eẽnt necessaria nihil esset p accidẽs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gratia, q̃ accidit Aedificatori medicari nõ in eo q̃ Aedificator, sed qa accidit ei q̃ fuit Medic⁹. & similiter Cocus potest facere ferculum vtile, sed tamen p accidens. Cocus. n. facit delectabile ferculum, Medicus ãt vtile. D.d. Secundum igitur hanc dispositionem, &c.i. fm igitur hũc modum virtutes actiuæ, & artes habent alias operationes ab eis, ꝓpter quas sunt Deinde d. & ista non hñt artem, &c.i. & ista, quę sunt per accidens, non habent artem agentẽ, neque virtutem terminatam, à qua ꝓ neniant. Causæ enim eorum, q̃ fiũt per accidẽs, sunt etiam per accidẽs, quæcunq; causa sit, immo causæ infinitæ. D.d. Et cùm non oĩa, &c.i. & cùm manifestum est, q̃ non oĩa sũt necessaria: sed plura sint in maiori parte, necesse est vt illa, q̃ fiunt p accidens, sint in maiori parte, ex quo illa, q̃ sunt in maiori parte, sunt necessaria. & si non, oĩa essent necessaria. & ista sunt sicut albũ eẽ musicũ. accidit. n. albo q̃ fuit musicus nõ necessario, neq; in maiori parte. D.d. cùm sit in aliquo tpe, &c.i. & si illud q̃d est p accidens, non fuerit, tũc oĩa entia erunt necessaria: & tunc quod sit p accidens, habebit cãm aliam à eã posibili, q̃d est in maiori parte.

Et dixit hoc, quia eã eius, q̃d est per accidens, est eã possibilis, quod est in maiori parte. Et dixit hoc, q̃n ex ea non prouenit aliqua actio habenda naturaliter, sed alia actio, vt dictum est in Physicis. D.d. & oportet accipere hoc primo, &c.i. oportet accipere, q̃ causa eius, quod est p accidens, est causa rerum, q̃ sunt in maiori parte. nulla. n. est alia causa, quæ potest accipi pro causa eius, q̃d est per accidens, præter istam.

Quòd autẽ non est accidẽtis scientia patet. Oĩs. n. scientia eiꝰ est, quod aut semper, aut vtplurimũ est. quomodo enĩ discet, aut alium docebit? oportet. n. vt determinentur, aut per semper, aut per vtplurimũ. vtputa febricitanti proficuum melieratum est vtplurimũ. Quod vero præter hoc ẽ, nõ habebit dicere q̃ non, vt in nouilunio. nã etiã in nouilunio aut semꝑ, aut vtplurimũ, accñs vero ꝓter hæc est.

Quoniam autem accidens non habet scientiam permanẽtem manifestum est. Omnis enim scientia permanens aut est illius quod est semper, aut illius, quod est in maiori parte. quomodo enim poterit deceri, aut addisci, quod non est ita? quoniam quod determinatur oportet vt sit semper, aut ĩ maiori parte. v. g. quòd syrupus talis adiuuat febricitantes in maiori parte. Et impossibile est vt aliud dicatur in alio tempore. Vt nouitas mensis, q̃ est semper, aut in maiori parte.

Cùm declarauit, q̃ illud, quod est per accidens, non habet naturã terminatam, cùm non habeat causam terminatam, incœpit declarare, q̃ non habet etiam scientiã, & d. Quoniam autem, &c. & d. scientiam permanentem, quia illud, quod est per accidens, scitur q̃n accidit, sed non permanenter. quia scientia non est permanens in scito nisi per causam, & dicere est permanentiam indicare, q̃ cùm causa fuerit, erit causatũ. aut

aut de necessitate, aut in maiori parte. & ideo in hoc genere impossibile est aliquam cognitionem esse. Et hoc, quod d. q̃ scientia permanens nõ est nisi rerum necessariarũ, aut earum. quæ sunt ĩ maiori parte, manifestum est per se. & q̃ impossibile est addisci, aut sciri q̃d non est alterius istarũ duarũ dispositionũ. q̃n, sicut dixit, oẽ, q̃d definit, aut disponit aliqua dispõe, aut illa dispositio erit ei necessaria, aut in maiori parte. sicut dicimus, q̃ syrupus acetosus adiuuat febricitantes, quia adiuuat eos in maiori parte & si contingeret adiuuaret eos, aut in minori parte, non haberemus scientiã permanentem in eo. D.d. Et impossibile est vt aliud dicatur, &c. ita accidit ĩ Luna. & intendit q̃ nouitas mensis est necessaria non in maiori parte, sed illud, quod est p accidens, neq; est necessariũ, neq; ĩ maiori parte.

Quid itaq; accidens est, & ob quã cãm, & q̃d non est eius sciẽtia, dictũ est. Quòd autẽ sint prĩcipia & causæ generabiles, & corruptibiles, absq; eò q̃ generentur, & corrumpantur, manifestum est. Et enim si nõ hoc, ex necessitate omnia erunt, si eius, q̃ generatur, & corrumpit non fm accidens causam aliquã necesse sit esse. Vtrum. n. erit hoc, an non? Si hoc, fiet. sin vero nõ, minime. hoc vero, si aliud. & hoc modo videlicet (tẽpore sempẽr dẽpto à tempore finito) deuenies vsq; ad nunc. quare hic morietur ęgritudine, aut vi, si exierit, hoc aũt, si aliud. & sic deueniet ad id, quod nunc est, aut aliquid eorũ, q̃ facta sunt. vtputa, si sitiuerit. hoc vero, si comederit acria. hoc vero aut ẽ, aut nõ. quare necessario morietur, aut nõ morietur. Sil͂r & siquis ad iam facta ascenderit, eadẽ ratio est. iã enim hoc in aliquo est. dico aũt quod factũ est. ex necesitate ergo erunt oĩa futura, vt mori viuẽtẽ. iam. n. aliquid factum est, vtputa contraria in eodẽ corpore. sed si ægritudine aut vi, nondum, sed si hoc factũ fuerit. Patet igit q̃ vsq; ad aliquod vadit principium: hoc vero non amplius ad aliud. erit igit hoc eius, quod vtcunq; cõtingit, causaq; generationis eius nulla. Sed in quale principium, & qualẽ causam talis reductio est.

Dictũ est igitur quid est accidens, & quid eã accidẽtis. & quòd nullã hẽt sciam permanentẽ. Quoniã aũt principia, & causæ sunt generabilia & corruptibilia, ẽt absque eo quòd generentur aut corrũpantur, manifestũ est. Quoniam, si hoc non fuerit, tunc oĩa erunt necessaria. quoniam, si illud, quod generatur & corrũpitur, non habuerit aliquam cãm modo accidẽtali, tũc erit necessariũ. Sicut dicimus, utrũ erit hoc aut non erit? hoc. n. erit, si erit hoc, & si non, nõ. & hoc, si fuerit aliquid, & secũdũ hãc dispõnẽ. et manifestũ ẽ, quòd sẽper diminuitur tps ex tẽpore finito. et sil͂r peruenit ad illud, quod est in instanti.

ficut

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *sicut dicimus, quòd si Socrates exierit, morietur aut infirmitate, aut violentia. & hoc erit, si aliud fuerit. et sic peruenietur ad illud, quod est instans, aut ad aliquid eorum, quæ fuerint. Vt tale comestum inducit sitim. et hoc, si comederit calida. et hoc aut erit aut non. ergo morietur necessario. Et similiter, si aliquis ordinauerit, & dixerit illa, quæ iam facta sunt, sermo de eis erit talis, et ha-*
H *bent essentiam existentem. dico illa, quæ iam fuerint essentia eorũ, & cognitio eorum, & generatio eorum. erunt igitur necessario omnia generabilia, sicut mors viui, quia iam præcessit. fit enim idem, sicut contraria sunt eadem, quia sunt eiusdem, sed non sine infirmitate, aut violetia, nisi hoc sit. Manifestum est igitur, quòd accedit ad aliquod principium: et hoc non accedit ad aliud. & accedet ad il-*
I *lud, quod comprehenditur casu, et non est causa motus omnino. Sed finis, qui est talis, erit ad principium habens qualitatem, & causam habentem qualitatem.*

7 Ideſt, quoniã aut oportet ex hoc hic esse causas, quæ generantur, deinde corrumpuntur absq; eo ꝙ generent alia, aut alia corrumpant, manifestum est. Deinde dicit. causam in hoc, & d. Qm̃, si hoc non fuerit, &c.i. qm̃ si fuerit necessarium vt omnis causa generabilis sit generãs aut corrumpens, continget vt omnia sint necessaria. Deinde dicit: quoniam si illud, quod generatur, &c. ideſt quoniam, si illud, quod est generandum, non habuit causam accidentalem, sed omnem causam sequitur causatum necessario, tunc omnia quæ fiunt, fiunt necessario: & sic auferetur natura possibilitatis. Deinde dicit: Sicut dicimus, vtrũ erit, &c. i. qm̃ si oĩa fuerint necessario, tunc continget vt sermo dicentis, vtrum hoc erit in futuro, aut non erit, alterum eorum erit necessarium, & alterum impossibile, & K
contingeret vt causa illius generandi L
sit causa generata necessario, &. cũ fuerit erit creatũ necessario. & hoc intendebat, cùm d. ꝙ erit hoc, si fuerit hoc, & si non, non. Deinde dicit: & hoc si fuerit, & sm hanc dispositionem. i. & continget ẽt vt à causa eius sit causatum necessario, si fuerint generata, vt sit sm hanc dispositionẽ, s. vt sit necessario à sua causa, & sua causa ab alia, & hoc peruenret necessario ad aliam causam necessariam in esse. tales enim causæ non procedunt in infinitum. Deinde dicit: & manifestum est, ꝙ semper diminuitur, &c. i. ꝙ tempus, in M
quo sit causa rei factæ in tempore terminato futuro, diminuitur ex illo tempore, & diminuitur etiam ex tempore residuo tempus, in quo fit causa causæ, donec perueniatur ad instans ꝑsens, in quo est prima causa eius, quod est fiendum. Deinde dicit exemplum in hoc, & d. sicut dicimus ꝙ, si Socrates exierit, &c. i. v. g. ꝙ, si fuerit necessarium ꝙ Socrates moriatur, si vulneretur, vt si infirmetur ꝙ moriatur. & si hoc fuerit, infirmabitur necessario, donec perue-

4 perueniatur ad causam existentem in præsenti. v. g. ꝙ, si patiatur sitim, patietur calorem necessario. &, si patiatur calorem, patietur febrem. &, si febrem patiet morietur. & si materia exierit, patietur sitim necessario. Deinde dicit: vt tale comestum, &c. i. & si patiatur sitim, necessario comedit aliquod calidum. & sic comedere illud calidum erit necessariũ, & illa consequentia erunt necessario. contingeret enim expositione eorum, quę fiunt in futuro, esse necessario, s. alterum duorum oppositorum, vt sint ẽt facta necessario, & vt consecutio eorum adinuicem fit necessaria. Deinde dicit: & hoc aut erit, aut non. & innuit aut ẽm aut cãtũ, s. ꝙ vtrũq; erit necessario. D. d. ergo morietur necessario. i. & si istæ causæ fuerint huius dispositionis, necesse est vt exeat, & moriatur necessario. D. d. Et similiter, si aliquis ordinauerit, &c. i. & similiter contingit vt omne, qd fit, antequã fiat, ꝙ fuit necessariũ vt fieret, ita ꝙ omnia futura, & oĩa prẽterita fuerint necessaria. & hoc est cõtra intellectum & sensum. D. d. & habent essentiam existentem. i. cõtinget vt oĩa facta habeant essentiam
C aliquã existẽtem, ex quo continget exitus eorum in actũ necessario. vt dicitur in exẽplis legalibus, quia oĩa fieda sunt scripta in tabula, & qđ est scriptũ in illa tabula, exibit in actũ, & iõ exposuit hoc, & d. dico illa, &c. i. continget vt naturæ rerũ faciant eas generari necessario, quẽadmodũ natura generabiliũ facit ea corrũpi. & iõ. d. erunt igit necessario omnia generabilia, &c. i. continget igitur sm hanc positionẽ vt naturæ & substantię rerũ, ex quibus generabilia generantur, faciant eas gene- D
rari: quemadmodum cùm generantur, faciunt eas corrumpi, vt viuus corrumpitur. D. d. fit. n. idem, &c. i. & est necesse vt generatũ corrumpatur necessario. quia antequã corrumpatur, fuit necessarium vt componeretur, & fieret idẽ ex contrarijs. & fuit idem, quia contrariæ fiunt in eo, scilicet formæ. & sic necessario corrumpitur, sed non sine infirmitate & violẽtia, sed corrumpitur si aliqua infirmitas fuerit, aut violentia: quarum altera, s. infirmitas est naturaliter & de necessitate, & altera per accidens, s. violentia. D. E
dixit. Manifestum est igitur etcæt. ideſt, declaratum est igit ex hoc, ꝙ omne, quòd generatur & corrumpitur, habet causas, & ꝙ illæ causæ perueniunt ad primam causam. sed tamen differunt, quia corruptio fit de necessitate, generatio autem nõ. & si hoc esset, omnia essent accidentia necessario. & si hoc esset, tunc generatio esset in substãtia rerum, in quibus est generatio, sicut corruptio existit in substantijs eorum. D. d. & accedet ad illud, quod comprehenditur casu. i. quod autem ex istis causis prouenit ad illud, quod F
fit casu, non est causa alicuius motus naturalis omnino, ideſt ꝙ omne, quod fit casu, non est causa alicuius speciei entium. Deinde dicit: Sed finis, qui est, &c. ideſt sed quod fit casu, fit à principio habente naturam terminatam & causam terminatam. quod. n. est accidentaliter, accidit illi, qđ est essentialiter.

Corruptio fit de necessitate, nõ aũt generatio.

✠

Verum

Universidad de Deusto
Biblioteca

6 *Vtrum vt ad materiã, an vt ad cuius gratia, an vt ad mouens, maxime consyderandum est. De eo itaq, quod secundum accidens est, dimittatur: determinatum enim sufficienter est.*

De ente vero, & falsõ: omittendumq; esse ens per accidens, verumq; ac falsum: ac de ente vt ens est consyderandas esse causas, ac principia. Cap. 2.

HQVod aũt tanquam verũ ens, & nõ ens vt falsum, qm̃ circa compositionem, & diuisionẽ est, & omnino circa partitionẽ contradictionis. verũ etenim affirmationẽ in compositis habet, negationẽ vero in diuisis, falsum vero huius partitionis contradictionem. Quo aũt modo qd̃ simul, aut qd̃ seperatim est intelligere accidit, alia ratio est. dico aũt q̃ simul, & q̃ seperatim, vt nõ cõsequẽter, sed vnũ qd fiat. Nõ. n. est falsum, & verũ in rebus (vt qd̃ bonũ verũ, qd̃ vero malum I falsum) sed in mente. q̃ vero circa simplicia & circa ea, q̃ quid sunt, nõ qdẽ sunt in mẽte. Quę cunq; igit̃ speculari oportet circa id, qd̃ ita ens & non ens est, posterius perscrutandũ est. Cũ aũt cõpositio, & diuisio in mente, nõ in rebus sit: qd̃ aũt ita ẽ, diuersum à pprie dictis, ens est: aut. n. qd̃ qd est, aut qd̃ quale, aut qd̃ quantũ, aut si qd aliud copulat, aut diuidit mẽs: qd̃ q. dẽ tanquã accidẽs, et vt verum ens, omittendũ est. eã. n. illius q̃ K dẽ determinata, huius vero, mẽtis aliqua passio. et ambo circa reliquũ entis genus, et nõ extra ostendunt esse aliquã entis naturã. Propter qũ hæc quidẽ prętereant, consyderãdæ autẽ sunt ipsius entis causæ, & principia, prout ens est. Manifestũ aũt est in his, quę determinauimus de eo, quoties vnumquodq; dicitur, q̃ ens multipliciter dicitur.

Et oportet nos perscrutari multum, vtrum sit quasi perueniens L *ad materiam, aut ad aliud propter quid, aut ad illud, cuius ẽ motus. Dimittamus igitur loqui de ente accidẽtali: nã sufficit, quòd determinatũ ẽ de eo. Et loquamur de vero ente, quod nõ est sicut falsum. est. n. in cõpositione et diuisione, et vniuersaliter in diuisione cõtradictoriorum. quia habet affirmationẽ, secundum quod est verum, & secundum quòd est compositũ habet negationẽ aliquam, et secun-* M *dũ quod est diuisum habet falsitatem istius diuisionis, quæ est contradictoria. Quomodo autem accidit intelligi simul, & prius, habet alium sermonem. & dico simul & prius, ne aliquid sit post aliquid, sed vt sit idem. Verum enim & falsum non sunt in rebus, sicut bonum & malum vt verum sit sicut bonum, & falsum sicut malum, sed sunt in cogni-*

tione. & nulla cognitio est de simplicibus, aut de illo quod est. Omnia igitur perscrutanda de ente, quod est huiusmodi, & de eo, quod nõ est, dicenda sunt post. Et cũ in cognitione est aut cõpositio, aut diuisio, non in rebus, quod est aliud secundũ hũc modũ: ex rebus enim, quæ sunt in rei veritate, est illud quod significat aut quid, aut quale, aut quãtũ, aut quod copulatur, cũ alio, & cogitatio diuidit illud: D *dimittamus ergo ens, quod ẽ quasi accidens, & quod est quasi verũ. causa enim vnius eorum nõ habet definitionẽ, & causa alterius est cognitio. & vtrumq; est in genere diminuto generũ entis, & nõ sunt ex eis, quæ significant esse entis. Et ideo dimittatur, & perscrutetur. Album in exemplari. iam declarauimus, vbi diximus quòd maquæq; rerũ dicitur multis modis. quoddam enim significat quid.* O *Album in exemplari.*

8 Modo narrat quid perscrutandũ est de causa, ad quam ascendunt oẽs causæ, quæ sunt accidẽtales, aut essentiales, & d. Et opottet nos, &c. i. & oportet nos multum perscrutari de causa accidẽtali, vtrũ reducatur ad cãm materialẽ, vel finalẽ, vel agentem. & ipse iam declarauit in Secundo Phyficorum, q̃ reducitur ad cam agentem. & forte propter hoc dimisit hic loqui de illo. Et cum iã declarauit, q̃ in hoc ente, quod est p accñs, non consyderat ista ars, d. Dimittamus igitur, &c. i. quia iam D determinauimus de natura eius, qd̃ sufficit. D.d. Et loquamur de vero ente. i. & cùm iam locuti fuerimus de ente accñtali, loquamur de ente veridicanti, fm q̃ est veridicans. & hoc est illud, quod est in anima. hęc enim entia facta sunt ab intellectu, qũ diuidit entia abinuicem, aut cõponit ea adinuicẽ. hoc igitur ens est vnum genus generũ entium, & est vsr̃ istud ens tantum in affirmatione aut negatione. D.d. quia habet affirmationẽ, &c. i. vera enim affirmatiua significat compositionẽ in entibus, & vera negatiua diuisionẽ. E Et quia idẽ ens impoſe est q̃ sit cõpositum & diuisum insimul, ideo, si affirmatiua fuerit ϕ a, negatiua erit falsa. & quasi dicat, affirmatiua autẽ quia est vera, est ens in cõpositione, quasi haberet negatiuam, cuius falsitas existit in diuisione. qm̃, cũ affirmatiua est vera p compositionẽ, negatiua est falsa p diuisionem. & sisr, qũ negatiua est vera p diuisionem, affirmatiua est falsa per cõpõnem.

D.d. Qũo autẽ accidit simul, &c. & intendebat p hunc sermonẽ declarare diuersitatẽ duorum entium, s. entis, qd̃ est in intellectu, & entis, qd̃ est extra intellectũ. Quod enim est in aĩa, cõtingit vt recipiat duo opposita insimul. qd̃ aũt est extra aĩam, non. & quasi dicat quoqũo aũt accidit q̃ aĩa intelligit duo opposita insimul, quod nõ põt esse extra aĩam, quia mã recipit cõtraria successiue, loquendũ est de eo ĩ alio loco, & innuit librũ de Aĩa. D.d. in hoc causam, & d. Verũ enim & falsum, &c. id est, & causa in hoc, q̃ intellectus cõprehendit insimul duo opposita ẽt, quia nã primorum oppositorũ in

5. de Aĩa tex. cõ. 21.

Qd̃ est in aĩa, cõtingit vt recipiat duo opposita sit. Sed huius oppositũ vide. 4. huiꝰ textu cõ. 9. vide con. Zim.

F Verum & falsũ sunt ĩ cogñe, et bonum & malũ ẽ ĩ mẽ. Vide oppositũ. 3. de Aĩa. 54. vbi dr q̃ ens ĩ intellectu ẽ bonũ simpr & ens extra aĩa; ẽ bonũ in respectu. Vide contrad. Zim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G in intellectu, ſ. veri & falſi, nõ eſt nã primorũ oppoſitorũ extra aĩam, ſ. boni & mali verũtũ verũ & falſum ſunt in cognitione, & bonũ & malũ
* Id 6. de Aĩa. 38. 39. ſunt in ma: & nullũ *entiũ, q̃ ſunt in cognitione, dr̃ eé ſimplr fm q̃ eſt extra aĩam. D. d Oĩa igit̃ perſcrutanda, &c. i. & oĩa pſcrutanda, vtrũ ſint de ente ĩ cognitione, aut de ente extra aĩam, dicẽda ſunt vbi † pſcrutabit̃ de vĩbus, & numeris, & alijs ſimilib⁹. D. d. Et cũ in cognitiõe, &c. i. & cũ illud, qđ eſt in cognitione ex hoc ente, eſt cõpõ aut diuiſio, abſq; eo q̃ ſit extra aĩam ens, qđ differt ab
† Septimo Meta. 46. 47. & 50.
H iſto, qđ eſt in re, eſt illud, qđ ſignificat aut qd, aut quale, aut quantum, aut aliquod cõtinuũ cũ alio. & hæc ſunt cętera p̃dicamẽta. D. d. & cogitatio diuidit illud, &c. & forte intendit p hoc illud, qđ eſt p̃ter p̃dicamẽtum ſubſtãtiæ. & forte intẽdit p̃dicamenta, q̃ cõiter habẽt compõnem. iſta. n. exiſtimantur, q̃ niſi aĩa eſſet, non eſſent. D. d. dimittamus ergo eos, &c. i. dimittamus igit̃ perſcrutari perſcrutationẽ de ente, quod eſt q̃ accidens, & de ente, quod eſt veridicans, ſ. q̃ eſt in anima. Ens enim, quod eſt per accidens, nõ habet cau
I ſam terminatã: & quod eſt veridicans, nõ habet ẽt cauſam niſi aĩam. & ideo vtrunq; numerat̃ in genere entis diminuti. & ideo perſcrutãdũ eſt de ente pfecto, quod ẽ ens extra
1. Met. tex. com. 14. animã. D. d. Iam declarauim⁹, &c. id eſt, & determinauim⁹, vbi locuti ſuimus quædam de eis, quæ ſignificant multis modis', q̃ ens dicit̃ multis modis. quoddam enim dicitur ſecundum quid, ſcilicet de ſubſtantia, quoddam de qualitate, quoddã de quantitate, quoddam de copulationibus iſtorum cum alijs.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER SEPTIMVS,

cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima proponit de Subſtantia agẽdum eſſe, cùm ſit primum entium.
In Secunda agit de ipſa ſubſtantia.

SVMMAE PRIMAE

Subſtantiam multis modis entium omniũ primum eſſe. Cap. 1.

IN iſto tractatu perſcru
tatur de ſpeciebus entis, de quibus intendit perſcrutari in hac ſcientia. Iſta enim ſcientia diuiditur in tres partes primas. Prima eſt de diuiſione entis in ſubſtantiam, & accidẽs. Secunda de diuiſione entis in potentiam, & actum. Tertia de diuiſione entis in vnũ, & multa. Et iſte tractatus eſt primus eorũ, in quibus pſcrutatur de ſubſtantia. Et, quia ſubſtantia alia eſt ſeparabilis & abſtracta, alia inſeparabilis, perſcrutat̃ in hoc tractatu, & in ſequẽti de ſubſtantijs inſeparabilibus, & non de numero M eorũ. Deinde in Nono tractatu perſcrutat̃ de potẽtia & actu. Deinde in Decimo de vno & pluribus. Et poſt in tractatu Vndecimo de ſubſtãtijs ſeparabilib⁹, & cuiuſmodi eẽ habẽt, & quot ſunt. Deĩde in Duodecimo & Tertiodecimo pſcrutabit̃ de eis, quę dixerũt Antiqui de naturis ſeparabilũ ſubſtãtiarũ. Tractatus ãt p̃cedentes hunc tractatũ, ſunt quaſi p̃paratorij ad hoc, qđ intẽdit dicere in iſtis. Et incœpit in hoc tractatu dicere, Ens dr̃ multis modis, &c.

Ens

A ENs multipliciter di
citr̃, quemadmodũ in his q̃ de * quoties pri⁹ diuiſim⁹. ſignãt. n. aliud quid
* al. dẽ qd eſt, & quõd quid, aliud vero quod quale, aut quãtum, aut ſingula aliorũ, q̃ ita p̃dicãt.

Ens dicitur multis modis, vt prius diximus in ſermone, in quo diximus quot modis dicitur aliquid. quoddã enim ſignificat quid
B *eſt aliquid, & quod eſt hoc, & quoddam ſignificat quòd eſt quale, aut quãtum, aut aliud eorum, quæ prædicantur in ſermone ſecundum hunc modum.*

1 DIcit. &, cùm ſit declaratum q̃ hoc nomen ens dẽ mltis modis, vt dictũ ẽ in tractatu, ĩ quo declaramus noĩa vſitata in hac ſcia. illic enim diſtinximus q̃ hoc nomẽ ens qñq; ſignificat quiditatem ſubſtantiæ demonſtratæ, & qñq; ipſam ſubſtantiam demõſtratam, & qñq;
C aliquod accidens in iſtis ſubſtantijs, aut quantitatem, aut qualitatẽ, aut aliud eorum, q̃ prædicant̃ de ſubſtãtijs non p̃dicatione declarante ſubſtantias eorum, nec in reſponſione ad quid eſt hæc ſubſtantia demonſtrata. Et hoc intendebat, cùm d. & quoddam ſignificat, &c. i. & hoc nomen ens qñq; ſignificat in ſubſtantijs qualitatem, aut quãtitatem, aut aliud accidentium prædicabilium de eis non ita q̃ declarent ſubſtantiam, ſed prædicantur ſm quale, aut quantum, aut vbi, aut quando, aut alio modo.

Cùm autem ens toties dicat̃, D patet primum horũ ens eſſe ipſum quid eſt, quodq; ſubſtantiã ſignificat. cùm enĩ dicimus qua le quippiam hoc, aut bonum dicimus, aut malum, ſed non tricubitum, aut hominem. cùm autem quid eſt, non album, nec calidum, nec tricubitum, ſed ho- Vide ſup. 4. huiꝰ. t. c. 2. & Iſra t. 14. &. 12. t. c. 3. & 22.
minem aut̃ deum. Cætera vero entia dicuntur, eõ q̃ vere entis quædam ſunt quantitates, quædam qualitates, quædam paſſiones, quædam aliquid aliud tale. E * a. l. taliter entis.

Et, cùm ens dicitur multis modis, manifeſtum eſt, quod primũ ens iſtorum eſt illud, quod ſignificat quid, & hoc eſt illud, quod ſignificat ſubſtantiã. quoniam, cùm dicimus de aliquo quale eſt, dicimus aut bonum, aut malum, & non dicimus homo. & cùm interrogatur quid eſt, non dicimus album, aut tricubitũ, ſed homo, aut deus. Et alia dicuntur entia, quia ſunt entis, quod eſt huiuſmodi, quæ F *dam quantitates, & quædam qualitates, & quædam paſſiua, & quædam aliud tale.*

2 Cùm declarauit, q̃ hoc nomẽ ens ſignificat ſubſtantiam, & accidẽtia ſubſtantiæ, quæ ſunt nouem prædicamenta, intendit declarare, q̃ hoc nomen ens principaliter, & ſimpliciter ſignificat prædicamẽtum ſubſtantiæ, & ſecundario & determinate, ſ. relatiue ad ſubſtantiam, alia p̃dicamenta accidentium, quæ non dicuntur eſſe, niſi quia accidũt enti,

G quod est ens per se, substantiæ. Et d. Et cùm ens dicitur, &c. i. &, cùm declaratum est, q hoc nomẽ ens dẽ de generibus prædicamentorũ, manifestum est, q primum, de quo dẽ hoc nomen simpliciter, & principaliter, est illud, quod dẽ in responsione ad quid est hoc individuum demonstratum per se existens: & ista interrogatio est de substantia. D. incœpit declarare hoc ex modo interrogandi, & respõdedi, & d qm̃, cùm dicimus de aliquo, &c. i. & signum eius, q illud, de quo interrogat per hoc nomen quid in individuis substantię, est dignius hoc nomine ens, est, qm̃, si interrogatur per alia nomina interrogantia de individuis substantiæ, non respondetur per aliquid determinans quiditatem ei⁹, v.g. qm̃, qñ interrogatur, quale est istud demonstratum, aut eiusmodi, respondemus bonum aut malum, calidum aut frigidum: & non respõdemus ipsum esse hoiem aut orbẽ, quod intendebat per deum. Et cùm hoc interrogatur quid est illud individuum existens, quod dicitur substantia, non respondemus ad hoc p aliquid extra essentiam eius, v.g. album, aut calidum, aut tricubitũ, sed homo, aut orbis. Et intendebat per hoc, q prædicabilia, quæ declarant quiditatem individui substantiæ demonstratæ, sunt digniora hoc nõe ens, q̃ prædicabilia aliorum accidentium, cum nunquam notificent quiditatem substantiæ. & ideo quod declarat quiditatem individui substantiæ est substantia. In hoc ergo capso intendit declarare, q quiditas individui substantiæ est prior in esse quiditatibus accidentium. individuũ enim substantiæ prius esse alijs individuis accidẽtium manifestum est per se. Et sciendum est, q istæ declaratio est logica. & plures demõstrationes in hac scientia sunt logicæ, scilicet qm̃ propositiones eius sunt acceptę à Dialectica. Dialectica enim vsitatur duobus modis. vno modo, sm̃ q est instrumentum: & sic vsitatur in scientijs alijs. & alio modo, vt accipitur illud, quod declaratum est in illa in alijs scientijs, sm̃ q accipitur. & sm̃ q accipitur illud, quod declaratum est in aliqua scientia speculatiua ad aliam scientiam, est cùm ista considerat de ente simpliciter. & propositiones dialecticæ sunt entis simpliciter, sicut definitiones & descriptiones, & alia dicta in eis.

H

I

Primũ documentũ.

Vnde dubitauerit aliqs, vtrũ ipsum ambulare, & sanum esse, ac sedere, & vnum quodq; horũ ens an nõ ens est, similiter & de quocunq; cęterorum similium. nihil enim horum est per se natura aptum, neq; possibile à substantia separari: sed magis, siquidem ambulans entium aliquid: & sedens, & sanum. hæc autem magis entia apparent, qm̃ subiectum eis determinatum est, hoc autem substantia. & singulare est, quod ī tali prædicatione apparet. bonum enim, aut sedens absque hoc nõ dicitur. patet igitur quòd propter hanc illorum quoque singula sunt.

Et ideo quæret aliquis vtrũ ambulatio, & sanitas, & sessio quælibet significet ens, aut non ens, & similiter in vnoquoq; talium. quoniã nullũ eorũ est existẽs per se, nec potest

K

M

A *potest separari à substantia. sed, si ambulans fuerit de entibus, & sedens, & sanus, ista sunt digniora, vt sint entia vt videtur, quoniam subiectum eorum est aliquod terminatum. & hoc est de substãtijs, q̃ sunt uniuscuiusq; particularia, & hæc significant categoriæ, quæ sunt tales. sedens. n. & stans non dicuntur sine hoc. manifestum est igitur, quod hæc est causa essentiæ cuiuslibet illorum, & illa sunt propter istam.*

B

Vide pro hac. 11. Met.

Cùm posuit, q ens in rei veritate est substantia, & in hoc conueniunt oẽs Antiqui, quorũ plures pp hoc, qd opinabant q substãtia est ens in rei veritate, dubitabant vtrũ accidentia sint entia, aut non, d. Et ideo quęret, &c. i. & iõ dignũ est, vt qui opinat hoc de substantia, dubitet in oĩbus accidentibus, v.g. ambulatione, & sanitate, & sessione, vtrũ dicantur esse simpl'r, aut non. & hoc dignum est dubitare, cùm nullũ eorũ existat p se, aut possit separari à substantia,

C & q ens est illud, qd p se est. D.d. sed si ambulans, &c. i. sed, si cõcesserim⁹ q hoc nomen ens signat ista, tunc substantia est dignior vt significet hoc nõe ens, sm̃ q apparet sensui, s. qm̃ est manifestior apud sensum. D.d. causam in hoc, & d. qm̃ subiectum, &c. i. qm̃ subiecta quiditatũ substantiarum, & vniuersaliorũ earum sunt individua substantiæ, q̃ sunt terminata per se, s. qm̃ sunt terminata à locis & superficiebus & q̃ditas est pars istius substantiæ, quæ sunt individua substantiarum particularium, & secundũ hæc duo dẽ

D

E

F

Cũ plura cõueniant i vno nõe, & quoddã est digni⁹ quibusdã, dignius é sp cã cęterorũ. v. de idé. 2. met. tex. c. 4. & hic infra t. c. 7. & 8. met. cõ. 7. Vid Auer. i Epi. Tr. 2.

dicamentum substantiæ. & d. qm̃ subiectum eorum, &c. intendebat à quiditate substantiarũ vniuersaliorum earum. Et cùm d. est aliquod terminatum, &c. intendebat individua substantię, q̃ sunt terminata, q̃ sunt corpora existentia per se. D.d. & hoc est de substantijs, &c. innuit p hoc q̃ditates. & quasi d. & istæ sunt substantiæ, quia sunt partes substantiarum, q̃ sunt substantię in rei veritate. s. particularium. D.d. & hæc significant, &c. i. & istæ vniuersalia, q̃ sunt substantiæ, significant prædicamẽtũ substantiæ. D.d. sedens. n. & stãs, &c. i. & causa in hoc est, qm̃ accidentia, v.g. stans & sedens, non dicũtur esse entia sine istis. & accepit hoc nomen denominatiuum pro accidente tantum. Deinde d. manifestum est igitur, &c. & cùm hoc declaratũ sit de substantijs, manifestum est, q substantiæ sunt causę essentiæ accidentium. & accidentia non sunt nisi propter substantias. & hoc necessarium est, quoniam, cùm declaratũ est, q nomen ens dicitur de decem prædicamentis, & dignius de substantijs: & est declaratum q, cũ plura communicant in eodem nomine, & quoddam dignius quibusdã, illud, quod est dignius illo nomine, est causa cæterorum: & dispositio cęterorum ad causalitatẽ est sicut dispositio illorum cum illo nomine. ex istis igitur propositionibus concluditur, q substantia est causa cæterorum prædicamentorum.

Quare quod primo est ens, & non aliquod ens, sed simpl'r ens substantia. Multis igitur modis primũ dr, attñ substãtia

Universidad de Deusto
Biblioteca

G & ratione,& cognitione,& tempore,& natura omnium primū est.aliorum.n.q̄ prædicant, nullū est separabile,sed hæc sola.P.a tione quoq; hoc primū. necesse est.n.in cuiusq; rōne inesse rōnē substantiæ. Scire ēt tūc putam⁹ vnumquodq; magis,cùm quid est homo,aut ignis sciamus, q̄m quale,aut quātum,aut vbi nam & horum ipsorum tunc vnumquodq; scim⁹,cùm qd ē ipm q̄le,aut ipsum quantum sciamus.

H *Ens igitur,quod est principale, non illud,quod est aliquod ens, sed ens,quod est simpliciter, est substantia. Et primum dicitur multis modis,sed substantia est prima omnium rerum definitione,& cognitione,& tēpore.nullum.n.aliorum prædicamentorum est separabile.& istud solum est separabile. Et est etiam prima secundum definitionem.necessarium est.n. vt definitio substantiæ accipiatur in definitione cuiuslibet rei.Et nos vide*

I *mus etiam,quòd scimus quodlibet magis, quando scimus ipsum quid sit.v.g.quando scimus hominē esse ignem magis, quàm cum scimus ipsum esse quale,aut quātum, aut vbi.& etiam vnumquodq; istorū non scitur, nisi quando scitur quid est,aut quale,aut quantum.*

4 Et,cùm sit declaratum,q̄ quiditates accidētium posteriorant̄ quiditatibus substantiarum,fm q̄ causata posteriorantur causis, manifestum est,q̄ ens, quod est principale & quod est prius & simpliciter,ē substantia,nō illud,qđ est aliquod ens, i. non simplr nec principalr. Et hoc intendebat,cùm d. Ens igit̄, qđ est, &c.i.ens ergo,quod principalr & simpliciter est ens,est substantia, non illud,quod est aliquod ens,i.nec principaliter,nec simpliciter.&est ja verbis eius ordo posterior. Et,cùm narrauit,q̄ substantia est prior cæteris p̄dicamentis. & hoc intendebat per principale,& primū dr multis modis,incœpit declarare quot modis p̄cedat substantia accidentia, & d. Et primū dr multis modis.i. & primū, quod est prius,dr multipliciter.& substātia est primum oīum fm definitionem,& cognitionē, & fm tempus. D. dedit cām in hoc,& d.nullum.n. prædicamentum, &c i. & substātia est prior his trib⁹ modis: q̄m nullū accidētium est separabile,& ipsa sola est separabilis. & hoc intendebat cùm d.i.de substantia. Et dixit hoc, quia declaratum est, q̄ vniuersalia accidentium sunt illa, q̄ dūr in subiecto. Et,cùm dixit eam esse primā fm definitionem,dedit modum, & d. Et est etiam prima fm definitionem,&c.i.& diximus, q̄ substantia est prior definitione cuiuslibet accidentium: q̄m necesse est vt substantia accipiatur in definitione cuiuslibet accidentium. q̄m partes definitionum sunt illa, per quæ constituitur res:& quia accidentia constituūtur per substantias,necesse fuit vt accipiantur in definitionibus eorum: & in definitionibus substātiarū nō accipit aliquid extra suā naturā, cū causæ suæ accipiantur in suis definitionibus,q̄ sunt substantiæ. Et,cùm narrauit,q̄ substantia est prior aliis

A accidentibus cognitione,dedit modum,& d. Et nos videmus,&c.i.& signum eius,q̄ substātia apud nos est manifestior accidentibus, s. vniuersalia substantiæ q̄ vniuersalia accidentium, est s. q̄ scire indiuiduum substātiæ per sua vniuersalia substātialia est perfectius q̄ scire illud per vniuersalia accidentium. v.g. q̄, cū voluerimus scire hominem, & scierimus ipsum esse aliquam naturā substantialem, v.g. scire ipsum ignē per hoc prædicabile substātiale erit perfectius, q̄ scire ipsum esse quantum, aut quale,aut vbi,aut aliud prę

B dicabilium accidentium. Et intendebat,q̄ non sunt accidentia quæsita per se, sed fm q̄ sūt dispositiones substantiæ demōstratæ. & primum quæsitum est substantia demōstrata. Et quia scire substantiam hanc p suas dispositiones substantiales est perfectius q̄ scire eā per suas dispositiones accidentales, necesse est vt dispositiones substantiales sint manifestiores dispositionibus accidentalibus. D. d. alium modū, ex quo declaratur,q̄ scire aliquid per quid ē,

C est manifestius q̄ scire ipsum p aliquid consequens, siue fuerit substantia, siue accidens, & d. & etiam vnūquodq; istorum non scitur, &c.i.& signum eius,q̄ scire indiuidua substantiæ per quid est, manifestius est q̄ scire ipsa per quale, aut quantum, est q̄ nos videmus quòd non scim⁹ vnumquodq; suorum accidentiū, donec sciamus illud accidens qd sit, aut quale,aut quantum. Et substantia est prior tempore.quoniā, si accidens sit post corpus,in quo est,manifestum est,quòd illud corpus præcedit ipsum secundum tempus:&,si fuerit ex accidentibus inseparabilibus à re, in qua sit, tunc substantia D subiecta ad illam rem præcedet illā rem,& accidentia consequentia ipsam. v.g.q̄m subiectum, ex quo generatur ignis,est prius forma,& calore ignis.

Quod quoq; tam olim,q̄ nūc, & semp quæritur,semperq; dubitatur quidnam ipsum ens sit, hoc est quænam substantia est. hoc enim quidam vnum aiunt esse,quidam plura q̄m vnum: & quidam finita, quidam vero infinita. Quare nobis quoq; maxime,& primum,& solum, vt ita E dicam,de ente hoc pacto quidnam sit speculandum est.

Quæ manifestissime videntur esse substantiæ:& an ea sola substantiæ sint, vel alia etiam, multorum opiniones. Cap. 2.

VIdetur aūt substantia existere manifestissime qui- Vid Auer. dem in corporibus.quare aīalia,& plantas,& corū partes substantias esse dicimus, ac naturalia corpora, vt ignem aquam,& terram, cæterorū quo F que singula:& quæcūq; aut horum partes,aut ex his sunt, aut partibus,aut omnib⁹, vt cœlū, & eius partes,sydera, Luna, & Sol. Vtrum autem hæ solæ substantiæ sint,an etiam aliæ,an harum quidem nulla,sed aliq̄ aliæ, consyderandū est. Vī aūt q̄busdam corporis terminos,vt superficiem, lineam,punctum,& vniratem substantias esse, & magis q̄ corpus, & solidum. Itē p̄ter

C sensibilia quida non putant aliquid esse tale. quidam plura, & quę magis sempiterna sunt, sicuti Plato, & ipsas formas, & mathematica duas substantias, tertiam vero sensibilium corporũ substantiã. Speusippus vero ẽt plures substantias, ab vno incipiens, & principia euiusq; substantiæ, aliud numerorũ, aliud magnitudinum, deinde animę. & hoc modo extendit substantias. Quida aũt formas quidẽ, & numeros eandem habere naturam aiunt, cætera vero sequẽtia, lineas, & superficies, vsq; ad cœli substantiam, & sensibilia.

H *Et etiam illud, quod semper fuit quæsitum a longo tempore, & modo est quæsitum, & semper faciet errorem in quiditate entis, hoc est, quoniam substantiam quidam dixerunt ipsam esse vnam, & quidam plures: & quidam dixerunt eas esse finitas, & quidam infinitas. Et ideo nos primo considerabimus*

I *ex eo, quod est huiusmodi magis, & est primum, & vnum, & dicemus quid sit. Existimatur. n. quòd esse substantiæ est manifestũ i corporibus. & ideo dicimus, quòd animalia, & vegetabilia sunt substantiæ, & corpora naturalia, verbi gratia ignis, & aqua, & terra, & aer, & oẽs partes istorũ: & q sũt ex eis, aut ex suis partibus, aut ex suis vniuersalibus, v.g. cælum, & partes eius, & corpora stellarũ, & Luna, & Sol. Perscrutemur igitur de istis, vtrum sint substantiæ tantum, aut sint aliæ substantiæ quàm ista, aut quædam ista, aut quædam alia, aut nullum istorum, sed alia. Quidam igitur existimauerunt, quòd vltima corporis, vt superficies, & linea, & pũctus, & vnum, sunt magis substantiæ quàm solidũ & corpus, & etiã magis quàm sensibilia. Et quidam no opinantur, quòd tale sit oĩno, et dicunt quidam plura entia esse, ut æterna, vt Plato, qui dicebat quòd forma, & mathematica sunt duæ substantiæ, & quòd tertiæ substantiæ sunt corporum sensibiliũ. Speusippus autem dicebat plures substantias esse, & incœpit ex vno et plura principia esse. & vnaquæq; substantiarum habet primum, & quòd substantia & primũ numerorum est aliud, & magnitudinũ aliud, & postea aĩæ. & secundũ hunc modum multiplicantur sub-*M *stantiæ. Et quida dicunt, quòd formæ & numeri habent eandem naturam, & quòd aliæ res sequuntur ea, sicut lineæ, & superficies, quousq; perueniant ad substantias cœli, & similiter sensibilia.*

Cũm declarauit, q quiditates sub- 5
stantiarum sunt priores aliis entibus & causa eorum, incœpit quærere si sunt quiditates substantiarũ sensibiliũ, & dixit, q Antiqui semp̃ perscrutati

1 tati sunt de hoc, & q quòd ad suũ tẽpus nihil demũstratiue fuit dictum in hoc, & dixit: Et ẽt illud, quod semp, &c.i. & cũm declaratum sit, q substantia est prior aliis accidentibus, ẽtendum est de substantia illud, qđ semp fuit quæsitum vsq; ad hoc tẽpus, in quo nullus dixit aliquid demonstratiue, & est, quid est illud, quod est quiditas huius substantię. Et augmentauit hãc quæstionem. qm̃, cum fuerit scitum illud, qđ est quiditas illius substantiæ, tunc erit scita prima causa oĩum entium. Et,

2 quia ista quæstio semper fuit desyderata ab oĩbus naturalr, & est valde difficilis, incœpit notificare opiones Antiquorum in ea, & dixit: qm̃ substantiam quidam dixerunt, &c. i. Et istas easdem opiniones dixit, cũ perscrutatus fuit de prĩcipijs substãtiæ mobilis, s. substantiæ naturalis. sed illic, s. in Physico auditu fuit perscrutatus alio modo ab isto. illic. n. perscrutatus est de principijs corporis fm q ẽ naturale, i. fm q quiescit, aut mouetur: hic autem perscrutatus est de eis fm q est substantia tm̃. prima. n. diuisio, secundum quã diuiditur ens, est fm q est in substan-

C tiam & accidens. & ista quæstio differt ab illa, quæ est in scientia Naturali. qm̃ ista quęstio inducit ad sciẽdum primam formã oĩum entiũ, & vltimum finem: & prima quæstio, quam incœpit in scientia Naturali, inducit ad sciendum primam materiam, & formas naturales, & primũ motorem. Et dixit: quidã dixerũt, &c. forte innuit Parmenidẽ, & Melissum, dicentes vnum esse ens isti enim dicebant, q illud, quod est pter substãtiam, nihil est: & dicebãt, q substantia est simplex non composita. Et forte innuit eos, qui con- D
cedunt compositionem, & ponunt elemẽtum esse vnum quatuor, aut medium inter illa. isti enim concedunt multitudinem prouenientẽ á compositione, & ponũt alia esse accidentia pręter illud principiũ vnũ. Deinde d. & quidam dixerunt plura entia vno. & innuit dicentes, q principia substantiæ sunt partes indiuisibiles, & dicentes eas esse partes consimiles, vt Anaxagoras: & dicentes ea eẽ plura vno elemẽto, vt Empedocles. Et quia istorum quidam dicebant has esse finitas, & quidam infinitas, dixit: & quidam dixerunt eas esse finitas, &c & videtur mihi, E
q * omnes isti, quos narrauit, sunt illi, qui non percipiunt de causis, ni si materialem tantum. D.d. Et ideo nos primo considerabimus, &c.i. propter hanc diuersitatem accidentem inter Antiquos oportet prius nos ponere principium considerationis in principio substantiæ, quã oẽs hoẽs concedunt esse primum, & vnum, & dicere quid sit. & innuit principium indiuidui substantię, & ideo dixit: Existimatur. n. q eẽ substantiæ, &c.i. & posuimus principiũ cõsyderationis in principio indiuidui subæ. qm̃ oẽs hoẽs conueniũt in hoc, q indiuidua corporũ existẽtiũ p se sunt subæ, & q in eis ẽ principiũ. & hoc intendebat, cùm d. existimat. n. q eẽ subæ, &c.i. oẽs. n. opinant, q natura subæ est manifesta ĩ corporibus demõstratis. & ista substantia, de qua dicit se perscrutatum, est illa, de qua declarabit eẽ formam: & dixit ipsam esse primam, quia est causa subæ demonstratæ; & subãtiæ demonstratæ nõ sunt subãtiæ nisi per illã. & dixit ipsam esse

* Oẽs isti, quos narrauit, non perceperũt nisi cãm materialẽ vide opp., de Anaxa. 1. Ph. 39. & 1. d aĩa. 80 & 8. Phys. 37. qa ponit intellj & 1. ph. 41 & 8. ph. 2. Empe. posuit litẽ & amicitiaj. Vide contra Zim.

Subæ demũstrãtę sũt p formã. Idẽ. 1. de aĩa. 2. 7. 8. &, 9. &. 8. Meta. 7. & 2. Ph. 4. & 1. de Aĩa. 90.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G esse vnam, quia substantia demonstrata non est vna nisi p hãc substãtiam, & per hanc naturam, quæ dr forma. D.d. & ideo dicim⁹, quòd aĩalia, &c.i. & quia natura ei⁹ est manifesta p se in indiuiduis existentibus p se, ideo oẽs concedũt, quòd aĩalia demfata per se, & vegetabilia, & suæ partes, & vlt composita sunt substãtiæ, & corpora naturalia simplicia, vt ignis, & aqua & terra, & aer, ex q̃ fiunt composita: & oẽ, qđ numeraĩ in istis substantijs, aut in illis, q̃ sunt partes contentæ, aut in illis, q̃ sunt vltia continentia, vt cœlum aut
H ex partibus istorum, vt stellæ, & Luna, & Sol, & oẽ quod generaĩ ex istis primo, & sunt consimilium partiũ. D.d Perscrutemur igit, &c.i. pscrutemur igit, vtrum ista sint substantiæ tm̃, s. dispositiones indiuiduorũ substantiarum, aut sunt hæc dispositiones substãtiarũ aliæ ab istis, aut q̃dam istarum dispositionũ, q̃ dr in respõsione ad quid sint substantiæ, & q̃dam non sunt substãtiæ, aut nulla istarum dispõnum est substãtia. & hoc latet eos. quod aũt indiuidua substantiæ sunt substantiæ, manifestum est, & nullus dubitat ĩ hoc.
I & hoc intendebat, cum d. aut q̃dam ista, aut q̃dam alia. D d. aut nullum istorũ, sed alia. i. aut nulla dispositio num existentiũ in indiuiduis sensibilibus sit substantia, sed substantiæ istorum sunt aliæ. D.d. Quidam igi tur existimauerunt, &c.i. quidã igit existimauerunt, q̃ vltima corporũ, sicut superficies, & linea, & punctus, & vnum, sunt substãtiæ magis q̃ corpus, quia sunt principia. & ideo contingit, q̃ ista sint substantiæ magis q̃ substantiæ sensibiles demonstratæ. Et dixit hoc, quia quidã opinabant

Opinio ponentiũ sola mathematica principia. vide. t. me ta. 28.

q̃ puncta sunt priora lineis, & lineæ K
supficiebus, & supficies corporibus, & dicebant q̃ indiuidua istorũ sunt priora indiuiduis corporis sensibilis, & vltia eorũ vltibus corporis, & ideo d. magis q̃ solidum, & corpus, & et magis q̃ res sensibiles. Et dixit solidum & corpus, q̃m isti hñt duas opiones in corpore. quidã. n. dicũt, q̃ tres dimensiones sunt forma substantialis corporis, & isti dicunt corpus. qui aũt dicunt, q̃ corpus sit ad coniunctionem superficierum adinuicem, dignius est dici ab eis corporeũ. & fm vtrunq; sermonẽ sequr, vt superficies, & lineæ, & puncta sint L substantiæ magis q̃ corpora, & priora eis: aut fm q̃ forma est prior cõposito ex materia & forma fm priorẽ sermonẽ: aut fm, q̃ partes cõpositi sunt priores cõposito fm scĩm sermonẽ. D.d. Et quidam non opinantur, &c.i. & quidam non opinãtur, q̃ aliquod linearum, & superficierum, & punctorum sit substãtia, aut vnum numerale. Et quidã non solummodo opinantur q̃ magnitudines, & numeri, s. mathematica sint substantiæ, sed opinantur cum hoc, q̃ formæ rerum sunt sicut substantiæ abstractæ: & opinabant cũ hoc M tertiam substantiã, s. indiuidua substantiæ sensibilis. Et qui opinabant, q̃ mathematica sunt substantiæ, q̃dam ponebat ea esse alia à formis, & quidam ponebãt numeros & formas esse eiusdem naturæ, vt post dicet. & isti sunt, qui peperunt causã formalem propriam. & intendebãt dare substãtias propriãs reb⁹ ex formis vltibus, s. quia ponebant ea esse principia substarũ sensibilium. D.d. Speusippus aũt, &c.i. Speusippus aũt dixit plures substas esse, q̃ substãtiæ sunt

A sunt diuersæ, v.g. grauitas, & magnitudo, & aĩa, ideo principia substãtiarum sunt diuersa. Principium. n. numeri, qđ est vnũ, ẽ aliud a principio magnitudinũ, & à principio aĩæ: & fm hoc multiplicãt spẽs, q̃ sũt post, fm numerũ naturarũ diuersarũ pp suas cãs diuersas & d. vt mihi vr̃, & incœpit ex vno, quia videt, q̃ numeri sunt priores in subã aliis, q̃ vnũ, qđ est principiũ eorum, est pri⁹ principijs substantiarum diuersarũ. D. d. Et quidã dicunt, &c.i. & quidam hoẽs non dicebãt, q̃ numeri & formæ sunt duæ naturæ, sed dicebant, q̃ formæ, & numeri sunt eiusdẽ naturæ, & q̃ istæ sunt causæ linearum & supficierũ, & q̃ lineę & supficies sunt causę corporum cœli, & aliorum sensibilium.

De his igit quid bene, quidue non bene dicaĩ, & q̃ substantiæ sint: & vtrum aliquæ p̃ter sensibiles sint, necne: & hæ quo sint: & vtrũ est aliqua separata substantia, & cur, & quo, an nulla præter sensibiles, pscrutandum est, descripta primo substantia, quidnam sit.

C *Perscrutemur igitur de istis, & qui sermones fuerunt dicti bene, & qui econtrario, & quæ substantia est: et vtrũ sint hic aliquæ substantiæ aliæ a sensibilibus, aut non: & istæ quo sint: & vtrum aliqua substantia sit separabilis, & quare, & quomodo, aut nulla est præter sensibilia.*

Cũm compleuit numerare opiones Antiquorum de substantijs, incœpit numerare qõnes, consyderãs hic de substãtia, & d. Perscrutemur, D
&c.i. pscrutemur igit de istis oĩbus opĩonibus, & declaremus q̃ earum fuerint dictæ bene, & q̃ non fuerint dictæ bene, cùm non oẽs fuerint dictæ bene. D.d. & q̃ substantia est, &c. & debemus perscrutari de quiditate substantiarũ, q̃ manifestę sunt substantiæ. s. indiuidua existentia p se. D.d. & vtrũ sint hic aliquæ substantiæ, &c.i. & vtrum sint hic aliq̃ substantiæ separabiles, aliæ à substãtijs sensibilibus, q̃ sunt causæ substãtiarum sensibilium, vt dicunt dicentes formas mathematicas esse: aut nihil est tale, vt si sint qũo sunt substãtiæ istarũ substantiarum sensibiliũ. E
D.d. & vtrum aliqua substantia sit separabilis, &c.i. & vlr oportet pscrutari, vtrum sit hic aliqua substantia separabilis à sensibilib⁹. & si est, quare est & qũo, aut nulla substantia est hic præter substantias sensibiles.

SVMMA SECVNDA.

De ipsa Substantia.

Substantia quot modis dicatur: & quæ proprie substantia sit. Cap. 1.

Dicit autem substãtia, si non pluribus, saltẽ F
quatuor modis maxime. etenim quod quid erat esse, & vsie, & genus substantia cuiusq; esse vr̃: & q̃rtum, subiectũ. subiectũ aũt est, de quo cętera dr̃: illud vero nõ amplius de alio. Quare primo de eo determinandũ est. maxime nanq; substantia subiectum primum esse vr̃. Tale vero quodam modo quidẽ materia dr̃, quodam modo vero forma, tertium

tium vero, quod ex his est. Dico autem materiam quidem, vt ex: formam aũt figuram ideæ: quod vero ex his est, totã statuã. Vnde, si forma prior materia ẽ, & magis ens, illud quoq; quod ex ambobus est, prius erit ob eãdem rationem. Nunc itaq; quidnam substantia sit, quasi figura dictum est, quod non de subiecto, sed de quo cætera.

Et oportet ante distinguere substantiam. quoniam substantia, etsi dicitur multis modis, tamen quatuor. existimatur enim, quod est essentia, & vniuersale etiam, & genus existimatur esse substantiæ cuiuslibet, & quartum istorum est primum subiectum. & subiectũ est illud, de quo dicitur aliud, ipsum autem non dicitur de alio. Et ideo primo perscrutemur de hac substantia. primum enim subiectum existimatur esse substantia magis quam aliud. Et dicitur tale quoquo modo materia, & alio modo forma, & tertio modo illud, quod est ex eis. Et dico materiam, vt cuprum: & formam, vt figurã statuæ: & quod est ex eis, statuã. si igitur forma fuerit ante materiam, & magis ens, erit etiam ante illud, quod est ex vtroq; eadem ratione. Distinctum est igitur modo quid sit substantia, & quod est non illud, quod est de subiecto, sed illud, de quo est aliud.

Idest, & oportet prius distinguere fm quot modos dẽ substantia, & 7 consyderare quis istorum est causa substantiæ quæsitæ. D.d. qm̃ substantia etsi dr, &c.i. substantia enim & si dẽ multis modis, tñ concludũtur in quatuor modis famosis. Hoc nomen enim substantia dr de quiditate rei, & dicitur de vniuersali predicabili de aliquo secundum quid, & similiter existimatur, q; genus ꝓpinquum prædicabile de aliquo sit substantia. Et forte dixit hoc, quia Antiqui diuersabantur in hoc. & q dam dicebant, q; vsie commune est dignius hoc nomine substantia q̃ vniuersale propinquum. & ista est sentẽtia Platonis. Deinde d. & quartum istorum est subiectum. i. indiuiduum substãtię. Et ideo induxit suam definitionem, qua definiuit ipsam in libro Categoriarum. &d. & subiectum est illud, &c.i. & illud de quo prædicantur alia, sed de nihilo prædicatur. Deinde d. Et ideo primo perscrutemur de hac substãtia. i. & ideo primum perscrutandũ est de causa istius substantiæ, quæ est subiectum. qm̃ subiectũ aliarũ rerum cõceditur esse substantia magis q̃ aliud. D.d Et dicitur tale quoquo modo, &c.i. & substantia dr de materia quoquo modo, & de forma etiam alio modo, & de composito ex eis tertio modo. &d. quoquo modo materiam & alio modo formã: quia materia est substãtia, fm q; substat formæ: & forma est substantia, fm q; constituit & cõpositum ex eis est substantia, secundum q; compositum est ex eis Deinde dedit exemplũ, & d. Et dico materiã, &c.i. & intelligo ꝓ materiã, cuprũ subiectum statuæ: & ꝓ formã, figuram statuæ: & per compositum, statuam. Deinde dicit: si igitur forma fuerit ante materiã, &c.i. si igitur forma fuerit prior in eẽ q̃ materia, & magis ens, ꝓp hoc q; materia est in potentia, & forma est in actu, erit etiam necessario prior composito ex ambobus. compositum enim ex ambobus nõ est in actu, nisi propter formam. & hoc intẽdebat cum dixit, eadem ratione. i. q; modus, fm quem forma est prior materia, est idem cum eo, secũdum quẽ est prior composito. Et intendebat q; cũ forma sit prior composito ex materia & forma, & compositum est substãtia, sequitur q; forma sit magis substantia quam compositum. Deinde dicit: Distinctum est igitur modo, &c. id est iam igitur descripsimus substantiam primam, de qua loquimur, ita q; est illud, quod nõ prædicatur de aliquo, & de quo prędicantur omnia alia.

Oportet autem non ita solũ, non enim sufficiens est. & hoc nanq; ipsum non est manifestũ. Et item materia substantia est. nã, si hęc non est substantia, quę alia ẽ, fugit nos. Dẽptis etenim cęteris, nihil aliud remanere vr. cætera nanq; passiones corporũ & effectiones, & potentiæ sunt. longitudo vero, latitudo, & profunditas quantitates quædam, sed non substantiæ sunt. quantitas etenim nõ est substantia, sed magis cui hæc ipsa ꝑmo insunt, illud ẽ substãtia. enim uero ablata lõgitudine, latitudine, & profunditate, nihil videm⁹ reliquũ, nisi fiquid est, quod ab eis determinetur, vt ita consyderantib⁹, materiã solam necesse sit apparere substantiam. Dico autẽ materiam, quæ per seipsam, neque quid, neq; quantũ, nec aliquid aliud quippiã dicit, quibus ens determinatur. est enim quid, de quo singula horũ prædicantur: cui esse, ac cuiq; prædicationũ diuersum est. cætera nãq; de substantia ꝑdicant, hęc vero de materia. Quare quod vltimũ est ꝑ se, neq; quid, neq; quantum, nec aliquid aliud est, neq; ẽt negationes. etenim hæ quoq; fm accidens erũt. Ex his itaq; speculantibus, accidit substantiã esse materiam. At impossẽ est. etenim separabile, & quod quid videnẽ maxime inesse substantiæ: ꝑ quod forma, & qđ ex ambobus substãa vr esse magis, q̃ materia.

Et oportet vt distinctio non sit tali modo tantũ. non enim sufficit. quoniam hoc non est manifestum. Et etiam materia est substantia. quoniam, si non fuerit substantia, substantia non erit aliud. & si nõ, substantia erit ignorata a nobis. Quoniã, cùm alia fuerint abstracta, nihil videmus permanere. & alia passiua corporũ, & actiones, & virtutes. & etiã longitudo, & latitudo, & profundũ sunt quantitates, & nõ substantiæ. quantitas enim est substantia, sed illud cuius sunt ista primo, modo est substantia. sed, cũ longitudo, & latitudo, & profundum fuerint abstracta,

nihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *nihil videtur permanere præter illud, si fuerit aliquid, quod est per suam definitionē. necessarium est igitur vt solam materiam videat esse substātiam illi, qui perscrutantur hac perscrutatione. Et dico materia illud, quod per se non dicitur quale, nec quantum, nec aliquod eorum, per quæ terminatur ens. est enim aliud, de quo dicitur vnumquodq; istorū, & essentia illius est alia ab essentia cuiuslibet prædica*
H *bilis. alia enim dicitur de substantia, & hæc de materia. Vltimum igitur subiectū, quod est per se, non est illud, quod dicitur quale, aut quantū, aut aliud omnino, neq; negatio. ista enim sunt accidēt aliter. Ex istis igitur accidit vt substātia sit materia. Sed hoc ē impossibile. existimatur enim, quod separabilia, & quæ significant essentiam secundum rationem istius rei, sint substantiæ magis. & ideo existi-*
I *matur, quod forma, & illud, quod est ex vtroq;, sint substantiæ, magis quam materia.*

8 Dicit: Et oportet vt non simus cōtenti hac distinctione tm̄, sine pscrutatione, & diuisione, s. substantiæ in mām & formam. qm̄ non sufficit, nec est manifestum p se, s. formam esse substātiam. Et d. hoc, quia mā est manifestior in substantialitate, q̄ forma in primo aspectu. & ideo induxit post sermones, ex quib⁹ apparet, q̄ sola mā est substantia, & q̄ est causa in hoc demonstratū est cē substantiam. & dixit: Et etiam materia est substantia, &c. i. materia autem vt esse substantia magis q̄ alia. Potest enim aliquis dicere, q̄ si substantia non ponitur mā, nihil erit hic, quod dicatur substantia, & tunc substantia erit non ens. & hoc intendebat, cùm dixit: & si non, substātia erit ignorata. Et forte innuit p hoc, quod dixit. Et op3 vt distinctio, &c. ideſt, ad descriptionē substantiæ famosam, quæ est, qm̄ substantia est illud, de quo p̄dicant alia, & ipsum de nihilo. & tunc dixit hoc, quia ex hac descriptione sequitur, q̄ mā sit magis substantia q̄ forma. Et ideo incœpit inducere post rōnes, ex quibus sequitur, q̄ materia sola est causa substātiæ demonstratæ, & dixit: Et ēt materia, &c. D.d. Quoniam, cùm alia fuerint abstracta, &c. i. & ratiocinatio sup hoc, q̄ materia est causa indiuidui substantiæ sensibilis tm̄, est, q̄, cùm abstraxerimus in intellectu ea, quæ sunt præter materiā ex rebus abstractis in indiuiduo demonstrato, nihil remanebit nisi materia, s. qm̄ materia non auferet per ablationē illorum, & auferūtur illa per ablationem materiæ. D.d. & alia passiua, &c. i. & virtutes passiuæ, & actiuæ, & actiones prouenientes ab eis videtur, q̄ cum auferuntur, remanet mā. & d. hoc ad declarandum, q̄ formæ conueniunt in hoc cū accidentibus: & ex hoc existimauerunt plures formas esse accidētia.

Prima ratio ad phādū mām esse magis substantiam.

D.d. & ēt longitudo, & latitudo, & profundū, &c. i. & etiam longitudo, & latitudo, & profundū, quæ existimantur esse substantiæ corporis, vident esse quantum, & nō substātia: qm̄ quantum non est substantia.

Et

A Et intendebat q̄, cùm concesserimus corpa esse substantias, & q̄ longitudo & latitudo & profundū, per quæ definimus corpus, sit quātum, & non substantia, nō remanebit in corpore aliud, quod dicat substantia, nisi mā. qm̄, cùm non fuerit substantia p tres dimensiones, quæ existimant esse substātia magis q̄ alia: qm̄, cùm auferuntur à corpore, auferunt alia relicta: sequitur, q̄ substantia sit necessario p materiā. necesse est enim vt indiuiduū substantiæ sit substantia p aliquid existens in eo, quod sit substantia, si nō fuerit p oēs partes eius. D.d. sed illud, cuius sunt ista, &c. i. & cum ista, quæ sunt existentia in mā, non fuerint substātiæ, necesse erit vt illa, in quibus existunt ista primitus & sine medio, sint substantiæ. & hæc est mā.

D.d. sed cum longitudo, & latitudo, &c. i. & cùm longitudo, & latitudo, & profundum fuerint abstracta à corporibus, quæ accipiuntur in definitionibus eorū, nihil remanebit ex corpore, nisi illud, quod definit à longitudine & latitudine & profundo. & hæc est mā. & ista est alia ratiocinatio à prædicta. Et cùm dedit
C ratiocinationes, ex quibus sequit̄, q̄ mā est substantia, s. dicentem materiam esse substantiam, pp hoc quod ablatis alijs nō aufertur, & ipsa ablata auferunt alia, & ratiocinationem dicentē, q̄ corpus est substantia, & nihil aliud est q̄ tres dimensiones in mā, & dimensiones non sunt substantiæ rerū, remanet q̄ corpus sit substantia p materiam, & illud, per quod substātia sit substantia, est substantia. Et, cùm induxit has duas ratiocinationes, sicut diximus, dixit: necessārium est igitur, &c. i. &, cùm

D ita sit, necesse est vt illi, qui perscrutantur hac perscrutatione, & concedunt has ppōnes, opinentur q̄ sola mā est substātia indiuidui substantiæ demonstratæ. Deinde incœpit declarare qualis mā est ista, & dixit: Et dico materiam, &c. i. & intelligo per materiā illud, quod est existens p se, quod est nec quale, nec quantū, nec aliquod aliorū prædicamentorum: qm̄ est in potentia oīa ista, s. decem prædicamenta, vt declaratū est in Physicis. D.d. est. n. aliud, &c. 1. Phy. 69.
ideſt declaratum est enim subiectū esse omnibus prædicamentis decē: & q̄ suum esse est aliud ab esse cuiuslibet eorū. prædicamenta enim
E accidentium dicunt de prædicamento substantiæ: & prædicamentū substantiæ dicitur de hoc, quod est mā.

Si aliqua forma vel priuatio esset essentialiter in materia, non reciperet oēs formas. Idē. 1. Phy. 65. & 69. & 79. & 1. ca. de substantia orbis.

D.d. vltimū igitur, &c. i. subiectū igitur vltimum, quod est subiectū per se, & primo, nō est illud, in quo dicit quale, nec aliud prædicamentorum decē, nec priuatio istorum entium: qm̄ hoc est ei per accidēs. & intendit, subiectum igit vltimum, quod p substantiam suā est aliud ab vnoquoq; prædicamētorū, & à suis priuationibus, cùm omnia ista sint ei p accidens. Et dixit hoc: qm̄, si aliqua forma, aut aliqua priuatio eēt essentialiter in mā, nō reciperet oēs formas. Et, cùm induxit ratiocinationes ex quibus sequit̄, q̄ mā est magis substantia, d. Sed hoc est impossibile, &c. i. sed impossē est vt materia sola sit substantia, cùm opinat q̄ intentiones separabiles in intellectu, s. quæ non intelligūtur in respectu aliorum, sicut est in mā, sed quę intelligūtur p se, sunt magis substantiæ. & ideo existimat, q̄ forma sit ēt substātia, cùm sit quiditas, quā significat

Ratio ad oppositū.
F

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Ficat definitio, & congregatū ex ex forma & materia est substantia, & ꝙ hæc duo magis sunt substantia q̄ materia. Et isti sermones, quos induxit hic, sunt logici famosi, & ideo induxit eos ad destruendum, & ad confirmandum formam esse substantiam. deinde perscrutabitur de hoc perscrutatione demonstratiua.

Documentū Vid infra 19. & 4. Ph. 1. & 1. Ph. 52. & 3. Ph. 56. & 1. cœli. 85.

At illa substātia, q̄ ex ambob⁹, dico aūt quę ex materia & forma est, omittenda est. posterior enim, et manifesta est. manifesta vero quodam mō etiā ipsa ma-
H teria. Ar de tertia consyderandum est. hæc n. maxime dubitabilis. Conceditur autē quasdā esse substātias sensibiliū. quare in his primum q̄rendum est.

Dimittamus igitur nunc loqui de substantia, quæ ē ex ambobus, ſ. ex materia, et exemplari, quia est vltima substantia, & manifesta est etiam, & materia quoquo modo. Et perscrutemur igitur de tertia. est. n. in ea maximus error. Et concessum est aliquas substan-
I *tias esse sensibiles. quæramus ergo de istis.*

9 Idest, Dimittamus igit perscrutationē de substantia composita ex materia & forma, quia ē posterior duabus substantijs, ex quibus componitur: & perscrutari hoc non est nisi de causis, non de causatis. & est etiam manifestū per se ipsam esse substantiam. Deinde dicit: & materia quoquo modo. i. cōcessum est ab omnibus materiam esse substantiam. & d. quoquo modo, quia Antiqui diuersantur in materia. Quī-
K dam n. dicūt partes indiuisibiles esse: & quidam corpora consimiliū partium, & alia numerata in Naturalibus. Et quia omnes Antiqui cōcedunt materiam esse, sed differūt in ea, dixit, quoquo modo, notando ꝙ conueniunt in ea fm genus tātum, & non simpliciter. fortasse dixit, quoquo modo, quia est substantia diminuta, quia est in potentia. D. d. Et perscrutemur igitur de tertia, idest forma. D. d. Et concessum est, &c. & quia manifestum est per se, ꝙ indiuidua substantiæ sunt substātię, oportet vt primo quæramus
L de substantia, quę est prima substātia istarū substantiarū, & causa earum, idest sine medio. Et sciendū est, ꝙ ista perscrutatio differt ab ea, quæ est in primo Physicorum. qm illic, quia est perscrutatio naturalis, non perscrutatur nisi ad declarandum primā materiam esse, secundum quòd est materia, non secundum ꝙ est substantia, & ad declarandum formas naturales esse tantum, nō primam formam omnium sensibilium rerum, nec formam secundum ꝙ est substantia. & ideo consyderatio de formis naturalibus, secundum ꝙ sunt naturales, non inducit ad primam formam. Consyderatio enim de forma, inducēs ad primam formam, est consyderatio de ea secundum quòd est substantia, & scientia Naturalis non consyderat de rebus secundum ꝙ sunt substantiæ. De prima autem materia consyderat vtraque scientia. sed Naturalis consyderat de illa, secundum quòd est principium transmutationis. Philosophus autem consyderat de illa, secundum quòd est

A substantia in potentia. Et, quia Aristo. consyderauit de illa in Naturalibus, ideo contentus fuit illa consyderatione, & non iterauit consyderationem in hac scientia: cum illa, ex qua peruenitur ad cognitionem essentiæ rerum ignotarū, sint actiones earum propriæ: & actio materiæ est transmutatio. Formæ vero, quia sunt plures, & non habent eandem actionem communem, ideo non potuit declarare de suis actionibus in scientia Naturali primam formam. Sed illud, quod fuit illic declaratum, est ex hoc, quòd actio-
B nes formarum perueniunt ad actionem primæ formæ, quæ non est in materia, & est primus motor: & nō fuit declaratum de actiōe illius formæ, vtrum est substantia aut non. Et in hac scientia quærit de principio primæ substantiæ. & ideo potuit principium perscrutationis ex hoc de principijs substantiarū sensibilium. Et, cùm fuerit ei hoc declaratum, quòd principia substantiarum sensibilium, scilicet formę, sunt substantiæ, & est declaratum in scientia Naturali hoc esse corpus sensibile, quod est causa in alijs
C substantijs sensibilibus, & prius eis, declarabitur, quòd forma istius corporis est principium vltimæ substantię, quę est prior alijs substantijs, & ꝙ ipsum est illud, qd dat alijs substantias, & formas substantiales generabiles & corruptibiles.

✣

De ipso quid est agendum esse: Et quid ipsum sit. Cap. 2.

D

CVm autem in principio diuiserimus quot modis substantiam determinamus, ac horum vnum quid-
Vid Aver. 1 Epit. 1 14 ctatu. 1. dam esse videatur, quod quid erat esse, de eo consyderandum est. prodest etenim transcendere ad notius. Ita nanq; disciplina fit oīb⁹, per minus nota naturę ad magis nota. et hoc opus est, vt in actionibus ex eis, q̄ cui ꝙ sunt bona facere, quę simpliciter bona sunt, sint, cuꝙ bona
E ita ex sibi notioribus, q̄ naturæ nota sunt sibi facere nota. Quæ autem singulis nota, & prima, sæpenumero parum nota sunt, & parum, aut nihil entis participant. attamen ex eis, quę parum nota, sibi tamen nota sunt, conandum est cognoscere, quę simpliciter nota sunt, per hęc ipsa, vt dictū est, transcendētibus.

Et, cùm prius distinxerimus secundum quot modos definitur substantia, inuenimus substantiam, & existimatur, quòd vna illarum est illud, quod significat essentiam rei, consyderemus in
F *eo. ex principijs enim operationum transfertur ad illa, quæ sunt manifestiora. Et similiter est doctrina in vnaquaque rerum, quæ sunt minoris cognitionis ab illa, quæ sunt maioris cognitionis. & similiter est in operatione etiam. operationes n. nō sunt nisi ad agen-*

dum

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *dum ex illo, quod est aliquod bonū, & bonū singulis rebus ad aliquid, quod est bonum vniuersale, & bonum cuiuslibet. Et similiter ex eis, quæ sunt cognita singulis rebus, ad vniuersalia, quæ sunt cognita per naturam, & erunt cognita cuilibet. Et illa, quæ sunt cognita cuilibet, in maiori parte, sunt pauca cognitiōis, aut parua, aut nihil est in eis de cognitione entis. sed tamen necesse est vt sciamus ex istis, quæ sunt mala cognitionis, sed habent cognitionem particularem, illa quæ cognoscuntur modo vniuersali, transferendo, vt dictum est, de istis eisdem.*

10 Idest. Et, cū distinxerimus prius fm quot modos dicitur substantia, & dixerimus, ꝙ vna illarū est illud, qđ inducitur in rñsione ad quid est hoc indiuiduum demonstratū, consyderemus de hac substantia, quam significat definitio quid sit. D. dicit ꝯausam, ꝓpquam incœpit perscrutari de hac substantia, quę est princi
I pium istarū substantiarū sensibiliū, & dixit: consyderemus in eo, &c.i. qm̄ ita est de cognitione speculatiua in istis rebus, sicut de opatiua. qa quēadmodū artificia, q̄ primo facta sunt, trāsfert artifex ab eis ad artificiata, q̄ sunt manifestiora apud artificium, cum illa sint manifestiora apud nos, ita est de cognitione speculatiua. Et hoc intendebat cū dixit: & similiter est de doctrina. & similiter est processus doctrinę in oībus scientijs, ꝑterquā in Mathematicis, s. ꝙ in eis procedit ex eis, q̄ sunt maioris cognitiōis apud nos, & minoris cognitiōis apud naturā, ad illa, q̄ sunt maioris cognitionis apud naturā. & ab hoc incœpit librū suū in Physicis. D.d. & sit est in operatione, &c.i. & substātia in operationib⁹ humanis, s. artificijs actiuis, vt in arte regiminis ciuitatum, & in arte medicandi. ista. n. non inueniunt bonum vlē, nisi ex rebus, quæ sunt bonæ vnicuiq; hominū, cū istę sunt manifestiores apud nos. D.d. Et similiter ex eis, quæ sunt cognita, &c. i. & similiter transferunt de cognitione singularium rerum, quæ sunt manifestiores apud nos, ad vniuersalia, q̄ sunt manifestiora apud naturam. D.d. & erunt cognita cuilibet. i. & in postremo erunt vlia cognita cuilibet, qa particularia sunt cognita cuilibet. D.d. Et illa, q̄ sunt cognita cuilibet &c.i. & illa, q̄ sunt cognita cuilibet sunt paucæ & paruæ cognitionis in respectu eorū, q̄ sunt cognita apud nām. D.d. aut nihil est in eis de cognitione entis. i. & in eis, quę sunt prima cognita à nobis, aut nihil est de cognitiōe entis, aut modicū, s. ex eis peruenit ad cognitionē perfecti entis. D.d. sed tamen necesse est, &c.i. sed tamen, cū M
impossibile sit aliud ab hoc, necesse scire ex eis, quæ sunt male cognitionis, quia habent cognitionē particularem ad illa, quæ cognoscuntur per cognitionē vlem, transferēdo de cognitione naturaliter istarū substantiarum sensibilium ad substantiam simplicem, quę cognoscitur modo vniuersali, scilicet q̄ continet omnes substantias.

At primo quædam de eo logice dicamus, ꝙ illud est, quod quid

A quid erat esse vnumquodq; ,qđ secundum se dicitur. Etenim tibi esse non est musico esse. non enim secundum seipsum musicus es. quod ergo fm seipsum. Nec tamē hoc totum. nec enim illud, quod ita fm se est, vt superficies alba. quoniam superficiei est se non est albo esse. Quare quoniam hæc ineſt. In qua ergo rōne ipsum dicente non inerit ipsum, hæc ratio ipsius quid erat
B esse cuiq;. quare, si superficiei albæ esse est superficiei læui esse, albo & læui eē vnum & idē est.

Et iam diximus prius hoc in quibusdam nostris sermonibus sermone logico, quid est illud, quod significatur per essentiam rei, et est illud, quod dicitur per se. Aliquid enim esse in loco non est ipsum esse musicum. musicus enim & vbi nō sunt idē per se. Nec etiam hoc est vniuersale. nec illud, quod est per
C *se, est secundum hunc modum, vt album superficiei. essentia enim superficiei non est essentia albedinis. Et etiam non est illud, quod est ex ambobus, ideſt superficies alba. et hoc propter additionem, quæ est in sua definitione. Definitio igitur, in qua dicens non habet quid, est definitio, quæ est rei per suam essentiam in quolibet. quoniam, si essentia superficiei albæ est essentia superficiei lenis, tunc albedo, & lenitas sunt idem.*

Quia sicut diximus perscrutatur D
hic in maiori parte de propositioni 11
bus dialecticis, quarū vna est, ꝙ sub Com. 2. in hoc. 7.
stātia rei est illud, quod dr in respōsione ad quid est, & hoc est indiuiduum substantiæ, ideo dixit: Et iā diximus, &c. i. & iam descripsimus hanc substantiam alibi Dialectica descriptione, ꝙ est illud, qđ significat sermo, qui dat essentiā rei, q̄ est definitio. D.d. & est illud, quod dicitur p se. i. quod prædicat essentialr. & innuit primum modum ꝑdicabilium essentialium, s. definitionē. declaratum est. n. ꝙ ista prædicabilia Prędicabilia essentialiter sunt tria. Idē. 1. Post. ca. de per se.
sunt tria, s. genus, & differentia, & definitio, quæ componitur ex eis: quę E
definitio est idem cum substantia rei. & vlr ꝑdicabilia substantia sunt illa, quæ adunantur cum subiecto, & adunant adinuicem, & accidentalia econuerso. Et cùm declarauit, ꝙ ista substantia est illud, quod significant definitiones, & partes definitionum, & ꝙ prædicabilia, ex quib⁹ componuntur definitiones, sunt illa, quæ adunantur cum definito, & adunantur adinuicem, incœpit declarare, quare sermones, qui demonstrant aliquid extrinsecum, & non inducunt ad interrogationē de qui F
ditate, ꝙ nec sunt definitiones, nec partes definitionum. D.d. Aliquid enim esse in loco, &c.i. & necesse ē, vt illa, quæ demonstrantur per aliquid extrinsecum, i. per aliquod accidens, non sint definitiones. qm̄, si essent, contingeret vt accidentia prę dicabilia de aliquo, essent eiusdē naturæ. idem enim videtur disponi p plura accidentia. sed illud, quod cōgregatur ex eis, non est vnum nisi per accidēs: & definitio declarat substantiā rei: & illud, quod congregat

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ex eis, ẽ vnũ essentiaľr. Si igit diuersa accidentia existentia in aliquo declarant subſtantiã illius, erunt eiusdem rei, & naturæ. Et hoc intendebat cùm dixit: Aliquid.n. esse in loco, &c.i. & si aliquis interrogauit qd est hoc demſtratũ, & responderit qs, ꝙ est hoc in loco pro definitione & aliꝰ rñderit, ꝙ ẽ muſicꝰ, ꝙ definitiõe ẽt, tunc eẽt possibile vt natura muſici, & vbi esset idem: quod non est. & vſr ex hac positione nouem prædicamenta essent eiusdem naturæ, i. naturæ subſtantiæ: qñ ſm hoc erũt differentiæ subſtantiales. & ideo di-

H xit: Aliquid.n. esse in loco, &c. D.d. Nec etiam hoc est vſe, &c.i. nec ista prædicabilia, qñ prædicãtur de subſtantia, sunt prædicabilia vniuerſalia, ꝙ describunt in analyticis Posterioribus. aut intendit, ꝙ nõ sunt vniuerſalia subſtantialia, vt dictum est in libro Prædicamentorum. qa ſermones cõpoſiti ex accidentibus cõpoſitione ligata quidam sunt coniũcti per accidens, & quidam per ſe, ſ. per secundum modum essentialiũ prædicabilium, ꝙ enumerata sunt i Posterioribus, ſ. an quibus subiectũ

I accipitur in subſtantia prædicati.

Et cum declarauit, ꝙ illud, quod ſignificant illa, ꝙ sunt per accidẽs, nõ est ſubſtantia, incœpit declarare, ꝙ neq; ẽt ſermones compoſiti ex accidentibus essentialibus ſignãnt hoc, quod est quiditas ſubſtãtiarum ſenſibilium, & dixit: nec illud, quod est p ſe, &c.i. nec illud, qđ ſignificat definitio ſubſtantiæ, & est illud, qđ exiſtit per ſe, est ſicut illud, quod ſignificant hæc verba, ſuperficies albaꝫ.

Sermones compoſiti ex accidẽtibus compoſitione ligata, qd dã sunt p ſe, & qdã per accñs. Idẽ 4. me. c. 14.

Deinde d. essentia enim ſuperficiei, &c.i. albedo enim non est quiditas ſuperficiei, quando dicimꝰ, ꝙ ſuper

K ficies est alba, ſicut rationabilitas est quiditas animalis: quoniam dicimꝰ animal rationale. Deinde d. Et etiã non est illud, quod est ex ambobus, &c.i. nec illud, quod demõſtrat iſte ſermo, est aliquod compoſitũ vnũ ex ambobus, ſicut illud, quod ſignificat animal rationale, ſ. homo. D. d. & hoc propter additionem, quæ est in ſua definitione. i. quoniã compoſitum ex duobus definitur compoſite ex duabus definitionibus illorum duorum. & ideo ſequitur, vt definitio albi ſit compoſita ex definitione albedinis, & definitiõe ſubiecti albedinis. Et, quia in definitione albedinis accipitur definitio ſubiecti, contingit ꝙ in definitione albi accipiatur definitio ſubiecti bis. iſta igitur est additio, quæ accipitur in definitione albi. & hoc non accidit in compoſitis ex ſubſtantijs. verbi gratia quoniam definitio hominis componitur ex animalitate & rationalitate, & non accidit ex hoc ite ratio, quæ accidit in compoſito ex ſubſtantia & accidente. Dinde dicit: Definitio igitur, &c.i. definitio perfecta est ſermo, qui cùm cõpletur, non remanebit in eo aliquod ens in

M actu, de quo interrogat per quid, cùm i eo ſit data quiditas, quod est esse illius rei, & non est in eo ens additum ſuo enti. & iſta est differẽtia inter definitiones ſubſtantiarum, & definitiones accidentium. Et quaſi dicat, ſermo igitur, in quo non inuenitur ens, de quo interrogatur per quid, est definitio perfecta, quæ dat cauſam rei, quæ est quiditas in vnaquaq; rerum. D.d. poſt: qñ, ſi eſſentia ſuperficiei albæ, &c.i. & ſi aliquis poſuit ꝙ quiditas ſuperficiei est albedo, aut quiditas albedinis est ſuperficies

A ficies, diſpoſita per plures diſpõnes diuerſas, continger, vt oẽs aliæ diſpoſitiones ſint eędem, & ꝙ congregatum ex eis ſit idem. & ſic albedo, lenitas, & aliæ diſpoſitiones, quibꝰ diſponitur ſuperficies, eſſent eædem. & econtrario in prædicabilibus ſubſtantialibus rationalitas.n. est differentia ſubſtantialis, exiſtens in quiditate animalis rationalis.

Quomodo ſubſtantiarum, accidentium, ac copulatorum ſit ipſum quid eſt, & definitio. Cap. 3.

B CVm autem ſecundum cętera quoq; prædicamenta compoſita ſint (est etenim aliquod ſubiectũ cuiq;, vt qualitati, & quantitati, & quando, & vbi, & motui) perſcrutandum est vtrũ est ratio ipſius qd erat esse cuiq; horũ: & vtrũ inest etiã his ipſum quid erat. vt homini albo quid erat albo homini: ſit autẽ nomen eius veſtis: quid est veſti esse. At vero, nec hoc eorum est, quæ ſm ſe dicuntur. An hoc, non ſecundũ ſe, dupliciter dr. & huius est hoc quidẽ ex additione, iſtud vero non.

C Hoc enim dicitur, eò ꝙ ipſum, quod definitur, alteri adñcitur. vtputa, ſi albo esse definiens dicit albi hominis rationem. Iſtud vero, eò ꝙ aliud ipſi. vt ſi veſtis album hoiem ſignificat, ille vero definiat veſtem vt albũ. qđ autem est albus homo, est albũ quidem, non tñ quid erat esse albo homini, ſed veſti esse. Vtrum est quod quid erat esse aliquod, aut ſimpliciter? An non. ipſm.n. qđ qd erat esse est ipſum qd erat esse. cùm vero aliud de alio dicat, D nõ est ipſm qđ qd. vt hõ albꝰ nõ est qđ quid: ſi ipſum quidẽ qđ quid ſubſtantijs ſolis ineſt.

Et, cùm ſint cõpoſita ex alijs prædicamentis, ẽt aliquid eſt ſubiectũ cuilibet, v.g. quantitati, & qualitati, & quando, & vbi, & motui. perſcrutemur igitur, vtrũ ſit definitio cuiuslibet iſtorũ. erit igitur iſtis ẽt illud, quod ſignificat eſſentiã rei, v.g. hõ albus. ſit igitur ita, quòd habeat hoc nomen veſtis. ſi igitur dicatur quid eſt, dicetur ve E *ſtis. Sed non eſt ex eo, quod eſt per ſe, nec hoc ẽ aliquid ex eo, quod eſt per ſe, ſed mõ ſimplici. Et quoddã ex additione, & quoddã nõ. Quoddam.n. definitur per definitionem alterius. ſicut qui definit eſſentiã albedinis, & dicit definitionẽ hõis albi. Et quoddam per aliam definitionem. vt veſtis, ſi ſignificat hominem album, & ipſe definiuit veſtem tanquam album. homo.n.* F *albus eſt album, ſed definitio eius non eſt definitio albi. & quia eſt veſtis, habet definitionem, quæ ſignificat eſſentiam eius quod eſt. et definitio rei eſt illud, quod ſignificat quid eſt eſſentia rei. & cũ fuerit dictum aliud de alio. non eſt illud, quod eſt iſtud. verbi gratia homo albus, quòd non eſt iſtud. hoc enim non eſt niſi ſubſtantiarum tantum.*

G 12 Intendit in hoc capitulo declarare, ꝙ composita ex accidentibus & substantijs non habent definitionē, sicut definitiones cōpositorū ex materia & forma, & ꝙ accidētia pp hoc nō sunt dispositiones accidentales. Et dixit: Et, cùm composita, &c i. & cùm sint hic aliqua cōposita ex substantia, & alijs prædicamentis, substantia est subiectum vniuscuiusq; accidentiū, v.g. quantitatis, & qualitatis, perscrutemur igitē vtrum ista composita habeant definitiones, sicut substantiæ compositæ. & sic erit in istis etiam substantia, quę significat definitionem, & est illa, q̄ notificat essentiam rei. Et dixit hoc: quia substantiæ compositæ manifestum est ipsas habere definitiones, & nomina æqualia suis definitionibus: sed prædicantur de indiuiduis substantiæ fm qd, aut definitiones, aut nomina æqualia illis definitionib⁹, s. illa, quæ congregatè significant illud, quod definitiones significāt distinctè. In hoc igitur capitulo vult perscrutari, vtrum cōposita ex substantia & accidentibus habeant tales definitiones, & sic accidētia erūt differentiæ substantiarum: aut non habeant definitionem omnino: aut habeant definitiones, quæ dīr secūdario in respectu definitionum substantiarum. & ideo induxit exēplū, compositum ex substātia & accidēte, & dixit: v.g. homo albus. i. si igitur aliquod istorum compositorū habuerit definitionem, sit igitur, ꝙ homo albus habeat definitionem, quemadmodum homo habet definitionem. D.d. sit igitē ita, ꝙ habeat hoc nomen vestis. i. & si homo alb⁹ habeat definitionem, necesse est vt habeat nomen æquale ei in significatione: ita ꝙ illud, quod congregatur de homine & albo, sit vnum in actu, & duo in potētia, & homo erit genus, & album differentia, & sit illud nomen vestis. Cùm igitur quæritur de aliquibus nominibus compositis ex substantia & accidente, v.g. de homine albo per quid contingit respondere cōgregate, est vestis, & distinctè per definitionem declarantem quiditatem eius. sicut accidit, cum aliquis interrogauerit per quid de aliquo cōposito ex duabus substantijs, vt de homine, qui componitur ex animalitate & rationalitate. debemus enim respondere ad hoc per definitionem declarantem quiditatem, & essentiam hoīs. D.d. Sed nō est ex eo, quod est per se, &c. i sed illud, qđ significat hoc nomen vestis, s. album hominem, nō est ex rebus, quæ existunt per se, sed ex rebus existentibus tantum. & hoc intendebat cùm d. sed modo simplici. i. ꝙ homo albus, fm ꝙ est albus, nō existit per se, sed est ens nīi, non ens per se, nec pars entis per se, quod est indiuiduum substantiæ. Et, cū narrauit, ꝙ iste sermo compositus non est definitio, q̄m non componitur ex prædicabilibus essentialibus, declarantibus substantiam vnius rei simplicis in actu, sicut significant definitiones, sed significat aliquod cōpositum ex duobus, s. hoīe & albedine, narrauit etiam, ꝙ hæc duo sunt in hoc sermone ex duab⁹ naturis diuersis, & ptes sermonis definiti sunt eiusdem naturæ, & d. Et quoddam est ex additione, & quoddam non. i. duæ partes istius sermonis sunt diuersæ. In definitione. n. albedinis additur subiectum, secūdum ꝙ est accidens. in definitione vero hoīs, qui

Subię compositę manifestū est ipsas hfe definitiones. Idez. 8 Met. cō. vl. Sed vide oppo. hoc infra. c. 17

Vide cōm. Zim.

A accipitur in hoc sermone tanq̄ genus, nihil additur extra ipsum, cum nō existat in subiecto, sicut albedo. D. incœpit declarare quomodo additio existit ī altera duarum partiū istius sermonis, & non in reliqua, & dixit: Quoddam enim definitē, &c. i. v.gr. ꝙ qui vult definire quiditatem albedinis existentis in homine, accipiet ī definitione eius definitionem hoīs albi, cùm albedo existens in homine non constituatur nisi p hoīem & album. D. d. Et quoddā per aliam definitionem, &c i. & necesse é, ꝙ illud, quod significat hoc B nomen vestis, definiatur duabus definitionib⁹, s. definitione hominis, & definitiōe albedinis, cùm hoc nomen vestis significet vtrūq;, s. & hominem & albedinem. D d. & ipse definiuit vestem tanq̄ album, i. & necesse est, vt definitio vestis sit cōposita ex duabus definitionibus duorū: sicut definitio alicuius albi componitur ex duabus definitionibus duorum, s. albedinis, & sui subiecti. D.d. homo. n. albus, &c. i. & definitio albedinis non prędicatur de homine, ita ꝙ dicatur ꝙ homo est albedo, i. ita ꝙ prædicat hoc nomen non fm C definitionem, sicut dixit in Categotiis: & ꝙ propter hoc non habet definitionē. D. d. & quia est vestis, &c. i. sed fm ꝙ posuimus, ꝙ hoc nomen vestis est nomen hominis albi, omne habens nomen habet sermonem significantem suam essentiam, cum illud. quod significat nomen, est determinatū. D.d. & definitio rei, &c. i. sed istæ definitiones non habent vniuersalitatem, i. non est totū vniuersaliter, i. vnum, sed definitio, quę declarat quiditatem rei, est rerum, quæ sunt totum, & vnum, i. ꝙ alb⁹ non est totum & vnum, sed est con D gregatum ex homine & albedine. D.d. & cùm fuerit dictum aliud de alio, &c. i. & cùm aliquod commune fuerit dictum in alio proprio, aut alterum fuerit prædicatum de altero, non erit natura alterius natura secū di: & congregatum erit totum, cùm hoc non inueniatur, nisi in dispositionibus substantialibus. & hoc est declaratum in Dialectica.

Quare quod quid erat esse illorum est, quorumcunq; ratio est definitio. Definitio autē est, non si nomē idem, quod oratio E significet (omnes etenim sermones definitiones essent. erit nanque nomen idē cuicunq; sermoni. quare & Ilias definitio erit) sed si primi alicuius sit. talia vero sunt, quæcunq; dīr, nō eò ꝙ aliud de alio dicatur. Non ergo vlli eorū, q̄ non sunt spēs generis, inerit qđ quid erat esse, sed his solum. hęc enim videnē non secundum participationem, & pasſionem, nec vt accidēs dici.

Ergo quid est per essentiam est idem omnibus rebus, quarum sermo est definitio. Et definitio non est eius, cuius nomen & sermo significant eadem. (& si non, omnes sermones essent definitiones. omnis enim sermo habet nomen, ergo metrum albedinis erit definitio.) sed cum fuerint alicuius primo. et talia sunt nomina, quæ dicūtur non per illud, quod dicitur aliud. Ergo illud, quod est secundum essentiam, non est aliqua formarū F

 careu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *carentium genere, sed illarum tantum. extimatur enim quòd non dicuntur modo communi, & passiuo, neque sicut accidens.*

13 Dicit: Ergo quiditas, quæ dat essentiam rei, est omniũ rerum, quarum sermo significãs eas est definitio: & definitio non est oĩs sermo significans illud, quod significat nomen rei, sed necesse est cum hoc, ꝙ sermo conuenit nomini, vt significet prædicabilia substantialia, per quæ constituitur. D.d. impossibile contingẽs ei. qui ponit, ꝙ sufficit ĩ descriptione definitionis vt sit sermo compositus, cuius significatio est æqualis significationi nominis illius rei, & dixit: & si nõ, omnes sermones essent definitiones, i. & contingit ponentibus hoc, vt oẽs sermones compositi habẽtes nomina sint definitiones. oẽs. n. sermones compositi habẽt, aut possunt habere nomina. D.d. ergo metrum, &c. i. & si hoc fuerit, continget vt omnes sermones, quorum sunt nomina, eẽnt definitiones. & d. hoc, qm̃ oĩa metra ferè in eius idiomate habuerũt nomina propria. D.d. sed cum fuerint alicuius primi, i. sed cũ nomina æquipollentia significationi sermonum significant rem, i. essentiam rei. D. exposuit essentiam, & dixit: & talia sunt nomina, quæ dicuntur, &c. i. & talia nomina sunt nomina, quibus dicuntur aliqua, nõ propter aliqua extrinseca ab ipsis, sicut ea, quæ nominantur à suis accidentibus. noĩa enim non significãt essentias eorũ prima significatione, sed, si significant, mediantibus illis accidẽtibus. & ideo illi sermones non debent esse definitiones. Deinde d. ergo illud quod est secundum essentiam, &c. i. ergo definitiones, quæ significant quiditates rerum, non sunt alicuius formarum carentium genere, s. formarum, quarum subiectum est eis genus. & d. hoc: qm̃ subiecta accidẽtiũ sunt talia a naturis eorũ: & ideo non sunt genera illorum. D.d. existimatur. n. &c. i. & formæ substantiales solum modo habent genus, s. subiectum ex natura illarum, quia existimatur, ꝙ non inuenitur per communicantiam cum alijs, sicut accidẽtia. neq; sunt passiones ĩ alijs, i. in eis, in quibus existunt, & vniuersaliter non sunt de natura accidentium, quorum esse est in alio.

Definitio nõ est oĩs sermo significãs illud, quod significat nomen. vide oppos. 4. Met. t. c. 28 Vide contra Zim.

H

I

K

L

Sed oratio quidem cuiuscũq; ẽ aliorum erit quid significat, si nomen sit, ꝙ hoc huic ineest: aut ꝙ simplici oratione certior. definitio vero non erit, neq; quod quid erat esse. An definitio quoque vt & ipsum quid est multipliciter dicitur. Etenim ipsum quid est vno quidem modo substantiam & qd̃ quid significat, alio vero singula eorũ, q̃ p̃dicãtur, quantitatem, qualitatem, & q̃cunq; cætera talia sunt. Quemadmodum. n. & ipsum est, ineſt quidem omnibus, non tamen similr, sed huic qdẽ prio, illis vero cõsequenter, ita & qd̃ qd est simplr substantiæ, cæteris vero quodã mõ. etenim interrogare possum⁹ qd est ipsum quale q̃re & ipm̃ q̃le ẽ eorũ, quorũ ẽ qd est, nõ tñ simplr. sed sicut de nõ ente logice quidã aiunt esse ipm̃ non ens, non simpliciter, sed nõ ens, ita & ipsum quale,

M

Ergo

A *Ergo erit sermo cuiuslibet aliorum, qui significant quid sit, aut nomen, si fuerit, quod significat quòd hoc est: aut loco sermonis simplicis sermo maioris perscrutationis. definitionẽ autem simpliciter non habebunt, nec illud, quod est per essentiam. Definitio enim dicitur multis modis, sicut dicitur quiditas. illud enim quod dicitur quo quo modo significat substantiã & hoc, & alio modo vnumquodque*

B *prædicamentorum, v. gr. & quantitatem, & qualitatem, & alia talia. Quoniam, quemadmodũ de substantia interrogatur per quid, similiter de quantitate. quantitas igitur, & qualitas sunt eorũ, quæ dicuntur per quid, sed non vt modo simplici, sed vt quidam dixerũt modo logico, in eo quòd est non modo simplici, sed illud quod non est tale, & qualitas etiam.*

14 Cùm declarauit, ꝙ definitio simC pliciter nõ inuenitur nisi in substãtijs, non in accidentibus, quia sunt compositæ ex substantia & accidente, vult declarare quantum habent accidentia de intentione definitionis, & d. Ergo erit sermo. i. cùm sit declaratum, ꝙ in alijs p̃dicamentis non inuenitur sermo substantiæ, i. definitio eius, dicamus igitur, ꝙ in vnaquaq; rerum, q̃ sunt non substãtiæ, inuenitur sermo, qui significat illud, ꝙ est ĩ ipso, non definitio simpliciter. Et sitr, si fuerit positum in eis nomen, illud nomen significat, ꝙ hoc est huius, i. signãbit sermonẽ compositum ex duabus intentionibus, subiecto, s. & p̃dicato. Et d. hoc, qm̃ si iste semo, homo albus, habet nomen, illud nomen signãt hoĩem, in quo est albedo. D.d. aut loco sermonis simplicis sermo maioris perscrutationis, &c. i. aut dicamus loco eius, ꝙ diximus definitionẽ simplr, sermonem maioris declarationis q̃ nomen. qm̃, si habuerint sermonẽ aut definitionem, non habebunt nisi illud, qd est maioris declarationis q̃ nomen, non definitionẽ simplr. D.d. definitionem aũt simplr nõ habebunt, &c. i. definitionem simplici ter non habebunt, nec quiditatem simplr, i. dantem esse. & quasi dicit, & ista non habent definitionẽ simpliciter, quia non habent quiditatẽ simplr. Et, cum declarauit, ꝙ ista habẽt definitiones quoquo mõ declarauit, ꝙ ista noĩatio potest poni, qm̃ definitio dr̃ multipliciter, non æquiuoce, & dixit: definitio. n. dicitur, &c. i. definitio enim dicitur multis modis fm numerum eorum, q̃ dr̃ in interrogatione ad quid. D. incœpit numerare illos modos diuersæ quiditatis, & d. Illud. n. quod dr̃ quo quo modo, &c. i. illud, quod significat quiditatem, est modo priori, & definitio substantiæ, & huius demõstrati, s. existentis per se. D.d. & alio modo vnumquodq; prædicamentorum. i. illud, quod significat quiditatẽ cuiuslibet p̃dicamentorũ, significat alio modo. & causa in hoc est. qm̃ quiditas in substantia inuenitur alio mõ ab eo, quo inuenitur in alijs prædicamentis. in substãtia enim inuenit simplr, & in alijs p̃dicamẽtis fm quid. & ideo talis est dispositio definitionum, q̃ significant

D

E

F

Distinctio de quiditate.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G has duas quiditates. Proportio enī definitionis ad definitionem debet esse sicut proportio q̄ditatis ad quiditatem. Et, cùm dixit, q̄ habent definitiones aliquas, & quiditates aliquas, ĩcœpit ratiocinari sup̄ hoc, & dixit: Q̄m̄, quemadmodum ĩterrogatur, &c. i. & signum eius, q̄ alia accidentia habent quiditates, est q̄, quemadmodum interrogamus p̄r quid de quiditatibus subst̄ātiarum simpliciter, similiter interrogamus per quid quoquo modo de alijs p̄dicamentis, v.g. quid est quantitas, & quid est qualitas. D. d. sed vt quidā dixerunt, &c. i. q̄m̄ nomen definitionis in eis non dicit modo simplici, sed definitio est in eis, fm q̄ dictum est ī definitione priuationis, s. q̄ est illud, quod non est tale, nec tale, i. illud, quod est non esse alicuius, non eē simpliciter. Et dixit hoc, q̄m̄ hoc non est aliquid, quod nō est simpliciter: q̄m̄ non est non esse simpliciter, sicut nec est esse simpliciter, sed non esse in respectu, cùm non esse est nō esse alicuius. D. d. & qualitas, &c. i. & ita est de prędicamento qualitatis etiam in hoc, sicut de alijs p̄dicamentis. Et appropriauit qualitatem, vt mihi videtur, q̄m̄ hoc nomē quale existimatur significare subst̄ātiam, cùm quod interrogat per ipsum in speciebus, quæ significant substantias, & in indiuiduis, significat prædicamētum, quod dī quale, quod numeratur in accidentibus.

Proportio definitiōis ad definitionē est sicut ꝓportio quiditatis ad q̄ditatē. Idē in sequēti.

Definitio accēsitium

H ē sicut definitio p̄priationis. Priuatio nō ē non ens simpl̄r Vide opp. 1 ph. c. 79 Vide com. Zim.

Oportet igitur consyderare & quomodo de quocunq; dicere decet, non tamen magis, q̄ quomodo se habet. Quare nunc quoq; cum manifestū quod dī sit, ipsum ēt quod quid erat esse similiter inerit, primo quidē & simpl̄r substantiæ, deinde cæteris, sicut & ipsum quid est non simpl̄r quid erat eē, sed qualitati aut quantitati quid erat esse. Oportet etenim aut æquiuoce ista esse, aut cum additione vel ablatione. sicut & quod non scibile, scibile. nā rectius est neque æquiuoce dicere, neq; eodē mō, sed quemadmodū medicinale, eò q̄ ad idem quidē & vnum, non aūt idem & vnum, non tñ etiam æquiuoce. nullū etenim medicinale corpus, opus, & vas dicitur æquiuoce, neq; fm vnū, sed ad vnum. sed hæc quidem quomodocunq; dicere quis velit nihil differt.

K

L

Oportet igitur vt latitudo sermonis in vnaquaq; rerū sit secundū quòd oportet, & non sit in sermone magis. Et ideo, si iste sermo, quem modo diximus, fuerit manifestus, erit illud, quod est in essentia tale, & erit primo modo et simplici substātiæ, deinde alterius ēt, M *sicut est, non illud, quod est per essentiam. mō simplici. Oportet igitur vt non dicantur entia eodem modo æquiuocationis, sed secūdum magis & minus. sicut illud, quod non est notum & verum, et ā de noto & ignoto. sermo. n. verus, qui non est modo æquiuoco, sed secundū similitudinem. sicut Medicina, q̄ attribuitur alicui, ita quòd sit idē, non quia est idem cum eis vnum,* neque

A *neq; modo æquiuoco etiam. Non. n. dicitur corpus medicinale, et actio medicinalis æquiuoce, nec vno modo, sed respectu vnius. ista igitur dicantur a dicente quocunq; modo voluerit: quoniam inter ea non est differentia in sermone omnino.*

15 Oportet igitur, vt sermo de vnaquaq; rerū sit fm q̄ pertinet ad naturam illius rei, & non debet continere magis q̄ illud, quod ptinet ad suam naturam, nec minus. Et d. hoc

B * quia qui dicit accidentia habere definitiones, dicit ea habere magis q̄ habent. & similiter qui dicit, q̄ nō dicitur de eis hoc nomen ens & definitio, dicit ea non habere illud, qđ debent habere. Et dixit hoc, vt mihi vr̄, q̄m̄ Antiqui habebant in eis has duas opiniones, & ipse induxit mediam, quæ est vera. & ideo dixit: Et ideo si iste sermo, &c. i. & ideo, si noster sermo de definitionibus est iustus, necesse est vt noster sermo de naturis, quas significant definitiones, sit talis. Et dixit hoc, quia posuit principium perscrutationis de istis naturis à definitionibus. D. d.

C & erit primo, &c. i. & si noster sermo de definitionibus fuerit verus, tunc definitiones erunt duobus modis. Quorum vnus primo, & simpliciter est definitio substantiæ. & hoc intē debat, cum dixit: & erit primo modo & simplici substantiæ. Secundus non primo modo, & simplici, sed modo conuenienti naturæ rei, cui* est definitio. Et hoc intendebat, cū dixit: deinde alterius etiam, sicut. i. definitio erit primo modo substantiæ, quia est ens simpliciter: deinde erit accidentis etiam, sicut est accūs in suo esse, cùm nō sit mō simplici. D

D. d. Oportet igiē vt non dicant entia, &c. i. &, cū sit declaratum, q̄ ens simpliciter est substantia, & q̄ ista habeat aliqua entia, oportet vt hoc nomen ens nō dicat de eis æquiuoce pure, sicut nomina, q̄ dūr de affirmatiua & negatiua, & vsī de oppositis. & hoc intēdebat, cùm d fm magis & minus. quod. n. addit affirmatiua, diminuit negatiua. & ideo dixit: sicut illud, quod nō est notum, & verum ēt, i. sicut illud, quod dixit hoc nomen notum de noto, & ignoto. Et forte intendit per hoc, q̄ hoc nomen notum dī de noto scientia E vera, & de noto sophistice. & iste modus æquiuocationis debet numerari inter modos nominū æquiuocorum. & hoc multū inueniēt idiomate Arabico. v.g. Cearam, quod significat lucem & obscuritatem: & Alum, quod significat magnum & paruum. D. d. sermo. n. verus, &c. i. sermo. n. verus de istis est, q̄ hoc nomen ens dī de substantia, & de alijs p̄dicamentis non modo æquiuoco puro, sed fm q̄ aliqua attribuuntur eidem, sicut plura attribuunt Medicinæ, & non est idem in rebus attribuūs & hoc intendebat, cùm d. non F quia est idem cum eis vnū, &c. i. & ista attribuunt eidem, tñ illud idē non est in eis idem in omnibus modis, sed in respectu. v.g. q̄m̄ cùm dicimus herba medicinalis, & instrumētum medicinale attribuunt eidem, i. Medicinæ, sed non est eadē intētio Medicinæ in instrumento, sicut in herba. q̄m̄, si ita esset, esset sermo in eis ipsa esse medicinalia, sicut sermo in rebus multis vinis ipsa esse ālia. D. d. neq; mō æquiuoco, i. & cū ita fit, hoc nomen ens* non significat præ-

* Hoc nomē ens ñ signat p̄dicamenta mō æquiuoco, nec vniuoco. vid. 4. me. cō. 2. & 1. Ph. 15. 2. ñ Aīa. 30. 12. Met. 21. 22 & 5. Met. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ꝑdicamẽtā mõ æquiuoco, neq; vni uoco. D.d. non. n. dr̃ corpus medici nale, &c. i. & hoc nomen ens non dr̃ de eis æquiuoce, nec vniuoce, quia hoc nomen ens dr̃ de accidentibus, ſicut dr̃ corpus medicinale, & actio medicinalis. & iſta non dr̃ æquiuo ce, neq; vniuoce. Et dicit hoc, qm̃ di cere vnumquodq; prædicamẽtorũ eſſe ens, eò ꝙ deriuatur ab eſſe, ſed eſſe non ſm vnam & eandem inten tionem, eſt in vnoquoq; eorũ quẽ admodũ herba. & inſtrumẽtũ attri buũtur Medicinæ, ſed Medicina nõ inuenitur in eis eadem omnib⁹ mo H dis, niſi inquantum ꝙ inducũt vnũ finem, & proueniunt ab eodẽ agen te, ſ. Medicina. D.d. iſta igit̃ dicanẽ, &c. i. & cùm iſta intẽtio fuerit intel lecta ꝑ hoc nomen ens, tunc homo vocat iſtos ſermones* fingentes na turas accidentium qũocunq; modo voluerit definitiones. & ſi voluerit deſcriptiones, & definitiones, ſunt ſubſtantiæ tñ. & ideo dixit poſt.

* a.l. ſignificantia.

Quopacto ſubſtãtũ, ac aliorũ ſit definitio.

Illud autem manifeſtum eſt, ꝙ quæ primo & ſimpliciter de I finitio, & quod quid erat eẽ ſub ſtantiarum eſt, at cæterorũ quo que ſimiliter eſt, non tñ primo. Nõ. n. ẽ neceſſe, ſi hoc ponam⁹, huius definitionẽ eſſe quodcun que oratione idẽ ſignificat, ſed quod aliqua oratione. hoc aũt ſi vniu⁹ſit, non continuatione, ſi cuti Ilias, aut q̃cunq; cõiunctio ne, ſed ſi quoties dr̃ vnum. Vnũ autem dr̃ ſicuti & ens. ens autẽ, quoddã qd̃ qd, quoddã quãtũ, quoddam quale qd ſignat. Qua re & albi hoĩs erit oro & defini tio, alio vero mõ & albi, & ſubꝫ

Et hoc manifeſtum eſt, quòd de finitio primo modo, et ſimpliciter, & quid eſt per eſſentiam, eſt ſub ſtantiæ, & eſt aliorum ſimiliter etiam, ſed nõ primo modo. Non. n. ẽ neceſſe, ſi nos poſuerimus aliquod ſubiectum eſſe, vt ſua deſinitio, q̃ ſignificat ipſum, ſit ſicut ſignifica tio ſermonis, ſed aliquis ſermo. & illud etiam, quando fuerit vnum, non ita quòd ſit cõtinuum, ſicut di ctamen Abah, & omnia, quæ co pulantur per aliquod ligamentũ: L ſed cùm fuerit vnum ex eis modo, ſecundum quos dicitur vnum. Ens vero, quoddam ſignificat hanc ſub ſtantiam, & quoddam quantita tem, & quoddam qualitatem. & ideo homo albus habebit ſermone & definitionem, ſed alio modo, & ſubſtantia alio modo.

Cum d. ꝙ nulla eſt dr̃ia inter hoc, 16 ꝙ homo vocat ſermones ſignãtes quiditates cuiuslibet ꝑdicamẽti, de finitiones aũt non, ſ. qm̃ intellexerit naturã eſſendi in quolibet eorum, M dixit: Et hoc eſt manifeſtum, &c. i. declaratũ eſt igit̃ ex hoc ſermone, ꝙ definitio primo modo, & ſimpli citer, & quiditas ſimpliciter, quam ſignificat definitio, eſt ſubſtantia rum. & manifeſtum eſt, ꝙ alia etiã habent definitiones ſimiliter, ſed non primo mõ, ſ. ſimplici, ſed ſecun dario. Deinde d. Non enim eſt ne ceſſe, &c. i. non enim eſt neceſſe, ſi poſuerimus aliquid eſſe, vt habeat definitionem ſignificantem ipſum ad modũ ſignificationis definitiõis ſim-

A ſimplicis: ſed tm̃ eſt neceſſe, ſi non habuerit definitionẽ ſimplicem, vt habeat aliquã definitionem. D. hoc ne aliquis dicat ꝙ ſubſtãtia eſt vna omnium rerum. Et, cùm d. ꝙ illa, q̃ habent definitiones, debent eſſe vnum, excepit ex eis illa, q̃ dicuntur vnum per ligationẽ, & contactum, cùm iſta non habeant definitionẽ, neq; ſimpliciter, neq; ſm quid. Et d. & illud ẽt, &c. i. & eſt neceſſe vt ali quid habeat definitionem. qm̃ hoc nomen vnũ dicitur de eo, non ſicut dicitur de aliquo dictamẽ eſſe vnũ, quia copulatur per coniunctiones, B aut quia eſt eiuſdem intentionis, & vſr, quia omnia dicuntur vnũ per ligamenta & copulationem: ſed cũ dicitur vnũ aliquo modo vero eo rum, ſm quos dicitur hoc nomen vnum, vt dictum eſt in tractatu, in quo diſtincta ſunt omnia. D.d. Ens vero, quoddam ſignificat, &c. i. & cum hoc nomen ens ſignificat ſub ſtantiam hanc, & quoddam hanc quãtitatẽ, & quoddam qualitatem, manifeſtum eſt ꝙ non eadẽ intenti õe eſt eis omnibus definitio & no men. D.d. & ideo albus homo habe C bit ſermonem, &c. i. homo albus ha bebit ẽt nomen, & definitionẽ, & ſi militer vnumqd q; ꝑdicamentorũ: ſed definitio & nomen eſt eis alio modo, & ſubſtantiæ alio modo.

Dubitationes quædam circa copulatorum definitiones, & eorum, quæ ex additio ne dicuntur: ſubſtantiarum; primo & ſimpliciter, aliorum vero quodammodo eſſe definitionem. Cap. 4.

HAbet autem dubitatio nem, ſiquis non dicat de finitionem eſſe eam, quę ex additione fit, rationẽ, cuius erit definitio non ſimpliciũ, ſed D copulatorũ. Ex additione. n. ne ceſſe eſt manifeſtare. Dico autẽ vtputa eſt naſus, et cõcauitas, et ſimitas, qd̃ ex amboh⁹ dr̃: eo ꝙ hoc, ĩ hoc et ñ ſm accñs, neq; cõ cauitas, neq; ſimitas paſſio naſi, ſed ſm ſe. nec vt albũ Callię, aut hoĩ, qm̃ Callias albus, cui acci dit hoĩ eſſe: ſed vt maſculũ ani mali, & æquale quanto, & cun cta, q̃ ꝑ ſe eſſe dicunt̃. Hæc autẽ ſunt, in quibus ineſt, aut rõ, aut nomen eius, cuius hęc paſſio ẽ: & nõ contingit ſeparatim oſtẽ- E dere, ſicuti albũ abſq; hoĩe cõtĩ git, ſed ñ fœmininũ abſq; aĩali. Quaꝝ iſtorũ qd̃ qd erat eẽ, et de finitio, aut nulli⁹ ẽ: aut ſi ẽ, aliter eſt, cũ quemadmodũ diximus.

Si igitur aliquis dixerit, quòd ſermo, qui recipit additionẽ, nõ eſt definitio, erit ĩ hoc errori. quoniã, ſi non fuerit, quid igitur eſt definitio eorũ, quæ non ſunt ſimplicia, ſed cõgregata inſimul. Neceſſe eſt igitur, vt ſignificẽtur, ita quòd re F cipiant additamẽtum. v.g. naſus, & concauitas, et ſimitas, quæ dicitur ex vtroq;. hoc. n. eſt in hoc, et concauitas non eſt paſſio naſi mo do accidentali, neque ſimitas, ſed per ſe, & non ſicut Callię, aut homi nis, qui eſt Callias albus: accidit enim ei quòd ſit hõ: ſed ſicut maſculinitas in animalibus, & æqualitas in quãtitate, et omnia, quæ dicuntur per ſe eſſe rerum.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *Et ista sunt omnia, quæ sunt in eis, aut definitio, aut nomen, cuius est ista passio: & non potest significare sine ipso alio modo, sicut album potest sine homine, sed fœmina sine animali non potest. Ergo aut non est habitum ab istis illud, quod est per essentiã, & definitio etiam: aut si fuerit, erit alio modo, sicut diximus.*

17 Dixit: Si igit aliquis dixerit, &c. i. si igitur aliqs dixerit, ꝙ definitio-
H nes, in quibus addit natura alia à natura definiti, non sunt definitiones oĩno, ĩ hoc erit dubitatio. D.d qñ, si non fuerit, &c. i. sed huic positioni continget improbabile: & est, vt definitiones sint simplicium, & non compositorum ex substantia & accidente compositione essentiali, nõ compositione accidẽtali: vt homo alb⁹. Et ideo d. Necesse est igit, &c. i. necesse igit dicere in definitionib⁹ q̃ signiant res compositas essentialit ex substantia & accidente, eas recipere additionẽ. D.d. v.g. nasus, &c. i. v.g. nasus, & concauitas, & simitas, q̃
I signiant nasum, & concauitatem. D. d. hoc. n. in hoc, &c. i & est necesse, vt definitio simitatis sit ex ambob⁹, quia simitas signat nasum & concauitatem, & concauitas nõ est passio existens in naso p accidens, sed p se. & ẽt simitas non est in naso, sicut albedo in Socrate, aut in hoie. simitas enim ẽ in naso de accidentib⁹ essentialibus: albedo aũt est ĩ hoie de accidentibus non essentialibus. & iõ non necesse est vt hõ accipiat in definitione albedinis, sicut est necesse vt nasus accipiat ĩ definitione simitatis. hoc. n. nomen signat ambo, s. K concauitatem, & nasum. D.d accidit. n. ei, &c. i. accidit. n. albo, ꝙ sit Socr. aut hõ. D.d. sed sicut masculi nũ, &c i. sed concauitas in naso est sicut masculinitas in aãlibus, & ęqualitas in quantitate. Et intendit, ꝙ nasus dhuidit in simũ & nõ simũ, sicut aãl in masculum & fœminã, & quãtum in æquale & in mæquale. D.d. Et ista sunt oĩa, &c. i. & ista accidentia sunt accidẽtia & passiones, ĩ quorum definitione accipitur, aut definitio rei, cuius est ipsa passio, aut nomen eius. D.d. & non põt significare sine ipso, i. & nomen istius passio L nis, & definitio eius non possunt significare ipsam sine eo, quod significat suum subiectum, sicut est posse in albo & sua definitione, s. ꝙ nõ indigent significare hominẽ: sed quẽ admodum fœmina non põt significari à suo noĩe, aut à sua definitione sine aãli, ita simitas non potest intelligi sine naso. D.d. ergo aut nõ est habitum, &c i. ista ergo aut non habent quiditatem veram & definitionẽ veram: aut si habent, habent alio modo. i. secundario. Et hoc est ita. qm̃ subiecta talium accidentiũ M non sunt sicut genera differẽtiarũ. sunt. n. diuersa fm genus, & fm naturam: quod non contingit in genere & differentia differentiarum. neq; illud, quod cõgregat ex eis & ex subiecto, est vnum in actu, sicut illud, quod congregatur ex differentia & genere. & ideo substantiæ sunt dignioresdefinitionibus, & q̃ditatib⁹.

In definitione accidentiũ tessentialiu; ponit subiectũ, non in definitione accidentiũ p accidens.

Est autem alia quoq; de eis dubitatio. Si enim idem simus nasus, & cõcauus nasus, idem erit simum, & concauum. Quòd si non,

A non, propterea ꝙ impoſſe est dicere simũ absq; ipsa re, cui⁹ p se passio est, et simũ erit cõcauitas in naso, nasum simũ aut non est dicere, aut bis idẽ erit dictũ nasus, nasus concauus. nasus nãq; simus, nasus nasus cõcauus erit. ꝓꝓ quod inconueniens est talibus inesse q̃d quid erat esse, q̃d si non, in infinitũ progredietur. naso nanq; naso simo aliud inerit. Patet igit ꝙ solius substantiæ definitio est.

B *Et in istis rebus est alia dubitatio. Quoniam, si idem est nasus simus, & nasus concauus, idem est simum, & concauorum cruriũ. Et si non, impossibile enim est vt dicatur simus per se, sine illo, cuius est passio, et si simitas est concauitas in naso, aut impossibile est vt dicatur nasus simus, aut idem dicetur bis, aut erit nasus aut simus. et iõ ista nõ habent aliquid, quod est per essentiã. & si non, pro*
C *cederet in infinitum, ita quòd non erit nasus, postquã non erit alius. Manifestum est igitur, quod definitio est substantiarum tantum.*

18 Cùm declarauit, ꝙ ista definitio vera est substantiarum tm̃, quia habent genera & differẽtias, & in suis definitiõibus nõ inuenitur additio, & ꝙ accidentia nõ habẽt definitiones, qm̃ in suis definitionibus accipiuntur definitiones suorum subiectorum, quę nõ sunt genera eis, sed aliæ naturę, & accidẽtia sunt in subiectis duobus modis, aut accidentaliter, vt albedo in homine, aut essentialiter, vt simitas in naso, & masculinitas in animalibus, & primus modus istorũ duorum non habet definitionẽ omnino. definitio. n. significat res terminatas in definito. & qa qui consyderat ad istum modũ accidentium & non ad alium, negat accidentia habere definitiones omnino: & qui consyderat ẽt accidentia habentia subiecta essentialia affirmat ea habere definitiones simpliciter, ideo incœpit declarare, ꝙ substantias habere definitiones est manifestum, & ꝙ accidentia habẽt aliquid de intentione definitionis. & quæstio contingens in hoc ex accidentibus, quę sunt in subiectis per accidens, soluitur ex hoc, s. qñ accipiunt in suis subiectis eẽntialibus: quia tunc habebunt nomina, quæ significant vtrunq;, vt simitas. Et, quia aliquis potest dicere in talibus accidentibus, quia habent definitionem substantiæ: & quæ sunt tanq̃ differentiæ suis subiectis, & sua subiecta tanq̃ genera, incœpit ẽt declarare impossibilia cõtingentia huic positioni, & d. Et in istis rebus, &c. i. & est quomodo est dicere, ꝙ simi F tas est differentia substantialis nasi, & ꝙ illud, qd congregatur ex eis, est vnum: sicut est dispositio in differentia cum genere. Continget. n. dicẽti hoc, vt nasus simus, & nasus cõcauus sint idem. qm̃ concauitas est dẽa substantialis in naso: & sic nasus concauus erit idẽ cũ naso simo, & ex hoc contingit, ꝙ crura concaua & nasus simus sunt idem, s. eiusdẽ speciei: qm̃ subiectum concauitatis est tanq̃ genus concauitatis, & concauitas tanquam dẽa. & sic oĩa, in

Accidẽtia D sunt duob⁹ modis, Idẽ supra. c. 17. & 1. Phy. 29.

Accidẽtia E accidẽs nõ habẽt definitionẽ oĩno Sed oppositũ vt dicetur supra. 14. & 5. c. Vid. c. 21.

G in quibus inuenitur cõcauitas, sunt eiusdẽ speciei: quẽadmodũ oſa, quę constituuntur per eandem dſiam, sunt eiusdem speciei. D.d. impoſe enim est vt simus sit p se. i. & cõtingit hoc, quia impoſe est fingere ꝙ simitas existat per se sine subiecto.

Oſa, ſ. constituũt p eãdẽ dſiã, sunt eiusdem spẽi.

D.d.&, si simitas est concauitas in naſo,&c. i. si simitas significat concauitatẽ in naſo, sicut nomẽ significat congregatũ ex dſia, & genere, vt hõ animal rõnale mortale, necesse est vt naſus non disponat per simitatem, dicendo naſus simus. qm̃ tunc aut dicet idem bis, ſ. ꝙ dicere naſus

H simus erit ranꝙ dicere naſus naſus, aut dicere aſal homo: aut sim⁹ significat aliquod oppositũ ei, qd significat naſus: aut simitas erit aliqd existens per se sine naſo. & hoc intẽdebat, cum d. aut erit naſus, aut simus. Et hoc est necesse, qñ cõcauitas fuerit dſia substantialis. qñ naſus est ei ranꝙ genus: & sic hoc nomen simitas cõtinet ipsum, sicut genus continet speciẽ compositam ex genere & dſia. Et, cùm dr̃, naſus est simus, accidit nugatio, quæ nõ accidit, si concauitas est accñs in naſo. hæc enim simitas nõ significat naſum, nisi fm

I continentiã. Et si dr̃ aperte, non sequitur impoſe, ſ. cùm dicit naſus simus: cùm profunditas est in eo accidens, erit in potẽtia: & cùm dicit in actu, non sequit impoſe. Si aũt profunditas esſet substantia in naſo, tũc hoc nomen simitas consignificaret naſum in actu, & tũc esſet dicere naſus simus, sicut dicere naſus naſus.

Et ideo d. & ideo ista non habent aliquid, quod est p essentiã, &c. i. & manifestũ est igr̃ ꝙ, si illud haberet definitionẽ verã, contingeret vt naſus haberet naſum, & naſus naſum, & sic in infinitũ, ita ꝙ impoſe esſet K inuenire naſum, postꝙ nõ eẽt alius. Et cũ declarauit ꝙ sequit̃ ex his sermonibus talis nugatio, dixit: Manifestũ est igit̃ ꝙ definitio est substantiarum tm̃. i. pp impoſe prędictum.

Si enim & cęterorum quoꝙ prædicamentorũ, necesse ex additione esse. vt qualitatis, & imparis. non. n. sine numero, nec huius, quod est fœmininũ, sine aſali. Ex additione aũt dico, in quibus accidit bis idẽ dicere, sicut in istis. Quòd si hoc verum L est, neꝙ copulatorũ erit, vtpote numeri imparis: sed latet ꝙ nũc non accurate dicũtur rationes. Si aũt & istorum sunt definitiones, aut alio mõ sunt, aut, sicuti dictũ est, multipliciter est dicendum definitionẽ, & quod quid erat eẽ. quare quodã modo quidẽ nullius erit definitio, nulliꝙ inerit quodꝙd erat esse, nisi substantijs, quodã modo vero erit. Quòd igit̃ defiõ est ipsi⁹ ꝙd erat esse or̃o, & qđ quid erat esse. aut substãtiarũ solũ est, aut maxime M primo & simplr̃, manifestũ est,

Et si est aliorum prædicamentorum, necesse est vt sit ex additione. Vt definitio quantitatis, & numeri. quoniam nõ est sine numero, nec illa, quæ est fœminæ, est sine animali. Et sermo, qui est ex additione, quæ accidit in eis, est dicere bis idẽ, sicut est in istis. Et si est verum, nõ erit in cõgregatis insimul, Vt numerus impar: sed latet, quòd defi-

A *definitiones non dicũtur perfectæ. Si igitur ista habent definitiones, sunt alio modo, sicut dictum est. dicamus igitur, quòd definitio, & illud, quod est per essentiam, dicitur multis modis. ergo quoquomodo nihil omnino habet definitionẽ, aut illud, quod est per essentiã, nisi substantiæ, & quoquo modo habent. Quòd aũt definitio est sermo eius, quod est per essentiã, et illud, quod*

B *est per essentiam solummodo substantiarum, aut magis primo modo & simpliciter, manifestum est.*

Idest, & si alia prædicamenta habent definitionẽ, necesse ẽ vt in illis definitionib⁹ sit additio supta nam definiti. D.d. vt definitio quantitatis, &c. i. sicut definitio quãtitatis, & imparis. Impar, n. non definit̃ sine numero, nec numerus sine quãtitate. Et sic̃ fœmina non põt definiri sine eo, qđ in sua definitione accipitur, ſ. aſal: & ista sunt subiecta eorũ. subiecta igit̃ eorum addunt̃ in defi-

C nitionib⁹ eorũ. D.d. Et sermo, qui est ex additione, &c. i. & accidit ĩ definitione, in qua est additio, ſ. definitione accñtis, qñ nititur aliquis definire illud, quod componit̃ ex subiecto & accñte, dicere idẽ bis, ſ. subiectũ bis in definitione. necesse est. n. definire subiectũ per se & accidẽs p se. sed, quia in definitione accidẽtis accipit̃ subiectũ, contingit subiectũ dici bis in definitione. & si est verũ, ꝙ in definitionibus istorũ est additio. i. ꝙ idẽ dr̃ bis in definitione congregati ex duobus, ideo res congregata ex duobus nõ hẽt definitionẽ, v. g. numerus impar. Et, quia sermo D nes cõpositi ex substãtijs nõ dicunt̃ esse vnum sm congregationẽ, cùm sint vnum in actu, plures in potẽtia, ecõtrario ei, quod est in sermonib⁹ cõpositis ex substãtijs & accidentibus, d.d. sed latet, &c. i. sed latet ꝙ definitiones non dicunt̃ eodẽ ordine, nec quærit̃ in eis perfectio eodem modo. & ideo, si ista habẽt definitiones, sunt alio modo definitiones, ſ. accidẽtiũ, & definitiones eorũ, quæ cõgregant̃ ex accñtib⁹ & substãtijs.

D.d. dicamus igit̃, ꝙ definitio, &c. idest ponamus igit̃ fm ꝙ apparet ex sermone hoc, ꝙ definitio dr̃ multis E modis: ergo quoquo mõ debemus dicere, ꝙ nihil habet definitionem pter substantiã, & alio modo possumus dicere, ꝙ oĩa habẽt defiõnem. Et d. hoc. qm̃ qñ intelligitur per definitionem illud, quod dat quiditatẽ rei proprią sibi, & conuenit nomini sine additione & sine iteratione, tũc definitio non erit nisi in substãtijs. &, cùm fuerint accepta alia, q̃ sunt pter substantiã, fm ꝙ sunt entia, cõtinget vt habeant definitiones. Et, F cùm fuerit positũ ꝙ definitio dicit̃ multis modis, dissoluetur quæstio. & ista est dispõ demõnis cum sermonibus logicis, ſ. quia distinguũt partẽ verã a falsa. Dicere enim accidentia habere definitiones quodãmodo est falsum, quia nõ habẽt definitiones substãtiæ: & quodammodo verũ est, quia habent aliquas definitiones. D.d. Quòd aũt definitio, &c. i. declaratũ est igitur ex hoc sermone ꝙ definitio simplr̃ est sermo, qui significat quiditatẽ rei, & ꝙ quiditas nõ inuenit̃ nisi in substantijs tantum, aut magis in substãtijs, & modo priori & simpliciori.

Ista est dispõ demõstrationis cũ sermonib⁹ logicis, ſ. qa distinguunt partẽ verã a falsã. vide ꝙ hoc, 52. & 53. 1. Phyſi.

Quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *Quo pacto ipsum quidquid est & vnumquodq; in primis, & ijs, quæ per se dicuntur, idem sit: in alijs vero, quæ per accidens quodammodo. Sophisticarum item redargutionum solutio. Cap. 5.*

VTrum autē idem est, an aliud ipsum quid erat eē, & vnumquodq;, perscrutandū. proderit et enim aliquid ad cōsyderationē de substantia. Nam & vnūquodq; non videt aliud esse à sua substantia: & ipsum quid erat esse dī esse vniuscuiusq; substātia. De his igitur,
H quæ fm accidens dicunt, videri possit aliud eē. vtputa albus hō aliud est, & albo homini esse. si enim ipsi homini eē, & albo homini idē: idem nanq; hō, & albo hō, vt aiunt: quare & albo hoi, & homini. An nō necesse ē quęcunq; fm accidens eadem esse. nō enim extrema sīr eadē fiūt. sed fortassis illud videat accidere, extrema eadem fm accidens fieri. vtputa albo esse, & musico esse. vr aūt minime. In his autē, quæ p se dicunt, semper necesse
I est eadē esse. vt si quæ substātiæ sunt, quibus diuersæ substantiæ non sunt, nec aliæ naturæ priores, quales aiunt aliqui eē ideas. Si enim erit aliud ipsum bonū & bono esse, & animal & afali esse, & enti et ipsum ens, erūt & aliæ substātię, & naturæ, ac ideę p̄ter eas, quæ dicunt: & illę priores substātiæ, si ipsum quid erat esse substātiæ est. Et, si absolutæ ad scinuicē, harum quidem non erit scīa, illæ vero nō erūt entia. Dico autē absolui, si nec ipsi bo K no est esse bono, nec huic esse bonum. Sciētia nanq; cuiusq; hæc est, quod quid erat illi esse. & de bono, & de cæteris sīr se habet. Vnde, si neq; ipsi bono eē bonū, nec ipsi enti ens, nec ipsi vni vnum, sīr aūt omnia sunt, certe nihil est quod qd erat esse. quare si nec ipsi enti ens, nec aliorū alicui. Itē, cui nō ineſt bono esse, nō bonū est. necesse est igit vnū esse bonū & bono esse, & honestum & honesto esse, quæcunq; L nō per aliud dicunt, sed prima & p se. etenim hoc sufficiēs est, si existit, ēt si nō sint formę: fortassis aūt magis, si formæ sint.

*Sed perscrutemur, vtrum quod est per essentiam, & singulare sint idē, antequā perscrutemur de substantia. Singulare enim existimatur non esse aliud, quam substātia in qua est, & dicitur, quòd quod quid est per essentiā est substantia singularis in eis. Illa autē, quæ dicuntur per accidens, rectū est exM istimare esse aliud. v. g. homo albus est aliud, & quid est albi hominis per essentiā est aliud. quoniā, si fuerint idem, tūc essentia hominis, & homo albus idē erunt. homo enim & hō albus, vt dicunt, sunt idem: ergo homo albus & homo etiam. Quoniam aūt nō est necesse vt sint idem omnia, quæ sunt per accidēs, quoniā non erunt eadem extrema. sed rectum est existimare hoc accidere eis vt essentia albi et musici. sed hoc non videtur. In eis autem, quæ dicuntur per se, rectum est vt sint idem necessario. sicut dicimus si aliquæ substantiæ sint primæ, et non sint substantiæ aliorum, nec naturæ aliorum, sicut quidam dicunt de formis. Quoniam, si bonum est illud, quod bonum est, erit & essentia boni etiam, & animal et
B essentia animalis, & essentia entis & ens, & aliæ substantiæ, & naturæ, & formæ aliæ ab eis, quæ dicuntur, & illæ substantiæ sunt priores, si quid est per essentiā substantia. Et, si fuerint absolutæ ab inuicem, quædam non scientur per scientiam, & quædam non erunt entia. Et dico ea esse absoluta, si bonum per se nō habet essentiam boni, neq; illud, quod dicitur hoc, habet essentiam boni. Scire enim cuC uslibet rei, hoc est scilicet scire quid est per essentiam. & similiter in bono, & de alys similiter. Si igitur bonū non habet essentiam boni, ergo ens non habet esse, neque vnū vnū. & similiter omnia aut habebunt quid est per essentiam, aut non habebunt. & si ens nō habet, ergo neque omnino aliud. Et etiam quod non habet quiditatem boni nō est bonum. ergo necesse est vt bonū & essentia boni sint idē, & studium & essentia studij sint idem, & omnia quæ non dicuntur de alys, sed sunt prima per se etiā. D in istis enim est sufficientia, si fuerit forma, & si non fuerit. sed rectum est etiam vt sint formæ, & non est manifestum si sint insimul.

Cùm declarauit, q̄ quiditates simplices non inueniuntur nisi in substantijs, & q̄ per illas sunt substātię, vult hic perscrutari vtrum ista substantia, quæ est quiditas, & substantia singularis, sīnduiduum substātiæ, sint idē: ita q̄ quiditas, quæ est substantia eius, sit quiditas singularis, & illud singulare est substantia per istam quiditatē, aut quiditas rei E sit aliud à re ī actu. Et quæsiuit hoc ꝓpter formas, quas dicit Plato. qūm fm illam opinionem erunt quiditates primarum substātiarum aliæ à primis substantijs: quia sunt etiam primæ substantiæ existentes per se. Et d. Sed perscrutemur, &c. i. &, cùm sit declaratū, q̄ quiditates sunt substantiarum singularium, perscrutemur igitur, vtrum substantia, quæ est quiditas, & substantia singularis sunt idem, aut non, anteq̄ perscrutemur de substantia, quam significat definitio quid sit. D. d. Singulare F enim existimatur, &c. i. apparet. n. q̄ singulare nihil aliud est q̄ substanstantia cuius est. s. quiditas eius. & apparet etiam ecōtrario, s. q̄ substātia, quę est quiditas, est substātia singularis. v. g. Socrates est animal rationale. Socrates enim nihil aliud est q̄ animalitas & rationalitas, quę sunt quiditates eius: nec animalitas, & rationalitas sunt quiditates nisi Socratis & Platonis. D. d. Illa autem quæ dicuntur per accidens, &c. i. cō posita autem ex substantijs & accidentibus, quæ sunt vnum per acci-

Socrates nihil aliud est q̄ afalitas, & rōnalitas, q̄ sunt q̄ditates eius.

G dens,dignum est existimare, ꝙ prædicabilia eorum non sunt eadē cum q̄ditatib⁹ eorū,de q̄bus dīr. D.d.v.g.hō albus ē aliud,&c.i.v.g. q̄n hō alb⁹ ē aliud ab hoīe simplr. q̄n, si hō simpliciter & homo alb⁹ essent idem,tunc quiditas hoīs & quiditas hoīs albi essent idem. D.d.homo.n. &c.contingit enim dicentibus hoc, dicere ꝙ idem est dicere homo, & dicere homo albus.deinde notificauit etiam ꝙ contingit dicere ecōtrario,& d.ergo homo albus & homo, &c i & etiam homo alb⁹ erit homo tm̄ D.d.Q̄n aūt nō est necesse, &c.

H i.q̄n autem impossibile est vt prædicatum &subiectum sint idē in prę dicabilibus accidentalibus, manifestum est ex hoc,ſ. ꝙ prædicatum & subiectum,q̄ sunt extrema, nō sunt idem per se,v.g.music⁹ albus. Et dedit exemplum de hoc modo accidētis.q̄n dispositio est manifestaī eo, ſ.ꝙ non est eiusmodi, de quo est dicere,homo alb⁹, vt distinctum fuit prius in eis, quæ sunt idem per accidens.& hoc intendebat, cùm d.q̄n non erunt eadē extrema.i. q̄n,cùm prædicauerimus duo accidentia de aliquo vno,v.g.vnum hominē esse

I albū,& musicum,non est necesse vt musicum sit album.&ꝙ extrema intendebat musicum & album, ꝙa sunt extrema propositionis dicentis musicum esse album.D.d.sed rectū est existimare, &c.i. sed rectum est existimare, ꝙ ista accidentia sunt eum eis,de quibus prædicantur eadem per se:quia sunt eadem per accidens propter hoc, ꝙ congregātur in eodem.v.g.ꝙ, cùm album prædicatur de aliquo, & musicum de ipso,existimatur,ꝙ propter hoc congregantur in eodem, ꝙ essentia albi & musici est eadem. sed non est ita. K D.d.In eis aut,quæ dicuntur per se, &c.i.in eis autem,quæ sunt vnum p se,rectum est dicere, ꝙ sunt cū suis quiditatibus idem necessario. D.d. sicut dicimus, &c.i.v.g. q̄n, si istæ substātiæ sensibiles sunt primæ substantiæ,manifestum est ꝙ ipsæ sunt eædem cum suis quiditatib⁹.i. cum suis definitionibus & n nō, nō erūt primæ substantię,sed erunt substantiæ aliorum,sicut contingit ponentibus ꝙ quiditates eorum sunt substantiæ separatæ ab eis. & ideo d.nō sint substātiæ aliorum, &c.i. q̄n ex L hoc ꝙ posuimus ꝙ substantiæ sensibiles sunt substantiæ existentes per se,non per aliud,sequit vt sint cum suis quiditatibus idem. D. d. quoniam,si bonum,&c.i.quoniā, si bonum,quod est bonum, fuerit aliud à quiditate boni,tunc bonū erit aliquid & sua essentia etiam aliud, & animal est aliquid & essentia eius aliud est, & similiter ens & essentia entis.& erunt hic aliæ substantiæ à primis substantijs,& naturæ,& formæ,& erunt illæ substantiæ, & formæ priores primis substantijs, Lin- diuiduis substantiarum. D.d. Et,si M fuerint absolutæ,&c.i. & si quiditates rerum non sunt eædem per se cū rebus,sed sunt absolutæ abinuicem, continget vt quędā substantiæ non sint scitæ ſ.primæ substantiæ, quoniam non sciuntur nisi per quiditates suas:& vt quædam nō sint, ſ. quiditates separatæ. q̄n quiditates rerum non sunt entes nisi per esse rerum habentium quiditates. Et hoc intendebat, cum d. Et dico ea esse absoluta,&c.i.& dico ea esse absoluta abinuicem,i.vt quiditas boni existentis per se sit aliud ab eo, vt dicūt ponen-

A ponentes formas.& similiter de quiditate rerum singularium. D.d.Scire enim,&c.i.& diximus, ꝙ contingit vt primæ substantiæ non sint scitæ.quia res non sciūtur nisi per suas quiditates:& cùm suæ q̄ditates fuerint aliæ ab eis, quomodo poterunt sciri? D.incœpit declarare qūo sequtur vt oīa habeant quiditates adunatas cum ipsis,& d.Si igitur bonū, &c i.si igitur bonum existēs per se, ſ.genus vniuersale, nō habet quiditatem boni,tunc ens vniuersale nō habet quiditatem entis & vnū vniuersale non habet quiditatem vni⁹.

B & sermo de omnibus in hac intentione debet esse vnius, ſ. aut habent quiditates adunatas cū eis, aut nullam habebunt quiditatem adunatam. D.d.& si ens non habet,&c.i.& si ens non est idem cùm sua quidita te,nihil est idē cum sua quiditate. D.d.& etiam quod non habet quiditatem boni,&c.i.& si illa, quæ sūt bona,non habent quiditatem boni, non sunt bona, cùm illud, quod est bonum,habet essentiam boni. Deinde d.& omnia, quæ non dicuntur de alio,&c.& intēdebat primas substantias, i. ꝙ etiam ita est de primis

C substantijs, ſ. ꝙ quiditas & habens quiditatem sunt idem. D.d.in istis enim est sufficientia,si fuerit forma & si non fuerit.i.in quiditatibus rerum,quæ sunt eadem cum reb⁹, est sufficientia in hoc,ꝙ res sciantur: si ue posuerimus formas separari, vt Plato dicit,siue nō. D.d.sed rectum est,&c.i.& rectum est si sint hic formæ,vt Plato dicit, ꝙ in hoc prosint in cognitione hominis.nec est etiā manifestum ex scientia* necessaria ꝙ sint cum formis sensibilib⁹, sicut fingunt dicentes formas.

Simul autē patet ēt ꝙ,si ideæ D sint quales eas quidam aiunt,ꝙ ēt non erit subiectum substātia. has enim substātias quidem necesse est non de subiecto quid eē.essent enim fm participationem.Ex his itaq; rationib⁹ vnū & idem non fm accidēs ipsum vnūquodq;, & quod quid erat eē:& ꝙ scire vnumquodq;, hoc est ipsum quid erat eē scire. quare secundum expositionem necesse est vnum quiddam ambo esse. Quòd autem fm accidens dicitur,vt musicum,aut album E propterea quod duplex significat,non est verum dicere, quod idem sit quod quid erat esse, & ipsum:etenim,cui accidit albū, & accidens.quare quodam modo quidem est, quodam modo vero non est idem quod quid erat esse & ipsum. homini nanque,& albo homini non est idē, passione vero idem. Absurdum autē apparet,& si quis vnicuiq; ipsorum quid erat esse nomē imponat.erit nanq; etiam prēter illud,aliud,q̄d quid erat eē equo. F At vero qd prohibet nunc quoque è vestigio esse quædam qd erat esse, si substantia quidē est quod quid erat esse? enimuero nō solū vnū, sed ratio etiam eorum eadē,vt ex dictis patet. nō enim fm accidens vnū vni esse, & ipsum vnum. Item, si aliud erit,in infinitum procedet. etenim hoc quidem erit quid erat esse vni esse,illud vero vnū,quare de illis quoq; eadē ratio erit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Quōd igitur de primis, & quæ per se dicuntur, vnicuiq; esse, & vnumquodq; idem, & vnū est, patet. Sophisticæ autem ad hāc positionem redargutiones manifestum est q; eadem solutione soluuntur, & si idē Socrates, & Socrati esse. nihil enim differt, nec ex quibus aliquis interroga uerit, nec ex quibus soluens obtinuerit. Quo igitur modo idē cuiq; est quod quid erat esse, & quomodo non idem, dictū est.

Et formæ si sint, sicut dicūt qui
H *dam, tunc subiectum non erit substantia. quoniam necesse est, vt illæ substantiæ non sint de subiecto, & si non sint modo communicatio nu. Ex hoc igitur sermone quodlibet & quid, est per essentiam idē, & non modo accidentali. & quòd scientia cuiuslibet rei est ista, s. scire quid est per essentiam. per hanc igitur positionem necesse est ut ambo sint idem. Quæ autem dicuntur per accidens vt musicum, aut al-*
I *bū, quia significant duo, ideo non est necessarium dicere quòd sint idem per essentiam. illud etenim, cui accidit album, & accidens ēt est secundum unum modum idem, & quid est per essentiam, & secūdum aliud non est idem, secundū autem quòd sunt hominis, & hominis albi, non sunt idem: secundum autē quòd sunt passiones, sunt idem. Et, si aliquis existimauerit, quòd quodlibet nomen habet quid per essentiam, apparebit contrarium. erit enim apud ipsum quid est per essentiam aliud etiam, verbi g. equus est aliud, & quid ē per essentiam equi est aliud. Et quid prohibet ī quibusdam rebus, vt sit quidem per essentiam statim vt modo sit, si quidem per essentiam est substantiæ & etiā non erit idē solum, sed definitio eius erit etiam idem, sicut manifestum est de dictis etiam. essentia enim vnius & vnum non sunt idem modo accidē-* L *tali. Et si fuerit etiam aliud, procedetur in infinitum. quoddam enim quid est erit per essentiam vnum, & quoddam quod est vnum. iste igitur sermo dicitur de illis etiam. Manifestum est igitur, quòd in rebus primis, quæ dicuntur per se, etiam essentia cuiuslibet rerū singularium, & quodlibet singulare sunt idem, & vnū. Et manifestum* M *est, quòd redargutio Sophistarum dissoluitur hac solutione, & quòd Socrates & essentia Socratis sunt idem. non enim est differentia inter ea, neque ex illo, quod est rectum quæri ab aliquo, nec ex illo, cuius dissolutio est difficilis. Dictū est igitur, quomodo quid est, per essentiā est singulare, & quo non.*

Ideſt, Et si formæ sunt, vt dicunt, necesse est vt indiuidua substantia rū nō sunt idē. Ista. n. nō sunt subiecti, nisi p formas. & formæ separatę nō dicun-

K dicuntur de subiecto, quia essent nō separatæ, & communicantes subiecto. & si hoc esset, essent generabiles & corrupubiles. & hoc est cōtra positionem eorū qui dicunt formas esse. D.d. ex hoc igit̄ sermone, &c. i. ex illis igitur sermonib⁹, quos diximꝰ, apparet q; quid, & sua quiditas sunt idem, & q; non sunt idē p accidens. v.g. qm̄ homo, & sua quiditas, quæ est aīal rationale, sunt idem non separabiles, & sil̄r rationalitas & aīalitas, quæ sunt in eo, sunt idem ī actu, & duo in potentia. D.d. & q; scīa cuiuslibet rei, &c. i. & manifestum est
L ex hoc, quod diximus, q; scīa cuiuslibet rei est ex sua quiditate. qm̄ omnis res est idem cum sua quiditate. qm̄, si illa, q̄ significant partes definitionum, & definitiones essent separatæ à definitis, essent alia. &, si essent alia, tunc scientia definitorum non esset à definitione. D.d. p hanc igitur positionem, &c. i. potest intelligi sic. & quia conuenimus cum aduersatijs ī hoc, q; omnes res nō scīūtur nisi per suas definitiones, debent concedere, q; illa, q̄ significant definitiones, & partes eat̄, non sunt separata à definitis, sed sunt idē essen-
C tialiter. Et potest intelligi sic: & per has propositiones, quas posuimꝰ, cogitur consyderans credere, q; quiditas, & habēs quiditatem sunt idem. D.d. Quæ autē dīr per accidēs, &c. i. illa autem, q̄ dicuntur per accidēs. v.g. homo albus, & homo musicus, quia iste sermo significat duas naturas diuersas, s. albedinem & musicā, ideo sermo cōpositus ex eis non est idem: & ideo non habent vnam cōmunem definitionem. D.d. illud. n. cui accidit, &c i. illud. n. cui accidit albedo, est aliud ab albedine: & accidens fm q; potest prædicari de suo D subiecto, quia est eius passio, est idē: & fm q; natura eius non est natura subiecti, non est idem. & hoc intendebat, cùm d. fm autem q; sunt hoīs, & hoīs albi, &c. i. fm autē q; accidentia sunt in subiectis, non sunt subiecta: fm autem q; sunt passiones subiectorum, sunt idem. v. g. homo albus Et intēdit, qm̄ fm q; sunt passiones substantiarum possunt prædicari de substantijs fm q; nomina non fm definitiones: fm enim definitiones non possunt prędicari de substātijs. & hoc d. in categorijs. D.d. Et, si aliquis existimauerit, &c. i. & si aliqs E existimauerit, q; omne habens nomen habet definitionem, fm illud nomen apparebit contrarium. qm̄, si omne nomen haberet definitionem, tunc quiditas rei, i. forma eius haberet definitionem. &, si ita esset, contingeret q; q̄ditas equi eēt aliud ab equo fm definitionem. D.d. Et quid prohibet in quibusdam, &c. i. & quid prohibet in substātijs, q; posuerimus q; illud, quod significant definitiones earum, sint substantia, vt sint idem cum eis, q̄ significāt definitiones, & non sunt alia? D.d. &
F etiam non erit idem solum, i. & definitum non erit vnum tm̄: sed definitum & definitio sunt idem, sicut declaratum est superius. v.g. q; homo non est vnum tm̄, sed vnū cum sua definitione. D.d. Et, si fuerit etiā aliud, procedetur in infinitum. i. & si illud. quod significat definitio, habet naturam aliam à natura definiti. i. naturā existentē ī actu extra naturā definiti, sequit̄ vt natura, quā signat definitio, habeat sēām definitionem significantē tertiā naturā extrinsecā à natura secūda, & tertia

Universidad de Deusto
Biblioteca

G quartam, & sic in infinitum. D.d. quoddam.n.quid est erit p essentiã, &c.i. idẽ.n. diuidet in duas ptes, quarum vtraq; est vnum, s. in formam, & illud, cuius est forma. & intendit, si forma habuerit definitionem, & materia definitionẽ, cuius quoddã est quiditas & vnũ, & quoddam ẽ illud, cuius est q ditas & vnũ, aliud habebit aliã definitionẽ. D.d. iste igit sermo dẽ de illis ẽt. i. v. g. qm. forma & materia, si hũt definitionẽ, necesse est vt diuidant in duas partes: quarũ vtraq; diuiditur ĩ definitionẽ, & & definitũ: & cũ hoc qĩ congregat H ex eis, est vnũ. D.d. Manifestũ ẽ igit q in rebus primis, q dũr p se, ẽt elemẽta cuiuslibet rerũ singularium, & quodlibet singulare sunt idẽ, & vnũ &c. i. manifestum est igit, q qlibet primarũ substantiarũ est idẽ cũ sua quiditate. D.d. Et manifestũ est q redargutio, &c. i. *qm Sophistæ ꝗrebant si hõ est vnus, si rndet q ita, dicunt, nonne hõ est aĩal & rõnale? ergo est vnũ & nõ vnũ. & ideo dixit, q p istam eãdẽ solutionẽ dissoluit ista qstio, s. q dicet eis q hõ & sua definitio sunt vnũ in actu, & plura in potentia. & hoc intendebat, cũ d. I & q Soc. & essentia Socratis, &c. Et forte qõ Sophistarum est ista. quiditas hoĩs aut est eadẽ cum hoĩe, aut aliud. si aliud, tunc hõ non habebit quiditatem. si idem, tunc quiditas hoĩs est hõ: & hõ hẽt quiditatẽ: ergo quiditas habebit quiditatem. & sic in infinitum. Et solutio est. qm quiditas hoĩs est hõ vno modo: & non est hõ alio modo: & est forma hoĩs, & non est hõ, qui est congregatus ex materia & forma. & hoc intendebat, cum d. neq; ex illo, quod est rectũ ꝗri ab aliquo, &c. i. & p istũ sermonem dissoluunt oẽs qõnes quæ fitæ in hac intẽtione, siue fuerint facilis dissolutionis, siue difficilis. D. d. Dictum est igit qũo quid est, per essentiam, &c. i. declaratum est igit ex hoc sermone modus, ex quo apparet q substantia sola est definita, & q est vnum, i. qm est vnũ ĩ actu, & non vnum in potentia, i. q natura actus non est eadem cum natura potentiæ. sed Sophistæ accipiebant definitionẽ, & definitũ vnũ quodã modo, & non vnum quodãmodo.

[1] Dubium Anusthenus. p quo vi d. 5. Meta. 14. *a. l. q fi.

Quiditas hoĩs ẽ hõ vno mõ, & nõ ẽ hõ alio mõ, et est forma hoĩs. Idẽ infra. 3. 34. & 43. 12. Met. c. 14.

Entium alia natura, alia arte, alia casu: omnia vero ab aliquo, ex aliquo, L & aliquid fieri. Cap. 6.

EOrum autem, quæ fiunt, quædam natura, q̃dam arte, q̃dam a casu fiunt. Omnia vero, quæ fiũt, & ab aliquo, & ex aliquo, ac aliquid fiũt. Aliquid vero dico, secũdũ quodq; prędicamentum. aut. n. hoc, aut q̃tum, aut quale, aut vbi. Generationes vero, naturales qdẽ hg eorum sunt, quorũ gñatio ex natura est. ex quo autem fit, ea est, quam materiam dicimus. a quo vero, quippiam eorum est, M quæ natura sunt. ipsum autẽ aliquid, homo, aut plãta, aut quicq; aliud similium, quæ maxime dicimus substantias esse. Cuncta vero, quæ aut natura, aut arte fiunt, habent materiam. possibile. n. est esse, & non esse eorum vnumquodq;. hoc aũt cuiq; materia. Vnuerſaliter vero & id, ex quo natura, & illud, per qđ natura. quod. n. fit, hẽt naturã, vt planta, aut aĩal. Et à quo, natura

A tura quæ sm formam dicitur, q̃ eiusdem speciei est. hæc autem in alio est. hõ nanq; hoĩem generat. sic igit fiunt, q̃ ob naturam fiũt. Cæteræ vero generationes dicuntur effectiones. Omnes autem effectiones, aut ab arte, aut a potestate, aut ab intellectu.

Illa autem, quæ generantur, q̃dam generantur natura, & quædam artificio, & quædam ex illo, quod est per se. Et oẽ, quod generatur, est aliquid, & ab aliquo per B *aliquid. Et dico aliquid, quodlibet prædicabile, aut hoc, aut quãtum, aut vbi, aut quale. Generabilium autem quædam sunt, quorum generatio est a natura. & ex eis quoddam est illud, ex quo est generatio, quod est materia: & quoddam illud, per quod fit aliud, quod fit a natura, aut hoc, aut domus, aut aliud tale, de quibus dicimus eas esse substantias. Et omnia, quæ* C *generantur aut a natura, aut arte, habent materiam. quodlibet enim eorum habet potentiam ad esse & non esse. & hoc in quolibet est materia. & quod habet naturam, & est generatum habens naturam, vt domus, aut aĩal. Et illud, per quod est illa natura, est illud, quod dicitur per formam, aut simile formæ, & est in alio. homo. n. generat. illa. n. q̃ sunt per naturam secundum hoc generantur.*

Generabilia autem alia dicuntur D *actiones. Et omnes actiones, aut sunt a potentia, aut artificio, aut cognitione, aut casu, aut ex se.*

* Intendit in hoc capĩo declarare, 22 q formæ Platonis nihil prosunt ad gñationem: qm, cùm destruxit eas non prodesse in scĩa, si cõcesserim eas esse, vult ẽt in hoc cap. destruere eas non prodesse in generatione. Et d. Illa autem, q generantur, &c. i. & manifestum est, q omne, quod generat, generatur ab aliquo triũ, aut a natura, aut ab artificio, aut ex se, s. casu. D.d. Et oẽ, quod generat, ẽ aliquid, &c. i. & omne, qđ generatur, ẽ E aliquid decem prædicamentorum, & generat ab aliquo, & est materia: & per aliquid, & est agens. & dico generabile esse aliquid, s. substantiam, & aliquod aliorum prædicamentorum. D.d Generabilium autem, &c. i. generabilium aũ quædã sunt naturalia, & sunt illa, quæ sunt a natura. Et, cum induxit generabilia per naturam, incœpit narrare, q causa materialis cuiuslibet eorũ est sui generis, & d. & ex eis quoddam est illud, &c. i. ex generabilibus p na F turam ĩuenitur causa materialis, & agens generabilia, vt hõ, aut aliud generabilium. Et d. aut aliud tale, in nuendo q sermo eius est de generabilibus, quæ sunt in prædicamento substantiæ, quæ dicuntur generari proprie. generabilia autem, quę sũt in alijs prædicamẽtis, magis dũr pati, q̃ gñari. Et, cũ declarauit, q gñabilia nãlia fiunt a materia, & ab agẽte, ꝙ sunt huiꝰ gñis, i. gñabiliũ naturaliũ, incœpit narrare, q artificialia conueniunt cũ rebus nãlibus ĩ istis

G tribus, ſ. ꝙ habent materiam, & ꝙ ſunt per aliquod, & ꝙ ſunt aliquid, & d. Et omnia, quæ generantur aut natura,&c. Deinde d.cauſam,propter quam quodlibet eorum habet materiam,& d.quodlibet enim eorum,&c.i.in quolibet enim eorum inuenitur aliquid, quod poteſt recipere formam naturalem:aut artificialem: aut non poteſt recipere, & quod eſt tale dicitur materia, & eſt illud,ex quo eſt natura totius. D.d. & quod habet naturam,&c i,& conueniunt etiam omnes res generabiles habentes naturam & formam in
H forma & natura.generatum.n. habet naturam & formam. vt homo in rebus naturalibus,& domus in rebus artificialibus.& d.aut ſimile, ꝓpter illa, quæ generantur à natura communi duabus formis diuerſis, vt mulus ab equo, & aſino. D.d. Generabilia autem alia dicuntur actiones,i.generabilia autem alia,præter illa,quæ ſunt in ſubſtantiijs, magis dicuntur acta q̄ generata. Et cum d.iſta,induxit etiam cauſas agentes ea,& d. Et omnes actiones, &c.i. & intendit per artificium potentiam artis:& per potentiam virtutem ani
I matam & naturalem: & per cognitionem illud, quod homo agit à cogitatione & voluntate: & per illud, quod eſt ex ſe,caſum, qui eſt à natura,& ab anima:& per caſum,qui eſt voluntarius,vt dictum eſt in Secun
2.Phyſ.57. Nullaſpē s Inuenīt fie ri caſu.idē 6.Me.c. 4. &.6.&.8. Phy.c.46. te.com.12 Hæc nō reperies in Auer. tex-
do Phyſic.& non dixit in generabilibus per naturam, ſ. generabilibus in ſubſtantia ea generari ab illo, qđ eſt per ſe.quoniam nulla ſpecies inuenitur fieri caſu, ſed inuenitur aliquod ſimile ei, quod fit caſu, ſcilicet ſpecies, quæ fiunt ex ſe, non ex ſimili, vt poſt dicet.

Harum aũt quædam etiam à caſu fiunt,& à fortuna, perinde atq; in his,q̄ à natura fiunt.quædam enim & illic,eadē & ex ſemine, & abſq; ſemine fiunt. de his itaq; poſtea cōſyderandū ē. Ab arte aũt fiunt, quorū forma in aīa.formā autem dico ipſum qd erat eſſe vniuſcuiuſq;, & primam ſubſtantiam. Etenim contrariorum quodam modo eadē forma eſt.priuationis nanq; ſubſtantia oppoſita ſubſtātia, vt ſanitas ęgritudinis.illius.n.abſentia oſtenditur ægritudo. ſanitas vero eſt ratio,quę in anima & ſcientia eſt. Fit aũt ſanum, ita intelligēte. cùm hoc ſanitas ſit,neceſſe eſt,ſi ſanitas erit, hoc fieri, vtputa æqualitatem. ꝙ ſi hoc, caliditatem.& ita ſemper intelligit,donec redigat in illud,quod ipſe poteſt vl timum facere.Deinde motꝰ,qui iam poſt hæc fit, effectio ad ſanitatem appellat. Quare quodam modo ex ſanitate ſanitatem accidit fieri, & domum ex domo,quæ ſine materia,eam,quæ habet materiam. Ars enim medendi, & ædificandi eſt forma ſanitatis,& domus, dico autem ſubſtātiam abſque materia quod quid erat eſſe. Generationū aũt,& motuum, hæc quidem intellectio,illa vero effectio vocatur.quæ quidē a principio & forma,intellectio:q̄ vero ab vltimo ipſi? intellectiōis, effectio.Similiter autem &in cęteris mediȝs vnumquodque fit, dico autē,vtputa, ſi cōualeſcet; oportet adęquari. quid igitur ē adæquari:hoc autem erit, ſi calefiet.hoc autē quid eſt:hoc quidem.hoc autem poteſtate ineſt, hoc vero iam in ipſo eſt. Faciēs igitur,& vnde cōualeſcendi motus incipit, ſi ab arte, forma eſt ī anima.ꝙ ſi à caſu,ab eo, quod eſt faciendi principium illi, qui ab arte facit.ſicuti fortaſſis &in medendo principiū à calefaciēdo fit.hoc autē facit fricatione. Calor itaq; in corpore, aut pars ſanitatis, aut ſequitur eum aliquid tale,quod ē pars ſanitatis, aut plura. hoc autem vltimum faciens,& quod ita pars eſt ſanitatis,& domus, & aliorum, vt lapides. Quare, quemadmodū dicitur, impoſſibile eſt fieri, ſi nihil præexiſtat.

Sanitas vero eſt definitio, quæ eſt in aīa,& ſciētia etiam. Et erit ſanitas eius,qui infirmatur ſecundum hunc modum. cū illud fuerit ſanitas,neceſſe eſt,ſi hoc ſanatur, C *vt habuerit naturam diuerſam.et ſi hoc fuerit,erit calor.& ſecundū hunc modum dicemus vnum poſt aliud,donec perueniamus in hoc, quod impoſſibile eſt vt poſt ipſum ſit aliud. Deinde motus, qui eſt ex hoc,eſt actio eius, quod pceſſit ad ſanitatē: ita quòd accidit quoquomodo vt ſanitas ſit ex ſanitate,domus ex domo,q̄ ſunt non a materia illa,quæ ſunt ex materia. Ars.n. medicinæ,& ars ædificatoria sūt forma ſanitatis,& forma domus.* D *& dico ſubſtantiam,& hoc ē tale,& eſt talis in potentia. Et ē talis cauſa agens, & illud, ex quo ē principium motus. ſanitas.n. ſi eſt ab artificio,eſt à forma, quæ ē in aīa.et ſi eſt ex illo, quod eſt per ſe, erit illud,quod eſt ex hoc. & cum principium actionis eſt agens ex artificio, vt operari per medicinā, rectum eſt vt principium ſit ex calefactione,& erit hoc per confricationem.Calor igitur, qui eſt in cor* E *pore,aut eſt pars ſanitatis,aut aliquid tale ſequitur ipſum, & eſt pars ſanitatis,aut erit per plura, quorum vnum eſt agens, & eſt ſecundum hunc modum etiam pars ſanitatis,& domus.*

Iſte ſermo non vī continuus cū ſermone pdicto.& in libro Nicolai Peripatetici,& ī eius abbreuiatione ex hoc libro dicit:& actiōes reſiduę aut erunt ab artificio,aut à potētia: & pauca generabilia erunt ex ſe, & caſu,quēadmodū in rebus naturalibus eſt etiam aliquid,qđ generat ex ſeminibus,& aliquid, quod generat ex non ſeminibus. Debet igitur legi continuum cū hoc,ꝙ dixit, ꝙ q̄dā erunt ex ſe & caſu, quēadmodū in rebus naturalibus ē,eſt aliq̄d,qđ generat ex ſeminibꝰ,& aliquid, qđ gñatur ex non ſeminibus,i.ꝙ illud, qđ gñatur ex non ſeminibus, eſt ſimile actionibus,q̄ fiunt caſu. Deinde inuenimus in lib. Nicolai ſequit: Et gñabilia ab artificio ſūt illa,quorū formæ,& quiditates ſunt exiſtē-

23 Introductio Nicolai.

F

tes

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes in aīa, ſ in prima ſubſtantia. & illæ formæ ſunt quodāmodo eadem forma. Multotiens ēt ſcimus formā p non eſſe, & non eſſe p formā: qm̄ non exiſtunt inſimul, vt ſanitas, & infirmitas, ſed corruptio alteri⁹ eſt generatio reliqui. Et ſanitas dr̄ duobus modis. dr̄.n. de forma, q̄ eſt in aīa, & de habitu, qui eſt in corpore. & ambo ſunt idem: ſed ſanitas ſecūdo modo inuenit̄ ab ea, q̄ eſt ſm primum modum. Et, cùm ita ſit, ē poſt iſtā, aut iſta eſt ſanitas. & poſt hunc ſermonē inuenimus ſermonē Ariſ. Et Nicolaus intendit per hoc, quod dicit: & generabilia ab artificio, &c. i. & res exiſtentes ab artificio, ſunt illa, quorū formæ, & quiditates ſunt in aīa: & formæ contrariæ exiſtētes in aīa, ſunt quodammodo eadē forma: & ideo recipit aīa cōtrarias formas. D.d. eām in hoc, &d. multotiēs enim &c.i. & ſignū huius ē, qm̄ multotiens ſcimus formas per ſuas formas contrarias, & contraria p ſuas formas. & hoc erit ſm illud, qd eſt manifeſtius, non quia congregant̄ Ī aīa duæ formæ contrariæ inſimul ſicut non congregant̄ extra aīam: qm̄ eſſe alterius eſt corruptio reliq, & corruptio alterius eſt generatio reliqui. D.d & ſanitas dr̄ duob⁹ modis, &c.i. & cùm ita ſit, manifeſtum eſt, q̄ forma artis dr̄ duobus modis: quorum vnus eſt forma, q̄ eſt in anima, & alius eſt illa, q̄ eſt extra aīam, & ſunt idem: & q̄ illa, q̄ eſt extra animam. eſt ab illa, q̄ eſt in anima. v.g. qm̄ ſanitas dr̄ duob⁹ modis. dicitur enim de intellectu ſanitatis, qui eſt in anima, & dr̄ de ſanitate exiſtente in corpore: & q̄ ſanitas, quæ eſt in corpore, eſt à ſanitate, q̄ eſt in anima. & hoc intendebat in hoc cap. declarare, ſ. q̄ artificium in hoc eſt ſiſ naturæ, ſ. q̄ in hoc, q̄ illud, quod fit, fit ab eodem in forma, aut a ſimili. & ideo dicit, q̄ ſanitas in aīa eſt ſanitas prima intētione. D.d. & cùm ita ſit, &c.i. ſanitas igit̄, q̄ eſt extra animam, eſt per ſanitatem, q̄ eſt in anima: aut ſanitas, quę eſt in anima, eſt ſanitas ſimpliciter, & q̄ eſt extra animam, eſt poſterior. D. incœpit dicere quomodo inuenitur ſanitas, quę eſt extra animam, à ſanitate, quæ eſt in anima. & hoc eſt de verbis Ariſt. cùm dixit. Sanitas vero ē definitio, quæ eſt in anima, & ſēa etiam, &c. i. ſanitas vero in rei veritate eſt definitio ſanitatis, q̄ eſt in anima. & ſcire ipſam non eſt ſanitas, quæ eſt extra animam. D.d. Et erit ſanitas ei⁹, qui infirmatur ſm hunc modū, i. & ſanitas, quæ eſt extra animam, eſt a ſanitate, quæ eſt in anima, ſm q̄ dicā D.d. cùm illud fuerit ſanitas, neceſſe eſt, &c i. & cùm iſte infirm⁹ eſt modo ſanus, neceſſe eſt vt fluxus naturæ fuerit: & ſi fluxus naturæ fuerit. neceſſe eſt calorem fuiſſe: & ſi calor eſt, neceſſe eſt potaſſe laxatiuū. & hoc intendebat, cū dixit: &, ſi hoc eſt, iam fuit calor. D.d. & ſecundum hunc modum dicemus vnum poſt aliud, &c.i. & ſic dicem⁹ vnum poſt aliud ſecundum diſſolutionem, ſ. in accipiendo à poſteriori, & perueniendo ad primum principium Ī cognitione. D.d. Deinde motus, qui ē ex hoc, eſt actio, &c i. deinde motus, q̄ incœpit ab vltimo in diſſolutione, & eſt compoſitio, dicitur actio procedēs ad ſanitatem, ita q̄ accidat, q̄ ſanitas, quæ eſt extra animam, ſit ad ſanitatem, q̄ eſt in anima. Et intēdebat, q̄ eſſe ſanitatis, q̄ eſt in aīa, eſt in compoſitione ad eſſe ſanitatis, quæ eſt

Fofæ contrariæ exiſtentes in aīa ſ. quo vlām. ō eadē forma. & ō aīa te eiusd contrarias formas. vi. 8. Me. c. 8.

Sanitas in aīa & extra aīam ſ. idē. vide oppoſi. 12. huiꝰ. c. 23.

Aristotelis q̄ ſanitas ſit fines generationis. 2. Phy. tex. 83.

est extra animam. & hoc eſt illud, qd dr̄, q̄ principium operationis eſt finis cognitionis: & principiū cognitionis eſt finis operationis. D. d. q̄ ſunt non a materia, illa, quæ ſunt à materia, i. & à domo, quæ eſt in aīa. & hoc intendebat, cùm dixit: non à materia erit domus, quæ ē extra animam, & eſt illa, quæ eſt in materia. D.d. Ars enim medicinæ, &c.i. & cā eius eſt, qm̄ ars medicinæ, quæ eſt in anima, eſt eadem cum forma medicinæ, quæ eſt extra animam. & ſimiliter de arte ædificatoria cū formis ædificatorum. D.d. & dico ſubſtantiam. & forte intendit: & dico ſubſtantiam, i. formā ſine materia, formam quæ eſt in anima: & formam quæ eſt in materia, formam quę eſt extra animam. Deinde cum hoc copulat̄ hoc, quod dicit: & hoc eſt tale, &c. & in ſanitate Ī ueniunt̄ tria, quæ inueniuntur in oībus generabilib⁹. Eſt n. aliquid, & ex aliquo in potentia, & per aliquid in actu: & eſt illud quod aſſimilatur principio motionis. D. incœpit dicere ſpēs cauſarum agentium, & d. ſanitas. n. &c. i. ſanitas. n. & ſi fuerit ab arte medicinæ, tunc primum agens ſanitatem ē forma ſanitatis, quæ in anima: & ſi fuerit ſine arte, tunc agens ipſam eſt ex ſanitate, quæ eſt in corpore ſanabili. ſed eſt diminutū, & ideo indiget artificio. Et dicit hoc, qm̄ virtutes naturales generatiuæ ſunt ſiſes virtutibus artificialibus. D.d. & cū prīcipium actionis, &c.i. v.g. in ſanitate, quæ fit ab artificio, rectū eſt igit̄, vt ſanitas fiat ex caleſactione: & caleſactio fiat ex confricatione, aut à potu vini, & ſiſibus. Calor igit̄, q̄ eſt in corpore, qui fit à cōfricatiōe, aut à potu vini, aut ē pars ſanitatis, aut illud, qd ſequit̄ ex eo, eſt pars ſanitatis. & hoc aut erit vnum, aut plura. oīa igit̄ iſta erunt partes ſanitatis. & vnum eorum erit primum agens, ſ. calor: & ēt eſt quoquo mō pars ſanitatis. Et intendebat, q̄ ſanitas, q̄ eſt à non artificio, ē ēt a ſanitate aliqua aut à parte ſanitatis: cum artificium neceſſario vtatur in inueniendo ſanitatem Ī iſta parte ſanitatis, ſ. q̄ eſt Ī re ſanabili. Et in libro Nicolai inuenit̄ ſequi: domus igit̄, & ſanitas, & ſphæra cupri, q̄ eſt ex eis exiſtens in materia: qm̄ aliqua pars non eſt cū materia, q̄ hēt illud, quod eſt genus ēt. hoc n. eſt vſe. materia vero, & illud, ex quo eſt aliquid, non dr̄ ſemp ſm æquiuocationem, cū illo, qd fit ex ipſa ſm q̄ circulus fit, aut ex cupro, aut ex lapide. hoc. n. nō noīatur à noīe alterius iſtorum. i. domus autem & ſanitas pars eorum, q̄ eſt Ī materia, ſ. forma, q̄ eſt extra animam, bene poteſt prædicari de illa parte nomen formæ cōis illi parti, & definitio eius, q̄ eſt in anima. & iſta forma dr̄ genus. pars autem, q̄ eſt materia domus & ſphæræ, non pōt prædicari de cōpoſito nomen eius, nec definitio ei⁹. ſphęra. n. cupri dr̄ ſphęra, ſed non dr̄ cuprum. ſed, ſi dicat̄, dicet̄ ſm denoīationē. v.g. cuprea. & q̄ in hoc caplō intendit declarare naturam generationis. Et hoc inuenitur in ſermone Ariſt. in cap. ſequenti, in quo dicit: dr̄ in ſermone, &c i. ēt declarat dr̄iam inter formā & materiam, & dat propoſitionē in eo, quod vult declarare, q̄ forma nec eſt gñabilis, nec eſt corruptibilis, niſi p accidens. & ſiſt eſt de materia, & q̄ generabile & corruptibile in rei veritate eſt indiuiduum compoſitum ex forma & materia.

Materia nō p̄dicat̄ de eo, cui⁹ é mā, niſi ſēm denoīationē Idē infra. 43. 34. & 45. cō. & 9 Me. cō. 12. Idē. 1 c. c. ſequēti. & 1. Met. c. 17. & 1. 7. Ph. c. 15. ſed vide oppoſi. 2. de Gña. com. 4. Vide con. Zim.

Fofa nō ē gñabilis nec corruptibil. niſi per accſis. Idē infra. 26. 27. 31. & 33. Idē. 8. Met. t. c. 8. & 12. meta. cō. 18.

Quod

G Quòd igitur pars ex necessitate existet, patet. materia nanque pars, inest ẽt hęc, & fit. Sed vtrum eorũ etiam est, quæ in ratione? vtroq; quidẽ modo dicimus multos circulos quidnam sint, et materiam dicentes, cp̃ ex, et formam, cp̃ talis figura, et hoc est genus, ī quo primo ponitur. æneus aũt circulus habet in ipsa ratione materiam. Ex quo vero tanquã materia fiunt, aliqua dicuntur cùm fit non illud, sed illiusmodi. vt statua, non lapis,
H sed lapidea. homo aũt conualescens non dicitur illud, ex quo.

Et dicitur in sermone duobus modis, quòd in eo sunt plures circuli: et dicimus, quòd materia est cuprum, & dicimus, quòd forma est talis figura. et hoc est genus, in quo ponitur primum subiectum. cuprũ vero in suo sermone est materia. Illa autem, quæ sunt ex aliquo, sicut illa, quæ sunt ex materia, quædam dicuntur cùm fuerint non illud, quod dicitur illa materia, sed secundum respectum ad illud, verbi gratia quòd statua nõ dicitur lapis, sed lapidea. homo autem sanus non dicitur esse illud, ex quo fit.

24 Et dicitur ī sermone, &c. iste sermo est pręcisus à prędicti. Et intẽdit per sermonẽ definitionẽ. & intendit per duos modos formam & materiam, i. cp̃ pars composita continet duos modos, s. materiã & formam. v.g. circulũ cupri, & ideo definitio continet multos circulos quodammodo, & quodãmodo vnũ. D. d. & dicimus, cp̃ mã est cuprũ, &c. i. & dicimus pp hoc, qd dixim⁹ de differentia inter formã & materiã, cp̃ materia sphærę demonstratę est cuprum. & dicimus, cp̃ sphæra fm suã formam est figura talis. Et intendebat per hoc distinguere inter materiam & formã & compositũ ex eis, & cp̃ definitio cõposita ẽ ex ambob⁹. Et intendebat per hoc, qd̃ dixit talis, rotundum, aut quadratum, aut aliam figuratũ. D. d. & hoc est genus, &c. i. & hoc, qd̃ prædicatur de forma, fm cp̃ est vniuersale de forma, & est illud, in quo prædicatur species, est illud, qd̃ dicitur genus. Et intendebat distinguere per hoc inter materiam & genus. D. d. cuprum vero, &c. illud autẽ, qd̃ fit ex cupro & figura, inuenitur in sua definitione cuprum, & figura, cùm dicitur statua cuprea, & circulus cupreus. D. d. Illa autem, quæ fiunt ex aliquo, &c. i. generabilia autẽ, quæ generantur ex alio, s. materia, quæ componuntur, quædam nuncupantur à nomine eius, ex quo generantur, s. materia eius, sed fm denominationem. v.g. idolum, qd̃ fit ex lapide, qm̃ non dicitur lapis, sed lapideum. & hoc plus manifestabit̃ in rebus naturalibus. v.g. qm̃ hõ dicitur sanguineus & carneus, sed non caro aut sanguis. D. d. homo autem sanus, &c. i. quædam vero, v.g. sanũ non denominatur ab illo, ex quo transmutatur, vt in infirmo, ita cp̃ dicatur quòd sanum sit laborans, i. quòd contrariũ est remotius à natura generati quàm materia, licet vtrunq; non vere p̃dicetur de illo.

Cauſa

A Cã vero est, quia fieri contingit ex priuatiõe, & subiecto, qd̃ dicimus materiã, vt puta & hõ, et ęgrotus fit sanus. magis tm̃ dr̃ ex priuatiõe fieri, veluti ex ęgroto sanus, q̃ ex hoſe. quare sanus ęgrotus qdẽ nõ dr̃, sed hõ, et hõ sanus. Quorũ vero priuatio incerta & innominata est, vt ī ęre cuiuscunq; figurę, aut in lateribus & lignis domus, ex his non dicentur fieri, sicuti illic ex ęgroto. Quare, sicut nec vbi ex quo, hoc nõ dr̃ illud, nec hic statua ligniũ, ſz deriuatiue dr̃ lignea ñ ligniũ, et ęnea ñ ęs, et lapidea et ñ lapis, et dom⁹ lateritia ſz ñ lateres.

B *Et cã eius est, quoniã fit ex priuatione, et subiecto, quod dicitur materia. v.g. quoniã homo, et infirmus erit sanus. et generatio dicitur ex priuatione magis, vt sanitas ex infirmo, aut ex hoſe. et iõ nõ dicitur sanũ esse infirmũ, sed dicitur hõ, et sanus hõ ẽt. Illa aũt, quorũ priuatio nõ est manifesta, nec habet nomẽ vt aliqua figura nũcupatur, aut domus in lateribus, et ligno, existimatur quòd ex istis fit, secundũ quòd dictũ est illic ex infirmo. Et iõ, quẽadmodũ nõ dicitur illic aliquid à nomine eius, ex quo est, ita hic etiam non dicetur idolum esse lignum, sed ligneum, et cupreum non cuprum, & lapideum non lapis, & domus lateritia & non lateres.*

Cùm narrauit, cp̃ quędã generabilia denominant̃ ab illis, ex quibus generãtur, & q̃dã nõ, vult dare causam, pp quã generatum non dicit̃ à nomine materię, à qua generat̃, & d. Et cã illius est ẽt, qm̃ ex priuatione fit, & subiecto, &c. i. & cã in hoc est, qm̃ generatum non generat̃ ex materia tm̃, sed ex materia, & priuatione, q̃ est in materia. dicere. n. hominẽ esse sanũ est dicere hominem infirmũ esse sanum. D. d. & generatio dicitur ex priuatiõe magis, i. & generatũ magis videt̃ attribui, cp̃ fiat ex priuatione, q̃ attribui subiecto priuationis. generatio. n. fit ex priuatione, nõ ex esse. & ideo dr̃ infirmum fieri sanum, magis q̃ dicatur hõ fieri sanus. & hoc intẽdebat, cùm dixit: vt sanitas ex infirmo, aut ex homine. D. d. Et ideo non dr̃ sanum esse infirmum. i. & ideo generatum nõ eõicat cum contrario, ex quo generatur in nomine. vnde nõ dr̃ cp̃ sanus est infirmus, sed dicitur, cp̃ hõ est hõ sanus, & cp̃ homo nõ sanus fit sanus. D. d. Illa aũt, quorum priuatio, &c. i. generabilia autem, quæ generantur ex subiecto, quorum priuatio non est manifesta in subiecto, nec habet nomen, existimat̃, cp̃ dicere in eis ea generari ex subiecto. est sicut dicere ex lateribus fieri domum, aut ex lignis fieri scamnum, & sicut est dicere ex infirmo fieri sanum. D. d. Et ideo, quẽadmodum. nõ dicitur illic, &c. i. &, cùm ita sit, quemadmodum non dicitur sanum esse infirmum, ita non dicitur idolum eẽ cuprum, nec domum esse lateres aut ligna, sed secundum denominationem cupreũ, & lapideum.

25 Quorũ priuatio patet, non fit denominatio.

Vid. 1. Ph. 58. & 61. Generatio magis vt attribui

E priuatiõi, q̃ subiecto priuatiõis. Sed oppositũ vid. 1. Ph. cõ. 60. vbi hẽt cp̃ mã ẽ illã, qd̃ vere generat̃. Vide. c. Zim. Quorũ priuatio latet, denominatio fit.

F

Cùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *cùm neq; tanquàm ex ligno fit statua, aut ex lateribus domus, si quis accurate inspexerit, profectò simpliciter dicet: propterea quòd oporteat fieri, mutato ex quo, sed non permanente. propter hoc igitur sic dicitur.*

Formam non fieri. sed compositum ex materia et forma. Cap. 7.

CVm aũt & ab aliquo fiat qđ fit, hoc aũt dico vnde
H generatiõis principiũ est: et ex aliquo, fit aũt hoc non priuatio, sed materia, iam enim determinatum est, quẽadmodum hoc dicimus: & quod fit, hoc aũt est aut sphæra, aut circulus, aut quodcunq; cæterorum euenit, sicuti neq; subiectũ facit ipsum ęs, ita neq; sphærã, nisi fm accẽs, qa ęnea sphęra sphęra est. illã aũt nõ facit: hoc aliqd.n. facere ex oino subiecto hoc facere est. Dico aũt q̃ æs facere rotundũ nõ est ipsum rotundum, aut
I sphęram facere, sed aliqd aliud, vtputa formam hanc in alio. Si .n. facit, ex aliquo alio profecto facit. hoc.n. supponebatur, vtputa facere æneã sphæram. hoc autem ita, quia ex eo, qđ ęs, hoc facit, quod sphæra est. Si igitur & hoc ipsum facit, patet q̃ similiter faciet, & generationes in infinitum procedent.

Cùm igitur sit sicut idolum fit ex ligno, aut domus ex lateribus, si aliquis bene consideret, non dicet modo simplici ipsum esse vnum. illud enim quod est ex aliquo, debet esse ex aliquo quod transmutatur, non ex aliquo quod remanet in eadem dispositione. & ideo dixit secundum hunc modum. Et, cùm illud, quod generatur per aliquid, dicitur hoc, ex quo est principium generationis, est ex aliquo etiam & sit hoc. ergo non priuatio, sed materia. iam igitur distinximus superius, quomodo dicitur hoc, & quod est ex hoc. ex hoc autem sphæra, aut circulus, aut aliud, quod comprehenditur ex alijs. quoniam, quemadmodum non facit cuprum subiectum, similiter etiam neq; sphæra nisi per accidens. quoniam sphæra cupri est sphæra. & ideo facit illam. Dico enim quòd hoc facit hoc ex vniuersali subiecto, scilicet cuprum rotundum, & sphæram. & hoc non est aliud, sicut illa forma in anima. Quoniam si facit, ex alio facit. & hoc est subiectum, sicut factura sphæræ cupri. & est secundum hunc modum, quoniam ex hoc, quod est cuprum, facit hoc, quod est sphæra. Manifestum est igitur quòd illud facit etiam similiter. & sic procedunt generationes secundum hoc in infinitum.

Ideſt,

25 Ideſt, & cùm omne generatũ in
A substantia non dicitur generari ab hoc, nisi fm q̃ dicitur, q̃ idolum fit ex ligno, & domus ex lateribus, manifestum est q̃, si aliquis bene consyderauerit in hoc, q̃ non est dicendum q̃ generatum est vnum simpliciter, ideſt forma tantum, sed cõpositum ex materia & forma & priuatione præcedente. D.d. causam, & dixit: illud enim, quod est ex aliquo, &c. id est, quoniam generatio erit, qñ generans transmutat materiam, donec faciat in ea formam. & dixit, non ex aliquo, quod remanet
B in eadem dispositione: quoniam, si materia remaneat in sua dispositione, quando generans generat generatum, tunc generãs nihil faciet nisi formam tantum. D.d. & ideo dixit fm hunc modũ, id est, & generatio dicitur in hoc demõstrato fm hunc modum, non in hac forma demonstrata. D.d. Et, cùm illud quod generatur, &c. i. &, cum generatum nõ generetur, nisi p aliquid, ex quo est principium generationis, manifestum est, q̃ generatum generatur ex aliquo, quod est materia, non ex priuatione accidente materiæ. Et,
C quia hoc distinctum est in naturalibus, d. iam igitur distinximus superius, quomodo dicit hoc, scilicet quomodo dicit, q̃ materia est principium, & priuatio principium, & ex fm quot modos dicitur materia. D.d. & quod est ex hoc, i. & cũ declaratum est, q̃ generatum componitur ex materia & forma, & quod est aliud ab eis: illud igitur, quod generatur est hoc indiuiduũ demonstratum in actu. v.g. hæc est sphęra demonstrata ex hoc cupro demonstrato, aut circulus demonstratus ex materia demonstrata, aut aliud cõprehensum sensu. Deinde dicit: rationem super hoc, & dicit, quoniã, quẽadmodum non facit cuprũ, &c. ideſt, & agens, cùm facit ex cupro, non facit ex cupro formam tantũ, quemadmodum nõ facit materiã. & hoc intendebat, cùm dicit, quemadmodum non facit subiectum, similiter non facit sphæram cupri, s. formam, nisi per accidẽs. Et dixit per accidens, quoniam, cùm fecerit aliquid habens formam, tunc facit formã per accidens. Deinde dicit: quoniã sphæra cupri est sphęra, &c. ideſt, quoniã sphæra cupri est sphæra cuprea, & non sphæra tantũ, nec cuprum tantum: & ideo est illud, quod facit artifex. Deinde dicit: Dico enĩ q̃ hoc facit hoc, &c. ideſt & dum declaratum sit hoc, necesse est vt artifex sit aliquid demonstratum, quod facit aliquod demonstratum, scilicet q̃ facit cupreũ esse rotundum, aut sanguinem esse hominem, aut equum. * D.d. & hoc non est aliud, &c. id est, & non facit aliquod vnum in aliquo vno, v.g. formam in subiecto. quoniam manifestum est q̃ si facit, facit ex alio aliud, non aliud in alio. facit enim ex materia formatum, non in materia formam. Deĩde dicit, & fm hunc modum, &c. ideſt, v.g. q̃ artifex facit ex hoc demõstrato illud, quod est sphęra, & est res sphærica, nõ sphæra simpliciter, ideſt, si igitur facit formam, tunc faciet formam ex forma & materia, & illam formam etiam ex forma & materia, & sic in infinitum. & similiter est de materia. Generatũ igitur est illud necessario, quod congregatur ex forma & materia, non forma nec materia.

Foſa fit p accẽs. Idẽ supra. 21. & 3. Phyſi. com. 5.

* Agens facit ex alio aliud, non aliđ ab alio. nã facit ex mã forma tũ, non in mã formã. Idem in sequẽti.

F Si agẽs ageret formã, tunc faceret formã ex forma & mã, & sic ſ infinitũ. Idẽ cõsequẽti. vide p hoc cõmen. 12. 12. Meta.

Mani-

G Manifestum igitur est, ꝙ neq; species fit, aut quodcunq; nominare oportet formã, quæ in sensibili est, nec est eius generatio, nec est hæc ipsum quid erat eẽ. Hoc enim est, quod ī alio fit, aut ab arte, aut à natura, aut potentia. æneam vero sphærã esse facit: facit nanq; ex ære & sphęra. in hoc enim hanc formã facit: & hoc est sphæra ænea. hoc autem sphæræ esse. Eius vero, quod est sphæræ esse oīno si generatio ẽ, ex aliquo aliquid erit, oportebit H nanq; diuisibile semp esse quod fit, & esse, hoc quidẽ hoc, illud vero hoc. dico aũt ꝙ hoc quidẽ materiã, illud vero formam. Si itaq; sphæra est figura, quę à medio ęqualis est, huius hoc quidẽ est, in quo erit quod facit: illud aũt in illo: totum vero, quod factũ est, vt puta ipsa ęnea sphęra. Manifestũ igiť ex dictis est, ꝙ illud quidem, quod vt forma, aut substantia dr̃, nõ fit: copulatio vero, quę ſm hanc dr̃ fit. et ꝙ in oī, quod fit, materia inest: & est I hoc quidẽ hoc, illud vero hoc.

Declaratũ est igitur, quod forma, & creatio debet diei exẽplar, & quod est in sensato nõ erit etiã, nec habet generationẽ, neq; habet istud, quod est per essentiã. Hoc.n. est illud, & est in alio, aut per artificiũ, aut per naturã, aut per potentiam. & ipse facit sphærã cupri, faciendo ex cupro sphærã. & ipse ponit istam formã in hoc: & hæc est sphæra cupri. Si aũt est generatio essentiæ sphæræ modo vniuersali, tunc aliquid erit ex nihilo, & tunc necesse est vt sit diuisibile, & quoddã erit hoc, & quoddam hoc. dico quoddã erit forma, & quoddam materia. Et forma, quæ est sphæra, si fuerit figura, quæ est ex medio, in quo est quoddam istius, & est illud, quod facit ex hoc: & quoddam in illo: & quoddam totũ generatũ, v.g. sphæra cupri. Manifestum est igitur ex dictis, quod substantia, quæ est tanquã forma, non fit: congregatio vero, per quod dicitur generatur. & quod in omni, quod generatur, ẽ materia, quæ est in eo, & quoddam est hoc.

Idest, Declaratũ eſt igiť etiam ex 27 hoc sermone, ꝙ formæ & exemplaria, s. formæ, quæ debent diei exemplaria, qm̃ nõ apparet quibus in sensibilibus sunt exemplaria, nec generantur, nec habent vlr quiditatem.

D.d. Hoc enim est illud, & est in alio, &c. i. artificiatũ enim & generatum constituiť ex actione alicuius M ab agẽte, & est illud, quod dr̃ forma in aliquo, & est illud, quod dr̃ mã. Si igitur forma esset artificiata, tũc constitueret ex actione alicuius ab agente: & sic formæ esset forma, & sic in infinitũ. & sit quiditas est alicuius: ergo, si forma haberet quiditatẽ, tunc constitueret ex aliquo, & in aliquo. D.d. & ipse facit sphærã cupri, &c. i. & cùm dicitur, ꝙ artifex facit sphæram cupri, nõ dr̃ hoc, nisi quia facit ex hoc cupro demõstrato sphęrã, faciẽdo hanc formã demonstratã,

A stratam, & ex hoc cupro demõstrato. D.d. Si autem est generatio, &c. i. &, si agens generaret sphæram vniuersalem, tunc generatio esset ex nihilo, i. ex non forma. D.d. & necesse est vt sit diuisibile. i. &, cùm declaratum sit, ꝙ ex forma simplici nõ est generatio, nec materia habet generationem, necesse est vt oẽ generatum sit diuisibile in duas partes rõne, non actu, in materiã s. & formã. D.d. Et forma, quæ est sphæra, &c. i. & forma, quę est sphęra, v.g. si generatur, non generatur nisi ab illo, quod est in figura medij, i. congregati ex materia & forma. & hoc intendebat, cùm dixit: figura, quę est ex medio. & est illud, quod fit ex cõ B gregatione materię & formæ. & in natura hac sunt tria, forma s. & materia, & aliquid quasi medium, idest mixtum inter materiam & formã, i. generans simile medio. & ideo dixit: figura, quæ est ex medio. & hæc tria intendebat, cum dixit: in quo ẽ quoddam istius, &c. intendebat igiť per hoc, quod dixit, in quo est qdam illius, & est illud, quod facit ex hoc subiectum, recipiens formã generatã, quia est illud, qđ recipit for- C mam demſtratam, & est illud, qđ facit ex hoc, i. ex materia. Et intendebat, cùm d. & quoddam in illo forma, quæ est in subiecto, s. animã. & intendebat, cùm d. & quoddam totum generatum, i. congregatum ex materia & forma. v.g. sphęra cupri, composita ex sphæra & cupro, & hõ compositus ex anima & corpore. Et declarauit hoc, vt appareat, ꝙ natura, quam habent species in generabilibus rebus, est aliquod mediũ, i. compositũ ex materia & forma. Deinde d. Manifestum est igitur ex dictis, ꝙ substantia, quæ est tanq; D forma, non fit, idest non generatur. Deinde d. congregatio vero, &c. i. & manifestum est, ꝙ congregatum, quod fit ex forma & materia, est illud, per quod dicitur ī quolibet est ipsum generari. Deinde d. & quod in omni, quod generatur, est materia, &c. idest, & manifestum est, ꝙ omne generatum, quoddã est materia, & quoddam forma: & est illud, quod demonstratur per hoc pronomen hoc.

Non dari aliquam formam à singularibus separatam. Cap. 8. E

VTrum igitur est aliq; sphęra prętер has, aut domus prætер lateres? An nec factum fuisset vnquam, si ita esset quod qđ. sed qm̃ tale significat. hoc aũt & terminatum non est, sed facit, & generat ex hoc tale. & cùm generatum est, est hoc tale, totum autem hoc Callias aut Socr. est, sicuti sphæra ænea hæc: hõ vero & animal, sicuti sphæra ænea simpliciter. Patet ergo ꝙ formarum causæ (quẽadmodum quidam dicere solent formas) si aliquæ sunt prętер singularia, ad generationes, & substãtias nihil prosunt, nec sunt pp F has substantiæ secundum se. In quibusdam etenim etiam manifestum est, ꝙ generans tale est, quale quod generatur: non tñ idem, nec vnum numero, sed vnum specie: vt in naturalibus. homo nanque hominem generat, nisi quid prætер naturã fiat, vt equus mulum. & hæc quoq;

Vide contra. Zim.

Hic sumit multa ẽ genera innotata.

G similiter. quod enim est cõmune equo, & asino, non est nominatum propinquissimũ genus: fuerint autem ambo fortasse, vti mulus. Quare patet ꝙ non oportet tanq̃ exemplar formã ponere. in his etenim maxime quærerentur: hæ enim maximè substantiæ sunt. sed generãs sufficiens ẽ vt faciat, & causa sit formæ in materia. tota vero iam talis forma in his carnibus, & ossibus Callias, & Socrates. & diuersa quidem ꝓpter materiam (diH uersa etenim) idem aũt specie: indiuisibilis nanq; forma est.

Quæstio autem quærens, vtrũ aliqua sphæra sit alia ab ista, aut aliqua domus sit alia a lateribus. Quoniam, si ita esset, nunquam esset generatio. quoniam, si esset secundum hunc modum, hic non esset generatio, sed significeat aliquid tale, & non est aliquod terminatum. sed facit et generat ex hoc tale, & generatio istius est talis, & I *vniuersalitas istius est Socrates, & Callias. & sicut sphæra cuprea hoc: & homo et animal, sicut sphæra cuprea modo vniuersali. Manifestum est enim quòd quidam homines assueti sunt dicere, quòd formæ sunt causæ formarũ. & si ista sunt alia à particularibus, nihil prosunt omnino ad generationem in substantys. & non erunt substãtiæ per se propter ista. Quoniam in quibusdam est manifestũ, quòd si pater similis est filio, non sunt idem, aut vnum numero, sed vnũ forma, sicut est in rebus naturalibus. homo enim generat hominẽ, si nõ fuerit aliquid extra naturam, vt equa generans mulum. & hoc est simile etiam. nominatur enim per illud, quod est commune equo & asino, quia sunt propinqua in genere. rectum est igitur, vt ambo sint æqualia, vt mulus. Manifestum est igitur, quòd non oportet* L *vt aliqua forma sit quasi exemplar. & si non, magis quæritur in istis rebus, quoniã hæc magis sunt substantiæ. sed vt generans possit agere, et vt sit causa formæ in materia, i. vt generet formam, quæ est in istis carnibus, & in istis ossibus, & vt sit Socrates & Callias, & non generet aliud propter materiam, & vt sit idem secundum formã, quoniã forma nõ diuiditur.*

Dicit: Quæstio autem quærens, M 28
vtrum sit hic sphæra separata à materia, existens extra animam alia à materiali, aut domꝰ separata sine lateribus, & vlt forma separata à materia alia à formis rerum particularium, quæ sit causa sphæræ cõpositæ domus factæ, est quæstio impossibilis. D.d. causam in hoc, & d. Qm̃. si ita esset, &c. qm̃, si formæ rerum generabilium essent eadem forma numero, s. forma generans & generata non esset hoc al. quid factũ ono. generans enim & generatũ sunt duo

A duo numerõ, & vnum in intentione vlt. D.d. sed significat aliqd, &c. i. sed generatũ significat aliquid sile generanti, sed non est idem numero cum generante, neq; generatum est intentio terminata. Et intendit ꝑ intentionẽ terminatam illud, qđ est cõe generanti, & generato. D.d. & vniuersalitas istius, &c. i. & intentio vniuersalis est vniuersalis idiuiduis. v.g. hõ, qui est vniuersalis individuis hominũ. v g. Socrati & Calliæ. & sphæra cuprea est vniuersalis etiam isti sphæræ, & illi. D.d. & hõ & animal, &c. i & homo & animal
B vlt est, sicut sphæra vniuersalis, quę non generat neq; generat. Et, cum declarauit, ꝙ forma separata à materia neq; generat, neq; generat, d. Manifestũ est. n. ꝙ quidam hoĩes assueti sunt, &c. i. & cum hoc sit declaratum, est manifestũ, ꝙ hoc, qđ quidam sunt assueti dicere, s. formas eẽ, quæ sunt causæ formarum, si intendunt alias à particularibus, nihil ꝓ sunt in generatione substantiarum neq; in generatione accidentiũ. i. ꝙ si intendunt ꝙ formæ vlt es sunt eaC sæ ageutes formas particulares, nõ ꝓsunt in generation bus, s. in generatione substantiarum, & accidẽtium. oĩs enim generatio manifestũ est, ꝙ fit per transmutationem materiæ: & materia est indiuiduum generans. Et dixit hoc, quia impossibile est, ꝙ formæ separatæ trãsmutent materiam. non enim transmutat materiam, nisi illud, quod est in materia. & ideo contingit dicentibus mundum generari ꝙ transmutans ipsum sit aliquod indiuiduum s. corpus particulare D.d. & nõ erũt substantiæ per se propter ista, i. & ĩpossẽ est, ꝙ substantiæ sint separatæ existentes ꝑ se ad generandum sub- D
stantias particulares. manifestũ est enim in pluribus generabilibus, ꝙ pater est similis filio in forma. sed ẽt ꝓp hoc non sunt idem, qm̃ nõ est verum dicere, ꝙ pater est filius, aut filius pater, sed vnum fm formam. D.d. sicut est in rebus naturalibus, i. sicut est dispositio in speciebus generabilibus. quatum generatio est naturalis, v.g. homo, qui generatur ab hoĩe. & equus ab equo. D.d. homo. n. generat hominem, &c. i. oĩs enim species generat spẽm sibi similem, v g homo hominẽ: nisi generatio sit per accidens, & non fm naturam: vt mulus, qui generatur ab E
equo & asino. Et induxit hoc exemplum ad verificandam propositionem vlt em, dicentem, ꝙ oẽ, quod generatur, generatur a suo simili ĩ forma. Dubitatur. n. in hac propositione ex animalibus propinquarũ specierum, quorum congregatione generat aliud aal in spẽ, vt ab equo & asino mulus. Et ideo ad verificã dũ Oẽ gñatũ
hanc propositionem dicendũ est, ꝙ gñatione
omne generatũ generatione actua- actuali ge
li, i. generatione non cessibili gene- neratꝫ a ſi-
ratur à suo simili. Et respondet ad bi ſili ĩ ſpẽ
hoc per hoc, quod dixit post: & hoc vide ẽt ꝓ
simile est etiam. notatur. n. &c. i. & F
hoc non negat vniuersalitatem pro hac ꝓpõ-
positionis, dictis, ꝙ omne, quod ge- ne. cõ. 24.
neratur, generatur à suo simili in 12. huius.
forma. mulus. n. generatur à natura sibi simili, & est natura cõmunis equo & asino. D.d. testimonium famosum super hoc, & dixit ex hoc ꝙ nomen muli apud eos significat cõem naturam. D.d. rectum est igitur, vt ambo sint æqualia, i. rectum est igitur vt ex duobus seminib⁹ generet natura æqualis, i. temperata.

G Et innuit hoc, quod d. in libro de Animalibus q̃ sperma asini est frigidum, & sperma equi calidum, & temperantur apud mixtionem, & fit illic natura media inter equum & asinum. D. d. Manifestum est igitur q̃ non oportet, &c. i. rerum, quę generantur inter duas species, i. quæ generantur à putrefactione. D. dedit signum super hoc, & d & si non, magis quæritur in istis rebus, &c. i. & si natura indigeret in generatione rerum, quę non generantur sem per exemplari, tunc generabilia magis indigerent illa, quæ sunt definitione & nomine substantiæ dignio ra. D. d. sed vt generans possit, &c. i. sed sufficit in generatione vt in generante sit potentia ad generandũ formam sibi similem in materia, q̃ est in potentia forma eius, i. q̃ actio eius nihil aliud ẽ q̃ extrahere illud, quod est in potẽtia, in actum: & erit causa* in multiplicatione generabilium ab vno generante multiplicatio materierum, in quas agit, & vl'r ipsum agere in aliud, & vt genetãs & generatum eum hoc sint idẽ in forma. Et hoc intendebat, cùm d. & vt fit Soc. & Callias, &c. i. iqm̃, si generatio esset à formis separatis, nõ esset possibile vt istæ formæ essent causæ eius, quod apparet, s. q̃ generans et generatum sunt duo in numero, et vnum in forma.

H Vid. 2. lib. 45.

Actio agẽtis, nihil aliud est q̃ extrahere illud, qđ ẽ in potẽtia ad actum. Idẽ 8. Me. c. 1ç. & 12. Me. cõ. 18.

* Cã i multiplicatione gñabiliũ abvno

I gñante est multiplicatio materierũ, in quas agit. vide. 1. meta. cõ. 40.

Cur quædam ab arte, & à casu fiunt, quædam vero minime. Cap. 9.

DVbitauerit autem aliqs, cur quædam & arte, & casu fiũt, vt sanitas: quędam aũt minime, vt domꝰ. Causa vero est, q̃ horum quidẽ materia, q̃ principiũ gñationis est K cùm faciens sit, & factũ aliquid eorum, quæ ab arte sunt, in qua est aliqua pars rei, q̃dã talis, vt à seipsa moueatur, quædam non. & huius q̃dam sic possibilis est, quędam impossibilis. multa nã que possibilia quidem a seipsis moueri, sed non sic, vt puta saltare. Quorũcunq; itaq; talis materia est, vt lapides, impossibile ẽ sic moueri nisi ab alio, sic tñ est te est & ignis. propterea q̃dam non erunt absq; eo, qui habet ar tem, quædam erũt. ab his enim L mouebuntur, q̃ non habent quidem artẽ, moueri vero possunt ipsamet, aut ab alijs non habentibus artem, aut ex parte.

Et forte quæret aliquis, quare q̃dam fiũt artificio, & ex se etiã, vt sanitas: et quædam non, vt domus. Et causa istius est, quoniam in materia quarũdam rerum, quæ est principium generationis suarum, aut in generatione alicuius ex ea ex artificio, in quo ẽ aliqua M *pars rei eius, quædam pars est secundum quòd potest moueri ex se, & quædam non, & quoddam potest, secundum quòd oportet. plura. n. sunt, quæ possunt moueri per se, sed non secundum quòd oportet, vt saltatio. Omnia igitur, quorum materia est talis, vt lapides, non possunt moueri in eo, quòd oportet nisi per aliud, & per speciem motam. & ideo ignis non generat quoddã sine*

A sine illo, cuius est artificiũ, & generat quoddam. mouebuntur. n. ex istis illa, quæ non habent artificiũ, sed possunt moueri aut ex alijs, q̃ non habẽt officiũ, nisi particulare.

29 Quia aliquis posset dubitare sup hoc, quod posuit, q̃ generatum sit à conuenienti in nomine, nisi generatio sit non fm cursum naturalẽ, vt generatio muli ab equo, et asino, et fuit dictũ etiam, q̃ homo quoquo modo est à conuenienti, vult dissoluere aliam quęstionem in hoc, et B est q̃ quædam videntur generari à natura, et ab artificio insimul', et q̃dam non generantur nisi ab artificio tñ. existimat enim ꝓpter hoc aliquid generari à duobus formis, artificiali et naturali. et est dubitatio super hoc, q̃ generans, et generatum sunt idem in forma. Et d. Et forte quæret aliquis in hoc, dicendo, quare q̃dam fiunt ab artificio et à natura, vt sanitas, quæ fit ab arte et à natura: et quædam non fiunt nisi ab artificio tantum, vt domus, quæ nõ fit nisi ab artificio. D. dedit causam in hoc, et d. et causa istius est, qm̃ in materia quorundam eorum q̃ generantur ab artificio, est pars potentiæ naturalis similis artificio: et in materia quorundam nõ est pars potentiæ naturalis similis artificio: et ista sunt, quæ generantur ab artificio tantum. Illa autem, in quibꝰ est pars potentiæ naturalis similis artificio, generantur ab vtroq;. ita. n. est de generabilibus sicut de mobilibꝰ. quemadmodum enim eorum, quę mouentur in loco, quædam mouentur ex se, et quædam ex alio, ita est de generabilibus. Deinde dicit: et quoddam potest, fm q̃ oportet, i. et quoddam eorum, in quibus est pars potentiæ naturalis similis artificio, potest transmutari ex se, donec compleatur sua generatio, secundum q̃ oportet: et quoddã non potest hoc, donec ars adiuuet. D. d. plura enĩ etc. i. et sicut hoc inuenitur in natura, ita etiam inuenitur in arte. quædam enim artes non possunt agere suas actiones, nisi alia ars adiuuet. v. g. ars salutandi, quæ non complebit nisi cum arte Irah, quæ est pars Musicæ. Deinde d. Omnia igitur, quorum materia, etc. i. et omnia, in quibus non est pars potentiæ motus ex se, et omnia, quæ non mouentur nisi ab artificio tantum, vt lapides, impossibile est vt moueantur ex se, ad complementum, sed mouentur per alia, et istæ sunt omnes materię artificiorum, in quibus non est principium naturale, quo possent moueri per se ad finem, quem intẽdit ars, neq; perfectum, neq; diminutũ, nisi parte. Illa aũt, in quibus est principium naturale, quo ars vtit, sunt sicut ars Medicinæ, et Culturæ, et vl'r oẽs artes, in quibꝰ ars iuuat naturã. F D d. et ideo ignis non generat, etc. i. et propter hoc inuenimus quædã, quæ non possunt generare aliquid sine artificio, et possunt generare alia ex se. verbi g. ignis, qui non potest generare cultellũ nisi ex arte, et põt generare alium ignẽ ex se. D. d. mouebuntur. n. etc. i. et, cùm ita sit, accidit quibusdam moueri ex se, absque eo q̃ indigeant artificio oĩno, et sunt illa, q̃ non indigent artificio particulari, aut vniuersali adiuãte, vt sanitas, quæ fit præter Medicinã in quibusdam ægritudinibus.

D de 8. Phy. 23. & 32. ita ẽt est ĩ gñabilibꝰ. Sed hꝰ opositũ reꝑre. 1. phyl. com. 1.

E In mã reꝑartificia liũ nõ est principiũ nãle quo possit moueri ꝑ se ad finem quẽ intendit ars. idẽ 4. de Aia. cõ. 18. & q ibi.

G *Omnia ex vniuoco generari. Cap. 10.*

MAnifestum autem est ex his, quę dicta sunt, & q̄ quodam modo omnia fiunt ex vniuoco, quemadmodū quæ natura sunt: aut ex parte vniuoca, vt domus ex domo: aut ab intellectu, ars enim forma est: aut ex parte, aut habente aliquam partem, si non per accūs fiant. Causa enim faciendi, prima fm̄ se pars. calor. n. in motu
H calorem in corpore facit. hic vero, aut sanitas est, aut pars, aut sequitur eū aliqua sanitatis pars, aut ipsa sanitas. quare & dicitur facere, quia illud, quod sequit̄ & cui accidit calor, sanitatē efficit.

Manifestū est igitur ex dictis quidem, quoquo modo omne quod fit, fit a conuenienti in nomine, sicut illud, quod est per natura: aut a parte eius, quod est cōueniens in nomine, vt domus a domo: aut per actionem, artificium enim est forma: aut a parte, quæ habet partē, si non fuerit generatio per accidēs. Agens enim est per se pars. calor per motum facit calorem in corpore. & hic est sanitas, aut pars, aut sequitur ipsum aliqua pars sanitatis per se. & ideo dicitur, quod confricatio & exercitium agit, quia facit sanitatem per illud, quod sequitur ipsum, & accidit ei calor.

30 In hoc sermone facit rememorationem de prædictis, & d. Manifestū est igit ex prædictis, q̄ omne, qd generatur, generatur à conueniēte in nomine & ratione: vt illud, quod ē per naturam, i. homo ab hoīe. D.d. aut à parte eius, &c. & intendit p cōueniens in nomine generabilia naturalia ex patre & matre, sicut diximus. Et intendebat per hoc q̄ dicit̄ à parte eius, quod est conueniens in hoīe, illud, quod generatur ab arte. & d. hoc ex parte, quia artificiatum componitur ex materia & forma, & non est in anima artificis ex genera to, nisi forma tm̄. quæ est pars generati. & ideo d. artificium enim ē forma, i. q̄ artificium non est nisi forma generati, non congregatum cō gregatione materiæ & formæ: sicut est dispositio in generabilibus naturalibus. & ideo non d. in istis genera ri totum a toto. D d. vt domus à domo, i. vt domus, quæ fit ex laterib⁹ & lapidibus, generatur à domo, quę est in anima artificis. & intendit per hoc, q̄ dixit, aut per actionem, i. aut per actionem aliquam artificis nō per omnes actiones. D.d. aut à parte, quę habet partē, &c. i. aut ars agit in subiecto per aliquam partem ipsius in * substantia, s. q̄ habet partē. etiam ex partibus naturæ. & ista ars ac. est earum, quarum actio componi M tur ex arte & natura. & ideo ars agit partem actionis, q̄m habet in talib⁹ istis. D d. & spectat finem actionum naturæ. ista enim est dispositio artis Medicinę, & Culturæ cum virtutibus naturalibus, quæ sunt in corporibus animalis, & in seminib⁹, & in plantis. D.d. aut generatur alia pars rei ab aliqua parte conuenientem nomine: & vtrunq; est conueniens cum generato. D.d. si non fuerit generatio p accidens. i. & si generatio alterius duarum partium à reliqua non fuerit p accidēs. & excepit hoc, q̄m illa, quæ generantur abinuicē p accidens, non sunt conuenientia. D.d. Agens. n. est per se pars. i. & primum agens, quod est ex artificio, ē existens per partem agentem, q̄ est in natura. calor enim per motū, &c. i. v. g. calor, qui sequitur motum corporis. est. n. sanitas quoquo modo, quia generat in corpore aliquē calorem, & generatio illius caloris est sanitas, aut sequitur eam sanitas. & vlt calor, qui est in corpore, aut est pars sanitatis, aut est sanitas in potē-
B tia, quia sequitur ipsum pars sanitatis, quę est quasi vltima perfectio. D.d. & ideo dī, &c. i. & ideo dī, q̄ cōfricatio & exercitium agunt sanitatem, quia agunt illud, quod sequit̄ sanitas. illud enim, cui accidit calor, facit Medicus,

Quare, sicut in syllogismis omnium principium substātia est (ex ipso enim quid est syllogismi sunt) hic etiam generatiōes. Similiter se habent & quæ natura constituta sunt. semen nanq; facit, sicut ea, quæ ab arte sunt. habet etenim potestate formā.
C & à quo semen est, quodam modo vniuocum (non enim oīa ita oportet quærere, sicuti ex hoīe homo. etenim mulier ex viro. vnde mulus non ex mulo) sed si non læsura fuerit. Quęcunq; vero, quorum materia potest & à seipsa moueri eo motu, quo semen mouet, à casu, sicut ibi, fiūt. quorum aūt non, hæc impossibilia sunt aliter fieri, q̄m ex ipsis.

Ergo, sicut dictum est, quod in syllogismis est principium cuiusli-

bet substātia: quoniā syllogismi sūt D
ex eis q̄ sunt: ita hic generationes. Et illa, per q̄ constituuntur naturalia simi liter. semen. n. facit, sicut illa, quæ sunt ex artificio. forma. n. est in potētia in eo. & istud ex quo est semen, conueniens in nomine, sicut illa quoquo modo. non. n. oportet q̄rere omnia in ista eadē dispositione, ī qua generatur homo ex hoīe. mulier enim est ex viro. & ideo mulus non est ex mulo, nisi sit quidam. Omnia. n. quæ fiūt ex se, sunt E
sicut illic omnia, quorum materia habet potentiam, vt moueatur ex se hoc motu, quo mouet semen. & omnia, quorum materia non pōt, hæc sunt alio modo, non ex istis.

Dicit: Ergo sicut dictum est, &c. 31
i. & intendit per substantiam quiditatem rei factæ, quæ est similis syllogismo Et d. quemadmodum principium cuiuslibet rei factæ est sua quditas, q̄ est similis, ita est etiam in oībus generabilibus p naturam, s. q̄ sunt à quiditate p̄cedenti. Et hoc in F tendebat, cùm d. q̄m syllogismi sūt ex eis, quæ sunt. i. quemadmodum syllogismi, ex quibus fiunt artificiata, sunt quiditates artificiatorum, ita res generabiles sunt a suis quiditatibus: & indifferenter est in hoc ars, & natura. & hoc intēdebat, cùm d. Et illa, per quæ cōstituuntur, &c. i. & illa, quæ inueniuntur à natura, sunt sicut illa, quæ inueniuntur ab artificio. Deinde d. semen enim facit, &c. i. semen enim generat per potentiam ī eo similem artificio, q̄

Universidad de Deusto
Biblioteca

G est quiditas artificiati, & hoc declaratũ est ī Sextodecimo lib. de Aīalibus. D.d. forma. n. est in potentia, i. forma n. generati est in semine in potẽtia, quemadmodum forma artificiati est in artifice in potentia. & illud, ex quo est semen, cõuenit nomine & ratione cum eo, quod fit ex semine quoquo modo. D.d. non. n. oportet quẽrere, &c. i. & dicim⁹ quoquo modo: qm̃ non inuenitur ī oĩbus rebus, ꝙ filius sit sicut pater simpliciter in omnib⁹ modis. v.g. vt homo masculus sit ab hoĩe masculo, cùm mulier inueniatur à masculo,
H & magis. qm̃ mulus inuenitur non à mulo, sed ab aliquo alio a mulo quodam modo. & hoc intendebat, cùm d. nisi sit quidam. D.d. Omnia enim, q̃ fiunt ex se. i. oīa autem, quę generantur ex se non à simili, generantur modo simili generationi rerum, in quarum materia est potentia, vt ex eis generetur aliquod simile per potentiam, quę est in semine. Et intendit, ꝙ generatio accidentiũ est quodãmodo similis generationi substantiarum, quæ fiunt non à suo genere. & modus similitudinis inter ea est, quia generantur non à
I simili in specie. D.d. & omnia, quorum materia non potest, &c. & intẽdit animalia, quæ generantur nõ à suo genere. in materia. n. eorũ non est potentia generare simile. & iste mod⁹ ẽt generat̃ alio modo ab eo, quo generantur accidẽtia, & ab eo, quo generantur illa, quæ generant̃ ex se, & ab eis, quæ generantur ex seminibus. Hæc igitur est summa eorum, quæ dñr ī hoc loco, s. ꝙ, si sint formæ hic separatæ, nihil prosunt ī generatione: & ꝙ generatio est ex rebus conuenientibus sm formã, & diuersis sm numerũ. Et in hoc, q̃ dixit, sunt multæ qõnes difficiles. qm̃, cùm fuerit positum, ꝙ illud, qd̃ est in potentia, fit in actu ab illo, qd̃ est sui generis, aut suę speciei ī actu: & nos videmus hic plura aīalia, aut plures plantas exire de potentia in actum sine semine, quod generat̃ à suo simili sm formã: & ex hoc existimat̃ substantias & formas esse dãtes istas formas, p quas sunt aīalia, & plantæ. & hæc est maior ratio, q̃ attribuitur Platoni. Et dẽ etiam ꝙ, cũ forma substantialis in quolibet ente est aliquid additum formis complexionalibus in rebus miscibilib⁹, & primis qualitatibus quatuor, vt forma leuitatis in igne, & grauitatis in terra, & maxime aīæ, qm̃ manifestum est animam esse additam formis complexionalibus, Istæ igit̃ formæ additæ qualitatibus, aut generãtur ex se, & tunc generatio ent à nõ generante: aut generãtur ex aliquo extrinseco: & illud extrinsecum aut est aliquod indiuiduum illius spẽi, aut generis, aut forma separata. Sed quia formæ rerum generabilium à semine generantur, neq; à genere, neq; à specie, necesse est formas eẽ, quæ dant eis formas. Et hoc non solummodo existimatur in non generabilibus ex semine, sed in generabilibus etiam. In semine enim nõ est anima in actu, sed potentia: & hoc̃ quod est potentia, indiget aliquo in actu. & fit in habentibus semen: in semine. n. non est aīa in actu. & nõ possumus fingere, ꝙ aīæ sint à complexione, nisi sm opĩonem dicẽtiũ aīam eẽ cõplexionem. Propter istã igit̃ existimat̃, ꝙ necesse est formas separatas esse: & sm posteriores Philosophos Philosophia Ari. est illud quod

K Digest. Augu.

L

M Confir. à cunct.

Opiones Pp aggrauãtes mentẽ ad dict.

A quod vocat intelligentiam agentẽ. & existimat̃, ꝙ nõ solum modo dat formas aīatas, & formas substantiales, quę sunt consimilium partium, sed et formas substãtiales, q̃ sunt elementorum: apparet. n. ꝙ elementa non pariantur, neq; agant nisi per qualitates, non per formas substantiales. & vlr apparet, ꝙ non sunt hic potentiæ agentes, nisi quatuor qualitates: & istæ non sunt formæ substantiales. & ideo non dicimus, ꝙ leuitas & grauitas sunt actiuæ aut passiuæ. Et vlr ista quæstio fundat̃ sup̃ propositiones. Quarum vna est, ꝙ illud, quod est in potẽtia, nõ exit in actum, nisi ab aliquo extrahente suæ speciei, aut generis. Et ꝙ formæ substantiales materiales, neq; sunt actiuæ neq; passiuæ essentialiter, & ꝙ actiuæ & passiuæ sunt primę qualitates. & ex istis sequitur, vt agens istas formas sint principia non naturalia. Et ideo quia Auic. obedit istis propositionib⁹, credidit oẽs formas esse ab intelligentia agente, quam vocat datorem formarum. Et existimatur etiã, ꝙ Themist⁹ dicat hoc. In entibus vero, quæ generantur ex semine, manifestum est de eo, & iã
C d. hoc aperte in tractatu libri suę abbreuiationis. ī oĩbus vero formis apparet hoc ex hoc, quod dixit in sexto suæ abbreuiationis de aīa, ꝙ anima nõ est illud, in quo sunt omnes formæ tantum. s. intelligibile & sensibile, sed est illud, quod ponit oẽs formas in materijs, & creat eas. Et manifestum est, ꝙ ipse intendit per hanc animam formam separatam. Alexan. autem videt̃ conuenire ei, quod dẽ hic ab Arist. & ei, quod dixit in Sextodecimo de Aīalibus. Et etiam potest aliquis dicere, ꝙ formæ elementorum prouenĩnt a dato
D tore formarum, q̃m̃ videmus à motu generari ignem in actu, ex eo ꝙ est ignis in potentia: & nõ posĩum⁹ dicere, ꝙ motus facit formam substantialem ignis: sequitur igitur, vt forma ignis, qui fit à motu, fit à datore formarum. Nos autẽ dicimus ꝙ, cùm consyderata fuerit demonstratio Arist. in hoc loco sup̃ hoc, ꝙ formæ materiales sunt generantes formas materiales. apparebit, ꝙ semina sunt illa, quæ dant formas terum generatarum à semĩnibus per
E formas, quas dederunt semina generantia. In generabilibus autem non ex se, i. casu, apparebit, ꝙ corpora cœlestia sunt illa, quæ dant istis aliquid loco seminum, & virtutũ, quæ sunt in seminibus, & in eis quæ generant̃ ex semine. & ꝙ omnia ista sunt virtutes naturales diuinę generantes sibi similia, secũdum ꝙ artes generant suã artificiata. & ideo d. Arist. in libro de Animalibus, ꝙ hę sunt simules intellectui, s. quia agũt actiones intellectuales. Et istæ virtu
F tes assimilant̃ intellectui in hoc, ꝙ non agunt per instrumentum corporale. Et in hoc differunt istæ virtutes generatiuæ, quas Medici vocant formatiuas, à virtutibus naturalib⁹, q̃ sunt ī corporib⁹ animatũ. Istę enim agunt non actione intellectus operatiui, sed agũt per instrumenta terminata, & mẽbra propria. Virtus aũt informatiua non agit p membrum propriũ. Et ideo dubitat Gal. & dicit, nescio vtrũ ista virtus sit creator, aut non. sed vlr non agit nisi per calorem, qui est ī semine: nõ ita ꝙ sit forma ī eis, sicut anima in calore naturali, sed ita ꝙ sit ī-clusa in eis, sicus aīa ẽ inclusa in cor

pori

Ofs. Auer. ꝙ qua ẽt. vi. 12. Met. cõ. 13. & 18

Quo virt⁹ informati ua assimilat̃ intellectui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G poribus cœlestibus. Et ideo Aristo. magnificat hãc virtutẽ, & attribuit illã principijs diuinis, non naturalibus. sed istã virtutẽ* [esse intelligẽtiam separatã] est impossi. Et demõstratio Arist. in hoc est, ꝙ formę nõ generant̃ p se. qm̃, si sic esset, tũc generatio esset non à materia. & cum ita sit, generatum est formans. generans igit̃ est illud, qđ mouet materiam, donec recipiat formã, i. illud, quod extrahit ipsam de potẽtia ad actum: & illud, quod mouet materiam, necessario est corpus. habens

H qualitatẽ actiuã, aut potentiã, q̃ agit p corpus habens qualitatẽ actiuam. Et, si illud, qđ generat subiectũ formæ, esset aliud a generante formã, tũc subiectũ & sua forma essent duo in actu: qđ est impossi. & quia subiectũ formæ non hẽt eẽ nisi p formã, ideo actio agentis non pendet ab ipso, nisi fm ꝙ pendet de forma ẽt: cũ actio agentis, non pendet à forma, neq; de subiecto sine forma. Et cũ ita sit, manifestũ est, ꝙ actio agentis pendet ex subiecto pp hoc, ꝙ pendet de forma. Illud igit̃, qđ generat

I nerat formã: imo non generat subiectum nisi qđ generat formã. Et, si subiectum formæ generaret̃ ab aliquo agẽte & forma ex alio, tũc vnũ actum, fm ꝙ est actum vnũ, generaret̃ à duobus agẽtibus: qđ est impossi. Secundum hoc igit̃ debet hõ sustẽtari in hoc loco. Et hoĩes errauerũt in hoc, quia nõ intellexerunt demõstrationem Arist. & non est mirum de Auicẽ. sed de Alfarabio. vẽ enim in suo libro de duabus Philosophijs dubitare de hoc. Et omnes hoĩes de elnãt magis ad opinionẽ Platonis, quia est similis ei, quod loquẽtes no

*a.l. intelligere se, ne dum vt separata sit.

vide. 8. ph. c. 15. & 7. ph. t. c. 10. & 12.

Cã erroris Antiquorum.

stræ legis opinantur, s. ꝙ agens oĩa K est vnum, & ꝙ non operant̃ in se ad inuicem. Videt̃ enim, ꝙ contingit eis ex creatione eorũ adinuicem ꝓcedere in infinitum in causis agentibus: & ideo posuerunt vnum agens nõ corpus. Sed illud impossibile est Rõ eius illo. vt trãsmutet materiam, nisi mediãte corpore alio non transmutabili, s. corporibus cœlestibus. & ideo impossi est vt intelligentiæ separatę dẽt aliquam formam formarum mixtarum in materia. Sed mouit Arist. ad ponendum mouens separatũ à materia in factione virtutũ intelli- L gentium, quia virtutes intellectuales apud ipsum sunt non mixtæ cũ materia. Vnde necesse est vt illud, quod est non mixtum cũ materia, generet̃ quoquo modo à non mixto cum materia simpliciter: quẽadmodum est necesse vt oẽ mixtũ cũ mã gñeret̃ à mixto cum materia.

Necesse ẽ vnũ ens cu cã mã. ẽsse quoquo mõ à nõ mixto cũ mã, vt de cõsilio 2. Met. c. 4.

Formam non generari, non tantum in substantia, sed & in cæteris prædicamẽtis verum esse. Cap. 11.

NOn ãt de subã solũ oñdit rõ nõ fieri formã, sed de oĩb⁹ primis sitr̃ cõis rõ est, vt puta q̃titate, qualitate, & M alĩs p̃dicamẽtis. Fit. n. vt puta ꝙnea sphæra, sed non sphæra, nec æs. & ĩ ꝙre fit: sp nãꝙ oportet p̃existere materiã, & formã. ita & ĩ ipso qđ ẽ, & ĩ q̃litate, & q̃titate, & alĩs p̃dicamẽtis sitr̃. nõ, n. fit q̃litas, sed q̃le lignũ: nec q̃titas, sed q̃tũ lignũ, aut aĩal. Cætẽrũ ex his, ppriũ subẽ accipere ẽ, ꝙ necesse ẽ p̃exister̃ sp aliã subã actu existẽtẽ, q̃ facit, vt puta aĩal fit: q̃le vero, aut q̃tũ non est necesse, nisi potentia solum. Et

Vide pro hoc arcum. c. 42.

A *Et iste sermo non significat substantiam tantũ, quod forma nõ generatur, sed est sermo cõmunis omnibus primis rebus, verbi gratia quantitati, & qualitati, & alijs prædicamentis. Est enim sicut sphæra cuprea, sed nõ est sphæra, nec cuprũ. & si generatur ex cupro, oportet semper vt materia sit ante formam per essentiam, & forma ẽt. & similiter illud, quod est per qualitatem etiam, & quantitatẽ &*

B *alia prædicamenta. non enim generatur qualitas, sed lignum habens qualitatem: nec quantitas, sed lignum quantum, aut animal. Sed inueniunt̃ ex istis, quod substantiæ propriæ habent semper necessario aliam substantiam, quæ est aut in actu, vt animal si est animal: qualitatem aũt esse, aut quantitatẽ nõ est necessariũ, nisi in potẽtia tantũ.*

32 Dicit, & hoc quod dicim⁹, ꝙ forma non generat̃, nec corrumpitur, non est proprium substantię, sed est C cõe prædicamento substantiæ, & ẽt alijs prædicamentis. D.d. Est enim sicut sphæra cuprea; &c. i. generatur enim sphæra cuprea demonstrata, & non generatur sphæra, s. figura neq; cuprum. D.d. & si generatur ex cupro, &c. i. & si sphæra generat̃ ex materia & forma, oportet vt materia & forma præcedant compositum ex eis, s. generatum. D.d. & similiter illud, quod est, &c. i. & similiter prædicamentum qualitatis, & alia prædicamenta, s. ꝙ generatum ex eis compositum est substantia, & accidente secundum tempus. D.d. D non enim generatur qualitas, &c. idest, non enim generatur qualitas, quæ est tanquam forma, sed generatur corpus habens qualitatem aliquam. v.g. hoc lignũ demonstratũ, in quo est albedo aliqua: & sitr̃ in substantia non generat̃ forma. v.g. animal. & hoc intẽdebat cũm d. aut aĩal. D.d. Sed inuenit̃ ex istis, &c. Propriũ ẽ & est proprium substãtiæ inter alia prædicamenta vt ante generatũ sit alia substantia agẽs ipsum, quod est in actu ex specie illius, quod aget. vt animal, quod generat aĩal sibi sile. E

D.d. qualitatem autem esse, &c. i. Substãtia ẽ sed non est necesse vt ante qualitatem generatã sit alia qualitas agẽs: sed est necesse vt ante qualitatẽ generatam sit aliquid, quod est in potentia qualitas, idest materia. Et d. hoc qm̃ qualitas alia generat̃ à sibi simili qualitate: & alia est, cuius generatio sequitur formam mixtionis primarum qualitatum.

de igne generato à motu ex 1. Meteor. et ex 2. cœli c. 42. Vt dicit Zim.

Dubitationum solutio, An partium rationes in totius ratione ponantur. Et an partes toto sint priores.

Cap. 12.

CVm aũt definitio ratio sit, omnis aũt rõ partes habeat, ac sicuti rõ ad rem, sitr̃ & pars rõnis ad partẽ rei se habeat, dubitat̃ vtrum oportet partium rationẽ inesse in rõne totius, an nõ. In quibusdã enim videnẽ inesse, in quibusdã vero non. circuli enim ratio non hẽt rationem sectionum: ratio vero syllabæ habet rationem elementorũ. atqui circulus diuidit̃ in sectione, sicuti syllaba in elemẽta.

Primum dubium. F

Item

G Item aũt, si partes priores sunt toto, recti aũt acutus est pars, & digitus animalis, prior erit acutus recto, & digitus homine. Videntur tamen ista esse priora: ratione nanq; dicuntur ex istis, & eò ꝙ sint absq; inuicem, priora sunt. An multis modis dicit pars. Quorũ vnus modus, quæ fm quantum mensurat.

Secũdum dubium. Vid Auer. 1 Epir. Tract. 1.

Ergo definitio est sermo, & omnis sermo habet partes, & quemadmodum est sermo ad rem, ita est
H *pars sermonis ad partem rei: dubitatur ergo in hoc, vtrũ sermo partiũ debeat collocari in sermone totius, aut non. Videmus igitur, quòd quædam collocantur, & quædã nõ. in sermone enim circuli nõ est ille, qui est partium: in sermone autem*
I *syllabæ est sermo literarũ. et si circulus diuiditur i suas partes, sicut syllaba in literas. Et etiam, si pars est ante totum, & acutum est pars recti, & digitus ante hominẽ. Sed existimantur illa esse priora, quæ dicuntur per sermonẽ, quoniã sunt ex illis, & quia sunt ex alijs ab illis, sunt ante etiã. Aut dicamus quòd pars dicitur multis modis. Quorum vnus est ille, qui numeratur, per qualitatem, & alius per quantitatem.*

33 Cũm declarauit, ꝙ definitio est illud, quod significat quiditatẽ rei, & ꝙ solum modo est substãtiæ, & secundario aliorũ prædicamentorũ, & ꝙ definitio & definitũ sunt idem

Continuatio.

in actu, & ꝙ multitudo in suis partibus est in potentia, & declarauit ex hoc, ꝙ si res habẽt quiditates, & formas existentes p se, ꝙ non sunt extrinsecũ rebus, quarum sunt formæ, & ꝙ pp hoc nihil prosunt in substantia illarũ rerum, quarũ sunt formæ, & ꝙ formæ & ẽt ideę, si sunt, nihil prosunt in generatione rerũ, quæ sunt substantiæ sensibiles: oĩs enim substantia generat̃ à substantia sibi simili, cũm generatio non sit formæ nec materiæ, sed congregati ex eis, quod est demonstratũ. Et cùm hoc declaranit, reuersus est ad complendum sermonẽ de definitionibus, & dixit: Ergo definitio est sermo, &c. id est, & quia definitio est sermo, & oĩs sermo habet suas partes significantes partes rei: & apparet, ꝙ sicut est proportio definitiõis ad rem, ita est proportio partis definitionis ad partem rei, i. quĩ, quemadmodũ definitio ꝺclarat quiditatẽ rei, ita pars definitionis declarat partẽ quiditatis rei: ideo accidit quæstio in hoc. Et est quæstio talis, vtrum oĩs definitiones partiũ rei debeant esse partes definitionis, ita ꝙ præcedant rẽ, & eius definitionẽ, s. vt definitiones partiũ sint tota definitio, & priores ipsa, aut non oĩs definitiones partiũ definiri sunt partes definitionis, sed sunt posteriores re, & sua definitione.

Expositio.

Primum dubium.

M

Et intendebat p hanc perscrutationem declarare, quæ partes definitionis significãt partes quiditatis rei, & non partes suæ materiæ, & quæ nõ significãt partes quiditatis rei. D.d. Videmus igit̃ ꝙ quædam, &c. i. hæc quæstio accidit i hoc ex hoc, ꝙ nos videmus quasdam res partiũ, quarũ definitio non collocat̃ in suis definitionibus. v. g. definitiones partium circuli,

Decimum.

Rõ primi dubij.

A circuli, quæ non claudunt̃ in definitione circuli. quia tertia, & quarta pars circuli non collocant̃ in definitiõe circuli: nec definitio circuli dissoluit̃ in definitiones earum: sed circulus accipit̃ in definitione partis. in definitionibus vero syllabarũ est definitio literarum: qm syllaba est illud, quod componit̃ ex duabus literis, s. consonante & vocali. Si igit̃ syllaba fuerit breuis, definit̃ ita, ꝙ est illud, quod componit̃ ex duabus literis. & sic accipit̃ in sua definitiõe definitio literæ, cõsonantis, s. breuis & vocalis. Et si fit̃ syllaba longa. accipit̃ enim in sua definitione definitio literæ cõsonantis producte & vocalis. Sed in definitione circuli non accipitur definitio medietatis, nec quartæ. & hoc manifestũ est, immo facimus econtrario. Dicimus enim, ꝙ medietas circuli est arcus circuli, quẽ distinguit diameter: & sic circulus est acceptus in definitione semicirculi, & non econtrario. D.d. & si circulus diuidit̃, &c. i. ꝙ cùm in hac diuersitate, quæ apparet in istis partibus, videmus totũ vtriusq; istorũ duorum modorum diuidi in partes eodẽ modo: syllabæ enim diuidunt̃ in literas, sicut circuli ĩ partes. D.d. Et ẽt, si pars est ante totum, &c. i. & sequit̃ ex hoc sermone etiã in hoc modo, s. in eo, quod est sisse circulo, ꝙ pars præcedit totũ, aut acutũ sit ante rectũ, & est econuerso, s. ꝙ definitio recti accipit̃ in definitione acuti, & in definitione expansi. & sisi definitio circuli præcedit partes, & definitio animalis præcedit digitum.

B

C Secũdum dubium.

D.d. Sed existimatur, &c. i. sed existimat̃, ꝙ rectus est ante acutũ, quia definit̃ per rectum. & existimatur, ꝙ acutũ est ante rectũ, quia iste inuenitur sine eo, ꝙ inueniat̃ rectus. & intendit ꝙ fm ꝙ sunt partes, inueniunt̃ præcedere in generatione totum. D.d. Aut dicamus, ꝙ pars dẽ multis modis. Quorũ vnus est ille, qui numerat̃ per quantitatem. i. & ista quæstio dissoluitur etiam dicendo, ꝙ partes dicũtur duobus modis. dicunt̃ enim de partibus qualitatis, & partibus quantitatis. definitiones igit̃ partiũ quãtitatis sunt posteriores definitione totius & toto: definitiones vero partiũ qualitatis præcedunt definitionem totius & totum.

D

Principiũ risionis. vide. 5. Meta. cõ. 30. Partes q̃litatiuæ, & partes q̃titatiuæ differũt. vide 6t. 1. Phy. 5. & 36. cõ.

Sed hæc quidẽ prætermittat̃, ex quibus vero substantia, tanquã ex partibus est, hoc cõsyderandum est. Si igitur hoc quidẽ materia est, hoc vero forma, hoc vero ex his: & substantia est materia, & forma, & quod ex his: quodam modo quidẽ materia etiã pars alicuius dicitur, quodã modo vero non. quandoquidẽ ex quibus ratio formæ, vtputa concauitatis, non est pars caro. hæc enim materia, in qua fit, simitatis aũt pars aliqua est. & totius quidẽ statuæ pars æs: eius aũt, quod vt forma dicit̃ statuę, minime. dicendũ enim forma, & quatenus formã habet, vnũ quodq; materiale vero nunquã fm se dicendum. Quare circuli quidem ratio nõ habet eã, quæ sectionũ ratio est: sed syllabę eã, quæ elemẽtorũ est. quia elementa rõnis partes sunt formæ, & nõ materia: sectiones vero horũ sic partes tãquã materia, in quibus adueniunt: propinquiores tñ ipsi formę, q̃m æs, cùm in ære

E

F

rotun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G rotunditas fiat. Quodã mõ vero nec elementa cuncta in rõne syllabę inerunt. vtputa hæc cerea, aut q̃ĩ aere sunt. tam.n.etiã hæc syllabę pars sunt, tanquam materia sensibilis. Etenim linea nõ, si cũ diuiditur ĩ medietates, corrumpit̃, aut hõ in ossa, et neruos, & carnes, pp hoc & ita ex his sunt, tanquam ex his, q̃ sunt partes substantiæ, verũ tanquã ex materia. & totius quidẽ sunt ptes, formę vero et cuiꝰ rõ minime: pp hoc nec in rõnibꝰ. Quo-
H rundã itaq; inerit talium partiũ ratio, quorundã vero non oportet inesse, nisi sint ipsius simul sumpti propter hoc. n. nonnulę ex his, tanquã principijs sunt, in quas corrumpuntur: quędã vero non sunt. Quęcunq; igitur simul sumpta, forma & materia sunt, vt simũ, aut æneus circulus, illa sanè in hæc corrũpunt̃, et pars ipsorũ est materia. quæcunq; vero non simul cum materia sumuntur, sed absq; materia, vt rationes formæ solũ, hæc
I pfecto nõ corrũpunt̃, aut penitus, aut nequaquã ita. Quare illorũ quidẽ principia & ptes, q̃ in eis sunt, formę vero neq; partes, neq; principia hmõi. & propterea lutea statua in lutum corrũpitur, et sphęra ĩ ęs, & Callias in carnẽ & ossa, item & circulus in sectiones. est. n. aliquid, quꝺ cũ materia sumitur. æquiuoce nanque dr̃ circulus, et qui simpliciter dicitur, et singuli, ppterea q̃ singulis non sit propriũ nomẽ.

Et dimittamus hoc, & perscru K
temur de eis, ex quibus est substantia, et sunt tanquam partes. Si igitur quædã est materia, et quædam forma, et quædam illud, quod est ex istis: substantia autem, & materia, & forma, et illud quod est ex istis: forte dicitur pars rei materia etiam, et forte non dicitur, sed ex quibus est definitio formæ, vt caro, quæ non est pars profundi. est enim materia, in qua L
est profundum, & est pars simi-
tatis, & cuprum pars totius idoli, & non est pars idoli, quod dicitur forma. forma igitur dicitur de illo, quodcunque rerum habet formam: materia autem non dicitur esse omnino per se. Et ideo non dicitur in definitione circuli definitio partium: & in definitione syllabæ sunt literæ. literæ enim sunt partes formæ, & non sunt materia: partes vero circuli sunt partes tanquam materia, M
super quam sunt, & sunt proportiones formæ cupri, cum circulus est in cupro. Et forte est possibile vt non sint omnes literæ syl-
labæ in sermone* vt istæ audibiles, aut quæ sunt in aere. ista enim etiam sunt partes syllabæ, quia sunt sensibiles per naturam. Linea enim non corrumpitur, quia semper diuiditur in media, aut homo in ossa & neruos & carnem, &

* Illa dictio Aut. vsq; ibi Linea. deest in vet. Aut. vsq; ibi Linea.

A et ideo sunt ex istis secundum hũc modum, tanquam partes substantiæ, sed quasi ex materia, totius vero non sunt partes. formæ autem, & illius, quod habet definitionem, non sunt partes: & similiter in definitionibus etiam. in quibusdam autem non sunt, neque aliqua definitionum partiũ, quæ sunt tales. & in quibusdam non oportet vt sit vnum, nisi sit illud, quod est congregatum. quo-
B niam ista quædam sunt ex illis, quæ sunt principia, & in ea corrumpuntur: et quædam non. Omnia igitur, quorum materia et forma sunt congregatæ, vt simus, & circulus cupri, corrũpuntur in ista, et materia est pars eorum. et oia, quæ non congregantur cum materia, sed definitiones formæ sunt sine materia, aut corrumpuntur omnino, aut non corrumpuntur, sicut illa corrumpuntur. Ergo in illis il-
C la, quæ sunt sub eis, sunt principia & partes earum, forma vero nõ est istæ partes, nec principia earum. et ideo corrumpitur idolũ terrestre in terram, & sphæra in cuprum, et Callias in carnes et ossa, & etiam circulus in partes. quodcunq; igitur congregatur cũ materia, & dicitur æquiuoce circulus, qui dicitur nõ simplici, et ille, qui dicitur particularis. particularia n. non habent proprium nomen.

Idest, Sed dimittamus hanc quę- D
stionem de æquiuocatione, quę est in hoc nomine pars, & ponamus perscrutationem de æquiuocatione, quæ est in hoc nomine substantia. Deinde dicit. Si igitur quædam est materia, etcæt. idest, si igitur hoc nomen substantia dicitur simpliciter de materia substantiæ compositæ ex materia & forma, et de forma eius, & de cõposito, tunc forma substantię dicetur esse substãtia rei, cùm ipsa declaret essentiam illius.
* materia vero dicitur fm consyderationem ad substantiam composi tam ex materia & forma esse pars substantiæ. fm consyderationẽ vero ad substantiam declarantem es- E
sentiã rei non dicitur esse pars substantiæ, sed esse deferẽs formam in suam definitionem. v g. simitas, cuius definitio est concauitas in naso, aut in carne nasi. nasus enim ẽ pars substantię eius, quod significat hoc nomen simitas, quod est congregatio nasi & simitatis. & nõ est pars definitionis concauitatis, sed est subiectum ei. Et hoc, quod dicit, non accidit nisi in rebus, quarum nomina significant aliquid existens in subiecto, non aliquid existens per se. & F
similiter cuprum est pars definitionis idoli facti ex cupro, & non est ps formæ idoli. Et, cùm dedit differentiam inter partem definitionis, quæ est materia, & inter partem, quæ est forma, indiget dare differentiam inter materiam & formã, & dixit. forma igitur dicitur, & cętera, idest, & differentia inter formam & materiam est, quoniã forma prædicatur per se de habente formam, secundum quòd declarat quidditatem eius substantialem:

materia

1 4 Idem. 1. de Ala. t. 2. & hic sit. text. 7. & 8. Meta.

* Mã nõ ẽ ps q̃ diffinitis sed verius dr̃.

ferẽs q̃ dr̃ vide idẽ supra c. 21. & infra. cõ. 43.

G materia vero nõ prædicatur de habente formam vera prædicatione, nedum vt prædicetur per se. idolũ enim non dr esse cuprum, nec homo caro, nec simus nasus. D. dicit: Et ideo non dicitur in definitione circuli. i. qñ, cùm in definitionibus quorundam appareat materia, & sunt composita ex materia in actu & forma, ideo definitiones omnes suarum partium non sunt partes definitionis. Et, quia in definitionibus quarundam, s. rerũ simplicium non apparet materia in actu, & partes definitiõis in eis sunt partes formæ, contingit in talibus istis, vt definitiones omnium suarum partiũ sint partes definitionis. &, quia definitiones syllabarũ sunt ex hoc genere, ideo definitiones literarum sunt pars definitionis syllabæ. Et, quia dispositio circuli cum suis partibus est dispositio materię rei cum forma eius, ideo partes circuli non accipiuntur in definitione circuli: qñ in definitione circuli non apparet materia. et p hoc intẽdebat dissoluere hanc qõnem. Et quia partes circuli non apparẽt in definitione circuli, sicut materia apparet in definitione rerum habentiũ materiã, v.g. sicut cuprum apparet in definitione circuli cuprei: & potest aliqs obijcere ei per hoc, deinde d. partes vero circuli, &c. i. & partes circuli, licet non sint materia, quę apparet in definitiõe circuli, tñ est similis materię, quę apparet in definitionibus rerum, & est propinquior formę, q̃ materia, quę apparet in definitione circuli, qui est ex cupro. Et, quia partes circuli assimilantur materię, quæ apparet in definitionibus rerũ habentium materias, ideo definitiones partium non sunt partes definitionis circuli: sicut definitiones literarũ sunt partes definitionũ syllabarum. D.d. & forte est possibile, &c. & dixit hoc, quia syllaba, cùm consyderatur cum hoc, qd est motus compositus ex duob⁹ motibus, est de numero rerum, in quarũ definitionibus apparet materia, & definitio cuiuslibet partis eius nõ est pars definitionis totius. &, cùm cõsyderatur fm hoc, q̃ est vox composita ex duabus vocibus, est de numero rerum, in quarum definitione non apparet materia: & definitio cuiuslibet partis eius erit pars definitiõis. Deinde inuenimus in libro continuum. Linea. n. non corrũpitur, &c. i. & apparet hoc, q̃ diminuitur aliquid inter hæc duo capitula, cum quo posset sermo continuari. Sermo. n. est de definitione rerum, in quarũ definitione non intrat materia, vt linea, & superficies: & in quarum definitionibus est materia, vt hõ, q̃ nunquã inuenitur nisi in carne, neruis, & ossibus. & sunt res, q̃ cũ accipiuntur, quodãmodo inuenitur materia in sua definitione, & quodammodo nõ, vt circulus, qñ, qñ accipit fm q̃ est circulus cuprei, inuenitur cũ sua definitione materia: & qñ fm q̃ est circulus, nõ inuenit in eo materia: & in quibusdam est dubium. & ideo dixit post: & ideo sunt ex istis fm hũc modũ, &c. i. & ideo partes materiales rerũ, in quarum definitione inuenit materia, sunt quodãmodo partes substantiæ. & quodammodo non sunt partes substantiæ. in respectu congregati ex mã & forma sunt partes substantiæ: in respectu vero eius, quod habet veram definitionem, s. formæ, s. formæ, non sunt substantiæ. D.d. In quibusdam autem, &c. & quia entia inueniuntur his duobus modis, s. forma sine materia, & forma ĩ materia, ideo in definitionibus quorũ dam non inuenit aliqua definitionum rerum, quæ sunt in materia, & sunt illa, quorum partes sunt partes formæ eius: & non inueniuntur in alijs nisi per accidens, & sunt quædam, in quorum definitione inuenitur materia necessario, & sunt illa, quorum nullum inuenitur nisi sit in te necessario, & essentialiter.

B D.d. qñ ista quædam, &c. i. qñ illa quædam sunt, in quorum definitione non inuenit materia, quæ est in actu: & quædam quorum definitio est ex materia, quæ est in actu, sicut ex ea, & suis principijs. & ideo, cùm materia corrumpitur, corrumpuntur ista. D.d. & omnia, quæ nõ cõgregantur cum materia &c. i. res, autem, in quarum definitione non apparet materia sensibilis, sed apparẽt in sua definitione partes formæ, aut non corrumpuntur aliquo modo, aut corrumpuntur per accidens.

C D.d. Ergo in illis, &c. i. & ideo illa, quorum esse est in alio, illud aliud est prĩcipia, & partes eorum. illa vero, quæ naturaliter non existunt in alijs, sed in sua natura est sua forma, illa alia non sunt partes neq; principia eorum. D.d. & ideo corrumpit idolum terrestre in terra, &c. i. & qa quædam entia existunt in alijs, vt idolum terrestre in terra, & sphæra cupri in cupro, & Callias in carne & ossibus, & circulus in partibus suis. Et intendit, q̃ partes eius sunt quasi materia, licet materia sit non sensibilis, sed intelligibilis, vt post dicemus. circulus igitur mathematicus in respectu partium assimilat entibus, quæ sunt in alijs. D.d. quodcunque igitur congregatur cum materia, &c. i. & cùm ita sit, hoc nomẽ circulus, qñ dr de circulo simpliciter, & qñ dicitur de circulo, qui magis est proprius isto, & quasi particularis in respectu ipsius, qa est ex cupro, aut ex terra, hoc nomẽ circulus dicitur æquiuoce. Plura enim, quæ sunt huiusmodi, non habent proprium nomen, s. qñ non est nomen propriũ, quod significet circulum cupreum aut lapideum.

D Dicta itaq; nunc quoq; veritas est, adhuc tñ dilucidius dicamus repetentes. Quæcunq;. n. rationis partes, & in quas diuiditur ratio, hæ priores, aut oẽs, aut aliquæ. Ratio vero recti nõ diuiditur in acuti rationem, sed acuti in rectum. vtitur nanq; recto, qui definit acutum. minor etenim recto acutus. sĩr aũt circulus & semicirculus sese habẽt: semicirculus nanq; circulo desinitur. & digitus toto: talis. n. hominis pars digitus. Quare quæcunq; quidem partes vt materia, & in quas diuiditur vt ĩ materiam, posteriores: quæcunque vero vt rationis, & fm rationẽ substantiæ, priores, aut omnes, aut aliquæ. Qñ vero animaliũ anima (hoc enim substantia animati) secundum rationẽ, & formam substantia, & quod quid erat esse tali corpori: cuiusq; nãque pars, si probe definiatur, nõ sine eo opere definietur, quod sine sensu non existet: sanè partes eius priores, aut oẽs, aut aliquæ

Universidad de Deusto Biblioteca

G toto aĩali. & de vnoquoq; sili'. corpus vero, & eiꝰ partes posteriores hac substantia, & diuidetur in eas vt in materiam, nõ ipsa substantia, sed totũ. Toto itaque quodam modo quidẽ priores sunt hæ, quodam modo vero non, qñ quidem nec esse possunt separatæ. non. n. qui qũocũque se habet, digitus aĩalis ẽ, sed æquiuocus, qui mortuꝰ ẽ. Quædam vero simul, quæcunq; principales, & in q̃ prĩa ratio, & substantia. vtputa si hæc cor, aut ce
H rebrũ est. nihil. n. differt, vtra talis sit. Homo vero, & equus, & quæ ita se habent in singularibꝰ sunt. vlẽ vero substantia nõ est, sed totum quiddam ex hac rõne, & hac materia tãquã vniuersali. singulaꝝ vero ex vltima materia iam Socrates est. & de cæteris similiter. Pars itaq; ẽt formæ est (formam aũt dico quod quid erat esse) & ipsius totius, quod ex forma & ipsa materia est. Sed rationis partes, quæ formæ solum sunt, ratio vero est ip
I sius vniuersalis: circulo nanq; esse & circulꝰ, & animę & anima idem est. Totius vero vt circuli huius, & singulariũ alicuius sensibilis, aut intelligibilis (dico autem intelligibiles quidẽ, vt mathematicos: sensibiles vero, vt ęneos & ligneos) horum inquã non est definitio, sed intellectione, aut sensu cognoscuntur. cùm vero abeant ab actu, non est manifestum vtrũ sint aliqñ, an nõ sint: tñ semper dñr & cognoscẽ tur vniuersali ratione. Materia K
vero per seipsam incognita. Materia vero, quædam sensibilis, q̃ dam intelligibilis. Sensibilis qui dem, vt æs, & lignum, & quęcũque mobilis materia. Intelligibilis vero, quę in sensibilibus existit, non prout sensibilia, vtputa ipsa mathematica.

Iam igitur diximus sermonem latentẽ modo, sed tamen dicamus magis manifestum. Sed prius reuertamur ad quot sunt partes sermonis, & in quæ diuiditur etiam L
sermo. ista. n. sunt ante, aut omnia, aut quædam. Definitio autẽ rectæ non diuiditur in definitionem acuti, sed quæ est acuti in rectum. qui enim definit acutum vtitur recto. acutus enim est minor recto. & circulus & semicirculus sunt similia istis. semicirculus enim definitur per circulum, & digitus per totũ. digitus enim est pars talium partium hominis. Omnes igitur par- M
tes, quæ sunt tanquam materia, & quæ diuiduntur sicut ista, q̃ sunt in materia vltima: & omnes, quæ sunt definitionis, & substantiæ, quam significat definitio, aut omnes, aut quædam. Et etiam anima animalis, (hæc enim est substãtia animalis animati) per substãtiã, quæ est tanquam definitio & forma, & quod est per essentiam talis. & vnaquæq; partium, si definitur bene, non definitur sine definitione

Attene, quæ est cum genere. ergo partes eius sunt ante, aut omnes, aut quædam, magis quam partes animalis congregati. & similiter in omnibus particularibus. corpus vero, & suæ partes sunt post hãc substantiam, & diuiduntur ista, sicut illa, quæ diuiduntur in materiam, non ita quod sint substantiæ, sed quia sunt vniuersum. ista igitur sunt ante totum, & forte non, quo
N *niã non possunt diuidi. & non erit illud, quod est aliquo modo in aliqua dispositione digitus animalis, nisi æquiuoce, vt mortuus. Et imagines eorũ, quæ sunt in re veritate, & in quo est definitio primo, et substantia, vt cor, aut cerebrum, aut illud quod est ex eis. & nõ est in hoc diuersitas. Homo vero, & equus, & quæ sunt huiusmodi in particularibus non sunt modo vniuersali, sed aliquid totale congre-*
C *gatum ex hac definitione & materia: sicut duæ partes totius vltimi. & est sermo etiam similiter in aliis rebus. Forma vero est pars. dico autem formam illud, quod est per essentiam, & totum congregatum etiam ex materia & forma. Sed partes definitionis sunt formæ tantum, definitio vero est totius. essentia enim circuli & circulus, & essentia animæ & anima sunt idem. Res autem totalis congregata, verbi gratia ista circulus, est* D
aliquod particulare, aut sensibile, aut intelligibile. & dico intelligibilia vt mathematica, & sensibilia vt cuprea & lignea. ista n. nõ habent definitionem, sed cognoscuntur cum cognitione aut sensu. & cum recedunt ab intellectu, nõ manifestantur vtrum sint, aut nõ sint. & vnum non dicitur, neq; cognoscitur sermone vniuersali. Materia vero per se non cognoscitur. Et quædam materia est sensibilis, & quædam intelligibilis. Sensibi- E
lis vt cuprum & lignum, & omnia quæ mouentur. Materia intelligibilis est illud, quod est in sensibilibus, non secundũ quòd sunt sensibilia, vt mathematica.

Iam igitur diximus, & cætera, & hoc quia ex sermone prædicto declarauit, q̃ definitiones sunt duobꝰ modis: modo scilicet cuius altera pars est materia, & modo, in cuius definitione non apparet materia, & illud, in cuius definitione apparet materia, definitio suę partis non est pars definitionis totius, in eis autem, in quorum definitione nõ apparet materia, definitio cuiuslibet partis ẽ pars definitionis totius. & ex hoc solum modo apparet quare definitio quarundam partium definitionum est pars definitionis, & quarundam nõ: & non apparet ex eo solutio quæstionis positæ, scilicet quare res totius sunt ĩ definitione partis, quæ est in quantitate, & non inuenitur pars ĩ definitione totius. & ideo d. iam diximꝰ, &c. 35 Præambula ad soluẽdũ secũdã q̃onem. F

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Deinde d. Sed pri⁹ reuertamur, &c. hoc est principium pscrutatiõis de solutione quæstionis, quam nititur soluere, & d. ista enī sunt ante, &c. i. ista enim sunt ante definitionē, aut omnia, aut quædam. qm̃, si omnia fuerint partes formæ, omnia erunt ante. & si quędam fuerint partes formæ, & quædam materiæ, quædam erũt priora tota definitione, & quædam non. Deinde d. Definitio autem recti, &c. i. & definitio anguli acuti non est pars definitionis recti, sed econuerso, s. ꝙ definitio recti est pars acuti. & similiter est de defini-
H tione partis circuli cum circulo, vt de homine cum sua parte, v. g. cum digito. homo enim accipitur in definitione partis, & non pars in definitione hominis. Et istæ definitiones, in quibus totum accipitur in definitione partis, sunt de genere definitionum, in quibus apparet materia, non de eis, in quibus non apparet nisi pars formæ Deinde d. & omnes, quæ sunt definitionis, &c. i. & cum fit declaratum, ꝙ definitionũ quædam est, in qua apparet materia, & quædam non: ergo partes definitionum, & partes rei, quam signi-
I cãt, sunt partes definiti, aut omnes, s. in definitionibus, in quibus nõ appareat materia: aut quædam, s. in definitionibus, in quibus apparet materia. Et, cũm voluit declarare quæ sunt illa, in quibus non apparet nisi forma, & partes eius, & quæ sunt illa, in quibus apparet vtrunq; , dedit exemplum de animali, & d. Et etiã anima animalis, &c. i. & anima est existens substantia ī corpore, quod est recipiens animã, & sunt illa, quorum congregatum dicitur animal: & definitiones omnes, quæ sunt partes formæ, sunt partes talis substan-
K tiæ, s. animæ & similis. Et intendit, ꝙ definitio animæ, quæ dat quidditatem eius, videtur esse ipsum suum esse: & ꝙ in definitione eius nõ apparet materia omnino. illa autem, s. quorum definitione apparet materia, sunt illa, in quorum definitione apparet aliud, & definitio dicitur in illis principaliter, & in istis secundario, vt declaratum est. Deinde d. & vnaquæq; partium, &c. i. & vnaquæque partium definitionum, siue fuerit de definitionibus, in quibus apparet aliud à definito, aut de eis, in L quibus non apparet nisi definitum, non definitur nisi eo ꝙ in eius definitione appareat genus & differentia. Et intẽdebat notificare per hoc, ꝙ hoc sequitur in omnibus definitionibus, & in rebus habentibus definitiones. Deinde d. ergo partes eius sunt ante, aut omnes, aut quædam &c. i. & cũm hoc sit declaratũ, partes cuiuslibet definitionis sunt ante definitum, magis q̃ sint partes definiti, quæ sunt fm quantitatem, ante totum: aut omnes, si in partib⁹ definitionis non appareat materia: aut quædam, si appareat. Et dixit M hoc: quia quęstio prædicta fuit: quare partes non inueniuntur in definitione totius, s. quæ sunt secũdum quantitatem, & totum inuenitur in definitione partium. & dixit: q; partes definitionis præcedunt istas partes, s. quæ sunt fm quantitatem: aut omnes, si partes definitiõis sunt formales: aut quædam, si quędam sunt formales, & quædam materiales. Et intendebat, qm̃ si illud, qd est prius, debet accipi in definitione rerũ posteriorum, tũc recte accipit rect⁹, q
est totũ, in definitione partis, & nõ econuerso, s. fm quantitatem. Qm̃ totum præcedit partẽ, magis q̃ pars totum. qm̃ prius est totũ parte prioritate formæ ad materiam: & pars est prior toto prioritate materiæ ad formam. s. tempore indiuiduali. & ideo partes circuli ꝑcedunt circulũ indiuidualem non vsẽm: & definitio est partium præcedentium speciem. & hoc est vnum eorũ, ꝑ quæ dissoluitur quæstio prædicta, & est dicens, quare pars non inuenitur in definitione totius Et pars præcedit totum tunc, cũm sit existens per se:
B totum autem constituitur per partes. Deinde dicit: & fiũt in oĩbus particularibus. i. & fiũt est de oĩbus particularibus cum suis vltĩbus, s. ꝙ partes totius præcedunt in definitione particularia. non definitio particularium definitionem totĩ⁹: sicut est dispositio generis cũ suis speciebus. Et dixit totum hoc, quia ista est dispositio recti cũ acuto, & circuli cũ suis partibus, & vltr genera cũ partibus, quæ sunt fm quantitatem. & quasi æquat partes rei fm qualitatẽ cum eis, quæ sunt fm quantitatem. qm̃ prioritas qualitatis est prioritas
C formæ, & prioritas partium quantitatis est prioritas materiæ, & totũ est prius parte prioritate formæ. & ideo dixit: corpus autem, & partes ipsius sunt post hanc substantiam, s. formam. Deinde d. & diuiduntur ista, &c. i. & omnia diuiduntur in suas partes fm quantitatem diuisione rerum per suas materias. i. diuisione specie in indiuidua. Deinde incœpit diminuere prioritatẽ partium, quæ sunt secundum quantitatem, quia est prioritas materialis, & dixit: Ista igitur sunt ante totũ, &c. i. & partes, q̃ sunt fm quantitatem,

sunt priores fm tempus in generatione: & cum hoc ista prioritas non inuenit⁹ in oĩbus & sunt partes quæ non possunt separari à forma: neq; præcedere eã in esse, neq; sequi eã, vt partes animalis cum animali. qm̃ enim anima separatur, nõ noĩatur à suo noĩe vero nisi æquiuoce, v. g. digitus. qm̃, si dicatur digitus ī mortuo, dr̃ æquiuoce: & similiter, antequam in eo sit sensus. & hoc intẽdebat. cũm dixit. qm̃ non possunt diuidi, &c. i. impossibile enim est, vt istę partes diuidant⁹ à forma, neq; mutẽtur in aliam spẽm essendi⁹, q̃ spẽs & prima collocant⁹ sub eodẽ genere, nisi prima spẽs, & aliæ ad quam mutantur, dicant⁹ æquiuoce: vt hoc nomen manus, quod dr̃ de manu viui & mortui. D. d. Et imagines eorum, q̃ sunt in rei veritate, &c. i. & omnes partes animalis sunt in hac intentione, sicut vera pars, in qua ẽ principium aĩæ, aut cor, vt quidam dicunt: aut cerebrum, vt alij. Nulla enim est diuersitas quo ad hoc, qd opinantur, ꝙ nomen dr̃ de prima parte, qm̃ separatur à vita æquiuoce cum eo existente in vita. nullus. n. dubitat ꝙ, qm̃ in istis non fuerit forma, ꝙ tunc nomen eius non simpl⁹ dicetur de eis nisi æquiuoce. & ī hoc non nocet quæstio accidens, vtrum sit cor, aut cerebrum. D. d. Homo vero, & equus &c. i. homo aũt demõstratus & equus demonstratus & oẽ quod est ex particularibus, & non modo vltĩ, prædicatur nõ plus q̃ de vno particulari, sed est totũ demonstratum congregatum ex forma demonstrata & materia demonstrata, & est in sua vltima specie: sicut Socrates in specie hominis, & similiter alia particularia in suis speciebus.

Prioritas materiæ respectu partis & prioritas formæ respectu totius sunt diuersæ. 7. phy. cõ. 4. & 8. phy. cõ. 45. & infra cõ. 49.

D

Pars aĩalis q̃ aĩa separat⁹, non noĩatur a suo noĩe vero, nisi æquiuoce. Ide. infra. 39. & 4. Meteo. te. cõ. vltimi & hic. cõ. 37.

E

Vide. 7. phy. cõ. 4.

F

G & intendit, licet non habeant noïa, sicut Socrates & Plato habent. & intendebat, ꝙ hoc nomen species dicitur de indiuiduo & specie æquiuoce. Deinde d. Forma vero est pars, &c. i. forma vero est pars: sed nomẽ formæ dicitur de forma vniuersali, quæ declarat quiditatem speciei, & de forma particulari, quę est forma materiæ demonstratæ. Deinde d. Sed partes definitionis, &c. i. sed partes veræ definitionis sunt partes formæ vniuersalis: definitio autem totius, i. speciei, non indiuidui. quiditas enim circuli & circulus sunt idẽ apud ītellectum: & similiter anima vniuersalis, & quiditas animæ. D.d.

H Res autem totalis congregata, sicut iste circulus, &c. i. indiuiduum autẽ congregatum ex forma & materia demonstrata, v.g. iste circulus, aut aliquod particularium, quæ sunt in materia demonstrata, aut sensibili aut comprehensa per intellectũ, aut ꝙ suum esse in sensibili sit comprehensum per intellectum, vt indiuidua, quæ sunt in mathematicis: ista enim non habent definitionẽ. D. dedit causam in hoc, & dixit: ista enim non habent definitionem, &c. i. & illa, quæ cognoscuntur per definitionem, non mutant fm substantiam: qm̃ scientia eorum nõ mutatur: ergo sunt alia ab indiuiduis. Deinde d. & vnum non dr̃, neq; cognoscit, &c. i. & vnum numero non cognoscitur omnino per definitionẽ, sed cognoscitur sensu. i. & ideo non habet definitionem. Materia autẽ per se non cognoscitur, sed cognoscitur per formam. D.d. Et quædam * materia est sensibilis, &c i. & intelligibile est illud, quod comprehendit in sensibilibus, & intellectus iudicat, ꝙ non sunt in sensibilibus, fm ꝙ sunt sensibilia: vt linea demonstrata, & superficies, & corpus. ista. n. sunt materiæ figurarum habentium angulos, & carentium angulis.

Nomẽ formæ dr̃ de forma vñ & de sola particulari. idem in sequenti.

Prima cã, quare indiuidua nõ habẽt definitionẽ. Vide infra 53

Mã per se nõ cognoscit, sed cognoscit ꝑ formã. Idẽ

I 1. Ph. t. cõ. 69. & 4. ph. cõ. 16. & 1. ca. de subla orbis & 11. Met. cõ. 14. & 9 Met. 11.

* Distinctio de mã sensibili, & intelligibili, pro qua vide supra c. 34. & 5. Met. cõ. 4. & 8. Met. t. c. 15. & in hoc. 7. te. com. 39.

De toto igit̃ & parte, ac priore & posteriore, quomodo se habeant dictum est. Ad interrogationem vero necesse est occurre re, cùm quis interrogaret vtrũ rectus, & circulus, & aïal prior a, an in quas diuiduntur, & ex quibus sunt, partes, ꝙ non simpliciter. nã etiam si aïa animal ẽ, aut animatum, aut vnumquodque, aut vniuscuiusq;, & circulus circulo esse, & rectus recto esse, & substantia recti, aliquid ꝙdem & aliquo posterius dicendum est, vtputa his, quæ in rõne, & aliquo recto. Etenim qui cum materia æneus rectus, & ꝙ in singularibus lineis. qui vero absq; materia his quidem, ꝙ in ratione sunt, posterior, partibus vero, quę ī singulari sunt, prior est. simpliciter autem non est dicendum. & si diuersa est, & non est anima animal, sic etiam quaM dam dicendum, quasdam nõ dicendum, vt dictum est.

Dictum est igitur, quomodo est de toto & parte, & de ante & post. Sed necesse est vt responsio sit secundum interrogationem, quando aliquis quæsuerit utrum rectus & circulus vniuersaliter sint ante, aut partes, in quas diuiduntur. quoniam essentia non est recti simpliciter. neq; aïa simpliciter ẽ aïal aut

A *aut animatum, neq; vnusquisque circulorum. & quod hẽt qualibet circulus est circulus, & rectus & essentia recti est rectus, & substãtia, quæ est recti. Illa aũt, q̃ dicuntur post, & post non, sicut illa, quæ sunt in definitione, sunt ante & post, i. rectus. Rectus. n. qui est cum materia cuprea, est rectus, & qui est in lineis particularibus. qui autem est sine materia, est post partes, quæ sunt in definitione, & an*

B *te partes, quæ sunt in particularibus. & non dicuntur modo simpliciter, si vnum fuerit, aut fuerit non sicut anima, si fuerit animal. secundum igitur hunc modum dicitur quidam esse, & quidam non dicitur, sicut dictum est.*

36 Dictum est igitur, qũo est dispositio totius apud partẽ in prioritate & posteriori tate. D.d. Sed necesse ẽ, &c. i. sed oportet vt responsio in interrogationib⁹, q̃ dr̃ æquiuoce, sit distinguendo noïa æquiuoca in illa interrogatione. v.g. ꝙ, cùm aliqs quæsuerit vtrum angul⁹ rect⁹, aut circulus, aut animal sint ante partes suas, aut econuerso. oportet enim distinguere fm quot modos dicit̃ rectus, aut animal, aut circulus: & fm quot modos dicitur pars aut totum & ante & post. Deinde incœpit narrare, ꝙ ista nomina sunt æquiuoca, & d. qm̃ non est essentia recti, &c. i. qm̃ intentio, quam significat hoc nomen rectus, non est eadem, neq; comparatio animæ ad animal, aut animatũ est vna. Et intendit, ꝙ anima attribuitur aïali attributionib⁹ diuersis, quarum sunt quædam veræ, & quædam falsæ. v.g. vt dicat ꝙ aïa, aut ꝙ animatum sit animal. Deinde d. & rectus & essentia recti. i. & oïa ista dr̃ æquiuoce, & secundũ attributiones diuersas. Quiditas. n. recti vniuersalis, & est forma, attribuit̃ recto fm ꝙ sunt idem. dicim⁹ enim, ꝙ quiditas recti est rectus: & dicimus q̃q; ꝙ quidditas recti, & est forma eius, existit ī recto. & fm hoc forma recti nõ erit rectus: sicut anima non est animal. D.d. Illa autem, quæ dicuntur post, & post non. i. & similiter ante & post, q̃ dr̃ in istis rebus. Post. n. dr̃ multis modis. Illud enim, quod est post quodã modo, & non est post quodã alio modo, est sicut definitiones cũ suis partibus definitiuis, & partes eius, quæ sunt fm quantitatem cum definitione. D.d. & post i. rectus &c. i cùm igitur dixerimus, ꝙ partes recti sũt post rectum, distinguendum est qd rectum intendimus & quam partẽ. D.d. Rectus enim, qui est cum materia, &c. i. angulus enim rectus dicitur de illo, qui est in materia, ſ particulari: & dicitur de illo, qui est non in materia, ſ vniuersali. & similiter circulus dicitur de his duobus modis. vniuersalia autem ista sunt post F partes suæ definitionis, & ante partes, q̃ sunt in particularibus, & ante particularia. Deinde d. & non dicũ tur modo simplici, &c i. & non attribuũtur adinuicem attributione vera quocunque modo attributionis sit: vt anima ad animal. dicere enim ꝙ anima est aïal est falsum, & ꝙ est animatum est verum. Deinde d fm igitur hunc modum, &c. i. fm igit̃ hũc modum attribuitur verum rebus, in quibus est definitio rerum,

Dicere ꝙ aïa ẽ aïal ẽ falsum. qũ quo intelligẽdũ sit vide supra com. 21.

G in quarum definitione apparet materia. & innuit per hoc, quod dixit, sicut dictum est, illud, quod p̃dixit in prædicto cap. Omnes igitur partes definitionum, q̃ sunt substãtiæ, quæ habent definitionem, aut oẽs, aut quædam, i. aut vere dicent̃ simpliciter de definito, & sunt definitiones substantiales: aut quędam vere prædicabuntur, & quædam non, i. q̃ vere prædicãtur quodam modo, & alio modo nõ. & hoc manifest⁹ est in expositione loci præcedentis.

Quænam formæ, quæue compositi partes sint in ipsa definitione. Cap. 13.

H MErito autem dubitatur etiam quænam formæ sint partes, q̃ vero non sed eius, quod simul sumitur, cũ & hoc non existente manifesto, non sit definire vnumquodq; . Vniuersalis etenim & formæ definitio est. quæ est igitur partiũ vt materia sunt, & quæ non, si nõ sint manifestæ, nec rõ rei manifesta erit. Quęcunq; igit̃ apparent aduenientia in diuersis specie, vt circulus in ære, ligno, & I lapide, hæc quidem manifesta esse videntur q̃m nihil substantiæ circuli æs, neq; lapis est: propterea q̃ ab eis separetur. Quæ vero non videntur separari, nihil quidem prohibet simili⁹ his se habere, quemadmodum si circuli omnes viderentur ænei. nihil.n. minus æs esset ipsius formæ. difficile tamen est hoc mẽte auferre, vtputa forma hoĩs sẽper in carnibus & osſibus, & talibus partibus apparet. Vtrum igit̃ sint ẽt hæc partes formæ & K rõnis? An nõ, sed materia. verũ q̃m non aduenĩũt ẽt in alĩs, nõ possumus separare. Cũm autem hoc videat̃ quidem contingere, q̃m vero, non est manifestum.

Et rectum est, vt quærat aliquis quæ sunt partes formæ, & quæ nõ sunt partes eius, sed congregati. quoniam, si hoc non fuerit manifestum, impossibile erit definire quodcunq;. Definitio enim est vniuersalis, & formæ. quæ igitur ma L *teria est partium, & quæ etiam cum fuerit, non erit res, & sic non erit definitio, quæ est rei manifestæ etiam. Omnia igitur, quæ videntur esse per formam in alio, vt circulus in cupro, & ligno, & lapide, ista existimantur esse. cuprũ enim non est aliquid de substantia circuli, neque lapis, qua separatur ab eis. Omnia vero, quæ non videntur separari, nihil prohibet vt sint sicut ista, quemadmodum* M *omnis circulus si videtur cupreus. quoniam si ita esset, cuprum non esset sine forma omnino. sed differt le est vt hoc sit separabile in intellectu, vt forma hominis, quæ semper videtur, & in carnibus, & ossibus, & ĩ partibus similibus istis. Vtrum igitur etiam ista sint partes formæ & definitionis, aut non sed sunt materia. sed, quia non separantur in alio, etiam non possumus*

Vtis & formæ est definitio. Vide com. Zim.

A *mus cognoscere ea. hoc enim existimatur esse possibile, sed non manifestatur in hac hora.*

37 Cùm declarauit q̃ sunt partes, quarum definitiones præcedunt definitionem totius, & quæ quarum præcedunt definitum tũ, non definitionem totius, & quæ partes sunt, quas totum præcedit, & sunt illæ, q̃ sunt sm quantitatem, vult modo inquirere quæ sunt partes formæ, & forma, quæ est materia, & dixit: Et rectum est, &c.i. & rectum est, vt aliquis quæreat quæ sunt partes formę,

B & quæ non sunt partes eius & intẽdit p̃ hoc partes materiales. & cùm hoc non fuerit cognitum, tunc definitiones non erunt cognitæ. q̃m, cũ partes, quæ sunt formæ, non fuerint distinctæ apud nos à partibus, quæ sunt congregatæ ex forma & materia, & tunc definitiones latebũt nos, & nõ poterim⁹ definire illud apud nos, quod est tale, donec distinguantur partes eius formales à partibus congregati ex materia. D. dedit causam in hoc, s. q̃ qui nescit formam & suas partes, non poterit definire

Definitio debet vtis formæ C aliq d, & dixit: * Definitio enim est vniuersalis, & formæ, &c.i. & causa in hoc est, q̃m definitio est intẽtionis vniuersalis & formæ vniuersalis, & proprie non congregati ex forma & materia: vt declaratum est in Posterioribus analyticis. Deinde d. quæ igitur materia est partium, & cætera. i. & declarandum est quę est materia, propter quam inueniuntur partes in congregato ex illa & forma, & quæ est pars rei, quæ cùm fuerit, non sequitur vt sit res, scilicet materia. forma enim est pars, quæ cùm fuerit, est res. materia vero est illud, quod cùm fuerit, non erit res. D

Deinde dicit: & sic non erit definitio rei manifesta. i. & si hoc non fuerit cognitum, definitio non erit cognita. Deinde incœpit persequi de hoc, & dixit: Omnia igitur, quæ videntur, &c.i. & manifestum est, q̃ omnia, quæ videntur existere secundum formas in pluribus subiectis, quoniam formæ earum sunt aliæ à materijs. & hoc manifestum est per se. verbi gr. circulus, qui quandoque est in cupro, & quandoq; in lapide, & in alijs materijs. Et ideo dixit: ista existimantur esse, &c.i. q̃m manifestum est per se, q̃ cuprum non est E pars circuli substantię, nec lignum. circulus enim q̃nq; existit ĩ cupro, quandoq; in ligno. & si alterũ istorum esset de substantia circuli, tunc circulus non esset circulus, nisi per illud. Deinde d. Omnia vero, quæ non videntur separari, &c.i. omnes vero formę, quæ non existunt plus q̃ in vna materia, à qua nunquam separantur quoniam hoc non prohibet intellectum intelligere, in eis est aliquid simile materiæ, & aliquid simile formæ. quemadmodum, si circulus nunquam esset nisi in cupro, hoc non prohibet intelligere, quòd cuprum non est forma circuli, nec pars formæ.

F Deinde dicit: quoniam, si ita esset, tunc cuprum non esset sine forma. quoniam, si forma circuli esset propria cupro, & cuprum proprium ei ad modum, secundum quem est in materijs rerum naturalium cũ suis formis, tunc non esset possibile cuprum esse sine forma, nisi diceretur cuprum æquiuoce: quemadmodũ est impossibile carnem existere sine sensu, & motu, nisi æquiuoce.

Deinde

Fofa E, q cũ fuerit erit res, s; mã cũ fuerit, nõ erit res.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Deinde dicit: sed difficile est, &c.i. sed differentia est inter formas, quæ non habent materias proprias, scili cet mathematicas, & formas naturales, quæ habent subiectum propriũ, verbi gr. forma hominis, quæ nunquam est sine carne & ossibus: qm̃ istæ formę naturales difficile abstrahũtur intellectu à suis materijs. impossibile enim est intelligere hominem sine carne, & ossibus. formę autem mathematicæ, quæ inueniuntur in pluribus vna materia, intelliguntur abstractæ à materijs. Et intendebat ꝙ intellectus comprehendit diuisionem inter formas & materias facile: qa abstrahit eas in imaginatione à materia. in naturalibus vero difficile: quia nõ potest abstrahere eas I imaginatione à materią. Et ideo accidit quæstio in talibus istis rebus inter partes, quæ sunt per materiam, & inter illas, q̃ non sunt per materiam, & ideo dixit: Vtrum igitur etiam ista sint partes formę, &c.i. & ideo dubitatur in talibus entibus naturalibus, vt in homine & in animali, vtrum tota sint materię, aut sint hoc formæ extra ipsa, aut I sint composita ex materia & forma. v.g. os & caro, vtrum sint partes formæ in animali, aut partes materiæ. Deinde dedit causam ī hac quæstione, & dixit: sed quia nõ separantur, &c.i. & causa in hoc, ꝙ nos nõ possumus distinguere inter eam, & formam in istis rebus, est quia forma non est in alijs materijs, sed in vna materia. D.d. hoc enim existimat esse possibile, &c.i. & distinguere formas à materijs est possibile ad scien dum in oĩbus istis rebus, licet in aliqua hora non manifestetur, s.ī principio originis Philosophię.

Consimile supra. 35

H

In nãlibus intells nõ põt abstrahere formã in imaginatione à mã. Idé. 4. ph. c. 16. & 1. de aia cõ. 16. & q̃ bi. Sed vid op po. 4. phy. I c. 17. & 8. Met. cõ. 8. Vide contra. Zim.

Quidam etiam de circulo, & triangulo dubitant: tanquã non deceat lineis & continuo definiri, sed hæc oĩa sil'r dici sicuti carnes aut ossa hoĩs, & ęs & lapis circuli. & cuncta referunt ad numeros: & lineæ rationem, eã, q̃ duorum esse dicunt. Eorum et, qui ideas dicũt, quidam ipsam lineam dualitatem, quidã lineæ formam. quædam etenim eadẽ esse formam & cuius forma, vt puta dualitatẽ & dualitatis formam. in linea vero non est. Accidit itaq; & vnam multorũ formam esse, quorum spẽs videtur diuersa: quod etiam Pythagoricis accidebat. & contingit vnam omnia facere ipsam formam, cętera vero nõ formas. ac hoc modo vnum omnia erunt.

K

L

M

Et quidam dubitãt in circulo, & in triangulo quoniam non debent definiri quòd sunt lineæ et ẽ timu, sed dicuntur oĩa ista, sicut caro hominis dicitur, & ossa eius, & cuprum, & lapis circuli sunt quasi membra circuli. & attribuunt oĩa ista numeris: & dicunt quòd definitio lineæ est definitio duorũ. Et quidam eorũ, qui dicunt formas, dicunt quòd est linea. quoniã linea est prima dimensio, & duo ẽ prima dimẽsio duorũ, & quida, quòd est forma lineæ q̃dam. n. res sunt eadem forma & habens formam, vt duo & forma duorum. & hoc non est in linea.

Vnde

A *Vnde accidit, vt vna forma sit plurium, quorum forma videtur esse partes: & hoc accidens accidit Pythagoricis etiam. et quòd est possibile vt istud sit forma omnium, & vt alia non sint forma. et secundum hunc modum omnia erunt vnum.*

38 Idest, Et quidam dubitant in circulo, & triangulo, & in alijs figuris. qm̃ vident, ꝙ non definiunt per lineas, aut per naturam continui, sed vidẽt, ꝙ res mathematicę sunt quasi materię, & ꝙ ista non habent formas, quę declarãt substantias eorũ, & ꝙ sunt ī entibus, quasi os & caro. & hoc intendebat cũ d. sed dicũtur ista omnia, sicut dicit caro, &c. D. d. & attribuunt omnia numeris. i. & propter hoc posuerunt formas omnium esse numeros, & posuerunt omnia ista contingentia eis in numerisillis. & isti, qui posuerunt numeros formas figurarum, dicunt, ꝙ definitio lineæ est definitio duorũ. D.d. Et quidam eorum, qui dicunt formas, &c.i. & quidã eorũ, qui dicunt formas esse, nõ dicũt, ꝙ definitio lineę est pars duorũ, sed dicũt, ꝙ definitio lineæ est linea, & ꝙ in eo est primum & post, & remotio à linea, sicut nos dicimus in definitionibus cum definitis. & similiter dicunt in dualitate, ꝙ in ea est primũ & post, & remotio à dualitate. i. qm̃ in istis rebus est aliquid simile formæ, & materię. & hoc intẽdebat, cũ d. & quidã ꝙ est forma lineæ. D. dicit: quędam. n. res, &c.i. & quidam istorum dicunt, ꝙ res diuidũtur in formam materialem, & in illud qd habet formã, v.g. in duo demõstrata, & ī formã dualitatis: & q̃dã sunt materia tm̃, vt linea. & hoc intẽdebat, cũ dixit: & hoc nõ est linea. Et cùm notificauit, ꝙ isti hoĩes posuerunt oĩa quasi materias, & dicũt formas, & numeros esse, d. Vnde accidit, &c.i. & contingit istis vt res plures, quę videnť esse diuersę fm formã, & definitionẽ, sint vnum: & vt hoc, quod vī sit falsum: & ꝙ oẽs species sint vnum fm formam, v.g. ꝙ, si vnitas existens in homine & lapide est eadẽ, necesse est vt forma hominis & lapidis sit eadem. & similiter in vnitatibus. & sic hoc nomen vnum non dicetur æquiuoce, nec multipliciter, sed vniuoce. D. d. & hoc accidens accidit Pythagoricis, &c. & d. hoc, quia Pythagorici opinantur ẽt, ꝙ numeri sunt principia entium, sed non opinabant eos esse principia fm formas, sed fm ꝙ sunt elementa entiũ. vtriq; secte contingit idem, s. vt formæ rerum, quę cõueniunt in eadem forma numerali, sint eędẽ. vnitas. n. existẽs in quantitate continua, & discreta, & lapidibus, & animalibus, & cœlis facit omnia ista esse eiusdem naturæ. & sic non erit illic differentia inter entia. Et hoc intendebat, cùm d. & quod est possibile vt istud sit forma omniũ, & vt alia non sint forma, idest, & secundum hoc contingit vt numerus sit forma omnium rerum, & vt alia, quæ dicimus esse formas, non sunt formæ omnino. & secundum hoc omnia erunt numerus, & nihil erit hic extra naturam numeri.

B

C

D

Si vnitas exĩs ī homine & lapide sit eadẽ, necesse ẽ vt formã

E

hominis & lapidis sit eadem.

F

Quòd itaq; habent aliquã dubitationem ea, quæ circa definitiões sũt, et quã ob cãm dictũ est. Quare cũcta ita reducere, &

auferre

G auferre materiã, superuacaneũ est. quædam nanq; fortasse hoc in hoc sunt, aut sic hæc habẽtia. Et comparatio de aĩali, quã iunior Socr. dicere solebat, non bene se habet. abducit. n. â vero, & opinari facit, tanquam cõtingeret hoiem sine partibus eẽ quẽadmodum absq; ære circulum. Hoc aũt non est siẽ. etenim sensibile quiddam fortasse aĩal ẽ, & absq; motu definire non est. quare neq; sine partibus quodã modo se habentibus. non. n. omnino pars hois est manus, sed illa, quæ potest opus perficere. q̃re animata existens, non anima ta vero non est pars. Circa Mathematica vero, cur ratiões nõ sunt partes rationum? vt circuli ipsi semicirculi: hæc. n. nõ sũt sensibilia. An nihil refert. erit nã que quorundam ẽt non sensibilium materia, & oĩs, quod non ẽ quid erat esse. circuli itaq; vniuersalis quidem non erunt, singularium vero erunt hę partes, vt prius dictum est. est etenim materia, quędam sensibilis, quędam intelligibilis. Manifestum autem est q̃ aĩa quidem substãtia prima, corp9 vero materia. homo vero vel aĩal, qđ ex ambobus, vt vlẽ. Socr. vero, & Coriscus, si aĩa quidem, duplex. hi enim vt animam dicent, illi autem vt ipsum totum. Quòd si simplr aĩa hæc, & hoc corpus, quemadmodũ vlẽ, ẽt & singulare. Vtrum autem p̃ter materiã huiusce modi substantiarum sit aliqua alia, & oporteat quærere substantiam eorum aliquã alĩã, vtputa numeros, aut aliquid tale, posterius consyderandũ est. Huius. n. gratia & de sensibilib9 substantijs definire tentamus, qũ quidem quodam modo Naturalis & secundæ philosophiæ op9 est, ea, q̃ circa sensibiles substantias, speculatio est. non. n. solum de materia Naturalẽ cognoscere oportet, sed etiam de ea, q̃ secundum rationem, & magis.

Non oĩno ps hois é

H man9. sed q̃ põt op9 perficere.

I Idẽ supra te. 31 & 4. Met. 15.

K

Nũq non sõlũ hoc cõmune oportet de ea, cuius ẽ, & ea, quæ ẽ. sed etiã de ea, cuius ẽ. 2. de aĩa. 16. 2. de aĩa. 31. & 32.

L Post additã cap.

Dictum est igitur, quòd in definitionibus est dubitatio, & quod est hoc, quia omnia non sunt eiusdem dubitationis, & quia materia est materia totius. Rectum est igitur, vt quoddam sit tale in hoc, sicut hoc in hoc, aut sicut oportet vt sint illa, quæ sunt semper. Et iõ ideæ, quas Socrates † minor est assuetus dicere in animalibus nõ est bonum. procedit enim a veritate, & existimatur quasi esset possibile vt homo sit sine alio, sicut circulus sine cupro. Et hoc nõ est simile. rectũ est. n. vt animal sit aliquod habens sensum, & non est sine motu: & ideo non est sine partibus, et sunt quodã modo, manus enim non est pars hominis oĩ modo, sed quando potest complere actionem. cum igitur fuerit animata, & cum nõ est, non est pars. In Mathematicis vero, quare non sunt definitiones partium definitionum, vt semicirculorum?

† a.l.noe9.

M

A *culorum? quia ista sunt insensibilia. Aut in hoc non est differentia. ergo erit materia etiam quibusdam rebus non sensibilibus, & cuiuslibet, quod non est quid est per essentiam. circuli vero vniuersalis non erunt partes, particularium autem erunt istæ partes, sicut dictum fuit prius. materia enim alia sensibilis, alia intelligibilis. Manifestum est igitur, quod anima est prima substantia,*

B *corpus vero materia. homo autem et animal, aut illud quod ex vtroque, sicut totale. Socrates vero, & Remus, si fuerit & corpus et anima, est dupliciter. quidam enim est sicut anima, & quidam sicut totum et congregatum. Et, si fuerit modo simplici, tunc ista anima, & illud corpus erit sicut vniuersale, & particulare. Si autem aliqua substantia fuerit sine materia, aut inueniuntur substan-*

C *tiæ aliæ a sensibilibus, perscrutandum est postea. Quoniam propter hoc nitimur distinguere suas definitiones in substantijs sensibilibus etiam. quoniã quodam modo Naturalis, & Secundæ Philosophiæ est consyderatio de substantijs. oportet enim Naturalem, vt non solummodo habeat cognitionem materiæ, sed cognitionem eius, quod est per definitionem, & magis.*

Dictũ est igitur, q̃ in definitionibus est quæstio: & dictum est in solutione istius quęstionis, q̃ solutio eius est p hoc, q̃ definitiones rerum non sunt, sicut dicẽtes formas opinabantur. D.d. & quia materia est materia totius, &c. i. &, quia materia manifestum est q̃ non potest esse extra formã, manifestum est q̃ formæ naturales, aut plures, aut omnes nõ sunt extra materiam. D. dicit: & ideo ideæ, quas Socrates * minor est assuetus, &c. i. cum declaratum sit, q̃ impossibile est formam esse sine materia, cum sit impossibile materiam esse sine forma, E ergo illud, qđ opinat Socrates minor, & est Plato, s. animal abstractũ esse, & hominem separatum eẽ, est falsum, & extra rationem. q̃m, si ita esset, tunc possibile esset hominem esse ante hominem. & hoc intendebat cum d. sine alio. Et d. hoc. q̃m, si esset possibile hominem esse separatum, tunc possibile esset hominem esse sine corpore: quod est impossibile. & ideo dixit, sicut circulus sine cupro. i. sermo Socratis facit imaginari, q̃ in definitione hoĩs nõ est necesse vt appareat materia homi-

F nis. quemadmodum non est necesse vt materia circuli appareat ĩ definitiõe circuli, vt cuprum & lapis. Et d. hoc quia illud, quod separatur sermone existimatur separari sm esse. illud autem qđ non separatur sermone, quanto magis non separatur in esse. & ideo sermo obuiauit vero in hac opinione. D.d. Et hoc non est simile. i. & res naturales in hoc sunt econuerso mathematicis. quiditates. n. naturaliũ non p̃nt ĩtelligi sine motu, & sensu, sicut p̃nt intelligi q̃ditates mathematicorũ.

D

39

* a.l.noe9.

Illud. q̃ se parat' sermone. existimat' separari secundũ es.

D.d.

G D.d. & ideo nō est sine partibus, i. & oportet hanc cām cogentē vt forma aīalis sit in materia: impossē est enim vt aīal sit sine eo, quod habet partes materiales. D.d. & sunt quodammodo, &c.i. & partes, cùm separant a sensu, sunt alio modo ab eo, quo sunt, qñ habēt sensum. v.g. qñ manus nō est pars hoīs, nisi qn agit actionē manus. D.d cùm igit fuerit animata, &c i. & manus, v.g. qñ fuerit aīata, erit pars animalis: &, qñ non fuerit animata, non erit pars illius. Et cùm d. ꝙ ista naturalia habens partes p quantitatē, quia non H intelliguntur sine materijs, & mathematica intelliguntur sine mā sensibili, existimat, ꝙ sequitur ex hoc, ꝙ mathematica ēt non habeāt partes posteriores definitiōe totius. sed, qa habēt tales partes, accidit qō in hoc, & ipse vult declarare hoc. Et d. In Mathematicis vero, quare nō sunt defiōnes partiū definitionum, vt semicirculi partes circulorū? quia ista sunt insensibilia. i. pōt enim aliquis dicere dubitādo: qñ defiōnes omnium partiū nō sunt ante definitionem totius, quia illa, q̄ sunt talia, habent materias sensibiles, quare igit I in Mathematicis non sunt defiōnes partiū ante definitionē totius, vt definitio semicirculorū? qñ ista non habēt materias sensibiles. D.d. Aut in hoc non est dfia, &c.i. & responsio in hoc est dicere, ꝙ ista etiam habent materiā. sicut illa. & ꝙ in hoc non differunt, sed quædam habent materiam sensibilem, s. naturalia, & quædam intelligibilē, sicut mathematica, sicut dictum est. D.d. & cuiuslibet, &c.i. & vtriusq; modorum duarum partiū, s. quæ sunt fm quantitatē in duobus generibus, s. mathematico, & naturali, nō habēt definitionē. & hoc intendebat, cùm d. illud, quod non est quid est p essentiam. K

Quidditas nā les non possunt intelligi sine motu & sensu. Idē supra. 37. & quę ibi.

D.d. circuli vero, &c.i. qñ partes, q̄ sunt ante mām, quę sunt posteriores in defiōne à definitione totius, nō inueniunt in specie intelligibili de circulo, sed inueniunt in particularibus, s. in indiuiduis imaginatis, sicut est dispō in rebus naturalibus. D.d. mā enim alia sensibilis, alia intelligibilis. i. vtraq; enim nō indiuiduat, nisi quia est in mā. Et ideo d. post. Manifestū est igit, ꝙ aīa, &c.i. & ideo hoc est manifestū in animalibus, s. formā existere in mā. manifestū est enim p se, ꝙ aīa in animali est prima forma, & ꝙ corpus ē mā. L

D.d. homo autem, & animal, &c. idest, homo autem & animal est totum congregatū ex aīa, & corpore. D.d. Socrates, &c. i. nomina autem indiuiduorum qñ significant corpus & animā, substantiā significant duplicem, s. animam & corpus. D.d. Et, si fuerit modo simplici. i. sicut significat totū congregatū ex partib⁹ per se, & partes ēt per se. i. cùm significat partes indiuidui significatiōe intentionis simplicis non cōpositæ ante istā animā & istud corp⁹, sicut M significat congregatū & demōstratum, v.g. istud aīal, & istū hoīem.

D.d. sicut vlē, & particulare. i. & significat vtrunq; istorum duorum modorū simplicium significatione vlis, s. speciei, & significatione particularis. & sic congregatum habet duas significationes, s. significationē indiuidualem, verbi gratia Socratē & istum hominem, & significationem vniuersalem, v.g. hominem. Et intēdebat, ꝙ est ens eiusdem speciei, s. ꝙ esse totius est esse partium.

Et,

A Et, cū declarauit, ꝙ oēs istæ substantiæ sunt in materijs: & ideo definitiones quarundā partiū sunt posteriores definitione totius, & partes earū, quæ sunt p quantitatem, non habēt definitiones, cùm nō sint priores toto prioritate definitionis, sed

Idē supra comm. 15. prioritate materiæ ad formā, d. Si aūt aliqua substātia fuerit sine materia, &c.i. & qd apparet ex hoc sermone est, s. ꝙ substātia, quā significat definitio, est in mā. Vtrum aūt sit hic aliqua substātia sine mā, sīlis istis substātijs, quæ sunt in materijs: aut vtrū inueniunt in istis substan- B tiæ, q̄ sunt aliæ ab istis substātijs sensibilibus, vt dicimus de numeris, perscrutandū est postea. D.d. Qñ propter hoc nitimur distinguere has defiōnes in substantijs sensibilibus etiā. i. nos enim nō pscrutati sumus de substātijs sensibilib⁹, neq; distinxim⁹ modos earū hac distinctione, nisi quia intendimus perscrutari de substātia insensibili. & pp hoc, quod dixit, Philosophus prim⁹ nō considerat de substantijs sensibilibus, fm ꝙ sunt sensibiles, sed fm ꝙ sunt substantiæ: Naturalis vero fm ꝙ sunt C substantiæ sensibiles. Et ideo d. qñ quodammodo perscrutatio de substantijs sensibilibus, & consyderatio de eis ē Philosophiæ Naturalis, quæ est secūda, i. ꝙ Philosophia Naturalis nō perscrutat de substantia secundum ꝙ est substantia, sicut facit ista ars, sed perscrutat de substantia fm ꝙ est sensibilis. & d. ipsam esse secundam ī respectu primę Philosophię, quæ dicitur Metaphysica, non fm ordinem doctrinæ, sed esse. D.d. oportet enim Naturalē vt nō solūmodo habeat cognitionē materiæ, sed cognitionem eius, quod est per definitionem, & magis istam, idest D Naturalis enim non debet perscrutari de substantia, quæ est materia, quia materia est propria entibus naturalibus, sed & de substantia, quæ est forma, sed tñ ad terminū notū. & ꝙ perscrutat de hac substātia magis q̄ de substantia, q̄ est per materiā. & hoc declaratū est in 2. Physi. 11. & 26.

In definitionibus vero, quomodo partes, quæ in rōne sunt, & cur vna ratio definitio (patet etenim ꝙ res vna: res autem aliquo vna, partes habens) posteā consyderādum est. Quid igitur E est quod quid erat esse, & quomodo ipsum per seipsum, vīr de omni dictum est. & cur quorundam ratio ipsius quid erat ēē habet definiri partes, quorundam non, & ꝙ in rōne quidem substantiæ, q̄ ita partes sunt vt materia, nō inerunt. nō. n. sunt illi⁹ substātiæ partes, sed totius. hui⁹ vero est quodā modo rō, & non est. cū materia nanq̄ non est: indefinitū etenim. secundū primā aūt substantiam est, vt hominis aīę rō. substātia enim est forma, F q̄ ineſt: ex qua & materia, tota dr substātia: vt cōcauitas. ex hac enim & naso, sim⁹ nasus, & similitas ē. bis nāq; in his inerit nasus.

Et cùm partes, quæ sunt in sermone, sunt quoquo modo partes definitionum et iam, & definitio est vnus sermo, quia res ista est vna, & hoc manifestum est, quoniā vero res quoquo modo est vna, & habet partes, perscrutandum est post.

Dictū

G *Dictum est igitur, quid est esse per essentiam & quomodo est per essentiã, & quomodo est per se, quoniam est vniuersale de omni. & quare in quibusdã rebus sermo, qui est quid est per essentiam, & in eo sunt partes definiti, & in quibusdam non. & quòd partes, quæ sunt per materiã, nõ sunt in definitione substantiæ. quoniã illa substantia non habet partes, sed partes sunt substantiæ congregatæ. & ista ẽt*
H *habet quoquo modo definitionem, & non habet etiam. quoniã, cùm fuerit cum materia, non habebit: quia nõ est definitum per primam substantiã, vt sermo animæ hominis. substantia enim est forma, quæ est in eo. & ex eo etiam dicitur cõgregatio materiæ, & substantiæ etiam: vt concauitas. quoniam ex ea, & ex naso est simus, & similitas. & nasus bis est in istis.*

40 Et, cùm sit declaratum, ꝙ partes
I substantiæ quoquo modo sunt partes definitionũ, & definitio hẽt vnũ sermonem, quia res definita est vna essentialr. & post dicemus quòd definitio est vna, & habet partes. Et dixit, quoquomodo, quia definitio est vnũ cum definito fm prędicationẽ: non quia ipsa definitio, quæ est forma, est ipsum definitũ, quod est habens formam. Et, cùm peruenit ad hunc locũ, fecit rememorationẽ de declaratis, & d. Dictũ est igitur, &c. ideſt declaratũ est igit, quid est substantia, quæ est quiditas rei, & quomodo ista substantia est prædicabilis de illo, quod est substantia ꝑ se, & ꝙ hoc est ei fm ꝙ est vlis. Et declaratum est ẽt, quare in quibusdã definitiuouibus oẽs partes sunt partes definiti, & quibusdã definitionibus non oẽs partes sunt partes definitionum, sed ipsius definiti. D.d. & ꝙ partes, quæ sunt ꝑ materiã, nõ sunt in sermone substantiæ, &c.i. & declaratum est ẽt, ꝙ partes rei, quæ sunt ꝑ materiam, & sunt illæ, quæ sunt ꝑ quantitatem, non accipiunt in definitione substantiæ, quæ est forma. qm̃ ista substantia nõ habet partes quãtitatiuas, sed istæ partes sunt substantiæ cõgregatæ ex mã & forma, & est res demonstrata. & intendit sicut partes circuli, & ptes recti. D.d. & ista ẽt habet quoquo modo definitionẽ, &c.i. declaratum est, ꝙ substantia, quæ est forma, habet definitionẽ quoquo modo. & ponatur ꝛp sam esse verã definitionem: qm̃ in definitione istius substantiæ appareret aliud, & est subiectũ: vera autem definitio, in qua non apparet aliud, non est hmõi definitorũ. D.d. causam in hoc. & d. qm̃, cùm fuerit cum materia, &c.i. causa enim in hoc est, qm̃ res, quæ sunt in illis, nõ sunt definitæ ꝑ definitiones primarũ substantiarum, quæ non sunt in alijs. *anima enim quia ẽ existẽs in alio, nõ habet perfectam definitionem.

D.d. substãtia enim est forma, &c. ideſt qm̃ hæc substantia, quę est forma in talibus reb⁹, & ex illo, in quo est, ſ materia, erit definitio congregati ex eis. vt simitas, quæ definitur per concauitatẽ, quæ est in hac definitione, quasi forma, & subiecto cõcauitatis, quod est nasus. & ideo accidit in talibus definitionibus dicere

materiã

Definitio est vnũ cũ definito secũdum prędicationem: non qa defiõ, ꝙ est forma, est ipsm definitũ, qđ est habens formã. Idẽ supra cõ. 21. 34. & 36.

A materiã bis, necesse est enim vt definitio congregati componatur ex duabus definitionibus duarum partium, ex quo sequitur materiam dici bis, vt declaratum est in principio istius tractatus.

In tota vero substantia, vt naso simo, aut Callia, inest ẽt materia. Et quod qd erat esse & vnũ quodq; in quibusdam quidem idẽ est, vt in primis substantijs: vt puta curuitas & curuitati eẽ, si prima est. dico aũt primam, q̃ non dr̃, eò ꝙ aliud in alio sit, &
B subiecto, vt materia. Quæcũq; vero vt materia, vel vt simul cũ materia sumpta sunt, non idem: nec ꝙ fm accidens vnum, vt Socrates & musicum. hæc. n. fm accidens eadem sunt.

In substantia vero congregata, vt naso simo, aut Callia, non est materia. Et quod illud, quod est per essentiam, & simplicia in quibusdam sunt rebus, quæ sunt eædẽ, sicut sunt in prima substantia, vt
C *reflexio & essentia reflexionis, si fuerit primum. & dico primum illud, per quod non dicitur aliud esse in alio, vt in subiecto. Omnia uero, quæ sunt sicut materia, aut sicut congregata ex materia, non sunt idem, neq; sunt vnum per accidẽs, vt Socrates, & musicus. quoniam omnia ista sunt per accidens.*

41 Dicit, composita vero ex materia & forma in actu, vt congregatũ ex naso & cõcauitate, qđ dr̃ simitas, substantia, quæ est ex eis tanquam forma, non prædicatur de materia D fm modũ fm quem quiditas rei est ipsa res in prædicatione, & sunt res existentes per se. D. exposuit hoc, & d. & simplicia in quibusdam rebus, &c.i. & res determinatæ in quibusdam vero quiditates sunt ipsæ. i. quiditates earum declarant suas essentias secũdũ quid: & sunt illa, de quibus dr̃, ꝙ prædicatum est substantia subiecti, vt inuenitur in primis substantijs: v.g. reflexio, & quiditas reflexionis. sed quia reflexio non est prima substantia in rei veritate, qa est in alio, sed tñ qñ intellectus abstrahit eam à subiecto, tunc ita ha- E bet se ad quiditatẽ, sicut primę substantiæ ad suas quiditates, d. si fuerit primum. D exposuit primum, & d. & dico primum, &c.i. & intelligo ꝑ primam substantiam illud, qđ non dr̃ in subiecto: & ista sunt vniuersalia substantiarum, vt dictum est in Prædicamentis. D.d. Omnia vero, quæ sunt sicut materia, &c.i. composita vero ex materia & forma ẽt sunt illa, quæ inueniuntur in alijs essentialiter: licet quiditates eorũ non declarent essentias eorum, fm ꝙ quiditates primarum substãtiarum declarant essentias earum: qm̃ cõgre- F gatum ex duabus partibus in eis nõ est vnum per accidẽs, sicut est dispositio in rebus, quæ sunt vnum ꝑ accidens. ver. g. homo musicus, & homo albus. Et intendit, ꝙ differentia inter hominem & musicum & nasum cõcauum, quod dr̃ simitas, est, quia nasus simus est vnum essentialiter, & concauitas est inseparabilis ab eo. homo autem albus non est ita: quoniam albedo non est inseparabilis ab eo. & ideo homo alb⁹ est vnum per accidens. Et intendit, ꝙ

G nasus diuidit in concauũ, & non cõcauum, fm ꝙ genus diuidit in suas dñias essentiales: & hõ non diuidit album & non albũ, nisi p accñs. albedo.n. inuenit in pluribus spẽb⁹ alijs ab hoĩe & dñiæ nasorum, in quibus differunt, non inueniũtur nisi in figuris & ideo non est remotũ, vt aliquid in prædicamento qualitatis accipiat in definitione eius, quod est in prædicamento substãtiæ. & Aris. perſcrutabit de hoc i tract. sequẽti.

Non ẽ remotũ vt aliquid in ꝑdicamẽto qualitatis accipiatur in definitiõe eius, qđ ẽ in ꝑdicamẽto substãtiæ. vide idẽ 8. Met. t. c. 5. & 4. cœl. 6. & 26. & 8. ph. 32. & 1 de Aia. 2. & 5. Phys. com. 10.

Quo pacto ex definitionis partibus vnum fiat. Vbi de definitionibus secundũ diuisionem multa. Cap. 14.

H Vnc autem primo dicamus quatenus in Analyticis de definitione non est dictum. dubitatio nanq; q̃ in illis dicta est, proderit sermonibus de substantia. Dico autẽ hanc dubitationem, quare vnũ est definitum, cuius rõnem definitionem esse dicimus. vt hoĩs aĩal bipes (sit nanq; eius rõ) cur igitur hoc vnum est, non autem multa, animal & bipes? Homo enim & album multa quidem sunt, cùm non insit alterũ alteri.

I vnum vero cùm insit, & subiectum, vt homo, aliquid passum fuerit. tunc. n. albus homo vnũ fit, & est. hic vero non est alterũ alterius particeps. gen⁹ etenim non vĩ particeps esse differẽtiarum. simul nanq; contrariorum idẽ participaret. differentiæ nãque contrariæ, quibus gen⁹ differt. Quòd si ẽt participat, eadẽ rõ est, si dñiæ quidẽ plures sunt: vt pedestre, bipes, ĩplume. Cur enim vnum, sed nõ multa sunt hæc? non. n. quia insunt: sic. n. ex omnibus erit vnũ. oportet autẽ vnum esse, quæcunq; in definitione sunt. definitio nanq; ratio quædam vna, & substantia est. quare vnius cuiuspiam oportet ipsam esse rationem. etenim substantia vnũ quiddam & quod quid, vt dicimus, significat.

Genus nõ vt ꝑticeps ẽ dñiarũ.

Dicamus igitur nunc primo de definitione, cùm non sit dictum in analyticis. quæstio enĩ difficilis dicta in illis præcedit sermonem de substantia. Et dico hanc quæstionem, qua de causa est vnum illud, de quo dicimus quòd sermo eius est definitio. vt sermo hominis animal bipes (& sit hic sermo eius) quare est vnum, & nõ multa, scilicet animal, & bipes. In homine vero & albo est multum. quoniam alterũ non est reliquum. vnum vero cum inest, & cùm subiectum fuerit homo. tunc. n. fit vnum, & est album homo. hic autem alteram non est in reliquo. genus. n. nõ existimatur congregare differentias. & si non, tunc idem congregaret contraria insimul, differentiæ enim, in quibus genus diuiditur, sunt cõtrariæ. Et ẽt, si vnus sermo congregat differentias, & differentiæ sunt multæ, v. g. ambulans, bipes, nõ pennatum, quo ista sunt vnum, & non plura? Non. n. sunt vnum, quia sũt in vno. quoniam secũdum hoc erit

vnum ex omnibus rebus. & oportet vt sint vnum omnia, quæ sunt vnum numero. quoniam definitio est vnus sermo de substantia: ergo debet esse sermo vnus. substantia enim est vna, & significat rem, sicut diximus.

42 Dicit: Dicamus igitur nũc de definitione, quare significat vnum, & hẽt partes. hoc. n. nõ fuit dictũ i Posteriorib⁹ analyticis. qm̃ illic posuit hanc positionem, & non dedit cãm. Considerare enim de definitionibus est commune Logico & Philosopho: sed duobus modis diuersis. Logicus. n. considerat de definitionibus, fm ꝙ est instrumentum, qđ inducit intellm ad intelligere quiditates rerum: Philosophus autem, secundum ꝙ significat naturas rerũ. & ideo dare causas de hoc magis est proprium huic scientiæ. causa enim in hoc est, qm̃ vltima differentia data in definitionibus est differentiæ, q̃ continet formam, per quã ens est vnum in actu, & ens in actu. differẽtiæ. n. quæ sunt ante vltimam differentiam, sunt existentes in definito potentia. & ideo definitum nõ multiplicatur ꝑ multiplicationẽ partiũ definitionis. Et cùm dixit, ꝙ intentio eius nunc est loqui de definitione, & dicere qõnem, quam dimisit in Analyticis, dixit: quæstio. n. difficilis, &c. i. ista enim quæstio debet precedere sermonem de substantia. ista. n. quæstio est de quæstionibus, super quas fundatur scientia de quiditate substantiæ. D. induxit quæstionem, & dixit: Et dico hanc quæstionem, &c. i. & quæstio est, quare dicimus vnum in re, de qua dicim⁹, ꝙ sermo, qui significat illam, est definitio. v. g. cùm dicim⁹ ꝙ homo est animal bipes. D. d. & sit hic sermo ei⁹. i. & cum definitio hominis, v. g. est animal bipes, sit quæstio, quomodo dicimus ꝙ homo est vnũ, & non plura, cùm accepimus in definitione plura, s. animal & bipes. D. d. In homine vero & albo, &c. i. dicere vero homo albus non significat vnũ: qm̃ alterum istorũ non est reliquũ essentialiter. & ideo homo & albedo non sunt idem nisi per accidens. D. d. & cum subiectũ fuerit homo, &c. i. & homo albus est vnum: quia subiectũ albedinis accidit ei ꝙ fuit vnum. & ideo est vnum per accñs. D. d. hic aũt, &c. i. & intendit, ꝙ bipes non est in aĩali, sicut album in hoĩe: nec dẽfinitio dr̃ esse vna hoc modo. D. d. cãm in hoc & d. genus enim non existimat, &c. i. vna. n. species, aut genus non existimat ꝙ i eo inueniant dñiæ contrariæ, sicut inueniuntur albedo & nigredo in hoĩe. Deinde d. Et etiã, si vnus sermo cõgregat differentias, &c. i. & etiã q̃ret aliquis, & dicet, si vnus sermo, q̃ est definitio, quæ congregat multas differentias, v. g. animatum, ambulans, bipes, quæ existunt in definitione hominis, q̃o igit̃ dr̃ in istis, ꝙ sunt vnum, & non multa? D. d. Non enĩ sunt vnum, quia sunt in vno. i. istæ enim differentiæ non dr̃ per accñs esse vnum, s. quia sunt in vno, sed essentialiter. qm̃, si concesserimus, ꝙ omnia, quę sunt in vno, sunt vnum essentialiter, contingeret, quòd tot⁹ mundus esset vnum essentialiter. omnia enim sunt in cœlo, quod est vnum. Deinde dicit: & oportet vt sint vnum, & cętera, ideſt & oportet vt illa, q̃ sunt vnum ꝑ definitionẽ,

Si oña, q̃ sũt in vno, sũt vnũ essentialiter, totus mũdus esset vnũ essentialiter

G sint vnū numero: quia definitio est sermo vnus, qui signat substam vnā. oē.n qđ signat definitio, est vna substantia: ergo necesse est vt definitio sit sermo vnius, quia signat īre vnā substam. Et d. hoc, quia iā p̄dixit quō definitio est multa, & est vnius: & ipse d. econtrario, s. q̄ vna est res, qa hēt vnā definitionem, ad declarandum ex hoc, q̄ definitio est vna.

Oportet autem primo consyderare de his, q̄ fm diuisiones sunt, definitionibus. Nihil.n. aliud in definitione est, nisi quod
H primū dr̄, genus, dr̄iq̄, cætera vero genera sunt, & ipsum primū, & post hoc, q̄ comprehendunt dr̄iæ. vtputa ipsum primū, est aīal: consequēs vero, aīal bipes, & rursus aīal bipes implume. Si mil̄r ēt si per plura dicatur. & oī no nihil differt per multa, an p pauca dicat. neq; vtiq; per pauciora q̄ duo. duorum vero hoc quidem genus, hoc vero differē tia. vtputa huius aīal bipes, animal quidem genus, differentia vero alterum. Si igit genus simpliciter non est præter eas, quæ
I vt generis species sunt, aut si est quidem, sed tanquā materia est (vox nāq; genus & materia, differentiæ autem spēs & elemēta quoq; ex hac faciunt) manifestū est q̄ definitio est ex differētiis ratio. At vero oportet etiam diuidi differentia differentiam. vt puta aīalis dr̄ia est pedes habere, rursus aīalis pedes habentis dr̄iam scire oportet, aput pedes hēt. quare non est dicēdū pedes habentis aliud plumiferū, aliud K implume, si bene dicat (verū qa non pōt, faciet hoc) sed si aliud fissos, aliud nō fissos pedes hūs, hæ.n. pedis dr̄iæ sunt. fissio nanque pedū aliqua peditas est. & sic sp procedi vult, donec ad indifferentia deueniat. tum āt tot pedis spēs erunt, quot differentiæ, & pedes habentia aīalia æq̄lia differentiis. Si igit hęc ita se habeant, manifestum est q̄ vltima dr̄ia, rei substantia erit, & definitio. siquidem nō oportet cre
bro eadem in definitionib⁹ dice L re: superfluum nāq; est. Accidit aūt hoc. cum.n. aīal pedes hūs, bipes dicat, nihil aliud dixit, ni si aīal pedes habens, duos pedes habēs, & si hoc propria diuisione diuidat, crebro & æqualiter, ac dr̄ias dicet. Si igit dr̄iæ differentia fiat, vna, q̄ vltima est, erit spēs & substantia. Si aūt fm accidens, vt si diuidat habētis pedes, aliud album, aliud nigrum, tot quot sunt sectiones. Quare M manifestū est q̄ definitio est rō, q̄ ex differētiis est, & ex harum vltima secundū rectū. Patet aūt hoc, siquis transponat tales diffinitiones, vtputa hoīs, dicēs aīal bipes, habens pedes. superfluū enim est habens pedes, dicto bipede. ordo vero nō est in substātia. quo nanq; modo intelligere oportet, hoc quidē prius, illud vero posterius: De his igit diffinitionibus, quæ fm diuisiones fiunt, quales quędam sunt, hactenus dicta sint.

Sed

A Sed per scrutādum primo de definitionibus, quæ sunt secundum diuisionem. Nihil enim est aliud in definitiōe p̄ter genus, quod dicitur primum & differentia. alia vero sunt genera, vt primum, & differentiæ, q̄ existunt cum eo. vt primum animal, quod recipit animal bipes, & etiam animal bipes, non pennatum. Et similiter etiam est, si dicitur per plura. & vniuersaliter non est diuersitas, siue dicatur
B per multa, siue per pauca. ergo non est diuersitas inter illa, quæ dicuntur per pauca, aut illa, quæ dicuntur per duo, cum dicuntur per duo. genus vero sicut est illud, quod est animal, & animal est genus, & illud differentia albedo & nigredo. Aut non erit genus modo simplici aliud à forma, quæ est sicut forma generis, aut æris, hoc ē sicut
C materia. sonus aūt est genus et materia, differentiæ autē faciunt sormas & literas ex sono. manifestū est igitur, quòd definitio est sermo ex differentijs. Sed oportet diuidere differentias differentiæ. & oportet diuidere animal habens pedes secundum quòd est bipes, & non oportet dicere quòd bipes quoddā est pennatum, & quoddam non pennatum, si intendit bonus sermo (quoniam hæc non sunt nisi in non posse diuisionis) & oportet vt diuisio bipedis sit talis, bipedis, aliud D est scissorum pedum, & aliud nō scissorum. istæ.n. sunt differentiæ pedum. quoniam scissura pedū est aliqua dispositio propria. & sic procedatur semper, donec perueniatur ad diuersa. tunc igitur erit diuisio pedis secundum differentiarū numerum, & erunt animalia bipedia æqualia numero differentijs. Ergo manifestum est, quòd ultima differentia erit substantia solius rei. & nō oportet dicere hos sermones in definitionibus multotiens: E quoniam hoc est superfluum ī operatione. Et hoc accidit. quoniā cum dicitur, animal bipes, de quo prædicātur duo pedes, nullus dicitur animal præter animal habēs duos pedes. & si diuisit diuisione propria, tunc dicet multotiens secundū numerum differentiarum. Et, si fuerit differentia differentiæ, tunc vltimum additū erit forma, & substantia. Et, si diuiserit per accidēs, verbi gratia, si bipes quoddam ē F album, & quoddam nigrum, tūc erit secundum numerum diuisionum. Cum ergo declaratum est, quòd definitio est sermo, qui est ex differentijs, & ex suis partibus etiam, tunc erit manifestum quòd si aliquis mutauerit definitiones tales, vt est definitio hominis, & dixerit ipsum esse animal bipes, de quo prædicātur duo pedes, quòd hoc verbum, de quo prædicantur

G *duo pedes, est superfluum. cum enim dicetur bipes, non erit ordo in substantia. quoniam, quomodo est intelligendum, quòd quædam est ante, & quædam postè iste igitur sermo primus est in definitionibus, quæ sunt secūdum diuisionē.*

43 Cùm quæsiuit quomodo definitio est vna & habet multas partes, & quomodo definitum est vnum, & definitio hēt multas partes, vult ponere principium perscrutationis de hoc a definitionibus, quæ sunt sm
H diuisionem, vt ei appareat solutio quæstionis. Et d. Sed perscrutandū primo, &c.i sed primo perscrutandum est de definitionibus, quæ fiūt per veram diuisionem. Apparet. n. ex definitionibus, quæ sunt per veram diuisionem, q̄ non continent nisi duo, s. genus propinquū, & differentiam essentialem illi generi. & vocat gen⁹ propinquum primum: quia in definitione ponitur primū. Deinde d. alia vero, &c i. illa autem quæ sunt post primum genus, s. genera, & differentiæ illorum generum, sunt in suo esse de natura ei⁹,
I quod significat primum genus præter differentiam æqualem definito.

Deinde dicit: vt primum animal, quod recipit, &c.i. vt animal, quod primo diuiditur in animal bipes & multipes: deinde bipes diuiditur in pennatum & non pennatum. omnia enim ista sunt tanquam genus. Deinde d. Et similiter etiam est, si dicitur per plura. i. & similiter contingit in definitionibus, quæ continent differentias multas, quoniam non est differentia inter multitudinem differentiarum in hoc, & paucitatem in hoc, quòd sunt quasi genus. & hoc intendebat, cùm d. & vtique non est diuersitas, &c. i. & diuersitas non est inter definitiones in hoc, q̄ sunt quasi primum genus. & secundum hoc definitiones erunt compositæ necessario ex duab⁹ naturis, s. ex genere & differentia: siue sint in ea multæ differentiæ, siue genus & differentia tātum. quoniam illa, quæ sunt inter primum genus & vltimam differentiam, sunt quasi genus. & hoc intēdebat cùm dixit, aut per illa, quæ dicuntur per duo. i. & per genus & differentiam tantum. Deinde d. genus vero, &c. i. sumitur igitur, q̄ omnes definitiones componuntur ex duabus naturis, s. genere & differentia. Deinde d. post: Aut non erit genus modo simplici, &c. i. & cum sit declaratum, q̄ omnis definitio componitur ex genere & differentia, & genus cōponitur ex forma & materia, aut genus, quod dicitur simpliciter, non sit aliud à forma subiecti, formæ autem erit forma & subiectum, & quomodocunque fuerit erit simile materiæ. Et
M forte intelligit p̄ gen⁹, quod est vnū ex materia & forma. aut habet hoc nomē ex parte formæ, aut materiæ, & quomodocunq; fuerit, simile est materiæ. Et intendebat per hoc, q̄ genus in re non existit in actu sicut materia, & q̄ illud, quod est in actu, est vltima differentia: quia genera *diuersantur. quædam enim magis assimilantur formæ, & quædā magis materiæ. Deinde dedit exemplum, & d. sonus autem est genus, & materia. i. & genus, quod quodammodo est genus, & quodammodo est materia, est sonus. sonus enim quodammodo assimilatur materiæ quia

A quia est propinquius materiæ literarum: & quodammodo assimilat formæ, quæ prædicatur de literis secundum quid. * Et materia non prædicatur de re nomine principali. Deinde d. differentiæ autem, &c. i. potest intelligi, differentiæ aūt percussionum faciunt formam literarum ex sono. videtur. n. q̄ intendit hic per formas literarum syllabas p̄ latas: & per literas elementa. Et forte intendit, differentiæ autem acceptæ in definitionibus literarū, sunt illa, quæ faciunt formas literarum, & literas esse ex sono, i. faciūt eas esse ex natura soni. Et intendebat declarare modum, sm quem gen⁹ hoc est materia. Et forte differentia inter sonum in hoc, q̄ est materia literarum, & inter cuprū in hoc, q̄ est materia idoli est, quia sonus nō denudatur à forma & percutiente, s. ex aliquo simili syllabæ lōgæ & brevis. & cuprum denudatur à forma & figura omnino. & ideo cuprū est materia pura, & sonus non est materia pura literarū: sed est similis materiæ, sm q̄ recipit literas: & est sicut
C genus, sm q̄ non est extra modos sonorum. Et cùm compleuit hoc, & d. manifestum est igitur, q̄ definitio est sermo ex differentijs. i. &, cū declaratum est ex quib⁹ componūtur definitiones, manifestum est, q̄ definitio est sermo compositus ex differentijs. & non dixit, ex differentijs & genere: quia genus apud ipm est forma vniuersalis: & differentia est particularis. Et, cùm narrauit ea ex quibus componuntur definitiones, īcœpit declarare, q̄ diuisio est, quæ largit⁹ tales sermones, & d. Sed oportet diuidere dīas dfię, &c. i. sed oportet ponere diuisionē essen-

* Nō non sūdicat de re nōie principali. Vide idem supra c. 23 & q̄ ibi.

tialem, & primā generis diuisionē, s. D qua primo diuidat genus in primā dīam, & suam oppositam, deinde illam differētiā in suam primā differentiam, non vt primo dividat genus in differentiam suæ differentię, v.g. animal habēs pedes. q̄m primo debet diuidi in suas primas differentias, v.g in bipes & multipes. deinde bipes diuidatur per differentias essentiales ei, per quas diuidit⁹ prima diuisione: sicut genus diuiditur in suas primas differentias. & sic fiat sē per, donec perueniat⁹ ad illud cōgregatum ex differentijs æquale definito. D. d. & oportet, &c. i & ideo oportet vt animal habens pedes diuidat⁹ E sm q̄ est bipes, & non diuidatur in pennatum & non pennatum. & hoc intendebat, cùm d. non oportet dicere, q̄ quoddam bipes est pēnatum, & quoddam non pennatum. qui. n. hoc facit, non bene potest diuidere, sed intendit bonam diuisionem essentialē, q̄ largit⁹ definitionē essentialiter. D. narrauit q̄ diuisionū est essentialis isti differētię, & d. & oportet vt diuisio bipedis, &c. i. & intendit per scissum pede hominē: & intē dit per propriam dispositionem formam propriā. pedississum. n. est vnū F eorū, p q̄ pficit⁹ actio pedis in q̄busdam aīalibus. D d. & sic procedatur sem p. i. diuidens semp debet tenere istū modū in diuisione dīarū, donec pueniat ad illa, q̄ sūt diuersa sm individuum, s. vltimas species. Deinde dicit: tūc igitur erit diuisio pedis, &c. i. & talis diuisio est, ī qua numerus specierū bipedis est secundū numerum vltimarum differentiarum, ad quas pueniit diuidens. Deinde dicit: Ergo manifestum est, &c. i. &, cùm diuisio peruenit ad dīas,

G quarum numerus est ſm numerū ſpecierum bipedis, manifeſtum eſt, ꝙ vltima differentia eſt ex ſpecie, ꝙ eſt ſubſtantia illius ſpeciei ſolius, & ſola definitio eius & quod illud, quod eſt ante, non eſt ſubſtantia ꝓpria ei, neq; aliquid exiſtens extra animam in actu. Quoniam, cum illud, per quod inuenitur ſpecies in actu, ſit vnum, manifeſtum eſt, ꝙ illud, quod ſignificat definitio, eſt vnum, & ꝙ definitio eſt vna. quoniā in ea nō eſt aliquid in actu niſi vnū & multitudo, quę eſt in ea, eſt in potentia & cùm ita ſit, diſſoluetur quę

H ſtio. Et cùm d. ꝙ, qui diuidit hac diuiſione non dimiſit aliquid de ſubſtātia definiti, & d. ꝙ qui obuiat iſti modo non intelligit ſubſtantiā definiti, d. etiam ꝙ, ſi iterauerit eandē differentiam, errabit, ac ſi diminuerit, & d. & non oportet dicere iſtos ſermones, &c. i. & hoc eſt præceptū definitionis. Deinde induxit exemplum, in quo accidit hoc in ſuo idiomate, & dixit: Et hoc accidit, &c. i. quoniam, cum dixerimus in definitione hominis, ꝙ eſt animal bipes, de quo prædicantur duo pedes, tūc ſignificatio huiꝰ nominis bipes eſt

I ſicut ſignificatio iſtorum aliorum vocabulorum, de quo prædicantur duo pedes. & ideo d. non dicit aliud animal præter animal habens duos pedes, i. ꝙ nihil aliud d. niſi ꝙ ē animal habens duos pedes: quod eſt negatio. Deinde dicit: & ſi diuiſit diuiſione propria, &c. i. &, cùm diuidens diuiſerit rem per ſuas differentias proprias, & vſus fuerit hac additione, tunc numerus iterationis rei eiuſdem erit ſecundum numerum differentiarum, quas induxit in illa definitione. ſed taliꝫ iteratio nō vſitatur in idiomate noſtro Deinde d. K Et ſi fuerit differentia differentiæ, &c. i. neceſſe eſt, ſi diuiſerit differentiam per differentiam eſſentialem, & illam per aliam, & non iterauerit neq; diminuerit, tunc vltima differentia erit forma, & ſubſtantia illiꝰ ſpeciei definitæ, & erit vnum neceſſario. Deinde d. Et ſi diuiſerit ꝑ accidens, &c. i. & ſi diuiſerit differentiā diuiſione accidentali, v. g. bipes in album & nigrum, & iſtas differentias accidentales, & illas accidentales in accidentales, tunc iſtæ differentię eruntinfinitæ. & infinitum non latgitur ſcientiam. Deinde d. Cùm ergo declaratum eſt, &c. i. declaratum eſt ergo, ꝙ definitio eſt ſermo compoſitus ex differentijs, & ꝙ definitū eſt ens per differentiam vltimā: & hoc manifeſtum eſt vtēdo vera definitione. & hoc poſito erit manifeſtum ꝙ, ſi aliquis addiderit in definitionibus aliquam differentiā iteratam per aliam dictionem, ꝙ nugabitur: vt dicat in definitione hoīs ꝙ eſt animal bipes, de quo prædicatur duo pedes. iſta enim differentia eſt ſuperflua. Deinde dedit cauſam in hoc, & d cùm enim dicitur bipes, M &c. i. & cauſa in hoc errore eſt, quia poſuimus, ꝙ bipes nō ſignificat ſubſtantiam ſimilem ſubſtātiæ, quam ſignificat illud, de quo prædicantur duo pedes, ita ꝙ quoddam ponatur ordinatum ante quoddam: ſicut debēt poni partes definitionum, cùm iſti duo ſermones ſignificent idem. Deinde dicit: Iſte igitur ſermo primus, &c. i. hic igitur eſt primum eorum, quæ debent dici in definitionibus, quas largitur diuiſio & ſciendo naturam iſtarum diuiſionū diſſoluetur quæſtio prædicta.

Vniuer-

A *Vniuerſalia ſubſtantiæ non eſſe. Ad hoc autem dubitationem ſequi, nullius rei eſſe definitionem. Ca. 15.*

CVm autem de ſubſtantia conſyderatio ſit, rurſus reꝺeamus. Dicitur autem, ſi cuti ſubiectum ſubſtātia eſſe, & quod quid erat eſſe, & quod ex his, & vſe. De duobus itaq; dictum eſt. etenim de ipſo qd erat eſſe, & de ſubiecto, ꝙ dupliciter ſubiicitur, aut quod quid exiſtens, vt animal paſſionibꝰ: aut,

B vt materia actui.

Et cùm perſcrutatio ſit de ſubſtantia, reuertamur etiam. Quoniam quemadmodum ſubiectum dicitur eſſe ſubſtantia, & quid eſt per eſſentiam, ita & iſtud, quod ē ex eis, & totum. Et dictum eſt de duobus, dictum eſt enim, quod eſt per eſſentiam, & dictū eſt de ſubiecto. quoniam eſt ſubiectum duobus modis: aut ē hoc, ſicut animal eſt ſubiectum paſſionum: aut ſicut materia.

C 44 Cùm in hac perſcrutatione quęrat de principijs primarum ſubſtātiarum, quæ non ſunt in ſubiecto, neq; de ſubiecto, ſed compoſitarum ex materia & forma, & eſt manifeſtum materiam eſſe ſubſtantiam, incipit perſcrutari de forma, vtrū ſit ſubſtantia, aut non. & poſuit principium perſcrutationis de hoc de eis, quæ ſignificant definitiones. Cum igitur declarauit, ꝙ illa, quæ ſignificant definitiones, ſunt ſubſtantiæ rerum, & definitiones componuntur ex vltimis, ꝙ ꝓdicant de particularibus, incipit pſcrutari de vltimis, vtrū ſint ſubſtantiæ rerū aut non, ſed tm̄ ſunt ſubſtantiæ particularia, de quibus ꝓdicant illa vltia. & hoc eſt neceſſarium in declarando * ꝙ formæ in diuiduorum ſubſtātiæ ſunt ſubſtātiæ: & ꝙ in indiuiduo non eſt ſubſtantia, niſi materia & forma particularis, ex quibus componitur. Et d. Et, cùm pſcrutatio ſit de ſubſtantia, &c. i. & cùm pſcrutatio ſit de formis ſubſtantiarum, vtrum ſint ſubſtantiæ, aut non: & iā prædiximus, ꝙ ſubſtātia dꝭ famoſe quatuor modis: dꝭ. n. de ſubiecto, ꝙ eſt duobus modis, quorum vnus eſt materia, & alius congregatum ex materia & forma, & de eis, q̄ ſignificant definitiones, quæ dant quiditates rerum, & de toto. &, cùm eſt manifeſtum, ꝙ ſubiectum eſt ſubſtantia, & fuit declaratum, ꝙ quiditates rerū ſunt ſubſtantiæ aut non, dicēdum eſt de vniuerſalibus, vtrum ſint ſubſtātię, aut non. Et d. hoc, quia poſt perſcrutationem de iſtis rebus declarabit, ꝙ ſubſtantia, quam ſignificat definitio, eſt forma rerū particulariū. D. d. Et dictum eſt de duobus. & d. hoc quia in hoc tractatu eſt dictum de ſubſtantia, q̄ eſt q̄ditas, & ēt dictū ē ſubiectū eſſe ſubſtantiam. & intendit ꝙ ſubiectū paſſionū indiuiduū ſubſtantiæ, & per paſſiones accītia.

Videtur aſit etiam vſe cauſa quibuſdam eſſe maxime, ac eſſe principium ipſum vſe. quare de hoc etiam tractemus. Videt nāque impoſſe ſubſtantiam ēe qd. cunq; eorum, q̄ vſr dicuntur. Prima nanq; ſubſtantia vniuſcuiuſq;, quæ propria cuiuſq; eſt q̄ alīj nō ineſt. vſe vero cōe. hoc enim

D *In indiui duo non eſt ſubſtā, niſi mā & forma particularis, ex quibꝰ cōponit. Opoſi. 5. me. com. 9. Vide com. Zim.*

E

F

Vſe ē qd pluribꝰ natura aptū ē eſſe. idē infra te. c. 57.

G enim dr̄ vlt̄,quod pluribus natura aptum est in esse. Cui⁹ igit̄ hoc erit subst̄ãria?aut.n. oīum, aut nullius: oīum vero nō ē possibile.vni⁹ aūt si erit,cætera q̄ꝓ hoc erunt.quorum enim substã tia vna,& q̄ quid erat eē vnū, ipsa quoq; vnum sunt.

Et existimatur etiam, quòd vniuersale est causa etiam rerum, & quòd magis, quoniam vniuersalia sunt primæ causæ magis rerum.reuertamur igitur ad hoc dicẽdum.

H *Videtur.n.quòd est impossibile vt substantia alicuius sit, quæ dicuntur vniuersalia. Substantia enim prima,quæ est cuiuslibet, est propria cuiuslibet,& nõ est alterius. vniuersale autem est commune.nõ enim dicitur vniuersale,nisi illud, quod vniuersaliter est plurium rerum.Quorum igitur erit ista substantia? quoniam aut erit omnium rerum:aut si fuerit vnius rei, erũt alia illius res.illa enim,quorũ substantia est vna,* I *& quid est per essentiam,erit eus vnum,cum sit vnum per substantiam.*

45 Dixit: Et existimatur etiam, ꝓ vlt̄, &c. i. quia existimatur ꝓ vlt̄ ē causa rerum magis q̄ causæ particulares,& est prima causa causarũ particularium:& causæ substantiarum existimantur esse substantiæ:pscrutandum est,vtrum vlt̄ possit eē substantia,aut non. Et d. reuertamur igit̄,qm̄ locutus fuit in hoc,ꝓ vlia non sunt causæ agẽtes particularia, sed hic q̄rit vtrũ sint causæ formales. K D.d.Videt.n.ꝓ est impossi, &c.i.dicamusigit̄ ꝓ impossi est vt aliquid eorum,q̄ dr̄ vniuersalia, sit substãtia alicuius rei,& si declararent substantias rerum. D.d.rationem sup hoc, ꝓ vlt̄ non est pars substantiæ alicuius entium,& dixit: Substãtia enim prima,&c.i.& vniuersale non est pars substantiæ alicuius eorum, quæ sunt substantiæ existentes per se:quia substantia cuiuslibet rei demonstratæ est ei propria: vniuersale autem est cõe pluribus:ergo vniuersale non est substantia propria. D.d. Quorum igitur est ista substã tia? &c.i. & si fuerit substantia omnium rerum, erit substantia vnicuique eorum.ergo si fuerit substãtia vni.& cuiliber. D.d. causam in hoc, & dixit:illa enim,quorum substantia est vna.i. & cum oĩa indiuidua conueniunt in vna substantia numero,ergo sunt vnum numero. Et forte intendit,ꝓ oĩa erunt vnũ specie, si dixerimus hoc esse aliquem sermonem vlem continentem ipsa, quæ sit substantia eorum, v g. ens, qm̄ tunc omnia erunt vnum fm definitionem:& q̄ sunt vnum fm definitionem,sunt vnum fm speciem. M Et forte intendit vtrunq;.

Item substantia dr̄, quod nõ de subiecto. vlt̄ vero de subiecto aliquo dr̄ semper. Sed vtrũ ita quidem nõ contingit, vt q̄d quid erat esse:in ipso autem inest,vt puta aīal in hoīe,& equo. patet igitur ꝓ erit aliqua ei⁹ ratio,differt autem nihil,si nõ omnium ratio est eorũ,q̄ in substãtia sunt.etenim nihil minus hoc erit substantia alicui⁹,vt homo homi-

A hominis,i quo existit,quare iterum idem accidit.erit.n.substãtia illius substantia, vt animal speciei,in q̄ vt propriũ existit.

Et substantia non dicitur de aliquo subiecto. vniuersale autem dicitur de aliquo subiecto.Et si ita sit impossibile est, vt non sit sicut illud,quod est per essentiam, sed est in hoc ut animal in equo,& homine. ergo declaratũ est, quòd habet aliquem sermonem. & in hoc non

B *est diuersitas. & si non fuerit sermo omnium eorũ,quæ sunt in substantia etiam.& si nõ fuerit, hæc est aliqua substantia nõ minus. vt homo hominis,in quo est. ergo accidit hoc idem, vt animal,in quo est dispositio,quasi proprium.*

45 Idest, vlt̄ autem substantiale est illud, quod prædicat̄ de aliquo fm quid,& substãtia in rei veritate est illud,q̄d non prædicatur de aliquo oĩno. & cùm ita sit,tunc vlt̄ non significat substãtiam,nisi substantiã, quam significat pars,sicut animal si C gnificat de substantia equi & hoīs, i.naturam cõem,& non propriam. D.d.ergo declaratum est,ꝓ hẽt aliquem,&c.i.ergo declaratum est, ꝓ substantia,quam significat vniuersale,habet aliquam definitionẽ: ergo definitiones,quæ componuntur ex vniuersalibus,nõ sunt partes substantiarum sensibilium. Quoniam substantiæ sensibiles non diuersantur in suis substantijs,qñ definiunt̄, & qñ non definiunt̄.s.qñ sunt substantiæ,licet non definiant̄, et minus q̄ qñ definiũtur.sicut est dispositio in visibilibus. qm̄ ipsa nõ sunt minus visibilia,quando videntur, q̄ quando non videntur. D.d. ergo accidit hoc idem, &c.i. ergo definitiones vniuersalium habebunt aliquam dispositionem substantiarũ existentium extra animam,& qualitatem accidentem eis.vt aīal,quod est vlt̄ animali proprio,s.demõstrato in vnoquoque animali.

Item impossibile, ac inconu c niens est ipsum quid & substantiam esse,si ex aliquibus non ex substantijs,nec ex ipso quid,sed ex quali. Prius nanq; non substantia,& quale erit, q̄ substantia,& quod quid:quod impossibile est.nec ratione enim, nec tẽpore, nec generatione possibile est passiones priores substantia esse.essent nanq; separabiles.

Et etiam ex rebus,quæ sunt,impossibile,& non bonum vt sit substantia,& si est ex rebus, vt non sit ex substantijs, neq; ex isto,quod F *est hoc demonstratum,sed ex qualitate.Erit.n.ex non substantia substantia,& qualitas ante substantiam:quod est impossibile.impossibile.n.est,neq; secundum definitionem,neq; secundum tempus,neque secundum generationem passiones esse ante substantiam.*

Idest,& cùm sit declaratũ, ꝓ vniuersalia intellecta sunt dispositio dispositionum substantiarũ, impossibile est vt ista sint partes substantiarum existentes per se impossibile.n. est,& turpe,si posuerimus substãtiã compo-

D Visibilia nõ sũt minus visibilia,qñ videntur, q̄ qñ non videntur. Vlia hint aliquã dispõnem dispõnũ substantiaru existentiũ extra aīa; & qualitatẽ accidentem eis.

E

Impossẽ ẽ qualitate, præcedere substãj, neq; secũdũ definitionẽ neq; secũdũ tps, neq; secũdũ generationẽ. conferre supra t. c. 4. &c.1. pla.

47 14. Vide quo hoc sit intelligendũ ꝓ nõ ex substantia orbis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G compositam, vt non sit composita ex substãtijs, sed ex qualitatibus. D. d. impossibile, quod sequit' ex hoc, & dixit: Erit.n. ex nõ substãtia, &c. i. contingunt.n. huic positioni multa impossibilia, s. ꝙ substantia sit ex non substantia: & vt qualitas præcedat substantiam: quod est impossibile. impossibile.n. est qualitatem p̃cedere substantiam, neq; sm definitionem, neq; sm tẽpus, neq; sm generationem: & vniuersaliter impossibile est vt passiones existentes in substantia precedant substantiã.

H Item Socrati substãtiæ inerit substãtia: quare duobus erit substantia. Et omnino, si homo, & quęcunq; ita dicunt, substantia est, accidit nihil eorũ, quę in ratione sunt, alicuius substãtia eẽ, nec sine ipsis existere, nec ĩ alio. dico aũt vt puta nõ esse aliquid animal p̃ter aliqua, nec vllum aliud eorũ, quę in rõne sunt. Ex his itaq; cõsyderantibus patet nihil eorum, quæ vlr existunt, substantia esse. nihilq; eorũ, quę cõiter predicant, qđ quid, sed tale significare. Quòd si nõ, & alia I multa accidũt, ac tertius homo.

Et etiam in Socrate est substantia, cùm sit substantia. ergo erit substantia duobus. Et vniuersaliter accidit, si homo est substantia, & oĩa, quæ dicuntur hoc modo, vt nullum eorum sit aliquid separatum. v.g. vt nõ sit animal aliquod aliud a particularibus, neq; aliud aliorum. quæ sunt ex vniuersalibus oĩno. Ex istis igitur declarabitur consyderanti, quòd nullum K *eorum, quæ sunt vniuersalia, est substantia: & quòd nullum eorum, quæ prædicantur cõiter, significat hoc, sed tale. Et si non, accidunt plura alia, et tertius homo.*

Ideſt, ſi vſe eſt ſubſtantia exiſtẽs 48
in indiuiduo demõſtrato, & eſt ſubſtantia addita ſubſtantię, per quam indiuiduum demonſtratũ eſt indiuiduũ ſubſtantię: & ſic erunt in indiuiduo duæ ſubſtantiæ. & qũo erit hoc. D.d. Et vſr accidit, ſi homo eſt ſubſtantia, &c. Forte intelligit. qm̃ ſubſtantiæ, q̃ ſunt exiſtentes per ſe: & vſe eſt in capitulo ad aliquid: ergo vſe non eſt ſubſtantia ſeparata omnino. ſeparata.n. ſunt de genere rerum exiſtentium per ſe, & nõ de genere relatiuorum. & ſm hoc non erit hæc ſubſtantia niſi ſubſtantia particularis exiſtens p ſe, aut in materia, aut non in materia. D.d. neq; aliud aliorũ, quæ ſunt ĩ vlr̃bus, &c. i. neq; vſe, ꝙ eſt vlr̃ius eorum, quæ ſunt rerũ ſenſibilium, neq; aliud genus collocatorũ ſub hoc vniuerſali, quorum proportio ad illud eſt ſicut proportio particulariũ ad vſe, M
qđ eſt magis particulare eorum, q̃ inueniũtur in eodem genere. D.d. Ex iſtis igitur declarabit, &c. ideſt, qm̃ nullum vlr̃ium p̃dicabilium ſm quid de re. demõſtrata ſignificat ea ſm ꝙ eſt demonſtrata & indiuidua, ſed ſm ꝙ in ea eſt natura ſimilis naturæ, q̃ eſt in quolibet indiuiduorũ illius vlr̃s, ſ. natura cõis præter naturam propriam vnicuiq; eorũ. D.d. accidunt n. &c. i. cõtingunt. n. huic ſermoni multa impoſſibilia alia à ptædictis. Cõtingit. n. vt ſit hic homo

A mo tertius: qm̃, ſi ex homine intellecto, & ex homine ſenſibili ſit vnũ congregatum, continget vt congregatum ſit homo tertius: & vſr omnis natura cõgregata ex duabus naturis conuenientibus, neceſſe eſt vt ſit de natura componentium.

Vſr oīs nã cõgregata ex duabus naturis cõ uenientibꝰ neceſſe eſt vt ſit d nã cõponentium.

Item ſic quoq; patet. Impoſſibile.n. eſt ſubſtãtiam ex ſubſtantijs eſſe, quæ ſic inſunt, vt actu. quæ enim duo ſic actu ſunt, nũquam vnum actu ſunt, ſed ſi potentia duo ſunt, erunt vnum: vt duplum ex duobus dimidijs potentia. actus nanq; ſeparat. Quare, ſi ſubſtantia vnum, non erit ex ſubſtantijs inexiſtentibus, & ſm hunc modum, quẽ recte Democritus dicit, impoſſibile. n. ait eſſe ex duobus vnum, aut ex vno duo fieri. magnitudines nãque indiuiſibiles ſubſtantias facit. Patet igitur ꝙ ſimiliter et de numero ſe habebit, ſi numerus quidem compoſitio vnitatũ ẽ, vt à quibſdã dicitur. aut enim non eſt vnum dualitas, aut non ineſt in ea vnitas actu.

B Actꝰ ſeparatꝰ.

C *Et etiam hoc eſt manifeſtum hoc modo. Impoſſibile enim eſt vt ſubſtantia ſit ex ſubſtantijs, cùm ſint vnum, ſicut illa, quæ ſunt in actu. duo enim, quæ ſunt in actu ſecundum hunc modum, non erunt in aliqua hora vnum in actu, ſed ſi fuerint duo in potentia, erunt vnum, ſicut eſt duplex ex duobus in potentia. actus.n. diuidit. Ergo ſubſtantia non eſt vnum ex ſubſtã-*
tijs, quæ ſunt idem in actu. Et ſe- D
cundum hunc modũ dixit Demõcritus ſermonem verum, dixit.n. quòd impoſſibile eſt vnum eſſe ex duobus, & duo eſſe ex vno. tunc enim eſſent ſubſtantiæ magnitudinum indiuiſibilium. Et eſt manifeſtũ, quòd ſimiliter erit ĩ numero ẽt. et ſi iſta ſunt vnitates, ſicut quidam dicunt duo, aut illa, in quibus non eſt vnitas in actu.

Ideſt, Et manifeſtũ eſt alio mo- 49
do declarationis, ꝙ impoſſibile eſt E
vt vna ſubſtantia actu ſit ex duabus ſubſtantijs in actu. & intendebat, ꝙ hoc ſequit', ſi vſe eſt pars ſubſtantiæ indiuidui demonſtrati prẽter ſubſtantiã ei propriã. D.d. duo enim, quæ ſunt in actu, &c. i. & cauſa in hoc eſt, quia impoſſibile eſt, ꝙ duo ĩ actu ſint, ex quibus in aliqua hora fiat vnum in actu exiſtẽtibus eiſdẽ duobus in actu in eo. D.d. ſed, ſi fuerint duo potentia, &c. i. illud, qđ eſt poſſibile, ſ. vt vnum in actu ſit compoſitum ex duobus exiſtentibus in ipſo in potentia: vt linea, quæ eſt vna in actu, & duplex duabus medietatibus, quę eſt in potẽtia medietas non in actu. D.d actus.n. diuidit, &c. i. & cauſa in hoc eſt, qꝛ actus facit additum eſſe diuiſum, & duo. & ideo impoſſibile eſt vt vnũ ſit ex duobus in actu. vnum enim eſt continuum, & actus eſt diſcretũ. D.d. Ergo ſubſtantia, &c. i. igit' declaratum eſt ꝙ ſubſtantia eius non eſt vnum, cùm eſt cõpoſita ex duabus ſubſtantijs exiſtentibus in actu. D. induxit Democritum teſtem, & d. Et ſm hunc modum d. Democri-
tus,

G tus,&c.i.& intendit, ꝙ Democritus concedebat impossibile esse vnam substantiam cõponi ex duabus substantijs. D.d. causam in hoc, ꝙ sermo eius in hoc est verus, & est quia ipse opinabatur, ꝙ entia composita sunt composita ex corporibus indiuisibilibus, & nõ dicebat mixtionẽ, per quam dicimus possibile esse vt ex pluribus substantijs fiat vna substantia, & opinabatur in substãtijs naturalibus esse eas vnum in genere, non in actu, & negabat naturam continui. Et, quia similiter contingit hoc eis, qui componũt entia ex
H numeris, d. Et est manifestũ, ꝙ similiter est in numero, &c.i.& est similiter manifestũ, ꝙ similiter contingit dicentibus ꝙ substantiæ demõstratæ sunt compositę ex numeris, s. quæ sunt vnum fm continuationem. Et, cũ dixit: & si ista sunt vnitates, innuit entia i. si ista entia, sicut quidam dicunt, sunt composita ex vnitatibus. D induxit illud, ex quo fingunt entia componi, & d. sicut quidam dicunt, &c.i. sicut fingunt quidam, ꝙ numerus eorum, ex quibus componitur natura entiũ, in quibus nõ est vnitas in actu,
I est duo. Et innuebat per hoc, ꝙ contingit etiam istis hominibus, aut dicere ꝙ entia, quæ sunt fm genus, nõ sunt vnũ in actu: aut dicere, ꝙ vnitates, ex quibus componuntur, non sunt vnitates in actu: & sic contingit eis vt numeri admisceantur: & tunc generabitur ex eis vnum in actu: quod est impossibile.

Haber autem qđ accidit dubitationem. Si enim nec ex vniuersalibus possibile est vllã substantiam esse, ppea quod tale, et non quod quid significant, nec K ex substantijs actu contingit vllam substãtiam esse compositã, quicquã incompositũ erit profecto oĩs substãtia. quare neq; rõ vllius substãtię erit. At cunctis vr, et iã dictũ est, aut solius substãtiæ, aut maxime definitionẽ esse: nunc vero nec huius: nullius igit definitio erit. An quodã mõ quidẽ erit, quodã mõ vero nõ. manifestum autem quod dr magis erit ex posterioribus.

Et in hoc, quod accidit ex hoc, ẽ L
error. Quoniã, si est impossibile, vt sit substatia oĩno de substantijs in actu, ergo nulla compositio est alicuius substãtiæ. Sed oẽs existimãt ex prædictis, quoniã definitio, aut est substantia tantum, aut est ex magis: sed secundum illud, quod est nunc, definitio non est substantiæ, nec alterius rei omnino. Nisi dicatur, quòd quodam modo est definitio, & quodam modo non. & iste sermo erit de definitionibus dictis post. M

Dixit: Sed accidit qõ in eo, qđ dictum fuit, s. ꝙ impossibile est, ꝙ vna substantia sit ex pluribus substãtijs in actu. qm̃, si ita sit, existimatur ꝙ omnes substantiæ essent simplices, & ꝙ nulla substantia sit composita. D.d. Sed omnes existimant, etcæt. i. sed omnes existimant, quòd substantiæ sint compositæ, ex hoc, quòd concedunt quòd definitiones significant compositum, & ꝙ definitiones aut sunt substãtiarum tantum, aut magis. Deinde dicit: sed

A sed fm illud, quod dictũ est nũc, &c. ideſt & fm ꝙ sequitur ex primo sermone, s. qm̃ substantiæ non componuntur, nulla substantia habebit definitionem, nisi dicatur ꝙ quodam modo compositionis erunt definitionis, & quodam modo nõ. D.d. & iste sermo, &c.i. & post declarabit cuius modi compositorum sunt definitiones. & cuius modi nõ. Et intendit ꝙ definitiones significãt plures substantias in potentia, & vnam in actu. & hoc iã declarauit. sed vult cõplere perscrutationẽ de illo post, & sunt composita ex partibus, quæ
B sunt secundum quantitatem.

Supra text. com. 41.

Quæ sequuntur incommoda aduersus asserentes ideas substantias esse, & separatas, & ipsas ex genere & differentijs constare. Cap. 16.

EX his autem ipsis id etiam patet, quod accidit illis, q ideas pariter substãtias, & separatas esse dicũt: & pariter ex genere & differentijs faciunt formam. Si enim formæ & animal in hoĩe sunt, & equo, aut vnum & idẽ numero sunt, aut alterũ.
C eandẽ enim exhibebit rationẽ, qui dicit in vtroq;. Si itaq; aliqs homo est ipsum per se quod qđ, & separatum, necesse est, vt etiã illa, ex quibus (sicuti animal, & bipes) quòd quid significent, & separata, ac substantiæ sint: quare & ipsum animal. Si idem igitur, & vnum quiddam etiam in equo, sicuti tu tibi ipsi, quomodo in separatim existẽtibus vnũ erit? & cur non eriam absque ipso erit animal hoc?

Et ex hoc apparet quid accidit D
dicentibus formas, s. ideas esse substantias. & separatas, & dicentibus cum hoc, quòd forma est ex genere, & differentijs. Quoniã, si forma & animal est in hoĩe & equo, tunc aut sunt vnũ numero, aut diuersa: & est manifestũ, quòd ambo sunt vnum per definitionem. Si igitur aliquid fuerit homo, & est per se hoc, & est separatũ etiã necesse est illa, ex quibus est animal, vt significent hoc, & vt separatum sit R
per substantiam. Ergo & animal etiã, si est idem in equo ẽt sicut non est idem quodam modo, quomodo possunt ponere ipsum esse separatum, & vt sit vnum? & quare nõ est separatũ ab eo ipsum animal?

Ideſt, Et ex ꝓdictis, & ex eis, quæ 51
modo dicã, apparet quid accidit dẽ impossibili dicẽtibus spẽs esse ideas, & substantias separatas, qui dicunt, ꝙ species generant ex generibus & differentijs. D.d. illud impossibile, F
& d. Qm̃, si forma, & animal, &c. qm̃, si forma, quæ est genus in speciebus, est sicut aãl in hoĩe, & equo, tunc aut animalitas, quæ est in eis, est vna numero, aut ea, quæ est in hoĩe simpliciter: & vtrunq; est impossẽ: ergo sequitur vt sit in eis vna fm dẽ finitionẽ & quiditatem. D.d. Si igitur aliquid fuerit homo, &c.i. si igitur fuerit hic homo separatus vnus in numero, & demonstratus, qui est exemplar hoĩs generabilis & corruptibilis, necesse ẽ vt ps hoĩs separati,

quæ

G quę est exemplar animalis, quod est hic, aut sit prædicatiuū de animali, cuius est exemplar, aut q̄ sit ēt separatum per substantiam ab eo, cuius est exemplar & vnū numero. D.d. Ergo & animal, &c. 1. & cūm fuerit concessum, q̄ animal est in hoīe, & equo quodammodo vnum, s. vnū fm genus, & non est in eis vnū alio modo, s. fm numerum, qūo possunt ponere illud, quod est fm gen⁹ vnū separatum, & vnum in numero? & quare nō est animal separatū, quod est exemplar idē cū animali, quod est in sensato? & sic non erit exēplar

H ei, sed formæ q̄ sunt in sensibilibus, sunt separatæ. Et dixit hoc, qa iste sermo potest magis existimari, s. q̄ formæ, quarū actiones apparent in materijs, sunt separatæ. & ipse pcrutabit de hoc in alia scia, & maxime in anima, & in anima intellectus.

5. de Aīa tex. cō. 4. & infra.

Deinde si participabit quidē bipede & multipede, impossibile quiddā accidit. cōtraria nāq; simul inerunt ipsi vni, & huic quidē enti. sin minus, quis modus est, cū aliquis dicat animal,

I & bipes, aut pedestre esse? Sed fortassis componunt, & tangūt, aut miscentur. At cuncta inconuenientia sunt. Sed diuersum in vnoquoq; est. Infinita igitur, vt ita dicam, erunt, quorū substantia animal est. non enim fm accidens ex animali homo est. Item multa erit ipsum animal. nā & substantia animal est, quod in vnoquoq; est. nō enim fm aliud dicitur. Quòd si non, ex illo erit hō, & genus eius illud. Ac item oīa, ex quibus homo, ideæ, non igit alterius quidem idea erit, al K terius vero substantia. impossē nāq; est. ipsum ergo animal erit vnūquodq; eorum, quæ in animalib⁹ sunt. Item ex aliquo hoc ipso erit: & qūo est ex ipso animali? aut qūo est possibile esse animal, quod hoc ipsum substātia est, præter ipsum animal? Idē in sensibilibus & hæc accidunt, & his absurdiora. Quòd si impossē est ita se habere, patet q̄ nō est eorū idea ita, vt quidā aiunt.

Et etiam, si per cōicationē sunt L *bipes et multipes etiā, necesse est, vt in eis sint contraria insimul in eodem cū hoc etiam. & si non, qūo igitur dixit aliquis, quòd animal est ambulans, aut bipes? Et rectū est, vt sint composita, aut contacta aut mixta. sed omnia sunt indiuidua, quæ nō separantur, sed vnum quodq; eorū habet aliud vnū. Ergo erit sicut sermo dicentis, quòd illa, quorū substantia est animal, sunt infinita. homo enim est ex animali* M *non per accidens, & etiam ipsum animal erit plura. substantia enim est animal, quod est in quolibet, et non dicitur ad aliud. Si non, erit homo ex illo, & hoc est genus eius. Et etiā omnia, ex quibus est homo, sunt exemplaria. ergo non erit exēplar dictū de alio, & de alia substantia. hoc enim est impossibile: ergo erit illud, quod est aīal, vnūquodq; eorum, quæ sunt animalia.*

Et

A *Et etiam ex quo erit ex hoc: & quomodo ex illo, quod est animal, aut quomodo possibile est vt aīal, quod est substātia, sit aliud ab eo, quod est animal? Et quædam ista sunt impossibilia in sensibilibus, et magis inopinabilia. Et si est impossibile vt sint huiusmodi, manifestum est, quòd nō sunt exemplaria secundū modū quē dicunt quidam.*

52 Idest, Et ēt, si cōicent in vno numero, & est aīal bipes & multipes, &

B oēs spēs diuidunt per dēias pedis, necesse est vt in illo vno congregent contraria insimul. D.d.&, si non, qūo ergo, &c.i & si nō proprie, qūo potest aliquis existimare vt vnum numero, v.g. aīal, inueniatur in eo spēs aīalis ambulantis per duos pedes, & ambulantis per plures pedes? D.d. Et rectum est, &c.i. sed rectum est, si existimantur plura esse ī vno fm numerum, qñ illud recipiēs fuerit diuisibile fm quantitatem, vt illa plura sint ex reb⁹ compositis ī vno,

C aut contacta aut mixta. sed cū hoc erunt non abinuicem distincta: & vnumquodq; eorum habebit naturam aliā à natura alterius. D.d. Ergo erit, sicut sermo dicentis, &c.i. ergo contingit ex hoc, vt animal separatum, qd est vnum, sit substātia rerum infinitarum, s. specierum cōstitutarum per ipsum. hō. n. & equ⁹, & aliæ species animalis, subsistunt p illud, non per accidens: & ipsum est simile materiæ. & ideo d. homo. n. est ex animali, non p accidens. D.d. & etiam erit homo, &c.i. & euā erit homo separatus ex illo animali separato, & illud separatum erit gen⁹ eius. & similiter contingit in alijs re D bus, ex quibus est homo, & nō sunt aliud q̄ genera, ex quibus constituitur. D.d. ergo non erit exēplar, &c. i. ergo animal & alia genera, ex quibus est homo, erit prædicatū de pluribus fm quid. & impossibile est in eo, quod est exemplar existens p se, s. vna substantia in numero, prædicari de pluribus. D.d. ergo erit illud quod est animal, &c.i. nisi aliquis reputet possibile, q̄ vnū numero, qd est aīal, congreget species animalis existentis in ipso, ita q̄ omnes sint vnum: quod est impossibile. D.d. Et ēt ex quo erit ex hoc, &c.i. & ea- E dem species ex quo erit ex animali demonstrato, quod est vnum numero & indiuisibile: & quomodo ē possibile vt illud, quod ē ex animali, sit ex substantia eiusdem speciei, alia à toto animali? i. q̄ animal nō potest diuidi fm quantitatem: sed, si diuidatur, tunc definitio totius & partis est eadem. D.d. Et quędam ista sunt impossibilia in sensibilibus, &c.i. qñ ponuntur cōuenire cum suis exemplaribus. D.d. Et si est impossibile &c.i. si est impossibile vt sensibilia sint fm hoc, s. composita ex substantijs distractis abinuicem existentib⁹ F in eadem substantia numero, manifestum est, q̄ non habent exemplaria fm modum, quem dicūt quidā hoīes. & intendit illum modū, quē dixit hic, s. vt sint hic exemplaria, & q̄ sic vniuersalia sint.

Singularium non esse definitiones, & propterea nec etiam Ideārū. Cap. 17.

CVm autem substantia altera sit ipsum scilicet totum, & rō. dico aūt q̄ illa quidem ita substantia est cum

G materia simul accepta ratio, hęc vero ratio simpliciter. Quæcunque igitur illo modo dñr, corũ quidem est corruptio: nã & generatio. rationis autem non est ita vt corrumpatur. nec. n. generatio est (non enim fit domui esse, sed huic domui) sed absq; generatione, & corruptione sunt, & nõ sunt. ostensum est. n. q; nullus hæc generat, neq; facit. Propterea etiam substantiarum sensibilium singularium neq; definitio, neq; demonstratio est, eò q; habet materiam, cuius natura talis est, vt esse & non esse cõtingat. quare corruptibilia sunt oĩa singularia earum. Si igit demonstratio, & definitio scientifica necessariorum est, & non cõtigit, sicuti neq; scĩam, qñq; sciẽtiam, qñq; ignorantiam esse, sed quod tale est opinio est, ita neq; demonstrationem, neq; definitionem, sed opinio est ei⁹, quod contingit & aliter se habere, patet q; neq; demonstratio, neque definitio eorum est, corruptibilia nanq; nõ sunt manifesta his, I qui scientiam habent, cùm à sensu abscesserint. & rationib⁹ eisdem in animo seruatis, non erit amplius neq; definitio, neq; demonstratio. Quare cùm quis eorũ, quæ ad definitionem quicquam singulariũ definiat, oportet non ignorare q; semper perimendum est. non. n. contingit definire. Nec vllam ideam est definire. singularium enim, vt aiunt, idea est, & separata.

Nõ fit domui eẽ, ſi huic domui.

Subarum ſenſibiliũ ſingularũ nõ ẽ definitio neq; demtratio

Et cum substantia totalis & definitio aliud, & aliud, s. quòd quædam substantiæ sunt hoc mõ, quòd definitio congregat materia, & q̃dam est unitas definitionis. Oĩa igit̃ur, q̃ dicuntur secundum hoc, habent generationem, & corruptionem et definitio autẽ, quæ est hoc modo, non habet corruptionẽ, quoniam non possibile est generari. essentia. n. domus non generatur, sed generatur essentia, cuius ẽ domus. & ista igitur sunt, & non sunt sine generatione & corruptione. & declaratum est, quòd ista neq; generant, neq; aliud faciunt. Et ideo neq; definitio, neq; demõstratio est substantiarum sensibilium particularium. habent enim materiã, quæ quidẽ habet naturã, q̃ põt esse & non esse. & ideo corrumpuntur omnia particularia. Et, si demonstratio est ex rebus necessarijs, & definitio est vera, quemadmodum est impossibile scire aut ignorare illud, quod potest non esse tale, sed est secundum existimationẽ, ita nõ erit demõstratio, nec definitio eius quod potest esse alio modo, sed est secundum existimationem. manifestum est igitur, quòd nõ habent definitionem, nec demonstrationem. quæ enim corrumpuntur, non sunt manifesta apud habentes cognitionem, quando recedunt à sensu, & erit sermo conseruatus in aĩa. K L M

Et

A *Et ideo oportet definientes scire, cũ aliquis definierit aliquod particularium, quod est vt remaneat istud semper. impossibile enim est vt definiatur, & non definiatur etiam, vt vnum exemplarium. Et quoniam non definitur etiam exẽplar. exemplar enim est ex particularibus, sicut dicunt, & est separatum.*

53 Et intendit per substantiam totalem illud, quod est totũ, s. cõgregatum ex materia & forma particulari, & est individuum demonstratũ. & intendit per definitionem substãtiam, quam significat definitio: & est forma. & quasi dicit, substantia, q̃ dicitur de demonstrato, est alia à substantia, q̃ dicitur de forma substantiæ demõstratæ. D. exponit hęc duo, & d. scilicet, q̃ q̃dam, &c. i. q̃ñ altera dicitur substantia, quæ est cõgregata ex forma & materia, s. ex materia & forma demonstrata, quę est in materia: altera autem est forma vniuersalis, quam significat definitio. D. d. Omnia igitur, quæ dicuntur, &c. i substantia igitur, quæ C dicitur de congregato ex materia & forma, habet generationem & corruptionem: substantia vero, quam significat definitio, non habet generationem neq; corruptionem. Deinde d. definitio autem, quæ est, &c. i. definitio autẽ, quæ significat hoc modo, s. quæ significat formam, nõ habet corruptionem, quia non habet generationem. Quiditas enim domus simplex non habet generationem, quia generatio non est nisi istius domus demonstratæ. D. d. & ista igit̃ sunt, & nõ sunt, &c. i. q̃ substantiæ particulares sunt existentes. D. D. d. & declaratum est, &c. & intendit vniuersalia. D. d. Et ideo neque definitio, &c. i. quia generant & corrumpuntur. D. d. cãm. pp quam accidit eis generatio & corruptio, s. in diuiduis, & d. hñt enim materiam, &c. i. & necesse est, vt res demonstratæ hic corrumpant̃ pp hoc, q̃ habẽt materiam, quæ põt recipere formã in aliqua hora, & amittere eã ĩ alia. D. d. Et, si demonstratio est, &c. i. &, si demonstratio est vera, definitio debet esse ex rebus necessarijs ętternis & perpetuis. quemadmodum. n. impossibile est vt scire & nescire sit B eius, quod non est necessarium, sed existimare, ita impossibile est vt sit scientia rerum, quæ possunt esse in aliqua dispositione, & in contraria dispositione. Et, cùm posuit, q̃ sciẽtiæ sunt in reb⁹ necessarijs, incœpit declarare, q̃ in rebus transmutabilibus non est scientia necessaria, & d. manifestum est igitur etiam, q̃ nõ habebunt, s. res transmutabiles generabiles & corruptibiles. D. d. quæ. n. corrũpunt̃, &c. i. particularia. n. non sciuntur, nisi dũ sunt in sensu: & cũ recedũt à sensu possunt corrũpi, & tunc non remanebit cognitio eorũ M apud sentientes, sed tñ remanebit existimatio. D. d. & erit sermo conseruatus in aĩa. & q̃ñ sensatũ recessẽrit a sensũ, remanebit sua ĩformatio in aĩa, nõ ita q̃ sit certus ipm eẽ, q̃ñ recedit à sensu: & ideo sensibilia nõ hñt definitionẽ, neq; demtionẽ, q̃a postq̃ recedũt, nõ hñt nisi existimationem. D. d. Et ideo oportet definientes, &c. i. & ideo oportet definiẽtes scire q̃ si definitio esset particularium, necesse esset vt particulare esset ꝑmanens. D. d. impossibile. n. est

Sensibilia nõ hñt definitionẽ, neque demtionẽ, q̃a postq̃ recedunt, nõ hñt nisi existimationem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G est vt definiatur, s. particulare fm ꝙ est particulare. & cùm non sit æternum, impossibile est definiri. D.d. Et qm̃ non definitur etiã, &c. i. qm̃ particularia, fm ꝙ sunt particularia non habeant definitiones: & exemplaria, quæ dicuntur esse, sunt particularia fm ꝙ sunt extra animã: necesse est vt non habeant definitiones. Et dixit hoc, quia definitiones rerum sunt permanentium, & particularia non sunt permanentia: ex quo sequitur vt sint hic res permanentes, & sunt exemplaria & formæ. & ideo vult declarare hoc eis, qa definitiones sunt rerum permanẽtiũ, fm ꝙ sunt vtes non particulares: & cùm posuerint vniuersalia esse separata, sequitur vt sint particularia. & sic nihil prosunt in definitione.

Definitiones sũt rerũ pmanẽtiũ, sed m ꝙ sũt vtes, non particulares.

H Necessarium autem ex nob⁹ rationem esse, nomen vero non faciet, qui definit. ignotũ enim erit, quæ vero posita sunt, omnibus communia sunt. necesse est igitur & alijs talia inesse. Et si qs te definiat, animal dicet gracile, aut albũ, aut aliquid aliud, quod & in alio sit. Quod si quis I dicat nihil prohibere separatim quidem omnia multis, simul vero huic soli inesse, primum quidem, ꝙ etiam ambobus, vt aĩal bipes animali & bipedi. & hoc in sempiternis quidem etiã necesse est eẽ, cùm priores existãt, & partes compositi. at vero etiã separabilia, si hoc quidẽ, quod homo, separabile. nam aut nullum, aut ambo. Si igitur nullũ, non erit genus præter species. ꝙ si erit, erit etiam differentia. deinde, qm̃ priora ipso esse, hæc K sanè non vicissim perimuntur.

Et necesse est vt sermo sit ex nominibus. & qui non definit, non ponit nomen, quoniam non erit notum si fecerit. nomina autem posita sunt communia omnibus rebus. ergo necesse est vt hoc sit aliud ẽt. Et si aliquis definierit aliquid, dicet ipsum esse animal, aut macrum, aut aliud quod est alterius etiam. Et, si aliquis dixerit, quod nihil prohibet vt omnia ista sint L *separata in rebus multis, & vt sint insimul istius solius, tunc primo vero erit duobus, vt animal bipes, animali, & bipedi. & hoc necesse est vt sit æternis, quæ sunt ante, & sunt partes compositi. & vt sint etiam separata, si homo est separatus, aut nullum erit, aut vtrunque. Si igitur nullum fuerit, non erit genus aliud à forma. & si fuerit, differentia erit etiam ante essentiam. & ista non destruunt* M *se adinuicem.*

Idest, & necesse est, vt definitiões sint eõpositæ ex nominibus. & qui nescit rẽ, non ponet ei nomen. nullus enim ponit nomen ei, quod nescit. Deinde d. nomina autem posita, &c. i. nomina autem accepta in definitionibus sunt nomina communia omnibus rebus definitis.

54 Nota hic mã. ẽm. qm̃ ignotũ. ignotũ. &c.

Deinde d. ergo necesse est, &c. i. & cùm fuerint hic nomina, quæ significant de entibus dispositiones communes, sed ex vna re, necesse est, vt ista

A ista res disponatur per aliam rem, & intendit, ꝙ ex hoc modo est possibile substantiam prædicari de substantia. Deinde d. Et, si aliquis definierit, &c. i. & ex hoc modo, si aliquis definierit aliquid, inducet ī definitionem eius dispositiones communes. v. g. vt dicat in definitione alicui⁹ ꝙ est album animal, aut macrũ, aut alia dispositio. & erit illud, quod cõgregatur ex illis dispositionibus cum dispositio idem ī specie, & eadem natura. & intendit ꝙ tale esse non inuenitur in exemplarib⁹. D.d. Et, si aliquis dixerit, ꝙ nihil ꝙ

B hiber, &c. i. si igitur aliquis dixerit, ꝙ non est possibile vt talia prædicabilia sint separata abinuicem, & diuersa in numero, & erũt omnia existentia in eodem numero. D. induxit ī possibile, quod sequitur ex hac positione, & d. tunc primo vero, &c ideſt & sequitur ex hac positione de impossibilibus primo, ꝙ quælibet duæ dispositiones, aut plures sunt duorum dispositorum, aut pluriũ, aut illa disposita sunt eiusdem dispositi numero. D.d. & hoc necesse est vt sit in æternis, & c. i. & ista positio

C in rebus insensibilib⁹ est necessaria in suis exemplaribus æternis, s. vt inueniantur ex eis in vno exemplari numero plus q̃ vnum exemplar: & in rebus, quæ sunt partes exemplaris. v. g. vt in homine separato sit animal separatum, & ambulans, & bipes, & vtr formæ, ex quibus componitur homo. & hoc intendebat, cùm d. & vt sint etiã separata, si est homo separatus. i. & continget ī his substantijs, quę sunt partes hominis separati, vt sint etiam separatæ. D. d. aut nullum erit, &c. i. aut illæ dispositiones, quibus disponitur vnũ dispositum, sint non diuersa aut diuersa. v. g qm̃ non definitur dispositio duobus, s. genere & differentia. Si igitur istæ duæ dispositiones fuerint adunatæ, tunc genus non erit aliud à differentia. &, si fuerint diuersæ, & non vnius rei, apparebit, ꝙ differentia præcedat genus in eẽ. D.d. & ista non destruunt se adinuicem. Et, si hic non fuerit error scriptoris, intendit, ꝙ istæ formæ, & dispositiones congregatæ in definitione, non sunt ex rebus, quæ differũt à se inuicem, s. quæ omnes sunt in actu, sed sunt ex dispositionib⁹, quarum quædam sunt ad perficiendũ E quasdam, & ideo possunt prædicari de se adinuicem: & ꝙ cõgregatum ex eis sit vnum. & hoc impossibile est in exemplarib⁹, & in rebus, quarum sunt exemplaria. & hoc est solummodo possibile in vniuersalib⁹ quæ non habent esse: sicut esse rerum, quæ sunt extra aĩam, neq; sunt etiam definientes. Sed videt mihi, ꝙ hic sit error in libro, in quo deberet scribi. & ista non declarant se adinuicẽ, i. & formæ diuersæ in esse in exẽplarib⁹ non declarant se adinuicem, s. ꝙ illa, q̃ est magis particularis, non declarat naturã vniuersalis, F sicut etiam est dispositio differẽtiæ cũ genere. qm̃, si ī hoīe separato est pars ex separatione animalitatis & rationalitatis, tunc rationalitas non distinguit animalitatem hominis ab animalitate simplici, sicut accidit hic in definito. Declarabit igit ex hoc, ꝙ vniuersalia impossẽ est vt sint substantiæ neq; exemplarium, neq; sensibiliũ: & ꝙ ẽt non sunt definientes oĩno: qm̃ tunc non eẽt sciẽtia: & etiam in rebus non inueniet identitas, & oppositio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Deinde, si ex ideis ideæ, minꝰ profecto compositæ sunt, ex quibus. Item de multis oportebit etiam illa prædicari, ex quibus idea, vt animal & bipes. Quòd si non, quo scietur erit nanq; aliqua idea, quã impossẽ est de pluribus prædicari q̃ de vno. non vr̃ autem, sed omnis idea videt̃ esse participabilis. Quemadmodum igit̃ dictum est, latet q̃ impossibile est in perpetuis definire, maxime vero quæcunq; vnica sunt, vt Sol, aut Luna. Non solum enim in hoc peccant, q̃ talia addunt, quibꝰ ablatis, adhuc erit Sol, vt puta, qđ circuit terram, aut quod nocte abscondit̃ (si enim steterit, aut apparuerit, non erit amplius Sol) sed inconueniens est, si non. Sol. n. substantiam quandam significat. Item quæcunq; in alio cõtingunt, veluti si alter fiat talis, patet q̃ erit Sol. communis ergo ratio. at Sol singulariũ erat, sicut Cleon, aut Socrates. Cæterum cur nemo eorum definitionẽ profert ideę? I fiet enim profecto manifestum tentantibus, verum esse quod nunc dictum est.

Et etiam exemplaria sunt ex exemplaribus. quæ autem sunt ex eis sunt maioris compositionis. Et etiam oportet prædicari per sermonem illa, ex quibus est exemplar etiam de pluribus, v.g. animal & bicubitum. Et si non, quo erit? & etiam scietur, sicut illud, quod impossibile est prædicari per sermonẽ K *de pluribus, sed de vno. & hoc non existimatur, sed existimatur, quod oẽ exẽplar est acquisitum. Quẽadmodũ igitur dictũ est, latet quòd ẽ impossibile vt definitio sit rerum æternarũ, & maxime illud, quod est æternum, vt Sol, & Luna. Peccant. n. nõ solum in hoc, sed quia nituntur in talia, quæ cum recedũt, erit Sol, vt quòd in nocte latet subterra. quoniã, si apparet, & si accedit, erit Sol. sed hoc non sentitur.* L *Sol. n. significat suam substantiã. Et ẽt oĩa, q̃ possunt esse ĩ alio, sicut erit si fuerit aliud tale. manifestũ est quòd erit Sol. ergo Sol est communis. sed iam fuit ex rebus particularibus, vt Socrates, & Plato. Et si non, quare non apparet alicuius exemplar. quoniam, si esset manifestum illud, quod dictũ est hic, esset ẽt verũ eis, qui hoc nituntur.*

Dixit: Et contingit istis, vt exem M plaria etiam sint composita ex exẽplarib⁹. qm̃, si fuerit hic homo separat⁹, erit etiam hoc aĩal separatum. D.d. quæ autẽ sunt ex eis sunt maioris compositionis, i. quæ autem cõponuntur ex aliquibus, sunt maioris compositionis, q̃ componentia. Et d. hoc, quia cum illud, quod est maioris compositionis, est separatũ, & exemplar quanto magis erit separatum, & exemplar illud, quod est minoris compositionis? D.d. Et etiã oportet prædicari, &c.i. & contingit dicentibus exemplaria esse dicere

A re, q̃ naturæ separatæ, ex quibus cõponuntur exemplaria, debent prædicari de pluribus, ita q̃ sint vniuersalia, q̃ non possunt esse in vno sm numerum. &, si non, qũo particulare posset sciri? D.d v.g. aĩal & bicubitum, i. v.g. aĩal, & bicubitum. qm̃ homo, si habuerit exemplar extra animam, & fuerit scitum, necesse est vt animal, quod est in illo exemplari, & bicubitum p̃dicetur de pluribus. vnum aũt numero non prædicatur de pluribus. D.d. & etiam scietur, &c.i. & contingit sciri per definitionem illud, quod nõ est intentio B vsis. D.d. & hoc non existimat̃, &c.i. nullus quærit definitionem, & exẽplar particularis, sed existimatur, q̃ ab omni exemplari acquiritur intẽtio cõis eius, cuius est exemplar. D.d. Quemadmodum igit̃ dictum est, &c.i. sed quidam nituntur dicere in definitionibus rerum particulariũ æternarum, ex quibus non inueniẽt nisi vnum indiuiduum, quia latet, esse impossibile vt fit definitio rerũ ex quibus nõ inuenitur nisi vnum tantum indiuiduum, vt Sol, & Luna. apparet. n. q̃ qui laborat in definiendo talia indiuidua, peccat. D.d. Peccant enim, &c.i. qui enim nituntur definire Solem, & Lunam esse, peccant: qm̃ definiunt Solem p res, quæ, cùm auferuntur, non aufertur Sol. dicebant enim Solem eẽ astrũ latens de nocte. & hoc intendebat, cùm d. qm̃, si apparet, &c. i. qm̃ qñ latet, & qñ apparet, est Sol. & hoc nomen Sol significat illud, quod significat substãtia. & ideo oportet et eos definire ipsum per definitionem cõuenientem nomini. D.d. Et etiam oĩa, quæ possunt esse, &c.i. & si haberet definitionem, esset ex definitionibus, quæ si essent in aliquo demõ D strato, illud aliud eẽt Sol. & sm hoc nomen Sol significaret plures Soles. & hoc nomẽ est rei particularis, v.g. Socrates, & Plato. D.d. Et si nõ, quare non apparet alicuius exemplar? i. &, si hoc nomen esset nomen speciei alicuius, tunc essent plura indiuidua similia. D.d. qm̃, si esset manifestum, &c.i. qm̃, si apparet aliud indiuiduum, tunc sermo eorum, q nituntẽ definire Solẽ, esset verus.

Plura, quæ videntur substantiæ, potẽtiæ & partes esse. Cap. 18.

MAnifestum autem est q̃ E etiam eorũ, q̃ videntur esse substantiæ, plures potentiæ & partes animalium sunt. nihil. n. eorum separatum est. cùm aũt separarentur, tũ ẽt vt materia omnia, terra, ignis, et aer. nihil enim eorum vnum est, sed quasi cũmul⁹, anteq̃ cõcoquantur, & ex eis vnum fiat. a L. ferũ ex Michaele Ephe.

Maxime autem aliquis animatorum partes putauerit, & animæ propinquas ambas fieri, vt sint & actu, & potẽtia, eò q̃ prĩcipia motus ab aliquo in flexibus habent. quare quædam animalia diuisa viuunt. sed tamen potentia omnia erũt, cùm vnũ & continuum fuerit natura, sed non vi, aut copulatione. tale nãque læsio est. F

Et est manifestum etiã, quòd plura, q̃ existimantur esse substantiæ, sunt potentiæ, & similiter partes animalis. quoniam ex eis non ẽ distinctũ vnũ, sed quasi generata

G *sunt, antequàm adiungantur, & fiat ex eis vnum. Et potest aliquis existimare, quòd partes rerũ animatarum, & partes animæ magis quam aliud appropinquant sibi adinuicem in esse in actu, & in potentia, habent enim principia motus ex aliquo in oppositis. & ideo quoddam animal, postquam diuiditur, viuit. sed tamen erit omnis potentia, cùm sit vnum & cõtinuum per naturam, non per glutinum, & applicationem. quod.n.*
H *est tale, est diminutio naturæ.*

56 Quia dicere exemplaria est propinquum ad dicere formas sensibilium esse separatas, vult in hoc cap. narrare, q̃ plura eorum, q̃ existimãtur esse substantiæ, vident non separatæ à materijs. D.d. Et est manifestum, &c.i. & est manifestũ, q̃ plura eorum, q̃ existimant esse substãtiæ, sunt existentes primo in potentia, & postea sunt in actu. & qd est tale, est in materia. D.d. & sint partes animalis, &c.i. & ideo partes ani-
I malis non habent vnum, per quod sunt substantiæ, cùm sint distinctæ ab animali, sed sunt apud diuisionẽ, sicut partes, quæ sunt in generatione, s. quarũ esse non p̃sistit, donec adiungantur adinuicem, & fiat ex eis vna substãtia, quã significat nomẽ & definitio. Et hoc, quod d. manifestum est. quoniam, cùm posuerim⁹ q̃ nomina, quæ sunt fm definitiones, significant substantias, & similiter definitiones, quæ sunt fm ista nomina, & posuerimus, q̃ partes aãlis diuisæ non signant à noĩbus, sicut significantur ab eis, qũ sunt con- K
tinuæ nisi æquiuoce, & manifestum est q̃ illa, quæ significant à noĩbus, & sunt continua, sunt substãtiæ materiales. D.d. Et potest aliquis existimare, &c.i. potest aliquis existimare, q̃ causa in hoc in illis aãlib⁹ est, q̃ partes suorum membrorum, & partes animæ appropinquãt sibi ad inuicem in potentia, & actu: sed q̃ quælibet pars recipit oẽs potentias animæ, & virtutes animæ nõ appropinquant alicui parti sine alia: ideo talia animalia, cùm diuiduntur possunt viuere, & apparent omnes vir- L
tutes in qualibet parte. & hoc, quod d. est manifestius in plantis. Et quã si intẽdebat, q̃ causa in hoc nõ est, quia non est in materia, sed causa in hoc est propinquitas virtutum aãlium adinuicem. Impoſſe.n. est vt anima, quæ est in hoc animali, sit nobilior anima, quæ est in aãli perfecto: ita q̃ existimatur q̃ ista aãa sit separata, & aãalis perfecti non separata. D. d habent.n. principia motus, &c.i. & virtutes animæ appropinquant sibi in hoc animali, quia habẽt partem paruam, i. debilem de principio, per quod animal mouetur motibus di- M
uersis contrarijs. D.d. sed tñ, &c.i. & signum, q̃ anima ei⁹ est in materia, est q̃ actio eius est perfectior, qñ est vnum naturaliter, non vnum violẽter, & fm applicationem, & vniuersaliter apparet q̃ hoc, quod accidit ei est, quia est de actionibus naturæ actio diminuta, s. ens diminutum.

Ens & vnũ, sive ipsum ens & ipsum vnũ non esse rerum substantias. Ca. 19.

CVm autem vnũ dicatur, sicuti & ens, & substãtia vnius vna, & quorũ vna numero

A numero vnum numero, manifestum q̃ neq; vnũ neq; ens contingit substantiam esse rerum, sicuti neq; elemento esse, aut principio. sed quærimus quid ergo principium, vt ad notiora referamus. Magis igit̃ his substãtia est ens & vnũ, q̃ principiũ, & elementum, & causa. sed necdũ ista, si nec aliud quidem cõe vllum substantia est. nulli.n. inest substantia nisi sibi ipsi, & habẽti eam, cuius substãtia est. Item ipsum vnum in plurib⁹ nõ erit
B simul: commune vero simul in pluribus est. Quare patet q̃ nihil vniuersalium separatim præter singularia est.

Et, cùm vnum dicitur sicut dicitur ens etiã, & substantia vnius est vnum, & substantia entis est vnum numero, manifestum est igitur, quòd impossibile est vt substãtia rerum sit vnum, aut ens, sicut est impossibile, vt principium sit essentia elemẽto. sed quæritur quid
C *est principium ad sciendum duo. Et substantia, quæ est istorum magis quam aliud, est ens, & vnum, & principium, & elementũ, & causa. sed non videtur ista esse substantia, cum nullum aliud commune omnino sit substantia. substantia enim non est alterius, nisi sui ipsius, & illius cuius est, & est substantia illius rei. Et etiam in pluribus non erit insimul. & commune insimul erit plurimum. Manifestum est igitur quòd nullum vni- D
uersalium est separatum à particularibus.*

Quia opinantes vniuersalia esse 57
substantias, dicunt q̃ illud, quod est magis vñe, est dignius hoc: & ideo plures opinabantur, q̃ principium omnium est vnum vñe: incœpit cõtradicere eis, & dicit: Cùm hoc nomen vnum dr̃ de omni, de quo dicitur hoc nomen ens, & hoc nomen ens videt̃ dici multipliter, ergo manifestum est, q̃ illud, quod significat vnum, impossibile est q̃ sit principium omnium entium, ita q̃ sit cõ- E
mune eis sicut ẽ impossibile vt hoc nomen principium sit vnum commune elementis oĩbus. Sed q̃trendũ est in entibus quid est dignius vnitate, & noñe principium: & illud ẽ, pp qđ inuenit̃ in alijs habentibus hæc noña. apparet.n. q̃ hęc noña dicantur fm prius & posterius, & hoc intendebat, cùm d. manifestum est igit̃, q̃ impossibile est, &c.i. & manifestum est igitur, q̃ impossibile est vt vnũ & ens sint substantia plurium. D.d. sicut est impossibile, &c.i. sicut est impossibile, vt principium dictum de elementis cõmunibus sit prima sub- F
stantia principiorum. D.d. Et substantia, quæ est, &c.i. & existimatur q̃ illud, quod est dignius hoc noñe substantia, inter ista concessa eẽ substantias, est illud, de quo simpl̃r dicitur hoc nomen ens, & hoc nomen vnum, & elementum, & principiũ, & causa. sed vniuersalia sunt, quæ significant hæc noña, s. quia existimatur, q̃ vniuersalia sint principia rerum, de quibus prædicantur, fm q̃ sunt vniuersalia. Deinde d. sed non videntur, &c.i. sed ista via impossibile

G bile est vt sint substantiæ istarũ rerum, quarũ sunt vniuersalia vniuersalia enim sunt cõia: & nullum cõe est substantia. D.d. substantia. n. nõ est alterius, &c. i. & nullum cõe est substantia, qm substantia non ẽ substantia piurium, sed est substantia aut suiipsius, aut illius cuius est substantia. & ẽt substantia non est ĩ pluribus insimul: vsẽ autẽ est commune: & commune est in pluribus insimul. D.d. Manifestum est igiť, &c. i. ex contingentibus impossibilibus, & ex hoc, qp * vsẽ & particulare sunt ad aliquid, & principium eiº est, cuius est principiũ, necesse est vt principium non indigeat in suo esse, cuius est principium.

Nullũ cõe ẽ suba. idẽ 1. me. c. 45. &. 10. Me. cõ. 6. &. 12 Met. 11. Si ponosi, vt dicere supra. c. 46. Vide con. zim.

* Vsẽ & particulare sẽ ad aliquid

H idẽ supra c. 48.

Sed qui formas dicunt, partĩ recte dicunt separãtes eas, si substantiæ quidem sunt: partim nõ recte, quoniam vnam in multis formam dicunt. Causa vero est, qp non habent reddere quę nam tales incorruptæ substantiæ, pter singulares & sensibiles, sint. Faciunt igitur eadem specie his quæ sunt corruptibiles (has enĩ

I cognoscimus) ipsum hominem & ipsum equum, addẽtes vocabulum, ipsum, sensibilibus. Attamen etiam si non videremus astra, nihil minº, vt puto, essent substantiæ perpetuæ præter eas quas nos sciremus. Quare nũc quoque, si non habeamus quænam sint, necesse tamen fortasis fuerit aliquas esse. Quòd igitur nec eorum quicquam, quæ vniuersalia dicuntur, substantia sit, nec vlla sit substantia ex substantijs, patet.

Sed dicentes formas esse, quo modo possunt dicere verum, cum faciũt eas esse separatas, cum sint substantiæ: & quodammodo non est verum, dicunt enim, quod eadem forma est in pluribus. Et causa in hoc est, quod non possunt narrare quæ sunt substantiæ, quæ sunt ex talibus, vtrum sint substantiæ, quæ non corrumpuntur, aliæ à substantijs particularibus sensibilibus. Et illi faciunt eas esse easdem per formam, quæ corrumpitur, & dicunt nos scimus ista esse hominem: & hoc additum est in sensibilibus verbum, quod dicitur est. Et, si nos non uideremus stellas, tamen earum essentia non diminueretur, & essent substantiæ æternæ. Ergo rectum est vt sint necessario, licet non sit scientia apud nos quid sint. Manifestum est igitur, quòd nullum eorum, quæ dicũtur vniuersalia, est substantia, nec aliqua substantia. K L M

Intẽdit in hoc cap. notificare veritatẽ, & falsitatẽ sermonis dicentis formas esse, & d. Sed dicentes, &c. i. qm̃ hoc, quod dicunt, qp substantiæ sunt separatæ, est verum. substãtiæ enim debent esse separatæ, i. qp non sunt in subiecto 1 actu. sed cùm hoc, qp dicunt eas esse separatas, ponunt eas existere in pluribus, s. particularibus. D. demonstrauit quo accidit eis peccatum, & d. Et causa in hoc est, &c. i. & causa sui erroris est: quoniam, cum sint hic scientiæ, quę nõ

corrum-

A corrumpuntur, non possunt distinguere inter naturã, quæ est substantia istarum scientiarũ, & inter nãm, quæ est substãtia. & pp hoc opinati sunt hic esse substantias nõ corruptibiles, & qp sunt cũ substantijs corruptibilibus eadem per formã, quę nõ corrumpiť, & hic est error magnus.

D.d. & hoc additũ est in sensibilibus, &c. i. qm̃, cũ ponunt illud, quod significat definitio, partẽ substantiarum sensibiliũ, contingit eis vt eas esse intellectas sit pars suorum esse, adeo qp, si ista sensibilia non fuerint

B intellecta, non erunt. Et est manifestum, qp sensibilia sunt entia, licet nõ intelligantur, quemadmodum sunt entia, licet non sentiant. Et ideo d. Et, si nos nõ videremus stellas, &c. i. & necesse est vt essentię rerum intelligibilium sint existentes, licet non intelligant. & intendit, qp manifestũ est, qm̃ quẽadmodũ sensibilia non sunt sensata in actu, donec sentiant, ita est de intelligibilibus. Et fm hoc sequit ex opinione * Arist. vt intelligibilia sint noua: & fm opinionẽ dicentiũ formas esse, sunt æterna. sed quo substantia æterna est pars substantiæ corruptibilis, aut idẽ illi, &

C substãtia corruptibilis est vnum numero? D.d. Ergo rectũ, &c. i. & rectum est vt cõtingat dicentibus formas esse, vt sint hęc intellecta necessaria in actu, et si non sciant neq; intelligant. & sic scĩa acquisita de nouo non erit addiscere, sed rememorari. D.d. Manifestũ est igitur, qp nullũ eorũ, quæ dicunt, &c. i. & cũ omnia hęc impossibilia contingant dicentibus substantias vsẽs esse separatas, manifestũ est, qp nullum vniuersalium est substãtia, neq; aliqua substantia est vniuersale.

Quid proprie substãtiam dicere oporteat: eamq; non elementum, non compositũ, sed principium esse. Vbi de quæstione propter quid multus sit sermo. Cap. 20. D

QVid vero, & quale quid substãtiam dicere oporteat, rursus aliud q̃st principiũ cũ fecerimº, dicamº. fortasis enim ex his erit manifestũ de illa quoq; substantia, quæ est separata à sensibilibº substantijs. Cũ igiť substãtia principiũ, & causa quædã sit, hinc est procedendum. Quæriť vero ipsum E pp quid semp sic, pp quid aliud alĩ alicui inest. quærere nanq; propter quid musicus homo ẽ, certe quærere est quod dictum est, pter quid homo musicus est, aut aliud. Quærere igiť propter quid ipsum est ipsum, nihil ẽ quærere. oportet enim ipsum quod, & ipsum esse existere manifesta entia. dico aũt, vtputa qp Luna patitur eclipsim. ipsius autem quod id ipsum, nõ nisi vna ratio, vnaq; causa in omnibus (propter quid hõ est homo, aut F musicº musicus) nisi quis dicat qp vnũquodq; ad seipsum indiuisibile est. hoc aũt erat vnũ eẽ. sed hoc, & cõe de omnibus, & breue est. Quærat autẽ aliquis, propter quid homo animal tale quoddã est. hoc igitur manifestum est qp non quærit propter quid is, qui est homo, homo est. aliquid ergo de aliquo quærit, pp quid inest. qp aũt inest oportet manifestũ eẽ. si enim nõ ita.

n ihil

Vid Auer. 1 Epł. Tit.

G nihil quærit. vtputa, ꝑp quid to
nat? quia sonus in nubibus fit.
ita nanq; aliud de alio est, quod
quæritꝫ. & propter quid hæc, vt
puta lateres & lapides domus
sunt? Manifestū itaq; est ꝙ caus-
sam querit. hæc aūt est quod qd
erat esse, vt logice dicam: quæ in
quibusdam quidē est cuius gra-
tia, vtputa fortassis in domo &
lecto: in quibusdam vero quod
primū mouit. causa nanq; etiā
hoc. sed talis quidem causa que-
ritur, dum quippiā fit, vel corrū
H pitur: altera vero etiam, dū est.
Latet aūt præcipue quod quæ-
ritur in his, quæ non de alijs di-
cuntur, vtputa quæritur homo
quid est: eō ꝙ simplr dicit, neq;
determinatur ꝙ hæc vel hoc.
Oportet igitur recte disponētes
quærere. ꝙ si non, commune fit
eius, quod nihil est quærere, &
eius, quod aliquid quærere.

Et etiā incipiamus alio modo. dicamus igitur quid oportet dici substantiam, & sicut quid. rectū
I *est igitur, vt ex istis sermonibus declaretur sermo de illa substantia etiam, quæ est separata a substantijs sensibilibus. Et, cum substantia habeat principium, & causam aliquam, accipiamus ab eo viam. Et quæramus quare secūdum hanc dispositionē semper quæritur aliud, & est alicuius. quærere enim quare musicus est homo, aut quare homo est musicus, aut aliud, postremo quærere quare ē, est quærere cuius. quia oportet vt esse. & essentia declarentur. v.g. quoniam Luna eclipsatur. sermo enim de istis rebus est vnus, & causa in omnibus est vna, quare homo est homo, & musicus est musicus. nisi aliquis dicat, quod omne vnum ex se non diuiditur: et hæc est essentia unius. sed hoc est cō mune, & dicitur de omnibus rebus vere. Et forte quæret aliquis, quare homo est animal, sicut hic. manifestū est enim quod non quæ-*
L *rit quare est homo illud, quod est homo, quod quæritur, sicut quidā dicunt, quoniam hoc manifestum est. si igitur interrogatio non fuerit huiusmodi, nihil quærit sicut quare est tonitruus, quia est tumultus in nubibus. quoniam secundum hoc quæsitum erit de alio. & quare hoc, sicut lapides & lateres, domus. Manifestum est enim quod quærit causam, et hæc est quiditas rei, sicut est homo logico. quomā in*
M *quibusdā rebus non pōt inueniri a quibusdā causa, sicut forte inueniuntur in domo, aut scamno. & quæritur in quibusdā quid est motor primus. hic enim est causa. sed causa, quæ est talis, quæritur apud generationē & corruptionē, & est formæ essentia. Et quæstio latet multum in eis, quæ nō dicūtur de alijs, vt quæritur quid est homo: quomā est modo simplici, & non distinguitur hoc esse in hoc.*

Et,

K Et, cùm declaratum sit, ꝙ vlē nō
A est substantia, & ꝙ illud, quod signi
ficat definitio, est substātia, incipia-
mus pserutari de hac substātia alio
modo. Et d. dicamus igit quid opor
tet dici substantiam; & sicut quid. i.
qm̄ oportet declarare quid sit sub-
stantia per definitionem, & exēplū.
D. d. rectū est igitur vt ex istis ser-
monibus, &c. i. rectum est igitur, vt
ex cognitione substātiæ sensibilis
declaretur substantia quæsita, s. sepa
rata æterna. D. d. Et, cùm substan-
tia habeat principium, &c. i. dicam⁹
igitur ꝙ, cùm sit manifestū per se ꝙ
B istæ substantię habeant causas, & ꝙ
causa substātiæ est substantia, oport
tet ponere pserutationē in substan-
tijs, istarum rerum ex perserutatio-
ne de suis causis. Et, quia perseruta
tio de causis rerum sensibilium non
potest fieri nisi numerando interro
gationes naturales de causis, hic in-
cepit declarare loca, in quibus quæ-
ritur ꝑ quare, & d. Et quærem⁹ qua
re, &c. i. quia manifestum est per se,
ꝙ per hoc ipsum quare quæritur de
causis rerum, manifestum est, ꝙ nō
vsitatur in re simplici nō cōposita,
sed in rebus compositis, in quib⁹ po
C nitur aliquid esse in aliquo, & aliqd
prædicari de aliquo, aut aliquid eē,
aut non esse. qm̄, cùm fuerit manife
stū nobis aliquid esse in aliquo, in-
terrogauim⁹, quare est hoc in hoc,
aut quare est hoc. Et, quia prædica-
tionū alia est naturalis, alia non na
turalis: & ipse nō curat in hoc loco,
ꝙ in duobus locis sit interrogatio
vna aut duæ, d. quærere enim quare
musicus est hō, aut quare homo est
musicus; aut aliud. i. & causa quæsi-
ta in aliqua ꝓpōne, & in suo cōuer-
so, aut sunt eadem quæstio, aut sunt
duæ: & quōcunq; fuerit, subiectum D
est compositū, & non simplex. Et,
quia quærere ꝑ quare in re simplici
est nugatio: si enim homo simplex
esset, tunc dicere, quare hō est musi
cus, esset sicut dicere, quare homo ē
homo, ideo d. quia oportet, &c. i. &
quia oportet vt sit cognitum nobis
ante interrogationē hic esse duo di-
uersa, & ꝙ alterū existit in reliquo.
v.g. ꝙ, cùm apud nos sit cognitum
ꝙ Luna eclipsat, interrogamus qua
re eclipsat. D. d. sermo enim ī istis
rebus, &c. i. quærere enim per quare
de vna re impossē est. v.g. vt aliquis
quærat quare hō est homo. nisi ali- E
quis dicat, ꝙ oīa sunt simplicia, qm̄
quodlibet eorum est vnum ꝑ se, &
vnum non diuidit in prædicatū &
subiectū. & sic interrogat de eis per
quare, cùm essentia vnitatis sit indi-
uisibilis, neq; ꝑ qualitatem. D. d. re
spondendo, sed hoc est cōe, &c. i. &
res existentes habent dispositiones
cōes, quæ prædicantur de omnibus
vera prædicatione: & sic apparet eas
esse compositas, & quærit in eis cau
sa cōpositionis. D. d. Et forte quæ-
ret aliquis, &c. i. & rectū est, vt inter-
rogatio vera sit, quare homo est ani
mal, non quare homo est homo. F
D. d. si igit interrogatio nō fuerit
huiusmodi, s. vt aliquis quærat qua
re tonitruus est in nubibus, & dicat,
quia in nubibus est sonus. D. d. &
quare hoc, sicut lapides, &c. i. & hoc
est aliud exēplum, i. quare est hoc
domus, quia est compositū ex lapi-
dibus & lateribus. D. d. Manifestū
est enim, ꝙ quærit causa, i. qm̄ inter-
rogantur istis interrogationibus.
D. d. & hæc ē quiditas rei, &c. i. ma
nifestum est enim ꝙ in talibus locis
quærit ꝑ quare causa, ꝙ est quiditas
rei,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quæ sunt declarationes logicę. Vid sup. c. 2. et. 1. Ph. cō. 3. 5. & q ibi.

G rei, quam descripsimus superius descriptione logica, cùm dicimus, q̄ est illud, qd̄ significat definitio. ista enim causa, quę est forma, declarata est hic duabus * declarationibus logicis, quarū altera est definitio, & alia interrogatio p̄ quare. Et cū d. q̄ per quare quæritur cā, quæ est fm quiditatem, d. ēt q̄ ēt per illud quę̄ritur alia causa, & d. qm̄ in quibusdam rebus, &c. i. qm̄ in quibusdam rebus pōt q̄ri causa, quæ est fm quiditatem, & in quibusdā primus motor. sed ista cā, f. agens, quę̄ritur maxime in rebus generabilibus & corruptibilibus. D. d. Et quæstio latet multum, &c. i. & causa, quæ est quiditas rei, & formæ eius latet multū, qm̄ interrogatur de rebus, quæ non prædicantur de alio, f. in subst̄atijs. & hoc erit per quid. v. g. quid est homo. D. dedit causam i hoc, & d. qm̄ est modo simplici. i. & causa in difficultate istius quæstionis est, quia est quæstio simplex, non composita. quæritur. n. quid sit homo, & nō dicitur quare homo est tale. Et intendit, q̄ scire quiditates subst̄atiarum est magis q̄ scire causas accidētium. & causa in hoc est simplicitas subst̄antiarum, & compositio, quæ est in accidentibus. & ideo illud. quod est simplex in rei veritate, non habet definitionem, neque quæritur per quare.

Cā agēs q̄ri maxīe i rebꝰ gñabilibꝰ, & corruptibilibꝰ. Vid. c. 44. 12. huius. Idē supra. 12. c. 4.

Cùm autem & habere et existere ipsum esse oporteat, manifestum est q̄ pp̄ quid est ipsam materiam quærit. vtputa hæc sunt domus. propter quid? q̄a hæc existunt, qd̄ erat domui esse. & homo hoc, aut corpus hoc tale habens, quare? causa materiæ quæritur. hæc autem est forma, qua aliquid est. hęc autem est substantia. Patet itaque q̄ de simplicibus non est aliqua quæstio, neq; doctrina, sed alius talium quæstionis modus. Cū vero qd̄ ex aliquo compositū, ita vt vnum totū sit, non est vt cumulus, sed vt syllaba. syllaba vero non est ipsa elementa, nec idē, qd̄ B, & A. nec caro ignis, et terra. dissolutis nanq; hæc quidē amplius non sunt, vt caro & syllaba: elementa vero ignis & terra sunt. ē ergo syllaba aliqd̄, non solum elementa, vocalis & muta, sed ēt aliquid aliud. & caro, nō solū ignis & terra, aut calidū & frigidum, sed ēt aliquid aliud. Si igitur necesse est illud quoq; aut elementū, aut ex elementis esse: si elementū quidē, rursus eadē ratio erit. ex hoc. n. & igne & terra erit caro, & itē alio: quare in infinitū progredietur. si vero ex elemento, patet q̄ nō ex vno, sed ex pluribus cū; idipsum, erit. quare iterū de hoc eandem rōnē dicemus, quā de carne, aut syllaba. Videbitur aūt esse aliqd̄ tale, & nō elementū, ac cām, sed hoc carnē, hoc vero syllabā esse. sīr & de cęteris. substātia vero cuiusq; qdē hoc. hoc nanq; prima ipsius esse causa est. Cū aūt quę iā rerum non substantię sint, sed q̄cunq; substantię fm naturā, et natura cōstitutæ sint, videri possit profecto aliquibus hęc quoq; natura substātia esse, q̄ non elementum sed

A Elementū quid.

sed principium est. Elementum autem est, in quod existens diuiditur, vt materiam, vtputa syllabæ ipsum A, & B.

Et cùm oportet, vt habeat essentiā, aut erit essentiā, et manifestū ē, quòd materia q̄ritur quare ē v. g. quare hæc ē domus? quia tale est: et tale, cū fuerit ēentia domus. et quare hoc est hō? quia hēt hoc, et hoc est corpus. igitur manifestū est, quòd q̄ritur ea, q̄ est materia, B *et ista est forma eius, quod hēt aliquid, et est substātia. Manifestū ē igitur, quòd in simplicibus nō q̄ritur, neq; cōsyderatur, sed quæritur tale alio mō. Ergo cōpositū est aliquid, quod ē secūdū hunc modū, ita quod totū sit vnū, non ita quòd sit sicut coacervatio. quēadmodū syllaba nō est litera, et B, et A. neq; caro est ignis, et terra. quoniā ista cùm dissoluuntur quæda, non sunt sicut caro, et syllaba: literæ vero* C *sunt sicut ignis et terra. ergo syllaba est aliud, quod non est literæ, s. literæ vocales, & consonantes, sed est aliud ēt. et caro nō est ignis & terra, & calidum & frigidū, sed sicut aliud ēt. Si igitur fuerit, necesse vt illud sit ēt elemētū, aut ex elementis. quòd si fuerit elemētum, sermo de eo etiā est, sicut dictum est idem. caro. n. est istius et ignis, & terræ, et etiam alterius, donec procedatur in infinitum. et, si fuerit ex elementis, manifestum* D *est quòd non est ex vno, sed ex pluribus. & si non, erit illud idem. et etiā iterabimus istum sermonem, quem dicimus de carne et syllaba, et apparebit, quòd hoc est aliquod ex elementis, & causa eius, quod est per essentiā, et quod est alicuius caro, et alicuius syllaba. et similiter aliud ēt. & hoc est quodlibet, quoniam hæc est causa primæ essentiæ. Et, cū quæda non sunt substantiæ rerum, sed constituuntur* 49 E *insimul, rectum est vt ista natura appareat in aliqua substantia, quæ est non elementum, sed principium. Elementū. n. est illud, in quod diuiditur res, et est in re qua si materia, vt A, et B in syllaba.*

Ideſt, & cùm necesse est, vt ista habeant quiditatem, & quiditas est in materia manifestum est, q̄ quæritur in istis rebus per quare causa, q̄ est fm materiam, sicut quæritur cā, quæ est fm formam. & intendit q̄, si in entibus non esset ista natura, s. forma, sólummodo materia, nihil eēt quærere de causa materiali, qm̄ esset quæstio de ipsa re. D. d. v. gratia quare hęc est domus? i. v. g. quare hæc est domus? quia est facta ex hoc, s. lateribus & lapidibus, quoniā essentia domus debet esse ex istis. aut quare hoc est homo? quia est generatus ex hoc, & hoc, scilicet ex rebus, ex quibus constituitur corpus proprium homini. Deinde dicit igitur manifestum est, q̄ quæritur causa, quæ est materia, etcætera. ideſt

60

E

Nā mā ē, cuiꝰ q̄ditas & forma ē recipe formā. Cōsil'e primo ca. de fūba orbis & 2. Ph. c. 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ideſt, manifeſtum eſt igitur, quòd quandoque quæritur cauſa, quę eſt materia per quare, & eſt forma, propter quã eſt materia, & eſt ſubſtantia rei. & iſta natura eſt illa, cuius quiditas, & forma eſt recipere formam. D.d. Manifeſtum eſt igitur, ꝙ in ſimplicibus, &c. i. &, cùm hoc ſit declaratum, manifeſtum eſt, ꝙ in rebus ſimplicibus non compoſitis non queritur, neq; per quare, neque p quid, ſed quæſtio in iſtis erit alio modo. D.d ergo compoſitum, &c. i. &, cùm ſit declaratum hic eſſe aliqua cõpoſita, ex quibus congregatur vnum in actu, non ſicut compoſita ex rebus, ex quibus non fit vnum niſi per contactum, vt acervus cõgregatus ex pluribus granis, ſed ex cõgregato ex eis fiet aliquod additum aliud à componẽtibus, vt ſyllaba, quæ fit ex literis. Syllaba. n. non eſt literæ, ex quibus fit, ſed eſt aliquod additum literis. & ſimiliter caro nõ eſt terra & ignis, ex quibus componitur, ſed eſt aliqd aliud additum. Et ſignum eius, quod eſt aliquod additũ elementis, eſt, quoniam, iſta, quando diſſoluuntur, & corrumpuntur, tunc ſyllaba non reſoluitur in ſyllabas, neque caro in carnes, ſicut reſoluuntur res congregatæ in illa, ex quibus congregant', i. res, in quibus per congregationẽ non fit aliquod additum. Deinde dicit literæ vero, ſicut ignis & terra, ideſt, literæ vero ita componunt ſyllabam, ſicut ignis & terra carnẽ. Deinde dicit: ergo ſyllaba eſt aliud, &c. ideſt ergo ſyllaba non eſt literę, ex quibus componitur. D.d. Si igitur fuerit, neceſſe eſt vt illud ſit etiã, &c. i. ſi igitur caro non eſt aliud ab elementis, neceſſe eſt vt ſit aut elementum, aut compoſitũ ex elemen K
tis præter prima elementa. Deinde dicit, quòd ſi fuerit elementum, &c. i. & ſi hoc additum elementis fuerit elementum aliquod, continget vt hoc elementum, & ignis, & terra habeãt aliquod additum eis. & ſi illud additum fuerit elementum, continget etiam vt illa elementa cum hoc elemento habeant aliquod additũ. & ſi illud additum fuerit etiam elementum, continget in eo illud, qđ continget in alijs: & ſic proceditur in infinitum & ideo impoſſibile eſt vt illud additum ſit elementũ commune ignis & terrę, & iſtius elemen L
ti, cùm caro ſit nomen congregati ex elementis. Et hoc intendebat, cùm d. caro enim eſt iſtius, & ignis, & terrę, ideſt, &, ſi dixerimus etiam, ꝙ illud tertium eſt etiam elementum, contingit vt congregatum ex iſtis habeat aliquod additum congregato ex elementis. & ſimiliter contingit in quarto. & ſic aut procederetur in infinitum, aut erit hoc aliquod additum elementis, quod non eſt elementum. & hoc intendebat, cùm d. & etiam alterius, donec procedatur in infinitum. Et, cùm deſtruxit illud, per quod caro eſt M
elementum, deſtruit etiam vt ſit compoſitum ex elementis, & d. &, ſi fuerit ex elementis, &c. i. & cum illud additum elementis fuerit compoſitum ex elementis, non fiet ex elementis, ſ. ꝙ congregatum ex elementis non erit vnum, ſed plura, & non fiet ex eis aliquod additum. Deinde d. & ſi non, erit illud idem, &c. ideſt, quoniam ſi fuerit ex elementis, erit in eo aliquod additum eis. & ſi fuerit elementum, continget vt habeant etiam alia elementa aliquod

In cõpoſitis p ſe ex cõgregato fit aliqd

H aditũ aliđ à cõponẽtibus. Idẽ 5. Me. c. 6. & 8. Me. te. c. 15. & 3. de Aia c. 5. & hic ſupra. 26. & 27. Oppoſitũ reqre ſupra. c. 44. & 1. Ph. cõ. 17. Vide cõt. Zim.

I

A aliquòd additum, & eſt forma. & ſi non, non fieret aliquod hic. Deinde dicit: & apparebit, quòd hoc eſt aliquod ex elementis, ideſt, & per hãc perſcrutationem apparebit hic eſſe ſubſtantiam aliam ab elementis materialibus, quæ etiam eſt elementum, & quòd eſt prima cauſa, & quòd eſt cauſa, quæ eſt forma, & ꝙ alicuius eſt caro, & alterius os, & alterius ſimile. & ſimiliter in omnib' rebus diuerſarum ſubſtantiarum. Deinde dicit: quoniam hæc eſt cauſa primæ eſſentiæ, ideſt, quoniam iſta ſubſtantia eſt cauſa, quæ eſt pri
B ma quiditas. Deinde dicit: Et, cum quædam, & cætera, ideſt, &, cũ quædam prædicabilia de ſubſtantijs nõ ſint ſubſtantiæ, ſed ſunt exiſtentia cum ſubſtantijs, & naturarum aliarum, ſcilicet accidentia, rectum eſt aperire, quòd iſta natura, quæ dicitur forma, ſit ſubſtantia addita elemento, cùm ſit neque elementum
7. Me. c. 4. neque ex elementis: & eſt aliud ab
C eis, quæ exiſtunt cum ſubſtantijs, ſcilicet ab accidentibus, ſed eſt principium alterius eſſe, entis præter elementum. Elementum enim eſt illud, in quod reſoluitur res, & eſt in re quaſi materia. hoc autem eſt elementum, quòd, cùm res reſoluitur, non reſoluitur in ipſum. & hic perfi
cit iſte tracta
tus Septimus.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER OCTAVVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMA LIBRI.

In hac vnica Summa agitur de ſenſibilium ſubſtantiarum principijs Materia, ſcilicet & Forma.

Dictorum recollectio. Cap. 1.

EX his igitur, quę dicta ſunt, colligere oportet, ac congregando ſummatim finẽ imponere. Dictum autem eſt, ꝙ ſubſtantiarũ cauſæ, principia, & elementa q̃runtur. Subſtantiæ vero, quędã ab oĩbus conceſſæ ſunt, de quibuſdam autem ſeparatim enuntiauerunt quidam. Cõceſſæ quidẽ, quæ naturales ſunt. vt ignis, terra, aqua, & cætera ſimplicia corpora: deinde plantæ, & partes earũ, animalia, & partes eorum: & tandem cœlum, & partes cœli. Separatim aũt ſubſtantias quidam eſſe dicũt formas, & mathematica. E F

Oportet nos congregare dicta, & determinare ſermonẽ, & poſt complere. Dictum eſt igitur, quòd quærendæ ſunt cauſæ ſubſtantiarum, & principia, & elementa. Quædam enim ſubſtantiæ ſunt cõceſſæ ab omnibus, & de quibuſdã dicunt quidam ſermones proprios.

G *Concessæ igitur sunt substantiæ naturales. Vt ignis, et terra, et aqua, & aer, & alia corpora simplicia: deinde plantæ, & partes earum, et animalia, & partes animaliū: & cœlum, & partes cœli. Et quidam dicunt substantiam propriam esse formas, & mathematica.*

1 INtendit in hoc tractatu facere rememorationē de dictis in prædicto, & complere sermonem de substantia, q̄ dr̄ forma: qm̄ oēs, de
H quo perscrutatus est de specieb⁹ substantiæ, non est nisi propter substātiam, quæ dr̄ forma. Dixit: Cùm loquti sumus de speciebus, de quibus dicitur hoc nomē substantia, oportet determinare omnia prædicta, & complere sermonem de substantia quæsita. D. incœpit ponere illud, de quo intendit perscrutari in isto tractatu, & d. Dictum est igit̄, ꝙ quærendæ sunt, &c. i. & iam prædixim⁹ in tractatu præcedenti, ꝙ intentio nostra est quærere causas substātiarum demōstratarum, & principia, & elementa earum. Et vocat principium, illud, quod dr̄ de existenti in
I re, & de existenti extra rem. causa vero dicit̄ maxime de agente & fine, & q̄nq; dicit̄ de quatuor causis. elementa vero non dr̄ nisi de causis existentibus in re. Et, cùm induxit suam intentionem, quam intendit in tractatu prædicto, incœpit dicere summarum vnamquamq; prædictarum in illo tractatu, & d. quædā. n. substantiæ, &c. i. & iam prædixim⁹, ꝙ quædam substantiæ sunt concessæ apud oēs; & quædam sunt cōcessæ apud quosdam propriæ, & non apud quosdam. D. d. Concessæ igit̄ K sunt substantiæ naturales, &c. & intendit per alia corpora, ea quæ sunt consimilium partium: & vocat ea simplicia in respectu officialiū. Et, cum induxit substantias concessas, induxit etiam illa, de quibus dicitur subtia, sm ꝙ dixit in illo tractatu.

Alias vero accidit ex rationibus substantias esse, quod quid erat esse, & subiectum. Item aliter gen⁹ magis q̄ species, & vniuersale q̄ singularia. Vniuersali vero & generi ideæ quoq; copulantur. eadem namq; ratione substantiæ videntur esse. Cùm aūt L quod quid erat esse substantia, huius autē ratio definitio, ideo de definitione, & de ipso per se determinatū est. Quoniam vero definitio ratio, ratio autē partes habet, necesse quoq; de parte erat videre quænam substantiæ partes, & quæ non, & si has definitionis quoq; esse oportet. Item etiam, nec vniuersale substantia est, neq; genus. De Ideis vero, & Mathematicis posteri⁹ consyderandum est. etenim p̄ter sensibiles substantias, has ꝙ dem esse dicunt. Nunc vero de concessis substantijs tractemus. hæ autē sunt, q̄ sensibiles sunt.

Et accidit ex sermonibus vt sint substantiæ eius, quod est per essentiam. Et si subiectum eius, & genus magis quam formæ, & vniuersale magis quàm particulare. Et exemplaria etiam consyguntur cum vniuersalibus per genus.

existimantur enim esse substantiæ, quia recipiunt vnum sermonē. Ergo quid est per essentiam est substantia, & sermo eius est definitio. & ideo dictum est quod dictū est in definitione, & in illo quod est per se. Et, cum definitio est sermo, & omnis sermo habet partes, considerandum etiam est necessario de parte. & cognitio est, quæ sunt partes substantiarum, & quæ non sunt. & si sint partes substantia-
2 rum, etiam non est substantia neq; vniuersale, neq; genus. De exemplaribus vero, & de mathematicis perscrutandum est post. quidam n. dicunt ipsa esse substantias alias ab ipsis substantijs sensibilibus.

Et accidit nobis dixisse in tractatu prætcrito, ſ. ꝙ substantia dicit̄ famose de quatuor, de definitione, ſ. forma: & de subiecto formæ, & de genere magis q̄ de specie, & de vniuersali magis q̄ de particulari. & hoc accidit nobis ex hoc, quod * oēs dicunt de substantia. & exemplaria ēt C apud dicentes ipsa collocantur ī vniuersalibus. existimatur enim, ꝙ vniuersalia sunt exemplaria. D. d. Ergo quid est per essentiam est substantia. i. & quia illud, quod est quiditas rei, est substātia: & sermo, qui significat ipsam, dr̄ definitio: rectum est ponere principium cōsyderationis in natura substantię à consyderatione de definitione. D. d. Et, cùm definitio est sermo, &c. i. &, quia incipiendum est cōsyderare de definitione, & definitio habet partes, quia ē sermo compositus, est consyderandū de partibus definitionis, quæ earum D est substantia, & quæ non. & intendit facere rememorationē de illis, quæ declarata sunt de substantia, & dare causam, propter quam locutus fuit de definitionibus, ne existimet ꝙ loqui de hoc pertinet ad Logicū. D. d. & si sunt partes substantiarum, &c. i. & declaratum est cum hoc, ꝙ forma, & partes eius sunt substātia, & ꝙ vlē non est substantia, neq; genus, quia est aliquod vniuersale. D. d. de exemplarib⁹ vero, &c. i. & intēdit, ꝙ de hoc non est perseratat⁹ in tractatu præcedenti, & post perscrutabitur de hoc. qm̄ quidam dicunt E ꝙ sunt substantiæ separatæ aliæ à substantijs sensibilibus.

Substantiæ diuisio: Materiamq; substantiam esse. Cap. 2.

SEnsibiles vero cunctæ substantiæ materiam habent. Vid Auer. I Epi. Tr. 3. Est autem substantia idipsum, quod subiicitur, aliter quidem materia, * & aliter ratio. materiam autem dico, quę, cùm nō quod quid actu sit, potentia est quod quid. Aliter autem ratio & forma, quod cùm sit qd quid M ratione separabile est. Tertium vero, quod ex his est, cuius generatio solius, & corruptio est, & separabile simpliciter. earum. n. substantiarum, quæ secundum rationem, quædam sunt separabiles, quædam vero non.

* a. c. non hēt hæc, & aliter rō.

Et omnes substantiæ sensibiles habent materia. Et substantia est subiectū, & alio mō est materia. & dico materiam illud, quòd non est hoc in actu, & ē hoc ī potentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *Et alio modo est definitio, & forma, quæ est principium rei, & est per definitionem separata. Et tertio modo illud, quod ex istis, cuius solius est generatio & corruptio, & est separatum modo simplici. Substantiæ enim, quæ sunt substantiæ per definitionē, quædam sunt istæ, & quædam non.*

3 Hoc, qđ dicit, ꝙ oēs substātię sēsibiles habeant materiā, declaratum est ī scīa Naturali. Et, cùm d. Et substantia est subiectum, &c. i. & intendit, ꝙ substantia dr̄ primo mō de illo, qđ est existens p se, qđ est subiectum alijs ꝑdicamentis, & est compositum ex materia & forma: & dr̄ alio modo de materia istius substātiæ. & dico materiam illud, qđ non est in actu aliquod demonstratū, & est in potētia illius. D.d. Et alio mō est definitio. i. & substantia dr̄ secundo modo de illo, quod significat definitio, ſ. forma. D.d. & est per definitionem separata i. & substantia, q̄ est forma, est ꝼm definitionē separata à materia non inesse. impossibile. n. est separari formam à materia. D.d. & tertio modo illud, qđ est ex istis, &c. i & substantia tertia, illud, quod congregatur à materia et forma: et est illud, cuius solius, vt declaratū est, est generatio & corruptio. D.d. & est separatum modo simplici, i. ꝼm definitionem & ꝼm esse. D. d. substantiæ. n. quæ sunt substātiæ, &c. i. & substantia, quam definitio significat, est substantia quodammodo, quia per ipsam est substātia existens per se: & quodammodo nō est, sicut illud, quod existit per se, qa est in subiecto. & forte intendit, ꝙ substantia, quam significat definitio, quædam partes eius sunt forma, & quædam materia, vt declaratum est superius.

Impossē ē formā separari à materia.

I Quòd autem materia quoq; substantia est, patet. In cunctis nanq; oppositis transmutationibus est aliquod trāsmutationis subiectum. vtputa ꝼm locum, quod nunc hic, rursus alibi. & secundum augmentationē, quod nunc tm̄, rursus minus aut maius. & ꝼm alterationem, qđ nūc sanum, rursus ægrum. sīt autē & ꝼm substantiam, quod nunc in generatione, rursus in corruptione. & nūc quidem subiectū, vt quod quid, rursus autem subiectum, vt ꝼm priuationem. Et sequunt̄ hanc etiam aliæ transmutationes. cæterarū vero, aut vnam, aut duas hæc non sequit̄. non. n. est necesse, siquid materiam habet localem, hoc generabilem etiam & corruptibilē habere. Verum quæ inter simpliciter fieri, & non simpliciter dr̄ia sit, in Physicis dictum est.

H

Et manifestum est, quod materia est substantia. Omnes. n. transmutationes oppositæ in situ habēt subiectum fixum, sicut est illud, quod est in loco. illud. n. quod ē nūc, fiet etiam alius locus. & in rē ēt, quæ est tunc secundum hanc quantitatem, fiet ēt minor, aut maior. & in transmutatione est aliquid, quod modo est sanum, quod etiam ægrum. & similiter etiam in substantia

M

A *stantia, quæ est nunc in generatione, fiet etiā in corruptione. & erit nunc subiectum sicut hoc, quod est per priuationem. Et aliæ transmutationes sequuntur istam, ista autem non sequitur vnam, aut duas aliarum. non. n. est necesse ut illud, quod habet materiam localem, ēt habeat materiam, quæ generatur & corrumpitur. Dictū igitur est in Naturalibus, quæ est differentia inter esse simpliciter, & non*

B *simpliciter.*

4 Cùm posuit, ꝙ vnum eorum, de quo dr̄ hoc nomen substantia, ē materia, incœpit declarare hoc. & in rei veritate debet declarari in scīa Naturali, ſ. materiam esse subiectū. ip sam aūt esse substantiam est de hac scīa. Et d. Et manifestum est, ꝙ materia est substantia. i. & hoc apparet, quia est subiectum formæ. D. incœpit declarare hoc ꝼm rememorationem p inductionem, sicut fecit ī Primo Physicorum, & d. Omnes enim transmutationes, &c. 1. apparet enī

C p inductionem, ꝙ necesse est vt omnes transmutationes oppositæ per suā materiam, habeant subiectū fixum. v. g. in transmutationibus ī loco. & d. ꝼm situm. i. ꝼm locū: qm̄ oppositio primo & essentialiter inuenit̄ in eis, q̄ opponunt̄ in loco. Et intendit per oppositā hæc quatuor contraria. Et, quia contrarietas in rei veritate inuenit̄ primo in eis, q̄ sunt in loco, * ideo accepta est in definitione eorū distantia, cùm dr̄ cōtraria sunt, q̄ maxime distāt. hic autem intendit p opposita, contraria, q̄ sunt in q̄litate, & in substantia, &

D in augmento, & in loco. Et cùm dixit, ꝙ transmutationes videnť conuenire in hoc, ꝙ indigent subiecto, incœpit declarare qūo apparet hoc, & d. illud. n. quod est nunc, &c. i. apparet. n. qm̄ quēadmodū vnū & idē numero in loco aliquo est nunc, & post transfertur in alium. & vnū & idem modo est albū, & post erit nigrum in alteratione & vnum & idē est magnum & paruū in augmēto. sīt etiam vnum & idem qm̄q; ē generatum, et qm̄q; corruptū. Sed tm̄ differunt in hoc, ꝙ subiectū, qđ est in transmutatione, q̄ est substantię, est in potentia, et ē in aliis transmutationibus in actu: et suum esse est, quod est medium inter esse ī actu, et non esse. et hoc intendebat, cū d. et erit nunc subiectū, sicut hoc, etc. i. erit sīc subiectum, qm̄ recipiet formam, assimilatur ei, quod est ī actu, et qm̄ dimisit eam assimilat̄ ad non esse. et totum hoc dictum ē in Naturalibus. D.d. Et aliæ transmutationes, etc. i. et aliæ transmutationes sequunt̄ illā, q̄ est in substantia, ſ. qm̄ illud, qđ hēt transmutationē, quæ ē in substantia, hēt alias transmutationes. transmutationes aūt in loco nō debent sequi vna, aut plures aliarum

E

F transmutationū. et ideo non est necesse vt oē habens materiam localē habeat materiam generabilē et corruptibilem. Et innuit p hoc, qđ declaratum est in scientia Naturali, ꝙ cœlum habet materiā localē, et tm̄ non habet materiā generabilem et corruptibilem. et ideo videmus, ꝙ cœlum non componitur ex materia, quæ est in potentia et forma, q̄ est in actu. Deinde d. Dictum ē igit̄ in Naturalibus, etc. i. declaratum est enim quæ est differentia inter gene

* Subiectū transmutatiōis substātialis ē in potētia, accētialit̄ aūt in actu. Idē. 1. phy. c. 63. 1. de Gña. 23. & 24. 2. d aīa c. 4. &. 1. ca. de substantia orbis.

Cœlū hēt mām localē, & non mām gñabilē & corruptibilē. Idē. 1. phy. cō. 63. & 1. cor. 20. idē 1. &. 2. & 3. ca. d substantia orbis & hic cō. 12. &. 11. Me. t. c. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G rationem simpliciter,& nō generationem simplr:&inter generationē & corruptionem, quæ sunt in substantia:& generationē & corruptionem,q̄ non dāt simpliciter,s.q̄ sunt in alijs transmutationibus.

De substantia,quæ forma & actus est. Itē definitiones formam & materiam complectentes, potiores esse, quàm quæ alteram tā tum. Cap. 3.

CVm autem quædā,vt subiecta & vt materia,concedatur substantia, hæc autem est,quæ potentia est, restat
H illam, quæ vt actus substantia sensibilium est.quænam sit dicete.Democritus igitur tres differentias esse videtur existimare.
Vide in pœ. Met. subiectū enim corpus,materiā, vnum & idem.differre aūt, aut rhysmo,quod est figura:aut trope,quod est situs: aut diathige, quod est ordo. Videntur autem multæ differentiæ esse. vtputa quædam compositione dicunt materiæ,sicuti quæcunq; mistura,quemadmodum melicratū.
I quædam clauo,vt arca. quædā ligamine,vt fascis.quædam glutine,vt liber.quædam pluribus ex his.quædam positione, vt limen & superliminare.hæc.n.eō q̄ modo quodam sita sint, differunt.quædam tempore, vt cœna,& prandium.quædam loco, vt venti.quædā sensibilium passionibus,vt duritie & mollitie, & densitate & raritate,& siccitate & humiditate.& q̄dā quibusdam ex his,quædā oībus his. & oīno q̄dā redundātia, q̄dā defectu. Quare patet,quod & ipsum K est toties dr̄.limen.n.est, q̄m ita fitum est.& esse, sic ipsum ponit signāt. & glaciē esse, sic densari. Quorundam vero esse & his oībus definiētur:eō q̄ quædā miscentur,quædam temperantur, quædam ligantur, quædā denfantur,quædam cæteris differē tijs vtunt̄,sicuti manus,aut pes. Accipienda igitur genera dr̄iarum.hæc.n. principia existētiæ erunt.vt quę in magis & min⁹, aut denso & raro, & cæteris talibus.cuncta etenim hæc redun- L dantia & defectus sunt. Quòd sigd figura,aut leuitate,aut asperitate,omnia recto & curuo.his vero esse erit misceri, oppositō autem modo,non esse. Manifestum igitur ex his est,q̄ si substātia causa ē,vt vnumquodq; sit, in his quærendum est, quę q̄m vt horum singula sint,causa est. Substantia itaq; nihil horū est, neque combinatum:attamen,q̄ portionale in vnoquoq;.

Cum igitur quædam substantiæ sint concessæ, vt subiectum,& materia etiam,& est illud, quod est in potētia,remanet dicere quæ est substantia sensibilium,quæ est in actu. Demo. vero existimauit, quòd differentiæ eorum sunt tres. materia vero, quæ est substantia subiecta,est eadem etiam:& differt,aut secundum ordinem, aut figura:aut secundum transmutationem,q̄ est situs: aut secundum M

A *concauum,qui est compositio. Et ipse videt multas differentias. Vt dicitur q̄dā per cōpositionem materiæ,vt oīa,q̄ admiscētur,v.g.mel, & aqua.& quædam per ligamētum,vt lectus.& q̄dam per glutinum,vt liber. & quædam per clauos,vt arca,& quædam per plura istorum.& quæda secundū situm, vt via & limes.ista. n. differunt secundum motum situalem. & q̄dam secundum tempus, vt prandium,& cœna. & quædam secun* B *dum locum,vt venti. & quædam per passiones,q̄ sunt sensibiliū, vt durities & mollities, & spissitudo & raritas,& siccitas & humiditas.& quædam per quædam,& quædam per oīa. & vniuersaliter quædam magis & quæda minus. & ideo, cùm limes ponitur superius,non est limes. Manifestū est ergo,quòd ens dicitur secundū numerum istorum modorū.dicitur.n.*
C *ens via,q̄ ē secundū hunc situ. & hoc ēt significat quòd ē secundum hunc situ.& esse grando ēt significat quòd instissatum ē illud secundū hunc modu.Et essentia quorundam determinatur per oīa ista. q̄dam.n.sunt mixta, & quædā cōplexa,& quædā ligata,& q̄dam vtuntur alys differentijs, vt manus & pes. Accipiātur igitur genera differentiarū.ista.n.sunt principia essentiæ,sicut quòd ē maioris & minoris,& spissum & rarum,* D *& partes similes istis.ista. n noīa sunt in additione & diminutione. & si fuerint alicuius figuræ, vt lenitas,aut asperitas, & oīa sunt in recto,aut tortuoso,& quædā sunt, quorum esse est in mixtione, & secundum modum oppositionis,qui ē non essentia. Manifestum ē igitur ex istis quòd,si substantia sit causa* E *essentiæ cuiuslibet,quòd q̄rendum ē i istis,q̄ est causa essentiæ cuiuslibet istorum. Nulla.n.istarum est substantia,neq; quando congregātur cum alys:sed indiget quælibet earum conueniente.*

Cum declaratum sit in tractatu 5 p̄cedenti, q̄ formæ sunt substantiæ ex hoc,q̄ illud,q̄d signāt definitio, est substantia, & q̄ definitio signat formam p hoc,quia interrogatio p quare est de forma,vult perscrutari hic de primis differentiis substantialibus,quib⁹ diuidit forma vlis, & d. F Cùm igit̄ q̄dā substantiæ,&c.i. &,cūoēs Antiqui conueniunt in hoc, q̄ materia est subā,& est illa, q̄ existit I in potentia:& cùm sit declaratū, q̄ forma est subā, q̄ est in actu, remanet dicere q̄ sunt dr̄ię illius subæ, q̄ est in actu ī cōpositō,s. primæ dr̄iæ, p quas distinguuntur formæ entiū, sm q̄ sunt entia. D.inducit sermonē Demoeriti in hoc,& d. Democ. vero existimauit,&c.i. Democr. opinabatur,q̄ materia est vna natura in specie in omnibus entibus, s. partes indiuisibiles: & quòd ista materia Idē.1.Phy. primo diuiditur in tres differentias t.c.41. maximas, quibus entia differunt.

G Prima autem differẽtia est propter diuersitatem figurarum partiũ indiuisibiliũ: & hoc vocauit ordinẽ. Secunda autẽ differentia est ꝓpter diuersitatem partium in situ ĩ quolibet ente: & hoc vocauit transmutationem in situ. Tertia autem differentia est pp diuersitatẽ earũ in ordine: & hoc vocauit contactum. & opinabatur, q̃ entia non differunt abinuicem, nisi per vnam istarum trium dispositionum, aut per plura vno. D.d. Et ipse videt multas differentias, i. & mirum est de isto hoĩe, quomodo est contentus istis tribus
H differentijs, cùm viderit multas differentias alias ab istis tribus, ꝑ quas distinguũtur entia abinuicem. Deinde incœpit numerare istas differẽtias, & d. vt dr̃ quædam per compositionem materiæ, &c. i. sicut illa, q̃ differunt per diuersitatem compositionis elementorum, ex quib⁹ cõponuntur, s. fm magis & minus, & sunt illa, q̃ differunt fm complexionem. & ista est dispositio omnium corporum consimilium partium. & dispositio plurium rerum artificialium, vt diuersitas rerum, q̃ componuntur ex melle & aqua. D.d. &
I quædam per ligamentum, &c. i. & sunt quædam, quorum differentiæ sunt in copulatione, s. qũ nomina, & actiones rerum copulatarum diuersantur propter diuersitatem copulationis: quædã. n. copulãtur per ligamentum, & quædam ꝑ glutinũ, & quædam per clauos. D.d. & quædam per plura, i. & quædam diuersantur per plures vna istarum dr̃iarum. v.g. vt sit aliquid, cuius quędã partes copulant᷑ ꝑ glutinum, & q̃dã per ligamentum. hoc. n. differt per ista duo ab eo, cui⁹ oẽs partes copulantur ꝑ clauos. Et intẽdebat ꝑ hoc k
declarare, q̃ in compositione sunt multæ differentiæ, aliæ ab eis, quas dixit Demo. & q̃, si illæ sunt differẽtiæ, istæ erunt differentiæ. D.d. & q̃dam fm situm, vt via i. & nomina viæ etiam diuersantur fm diuersitatem situs. v.g. via ad superius & via ad inferius, & dextrũ & sinistrũ. & limen etiam differt à limine in alto fm situm. qm̃, cùm fuerint inferius, dr̃ limen, & superius luna. D.d. & q̃
dam fm tẽpus, vt prandium, & cœna. i. qm̃ prandiũ differt à cœna fm diuersitatem tpis tm̃. D.d. & quędã L
fm locum, vt venti i. & diuersitas vẽtorum est ꝑ diuersitatem locorum. D.d. & q̃dam ꝑ passiones, &c. i. & q̃dam diuersant᷑ fm noĩa, & definitiones per passiones sensibiles, & maxime in rebus naturalib⁹: & præcipue in corporibus consimilium partiũ, & in simplicibus. & intelligẽdæ sunt cum istis qualitatibus dictis alię passiones & qualitates, numerat᷑ in Quarto Meteororum D.d. & q̃dã per quædam, & quædam ꝑ oĩa. i. & quædam entia differunt à quibusdam ꝑ quasdam istarum passionũ, M
& q̃dam differunt à quibusdam ꝑ oẽs. v g. aqua & terra ꝑ duritiem & mollitiem, & spissitudinem & raritatem, & humiditatem & ficcitatẽ. D.d. & vlr quædam magis, & quædam minus. & intendit per q̃dã magis & minus, aliquid cõe diuersitati, q̃ est ꝑ qualitatem, & q̃ est ꝑ quãtitatẽ. Et, cum declarauit genera ista rum dr̃iarum, quas addidit tribus, quas d. Demo. dixit: Manifestũ est ergo, &c. i. cum noĩa & definitiones sunt phas dr̃ias: & istę dr̃iæ sequunt᷑ formas substantiales entiũ: manifestũ est, q̃ formæ substantiales sunt fm

A Vbi ẽ latẽ rasũ ĩ alijs dr̃iarũ, ꝙ erat cõdẽ na ponere in definitione loco earũ. vide 7.h⁹. c.41. & q̃ ibi.
fm numerũ istarũ dr̃iarũ. Et d. hoc, quia istæ dr̃iæ dictæ sunt accidẽtia, sed accipiuntur loco dr̃iarũ substantialium propter latentiam dr̃iarum substantialium: & definiẽs, vt dictũ est, non ponet noĩa. D.d. dr̃. ñ ens via, &c. i. dicet᷑. n. via, quia est fm situm proprium. D.d. & esse grando, &c. i & hoc nomen grãdo signĩat ex eo spissitudinem propriam. D.d. Et essentia quorundam, &c. i. & q̃dam definiuntur ꝑ quædam, & q̃dã definiuntur per oĩa ista. quædã. n. definiuntur ꝑ mixtionem, & quædã ꝑ
B ligationem, & q̃dam ꝑ complexionem. Et forte intendit per mixtionẽ aliquid cõe complexioni. est. n. aliquid, quod dr̃ miscẽri & non complecti: vt genera mixta adinuicem, & vlr partes indiuisibiles apud dicẽtes eas. D.d. & q̃dam vtunt᷑ alijs differentijs. i. & ista differunt abinuicẽ per actiones. D.d. Accipiantur igit᷑, &c. i. &, cùm ista sequant᷑ dr̃ias entiũ qui volunt noscere principia entiũ, pscrutentur de generib⁹ primis differentiarũ. ista. n. sunt principia entis, q̃ sunt causæ ĩ diuersitate entiũ, vt quidam dixerunt, q̃ primæ dr̃iæ
C sunt magis & minus: & quidã dixerunt rarũ & spissum, & alia primorum contrariorum similium istis. D.d. ista. n. noĩa sunt in additione & diminutione, i. ista. n. noĩa vidẽtur reduci in duas differentias primas, s. in additionem & diminutionẽ. D. d. Et, si fuerint alicuius figuræ, &c. i. & dr̃iæ, quę sunt fm figuram, & lenitas & asperitas, collocantur sub recto & tortuoso. & ista est qualitas, q̃ est fm quantitatem & qualitatẽ. Et quasi intendit declarare, q̃ primæ dr̃iæ qualitatis passiuæ est additio, & diminutio: & qualitatis, quæ est fm quantitatẽ, rectitudo & tortuosi D
tas. D.d & quædam sunt, quorũ esse est in mixtione. D.d. & fm modum oppositionis, &c. & intendit, vt mihi vr̃, q̃ q̃dam sunt, quorum esse est in oppositione ad esse, s. in priuatione Et d. hoc, qm̃ differentię quarun dam rerum sunt ex priuatione. Et, cùm induxit genera istarum differentiarũ primarum, dixit: Manifestum est igitur ex istis, &c. i. sed est manifestum q̃, si formæ substãtiales sunt causæ essendi quodlibet ens naturale demonstratũ, q̃ nulla istarum dr̃iarum est causa alicuius eorum, & q̃ quærendum est in quoli E
bet eorum, & quid sit causa eius substantialis, quæ quærit aliquam istarum dr̃iarum. D.d. causam in hoc, & d. Nulla. n. istarum est substãtia, &c. i. nulla. n. istarum dr̃iarum est substantia, neq; in se, neq; in respectu alterius. D.d. sed indiget quælibet earũ conueniente. i. sed vnaquęque istarum differentiarũ sequitur substantiam sibi conuenientem: & ideo accipiunt᷑ in definitionibus o eo substantiarũ. Sed tm̃ hic est quæstio. Existimat᷑. n. q̃ q̃dam qualitates passiuæ sunt dr̃iæ quibusdam en tibus, vt calor igni, & humiditas aeri, & siccitas terræ. qm̃, si aliqua ista rum qualitatum auferat᷑, auferet᷑ illud ens. qm̃, si calor auferat᷑ ab igne, non remanebit ignis. Et ideo videmus plures expositores dicentes aptę, q̃ dr̃ię substantiales istorũ elemẽtorũ sunt in istis qualitatibus. Sed ex hoc sequit᷑ inconueniens, s. q̃ aliquid sit in se qualitas, & in respectu alterius sit substantia: & substantia non dr̃ in respectu alicuius. Dicam⁹ nos igit᷑, q̃ via ad sciendũ hoc, ẽ, via qua iuit Aris. in pscrutatione de fim

Dr̃iæ quarũdã rerũ sunt ex priuatione.

Digressio, q̃ quæ an aliq̃ quali F
tates passiuæ sint ali quib⁹ entibus subę

Motinum Alexan.

Imp. auer. Prima rõ.

plicibus

plicibus & compositis. Qm̃, si calor in igne esset dꝛia substantialis, tunc composita habebunt definitiones ignis. Calidū. n. cōponit ex substantia & qualitate, aut componitur ex substantia & accidentibus: & erunt vnū in actu, & duo in potētia. & ex hoc apparet, ꝙ calor non potest esse dꝛia substantialis. Et, cùm ignis auferet' ꝑ ablationem caloris, non auferetur primo neq; per se, sed mediante ablatione formæ ignis: sicut, qm̃ auferetur risibilitas, auferetur homo, sed non primo, sed mediante ablatione rationabilitatis. Et, si esset in aliquo accidens, & in aliquo substantia, tūc diceret' æquiuoce, sc. eo modo, quo dicitur hoc nomen ens de substantia & accidente. Et scire debes, ꝙ actio formæ ignis, quæ sequitur formam ignis, est calor maximus, & motus ad superius. calor igitur in igne est sicut abscissio ī cultello, & actio manꝰ ī manu: nō quasi albatio ī albato

Secūda rō ad idem.

Solutio ad motiuum Alex.

Tertia rō ad idem.

Documentum.

Et quemadmodum in substātijs, quod de materia p̄dicatur, ipse actus est, & in alijs definitionibus maxime. vt puta, si limen oportebit definire, lignum, aut lapidem sic positum dicemus. & domum, lateres, aut ligna sic posita. (An etiam & cuius causa in quibusdam est.) Si vero glaciem, aquā congelatā, aut sic dē satam. consonantia vero ē acuti & grauis mistio talis. eodem autem modo & in cæteris. Manifestū itaq; ex his est, ꝙ actus alius alterius materię, & ratio. quorū dam. n. compositio, quorundā mistio, quorundā aliquid aliud eorū, q̄ dicta sunt. Quare eorū, qui definiunt, hi quidem, qui dicunt, quid ē domꝰ, ꝙ lapides lateres, ligna, potentia domum dicūt. materia. n. hęc sunt. Qui vero vas conseruatiuū rerū & corporū, aut aliquid aliud tale addentes, actum dicunt. Qui porrò hæc ambo cōponunt, tertiā, & q̄ ex his ē, substantiā. vt̄ etenim ea quidē, q̄ ex differentijs rō fit, formæ & actus eē. q̄ vero ex his q̄ insunt, materię magis. Sīr, & quas Archytas approbat definitiones. etenī simul vtriusq; sunt. vtputa quid est Serenitas? ꝙ es in multitudine aeris: materia q̄dem aer: actus vero & substātia quies. quid est Trāquillitas? maris planities. subiectū quidē, vt materia, mare: actus vero & forma, planities. Manifestū itaq; ex dictis est quęnā sensibilis substātia, & qūo sit. etenim hęc quidē vt materia, hæc autē vt forma, qm̃ actus: tertia vero ex his.

Et quēadmodū ī substātijs eadē actio p̄dicatur de materia, similiter ī alijs definitionib. magis. v.g. si voluerimus definire via, aut lapidē, dicemus quòd est illud, cuius pars ē tale, & tale. & domus, q̄ ē ligna, et lateres, quorū situs ē talis. Et ēt ī quibusdā definitionibus cōsideramus illud propter quod. v.g. quòd grādo ē aqua cōgelata, et spissa aliqua spissitudine. & commutatio vocis in exitu est mixtio vocis acutæ cum graui alia mixtione. & secundum hunc modum in alijs

& alijs rebus. Et iam apparuit ex istis rebus, quòd oīs materiæ actio est ab alia ab actione alterius materiæ, & sermo ēt. actio. n. cuiusdam est compositio, & cuiusdam mixtio, & cuiusdam aliud dictū. Et ideo illi, qui definiunt, & dicunt, quòd domus est lateres, et lapides, et ligna, dicunt domū ī potētia: ista. n. sunt materia. Et qui dicūt, quòd domus est, quod tegit diuitias & corpora, dicunt actionē.

Qui aūt cōgregant oīa ista, & cōponunt ea, dicunt tertia substantiā, q̄ ē ex istis. videtur. n. quòd sermo differentiarum sit formæ, & actionis, & illud ex istis rebus, in quo est, sit materia magis. Et istæ definitiones videtur illæ, quas Archytas accipiebat, q̄ congregantur ex ambobus. vt dicitur quid est Serenitas? et dicitur quies in multitudine aeris. aer igitur est materia, & quies actus et substātia.

& ēt quid est Tranquillitas? & dicitur lenitas est maris. subiectū igitur, quod est quasi materia, est mare, actio vero, & forma, est lenitas. Declaratū est igitur ex dictis quid est substātia sensibilis, et qūo. quæd. ī. n. est quasi materia, et quæda est quasi forma, q̄ in actu: & tertia, quæ est ex istis.

6 Intendit declarare, ꝙ partes compositi sunt partes ipsius definitiōis: & ꝙ definitiones perfectę sunt illæ, quę continent oēs partes, ex quibus cōstant compositum, & hęc est forma, & quod est in ente quasi materia. Et d. Et quēadmodū in substantijs, &c. i. quemadmodū in substantijs illud, quod existit in eis, est actus, s. forma, quę prędicat' de materia, & materia existit in ea in potētia, ita vltima differentia in istis definitionibus habet magis materiā definiti. Definitum. n. est ens ī actu per vltimā differentiā: & aliæ differentiæ, quę sunt ante, sunt quasi materia. D. d. exemplū taliū definitionum, & d. v.g. si voluerimus, &c. i. v. g. qm̃, si voluerimus definire viam, aut lignū, inducemus illud, qd est quasi materia, s. genus, & illud, qd ē quasi forma, illa duo, ex q̄bus constituitur definitū. v.g. dicitur ꝙ via est locus, qua itur. via. n. vna pars ciꝰ est locus: & alia pars dispositio in loco, per quē itio est possibilis in ea ad finē intentū. Et similiter ligni quędā pars est corpus, & quędā forma addita corpori, per quā lignum dicitur arca, aut scamnū. Et sīr de lapide. & sīr domus, q̄ est cōposita ex lignis & lateribus, pars q̄dā eius est mā, s. ligna, & lateres, & alia forma eius, ꝙ quam dr̄ domus. D. d. Et ēt in quibusdā definitiōibus, &c. i. & etiā in quibusdā definitionibus inducemus in postremo illud, ꝓp qd illud definitū habet nomen, & est forma coniuncta cum materia. v.g. dicere in definitione grandinis, ꝙ est aqua cōgelata, aut ipsa propter fugam frigoris a calore in profundum nubium. & istę sunt definitiones perfectæ. Et d. hoc, vt mihi videt', qm̃ quędam non diuersantur fm̃ nomina propter suas formas, sed propter accidentia propria. & hoc accidit

Definitū ens ī actu ꝑ vltimā dfīā. & aliæ dfīę, q̄ sunt ante, sunt quasi materia. Idē. 7. Met. c. 43

ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ex componentibus nomina. Et forte d. hoc, ſ. hoc, quod d. ꝙ in quibuſdam definitionibus obſeruauimus illud propter quid: quia differentiæ quarundam rerum ſunt ex ſuis materijs, ſ. vltimæ differẽtiæ: & forma eſt illud, propter quod eſt generatio, non materia. Deinde d. & commutatio vocis, &c. i. & definiũt neumata, ita ꝙ ſunt mixtio aliqua iter vocem grauem & acutam, i. ſecundum proportionem terminatam.

D. d. & ſm hũc modum in alijs rebus. i. & inducunt in definitionibus in alijs reb⁹ omnes partes, quæ ſunt
H quaſi genus, & quaſi differentia. Oportet enim ſcire, ꝙ definitiones exiſtentes per ſe, ſunt illæ, in quibus genus eſt quaſi materia, & differentiæ quaſi forma. Definitiones autẽ compoſitorum ex ſubſtantijs & accidentibus, aut definitiones rerum, quæ ſunt in ſubiecto, ſunt e contrario, ſ. qm̃ illud, quod eſt in eis quaſi differentia, eſt materia. & hoc declaratum eſt in Septimo. Et non debes dubitare in hoc ex hoc, quod dictũ eſt in Nono, ſ. ꝙ materia non prędicatur de aliquo ſecundum nomen & ſm definitionem, & eſt dictum
I hic, ꝙ definitiones naturales conſtituuntur ex formis & materijs. In definitionibus enim compoſitorum ex ſubſtantijs & accidentibus, & in definitionibus rerum, quæ ſunt in ſubiecto, eſt materia quaſi differentia, & forma quaſi genus: & ſic non attribuitur ei niſi ſm aliquam prædicationem. v. g. vt dicatur, ꝙ ſimitas eſt concauitas in naſo: & idolum terreſtre idolum ex terra. In definitionibus vero rerum exiſtentium per ſe genus eſt quaſi materia, & differentia quaſi forma. & ſic materia nõ dicitur de definito niſi ſm ꝙ eſt K
genus ei. Nomẽ enim generis ſignificat materiam, ſm ꝙ eſt in potentia illud, quod habet materiã: & ſic prædicatur de habente materiã. Nomen autem materiæ ſignificat materiam. hoc eſt aliquid, quod eſt in actu pars eius, cuius materia eſt: & ideo non prædicat de eo, cum non prædicatur aliquid ĩ actu de aliquo in actu, niſi per aliam prædicationẽ importãtem habitudinem. Et, cũm declarauit, ꝙ definitiones continẽt materias & formas, ex quibus conſtituitur compoſitũ, ſicut debent eſſe conuenientes definitis, & declarã L
tes ſubſtantias eorũ perfecte, & ſunt illæ, quæ conſtituuntur ex generibus & differentijs, dixit: Et iam apparuit ex iſtis rebus, &c. i. iam igitur apparuit de iſtis reb⁹, ꝙ illud, quod eſt in actu in omni materia, & ẽ forma eius, eſt aliud ab illo, quod eſt in actu in illa materia. Et declarauit oĩa iſta de definitionibus, & definitis, & dixit: Et ideo illi, qui definiũt, & dicunt, &c. i & hoc quod dixim⁹, apparet. qm̃ illi, qui contenti ſunt ĩ definitionibus à materijs tũ, definiunt illud. quod eſt in potentia, nõ M
illud, quod eſt in actu. ver. gr. illi, q definiunt domum, dicẽdo, ꝙ eſt cõpoſita ex lateribus, & lignis, & lapidibus. iſti enim definiunt domum, quæ eſt in potentia, non domum, quæ eſt in actu. iſta. n. ſunt materia domus tũ. D. d. Et qui dicũt, ꝙ domus, &c. i. & illi, qui definiunt res p formas ſine illis, in quibus ſunt, nõ etiam perfecte definiunt formæ. n. non inueniuntur ſine materijs. v. g. qui definiunt domum, dicendo ꝙ ẽ illud, quod tegit corpora, & cẽſus: iſti. n. definiunt domũ, q eſt non in

Digreſſio, q̃ oĩditur utrũ inter definitiones ſubarum & accidentiũ ſeu cõpoſitorum ex ſubiecto & accidente

Qui definiunt ſine mat. nõ ſt. ſecte definiunt. Vide d. 1. de anim. c. 16. & ibi.

materia.

A materia. D. d. Qui aũt congregant oĩa iſta, &c. i. qui autẽ definiunt rẽ per ſuã formã, & ſubiectũ ſuę formę, definiunt tertiã ſubſtantiã, quę eſt congregata ex illis. v. g. dicere, ꝙ domus ẽ operatũ ex lapidibus & lateribus & lignis, ad cooperiendum corpora & cenſus à calore & frigore. D. d. vſ. n. &c. i. vſ. n. ꝙ ſermo, qui cõtinet dfias, & materiam ex rebus materialibus, eſt definitio perfecta. D. d. Et iſtę definitiones videnť, &c. i. & iſtę definitiones videntur illæ, quas Archytas recepit. & iſtę fuit homo, qui ſciuit extrahere definitiões
B perfectas, ſ. definitiones, quæ componũtur ex formis & materijs. v. g. quid eſt Serenitas? quies aeris multũ. D. d. aer igitur ẽ materia, & quies actus, & ſubſtantia i. qſi quies eſt forma ſerenitatis & genus, & aer eſt materia eius. dfia igitur in hac definitione eſt materia, & forma eſt genus, ecõtrario de definitiõibus ſubſtantiarũ. Deinde dedit aliud exemplũ de definitionibus accidentium, & d. & ẽt quid eſt Tranquillitas. & iſta definitio eſt ſimilis prędictæ. eſt. n. definitio accidẽtis. & lenitas ĩ ea, ſicut dixit, eſt forma: & mare materia. & hoc intẽdebat, cũm dixit: ſubiectum igitť, &c. i. igitur ſubiectum, qđ eſt ſicut materia ĩ hac definitione, eſt mare. actus vero, qui eſt ſicut forma, eſt lenitas. Et, cũm declarauit illa, q̃ intendit declarare, fecit rememorationẽ. & d. Declaratũ ẽ igitur, &c. i. declaratũ eſt igitur qđ ſit ſubſtantia ſenſibilis, i. per qđ conſtituit, cũ ſit declaratũ, ꝙ q̃dã eſt mã, & q̃dã forma, & quædã congregatũ ex ambobus: & ꝙ materia in eo eſt ſubiectũ, & forma prædicatũ. & hoc intendebat cũ dixit, quomodo.

Dubium, vtrum nomina compoſitorum, formarumue ſigna ſint. Cõpoſitũ nõ formam generari. Antiſthenicæ item dubitationis, ſolutio, definitionem non dari aſtruentis. Cap. 4. D

OPortet aũt nõ ignorare, ꝙ aliq̃ latet vtrum nomen cõpoſitã ſubſtantiã ſignificet, an actum & formam. vtputa domus vtrũ eſt ſignum cõis, qđ operimentum eſt ex lapidibus, et lateribus ſic poſitis: an actus & formæ, quod eſt operimentũ. & linea, vtrũ dualitas ĩ lõgitudine, an qđ dualitas. Et E
aĩal, vtrũ aĩa in corpora, an anima. hæc. n. ſubſtãtia & actus alicuius corporis. Erit autẽ vtiq; in vtriſq; animal, non vt vna ratione dictum, ſed vt ad vnum.

Vid Auer. i Ægi. Tr. 1.

Et oportet nos nõ ignorare, quoniã forte latet quid eſt illud, quod ſignificat nomẽ, vtrum ſignificat ſubſtantiam cõpoſitam, aut actũ, & formam. v. g. domus, vtrum ſignificat commune quod eſt coopertmentũ ex lateribus, & lapidibus, compoſitũ tali modo: aut ſignificat actum et formã, ſcilicet coopertmentum. & linea, vtrum ſignificat duo pũcta. et aĩal, vtrum ſignificet animam in corpore, aut animam. iſta. n. eſt ſubſtantia, & actio corporalis. Et forte animal dicitur de ambobus, nõ ſicut illud, quod dicitur ſecundum vnam eandem definitionem, ſed ſicut, illud quod attribuitur eidem. F

Intendit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Intendit hoc capitulo declarare
G quid est dignius noīe, vtrū forma, aut compositum ex mū & forma. Et d. Et opꝫ nos non ignorare, &c. i. & oportet nos scire, qū̄ latet vtrum noīa rerum significent substantias compositas ex mā & forma, aut formam tm̄. & hoc est in nominibus, quæ significāt essentias rerū, non in nominib⁹, quæ significāt res ex accidentib⁹ in eis. Deinde induxit exēplum de hoc, & d. verbi gratia domus, &c. i. verbi grā hoc nomen domus, vtrū̄ significet congregatū ex mā & forma. & hoc intēdebat cùm
H d. per cōe. v. g. cooperimentū ex lateribus & lapidib⁹, compositū aliquo modo. cooperimentū enim est in eo quasi forma, & ex lateribus & lapidibus quasi mā. vtrum autē hoc nomē domus significet congregatū ex mā & forma, aut solummodo significet formā, quæ est in actu, s. cooperimētum tm̄. D. induxit aliud exēplū, d. & linea, vtrū̄, &c. i. & vtrū̄ hoc nomē linea significet duo puncta. & illud, qd̄ est inter duo pūcta: aut solū̄ modo significet illa duo pū̄cta. Et innuit hoc, quod dictū̄ est in definitione lineæ, s. q̄ est illud, qd̄
I terminat̄ ad duo puncta duo pūcta igit̄ sunt in ea quasi forma, & illud, qd̄ est inter ea, quasi mā. D. d. Et animal, vtrū̄ significet aīam in corpore, aut animā, ista enim ē substantia, & actio corporalis. i. anima enim est substātia, & est perfectio corpis. Et, cùm induxit hanc interrogationem, dedit rn̄sionem, & d. Et forte animal dē de ambobus, &c. i. & nomen significat vtrū̄q;. &, cùm dicit̄ de vtroq;, verbi gratia animal de cōposito ex materia & forma, & de forma tantum, nō dicitur sicut dicunt̄

Aīa ē substātia & perfectio corporis. Idē 2. de Aīa c. c. 4. & 7.

nomina vniuoca, quorū̄ definitio K
est eadem, sed dicitur principaliter & secundario, s. sicut res, quæ attribuuntur eidem, & quædam in illo sunt priora quibusdam. Et intendebat, q̄ hoc nomen animal dicitur principaliter de forma, & dicitur de congregato ex materia & forma secundario, s. quia dicitur de forma. Nomen enim non significat rem nisi secūdum q̄ est in actu: & causat actus in composito est forma. &, cū duo fuerint, quorū̄ alterum est causa reliqui, illud, qd̄ est causa, dignius habebit nomen. illud enim nomen est secundi propter primum. v. g. res calidæ, quoniam non habent nomē caloris, nisi propter calorem ignis, qui est in fine. & ideo, cùm fuerint plura, quæ habent nomen idē propter aliud, illud aliud est dignius habere illud nomen, & erit cā illorū̄.

Nomē significat rē nisi sub q̄ē acta.

Cū fuerint duo, quorū̄ alterum est cā alterius, illud, qd̄ est cā, dignius habebit nomē cōmune. 2. Meta. c. c. 4. & 1. Poste. tex. com. 5.

Sed hæc ad aliud quidem ali-
quid conferūt, ad quæstionē autem substantiæ sensibilis nihil. etenim quod q̄d erat eē formæ & actui adest. aīa nanq; & animæ esse idē est. homini vero & hō non idē, nisi & aīa homo dicatur. sic aūt alicui quidem, alicui vero nō. Non vr̄ itaq; quærentibus, q̄ syllaba ex elemētis, & cōpositione sit, neq; dom⁹ lateres, & cōpositio. Et hoc recte. Compositio enim & mistio nō est ex his, quorū̄ est compositio, aut mistio. sillr nec aliorum. vt puta limen positione, nō ex limine positio, sed magis istud ex illa. nec homo est ipsum aīal & bipes, sed aliq̄d esse oportet, quod p̄ter hęc est, ſr hæc materia sunt.

Vide com. trad. Text.

M

sed

A sed nec elementū̄, nec ex elementis, sed substantia, quod materiā auferentes dicūt. Si itaq; hoc ipsius esse causa, & hoc substātia, ipsam substantiam vtiq; non dicerent. Necesse aūt est, aut sempiternā hanc esse, aut corruptibilem, absq; eò q̄ corrumpatur, & factam esse, absq; eò q̄ fiat. Ostensum autem est, & declarātum in alijs, q̄ formā nullus facit, neq; generatur, sed efficitur hoc: fit autem quod ex his. Si vero corruptibiliū̄ substantię sunt
B separatæ, nondum est manifestum: attamen quòd quorundā non contingit, patet, vt ea, quæ nō possunt præter particularia esse, vt domum, aut vas.

Sed ista in alio nō diuersantur, quærere vero substantiam sensibilem non diuersantur oīno. illud. n. quod est per essentiā est per formā, & per actū. quoniam anima & animæ esse est idem. homo vero & hominis non: nisi dicatur quod anima est homo etiā. & similiter in
C *aliquo est, & in aliquo non est. Et non apparet quærētibus, quod syllaba est ex literis, & cōpone: neq; quod domus est lateres, & cōpositio. & hoc modo videtur. Compositio enim & mixtio est ex eis, & non alteri secundū hunc modū. & vt via, quoniā non est ex situ. neq; situs ex via, sed hoc est ex illo. nec homo animal bipes, sed oportet vt sit aliquod aliud à rebus mixtis.*

& etiam materia nō est elemen- D
tum, neq; ex elemento, sed est substantia, quam dicunt esse illi, qui negant materiam. Si igitur causa essentiæ est substantia, ergo non dicunt substantiā esse ipsam. Ergo necesse est ut ista sint aut æterna, aut corruptibilia, absq; eo quòd corrūpantur, & quòd sint sine generatione. Et declaratū̄ est, & demonstratū̄ in istis, quòd forma ex nihilo facta est, & non generatur, sed fit hoc, & generatur illud, quod ē E
ex istis. Et nondū̄ est declaratū̄, si substantiæ rerū̄, quæ corrumpūtur sint separatæ, sed tantū̄ declaratū̄ est, quòd hoc est impossibile in quibusdā, & sunt oīa, quæ nō possunt esse sine alijs, vt domus, & v. cc.

Idest, formę vero, cū distinguun- S
tur ab intellectu à materijs, inuenit eas aliud à subiecto, & aliud à composito ex eis & subiecto. cùm autem intelligat congregatum ex eis, s. sensātum, inuenit eas idem in definitione, & non diuersa. Deinde induxit F
exemplū̄ de hoc, & dixit illud enim, quod est per essentiam, est per formam, &c. i. illud enim, quod significat animam, & illud, cuius est aīa, est idem. illud vero, quod significat hominem, & illud, quod est forma hominis, non est idem: nisi esset versū̄ dicere, q̄ anima est homo. & similiter est de definito omni cū̄ suis partibus. apparet enim q̄ sunt idē quodammodo, & nō idem alio modo.

D. d. Et nō apparet quęrētibus, &c. idest & dē syllaba cā literæ cōpositęt

quia

G quia cõpositio literarũ, & mixtio earum non est sine syllaba. D d vt via, &c. i. vt via, qm̃, licet non sit ipse situs, neq; situs ipsa via, tm̃ constituitur p situm. D.d. nec homo animal bipes, &c. i. nec homo ẽ ipsa animalitas & multitudo pedum, sed est aliquid, quod dispoñ per animalitatem, & per multitudinẽ pedum etiã tali modo, q̃ non inuenitur in alio.

D.d. & etiam mã non est elementum, neq; ex elemento i. & signum eius, q̃ substantia, quæ est forma, nõ est materia, est illud, quod declaratum est prius, s. q̃ non est elemẽtũ,

H neq; ex elemento, sed est substantia in rei veritate apud illos, qui negãt materiã, & dicunt formas separatas esse. Et induxit oña ista, ne obijceret ei aliquis ex dicentibus formas, dicendo, q̃ formæ & materiæ sunt eadem. & p hoc signũ, q̃ formæ prędicãtur de materijs. D.d. Si igitur causa essentię, &c. i. si igitur cã quiditatis est substantia alia, à substantia sensibili, s. forma, tunc non erit ipsa substantia sensibilis. &, cùm ita sit, necesse est vt substãtiæ, quæ sunt formæ, aut sint æternæ non corruptibiles oĩno, aut corruptibiles per accidens non essentialr. & hoc intendebat, cũ, d. ergo necesse est vt ista sint

I aut æterna, aut corruptibilia, &c.

Forma nõ gñat̃, sed cõpositũ. Idẽ 7. Phy. 33. 26. & 27. 32.

D.d. Et declaratum est, & demonstratũ in istis, q̃ forma, &c i. & declaratũ est ex dictis q̃, cùm forma fuerit hmõi, non generatur nec corrũpitur: sed illud, quod generat̃, & fit, est substantia demonstrata, & ex ea est generatio. sed non est declaratũ adhuc, si istæ substantiæ, quæ generant̃ & corrũpunt̃, habeant formas separatas, aut qũo est de hoc, sed est declaratũ, q̃ impoſe est in quibusdã vt formæ eorũ sint separatæ, vt in re K bus artificialibus. & hoc intẽdebat, cùm d. si substantiæ rerum, &c.

Fortassis igitur nec substantiæ sunt hæc ipsa, nec aliorum quicquã, quæcunq; non natura consistunt. naturam etenim solã profecto quis ponet eã, quæ in corruptibilibus est, substantiã. Quare dubitatio, quã Antisthenici, & hoc pacto pariter indocti dubitabãt, habet aliquid occasionis vt soluat̃, q̃ non est ipsum quid est definire (definitionem enim longũ esse sermonẽ) L sed quale quid est cõtingit etiã docere, quẽadmodum argentũ quid est, non: quod autẽ quale, stannum. Quare substantiæ, est quidẽ, cuius contingit definitionem et rationẽ esse, vt puta compositæ, siue sensibilis, siue intellectualis sit. ex quibus aũt hoc primis, nõ est: siquidem aliquid de aliquo significat rõ definitiua: & oportet hoc quidem vt materiã, illud vero vt formam esse.

Et rectum est vt ista sint neque M *substantiæ ẽt neq; aliquid hoc, neq; aliquid omniũ partium est, quæ non constituuntur per naturã, rectũ est igitur, vt aliquis ponat naturam tantũ esse substantiã in rebus, quæ corrumpuntur: & est quæstio difficilis, quã interrogabat Antisthenes in aliqua hora, non secundũ curialitatem. impossibile enim est vt sit definitio entis quid sit. definitio enĩ est sermo lõgus. sed impossibile*

enim

A *enim est definire aliquid quale sit, & quale scitur per qualitatem. vt cyphus, quoniam impossibile est vt sciatur quid sit, sed ẽ quasi vas. Ergo in substantys est quædã substantia, quæ possibile est vt habeat definitionem, & sermonẽ, vt substantia composita, siue fuerit sensibilis, siue intelligibilis. illa autem, ex quibus est ista substantia prima, impossibile est vt habeãt hoc: cùm sermo definitionis significet*

B *aliquid de aliquo: & oportet vt quædam sit quasi materia, & quædam quasi forma.*

9 Quia induxit exemplum in materijs & formis de rebus artificialib⁹ intẽdit declarare, q̃ nulla forma artificialis est substantia, nedum vt sit separata. & d. Et rectũ est, &c. i. rectũ est, vt formæ artificiales nõ sint substantiæ, neq; etiam res demonstratæ, ita q̃ sint vnum, sicut est dispositio in substantijs naturalibus. D. d. neq; aliud omnium partium

C est, &c. i. & intendit, neq; vt maior pars formæ naturalis sit separata. & hoc intendebat, cùm d. rectum ẽ igitur ponere naturam, &c. D. incœpit dicere quæstionem, quã quærebat quidam famosus apud eos dubitando, & d. Et est quæstio difficilis, &c. & d. non curialiter, quia ignorabat, q̃ definitio non est oĩum rerum. & intendit per curialitatem, Logicã. D.d. solutionem illius quæstionis, & d. impossibile. n. est, &c. i. & quæstio horum est q̃, si oña habeant definitiones definitio habebit definitionem, & sic procedetur in infinitum. & d. dissoluendo. impoſe. n. est D vt sit definitio entis, &c. i. impoſe n. est, vt formæ vltimæ in definitionibus habeant definitionẽ. qm̃ formę vltimæ sunt simplices, & definitiões sunt compositorũ: definitiones. n. rerũ sunt ex materijs & formis. v. g. cyphus, qui definit̃ p hoc, q̃ est vas talis qualitatis, i. talis formæ. D.d. Ergo in substantijs, &c. & intendit compositã ex materia & forma. & intendit p intellecta mathematica. D.d illa autẽ, ex quibus est ista substantia. & intendit per illa, ex quibus est substantia primo, materiã & formam, s. q̃ impoſe est vt forma aut materia habeat definitionem. Definitio. n. est sermo, in quo dispoñ aliquid per aliquod: forma vero & materia vtraq; signãt idem: & neutra diuiditur in dispositionem & dispositum. D.d. & oportet vt quædã sit quasi materia, & quædam quasi forma i. & in definitione oportet vt sit aliquid, quod significet formã: & aliud signãns, qđ est quasi materia.

Definitiones sũt cõpositorũ ex materijs, & formis. cõsise infra c. vl. & 7. Met. com. 40.

E

Quo pacto substãtiæ numeri dici possunt.
Cap. 5.

Quopacto substãtiæ nũeri sint F

MAnifestum autẽ hoc etiã est, q̃ si aliquo mõ substantiæ numeri sunt, ita sunt: & non, quemadmodũ quidam dicunt, vnitatum. Nam & definitio numerus quidam est. diuisibilis etenim, & in indiuisibilia. nõ. n. infinitæ rationes. numerus vero tale quid est. Et quẽadmodum de numero, ablato aut addito aliquo, ex quibus numerus est, non est amplius idem numerus, sed diuersus, etiam si minimum auferatur, aut addat̃,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ita nec definitio, nec ipsum qd erat esse erit amplius, ablato aliquo aut addito. Et numerum oportet aliquid esse, quo vnus, quod nunc non habent dicere quo vnus, si vnus est. aut enim non est, sed quasi congeries: aut si est, dicendum est quidnam illud sit, quod vnum ex multis facit. Et definitio vna est. siue autē nec hanc dicere habent. & hoc merito accidit. eiusdem enim rationis & substantia est, vt vnū: H non vt quidam aiūt, vt vnitas quædam existens, aut punctū, sed actus & natura quædā vnaquæq;. Et quemadmodum nec numerus habet magis & min⁹, ita neq; substantia, quæ ſm formam est. sed, si est quidem, ea est quæ secundum materiā est. De generatiōe igitur, ac corruptione dictarum substantiarū, quomodo accidit, quoq; modo impossibile est, deq; reductione ad nūerū hactenꝰ determinatū sit.

I *Et manifestum est quòd, si substantiæ sint etiam numeri, quòd sunt huiusmodi. non sunt igitur, sicut quidam dixerunt ex vnitatibus. Definitio.n. est aliquis numerus, quia diuiditur in res indiuisibiles. definitiones enim non sunt infinitæ. & numerus est talis. Et, quēadmodum, quādo ab aliquo numero diminuitur aliquid, aut ei additur aliquid eorum, ex quibus est numerus, tunc primus numerus nō remanebit idem, sed fiet alius numerus, licet diminutum, vel additum sit valde modicum, similiter nō remanebit definitio, neq; illud, quod est per essentiam, postquam diminuitur ab eo aliquid, aut ei additur aliquid. Et oportet vt numerus sit aliquid, quasi illud, quod est nunc: & non possunt dicere per quod est vnum. si igitur fuerit vnum, aut non erit, sed est sicut cumulus: aut si fuerit, dicatur quod facit vnum ex pluribus. Et definitio etiam, si est vna* L *oportet eos dicere in ea simile dicto. sed non possunt dicere etiā. & rectè accidit hoc. vnū enim vnius definitionis, sed quod est vnum per substantiā. secundum igitur hunc modum est vnum, & nō sicut quidam dicunt, quòd aliqua vnitas, aut aliquis punctus, sed est actio, & est aliqua natura simplex. Et quemadmodum in numero non est magis & minus, & similiter neque in substantia, quæ est quasi forma,* M *nisi sit substantia, quæ est cū materia. Sit igitur ista distinctio in generatione & corruptione substantiarum, quæ dicuntur, & quomodo est possibile, & quomodo nō, & in attributione earum numero.*

10 Idest, Et est manifestum q̄, si substantiæ sunt cōpositæ ex numeris, sicut quidam dicūt, necesse est vt numerus, ex quo componunt, sit genꝰ & differentia. & q̄ hoc intendebat modo

A modo, cùm dixim⁹, eas esse cōpositas ex numeris. D.d. non sunt igitur sicut quidam dicunt ex vnitatibus. i. &, cùm intelligendū fuerit hic ex numero hoc, hoc non est dicendū, q̄ iste numerus, ex quo componuntur entia, est compositus ex vnitatibus, sicut dixerunt fingentes, q̄ natura substantiarū est numerus: sed iste numerus debet componi ex genere & differentia. Et, cùm narrauit q̄, si dicatur q̄ principium entiū est numerus, oportet intelligere numerum, qui est in definitione, non numerū compositū ex vnitatib⁹, in B cœpit dicere similitudinem, q̄ est inter numerum, & inter definitionē, & d. Definitio.n. est aliquis numerus, quia diuiditᵉ in res indiuisibiles etiā. i. definitio assimilatᵉ numero, quia definitio diuiditᵉ in res indiuisibiles, sicut numerꝰ diuiditᵉ in res indiuisibiles. sed differunt in hoc: qm̄ illud, quod nō diuiditᵉ in numeros, est vnitas, & in definitione est genꝰ & differentia. D.d. definitiones.n. non sunt infinitæ, &c i. definitio.n. q̄ diuiditur, non diuiditur in infinitum, sed peruenitur in diuisione ad indiuisibilia, ſ. ad partes vltimas de- C finitionis. & intendebat per hoc declarare, q̄ definitio magis assimilatur naturæ numeri, q̄ diuidiᵗ semper in indiuisibilia. D.d. & numerꝰ est tale. i. quia in diuisione peruenitᵉ in eo ad indiuisibilia, ſ. vnitates. D. incœpit inducere alium modum similitudinis, & d. Et, quemadmodū, qm̄ ab aliquo numero, &c. i. & quēadmodum, qm̄ alicui numero additᵉ vnum, aut ab eo diminuitᵉ vnū, trāsfertur ad aliam naturam numeri, similiter definitiones compositæ ex primo genere & pluribꝰ differētijs, qm̄ ab eis diminuitᵉ aliqua dꝝia, transD fertur definitio ad definitionē alterius naturæ: & siᵉ cùm additur ī eis aliqua dꝝia. v.g. qm̄, cum dixerimus in definitione animalis, q̄ est corpꝰ nutribile sensibile, si diminuerimꝰ vltimam differentiam, remanebit definitio vegetabilium. &, si addiᵗ alia differentia, ſ. rationabile, fiet definitio hominis. Et siᵉ quatuor, cū eis addiᵗ vnum, fient quinq;. & cùm ab eis diminuiᵗ vnum, fiūt tres. Et, cum induxit similitudinē inter nu- E merum & definitionem, incœpit dare modum, ſm quē differunt, & dixit: Et oportet vt numerus sit aliqd &c. i. sed, si entia componantᵉ ex numeris, oporter dicentes hoc dicere, quomodo ex numeris sit vnum, & per quid sit vnum. sed hoc non possunt dicere: quia numerus componiᵗ ex vnitatibꝰ discretus. Deinde d. si igitᵉ fuerit vnum, aut non erit, sed est sicut cumulꝰ, &c. i. qm̄ vnūquodque entium, cùm non fuerit vnū sicut cumulus cōgregatus, necesse est dicere p quid fit vnum, ſ. quō illud, qd congregatᵉ ex vnitatibus, fit adunatū. hoc.n. nō possunt facere. D.d. F Et definitio ēt, si fuerit vna, oportet eos dicere in ea simile dicto. i. vt mihi vī, & definitio ēt, si fuerit composita & vna, oportet eos dicere quō sit vna. idem.n. sequitur in hoc. D. d. vnum.n. vnius definitionis, &c. i. nos aūt dicimus, q̄ vnum, quod significat definitio vna, est vnum per substātiam, q̄ est forma, ſ. p vltimā formam & vltimam differentiam. Deinded. secundum igitur hūc modum est vnum, &c. i. & non dicitur definitum demonstratum esse vnum. sicut dicitur in vno numerali, quod est principium numerorū, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

G sicut dr in puncto, s. ꝙ nullum hēt esse nisi hoc, quod est indiuisibile: immo illud, quod est demonstratū, est vnum ꝓactionem vnam existētem in eo, & vnam naturā: quia est vnum fm formam. D. induxit tertiam similitudinem inter definitiones, & numeros, & d. Et quēadmodum in numero non est magis & minus, ita neq; in substantia, q̄ est quasi forma, &c. i. & quēadmodum forma numeri, v. g. trinitas & quaternitas, non recipit magis aut minus, s. ꝙ non est trinitas magis trinitas q̄ alia trinitas, neq; dualitas magis q̄ alia dualitas, ita forma substātialis nō recipit magis & minus. nō enim est homo maioris humanitatis q̄ alius homo fm formam: sed, si fuerit, erit secūdum ꝙ forma est in eo in materia. D. d. Si igitur ista distinctio, &c. i. & isti distinctionem oportet scire, & de generatione earū declarare illud, quod est possibile, & illud, quod est impossibile in hoc, & quō assimilantur in hoc numeris, & quomodo differunt ab eis.

H Forma substantialis nō recipit magis & min⁹. i. substa de elementis 3. cœ. c. 67 Vide com. 21m.

De materiali rerum principio, eodem, ac diuersa: agente q; etiam. & quo pacto ad quærentem causam per omnia causarum genera sit respondendū. Cap. 6.

I Mā ōsum vna cōis, cuiusque ār proprīa

DE materiali vero substātia oportet non latere, ꝙ etsi ex eodem omnia primo, aut eisdem tāquam primis, & eadem sit materia, vt principium illis, quæ fiunt, est tñ quędam cuiusꝙ ppria, pituitæ prima materia, ipsa dulcia aut pinguia: bilis vero, amara, aut aliqua alia. Fortasis autem hęc ex eodem. Fiunt autem plures materiæ eiusdem, cūm alterius altera fit. vtputa pituita ex pingui & dulci, si pingue ex dulci: ex bilis vero esse, ob resolutionem in primam materiam. Dupliciter enim hoc ex hoc, aut qm̄ ex eō ꝙ præcedet, aut qm̄ ex eō ꝙ resolutum fuerit in principiū. Cō tingit autem, vna existente materia, diuersa fieri ꝓpter mouētem causam. vt ex ligno fit arca, & lectus. Quorūdā autē diuersa materia necessario, diuersis existentibus. vtputa serra nunquā fiet ex ligno, nec est hoc in causa mouente. nō. n. faciet serram ex lana, aut ligno. Si aūt idem contingit ex alia materia facere.

K Contingit ex vna materia diuersa fieri ꝓpter mouētem causam. vtputa ex ligno fit arca, & lectus.

In substantia vero materiali oportet nos non ignorare, quoniam si omnes sunt ex eodem, tamen ex proprijs vnicuique. vt phlegma, et cholera. phlegmatis enim sunt calida, & vnctuosa: cholerę aūt amara, & alia talia. Et rectum est vt ista sint ex eodem. Et erunt plures materiæ ex eodem, cùm materia vnius fuerit ex altero. vt materia phlegmatis ex vnctuoso, & vnctuosum ex dulci, si vnctuosum ē ex dulci: cholera autē, cholera soluitur in primam materiam. Quoniā duobus modis erit hoc ex hoc, aut vt præcedat ad ipsum, aut vt soluatur & veniat ad primum principium. Et possibile est vt sit materia vna, & vt res diuersæ sint causæ mouentes. verbi gratia

L

M

A *vt ex lignis fiat arca, aut scamnū. Et in quibusdā rebus materia est diuersa, & necesse est vt sit diuersa etiam. serra enim non fit ex lignis, & non est hoc ad causam mouentem. non enim potest facere serram ex lana, aut ex ligno. illud enim est, quod potest facere hoc ex alia materia.*

II Idest, substantiæ vero materiales diuersæ oportet nos non ignorare, qm̄ etsi omnes resoluunt in vltimo in vnam materiam, tñ vnaquæque B earū hēt materiā proprīā, ꝓpinquā. v. g. phlegma, & cholera. materia. n. vtriusq; propinqua differt à materia alteri⁹. materia enim phlegmatis est cibus vnctuosus & dulcis: materia vero cholerę est cibus amarus & acutus. & hoc intendebat cùm d. vt phlegma, & cholera, &c. Deinde d. Et rectum est vt ista sint ex eodē, s. ꝙ ista cibaria diuersa attribuātur causæ vnius materiæ. D. d. Et erunt plures materiæ, &c i. & erunt etiam plures materię ex eadē materia alio modo. i. ꝙ ex prīa materia fiat alia materia, & ex illa alia aliqua, donec C perueniatur ad vltimam materiā. Et q̄si dicat, ꝙ ex vna materia fiūt plures materiæ duob⁹ modis: aut ꝙ sint in eodem ordine, sed diuersant secundum magis & minus, v. g. dicere, ꝙ materia liquabilium est aqua: aut ꝙ sint in ordinibus diuersis, s. vt quædam sint materia quārundam, s. prima secundæ, & secunda tertiæ, & tertia quartæ. Deinde d. vt materia phlegmatis ex vnctuoso. i. & materia si fuerit ab inuicem. vt phlegma à cibis vnctuosis, & vnctuosum ex dulci, si vnctuosum fit ex dulci: quoniam hoc non est manifestum in hoc loco. materia vero cholerę est res amara. & res amara est prima materia, quæ est terrestris combusta. & hoc d. proprie de amaro, qm̄ existimatur resolui in primum elementum mediante alia materia. & ideo d. ꝙ amara resoluuntur in primum elementum. Deinde d. Qm̄ duobus modis erit hoc ex hoc. i. & illud, quod est ex materia, vtrunque generatur à reliquo: sed vltimum ex primo erit.* qm̄ primum transmutatur in illud: primum autē ex vltimo est,* quoniam vltimum resoluitur in illud. v. g. quoniam generatio ligni ex quatuor elementis fit, quando ista elementa transmutātur in lignum: & ista generantur ex ligno, quoniam lignum resoluitur in ipsa apud corruptionem. Deinde d. Et possibile est vt materia sit vna, &c. i. possibile est vt materia sit vna, & vt sit ex rebus pluribus diuersis non propter materiam: quoniam, cū materia fuerit vna, & motor fuerit vnus, & de necessitate generatū erit vnum. quemadmodum, si materia fuerit diuersa, & motor diuersus, generata erunt diuersa. Quādo autem materia fuerit vna, generata possunt esse diuersa propter diuersitatem mouentium. & hoc non inuenitur nisi in rebus artificialibus.* v. gr. quoniam arca, & scamnum sunt ex ligno, & differunt propter diuersitatem duarū artium. Et cùm narrauit, ꝙ diuersitas entium pr̄ouenit qñq; ex diuersitate motoris, s. agentis, & quemadmodū materia recipit formas diuersas, narrauit, ꝙ hoc nō sequitur in oībus, qm̄ quædam formæ sunt, q̄ non recipiuntur nisi ab vna materia, & d. Et in quibusdam rebus

D

E

F

*a. l. qñ.

*a. l. qñ.

Qñ materia fuerit vna & motor vnus & necessitate ḡnatus erit vnus. Vide. 12. Met. c. 11.

*In artificialib⁹ solū contingit ex vna mā fieri diuersa pp diuersitatē agentis Quære cāj. de Aia com. 18.

G rebus,&c.i.& in quibusdam rebꝰ diuersis diuersaꝫ materia necessario ꝓp diuersitatẽ formæ. D.dedit exẽplũ de hoc,& d.ferra.n. &c.i. qm̃, si fuerit ex ligno, nõ habebit actionẽ ferræ. D.d.& nõ est hoc ad cãm mouentẽ,&c.i.& eã mouens nõ potest hoc facere,ſ.facere formã ī qualibet materia,ſed in materia propria. Et hoc,quod d.ꝙ ꝙdã materię recipiũt formas diuersas,& ꝙdã formæ non recipiunt nisi vnã materiã, verũ est in entibus artificialibus. in entibus aũt naturalibus ꝙlibet forma habet materiam propriam.ſed,quia ī hoc loco ſermo est vniuersalis, contẽtus est hac diuisione.

In entibus nãlibus ꝙlibet fora hẽt mãm propriam. Vid idẽ 8. ph,cõ. 46.

H

Patet ꝙ principium & ars, ꝙ est vt mouens,eadem est. etenī, si materia diuersa & mouens,& ipsum quod factũ est. Cùm itaque quisquam quænã sit causa quærat,qm̃ multipliꝫ causę dīr, omnes contingentes causas dicere oportet. vtputa hominis,ꝙ causa vt materia? nempe menstruũ.quæ vero vt mouens? nẽpe semen:. quæ vero vt forma? quod quid erat essẽ. ꝙ autem vt

I huius causa?finis. fortasſis autẽ hę ambæ idem sunt.Oportet autem proximas causas dicere. ꝙ materia,non ignem vel terram, ſed propriam.In naturalibꝰ igitur & generabilibus ſubſtantijs neceſſe eſt ita procedere, ſiquis recte procedet:ſiquidẽ hę, totę causæ sunt,& oportet causas cognoſcere. De naturalibus autẽ, ſed perpetuis ſubſtantijs alia ratio eſt.fortasſis etenim quędam non habent materiam, aut non talem,ſed ſolum quę ſecundum K locum mobilis eſt.Nec quæcunque natura quidẽ, non aũt sunt ſubſtantiæ,his materia eſt, ſed qđ ſubjẽcitur ſubſtãtia. vtputa quæ causa eclipſis? ꝙ materia. non enim eſt, ſed Luna eſt, quæ patitur. quæ causa vt mouens, atq; corrumpens lumen:terra.

Manifestum est igitur,quòd artificium est principium, quod mouet.quoniã, si materia fuerit alia & motor,& factum etiam.Cùm igitur aliquis quæſierit quæ ē causa,cùm dicitur multipliciter, oportet dicere omnia, quæ possunt esse causæ, vt causa hominis,sicut materia.ſ.menſtruum. & causa,quæ est quaſi motor,ſperma.& causa, quæ est quaſi forma:est iſtud,quod est per eſſentiam.& causa, quæ ē ſicut illud propter quod, est cõplemẽtum.& forte hæc duo sunt idẽ. Et oportet dicere causas propinquas.ſ.materiales,non vt ignẽ & terram,ſed materiam propriam. Neceſſe eſt igitur in ſubſtantijs naturalibus generabilibus etiam ire hac via,ſi aliquis voluerit dare definitionem ſanè: cum iſtæ causæ ſint hæ numero: & oportet ſcire causas.In ſubſtantijs vero naturalibus,ſed æternis eſt alius ſermo. rectum eſt igitur,vt quædam non habeant,& vt nõ ſint tale:ſed erit motum in loco tantũ. Et non illa ꝙ

L

M

ſunt

A *ſunt per naturã:& non habent alia quã materiã, ſed ſubſtantia eorũ est ſubiectum.vt causa eclipſis nõ est aliqua materia,ſed Luna, quæ patitur est aliqua causa: ſicut causa motus. & causa amittendi lumen est terra.*

12 Et est manifeſtum,ꝙ artificium eſt principium mouens & agens. D. d.qm̃ ſi materia,&c.i.& eſt manifeſtum ꝙ,ſi materia fuerit alia ab artificio,motor erit aliud à materia,& ſimiliter artificiatũ eſt aliud à ma-

B teria & à motore. Et,cum d. ꝙ hæc tria ſunt diuerſa,ĩcœpit dicere,quot ſunt modi cauſarum quærendarũ ī cauſato,& d.Cum igitur aliquis ꝙſi uerit,&c.i.& quia cauſę dicunt multipliciter,oportet nos, qñ voluerimus cognoſcere aliquid per ſuã cauſam,ſcire omnes modos cauſarum exiſtentium in illo, & tunc perficietur nobis ſciẽtia eius. D.dedit exemplũ,& d. vt cauſa hominis, ſicut materia.i. v.g.qm̃ nos videmus in homine quatuor cauſas, cauſam,ſ.materialem,ꝙ eſt ſanguis menſtruus: & cauſam mouentem,quæ eſt ſperma maris:& cauſam, quæ eſt ſecun-

C dum formam, & quæ dat quiditatẽ rei per quam eſt:& cauſam, propter quam eſt generatio, ſ. finis & complementum.oportet igitur, qñ voluerimus ſcire hominẽ vere, vt ſciamus per iſtas cauſas quatuor. D.d. & forte hæc duo,&c.i.& intẽdit cauſam formalem & finalem. forma.n. vltima in generatione eſt illud, propter quod generatur ens. ſunt igitur vnum in ſubiecto,& duo ſecundum modum.& hoc intendebat,cũ d.ſunt idem,i.ſm ſubiectum. D.d. Et oportet dicere cauſas ꝓpinquas, D &c.i.& oportet quærere primo ī re cognitionem cauſarum propinquarum non remotarum. v.g.qm̃,ſi ꝙſiuerimus cauſam hominis, quę eſt cauſa materialis, non oportet quærere cauſam remotam, vt quatuor elementa,quæ ſunt cauſæ materiales remotæ:ſed oportet quærere materiam propriam,& eſt ſanguis mẽſtruus. D.d. Neceſſe eſt igitur ī ſubſtantijs,&c.i. & eſt manifeſtum,ꝙ ī ſubſtantijs naturalibus generabilibus & corruptibilibus quærendæ ſunt omnes iſtæ cauſæ, ſi aliquis vo

E lueritire in cognitionem earũ vera via:cũ iſtæ cauſæ quatuor ſunt cauſæ omnium generabilium & corruptibilium,&numerꝰ earum ſit iſte numerus.& eſt neceſſe quærere omnes cauſas rei,cuiꝰ eſt cognitio quę renda.& ſi non, cognitio eius eſſet diminuta. D.d.In ſubſtantijs vero naturalibus,&c. & intendit corpora cœleſtia & cum d.rectum eſt, vt quædã non habeant materiam, nõ intẽdit quædam corporũ cœleſtiũ: omnia enim non habent materiã, ſed intendit elemẽta,quæ ſunt ęternа ſecundum totũ,& generabilia & corruptibilia ſecundũ partem, vt di M ctum eſt in naturalibus. Materia.n. in rei veritate,cuius eſſe eſt in potẽtia,non inuenitur niſi in ſubſtãtijs generabilibꝰ & corruptibilibꝰ. Sub ſtantiæ vero æternæ, quia in eis nõ eſt potentia ad corruptionem, non eſt in eis materia, ſed materia eorũ eſt aliquid exiſtens in actu,ſ.corpꝰ. ideo dignius habent hoc nomẽ ſubiectum,ꝙ hoc nomen materia. Et, cum narrauit,ꝙ ſubſtantiæ naturales æternæ non hñt materiã, quę ſit in potentia,cum non habeant gene

Mã cœli ẽ in actu, & rectius dr ſubtum ꝙ mã. Idem 2. c.de ſubſtantia orbis. &. 9. Met.17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G rationem & corruptionem, ĩcœpit dare modum, fm quem dĩ istas habere materiam, & d. & vt nõ sint, &c. i. & non debet aliquis dicere eas habere materiam pp potentiam, quæ est in eisĩ loco. omne. n. motum in loco est corpus habens potentiã in vbi: qm̃, quemadmodum transmutatio in substãtia fecit nos scire materiam primam esse, ita transmutatio in loco fecit nos scire, q̃ corpora cœlestia sunt habentia potentias in vbi. Et, cùm narrauit, q̃ istæ substãtiæ cœlestes non habent materiam, s. quia non sunt compositæ ex materia & forma, sed ex corpore & forma animata intelligibili, non ita q̃ anima sit res aĩata, nõ ita q̃ illic est aliquid, quod animatur per animam, aut viuit per vitam, sed sunt animata per se, & viua per se: omne. n. qđ viuit per vitã, est generabile & corruptibile. & ideo d. Themistius, q̃ Sol & Luna & stellæ aut sunt formę sine materijs, aut habẽt materias p æquiuocationem, sicut est dispositio ĩ materia intellectª. Et, cùm narrauit hoc de materia corporum cœlestium, incœpit narrare ẽt, q̃ accidentia, q̃ apparent in istis, non sunt qualitates passiuæ, quæ faciunt subiectum trãsmutari, & alterari ex cõtrario in contrarium, v. g. corpus alterari à calido in frigidum. causa. n. istius alterationis est materia, q̃ est in potentia. Et d. Et non illa, q̃ sunt per naturam, &c i. & accidentia, quę sunt naturaliter in istis corporibus, quę non habent materiam, quæ sit in potentia, non indigent materia tali, sed ĩdigent materia, quæ sit subiectum tũ, s. in actu, vt causa eclipsis materialis. eclipsis enim nõ indiget vt fiat materia in potentia. & hoc intendebat, cùm d. non est materia ali qua. i. vt cã eclipsis materialis. q̃m̃ non est materia aliqua, i. in potẽtia. sed Luna est causa materialis, nõ ita q̃ patiatur in sua substantia, vt accidit in qualitatibus passiuis, sed ita q̃ transmutetur in loco tm̃. & hoc intendebat, cùm d sed causa, sicut causa motus. i. sed Luna est causa materialis eclipsis, sicut corpus est causa materialis motus in loco. Est enim ꝑpriũ huic materiæ, q̃m̃ non transmutatur in se per suam transmutationem in loco: &, quia ista trãsmutatio est abscissio luminis à nobis. D. & causa amittendi lumen est terra. i hoc, q̃ terra interponitur inter nos & Solem apud eclipsim. Luna enim, q̃m̃ transmutatur in loco, donec cadat in vmbram terræ, abscindetur lumen ab ea.

Transmutatio ĩ substantia fecit cognoscere mãs vid. 4. ph. com. 38.

Vide finẽ primi cap. de substãtia orbis.

Cuius vero causa forsan non est, quę vero vt forma, ratio: sed non manifesta ratio, nisi cùm ipsa causa sit. vtputa, q̃d eclipsis ſ priuatio luminis. si vero addat̃ à terra in medio interposita, hęc est cum ipsa causa ratio. De somno vero non est manifestũ quid est primũ, quod patitur. sed nũquid animal? ita. attamen hoc se cũdum aliquid. & quid primũ, cor, an aliquid aliud? deinde, à quo? deinde quæ passio, quæ illius & non totius? quia talis immobilitas, ita. sed hæc, cò q̃ aliquid patiat̃ ipsum primum.

Et rectum est vt non sit causa, quæ est propter quid, & causa, q̃ est quasi forma & definitio. sed sermo, si non fuerit cum causa, non erit

manifestus. v. g. quòd eclipsis ẽ priuatio luminis. & si additur eẽ ex terra, quia sit in medio, hoc erit sermo causæ. Et similiter in somno non erit manifestum quid sit primum patiens. sed est manifestum ipsum eẽ animal: sed quærere hoc, & quid sit primũ, vtrum cor aut aliud, deinde per quod, deinde quæ sit passio, quæ accidit ei, & non est totius. somnus. n. est aliqua quies talis. sed hæc erit prĩo passio ĩ aliquo.

Et rectum est, vt causa, q̃ est forma, & causa pp quam est forma, nõ sint eædem, licet illa, pp quam ẽ forma, multum interet definitiones per sectas, quæ dãt transmutatæ demõstrationes in situ. Et innuit hoc, ne causę admisceantur. D. d. sed sermo, &c. i sed definitio, si non contunuerit causam, propter quam ĩuenitur forma, tunc definitio non erit manifesta, neq; perfecta. Deinde dedit exemplum, & d. v. g. q̃ eclipsis ẽ priuatio luminis. i. cùm homo fuerit contẽtus à tali definitione in cognitione eclipsis, erit cognitio diminuta, licet teneat formam, quæ est priuatio luminis. possibile. n. est, vt priuatio luminis sit per aliquod cõtingens ipsi in se. Et cùm dĩ propter interiacentiam terræ ipsi, & Soli, tunc perficitur cognitio eclipsis. & hoc intendebat cùm d. & si additur, &c. i. & si fuerit additum ĩ hac definitione, q̃ priuatio luminis est ex terra, qa interiacet ipsam, & Solem, tunc inducitur definitio, quæ continet causam agentem eclipsis, & formã eclipsis. Deinde ĩduxit aliud exemplũ de somno, & d. Et sic̃ in somno, &c. i. Et sic̃, si contenti fuerimus in definitione somni ex hoc, q̃ ẽ quies animalis, non erit manifestum ex hoc quid sit primum patiens recipiens istam quietem, q̃ est somnus: vtrũ sit cor, aut cerebrum. & fm hũc modum erit definitio diminuta. D. incœpit dicere omnia, quæ oportet in ducere in hac definitione, & d. sed q̃rere hoc, & quid sit primum, vtrum cor, aut aliud. i. sed remanet, postq̃ induxerimus hanc definitionẽ, notificare quare accidit ista quies sensibus animalis, & dicet̃ propter pausationem. & quid sit materia, in qua accidit ista causa primo, v. g. cùm dicatur q̃ est cor. & ex quo accidit, v. g. vt dicatur propter cibum. & quid sit passio, propter quam accidit, v. g. quia frigus. D. d. & non est totius. i. q̃m̃ oportet notificare de somno q̃re non est omnis animalis, aut oĩs habentis animam. D. d. somnus. n. est aliqua quies, &c. i. definitio enĩ somni completa & perfecta est, qes, quæ est omnibª his dispositionibª. D. d. sed hæc erit primo passio in aliquo. i. est enim quies propria, q̃ accidit à passione propria in membro proprio, & à recipiente proprio, & propter causam propriam.

Non omnia contraria vicissim fieri, nec omnium esse materiã. & quo pacto materia cuiusq; ad contraria se habeat. Cap. 7.

CVm autẽ quædã absq; generatione & corruptione sint, & non sint, vtputa puncta si sint quidem, & omnino species & formæ (non. n. albedo fit, sed lignum albũ, si ex aliquo & aliquid fit oẽ, quod fit) profecto non oĩa contraria fiũt vicissim,

G vicissim, sed aliter albus hō ex nigro hoīe, & albedo ex nigredine. Nec oīum materia ē, sed quorumcunq; generatio, & trāsmutatio inuicem sunt. quæcunque vero absq; eò ꝙ trāsmutentʒ sūt, aut non, horum materia nō est. Habet aūt dubitationē, quonā modo ad contraria cuiusq; materia se habeat. vtputa, si corpus potentia sanum, contrariū vero sanitati infirmitas, vtrū ambo potentia. & aqua potentia vinū & acetum. An huius quidē fm
H habitum & secundum formam materia est, illius vero fm corruptionē & priuationē ꝑter naturā. At q̄dā dubitatio est, cur vinū non sit materia aceti, neq; potētia acetū, tametsi fiat ex eo acetum. & viuens potentia mortuus. An nō, sed fm accidēs corruptiones. Ipsa vero aīalis materia fm corruptionē mortui potentia & materia. aqua quoque aceti est. fiunt etenī ex illis, quē admodū ex die nox. & q̄cunq; ita inuicē transmutanʒ, ad mate
I riā oportet redire. vtputa si ex mortuo aīal, primū ad materiā, deinde animal: & acetum ad aquam, deinde vinum.

Cùm igitur quædam res sint, et non sunt sine generatione & corruptione, vt puncta si fuerint, & modo vniuersalis forma (quoniā non ē album, sed lignum albū, si oē generatū est ex aliquo, & erit aliquod albū) non igitur erunt oīa cōtraria adinuicem, sed alio modo. Vt hō albus ex homine nigro, & album ex nigro. Neq; materia cuiuslibet rei sed quæ habent generationem, & transmutationem transmutantur adinuicem. oīa autē, quæ sunt absque eo quòd transmutātur, aut nō sunt, horū non est materia. Sed in hoc est quæstio, & est quō materia cuiuslibet rei est ad contraria. Vt dicimus, si corpus in potentia est sanum, & infirmitas est contrariū sanitati, est igitur vtrunq; in potē- K *tia. & aqua in potentia acetum, & vinum. Et materia in quibusdam est secūdū habitū & formā, & etiam in quibusdam secundum priuationē, & corruptionē naturalem. Quæstio vero est cuius sit, & quare vinum non est materia aceti, neq; est acetū in potentia, etsi ex eo fiat acetum. & vtrunq; est vinum in potentia, mortuum in primo. Sed corruptio erit accidentaliter. Materia vero animalis ē ma-* M *teria corruptionis potētia mortui, & materia eius. & similiter ī aceto. acetum. n. est ex eo, sicut nox ex die. & omnia, quæ transmutantur adinuicem, sunt secundum hūc modum. oportet igitur reuerti ad materiam rei. Verbi gr. Vt ex mortuo fiat viuum, oportet primo peruenire ad materiam, deinde ad viuū: & acetum primo ad aquam, & post ad vinum.*

Et

A Et, cùm quædam sint existētia p
14 generationem verā, & non existentia p corruptionem verā, & nō sunt generabilia & corruptibilia per accidens, vt pūcta, & vfr formæ. vniuersalia enim non generantur. non. n. generatur album vſle, sed generatur lignum album singulare, aut lapis albus. & sic necesse est vt omne generatum essentialiter, & ex substantia, generetur ex aliquo, s. materia, & ꝙ ipsum sit etiam in se aliquid. & totum hoc dictum est in tractatu p̄cedenti. D.d. non igitur erunt omnia contraria, &c. &, cùm sit hæc ge
B neratio essentialis: & generatio fit ex contrarijs: manifestum est, ꝙ non oīa generantia fiunt ex seinuicem, sed ex contrarijs terminatis. vt homo albus ex nigro, & vfr quæ sunt in eodem genere, non quæ fiunt in generibus diuersis. non enim generatur album nisi ex nigro, nō ex calido aut frigido, aut humido aut arido. D.d. Neque materia cuiuslibet rei. i. & non inuenitur materia vna communis vnicuiq; rerum naturalium, nisi ex rebus habentibus generationem & corruptionem. & hoc
C declaratum est in naturalibus. & ex hoc verificatur, ꝙ prima materia rerum generabilium & corruptibiliū est eadē. s. quia omnia generabilia & corruptibilia alterātur adinuicē. Deinde d. omnia autem, quæ sunt absque eo ꝙ transmutantur, &c. & intendit corpora cœlestia & intēdit per trāsmutationem, illam, quę est in substantia, & qualitatem alterati uam. istæ enim duæ transmutationes sunt impossibiles in corporibus cœlestibus. Et, cùm d. ꝙ eadem materia est vtriq; contrariorum, incœpit dubitare de hoc, & quęrere, vtrū est in eis eodē modo, ita ꝙ, cum alte D
rum duorum contrariorū fuerit in actu, erit reliquum in potentia, & ex quo continget vt omnia contraria æqualiter transmutentʒ in inuicem, qđ dixit in principio huius libri, & dixit: Sed ī hoc est quæstio, &c. i. sed in generatione istorum & ex elemē to cōi est quæstio, vtrum oīs materia accipiat duo contraria, ad quæ pōt æqualiter: ita ꝙ, cùm alterū fuerit in eo in actu, reliquum erit ī potentia. vt dicimus, ꝙ corpus recipiēs sanitatem recipit ægritudinem, s. ꝙ sanum reuertitur in infirmū, & ī infir
mū in sanū, qm̄, cùm alterū fuerit ī E
actu, reliquū erit in potentia. & hoc intendebat, cùm d. vt dicimus, si corpus in potentia fuerit sanum, &c. i. v. gr. si posuerimus aliquid esse ī potentia aliud, & illud aliud habeat cō trarium, i. oppositum, necesse est vt illud sit in potentia, sicut duo cōtraria: & ꝙ, cùm alterum fuerit in actu & reliquum contrarium erit in potentia. v. g. vt aliquis ponat ꝙ corp° aīalis recipit ægritudinē, & cū alterū fuerit in actu, erit reliquū ī potētia. & sīr. si posuerit aliqs aquā eē ī potentia acetū & vinū, & posuerit ace
tū esse oppositū vino: qm̄ necesse ē F
vt aqua sit in potentia acetū, & vinū eodem modo: ex quo contingit acetum reuerti in vinum, sicut infirmum in sanum. hoc autem non est verum nisi in veris contrariis. & nō est verum in omnibus formis oppositis, scilicet quarum quædam est via quarundam per accidens, vt corpus formæ vini ad formam aceti. istæ enim duæ formæ sunt oppositæ, cùm altera sit corruptio reliquę. Et ideo dicit. Et materia in quibusdam est secundum habitū, &c. i. qm̄

materia

Universidad de Deusto
Biblioteca

G materia est quibusdã fm q̃ est formatũ. vt aqua, q̃n non fit mã aceti, donec habeat formã vini. & q̃dã est mã, nõ fm q̃ est formatũ, vt prima mã cum formis cõtrarijs, sed fm q̃ ponit in formã, s. mediãte alia forma, vt aqua. & ideo, cũ aqua est vinũ in actu, est acetum in potẽtia: & non q̃n fuerit acetum in actu, est vinũ in potentia: neq; est in eodẽ termino vinum & acetũ in potentia. Acetũ.n. nõ reuertit in vinũ, donec resoluatur in elementa, econtrario generationi quatuor elemẽtorum adinuicem. Prima.n. materia est in potentia vtrunq; cõtrariorum eodem termino, s. q̃n alter ẽ fuerit in actu, erit reliquum in potentia. Et, cũ notificauit istos duos modos generationis, incœpit dare modũ, ex quo accidit q̃o in hoc, & d. Quæstio vero. & q̃stio est talis, q̃o ex vino fit acetum, & non ex aceto vinum: cũ habeant materiã communẽ, quę est vtrunq; in potentia eodẽ termino, & est aqua v.g. D.d. & vtrunq; viuum est in potẽtia, &c.i. & vtrunq; viuũ est in potentia & essentialiter mortuũ, aut mortuum nõ fit ex viuo, nisi accidentaliter nõ essentialiter: q̃n, si viuũ in potẽtia est mortuũ, & mortuũ in potẽtia est viuũ. & sic ex mortuo erit viuũ, sicut ex viuo erit mortuum. D.d. Materia vero animalis, &c.i. materia vero recipiens vitã habet in se potentiã ad mortem per accidẽs, s. quia in ea est potentia ad corruptionẽ vitæ: non quia recipit mortẽ, fm q̃ est viuũ. q̃n si ita esset, tunc mortuũ reciperet vitã, fm q̃ viuum. D.d. & similiter in aceto. i. & similiter acetum fit ex vino, & mortuum ex viuo, sicut nox ex die. i. post diẽ, nõ ex materia ista. D.d. & oĩa, quę transmutantur inuicem, &c. i. & oĩa, quę transmutantur ad inuicẽ hoc mõ transmutationis, generatio nõ reuertitur in eis reciproce sine medio, sed generatio reuertitur in eis prius q̃ vltimũ reuertit in primum: deinde primũ transfertur ad media, deinde media transferunt ad vltimũ. v g. q̃ ex viuo fiat mortuum, tunc ex mortuo non fiet viuũ, donec mortuum reuertatur in quatuor elementa: deinde formę, quę sunt inter quatuor elementa & vitam generabunt, & sic generabitur vita necessario.

Prima mã ẽ i potentia

H vtrũq; cõtrariorum eodem termino. Vide idem. 1. Ph. cõ. 56. & .82.

I

K

Dubitationis solutio, quæ causa est, vt definitiones et numeri vnum sint in rebus omnibus: et vnionis materiæ ac formæ. Ca. 8.

L

DE dubitatione autem dicta et circa definitiones, et circa numeros, quę cã est vt vnum sint. Omnium nãque, q̃cunq; plures partes hñt, & non est totũ quasi coacervatio, sed ipsum totũ est aliquid aliud præter partes, est aliqua causa. Nam & in corporibus q̃busdam tactus est cã, vt vnum sint: quibusdã vero viscositas, aut aliqua alia talis passio. definitio vero oratio est vna, nõ cõiunctiõe, vt Ilias, sed eò q̃ vni? est. Quid est igit q̃d hoĩem facit vnum, & cur vnũ & non multa sunt aĩal & bipes, præsertim si, quemadmodũ quidã dicũt, sit quid ipsum animal, et ipsum bipes? cur.n. nõ illa hõ est? et erũt fm participationẽ hoĩes nõ hominis vnius, sed duorum, aĩalis & bipedis. & omnino profecto hõ

M

A hõ non erit vnũ, sed plura, aĩal, & bipes. Manifestũ itaq; ẽ q̃ ita quidẽ tractantibus, vt solent definire & dicere, non est possibile reddere rationẽ, & soluere dubitationẽ. Q̃d si, quẽadmodum dicimus, hoc quidem materia, hoc vero forma est, & hoc quidẽ potentia, hoc vero actu, profecto non vr amplius dubitatio esse q̃d q̃rit. Etenim dubitatio est eadẽ, ac si definitio vestis esset æs rotundũ. esset etenim hoc nomẽ rõnis signũ. quare q̃d q̃rit est, q̃nã cã sit, vt rotundũ & æs vnũ sint. amplius vero non apparet dubitatio, q̃n hoc quidẽ materia, illud vero forma ẽ. Quę igit huius cã est, vt q̃d potentia est actu sit in quibuscunque generatio est, p̃ter illud, q̃d fecit? nulla.n. alia cã est, vt actu sphæra sit, quæ potentia sphęra erat: sed hoc erat ipsum q̃d erat esse vtriq;. Est aũt materia, quędam intelligibilis, quædã sensibilis. & semper rationis hoc q̃dẽ materia, hoc vero actus est.

B 7. de Ani. c. 7.

Me. 108. 19.

C Vt circulus figura plana.

In q̃stione vero dicatur de definitionibus & in numeris, quæ est cã in hoc, quòd sint vnũ. Omnia.n. quæ habent plures partes, quorũ vniuersum non est sicut cumulus, sed sicut aliquid, quod habet partes, habet causam. In corporibus enim ẽt quædã habent cãm, quorum essentia est tactus: & quædã viscositas, aut alia passio talis. de finitio vero est sermo vnius non secundum ligationem, vt liber Ilias, liber .s. Homeri primi, sed quia est vnius. Quid igitur facit hominem vnum, & quare est vnũ, & non plura, vt animal, & bipes, et etiam alio mõ si fuerit, sicut quidã dicũt, aliquid quod est animal, et bipes. & quare illa nõ sunt homo? & sicut hoĩes secundum modũ acquisitionis erunt non ex hoĩe vno, sed ex duobus, et similiter ex animali bipede. & vniuersaliter cũ homo non sit vnum, sed magis aĩal, & bipes. Manifestum est igitur quòd si aliquis iuerit hac via, sicut est cõsuetudo eorũ i definitionibus, quod impossibile est dissolvere hanc q̃nẽ difficilem. Si aũt fuerit, sicut dicitur quòd quædam est materia, & quædã forma, & q̃dã potentia, et quædã actus, rectũ est vt nõ existimetur error in q̃sto. Ista.n. q̃o erit eadẽ, et si definitio sphæræ esset cuprũ rotundũ. quoniã, cùm fuerit, erit signum definitionis hoc nomen. ergo esset quæsitum quid erit cã vt sit rotundum & cuprũ. quoniã tunc nõ apparebit q̃. alterũ. n. est materia, et reliquum est forma. Et cã illius vnitatis est, s. vt illud, quod est in potẽtia, in actu fiat ab agente in omnibus, in quibus est generatio. quoniã nõ est aliud causatũ, sed erit illud, quod est in potẽtia sphæra in actu

D

E

F

sphæra.

G *sphæra. sed hoc est illud, quod est per essentiam cuiuslibet, et est sicut circulus, qui est figura plana.*

15 Sermo vero de qõne dicta in definitionibus & numero, & ẽ qũo definitio signãt definitum et definitio hẽt plures partes, & q̃ est eã, pp quã est definitio vnũ. hoc.n. dictũ est in tractatu p̃cedẽti. D.d. Oĩa.n. quę habẽt plures partes, &c.i. & necesse est quærere eãm pp quã definitio est vna. qm̃ oĩa, q̃ habẽt plures partes, & sunt vnũ fm totum, non eo mõ, quo dicit cumulus esse vnus. in hoc H .n. est eã, per quã multitudo sit vnũ. Deinde dedit exemplũ in hoc, & d. In corporibus.n. &c.i. i corporibus ẽt cõpositus ex pluribus est eã, propter quã corpus cõpositũ est vnũ. v.g. qm̃ quædã sunt vnũ per contactum, & quædã per cõglutinationẽ, vt in rebus viscosis: aut per alia ligamenta, vt claui. & hoc intẽdebat, cùm d. quorum essentia est tactus, s. cp quædam sunt quorũ causa vnitatis, & essentiæ est contactus. D.d. definitio vero, &c.i. definitio vero est sermo vnius, & nõ per prępones copulãtes, sicut versus Homeri. qm̃ I illi versus sunt vnũ p copulã: sed definitio ẽ vna, quia est vnius, v.g. hominis. Et, cùm narrauit, cp hõ dẽt esse vnus, incœpit dubitare in hoc, & d. Quid igitur facit hoiem vnũ, &c.i. & si concesserimus ipsum esse vnũ, q̃rendũ est quid sit illud, qđ facit hoiem vnũ, & quare est vnũ & nõ est plura. s. quare dr̃, cp est vnus, cũ sit cõpositus ex pluribus vno. est .n. animal, & bipes. & hoc existimatur eẽ definitio hois. D.d. & ẽt alio mõ. i. & si ẽt fuerit, sicut q̃dã dicunt, cp hõ nihil aliud est q̃ congregatio aĩalis & bipedis, nihil erit hic ī quo K cõicent hęc duo, s. aĩal & multipes, ita cp hoc nomen hõ significet hoc cõe: sed hoc nomen hõ significat animal p se, & bipes p se: ergo quare hõ non erit duo hoes? D.d. & similiter ex animali & bipede, &c.i. & similiter contingit eis vt sint ex animali & bipede, & si nõ dicãt ipsum esse animal, siue nõ disponat̃ p hæc duo fm hoc verbũ esse, aut attribuãtur ei per hãc prępõnẽ ex & ideo dixit post: & vñr, &c.i. & vñr cõtingit huic, vt hõ nõ sit vnũ, sed plura vno s. animal & bipes. D.d. Manifestum est igitur cp, si aliquis iuerit hac via, L &c.i. manifestũ est igitur cp, si aligs processerit hac via in definitiõe, & concesserit ipsam esse cõpositã simpliciter ex pluribus, & non distinxerit pluralitatẽ, quę est in potẽtia ab ea, q̃ est in actu, impossibile est soluere hanc qõnẽ. D.d. Si aũt fuerit, sicut dr̃, &c.i. si autẽ distinxerimus dualitatẽ, quæ est in definitione, & dixerimus, cp hęc est materia, & hæc est forma, & hoc existit in potentia in cõposito, s. materia, & hoc existit in actu, s. forma, dissoluetur qõ. D. d. Ista.n. quęstio erit. id ẽ qm̃, si nõ cpcedat̃ hac via, ista qõ remanebit. M Deinde induxit exemplũ, & dixit: & si definitio sphæræ esset cuprum rotundũ, &c.i. v.g. qm̃, cũ posuerimus, cp definitio sphęrę est cuprum rotundũ, tũc hoc nomẽ esset æquale huic definitiõi. D.d. ergo esset q̃situm, &c.i. & cùm posuerimus, cp definitio sphæræ est cuprum rotundum, & quęsiuerimus in ea hoc, scilicet quomodo definitio est vna, & habet plures partes, tunc quæritur quomodo cuprum & rotundũ sunt vnum. D.d. qm̃ tunc non apparebit

A bit quæstio. i. &, cum definiuerimus sphęram, qm̃ est cuprum rotundũ, & intellexerimus per cuprum materiam, & p rotundum formã in hac materia, tunc non accidit quæstio. D.d. Et causa illius vnitatis est, &c. idest, & causa istius vnitatis ẽ vt trasmutetur quod est in potẽtia, donec fiat in actu ab agente, s. ab extrahente ipsum à potentia in actũ. Est igit̃ hic aliquid vnũ, quod primo est in potentia, & post transferẽ de potentia in actum. trãslatio enim eius nõ largit̃ ei multitudinẽ, sed perfectionem in esse, & in toto. hoc est vnum in actu & hoc intẽdebat, cùm d. qm̃ nõ est aliud causatũ, &c.i. nõ enim est hoc aliud causatũ ab agente ab eo, in qđ agit, sed illud idem, s. quod ẽ sphęra in potẽtia, fit sphęra actu, cũ agens extrahit ipsum de potentia in actũ. D.d. sed hoc est illud, qđ est p essentiã, &c.i. & hæc duo dant esse rei, quã significat definitio in oĩbus rebus habẽtibus materiã & formã. vt in definõne circuli dicimus, cp est figura plana. figura enim est quasi mã, & plana quasi forma. Et intendebat declarare p hoc exẽplum cp, C cùm dispõ fuerit talis in dispõnibus rerũ mathematicarũ, quanto magis vt sit in definõnibus rerũ nõ mathematicarũ: ne aliquis dicat, cp oẽs definitiones nõ componunt̃ ex mã & forma. mathematica enim nõ sunt in mã, sed declaratũ est prius, cp ista habent materiam non sensibilem.

Quæcunq; vero neq; intelligibilem, neq; sensibilẽ materiã habent, statim vnũ quiddã esse vnumquodq; est: quẽadmodũ ipsum ens hoc quiddam, hoc, quale, quantum. quare nõ inest in definõnibus nec ens, nec vnũ: D et ipsum qd erat esse statim vnũ quiddam est, quemadmodum & ens quiddam. Propterea non aliqua alia causa vlli istorũ, vt vnum sint, nec vt ens quiddam sint. statim etenim vnũquodq; est ens quiddã, & vnũ quiddã, nõ vt in genere in ente & vno, nec tanquã sint separata præter particularia. Ob hanc aũt dubitationẽ quidam participationẽ aiunt, & causam quandã participationis: & quidnam sit illud participare dubitant. Quidã eo E pulã animæ, sicuti Lycophron ait, scĩam esse ipsius scire & aĩæ. Quidam cõpositionẽ, aut coniunctionẽ animæ cũ corpore, ipsum viuere. Attamen eadem de oĩbus ratio erit. etenim ipsum sanũ esse, aut copula, aut cõpositio, aut coniunctio animæ & sanitatis erit. & æs esse triangulũ, cõpositio æris & triãguli. & album eẽ, cõpositio superficiei & albedinis. Causa vero est, qm̃ potentiæ & actus rationẽ quærunt vnientẽ, & dr̃iam. est autẽ, F vt dictũ est, vltima materia & forma idẽ: & hoc quidem potentia, hoc vero actu. Quare simile est quærere quidnã vnius causa sit, & vt vnũ sit. vnũ enim quiddam vnũquodq;. & quod potẽtia, & quod actu vnũ quodam modo ẽ. Quare nulla alia cã est, nisi fiquid fuit, tanquã ex potentia in actũ mouẽs. Quęcunq; vero nõ habent materiã, cũcta simpliciter entia sunt ipsum quid.

Omnia

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *Omnia aũt, quæ non habẽt materiã, neq; intelligibilem, neq; sensibilem, vnumquodq; eorũ statim est vnum illud, quod est per essentiã, sicut illud, quod est aliquod ens. & ideo in definitionibus non est ens neq; vnũ: & illud, quod ẽ per essentiam, est vnũ, sicut aliquod ens ẽt. Et ideo non est alia causa, neq; alicuius istorũ, vt sit vnũ, neq; vt sit ens etiã. quoniã vnumquodq; eorũ statim est aliquod ens, & aliquod*

H *vnum, non quia sunt in ente & in vno, sicut illa, quæ sunt in genere, & non quasi separata, & alia à partibus. Et propter hanc difficultatem dixerũt quidã acquisitionẽ, & dubitauerunt in causa acquisitionis, & quid sit acquisitio. Et quidam dixerunt congregationẽ aiæ, vt aliquis dixit enim, quòd cognitio, quæ est per verã scientiam, est per animã etiã. Et quidã dixerunt compositionẽ, & ligamentũ corpo-*

I *ris & animæ esse per vitã. Sed sermo in omnibus istis est vnus. sanitas enim in oĩbus est vna, aut congregatio, aut ligamentũ, aut compositio animæ, & sanitatis. & etiã erit cuprum triangulare per cõpositionẽ cupri, & trium angulorũ. & essentia albi est cõpositio superficiei & albedinis. Et causa in hoc est, quia quærũt vnũ, quod est in potentia & in actu, quasi diuersum etiã. & est, sicut dictũ est, quemadmodum materia vltima, et forma* K *est idem, & vnũ. Ergo non habent aliquã causam omnino præter motorem quo de potentia in actum. Omnia vero, quæ non habent materiam, modo simplici, essentia eorum, per quam sunt entia, non fertur in quibusdam rebus.*

Ideſt, Omnia vero, q̃ carent mã intelligibili & ſenſibili, ſicut mã rerum mathematicarũ, vnũquodq; eorũ eſt idem cũ illo, quod dat ſuũ eſſe, ſ. ꝙ quiditas, & eſſentia ſunt in eis idẽ. D.d. ſicut illud, quod eſt aliquod ens, &c. i. vt dicim⁹ in aliquo, quod habet aliquã eſſentiã, ꝙ in eo non eſt aliquod additũ eſſentię. i. ꝙ ens non eſt genus illi & hoc intẽdebat cùm dixit aliquod. D.d. & ideo in definitionib⁹, &c. ideſt. Et dixit hoc, quia iſta genera altiſſima, ſunt ſimplicia, cùm nõ habeant genera, definitiones vero ſunt cõpoſitorũ. 16 Aſs intelligibile & ſenſibile materiam vocat materia.

D.d. & illud, qđ eſt p eſſentiã, &c. ideſt, & ſiſt illud, quod ſignificat definitio, ſ. forma, non habet definitionem: quẽadmodum aliquod habet ens, ſ. ꝙ ens non eſt genus ei. D.d. Et ideo non eſt aliqua cũ alia, &c. i. & ideo illa, q̃ non habent materiã, non habent cãm aliã à ſe in hoc, ꝙ ſunt vnũ, & in hoc ꝙ ſunt ens, econtrario eis, quę ſunt in materijs. p formas enim fiunt cõpoſita ex forma & mã vnũ, & aliquid ens. D.d. qñ vnũquodq; eorũ ſtatim, &c. i. qñ vnũquodq; eorũ ex ſe eſt aliquod vnũ, & aliquod ens, ſ. ꝙ non eſt vnũ ex alio, neq; ens ex altero. & hoc intendebat, cùm dixit, ſtatim, trãſumptiue. D.d. nõ quia ſunt in ente & in vno, ſicut illa, quę ſunt in genere. Met. 19. ideſt,

A inõ qa ſunt diſpoſita p vnitatẽ & eſſentiã, ita ꝙ vnitas & eſſentia ſit genus ei⁹, ſed eſſentia ẽ ipm. D.d. & nõ q̃ſi ſeparata. i. neq; eſſe illi⁹ ſorę ſim plicis ẽ ita, q̃ ī actu ſit aliud à rebus ꝑticularibus, quarũ ẽ ſoꝛa, ita ꝙ res ꝑticularis, & ſoꝛa ei⁹ ſunt duo diuerſa. & hoc intẽdebat, cum d. ſeparata. D.d. Et ꝓp hanc difficultatẽ, &c. i. & innuit qõnẽ ꝑdictã dicentẽ qũo eſt hõ vnus, & ẽ cõpoſitus ex aĩa & corpore, q̃ ſunt exiſtẽtia in actu. Oĩs. n. qui ponit ꝙ aĩa & corpus ſunt duo diuerſa, contingit ei dicere quid ſit cã ligamenti aĩæ cũ corpore. Qui ãt

B dicit, ꝙ aĩa eſt pfectio corporis, & ꝙ corpus non exiſtit ſine aĩa, nõ ſunt apud ipm duo diuerſa, nec accidit ei quæſtio hæc. Et intendit p acquiſitionem cõcationẽ. i. ꝙ ꝓp hãc qõnẽ dixerũt quidã, ꝙ ex aĩa & corpore fit vnũ p cõicationem, q̃ eſt inter illa: & iſti dubitauerunt in quo ſit cã cõicationis aĩæ, & corporis, q̃ ſit illa cõicatio. i. cuiuſmodi cõicatiõis ſit. D.d. Et quidã dixerunt cõgregationem aĩæ, &c. i. &, vt reputo, ꝙ qdã dixerunt, ꝙ cõicatio, quæ eſt inter aĩam & corpus, eſt, quia non per

C ficitur actio alteri⁹ eorũ, niſi cõgregatione, vt quidã Antiquorũ dicebant, ꝙ cognitio eſt p aĩam & corpus. ſed cã veritatis eſt aĩa, & ſalſitatis accidentis in ea eſt corpus. D.d. Et quidam dixerũt compoſitionẽ, &c. i. & quidã dixerunt, ꝙ iſta cõicatio eſt cõpoſitio aĩæ cum corpore, & ꝙ ligamẽtũ, p qđ fit compoſitio, eſt vita: & ideo, cum diſſoluit ligamentum, non erit vita. D.d. Sed ſermo in oĩbus iſtis, &c. i. ſed iſtæ cauſæ, quas induxerunt Antiqui in copulatione aĩæ cũ corpore, oĩs ſunt cuiuſdẽ modi. Quidã. n. opinabant, ꝙ ſanitas iſti⁹ copulationis erit per D iſtam congregationẽ, ſ. cõgregatiõnẽ aĩæ cũ corpore: & quidã opinabãtur, ꝙ eſt p ligamentũ: & quidã per cõpoſitionẽ aĩæ & corporis, cõpoſitione ſanitatis, non cõpoſitione corruptionis. D.d. & ẽt erit cuprum, &c. i. & non eſt dria inter compoſitionẽ aĩæ cum corpore, & cõpoſitionem cupri cũ tribus angulis, ſ. ꝙ dicere cuprũ habens tres angulos, eſt, ſicut dicere corpus aĩatum, & ſicut dicere ſu ꝑficiẽ albã. Et intendit, ꝙ ſermo de oĩbus qõnibus eſt vnus: & ſicut non accidit eis qõ in cõpoſitione figuræ cum cupro, oportebit vt non E accidat eis qõ in cõpoſitione aĩæ cũ corpore. aĩa. n. ita ſe hẽt ad corpus, ſicut figura ad cuprũ, & albedo ad ſu ꝑficiẽ: oĩa n. ſunt pfectiones & ſoꝛæ ſubiecti. D.d. Et cã in hoc eſt. i. & cã deceptionis eorũ eſt, quia ponunt idẽ qñ ẽ in potẽtia, & qñ eſt in actu eſſe diuerſum. & in rei veritate eſt vnũ illud. illud. n. qđ fuit in potentia, ẽ ī actu, & nõ ſunt hic duo diuerſa D.d. & ẽ ſicut dictũ ẽ, &c. i. & aĩa cũ corpe ſunt vnũ, ſicut dicimus, ꝙ ꝑria materia & ſoꝛa ſunt vnũ. D.d. F Ergo non hñt, &c. i. & cũ aĩa non eſt niſi eſſe eius, qđ ẽ in potẽtia aĩatũ eſ ſe aĩatũ ī actu, tũc exitus eius de potẽtia ī actu nõ hẽt cãm niſi motorẽ extrahentẽ ipm de potẽtia in actũ. D.d. Oĩa vero, q̃ nõ hñt materiam ſimplr, neq; ſenſibilẽ neq; intelligibilem, eſſentia eorum, per quã ſunt entia, non attribuitur in ſuo eſſe q- * intelligẽtiæ abſtractę attribuunt corpo tib⁹, ſcdm ꝙ aĩa attribuit corpo ti. Vide ꝓ hoc primũ & ſecũdũ ca. de ſubſtãtia orbis. busdam rebus, quæ non ſunt perfectio materiæ omnino, & attribuuntur quibuſdam.* Et intendebat per hoc intelligentias abſtractas, quę ar tribuuntur corporibus cœleſtibus, ſm ꝙ anima attribuitur corpori.

In rei veritate idẽ ẽ in potẽtia & in actu.

Idẽ ſupra com. 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER NONVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima igitur de Potentia.
In Secunda de Actu.

Summæ Primæ. Dicenda proponuntur. Cap. 1.

H DE primo itaq; ente, & ad quod cæteræ omnes entis prædicationes referũtur, hoc est de substantia, dictum est. nam fm substantiæ rationem cætera dicuñ entia, quãtum & quale, ac cætera, quæ ita dicuntur. cũcta etenim habebunt substantię rationem, vt in primis sermonibus differuim⁹. Cùm autẽ ens dicatur, hoc quidẽ quid, aut quantitas, aut qualitas, hoc vero secũdum potentiam & actum ac opus, de I terminemus etiam de potentia & actu. Et primo de potentia, ea quidem, quæ dicitur maxime proprie, nõ sanè est vtilis ad qđ nunc volumus. potentia nanq; & actus in plus est, q̃m illa, q̃ fm motum solum dũr. Sed, cùm de ea dixerimus in determinationibus de actu, declarabimus etiam de alijs.

Potẽtia & actus in plus ẽ, q̃ illa, q̃ fm motũ solũ dicunt

Dictum est de ente, cui attribuuntur alia prædicamenta entis, vbi dictum est de substantia. dicũtur enim entia multa secundum K *quòd habẽt definitionẽ substãtiæ, vt quantitas, & qualitas, & alia, q̃ dicuntur hoc modo. oĩa. n. habent definitionẽ substãtiæ sicut diximus in primis sermonibus. Et, cum ens dicitur, aut quia hoc est, aut quãtum, aut quale, aut quia est in potentia, & complemento & actu, etiam distinguemus & loquemur de potentia, & complemento. Et de potentia primo, quæ dicitur magis vere, non illud, quod non est vti* L *le in hoc, quod volumus nunc. potẽtia enim & actus dicuntur multipliciter magis quàm illa, quæ dicũtur secundum modum motus tãtũ. Sed, cum dixerimus de differẽtijs in actu, tunc declarabitur vltima.*

QVia ens, fm q̃ ens, diuidi I tur essentialiter in potẽtiam & actum. & ista ars habet cõsyderare de ente simplr, & de generibus & differẽtijs, in quas diuiditur essentialiter, incœpit hic loqui de speciebus potẽ M tiæ & actus, vt declaret substantias eorum, & contradicat dicẽtibus potentiam nõ esse in entibus. Et d. Dictum est, &c.i. dictum est igitur de prædicamento substantiæ, cui attribuuntur alia prædicamenta, fm q̃ sunt prædicamenta, & hoc Sexto & Septimo istius libri. D.d. vbi dictũ est de substantia. i. vbi locuti sumus de principijs substantiæ sensibilis. Deinde d. dicuntur enim entia multa secundum q̃ habent definitionẽ substantię, id est, q̃ in definitione eorum

A tum apparet substantia. D.d. Et, cũ eis dicitur, &c.i. & cùm declaratum sit q̃ ens diuiditur in substantiam & alia prædicamenta, & diuidi ẽt in potentiam & actum, q̃m ens qđdam est in potentia, & quoddam in actu & complemento, & iam locuti sumus de substantia, oportet etiam nos loqui de potentia & actu, cum in ista diuidatur ens fm q̃ est ens. Et primo incipiamus distinguere secundum quot modos distinguuntur potentia & actus, & declarare qs eorum dicitur vere, & quis trãsumptiue. D.d. causam in hoc, & d. potẽ B tia enim & actus, &c.i. hoc enim no men potentia dicitur pluribus modis eis, fm quos dicuntur potentia & actus in rebus transmutabilibus. D.d. Sed, cùm dixerimus, &c.i. & intentio nostra est in hoc. q̃m, cùm locuti fuerimus de differentijs rerum existẽtium in actu, & quomodo ordinãtur in hoc, declarabitur nobis natura vltimæ differentiæ, de qua intendimus perscrutari.

Diuiditur potentia in sua significata. Cap. 2.

QVòd igitur multipliciter potentia & posse dicatur, determinatum est à nobis in alijs. Harum vero quæ cunq; quidem æquiuoce dicuntur potentiæ, prætermittantur. Quædam etenim similitudine quadam dicuntur, vt in geometria & posſibilia ac imposſibilia dicimus, eò q̃ quodam modo sint aut non sint. Quæcunq; vero ad eãdem formam oẽs, aliqua principia sunt, & ad vnam primam dicuntur, quæ est principium trãsmutationis in alio, prout aliud est. Aliqua. n. est pa- D tiendi potentia, q̃ in ipso patiente principiũ est trãsmutationis passiuę ab alio, prout aliud ẽ: alia vero habit⁹ impoſitatis, q̃ in deterius ẽ, & corruptionis, q̃ est ab alio, prout aliud est, principio transmutatiuo. in his. n. oſb⁹ definitionibus ineſt primæ potentiæ ratio. Rursus aũt hæ potẽtię dũr, aut ipſius faciendi ſolũ, aut patiendi, aut ipſius bene. quare E in harũ quoq; rõnib⁹ quodam mõ insunt priorũ potentiarum rõnes. Manifestũ igitur ẽ q̃ quodã mõ quidẽ vna est ipſius facere & pati potentia (potẽs. n. est, & eo q̃ ipſum habeat patiẽdi potentiã, & eo q̃ aliud ab eo) quodã mõ vero alia. Hæc. n. in patiẽte est. ppea. n. qđ hẽt aliqđ principiũ, & qđ materia aliqđ principium est, patiẽ quod patiẽ, & aliud ab alio. pingue nanq; combuſtibile est. cedẽs vero sit preſſibile. & ſimiliter de cęteris. Hęc vero in faciente. vt puta calidũ, F & ædificatiua. hoc quidem in calefactiuo, hæc vero in ędificatiuo. Propter quod nullum, prout cõnaturale factum, ipſum à *a.l.cõnatum seipſo patitur. vnum etenim, & non aliud est. At impotentia quoque, & impotens, atq; quæ tali potentiæ cõtraria est, priuatio est. quare eiusdẽ & fm idem potentia, impotentiaq; omnis.

Quoniam autẽ potentia & agere per potentiã dicũtur multis modis, determinatum est i alijs locis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Et quæ istarum potentiarum dicitur æquiuoce, dimittatur. Quædā enim dicuntur per aliquam similitudinem, sicut dicitur ī Geometria potentia, & non potentia esse quoquo modo, aut aliqua attributione. Omnia aūt, quæ dicūtur per attributionem ad eandem formam, sunt aliqua principia, & attribuuntur potētia ad vnum principiū, & est illud, quod est principiū trasmutationis in aliud, secundū quòd

H est aliud. Potentia enim passionis est in ipso passiuo principium trasmutationis passiui ab alio, secūdū quòd est aliud. habitus vero est potentia, quæ non patitur ad illud, quod est peius, aut ad corruptionē ex alio, secundum quòd est aliud, ex primo transmutante. omnes.n. istæ definitiones habent definitionem primæ potentiæ. Et etiam dicuntur istæ potētiæ, aut quia agūt

I tantum, aut quia patiuntur, aut modo bonitatis: ita quòd in definitionibus istarum etiam sunt definitiones primarum potentiarum quoquo modo. Manifestum est igitur, quòd forte possibile ē vt actio & passio sint vna potentia. (dicitur n. quòd potentia est eius, cuius est potentia passionis, & alterius per illud) & forte erit sicut alia. Quædam.n. est ī passiuo. passiuū. n. patitur, quia habet aliquod principium, & quia materia est principium, & etiam illud habet aliud K ex alio. vnctuosum enim comburitur. obediēs enim quoquo modo dissolutur. & alia similiter. Et quædam sunt in agente, vt in carpentario, & ædificatore. quædam.n. sunt in carpentario, & alia in ædificatore. Et ideo sunt insimul, & nihil patitur per se, quia est vnū, & non est aliud. Illud enim quod non est potentia, & non habet potentiam, & quod est contrarium tali potentiæ, est priuatio. ergo po- L tentia est eiusdem, & idē nō pōt.

Dicit: Qm̄ vero ī aliquo esse potentia ad recipiendū aliquod, & in aliquo esse potentia ad agendū aliquid dr̄ multipliciter, declaratum est vbi distinxim⁹ fm quot modos dr̄ potentiæ passiuæ & actiuæ. s. in Quinto istius libri. D.d. Et q̄ istarū rerum, &c.i. & quæ istarum rerum dr̄ de eis hoc nomen potentia transumptiue, & de quibus dr̄ fm similitudinem, vt dr̄ in Geometria, q̄ talis linea potest ī talē superficiem. v. g. M q̄ diameter pōt duo quadrata duorum laterum. Et intendit p hoc, q̄ quadratum diametri valet duo quadrata. & hoc dictum est, non quia linea est quadratum, sed exitus eius de potentia ad actum, nō est p trāsmutationem. & hoc intendebat, cū d. esse quoquo modo. i. & dicit, q̄ lineæ, & superficies habent potentias aut non potentias, quia assimilātur potētijs quoquo modo, aut quia attribuuntur eis quoquo modo. Et, cum d. modum, fm quē dr̄ hoc nomen potentia trāsumptiue, induxit mo-

A modum, fm quē dr̄ in rei veritate, &d. Oīa aūt, &c.i. oīa vero, de quib⁹ dr̄ hoc nomē potētia, quia attribuūtur ei potentiæ, q̄ ē causa in alijs, istę potentiæ sunt principia entium generabilium, & corruptibiliū, & sūt attributæ eidem potentiæ, q̄ ē principium oīum entiū. Et, cùm distinxit potentiam, q̄ dr̄ vere ab ea, quæ dr̄ transumptiuę, descripsit potētiā actionis & passionis, & dixit: & est illud, quod est principium trāsmutationis, &c.i. potentia agens est illud, quod est principium transmutationis in aliud, fm q̄ est aliud, nō in se, B cùm sit manifestum, q̄ nihil agit in seipsum. D.d. Potentia.n. passionis, &c.i. & ideo potētia passiua ē illud, quod recipit trāsmutationē in se ex alio, fm q̄ est aliud, cum ēt sit manifestum q̄ nihil patitur à seipso. Et, cùm descripsit potentiam actiuam, quæ est ex forma, & potentiam passiuam, quæ est per materiam, dixit: habitus vero est potentia, &c. & intēdit p potentiam, formā. i. q̄ forma C non patit fm q̄ est forma à primo transmutante essentialiter, sed patitur p accidens. & ideo transmutatio eius non est prima trāsmutatio, fm q̄ est forma ī passiuo, s. in materia. & ideo formæ, q̄ non sunt ī materia non patiuntur essentialiter, aut accidentaliter. Et d. ad peius, aut ad corruptionem, quia omne, quod patitur, aut patitur ad peius, aut ad corruptionem. & d. ex alio, quia nihil patitur ex se. D.d. omnes.n. istæ definitiones, &c.i. istæ potentiæ non dr̄ equiuoce, quia oēs habent definitionem primæ potentiæ. Et intēdit q̄, cùm cōsyderatum fuerit de istis potentijs in vtroque genere, videntur attribui primæ potentiæ. * in definitione enim omnis potentiæ passiuę D accipitur potentia primæ materiæ: & similiter in definitione oīs potentiæ actiuæ accipit̄ definitio actiōis primæ formæ, q̄ est definitio prīæ formæ, q̄ est absoluta à materia. Et, quia definiuit potentias actiuas & passiuas, dixit: Et ēt dr̄ istæ potentiæ, &c.i.d. hoc nomen potentia dr̄ de potentijs actiuis & de potentijs passiuis. & dr̄ de actiuis, quæ sunt bonæ actionis, & de passiuis, quæ sunt bonæ passiōis. D.d. Manifestū ē igitur, q̄ forte, &c.i. & forte est possibile, vt potentię actiuæ & passiuę ab eis sunt in eodem. existimat̄ enim, q̄ potentia, q̄ est alterius, s. potentia, quæ est in agente, est eius, cuius est potentia passionis. v. g. illud, qđ mouetur in loco per se. alteratio autem & generatio existimatur esse vere, vt principium actionis sit in eisin subiecto aliquo alio à subiecto potētiæ passiuæ. D. d. & forte erit sicut alia, &c i. & forte potentia agentis erit in alio ab eo, in quo est potētia passionis. in quibusdam enim reb⁹ potentia actiua erit in ipso passiuo, & in quibusdam in alio. D.d. passiuum enim patit̄, &c i. passiuum.n. F patit̄, fm q̄ habet principium, quod differt ab ipso, quod extrahit ipm de potentia ad actum. Et intendit, q̄ non est necesse vt hoc principiū sit in subiecto diuerso à subiecto, in quo est potentia passionis in loco. D.d. & quia materia, &c i. &, q̄ a materia est etiam principium passionis est necesse vt aliquid sit ab aliquo: vt generatio ignis ab oleo, & rebus vnctuosis est dissolutio partium rei obedientis in illa, in qua dissoluit̄. Deinde d. Et quædam sunt in agente, &c.i. & potentia actiua alia est in

D potentiæ passiuæ accipit̄ potētia primæ materię: & definitione oīs potētiæ actiuæ accipit̄ definitio actiōis primę formæ q̄ ē absoluta a mā. Vide cùm istius 11. Met. c. 18. in fi. &c.

E

G ipso patiente, & alia in agẽte, vt carpentaria in carpentario, & ędificatoria in ędificatore. D.d. q̃dam.n. sunt in carpẽtario, &c.i. actio.n. artis carpentariæ est in carpentario, & actio artis ædificatoriæ est ĩ ædificando.

D.d. Et ideo sunt insimul. &, quia quædam potentiarum actiuarũ sũt in agente, ideo necesse est vt agens nihil agat, donec sit ĩsimul cum patiente, i. eodem loco. D.d & nihil patitur per se, &c.i. & nihil patitur per se, fm q̃ est vnũ, & nõ est illic aliud, ex quo transmutat. quia, si esset, tũc

H aliquid esset in potentia fm q̃ est in actu. & intendebat declarare, q̃ in simplici non est potentia oĩno, & q̃ illud, in quo est potẽtia, est compositum. D.d. Illud n. quod non est potentia, &c.i. dicere enim, q̃ non habere potentiam non est simpliciter. qm̃ dicere non potẽtia, est alicuius, quod caret illa potentia. & hoc, qđ est contrarium potentiæ, est priuatio. D.d. ergo potentia est eiusdem, &c.i. ergo potentia, & non potentia sunt alicuius compositi.

In simplici nõ é potẽtia oĩno & illud, in quo é potẽtia, est cõpositum.

Priuatio autem multifariam

I dicitur. etenim quod nõ habet, & quod natura aptum est si nõ habet, aut omnino, aut cùm natura aptum sit, aut sic, vt puta oĩno, aut quomodocunq; in qbus dã aũt si natura apta habere, vi non habeãt, priuari ea dicimus.

Distinguuntur potentiæ per earum subiecta. Cap. 3.

Vid Auer. I Epi. Tr. 5 Vide contra. Zim.

CVm autem quædam in animatis talia principia insint, quędam vero ĩ animatis, & in anima, & in animæ ea parte, quæ rationem hẽt, patet q̃ potẽtiarum quoq; q̃dam irrationales, quædã cũ ratione erunt. Quare omnes artes & factiuæ scientiæ potẽtiæ sunt. prĩcipia enim transmutatiua ĩ alio, prout aliud est. Et quæ quidem cum ratione omnes, eædem contrariorum sunt: irrationales vero, vna vnius. vt calidũ, ipsi⁹ calefaciendi solius: medicandi vero potentia, infirmitatis & sanitatis. Causa vero est, quia scientia ratio est, ratio autem eadem manifestat & rem, & priuationem, nisi q̃ non similiter. & quo

K dam modo quidem amborum

L est, quodam modo vero ei⁹ magis, quod exiſtit. Quare necesse est tales etiã scientias esse quidẽ contrariorũ: esse vero hui⁹ quidem per se ipsas, illius vero non per seipsas. etenĩ ratio hui⁹ quidẽ fm seipsam, huius vero quodam modo fm accidẽs. negatione enim & sublatiõe manifestat contrarium. prima nanq; priuatio contrarium est: hæc autẽ alterius demptio est.

Priuatio autem dicitur multipliciter. dicitur enim illius, quod non habet, & istius, quod hẽt naturam habendi, aut uniuersaliter, aut in tempore, in quo habet, & secũdum quod oportet, vt illud quod non est omnino, aut erit quoquo modo: in quibusdam vero rebus, quæ habent naturam habendi, si nõ habent, dicemus, quod ista carent violente. Sed, cum quæda istorũ principiorum sint in carẽtibus anima,

M

& quæda in aĩatis, & anima est in habente rationem animæ, manifestum est igitur, quòd quæda potentiæ non habent definitionem, et quædam sunt cum definitione. Et ideo omnia artificia, & scientiæ sunt potentiæ, quia sunt principia transmutantia in aliud, secundum quod est aliud. Et oĩa, q̃ sunt cũ definitione, sunt contrariorum, sed nõ sicut vnum vnius. vt calidum calefacere, medicatiua vero est sanitatis & infirmitatis. Et causa in hoc est, quia habet rationem scientia. ratio vero eadem significat rem, & suam priuationem, sed non eodem modo. & forte erit possibile vt sit duorum, & forte erit illius, quod est magis. Ergo necesse est vt sint illa, quæ sunt talia, contrariorum, & vt sint quorundam per se, & quorundam non per se. ratio. n. est quorundam per se, & quorundam quoquo modo. per accidẽs igi-

C *tur significat contrarium, per negationem & per remotionem: nãque prima priuatio est cõtrarium. & hæc est remotio alterius. contraria enim non appropinquant eidem ex eodem.*

3 Quia dicere in potentia significat aliquem modũ priuationis, & dicere et aliquid habere potẽtiam ad hoc ẽ fm q̃ caret illo, ad quod põt, & primus Philosophus habet considerare de modis priuationis, & est proprium loqui de priuatione, vbi

fit sermo de potentia, incœpit declarare modos priuationis, & d. Priuatio aũt, &c.i. ista. n est prima diuisio secundum quam diuidit priuatio. omne. n. quod caret aliquo, aut caret illo, qđ nõ innatum est habere, aut caret illo, quod innatũ est habere. & hoc intendebat, cùm d. illius, qđ non hẽt, &c. D.d. aut vlr, aut in tpe, in quo hẽt. i. & illud, qđ caret illo, quod naturaliter debet habere. aut caret illo, quod innatum est habere simpliciter, aut illo, quod innatum est habere aliquo tempore, vt barbam in tpe, ĩ quo debet eã habere. D.d & fm q̃ oportet, &c.i & priuatio, q̃ est fm q̃ oportet, s. quæ dicitur principaliter, est carere illo, qđ non habet oĩno: aut illo, quod hẽt raro, & hoc intendebat, cùm dixit: aut erunt quoquo modo. Et hoc inuenitur sic in alia trãslatione, & priuatio dicitur multipliciter: dicitur enim illud, quod non habet, & illud quod ĩnatum est habere etiam, aut vniuersaliter, aut in aliquo tempore, & sic sicut illud, quod non est oĩno, aut in pauciotibus: & si innatũ est habere, cum non habet, dẽ carere violente. i. & cũ aliquid caret illo, qđ innatũ est habere in tpe, in quo

F innatum est habere, dẽ q̃ illud est priuatio violenta. D.d. Sed, cùm q̃dam istorum prĩcipiorũ, &c.i. & intendit p̃ principia potentias agẽtes. istarum. n. potẽtiatũ sunt q̃dam in habente aĩam, & q̃dam, sicut dixit, in non habente animam. vt calefacere in corpore calido, & infrigidare in corpore frigido. D.d. & aĩa est in habente rationem aĩæ. i. & anima exiſtit ĩ eo, quod habet definitionẽ animæ, s. ratiocinari & comprehendere. D.d. manifestũ ẽ igitur, &c.i.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G &,cum sit manifestum,q̃ q̃dam potentiæ actiuæ sunt potentiæ in reb⁹ non aĩatis,& quædã sunt potẽtiæ in rebus aĩatis,s.in habẽtibus comprehẽsionem & rõnem, manifestũ est, q̃ potentiarum q̃dam sunt cũ definitione & ratione,& q̃dã sine definitione & ratione. D.d. Et ideo oĩa artificia,&c.i.&, quia potentiæ actiuæ sunt rationales, ideo oĩa artificia & scientiæ non sunt potẽtię,quia agũt in alia,fm q̃ sunt alia. Et d.hoc, q̃ hæc est definitio potentiarum actiuarum fmplr. D.d. Et oĩa,quæ sunt cum definitione,&c.i.& oẽs potẽtię

H q̃ sunt cum ratione,agunt duo contraria. D.d.sed non sicut vnũ vnius, &c.i.& istæ potẽtiæ, q̃ hñt rationẽ, non agunt alterum contrariorum tm̃,sicut est dispositio in potẽtijs carentibus ratione.calidũ.n. agit calorem,& non agit alterum contrariũ,

Potẽtię rõ na lesagũt duo cõtraria ſſimul Idẽ ſſra te. c.10. &.te. com.4.

s.frigus.Potentiæ.n.rationales agũt duo contraria insimul,v.g. ars Medicinæ,q̃ agit sanitatem, & infirmitatem. D.d. Et causã in hoc est, &c.

I i.& causã in hoc est, quia istæ potentiæ agunt p scĩam , & scĩa est duorũ contrariorum fm imaginationẽ & definitionem,& definitio alteri⁹ cõtrariorũ intelligit in respectu reliq contrarij.sed hoc non habet eodem mõ. D.d.& forte erit possibile, &c.i. qm̃ forte est possibile vt potentiæ agant duo contraria, & forte agunt alterum contrarium in maiori parte. D.d.ergo necesse est,&c.i. qm̃,cũ istæ potentiæ agunt ab intellectu & scĩa:& scĩa est cõtrariorũ: ergo sciet duo contraria insimul: ergo necesse est vt agat cõtraria. D.d.& vt sint quorundam per se,&c i. & vt agere contraria sit quorundã p se,& quorundam p accidens,& quorundam alterum contrariorum erit essentialiter,& altertũ p accidens. D.d. p accidẽs igit̃,&c.i &,cùm aliquis artifex non intellexerit de priuatione nisi negationẽ tm̃,tunc nõ intelliget alterum contrariorũ nisi p accidens. & ideo qui talem hẽt dispositionẽ, non intelliget naturã contrarij.verum.n.contrarium est priuatio. & hoc intendebat,cùm dixit: priuatio enim prima est contrarium. K

Sed , qm̃ contraria non fiunt in eodem,scĩa vero potentia, eò q̃ habet rationẽ, aĩa quoq; motus principium habet (salubre L quidem sanitatẽ solum facit, & calefactiuum caliditatem, & frigefactiuum frigiditatẽ,scĩẽs autem ambo.ratio.n. amborũ quidem est,non tm̃ ſſir,& in aĩa, quę mot⁹ principium habet) ambo profecto ex eodẽ mouebit principio,ad idem cõiungens. Quare q̃ fm rationem potentia sunt contraria his faciunt,quæ absq; rõne potentia sunt. vnum nãq; principium cõtinet̃ rationẽ. Manifestum aũt est q̃ & ipsius bene potentiam sequit̃ solius facẽ M di aut patiendi potentia: hãc vero illa nõ semper. qui.n. bene facit,necesse est vt etiam faciat : q̃ vero solum facit,non necessario & bene facit.

Et scientia est potentia, secundum quòd habet rationem.& anima habet principium motus etiã, quoniam anima sanans facit sanitatem,& calefaciens calorem, et infrigidans frigus.scientia uero sacit

A *cit vtrunq;,quia vtrunq; habet definitionem,sed non eodem modo. et habet in anima etiam principium motus, ergo mouebit vtrunq; ex vno principio,& congregabit ea in idem. Agit enim contraria,quãdo agit possibilia sine definitione possibilia per definitionem. est. n. proprium per vnum principiũ, per definitionem. Et hoc etiam est manifestum, quòd sequitur bonitatis potentiam,quæ est actionis tantum aut passionis:illa aũt non sequitur*

B *istam in omni tempore. necesse est n.vt illud,quod est bonæ actionis, sit agens etiam : agens vero tantum, non de necessitate erit bonæ actionis.*

4 Et scientia est potẽtia actiua,fm q̃ habet rationẽ,i. fm q̃ habet formã. D.d.& anima habet principiũ motus,&c.i.& in aĩa etiam sunt ptĩcipia motuum ſter motum à scientia.& illud principium non agit nisi alterum cõtrariorũ tm̃. v.g.q̃ potentia sanans animata solummodo

C agit sanitatem,vt calor calorem , & frigus frigus. D.d.scĩa vero,&c.scĩẽs aũt agit duo contraria, qm̃ contraria apud ipsum sunt intentiones intellectæ : & ideo non inuenit̃ in aĩa principium motus, qñ mouet ab intellectu ĩ actu, aut mouet à ratione eodem modo. Et intendit qm̃, qñ mouetur à ratione,agit duo contraria:& qñ mouetur non à potentia, agit alterum contrariorũ tm̃.&hoc est manifestius in alia translatione, in qua d & non eodem modo inuenitur in eis motus. D.d.ergo mouebit vtrunq;,&c.i ergo anima,quando mouet contraria duo à ratione, mouet vtrũq; ab eodem principio, cum congregat duo contraria in intellectu in eodem,s. q̃ scientia eorũ est eadem. Et in alia trãslatione est: & ideo mouet,& congregat ad ipm vtrunq; ex eodem principio. D.d. Agit enim contraria, &c.i. & sciens agit contraria,quia agit illa, q̃ sunt possibilia sine ratione,& etiam possibilia cum ratione. v.g.qm̃ facit sanitatem,quę est possibilis à natura, possibilem à ratione, & fm artẽ Medicinæ. D.d.est enim proprium per vnum principium, p definitionem E .i sciens enim mouet contrariũ, qđ vult facere , p principium propriũ , & est definitio propria. D.d. Et hoc est etiam manifestũ, q̃ sequit̃, &c.i. & est manifestum, q̃ actionẽ & passionem sequitur bonitas actionis & passionis, s. q̃ omne bonæ actionis est agens, & omne bonæ passionis ẽ patiens:& non conuertitur, s. q̃ omne agens sit bonæ actionis, & omne patiens sit bonæ passionis.& hoc intẽdebat cùm d necesse est.n. vt illud quod est bonę actionis,&c. D

Contra negantes potentiam, nisi cùm res F *sit in actu. Cap. 4.*

SVnt autem quidam, vt Megarici, qui dicunt tunc solum posse,cùm agat:cũ vero non agat, non posse. vtputa eum,qui non ædificat, ædificare non posse,sed ędificantẽ,cùm ædificat.similiter quoq; &de cęteris. Quibus quæ inconuenientia accidunt,non est difficile videre.Patet nanque, q̃ nec ædificator erit,si non ædificat. ædificatori

Vtũ Auer. 1 Epi. Tr. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G eatori enim esse ipsum posse ędificare est. sisr autem & de alijs artibus. Si igitur impossibile ē huiusce modi artes habere, nisi qñque discat, & accipiat, & non habere, nisi amittat aliqñ (aut enī oblitione, aut quadam passione, aut tempore. non. n. re corrupta. semper nanq; est) cùm cessauerit, non habebit artem. rursus autem statim ędificabit, qño accipiens? Et inanimata eriā sisr. nec enim frigidum, neq; calidū, neq; dulce, nec omnino vllum sensibile erit non sentientibus.

H quare Protagoræ opinionē accider eis dicere. Atqui nec sensum āliquid habebit, si non sentiat, aut operetur. si igitur ęcum ē, q̄ non habet visum, natura tamen aptum, & quando aptum, & item prout natura aptum est habere, ēdem sæpius in eodem die ęci, & surdi erunt.

Et quidam, ut Megarici, dicūt quòd potentia est apud actionē tantum. Vt ædificator cùm non ædificat non habet potentiam ædificato

I *riæ, sed qui ædificat, quando ædificat. & similiter in alys rebus. Et non est difficile scire quid accidit istis de impoßibili. Manifestū est enim quòd non erit ædificator, quā do non erit ædificas. essentia enim ædificatoriæ est essentia impoßibilitatis ædificatoriæ. & similiter in alys artificys. Quoniam, si impoßibile est vt ista artificia sint in aliquo tempore in eo, qui non ignorat in aliquo tempore, aut per* K *oblitionem, aut per actionem, aut per tempus, non recedet artificiū, quando destruitur apud finem rei, sed est semper. & , si accipiatur in eo aliquo modo, quomodo ē statim? Et erit simile huic sermoni in rebus inanimatis. non enim est calidum, aut frigidum, aut dulce, aut sensibile sine habentibus sensus. accidet enim eis dicere sermonē Protagoræ. Et etiam nihil habebit sensum omnino, nisi sentiat, aut intel-* L *ligat. si igitur cæcū est illud, quod non habet visum in tempore, i quo debet habere visum, & habet ēt naturam & esse, tunc illi ipsi erūt cæci multotiens in vna die, & surdi etiam.*

Cùm d. secundum quot modos dīr potentiæ, s. de actiua & passiua, & descripsit & numerauit ea. & dedit differentias inter rationalem earum, & irrationalē, vult loqui nunc cum negātibus potētias esse, & sunt illi, qui negant posse esse. Primus. n. Philosophus debet loqui de hoc cū istis, cùm ista opinio sit sophistica. Et d. Et quidam, vt Megarici, &c. i. & quidam negant potentiam præcedere secundum tempus illud, ad quod potest, dicendo, q̄ potentia, & illud, ad quod potest, sunt insimul, ex quo contingit nullam potētiam esse. potētia enim opponitur actui, & impossibile est vt existant insimul. & iste sermo existimat nunc à quibusdam loquentium. & est sermo contrarius naturæ hominis. Deinde dedit exemplum de hoc, & d. vt

A dicit, vt ædificator. i. opinatur, q̄ potentia ad ædificare est cū ædificare: & q̄ ædificator, qñ non ædificat, nō habet potentiam ad ædificare, quia non habet potētiam ædificandi, dū nondum ædificat. D. d. & similiter in alijs reb⁹. i. & similiter dicebat in alijs potentijs, s. qñ non præcedunt illa, in quæ possunt secundū tēpus. Deinde incœpit dicere impossibilia contingentia eis, & d. Manifestū est enim, &c. i. contingit enim eis q̄ ędificator non vere dicitur ædificator, nisi quando ędificat. & hoc est quasi impossibile. D. d. essentia enim, &c.

B idest, & cùm ædificator, qñ non ędificat, non habet posse ædificādi, tūc forma ædificatoriæ, quæ est ars ędificatoriæ, non est posse ædificare, s. qñ contingit, q̄ ædificator non dicitur ędificator qñ non ędificat, nisi per istud, quod est in eo de nō posse ædificatorię. & sic non est dīa inter istud, quod habet artem ædificatoriæ, qñ non ædificat, & inter illud, quod nō habet. D. d. & sisr in alijs artificijs. i. & similiter contingit in alijs artificijs, vt substantia artificij sit non posse suæ actionis: quod est

C valde impose. D. declarauit hoc & dicit. Qm, si impose est, &c. i. qñ, si ista ars non existit in eis, qui habent industrias, qñ non agunt, absq; eo q̄ accidit eis aliquid, quod corrumpat artem, aut oblivio, aut longa ęgritudo, continget necessario vt corrūpatur, qñ actio finitur. & est manifestum, q̄ ars non destruitur, neq; corrumpitur, quando perficitur ædificatum. sed ipse Arist. dimisit consequens, & destruxit ipsum. D. d. Et erit sisr huic sermoni, &c. i. & sisr cō tingit in rebus inanimatis, cū posuerimus, q̄ nō est in eis potētia anteq̄ agant, s. qñ cōtingit, vt non sit hoc D frigidū, aut calidū, & vlr tangibile anteq̄ tangat, neq; dulce, neq; amarū anteq̄ gustetur, & vlr nullū sensibile anteq̄ sentiat. & sic nullum istorum inueniē, nisi aīal inueniat, neq; in potentia, neq; in actu. & sic accidet eis opinari opinionē Protagoræ Sophistæ. D. induxit illud impossibile, & d. Et ēt nihil habebit sensum oīno, &c. & d. hoc, qa sentiēs, qñ nō sentit, est sentiens in potentia. &, si potētia non fuerit, sequit vt aīal nō sit aīal, nisi qñ sentit. D. d. si igitur cęcum, &c. i. si igit cęcum est illud, quod non habet visum in tēpore, in E quo naturaliter debet habere, & qui non inspicit aliquid non habet visum in tpe, in quo naturaliter debet habere, s. quia caret illo, quod innatum est habere in illo tpe, tunc hō erit cęcus, qñ non inspicit aliquid: & sic homo potest esse cęcus & vidēs multotiens in vna die. D. d. & habet etiam naturam & esse. i. & qui non videt apud eos caret illo, quod naturaliter debet habere in tempore, in quo non videt, & illa priuatio est in eo, sicut dispositio est in cęco: quia caret illo, quod naturaliter debet habere in tempore, in quo innatū est F habere. Sed est differentia inter cęcum & videns, quando non videt: quia cæcus non habet potentiam videndi, & clausi oculi habent potentiam videndi. & ideo, cùm auferim⁹ potentiam ab illo, qui non videt, in tempore, in quo non videt, contingit q̄ in illa dispositione sit cęcus.

Dīa ē inter cęcū & videns, qñ nō videt.

Itē, si impossibile id est, quod priuatur potētia, quod non fit, impose est fieri. qđ vero impossibile est fieri, qui dicit esse aut fu

turū

M Pōm⁹ hīc philosophū debere disputare circa negantes potentiā.

Potētia opponitur actui. Vide 1. de Aīa com. 6.

G turum esse, mentiet. impossibile enim hoc significabat. Vnde illę orationes & motū, & generationem perimunt. semp etenim & quod stat stabit, & quod sedet sedebit. si enim sedet, nō surget. impossē nanq; erit surgere, quod non est possibile surgere. Quod, si nō est possibile ista dicere, manifestum est q; potētia & actus aliud & aliud est, illæ vero orationes idem faciunt potentiam & actum. propter quod non parum quiddā quærūt perimere.

H *Et etiam, si illud, quod caret potentia, non habet potentiam, illud, quod non erit, non habet potētiam vt sit. & qui dicit, quòd illud, quod non habet potentiā vt sit aut erit, mentitur. quoniā non habere potentiam significat hoc. isti igitur sermones negant motū et iam, & generari. & stans erit semper stans, & sedens semper erit sedens. quoniam, si fuerit sedens non surget, quia non habet potentiā vt moueatur. Si igitur impossibile est dicere hos sermones, manifestū est potentiam esse aliud ab actu. isti vero sermones faciunt potentiam & actum esse idem, & sic volunt aliquid negare non paruum.*

I 6 Ideſt, si igit illud, quod caret potentia, non habet potentiā, manifestum est etiā, q illud, quod erit, non habet potentiā: & illud, quod non erit, manifestum est etiā, q non habebit potentiā: ex quo sequitur, q illud, quod erit, non erit. D.d. & K qui. &c.i. & qui d. q illud, quod non habet potentiā, non sic est aut erit, fallit necessario. cùm enim dicimus aliquid non habere potentiā, intendimus in hoc, s. nō habere potentiā ad esse. D.d. Isti igit sermones negant motū, &c. ideſt, & d. hoc, quia motus est perfectio eius, quod est in potentia: &, cùm non fuerit potentia, nō erit motus. Deinde dicit: & stans erit semper stās, &c. & hoc est intellectum per se. qm illud, quod non habet potentiā ad aliquid, nunquam ex illo erit illud, dum non habet potentiam. Deinde posuit omnia ista impossibilia quasi antecedens, & positionē quasi consequēs, & d. Si igitur impossibile est, &c. i. si igit est impossibile, vt omnia ista impossibilia sint, quæ cōtingunt negantibus potētiam præcedere actū, manifestum est, q potētia est aliud ab actu, & ante actū. Deinde dicit: Isti vero sermones, &c. & d. hoc, q, quando aliquid exit in actum, iam fuit in potentia, antequam exisset in actum. cùm igitur aliquis negauerit potentiā prędcedere secundum tempus, & est impossē vt sit in actu, cùm potentia & actus sint contraria, continget eis facere potentiam & actum idem. Et hoc est, quod d. q potentia est cum actu, est sermo quasi nihil. & d. & sic volunt negare aliquid non paruum. quia hoc esse, quod est in potētia, est quasi in medio entis simpliciter: & qui negant potentiam, negant primam materiam, & oēs motus, & generationē, & corruptionē, & omnes artes, quæ agunt per cogitationem, & voluntatem ad expellendum nocumentū, & ducendum iuuamentum.

Idē q̄ pōt. & actū.

L

Potēia & aliud ab actu & actum.

M

Qui negāt potētiā, negāt primā mām, & oēs motū, & oēs artes q̄ agūt p cogitationem.

Quare

A Quare contingit posse quidē esse aliquid, non esse aūt: & possibile non esse, esse vero. sīlr aūt in cæteris quoq; prædicamētis, quicquam posse ambulare, non aūt ambulare: & possibile non ambulare, ambulare. Hoc autē possibile ē, cui si illius insit actus, cuius potentiā habere dicitur, nihil impossē erit. dico aūt, vt si possibile sedere est, vt sedere cōtingit, huic si extiterit ipsum sedere, nil impossē erit. etsi moueri quicquā, aut mouere, aut stare, B aut sisti, aut esse, aut fieri, aut nō esse, aut nō fieri, sīlr. Nomen vero actus, qui ad perfectionē annectitur, aduenit ēt in alijs, maxime ex motibus. vr etenim maxime motus actus esse. Quare nō entibus nō attribuūt ipsum moueri, sed alias quasdam prædicationes, vt puta intelligibilia, & desyderabilia esse ipsa nō entia, nō aūt mota. hoc aūt, quia cùm nō sint actu, erūt actu. nō entiū enim quædā potētia sunt, nō autem sunt, qm actu non sunt.

C *Ergo possibile est, vt aliquid habeat potentiā ad esse, sed non est: et vt non sit illud, quod non habet potentiā. & similiter in alijs prædicamentis illud, quod non habet potentiā ad ambulare, non ambulabit, & illud, quod ambulat habet potentiā ad ambulationē. Potens enim est illud, quod, cùm habet illud, agit in quod dicitur posse: & nihil erit quod non habet potētiā. Verbi gratia si potest sedere cum* D *venit ad hoc sedere, nihil erit ad quod nō potest. & si moueatur aut mouebit, aut erigatur, aut erigat, aliud aūt est, aut erit, aut non est, aut non erit, similiter etiā magis. Et hoc nomen actio non venit, nisi illius, quod cū potentiæ cōplemēto, & cum alys ēt magis ex motibus. existimatur enī magis quòd actio ē motus. Et similiter nō attribuūt motum eis, quæ non sunt, sed attribuunt illud prædicamentis alijs, vt* E *dicuntur quæ non sunt esse cogitabilia, aut appetibilia, mobilia vero non. & illud est, ne sint in actu, cùm non sint in actu. quædā enim non sunt in potentia, & non sunt, quia non sunt in complemento.*

Ideſt, sequit igitur ex hoc, q posse 7 sibile est vt aliquid habeat potentiā, vt sit ens demonstratū, sed in rpe, in quo habet potentiam, est non ens.

D.d. & vt non sit illud, quod nō habet potentiam, &c.i. & vt non fiat illud, quod nō habet potentiā. Et in F alia translatione: Ergo posse est vt aliquid sit, cùm non sit ens, & impossibile est vt non sit & sit. i. ergo posse est in re, q non est, vt sit, cùm fuerit nō ens, sed est posse vt non sit, & erit post. D.d. & sīlr in alijs p̄dicamentis, &c.i. & sīlr est in vnoquoq; prædicamentorū, s. q illud, quod nō habet potentiā ad aliquod eorū, nō dis ponitur p illud, ad quod non pōt. v.g. in prædicamento actionis: qm quod non pōt ambulare, impossē est vt in aliqua hora ambulet. D.d. & illud,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G illud, qđ ambulat, habet potentiam ad ambulationē. i. & oē, qđ est ad aliquid, habet potentiā ad illud. D.d. nihil erit, qđ non habet potentiā, i. manifestū est igitur, ꝙ nulla actio prouenit ab aliquo, qđ non habet potentiā ad illam actionē. D.d exēplum, & d. v. g &c. i. v.g. qꝫ, si aliquis habet potētiā ad sedendū, illud est possibile vt sedeat. & hoc, qñ sedet, non agit actionē, ad quam nō habebat potentiā, sed agit illud, ad qd habebat potentiā. Et intendit, ꝙ querendū est à negantibus potentiam p̄cedere actionem, s. ꝙ, qñ aliqs agit

H aliquam actionem, vtrū agat illud, ad qđ habebat potentiā ante actionem, aut ad qđ non habebat potentiam: si ad qđ nō habebat potentiā, ergo agit impossibile sibi, & illud, ad qđ potest: ergo concedunt potē tiam præcedere actionē. Moderni aūt ponunt vnum agēs oīa entia sine medio, s. Deum & cōungit istis, vt nullum ens habeat actionē propriam naturaliter. &, cū entia nō habuerint actiones proprias, non habebunt essentias proprias. actiones en. non diuersāt nisi per essentias diuersas. Et ista opinio est valde extranea à natura hominis: &, qui recipiunt hmōi, non habent cerebrū habilitatum naturaliter ad bonū. D.d. Et si moueatur, &c. i. &, si quicquid mouetur, aut mouet, aut eleuet, aut eleuetur, aut est, aut erit, nō disponit per aliqđ istorū, nisi illud, qđ habet potentiā ad illud, s. qđ nō dicitur aliquid moueri, nisi qñ habet potentiam ad illud: & similiter non dicitur eleuare aut eleuari, nisi illud, qđ potest fieri: & similiter non dicit esse, aut fore, nisi illud, qđ potest eē, aut fore. D.d. aut nō erit, &c. i. & similiter cùm dr aliquid nō esse, K aut nō facere aliquid, dicitur ꝙ nō habet potentiam ad illud. D.d. Et hoc nomen actio, &c. i. & illa, quæ sunt composita ex complemēto, ex potentia, non dicuntur esse actio, qñ mouentur. Existimatur. n. ꝙ illud, qđ est in actu, est mobile, & ꝙ motus est actio. illa aūt, quę nō mouentur, nō dicunt esse actus: vt intelligibilia, & voluntabilia. non n. dicunt esse simpliciter, sed esse in anima, & in cognitione. Et hoc intendebat, cùm d. Et similiter non attribuūt, &c. i. v.g. ꝙ entia, quę nō sunt extra animā, non dicuntur esse simpliciter, sed dicuntur esse in anima cogitatiua, aut aīa appetitiua: sed non dicunt entia, sicut dicuntur res mobiles. D.d. & illud est, ne sint in actu, &c. i. & illud, qđ est in potētia, nō dr esse, quia entia in aspectu primo sunt illa, quæ mouent in actu. Et induxit hoc ad declarandū causam latentiæ, propter quam hoc nomen ens non dicit simpliciter apud vulgus de eo, quod est in potentia, & sit in anima in actu.

Ens dr sūme entia, non dicit ea

L pōt, si dicit ea i aīa cogitatiua, aut appetitiua vel.3. Me. c.11. & 12. de aīa. c.

Digressio contra loquentes in sua lege.

Si entia nō habuerint actiōes p̄prias, nō habebūt eēntias ꝓprias actiōes. n. nō diuersāt, nisi p diuersas essentias. Vide. 1. Cœli. 8.

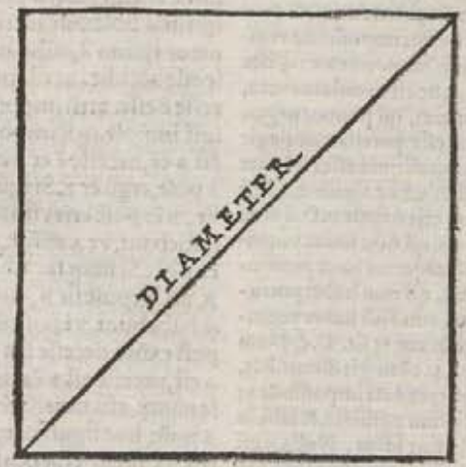
I

Contra ponentes oīa possibilia. Cat. 5.

M SI autem possibile est quod dictum est, quatenus sequitur, manifestum, est ꝙ non potest verum esse dicere, ꝙ possibile quidē est hoc, non tñ erit. alioq quænā impossibilia sint, hoc modo fugiunt nos. dico autem, vt si quis dicat posse diametrum commensurari, non tamen commensurabitur, non cogitās quidnam impossibile sit: quia nihil prohibet aliqđ, possibile existens aut esse aut fieri, non

A non esse nec futurum esse. Attamen ex his, ꝙ posita sunt, illud necessario sequitur. quia, si supponamus esse, aut factum esse, quod non quidem est, possibile autē est, nihil impossibile erit. at accidet quidem. commensurari enim impossibile est. Enim uero non est idem falsum, & impotē. te nanq; nunc stare falsum quidem, sed nō impossibile est.

Si igitur hoc, quod dictum est,
B *sit possibile, aut necessarium, manifestum est, quòd impossibile, est vt sit verus sermo, dicens hoc esse possibile vt sit, sed nō erit, ita quòd sequitur ex hoc sermōe vt sint res, quæ ĩpossibile est vt sint. v.g. si alꝰ quis dixerit, quòd diameter mensura, quòd ipossibile est mēsurare. non n. cogitat hoc esse impossibile. nihil n. prohibet, cū fuerit aliquid, quod possibile est vt sit, aut vt generetur, vt non sit, neq; generetur. Sed hoc est necessarium ex positis, si fuerit, et posuerimus ipsum esse, aut fuisse illud, quod nō est, sed impossibile est vt sit: et accidit, quòd aliquid, quod non habet potentiā, ex dicere, quòd non habet potentiam secundum mensuram. Nam falsum, & non habere potentiam* E *est idem. sermo enim dicentis te esse modo surgentē, est falsus, sed nō habet ĩpotentiā, cū sit possibile.*

G 8 Si igitur illud, quod dictū est, sit possibile, aut necessarium, ſ. q̄ potē tia & posse precedunt actionem, manifestum est, q̄m impossibile est. vt aliqd possibile nunq̄ exeat in actū. D.d. ita q̄ sequitur ex hoc sermone, i. q̄m, cùm fuerit positum, q̄ aliqd possibile non erit, & est opinio* Platonis, sequitur impossibile ex positione istorum, ſ. vt sit illud, qđ impossibile est vt sit. D.d. v.g. si aliqs posuerit q̄ diameter impossibile ē vt sit symeter costę, & q̄ est symeter ei. D.d. non.n. cogitat, &c.i. istæ.n. duæ opiniones non congregantur H in vna cogitatione. qui.n. opinant, q̄ diameter impossibile est vt sit symeter, non cogitat de demonstratione super hoc, q̄ sit symeter. D.d. nihil.n. prohibet. &c.i. &, cùm aliquid fuerit possibile vt sit, forte erit, & forte nō erit. D.d. Sed hoc est necessarium expositis, i. & cùm sit impossibile illud, qđ pōt esse non esse, continget huic positioni, q̄ aliquid fuerit, qđ ante fuit impossibile vt esset. Et intendebat notificare, q̄ ista consecutio, quę est necessario vera, est econtrario ei, qđ ponunt negantes naturam esse potestate. cōtingit I .n. ponentibus aliquid esse, qđ ante nō fuit possibile, hoc. ſ. q̄ illud, qđ est possibile, nō erit omnino. D.d & accidit, q̄ aliqd, qđ non habet potentiam, &c.i. & sequitur hanc positionem, vt illud, qđ non habet potentiā, v.g. larus, quod nō habet potentiam ad mēsuram vt sit. D.d. Nam falsum, &c.i. & cōtingit dicentibus, q̄ erit illud, quod est impossibile vt sit hoc, q̄ falsum possibile, & falsum impossibile sint idem. Nulla.n. est differentia inter hæc duo falsa, nisi hoc, q̄ alterum p̄t recipere verum, & reliquum non pōt. &, cùm non K fuerit illic posse, qđ præcedat eē tei, tūc ponere ipsum esse, anteq̄ sit, est falsum impossibile, nō falsum possibile. D.d. exemplū, & d. sermo.n. dicentis, &c.i. & differentia inter hæc duo falsa, ſ. impossibile & nō ipossibile, est quia non impotē habet potentiā ad verum, impossibile autē non habet potentiam ad illud. v.g. quoniam dicere te esse surgentem, dum sedes, est dicere falsum, sed potest tamen esse verum in aliquo tēpore. dicere vero, quòd diameter est symeter costæ est dicere falsum, L quod nunquàm erit verum.

*a. l. Philonis.

Quę ēdēm inter falsū; potē, & inter falsum impotē.

Simul autem manifestum est q̄, si A existente, necesse est B eē, ita etiam A existēte possibile eē, necesse est B quoq̄ possibile eē. Nam, si nō necesse est possibile esse, nihil prohibet non esse possibile esse. sit itaq̄ A possibile. cū igitur A possibile fuerit eē, si ponetur ipsum A, nihil impossibile esse accidit. at tū ipsum B necesse ē esse. attū impotē erat. Sit igit impotē. q̄ si impotē, necesse est A eē, necesse ē et B eē. sed erat M A potē, ergo ēt B. Si igitur A potē sit, B ēt potē erit: si ita quidē se habebant, vt A exīte, necesse sit ēt B eē. Si itaq̄ sic se habēt ib⁹ A B, nō ita potē sit B, nec ipsū A B se habebunt, vt positū est. et si A potē exīte, necesse ē B potē eē, si A est, necesse est B ēt esse. possibile nanq̄ esse necessario B esse, si A potē, hoc significat, si A sit, & qū, & sicuti erat possibile esse, illud quoq̄ tūc, et ita necesse eē.

Et

A *Et cum hoc manifestū est quòd si A fuerit, necesse erit B. & similiter, si possibile fuerit vt sit A, necesse est vt B sit etiam possibile. Si igitur non fuerit possibile, nihil prohibet vt non sit possibile. si igitur A est possibile, cum igitur fuerit possibile A, si fuerit positū, accidet ut sit alicuius impossibilis. & si A fuerit positum necessario erit B. sed non est possibile. Cum igitur fuerit A, & B erit possibile, cum fuerint in hac dispositione; ita quòd sicut A, necesse est vt sit B. Si autem A, & B fuerint in hac dispositione, & si non fuerit B possibile in hac dispositione, neque A, & B erunt, sicut est positum. & si A fuerit possibile, necesse ē vt sit B possibile. & si A fuerit, etiam necessario erit B. quoniam possibilitas essendi B est necessaria esse, cū sit impossibile aliquid loco istum, si A fuerit. &, cū fue-* C *rit illud quod est impossibile vt nō sit, ergo & illa necesse ē vt sint cū fuerint, & vt sint in hac dispōne.*

9 Quia dicentibus, q̄ aliquid erit, quod est ipossibile vt sit, & sunt negantes, potēriam præcedere actum, contingit q̄ illud, quod est possibile vt sit, non erit omnino, incœpit destruere hoc ad destruendum potentiam eorum, ſ. dicentem aliquid eē possibile, quod nūquā exit in actū. & incœpit in hoc capſo præponere ad destruendum hanc positionē illa, quæ debent præponi, ſ. q̄ falsum D impossibile nō sequitur ex falso possibili. Alio modo vero vtimur hac propositione, quam intendit in hoc capſo declarare. i hoc, q̄ nihil habet potentiam ad corruptionem quin corrumpatur, aut ad generationē quin generetur, & q̄ nihil quod nō habet potentiam ad generationem generabitur, aut quod nō habet potentiam ad corruptionem corrūpitur. Sic declarabit, ponendo, q̄ in A est potentia ad corruptionem, & nū q̄ corrumpetur: deinde ponatur, q̄ A corrumpit: & ista positio erit falsum possibile, non impossibile. qđ E eoim habet potentiam ad aliquid, si fuerit positum f actu erit falsum, sed non impossibile. falsum. n. impossibile est illud, in quo non ē potentia. Cùm enī posuerimus A corrumpi & nō corrumpi, sequitur in tertia figura. q̄ quiddam, quod nō corrumpitur, corrumpitur. Et, cùm fuerit positū, q̄ hoc falsum impossibile non sequit ex propositione possibili, erit scitū, q̄ propositio, ex qua sequitur impossibile, est dicens, q̄ illud, in quo est potētia ad corruptionem, non corrumpitur. & proponit ad declarandum hoc, q̄ ex possibili M non sequitur impossibile. & hoc fecit in Prioribus analyticis, & in Cœlo, & mundo Et d. Et cum hoc, &c. Expō text. i. & est manifestum q̄, cùm fuerint duo, quorum alterū sequit reliquū, v.g. q̄ A sequitur B, si A fuerit necessarium, B erit necessarium: & si possibile, possibile: & si A fuerit, B erit. Et, quia syllogismus & conclusio sunt consequētia, est necessariū q̄, cùm syllogismus fuerit ex propositionibus necessarijs, conclusio erit necessaria: &, si ex possibilib⁹, possi

G bilis. D.incœpit dicere hoc, & d.Si igitur non fuerit posse, &c.i. si ergo conclusio,quæ est B,non fuerit possibilis,& est cõclusio syllogismi possibilis,s. A,ponatur ꝙ B sit non possibile,s. falsum impossibile. D.d.si igitur A est possibile.i ponatur igitur,ꝙ A est possibile, & B impossibile. D.d.cùm igitur fuerit possibile, &c.i.si A fuerit possibile,&fuerit positum esse in actu,continget vt conclusio,quæ sequitur ex ipso, sit impossibilis:ergo A est impossibile nõ possibile:sed positum fuit A eẽ possibile.& hoc est incõueniens. qm B,
H cùm non fuerit,non erit A.qm positum fuit ꝙ,cũ A fuerit, erit B. D.d. Cùm igitur fuerit A,& B, &c. i. necesse est igitur,si A fuerit possibile, vt B sit possibile,cum fuerint in hac dispositione,s.ꝙ B sequit ex A, erũt A & B possibilia,s.syllogismus & cõclusio, cùm fuerint posita in hac dispositione,s.ꝙ B sequat ex A. D. d. Si autem A,& B fuerint I hac dispositione,&c.i.si autem A,& B fuerint sm ꝙ positum est de consecutione, & B nõ fuerit posse, A ẽt non erit, sicut est positum.i.non erit possibile.
I D d.& si A fuerit possibile, &c.i.manifestum est igit ex hoc ꝙ, cùm A fuerit possibile, B necessario erit possibile.&,cùm A fuerit, B necessario erit.D.d.qm possibilitas essendi B, &c i.qm possibilitas essendi B est necessaria p possibilitatem essendi A. D.d.cùm sit impossibile, &c.i. cùm sit impossibile aliquid in loco isti⁹, s.cum A fuerit vt sit B: & similiter si A fuerit in alia dispositione, B impossibile est vt sit,nisi in illa dispositione. D.d. ergo necesse est vt sit B, cum fuerit A,& vt sit in illa dispositione essendi,in qua est A.

Quæ potentiæ præcedente opere in vestigium K
significantur, quæ vero non, & quo pacto potentiæ ad actum deducantur. Cap. 6.

CVm autem oĩum potẽtiarum q̃dam natura nobis insitæ sint,vt sensuum:q̃dam consuetudine, vt tibijs canendi:q̃dam doctrina vt artiũ, has quidem necesse est eos, qui primo operati sunt,habere, quę cunq;.s. consuetudine & ratione. q̃cunq; vero nõ tales,& q̃ patiendi potentiæ sunt,non est necesse. Q̃ũ vero qd̃ põt, aliquid L
põt,& aliq̃n,& aliquo modo,et q̃cunq; alia necesse est adesse in definitione:& q̃dam quidẽ rõne possunt mouere,& potentiæ eorum cum rõne,q̃dam vero irrationalia,& potẽtiæ irrõnales, &illas quidem necesse est in aĩato esse,has vero in ambob⁹:huiusce modi quidem potẽtias necesse est,vt cum quoad possint actiuum & passiuum approximent,hoc quidẽ faciat,illud vero patiat̃,illas vero nõ est necesse.hæc.n.oẽs,vna vnius factiua, M
illæ vero contrariorum. Quarẽ, simul ne faciat cõtraria? hoc vero impossi est. Necesse est igitur aliud quiddam esse,quod dñet. dico autem,siue appetitum, siue electionẽ.quodcunq;.n.appetat, principaliter hoc faciet, est quoad possit,proximet passiuo. Quare oẽ sm rõnem potens necesse est vt,cùm appetat id,cui⁹ potentiam hẽt,& vti hẽt,hoc faciat,hẽt aũt passiuo præsente,et sic

A sic se habente,facere.sin minus, facere nõ poterit.nullo.n.intrinsecus prohibente,separationem faciendo,nihilo op⁹ amplius ẽ: potentiam.n.hẽt, vt eius q̃d est potestate faciendi. at non q̃ũcunq;,sed aliquo modo se habẽtibus,à quibus separabunt etiã extrinsecus prohibentia. removentur.n.hæc eorum quædã, q̃ in definitione assunt. Quare nec si simul velit aut desyderet duo, aut cõtraria facere,faciet. nõ. n.
B ita potẽtiam eorum simul hẽt, nec est potentia simul faciendi, at quorum est,ita faciet.

Et,cùm fuerint oẽs potentiæ,et C
q̃dam habent vnum genus, vt sensus: & q̃dam per additamentum, vt musica: & quædam per doctrinam: vt artificiorum: ergo necesse est vt quædam sint in eis, quorum actio præcedit,et sunt omnia, quæ sunt per consuetudinem,& locationem.quæ autem non sunt talia,sũt ista,quæ sunt per passionem,& nõ est necesse vt sint sic.Et,cum possibile est aliquid,possibile est in aliquo tempore,& quodammodo,& per omnia,q̃ debent distingui necessario:& illa,quæ possunt ad motum,sunt secundum rationẽ,& potentiæ eorum ẽt sunt cum ratione etiã:ergo q̃ non habent rationẽ potentiæ, eorum non habent rationẽ etiam. & est necesse illa esse ĩ animato,ista vero in vtroq;. potentiæ

aũt,q̃ sunt tales, quando appropin D
quantur,secundum quòd est possibile eis,de actiuo & passiuo, necesse est vt q̃dam agant,& quædam patiantur,aliæ vero non est necesse. vnaquæque enim omnium ista-rum agit aliam, illa vero agunt contraria. Ergo agit contraria insimul: quod est impossibile. Ergo necesse est, vt dominus dicens sit aliud. & hoc est appetitus, & voluntas. quoniam non aget nisi illud,quod appetit in rei veritate, cùm fuerit secũdũ suam E
potentiam, & fuerit propinquum passiuo.Ergo oẽ,quod habet potentiam secundum rõnem, necesse est cum fuerit appetens illud,quod habet potentiam,vt agat illud,& secundũ quòd habet de appetitu etiã semper erit, cum passiuum fuerit propinquum, & habuerit potentiam actionis in hac dispositione. & si actio potest ad hoc, & non indigetur addere in sermone, nisi fuerit aliquod extrinsecum, quia F
potentia est in eo, & quasi hoc in potentia actionis est additamentum.& hoc non est omni modo,nisi in eis,quæ sunt quodam modo: et in hoc erit diuisio, & additio, & per res extrinsecas prohibentes, & quia ista diminuunt quædam in diuisione. Et ideo, si voluerit & appetierit agere contraria insimul, non aget: quia non habet

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *potentiam ad illa secundum hanc dispositionem, & etiam non habet aliquam potentiã, qua agat cũ illo, quod potest agere hoc modo.*

10 Idest. Et cùm potentiæ modi sint diuersi, quædam existunt p naturã, & collocantur sub vno genere, s. natura, s. q conueniunt in hoc, q existunt per naturam, v. g. sensus: & q̃dam existunt per assuetudinem, & q̃dam p disciplinam, v. g. vt plures artes agentes, v. g. vt ars Medicinæ, & aliæ artes operatiuæ, q̃ vtunt rõne. Et d. hoc, quia artes operatiuę, q̃dam acquirunt p assuetudinem, & quædam p rationem, & quædã per rationem & assuetudinem. Et, cum narrauit modos potentiarũ, d. ergo necesse est, &c. i. ergo necesse est, vt potentiæ & habitus præcedant actiones illarum potentiarũ & habitum. qui. n. tangit citharam, non acquireret habitum tangendi citharam, do nec tangat illam. D. d. quæ autẽ nõ sunt &c. i. potentiæ autem naturales præcedunt suas actiones in esse. qui enim hẽt potentiam visibilem, non est necessarium in hoc q acquirat I hanc potentiã hoc, s. q ante videat. D. d. Et cum posse est, &c. i. &, cùm posse est aliquid, ẽ posse in aliquo tpe & in aliquo mõ possitatis, & vlt. oẽs dispositiones, q̃ debẽt distingui necessario in quolibet possibili. D. d. & illa, q̃ possunt ad motũ, &c. i. & cũ illa, q̃ possunt aliquam actionẽ, fuerint rationabilia, potẽtiæ eorũ agẽtes erunt coniunctæ cũ rõne. & intẽdit, q ratio est primus motor in eis. D. ergo quæ non habent rationem, &c. i. ergo omnis potẽtia, cui⁹ actio non prouenit à ratione, est absoluta à ratione. D. d. & est necesse, &c. i. & est necesse vt illa, quæ sunt cum ratione, sint in animato: & quæ non sunt cum ratione sint in vtroq;, s. in animato & in inanimato. D. d. potẽtiæ autem, quæ sunt tales, &c. i. potẽtiæ vero, quæ sunt sine ratione, q̃ agens appropinquat acto, & nõ est illic aliquod impediens extrinsecũ, necesse est vt agens agat, & patiatur patiens. v. g. q, quando ignis appropinquat alicui combustibili, & non fuerit illic aliquod impediens, necessario comburet. D. d. aliæ autem, &c. i. aliæ vero potentiæ, s. quæ sunt cum ratione, non est necesse, q̃ appropinquant suis agendis, vt agant. L q̃ vnaquæq; illarum agit alterum contrariorum tm̃, quæ autem sunt cum ratione, agunt duo contraria. scientia enim est scientia contrariorum. D. d. ergo agit contraria insimul: quod est impossibile. i. sed, si agit duo contraria per se & primo, continget ex hoc vt agat duo cõtraria insimul: quod est impossibile. D. d. Ergo necesse est, vt domin⁹ dicẽs sit aliud. i. ergo necesse est vt in istis sit principium prius potentijs mouentibus, quę sit causa in hoc, q agunt alterum contrariorum quãdoq;, & alterum q̃q;. & vniuersali M ter necesse est vt aliquid sit, quod faciat magis agere alterum contrariũ q̃ alterum: & hoc est verum principium. D. d. & hoc est appetitus, & voluntas. i. & hoc principium, quod facit magis agere alterum contrariorum, est appetitus, & voluntas, quæ est ab intellectu. appetitus. n. cũ fuerit alterius contrariorum, tũc actio agentis pendet ex illo contrario, & fit à voluntate. D. d. q̃m non agẽs, &c. i. & istæ potentiæ non agunt de contrarijs, nisi illud, quod magis appetunt

K

Abstinẽtia appetitus magis fugit & refugit vitium

Artes operatiuæ quot

H

modis acquirant.

Potẽtia agẽtis naturalis duo opposita nisi successiue non producit.

A petunt, aut appetitu intellectus, aut appetitu imaginatiõis. Et d. fm suã potentiam: quia q̃q; appetit, quod non põt acquiri. Et d. q̃n fuerint ꝓpinqua, quia propinquitas est necessaria, & est cõis duabus potentijs, s. rõnali & irrationali. D. d. Ergo omne, quod habet potentiam, &c. i. ergo necesse est, cùm ratiocinatus habuerit magnum appetitũ ad illud, quod potest agere, vt agat illud fm suum appetitum & suum posse: sed non agat, nisi q̃n patiens fuerit propinquum ei, & habuerit in tempore actionis istam dispositionẽ, quã dicimus, s. appetitum, & potentiam B ad agere. D. d. & si actio potest, &c. i. & non indigemus cum hoc, q potẽtia possit agere, & addere, nisi aliqd extrinsecum impediat. q̃n sufficit ī hoc, quod dicimus, q potentia possit agere: q̃n, cùm fuerit illic impediens, tunc potentia non poterit. & hoc intendebat, cùm d. quia potẽtia est in eo. & ideo impedimenta in q̃busdam virtutib⁹ sunt per accidẽs. D. d. & quasi hoc in potentia actionis est additamẽtum. i. & dicere hoc in potẽtia actionis est superfluum. D. d. & hoc nõ est omni modo, &c. C i. & non excipiunt impedimenta extrinseca in omni potentia, sed in ali quo modo possibili. & in istis, quãdo distinguit potentia actionis, dẽ q potẽtia ad actionem dominatur super agendum, & impedimenta extrinseca auferũtur. D. d. & quia ista diminuunt quædam in diuisione, i. q̃n in istis, q̃n non distinguit potẽtia agentis his duobus modis, tũc intellect⁹ erit diminut⁹. D. d. Et ideo, si voluerit, &c. i. & necesse est vt potentia agentis ad actionem sit cũ appetitu, & tunc inueniet actio. q̃n, si appetiuerit agere cõtraria insimul, D non potest, quia non habet potentiam ad illa insimul. D. d. & etiã nõ habet aliquam potentiam, &c. i. & ideo non habet aliquam potẽtiam, qua agat illud, quod potest agere sẽcundum hunc modum, s. agere duo contraria insimul.

SVMMA SECVNDA.
De Actu.

Quid, & quale sit id, quod actu dicitur.
Cap. 1.

VIA Auer. 1 Epi. Tr. 3. E

CVm autem de potentia, q̃ fm motum dr̃, dictum sit, de actu determinemus quidnã actus, & quale quid sit. etenim posse quoq; simul manifestũ erit si diuiserimus, q non solum hoc dicim⁹ posse, qđ natura aptũ sit aliud mouere, aut moueri ab alio, aut simpfr, aut q̃dã mõ, sed ẽ aliter. propter quod cùm inquiramus. de his etiam tractabimus. Est aũt actus, rem existere, nõ ita quemadmodum dicim⁹ potestate. Dicimus autem potestate, vt in ligno Mercuriũ, & in tota dimidiam, eò q auferri pos F sit. & scientem ẽt illum, qui non speculatur, modo speculari possit. est autem hoc actu. Manifestum aũt quod dicere volumus per inductionem ī singularib⁹. & non oportet omniũ definitionẽ quærere, sed ẽt quod proportionale est conspicere. q̃m vt q̃dificans ad q̃dificatiuum, & vigilans ad dormiens, & videns ad conniuens habens tm̃ visum, &

G segregatū à materia ad materiā, & elaboratū ad inelaboratū. huius aūt dr̄iæ alteri parti actꝰ applicatꝰ fit, alteri vero poſſe. Dr̄r aūt actu non oſa ſitr̄, ſed proportionalr̄. vt hoc ī hoc, aut ad hoc, ita illud ī illo, aut ad illud ī illo, aut ad illud. q̄dā. n. vt motus ad potentiā, q̄dā, vt ſiūba ad aliquā materiā. Alr̄ aūt infinitū & vacuū, & q̄cunq; huiuſcemodi, q̄ pleraq; entiū potentia & actu dr̄r, vt q̄ videns, ambulans, & visum. etenim hæc quidē cōtingunt, & ſimplr̄, & q̄ñq; vera eē. visum enim hoc quidem quoniam videtur, hoc vero quoniā videri poſsibile eſt. infinitum vero non ita potentia eſt, vt actu futurū ſeparatum, ſed cognitione. etenim potentia eſſe hunc actum attribuunt diuiſioni, ne deficiat, non autem vt ſeparet. H

Sequens textus, quamuis reperiatur in Græco exemplari, tñ a nullo vnq; ex Latinis fuit cōſyderatus, præterq; à Dño Chriſtoforo Strozza Florentino nobili & eruditiſsimo viro græcarum literarum peritiſsimo, qui, cum in Mſanio Gymnaſio græcas literas doceret, nō ſolum hoc animaduerſione dignum putauit, ſed & tranſtulit, verum etiam doctiſsime ipſum publice interpretatus eſt. I

Quoniam vero actionum, quarum eſt terminus, nulla finis eſt, ſed ex his, q̄ circa finē, vt extenuandi tenuitas ipſe eſt, ipſa aūt q̄ñ extenuauerit ſic ſunt in motu nō exiſtentia ea quorū cauſa eſt motus, non ſunt hæc actio, aut ſaltē non perfecta, non. n. finis, ſed illi ineſt finis & actio: vt videt. verum etiā ſapit & intelligit, & intellexit, ſed non diſcit, & didicit, nec conualeſcit & cōualuit, bene I viuit & bene vixit, ſed etiam fælicitate fruitur & fructus M eſt. ſin oportebat aliquādo ceſſare, vt q̄ñ extenuauerit, num autem non, ſed viuit & vixit, harum quidem alias motus dicere, alias autem operationes. Omnis motus imperfectus extenuatio, diſciplinatio, itio, ędificatio. Hæc enim ſunt motus & imperfecti profecto. nō. n. ſimul it, & iuit, nec ędificat & ædificauit, nec fit & factū eſt, aut mouetur & mouit, ſed diuerſum, & mouet & mouet. vidit aūt & videt ſimul idem, & intelligit, & itellexit: Huiuſmodi igitur appello operationē, illā autem motum.

Et

A *Et, cùm dictum eſt de potētia, quæ eſt ſecundum modum motus, diſtinguemus actū. & quæſtio eſt quid ſit actus, quoniā hæc diſtinctio manifeſtabit etiam poſsibile. nō. n. dicimus hic tantum eſſe poſsibile mouere aliud, aut moueri ab alio ſimpliciter, aut aliquo modo, ſed et ſecundum aliū modum ēt. & ideo apud noſtram quæſtionē dicemus iſta etiam. Quod eſt igitur in actu eſt vt ſit res non in diſpoſitione, in* B *quæ dicitur eſſe potentia. Et hoc, quod intendimus dicere, declarabitur per ſermonem & rationem ſequentem in rebus ſimplicibus. & non oportet quærere definitionem omni modo, ſed conſyderatio eſt de rebus, quæ dicuntur ſecundum conuenientiam. quoniam ſicut proportio ædificatoris ad ædificatum, & vigilantis ad dormientem, & videntis ad clauſum oculos quod habet viſum, & abſtracti à mate-*C *ria ad materiā, & artificiati ad artificem. ſint igitur alterius duarum partiū iſtius diſtinctionis actus per ſe, & alterius potentia. Et nō dicuntur de oibus, quæ dicuntur potentia eodē modo, ſed dicuntur aut ſecundum conuenientiam, ut ſit ad hoc, hoc et in hoc, aut ad hoc. quædam enim ſicut motus ad potentiam: & quædam ſicut ſubſtantia ad aliquam materiam. Et alio modo dicitur, quòd infinitum, & vacuum etiam, & omnia, quæ ſunt* D *talia in potentia & actu plurium prædicamentorum, vt dicitur in viſu, & ædificato & inſpecto. quoniam in iſtis poſsibile eſt vt actus ſit verus, & ſimpliciter etiam. illud autem, quod aſpicitur, quia videtur, & aliud, quod habet potentiam vt videatur. infinitum autē non eſt in potentia aliquo modo, ſicut illud, quod eſt ſeparatum in actu, ſed ſecundum cognitionem. neceſſe eſt enim vt iſte actus ſit* E *in potentia, ne diuiſio finiatur, et non vt ſit ſeparatum.*

Ideſt, & cùm omnia iſta diximꝰ 11 de potentia, quæ in mobilibꝰ, loquemur de diſtinctione illius, quod ſignificat hoc nomen actus. & q̄ſtio primo eſt quid ſit actus. D. d. & quę ſtio eſt, & c. i. & quæſtio, ī qua eſt error, eſt ſcire primo quid ſit actus, & quæ ſint differentiæ eius. quoniam diſtinguendo illum per definitionem, diſtinguetur poſſibile etiam ſecundum definitionem eius: cum poſſe ēt non intelligat, niſi in reſpe- F ctu actus. D. d. non. n. dicimus, & c. i. & cā, pp quam indigemus definire actum in ſciendo poſſe, eſt, q̄ñ, cum dicimus, q̄ aliquid pōt mouere aliquid, & moueri ab alique, non dicimus hoc ſimplr̄, ſed in reſpectu. q̄ñ vnaquæq; iſtarum potentiarū non intelligitur niſi in reſpectu actꝰ. D. incœpit deſcribere actū, & d. Quod eſt igitur in actu, & c. & iſte ſermo eſt intellectus per ſe. D. d. Et hoc, q̄d intendimus dicere, & c. i. & hoc, quod diximus in deſcriptione actꝰ,

Vnaquæque potentia non intelligit nisi in reſpectu actus. Idē infra te. c. 10.

GG iiij declā-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G declarabitur ex inductione. & hoc intendebat p sermonem sequentē, cùm dixit, q̄ ista descriptio apparebit, qñ consyderauerim⁹ quid significat actus in vnaquaq; rerum, quæ dr̄ esse in actu. nihil n. aliud intendimus q̄ hoc, s. quod est i dispositione, in qua non est, cum fuerit in potentia. & sic̄r aliquid esse in potentia significat, q̄ est in dispositione opposita dispositioni, in qua est in actu. &, quia actus & potentia sunt relatiua contraria: & vtrunq; relatiuorum accipitur in definitione alterius: & non accidit inde malum.

Actꝰ & potentia sūt relatiue contraria.

H Et d. & non oportet quærere definitionem omni modo, i. & non oportet quærere definitionem in omnibus rebus eodem modo. definitiones. n. rerum non relatiuarū debēt esse alio modo à definitionibus rerum relatiuarum. D.d. sed consyderatio est de rebus, quæ dr̄ fm conuenientiam. i. sed definitio, quā quærimus hic est alio modo: cùm consyderatio hic est in rebus, quæ dicunt̄ fm compatationē adinuicem, s. in rebꝰ relatiuis. D.d. exemplum, & d. qñ, sicut proportio, &c. i. qñ sicut

Relatiua seinuicem definiunt, & non accidit inde malū. Idē i porphyrio cap. de specie.

I ædificans dicitur in respectu ædificati, & ædificatum in respectu ædificātis: & dormiens in respectu vigilantis, & vigilans in respectu dormientis: & videns in respectu clausi oculorum, & econuerso: & forma in respectu materiæ, & econuerso: & artifex in respectu artificiati, & econuerso, & sic̄r est in suis definitionibꝰ, cū significatio definitionis debeat esse æqualis significationi nominum.

D.d. sint igitur alterius, &c. i. sint igitur hæ duæ definitiones actus vniuersalis. quod autem significat vtrūque istorum in vnaquaq; specie est diuersum; non consist. D.d. sed dr̄ K aut fm conuenientiam, &c. i. qñ q̄dam de quibusdam dr̄ fm conuenientiam & proportionalitatē, sicut dr̄ hoc nomen potentia de duobus fm proportionalitatem eorū. & hoc intēdebat, cùm d. vt sit. i. vt hoc nomen potentia dr̄ de duobus, quorū proportio alterius ad illud, ad quod comparatur, est sicut proportio reliqui ad illud: & hoc per hanc præpositionem ad, aut alias prępositiones. D.d. exemplum, & d. quędam enim sunt sicut motus ad potentiam, &c. i. v.g. in eis, quæ dicuntur fm ꝓportionalitatem, est dicere potentia ad L motum, & potētia, q̄ est in materia ad formam: proportio. n. potentiæ, q̄ est in moto ad motum, est ꝓportio potentiæ, q̄ est in materia ad formam. D.d. Et alio modo, &c. i. & potentia dicitur alio modo ab eo, qui dr̄ fm conuenientiam: v.g. dicere, q̄ infinitum est in potētia. & intēdit, q̄ non intelligitur hic p potentiam potentia, quæ dr̄ respectu actus, ista enim est finita, sed intelligit̄ cùm dicitur infinitum est in potentia, i. q̄ semper potentia associatur ei, vt dictum est in Physicis. D.d. & vacuū. M i. & sicut sermo dicentis, q̄ vacuum est in potentia in corporibus non actu, & sermo dicentis, q̄ in materia est potentia ad formas infinitas est de hoc genere. D.d. & omnia, q̄ sunt talia in potentia, &c. i. & omnia, quę dr̄ in potentia & actu fm conuenientiam, inueniuntur in pluribꝰ speciebus entium. vt dr̄, q̄ in visu & in ędificato, & inspecto. i. qñ dicitur q̄ visus quidam est in potentia, & quidā in actu. & sic̄r visum quoddam est in actu, & quoddam in potentia. & sic̄r de ædificante & ædificato Et, cū indu-

Proportio q̄ē in moto ad motū, est proportio potentiæ q̄ē in mā ad formam.

A induxit istos duos modos potentiæ, s. qui dicitur fm conuenientiam, & qui nō dr̄, incœpit distinguere eos, & d. qñ in istis possibile est vt actus sit verus, &c. i. potentiæ autem, quæ dr̄ in rei veritate, possunt exire in actum in aliquo tpe, ita q̄ in eis nō remaneat potentia aliquo modo: & tunc erit verum dicere eas exire in actum simplr̄, non in actum incōpletum. D. induxit exemplum prædictum, & d. illud autem, quod aspicitur, quia videt. i. illud autem, q̄d est visum in potentia, potest exire in actum, qñ in aliqua hora aspexerit aliquis ad ipsum, qñ in illa hora erit visum in actu. & similiter aspiciens illud in potentia potest aspicere illud in actu, quia habet potentiā ad hoc. D. induxit fm modum, & d. infinitum autem, &c. i. dicere autē, q̄ infinitum est in potentia, non intendimus potentiā, quę exit in actū, ita q̄ non remaneat in eo potētia oīno. & hoc dixit, q̄ declaratum est in Physicis, q̄ si ista potentia exiret in actum, tunc infinitum esset i actu: q̄d est impossibile. qñ signū istius potentiæ est non cessare, neq; separari ab illo, ad quod potest. & ipsum

B

C nō potest, nisi ad singulas partes eiꝰ, quod exit in actum rei, cuius exitus est infinitꝰ. Et de hoc genere est potentia accepta in definitione motꝰ, quoniam, si ista potentia exiret in actum, desttrueretur motus. Et d. q̄ ista potentia non potest esse separata, sed fm cognitionem: qñ illud, quod est separatum ab ea est illud, quod intellectus intelligit in actu. & iste modus potentię inuenitur in tēpore, & in motu, & in diuisione quātitatum, vt dictum est in Physicis.

Deinde d. necesse enim est, &c. i. & D necesse est vt ista potētia sit in istis rebus non separata definens, neque res ifinita reuertatur finita. v.g. qñ potentia, qua diuidit mensura, si finiretur, tūc finiretur diuisio: quod est impossibile.

Quidnam igitur, & quale q̄d sit, quod actu est, & his & huiusmodi manifestum nobis sit.

Quando aliquid dicendum est potentia esse, & quando non. Cap. 2.

Vīd Auer. i Epi. Tex. 3.

QVādo aūt potentia vnū quodq; est, & qñ nō, determinandū est. Nō enim qñcunq;, vtputa terra nō est potentia? An non, sed magis cùm iā fuerit semen. nec hoc adhuc fortasse. quēadmodum nec à Medicina quodcunq; vtique sanet̄, nec à fortuna: sed aliquid est, q̄d pōt̄ est, & hoc potē tia sanum. Definitio vero eius, q̄d à mente actu fit, ex potentia ente est, qñ q̄d vult fiat, nullo eorū q̄ extrinsecꝰ sunt, prohibēte. ibi. n. in eo qui sanat̄ est, cùm nihil eorū q̄ in eo sunt, prohibeat. sic̄r aūt potentia & domus; si nihil eorum, q̄ in ea re & in materia sunt, vt domꝰ fiat, ꝓhibeat, nec est, quod aut addat̄, aut tollat̄, aut mutet̄, hoc ē potentia domus. Similiter autem in cęteris, quorum extrinsecus generationis principiū, & quorū in habēte ipso, q̄cunq; nullo exteriori ꝓhibente p seipsa erunt: quale semen nondū est, oportet nāq; in alio esse, & transmutari. cùm autem iam p suum principium tale fuerit, hoc iam potentia est, illud,

E

F

G Iud vero altero principio ídiget. quemadmodũ terra nondũ est potentia statua: transmutata nã que æs erit. Vr aũt esse quod dicimus, non hoc, sed illiusmodi. vt arca non lignũ, sed lignea: neque lignum terra, sed terreũ. rursus terra, si sic non aliud, sed qđ illiusmodi, ipsum semp potẽtia simplr posterius est. vt arca, neque terrea, neq; terra, sed lignea. hoc.n. potentia arca, & materia arcæ hæc. simpliciter quidẽ eiꝰ, quod simpliciter est, huius autẽ hoc lignum. Quòd si est aliquid
H primũ, quod non secũdũ aliud dr illiusmodi, hoc prima materia. vtputa, si terra aerea, aer vero non ignis, sed igneꝰ, ignis prima materia est, tanq; quodquid & substãtia. hoc.n. vlẽ, & subiectũ differt, eò q̃ est qđ quid aut non est. vtputa quod subñcitur passionibus, homo, corpus, & aĩa: passio vero musicũ & albũ. dr aũt, musica adueniente illud nõ musica, sed musicũ: & hõ, nõ albedo, sed album: nec ambulatio, aut motus, sed ambulãs, aut
I motum, sicut ipsum illiusmodi. Quæcunq; igit ita vltimũ substantia est. quæcunq; aũt nõ ita, sed forma aliqua, & qđ quid est quod prædicat, vltimum materia & substantia materialis est. Et recte sanè accidit illiusmodi dici fm materiã, & passiões. ambo etenim indeterminata sunt.

Declaratũ ẽ igitur quid sit actus, & qualis ẽ, ex istis sermonibus, et similibus. Distinguemus igitur in K *vnoquoq; particulariũ, quãdo ẽ in potẽtia, & quãdo nõ. Quoniã, neq; erit semper, neq; simile. nõ.n. hõ est ĩ potẽtia illud, ex quo ẽ, sed sperma quãdo perficitur sua generatio, & quãdo nõ fuerit tale. & rectũ ẽ vt sit, sicut nõ sunt illa, q̃ sunt oĩum, q̃ sunt in Medicina, neq; casus etiã: sed aliquid est, quod habet potẽtiã, & hoc est virtus vel potentia sanans. Et definitio eius, quod est in actu, est secũdum perfectionem ex* L *illo, quod est in potentia, quãdo voluerit vt sit, & nullũ prohibet extrinsecum. illud vero in eo agit sanitatem, quando non prohibet aliquid in eo. & similiter etiã domus in potentia, si nõ prohibet aliquid, ex quibus est vt sit domus: illud.n. quod est possibile vt sit additio talis, & diminutio & transmutatio est in eo. hæc igitur est domus ĩ potentia. Et similiter in alijs rebus,* M *quarum principium generationis est ab extrinseco. & etiam omnia, quorum principium generationis est in illo, cuius est omnia, per quæ nullum erit eorum, qui sentiuntur ex extrinseco, ut sperma. quoniam, non quando fuerit in alio, transmutatur, sed quando fuerit sicut hoc per principium quod habet, tunc erit in potentia, illud autem indiget alio principio. Vt terra, quæ nõ adhuc est idolum in potentia: &*

si trans-

A *si transmutatur, erit cuprum. Et videtur vt sit illud, quod dicitur, non hoc, sed de quo. v.g. arca, quæ non est lignum, sed lignea: neq; lignum terra, sed terreum. & ẽt terra, si dicitur hoc modo, nõ alterius, sed de quo semper, & ẽ illud, quod est in potentia simpliciter, & est aliud. Vt arca, q̃ nõ terrea, neq; terra, sed lignea. et ideo hoc est in potẽtia arca, & est materia arcæ, simpliciter vero illud quod est simpli-*
B *citer, istius vero istud lignum. Et si aliquod primum non dicitur de alio solo, hæc est prima materia. v.g. si terra fuerit aerea, & aer non est ignis, sed igneus, ignis erit prima materia, cum non sit hoc. est enim differentia inter vniuersale et subiectum passionum. Vt homo, & corpus, & anima: & passio, vt musicus, & albus. illud autem, in quo est musica, non dicitur musica, sed musicus: neque homo dicitur albedo, sed albus, neq; ambulatio, neq; motus, sed ambulans & motum sic dicitur de quo. Omnia igitur, quæ sunt secundũ hunc modum vltimũ eorum est substantia. et oĩa, quæ non sunt talia, sed sunt alia forma, et hoc prædicabile, vltimũ eoris est materia, et substantia materialis. Et accidit. superfluum in hoc, quod dicitur de materia & de passionibus: quoniam vtunque est indefinitum.*

Declaratũ ẽ igitur, &c i. declaratum est igitur quid sit actus, & q̃ est dria eius, & quid sit potentia, & quæ est dria eiꝰ ex istis sermonibus ꝺdictis, & potest declarari ẽt per alia similia. D.d. Distinguemus igitur, &c i. dicamus igitur qñ erit vnumq̃q; particularium in potentia. & quando non, i. dicemus subiectum propinquũ, qđ põt esse: & describamus ipsum p descriptionẽ, qua distĩguamus ipsum ab alijs. D.d. qñ neque .n. erit, semper neq; simile. i. non.n. erit subiectũ in potentia semp, neq; simile recepto: sed hoc erit in aliqua hora, & alicuius subiecti, neq; in qualibet hora neq; in quolibet E subiecto. D.d. nõ.n. homo est in potẽtia, &c. i. hõ.n. nõ ẽ in potẽtia in illo, ex quo generatur, v.g. patre. aut quatuor elemẽtis, sed in sperm ate, q̃ perficietur eius generatio. D.d. qñ non fuerit tale. i. nõ fuerit in dispositiõe diminuta, sed in dispõne, per quã est generatũ. Et hoc est manifestius in alia translatione, in qua dr. & non qñ inuenitur hõ est homo in potentia, sed quando fuerit sperma proprie: & forte neq; tunc ẽt. D.d. & tectum est vt sit, sicut, &c. i. & forte quẽadmodũ casus non est agens oĩa existẽtia in arte medicandi, s. sanitatẽ, sed aliquid, qđ habet potentiã vt agat sanitatẽ essentialiter, & hęc est virtus sanans, ita est in oĩbus actis, s. q̃ agens illa nõ est casus, sed potẽtia aliqua, q̃ est ex eis, sicut potentia sanãs de arte Medicinæ. D.d. Et definitio eius, &c. i. & terminus sanitatis, * qui est per potentiã sanatiuã propinquã, est ex ratione in actu & complemẽto, i. ex forma sanitatis rationali ex illo, quod est in potentia, quando aliquis artifex

* a. l. quæ est pot.

voluerit

G voluerit vt sit, & nullum extrinsecũ impediet. & ista definitio, licet induxerit eam in sanitate, est vtis oĩbus rebus factis ab artifício. D.d. illud vero, &c.i. homo vero, qui recipit sanitatem, agit ĩ ipsum faciẽs, sanitatem, qñ nullum impediet extrinsecum, aut intrinsecum ad recipiendã sanitatem. D.d. & similiter dom° in potentia. i & similiter illa ẽt, ex quibus est domus, sunt domus in potẽtia, qñ artifex fuerit præsens, & voluerit facere domum, & non fuerit aliquod impediens. D.d. illud. n. qđ est possibile, &c. i. illud enim, quod

H est generatũ in potentia, recipit additionem, & diminutionem, & trãsmutationem. Et d. hoc quia generatio perficitur per hæc tria. necesse est enim, quando aliquid generatur, vt aliquid superfluum, quod non conuenit ad recipiendũ formam, diuidatur à sua materia: & necesse est etiam vt aliquid addatur ei, s. forma, per quam dicit generari: & additio & diminutio non erunt sine transmutatione. D.d. hęc igitur est domus in potentia, &c. i. & illud, quod est domus in potẽtia, est illud, in quo ponũt esse hæc tria.

I & hoc est in omnibus rebus, quarũ generatio extrinseca est. D.d. & enã omnia, quorum principium, &c. i. generabilia autem ex se illa eorum, quæ sunt in potentia, sunt omnia in quibus non est aliquid, quod idiget primo motore extrinseco, ita q̃ sit in potẽtia illud. D.d. vt sperma, &c. i. vt sperma. & qñ non qñ fuerit in alio, in quo indiget transmutante à quo transmutetur, & tunc erit sperma. qñ tunc non dr esse in potẽtia, v.g. qñ est sanguis io venis: sed cùm fuerit sperma ĩ actu, & habuerit virtutẽ, p quã est sperma. D.d. illud aũt K indiget. &c. i materia autem remota non est in potentia illud, cuius est materia: quia indiget ĩ hoc, q̃ exeat in actum alio motore ab eo, qđ generat illud, qđ est in potentia. v.g. qñ terra non est idolũ in potentia, sed est cuprũ potẽtia. qñ, cùm trãsmutat' à corpore cœlesti, erit cuprũ & cuprũ est idolũ in potentia: qñ ẽ illud, qđ ab vno motore fit idolum, s. à faciente idola. Et intendebat declarare hoc, q̃ materia, q̃ põt simplr non indiget in hoc, q̃ exeat ĩ actũ, nisi vno motore tñ. Materia aũt, q̃ non dr posse simpliciter, sed p potẽtiam remotam, exit in actum per plures vno motore fm remotionẽ, aut propinquitatem. D.d. Et videt vt sit illud, quod dicitur, nõ hoc, sed de quo. i. videtur q̃ illud, quod defert potentiam propinquam rei, est illud, per cuius nomẽ principale nõ disponitur illud, ad quod potest, sed per nomen denominatiuũ. v.g. qñ idolum nõ dicitur esse cuprum, sed cupreum: neque qñ demonstratur idolum, & cuprum dicitur hoc, sed hoc cum hoc & hoc est proprium idiomati Græcorum. D.d. exemplum, & d. ver gra. arca, &c. i. hoc, M quod d. manifestum est in nostris idiomatibus in reb° naturalibus, et in artificialibus noũ est manifestũ. Deinde d. & etiam terra, si dicitur, &c. i. & etiam terra, si habet materiam, de qua prædicatur, non dicitur q̃ est illud, quod est materia illius, sed illud, quo. D.d. & est illud, quod est in potentia simpliciter. i. & illud, à quo denominatur nomẽ generati, est illud, quod est in potentia illud, quod potest simpliciter. D.d. vt arca, quę non est terrea, &c. i. v.g. arca,

A arca, qñ materia ẽ remota, v.g. terra non dicit' principaliter de arca, neq; fm denominationẽ. non. n. dr q̃ arca ẽ terrea, aut terra, sed dr arca esse lignea, quia est potentialiter arca, & est materia arcæ. D.d. simpliciter vero, &c. i. & illud, qđ est in potẽtia simplr, est illud, qđ est materia simplr. & hęc ẽ materia propinqua. remota aũt non dr materia simpliciter, neq; in potentia simplr. D.d. Et si aliqđ primum, &c. i. & si fuerit hic aliqđ primũ subiectũ, qđ nõ p̃dicat' de alio, hoc solũ erit materia prĩa. D.d. v.g. si terra fuerit aerea,

B i. v.g. si terra non vere dicat' aer, sed aerea, tunc aer erit materia terræ. & similiter si aer non vere dicat' ignis, sed igneus, tunc ignis erit materia aeris. & si ignis nõ denominatur ab alio, tunc ignis erit prima materia. D.d. cũ non sit hoc. i. cũ non prædicatur de alio. D.d est. n. dria, &c. i. est. n. dria inter totale. qđ est cõgregatũ ex materia & forma, vt hõ, q̃ est cõgregatus ex anima & corpore: &

C inter animã & corpus, & inter subiectũ & passiões, vt albus & music°. non. n. dr q̃ homo est albedo, sed albus: neq; dr q̃ hõ ẽ musica, sed musicus: sicut est dispositio in oĩ re cũ sua materia, s. q̃ materia nõ prædicatur de illo noĩe principali, sed denominatiuo: vsę aũt prædicat' de re fm q̃ est, vt dr q̃ hõ est animal. D.d. Omnia igit̃, quæ sunt, &c. i. oĩa igit̃ illa, quę sunt composita ex accidentibus, vltimũ eorũ est substantia deferens illa. illa aũt, quæ sunt cõposita ex formis, vltimũ eorum est materia. D.d. Et accidit superfluum in hoc, &c. i. & accidit additio in definitionibus rerum, quę dũr fm nomina denominatiua, & nomina attributiua. neutrum. n. habet definitionem & in rei veritate, vt declaratum est in tractatu de substantia. D

Quãdo igitur dicendũ est potentia, & qñ non, dictum est.

Actum priorem esse potentia, generatione, & tempore. Cap. 3.

QVoniã autẽ quot modis dicat' prius determinatum est, manifestũ ẽ q̃ actus prius potẽtia est. Dico autẽ non solum illa potẽtia definita, quę dr principiũ transmutatoriũ in alio prout aliud est, E sed prorsus oĩ motiuo, et statorio principio. etenim natura in eodẽ fit. in eodẽ. n. genere cũ ipsa potẽtia. principiũ. n. motiuũ: non tñ in alio, sed in ipso, prout ipsum. Oĩ itaq̃ tali prior ẽ act?, & rõne, & substantia: tpe vero quodã modo quidẽ est, quodã modo vero nõ. Quòd aũt rõne prior, patet. potens. n. est, qđ primo põt, ppea q̃ contingit operari. vt puta ędificatiuũ, qđ põt ædificare: & visiuũ, qđ põt videre: et visibile, qđ põt videri. eadẽ aũt de cæteris quoq; ratio F est. quare necesse vt rõ p̃cedat, & notitia notitiã. Tẽpore autẽ prius sic. qđ idẽ specie agit pri°, numero vero nõ, dico aũt hoc, q̃ eo quidẽ hoĩe, qui actu iũ est, & frumẽto, & vidente prior tẽpore materia, & semẽ, & visiuũ est, q̃ potẽtia qdẽ hõ, & frumenti, et videns sunt, actu vero nõdũ: sed hic alię tpe priora actu exĩtia, è q̃bus hæc facta fuerũt,

semper

G semp etenim ex eo, quod potentia est, fit actu ens ab actu existēte: vt hō ex hoīe, musicus ex musico, semp aliquo primo mouente. mouens autē actu iam est.

Dictū est igitur, quādo oportet dicere potentiam, & quando non. Et, cùm distinctum sit secundum quot modos dicitur actus, manifestum est quòd actus est ante potentiam. Et dico potentiā non definitum, quod est principium transmu

H *tationis in aliud secundū quòd est aliud, sed vniuersaliter omne principiū habens motū, aut quietē. natura enim est in genere, quod est potentiæ, quia est principium habens motū: sed nō in alio, sed in se, secundum quòd est ipsum. Actus igitur est ante oīa, q̄ sunt talia secundum definitionē & substantiā: tempore vero forte est, & forte non. Manifestū est igitur, quòd est ante, sicut diximus. primū enim in potētia est*

I *illud, quod habet potentiā in potestate actus. v.g. ædificator, quoniā est illud, quod pōt ædificare: & visus est illud, quod hēt potentiā vt videat: & visum est illud, quod habet potentiā vt videatur. & iste sermo est de alys ēt. ergo necesse est vt in definitione sit ante non esse. Et vt sit ante tēpus tempore illud, quod agit rem, numero vero non. v.g. quoniam in homine, qui est in actu, & triticum, & videns, materia est ante secundū tempus, &* K *semen etiā, & visum, quod est in potentia homo, & triticum, & videns, in actu vero non est ante: sed quia est ante secūdum tempus per alium actum, & ex eo generatur ista. semper enim ex illo, quod est in potentia, erit istud, quod est in actu, vt homo ex hoīe, & musicus ex musico, semper ex alio primo motore. & motor est in actu ante.*

Idest, Declaratum igit̄ est qñ ali 15
quid erit in potentia, & qñ nō erit. L
Et, quia incœpit in hoc tractatu dicere fm quot modos dicitur potentia, & actus, deinde definiuit potentias actiuas & passiuas, & disputauit contra negantes potentiā præcedere actum fm tempus, deinde definiuit quid sit potētia & actus simpl̄r, vult quærere qđ eorū, s. potētiæ & actus, sit prior reliquo, & d. Et, cum distinctū sit actū sit, &c. i. &, cùm distinctū sit in Quinto fm quot modos dē prius & posterius, manifestū est, q̄ actus est M
ante potentiam fm substantiā, & definitionē. & quia potētiæ dicunt̄ de artificialibus & naturalib⁹, d. q̄ ista prioritas inuenit̄ in vtrisq;. Et d. & dico potentiā, &c. i. & nō intelligo hic per potentiā, potentiā, quā definiuimus in principio istius tractat⁹, in quo diximus, q̄ potentia actiua ē principiū trāsmutationis in aliud, fm q̄ est aliud, & passiua principiū transmutationis ex alio, fm q̄ est aliud nō ex se: sed intelligo hic p potentiā. oē, quod est principium motus omnis habentis motū, & principium quietis oīs habentis quietem.

Et est intelligendum hic p motū trans-

A transmutationē, & per quietem priationē transmutationis. D.d. natura enim, &c. i. natura enim collocat̄ in genere, quod est in potentia. natura enim est principium: & oē principiū est potentia: & potētia est genus eorū, quia cōtinet artificialia & naturalia. D.d. sed nō in alio, &c. idest sed nā non est principium in alio, sed in essentia rei, fm q̄ est essētia illius rei: quod nō est in reb⁹ artificialibus. D.d. Actus igit̄, &c. i. & actus in oībus rebus naturalibus & nō naturalibus est ante potentiam fm definitionē & fm substantiam, i.

B fm formam: fm vero tempus forte actus p̄cedit potentiā in quibusdam rebus, & forte in quibusdā rebus nō præcedit. D.d. Manifestū est, &c. i. & manifestum est, q̄ actus est ante potētiam fm definitionē & substantiam, vt declaratū est prius de definitione eius, quod est in potentia illud enim quod est principiū potentiæ, est illud, quod innatū est esse in actu ab aliquo, quod ē in actu. ergo actus præcedit in esse potentiā, aut apud naturā, aut apud artificium. illud enim quod pōt ædificare, est

C illud, quod habet formā ędificati. & similiter illud, quod videt, est illud, in quo est præparatio ad recipiendum rem visam. & vlr, quia potentia est non esse, & actus esse, necesse est vt esse præcedat non esse, & agēs præcedat tempore actum. D.d. numero vero, &c. i. generatum autem vnum in numero, & iste homo generatus demōstratus non est antequā generetur, sed est post suā materiā fm tempus. & agens aliquid est etiā ante actum fm tempus, actum autē non est ante materiam fm tempus, neque ante agens, sed agens est ante actum fm tempus. & quia materia D
est, ēt sit̄ potest facere aliud sibi sit̄e ex illa materia p̄cedenti. Quod. n. generat̄, generat̄ à suo simili in potentia, & ab agente sibi simili in specie. homo enim generat̄ ex eo, qđ est homo in potētia, & ab eo, quod est hō in actu. oē enim generatum mouet̄: & oē, quod mouetur, mouetur à motore in actu ante ipsum.

D.d. in actu vero nō est ante, idest actus vero in hoc demonstrato nō est ante potētiam secundū tempus.

D.d. sed quia est ante, &c. i. qm̄ il- Idē 8. huius cō. 15. & 8. Phy. 15.
lud, quod est in potētia, nō fit actu, nisi per illud, quod est in actu illius E
speciei. vt hō ex homine, & musicus ex musico: oē enim generatū mouetur à motore priore ipso in actu.

Dictum est aūt in sermonib⁹ de substantia, q̄ omne, quod fit ex aliquo, aliquid, & ab aliquo fit. & hoc specie idem. Quare videtur impos̄e esse ędificatorem, qui nihil ędificauerit, aut citharœdū, qui nihil citharizauerit. q̄ enim discit citharizare, citharizando discit citharizare. fit ēt alīq. Vnde redargutio sophisti ca oriebatur, q̄ aliquis non ha- F
bens scīam, faciet id, cuius scīa. qui nanq; discit non habet. sed qm̄ eius, quod fit, aliquid factū est, & eius, quod aliquo modo mouet̄, aliquid motum est (hoc autē in de motu manifestū est) discētem quoq; necesse fortasse est aliquid scientiæ habere.

Et dictum est in sermonibus de substantia, quòd omne, quod generatur, ē ex aliquo, & per aliquod,

& q̄

G *& quòd hoc est secundū formam idē. & ideo existimatur, quòd impossibile sit vt sit ædificator, qui non ædificet oīno, & vt sit citharista, qui non citharizet omnino. qui enim addiscit citharizare citharizat et addiscit. et similiter de alijs etiā. Et ex hoc fuit causa sermonis Sophistarū, quòd possibile est vt cognitio non sit in vno, & vt agat illud, quod habet dominus cognitionis. non igitur habet addiscens, nisi*

H *vt sit aliquid ex eo, quod habet generatum, & vt moueatur aliquo motu eorum, quæ vniuersaliter habet motor. & est manifestū in sermonibus de motu, quoniam est necesse vt hoc & addiscens habeant aliquid de cognitione.*

14 Intendit p sermonē de substātia Septimū istius libri, in quo locutus est de principijs substātiæ sensibilis.

Agens & actū sunt idē i subā. idem. 7. Met. 28. Et cùm d. ex aliquo intēdit mām. & p aliquid, intēdit agens. & q agēs & actū sunt idem in forma. totum enim hoc declaratum est in illo tra

I ctatu, & intēdebat declarare p hoc, q actus est ante potentiā sm tempº, & sm substantiā. D.d. & ideo existimaſ, q impossē sit vt sit ædificator, q nō ædificet oīno. i. & quia actus p̄cedit potentiam tpe, existimaſ, q impossibile est vt acquirat artē ædificatoriæ qui nō ædificat, neq; artem citharizandi, qui nunq̄ citharizauit. D.d. qui enim addiscit citharizare, &c. i. qui enim addiscit citharizare citharizat vt addiscat, & sic acquirit artē citharizādi. & fiſt in alijs artificijs, q̄ addiscuntur p exercitium.

K Mennon ambigat, quia Philosophus mouit in 1. Poste.

D.d. Et ex hoc fuit cā, &c. i. & ex hoc, q̄ actus p̄cedit potentiā, fuit cā qōnis Sophistarū famosæ attributę Mennoni, p quā destruit scire & addiscere. dicebat. n. q̄ impossē est aliquid addisci. q̄ nō addiscere aut erit sine aliqua actiōe scię addiscēte, aut p aliquā actionē. si igit̄ sine aliqua actione, nō erit illic addiscere oīno, & si p actiones illius scię, tūc addiscens erit sciēs, & nō indigebit addiscere. v. g. q̄, si nō addiscit citharizare nisi qui citharizat: & non citharizat nisi qui scit citharizare: ergo impossē est addiscere citharizare. Sę

L qui enim ex hac qōne vt qui nescit citharizare agat citharistæ actionē. & hoc intēdebat, cùm d. & vt agat illud, quod hēt dñs cognitionis i. vt addiscēs agat actionē scientis: dicendo q̄ qui addiscit hēt scīam, & qui habet scīam est sciens: ergo addiscēs est sciens. D.d. non igit̄ habet, &c. i. qm̄ oē quod generatur & fit aliq̄d, impossē est hoc fieri, nisi vt habeat nāt illud aliquid ex eo, quod habebit in postremo. v. g. qm̄ impossē est vt citharizet, nisi ille, qui habet aliquid de arte citharizādi. & ideo asinus non addiscit citharizare, neque

M hō, qui non est innatus citharizare. & hoc intēdebat cùm dicit, & vt moueatur, &c i. & omne, quod mouet in aliquo motu, impossē est vt moueatur illo motu, nisi habeat aliq̄d eorū, quæ habet motor: & si nō habet eodem modo, secundum q̄ habet motor. D.d. & est manifestū ex

6. Phy. tex. com. 51. sermonibus de motu, &c.

At ex hoc quoq; patet quòd actus prior potentia, & generatione, & tempore est.

Actum

A *Actum substantia priorem esse potentia. Cap. 4.*

AT vero substantia etiam. Primo quidē, quia quæ generatione posteriora, forma & substātia priora sunt: vt vir puero, & homo semine. illud enim iam habet formā, hoc vero nō. Et qm̄ omne, quod fit, ad principium & finem progreditur. etenim cuius causa principiū ē. gn̄atio vero finis gr̄a. finis vero actus, & huius gratia potē

B tia sumitur. non. n. vt visum habeant animalia vident, sed vt videant visum habēt. similiter ēt ædificatiuam vt ædificēt, & speculatiuam vt speculentur, non vt speculatiuam habeant speculantur, nisi qui exercitantur. hi vero non speculātur, sed aut sic, aut quia nō indigent speculari.

Et etiam est rectum vt sit manifestum, quòd actus hoc modo ēt est ante potentiam secūdum generationem, & tempus, & substantiam etiam. Primo uero, quia quod

C *in generatione est post, est ante secundum formam, & substantiam etiam. v. g. vt qui est ante puer, et homo est ante vtrunq; in quibusdā enim forma præcedit, & in quibusdam non. Et si aliquid generatur, tuit ad principium, & complemētum, per quod est, & generatio est propter complementum. actus vero est via. & propter hoc inuenitur potentia. animal enim nō videt vt habeat visum, sed vt videant illū*

D *habent. & similiter scientia ædificatoriæ est vt ædificet, & scientia considerationis est vt consyderet. sed non considerant quando generatio est in eis præter illos, qui consulunt. & illi non quia considerant, sed quia hoc fuit, quia non indigent considerare aliquid oīno.*

Ideſt, & rectū est vt appareat ēt, 15 q̄ actus est ante potentiam, non solummodo tpe & generatione, sed ēt substantia hoc modo. D.d. Primo vero, &c. i. primo vero, quia oē, cuiº E generatio est post in tēpore, est ante sm formam & substātiam. vt vir, qui secundum formam est ante puerum, & in generatione est post illū, & homo præcedit vtrunq; sm formam. D.d. in quibusdam. n. &c. i & causa ī hoc est, qm̄ illa, q̄ sunt posteriora in generatione, habēt formā, & priora non hñt formam, quæ est complementum. Et in alia translatione d. illud. n. habet formā, & hoc non habet. vir. n. habet formam cōpletam, & puer non habet: & ideo præcedit ipsum sm formam. D.d. Et, si aliquid generatur, &c. i. & ap- F paret etiam, q̄ actus præcedit potentiam in essē, sm q̄ apparet, q̄ finis p̄cedit illud, cuius est finis. omne n. quod generatur, fit per suam generationem ad complementum. D.d. actus vero est via, i. actus vero ē via, & finis, ad quē fit generatum. D.d. & propter hoc inuenitur potentia. i. propter actum inuenitur potentia ante actum. D.d. animal. n. non videt, &c. i. animal enim non videt vt acquirat virtutem visibilem, sed habet virtutem visibilem vt videat p

illam. & similiter scientia ædificādi est vt ædificet, & consyderandi vt consyderet. non econuerso. Deīde d. sed non consyderant, &c. i. sed nō consyderant, qñ consyderatio generatur in eis, sed quando generatio scientiæ speculatiuæ perficitur ī eis. D.d. præter illos, &c. i. & isti enim consyderant vt acquirant illud, per quod est consyderatio, & vniuersāliter agunt vt acquirant illud, p quod est actio. sed isti non habent veram consyderationē, quę est ex scientia. illi enim, qui habent consyderationem, non indigent consyderare vt acquirant consyderationē. & hoc intendebat, cùm d. & isti non quia consyderant, &c i. & illi, qui consyderant consyderatione disciplinę cōsyderant, non: quia sunt de numero consyderantium, sed consyderant, vt sint in tali dispositione, ī qua nō indigent consyderare de aliquo omnino. Et in alia translatione, d. & illa non cōsyderant, sed ita accidit vt non indigeant consyderare de aliquo oīno. i. & isti non sunt vere cō syderantes, sed per istam actionem accidit eis vt sint ī tali dispositione, in qua non indigent tali consydera tione, quia acquirēt cōsyderationē.

Item materia est potentia, qa progredi pōt ad formā, cùm vero actu sit, tunc in forma est. sīr etiam de cæteris, & quorū motio finis. Quare quēmadmodū docentes, cùm discipulum ostēdant operantem, putant imposuisse finem, similiter etiam natura. Si enim nō ita fit, erit Mercurius Pasonis. non enī erit manifestum, an intra vel extra sit scīa, quēadmodū et ille. opus. n. finis, operatio vero opus. vnde nomen operatio dr̄ ab opere, & tēdit ad perfectionem. Cùm autem quorundam quidē vltimū sit vsus, vt visus visio, & nihil p̄ter hanc aliud à visu fiat opus, à quibusdam vero fiat aliud, vt ab ędificatiua domus præter ędificationem, nihilominus tñ illic quidem finis, hic vero magis finis potentiæ est. ædificatio namque in ędificato simul & fit, & est cum domo. Quorūcunq; itaque aliud quiddā præter vsum est id, quod fit, horum actus in eo, quod fit, est: vt ædificatio in eo, quod ædificatur, & cōtexio, in eo, quod cōtexitur. similiter & de alijs, & omnino motus in moto. Quorū vero nō est aliud quoddam opus præter actionē, in ipsismet actio est. vt visio in vidente, & speculatio in speculāte, & vita in anima. quare fęlicitas etiam, vita nanq; ędam est.

Et etiam, quia materia est in potentia, impossibile est vt veniat ad formam. & cum materia fuerit in actu, tunc erit in forma. & similiter in alys etiā, & in eis quorum complementum est motus. & ideo quemadmodū quando sciunt, & faciunt addiscentem agētem, vident quod iam veniunt ad perfectionē, similiter est de natura et. Quoniam si non fuerit in hac dispositione, tunc Mercurius erit Onosius. & erit scīa non manifesta: si fuerit intrinseca: & si fuerit extrinseca, sicut Mercurius. operatio enim est complementum, & actio est operatio. & ideo hoc nomen actus etiam dicitur de operatione in Græco, & habet quasi cōplementum. Ergo erit in vsu rerū, quæ sunt magis propriæ, vt consyderatio vsus, & non erit alia operatio consyderationis præter hæc oīno, & erit operatio ex quibusdam rebus aliquid, sicut est domus ex arte ædificatoriæ. & est aliud ab arte ædificatoriæ, sed est potentiæ quasi aliquod complementū in aliquo, aut est in aliquo non complementum. ædificatoria enim est in illo, quod ædificatur, & textoria in illo, quod texitur. & similiter in alys rebus, & vniuersaliter motus in moto. Omnia vero, quæ non habent aliam operationem præter actum, actus est in eis. Vt consyderatio in consyderante, & vita in anima. & ideo fortuna est in aīa: quia est qualitas alicuius vitæ.

Idest, Et etiā materia, dum est in potentia, non est perfecta p formā, neq; habet esse, quod habet forma. &, cùm venit ad actum, tunc perficitur per formam, & habet esse, quia habet formam. Et potentia istī⁹ declarationis est talis. quia forma p̄cedit substantiam, & esse materiam, & materia perficitur per illud, quod est perfectum fm actum, nō fm potentiam, & ideo necesse est vt actio sit perfectior potētia, & prior in ea in esse. D.d. & similiter in alijs. i. & similiter est de alijs potētijs, nisi potentia, quæ est in prima materia. D. d. & in eis, quorum complementū est motus. i. & similiter ē in eis, quorum perfectio est in motu, s. q̄ perfectio nō erit in eis, nisi per actum, non per potentiam: & illud, ꝓpter quod acquiritur perfectio, est perfectius. D.d. & ideo quemadmodū, qñ sciunt, &c. i. & quemadmodum magistri, quando faciunt addiscentem esse sciētem, vident se peruenire ad complementum & perfectionem, ita est de natura, quia non cessat mouere ré, donec perueniat ad suam vltimam perfectionem, & tūc cessāt. & declarat per istam, q̄ ars & natura intendunt actum, non potētiam. D.d. Quoniam, si non fuerit, &c. i. quoniam, si esse rei non fuerit, secundum q̄ est in actu, sed secundum q̄ est in potentia, tūc ignorās & sciens erunt idem. ver g. Mercurius, qui fuit valde sciens, & Onosius, qui fuit valde turpis. & tunc scientiam existere in anima est sicut existere extra animam, scilicet quòd anima non habet proprium de scientia aliquid, quod non est extra animam. anima enim non proprie disponitur per scientiam, nisi quando fuerit sciens in actu: & maxime qñ fuerit in sua vltima pfectione, s. quando vtitur scientia. Deinde d. sicut Mercurius. ita q̄ accidit hoc in Mercurio, scilicet vt disponatur per scientiam, quando sit in potentia, sicut disponit illud, qđ non habet scientiam. Deinde d. operatio enim, &c. i. & signum eius, q̄ actus est complementum, & perfectio, est, quoniam act⁹ est operatio, & operatio eius est complemētum, & perfectio operantis. & ideo hoc

Illud, per qđ acquirit pfectio é pfectius.

Nī tñ cessat mouere ré, donec perueniat ad vltimā perfectionē.

Operatio é cōplemē tū, & pfectio operā tis.

G nomen actus ẽt dicit̃ de operatione in lingua Græca & ideo significat illud, quod significat complementũ, & perfectio. Et cùm d. ꝙ actꝰ & operatio est finis, incœpit definire operationem, & actum, quæ sunt huiusmodi in vnoquoq; ente. D.d Ergo erit aut per vsum rerũ, &c.i. ista operatio est, qñ vnumquodq; entiũ vtitur actione sibi propria, v.g. visum vti inspectione, quæ ẽ sua operatio propria, in qua non conuenit cum alio. & ideo ista operatio est finis visus. D.d. & erit operatio, &c.i. & ista operatio in quibusdam rebus est in H hoc, ꝙ faciat aliquod proprium, vt ars ædificatoria, qm̃ operatio eiꝰ ꝓpria est facere domũ. Et d. hoc, qm̃ quædam res sunt, quarum finis est agere tm̃, & quædam sunt, quarum finis est aliquod actum. oĩa igit̃ entia cõueniunt in hoc, ꝙ complemẽtum & perfectio eorum est in operatione propria. & hoc duobus modis: qm̃ aut finis erit agere vt in visu, aut aliquod actum vt in ædificatoria. D.d. sed est potentiæ, &c.i. qm̃ actus est perfectio potentiæ, & omni modo materiæ, siue fuerit complementum ĩ re, in qua est complemẽtum, aut in alio etiam D.d ædificatoria. n. est in ædificato, & textoria in texto. similiter in alijs rebus etiã vbi motus in moto, & hæc est pars, in qua est actus D.d. Oĩa vero, quæ non habent aliam operationẽ, &c.i. omnia vero, quæ non habent acta, sed finis eorũ est actio, actiones eorum existunt in eis, vt videre in visu, & vita in anima & fortuna in ea: qm̃ fortuna est qualitas alicuius vitæ, & est vitæ nobilis.

Quędã res sũt quarũ finis ẽ agere tm̃, & q̃dã ff. quarũ finis ẽ aliquod actum.

Fortuna ẽ qualitas vitę nobilis. Vid Auer. 1 Egi. Tr. 3.

Vnde patet ꝙ substantia, & forꝛa, actꝰ ẽ. Et ꝼm hãc igit̃ ratio nem manifestũ est ꝙ prior substantia actus, q̃ potẽtia. Et, quẽadmodum diximus, tẽpore semper præcedit actus, alius añ aliũ vsq; ad eum, qui est primo mouentis. Veruntñ etiã magis principaliter. æterna enĩ priora corruptibilibus substantia sunt: nihil vero potentia æternũ est. Ratio autem hæc. omnis potentia simul contradictionis est. quod enim non est possibile esse, non inerit alicui. omne vero possibile, contingit non agere. quod igitur est possibile esse, cõtingit esse & non esse. quod vero est possibile non esse, contingit non eẽ, quod autem contingit non esse, corruptibile ẽ, aut simpliciter, aut hoc ipsum, quod dr̃ contingere non esse, siue ꝼm locum, siue ꝼm quantum, siue ꝼm quale: simpliciter vero quod ꝼm substantiam. Nihil igitur simpliciter incorruptibilium simplr̃ potentia est: ꝼm aliquid autẽ nihil prohibet, vt quale, aut vbi. actu ergo omnia. Nec eorum, quę necessario sunt, licet hæc prima. si M enim ipsa non essent, nihil esset profecto. Nec igitur motus, figis æternus est, neq; si quid qđ mouetur ętternum, non ꝼm potẽtiã mouetur, nisi vnde, quò. huius autem materiã nihil prohibet esse. Quare semp agit Sol, & stellæ, totum q; cœlum. Neq; timendum ne qñq; stet: quod metuũt quidam Naturales. non enim fatigantur, cùm hoc faciunt, eò ꝙ motus eis non est circa contradictionis

K

Oĩa potentia sũt contradictionis ẽ.

L

Non ẽ timendum ne qñq; cessẽt cœlū ire.

A dictionis potentiam, quẽadmodum corruptibilibus, ita vt laboriosa eis sit motus continuatio. substantia nanq; materia & potentia existens non actu, huius causa est.

Manifestũ est igitur, quòd substantia, & forma est actus. Et secundum hunc sermonem manifestum est, quòd substantia, & actus sunt ante potentiam. Et sicut diximus, semper præcedit tempore: er-

B *go præcedit actus, qui est ante illud, quod semper mouetur primo modo. Et alio modo etiam dicens verum. æterna. n. sunt secundũ substantiam ante illa, quæ corrumpũtur, & nullum est æternum in potentia. Et omne verbum, & omnis potentia est contradictoriorũ insimul. illud enim, quod non habet potentiam vt sit, non erit: quia non est aliquid. & omne quod hẽt potẽtiam, possibile est vt non agat. er-*

C *go illud, quod habet potentiam vt sit, possibile est vt sit, & vt nõ sit. ergo illud habet potentiam vt sit, & non sit. & illud, quod habet potentiam vt sit, possibile est vt non sit. & illud, quod habet potentiam vt non sit, corrumpetur, aut modo simplici, aut hoc modo. quod igitur dicitur quòd est possibile vt non sit, aut quantitate, aut qualitate, aut modo simplici per substantia. Ergo nullum eorum, quæ non cor-*

rumpuntur modo simplici, est in po D
tentia modo simplici. aliquo vero modo nihil prohibet, vt qualitas, aut vbi. sed omnes sunt in actu. Et nõ sunt ex eis, quæ sunt necessario. quoniam, si ista prima fuerint ita, ergo nihil omnino est in potentia. Neq; si motus fuerit æternus, neq; si aliquid motum æternum, nõ est motum in potentia, nisi sit de vbi in vbi. & nihil prohibet vt hic sit materia. Et ideo Sol semper agit, & stellæ, & totum cœlum. Et nõ E
est timendum quòd quiescant in aliqua hora, sicut est timendum de duabus materiis, ne habeant fatigationem de hac actione. quoniam non est eis magis quàm potẽtia cõtradictoriæ, sicut est motus in eis, quæ corrumpuntur, vt motus continuus sit cõpositus. quoniam, si sit materia, & sit in potentia non in actu, hæc est causa eius.

Et, cùm sit declaratum, ꝙ actus 17
est forma, & ꝙ forma est ante potẽ- F
tiam secundum definitionem, manifestũ est, ꝙ definitio, & illud, qđ est ĩ actu, est ante illud, quod est in potentia secundum definitionem, & quiditatem. Deinde d. Et, sicut diximus, &c.i. & actꝰ etiam, qui est motor, inuenitur præcedere tempore rem motã. & ascendit hoc ad primum motum, & ad primum motorem, in quo non est potentia omnino. Et intendit illud, quod declaratum est in Phyficis, s. ꝙ omnia mota reducuntur ad primum motorẽ, 8. Phy. 78. & 79.

G qui est actus, in quo non est potẽtia omnino. Deinde d. Et alio modo etiam dicens verum, &c. i. & in alia translatione. Sed illud, quod est magis verum, est dicere, ꝙ æterna sunt priora substãtijs sensibilibus. & nullum æternorum est in potentia i. & illud, quod est manifestius, & magis verum est dicere, ꝙ res æternæ sunt priores rebus generabilibus & corruptibilibus. & in æternis potentia non est: potentia enim non est nisi in generabilibus & corruptibilibus.

In æternis nõ ẽ potẽtia. vide. 2. Cœl. 32. & 34. & 12. Met. 30.

H Deinde d. & omnes potentiæ, & omne possibile est potẽtia ad esse, & ad non esse, non potentia ad alterum contradictoriorum. quoniam, si habuerit potentiam ad alterum contradictoriorum, non habebit ad alterum: & illud, ad quod non est potentia, non erit: & ꝙ non erit, est impossibile. & si alterum contradictoriorum est impossibile, reliquũ est necessarium: & sic non erit possibile. & hoc intendebat, cum d. illud. n. quod non habet potentiã vt sit, nõ erit: quia non est aliquid, i. quia est non esse impossibile. Deinde d. & omnia, quæ habent potentiam vt agant, possibile est vt non agant cũ potentia possibilitatis in duo cõtradictoria. D. d. ergo illud, quod hẽt potentiam, &c & hoc est manifestũ per se. Deinde d. & illud, quod habet potentiam vt non sit, corrumpetur &c. i. & omne corruptum aut dicit esse corrupt. tũ simpliciter, & est corruptum secundum substãtiam: aut dicitur esse corruptum per aliquod eorum existentium in eo, vt qualitas aut quantitas. Deinde d. Ergo nullum eorum, quæ non corrumpuntur, &c i. declaratum est in scientia Naturali, ꝙ nullum eorum, quæ non corrumpuntur fm substantiã, K habent potentiam ꝙ substantiæ eorum corrumpãtur. Et hoc d. in hoc loco, quasi vagando, & declaratio eius perfecta est in Primo Cœli & mundi. illic enim declarauit, ꝙ impossibile est vt in ẽterno sit potentia ad corruptionem. D. d. aliquo vero modo, &c. i. sed est possibile vt in q̃busdam æternis sit potentia aliquo modo modorum potentiæ. v. g. vt partes eorum sint in potentia in aliquo loco, non in alio, aut in aliqua qualitate. hoc enim non est prohibitum. & istæ qualitates, quæ possunt esse & non esse in corporibus cœlestibus, sunt aliæ ab eis, quę attribuũtur alterationi, vt obscuritas Lunæ, & illuminatio, & similia. Deinde d. sed omnes sunt in actu, i. sed omnes transmutationes, quæ apparent in cœlo, sunt secundum genus in actu, scilicet ꝙ in eis nõ inuenit aliquod genus transmutationum in potẽtia, postquam non sint. sed illud, quod inuenitur ex eis potentia ante actũ, est sicut singulæ partes illarum trãsmutationum. Deinde d. Et nõ sunt ex eis, quæ sunt necessario. i. & non omne, quod apparet in cœlo, est in actu semper sine potẽtia, & sine motu. qm̃, si ita esset, inueniretur in potentia. s. factum de nouo. & hoc intẽdebat, cùm d. qm̃ si ista prima fuerint ita, nihil omnino erit in potentia. Deinde d. Neq;, si motus fuerit æternus, &c. i. & similiter, si fuerit motus æternus, impossibile est vt suum totum sit ante in potentia, s. secundum genus, sed secundum partes. & totum hoc declaratum est in Physicis. Deinde d. & nihil prohibet vt hoc sit materia. i. & hoc, ꝙ corp. cœleste non denudatur à potentia in

A in vbi, non prohibet vt sit materia. hæc enim est dispositio materiæ, s. non denudari à potentia, sed prohibet vt sit forma. Deinde d. Et ideo Sol semper agit, &c. i. quoniam non est in eis potentia ad fatigationẽ magis q̃ potentia ad corruptionem: sicut est dispositio in motib. & i motis ex se generabilibus & corruptibilibus, s. ꝙ potentia fatigationis in eis est maior potentia ad corruptionẽ. Et, cùm in corporibus cœlestib. nõ est potentia ad corruptionem, quæ est minor potẽtia fatigationis, quãto magis non erit in eis potentia ad fatigationem. & natura aufert à corporibus cœlestibus potentiã ad corruptionem, vt motus sit continuus & æternus. Deinde d. qm̃, si sit materia, &c. i. qm̃, si materia est in generabilibus & corruptibilibus, & est in potentia, illa potẽtia, quæ in eis est, est cã fatigationis & corruptionis.

B

C Imitantur autem incorruptibilia & illa entia, quæ in transmutatiõe sunt, vt terra, & ignis. etenim semper hęc agunt. per se enim, & in seipsis habent motũ. Cæterę vero omnes potentiæ, vt determinatum est contradictionis sunt (ꝙ enim potest sic mouere, potest etiam non sic) q̃tunq;. s. secundum rationem. Irrationales vero, eo ipso ꝙ adsũt & absunt, contradictionis erũt eædem. Si igitur aliquæ naturę, siue substantię tales sunt, quales dicunt in sermonib. ideas, multo magis sciens aliquid erit, q̃ ipsa scientia, & motum, quam motus. illa enim magis act., hæ vero horum potentiæ, Quòd igitur actus prior & potentia est omni transmutatiuo principio est, patet. D

Et illa, quæ transmutantur, assimilantur illis, quæ non corrumpuntur, vt terra & ignis, ista. n. sunt agentia, quia habent motum per se, & in eis. Aliæ vero potentiæ, ex quibus agũtur, omnes sunt cõtradictoriorum. illud enim, quod habet potentiam mouere, hoc habet potentiam mouere non hoc ẽt, vt omnia quæ habent verbum. Illa autem, quæ nõ habent definitiones, erunt contradictoriorum, cùm sint præsentes primo. Si igitur istæ fuerint naturę aliquæ, aut vt substantiæ tales, sicut illa, quæ dicunt qui faciunt exemplaria in verbis, tunc erunt illa, quæ sunt cognitio magis multum aliqua cognitione, & motus etiam motu. ista enim sunt magis actu, illa vero sunt potentiæ istorũ. Manifestum est igitur, quòd actus est ante potẽtia, et ante oẽ principiũ transmutationis. E F

Et illa, q̃ transmutãtur, &c. i. & illa, quæ corrumpuntur fm partes, s. elementa, assimilantur in hoc, quòd agunt perpetue similiter eis, quæ non corrumpuntur, neq; secundũ totum neq; fm partes, s. corporibus cœlestibus. Deinde d. quia habent motum, &c. idest, quia in natura eorum est vt moueantur ex se, s. vt assimilentur motis ex se, s. motis per principium in eis, non ex extrinseco. D. d. Aliæ vero potentiæ, &cet. i. 18

Universidad de Deusto
Biblioteca

G & intendit per potentiã corpora cœlestia. qm̃ in corporibus cœlestibus est potentia ad generationem & corruptionem istorum, & ad generationem cõtrariorum apud propinquitatem & remotionem. D. d. illud. n. quod habet potentiã, &c. i. illud. n. de corporibus cœlestibus, quod habet potentiam vt sit aliquid, hẽt potentiam vt sit non illud, sed contrarium: sicut est dispositio in oĩbus, q̃ sunt cum ratione, s. quia agunt contraria in diuersis: sicut dictum est supra. D. d. Illa autem, quæ non habent definitiones, &c. sic inuenit in exemplari. s. q̃ sunt contradictoriorum, sine non. & debet esse q̃ non sunt contradictoriorum: quia hoc declaratum est in principio isti⁹ tractatus. Et demonstrat hoc, quia in alia translatione sic est: Illa aũt, quę sunt sine ratione, quia sunt præsentia, & non sunt contradictoriorum generationis istorum, i. q̃ autẽ sunt sine ratione, non agunt contraria primo & essentialiter, qm̃ ẽ præsens illud, in quod agũt & est necesse vt sit præsens: quia agunt, qm̃ actum intelligunt. D. d. Si igitur ista fuerint naturæ, &c. & in alia translatione sic inuenitur: si autem inuenitur aliqua H natura sicut ista, aut substantiæ, sicut dicunt illi qui verificant exemplaria per sermones. dicunt. n. q̃ homo est sciens magis multum q̃ sciẽtia, & motus mobilis magis q̃ motus. ista n. sunt magis actu, illa vero sunt potẽtiæ. i. qm̃ si fuerint hæ formæ, & substantiæ separatæ, quæ largiuntur sensibilibus cognitionẽ & esse, tunc homo, qui est ex talib⁹ formis sciens, est perfectioris scientię illis: & formæ motæ ex eis sunt etiam perfectioris in motu, q̃ motus q̃ est in illis formis. Istę enim formæ sunt K potentiæ, quæ agunt quandoq;, & non agunt quãdoq;, & acta eorum sunt perfectio & complemẽtũ actionum. & si sint similia, intrant magis capitulum actus, q̃ separata: quod est impossibile.

Actum priorem esse studiosa potentia.
Cap. 5.

QVòd aũt melior ac præstantior q̃ ipsa studiosa potẽtia actus sit, ex his patebit. Quęcũq;. n. fm posse dĩr, idem est potens cõtraria. vt quod dr̃ posse sanum eẽ, idẽ L est etiam ægrotans, & simul. eadem. n. potẽtia est sanũ & ægrotum eẽ, & quiescere & moueri, & extruere & destruere domũ, & extrui domũ & destrui. Posse itaq; contraria simul est: contraria vero simul esse impossibile est, vt sanum & ægrotũ esse, quare necesse est vnũ eorũ bonum esse. ipsum aũt posse vtrũque simul, aut neutrũ. actus igit melior. Necesse autem est ẽt in malis finem & actum deteriorẽ potentia esse. etenim potens est M idem ambo contraria. Patet igit q̃ malum non est pręter res. malum nanq; natura posterius potentia est. Non igitur quicq; in his, quæ à principio, & quæ perpetua sunt, malũ est neq; corruptũ. etenĩ corruptio de malis ẽ.

In malis actus est deterior potentia.

Quoniam autem actus est melior, & nobilior potẽtia nobili, manifestum est ex istis sermonibus. Vnumquodque enim eorum, quæ dicun-

A *dicuntur in potentia, est in potentia contraria. v. g. illud, quod dicitur habere potẽtiam sanitatis, est infirmus etiam, & erunt insimul etiam. potentia. n. sanitatis, & infirmitatis est idem. similiter & potentia quietis & motus, & moueri, & ædificare & diruere, & ædificari & dirui. Contraria igitur secundum quòd sunt in potentia sunt insimul: secundum autem quòd sunt contraria est impossibi-*
B *le. & actiones etiam impossibile est vt sint insimul, vt sanare & debilitare. ergo necesse est vt alterũ sit bonum. potentia vero similiter, aut neutrũ. ergo actus est melior. Et necesse est etiam in rebus malis vt actus, & complementum sit peius potentia. idem enim, quod põt esse vtrunq; contrarium. ergo manifestum est, quòd non est malum absolutum à rebus. malum. n. naturaliter est post potentiam. Nõ igi-*
C *tur in rebus, quæ sunt ex principio, & in rebus quæ sunt æternæ, non est aliquid malum omnino, neq; error, neq; corruptio. corruptio enim est ex rebus malis.*

19 Cum declarauit, q̃ actus præcedit potentiam in omnibus modis prędictis, vult etiam declarare illũ prędecedere eã in nobilitate, & d. Qm̃ autem actus, &c. i. qm̃ autem actus, quod est bonum, est melior potentia ad illũ, manifestum ẽ ex hoc, q̃ dicã, s. q̃ potentia est potentia ad rẽ, & ad suũ contrarium: & alterũ con D trariorum necessario est malum potentia & admiscetur cum malo: cũ aũtem vero bono nõ admisceat malũ oĩno, & est act⁹, inter quem fecit cõparationem, & potentiam, q̃ est bonum. Et cùm d. q̃ potentia est potẽ Potentia tia ad duo contraria insimul, dedit exemplum, & d. v. g. illud, qđ dr̃ hẽ potentiã sanitatis, &c. i. v. g. q̃ illud, quod recipit sanitatem, recipit infirmitatem, v. g. quatuor humores. D. d. & erunt insimul, &c. i, & actus, qđ est bonum, est melior potentia ad illum quia cũ potẽtia ad bonũ admiscetur potentia ad malum: & cũ bono, quod est in actu, non admisceat E malũ. Et hoc intendebat, cùm d. ergo necesse est, &c. i. ergo necesse est vt, cùm bonum exiuerit in actũ, sit bonum tm̃: cùm aũt fuerit in potentia, sit̃, s. q̃ potentia ad bonum erit bona. sed cùm ista potentia admiscetur potentia ad malũ: qm̃ illud, qđ est in potentia ad aliqđ malum aut habebit potentiam ad duo contraria ĩsimul, aut ad neutrum. D. induxit conclusionem, & d. ergo act⁹ est melior. i. q̃ potentia ad illum. D. Et necesse est etiam in rebus malis, &c. F i. & apparet ex hoc sermone, q̃ necesse est vt actus malus sit peior potentia ad illum. illud. n. quod potest illud, põt illud, & contrarium eius, quod est bonum, & actus malus est malũ simplr̃. D. d. ergo manifestũ est, q̃ non est malum, &c. i. manifestum est igitur, q̃ malum nõ est distinctum à rebus, quæ sunt in potẽtia. malum. n. non inuenit̃ nisi post potentiam. D. d. Non igit̃ in rebus, In sempi-
&c. i. manifestum est igitur, q̃ in re ternis non
bus, q̃ non sunt post potentiã, & sũt ẽ malũ, ne
illa, q̃ sunt æterna, sed esse eorũ est que error
prin neque cor
ruptio.

Potentia ad sanitatẽ & ægritudinẽ est eadẽ. Oppositũ. 3. ph. t. c. 10. Vide con. Zim.

G principium, nō est malum oīno, neque error, neque corruptio. corruptio enim est ex rebus malis. Et ex hoc cognoscit hoc, qđ dicunt Astronomi, ꝙ quædam stellæ sunt fortunatæ, & quædam infortunatæ. sed tū impossibile ē scire de eis, ꝙ quædam sunt meliores quibusdam. hoc enim inuenitur in absolutis à motu, nedum in mobilibus.

In absolutis a motu reperit bonū, & melius, oppo. 3. Me. t. 6. Vide contradictiones Zim.

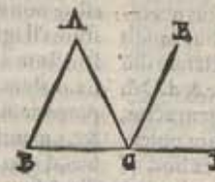
Quo pacto Designationes Geometricæ actu inueniuntur. Cap. 6.

* Designationes quoque geometricę.

Figuræ quoq; actu inueniūtur, diuidentes nanq; inueniunt, ꝙ si diuisæ essent, manifestæ essent. nunc autem ĩsunt potentia. Cur triangulus duo rectis ē? quia qui circa vnum punctum anguli duob⁹ rectis ęquales sunt. si igit qui circa latus est, educeret, videnti mox esset manifestū. Cur in semicirculo vl'r rectus? quia si tres æquales, & q basis est duo, & qui ex medio superat rect⁹, videnti manifestū erit ei, q illud sciat. Quare patet ꝙ q potētia sunt, redacta ī actū inueniunt. Cā aūt est qa intellectio ē act⁹, q̄re ex actu, potētia, & ob hoc agendo cognoscunt, posterior nanq; generatione est, qui fm numerum actus est.

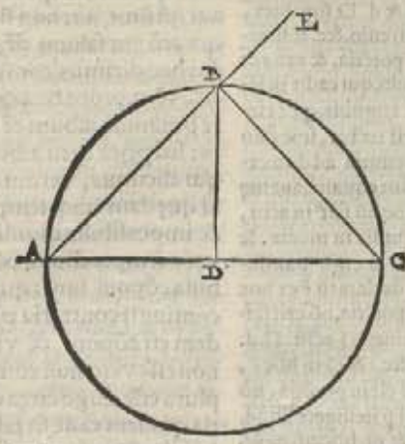
Et figuræ linearum inueniuntur etiam in actu. quoniam, cum diuidunt inueniunt eas. sed sunt diuisæ manifeste. sed modo est in eis in potentia. Quare triangulus hēt duos rectos, hoc ē manifestū, quia duo anguli, qui sunt in lateribus vnius pūcti, sunt æquales duobus rectis. igitur, si extrahatur vnum vel alterū trianguli, declaratur, quòd duo anguli, qui sunt ex duabus partibus lateris tangētis, erūt æquales duobus rectis. Et similiter quare ī quolibet semicirculo ē vnus rectus ī circūferētia, siue crura sint æqualia, aut non. & cū basis fuerit diametri, siue ceciderit ī medio circūferentiæ, aut ī alio. Ergo manifestū ē, quòd illa, q̄ sunt ī potētia, cū sint ī actu, sūt existētia. Et cā hoc ē, quòd actus erit per itelligere ī eo quòd potentia erit ex actu. et propter hoc, quādo agunt, sciunt. actus enim numero est post generationē,

Figura, per quam demonstratur triangulus angulos duobus rectis æquales esse.

Figura

Figura, per quam demonstratur angulum, qui est in semicirculo, rectum esse.

Intendit declarare, ꝙ res non inueniuntur, & sciunt, nisi qñ sunt in actu. & dat exēplū in Mathematicis quia nō ĩueniunt ī actu, aut sciunt, nisi qñ Geometer ponit ea in suū ītellm, & extrahit ea ā potētia ī actū. & intēdit p hoc declarare, ꝙ act⁹ est nobilior potētia, cū eē sit nobilior nō esse, & scīa ignorantia. Et d. Et figuræ linearū, &c. i. & figuræ, q̄ sunt in lineis, nō inueniunt, & sciunt, nisi qñ sunt ī actu. D. d. qñ cùm diuidunt, ĩueniūt eas. i. Geometer. n. qñ diuidit figuras, ĩuenit, & scit eas. v. g. cū d. ꝙ figurarū q̄dā cōstāt ex lineis rectis, & q̄dā ex nō rectis: & rectarū q̄dā constāt ex tribus lineis rectis, & q̄dā ex q̄tuor. qñ, cū pficiūt diuisionē, tūc inueniunt & sciunt ī actu: dū aūt nō diuidunt, nō sciunt neq; sunt. D. d. sed sunt diuisæ manifeste. i. sed illud existit ī actu, & scit ī actu, qñ diuidunt suæ spēs: ꝓpria vero earū ĩueniūt ī eis post diuisionē ī potētia, ita ꝙ cū in actu exiuerint cāę, q̄ faciunt vt illa ꝓpria existāt ī eis ī actu, tūc exibunt ī actū, & sciūt in actu: añ vero neq; erunt exītes ī actu, neq; sciunt. v. g. ꝙ triāgulus p diuisionē existet in actu, & erit scit⁹ qñ vero anguli ei⁹ sūt duo recti, erit scitū in potētia ī eo. D. d. qā duo anguli, &c. i. sed eū alterū laterū extrahetur, & appareb t ꝙ duo anguli, q̄ sunt in duab⁹ partibus lineæ triāguli tāgētis lineā extractā, sunt ęquales duob⁹ rectis, statī appebit ī actu ꝙ tres anguli triāguli sunt æquales duob⁹ rectis. qñ ēt extrahit ā pūcto, ī quo triāgulus tāgit latus extractū, linea æquidistans lineæ tertiæ trianguli, tūc fiēt ibi tres āguli ęq̄les duobus rectis: quorū vn⁹ ē cōtinu⁹ triāgulo, & duo reliq̄ sīlęq̄les duob⁹ reliq̄s triāgulis. ille vero, q̄ appropīq̄t lateri triāguli tāgētis lineā extractā,

erit

G erit ęqualis alternato triāguli, & reliquus reliquo: quia alter est extrinsecus, & alter intrinsecus. D. induxit ēt aliud exemplū, & d. Et similiter, quare in oī semicirculo, &c. & similiter ēt erit scitū ī potētia, & exīs ēt in potētia ī triāgulo, qui cadit in semicirculo, quare angulus, ą ē ī circūferētia, semp est rectus, siue duo latera triāguli exeuntia ad duo extrema diametri sint ęqualia, aut inęqualia. etenim hoc nō scit' in actu, nisi qñ in actu diuidit' in media, & cōplet' figuratio. D. d. ergo manifestū est, &c. i. ergo declaratū ē ex hoc
H ą illud, qđ est in potētia, nō erit scitū, neq; ens, cū exierit ī actū. D. d. Et cā in hoc est, &c. i. & cā in hoc ē, qa intelligere, qđ est in potētia, nō venit ad actū, nisi p̄ intelligere aliud, ą est ī actu. D. d. & pp hoc, qñ agūt, sciunt. i. & iō qñ cōsyderans cōsyderatī sciētijs scit. D. d. actus n numero est post generationē. i. qñ, cū cōparatur inter potentiā & actū illius potentię, inuenit' ą illa potentia p̄cedit tpe actum. cū aūt cōparat' ītr potentiā, ą est in generato, & inter actū, qđ est extrahēs illud, qđ est in potentia in actu, inuenit' ą actus p̄cedet tempore potentiam, & esse.

Intelligere, qđ ē ī potētia fi venit ad actū ni si p intelligere, aliud qđ ē ī actu

I

Quo pacto ex veritate, & falsitate, actus potentia fit præstantior. Cap. 7.

Vid Auer. 1 Epi. Tr. 3.

CVm autē ens et nō ens dicatur, qđdam quidē fm figuras prędicamentorū: quoddā aūt fm potentiam, aut actū horum, aut cōtraria: quoddam vero maxime proprię ens verum aut falsum: hoc autē in rebus est compositione vel diuisione: quamobrem verum dicit, qui diuisum diuidi, & compositum componi putat. falsum autē qui contra ą̄ res se habeāt, aut qñ sunt, aut non sunt: quare ą verū aut falsum dr̄, quid, pfecto hoc dicimus, consyderandū est. Nō. n. propterea ą nos te vere putamus album eē, tu albus es: sed ppea ą tu albus es, nos, qui dicimus, verum dicimus. Si quędam itaq; semp cōposita & impossibilia diuidi: quędam vero semper diuisa & impossibilia cōponi sunt: quædā vero contingit contraria esse, esse ą̄dem est cōponi, & vnum esse: non esse vero non componi, sed plura esse. Ergo circa contingētia quidem eadē fit falsa & vera opinio, & eadem oratio, & contingit qñq; veram, qñq; falsam esse: circa vero impossibilia aliter se habere non fit quandoq; verum, quādoq; falsum, sed hęc semper vera, & falsa sunt.

K

L

Et cum dicitur ens et non ens, alterum vero secundū figuras prædicamentorum, et alterū secundū potētiā et actū, quæ sunt istorum, aut secundū contraria. et dicuntur in rei veritate, aut mō vero, aut modo falsō. & hoc est in rebus, aut per cōpositionē, aut per diuisionem, ergo qui videt, quòd diuisum diuiditur, verum dicit, et qui videt quòd congregatū congregatur aliquid. Ablatio in Græco. sermo falsum etiam. oportet. n. ponere aliquid, cum dicitur, quòd illud, quod existimatur, est malum. Qui igitur dicit hoc, dicit verum. Et in alia translatione loco istius, & istud, quod est valde verum, aut verum dicit, aut est fallax: et hoc est in rebus componi, aut diuidi. et ideo qui existimat quòd illud, quod ē diuisum, est diuisum, verū: et qui existimat cōpositum esse diuisum, existimat falsum. Deinde sequitur in duabus translationibus hoc, quod dicit modo. Si igitur quædam sunt

M

B semper cōposita, et nō possunt diuidi: et quæda semper diuisa, et nō possunt cōponi: et in quibusdā possunt esse contraria entia: igitur et cōpositio & essentia vnius, & non essentia est nō compositum, sed vt sint plura. In rebus igitur possibilibus erit vna existimatio, quæ est falsa & vera. sermo. n. idem est, & potest esse verus in aliquo tempore, & falsus in alio. in illis autem, quæ non habent potentiam

C vt sint alio modo, non erit hoc. & nō erunt quandoq; vera et quādoq; falsa, sed semper vera aut falsa.

N

Intēdit declarare, ą actus est nobilior. quoniam cognitio rei, in qua non est potentia ad mutationē in falsis, est nobilior illa, in qua est posse vt reuertatur falsā, postquam fuerit vera: quemadmodum illud, quod semper est, nobilius est corruptibili. Deinde dicit: & cùm dicitur ens, &c. i. & cùm hoc nomen ens dicitur de vnoquoq; prædicamentorū, & similiter non ens: & verunque istorum diuiditur in potētiam & actum, aut in contraria. Deinde dicit: & dicuntur in rei veritate, &c. idest, & etiam quælibet diuisio entis dicitur aut vere, aut falsō, & etiā affirmatio significat compositionē eorum adinuicem, & negatio significat diuisionem, manifestū est ą, qui opinatur compositum esse cōpositum, affirmatio eius est vera: & qui opinat' diuisum eē diuisum, negatio eius est vera: & qui opinatur econuerso, fallitur in affirmatione & negatione, s. qui opinatur compositum esse diuisum, & diuisum esse compositum. & forte hic diminutum est à libro. D. d. Si igitur quædam sunt composita semp, &c. i. si igitur quędam sunt composita semper, & quædam semp sunt diuisa: & quędam qñque composita sunt, qñq; diuisa, tunc quiditas rerum, & vnitas, & veritas earum est in compositione & diuisione. Quędam igitur sunt, quorū veritas est semper, & nunq̄ mutantur: & similiter sunt, quędam, quorum falsitas est semper, & nunq̄ mutantur: & q̄dam mutantur de vero ī falsum, & de falso in verum, scire igitur illa dicitur scire, scire autem essentiam mutabilem dicitur existimare. D. d. in rebus igitur possibilibus, &c. i. &, cùm sit sicut narrauimus, manifestum est, ą in rebus possibilibus erit eadem existimatio quandoq; vera & quandoque falsa. & nos non percipimus. In rebus vero possibilibus, quæ non mutantur à compositione in diuisione, nec econuerso, non est possibile, sed verum in eis semper erit verum, & falsum semper est falsum. Et intendit quoniā, cùm

D

E

F

In reb' possibilib' eadē existimatio erit qñq; vera & qñq; falsa: sec' aūt in necessarijs. Idem sequent.

G cùm scientia non transmutabilis sit nobilior trãsmutabili: & nõ trãsmutatio est rerum existẽtium in actu, & transmutatio est rerum, quę sunt in potentia: sequitur ꝙ actus sit nobilior potentia necessario.

Circa incompositа vero quid esse, aut non esse, & verũ & falsum? Non.n. est compositum, vt sit quidẽ si componatur, nõ sit autem, si diuisum sit, sicuti album lignum, aut diametrũ incommensurabilem esse, nec verum, & falsum similiter ẽt in illis erit. An, quẽadmodũ neq; verum est, idem in his, ita nec ipsum esse: sed illud quidẽ verũ, hoc vero falsum ẽ Attingere nãque ac dicere verum est: non.n. est idem affirmatio & dictio: nõ attingere vero est ignorare. Nõ est enim decipi circa qđ qd est, nisi fm accidens. similiter autẽ est circa nõ cõpositas substantias, non.n. est decipi. Et cunctæ sunt actu, non potentia. generarentur etenim profecto, ac corrumperent. nunc aũt ipsum ens non fit, neq; corrũpit̃: ex aliquo .n. vtiq; generaretur. Quęcunq; itaq; sunt verę ipsum eẽ quid et actu, circa hæc non est decipi, sed aut intelligere, aut non. verum qđ quid est de eis quęrit̃, si talia sint, an non. esse vero vt verum est, et nõ eẽ vt falsum. vnũ quidẽ si componitur, verum: si vero non componitur, falsum. vnum vero si est quidẽ ens sic: est: sin vero non ita, non est. verum autem intelligere hæc. falsum vero ñ ẽ decẽptio, sed ignorantia. non qualis cæcitas est: etenim cæcitas qdẽ, sicuti si omnino non haberet aliquis intelligendi potentiam. Manifestũ au tẽ est ꝙ neq; de ĩmobilibus deceptio est fm qñ, siquis immobilia putet. vtputa si triangulũ non putet mutari, non opinabitur mõ duos rectos habere, modo non: mutaretur etenim. verũ aliqd quidẽ, aliqd vero non. vtputa parẽ numerũ primum nullũ esse: aut quosdã quidem, quosdã vero nõ. quò ad numerũ aũt circa vnũ, nec hoc. ñ amplius enim quædam quidem, quædam vero non putabit, sed verum dicet, aut falsum, tanquam ita semper se habeat.

Illa autem, in quibus non est compositio, vt aliquid sit, aut non sit verum, & falsum non est ita. Non enim est compositũ, vt sit si fuerit compositum, & non sit si fuerit diuisum, vt album lignũ, aut symetrum diametrum. et non essentia veri & falsi in hoc est, sicut in illis etiam. Quoniam, sicut verum in istis non est idem, similiter essentia: sed est aut verum, aut falsum. Et quodddam est verum, non quia dicitur: quia affirmatiua & terminus non sunt idem: & ignorantia est, quæ non tangit rem. Non est enim deceptio in eo quod est, nisi per accidens, & similiter in substantijs com-

positis, quoniam in eis est deceptio. Et sunt omnes in actu, non in potentia. & si non, generarẽtur & corrũperentur. ens enim per se non generatur, neq; corrumpitur. & si non, esset aliquid ex nihilo. Omnia igitur, quæ sunt in suis essentijs aliquid & sunt in actu, etiam nõ est in eis deceptio, nisi per intelligere. sed quæritur in eis quid sint, vtrũ sint hoc, aut non: aut erit sicut verum, aut non erit sicut falsum. vnũ enim si fuerit compositũ, est verũ: & si non fuerit compositum, est falsum. vnum aũt si fuerit secundum quod est in hac dispositione, est. & si non fuerit secundum hanc dispositionem, tunc intelligere eas non est verum. & hoc non est falsum, neq; deceptio, sed ignorantia, non sicut cæcitas. ista enim ignorantia est sicut cæcitas intellectus, cùm nullius eorum habuerit intellectum õino. Manifestum est igitur, quòd in rebus, quæ non mouentur, non est deceptio, etiam si attribuatur alicui tempore. v. g. si aliquis existimet quod triangulus est non verũ, quia non transmutatur nonnunquã, existimat semper quòd possibile est vt in aliquo tempore habeat duos angulos rectos, & in alio non: quoniã si fuerit, transmutabitur. sed aut per aliquid quod erit, aut per aliquid quod non erit. v. g. Vt non sit neq; vnus numerorũ numerus perfectus, aut non: aut quidam sit aut non: aut vt sit secũdum numerum in vno, non. quoniam non est hoc aliquid & aliquid non est. & in hoc non est existimatio, sed aut est verum aut falsum, quia semper est in hac dispositione.

Illa aũt, in quibus non est cõpositio, &c. i. res autem simplices, quarũ esse, aut non esse non attẽditur vt ex eis sit aliquid, aut non sit, sicut est dispositio in cõpositis, verũ & falsum contingentia in eis non sunt in eis sicut verũ & falsum in compositis.

D.d. causam & d. non enim est cõpositũ, &c. i. quia verũ & falsum in simplicibus non assimilant̃ cõpositioni aut diuisioni existẽtibus extra animã. D.d. vt albũ lignũ. v.g. qñ dicere hoc esse albũ, cum sit verum, cã in hoc est, quia albedo est cõposita extra animã cũ ligno: & dicere, ꝙ diameter est symeter costę ẽ falsum, & cã falsitatis ẽ, qa sunt diuisa extra aĩam. D.d. & nõ essentia veri & falsi, &c. i. & quiditas veri & falsi ĩ simplicib⁹ nõ est sicut in cõpositis: & intendit in qõne qd est. D.d. cãm, & d. Qñ, sicut verũ in istis, &c. i. qñ, sicut verũ in cõpositis in qõne vtrum sit nõ est idẽ, ita verum nõ est in eis idẽ in qõne ꝙ sit ſ. in simplicibus & cõpositis. D.d. sed est aut verũ, aut falsum, &c. i. sermo, q signat vtrũq; quid sit, est aut verus aut falsus: sed in quibusdã, ſ. in cõpositis, quia aliquid ꝑdicat̃ de aliquo. et in simplicibus, nõ quia aliqd ꝑdicat̃ de aliquo.

D. d. quia affirmatiua, et terminus, &c. i. et causa in hoc est, quia deceptio, quæ accidit in quidditate compositorum, est similis deceptioni accidẽti

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sermo definitiuus, & affirmatiuus nō sēper idē. Cōsule 1. Post. tex. com. 5.

G accidenti in affirmatiua, & q̄ accidit intelligere simplicia ē de modo deceptionis accidentis in definitionib⁹ fm q̄ sunt definitiones, & non sunt idē sermo definitiuus, & sermo affirmatiuus. D.d. & ignorātia est, quæ nō tangit, i. & ignorantia, qua accidit vnū intelligere simplicia, est vt intellectus nihil intelligat de eis. est igitur fm ignorantiā, quæ est priuatio sciæ. D.d. Non est enim, &c.i. & causa in hoc est, quia non accidit deceptio in quid est, nisi p accidēs. in cōpositis quidē per deceptionem in affirmatiua, q̄ est ignorantia fm habitū: in simplicibus vero p priuationē intelligendi, q̄ est ignorantia fm priuationē. D.d. & sist in substantijs, &c.i. & in substātijs non cōpositis nō accidit deceptio ex suis naturis. & sist est in substantijs cōpositis, cū quibus non admiscēt potētia & sunt in actu: sed deceptio in hoc est nobis. & si ī eis acciderit deceptio ex suis naturis, tunc generarent, & corrūperent: & si quiditates & formæ ēt generarent & corrumperentur, tūc generarent ex nihilo. & hoc intendebat, cū d. ens enim p se, &c.i. & innuit hoc, quod declaratū est in tractatu de substātia. D.d. Omnia igitur, q̄ sunt, &c.i. & oēs substantiæ, quæ sunt compositæ, non accidit in eis q̄ sit deceptio essentialis, sed per accidens. quæritur enim, qñ sunt ignorati esse, expositio nominū suorum p sermonē compositū. si ergo compositio fuerit vera, tunc esse & intelligentia erit verū. & si non fuerit vera, tunc esse erit falsum. v.g. vt si aliquis quærat quid sit vacuum, & dicetur ei quid intendis p hoc nomen vacuum. si igitur dixerit dimensionē separatā, cōsyderabitur si fuerit impossibile dimensionē separatā esse, K tunc vacuum nō erit, ex sermone iu dicante, non ex sermone exponēte, fm q̄ est exponēs. D.d. & si nō, &c. id est substātiæ vero simplices, si intelligunt, tunc intelligere earū erit fm illud, quod sunt. & si non intelligant, tunc nihil ex eis intelligitur, quod sit verū, nisi fm q̄ non esse intelligendi ea nō est verū, non fm q̄ accidit in eis intelligere falsum. falsum enim intelligere non est nisi p compositionē. Et hoc intendebat, cùm dicit: intelligere eas non est verum. i. &, cùm dicimus, q̄ apud nos nō est verū de substātijs simplicib⁹, L nō intendimus q̄ accidit nobis error, qui est ignorātia fm habitum, sed accidit priuatio veritatis, quę est ignoranna tīn. & hoc est in virtute rationali, sicut cęcitas in oculo. Et innuit p hoc, q̄ nō intelligere res separatas p intellectū humanū est in intellectu nostro in primo sisse ęcitati in oculo, antequā perficiat intellectus. Hoc enim nō solum modo reperit in hac virtute in suo primo esse, sed in suo esse vltimo. & hoc iā declarauimus in alio loco. Et declarabimus, q̄ fortunitas maxima, quę est inspicere intellectū separatū, est p potentiā, quæ fit in intellectu speculatiuo apud suā vltimā perfectionem, sisse potentiæ, quæ fuit in vsu apud aspectū ad colores, non p potentiā de modo potentiarū cogitatiuarū, quæ acquirunt per cognitionem. qm̄ non est sicut existimauit Auempace, q̄ hoc acquirit per *cognitionem. D.d. Manifestū est igitur, &c.i. declaratū est igit ex hoc, q̄ in rebus necessarijs nō trāsmutabilib⁹ nō decipitur hō ex nā rei, ita q̄ scīa de aliquo reuertat existimatio in

Si ī substātijs nō cōpositis accideret deceptio ex suis naturis, tūc generarētur & corrumperentur. Vide cō. 1. 2 huius.

H

I

M Vide 3. de Ala. cō. 1. Formalis materia nō comm. nō posteriori. cogitatiua nō vt cogitatiua manifestū fuit. Vide idem. 2. de Aī. cō. 10. *ā cogitatiua.

A in aliquo tpe. Et d. hoc i quia, qñ sensatum recedit à sensu, statim certitudo sui esse mutatur in existimationē, absq; eo q̄ in nobis accidit error. D.d. v.g. si aliquis existimet, &c.i. v.g. q̄ scire triangulū hꝫ tres angulos equales duobus rectis nō mutat de certitudine in existimationē, cū nō sit timēdū in hac hora si sit triāgulus, cuius anguli non sunt æquales duobus rectis. D.d. cām in hoc, & d. quia non transmutat, &c.i. & causa in hoc est, quia non est timendū, vt natura trianguli transmutet. & ideo nihil⁹ existimet esse posse vt ali-
B qua hora veniat, in qua sint anguli equales duorum rectis, & alia hora non. D.d. qm̄, si fuerit, transmutabitur. i. si hoc acciderit in scīa trianguli, tunc natura trianguli transmutatur, sed consequens non est verū, neque antecedens. D.d. sed aut per aliquid qd erit, aut p aliquid quod nō erit. i. sed res necessariæ, aut disponūtur p aliquid, qd est in eis semp, aut p aliquid, qd nunq̄ est in eis. D.d. exēplū. & d. v.g. vt nō sit, &c.i. v.g. qm̄ aut sp erit verū, q̄ nullus numero-
C rū erit pfect⁹, aut oīs numerus perfectus est, aut quidā est pfect⁹ & quidam non. D.d. aut vt sit fm numerū in vno, &c.i. vt aut sit hoc i vno fm numerū, ita q̄ qñq; sit ī eo, & qñq; non sit, est impossibile ēt vt qñq; sit ī rebus: & illæ res sunt eædem in specie. D.d. & in hoc non est existimatio, i. & ideo non accidit in tali gñe existimatio, sed iudicium in ipso, aut semp erit verum, aut semp erit falsum, quia ista semp sunt eodē mō. Et intendebat p oīa ista, q̄ scire ea, q̄ sunt in actu, est nobilius q̄ scire ea, q̄ sunt in potentia. Et illud, cui⁹ est scīa nobilior, est nobilius.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER DECIMVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In prima agitur de Vno, secundum se totū⁹ derato. In secunda de vno respectu multitudinis: vbi de Contrarietatibus multa pertract. antur.

SVMMAE PRIMAE.

Quot modis vnum dicatur: & aliud esse quærere quæ vnum dicuntur, & vni esse, ac eius rationem. E

Cap. 1.

Vid Auer. 1 Epi. Tr. 5.

Vòd vnum multis dicatur modis in diuisione de quoties, dictū est prius. Cū aūt multipliciter dicat, primorū, & eorum, q̄ fm se, non fm accidēs dīr vnum, quatuor in summa modi sunt. Et ipsum nanq̄ continuum aut simpliciter, aut maxime quod natura, et non tactu, neq; ligatione. & horum illud magis vnum, & prius, cuius motus indiuisibilior, & F magis simplex est. Item tale etiā magis est, quod totum est, aliquamq; formam & spēm hūs, & maxime quodcunq; natura tale sit, & non vi: quemadmodū quæcunq; aut glutine, aut clauo, aut cōiunctione, at habeat in se, quod causa ei sit, vt continuum sit. tale vero est, cui vnus motus loco, & tpe indiuisibilis sit. Quare manifestum est, q̄ si quid na-

G tura motionis primę principiū hēt primū (dico aūt lationis circulationē) id prima magnitudo vna. Quædam itaq; ita vnum, aut continuum, aut totum sunt. Quædam aūt, quorum vna rō est. talia vero, quorū intellectio vna. talia aūt, quorū indiuisibilis. indiuisibilis vero eius est, qđ aut specie, aut numero indiuisibile est. Numero igitur indiuisibile ē singulare. Specie vero cognoscibili & scientia. quare vnū vtiq; erit primum, quod substātiꝫ, vt vnū sint, causa est. Toties I igitur dr̄ vnum, & quod natura continuum est, & totum, & singulare, & vlē. hæc autē oīa vnū sunt, eò q̄ quorundam motus, quorundam intellectio aut ratio indiuisibilis est.

Dictum est prius, quòd vnum dicitur multipliciter in distinctionibus, in quibus narratur secundū quem modum dicitur res. Dicitur enim multis modis, qui cum capitulantur, fiunt quatuor modi rerū, H *quæ dicuntur per se vnum, non per accidens. Est enim continuum, aut simpliciter, aut magis illud, quod est naturaliter, non per cōtactum, neq; per ligamentum. & magis quam hoc vnum, & est ante, & magis quòd non diuiditur motus actionis, & est magis simplex. Et etiam est tale, aut magis, totum, quod habet aliquam naturam ēt, & formam, & maxime quod est tale naturaliter, non violentē: vt* K *illud, quod est vnū per glutinū, aut per clauos, aut per ligamenta, sed hēt aliquid ī se. quod est causa sua continuationis. & tale est, vt motus sit vnus, & non diuidatur secundum locū & tempus. Et hoc est manifestum, si fuerit aliquod primum principium primi motus naturaliter, vt motus circularis & motus simplex, quòd hæc ē prima magnitudo. Quædam igitur sunt vnum & secundū hunc modū, aut* L *quia sunt continua, aut quia sunt totū. Et q̄dam sunt talia secundū conuenientiā. sicut ista quorum intelligere est vnum, & sicut ista, q̄ non diuiduntur, neq; diuiduntur in indiuisibilia, vt definitiones indiuisibilium. sicut definitio puncti, quæ non diuiditur. Si autem fuerit numero singulare, nō diuiditur numero. Vnum autem secundum formam est illud, quod non habet diuisionem secundum cognitionem.* M *Vnum igitur primū est illud, quod est substantiarum causa vnius. Ergo vnum dicitur secundum numerum istorum modorum, sicut illud, quod est continuum naturaliter, & totum etiam, & singulare, & vniuersale. omnia enī ista sunt vnum, quia non diuiduntur, quædam vero secundum motum, quædam secundum intellectum & rationem.*

Intendit

A 1 Intendit per distinctiões Quintum librum, ī quo distinctæ sunt significationes nominū. D.d. Dr̄ enim, &c.i. q̄m, & si illic numerauimus plura, de quibus dr̄ hoc nomē vnum, vidētur cōcludi in quatuor generibus primis: & sunt illa, quę dicuntur vnum per se, non per accīs.

D. incœpit numerare illa, & d. Est enim continuum, &c.i. & vnus istorum modorū, de quibus dr̄ vnū, est continuum, aut simplex, aut secundum prius. & hoc est continuū p naturam, non continuum per contactum, aut ligamentū, & vlr per artificium. B D.d & magis q̄ hoc, &c.i. hoc nomen vnum dr̄ magis de continuis per naturam de illo cōtinuo, quod habet vnum motum indiuisibilem: & hoc est continuum rectū: q̄m continuum tortuosum, qđ habet angulos non mouet fm oēs suas partes motu æquali q̄n mouetur secundum totum. & hoc intendebat cùm d & est magis simplex. Deinde induxit secūdum modum illorum quatuor, & d. Et etiam est tale, aut magis, &c.i. & hoc nomen vnum dicitur, sicut de cōtinuo, aut magis de C toto, quod est totum, & continuū p formam existentem in ipso. & hæc est dispositio indiuiduorum habentium formas, & d. aut magis, quia causa in hoc, q̄ indiuiduum sit continuum, est forma eius. ergo forma dignius dicitur vnum q̄ continuatio, cùm forma sit causa continuationis. Et quia totum, aliud est totū naturaliter, aliud artificio, & maxime quod est naturaliter non violētē. quia indiuiduum artificiale est vnum per violentiam, deinde dicit: sed habet aliquid in se, &c.i. sed vnū indiuiduum ī rei veritate est illud, D quod habet in se causam continuationis, s. formam. & intendit indiuiduū naturale, quod est vnū per continuationem secundum suā formā. Deinde d. & tale ē, vt motus sit vn⁹, &c.i. vnum in rei veritate in hoc genere est illud, cuius motus est vnus, & indiuisibilis secūdum tempus, & secundum locum. & tu bene scis q̄s sit ille motus vnus ex Quinto Phy. Te. cō. 34. Deinde d. Et hoc est manifestū, &c. i. & est manifestum q̄, si fuerit aliquid hic, quod mouetur p prīcipiū in eo primo motu naturaliter, scilicet circulari simplici, & istud motū E est primum corpus. & quod mouetur vno motu, qui nō diuidit, neq; secundum locum, neq; secundū tēpus. Deinde d. Quędam igitur sunt vnum, &c. i. declaratum est igitur, q̄ omnia ista reducuntur ad vnum secundum continuationem, & vnū secundum totum, Deinde d. Et quędam sunt talia secundum conuenientiam, &c.i. & vnum dicitur etiā de illis, quorum proportio ad intellectum est sicut proportio istorum ad sensum: & sunt illa, quę non diuiduntur, quando intelligūtur. & istorum quędam sunt, quæ non diuidū F tur in intellectu, neq; diuiduntur in aliquod indiuisibile: vt punctus, & vnum in numero, & vlr quod non diuiditur secundum definitionē in illo genere: vt definitio puncti, quæ non diuidit in magnitudine, & definitio vnius in numero, q̄ non diuiditur fm numerum. Deinde dicit: Vnum autem fm formam est illud quod non diuidit fm cognitionem, & diuiditur in esse. & hoc est vnum * diuisibile econtrario de vno secūdum definitionē in vnoquoq; gñe, *a.l. indiuisibile.

Indiuiduum artificiale ēvnū p violētiā. Idē ifr. c. ii

G D d. vnum igitur primum, &c. i. & cùm primum in vnoquoq; genere est illud, quod non diuiditur fm definitionem in illo genere: & substantia est primum omnium entiũ fm definitionem, manifestũ est, q vnũ primum, quod nõ diuiditur fm definitionem in substantiam, est causa vnius in omnibus generibus entium. D. d. Ergo vnum dicitur, &c. i. declaratũ est igitur ex hoc, q oĩa, de quibus dicitur hoc nomen vnũ, concluduntur in quatuor. Primum vero est continuum per naturam. Secundum illud, quod est totum & H perfectum: & est vnum indiuiduũ naturale. Tertium autem est illud, quod est simplex in vnoquoq; genere decem predicamentorũ. Quartum est vnum fm formam, & vltr vlc. & istorum, duo, s. continuũ per naturam, & indiuiduum, quod est totum, & complemẽtum dicuntur vnũ, quia sunt duo indiuidua, quorum vtrunq; mouetur vno motu. duo autem alia dñr vnum, quia nõ diuiduntur in intellectu: alterum vero in definitione, reliquũ aũt in natura continui vna pluribus vno.

Idẽ 7. metex. cõ. 4.

I Oportet autem consyderare, q non est eodem modo accipiẽdum, cùm dicatur, quæ vnũ dicuntur, & quid est vni esse, quæ ue ratio eius est. Vnum etenim toties dicitur, & vnumquodq; eorum, cui aliquis horum modorum insit, vnum erit. Esse autem, qñq; quidẽ alicui horũ erit qñq; vero alteri, quod & magis propinquum nomini est. alla vero, potentia. quemadmodum fi de elemento, & causa oporteat dicere, & de ipsis rebus, determinando, & nominis definitionẽ k reddendo. ignis etenim quodã modo quidem est elementũ (sortasis vero fm se etiam ipsum infinitum, aut aliquid aliud tale) quodam modo vero minime ẽ. non. n. est idem igni, & elemento esse, sed tanquam res quædã, & natura ignis elementum est. nomen autem significat q hoc ei competat, quod ex eo, tãquã ex primo inexistẽte aliquid sit. ita & de causa, & vno, & cũctis huiuscemodi. Propter qd vnũ esse est idiuisibile esse, ipsum rẽ L vera ens & inseparabile, aũt loco, aut specie, aut mente, aut toto atque determinato.

Vnius esse, ac naturam maxime in hoc cõsistere, quòd prima oĩum mensura sit proprijssime vero ipsius quãti, & ab ipso in alijs mensuram dici. Cap. 2.

MAxime autem mensurã Vid. hunc. 1 Epi. Tho esse cuiusq; generis primam, & maxime proprie quãti. hinc enim & ad alia M aduenit. Mensura enim. i. quo quantum cognoscitur: cognoscitur autem quãtum vt quantũ, aut vno, aut numero: omnis vero numerus vno: quare oẽ quãtum, prout quantum, vno cognoscitur, & quo primo hoc cognoscit, ipm vnum. pp qd vnũ principiũ ẽ nũeri, put nũerus ẽ.

Et oportet existimare per cognitionem, quoniam non oportet existimare, quòd dicitur eodem modo illud,

illud, quod videtur vnum per quale, & quod est per essentiam vnũ. Vnum enim dicitur secundum numerum istorum modorũ, & quod libet istorum erit vnum, quando habuerit aliquem istorum modorum. Secũdum aũt quod est vnũ, forte erit alterius istorum, & forte erit aliud, quod est propinquum secundum nomẽ, magis quam ista. illa autem in potẽtia, vt si esset necesse loqui de elemento & causa, & distinguere ea à rebus, & inducere definitionem nominis. ignis enim est sicut elementum. & rẽlum est vt sit infinitũ per se, aut per aliud tale. & quòd non est ita. essentia enim ignis & elementi nõ sunt idem, sed ignis est elementũ sicut natura alicuius. & hoc nomẽ aut accidit sicut accidit ei per complemẽtum, quia est aliquid ex hoc, sicut est ex primo, quod est in re. et similiter essentia etiam & vnum, & omnia, quæ sunt ĩ talibus istis. Et ideo essentia vnius est vt nõ diuidatur. & est quia ista res est, & est non separata per locum, aut formam, aut cognitionem, & est totum & terminatum. Et ideo est magis quàm aliud prima mensura cuiuslibet generis, & quantitatis. Valde dominæ. & ex hoc est in alijs rebus. Mensura enim est illud, per quod cognoscitur quantitas: & quantitas cognoscitur secũ-

dum quòd est quantitas, aut per vnum, aut per numerum: & omnes numeri cognoscuntur per vnũ: ergo omnis quantitas, secũdũ quòd est quantitas, cognoscitur per vnũ & illud, per quod primo cognoscitur, est vnum. & ideo vnũ est principium numeri, & non numerus.

D

Idest, Et non est existimandũ, q illud, qd significat hoc nomẽ vnum in eis, de quib' dr, est idem dictum vniuoce. i. secundum nomen & definitionem. Deinde d. Vnum enim dicitur, &c. i. apparet enĩ q hoc nomen vnum dicitur de istis modis diuersis, quos numerauimus, & q omne ens nõ simpliciter habet hoc nomen, nisi habuerit aliquam istarũ intentionum, quas numerauimus. Deinde d. Secundum autem q est vnum, forte est alteri', &c. i. illud autem, qd significat hoc nomen vnũ, secundum q est vnum, forte est primum in hoc genere: & forte inuenitur ei aliquid, quod appropinquat significato huius nominis, fm q est vnum magis q̃ aliud. Illud autẽ, qd est præter vnum primum, inuenit ei de significato hui' nominis vnũ, secundum q est vnum, aliquod simile illi primæ intentioni. & hoc intendebat, cùm d. illa autem in potẽtia. quoniam simile rei dicitur esse res in potentia. Deinde dedit exemplum & d. vt si esset necesse loqui, &c. i. & dispositio debet esse, quãdo volumus loqui de vno, sicut dispositio debet esse, quando volumus loqui de elemento & causa, & de alijs, quæ dicuntur primo & secundo. s. vt primo incipiamus ab eo, quod significat definitio illius noĩs, scdm

E

F

Res in potentia ẽ simile rei. vide. 9. Met. cõ. 7. & q ibi.

G ꝙ est illud nomẽ, deinde distinguemus illa significata, si inuenitur aliquod, quod conuenit definitioni illius noīs, dicem⁹, ꝙ illud est primũ in illo genere: &, si non inuenimus tale, accipiemus illud, quod est magis propinquum, & dicemus ipsum esse primum in illo genere. v. g. cũ ꝙsiuerimus quid sit elementũ, & inuenerimus, ꝙ illud, qđ signat definitio elementi, est aliud ab eo, quod significat hoc nomẽ ignis, & ideo nõ dicemus ꝙ ignis sit primum elemẽtum. & si inueniremus definitionẽ elementi, in quo est magis propinquum q̃ ignis, dicemus ipsum esse H primum elemẽtum, vt quidã Antiqui dicebant, ꝙ infinitũ est primũ elemẽtum. D.d.& ꝙ non est ita, &c. i.& illud, in quo nõ inuenitur essentia elementi, fm ꝙ est elementũ, nõ dicit̃ esse primum in illo genere, vt ignis. qm̃ quiditas & definitio eius non est definitio elementi, sed dicũtur hoc nomine, quia in eis est aliquid de natura significati istius nominis elementum. & sic accidit eis hoc nomen, sicut accidit hoc nomẽ verum ei, quod hẽt hanc intentionem complete, vt prima materia in I cõpositis. quatuor. n. elementa sunt elementa compositorum, sed non primo: quia sunt composita ex prima materia & formis simplicibus. Deinde d. & similiter essentia etiã, & vnũ, &c. i.& similiter hoc nomen vnum, secundum ꝙ est vnum, quia illud, quod nõ diuiditur aliquo modo, neq; fm locum, neq; fm formã, neque fm cognitionem, & est totũ & terminatum, ideo necesse est vt vnum in vnoquoq; genere, fm ꝙ ẽ indiuisibile, sit prima mensura illorũ, q̃ sunt in illo genere. i. ꝙ natura vnius est natura mensuræ, & ꝑcipue K in generibus habentibus mensurã primo; & essentialit̃, ſ. in quantitate discreta. hoc. n. est in eis prius alijs rebus, quibus accidit mensurari. D. d.& ex hoc est in alijs rebus. i. & de quantitate discreta, & vno numerali transmutat̃ hoc nomen mensura ad alia genera, quæ vtuntur mensura. D.d. mensura enim est illud, &c. i.& definitio mensuræ est illud, per quod mensuratur quantitas discreta, i. cognoscitur: & quantitas cognoscitur, aut per vnum, aut p numerũ, i. ꝙ numerus cognoscit̃ & mensuratur per vnum: ergo oēs quantitas di- L screta cognoscitur per vnũ. & ideo vnũ est principiũ numeri, non numerus. nam, si esset numer⁹, cognoscer̃ per vnũ: quod est ꝑ impossibile.

Hinc autem & in alĩs id dicitur mensura, quo primo vnum quodq; cognoscit̃, & vniuscuiusq; mensura vnũ est, in lõgitudine, ĩ latitudine, in profundita te, in grauitate, in celeritate. Grauitas. n. & celeritas cõis est ĩ cõtrarĩs. duplex enĩ & vnũquodque horum est, vt grauitas, & q̃ quantumcunq; põderis h ẽt, & M quæ excedit pondere: & celeritas, quæ quantumcunq; motũ habet, & quæ excedit in motu, etenĩ est aliqua tardi celeritas, & leuis grauitas. In his itaq; omnibus mẽsura, & principiũ vnũ quiddam & indiuisibile est. nã & in lineis vtuntur pedali tanquam indiuisibili. vbiq; etenim mensuram vnum quiddã & indiuisibile quærunt. hoc aũt simplex, aut quali, aut quanto. Vbi itaque

Prima mã verissime el'ntũ dr. vide in. 5. Me. c. 4. & 2. de Gña. & corruptione. c. 6

A itaq; vr̃ non esse aut auferendũ, aut addẽdum, illa certa mẽsura est. Quare numeri certissima ẽ. vnitatem etenim ponunt, quæ ōno indiuisibilis est. in cæteris vero imitanr̃ huiusce modi. ex stadio nanq; & talento, ac semp à maiore magis, pfecto latebit, & additum aliquid & dẽptum, ꝙ ex minore. Quare à quo primo fm sensum non contingit, hoc oēs mensuram, & humidorũ, & siccorũ, & grauis, & leuis faciũt: & tũc putãt cognoscere q̃ B tũ, cũm ꝙ hanc mensurã sciant.

Et ex hoc dicitur mẽsura in alys, per quã scitur primo quodlibet eorum, & actio cuiuslibet eorum est vna, in longitudine, & in latitudine, & profundo, & velocitate. Grauitas enim, & velocitas sunt communes in contrarys. & vtraq; earum est duplex. vt graue, quod est illud ex declinatione est in re, & etiam illud, quod habet additionem declinationis. & velocitas, quæ habet aliquẽ motũ eius, quod habet per quantitatem, & quod habet additionem motus etiã. grue enim habet velocitatem, & leue tarditatem. In omnibus igitur istis est mensura, & principium, quod non diuiditur. in lineis enim aly vtuntur mensura æquali mensuræ, sicut illud, quod non diuiditur. quia quærunt mensuram in omnibus rebus aliquod indiuisibile. & hoc est simplex, aut D *qualitas, aut quãtitas. Vbi igitur existimatur quòd non est diminutio, aut additio, illud est mensura vera, quia numeri sunt certi. Et positio eorum est, quòd vnũ non diuiditur. & ĩ alys rebus assimilat et, quod est tale. quoniã ex linea, & ex tali, quod est cẽtum libræ, semper à maiori magis latet, & si diminuitur, aut additur ĩ eo aliquid quam latet in minori. Ergo illud, in quo est impossibile vt hoc sit in* E *eo sensibile, accipitur in omnibus pro mensura in rebus humidis, & in grauitate, & in magnitudine: & tunc existimant, quòd sciunt quantitatem, quando sciunt illam per hanc mensuram.*

Et ex hoc dr̃, &c. i. ex vno nũerali fuit trãsũptũ hoc nomen mẽsura ad qđlibet eorũ, q̃ dr̃ mẽsurare ex eis, q̃ sũt ĩ gñe q̃titatis: sicut fuit trãsũptũ ad aliud gen⁹ hoc nomẽ q̃titas à q̃titate nũerali. D.d.& actio cuiuslibet earũ, &c. i.& cã ĩ trãsũptiõe F ist⁹ noīs ad illa, q̃ sr̃ ꝑter nũeros ẽ, qa actio eorũ ẽ vnũ in oībus. qm̃, si fuerit vnũ ĩ lõgitudine, erit ĩ lõgitudine, & si fuerit vnũ ĩ latitudine erit vnũ ĩ latitudine, & si ĩ ꝓfundo erit ĩ ꝓfundo, & si fuerit vnũ ĩ velocitate mot⁹ cui⁹ cã ẽ grauitas & leuitas, actio ei⁹ erit vna ĩ mẽsura grauitatis. D.d. grauitas. n.& velocitas, &c. i. & cã ĩ hoc, ꝙ actio mẽsuræ in vnoquoq; istorũ generũ, est vna actio, ẽqa vnũqđq; istorũ generũ diuiditur in duo contraria, & sunt quasi

G duplicia. v g. qm̃ graue diuiditur in illud, quod est magis graue, & in illud, quod est minus graue. & similiter velocitas. cuius causa est, quia quantitas grauis diuiditur in illud, quod est minoris velocitatis & maioris velocitatis, cùm sit rei grauis & leuis, s. illud quod ē minoris grauitatis: grauis vero est velocitas, leuis vero tarditas. Et hoc est manifestius in alia translatione, in qua dr, Grauitas enim & velocitas est complementum cōe in contrarijs: quoniam vtrunq; eorū est duplex. graue enim est illud, quod habet paucam declinationem, & quod habet
H multam declinationem. & velox ēt fm hunc modum est illud, quod habet paruum motum & magnū motum. velocitas. n. inuenitur i tardo, & tarditas in veloci. i. qm̃ velox dr tardus ad illud, quod est velocius: & tardum dicitur velox ad illud, quod est tardius. & intendit q̃ similiter est in quantitate continua. Et intendit declarare, q̃ in ista non inuenit aliquod vnum, s. indiuisibile p naturam: sed, cùm homines voluerint mensurare in istis rebus, posuerunt vnum per institutionem, & inspexerunt, q̃ esset valde simile vni numerali. Et intendebat per hoc q̃, cum
I fuit necesse vti pondere per grauia, acceperunt illud, quod non recipit magis & minus in sensu: sicut fecerunt in ponderibus, quæ fundantur super grana ordei. Et hoc intendebat, cùm d. In omnibus igit istis est mensura. i. in omnibus istis rebus mensurabilibus & ponderosis metibilibus accipiunt vnam mensuram indiuisibilem, aut fm institutionē, *a.l.numerali. aut fm sensum similē mensuræ* naturali, s. vno numerali. In ponderosis. n. ponūt aliquod indiuisibile fm sensum. vt grana ordei. & in spacijs continuis aliquod æquale minori mensuræ, q̃ est naturaliter: vt mensura pedis & cubiti. & notificant cubitos per palmas, & palmas per digitos. D. d. in lineis. n. &c. i. qm̃, qñ mẽsurant lineas, ponūt mensuras equales alicui quantitati lineæ mensurabilis, & ponunt illam mensurā quasi indiuisibilem, vt. g. cubitum aut palmam. D. dedit causam in hoc, & d. quia quærunt mensuram, &c. i. & cùm inueniunt illud in illo genere, ponunt ipsum indiuisibile fm institutionem. Deinde d. & hoc est simplex, &c. i. & mensura, cui assimilāt alias mensuras, est illud, quod nō diuiditur. in qualitate autem est illud quod non diuiditur in qualitate: in quantitate vero est illud, quod non diuiditur in quātitate. D. d. Vbi igitur existimatur, &c. i. & cum accidit eis aliquo genere inuenire mensuram, in qua non est additio, nec diminutio, illa mensura est apud nos mensura certa, quia est similis mensuræ numeri certæ simpliciter, quæ est vnum. D. d. Et positio eorum, &c. i. quoniam opinabantur, q̃ vnitas est prima mensura, ideo quærūt simile ei in alijs reb⁹. Deinde d. quoniam ex linea, & ex tali, &c. i. & cùm fuerint duæ mensuræ diuersæ, cum de maiori diminuitur aliquid, aut additur aliquid, latet diminutio & additio, magis q̃ lateat additio. & diminutio in mẽsura minori. & quãto magis mensura fuerit minor, tãto magis apparebit additio & diminutio. & ideo mensurare p minorē mensuram semp est certius. D. d. ergo illud, in quo est impossē, &c. i. ergo illud, in quo additio aut diminutio

K tio non est sensibilis, accipiēt ab oīb⁹ hoibus p mensuram in mensuratione rerum humidarū, & in mensura grauitatis, & in mensuratione magnitudinum: &, cùm mensurant p talem mensuram, sunt certi in cognitione quantitatis

Ac etiam motū simplici & velocissimo motu. minimū. n. tps hic hēt. Quapropter in Astrologia talē vnum, principiū & mẽsura est. motum. n. æqualē & velocissimum cœli supponunt, ad quē cæteros iudicant. & in Mu-
L sica primus sensibilis ton⁹, qa minimum. & in voce elemētū. & hæc omnia ita vnū quiddā non ita commune quiddam vnum, sed vt prædictum est.

Mensuram vnam esse, & indiuisibilem quo pacto sit intelligendum: Eamq; semper eiusdem generis esse. Et quo pacto scientia, ac tempus mensura verū esse dicantur. C. 3.

NOn semper autem mensura numero vnum est, verum aliqñ plura. vt puta primi sensibilis toni duo,
M qui non secundum auditū, sed in rationibus sunt. & voces plures, quibus mensuramus. & diameter duobus mensuratur, & latus, & omnes magnitudines. Sic igitur mensura omniū vnū est, quia cognoscimus ex quib⁹ substantia est, aut secundū quãtum, aut secundum formam diuidentes. Et propterea vnū indiuisibile est, quia primum singulorum indiuisibile est. nō tamen oīa similiter indiuisibilia sunt, vt pes, & vnitas, sed hoc q-

D dem oīno, illud vero vltimo indiuisibilia ad sensum, vt iã dictū est. fortasse is etenim oē cōtinuū diuisibile est. Semper aũt mẽsura eiusdem generis est. magnitudinum nanq; magnitudo, & fm vnumquodq; longitudinis longitudo, latitudinis latitudo, vocum vox, grauitatis grauitas, vnitas vnitatum. ita. n. accipere oportet, & non q̃ numerorum numer⁹. At oportet, si similiter. non tñ similiter censet, sed ac si vnitatum vnitates, & non vnitatem censeret esse mensurā. numerus. n. vnitatū ē multitudo. E

Mensura semp est eiusdem generis.

Et vtuntur hoc in motu simplici, & veloci propter paucitatē tẽporis. Et ideo in computatione stellarum vnū, quod est tale, est principium in mensura. est. n. positum apud eos, quod motus cœli est eodem modo, & valde velox etiam, & per illum motum iudicant de alijs motibus. & in Musica diesis, quod est nenma duorum punctorū: quod non diuiditur, quia est valde brevis. & in voce litera. Vnum. n. in omnibus istis est hoc modo. unū enim non est commune, sed sicut dictum est. Et non semper mensura est vnum numero, sed forte magis. vt diesis, quoniam sunt duo, quæ non sunt auditus, sed in sermone & vocibus, per quas mensurāt, sunt multæ. & diameter mensuratur per duo, & latus etiam. & sunt aliquæ magnitudines, & habent

F I

bent

Universidad de Deusto
Biblioteca

G bent oēs magnitudines. Vnum igi tur non est mensura omnium rerū, neq; omnium magnitudinum, quæ cognoscuntur. & ex istis est substantia, cum diuidimus eam, aut per quātitatem, aut per formam. Et ideo vnum non diuiditur, quia est primum omnium rerum, quæ non diuiduntur. & non omne vnū est indiuisibile eodem modo, vt pes & vnitas, sed quædam non diuidū tur omnino, & quædam volumus

H vt sint indiuisibilia per sensum, vt dictum est. quoniā omne continuū est diuisibile. Et mensura semper est vnigenea. v.g. quoniam mensura magnitudinum est magnitudo, & similiter ī vnoquoq; simpliciū. longitudinis ergo longitudo, & latitudinis latitudo, & vocis vox, et grauitatis grauitas, & vnitatum vnitas. oportet enim accipi hoc modo, non ut numerorum numerus. Et si oportet vt sit ita, sed non est ne-

I cesse vt sit sicut hoc, sed est necesse vt sint mensura unitates. numerus autem est multitudo vnitatum.

4 Et vtuntur hoc, &c.i. & ponunt motum simplicem, qui est velocissi mus oīum motuum, mensūram, p quam mensurant oēs motus. & iste motus est motus cœli diurnus. tēp⁹ enim istius motus est minimū omnium temporum. D.d. Et ideo in cōputatione, &c.i. & ideo mensurāt motum orbium stellarum p istum motum, qui est principium omniū motuum. D.d. cām in hoc, & d. est K enim positum apud eos, &c.i. & faciūt hoc proprie de motu cœli diurno, quia opinantur, q; motus cœli non additur, neq; diminnit, & q; est valde velox. & ista sunt necessaria in mensura, fm q; est mensura ī vno quoq; genere rum. D.d. & in Musica diesis. & intendit totum. D.d. & ī vo ce litera. a. quæ sunt mensura dictionum. D.d. vnum enim in omnibus istis est hoc modo. i. est minimum ī illo genere: & non est in eo additio nec diminutio. D.d. vnum n. nō est commune. i. & vnum in vnoquoq; genere est proprium illi generi, qa L non est vnum commune, sicut dictum est. Et, cùm declarauit, q; vnū numero est prima mensura in vno quoq; genere, declarauit, q; non vñ tatur in quolibet genere vna mensura, sed qñq; duabus. sed tñ, quia maior notificatur per minorem, de inde d. Et non semper vna mēsura, &c.i. & mensura in quolibet genere non est vna, sed inuenitur in vno genere plus q̄ vna mensura, sed maior mēsuratur per minorem. vt neuma ta composita, q̄ mensurantur p plus vno neumate. & hoc non est in audibilibus tñ, sed in dictionibus, vt M syllabæ pedes. Deinde d. Et diameter mensuratur per duo. i. & diameter circuli mensuratur per latus exagoni, & per alia latera cadentia in circulo. & similiter latera per plus mensurantur vna quantitate diametri. Deinde d. Vnum igitur non est mēsura omnium rerum. i. & nō est hoc vnum, quod in sua natura sit vnum, quod sit mensura omniū rerum, nisi omnia haberent eandē naturam. Deinde dicit: neque oēs. ma-

A magnitudines habent vnum, quod mensurat oēs, & præcipue corpus: & maxime quādo mēsuramus ipsum qñq; per quantitatem, & qñq; partes eius, quæ sunt fm qualitatem. D.d. Et ideo vnū non diuidit, &c. idest & in vnoquoq; est vnū quod non diuidit: quia primum in quolibet genere debet esse indiuisibile. & si nō, non esset primum. D.d. & non oē vnū est indiuisibile eodem modo, &c.i. & non oēs vnitates, quæ accipiunt ad mensurandū, sunt indiuisibiles eodē modo: sed quędā sunt

B indiuisibiles simplr, & vnum in numero: & quædā per institutionē, vt pes & palma: & quædā quia sunt res indiuisibiles in genere fm pondus, vt grana ordei. D.d. qm̄ omne cōtinuum est diuisibile. i. & diximus, q; quædam mensuræ non diuidunt in sensum, quia naturales mensuræ sunt de natura continui: & oē continuum est diuisibile. D.d. Et mensura semper est vnigenea, &c. & hoc, quod dixit, est manifestū, s. q; vnū, quod mensurat in quolibet genere, est de nā illius generis. quia numeri non mensurant per magnitudinē, neque magnitudines per vnitatem.

C D.d. oportet enim accipi hoc modo. i. vnum mensurat numerū fm q; est cōpositus ex vnitatibus, non fm q; est numerus. numerus enim non mensuratur fm q; est numerus nisi per numerum. D.d. Et si oportet vt sit, &c.i. &, si numerus mensuratur per numerum, tamen non est necesse vt ille numerus mensurans mensuretur à numero, sed oportet vt mensuratio perueniat ad numerum, qui mensuratur per vnū, quoniam numerus est multitudo vnitatum. Et d. q; mensura numerorum est vna, non vnitas, ad notificandū, D q; mensura cuiuslibet rei est sui generis, adeo q; mensura numerorum non est vnitas, sed vnum est mensura numerorū. Et intēdit, vt reputo, q; cùm sit ita in vno & vnitate, licet vnum denominet ab vnitate, quanto magis in eis, quæ sunt diuersa in specie, vt vnum & numerus.

At scientiā quoq; & sensum mensurā rerū dicimus esse, propterea quia p ea aliquid cognoscimus, atq; mensurantur magis q̄; mensurent. sed accidit nobis, ac si alio nos mensurante, E cognosceremus quanti nam sumus, eoq; toties nobis cubitalis mēsura admota est. Protagoras aūt hominem ait mēsuram esse cunctorū, perinde ac si scientē, aut sentiētem diceret. istos aūt, quia habent, ille quidē scientiā, hic vero sensum, quæ dicimus obiectorum mensuras esse. nihil itaq; dicentes egregiū, aliquid dicere vidētur. Quòd itaq; vni esse (maxime fm nomen, quod determinant) mensura quædam est, maxime proprie quātitatis, F deinde qualitatis, manifestū est. tale autē erit, si hoc quidem fm quantitatem, hoc vero secundū qualitatem indiuisibile sit. Quare vnū, aut simpliciter, aut prout est vnum, indiuisibile est.

Protagoras hoiem ait mēsurā esse cūcto rum.

Et dicimus ēt, quòd scīa est mensura rerū, & sensus propter eandē causam. scimus enim per ista aliquid. & si non magis dignū est vt mensurentur, quam vt mēsurent.

sed

G *sed accidit nobis, quasi si aliquis mẽsuraret nos, sciremus cuius mensuræ sumus per mensurã cubiti positã super nos. Et Protagoras dicebat, quod homo est mensura omniũ rerum, s. per sciens & sentiẽs, quia alter istorũ habet sensum, & alter scientiam. ideo dicimus, quod sunt mensuræ rerũ positarum: & quia nihil dicebant distinctiũ, nedum vt aliquid dixissent. Manifestum est igitur, quod essentia vnius magis*

H *est, & nomen, quod ponunt perfectis, est principaliter quantitatis, deinde qualitatis. & erit tale, alterum vero si fuerit indiuisibile secundum quantitatem, & alterum si fuerit secundum qualitatem. Et ideo vnum est indiuisibile, aut modo simplici, aut quia est vnum.*

5 Et dicitur, ꝙ intellectus & sensus sunt mensuræ. intellectus vero rerũ intelligibiliũ & sensus sensibilium, quia p ista cognoscunt entia, & illud, p quod cognoscunt, est mensu-

I ra. & hæc est causa cõis sensui & intellectui & vni. & si nõ dignius ẽ vt entia mensurent sciam & sensum, q̃-vt mensurent entia. non enim est mensura, nisi si entia sequerentur illud, quod est in anima, vt d. Protagoras. cum aũ illud, quod est in aĩa, sequat entia, necesse ẽ vt entia mensurent animã. & nos apprehendam⁹ quãtitatẽ eius, ꝙ existit in anima ex hoc. sicut si aliquis mensuraret nos p cubitum, tunc cõprehenderemus quot cubita sunt in nos. Et hoc intendebat, cũ d. sed accidit nobis, &c.

D.d. Et Protagoras dicebat, &c.i. K
quia opinabatur, ꝙ verum est illud, quod oẽs opinabant, adeo ꝙ si duo homines opinant duo opposita in aliquo, ꝙ vtrunq; erit verũ. opinabatur enim ꝙ verũ sequitur opinionem. Deinde dicit, s. per sciens, & sentiens. i. & diximus, ꝙ hõ est mensura, quia est sciens & sentiẽs. i. & diximus hoc de sciente & sentiẽte, qa ista pars animæ hẽt sensum, & ista alia habet sciam. D.d. & quia nihil dicebant, &c.i. & innuit illos, qui locuti sunt de definitione vnius, absq; eo ꝙ distinxerunt sm quot modos dr vnum. sic enim existimant dicere aliquid de definitione eius, & ipsi nihil dicunt. Et ideo dicit post: Manifestũ est igit, ꝙ essentia vnius, &c. idest, &, cum consyderatũ fuerit de vno, sm ꝙ distinximus, manifestũ erit, ꝙ essentia vnius, & intẽtio illi⁹, quod est significatum à noĩe perfecto in hoc genere, inuenitur modo priori, & simplr in vno, quod est in quantitate, deinde in vno, quod est in qualitate, & ꝙ vnũ nõ habet vnũ in omnibus reb⁹, neq; principium, sicut existimauerunt. Et hoc inueni- M
tur in alia translatione sic: Illi aũt, qui dicunt, ꝙ sunt mensuræ positæ, opinant aliquid dicere distinctum, vt sit magis p nomen vnius, p quod distinguunt, mensura primo vero quantitatis, & sic qualitatis. i. & illi, qui definiunt vnitates, qa sunt mensuræ rerũ mensurandarũ, existimãt aliquod rectũ dicere cũ distinguũt illa, quæ significat hoc nomen. & cũ distinguunt, vident ꝙ p hoc nomẽ mensura & vnum metri significat quantitatẽ existentẽ in vera quantitate, s. discreta, deinde in qualitate, & sic apparebit, ꝙ illud, qđ dixerũt

A est falsum. D.d. & erit tale, &c.i. & vnum in prima mensura quod aũt existit in quantitate, est illud, quod non diuiditur sm quantitatẽ. & qđ existit in qualitate, est illud, qđ non diuidit̃ in qualitate, & præcipue substantiali. D.d. Et ideo vnũ est indiuisibile, &c.i. aut sm ꝙ est vnum in diuisibile in substãtia, aut sm ꝙ est vnũ in diuisibile in quantitate. Et in alia translatione: & ideo vnũ est indiuisibile, sm ꝙ est simplr, & sm ꝙ est vnũ. Et intẽdebat declarare, ꝙ dimittere distinctionẽ huius nominis vnum, fuit causa in opinione

B opinantiũ, ꝙ vnũ, quod est in quantitate discreta, est substantia, & ꝙ est principiũ entium, & ꝙ numeri pp hoc sunt substantiæ. Et hoc ẽt fuit causa in opinione Auic. ꝙ vnum, quod est principiũ numerorũ, est genus decẽ entiũ, ita ꝙ significat ac cidẽs cõe eis: quia ignorauit dr̃iam inter hoc nomen vnũ, quod significat principiũ numerorũ, quod. s. est in quãntate, & hoc nomen vnũ, qđ est synonymũ huic nomini ens.

Dubitationis solutio, an vnum sit rei substantia, ipsiusq; ad ipsum ens comparatio. Cap. 4.

C Secundum substantiã aũtẽ et naturã quonam modo se habeat quærẽdum est, quẽ admodũ in dubitationibus tractauimus, quidnã vnum sit, & qũo đ eo opinari oporteat. vtrũ vt ipsum vnũ substãtia sit, quẽ admodũ Pythagorici dixerunt prius, & Plato posterius: an magis aliqua subiẽcitur natura. & quo modo oporteat noti⁹ dici. & an magis, sicuti Naturales,

illorũ enim quidã amicitiã ip- D
sum vnũ ait esse, quidã aerem, quidam infinitum. Si aũt nihil Solutio.
vniuersalium posse est substãtiã esse, quẽadmodũ in sermonibus de substantia, & de ente dictum est, nec hoc ipsum, vt vnũ quid prẽter multa, substantiã esse possibile est (cõe nanq) sed vt prædicatio solũ, patet, ꝙ nec ipsum vnũ. ens enim, & vnum vlr maxime de omnibus prædicantur. Quare neq; genera naturæ quẽdam, & substãtiæ à cæteris sepa- E
rabiles sunt: nec ipsum vnũ genus contingit esse, propter easdem causas, propter quas nec ens. adhuc aũtẽ similiter in omnibus necesse est se habere.

Secundum aũt substantiam & naturã perscrutemur quo est, quẽadmodũ perscrutati sumus de quæstionibus difficillibus. & difficultas est quid sit vnũ, & vtri oportet existimare ipsum esse vnum, sicut substantia alicuius, sicut dixerũt Pythagorici, & Plato post: aut F
est alia natura posita. & oportet eũ hoc dicere sermonem magis clarum, vt dixerunt Naturales. quidam enim dixerunt quod vnũ est amicitia, & quidam finitum, & quidam infinitũ. Sed, si sit impossibile, vt aliquod vniuersaliũ sit substantia, sicut dictũ est in sermonibus de substantia, & qui dicti sunt de ente, ergo hoc non est substantia etiã. impossibile enim ẽ vt aliquod

sit

G *sit præter multitudinem, quia est commune, sed quia est dictum tantum. manifestum est igitur, quòd non est substantia, sicut nõ est vnũ etiam. vnum enim et ens sunt prædicamenta vniuersalia magis, & dicuntur de omnibus. Ergo neq; genera naturaliter, neq; substantiæ abstractæ ab alys. & impossibile est etiam, vt vnum sit genus propter illas causas, neq; ens, neq; substantiæ sunt genera. & etiam ne-*
H *cesse est vt omnia sint similiter.*

6 Et cũ sit declaratũ, q̃ in vnoquoque generum est vnũ, qđ est primũ in illo genere, perscrutemur de natura vnius in substantia, quid sit, sicut perscrutati sumus de qõnibus difficilib⁹. D.d. & difficultas est qđ sit vnũ, &c.i. & difficultas est in hac quæstione scire, vtrum vnum existit per se aliud à substantijs sensibilibus, vt Pythagorici dicebãt de numero, & Plato de formis: aut significat aliquam substantiam sensibilem, vt dicũt Naturales esse ipsum
I ignem, aut aerem, aut aliquid medium. D.d. & oportet cum hoc dicere, &c.i. & oportet ponere nostram perscrutationem fm sermonẽ manifestiorẽ in sermonibus Antiquorũ de principijs: qñ sunt entia singularia, non vnia, vt fecerunt Naturales. Quidam.n. dixerunt q̃ principium substantiæ est amicitia: & quidam dixerunt corpus finitum, v.g. aerem, aut aquam: & qnidam dixerunt corpus infinitũ. D.d. Sed, si sit impossibile, &c.i. &, cùm declaratum est in tractatu de substantia, & de generibus entis, q̃ impossibile K
est vt aliquod vnium sit substantia, manifestum est q̃ vnum vniuersale non est substantia. D.d. impossibile enim est vt aliquid sit pter multitudinẽ, &c.i. quia impossibile est vt aliquid cõmune pluribus sit substantia, nisi fm q̃ est in anima tantum. D.d. manifestum est igitur, q̃ non est substantia, sicut nõ est vnũ. i. &, cum vnia non sint substantiæ, manifestum est, q̃ ens cõmune nõ est substantia existens extra animã, quemadmodum vnum commune non est substantia. D.d. vnum enim L
& ens, &c.i. qñ vnum & ens prædicamenta sunt vniuersalia, quæ non habent esse nisi in anima. Et dixit magis: quia hoc nomen ens dicitur de pluribus eis, * de quibus dr hoc nomen vnum, vt cùm dicitur de significato rei. D.d. Ergo neque genera, &cę.i. & cùm vniuersalia non sunt substantiæ: ergo neq; genera sunt etiam substãtiæ. D.d. & impossibile est vt vnum sit genus propter illas causas. i. propter illas causas, per quas fuit impossibile vt vniuersalia essent substantiæ. D.d. neque substantię sunt genera, &c.i. quia genera sunt vniuersalia. Deinde d & etiã necesse est vt omnia sint similiter. i. omnia vniuersalia, siue fuerint vniuersalia substantiarum, aut vniuersalia accidentium. M

Vnũ, & ens sunt res, q̃ subsistũt in anima. Idẽ 7. Met. 17. & 8. Met. 4.

* Hoc mẽ ens dr de pluribus eis, de q̃bus dr hoc nomen vnũ. Oppositũ. 4. Met. c. 3. ista hic ut. 1. sequẽs. Vide contra. Zim.

Dicũtur autem æqualiter ens et vnum. Quare, cũ in qualitatibus sit aliquid ipsum vnum & aliqua natura, similiter autẽ & in quantitatibus, manifestũ est q̃ omnino quærendũ est quidnam vnum sit, sicuti quid ens? tanquã non sufficiens sit q̃ hoc

ipsum

A ipsum eius natura sit. at vero in coloribus est vnus color, vtputa album: deinde alĩ ex hoc ex nigro fieri videntur. nigrum autem priuatio albi est, sicuti tenebræ lucis. hæ autem lucis priuatio sunt. Quare, si entia colores eẽnt, aliquis profecto numerus entia essent. sed quorum ? patet q̃ colorũ. & ipsum vnũ eẽt vtique aliquid vnũ, vtputa albũ. Similiter, si entia modulationes essent, numerus essent profecto,
B attamen primorũ sensibiliũ tonorũ, sed nõ numerus esset substantia ipsorum. & ipsum vnũ vtiq; esset aliquid, cuius substãtia non ipsum vnũ, sed primus sensibilis tonus. Similiter aũt & in sonis elementorũ essent entia ꝓfecto numerus, & ipsum vnũ elementum vocale. Et si figuræ linearum rectarum, figurarum profecto numerus essent, & ipsum vnũ triãgulũ. eadẽ vero rõ & in cęteris generibus ẽ. Quare, si cum in passionibus, qualitatibus, quãtitatibus, ac in mo-
C tu numeri sint, & vnum qđdã in omnibus, & ipse numerus aliquorũ sit, et ipsum vnũ aliquid vnum, non autẽ hoc ipsum substantia eius sit, necesse est vt etiã in substantijs sic se habeat. similiter nãq; in oĩbus se hẽt. Quòd igit ĩ oĩ genere ipsum vnũ aliq̃ natura est, et q̃ nullius hoc ipsũ vnũ natura est, patet. quẽadmodũ. n. in coloribus ipsum vnum vnus color q̃rẽdus ẽ, ita et ĩ substãtia vna substãtia ipsum vnũ.

Et ens dicitur modis æqualibus D
modis vnius. Cũ igitur vnum est in qualitatibus, et est alia natura, et hoc est in quantitatibus ẽt, manifestum est, quòd oportet vniuersaliter quærere quid sit vnum, sicut ens: cũ in cognitione quod est hoc nõ est sufficiẽtia. sed ĩ coloribus est vnus color, vt albus: aly aũt videntur generari ex hoc & ex nigro. et nigrũ est priuatio albi, sicut obscuritas priuatio lucis. hæc igitur priuatio lucis. Ergo, si entia essent E
colores, tunc entia haberẽt numerũ, sed aliquorum. manifestũ est igitur quòd essent colores, & vnũ ẽt, secundũ quòd est vnũ, si fuerit vnũ, vt albũ. Et similiter, si entia essent neumata, tũc diesis esset numerus. sed non cõponeretur ea substantia et vnũ, ergo quodlibet est aliquid habens substantiam, non vnũ, sed diesis. Et similiter in neumatibus ẽt, si entia essent litteræ, numerus eorũ esset vna littera Vocalis. Et, si essent figuræ rectarũ li- F
nearũ, tunc numerus figurarũ esset figuræ, & vnum triangulus. & idẽ est sermo de alys generibus ẽt. Ergo, si in passionibus, & in qualitatibus, & quantitatibus, et in motu est numerus, & in omnibus vnum aliquod, & numerus est alicuius vnius etiam, et non est hoc in substantia, necesse est vt similiter sit in substantia etiam.

est

G *est enim cõsimile in omnibus. Manifestum est igitur, quod vnum in quolibet genere est natura, et non est hoc vnum natura alicuius eorum. sed sicut in coloribus quærere vnum colorem est vnum, similiter in substantia etiam quærere vnam substantiam est vnum.*

7 Et cùm dicitur vnũ modis æqualibus eis, quibus dr̃ hoc nomen ens, sed differunt fm modũ: & in qualitate est vnum indiuisibile per naturã, & similiter in quantitate: ma-

H nifestum est, qũ iam oportet quærere quid sit vnũ in ente. & hoc declarãdo quid sit vnum primum in substantia, quod est indiuisibile in ea. D.d. cũ in cognitione, &c. i. cùm non sufficit scire q̃ in substantia est aliquid tale, sed & scire quid est illud, qd est vnũ in substãtia. D.d. sed in coloribus est, &c. i. apparet. n. q̃ ī substantia est dispositio sicut dispõ in coloribus. quemadmodũ igitur in coloribus est vnum indiuisibile fm qualitatem, & est illud, ex quo componuntur alij colores, s. album,

I ista in substãtijs dicitur esse aliqd tale. Et non debet aliquis dicere, q̃ colores componuntur ex duobus, s. albo & nigro. qm̃ nigrum est priuatio albi, sicut obscuritas est priuatio lucis. ergo in coloribus non est principium, & mensura nisi vnum. D. declarauit hoc & d. Ergo, si entia eẽnt colores, &c. i. v. g. q̃, si oia entia essent colores haberent aliqđ numerum, qui esset numerus colorũ, & non numerus aliorum, & haberent vnum numerans, s. vnũ colorem. v. g. album. Et cùm d. sed aliquorum, intendit, sed est album numerus colorum, non numerus simpliciter, sed neq; numerus alterius naturæ. D. induxit aliud exemplũ, & d. Et similiter, si entia essent neumata, &c. i. & tũc numerus esset numerus neumatum tantum, & diesis esset vnum numerãs in eis. D.d. sed non componuntur, &c. i. sed tũc entia non fierent ab vno, qd est substantia, neq; ab vno, quod est principium quãtitatis, sed ab vno, quod est diesis. D.d. ergo quodlibet, &c. i. entia fierent ab aliquo, qđ habet naturam, & substantiã, nõ nãm vnius fm q̃ est vnum, sed vnum, qd est

K diesis. D. induxit ẽt aliud exemplũ, & d. Et similiter ī neumatibus, &c. i. & si entia essent dictiones, tũc vnũ numerans esset litera vocalis: & illa litera esset principium entiũ. Et similiter, si entia essent figurę, tunc vnum numerans esset triangulus, & similiter contingit in alijs generibus entium. D.d. ergo in passionibus, &c. & cũ sit verificatum, q̃ in passionum prædicamentis, & qualitatum, & quãtitatũ, & motus sunt numeri, & in omnibus est vnũ, qđ est principium illius numeri, & est illud, quod non diuiditur in illa natura, & hoc nõ apparet sẽsuri substãtia, neq; vna istarũ vnitatum est apta vt sit principium numerorum substantiæ, necesse est fm hoc vt similiter sit in substãtijs, s. vt in eis sit vnum, qđ est principiũ numeri eorum, & principiũ sui eẽ. omni. n. qđ est principiũ esse. est principiũ numeri: & qđ est principium numeri, est principium essendi. idẽ enim contingit ex hoc in omnibus generibus. Et hoc intendebat cũ d. est n. consimile in omnibus. D.d. Manifestũ est igitur, q̃ vnũ in quolibet genere,

Documentũ. Nõ dẽt aliqs dicere q̃ colores componunt ex duob⁹, s. albo & nigro. Vide oppositũ. 1. Ph. c. 56. & 5. Ph. 6. 19. & 52. c. Vide contrad. Zim.

A genere, &c. i. & cùm hoc sit ita, sicut apparet fm inductionem, manifestum est, q̃ vnum in quolibet genere est alia natura simpliciter naturę illius generis: & vnum non est natura alicuius eorum, s. vnum vniuersale. Deinde d. sed sicut in colorib⁹, &c. i. quod est principium esse substantiarum est principium numeri eorum, quę existunt in substantia. Et intendit q̃, cùm huic fuerit iunctum quod declaratum est in Physicis, s. hoc esse primum motorẽ ętern-

Phy. 78. num, & absolutum ab omni materia, & declarauit post, q̃ hoc non so-

B lummodo est principium tãquam motor, sed tanquam forma & finis, declarabitur, q̃ illud est vnum, de quo declaratum fuit hoc, q̃ est ptncipium substantiæ: sicut est declaratum, q̃ est actus vltimus, cui non admiscetur potentia omnino.

C Quòd autem idem quodammodo significat vnũ & ens patet etiam ex eo, q̃ æqualiter sequitur prædicamenta, & in nullo est, nec in ipso quid est, nec in ipso quale, sed similiter se habet sicuti ens. Et ex eo, q̃ in prædicatione vnus homo non addit aliquid aliud q̃: homo, sicut nec ipsum eẽ, præter quid est, aut quale, aut quantum, & vni esse est vnicuique esse.

Quoniam autem intentio vnius est eadem quoquo modo cum intẽtione entis manifestum est, quoniã modi consecutionis istorum ad prædicamenta sunt æquales, & quia essentia eorum non est vna, neque alterum solum, sicut est vnum in prædicamento, quod dicitur quid, D *& in qualitate non est vnum, sed simile sicut ens. Et quia non additur prædicamento aliud, & vnus homo hominũ, sicut neq; per essentiam, præter quale, aut vbi, aut quantum, & illud, quod est essentia vnius, et ẽ essentia cuiuslibet.*

Quoniam autẽ hoc nomen vnũ, 8 & ens sunt synonyma, manifestum est ex hoc, q̃ æqualiter diuiduntur prædicamenta secundum ea, quoniam, sicut dicim⁹, q̃ ens diuiditur in substantiam, & quantum, & qua E le, & alia, ita dicimus q̃ vnum aliud est substantia, & vnum quale, & sic de alijs. & hoc intendebat, cũ d. quoniam modi consecutionis, &c. Et Auicen. d. q̃ ens & vnum significãt intentionem additam essentiæ rei. Non enim opinatur, q̃ res est ens p se, sed per dispositionem additã ei: vt dicimus aliquid esse album. vnũ igitur & ens apud ipsum significãt accidens in re. Et iam diximus ipossibilia contingentia huic positioni in alijs locis, & post cõtinget ei hoc, s. q̃ illa dispositio, aut illud accidens per vnum est vnum & ens. Ens autem est etiam vnum, & ens per ali- F quod additum, aut per se: si per additum, procedetur in infinitum: si p se, ergo concessum est aliquid esse vnũ & ens per se. Sed deceperunt eũ duo, s. quia opinabatur q̃ vnum, qd est principium quantitatis, est vnũ, quod est synonymum enti. & quia hoc vnum numeratur in accidentibus, existimauit q̃ vnũ, quod significat omnia prædicamenta, est accidens. Et etiam fuit decept⁹, q̃ aigno rauit differentiam inter hoc nomẽ

Digressio contra Auic. d vno requirẽ in 4. Me. c. 1. Impugnatio.

Cã prima erroris Auicen.

Cã secũda

Ens & unū significant de ē̄ p̄dicamenta sūma medio. Vide cōsile. 12. metaph. 19. & 20. c.

G ens, qđ signat genᵉ, & qđ signat verū. Qđ. n. significat verū, est actᵉ, & quod significat genᵉ, significat vnū quodq; decem prædicamentorum multipliciter. D. d. & quia essentia eorū, &c. i. & quia essentiæ, & quiditates p̄dicamento rum sunt diuersæ, & nō est ī eis aliq̄d cōe, ita ꝙ vnum & ens sint tanq̄ genus: qm̄ si ita esset, tunc hoc nomen vnū non significaret illud, quod signat in p̄dicamento substantiæ, aut qualitatis, aut quantitatis prima significatione, & sine medio, sed significaret quemadmodū

H hoc nomen genus significat species mediante aliquo cōi. D. d. neq; alterum solum. i. neq; substantia vnius ex eis, q̄ sunt in quolibet p̄dicamento, est substantia. D. d. sicut est vnū in prędicamento, quod dē quid, &c. i. sicut non inuenit aliquid, quod sit vnum cōe prædicamento substantiæ & qualitatis, & aliorum prædicamentorum: sed dicitur de eis p̄ principaliter & secundario, sicut dicitur hoc nomē ens. Et, cum induxit has duas rationes super hoc, ꝙ hæc nomina vnum & ens significāt vnam essentiam, sed differūt fm modum,

I induxit tertiam rationem, & dixit: Et quia nō additur, & cætera, idest, & signum eius est quòd, cùm aliquis dixerit de aliquo homine demonstrato esse vnum hominem, & esse hominem, nihil aliud induxit diuersum ab eo, nisi liget hoc nomen vnum per aliquod prædicamē tum, verbi gratia vt dicat, quòd est vnus in vbi, aut vnus substantia, aut vnus in quanto. & hoc intendebat, cum d. & illud, quod est essentia vnius essentiæ cuiuslibet. Et non intendit, quòd ista nomina vnum & ens sunt idem omnibus modis, sed intendit, ꝙ significant idem secundum subiectum & diuersa secundū modum. & ideo deceptus fuit Auicen. cum d. si hæc nomina vnum & ens essent synonyma cum hoc nomine res, non esset verum dicere rē esse vnam, verbi gratia, &, si vnᵘˢ homo significaret hominem, tunc dicere istum hominem demonstratū esse vnum, non esset enuntiabile cō positum ex prædicato & subiecto: sed dicere hominem esse vnum, est sicut dicere hominem eē hominē.

Documentum.

k

Hic finit primum capitulum huius libri de significatis nominis vnius. Et incipit 4. eius.

SVMMA SECVNDA.

De Vno respectu multitudinis continuatorum vbi de Contrarietatibus quamplura. L

De Vno, & Multitudine, ac ijs, quæ ad ipsa consequuntur. Cap. 1.

Vid Aver. 1. Phy. 71.

Opponuntur autē vnū & multa multis modis. quorum vno vnum & multitudo, vt indiuisibile & diuisibile. quod enim aut diuisum, aut diuisibile est, multitudo quædam dicitur. quod vero indiuisibile, aut non diuisum, vnum. Cùm autem oppositiones quatuor sint modis, & horum alius secundū priuationem dicatur, contraria erunt profecto, & neque vt contradictio, nec vt ea, quæ ad aliquid dicuntur. Dicitur autem ex contrario ipsum vnum, & significatur ex diuisibili indiuisibile, eò ꝙ magis multitudo, & indiuisibile sensibile est. Quare multitudo ratione prior q̄ indiuisibile propter sensum est.

M

Et

A *Et etiam vnum & multum opponuntur sibi secūdum situm multis modis. & vnus eorum est vnū & multum, vt diuisum & nō diuisum. vnum enim eorum secundum quòd diuiditur, dicitur multum. illud enim, quod non diuiditur, dicitur vnum secundum quòd non diuiditur. Ergo opposita secundum situm sunt quatuor modis. & vnus eorum dicitur secundum priuationem. sunt igitur contraria, et*

B *non dicuntur de contrario esse, sicut contradictoria, neque sicut relatiua. Et scitur vnum indiuisibile per vnum diuisibile. multum. n. est magis sensibile, & quod diuiditur est magis sensibile quàm illud, quod non diuiditur. Ergo sermo de multo est ante sermonem de indiuisibili propter sensum.*

Vnum & multa sūt opposita secundus priuationē & habitū. D

Intendit per opposita secundum situm quatuor opposita. & vnū opponitur pluri, magis q̄ secūdū vnū modum modorū oppositorū quatuor. Deinde d. & vnus eorum est vnum & multum, vt diuisum & nō diuisum. vnum enim est indiuisibile, multum autem diuisibile est. & hoc intendebat, cùm dixit: vnum enim eorum, &cæt i. multum enim dicitur illud, quod diuiditur. vnum autem, secundum ꝙ est vnum, est illud, quod non diuiditur. Ergo opposita secundum situm, &cæt. i. &, cùm dictum est in alijs locis, quòd opposita sunt quatuor modis affirmatiua & negatiua, &cę. manifestū est, quòd vnum opponitur pluri se-

C

cundum hunc modum, scilicet habitum & priuationem. indiuisibilitas enim est priuatio diuisibilitatis. Deinde d. sunt igitur contraria, &c. idest, multum igitur & vnum sunt contraria ea contrarietate, secundū quam sunt contraria priuatio & habitus. Et vocauit priuationem & habitum contraria, quia contraria vera reducuntur ad hoc genus. Deinde d. & non dicitur de cōtrario, &c. idest, & vnum & multum non dicū tur opponi, secundum ꝙ opponuntur sibi contradictoria, scilicet affirmatiua & negatiua, neque secundū

E

ꝙ opponuntur sibi relatiua. Deinde d. Et scitur vnum indiuisibile, & cæt. & vnum opponitur pluri, secundū ꝙ priuatio opponitur habitui: quia indiuisibilitas est priuatio diuisibilitatis, & diuisibilitas est quasi habitus. Deinde dedit causam in hoc, ꝙ diuisibilitas est manifestior indiuisibilitate, & dixit: multum enim est magis sensibile, &c. i. & causa in hoc est, quia diuisibile est multum, & manifestius singulari, & etiam diuisibile est malus indiuisibile, & malus est manifestius minori: ergo cō

F

cedere multum est, ante concedere indiuisibile. & dixit hoc, ne aliquis dicat ꝙ multū est priuatio vnitatis.

Item vnius quidem est (quēadmodum & indiuisione cōtrariorum descripsimus) idem, simile, & æquale: multitudinis vero diuersum, dissimile, & inæquale est. Cum autem idem multipliciter dicat, vno qdē mō fm numerū, qđ qñq; dicimus ipm. Hoc vero si & rōe & nūero vnū fit. vt puta tu tibi ipsi & forma, & materia vnū. Itē si primæ subæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ratio vna sit. vt æquales lineæ rectæ eædē,& æqualia,& æqualium angulorum quadrata, tametsi plura sint, æqualitas tamē in eis est vnitas.

Et,sicut descripsimus in diuisione contrariorum,vnum habet idē, & simile,& æquale:& multum habet diuersum, & dissimile, & inæquale. Cùm igitur dicitur idē multis modis, quorum vnus est numerus,quem forte dicimus idem. H *& etiam si fuerit vnum per definitionem & numerum.aut illud, quod dicitur idem secundum formam & numerum etiam. Et ēt, si definitio,quæ est substantiæ,fuerit una.ut dicitur quòd lineæ æquales sunt lineæ rectæ idem. & similiter figuræ quadrāgulæ æquales, quoniam anguli earum sunt æquales.quoniam & si sint plures, sed tamen æqualitas in istis est vna.*

10 Et iam numerauimus, cùm diximus propria oppositorum, & diximus, I φ idem & simile,i.in quo non est diuersitas secundum qualitatē, & æquale,in quo non est additio neque diminutio sunt propria vni, & φ opposita istis.s.diuersum,& dissimile & inæquale sunt propria pluri.vnum igitur opponitur pluri secundum istos modos. Deinde d. Cū igitur dicitur idem multis modis.i. &,quia iam prædiximus,φ idem dicitur multis modis,necesse ē vt vnū opponatur pluri omnibus istis modis.Quorum vnus est, vt existimāt quidam,s.φ entia non distinguuntur adinuicem, nisi propter hoc, φ K sunt numerus. & secundum hoc demonstratum est vnum,quia distinguitur per vnitatem numeralē,quę est ipsum. & similiter multum demonstratum non est multum nisi per multitudinem numeralem, ita φ hæc dictio duo demonstrata nō sunt duo nisi propter dualitatē numeralem.& ratiocinabantur ad hoc ex hoc,φ alij dixerunt,s. φ numer⁹ est prior naturaliter numeratis, & vnitas numeralis vno. Continuum autem videtur esse vnum per vltima terminantia, quoniam corpus terminatur à superficiebus,& superficies à lineis,& linea à punctis. Deinde d.& etiam,si fuerit vnum secundum definitionem, &c i. & dicitur vnum illud,quod est vnum secundum formam & materiam, vt Callias demonstratus.quoniam forma eius est vna,s.indiuisibilis:& similiter materia ei⁹. Deinde d. Et etiam si definitio,quæ est substantiæ, &c. i. & etiam illa, quæ conueniunt in definitione substātiali, dicunt vnū. vt dicitur,φ lineæ rectæ sunt æquales econtrario de lineis non rectis, aut de rectis cum nō rectis. linea.n. arcualis non potest æquari lineæ rectæ,neque non recta non rectæ. Deinde d.& similiter qui definit figuras rectorum angulorum,quia sunt illæ, quæ habent quatuor angulos æquales. Deinde d.quoniā etsi sint plures,&c. i.quoniam figurę habentes quatuor angulos rectos, & si habent plures species,tamen cōueniūt in hoc,φ anguli earum sunt æquales.& similiter lineæ rectæ, & si habent plures species, tamen conueniunt in hoc,quòd recipiunt æqualitatem.

M Linea arcualis nō potest æquari lineę rectę neq; non rectæ. Vide Opposita. in fol. 21. mentum vide de quadratura circuli fol. 180. nondum ēt scitum. Vide contradictiones 21.

Similia

A Similia vero,si cùm non sint eadem simpliciter, nec secundū substantiam subiectam in differentia,secundum formam eadē sint quemadmodum mai⁹ quadratum minori simile est, & lineæ inæquales.hæ enim similes quidem,verum non eædē simpliciter sunt. Quædam vero,si cùm eandem formam habeant, in quibus magis & minus fit,neque magis neq; minus fit. Quędam autem,si eadem & vna specie pasfio fit.vt valde album & B minus,similia esse aiunt,qa vna species eorum est. Quædam vero si plura habet eadem q̄ diuersa,aut simpliciter,aut quæ ī prō pru sunt.vt stannum argento q̄; 20 auro:aurū vero igni, prout flauus & rufus est. Quare manifestum est φ diuersum,& dissimile multipliciter dicunt. Aliudq; & idem oppositæ. Vnde omne ad omne,aut idē, aut aliud est'. hoc vero, nisi sit & materia & ratio vna(quare tu & propīquus C diuersum)tertium autem,sicuti illa,quæ in mathematicis sunt. Diuersum igitur aut idem ideo omne ad omne dicitur, φ quæquæ vnum & ens dicuntur. nō est enim cōtradictio ipsius eiusdem. Quare non dicitur de non entib⁹(at nō idē dī) sed de oīb⁹ entib⁹.aut. n. vnū, aut nō vnū natura aptū ens, & vnū eē. Diuersū igit & idē ita opponunt.

Et dicuntur consimilia,cùm nō fuerint idem simpliciter,& nō fuerint diuersa per lineam compositā D *secūdum formam,& fuerint idē. verbi gratia, quòd quadrangulus maior est consimilis quadrangulo minori,& lineæ, q̄ sunt inæquales,etiam sunt consimiles. Quædā autem sunt eadem nō simpliciter, sed habent formam, quæ est eadē, & est in eis magis & minus,cum non fuerit magis & minus. Et quædam,quando passio fuerit eadem in forma. vt album valde,& minus dicuntur consimilia, quia for-* E *ma eorum semper est vna. Et quædam,quando in eis fuerint idē magis,quam diuersa,aut simpliciter, aut facilis esse. vt stannum argento & auro, quia est ruffium & igneum. Ergo manifestū est, quòd diuersum etiam & dissimile dicūtur multis modis. Et aliud autem & idem dicuntur secundum opinionem in situ. Et ideo omne dicitur aut idem aut aliud. & quædā, cum materia & definitio nō fue-* M *rint vnum(& ideo oppositum etiā est diuersum) & tertium est sicut illud,quod est in mathematicis. Diuersum enim aut idem propter hoc vtrunque in respectu vnius cuiusq; aliorum, & est omne, quod dicitur vnum & ens. non enim cōtradictorie est idem. Et ideo non dicitur in eis,quæ non sunt(non idē autem dicitur)in omnibus vero entibus dicitur. quoniam vnum aut*

G *est vnum naturaliter, aut multũ. Vnum enim dicitur de ente naturaliter, & de ente per accidens, i. vnum artificiatum, sicut scammũ, aut erit vnum naturaliter, aut nõ erit, & ens vnum. Et diuersum et idem secundum hoc opponuntur sibi in situ.*

11 Cùm declarauit, q̃ vnum, & multum opponuntur sm oppositionẽ eiusdem, & diuersi, & similis & dissimilis, & declarauit sm quot modos opponuntur simile & dissimile, idẽ

H & diuersum, vult etiam declarare secundum quot modos opponũtur, & d. Et dicuntur consimilia, &c.i. & dicuntur consimilia, cùm non fuerint idem secundum formam, neq; etiam fuerint diuersa, sm formas p diuersitatem linearum, ex quib⁹ cõponuntur. vt diuersitas trianguli à quadrato. Deinde dedit exemplum & d. verbi gratia, q̃ quadrangulus maior, & minor, qui sunt consimiles in forma. Et in alia translatione: verbi gratia, quoniam quadrangulus magnus est similis quadrangu-

I lo paruo. i quoniam figuræ proportionales non sunt eædem, v.g. quoniam duo quadranguli equales dicuntur esse idem, & nõ dicuntur esse consimiles. & similiter non dicit, q̃ quadrangulus, & figura oblonga rectorum angulorũ & æqualiũ laterum sunt consimiles. D.d. & lineæ, quæ sunt inæquales. i. & lineæ rectę non æquales in istis figuris consimilibus, sunt etiam cõsimiles, i. proportionales. D.d. Quædam autem sunt eadem non simpliciter, &c.i. & dicũtur proportionalia illa, quæ conueniunt in forma non simpliciter, sed conueniunt in forma secundũ magis & minus. Deinde d. Et quædam quando passio, &c.i. & dicuntur cõsimilia illa, quorũ passiones, i. qualitates sunt eædem in forma, sed diuersantur secundum magis & minus. v.g. illa, quæ conueniunt in albedine, sed diuersantur secundum magis & minus. Dicuntur enim cõsimilia alio modo à primo: quoniã subiecta diuersantur secundum magis & minus secundum accidentia, & illa diuersantur secundum magis & minus in hoc, q̃ sunt decem prædicamenta. Deinde d. & quædã, q̃

K in eis, &c.i. & dicuntur consimilia illa, in quibus dispositiones conuenientes sunt magis q̃ diuersæ, aut simpliciter, aut quia possunt esse per artificium conuenientia, in pluribus dispositionibus leuiter, & facile. vt stãnum & argentum: quoniam per artificium possunt esse conuenientia in pluribus dispositionib⁹, ita q̃ existimabitur stannum esse argẽtum, & similiter cuprum cum auro. Deinde d. Ergo manifestum est, q̃ diuersum, &c.i. & cùm diuersum opponitur eidem, & idem dicitur multipliciter, manifestum est etiam, q̃

M diuersum de multiplr. & similiter si consimile dicitur multiplr, manifestum est q̃ dissimile dicitur multipliciter. D.d. Et aliud autem, & idẽ, &c.i. & diuersum autem & idẽ sunt opposita secũdum positionem, s. q̃, cum alterum ponitur, aufertur reliquum. D.d. & quædam cum materia, & definitio non fuerit eadem. i. & quædam dicuntur diuersa, quando diuersantur ī materia & forma. & hoc est oppositum eidem, s. vno in materia & forma. D.d. & ideo oppositum etiam est diuersum, idest, &

A & ideo oppositum huic modo vni⁹ est non vnius. Et intẽdit, q̃ iste modus non diuiditur in verum & falsum, nisi inter duo existentia. Deinde d. & tertium est sicut illud, quod est in mathematicis. i. & tertius modus, in quo inuenitur iste mod⁹ positus, scilicet idem & diuersum, est illud, quod est in mathematicis vt dicimus simile, aut dissimile. Deinde d. Diuersum autem, & idem propter hoc, &c.i. & ideo diuersum & idẽ non opponuntur, nisi inter duo existentia, quãdo comparatur vnũ

B ad alterum. Deinde d. & est omne, quod dicitur vnum & ens. i. vnum autem, quod est synonymum cum ente, non opponitur ei, quod est nõ vnum: quoniã diuersum est illud, quod dicitur in respectu vnius ad vnum: & ideo non opponitur vni hoc, quod dicitur hoc nomen ens, cum dicimus aut est ens, aut nõ est ens, sed opponitur omne, quod est

C præter illud de entibus, vt dicimus, aut est vnum, aut multum. Et cùm d. q̃ vnum, quod est synonymum cum ente, opponitur multo, deinde dedit causam in hoc, & d. quoniam vnum, aut est vnũ naturaliter, aut multum, &c.i. & est necesse, vt omne ens sit, aut vnum naturaliter, aut multum. quoniã omne vnum, aut est vnum naturaliter, aut multum. vnum enim per artificium, vt scammum est multum, quia est vnum p accidens: & vnum per accidens est multum. & ideo diuidit verum & falsum de omni dictione secundum hoc significatum huius nominis vnum. aut est vnum aut multum. scãmum enim est multum, non vnum naturaliter. Deinde d. & ens vnum, i. naturaliter. D.d. Et diuersum, &

idẽ, &c.i. & idẽ, & diuersum sm hoc D
opponunt sibi p̃fecta oppositione, Diuersum & differẽs differunt.
e contrario de eodẽ & diuersõ, q̃ dũt in respectu alicuius ad aliud vnum.

Differẽtia vero & diuersitas aliud ẽ. diuersum nãq;, & illud, à quo diuersum, nõ ẽ necesse aliquo eẽ diuersum. oẽ etenim, qđ cunq; fit ens, aut idẽ, aut diuersum est: differẽs vero ab aliquo, aliquo differens est: quare necesse est aliquid idẽ esse, q̃ differũt. hoc vero idẽ, aut genus, aut spẽs est. oẽ nanq; differens, aut genere, aut specie differt, genere quidem, quorũ non est cõis materia, neq; mutua generatio, vt puta, quorũ alia p̃dicationis figura est: specie vero, quorum idẽ genus. dicitur autem gen⁹, quo ambo quæ differunt, secundum substantiam idem dicuntur. E

Diuersitas aũt & alietas alio mõ. diuersum. n. & illud, cuius est diuersum, non ẽ necesse vt sit diuersum à re. oẽ. n. ens aut ẽ diuersum, aut idẽ: quod aũt differt ab aliquo F
per aliquid differt: ergo est necesse vt sit aliquid idẽ, per quod non differt. & hoc est genus, aut forma. oẽ. n. differẽs differt per genus, aut formam. secundũ genus aũt illa, q̃ non habent materiã cõem, neq; generantur ex innicẽ, vt oĩa, quorum figura p̃dicamenti est alia: per formã vero illa, quorũ est genus idẽ. & dicitur genus illud, quod est idẽ per substantiam omnia diuersa.

G 12 Diuersa autem, & nō diuersa opponuntur sibi alio modo ab eo, secūdum quem opponitur idem. Deinde incœpit dare differentiam, & d. diuersum enim, &c. i diuersum, qđ opponitur eidem; non est de capitulo ad aliquid, ita ꝙ sit diuersum ab aliquo, vt differens est differens ab aliquo, & conueniens alicui conueniēs. Deinde d. omne enim ens, &c. i. omnia enim duo entia aut sunt diuersa, aut idem. Deinde d. illud autem, quod differt, &c. i. & quia differens differt per aliquid, necesse est vt illud, quod nō differt, conueniat H cum illo, per quod fuit differentia: & vt illud, in quo conuenit, sit illud, per quod differt. Si igitur aliqua cōuenientia conueniunt secundū genus, aut secundum formam, necesse est vt illa, quæ differunt, & differant aut secundum genus aut secundum formam. Deinde d. secundum autē genus illa, quæ non habent, &cę. i. & illa, quæ differunt secundum genꝰ, sunt illa, quę non habent materiam communem, neque trāsmutantur adinuicem. Deinde d. hoc, quia illa, quæ transmutantur adinuicem, habent materiam communem. Deinde d. vt omnia, quorum figura prædicamenti est alia. i. vt omnia, quæ sunt sub diuersis prædicamentis, vt linea, & album. ista enim non conueniunt in aliquo genere, quia vnū & ens non sunt genera vera, & ideo non transmutantur adinuicem. Deinde d. per formam vero, &cæ. i. illa enim, quæ differunt per differentias formales, sunt illa, quorum genus est vnum. Deinde dedit descripsit ipsum genus, & d. & dicitur genus, &cætera, idest, & dicitur genus illud, quod est prædicabile de diuersis, fm ꝙ est vnumquodq; eorum: K ista enim est dispositio prædicabilis substantialis.

Illa quæ trāsmutāt. adinuicē, habent mām cōem. Idem. 1. de Gñat. 45. & 53.

Contraria vero differentia sunt, & contrarietas quædā differentia est. Quòd autem recte hoc supponimus ex inductione patet. Cuncta enim differre videntur, & non solum diuersa esse, sed quædam secundum genꝰ diuersa, quædam in eadem prædicationis coordinatione. quare & quę eadem specie in eodē genere sunt. determinatum autem in alijs est. quæ eadem, aut L diuersa genere sunt.

Contrarietatem differentiam esse perfectam: & quomodo differant ipsa contraria. Cap. 2.

CVm autem contingit inuicem differre, quę differūt, & plus & minus, est etiā quædam maxima differentia, et hanc dico cōtrarietatem. Quòd autem maxima differentia est, manifestum est ex inductione. Quę enim genere differunt, nō habent ad se mutuo viam, sed plus distant, & non cōueniunt. illis vero, quæ specie differunt, generationes ex contrarijs tanquam ex vltimis sunt. distantia vero vltimorum maxima est, ꝙ etiam contrariorum. Atqui qđ maximum est ī quoque genere perfectum est. etenim Maximū est, cuius non est excessus. Perfectum vero, extra quod non est possibile aliquid habere. finem nanq; habet pfecta differentia. quemadmodum cætera pfecta dicun-

Plus fere solet dici. magis contrarij. Vid Auer. 12. Met. Tex.

Maximus quid. Perfectus quid.

A dicuntur, eò ꝙ habeant finem. extra finem autem nihil est. vltimum enim in re omni est, & cōtinet. quare nihil extra finē est, nec indiget aliquo qđ pfectū ē.

Quoniam autem & contrarietas est aliqua diuersitas, manifestum est ex sequentibus, quòd bene fuit hoc positum. omnia enim videtur esse differentia, & non illa, q̄ sunt diuersa tantum. sed quædam sunt diuersa secundum genus, & B *quædam per ordinem vnius prædicamenti. ergo sunt in eodem genere, & sunt eadem secūdum genus. & determinatum est ī alijs locis, quæ sunt secundum genus idē, aut diuersa. Cum igitur possibile est ut differant abinuicem differentia maiori et minori, manifestum est, quòd aliqua differentia maxima est. Quoniam illa, quæ differunt secundum genus, impossibile est vt sint ex inuicem, sed distant magis,* C *& non cōueniunt. illa autem, quæ differunt secundum formam, generantur ex contrarijs, quia sunt mota: & distantia aliarum rerum est maxima distantia: ergo distantia contrariorum est. Sed maximū quolibet genere est perfectum. Maximum enim est illud, cui non est additio. Perfectum vero, extra quod nihil est. diuersitas enim habet perfectionem. sicut alia etiam dicuntur perfecta, quæ habent cō-* D *plementum. & complementū est, extra quod nihil est. Vltimus enim est in ente, & est cōtinens. & ideo nihil est extra complementum, & complementum nullo indiget eīno.*

Quoniam autem bene posuimꝰ, 13 ꝙ contraria & contrarietas est aliqua differētia, manifestū est ex sermone sequenti, s. ex inductione. D. d. omnia enim videntur, &c. i. appareret enim, ꝙ omnia, quæ dicunt esse differentia, & non conuenientia, nō dicitur hoc in illis, quę sunt diuersa simpliciter, sed ī eis, quæ sunt diuer E sa fm genꝰ, aut diuersa fm formam tantum, sed quædam fm genus, quædam fm formam. D. d. ergo sunt in eodem genere, &c. i. ergo illa, q̄ sunt differentia, sunt quæ non cōueniūt in eodem genere, & quæ sunt conuenientia conueniunt in eodē genere. D. d. & determinatū est ī alijs, i. distinćti sunt superius modi rerū, quæ sunt eædem secundum genus, aut diuersæ secundum genus. Deinde d. Cum igitur possibile est, &c. i. &, cùm possibile est vt res differant abinuicem magna differētia & parua, manifestum est, ꝙ differentia, q̄ F est in fine, est maxima differentia. Deinde d. qm̄ illa, quæ differunt secundum genus, &c. i. illa vero, quæ differunt in genere, nō agunt in sē inuicem, neq; sunt contraria, sed distant ab inuicem, & in rei veritate non sunt differentia. differentia. n. agunt in se inuicem, illa vero, quæ differunt fm formam, aut sunt contraria, aut sunt illa, quorum generatio est ex contrarijs, & sunt contraria, quæ contraria sunt maioris distantię in esse, quemadmodū illa, q̄ sunt

G sunt differentia prima in loco, sunt illa, quorum distantia est maxima. Et debes scire, ꝙ hęc definitio est cōtrariorum propter contrarietatem, quæ est in loco. distantia. n. in loco est maxima, ſ. centri ad circunferentiam. & ista distantia est causa in cō trarietate substantiarū corporum propriorum istis locis. & ideo dictū est in definitione contrariorū simpliciter, ꝙ sunt illa, inter q̄ est distantia in esse maxima. D.d. Sed maximū, &c. i. si distantia maxima ī quolibet genere, ſ. distantia in loco, & distantia in qualitate, & forma est ꝑfecta. D.d. Maximū. n. est illud, cui non est additio. i. & illud, cui nō est additio. i. & illud, cui nō pōt fieri additio, est complementū. D.d. & cōplementum est, extra quod nihil é, i. & illud, extra qđ nihil est, est complementū. ergo distantia, q̄ est inter res contrarias & differētes, est distātia completa. D.d. & est continens, ſ. complementum. & ideo nihil est extra cōplementum. i. quia est continens, & complementum nullo indiget omnino, i. nullo addito.

Documentum. Idē, 5. Me. com. 4. Contrārietas ī locis é cā ſcōtrarietatē ſubſtantiarū corporū propriorū iſtis locis. Oppoſitū. 5. ph. c. 19. Vbi nō cō

H Cedit contrarietati aliquā in ſubſtātijs. Vide com. 2um.

Quòd igitur contrarietas est differētia perfecta, ex his patet.

I Cùm autem multipliciter dicātur contraria, ita perfectū ſequitur, ſicuti eis ineſt eſſe cōtrarijs. His autem exiſtētibus, patet ꝙ non contingit vni plura contraria eſſe. nec. n. vltimo vlteri⁹ aliquid erit, nec vnius diſtātię plura, q̄ duo vltima. & omnino ſi contrarietas differentia est, differentia vero duorum est, ergo & ipſa ꝑfecta. Neceſſe aūt alias cōtrariorum definitiōes veras eē. etenim plurimū differt perfecta dria. Nanq; nō est aliquid ſumē K dum extra ea, q̄ & genere differunt, & ſpecie. oſtēſum est. n. ꝙ ad ea, q̄ extra genus ſunt, nō est differentia. horum aūt hæc maxima est. Et q̄ in eodem genere plurimum differunt. contraria ſunt. maxima enim horū differētia est, q̄ perfecta est. Et quæ ī eodem ſuſceptiuo plurimū differunt, cōtraria ſunt. materia. n. eadem contrarijs. Et quæ ſub eadem potentia plurimum differunt. etenim ſciētia circa vnū eorum genus vna, in quib⁹ perfecta differentia, maxima est. L

Quòd igitur differentia cōpleta cōtrarietas eſt, manifeſtum eſt ex iſtis. Et, cùm cōtraria dicuntur multis modis, accidit eis vt ſint cōpleta hoc modo, ſecundū quod eſt eis eſſentia, vt ſint contraria etiā. Et cum ita ſit, manifeſtū eſt, quòd impoſsibile eſt, ut unū habeat multa contraria. nullū. n. eſt magis poſterius quàm poſtremum. & vna dimenſio nō hēt plus quàm duo vltima. & vniuerſaliter, ſi diuerſitas ē differentia, & diuerſitas eſt duorū, ergo & cōplementū ēt. Et neceſſe eſt ēt, vt definitiones cōtrariorū poſtremæ ſint ueræ. diuerſitas. n. cōpleta hēt diuerſitatē maximā. impoſsibile eſt. n. vt aliquid ſit magis diſtans ī diuerſis ſecundū genus & formā. Declaratū ē igitur, quòd diuerſitas non ē in eis, q̄ ſunt M

extra

extra genus, et quòd hoc in eis eſt maximum. Et quòd maxime diuerſa in vno genere ſunt cōtraria. diuerſitas. n. maxima in iſtis eſt diuerſitas completa. Et ēt differentia maxima diuerſitate, quæ ſunt in eodem genere. materia enim eſt eadem contrariorum, & quæ ſunt in eadem potentia ſunt diuerſitate maxima diuerſa. eadem enim ſcientia eſt in eodem genere, & in eis eſt completa diuerſitas, & maxima. B

14 Manifeſtum est igitur ex ſermonibus prædictis, ſ. ꝙ diuerſitas, quæ ēſt in cōtrarietate, est diuerſitas, cui impoſsibile est addere in illo genere, neq; vt aliquid illius generis ſit extra illud. & qđ est tale, ēſt completū in diſtātia: ergo contrarietas est diuerſitas completa. D.d. Et cùm cōtraria dicuntur, &c. i. &, cùm ſit declaratum, ꝙ cōtrarietas ēſt diuerſitas completa, ſm quest contrarietas: contraria aūt dicuntur multis modis, vt dictum est ſuperius: manifeſtū est, ꝙ diuerſitas inter modos eorū debet eſſe completa ſm eſſentiā contrarij, ſm ꝙ est cōtrariū. q̄n, ſi fuerit in loco, tunc diuerſitas in loco erit ꝑfecta. &, ſi fuerit in forma, tunc diuerſitas in forma erit cōpleta. &, ſi ſunt in qualitate ēt erit cōpleta. Et, cū declarauit hoc, incœpit declarare, ꝙ contrariū vnū hēt cōtrariū. & hoc vtiq; in cœlo & mūdo tāquā ſumpto, & d. Et, cū ita ſit, manifeſtū, &c. & hoc intellectū est per ſe. D.d. demōnē, & d. q̄n nō aliqd erit, &c. i. q̄n poſitū eſt, ꝙ contrariū est in extremo vltimę diſtātiæ: C & vltimū nō est niſi vnū, quē admo D dū & primū: & iō d. & diſtantia nō habet plura q̄ duo, ſ. q̄ duo vltima, ſ. principium & finē. D.d. & vſr, &c. i. & vſr, ſi contrarietas est diuerſitas, & diuerſitas est duorū, manifeſtū eſt, ꝙ diuerſitas eorū est completa. D.d. Et neceſſe eſt ēt, &c. i. manifeſtum est ex hoc ſermone, ꝙ definitio contrariorū conuenit diuerſis, maxime in eodē genere. contraria enim ſunt illa, quorū diuerſitas est cōpleta: & diuerſitas completa est poſtq̄ nō est maior: & nulla diuerſitas est maior q̄ illa, quæ ſunt in eodem genere: q̄n inter illa, q̄ ſunt di E uerſa ſm genus & formā, non inueniē magis diſtans & magis propinquū. ſ. q̄n inter illa non accidit cōparatio, ſicut non accidit menſura inter diuerſas magnitudines in genere. D.d. Declaratū est igitur, &c. i. declaratū est igiē, ꝙ nō inuenitur diuerſitas cōpleta ī eis, quæ nō ſunt in eodē genere. q̄n diuerſitas, quæ est inter illa, est maxima. Et declaratum ēt, ꝙ illa, quę maxime differunt in eodem genere, ſunt contraria. & est ecōtrario ſermoni dicēti, ꝙ contraria ſunt in eodem genere, & ꝙ ſunt maxime differentia in illo genere. D.d. Et etiam differentia, &c. i. & etiam est declaratum, ꝙ illa, quę maxime differunt, ſunt in eodem genere, & quòd differentia eorum est completa. Deinde dicit: materia enim eorum contrariorū, &c. i. & ſignificat ꝙ illa, quę ſunt in eodem genere, ſunt contraria, hoc, quòd materia recipit contraria, & quòd illa, quæ ſunt in potentia in eodem loco ſunt diuerſa maxima diuerſitate. & ideo eadem est ſcientia contrariorum. F

Inter illa, q̄ ſunt diuerſorū generū, ſi accidit cōparatio. Idē. 7. Ph. te. c. 27.

Primum

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *Primum contrariorum esse priuationem & habitum: omnemq; contrarietatem priuationem esse, & non econtra. Cap. 3.*

Vid Auer. 1 Phy. t. 23.

PRima vero cõtrarietas habitus & priuatio est. non tamẽ omnis priuatio (multipliciter enim priuatio dicit) sed quæcunque perfecta sit. Cætera vero contraria secundum hæc dicentur, quædam, eò q habeant: quædam, eò q faciãt, aut factiua sint: quædam, eò q H accipiant, abñciãt hæc, aut alia contraria. Si opponuntur itaque contradictio, priuatio, contrarietas, & ad aliquid: horum autem primum contradictio: contradictionis vero nihil medium est, contrariorum autem contingit: patet q non idem est contradictio & contraria. Priuatio vero quædam contradi- I ctio est. aut enim quod omnino impossibile est habere, aut qđ, cũm natura aptum habere sit, non habeat priuatum est, aut totaliter, aut modo quodam determinatum. multipliciter enim hoc, vt in alijs diuisum à nobis est, dicimus. quare priuatio quę dam contradictio est, aut impossibilitas determinata, siue si mul accepta cum susceptiuo. Ideo contradictionis quidẽ non est medium, sed priuationis alicui⁹ est. omne enim, aut ęquale, aut non ęquale. ęquale vero, aut inæquale non omne, nisi solum in susceptiuo æqualitatis.

Et prima contrarietas est habitus & priuatio. & non omnis priuatio (quoniã priuatio dicitur multis modis) sed illa, quæ est perfecta. Alia vero contraria dicuntur de talibus istis: quædam enim, quia habent: & quædam, quia agunt, & quia habent agentia: & quædam, quia sunt diminutio, & etiã ista & alia contraria. Et si opponuntur secundum oppositionem cõtradictoria, & contraria, & priuatiua, & relatiua: & contradictoria sunt prima istorum: & non est medium contradictoriorum. contraria vero possunt habere medium: manifestum est igitur, quòd contradictoria & contraria non sunt idem. Priuatio autem est contradictio quoquo modo. quoniam, si illud, quod nõ habet potentiam vt omnino sit, & illud, quod nõ habet istud, quod naturaliter debet habere, est priuatio, aut vniuersaliter, aut aliquo modo singulari. quoniam hoc dicitur multis modis, sicut diximus in alijs locis. ergo priuatio est contradictoria, quæ distincta est sine potentia accepta cum recipiente. Et ideo non est medium inter contradictoria, alia autem priuatio habet medium. quoniam æquale illud, quod non est æquale. æquale vero totum, & inæquale, si fuerit in receptione æqualis. K L M

Et

A Et prima cõtrarietas, &c. & d. hoc, quia oppoſita fm habitum & priuationẽ præcedunt natutaliter oppoſita fm contrarietatem. Omnia. n. contraria opponuntur fm priuationem & habitum: quia vilius cõtrariorum accidit ei vt ſit perfectioris priuatio: & declaratum eſt in Phyſicis, q prima contrarietas eſt priuatio & forma. D.d. & non omnis priuatio, &c. i. ſed non omnis priuatio & habitus præcedunt contraria, ſed priuatio, quæ eſt pura priuatio, & non coniuncta cum eſſe omnino. D.d. Alia vero contraria, &c. i. alia vero contraria dicuntur contraria, quia pendent ex iſtis contrarijs deſcriptis. quoniam quædam dicuntur contraria, quia habent aliquid de intentione verorum contrariorũ qđã dicunt contraria, quia ſunt acta à contrarijs: & quędam, quia ſunt agentia contraria. D.d. & quędam, quia eſt diminutio. i. & quędã dicuntur contraria, quia alterũ eorum eſt completus habitus, & alterũ diminutus. D.d. & etiam iſta, & alia contraria. i. iſta igitur eſt diſpoſitio contrariorũ, de quibus induximus exemplũ ſuperius, & alia con- C traria ſunt, quæ non diximus. D.d. Et ſi opponunt fm oppoſitionem, &c. i. &, cùm oppoſita completa ſint quatuor, vt deſcriptũ eſt in alijs locis, contradictoria illorum ſunt magis oppoſita, & prima in hoc, & hoc declaratũ eſt in vltimo capitulo Peri hermenias. D. incœpit dare differentiã in hoc, & d. & non eſt mediũ contradictoriorũ. i. affirmatiua & negatiua differunt à contrarijs: quia affirmatiua & negatiua nõ habent mediũ, & qđã contraria hñt: ergo manifeſtũ eſt, q cõtradictoria & cõtraria nõ ſunt eadẽ. D.d. Priua D tio aũt eſt contradictoria quoquo mõ. & d. hoc, quia priuatio & habitus nõ diuidunt verũ & falſum, niſi qñ ſubiectũ eorũ fuerit ens, aut terminatũ. contradictoria vero diuidũt verũ & falſũ, ſiue ſubiectũ fuerit ſiue nõ, vt declaratũ eſt in Logica. D. incœpit dare dñiam inter illã & contradictoriã, & d. qñ, ſi illud, qđ non habet potentiã, &c. i. & priuatio eſt cõtradictio quoquo mõ. quia qñq; priuatur ab aliquo illud, qđ non habet potẽtiam vt ſit in eo, vt rationalitas ab aſino: & qñque priuatur ab aliquo illud, qđ naturaliter hẽt aut ſimplr, & in oĩ tpe, vt cæcitas in hoĩe à principio natiuitatis, aut ĩ aliquo tẽpore, vt barba in puero. priuatio. n. dr̃ multis modis, & neceſſe eſt in oĩbus recipiens eſſe. & ideo d. ergo priuatio eſt contradictoria, &c. ergo priuatio ẽ negatio, in qua nõ eſt potẽtia ad affirmationẽ, cùm fuerit accepta cum proprio accipiente. D.d. Et iõ nõ eſt mediũ, &c. i. & ideo cã in hoc, q cõtradictoria nõ habẽt mediũ, eſt, quia cõtradictio eſt priuatio nõ in recipiente ꝓprio. Priuatio aũt & habitus hñt ſimile medio, qñ prędicant de alio F à proprio recipiente, qñ tunc falſant ambo. Deinde d. exemplum, & d. quoniam æquale, &c. v. g. ęquale & inęquale. in albo. n. falſant ambo; ſ. æquale & inæquale. D.d. æquale vero totum, &c. ideſt, æquale vero & inæquale, quando prædicantur de ſubiecto proprio, ſcilicet magnitudinibus, diuidunt verum & falſum, quando accipitur oppoſitum æquale & inæquale. diuiditur enim verum & falſum. dicitur. n. q iſta linea eſt aut æqualis illi, aut inęqua-

Priuatio & habitus ſi diuidũt verũ & falſum, niſi qñ ſubiectũ eorũ fuerit terminatum: ſed eſt cõtradictorijs. Idẽ in Poſt prædicamẽtis. & 5. Meta. c. 27. & 1. cœl. 129. & 3. Phy. c. 24. & 4. E Phy. 109. Idẽ hic in cõ. ſequẽ.

G inæqualis. sed si fuerit declaratum, ꝙ est non æqualis, diuiditur etiam in magnū & paruum. diuisio enim perfecta ē dicere, quòd ista linea est æqualis, aut maior, aut minor.

Si itaq; generationes ipsi materiæ ex contrarijs: fiunt autem aut ex forma, & habitu formæ, aut ex aliqua priuatione speciei & formæ: patet ꝙ omnis quidē contrarietas priuatio est, priuatio vero non omnis fortasse contrarietas est. Causa vero ē, quia
H multipliciter priuari contingit quod priuatū est. à quib⁹ enim vltimis trāsmutationes, hæc cōtraria sunt. Hoc autem & per inductionem manifestum est. omnis nanq; contrarietas habet alterius cōtrariorum priuationē: verum non omnia similiter', inæqualitas enim æqualitatis, dissimilitudo vero similitudinis, vitium autem virtutis. Differt autem, vt dictū est. etenim hoc quidem, si solum priuatum sit: hoc vero, si sit, aut quando, aut
I in aliquo. vtputa in aliqua ætate, aut in principali, aut omnino. Ideo horum quidem est aliquid mediū, & est nec bonus homo, nec malus: illorum vero nō est, sed necesse est esse parem, vel imparem. Præterea, quædam habent subiectum determinatum, quædam non. Quare manifestū est, ꝙ semper alterum cōtrariorum fm priuationem dicitur.

Et si generationes in materia sunt ex contrarijs: & generantur aut ex forma, et ex habitu formæ, K *aut ex aliqua priuatione formæ: manifestū est, quòd contraria omnia erunt, priuatio vero non erit, neq; omnia contraria. Et causa in hoc est, quia possibile est priuatum priuari multis modis. ista enim cōtraria sunt ex alijs, ex quibus sunt transmutationes. Et hoc manifestū est ex sermone sequēti. omnia enim contraria habent priuationem alterum contrariorum. sed non est simile in omnibus. quoniam inæqua* L *litatis est æqualitas, & dissimilitudinis similitudo, & prauitas studiositatis. Et differunt sicut dictū est. Vnum enim, quando fuerit priuatum tantum, & aliud, quando in aliquo tempore fuerit alicuius, sicut est alicuius in aliquo tempore ætatis, aut modo dominanti in natura totius. Et ideo quædam habēt mediū, & est homo non bonus, aut* M *malus. sed & in quibusdā non est, sed impar, aut par. & etiā in quibusdam est subiectum terminatū, & in quibusdam non. Ergo manifestum est, quòd semper alterum contrariorum est modo priuatiuo, & quòd hoc necesse est.*

Idest, si generatio est in mā inter 16
contraria: & ois generatio est ex forma cōpleta in formā diminutā, aut econuerso, & generatio est ex cōtrarijs: manifestū est, ꝙ in altero cōtrariorum est priuatio, & non omnē, in quo est priuatio, est contrarium.

D.d.

A D.d. priuatio vero, &c. i. sed nō de necessitate oīs priuatio est cōtrariū. qm̄ quædā priuationes sunt, in quibus nō est contrarietas, s. cū cōpletæ priuationes. Et cā in hoc est, qm̄ in oī priuatione nō est contrariū: qm̄ priuatio, aut ē priuatio fm totū, aut est priuatio, qa caret pfectione tm̄.

D.d. ista enim, &c. i. & causa ī hoc, ꝙ cū contrarijs admisceat aliqua priB uatio, est, quia sunt ex principijs cōtrarietatis, ex qua fit generatio simpliciter, s. quę sunt forma & priuatio. & hoc est manifestū ēt ex inductione, s. ꝙ alterū omniū contrariorum est priuatio. nigrū enim quoquo mō est priuatio albi, & sīlr calidum & frigidum, & leue & graue.

D.d. sed non est sīle in oībus, &c. i. sed habitus & priuatio, q̄ est in altero contrariorū, non est sīlr in oīb⁹ modis contrariorū. etenim inæqualitas oppomīt æqualitati, & dissimilitudo sīlitudini, & qđ opponīt prauitati est studiositas. & cū ista sint diuersa fm sua cōtraria: ergo & priuationes cōtinctæ in eis sunt diuersæ. D.d. Et differūt, sicut dictū ē, &c. idest & istæ priuationes diuersant. C qm̄ quædā sunt, in quibus est priuatio simplr: & quædā sunt, in quibus est priuatio fm aliquod tps, v. g. fm aliquod tps ętatis, vt priuatio barbę ante pubertatē: & quædam habēt de priuatione intentionē dictā principalr & vere. D.d. Et ideo quædā habent mediū, &c. i. & pp diuersitatē naturæ contrariorū & nāę priuatio num accidit, vt quædā habeant me diū. v g. qm̄ hō eremita, qui nō est pars ciuitatis, non est bonus aut malus, & ē medius. Et quædā nō habēt mediū: vt par & impar. & ēt quædā priuationes habent subiectū termi- D natum, & quædā nō. & intendit priuationē, quā significat hæc particula non. D.d. Ergo manifestū est, &c. idest ex p̄dictis manifestū est, ꝙ necesse est ex hoc vt priuatio & habit⁹ sint illa, ad quę reducunt contraria.

Sufficit vero etiam, si prima & genera contrariorum, vtputa vnum & multa. cætera enim ad hæc reducuntur.

Quo pacto Æquale magno & paruo opponatur. Cap. 4.

CVm aūt vnum vni contra E
rium sit, dubitauerit quis Vid Auer. i Epi. Tri.
piā quonā modo vnū & multa opponunt, & æquale magno & paruo. ipsum enim vtrū, semp in oppositione dicim⁹, vt puta, vtrū albū, an nigrū? vtrū albū, an non albū? vtrum vero homo, an album, non dicimus, nisi ex suppositione, & quærentes. vtputa, vtrum Cleon venit, an Socrates. sed hoc in nullo genere necesse est. Verū hoc quoq; illinc aduenit. sola nanq; oppositā nō contingūt simul esse, quo & hic vtitur, in eo ꝙ est vter ve F
nit. nā, si simul, contingeret, ridicula esset interrogatio. ꝙ si etiā ita, sīlr etiam in oppositionē cadit, ad vnum, aut multa. vtputa vtrum ambo venerūt, an alter.

Et si principia contrariorū & genera eorum sunt, sicut vnū & multum, vnum attribuitur istis. Sed, cùm vnum est contrariū vni, rectū est vt aliquis quærat quæstionem difficilē, quo opponūtur secundum oppositionem vnū & multū

et

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *& æquale magno & paruo. quoniam, si opposita secundum oppositionē dicuntur semper per vtrū, s. vtrum albū aut nigrum, & vtrū album & non album. & non dicimus vtrū homo aut non albū, nisi per accidens. & quæstio est, ille veniens est Cleon, aut Socrates. quoniam hæc non est necesse in aliquo genere omnino. Sed iste deinde fuit deceptus. opposita enim secundum positionem non possunt existere insi*
H *mul. & ipse vtitur hoc etiam cum dicit, vtrum veniens est alter. quoniam, si essent insimul, tunc quæstio esset derisibilis. et, si fuerit hoc modo etiam, tunc caderet sub oppositiōe in vno aut multo, sicut vtrū veniunt ambo, aut alter.*

17 Et si principia & genera contrariorū sunt vnū & multū, quia vnū accipitur in definitione cōtrariorū. Sed, si vnū & multum sunt cōtraria, & est dictum, ꝙ contrariū nō habet nisi vnum contrariū, & multū non
I est vnū: & fiet æquale, quod est proprium vni, opponi magno & paruo: & cùm oppositū & contrariū in istis non est vnum, sed plura vno, quō igitur dr, ꝙ vnum est cōtrariū vni? D. incœpit declarare diuersitatem inter opposita, & nō opposita, & dicit: qm̄, si opposita fm oppositionem, &c. i. qm̄ si illa, quæ sunt opposita fm oppositionem, sint illa, de quibus quæritur p hanc particulam vtrum, v.g. vtrū iste color est albū, aut nigrū, aut mediū, aut iste color sit albus, aut non albus. D. d. & non dicimus vtrū homo, &c. i. & nō quę K
ritur per hanc particulā vtrū in eis, quæ non sunt opposita, nisi oppositio accidat in eis p accidens. v.g. qñ aliquis quærit vtrum veniat Socrates, aut Plato, non est necesse, vt ista sit oppositio in aliquo genere oīno, qm̄ possibile est vt veniāt ambo insimul. D. incœpit dare modum, sin quem hoīes quærunt hanc quęstionem, & d. Sed iste deinde fuit deceptus. i. sed qui hoc quærit, fuit ét deceptus ex hoc: quia quærens talem quæstionē credit, ꝙ non venient insimul: & tūc quærit aut scit, ꝙ alter L
eorū debet venire. & ideo sunt opposita p accidens, s. quia accidit eis hoc fm quærentem, s. quia quærens scit, ꝙ illi non venient insimul: aut ꝙ alter eorū debet venire, & ignorat quis. D. d. causām in hoc, & d. opposita enim fm positionē, &c. i. & hæc particula vtrū contūgitur semper cū oppositis, quia opposita non possunt esse insimul. D. d. testimonium super hoc, ꝙ qui quærit hoc, scit ꝙ nō veniunt insimul, & d. & ipse vtitur hoc, &c. i. & potentia istius quæstionis est sicut quæstio quęrentis, vtrum veniens est alter istorum.
Et d. hoc, quia, si potētia istius quę M
stionis non est potentia alterius interrogationis, tunc potentia esset ociosa. D. d. & si fuerit hoc mō, &c. idest, & cùm declaratū sit, ꝙ ista interrogatio, s. vtrum venit Socrates aut Plato, est sicut interrogatio, quę est, an venit alter eorū, manifestum est, quod ista interrogatio reducit ad interrogationē, quæ est in oppositis: sicut interrogatio, q̄ est in oppositione, quæ est inter multum & paucum. & intendit per hoc, ꝙ omnis interrogatio est in oppositis.

Si

A Si itaq; ipsi⁹ vtrum quæstio semper in oppositis fit: dr autē vtrum maius, an minus, an æq̄le: quęnam ęqualis ad hęc oppositio est? Nec alteri soli cōtrariū nec ambobus est, cur. n. magis maiori, q̄ minori? Prętera ineq̄li ęquale contrariū: quare in pluribus q̄; vno erit. qd si ineq̄le idē ambobus simul sign̄at, erit quidem ambobus oppositum.

Et si semper in oppositis est in-
B *terrogatio per vtrum, & dicitur vtrum est magis, aut minus, aut æquale: quid igitur opponitur secūdum oppositionē æquali. quoniā nō est contrarium, neq; alteri tantū, neq; vtriq;. quoniā erit maius minori. Et ēt æquale est contrarium non æquali. ergo erit aut multitudinis aut vnitatis. & si non æquale significat idem vtriq;, ergo erit oppositum in oppositione vtriq;.*

18 Cùm declarauit, ꝙ interrogare per vtrum est ī quatuor oppositis,
C quærit nunc qūo ęquale, & magnū, & paruum opponuntur, cum in eis vsitatur ista particula vtrum. Et d. Et si semp, &c. i. ꝙ si interrogare p vtrum est in quatuor modis: & multotiens interrogamus in magnitudinibus vtrū sit maius, aut minus, aut æquale, quomodo eorū opponitur ęquale, minori, aut maiori? D. d. qm̄ non est contrarium, &c. i. qm̄, si fuerit contrarium, aut erit cōtrariū alteri, aut vtriq; & impossibile ē vt sit contrarium alteri, verbi gratia minori. inuenitur enim maius minori, & minus maiori. D. d. Et etiā æquale, &c. i. &, cùm dicimus, quòd D
æquale est contrariū inæquali, tūc dicere nō æquale, aut significat vnā naturam, aut plures. si igitur ineq̄uale significat vnam naturam naturaliter æquali, cōtinget vt illud, quod non est non æquale, sit æquale: quod est falsum.

Et dubitatio iuuat illos, q di
cunt inæquale dualitatē esse. verum accidit vnū duobus cōtrarium esse: quod impossibile est. Itē æquale quidē mediū magni & parui vr. cōtrarietas vero neque media vr, neq; ex definitio- E
ne possibile est. non. n. esset perfecta, si alicuius media esset, sed magis semp aliquid sup̄ ipsi⁹ medium habet. Restat itaq;, aut vt negationē opponi, aut vt priuationē. Alterius igit non contingit (cur. n. magis magni q̄; paruic) amborū ergo priuatiua negatio. ideo ip̄m vtrū ad ambo, non ad alterum solum dr. vt puta, vtrum maius an æquale, vel vtrum ęquale an min⁹, sed tria semp. Nō autem priuatio necessario. etenim non oē. quod non F
maius, aut min⁹, æquale est, sed in quibus apta natura sunt illa esse. Est igit æquale, quod, cùm nec magnū, nec paruū sit, natura tū aptū est magnū, aut paruū esse. & ambobus, tanquā priuatiua negatio opponitur, ideo & mediū est. & qd nec bonū, nec malū est, ambobus opponit, verum innoīatū est. multipl̄r nanque vtrunq; dr, & susceptiuum non est vnum. sed magis, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

G nec album, neq; nigrū. neq; tñ hoc dr̄ vnum, sed determinati quodāmodo colores sunt, de q; bꝰ priuatiue hæc negatio dr̄. ne esse est.n. aut fuscum, aut pallidum, aut huiusce modi aliquid aliud determinatū esse. Quare non recte reprehēdunt, qui fiſt putant oīa dici. vt calcei & manus mediū fit, qd neq; calceus, neq; manus est: qñquidē & qd nec bonū, nec malū est boni & mali, acsi oīum eēt aliquod medium. Verū non est necesse, vt
H hoc accidat. etenim hęc negatio simul oppositorum est, & quorum aliquod mediū, ac aliqua distantia natura apta est esse. illorū aūt non est dr̄ia. in alio. n. genere ea sunt, quorū simul erāt negationes. quare quod subiicitur, non est vnum.

Et quæstio difficilis accidit dicentibus, quod inæquale solum est inter. sed accidit vt vnum contrarium sit duobus: quod est impossibile. Et etiā æquale videtur iter ma
I *gnum & paruum. contrariū.n. nō videtur inter. & impossibile est hoc de definitione etiam quoniam, sic, non est completa si fuerit inter, sed habet semper aliquid inter. Remanet igitur vt opponantur secundum oppositionem. sicut negationem, aut sicut priuationē. Sed impossibile est alteri. non enim est negatio magni magis quam parui. ergo est utriq; negatiua priuatiua. & ideo dicitur, vtrum de vtroq;,* K *& non dicitur de altero vtrum est maius aut æquale, aut vtrum est æquale, aut minus: ergo sunt tria. Priuatio autem necessario: quoniā non omne, quod non est maius aut minus, est æquale, sed illa, quæ sūt in eis, est aquale. Æquale enim est illud, quod non est magnū aut paruum, & naturaliter est magnum aut paruum. sed non habet nomen. & opponitur ambobus secundum oppositionem, quoniā vtrū* L *que dicitur multis modis. & recipiens non est vnum, sed plura. & non est album aut nigrum. neque hoc est vnum, sed terminatur aliquo modo illud, de quo dicitur hæc negatiua modo priuatiuo, quoniā necesse est vt sit aut rubei coloris, aut alterius. Ergo non est verus sermo existimantium, quod sermones omniū rerum sunt consimiles. ergo erit inter manū & vestimēta manus, quod est neq; vestimentū aut* M *manus, cum non sit bonū aut malū etiam inter bonum & malū. est enim mediū inter oīa. Et non accidit, vt hoc sit de necessitate. negatiua vero congregata, q̄ opponitur secūdū oppositione, est mediū, & hēt natura vt sit aliqua distantia. ꝑdā aūt non habent diuersitatem, quorum negatiua congregata sunt in eodem genere. ergo subiectum non est vnum.*

Et

A Et quæstio difficilis accidit dicen
19 tibus, q̄ inæquale solum ita inuenit̄ in exemplari. & si non est error, intendit, q̄ dicentes, q̄ inæquale significat vnam intentionem, & est inter æquale & non æquale, accidit ēt eis quæstio ista, & est q̄ inter affirmationem & negationem est mediū. D.d. Et etiam æquale videt̄, &c.i. & etiā æquale dr̄ esse medium iter magnum & paruum: & neutrum contrariorum est medium iter duo extrema. D.d. nec est possibile hoc ēt ex definitione, &c.i. & etiam hoc impossibile est ex definitione contrariorū, s. q̄ maxime distant, vt æqua
B le sit contrarium magno & paruo. Quod.n. est contrarium nō est medium inter duo contraria: sed cōtraria sunt illa, inter quæ est medium. & ex hoc apparet q̄ magnū non est contrarium paruo, neq; æquale medium inter illa: magnū enim & paruum nō maxime distāt, i. perfecte, cùm inueniatur maiꝰ magno, & minus paruo. D. d. Remanet igitur, &c.i. cùm æquale non opponat̄ magno & paruo fm contrarietatem, remanet vt sint opposita aut fm affir-
C mationem aut negationem, aut fm priuationem & habitum. D.d. Sed impossibile est, &c.i. sed impossibile est, vt æquale sit oppositum alteri illorum fm negationē: qñ non magis opponit̄ magno fm negationē, q̄ paruo. Et d. hoc: quia, si esset negatio, esset negatio vnius tm̄: cùm sit impossibile vnam negationem esse duorum: quod non est in priuatione. D.d. ergo est vtriq;, &c.i. & cum inæquale nō opponit̄ æquali fm negationem, ergo opponitur fm priuationem. Et cùm d. q̄ est vtriq; negatiua priuatiua, s. illud, qd signat inæquale, incœpit declarare, qūo ap D paret q̄ non est priuatiua vnius, & d. & ideo dr̄ vtrum, &c.i. & inæquale, quod significat alterum, s. aut magnum aut paruum, non opponitur æquali, quia non q̄rit̄ vtrū hoc sit maius aut æquale, aut vtrum hoc sit minꝰ aut æquale. D.d. ergo sunt tria &c.i. ergo quærere per vtrum est de tribus, s. vtrum sit aut maius, aut minus, aut æquale. D.d. Priuatio autē necessario, &c.i. æquale aūt esse oppositū magno & paruo fm oppositionē priuationis & habitus sequit̄ necessario non fm negationē & affirmationem. inæquale aūt non est E negatiuū æqualis: qñ nō oē, quod est maius aut minus, est æquale. v.g. qñ color nec est minus, nec maius, tñ non est æquale. sed æquale inuenit̄ in natura, in qua inuenit̄ magis & minus: & ideo non significat maius nec minus. D.d. Æquale.n. est il Vide cām lud, quod, &c i. inæquale.n. non est istius sup. negatio æqualis: qm̄ æquale & inæ- cō. 15. & ꝙ quale non diuidunt verū & falsum ibi. inter se, nisi in natura terminata, s. in natura, q̄ recipit magis & minus, non in oībus entibus, sicut est dispositio de affirmatione & negatione. & ideo æquale & inæquale non diui M dunt verum & falsum in colore. D. d. sed non habet nomen, &c.i. sed in æquale, fm quod significat maius & minus, non habet nomen, qd̄ significat aliquod finitum. maius.n. dr̄ maius respectu pluriū, & similiter minus, ita q̄ hoc procedit in infinitū. vnde sequit̄, vt priuatio eorū dicat̄ de intentionibus infinitis: ideo non fuit positū terminatum. Et quia cā fuit̄ hoc, s. q̄ negatiua priuatiua, q̄ negāt extrema opposita, nō signāt vnā naturā. v.g. nō maius nō minꝰ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G non album nõ nigrum, ſ. in hoc, q̃ imponeret eis nomina, incœpit declarare hoc, & d. & recipiens nõ eſt vnum, &c. i. & illud, quod ſignificãt hæc duo negatiua priuatiua, ſ. non album, non nigrum non eſt vna natura: quẽadmodũ illud, quod ſignificat non maius & nõ minus, nõ eſt vna natura, cum maius & min⁹ ſint relatiua. D. d. neq; hoc eſt vnũ, &c. i. & illud, quod ſignificat nõ albũ & non nigrum, non eſt vnum ſignificatum, ſed plura terminata, ſ. colores medij inter album & nigrum. & cũm d. illud, de quo dicit hæc negatiua modo priuatiuo, intendit non album & non nigrũ. & vocauit hæc duo priuatiua, quia non ſunt negatiua ſimpliciter, quia ſignificant naturam exiſtentẽ & terminatã. D. d. q̃m neceſſe eſt, &c. i. neceſſe eſt enĩ illud, quod ſignificat nõ albũ & nõ nigrum, ſit color rube⁹, aut viridis, aut ali⁹ color inter album & nigrũ. D. d. ergo non eſt verus ſermo, &c. i. ergo non eſt verus ſermo fingentium, q̃ ſermones oĩum rerum ſm affirmationem & negationem omniũ ſunt ſimiles. q̃m, ſi negatio eſſet quotũlibet duorũ diuerſorũ abinuicẽ, ſicut negatio duorũ oppoſitorum à medijs amborum, tunc eſſet inter veſtimenta manus, & man⁹ aliquid, quod eſſet nec veſtimenta manus, nec manus: ſed eſt impoſſe, q̃m non eſt medium Iter manum & veſtimenta manus, neq; inter pedem & manum, neq; inter aſinũ & equũ ſicut inter bonum & malum, ſ. virtutem neq; bonus neq; malus. Duo aũt negatiua, q̃ negant ſm priuationẽ extrema oppoſita, quæ ſunt in eodem genere, ſignãnt naturas medias. & hoc intendebat, cũm d. negatiua vero congregata, &c. i. duo aũt negatiua congregata ex negatione duorum extremorũ oppoſitorum ſunt illa, q̃ ſignificant aliquod medium, ſ. tertiam naturam. D. d. & habet naturam, &c. i. & illud medium habet naturam, per quam habet diſtantiã terminatam à duob⁹ extremis, ſ. q̃ pertinet naturæ mediorum. Quẽdã aũt negata abinuicem non habent hanc naturam, quæ ſuenit inter oppoſita, ſ. quæ ſunt in eodem genere, ſ. q̃ negatio duorum extremorũ in eis⁹ vere dicitur de medijs.

H

I

Vide ſupra cõ. 16.

Quo pacto vnum, & multa opponantur.

Cap. 5.

SImiliter autẽ de vno & multis quiſpiam dubitare poſſit. Etenĩ, ſi multa vni ſimpliciter opponunt, accidunt q̃dã impoſſibilia. vnũ etenĩ paucum, aut pauca erit. multa etenĩ paucis opponunt. Pręterea duo ſunt multa (ſiquidẽ duplex multiplex) dr̃ autem duplum à duobus: quare ipſum vnũ paucum erit. ad quid. n. ipſa duo dicerentur multa, niſi ad vnum & paucũ: nihil nanq; eſt minus. Præterea, ſi vt in lõgitudine longũ & breue, ita in multitudine multũ & paucũ. & quodcunq; ſit multũ & multa, & rurſus q̃ multa ẽt multũ. niſi ergo in cõtinuo ſcile terminabili differat, q̃d paucum eſt q̃dam multitudo erit. q̃re ipſum vnũ multitudo q̃dã eſt, ſiquidẽ & paucũ. hoc vero eẽ eſt, ſi ipſa duo multa ſunt. Verum fortaſſis multa dicuntur q̃ dem, ſicuti & multũ, ſed vt differẽs: veluti aqua multũ, multa vero

J

K

L

Vide hæc. 1 ſph. tex. 4.

M

A vero minime. ſed quæcunq; diuiſibilia ſunt in his dr̃. vno quidem modo, ſi qua multitudo ſit exceſſum aut ſimpl̃r, aut ad aliquid habẽs: paucum q̃ſ ſi̇r, multitudo defectum habens. alio vero, vt numerus, qui ſolum vni opponit. ita. n. dicimus vnũ, aut multa, quemadmodum ſiquis dicat vnum & ipſa vna, aut albũ & ipſa alba, & menſurata ad menſuram & menſuratum. ſic & multiplicia dr̃. multa nanq; vnuſquiſq; numer⁹, quia vni⁹,

B & quia vnuſquiſq; menſurabilis, & tanq̃ vni, nõ pauco oppoſitus. Hoc itaq; modo multa ſũt & ipſa duo: tanq̃ vero multitudo, aut ad aliq̃d, aut ſimpl̃r exceſſum hñs nõ ſunt, ſed prima. ſimpl̃r vero ſũt pauca ipſa duo: multitudo nanq; eſt prima defectum hñs. Quare non recte fuerit dicens Anaxag. q̃ ſimul cuncta res erãt, multitudine & paruitate infinitæ. oportebat nanq; pro paruitate dicere, & paucitate. non. n. infinitæ, cũm paucum

C non propter vnum, vt quidam aiunt, ſed propter duo.

Quærenda eſt q̃ſtio hæc de vno etiam & multo. Quoniam, ſi multum opponitur vni, modo ſimplici, accident quædam impoſſibilia. tũc enim erit vnum paucum aut pauca. multa enim paucis opponuntur. Et etiam duo erũt multa: cum duplum eſt de magnis multiplicibus & opponitur duobus etiam: ergo vnum eſt paucum, & ſi non fuerit ita, quomodo igitur opponũtur duo, & erunt multa, niſi vni aut pauco? nihil enim eſt minus de numero. Et etiam, ſi quemadmodum eſt in longitudine longum & breue, ita in multitudine multum & paucum, ergo quod eſt multum eſt multa, & quod multa eſt multũ. niſi igitur hoc differat aliquo modo in continuo facilis determinationis, tunc erit paucum aliqua multitudo. ergo vnum erit multitudo, E *& ſi ſit paucum etiam. & ſimiliter neceſſe eſt vt duo ſit multitudo. Sed rectũ eſt, vt quædam multa dicantur multitudo etiam, quia ẽ diuerſum: & quædã nõ. vt aqua eſt multum, non multitudo. ſed ſicut illa, quæ nõ diuiduntur in iſta. quoniam iſta dicuntur vno modo, ſi fuerit multitudo quædam, quæ habet partes quaſdam. i. & ſua q̃dã ſunt ſicut numerus, & opponũtur vni tantum. & ſimiliter oppo* F *nitur vnum multitudini, ſicut cũ aliquis dicit vnum & vnum ſẽmper, aut album & album, & mẽſurata in reſpectu menſuræ, & mẽſuratum eſt vnum, & oẽ vnum eſt menſuratum ab vno. ſed quemadmodum oppoſitum eſt vnum, non paucum, ſimiliter duo ſunt multa etiam addita aut alicui, aut ſimpliciter. ſed duo ſunt pauca ſimpliciter, quia eſt prima multitudo,*

D

G *quæ habet quedam. Et ideo nō bene dixit Anax. in hoc, quod dicit, quòd oīa erant insimul infinita in multitudine & paruitate. deberet enim dicere in loco paruitatis paucitatem. quoniam non sunt finita in paucitate vnius, sicut dixerunt quidam, sed propter duo.* *

* Co. Grx. hæc addit opponunt itaq; & sic

20 Cùm induxit quæstiones contingentes in hoc, q̄ quale opponit magno & paruo, & declarauit, q̄ de necessitate opponitur fm habitum & priuationem, incœpit pscrutari de

H vno & multo quomodo opponunt sibi, & d. Quærenda est, &c. i. & quærendum est hoc sīl̄r de vno & multo, s. vtrum opponant simul fm contrarietatem, aut alio modo. D. d. Qm̄, si multum, &c. i. qm̄, si vnū opponitur multo simpliciter fm contrarietatem, accident plura impossibilia. D. īcœpit dicere impossibilia, & d. tunc enim erit vnum paucum, &c. i. qm̄, si fuerit positum, q̄ vnum est cōtrarium multo: & illud, quod est contrarium multo est paucum: accidet vt vnum sit paucum. D. incœpit declarare quæstionem, & d.

I Et etiam duo erunt multum, &c. & etiam duo sunt multa, quia sunt duplum, & duplum est multitudo, q̄a dicitur in respectu paucitatis, sicut multiplex dicit in respectu submultiplicis. D. d. conclusionem ex hoc, & d. ergo vnum est paucū, &c. i. qm̄, cùm duo fuerit duplum: & duplum est multitudo respectu eius, cuius est duplum: sequitur, q̄ illud, cuius duo sunt duplum, s. vnum sit paucū. qm̄, si vnum non foret paucum, cui igitur comparantur duo, cum dicant esse multa? & q̄ omne multum cōparatur pauco, si non comparatur ad vnum, aut ad aliquid min⁹ vno: sed nihil est minus vno: ergo de necessitate * comparant adinuicem: & vnum est illud paucum, ad qd̄ comparatur multitudo multa, quæ sunt duo. D. d. aliam quæstionem, & d. Et ēt, si quemadmodū in longitudine, &c. i. & etiam debet aliquis dicere, qm̄ quemamodū in oīlongo est longum & breue: lōgum. s. in respectu breuioris, & breue s. in respectu longioris: & omne multum est paucum in respectu plurium, & multum in respectu paucioris. si autem vnū

L fuerit paucum ī respectu duorum, continget vt sit multum in respectu paucioris: sicut cōtinget, vt duo sint pauca in respectu pluris, & quia vsus est in hoc sermone, q̄ oē, quod est multū, est multitudo multa, & hoc non est verum in liquabilibus, excepit illa. & hoc non nocet in hoc, qd̄ intendit concludere. qm̄ numerus non est de liquabilibus, & multum dī de numeris, & de liquabilib⁹ ęquiuoce. & hoc intendebat, cùm d. nisi igitur hoc differat, &c. Et cum compleuit hanc dubitationem, quæ sequitur ab impossibili, quod est vnū

M diuidi, incœpit soluere eam, & declarare, quomodo vnum & multū opponuntur sibi, & dixit: Sed rectum est vt & quædam multa, &c. i. sed rectum est, vt quædam, quæ dicuntur multa, vere dicantur multitudo, q̄a natura eorum diuersatur: & quædā non vere dicantur multitudo, & vere dicantur multa. vt aqua, quæ vere dicitur multa, & non vere dicitur multitudo. Multitudo vero, cuius vnitates non diuiduntur, dicit vno modo, cùm partes eius fuerint sicut partes, s. de quantitate discreta. Et intendit,

A tendit, q̄ non oīs multitudo est multitudo eius quod est paucioris, neq; oīs paucitas est multitudo ei⁹ quod est pauciorīs. & hoc manifestū est de multitudine & paucitate in numeris. & ideo non est necesse vt ex numero vnum opponatur duobus fm paucitatem & multitudinē. D. d. & opponunt vni tm̄, &c. i. & mod⁹, quo vnum opponitur multitudini, & multitudo vni, ē modus, quo vnū opponitur multo, quod est de specie illius vnius. & vnum albū opponit pluribus albis. & vnum plurib⁹ vnis: & ista oppositio nulla alia ē ni-

B si oppositio mensurantis ad mensuratum, & numerātis ad numeratū. Omnis enim multitudo mensurat per vnum suæ speciei. & ideo nō opponitur sibi fm contrarietatem, sed fm numerans & numeratum. Et declaratum est in principio istius tractatus, q̄ vnum, fm q̄ est vnū & simplex, est mensura eius, qd̄ componitur ex illo. D. d. sed quemadmodū oppositum, &c. i. & quemadmodū illud, quod opponitur multitudini, est vnum fm mensuram & proportionem mēsurantis ad mensuratū, non fm paucum & multum, ita est

C de vno & duobus. D. d. qm̄ autē hēt multitudinē, &c. i. duo vero, q̄ sunt multitudo, dicuntur multa, quia addunt supra paucius illis: aut q̄a sunt multa simpliciter, dīr in respectu eius, ad quod dī multitudo simpl̄r, s. paucitas: & nō est ita. D. d. sed duo sunt pauca, &c. i. sed duo sunt prim⁹ numer⁹ numerorum paucorū. sunt igitur pauca simpl̄r, cùm non inueniuntur pauciora. & ideo non sunt ptima multitudo. D. d. Et ideo non bene dixit Anax ag. &c. i. qm̄ illud, quod opponitur multitudini, est paucitas, & illud, quod opponit̄ par D uo, est magnum. Si igitur dixerit, q̄ oīa sunt infinita propter paruitatē & magnitudinem, nō est sermo falsus. &, si dixerit infinita in paucitate & multitudine, esset falsus quodam modo, & verus alio modo. falsus vero, quia quod disponitur per multitudinem & paucitatem, non procedit in infinitum: verus autem, quia paucitas opponitur multitudini. D. d. deberet enim dicere, &c. i. si aliqs dixerit, q̄ illa, quæ disponuntur per multitudinem, sunt finita in paucitate, & perueniunt ad vnum, non diceret verū: sed verum est dicere, E q̄ sunt finita in paucitate, quia pueniūt ad duo, q̄ sē pauciora paucorū.

Opponunt aūt vnū & multa, q̄ in numeris, vt mensura mēsurato: hæc vero, vt ea, q̄ ad aliqd, q̄cunq; eorum, quæ ad aliquid non fm se. distinctum autē à nobis in alīs est, q̄ ea, quæ ad aliquid, dupliciter dīr. quædā vt contraria, quædam vt scientia ad scibile, eò q̄ aliquid aliud dicatur ad ipsum. Vnum vero aliquo minus esse, vtputa duobus nihil prohibet. nō enim si min⁹ F est, ēt paucum est. Multitudo autem quasi genus numeri est. numer⁹ etenim est multitudo vno mēsurabilis. Et quodam modo vnū & numer⁹ opponunt, non vt cōtraria, sed quēadmodū dictū est, vt quædā eorū, q̄ ad aliquid. quatenꝰ. n. hoc quidē mēsura, illud vero mensurabile, eatenus opponunt. Ideo non oē, quod vnum sit, numerus est. vtputa, si qd indiuisibile sit. Cū ār

G similiter dicatur scia ad scibile, non sibi assignatur. videri nãq; posset scientia quidem mensura esse, scibile vero quod mensuratur. accidit autem omnem quidẽ scientiam scibile esse, scibile non oẽ scientiã esse, eò q; modo quodam scientia scibili mensuratur. Multitudo autẽ neq; pauco contraria est, sed huic multũ, tanquam excedens multitudo excessę multitudini. nec vni omnino, sed hoc quidem, vt dictũ est, quod diuisibile, hoc indiuisibile, tanq; ad aliquid, quemad-
H modũ scia scibili, si fuerit numerus, vnum vero mensura est.

Et vnum opponitur multo, vt mensura mensurato: illa aũt, q̃ opponuntur secundum relationẽ, sunt omnia, quæ non sunt per se de capitulo relationis. & ia distinximus in alio libro, quòd relatiuum dicitur multis modis. vno modo sicut contraria, & alio modo sicut scientia ad scitum. dicitur enim istud
I *in respectu illius. Vnum autem nihil prohibet vt sit minus aliquo, v.g. duobus. quoniam non si est minus, est paucum etiam. Multitudo vero est tanquam genus numeri. numerus enim ẽ multitudo mẽsurata per vnum. Et opponuntur vnum & numerus quoquo modo, non sicut contrarium, sed sicut dictum est in quibusdam relatiuis, quæ opponuntur sibi. opponuntur enim sicut mensura, & mensuratum. Et ideo nõ omne, quod ẽ vnũ, est numerus etiam, sicut est omne quod diuiditur. Et scientia dicitur tali modo in respectu sciti, sed non conuertitur. rectum est igitur vt scientia sit mẽsura & scitum mẽsuratum, sed accidit, quòd omnis scientia sit scitum, sed nõ omne scitum est scientia. scientia enim quoquo modo mensuratur per scitum. Multitudo vero non est contraria pauco etiam, sed hoc multũ, quod* L *ẽ sicut multitudo vna, addita multitudini, ei est contraria. Et multitudo non est contraria vni omnimodo, sed cuidam, sicut dictũ est, quia diuiditur. illud vero, quod non diuiditur, est sicut relatiuum, sicut scientia scito, si fuerit numerus sciti, vnum vero est mensura.*

Et vnum opponitur, &c.i. & vnũ 21
est oppositum multo, non sm relationem contrariam, vt multũ pauco. sed sm relationẽ, in qua non est
M contrarietas, vt mensura & mensuratum. Et d. hoc, quia posuit in quæstione prædicta, q; vnum opponit̃ multo, sm q; multum opponit̃ pauco. D.d illa autem, quæ opponunt̃, &c.i. illa, quæ sunt opposita sm relationem tm̃, sunt illa, quæ non sunt relatiua in se. Declaratum est enim in tractatu, in quo exposuit noĩa, q; relatiuum est duobus modis: quorum vn⁹ est illud, quod est relatiuũ per se, & alius relatiuum p aliud, s. quia aliud cõparatur ad ipsum, vt sensatum & intellectum. sensatũ. n. & *5. Meta. com. 22.*

A & intellectum sunt relatiua, quia intellect⁹ & sensus, q̃ sunt relatiua nõ per se, comparantur ad ipsum, & p se non sunt relatiua. D.d. & iam distinximus in alio libro, &c.i. & iam distinximus in alio tractatu, q; relatiuum est duobus modis. Vnus aũt modus est, relatiua per se: & sunt illa, quorum vtrunq; non habet esse. nisi sm q; referatur ad secundũ. & isti relationi accidit cõtrarietas, vt paucum & multum. Secundus aũt illa, quæ non sunt relatiua per se: & sunt illa, in quibus non accidit contrarietas, vt scientia & scitum. D.d. dicitur
B enim istud, &c.i. scitũ. n. dr̃ relatiuũ, non quia est relatiuum p se, sed qa aliud comparat̃ p se ad ipsum, s. scitia. D.d. Vnum aũt nihil prohibet, &c.i. Et d. hoc ad dissoluẽdum quæ stionẽ prædictam, dicentẽ q;, si duo sunt multa, sequitur, q; vnũ sit paucum, quia est paucius. & d. respondẽdo q; non sequit̃ vt omne, quod est minus aliquo, sit diuisibile, sed põt esse indiuisibile omnino. & hæc est dispositio vnius cum duob⁹. & ideo vnum non est paucum. D.d. Multitudo vero est tanq̃ genus numeri. i. multitudo vero opposita vni ẽ mul
C titudo, quæ est tanquam genus numeri. & innuit per hoc illud, qd dictum est in definitione numeri, s. q; est multitudo composita ex vnitatibus. & ideo d. numerus. n. est multitudo mensurata, i. numerata p vnũ. D.d. Et opponuntur vnum, & numerus, &c.i. & forte non opponitur numero sm oppositionẽ contrarij, sed sm oppositionẽ modi relatiui, qd̃ non est relatiuũ p se. Et d. hoc, quia posuit in quæstione p̃dicta, q; multitudo opponit̃ vni, sm q; opponit̃ pauco, & est oppositio sm cõtra
D rietatẽ. & ideo sequit̃ ex illo sermone vt vnum sit paucum. Et cùm dixit, q; multitudo opponitur vni modo relatiuo, dedit exẽplũ, & d. opponunt̃, n. sicut opponunt̃ mensura, & mensuratũ. D.d. Et ideo nõ oẽ, &c.i. & ideo non sequit̃ vt illud, qd̃ est vnum, & mensurat multitudinem, vt sit sicut paucum. vnum. n. mensurans potest esse in diuisibile oĩno. D.d. Et scientia dr̃, &c.i. & scitũ cognoscitur per scientiam, sicut mẽsuratum p mensuram. & scientia dicitur hoc modo sm relationem ad scitum: sed non conuertitur, s. vt sit, sicut omnis scientia habet scitum, vt E
oẽ scitum habeat scientiam. Et intẽdit sicut conuerti, dicere oĩs mensura est mensura mensurati, & oẽ mẽsuratum est mensuratum p mensuram. D.d. rectum est igitur, &c.i. rectum est igitur, vt scientia sit mensura, & scitum sit mensuratum. sed accidit vt omnis scientia sit scitum, s. vt omne mensurans sit mensuratum, & non oẽ scitum sit scientia, i. cognoscitur per scientiam. scientia enim quoquo modo cognoscitur p scitum. D.d. Multitudo vero, &c.i. multitudo vero non opponit̃ pau
F citati simpliciter, sed opponit̃ paucũ multitudini, quæ dr̃ sm additionem supra aliam multitudinem. D.d. Multitudo vero nõ est contraria omni vni, &c.i. & multitudo nõ est cõtraria omni vni sm paucitatem, sed quibusdam vnis, s. vni, quod diuiditur. illud. n. quod nõ diuiditur de vnitatib⁹, opponit̃ multitudini, sicut scientia opponitur scito. & hoc intendebat, cum d. illud vero, quod non diuidit̃, est sicut relatiuum, &c.i. illud vero, quod non opponitur, sicut scientia scito opponitur, si scia fuerit

G fuerit numerus, & mensura sciti. D. d. vnum vero est mensura. i. qm̃ nō accidit in eo vt sit mensuratū sm̃ q̃ est vnum, sicut accidit scientię vt sit mensurata per scitum.

Media contrariorum in eodem gẽere cum ipsis contrarijs esse, ac ex ipsis componi. Cap. 6.

Vid Auer. 1 Epi. Tr. 5.

CVm vero contrariorū cōtingat aliquid mediū eē, & quorūdam sit, necesse ex contrarijs media esse. Omnia enim media, & illa, quorum media sunt, in eodem genere sunt. Media nanq; illa dicimus, in q̃ H necesse est primo transmutari, quod transmutet. vt puta si ab vltima ad primā paulatim pertranseat, prius ad medios sonos veniet. & ī coloribus, si ex albo ad nigrum veniat, prius ad puniceū, & fuscum, q̃s ad nigrū veniet. fit autem & in alijs. Transmutari vero ex alio genere in aliud genus non est nisi sm̃ accidens, vt ex colore in figuram. necesse igitur vt media & sibi nuicem, & quorum media sunt, in eodem genere sint. At vero oīa I aliquorū oppositorum sunt, ex his nanq; solis q̃ se trasmutari ē. Quare impossē est media esse nō oppositorū, esset nanq; profecto transmutatio ēt ex non oppositis. Oppositorū vero contradictionis quidē nullū est mediū. Hoc. n. est contradictio, oppositio, cuius cum nihil habeat medium, cuicūq; altera pars adest. Cæterorum vero q̃dam ad aliquid, q̃dā priuatia, q̃dam cōtraria sunt. Eorū vero, quæ ad aliquid, quæcunq; non sunt cōtraria, non habent medium. eā vero, quia nō in eodē genere sunt. quid nanq; sciētię & scibilis medium? verū magni & parui est. K

Cum vero contraria possunt esse mediata, in quibusdam est necesse vt sit medium inter contraria. Oīa. n. mediata sunt in eodem genere, & illa, quæ habent medium etiam. Et dico media oīa ista, ad q̃ L *primo transmutabile transmutatur necessario primo. v. g. quod, si motus fuerit de neumate ad acutum, primo veniet in neumatibus minus conuenientibus, quæ sunt inter se. & similiter in coloribus, si fuerit motus de albo ī nigrum, primo veniet ad rubeum & glaucū. & similiter de alijs. Transmutatio vero de vno genere in aliud nō est nisi per accidens, vt de colore ī figurā. ergo de necessitate media,* M *& illa, quæ habent media, sunt in eodem genere. Sed omnia media sunt rerum oppositarum, quoniam ex istis solummodo est transmutatio per se. & ideo impossibile ē trās mutari illa, quæ non opponuntur. ergo transmutatio & nō transmutatio erit de oppositis. Et oppositorum contradictoria non habet medium. Contradictoria enim sunt opposita, quorum altera pars semper est, & nullum habet medium om-*

A *omnino. Alia vero opposita quædam sunt relatiua, & quæda priuatiue. Relatiuorum vero omnia, quæ non sunt contraria, non habēt medium. & causa in hoc est, quia non sunt in eodem genere. & non erit medium inter scīam & scītū: sed inter magnum & paruum.*

21 Idest, & proprium est contrarijs inter alia opposita, q̃ in quibusdam eorum est medium. Et causa in hoc est q̃ in quibusdam genetibus, ī q̃bus sunt, necesse est vt sit medium

B inter contraria. qm̃ media, & illa, inter quæ sunt media, sunt in eodem genere: & contraria sunt in eodem genere: ergo sequitur per cōuersionē maioris propositionis, vt media siue ī cōtrarijs. D. descripsit mediū. Et d & dico media, &c. & intelligit p medium illud, ad quod transmutabile transmutatur primo & essentialiter, ſ. qm̃ transmutatur de cōtrario in contrarium. D.d. exemplū, & d. v. g. &c. i. v. g. qm̃ transmutatio, quę est a neumate grauissimo ad acutissimum erit per transmutationē supra neumata, q̃ sunt inter graue &

C acutum. & fit motus de albo in nigrum fit per motum supra colores medios primo, & post peruenitur ad nigredinem. Et causa in hoc est, quia transmutatio est de contrario in contrarium, & contraria sunt in eodem genere, & media in genere, in quo sunt contraria, sunt illa, in q̃ primo cadit transmutatio. Transmutatio vero de genere in genus, ſ. quæ non est in eodem genere, non est nisi per accidens, v. g. de colore ī figuram. D d. ergo de necessitate, &c. i. & cum transmutatio fuerit de contrario in medium primū, deinde in sui contrariū, & contraria sunt in eodem genere sicut dictū est: ergo necesse est vt media & contraria sint in eodem genere. D.d. Sed omnia media, &c. i. &, quia media sunt contraria, ideo etiam transmutatio ex eis adinuicē erit per se, sicut erit inter extrema mediantibus illis. D. d. & ideo impossibile est, &c. i. & ꝓpter hoc, q̃ transmutatio debet esse de contrario in contrarium, nō trāsmutantur illa, quæ non opponunt sibi adinuicē essentialiter. ergo trāsmutatio erit de illis, quæ sunt opposita. Et quasi iste sermo est conuer- E sus primi. in primo. n. posuit q̃ trāsmutatio est de contrario in contrarium, & declarauit ex hoc, q̃ transmutatio erit primo ad media ī hoc autem posuit q̃ transmutatio est ad media, & declarauit ex hoc, q̃ transmutatio est de contrarijs. ista. n. videntur conuerti. D.d. Et oppositorum, &c. i. & cōtradictoria inter opposita non habent medium. & hoc manifestum est. D.d. Alia vero opposita, &c. i. & illa, q̃ sunt opposita apud interrogationem per vtrum, sunt quatuor, contradictoria, & relatiua, & priuatiua, & contraria. Re F latiuorū aūt illa, q̃ nō sunt cōtraria, non hñt mediū. D.d. & cā in hoc, ſ. q̃ q̃dā relatiua non hñt mediū, est q̃ vnum relatiuorū potest esse ī alio quo genere, & suum correlatiuū in altero. vt scīa & scitum. scīa. n. est in qualitate, & scitum in substantia. Et ideo d. & non erit mediū inter scię- Scia ē ī q̃litate, & scitū est: substātia. Oppositū 7. phy. 20 Vide contrarietates Zam. tiam & scitum. D.d. sed inter magnum & paruum. i. & mediū nō inuenitur in relatiuis, nisi in quibus est contrarietas, vt magnum & paruum, inter quæ est æquale.

Quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Quòd si media in eodē genere sunt, vt ostensum est, et cōtrariorum media necesse ēipsa ex his cōtrarijs cōponi. Aut.n. erit aliquid genus corū, aut nullū. et si genus quidē ita erit, vt aliquid prius contrarijs sit, dīię priores contrárię erunt, q̄ faciunt contrarias species, tanq̄ generis. ex genere nanq̄ & differentia species sunt. vtputa si album & nigrū contraria sunt: est autem illud segregatiuus color, hoc vero congregatiuus: hæ differen-
H tiæ cōgregatiuū & segregatiuū priores. quare priora inuicē cōtraria sunt. at vero quę contrarie dīia sunt, magis contraria sunt, cætera quoq̄ & media ex genere & differentijs erunt. vtputa quicunq̄ colores medij inter album & nigrum sunt, hos op3 vt & ex genere dicantur (est aūt genus color) et ex quibusdā differentijs. hæ vero non erunt prima cōtraria. q̄d si sec⁹, vnūquodq̄ aut albū, aut nigrū erit, ergo alię. medię igit primorum
I contrariorū hę erunt. primę vero dīię segregatiuum & cōgregatiuū. Quare hæc primū quę rendū est, quæcunq̄ contraria non in genere, ex quo media eorum. Quæ.n. in eodem genere sunt, necesse est vt, aut ex incōpositis genere componant, aut incomposita sint. & quidē contraria inuicem incomposita, p̄terea q̄ principia sunt. media vero, aut omnia, aut nullum. ex contrarijs vero aliquid fit. quare erit in hoc transmutatio, K ante quam in illa. vtroq̄ enim et magis et minus erit. medium igitur cōtrariorum hoc ēt erit. Ergo cætera quoq̄ media cōpo fita sunt. id.n. quod vno minus, altero magis est, compositū ex illis quodam modo est, quorū vno minus, altero magis dicitur esse. Cùm vero cōtrariorū alia priora eiusdem generis nō sint, omnia media profectō ex contrarijs erunt. quare & omnia inferiora, tū contraria, tum L media, ex primis cōtrarijs erūt.

Si igitur media sunt in eodē genere, sicut declaratum est, & contraria habēt media, necesse est vt sint composita ex istis contrarijs. Quoniā aut habebunt aliquod genus, aut non habebunt. si habebūt, ergo erunt secundum hunc modū, quasi aliquod recipiens ante contraria, & erunt contraria ante differentias, q̄ fecerunt contraria. formæ.n. sunt ex genere et differētijs. vt album et nigrum sunt con- M *traria, et alterum color segregās, & alterum color congregans. istæ igitur differentiæ segregans et cōgregans sunt ante. ergo ista sunt contraria ante. sed illa, quæ differunt secundū contrarietatē, sunt magis contraria: ergo erunt ista media ex genere et differentijs. vt omnes colores, qui sunt inter albū & nigrum. oportet igitur, vt ista dicantur ex differentijs, & genus est*

A est color, & quòd ista sunt ex aliquibus differentijs, sed non erunt contraria prima. & si non, erit quodlibet aut albū, aut nigrū, aut aliud mediū. ergo erunt ista inter prima contraria, & primas differentias, quæ sunt tales, et quæ continent. Ergo quærēda sunt ista primo, & omnia contraria, quæ non sunt ex aliquo medio ī genere. Necesse est.n. vt illa, quæ sunt in vno
B *genere, sint composita ex illis, quæ non sunt composita secundū genus, aut sunt non composita. Quoniam contraria non sunt cōposita ex inuicem, ergo sunt principia. media vero aut omnia, aut nulla. et erit aliquod ex contrarijs. ergo erit transmutatio in hoc, antequam perueniat ad ista: erit.n. vtrumq̄ eorum minus, aut maius. Ergo & hoc etiam est inter contraria. & ideo*
C *omnes partes compositæ sunt mediæ. compositum.n. ex altero magis quam ex altero minus, dicitur quoquo mō, quod est ex altero magis, & ex alio minus. Et cùm non sint diuersa ōia contraria, ergo media sunt ex contrarijs. ergo omnia, quæ sunt sub, & contraria et media erunt ex primis contrarijs.*

23 Si igitur media & contraria sunt in eodem genere, vt dictum est, & media sunt media inter contraria, necesse ē, vt media sint cōposita ex illis contrarijs. D.d. Quoniā aut habebunt genus, &c. i. cōtraria autem D aut habebūt idē genus, aut nō: sed, si nō habebūt idē genus, nō erūt cōtraria. & si habuerint, cōtinget, vt idē genus recipiat contraria. i. & sic illud genus recipiet cōtraria, & illa, quę sunt inter cōtraria. & cōtinget, vt sint contraria ante dīias, ex quibus constituunt contraria. D.d sor mę.n. &c. i. species.n cōponit ex generibus & differētijs. v.g. albū & nigrū, q̄ sunt cōtraria: & albedo est color disgregans visum, & nigredo color cōgregās visum, & istę dīiæ sunt priores dīijs, q bus cōstituunt media. segregās.n. & cōgregās sunt an E te in cōtrarietate albo & nigro, cū p illa sint cōtraria albū & nigrū. D. d. sed illa, q̄ differūt, &c. i. & spēs cōtrariorū, vt albū & nigrū, sunt maioris contrarietatis, q̄ dīię. & d. hoc, qa disgregatio & congregatio accidit eis magis & min⁹. D.d ergo erūt ista media, &c. i. &, cū hęc contraria fuerint cōposita ex genere & primis dīijs, & media illius generis sint inter illa, necesse est vt ista media sint cōposita ex genere & illis duab⁹ differētijs oppositis fm mixtionē: qm illę dīiæ recipiūt magis & minus. v. Dīię colo- g colores medij ĩter albū & nigrū, rū recip- F que cōponunt ex colore & segrega- unt magis tione & cōgregatiōe, sed differunt & minus. fm magis & minus. D.d op3 igitur, &c. i. op3 igit fm hoc, vt media sint in eodē genere, & vt habeāt aliquas dīias contrarias, sed nō erūt prima cōtraria. D.d. & si nō, erit qdlibet, &c. qm dīię mediorū aut erūt eędē cū differentijs primorū contrariorum, aut mediæ inter cōtraria: sed differentię eorum non sunt primorum contrariorum: ergo sunt media inter differentias primorū contrariorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G trariorum. v. q̃ q̃m mediũ inter albũ & nigrũ, aut est albũ aut nigrũ, aut mediũ inter illa. D.d. ergo erũt ista, &c. i. ergo sequitur, vt ista media sint inter contraria, quæ continent oĩa media, & vt dr̃ię eorũ sint inter differentias primorũ contrariorũ. D.d. Ergo quęrẽda sunt, &c. i. ergo opꝫ q̃rere semper ista media, & cõtraria, quæ non habẽt aliqd mediũ ī vno genere. q̃m illa, q̃ sunt in vno gñe, necesse est vt sint cõposita ex illis, q̃ non sunt cõpo sita ex illis, quæ sunt ī illo gñe, aut vt ñ sint cõposita, ſ. aut sint cõposita ex simplicib⁹, aut
H vt sint simplicia. D.d. Q̃m cõtraria, &c. i. q̃m cõtraria, cũ nõ sint cõposita ex illo genere, sequit̃ vt sint principia compositorũ ex illo genere, ſ. mediorũ. D.d. media vero necesse est, aut vt oĩa sint ex contrarijs, aut nullũ eorũ sit ex contrarijs. Et intẽdebat declarare, q̃ est impose opinari, q̃ quędã sint ex contrarijs, & q̃dã non: & tacuit destructionẽ partis, dicentis q̃ nullũ eorũ cõponitur ex partibus cõtrarijs, q̃a est manifestũ ex hoc, q̃ sunt media, & q̃a primo ad illa transmutant̃ contraria. & ideo. d. ergo erit trãsmutatio, &c.
I i. trãsmutatio ergo de cõtrario erit ad illud, qđ est mediũ, anteq̃ veniat ad ſm contrariũ. &, si essent alterius naturæ, tunc trãsmutatio de cõtrario in contrariũ mediãtibus illis cẽt p accidens. D.d. erit. n. vtrũq; eorũ magis aut minus. i. & cã in hoc, q̃ trãsmutatio de cõtrarijs erit ad media, est, quia contraria recipiũt magis & minus, aut intendit ec cõtrario, ſ. q̃, cũ fuerit positũ, quia transmutatio est primo de contrario in medium, sequitur vt contrarium recipiat magis & minus. Illud. n. quod non recipit magis aut minus nõ habet transmutationem. & ideo, si media differunt in specie ab extremis, non esset illic inter, qđ est necessarium in motu, vt declaratum est in naturalibus: nec esset illic trãsmutatio omnino. & ideo d. post. Ergo & hoc ẽt est inter contraria. i. ergo trãsmutatio est necessario inter cõtraria. D d. & ideo & oẽs partes, &c. i. & non solum modo est verũ dicere, q̃ oĩa media sunt composita ex contrarijs, sed econtrario, ſ. q̃ omnia composita ex cõtrarijs sunt media. composita. n. ex duobus debent habere ex altero illorum minus, &
K ex altero magis. * Et hoc demonstratur ex suo sermone: q̃m impossibile est, q̃ in composito ex contrarijs sint duæ partes æquales, sed altera debere esse dominans, cui attribuatur forma. Et hoc demõstrat, q̃ impossibile est inueniri complexionẽ mediã in extremis contrarijs, vt dixit Gal. possibile eẽ. Q̃m, si esset possibile, tunc esset possibile inuenire cõpositum ex ipsis extremis, absq; eo q̃ accideret eis transmutatio, aut diminutio. Et iam fecimus sermonem cõtradicentem Gal. D.d. cõpositũ. n. &c. i. q̃m in cõposito inueniũ
M ex altero contrariorũ magis, & ex altero minus, nõ simpr̃, sed aliquo modo, i. in potentia. † partes enim compositi sunt in composito in potentia, non in actu. & ideo compositum est vnũ in actu, & forma pertem dominantẽ. & si non, nõ cẽt vnum in actu. D.d. Et, cùm nõ sint diuersa omnia contraria, ergo media sunt ex contrarijs. i. & cũ media sint inter res diuersas: & diuersitas earum non differt à diuersitate cõtrariorum: ergo media necessario sunt

Si media differunt ſpẽ ab extremis, ibi illicitum est, neque motus.

*Digressio quia obiicit ſi posse dari æquale ad ſolidum, nec cõcludit nẽ opera tamen, quasi posset. Vid. 2. cæl. c. 7. & 12. Colliges cap. 1.

† Partes cõ positi sunt ī cõposito ī potentia. et hoc ex extremis ſi est actu in media. Vide 5. Ph. 6. 19. 12. & 2. de Aia. 18 & 2. de Gene. cõ. 12. vbi d. cõpositũ. Vide c. Zam.

A sunt inter contraria: ergo oĩa, quæ sunt sub medijs, & cõtraria nõ ptia, & media sunt ex primis contrarijs.

Et quidem q̃ cuncta media in eodem genere, & contrariorum media sint, ac ex contrarijs componantur, patet.

Differentiam secundum speciem contrarietatem esse. Cap. 7.

Diuersum aũt specie ab aliquo diuersum aliquid ẽ, & hoc ambobus inesse oportet. vt si aĩal specie diuer-
B sum, ambo aĩalia. necesse est igit̃ in eodẽ genere esse, quæ specie diuersa sunt. Huiusc emodi enĩ appello genus, quo vnũ & idẽ ambo dicunt̃, non ſm accidens dr̃iam habens, siue vt materia existẽs, siue vt aliter. etenim nõ solum cõe oportet existere, vt ambo aĩalia, verum etiã vtriq; diuersum hoc ipsum aĩal: ut hoc quidem equum, hoc vero homi
C nem. quare hoc cõe diuersum specie vicissim est. erit itaq; ſm se hoc quidẽ tale quid animal, hoc vero tale qd: vt hoc quidẽ equus, hoc vero hõ. Necesse igit̃ hanc dr̃iam generis diuersitatẽ esse. dico nãq; dr̃iam generis diuersitatẽ, quæ diuersum hoc ipsum facit. Contrarietas igit̃ hęc erit. Patet autem ex inductione. cũcta nanq; oppositis diuidunt̃. & q̃ contraria in eodem genere sint ostẽsum est. contrarietas. n. perfecta dr̃ia erat: omnis vero specie dr̃ia est alicuius aliquid: quare hoc & idẽ, & genus in am
D bobus. ideo in eadem coordinatione prædicamẽti sunt oĩa contraria, quæcũq; nõ genere differunt, & inuicẽ maxime diuersa. pfecta nanq; dr̃ia, & simul inuicem nõ fiunt. Dr̃ia ergo contrarietas est. Hoc enim est diuersa specie esse, q̃, cùm in eodẽ genere sint, contrarietatẽ habẽt, indiuidua existẽtia. Eadem aũt specie, quæcũq; contrarietatẽ non habẽt, indiuidua existẽtia. in diuisione nãq;, & in medñs fiunt contrarietates, anteq̃ ad indiuidua deueniat̃. Quare manifestum est, q̃ ad id, quod vocat̃ ge-
E nus, nec eadem, neq; diuersa specie, vlla, q̃ vt generis spẽs, cõueniunt. materia nanq; negatione ostendit̃: genus vero materia ei⁹ est, cuius genus dr̃, nõ vt quod Heraclidarũ, sed vt qđ est in natura. Nec ad ea, q̃ non in eodẽ genere sunt, sed ab illis genere differẽt, specie vero ab his, q̃ in eodem genere sunt. etenim dr̃iam necesse est esse cõtrarietatẽ ei⁹, à quo specie differt: hæc aũt his solis inest, q̃ in eodẽ genere sunt.
F

Vide cõtra. Zam.

Declaratũ est igitur, quòd oĩa media sunt in eodem genere, & quòd sunt inter cõtraria, & quòd oĩa sunt cõposita ex cõtrarys. Illud aũt, quod est aliud per formam, est aliud alicuius, & oportet vt hoc insit vtriq;, quonia, si aĩal est aliud secundum formam, necesse est vt vtrũq; sit aĩal, & vt illud, quod est aliud secundũ formã, sit in eodem.

Illud

Universidad de Deusto
Biblioteca

G illud,enim, quod est tale,bene dicitur,quòd ambo sunt ex eodē, cùm differunt non per accidens, sed secundū naturā,siue alio modo.oportet enim vt habeant illud,quod est cōe tantum,vt animal vtriq;, sed vt quodlibet eorum habeat aliud, & etiam idem animal.v.g. vt sit equus, & aliud homo. Necesse est igitur, vt ista diuersitas sit alietas in genere.dico.n. quòd diuersitas generis est alietas,& alietas est il
H lud,quod facit hoc aliud:Contrarietas igitur,quæ est in re,est eadem. Et hoc manifestū est ex sermone sequenti.oīa enim diuiditur secundū oppositionē.& iam declarauimus, quòd contraria sunt in eodem genere.cōtrarietas enim est perfecta diuersitas, & diuersitas secundū formam.omne enim aliquod est alicuius genus hoc: ergo illud, quod est idē, & genus ēt dicitur de vtroq;. & ideo omnia contraria conueniut
I in eodem prædicamento, quæ differunt secundum formam,non secundum genus.et ista quædam à quibusdā alijs magis.diuersitas enim est completa, & non est insimul vtriq;. Ergo diuersitas est cōtrarietas. Et dicuntur idem secundū formam omnia, quæ non habent contrarietatē: & sunt illa,quæ non diuiduntur. contrarietas enim est in diuisione,et in eis,quæ sunt media, antequā perueniāt ad illa,quæ non diuiduntur. Ergo manifestum est, k quòd nihil est in rei veritate apud illud, quod dicitur genus, neq; idē, neq; aliud in forma omnino in illa, quæ est sicut forma generis. materia enī cognoscitur per negatiuā. genus aūt est materia illius, quod dicitur genus,non sicut genus Herculeorū, sed sicut illud, quod est in illis,quæ sunt naturaliter. Neq; in illis, q̄ non sunt in eodē genere,sed differunt ab istis secundū genus,et differunt secundū formam ab illis, l quæ sunt in eodē genere.contrarietas enim ē diuersitas eius,quod differt secundū formā: & ista est in illis,quæ sunt in eodē genere tantū.

Cùm declarauit, q̄ cōtraria sunt 14
in eodē genere, & q̄ mediū componit̄ ex contrarijs,& q̄ media sunt in ter contraria, fecit rememorationē de hoc. Deinde incœpit declarare, q̄ illa, quæ differunt fm dr̄ias & fōrmas,conueniunt in genere, & dicit. Illud aūt, quòd est aliud,&c.i. illud aūt,quod est aliud fm formam, in M
uenit̄ in alio,& non sunt diuersa existentia in eodē subiecto,sed in genere,in quo cōueniunt. & hoc intēdebat, cùm d. & oportet vt hoc insit vtriq;. D.d.qūi,si aīal,&c.i. necesse est enim si aīal diuidit̄ in duo diuersa fm formam, s. in duas species, vt aīal sit in vtroq;.s.q̄ vtrunq; sit animal. D.d.& vt illud,&c.i.& vniuersāliter necesse est vt illa, q̄ differunt fm formam,s.species, sint in eodem genere. D. d. Illud enim quod est tale,&c.i.illa enim quæ differūt tali diuersitate, scilicet secundū formā,

sunt

A sunt in eodē gñe,cùm non differant p accidens, sicut illa, q̄ conueniunt in forma,& differunt fm materiam. v.g.duo annuli,alter de auro, & alter de argento. D.d.oportet.n. vt habeant,&c.i.oportet vt nō conueniāt nisi in re cōi tm̄,& vt differant in illo,p qđ vtrunq; est aliud. Et intēdit p hoc distinguere inter res diuersas, q̄ faciunt illa, in quibus inueniunt̄ diuersa in spē,& res diuersas,q̄ cōgregant̄ in eodē subiecto, & non faciūt illa,in quibus inueniunt̄ diuersa fm colorē & saporē:in istis.n. nō est cō-
B trarietas.illa aūt, q̄ faciunt res existē tes diuersas.faciunt hoc p contrarietatem,q̄ est eis,cùm dictū sit,q̄ contraria sunt illa, q̄ non congregant̄ eodem subiecto eodem modo. D.d. Necesse ē igit̄,vt ista diuersitas, &c. Ergo necesse est, vt iste modus diuersitatis,q̄ facit contrarietatē,sit illud,p quod differt intra se idē gen⁹ in sua substātia. D.d.dico.n. &c i.& ideo dico,q̄ illud, p qđ differt idem gen⁹,est aliud:& ista alietas facit genus diuidi p dr̄ias contrarias. D.d. Contrarietas igit̄,&c.i. &, cū ista sit
C contrarietas,q̄ existit in forma, est illa,q̄ facit vt habeat idem gen⁹. D. d.Et hoc manifestū est,&c.i. & hoc, q̄ forma,p quam diuidit̄ genus primo & essentialiter,hēt in se contrarietatem,manifestum aūt est ex inductione.i.qm̄, cùm cōsyderata fuerint oīa genera,inueniunt̄ ita. D.d. oīa.n.diuidunt̄,&c.i.quæ non congregant̄ in eodem. Et,cùm posuit propositionē dicentem,q̄ differentiæ,quibus genus diuiditur,sunt cōtrariæ,posuit q̄ contraria sunt ī eodem genere, ad concludendum, q̄ formæ,quib⁹ diuiditur aliquid,sunt in eodem genere,& d.& iam declarauimus,&c.i. & iam declaratissimus D
superius, q̄ cōtraria sunt in eodem genere. Cōtrarietas.n. est cōpleta diuersitas:& cōpleta diuersitas non intelligitur,nisi inter duo,q̄ sunt eiusdem naturę.v.g. inter duas extremitates longissimæ linęæ,& in qualitate inter duas formas remotissimas. D.d.& diuersitas, quæ est secūdum formam,&c.i.& diuersitas, quæ est fm formam,est contrarietas, quę facit vt illa quæ diuersantur secundū ipsam,non congregantur. D. d. ergo illud,quod est idem,& genus,i. illud ergo,in quo cōueniunt duæ for
mæ diuersæ,est idē,& genus,de quo E
prædicantur. D.d.& ideo omnia cōtraria, &c.i. & propter hæc omnia contraria, quæ sunt in eodem prædicamento fm formam, diuersant̄ non fm genus. vt album & nigrum, dulce & amarum,quæ sunt in qualitate. D.d. & ista quædam à quibusdā alijs magis i.& ista differunt abinuicem magis q̄ alia differentia, s. quæ inueniuntur in eodem subiecto. D.d.diuersitas.n.est cōpleta,&c. i.& intendit,q̄ duo diuersa non inueniunt̄ insimul. Et in alia translatione d.diuersitas.n.cōpleta nō erit, cùm quædam fuerint cum quibus- F
dam infimul.i.diuersitas.n. cōpleta non inuenit̄ in diuersis,quæ sunt insimul in eodem,vt color,& albedo, & rationalitas.& ideo ista inueniuntur in generib⁹ diuersis. illa autem, quæ differunt perfecta differentia, s.quæ non inueniuntur in eodē,necessario sunt in eodem genere. D.d. Ergo diuersitas, &c.i. ergo diuersitas fm formam, est diuersitas fm cōtrarietatem.diuersitas.n. fm formā est illa,fm quam diuiditur idem genus,& non congregant̄ in eodē. &

G ista est dispositio contrariorũ. D.d. Et dñr idem,&c.i.illa, quæ sunt idẽ fm formam,sunt oĩa, quæ non habent contrarietatem,ſ. particularia, quæ non diuiduntur. vt Socrates & Plato. D.d.contrarietas.n.&c.i. contrarietas.n.est in forma, p quam diuiduntur prima genera,&media genera,donec ꝓueniat ad illa,quę non diuiduntur fm formam, & sunt vltimæ spẽs,quæ diuidunt in indiuidua. D.d ergo manifestum est,&c.i. ergo in genere nõ inuenit aliquid, quod in rei veritate sit idem cũ forma,q̃ est in genere,aut aliud,qm̃ ge
H nus est materia. & materia cognoscitur p negatiuã,cum dr q̃ materia est priuatio formæ.& intẽdebat declarare,q̃ in genere nihil est ī actu, ita q̃ diceret aut est idem cũ forma existente in eo,aut aliud. D.d. gen⁹ aũt est materia, &c.i. gen⁹ aũt significat materiã,ſ.gen⁹, quod dr in rei veritate,non genus, qđ dr de oĩbus attributis eidẽ * parti. v.g.gen⁹ Herculeorũ. D.d.sed illud,quod est,&c. i.sed genus,quod ꝓdicat de reb⁹ existentibus fm naturam,qđ ita definitur,ſ.q̃ est prædicabile de pluribus spẽbus in eo q̃ quid. D.d. Neq; in il
I lis,q̃ non sunt in eodẽ genere.i. neq; diuersitas fm formam inuenit iter illa,q̃ non sunt in eodem genere. D. d.& differũt fm formã,&c.i. & illa, p quæ differt forma,sunt in eodem genere.& causa in hoc est:quia contrarietas fm formam est diuersitas, & diuersitas fm formam est diuersitas fm contrarieratem: & contraria sunt semp in eodẽ genere: ergo diuersa fm formam sunt in eodem genere. & hoc intendebat, cùm d. & erunt ista,quæ sunt in eodem genere,ſ.diuersa secundum formam.

Genus significat mãs vide oppositũ.t.meta.c.17. Vide contradictiones Zim. * a.l.patri.

Dubitationis solutio,cur quædam contrarietas diuersa specie faciat: quædã vero nõ. Et an materia, diuersa specie faciat, vel nõ. K

Cap. 8.

Vid Aue. 1 Ephi. Text.

DVbitabit aũt quispiam, cur mulier à viro nõ spẽcie differat,cùm mas, & fœmina contraria existant, differentia vero contrarietas sit,neque diuersum specie aĩal masculus,& fœmina,cùm tñ hæc dria p se aĩalis sit, & non vt albedo, aut nigredo,sed quaten⁹ aĩal, & L
masculus, & fœmina existant. Hęc aũt dubitatio ferẽ eadẽ est, & cur hęc quidẽ contrarietas diuersa spẽ faciat,hæc vero nõ. vt gresibile,& volucre,albedo verõ & nigredo nõ. An, qm̃ illa q̃dem propriæ passiones generis sunt,hæc vero minime. & cùm illud quidẽ ratio, hoc vero materia sit, q̃cunq; in rõne contrarietates sunt,spẽ driam faciunt: q̃cunq; vero in coassumpto materiæ, minime faciunt. Quare M
hoĩs albedo, vel nigredo nõ facit, nec hoĩs albi ad hoĩem nigrũ fm spẽm dria est, ẽt si vnũ nomẽ ponat.homo nãq; vt materia est.materia vero non facit driam.non:n.hoĩs spẽs sunt homines.Quare & si carnes, & ossa,ex quibus hic,& hic est,diuersa sint.attamẽ totum diuersum quidẽ,spẽ vero non est diuersũ, qm̃ in rõne non est cõtrarietas. hoc aũt est vltimũ ꝺiuiduum. Callias vero rõ cũ materia est, & albus hõ,qm̃ Callias albus. q̃ accidens

A accidens igitur hõ est alb⁹. Nec gneus, & ligneus circulus, siue triangulus æneus, & circulus ligneus ob materiam spẽ differũt sed qm̃ in rõne contrarietas inest. Vtrum aũt materia non faciat diuersa spẽ, cùm quodã modo diuersa sit? An aliquo modo facit.Cur.n.hic equ⁹ ab hoc homine diuersus spẽ,cùm rões eorum cũ materia sint? An, qm̃ in rõne contrarietas inest. etenim hoĩs albi,& equi nigri specie diB uersitas est,nõ tñ prout hic quidem albus,hic vero niger: siquidem & si ambo albi essent,nihil minus spẽ diuersi essent.Masculus aũt & fœmina propriæ quidẽ aĩalis passiones sunt, sed non fm substãtiã, verũ in materia, & corpore.quare idem semẽ aliquam passionẽ passum, aut fœmina,aut mas fit.

Et quærendum est, quare mulier non differt à viro secundũ formam,cùm masculus sit contrarius
C *fœminæ, & diuersitas est contrarietas. & quare animal masculũ non est aliud à fœmina secundum formam. ista enim diuersitas est per se animalis,& non est sicut albedo & nigredo, sed fœmina, & masculus sunt secundum quòd animal. Ista enim quæstio appropinquat q̃ni, dicenti,quare quædam contraria faciunt alia secundũ formam, & quædam non. vt ambulans & pennatum, albedo vero et nigredo non. Quædã.n.sunt passiones propriæ generi,& quædã non. ergo quædam sunt verbum & q̃dam materia.ergo omnia contraria,quæ sunt in definitione, faciũt diuersitatem secundum formã:& omnia,quæ sunt in re cũ materia, non faciunt. Et ideo albedo non facit hominem neq; nigredo:neq; homo albus differt secundum formã in respectu hominis nigri, neque si fuerit positum vnum nomen.homo enim est sicut materia, & mate- E
ria non facit diuersitatẽ. quoniam homines non habent formas ideæ. Ideo & si carnes & ossa sunt alia et alia,ex quibus sunt hæc & hoc, sed tamen totum congregatum est aliud:secundum vero formam non est aliud,quoniam in verbo non est contrarietas.& hoc est vltimum, quod non diuiditur.Callias vero est sermo cum materia, & albus est homo,quoniã Callias est albus,& hõ est albus per accidens. Nec cir- F
culus cupri & ligni, neque triangulus cupreus,& circulus ligneus differunt secundum formam propter materiã, & non sunt diuersa secundũ contrarietatẽ, sed quia in verbo est contrarietas. Sed vtrum materia non facit aliud secundum formã,cùm sit diuersa aliquo modo? Et forte possibile est vt faciat. Et quare est equus alius secundum formam ab hoc hoĩe, cùm verba

G eorum sunt cũ materiã? Aut quia in verbo est contrarietas, vt hominis albi & equi nigri. habent. n. formas, sed non qua alter albus, et alter niger. quoniã, si ambo essent albi, & formæ eorum essent i alia dispositione. Masculus vero & fœmina ex si sint passiones propriæ animali, cum non sint secundũ substantiam, sed sunt in materia & corpore. & ideo idem sperma erit aut fœmina aut masculus, postquã

H patitur aliquam passionem.

25 Et quærendum est quare masculus nõ differat a fœmina fm formã, cũm sint duo cõtraria: & diuersitas fm contrarietatem est diuersitas fm formam. & quare animal masculũ non est contrarium animali fœminino, ita q̃ sit substantia, adeo q̃ diuidat his duabus differẽtijs diuisione specifica. Et dixit hoc, qm̃ manifestum est per se, q̃ masculus & fœmina sunt in oĩ genere animalium eiusdem speciei. D.d causam faciẽtem hanc quæstionem, & dicit: ista enim diuersitas, &c.i. animal. n. diui

I uiditur his duabus differẽtijs essentialiter, non accidentaliter, sicut diuidit in album & nigrum. & intendebat qm̃, si diuidit essentialiter, necesse est vt masculus sit vna species, & fœmina alia spes. D.d sed fœmina, &c.i, & est necesse, vt ista diuisio sit essentialis, qm̃ diuisio animalis i masculum & fœminam est fm q̃ est animal, quod non est ita in albo & nigro. D.d. Ista. n. quæstio, &c i. & similis est isti quæstioni quæstio, dicens quare quædam cõtraria faciũt species, v.g. ambulatio & volatus & natatio. ambulans enim & volãs & K natans diuersantur fm speciem. & quædam non faciunt speciem, vt albedo & nigredo. in eadem enim specie inueniuntur album, & nigrum. D.d causam in hoc, & dixit: Quędã enim sunt passiones, &c. & causa in hoc est, qm̃ quædam contraria, in q̃ genus diuidit, sunt accidentia & passiones illius generis, non differentiæ substantiales, & quędam nõ, i nõ differentiæ substantiales. D.d. ergo quædam sunt verbum, &c.i. ergo q̃dam contraria sunt forma, quæ est pars substantiæ rei, per quam dispo L nitur, & quædam est materia nõ attributa substantię rei. D.d. ergo omnia contraria, &c.i. ergo omnia contraria, quæ sunt in definitionibus, s. quæ accipiuntur in eis pro differentijs, faciunt diuersitatem fm specie, i. faciunt species contrarias. Omnia vero contraria, quæ inueniuntur in materia, & sunt accidentia materiæ non faciunt spẽs. & ideo albedo addita animali non facit hominem, sicut rationalitas addita animali facit hominem: neq; homo albus differt ab homine nigro. Deinde d. neq; si fuerit positum, &c.i. & si aliquis po- M fuerit nomen proprium homini nigro, & nomen proprium homini albo, tamen propter hoc nõ faciet hominem duas species. qm̃ homo est sicut materia albi & nigri, & album & nigrum sunt passiones materiæ: & passiones contrariæ materiæ non faciunt materiam species cõtrarias. D.d. qm̃ homines non habent formas ideæ, s. quia sunt albi & nigri, aut habent alia contraria accidẽtia materiæ, sed facit homines esse homines rationalitas. D. d. Ideo & si carnes, &c.i. & nulla alietas inueniẽ in

A in homine fm materiã, etsi carnes & ossa, ex quibus componitur hoc demonstratum, sint alia à carnibus & ossibus, ex quibus componit hoc aliud, s. diuersæ cõplexionis. & ideo totum congregatum ex istis ossib⁹ & carnibus non est aliud à toto congregato ex istis ossibus & carnibus. & homo est vn⁹ fm formam, & alietas nõ inueniẽ, nisi qm̃ in forma sint contrarietates. D.d. qm̃ in verbo nõ est contrarietas. i. & causa in hoc, q̃ hõ est vn⁹ in sua forma, est, quia in sua definitione non accipiunt differẽ- B tiæ contrariæ. Illa. n. in quorum definitionibus accipiuntur differẽtiæ contrariæ, sunt contraria. D.d. & hoc est vltimum, quod non diuiditur. i. & illud, quod fm formã est vnum, est vltima species, quæ nõ diuiditur nisi in indiuidua. D.d. Callias vero, &c.i indiuiduũ vero, v.g. Callias, est compositum ex forma & materia. D.d & albus est hõ, &c.i. qm̃ albedo & nigredo insunt homini per accidens: & istæ differentiæ non faciunt in eo specialitatem. albedo enim non est in homine, nisi quia est in quibusdã indiuiduis hominis, vt Socrate & Platone. est igi- C tur in homine nõ fm ipsum, sed fm sua indiuidua. est igitur in specie p accidens. Et ideo dicit: Nec circulus cupri, &c.i. nec etiam diuersant̃ res in specie propter diuersitatem suarum materierum in specie, cũm forma sit vna, vt circulus factus ex cupro aut ligno, & triangulus fact⁹ ex cupro aut ligno. D.d. & non sunt diuersa fm contrarietatem. i. & ideo illa, quæ diuersant̃ fm speciem, nõ diuersantur fm diuersitatem suarum materierum, sed quia in suis formis est cõtrarietas. D.d. Sed vtrum materia, &c i. & quæritur vtrum sit pos- D sibile vt materia faciat aliud in specie, quando materia fuerit diuersa quoquo modo. D.d. Et forte, &c.i. & forte existimatur possibile esse vt ista diuersitas fm materiã faciat diuersitatem in specie, qñ duæ diuersitates fuerint congregatæ, s. in specie & forma insimul. D.d. Et quare est. equus alius, &c i. v.g, vt aliquis quærat quare equus & homo sunt aliæ fm speciem, vtrum per diuersitatẽ formarum, aut materierum, quia sunt diuersa in ambobus. Et intendit, qm̃ potest aliquis fingere in talibus, q̃ diuersitas earum in specie est E propter diuersitatem eorum in materia. D.dedit exemplum, & dicit: vt hominis albi, &c. i. v.g. homo albus & equus niger. hæc enim duo sunt diuersa fm materiã & formã. diuersa enim secundum materiam, quia alter est albus, & alter est niger secundum formam vero, quia hoc rationale, hoc autem hinnibile. Deinde d. sed non, quia alter albus, &c. i sed manifestũ est per se, q̃ homo albus non differt ab equo nigro in hoc, q̃ homo albus, & equus niger. Deinde dedit causam in hoc, & di- F cit: qm̃, si ambo essent albi, &c. idest, quoniam, si ambo conuenirent in albedine, essent in forma diuersi, & propter hoc non conuenirent i forma. & intendit q̃ sic est intelligendum in diuersitate hominis & equi in materia, scilicet quòd ista diuersitas non facit diuersitatem in forma, sicut est dispositio in homine albo & homine nigro. Et, quia quæstio, à qua incœpit in masculo & fœmina non est dissoluta dissolutione propria, incœpit dicere hoc, & dicit: Masculus vero & fœmina, &c æ.

G i. quęstio aũt dicta de mare & fœmina existẽtibus in aãali sic dissoluiẽ. qm̃ masculinitas & fœmininitas, licet sint passiones essentiales aãali & propriæ ei, tñ non sunt de numero differentiarum essentialiũ substantialiũ, sed sunt accidentia essentialia materiæ, & corporis aãalis: sed aãal accipiẽ in definitione earũ, non aũt illa in definitione aãalis. D.d, & ideo idẽ sperma, &c. i. & ideo materia maris & fœminæ vlt est vna. Idem.n. sperma, qñ patiẽ aliqua passione, fit ex eo masculus: & qñ patiẽ passione contraria, fit ex eo fœmina. Et dixit
H hoc, qa passio ẽ in ꝑdicamẽto q̃litatis, non in prædicamẽto substantię: & sperma est in genere substantiæ. Et forte intendit ꝙ passionem illud, quod accidit ei de caliditate & frigiditate, illud quod declaratum est in generatione animalium.

Quid igitur sit specie diuersum esse, & cur quædam specie differant, quædã non, dictũ est.

Quæ sint contraria, quæ genericam faciãt differentiam, Cap. 9.

I CVm vero contraria specie diuersa sint, corruptibile autem & incorruptibile contraria sunt (priuatio nãq; determinata impotentia) necesse ẽ diuersum genere esse corruptibile & incorruptibile. Nũc quidem in ipsis vniuersalibus nostris diximus. quare videbiẽ vtique non esse necesse quodcunq; corruptibile & incorruptibile diuersa specie esse, quemadmodum nec album, & nigrum. Idẽ enim contingit & simul eẽ, mõ vniuersalium sit. sicuti hõ prosecto esse possit & albus, & niger, & singularium fuerit idem (nõ simul) & albus, & niger, tametsi album nigro contrariũ sit. Verũ contrariorum quædã ſm accis quibusdam insunt, vt ea q̃ nũc dicta sunt, ac alia multa: quædã impossibile est, quorum est corruptibile, & incorruptibile. nihil.n. ſm accidens corruptibile est. accidens nanq; contingit nõ esse: corruptibile vero eorũ est, quæ necessario insunt his, quibus insunt. aut vnum & idẽ cor K ruptibile, & incorruptibile erit, si contingit non inesse ei corruptibile. Aut substantiam igitur, aut in substantia cuiq; corruptibilium necesse est cotruptibile esse. Eadem aũt ratio & de ĩcorruptibili est. corũ.n. ambo sunt, quæ necessario insunt. Prout igitur & ſm q̃ primum hoc quidẽ corruptibile, illud vero incorruptibile, oppositionem habent. quare necesse est genere diuersa esse. Manifestum itaq; est q̃ non M contingit tales formas esse, quales quidam aiunt. erit nanq; & ipse homo hic quidem corruptibilis, illevero incorruptibilis q̃uis formæ eædẽ specie cũ particularibus esse dicãtur, & non æquoce. q̃ vero gñe diuersa sunt, plus distãt, q̃; quæ specie.

Dictum est igitur, quare sunt alia in forma, & quare quædam sunt diuersa in forma, & quædam non. Et cum contraria sint alia in

A *forma: & corruptibile & incorruptibile sunt contraria: alia magis est necessarium vt sint genere corruptibile & incorruptibile ex priuatione per differentiã sine potentia. Et ideo diximus nũc in nõibus. ergo posßibile est existimare, quod non est necesse vt incorruptibile & corruptibile sint alia in forma, quemadmodum neq; nigrum neq; album. Quædam.n. possunt esse idẽ insimul, cum fuerint ex vni*
B *uersalitate, vt homo, quoniam põt esse albus & niger. & posßibile est vt hoc sit in rebus simplicibus, & vt sit vnum, & non insimul albũ & nigrum, & si album est cõtrarium nigro. Sed quædam cõtraria in quibusdam rebus sunt per accidens. dicta nunc, & alia multa, et quædam non possunt esse alicuius. & similiter corruptibile, & non corruptibile. quoniam nihil corrũpitur per accidens. accidens.n. posſ-*
C *sibile est vt non sit: corruptibile autem & incorruptibile sunt rerum, quæ sunt necessario in his, in quibus sunt. cum idem fuerit corruptibile etiam, & si fuerit posßibile ut nõ habeat corruptionem, similiter. Ergo necesse ẽ vt corruptio sit substantia, aut in substantia cuiuslibet eorum, quæ corrumpuntur. Et iste sermo est posßibilis etiam ĩ eis, quæ non corrumpuntur. Vtrunque enim est ex illis, quæ sunt necessario, quoniam sunt superius etiã pri* D *mo modo, per quem sunt oppositа. alterum.n. est corruptibile, & alterum incorruptibile. ergo necesse est vt sint alia secundum genus. Et est manifestum, quòd impoßibile est vt sint formæ tales, vt quidam dicunt. & si non, tunc hoies quidam corrumpuntur, & quidã non, et si istæ formæ dicantur quòd secundum formam sunt eædem cũ singularibus, non æquiuoce. illa vero, quæ sunt alia in genere, magis distant, quàm illa, quæ sunt alia* E *secundum formam.*

Dictum est igitur de causa, ꝓpter 26 quam dr̃ aliud esse aliud in specie. D.d. & quare quædam, &c. i. & quare q̃dam eorum, quæ diuidunt ſm contraria, diuersant in specie, & q̃dam non diuersant in specie. Et, cũ posuit hanc qõnem, incœpit pscrutari de corruptibili & incorruptibili, quomodo diuidit ens ĩ ipsa: vtrũ ſm q̃ genus diuidit ꝙ differentias contrarias substãtiales, aut ſm q̃ materia diuidit ꝙ accidentia opposita: aut corruptibile & ĩcorruptibile diuersantur ſm genus & formam, cõ- F traria enim non fugiunt ab ista trina diuisione. D.d. Et cùm contraria sint alia, &c. i. & cùm contraria faciant spẽs diuersas: & corruptibile & incorruptibile sunt contraria: ergo corruptibile & incorruptibile sunt species diuersæ. Quòd enim est tale, nõ collocatur sub vno genere. illud enim, per quod differt corruptibile ab incorruptibili, est differentia priuationis diuersarum potentiarum

G duarum, ſ. q̃ corruptibile differt ab incorruptibili, quia alterum hẽt ad corruptionem potentiam, & alterũ non habet potentiam ad corruptionem. Contraria vero, q̃ ſunt in eodem genere, differunt, quoniam in genere cõi eis ſunt duæ potentiæ diuerſæ: quarum vna recipit alterum contrariorum, & altera alterum. & ideo corruptibile & incorruptibile ſunt diuerſa nõ ſm formam tm̃, ſed ſm formam & genus. D.d. Et ideo diximus nũc in noĩbus. & dixit hoc, quia corruptibile & incorruptibile ſunt duæ differentiæ contrariæ: & il

H lud, quod congregat illa, eſt nomen ęquiuocum: & qui loquitur de tali natura, v.g. qui loquitur de corpore ſimplici, non loquitur niſi de nominibus. qm̃ hoc nomẽ corpus, v.g. quod dicitur de corruptibili & ĩcorruptibili, eſt nomen ęquiuocum. & ideo neceſſe eſt, ſi corpus corruptibile eſt compoſitum ex materia & forma, vt non corruptibile ſit non compoſitũ, & vt materia & forma dicantur ęquiuoce, cùm materia & forma ſit generabilis & corruptibilis. D.d. ergo poſſibile ẽ exiſtimare, &c. i. ergo eſt poſſibile exiſtimare

I de corruptibili & incorruptibili, q̃ quædam talium contrariorum poſſibile eſt vt inueniantur in eadẽ natura inſimul, quãdo illa natura fuerit vniuerſalis. vt homo, poſſibile. n. eſt vt quidam ſit albus, & quidã niger, & hoc inſimul. Deinde d. & poſſibile eſt vt hoc ſit in rebus ſimplicibus, &c. i. & poſſibile eſt ſin talibus iſtis contrarijs, vt inueniantur in re ſingulari, ita q̃ vnum ſit album & nigrum, ſed nõ inſimul, ſed album in aliquo tempore, & nigrum in alio. Deinde d. & ſi album eſt contrarium, &c. i. ſed iſta quæſtio, & ſi gon K cedatur in ea, q̃ corruptibile eſt contrarium incorruptibili: qm̃ quædã accidunt illi contraria, in quo ſunt, & quædam impoſſibile eſt vt ſint in eodem genere. Et intendit q̃, cùm contraria ſunt tribus modis, quorũ duo ſunt deſtructi ĩ definitione corruptibilis & incorruptibilis, remanet tertius, ſ. contraria ſubſtantialia quę non ſunt in eodem genere. Deinde d. & ſimiliter corruptibile & in corruptibile, &c. i. quoniam ſunt ex contrarijs exiſtentib⁹ in re eſſentialiter, non accidentaliter: cùm impoſ L ſibile eſt dicere in aliquo corruptibili, q̃ eſt corruptibile per accidens. Illud enim, quod corrumpitur, nõ corrumpitur niſi in ſua ſubſtantia, ſ. illud, quod videtur corrumpi ſimpliciter. Deinde d. accidens enim poſſibile eſt vt nõ ſit, &c. i. & eſt differentia inter contraria eſſentialia & accidentalia: qm̃ accidentalia poſſunt eſſe in illo, in quo ſunt, et non eẽ: eſſentialia vero ſunt neceſſario. et corruptibile et ĩcorruptibile ſunt de rebus neceſſarijs in rebus, quæ diſponuntur per illa. Deinde d. cum idem fuerit, etc. i. quoniam cùm idẽ fuerit corruptibile, eſt corruptibile M neceſſario. et ſimiliter, ſi fuerit incorruptibile, ſemper etiam diſponetur per incorruptibilitatem neceſſario. Deinde d. Ergo neceſſe eſt, etc. ideſt, et cùm corruptio eſt de rebus neceſſarijs rebus corruptibilibus, ergo neceſſe eſt vt corruptio ſit ſubſtantia cuiuslibet eorum, aut ſit aliquid exiſtens in ſubſtantia cuiuslibet eorum, ſ. aut eſt ſubſtantia, aut ſequitur ſubſtantiam rei. Deinde d. Et iſte ſermo, etc. i. et talis ſermo dicitur de rebus, quæ non corrumpũtur,

Corp⁹ dictũ de corruptibili & æterno ẽ nomẽ ęquiocũ. Idẽ 1. cœ. cõ. 5.

A tur, ſ. quoniam priuatio corruptionis, aut eſt ſubſtantia eorum, aut ſequitur ſubſtantiam. Deinde d. quoniam ſunt ſuperius, etc. i. magis enĩ differunt q̃ illa, quę opponũtur primo modo: et ſunt illa, quæ ſunt oppoſita, quorum genus eſt idem. Deinde d. ergo neceſſe eſt, etc. i. et cùm magis differant q̃ oppoſita in genere, ergo neceſſe eſt vt ſint diuerſa ſecundum genus. Deinde d. Et eſt manifeſtum, etc. i. et manifeſtum eſt ex hoc, q̃ impoſſibile eſt vt ſit hic eadem forma in ſpecie æterna et non

B æterna, ſicut quidam dicunt. quoniam, ſi ita eſſet, eſſet poſſibile vt quidam homines eſſent æterni, et quidam generabiles et corruptibiles: quoniam et generatio et corruptio tunc eſſet in eis per accidens, vt albedo et nigredo. Deide d. etſi iſtæ formæ, etc. i. et impoſſibile ſequitur, quoniam formæ ſeparatæ ponũtur eædem cum ſingularibus in natura: ita q̃ nomẽ homo dicatur de ſeparato et ſenſibili vniuoce et non æquiuoce. Et dixit hoc, quia iſte ſermo eſt ponentium formas. dicunt enim, q̃ formæ ſeparatę ſunt ſubſtãtiæ formarum ſenſibilium. Qui au

C tem ponit formas ęquiuocas cũ iſtis formis ſenſibilibus, non eſt loquendum cum eo. Deinde d. illa vero, quę ſunt alia in genere, etc. i. et illa, quę diſtant ſecundum genus, magis diſtant q̃ illa, quæ diſtant ſm formam: quoniam illa, quæ diſtant in forma, ſunt in eodem genere, et illa, quæ diſtant ſm genus, non conueniunt in vna natura omnino ꝓpter cauſam prædictam.

ARISTOTELIS D METAPHYSICORVM

LIBER VNDECIMVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima reaſſumuntur dubitationes, de quibus in Tertio libro habitus eſt ſermo.

In Secunda narrantur ea, quæ ad huius ſcientiæ conſyderationem pertinent: de quibus in Quarto libro. ex his autem nonnullarum quæſtionum ſupradictarum ſolutiones eliciuntur.

In Tertia ex ratione conſyderandi ac definiendi modo annotatur huiuſce ſcientiæ ad alias differentia: quarum hic fit diuiſio. Item ens per accidens a ſcientiarum conſyderatione abijcitur: de quinq⁹ oſibus I Sexto. E

In Quarta agitur de Motu, de Infinito, de Diuiſionibus motus, & de Nonnullarũ definitionibus: de quibus omnibus in Tertio, & Quinto Phyſicorum.

SVMMAE PRIMAE.

Mouentur dubitationes circa Sapientiæ conſyderationem. Cap. 1.

Võd quidẽ Sapientia ſcientia quædam circa principia eſt, patet ex primis, in quibus ad ea, quæ ab alĩs, de principĩs F dicta fuerunt, dubitatũ eſt. Ambigat aũt quiſpiam, vtrũ ipſam Sapientiam par ſit vnam eẽ ſciẽtiam, an plures. ſi. n. vnam, vna certe ſemper contrariorum eſt. at principia contraria non ſunt, q̃ ſi nõ vnam, quales has ponere oportet. Item demonſtratiua principia ſpeculari vtrum vni? eſt, an pluriũ. nã ſi vnius, cur huius magis q̃ cuiuſcunq. q̃ ſi pluriũ, quales has ponere oportet,

Prætèrea

G Præterea, vtrum oĩum substantiarum, an non. nam si oĩum, difficile erit qualium nã sit reddere. si aũt non oĩum vna, incertũ est quonã modo contingit plurium eandem sciẽtiam esse. Præterea, vtrum circa substãtias solum, an ẽt circa accidentia. si. n. circa accidẽtia demonstratio ẽ, circa substantias non est. q̃ si altera, qnænam vtraq; & vtra sapientia sit. demonstratiua. n. sapientia, quæ circa accidẽtia est: quæ vero circa ipsa prima, quæ H substantiarum est. At nec circa causas, q̃ in Physicis dictæ sunt, quam quærimus, scientia ponẽda est. neq; n. circa ipsum cuius causa. tale. n. est bonum. hoc vero in agendis, & his, quæ sunt in motu, existit. & hoc primũ mouet. tale nanq; finis est. in immobilibus vero primũ mouẽs nõ est. Et oĩno dubitationem hẽt, vtrum circa sensibiles substantias est, q̃ nunc quæritur, scĩa, an non, sed circa alias quasdam. etenim si circa alias, aut circa for I mas erit profecto, aut circa mathematica. q̃ aũt formæ nõ sint, manifestũ est. Attamen ẽt, si qs eas ponat esse, dubitationẽ hẽt, cur non ita se hẽt de cæteris, quorum formæ sunt, quemadmodũ de mathematicis? dico autẽ, q̃ mathematica quidẽ, media ponunt formarum, & sensibilium esse, quasi tertia q̃dã præter formas, & ea, q̃ hic sunt. at tertius hõ non est, nec equus, p̃ter ip̃m, & p̃ticulares. Quòd si, vt aiunt, non sunt, circa qualia ponendũ K est, q̃d Mathematicę tractet? nõ enim circa ea, q̃ hic sũt. nihil. n. horũ tale est, quale Mathematicæ scĩæ q̃runt. At vero nec circa mathematica est, q̃ nunc q̃ritur scĩa. nihil. n. horũ separatũ ẽ. Verum nec sensibiliũ substãtiarũ. corruptibiles nanq; sunt. Et omnino dubitare aliquis possit q̃ lisnã scĩæ sit, de Mathematicorũ materia dubitare. nec. n. Naturalis, eò q̃ circa ea, q̃ ĩ se principiũ motus & quietis habent, oĩs Na L turalis intentio est. Nec illius, q̃ de demonstratione, & scĩa tractat. circa nanq; idipsum genus consyderationẽ facit. Restat itaque Philosophiam propositam de hisce rebus tractare. Dubitauerit aũt quispiam profectò, si hęc, q̃ q̃ritur, scĩa ponẽda sit circa p̃rincipia, q̃ à quibusdã elemẽta vocantur. hæc aũt oẽs ineſſe compositis ponũt. At magis videat vniuersalium eam oportere esse, quæ quærit scĩa. oĩs. n. ratio, oĩsq; scĩa vniuersalium, non M vltimorũ est. quare sic erit vtiq; primorũ generum. hæc aũt sane fuerint ens, & vnum. hæc enim maxime putabuntur cuncta entia continere, & maxime principijs assimilari, eò q̃ natura prima sint. corruptis nãq; eis, sil'cætera quoq; pereunt. oẽ. n. ens & vnum. Quaten9 autem necesse est, vt differentiæ participẽt his siquis hæc genera ponat, nulla vero differẽtia participat genere, hoc pacto non videbitur ea gene-

A genera ponere, neq; principia. Item, si magis p̃rincipium est, q̃d simplicius, q̃; quod minus tale sit, vltima vero eorum, q̃ ex genere sunt simpliciora, q̃; genera sint (hęc. n. indiuidua sunt: genera vero in plures species, & differentes diuidunt) magis species, q̃; genera videantur principiũ esse. quaten9 vero species simul cum generibus pereunt, genera magis assimulantur principijs. Principium nanq; est, quod coB interimit. Hæc vtiq; & huiusce modi alia sunt, quæ dubitationem habent.

Proponuntur dubitationes de rebus ijs, q̃ ab hac scientia consyderari dicuntur. Cap. 2.

ITem, vtrum ponendũ est qc quã præter particularia, an non, sed horum est, quę quæritur, scĩa. at hæc infinita sunt. q̃ vero p̃ter singularia sunt, aut genera, aut spẽs sunt. neutrius aũt horum, q̃ q̃ritur, scĩẽtia est. cur enim hoc impoſsit, dictum est. Etenim oĩno hæsitationem hẽt, C vtrum arbitrandũ sit aliquã separatam substantiam pręter sẽsibiles substantias, & has q̃ hic sunt, an non, sed illa esse entia, & circa illa Sapientiam versari. quærere nãq; videmur aliã quã dam, & hoc est nobis ꝓpositũ. dico aũt videre si quid per se separabile sit, & ĩ nullo sensibiliũ existens. Item, si p̃ter sensibiles substantias est aliqua alia substãtia, p̃ter quales sensibiles ea ponenda esset, cur. n. magis præter D hoſes, q̃; præter equos, aut alia aĩalia, aut oĩno ẽt inaĩata ponẽda sit? at his sensibilibus, & corruptibilibus substãtijs alias sẽ piternas æquales ponere profecto extra rõnem caderet videreſ. Quòd si id, q̃d nunc quęriť, p̃rincipium non est à corporibus separabile, quod aliud magis, q̃; materiã quis ponet? at hęc actu quidem non est, potentia vero est. Magis itaq;, ac principalius ea videat esse principiũ, spẽs & forma. verum hæc quoq; corruptibilis est. quare oĩno, non est E perpetua substantia, & p̃ se separabilis. Sed hoc inconueniẽs est. videť nanq; esse, ac ab ipsis maxime* gra prædictis quæriť, tan *Elegantissimis quam sit tale principium, ac talis substantia. Quo nanq; pacto ordo erit, non existente aliquo ꝑpetuo separato, ac permanẽte. Item, si est aliqua substantia, & principiũ naturale, quale nunc q̃rimus, & hoc oĩb9 vnũ, & idẽ ꝑpetuis, atq; corruptibilib9, dubitationem hẽt, cur cum idẽ p̃rF cipiũ sit, quędam, q̃ sub illo p̃rcipio sunt, ęterna sunt, quędam non, hoc. n. inconueniens est. Et si aliud quidem corruptibiliũ principium, aliud ęternorũ est. si etiam corruptibilium ęternũ est, similiter dubitabimus. Cur enim principio ęterno existente, non æterna, quę sub ęterno sunt? corruptibili vero existente, aliud quoddam huius principium fit, & illius aliud, & hoc in infinitũ procedet. Quòd siqs

G rursus (quæ maxime vident im
mobilia prĩcipia esse) ens & vnũ
ponat, primo quidem nisi quod
quid & substantiã vtrunq; eorũ
significet, quo separabilia: & p
seipsa erunt? talia nanq; prima,
& æterna principia quærimus.
Quòd si substantiã, & quod qd
vtrunq; eorũ significet, omnia
entia substantiæ sunt, cũ de om
nib⁹ ens prædicetur. de quibus-
dam vero etiam vnum. cuncta
vero entia substãtiã esse falsum
est. Itẽ illis, qui primũ principiũ
H ipsum vnũ aiunt, & hoc substan
tiã esse, ex vno vero, & materia
primo numerũ generant, & hũc
substantiã esse dicũt, quomodo
contingit verũ esse quod dicit?
Dualitatem nanq;, & cæterorũ
compositorum numerorũ vnũ
quenq;, quonam modo vnũ in-
telligere oportet? de hoc enim
nec dicunt aliquid, nec vt dicãt
facile est. Si quis vero lineas, aut
quæ has sequuntur (dico autem
primas superficies) principia eẽ
I ponat, hæc non sunt substantiæ
separabiles, verũ sectiones & di
uisiones, illæ quidem superficie
rum, hæ vero corporũ. puncta
vero linearũ sunt, & ẽt ipsarum
earundem termini. hæc aũt oĩa
in alĩs sunt, et nihil separabile ẽ.
Itẽ, quonã modo arbitrari opor
tet vnius & puncti substantiam
esse? omnis nanq; substantiæ ge
neratio est, pũcti vero minimè.
punctũ enim diuisio est. præbet
aũt dubitationem hoc etiam, q
omnis quidem scientia vniuer-
salium est, & eius, quod tale est: K
substantiã vero non esse vniuer
saliũ, sed magis ipsum quod qd
& separabile. quare, si scientia
circa principia est, quonã modo
arbitrari oportet principiũ sub
stantiã esse? Itẽ, vtrũ est aliquid
præter ipsum totũ, an non. dico
aũt materiam, & quod cũ ea est.
Nam si non est, quæ in materia
sunt, omnia corruptibilia sunt.
quod si est aliquid, species & for
ma profecto fuerit. hoc itaq; in
quibus est, in quibusue non est, L
difficile determinare est. in qui-
busdã enim manifestũ est non
esse formã separabilẽ, vtputa do
mo. Item principia, vtrũ specie,
an numero eadẽ sint. si enim nu
mero vnũ, omnia erunt eadem.

SVMMA SECVNDA.

Narrantur ea, quæ ad huius scientiæ consy-
derationẽ pertinent, de quibus in Quar-
to libro. Ex ijs autem nonnullarum
quæstionum supradictarum so-
lutiones eliciuntur.

*Primum Philosophium de ente, prout est
ens, speculari: quod vt ea, quæ ab
vno, vel ad vnum, dicitur.* M

Cap. 1.

Prima Philosophia ens vt ens vtt & non sõm pas tem consy derat.

VM autẽ Philosophi sciẽtia sit entis prout ens, vniuersaliter, & non secũdum partẽ, ens vero multipliciter, & non secundum vnum modũ dicatur, si æquiuoce, & non secundum aliquid commune dicitur, non est sub vna sciẽtia: talium enim non est vnum genus. q; si secundum aliquod cõe, erit vtiq; sub vna

A vna scientia. Videtur autem prę
dicto modo dici, quemadmodũ
medicatiuũ, & salubre. etenim
vtrũq; horum multipliciter di-
citur. dicitur nanq; hoc modo
vnumquodq; eorum, eò q; hoc
quidem ad medicãdi scientiam
quodã modo referatur, hoc ve-
ro ad sanitatem, hoc vero aliter,
vnumquodq; vero ad idem. me
dicatiuus nanq; sermo, & cultel
lus dicitur, eò q; ille quidẽ à me-
dicandi scientia, hic vero ei vti-
lis, similiter & salubre. hoc enĩ,
B quia sanitatis significatiuũ: hoc
vero, quoniam factiuum. idem
autem modus, & de cæteris est.
Eodem autẽ modo & omne ens
dicitur, eo nanq; q; entis, prout
ens est, passio, aut habit⁹, aut di-
spositio, aut motus, aut aliquid
huiusmodi sit, dicit ens vnũ-
quodq; eorum. Cum autem om
nis entis ad vnum quid & com
mune reductio fiat, contrarieta-
tũ quoq; singulæ ad primas dif-
ferentias, & contrarietates entis
C reducentur, siue multitudo &
vnũ, siue similitudo & dissimili
tudo primæ sunt entis differen-
tiæ, siue aliquæ aliæ, sint aũt hæ
speculatione perceptæ. Nihil au
tem interest ad ens, vel ad vnũ
entis reductionẽ fieri. etenim si
non idẽ, sed aliud sit, attamen cõ
uertitur. & ipsum enim vnum
quodã modo ens, & ipsum ens
vnũ est. Cum aũt vnius & eiusdem scientiæ sit cuncta contra-
tia speculari, vnumquodq; autẽ
horum fm priuationẽ dicatur,
quorum aliquid intermedium D
est, quẽadmodũ iusti & iniusti,
dubitauerit quispiã quonã mo-
do fm priuationem dicantur.
Circa omnia talia sanè priuatio
ponenda nõ totius rationis, sed
vltimę speciei. vtputa si iust⁹ est
fm habitum quendam legibus
obtẽperans, iniustus nõ erit om
nino tota ratione priuatus. circa
vero obedientiã legũ deficiens,
aliquo pacto, & ob hoc ei priua-
tio inerit. eodẽ aũt modo & de
alĩs. Quẽadmodum aũt Mathe
maticus circa abstracta specula E
tur: tollẽdo nanq; oĩa sensibilia,
ita speculatur, vtputa grauitatẽ
& leuitatẽ, duritiẽ & contrariũ,
item aũt caliditatẽ & frigidita-
tem, & cęteras sensibiles contra
rietates: solũ vero dimittit quan
tum & continuũ, horum quidẽ
ad vnũ, horũ vero ad duo, horũ
aũt ad tria, & passiones eorum
prout quanta, & continua sunt,
nõ prout aliquid aliud specula-
tur, & horũ quidẽ situs adinui-
cem cõsyderat, & ea quæ eis in- F
sunt, horũ vero cõmensuratio-
nes & incõmensurationes, horũ
aũt rationes, attamen vnã om-
nium, & eandem scientiã poni-
mus geometriã: eodem modo ẽt
circa ens se habet. Quæ enim ei
prout ens est accidunt, & eius
prout ens contrarietates, nõ est
alterius scientiæ, q; Philosophię
speculari. Naturali nanq; specu-
lationem de eis, nõ prout entia,
sed prout motu participãt, attri
buere queat quispiã. Dialectica

vero

G vero, & Sophistica de his, q̃ accidunt quidem entibus sunt, verũ non prout entia sunt, nec circa ipsum ens, put ens est. vnde restat Philosophũ esse circa p̃dicta speculatiuũ, put entia sunt. Cùm vero & omne ens secundum vnum quid & commune dicatur, multipliciter dictum, contraria quoq; eodem mõ (ad primas nanq; contrarietates, et differentias entis reducunt) huiusce modi vero possibile sit sub vna scientia, esse soluetur profecto dubitatio à principio dicta, H dico aũt in qua dubitatur, quonam mõ multorũ et genere differentiũ vna quędam scia erit.

Primum Philosophum versari circa communia principia in vniuersum. Cap. 2.

Vide. 11. Met. cõ. 5. CVm autem etiã Mathematicus proprie specialiter communibus vtat, horũ quoq; principia speculari primę Philosophię profecto erit. qd. n. ab ęqualib⁹ demptis æqualib⁹, ęqualia sunt quę restant, cõmune quidem in oĩbus quãtis est. I Mathematica vero accipiẽs, circa quandam suæ materiæ partẽ speculatur, vt circa lineas, aut angulos, aut numeros, aut aliqd cæterorum quantorũ: non tñ prout entia, sed prout vnũq̃q; horum ad vnũ, vel duo, vel tria continuum est. Philosophia vero de particularibus quidẽ, prout vnicuiq; horũ aliqd accidit, non consyderat: circa vero ens prout ens, vnumq̃q; horũ speculatur. Eodem autẽ modo circa etiam Naturalem scĩam se habet, quo Mathematica. Naturalis nanq; accidẽtia & principia entium prout mouentur, & nõ prout entia sunt, speculatur. primam vero scĩam horum diximus esse, prout ipsa subiecta entia sunt, & modo prout aliquid aliud. Propter qđ & illã, & Mathematicã scientiam Sapientiæ partes esse ponendum est. K Vide. 12. cõ. 6.

Quòd circa primum principium non contingat falsum dicere: redarguuntur q; illi, qui aliter senserint. Cap. 3. L

ESt autem aliqđ in entibus principium, circa qđ dicere falsum non erit, sed necesse est semper contrariũ facere. dico aũt verum dicere, vtputa q; non contingit idẽ fm vnũ, & idem tempus esse, et non esse: & cętera eodem atq; hæc, opposita. & de his talibus simpliciter quidem demonstratio non est, ad aliquem autẽ est. non ẽ. n. ex certiore principio syllogismus ipsius eiusdem facere, quod esse M oporteret, si simpliciter demonstrare cẽt. Ad illũ vero, qui dicit locutiones oppositas, accipiendum est ab eo, qui mõstrat hoc falsum esse, aliquid tale, qđ idẽ erit quidem ei, qđ nõ contingit secundum vnum et idem tẽpus idem esse, & non esse, non autẽ appareat idem esse. sic enim solummodo demonstretur ad eũ, qui dicat oppositas locutiones de eodẽ verificari. Qui aũt sermonẽ inuicem cõicaturi sunt, oportet

A oportet vt aliquatenus inuicem intelligant, hoc enim non facto, quomodo erit eis inuicẽ sermonis communicatio? Oportet igitur nominum vnumquodq; notum esse, & aliquid significare, nec multa, sed vnum. q; si plura significet, manifestare ad quod eorum nomen fert. Qui igitur dicit esse hoc & non esse hoc, qđ omnino esse dicit, non dicit. quare id, quod nomen significat, idipsum non significare dicit. hoc aũt impossibile est. vnde siquidem significat aliquid, hoc scilicet esse hoc, impossibile est contradictionem de eodem verificari. Item, si nomẽ aliquid significat, & hoc verificatur, oportet hoc necessario eẽ. quod vero necessario est nõ cõtingit tunc nõ esse, oppositas ergo non est possibile locutiones de eodem verificari. Item, si nihil magis affirmatio. quã negatio verificatur, qui dicit hominẽ, vel non hominẽ, nihil magis verũ dicet. attamen C videri potest, q; si hominẽ non equum esse dicat, aut magis, aut nõ minus verũ dicere, q; si non hominẽ. vnde ẽt, si eundem dicit equum esse, verum dicet. oppositas enim fiet erit veras esse. accidit igit eundẽ & hominẽ, & equum esse, aut cęterorum animaliũ aliquod. Horũ sanè nulla est simpliciter demonstratio: verum ad eum, qui hæc ponit, demonstratio est. Facile aũt & ipsum Heraclitum quispiam hoc modo interrogans cõcedere co- B geret nunquã possibile esse oppositas locutiones de eodẽ verificari. nunc vero, cum seipsum quidnã diceret, nõ intelligeret, hanc opinionẽ habuit. Omnino aũt si hoc, quod ab eo dr. verũ est, nec hoc ipsum verum erit, si, inquam, q; conringit idem fm vnũ & idem tempus esse. Quẽadmodum enim & ipsis diuisis nihil magis affirmatio, q; negatio verificatur, eodem modo simul vtroq;, ac complexo, ac si vna quædam affirmatio esset, nihil, magis negatio, quam totum E tanquam in affirmatione positum verificabitur. Item, si nihil est vere asserere, id etiam ipsum falsum erit dicere, assertionem nullam veram esse. q; si aliquid sit, soluetur profecto, quod ab illis dicitur, qui ad huiusce modi instãt, & qui totaliter ipsum disputare perimunt. D

Redarguitur Protagoræ opinio falsa, asserentis omne, quod opinamur verum esse: assignaturq; deceptionis ipsius causa. Cap. 4.

SImile aũt dictis est & quod à Protagora dictum est. & ille nanq; omniũ rerũ mensuram hominẽ aiebat esse: nihil aliud dicens, nisi quod id, quod vnicuiq; apparet, hoc ẽt indubitato esse. hoc aũt posito, idem accidit esse, & non esse, & malũ & bonum esse, & cætera, quæ secundũ oppositas locutiones dicunt: propterea q; plerunq; his quidem hoc apparet, istis vero contrarium esse bonũ: mensurã autem F Protagoras aiebat hoſe; omniũ rerũ eẽ mẽſurã. Idẽ. 10. Meta. 5.

G autē esse, qđ vnicuiq; appareat. Soluetur aūt hæc dubitatio, viso vnde huius opinionis principiū venit. Vī etenim quibusdā quidem ex Naturalium opinione sumpsisse principiū, quibusdam vero ex eò ꝙ nō omnes eadem de eisdem cognoscant, sed quibusdam hoc apparere delectabile, quibusdā contrarium. nihil.n. ex nō ente fieri, oē vero ex ente ferè oīum Naturaliū est decretū. Cū igitur non albū ex perfecte albo fiat, & minimè ex non albo, nunc vero factū nō albū, si fieret ex non ente albo, qđ fit nō albū, fieret profecto ex nō ente fm illos, si nō erat idē albū & non albū. Non est aūt difficile hanc dubitationē soluere. dictum est.n. in Naturalibus, qūo ex non ente, & qūo ex ente fiāt quæ fiunt. At similiter vtrisque opinionibus, ac imaginationibus eorum, qui sibi ex aduerso addubitāt, attēdere stolidū est. manifestum est enim, ꝙ alteros eorum necesse est falsum dicere.

Nihil ex nō ente, oē vero ex ente fieri cōe ē Nāliū decretū. Idē. 1. Ph. t. 34.

I Hoc etiam ex illis patet, quę fm sensum fiunt. nūquam.n. idem quibusdam dulce, quibusdam contrarium apparet, non corruptis, & lęsis alteris organo sensus, & iudicatiuo prædictorum saporum. hoc autem ita se habē te, alteros quidem putandum mensuram esse, alteros vero minime. Similiter autem & de bono, & malo, & turpi, & alijs huiusce modi dico. nam non ponere esse, nisi ea quæ apparent, nihil differt ab his, qui digitum visui supponentes, ex vno duo apparere faciunt, ac duo esse putant, ppea ꝙ tot apparent, & rursus vnum illis nanq;, qui visum non mouent, vnū apparet, quod vnum est. Simpliciter autem inconueniens est ex eo, qđ pręsentia videntur mutabilia, & nunquam in eisdē permanētia, ex hoc de veritate iudicare. opꝫ etenim ex eis, quæ semper similiter se habent, nullamq; mutationem faciunt, veritatem venari. talia vero sunt, quę in mūdo. hæc enim non quandoq; quidē talia rursus autem alia apparēt, verum semp eadē, nullius mutationis participantia. Pręterea, si motus, & aliquid motū est, omne vero ex aliquo ī aliqđ mouetur, opꝫ igit̄ qđ mouet̄ eē adhuc in eo, ex q̄ mouet̄, et nō esse ī eo, & ad hoc moueri, ac fieri in eo, aut contradictionē nō verificari fm eos. At si fm quantū pręsentia fluunt et mouent̄, & hoc aliqs ponat, quāuis verū nō sit, cur fm quale nō manent? Vidē tur āt haud minime ea, q̄ fm cō tradictiones sunt, de eodē p̄dicari, ex eo, qđ putant quātū in corporibus non manere, propterea ꝙ idem & quatuor cubitorum est, & non est. substantia vero fm quale. hoc enim determinatæ naturæ, quantum vero indeterminatę est. Item cur, cū hunc cibum præcipiat medicus, sumunt̄ quid nanq; magis hoc, panis q̄ non panis sit? quare nihil

differt comedere, vel non comedere. nunc vero tanq̄ verum dicente circa idipsum, & hoc cibo existente, qui pręceptꝰ fuit, sumunt illum. at non oportebat, cùm nulla natura in sensibilibus firmiter maneat, sed omnes semper fluant, ac moueantur. Item, si semper quidem alteremur, & nunquam ĩdem permaneamus, quid mirum, si nunquam nobis eadem apparent, quemadmodum etiam ęgrotis? etenim his eò ꝙ non similiter dispositus habitus eorum sit, vt cùm sani erant, non ea apparent similia. quæ secundum sensus, cùm ipsa quidem sensibilia nullam mutationem propter hoc participent, diuersas tamē ęgrotis, & non easdem sensationes faciunt. Eodem igitur modo fortasse necesse ē se habere, si dicta mutatio fit. Quòd si non mutamur, sed ĩdem permaneamus, sit aliquid profecto permanēs.

Quibus supradicta opinantibus cum difficultate, facilèue sit occurrere. Item locutiones omnes nec veras, nec falsas esse possibile esse. Cap. 5.

AD eos igitur, qui ex rōne prædictas dubitationes habent, non ē facile dissoluere, si nihil ponant, nec huiꝰ rationem quærant. hoc enim modo omnis ratio, omnis q; demonstratio sit. si enim nihil ponunt, ipsum disputare, & omnino orationem perimunt. quare ad eos quidem non est sermo. Ad illos vero qui hæsitant, facile est ex iam traditis dubitationibus obuiare, & ea dissoluere, quę faciūt in eis dubitationem: vt ex p̄dictis patet. Quare manifestū est ex his, ꝙ non est possibile locutiones oppositas de eodem, vno & eodē tempore verificari: nec ipsa contraria, cùm omnis contrarietas secundum priuationē dicatur. hoc autem patebit, resoluentibus ad principium rationes contrariorum. Similiter nec mediorum quicq̄ possibile est de vno & eodem prædicari. si.n. album sit aliquod subiectū, dicentes illud, nec nigrū, nec album falsum dicimus. accidet.n. illud album esse, & non esse. alterum enim complexorum de eo verificabitur. hoc autem est albi contradictio. Neq; igitur fm Heraclitum dicentibus, vera dicere possibile est, neq; fm Anaxagoram; aliter accidet contraria de eodem prædicari. cùm.n. in omni re dicat omnis rei partem esse, non magis dicit eē dulce, q̄ amarū, aut quācunq; cętrarum cōtrarietatum, si omnia quidem non solum in oī potentia, verum etiā actu, & seiūctim insunt. Similiter autem nec omnes locutiones falsas, nec veras possibile est eē: tū propter alias multas difficultates, quę ob hāc positionem euenirent: tum etiā, qm̄ si cunctæ falsæ sint, nec cùm hoc ipsum aliquis dicet, verum dicet. si aūt veræ, cùm oēs falsas dicet, non falsum dicet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G SVMMA TERTIA.

Annotatur Primæ Philosophię ad alias scientias differentia. Item ens per accidens a scientiarum consyderatione abijcitur: de quibus omnibus supra in Sexto.

Primam Philosophiã ab alijs differre scię tijs, quarum hic fit diuisio, ex consyderandi ratione, ac definendi modo. Cap. 1.

OMnis aũt scientia circa vnumquodq; eorum, quæ sub ea scibilia sunt, pricipia quędam & causas quærit, vt Medicatiua, & Exercitatiua, ac singulæ Effectiuarum, vel Mathematicarum. harũ etenim vnaquæque circa quoddã circũscriptũ genus, tanquam existẽs, & ens, non tũ prout ens est. tractat. sed hæc alia quædam scĩa præter illas scientias est. dictarum vero scientiarum vnaquæq; accipiẽs aliquo modo ipsum quid est in vnoquoq; genere, cætera vel debilius, vel exactius conatur ostẽder. Accipiũt autem ipsum qd est quædam per sensum, quædã supponentes. Vnde ex hac inductione patet substantiæ, & ipsi⁹ quid est demonstrationem non esse. Cùm autem sit aliqua de natura scientia, patet q; & ab actiua, & ab effectiua diuersa erit. Effectiuæ nanq; in faciente, non in eo quod fit, motus principiũ est. & hoc, aut ars quædam, aut alia vis est. Similiter & actiuæ, non in eo q; agitur, sed magis in agentibus motus est. Naturalis vero scientia circa ea, quæ in seipsis habent motus principium est. Quòd itaq; neq; actiuam, neque effectiuam, sed speculatiuã esse Naturalem scientiam necesse sit, ex his patet: in vnum nanque horum genus eã cadere necesse ẽ. Cùm vero vnicuiq; scientiarum necesse sit aliquo modo ipsum quid est scire, & hoc vt principio vti, oportet non latere quonam modo definiendum Naturali sit, quove mõ substantiæ ratio sumenda sit, vtrum vt simum, an magis vt concauum. horum. n. simi quidẽ ratio vna cum materia rei dicitur, concaui vero absq; materia. similitas nanque in naso fit. & ideo ratio quoq; ei⁹ cum eo dr̃. simum. n. est nasus concauus. manifestum est igitur etiam carnis, & oculi, cæterarumq; partiũ rationẽ cũ materia reddendam esse. Cùm autem quædam sit entis scientia, prout ens & separabile est, consyderandum est vtrum eam eãdem cum Naturali ponendum sit, an magis aliam. Naturalis sanè circa ea est, quæ motus principium in seipsis habent. Mathematica vero speculatiua quidẽ est, & hæc quædam circa mãnẽtia, non tũ separabilia. Circa separabile igitur ens, & immobile alia præter has ambas scientia est, si aliqua quidem talis substãtia est. dico autem separabilis, et ĩmobilis, quod tentabim⁹ ostẽdere. &, si qua talis in entib⁹ natura sit, illic profecto diuinitas erit, & hoc erit primum & principale

A principale principium. Patet igitur tria genera speculatiuarum esse scientiarum, Naturalem Mathematicam, Theologiam. Optimũ igitur speculatiuarum quidem scientiarum genus, harum sanè ipsarum ea, quæ vltimo dicta est. circa nanq; honorabilissimum entium est. vnaquęq; vero melior, aut deterior dicit ſm proprium scibile. Dubitauerit autem quispiam, vtrum entis, prout ens est, scientiam vniuersalem ponere oportẽt, an non. B Mathematicarum etenim vnaquæq; circa vnum quoddã determinatum genus est. vniuersalis vero communis de omnibus est. Si itaq; naturales substantię primæ sint entium, ipsa quoq; Naturalis scientia prima sciẽtiarum erit. q; si alia natura, atque substantia separabilis, & immobilis est, necesse ẽ vt sciẽtia quoque ei⁹ alia sit, & Naturali prior & vniuersalis prior.

C *Ens per accidens à nulla consyderari scientia: ipsumq; non habere causas nec principia. Nec etiam de ente vero quærenda esse principia. Item de Fortuna causa per accidens existente. Cap. 2.*

CVm autẽ simpliciter ens pluribus esse modis dicatur, quorum vnus est, qui secundum accidens dicitur esse, primo de ente hoc pacto consyderandum est. Quòd igitur nulla scien tiarum, quæ traditę sũt, circa accidens versetur, patet. Nec enim ars ædificatoria, quid nam illis, qui vsuri sunt domo, D accidit consyderat: vtputa, si anxie, vel è contrario habitabunt, neq; textura, neq; futura. quod vero proprium sibĩ ipsi est, solũ vnaquæq; istarum scientiarum consyderat. hoc autem finis proprius est. neq; quatenus musicũ & grammaticum. nec quod is, qui musicus est, factus grammaticus simul ambo erit, cùm pri⁹ non esset. quod autem cùm non semper esset, est, hoc fiebat. quare simul musicus, & grammaticus fiebat. Hoc autem nulla ea- E rum, quæ certę scientiæ sunt, q̃rit, præter Sophisticam, hæc. n. sola circa accidẽs versatur. Quare non male Plato ait, cùm dixit Sophisticam circa non ens immorari. Quòd autem nec sit posSophistice circa accidens versari. sibile accidentis scientiam esse, manifestum erit, si videre conabimur quidnã accidens sit. omne itaq; dicimus quoddam quidem semper, & ex necessitate esse (ex necessitate autẽ non ea dico, quæ secundum violentiam dicitur, sed qua in demõstrationibus vtimur) quoddam vero vtplurimum, quoddã autem, nec vtplurimum, nec semper & F ex necessitate, sed vt contingit. vtputa sub cane fiat frigus: sed hoc nec vt semper ex necessitate, nec vtplurimum fit, quando que tamen accidet. accidens ergo est, quod fit quidem, nõ semper tamen, nec ex necessitate, nec vtplurimũ. Quid itaq; accidẽs sit dictũ est. Cur vero nõ sit

G huiuscemodi scientia, patet. oīs nanq; scientia eius est, qđ semp, aut plurimū est. accidens vero in neutro horum est. quòd autē entis secundū accidens non sint causæ, & principia talia, qualia per se entis, manifestū est. essent enim oīa ex necessitate. nam si hoc existētе, hoc erit, & hoc, hoc (atq; id non vt contingit, sed ex necessitate) illud quoq; ex necessitate erit, cuius hoc causa erat, vsq; ad vltimū dictū causatum. hoc vero fm accidens erat. qua H re ex necessitate oīa erunt, & de entibus auferetur, tum quod ad vtrūlibet se habet, tū ipsum contingere & fieri & non fieri. At et si causa nō vt ens, sed vt ea, quę fit, supponatur, eadē accidēt. oē nanq; ex necessitate fiet. etenim crastina eclipsis fiet, si hoc fiat. hoc vero, si aliud quiddā. & hoc si aliud. & hoc itaq; modo, si ab eo tempore finito, quod à nunc est vsq; eras, demat tempus, deueniet aliqñ ad existens. quare cūm hoc sit, cuncta, quæ sequun I tur, ex necessitate profecto fiēt. vnde ex necessitate oīa fient. Quoddā autē vt verum & non fm accidens est ens, quod est in mentis complexione, & passio in ea. quare circa illud, quod ita est ens, non quærunt principia, verū circa id, quod extra & separabile ens est. Quoddam vero non necessariū, sed infinitū, dico autem quod fm accidens est. huius vero inordinatæ & infinitæ causę sunt. Ipsum vero ali cuius gratia in eis est, quæ, à natura, aut à mente fiunt. Fortuna vero est, cùm aliquid horū fm accidens fiat. quemadmodū. n. & ens quoddam per se, quoddā fm accidens est, ita & causa. fortuna vero fm accidens causa est in eis, quę fm electionē alicuius gratia fiunt. quare circa idē fortuna & mens. electio nanq; absente mente non est. Causæ vero, quibus ea fiant, quæ a fortuna sunt, ideterminatæ sunt, qua re humanæ cogitationi incertæ L sunt. & causa per accidens est. simpliciter vero nullius. Bona vero fortuna & mala dicitur, cū bonū aliquod, aut malū euenerit. Fors fortuna vero & infortuniū circa magnitudines horū. Cùm aūt nihil fm accidēs prius sit, quæ fm se sunt, nec igitur causæ. Si itaq; fortuna aut casus, cœli causa est, prior, mens & natura causa erit.

SVMMA QVARTA.

De Motu, de Infinito, de diuisionibus motus, & nonnullorum terminorum definitionibus: de quib. in Tertio, & Quinto Physicorum. M

De Motu. Cap. 1.

EST aūt hoc qdē actu solum, illud vero potentia: hoc aūt potentia & actu. hoc quidē ens: illud vero quantum: hoc autē cæterorū aliquid. Non est autē motus præter res. mutatur. n. semper fm entis prędicationes. cōmune autē nihil in his in vlla prædicatione. vnūquodq; vero dupliciter omnibus inest, velut hoc. nā hoc vt forma, hoc vero vt priuatio. ac fm qualitatē hoc albū, illud nigrū, fm quantitatē hoc perfectū, illud imperfectū. eodem modo & secundū latione: nā hoc sursum, illud deorsum, aut leue aut graue. quare motǫ & mutationis tot sunt species, quot entis. Cùm autē vnūquodq; genus in actum & potētiā diuidatur, actū eius, qđ potētia est, prout tale est, dico eē motum. Quòd aūt vera dicimus, hinc constat. cùm enim ędificabile prout tale, ipsum dicimǫ esse actu quatenus ædificatur, & hoc est ædificatio. similiter eruditio, curatio, voluptatio, ambulatio, saltatio, senescētia, ac increscentia. Accidit aūt moueri cū actus ipse fuerit, & neq; priǫ, neq; posterius. actus aūt eiǫ, qđ est potentia, cùm actu ens agat, non prout ipsum, sed prout mobile, motus est. dico autē prout C sic. nā æs potentia est statua, nō tū actus ęris, prout æs, motǫ est. non enim idem est ęri esse, & alicui potentiæ. Quòd si idē esset simpliciter, ac fm rationes, esset profecto æris actus motus quidā. at non est idē quod & in contrariis patet. siquidē posse sanari, posseq; ægrotare, non est idē: alioqui & sanari & ęgrotare idē foret. subiectū vero, quod sanabile, aut ægrotabile est, siue humor, siue sanguis, vnū idēq; est. Cùm nō sit igit idē, sicut nec color, ac visibile idē est, cōstat motū esse actum rei possibilis, put possibilis est. Quod igit ipse est, & qđ tunc contingit moueri, cū actus ipse sit, & qđ nec ante nec post, manifestū est. nā contingit vnūquodq; aliqñ quidē operari, aliqñ minime. velut ędificabile, prout ędificabile: & ędificabile, prout ędificabilis actus, ędificatio est. aut. n. hoc, ædificatio ędificabili actus, aut domus. at vbi domus sit, non vltra ędificabile erit. ędificatio vero eius est, qđ ædificabile est. necesse itaq; E ædificationē actū eē. ædificatio vero motus quidā est. eadēq; in cæteris motibǫ ratio est. Quòd vero hæc sint recte dicta, ex his quoq; cōstat, quæ aliī de ipso referunt. tum ex eo cp nō facile est ipsum aliter definire. nec. n. licebit cuiquā in alio genere eū collocare. Et patet ex his ēt, quę aliī protulerunt. quidā. n. alteritatē, inæqualitatē, & ipsum non ens, quorum nullū necesse est moueri. at neq; mutatio hæc, neq; ex his potius q̄ ex oppositis ē. Cau F sa vero, propter quā in his motum statuerunt, ea est, cp indefinitum quiddā videtur esse motus: alterius verū coordinatiōis principia, vtpote priuatiua, indefinita sūt. nā nec quod quid, nec tale, nec aliorū prædicamentorū vllum ipsorum est. Quòd vero motus indefinitus esse videatur, ea est causa, cp neq; inter ea, quæ sunt potentia entia, nec quæ fm actū, ponere ipsum est.

G nec enim quod potest quantū esse, moueri necessariū ē, nec actu quantū. At motus actus quidā esse vī, quanquā imperfect⁹. cā vero est, q̄ imperfectū est posse, cuius actus est. quamobrē difficile ipsum cōprehendere, quidnā sit. nāaut ī priuationē necessario reponetur, aut in potētiam, aut in actū simplicē. horū autē nullū videtur contingere posse. supereſt igitur quod dictū est, esse & actū, & non actū qui dict⁹ est, qui etsi difficilis cognitu sit,
H tū contingit esse. Simul & illud perspicuū est, motū esse in moto. actus. n. eius est à motiuo. Neque alius est motiui act⁹: oportet enim vtriusq; actū esse. nam motiuū est, eò q̄ possit: mouens vero, eò q̄ operet. verū actiuū ē ipsius mobilis: quare eodē modo vnus vtriusq; actus. quēadmodum eadem distātia ad duo vnius, & ad vnū duorū, ascēsus quoq;, ac descensus, at esse non est vnum, ita etiam in mouente, & in moto.

I De *Infinito*. Cap. 2.

Quid sit Infinitū.

INfinitū vero est, aut q̄d īpossibile est pertransire, eòq; nō sit aptū permeari, quēadmodū vox inuisibilis: aut q̄d transitū hēt in consummabilē: aut q̄d vix: aut quod natura aptū ē habere, nequaquā tū transitū, aut
Vide com. Zim. finē habet. Itē ſm appositionē, aut ablationē, aut ambo. Separabile sane ipsum quicquā esse impossibile est. nā si nec magnitudo, nec multitudo est, sed infinitū substantia eius est, & non accidens. indiuisibile erit. siquidē diuisibile, aut magnitudo, aut multitudo est. q̄ si ē īdiuisibile, nō est infinitū, nisi quēadmodū vox inuisibilis est. verū nec sic aiunt nec nos si q̄rimus, sed tāq; impermeabile. Præterea. quonā modo cōtinget esse per seipsum infinitū, si nec numerus, nec magnitudo sit, quorū infinitū passio est? Præterea, si ſm accidens, non esset sanè rerū elementū, p-
L ut infinitū est: sicuti nec inuisibilis locutionis. tametsi vox inuisibilis est. Quòd aūt infinitū nō pōt eē actu, patet. erit nanq; q̄p pars eius īfinita, q̄ accipit. nam infinito esse, atq; infinitū, idē: si quidē infinitū substantia, & nō de subiecto sit. aut igit inuisibile, aut p infinita diuisibile, si partibile est. verū multa īfinita idē esse impossē est. quēadmodū. n. aeris aer pars, ita & infinitū infiniti, si substantia, & principium
M fit. īpartibile igit, & indiuisibile est. verū hoc impossē, actu eē ens infinitū: necessariū. n. quantum esse. ſm accns igit exist. at hoc modo dictū est nō posse principiū esse, verū id potius, cui accidit numerū, vel par esse. sed hæc fortasse inquisitio vl̄is ē. Quòd vero in sensibilibus non est, hīc constat. nā si ē corporis rō hoc, esse superficie definitū, non sane fuerit infinitū corpus, nec intelligibile, nec sensibile. Cæterum nec numerus ita est, tanēsi separatus, atq; infinitus. quippe cū nu-

A numerus, aut q̄d habeat numerū, numerabile sit. Quòd si naturaliter potius contēplemur, ex his patet. neq;. n. cōpositorū, neque simplex poterit esse. Cōpositum nanq; non erit corpus, si finita quidem sunt multitudine elementa. oportet nanq; contraria æquari, nec esse vnū eorū infinitum. nā etsi quantūuis inferior sit alterius corporis virtus, corrūpet finitū ab infinito. nec posse est vnū quodq; eē infinitū, si corpus quidē est, quod vndecunq; hēt dimensionē: infinitū
B vero, quod infinite distat. quare infinitū corpus vndecunq; īfinitū erit. Nec vero vnū & simplex contingit infinitū esse corpus. nec, vt quidā aiunt, præter elementa, vnde hæc generāt. tale nanq; corpus præter elemēta non est. nā cūcta, ex quib⁹ sunt, in ea ēt resoluunt. hoc vero non vī ꝑter simplicia corpora, neq; ignis, neq; aliud vllū elmtorū. etenim absq; eo q̄ aliquod horū īfinitū sit, impossē est vniuersū,
C & si finitum sit, aut esse, aut fieri aliq̄d eorū vnū, vt Heraclitus dicit, oīa q̄nq; ignē fieri. Eadem ratio & de vno est, quod faciūt præter elementa Naturales. omne. n. ex contrario in contrariū, velut ex calido in frigidum trāsit. Item corpus sensibile alicubi est, idēq; partis ac totius locus, velut terræ. quare, si vniforme sit, aut immobile erit, aut semp pellet. hoc vero impossē est. quid enim deorsum potius q̄ sursum, aut vsquā? velut si gleba sit, quo D mouebit, aut vbi manebit? loc⁹. n. eiusdē gnis corpis illius infinitus ē. cōtinebit igit totū locū. At qūo? Quæ igit mansio, motusq; eius? An vbiq; manebit? nō mouebit ergo. An vbiq; mouebit? non ergo stabit. Quòd si vniuersum disſilē sit, loca quoq; dissilia erunt. Ac primū quidē non vnū vniuersi corpus, nisi tactu. Deinde aut finita erūt hęc, aut infinita specie. finita quidē impossibile. nam quædam infinita erunt, quædam mini- E
me, si totum infinitum sit, velut ignis aut aq̄. at hoc erit contrarijs corruptio. q̄d si infinita. ac simplicia, loca quoq; īfinita, & elmta infinita erūt. q̄d si ē impossē, locaq; finita sint, totū item necessario finitū erit. Et oīno impossē infinitū esse corpus, & locū corporibus, si oē quidē corpus sensibile, aut grauitatē hēt, aut leuitatē. aut. n. ad medium, aut sursum mouebit. uerū īpossē infinitum, aut totū, aut mediū, F
aut quodcūq; passum esse. quo enim modo diuides, aut quo pacto īfiniti hoc quidē sursum fuerit. hoc uero deorsum. aut extremū, aut mediū? Oē itē corp⁹ sensibile in loco: loci uero spēs sex. in corpore uero infinito hæ esse nō possunt. Oīno aūt, si impossē est locum infinitum esse, corpus quoq; impossibile est. quod. n. in loco est, id alicubi est. hoc uero. aut sursum, aut deorsum, aut aliq̄d cęterorū sīgnificat, quorū

G vnſiquodq; terminus quidã eſt. Infinitũ vero non idẽ in magnitudine, motu, & tpe, tanq; vna quædã natura, ſed ipſum poſterius ſm prius dr. velut motus ſm magnitudinẽ, ſup quam fit motus, aut alteratio, aut augmẽtatio: tẽpus vero pp motum.

Diſtinguitur motus per ſe à motu per accidens, & ſecundum partem. Quot modis aliquid in aliud mutari dicatur. In quot, & quibus prædicamentis ſit motus. Immobile item quot dicatur modis. Cap. 3.

H TRanſmutatur vero quod tranſmutaſ, hoc quidem ſm accidens, veluti cũ dicim⁹ muſicũ ambulare: illud vero, eò q̃ eius quippiã mutet, ſimpliciter dicitur mutari, vt q̃ ſm partẽ dicuntur. ſanatur nanque corpus, qm̃ ocul⁹. Eſt p̃terea, qd̃ per ſe primũ mouetur, & hoc ẽ per ſe mobile. Eſt itẽ de mouẽte quoq; eodẽ modo. mouet nanq; quoddã per accidens, quoddam ſm partem, quoddã per ſe. Eſt rurſus aliquid, quod primo mo I uet: & eſt aliquid, quod mouet. Itẽ tẽpus, in quo, ac præterea ex quo, demum, & ad quod. formę vero, paſſioneſq;, ac locus, ad q̃ mouẽtur mota, ea ĩmota ſunt. veluti ſcientia & calor. eſt vero motus, non caliditas, ſed calefactio. Mutatio aũt non per accidens haud quaquã in oĩbus eſt, ſed ĩ contrarĩs ac medĩs, atq; ẽt in contradictione, cui⁹ rei fides in inductione eſt. Mutatur autẽ quod mutatur, aut ex ſubiecto ĩ ſubiectũ, aut ex non ſubiecto in non ſubiectũ, aut ex ſubiecto in non ſubiectum, aut ex non ſubiecto in ſubiectum. Aio aũt ſubiectũ, quod affirmatione explanatur. Quare neceſſe ẽ tres mutationes eſſe. illa enim, quæ ex non ſubiecto in non ſubiectum, non eſt mutatio. nec enim contraria, neq; cõtradictio eſt, quia neq; oppoſitio. Mutatio igit ex non ſubiecto in ſubiectũ ſm cõtradictionẽ, generatio eſt: q̃ quidẽ ſimpliciter ſimplex, quæ vero cuiuſdam, quædã. at quæ de ſubiecto in non ſubiectũ, corruptio: quæ ſimpliciter ſimplex, q̃ cuiuſdam, q̃dã. Si itaq; non ens multifariã dicitur, & nec quod ſm compoſitionem, aut diuiſionẽ, dicitur moueri cõtingit. nec item quod ſm potentiam, quod oppoſitũ eſt ei quidẽ, quod ſimpliciter eſt (nõ album enim aut nõ bonum contingit nihilominus ſm accidens moueri. eſſe nã que homo poteſt nõ album) q̃d vero ſimpliciter non hoc, id neK L M quaquam. nã impoſſibile eſt nõ ens moueri. ſi igitur hoc, & generationem motum eſſe. fit enim non ens. nam etſi maxime ſm accidens fit, attamen verum eſt dicere de eô, q̃d ſimpliciter fit, quod eſt non ens. Eodem modo igitur & quieſcere. Hæc itaque omnia accidunt abſurda, ſi quid mouetur, in loco eſt; non ens vero in loco non eſt: eſſet. n. vſquam. Nec corruptio igitur motus. ſiquidem motui motus aut

A aut quies cõtrariũ eſt. corruptio vero generationi eſt contraria. At cũm oĩs mot⁹ mutatio quędã ſit: mutationes vero tres, quę dicte ſunt, harũ vero, quæ ſecũdũ generationẽ & corruptionẽ minime fit motus (ſunt aũt illæ ſecundũ cõtradictionẽ) neceſſe ex ſubiecto in ſubiectũ mutatio nẽ ſolã motũ eſſe. ſubiecta vero, aut contraria, aut media, nã & priuatio cõtrariũ eſſe ponatur, quandoquidẽ & affirmatio declaratur, veluti nudũ, cæcũ, & B nigrũ. Si igitur prædicamenta, ſubſtantia, qualitate, loco, facere, pati, ad aliquid & quantitate diuidantur, tres eſſe mot⁹ neceſſe eſt, qualis, quanti, & loci. Secundũ vero ſubſtantiã minime: propterea q̃ ſubſtantiæ nihil contrariũ eſt. Nec eius quod ad aliquid. etenim altero mutato, verificatur alterũ nullatenus mutatũ. quare ſecundũ accidẽs horũ motus erit. Nec præterea agentis aut patientis, neque oĩno moti ac mouentis: cũ non ſit C motionis motus, nec generationis generatio, nec deniq; mutationis mutatio. Bifariã. n. cõtingit motionis motum eſſe. nam aut tanquam ſubiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mouetur. quare ſic etia motus, aut calefit, aut frigefit, aut loco transfertur, aut creſcit. id vero impoſſibile eſt, cũ mot⁹ non ſit aliquod ſubiectorũ. Aut eò q̃ aliud quoddã ſubiectũ ex mutatione in aliã ſpeciẽ mutet, vt homo ex morbo in ſanitatẽ. D At nec hoc poſſibile, præterq; q̃ accidẽs (oĩs nãq; motus in aliud ex alio mutatio eſt. & generatio itẽ ac corruptio eodẽ modo. verunt̃ quæ ex oppoſitis ſic aut ſic, non ſunt motus) alioqui ſimul ex ſanitate in morbũ mutatur, atq; ex ea ipſa mutatione in aliã. conſtat itaq; q̃, cũ ægrotauerit, in quãuis mutatus erit. cõtinget enim quieſcere. ac præterea non ſẽper in quãcunq;, & illa quoq; ex aliquo in aliud quid E dã erit. quare oppoſita erit con- E ualeſcentia, verũ ex accidẽti, vt ex reminiſcentia in obliuionem mutatur, quia id, cui ineſt quandoq; in ſcientiã, quandoq; in ſanitatẽ mutatur. In infinitũ præterea procedet, ſi mutatiõis mutatio, & generationis generatio fuerit. neceſſe igitur & priorem fore, ſi poſterior fuerit. vt ſi ſimplex aliq̃ fiebat gñatio, illud q̃ que, quod fiebat, ſimplr fiebat. quare nondũ erat quod ſimplr fiebat, ſed quod fit aliquid, aut quod iã fiebat. ſi igitur hoc etiã F aliq̃, fiebat cur nondũ erat, q̃d tunc fiebat? cũ vero in infinitis non ſit aliquid primũ, non erit primũ: quãobrẽ neq; conſequẽs erit. nec fieri igitur, nec moueri, nec mutari quicq; poſſe eſt. Eiuſdẽ præterea motus contrarius atq; quies, generatioq; & corruptio. quare quod fit, cũm factũ fuerit, quod fit tũc corrumpit. nec. n. ſtatim, cũ fiat, nec poſt, nã eſſe opus eſt q̃d corrumpitur.

Item

G Item necesse materiã subesse ei, quod fit, & mutatur. q̃ igit erit velut alterabile quiddã, aut corpus, aut aĩa. ita quiddam etiam eius, quod fit, aut motus, aut generatio, & aliquid item ad hoc mouetur. nã op⁹ est aliquid huius ex hoc in hoc, qd motus non est, esse motum. Quonã igit modo Non erit doctrina doctrinę, quare neq; generatio generationis. Cũ vero neq; substãtiæ, nec ad aliquid, neq; faciendi, ac patiendi, supereſt ſm quale, & quã H tũ, & vbi motũ duntaxat esse. qñquidem in horũ singulis contrarietas est. Quale aũt dico, nõ quod in substantia (si quidẽ differentia quale est) verũ passiuũ quale, quo dr̃ res, aut pati, aut ĩpassibilis eẽ. Immobile aũt est, & quod oĩno impole est moueri: & quod in multo tpe vix mouetur, aut quod tarde incipit. et quod natum quidem est moueri, non possit autem, q̃n natum est, & vbi, & q̃uo: quod sane inter immobilia solum voco quie I scere. contraria. n. quies motui. quare priuatio erit susceptiui.

Nonnullorum terminorum assignantur definitiones. Cap. 4.

SImul ſm locũ esse dr̃, quæ in vno loco primo sunt. Et separata, quæ in diuerso. Tãgi autem, quorũ extrema sunt simul. Medium, in quod natũ est prius venire quod mutaf, q̃i ad quod vltimũ mutaf, ſm naturã continue mutatũ. Contrarium ſm locũ, quod ſm rectitudinẽ K plñm distat. Consequens est, cui⁹ principium sequentis, aut solo situ, aut forma, aut aliquo quodam modo definito, atq; illius, cuius est consequens, nihil ẽ medium eorũ, q̃ ĩ eodẽ genere sũt. velut linea lineę, aut vnitas vnitatis, aut domus ipsius domus. aliud vero medium esse nihil, prohibet. Consequens nanq; alicuius consequens, ac quoddã posterius est. non. n. vnum consequens duorum, neq; nouiluniũ consequens secundę. Attiguum L vero, quod consequens tangit. Cæterum cùm ofs mutatio ĩ oppositis sit, hæc vero contraria, ac contradictio, cõtradictionis vero nihil medium est, constat q̃ medium in contrarijs est. Cõtinuum sane, quoddã attiguũ, aut tangens est. dr̃ vero continuum, cùm idem fiũt, atq; vn⁹ vtriusq; termini, quibus tãgũt, & se continuant. quare patet in his esse continuum, ex qb⁹ vnũ quiddam natum est ſm contactum fieri. Et quod consequens M primum sit, constat. consequẽs nanq; non tangit. hoc vero consequens ẽ. & si continuũ ẽ, tãgit q̃ si tangit, nõdum continuum est. in quibus vero non est tact⁹ in his non est cohærentia. Quare non est punctum idẽ vnitati. nam illorum est tactio, harũ vero minime, sed consequenter. & illorum quidẽ est aliquid inter medium, harũ vero minime.

Auerrois

A AVERROIS D

IN DVODECIMVM METAPHYSICORVM PROOEMIVM,

Paulo Israelita, & Iacob Mantino Hebræis interpretibus.

ISRAELITAE

QVoniam nec Alexandri, nec Posteriorum in aliquã huius scientiæ dictionem glosa, expositioũe reperta ẽ, nisi in hanc dictionem, cuius quasi B duæ tertiæ partes glosæ Alexandri, & completa Themistij paraphrasis mihi ablata est, ideo in singulis articulis Alexandri sententiam recensere ratum fore censui, & quod Themistius, & nos apposuimus, aut dubitauimus, adijcere.

Alexander igitur in hanc dictionem exorsus, inquit, quòd hæc dictio, descripta per literam Lamech, scilicet duodecima litera alphabeti, cõtinet, & est vltimũ huius scientiæ & finis. In alijs enim dictionibus dubitationes, & earundem solutiones C tradidit: quod ipse in his, quæ deinceps sunt, duabus dictionibus adimpleuit. in quibusdam vero tractat de rebus consequentibus ipsum ens, secundum quòd ens. in hac autem dictione de fine entium secundum q̃ entia: qui quidem principium est & prima substantia, cuius secundũ vltimum veritatis existẽtia est. ostẽdit enim talis conditionis dari substantiam, quidq; hæc ipsa substantia sit explanat. Et hoc est, quod demum in hac arte deposcitur.

duæ

MANTINI

DIco, q̃ nõ inueni in libris huius scięntiæ, nisi in hoc Duodecimo libro expositionẽ Alexan. neq; aliorũ posteriorum. & in hoc libro non nisi sũp E duas ferè partes triũ partium ipsius libri, idemq; ferè & Themist. mihi autem visum est melius esse me exponere in singulo capite id, quod dixit Alexan. clariori & breuiori oratione quam potero. & siquid videbitur in Themist. superfluum, vel dubium, de illo mentionem faciemus: idemq; agemus de eo, quod videbitur nobis superfluum, & dubium.

Dicamus ergo, q̃ Alex. primo incipit narrare, q̃ id, qd Arist. inquit in hoc libro Duodecimo, qui est finis huius artis, est quid necessariũ. Nã inter alia, quæ dicta sunt in hac scĩa, F quędã habẽt nõnullas dubitationes, quæ debẽt in hac scĩa animaduerti: aliqua vero habẽt solutiones illarũ dubitationũ, de quibus in duobus libris huic subsequentibus sermonẽ facit. in quibusdam vero eorum tractauit de rebus, quæ insunt ipsi enti, vt est ens, & de principijs substantiæ primæ, quæ ẽ maxime vera. & hoc, quia probabit reperiri substantiam ita se habentem, & quid sit talis substantia. Et notificatio huius substantiæ est finis intẽtus in hac Arte.

q̃n

ISRAELITAE

G duę nāq; seqūtes dictiōes nihil pri
maria intētione nuntiāt, nec quicq̄
p̄ prijs rōnibus demōstrant: sed nil
aliud q̄ eorū, qui entiū prīcipia for
mas, numerosq; statuunt, sniam re
fellere moliunt. licet. n. idem facere
aggressus ē in dictione signata p lite
rā Aleph maiorē, de hoc tū in dua
b⁹ hic dictionib⁹ sermonē cōsumat.
Insup hāc vltimā esse dictionū, qb⁹
huius scię cōsyderatio sit ei⁹, in prin
cipio dictiōis tertię, necnō & alijs in
locis verborum series insinuat. Hæc
summa est eorū, quibus Alexander
H præsentem hanc dictionē aperuit.

Nec absonū est huc quoq; afferre
ea, q̄ ad summariā aliarū huius scīæ
dictionū intelligentiā Alexā. prepo
suit. Dicamus igit, qm̄ præsens eru
ditio speculat̄ de ente fm ꝙ ens: spe
culari aūt hmōi exigit consyderatio
nē de principijs entis fm qd ens,
deq; dispositionibus cōsequentibus
ipsum: hęc siquidē duo scīēdi genera
ois speculatiua ars cōplectitur: id
circo & hoc, cui insistimus, negotiū
primoī duo partiri necesse ē. At qa
Prisci de rerū primordijs falsa q̄dā
I enūtiant, cōdecēs quoq; erat hęc ip
sa illorum dicta obruere. quo fit vt
tertia hui⁹ scię portio emergat. Tres
itaq; hui⁹ artis ptes collige, vnā de
primis prīcipijs entis, fm ꝙ ens: aliā
de consequentibus entis, secundū ꝙ
ens: tertiam de falsis sermonib⁹, qui
de entium principijs traduntur.

Rursus, ex quo omnis speculatiua
facultas in duo absoluit, quorū vnū
cōtinet modū cōsyderandi illius ar
tis, & quas cās, & vñ sumēdū sit exor
diū, & quousq; p̄cedendū, q̄ue lege
fabricāde sint defiōnes, q̄ ois p̄priā
hui⁹ artis cōsyderationē cōcernunt:

Secundū

MANTINI A

quoniam in duob⁹ libris, qui hunc K
sequuntur, nihil ex primario præ
supposito exponet, neq; quicquā ex
sua p̄pria opinione verificabit: sed
in eis continet contradictio dictorū
ponentiū principia entiū esse ideas,
& numeros. Inquit. De his aūt iam
locut⁹ est in secūdo libro huius ope
ris: at nunc perfecit sermonē hac de
re in his duobus. Inquit. Ratio aūt,
qua probat hunc librū esse finē eo
rum, q̄ in hac scīa tractant, est id, qđ
dixit in prīcipio libri Tertij, & alibi.
Hæc inquā est summa eorum, quæ
prędictus est Alexander in hoc libro. L

Id vero, qđ dixit, pro intelligentia
eorū, quę in alijs libris positis in hac
scīa continent, pōt aliter exponi, &
forte huic loco magis debet exposi
tio, q̄ alibi. Dicamus ergo ꝙ, cū hęc
ars cōsyderet de ente, vt ē ens, & hoc
cogit hāc artē tractare de principijs
entis, vt est ens, & de reb⁹ insequēti
bus ipsum: cū quęlibet ars cōtempla
tiua hæc duo genera cognitiōis am
plectet: bifariā igit hęc ars primo di
uidat. Et, quia antiqui de principijs
entis falsas p̄tulerūt sentētias, quas M
refellere oportebat, ideo ī tertia par
te huius artis hoc explicari necesse
fuit. Et sic partes hui⁹ libri erūt tres:
Prima de ente, vt est ens: Secunda
de consequentibus ens, vt est ens:
Tertia de falsis sentētijs, quę de prin
cipijs entis proditæ sunt.

Præterea, cùm ois ars cōtemplati
ua diuidat in duo genera cōtempla
tionis. quorū primū est illud gen⁹,
qđ cōtinet modū cōtēplationis illi⁹
artis, & quicqd p̄stat de causis, &
vnde incipiat, & quo desinat, & qs sit
mod⁹, quo defiōnes efficiant, & hoc
vocat propria tractatio illius artis:

Secūdū

ISRAELITAE

A Secundum genus depromit & pro
sequitur quicquid in hac arte com
prehendit: quocirca primo in duo
hanc artē proscindi voluit, quorū
vnū exprimit partem logicalē huic
arti propriā, alterum ea, quorū hic
sciam petimus. & sic duæ ampliores
sunt partes, quarū vna rursus in ar
ctiores scindit partes tres, vnde qua
tuor huius scīæ portiones resultant.

Qm̄ vero in hoc præsens indago
alijs artibus præferē, ꝙ ipsa suimet
principia porrigit, ideo vbi hoc ip
sum peragit, quasi quinta hui⁹ scīæ
B potuo excipit. Insuper, ex quo hęc
scīa partes entis cōsyderat, vna autē
partium est ipsum ens intelligibile,
opportunū erat de huius gn̄is entiū
prīcipijs speculari, & falsis circa hęc
cogitationibus resistere. Arist. igit
in singulis his generibus cōsyderan
do, exactiorē qui fieri potuit doctri
næ ordinē exercuit: ita ꝙ in prima
dictione designata p literam Aleph
minorē cōmemorat quātū difficul
tatis, facilitatisq; hęc scīa cōtineat, af
serēs id, quod singuli hoīum in hac
scīa referūt, tametsi pusillū quoddā
C sit, nihilominus, cū oīa illorū dicta
in cumulū redacta fuerint, erit qđ
colligitur quantitas haud modica.

Cūq; ad huius scīæ opificē spectet
cōsyderationē causarū attingere, si
quidē harū gratia cętera entia p̄se
quimur, ideo & ipse in eadē dictiōe
sermonē terminat ad causas, postq̄
cōmemorauerit formas. deniq; finē
facit ī enūtiādo potiores cās errorū
cōtingētiū in speculabilib⁹, p̄sertim
circa principia, quales. errorū cau
sæ sunt falsæ hominum existimatio
nes pullulantes, quas inde in specula
bilibus ipsi fide accipiendas statuūt.

Cùmq;

MANTINI D

Secundum vero est scientia rei, quæ
ab illa arte continetur: diuiditur er
go hæc scientia primo bifariā, nem
pe in eius proprium dicendi mo
dum, & in partem in se continen
tem huius scientiæ propositū. sunt
ergo duæ magnæ partes, quarum
vna in tres diuiditur, & sic erunt par
tes huius scientiæ quatuor.

Sed, quia hæc scientia quoq; stu
det respondere cōtra auferentes spe
culationem, & negantes eius princi
pia, ideo hæc pars erit, veluti quinta
pars eius. Et, quia tractat de parti
bus entium, quorum vna eius pars E
est de entib⁹ rationalibus, ideo opor
tuit eam tractare etiam de princi
pijs huius generis entium, & de
struere falsas sententias, quæ de eo
dictæ sunt. Et, quia Aristoteles tra
ctauit de his generibus, in eorum
doctrina elegit ordinem cæteris prę
stantiorem. & incœpit à primo li
bro, cui titulus est A parum, vbi
notificauit quanta sit difficultas, &
facilitas, quæ in hac scientia reperit
& ꝙ id, quod ex ea cognitum est, &
si parum sit, tamen si accumuletur
totum, erit res alicuius momenti. F

Et cum professores huius scien
tiæ cogantur credere contemplatio
nem de causis esse finitam, cùm de
enūbus hæ inuestigentur, ideo in
illo libro probauit post præfationē
prædictam causas esse finitas. mox
in calce eius concludendo notifica
uit quæ nam sit potissima causarū,
ob quam accidunt errores in rebus
speculabilibus, & præsertim in ipsis
causis: & est videlicet ipsa educa
tio in falsis opinionibus impositis
eis, ac si essent veluti lex rerum
speculabilium.

Sed,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ISRAELITAE

D Cùmq; cõsyderatio de causis expostulet ꝓnoscere quot sint prima illarũ genera, quidue de eis tradunt priores, ideo in dictione, cui ascribitur lra Aleph maior, cõmemorat quid de causis quatuor cognouerit Antiquitas: ostenditq; harũ genera esse quatuor, asserens ꝙ, si ꝓspecta fuerint aliorũ dicta de causis, iudicabitur eadẽ ipsa quatuor causarũ genera innuere. Deinde illorum rõnes de rerũ naturaliũ, diuinarũque causis affert, & earũ nonnullas destruit, præsertim illorũ, qui tractãt diuina, nõ aũt qui tractãt naturalia, quorũ cõsutatio attinet ad negotiũ de Natura. quos autẽ ex illis redarguit sunt qui principia ponũt entia mathematica & numeros. nec ipsos quidẽ tractantes diuina adamussim ibi refellit, sed ex parte. reliquũ aũt redargutiõis cõpletĩ dictiõibus duab⁹, q̃ hãc ipsam sequũtur, descriptis per literã Lamed, & Mem. Qm̃ vero cuiusq; examinis scĩam pfecte assequmur, qm̃ prio sciuerimus, ꝓbabiles sermones, q & astruunt, & destruũt, eò ꝙ nisi ꝓdubitatũ sit de re, nequaq̃, q̃tũ de scĩa rei post eius ignorãtiã attingit, q̃tũ vt de eadẽ pscitũ fuerit dijudicari poterit, idcirco iustũ erat in ordine doctrinæ seorsum dictionẽ facere, qua prio topicis rõcinij singula hui⁹ scĩę q̃sita examinarẽt: residuũ vero in alijs hui⁹ libri dictiõib⁹ absoluere. hoc itaq; agit in Tertia huius libri dictiõe descripta p literam Beth. Cõdecés aũt erat hãc dictionẽ posteriorẽ eẽ dictiõe pria, & secũda & priorẽ alijs dictiõib⁹, q̃ eã sequũtur, qa ĩ duab⁹ dictiõibus primis ét topice tractat hic dari causas, & nullum

MANTINI

Sed, qa cõsyderatio de causis cogit consyderare quot sint earũ genera pria, & q d de hoc dixerit prio res ante Arist. ideo incœpit in 2. lib. cui titulus est A magnũ, notificare qd attigerit Antiqui de generibus cãrũ primarũ: & ꝓbat ibi easẽ quatuor, & oñdit qꝛid, qđ dixerunt de causis, si recte cõsyderẽt, non transgredit quatuor causas. Mox affert opiniones de causis entiũ: & præsertim Diuinorũ Philosophorũ, non aũt Naturaliũ: nã de his iã in scĩa Naturali determinauit. & ij quidẽ sunt illi, q̃ dicunt principia esse mathematicalia, & numeros. contra hoc tñ aliquantisper arguit contra eos in hoc libro, & distulit cõplemẽtũ sermonis contra eos ad duos libros, qui sunt post Duodecimũ (cuius Titulus ẽ lra L) & sunt Tertiusdecimus (qui est M) & Quartusdecimus (qui est N.)

Verũ, quia oẽ q̃sitũ scibile persecte acquirit, si quis prenotificauerit rõnes topicales affirmantes, vel destruẽtes: nã si qs nõ dubitaret de aliqua re, nõ posset scire quãtũ fuerit assecutus de notitia ei⁹ post eius ignorãtiã, neq; quantũ erat sibi occultũ de notitia rei anteq̃ sciret eã: ideo putauit nihil pstantius in mõ doctrinę, q̃ declarare speculatiões q̃sitorũ huius scĩę, & inuestigare rõnibus topicis & ꝓbabilib⁹ de singulis q̃sitis ei⁹ seorsum, & separata tractatõe. mox incipit post hoc in reliquis libris hui⁹ operis soluere dubia, q̃ accidũt in hac scĩa: & id egit in tertio libro huius operis (cuius titulus est litera B. Is aũt tertius debet sequi primũ, & secũm, & ꝓcedere reliquos. sequitur aũt post duos priores,

ISRAELITAE

lum causarũ genus abire in infinitum, ideo hanc prima & secũda posteriorem eẽ licuit. priorẽ autem alijs huius libri dictionibus hãc eẽ oportuit, eò ꝙ id, qđ alię dictiones ostendunt, alteram duarũ dispositionũ continet, s. aut ipsas dubitationes, quæ in hac dictione recensent, aut notitiam earũ rerum, quas dubitationum solutio deposcit.

Qm̃ vero biformes eiuscemodi dubitationes sunt: nã q̃dam de mõ consyderandi huius scĩæ dubitant, & quędã de quęsitis, & hęc ipsa scia examinat: ideo q modũ cõsyderãdi in hac scĩa oñdere nititur, primo dubitationũ attinẽtiũ ad modum consyderandi solutionẽ concipiat necesse ẽ. ex hoc n. facile modus cõsyderandi huius scĩæ eliquescit, per quem sane modum hæc ars, vocata Sapientia, ab alijs artibus secernit. quapropter dubitationes de modo consyderandi huius scientię primo soluere oportuit.

At, quia consyderandi modus reuincit ex notitia habita de ꝓpõnibus maximis, operępretium fuit in primis contendere cũ eo, qui eiuscemodi propõnes perimit. quò fit vt duo hæc in Quarta huius dictione designata per literam Ghimel enodari voluerit: s. vnum, quo peculia rẽ huic scĩæ consyderandi legẽ explanet: alterũ, quo primũ principiorum, quæ nobis constant natura, insinuat, videlicet quòd affirmatio vel negano de quacunq; re vna affirmãda est. hęc. n. propositio cuiusq; consyderationis principium extat. & qui hanc renuit, nullũ prorsus, nec asserentem, nec destruentem sermonem cõprobare potest.

Cùmq;

MANTINI

priores, qa in illis duobus continẽt A ẽtid, qđ ad artẽ topicã attinet. nẽpe ꝙ dant quatuor cãę, & ꝙ nullũ genus earũ ꝓceditĩ infinitũ. anteponit vero reliqs libris sequẽtib⁹, qa ĩ illis id, qđ cõtinet, alterũ duorũ cõtinet, nẽpe vel solutionẽ dubiorũ ꝙ dictorũ in hoc lib. vel cognitionẽ rerum, quę sunt necessarię ꝓ solutione dubiorũ prędictorũ ĩ hoc lib.

Et, qa dubiorũ, q̃ in hoc lib. narrantur, genera sunt duo, alterũ qdẽ de modo cõtẽplatiõis huius scĩę, alterũ vero de q̃sitis, de q bus tractat, iõ necesse est vt ille, qui incipit cõ- B tẽplationẽ demõstratiuã huius scĩę, pscíat solutionẽ horũ dubiorũ. qm̃ ꝓ illorũ notitiã dirigit modus cõtẽplatiõis demõstratiuę huius scĩę: & hoc mõ cõtẽplatiõis dignoscet artẽ, q̃ vocat Sapiẽtia. & iõ dignũ putauit debere prius incipere à solutione dubiorum, quæ sunt in modo contemplationis huius artis.

Sed, quia contẽplatio quoq; debet scíri ꝓ propõnes principalissimas, idcireo iudicauit debere primũ loq cũ his, q has destruũt ꝓpõnes, negãtq; cõtẽplationẽ. q̃ duo in C vnico libro, q sequit librũ B (& est liber Quartus, q est C) declarare voluit: alterũ, qđ de propria huius scĩę tractatiõe loquit: alterũ vero est, qđ repetit illud primũ principiũ, qđ inest nobis natura, qđ cæteras præcedit principia, nempe cùm dicimus affirmationem & negationẽ nõ posse simul coniungi, quia hoc est principium contemplationis. & ob id quicunque negat hoc principium, nulla debet ab eo acceptari ratio, neque propositio affirmatiua vel destructiua.

Et,

MANTINI

D Cùmq; hanc in illa dictione intentionē expleuerit, iustum erat varietatem dispositionum, quas in hac scientia nomina designant, statim subnectere. cui negocio Quintā huius libri dictionē destinauit, eamq; priorem alijs dictionibus collocauit. quia qđ in ea ostenditur ad singulorum quæsitorum demonstrationem prēconcipi necesse est, qñquidem cuiusq; quæsiti nomē multiplex significatum porrigit, qđ ad accommodatam huius scientię intentionem distingui necesse est.

E Cùmq; & hæc in hac dictione absoluerit, condecens erat de rebus in hac scientia comprehēsis, videlicet de causis entium perquirere. & ꝙa entiū genera sunt tria, scilicet quæ per accidens, quæ in anima, quę extra animam, opportunum erat eni ti ipsa entium genera præcognoscere, & quod ex entium generibus potiori intentione perquiritur esse ipsum, cui extra animā inuentio est. hæc omnia examinat Sexta dictio, quæ continuo quintam dictionem sequitur. Et quia in hac ipsa dictio-

F ne intentio est ens ꝑ accidēs, & ens in aīa discernere ab eo, qđ vere ens est, qđ vtiq; innotescere nō potuit, nisi et, qui ꝓnouerit hanc artē speculari de omni ente, fm ꝙ ens, ideo in eiusdē dictionis capite recolligit ea, q̄ iā in Quarta huius libri dictione ipse exposuit, videlicet hāc artē speculari de ente fm ꝙ ens, eamq; aliā à Mathematica, Naturaliq; facultate scīam existere. quę quidem non reiterationis, sed commemorationis cā, & aliter q̄ prius resumere statuit. & hæc quoq; in ipsa Sexta dictione designata per literā He.

Cùmq;

ISRAELITAE

Et, qa cōpleuit hoc negotiū in hoc libro, iudicauit esse cōsentaneū, vt hūc librū sequat̄ distinctio rerum, quarū noīa venīūt in vsum in hac scīa. iudicauitq; cōueniēt ius esse in doctrina, vt seorsum ī alio libro id tractaret, qđ quidē fecit in lib. v. ſ. D, q sequit̄ librū c, & ꝑcedit alios. nā q est aptus demōstrare aliqđ q̄si tū, debet ptīo incipere declarare illud nomē, qđ dē de illo q̄sito, qñ habet plura significata: ꝓferti m cū dē p analogiā, vt sunt q̄sita, q̄ sunt propria huic scīę: cū nomē entis dicat̄ analogice, vt ipsemet declarauit in hac scīa. Et post q̄ expleuit sua 3 suā in hoc libro, fuit coactus ingrere de rebus req̄sitis in hac scīa. q̄ sunt cāę entiū. & cū genera entium sint tria, nēpe ens p accidēs, & ens ī aīa, & ens extra aīam, iudicauit cōsentaneū eē ꝓnotificare prīo genera horū entiū, & patefacere qđ opus erat primo inuestigare de eo, qđ ē extra aīam: de quo tractauit in lib. q. segt̄ post qntū, q dicebat̄. D. Sed qa in hoc lib. tractauit de distinctiōe entis, qđ é p accūs, & de eo, qđ é in aīa, ab ente vero, qđ nō ſit q̄s ītelligere, nisi scīuerit hāc artē eē cā, q̄ cōsyderat de oīb⁹ generib⁹ entiū, vt sūt entia, iō in initio huius libri fecit mātionē de his, q̄ iā declarata sūt ī lib. Quarto, i. c nēpe ꝙ hęc ars ē illa, q̄ tractat de ente, vt ē ens, & ꝙ nō est scīa Nālis, neq; Mathematica. ñ tñ id egit p modū repetitiōis, sed p modū memorię. sed id postea nouisca uit modis q̄busdā diuersis à priori bus: qđ totū in lib. Sexto fecit, i. q̄ sc q̄ post D, vbi de noībus egit, & vocatur liber E, qui sequit̄ D rōnabiliter, & antecedit subsequentem.

Et,

ISRAELITAE

A Cùmq; explanauerit ens per accidens, & ens in anima eē entia imperfecta, & ꝙ scrutandi intentio est de ente vero extra animam existente, mox ad huiꝰ entis examen accingit̄. Et, quia huius entis principium est substantia, ideo conatur ostendere, quæ sint principia substantiæ, & primo de principijs substātiæ, quæ generationē corruptionemq; patitur, docendo horū principia esse mām, & formā: formam aūt esse substantiam via definitionis patefieri censuit, videlicet, quia apparuit sensibi

B liū definitiones innuere id, quod ip sorū sensibiliū substātia est. cùm igitur ipsæ eędem definitiones formas insinuent, conuincitur & formas eē substantiā: quòdq; eiusce modi formæ, & iꝑ, cuius hę formæ sunt, vnū & idem existunt, & ꝙ secundū hoc non erunt accidentia substantia, nec opus esse separatas formas, quæ substantiæ sint sensibilium, quęque scientiam rerum conferant effingere. Ostendit insuper eiusce modi generabiles corruptibilesq; substantias

C generari à substātia corruptibili sibi specie & genere vniuoca, q̄ & rei generās est, atq; corrumpens: ipsum vero generabile & corruptibile cōpactū esse ex materia & forma: formas aūt nec generationi, nec corruptioni esse obnoxias, nisi fm accidens. quo conuincitur, ꝙ Platonis formæ, tametsi extiterint, ad generationē tn nullam præstent opem. Ostendit præterea vniuersalia non esse substantias existentes extra animam, licet de substantijs significēt: formas vero esse substantias, non quòd compactæ sint ex elemento, sed tertia substantia censentur. & inter

MANTINI

Et, quia non latebat eum ens per D accidens, & ens in mente inter sese opponi, & ꝙ hæc scīa intēdit inuestigare de vero ente, quod ē extra animam, ideo incœpit post hoc inquirere de hoc ente. Sed, quia substātia est principiū huius entis, ideo incœpit inuestigare, quæ nam sint principia substātię, & sic incipit primo tractare de principijs substātiæ generabilis & corruptibilis, & ꝓbauit ea eē formā & materiā: & tradidit viā ad sciendū, ꝙ formę sint substantiæ ex ipsis definitionib⁹, hoc est ꝙ, cū ipse ꝓbauerit ꝙ definitiones indicēt ali E quid substantiarū sensibiliū, quod est illarū substantia, & ꝙ significant formas, cōcludit ex hoc, ꝙ ipsæ formæ sunt substantiæ, & ꝙ ipsæ, & id, cuius sunt formæ, sunt idē in se, & ꝙ pp hoc accidentia nō sunt substantia, & ꝙ nō oportet pro cognitione rerū ponere formas separatas, quæ nō sunt formæ sensibiles, qm̄ id, qđ significat definitio rerum, sunt ipsæ res. Ostendit̄ etiā hanc substantiam generabilem & corruptibilē gigni ex substātia generabili & corruptibili sibi simili specie & genere: & ꝙ F generabile & corruptibile est quid aggregatū ex forma & mā: & ꝙ formæ nō sunt generabiles & corruptibiles, nisi per accidens: & ꝙ pp hoc ideæ Platonis, si reperiunt in re, non sunt necessariæ ad generationē. & intelligo per ideas illas formas separatas, quas ponit Plato. Præterea probat Arist. ꝙ vīa non sunt substātię, extra animā existentes, licet significent substantias: etiā dicimus, ꝙ formæ sunt substanuæ, non quia sint elementū, neq; quia constent ex elemento, sed qa sint substantia tertia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ISRAELITAE

G inter eiusce modi substãtias dr̃iam assignat, primarum quoq; substantiarum differẽtiam enuntiat, & partes formales distinguit à partib⁹ materiæ. quæ omnia examinãtur in dictione Septima signata litera Vau, & Octaua signata litera Zain.

Cùmq; in duab⁹ his dictionibus explanata sint principia substantiæ sensibilis, quæ generationẽ & corruptionẽ subire apta nata est, exinde vr̃ia entis, sed ꝙ ens cõcomitãtia, specularis iustũ erat. & primo inq rit de potẽtia & actu, eas ī primarias ptes

H scindẽdo, mõstratq; priorẽ esse actũ potẽtia. & hoc in Nona huius libri dictione, signata per literam Heth.

Exinde in decima dictione, cui ascribit Teth, tractat de vno & multo, de eodem, de simili, de contrario & id genus vniuersaliũ, quæ consequuntur entia, secundum ꝙ entia.

Deinde in Vndecima hui⁹ dictione speculat de motu, de ī finito, alia ex parte q̃ de his consyderat Nãlis. Et, quia intendit post hanc vndecimam, dictionẽ descriptã litera Iod, cõsyderare de primo principio subę

I sensibilis, quod potissimũ finaleq; huius scĩæ propositum erat, ideo in huius dictionis principio coacervatim repetit dubitatiões cõmemoratas ī tertia dictione signata lr̃a Beth: sic & eas solones, q̃s priores dictiõe insinuãt, mutilatim quoq; enũtiat, & sermones, q̃ sequunt ad auferẽtes principia scĩẽdi, hęc oĩa tractant, absoluunturq; in dictionib⁹ pcedẽtib⁹ dictioni descriptæ litera Caph, supple q̃ numerari deberet dictio duodecima. Dictio aũt signata p literã Iod, supple q̃ vndecimæ dictionis locũ tenet, nondum peruenit ad nos.

At

MANTINI

& perfecit adhuc ostendere dr̃iam, K quæ est inter illas duas substantias, mox declarauit dr̃ias primatũ substantiarũ, & distinxit partes formarũ à partibus materię. & hoc totũ secit in libro litterę F, & G, i. in Septimo & Octauo. Et, cũ probarit ī his duobus libris, principia substantiæ sensibilis generabilis & corruptibilis, iudicauit debere post hoc suestigare primo de cõsequentibus vlib⁹ ipsi⁹ entis, vt est ens. & primo tractauit de potentia & actu, & ea ad illa principia refert, & pbat ibi actũ ẽ

L prioré potẽtia. & hoc in eo libro, cui titulus est H, i, Nono, quẽ post Octauum locauit. Deinceps tractauit ī libro sequẽti, cui titulus ẽ litera I, i. Decimo, de vno, & multis, & de eodem, & de sil's, & de oppositis, & reliquis cõsequẽtibus vr̃ibus ipsi⁹ entis, vt ẽ ens. Deinde tractauit post hoc in libro litterę K, i. Vndecimo de motu, & de infinito, q̃m pfessor huius scĩæ tractat de eis alio modo q̃ Physicus. Sed, quia erat paratus tractare post hũc librũ de principijs substantiæ sensibilis primæ: hoc aũt fuit ei⁹

M propositũ primũ huius scĩæ, cũ hoc esset finis ab ea intẽtus: idcirco fecit mentionẽ in initio huius libri, videlicet vndecimi, omniũ dubiorum, quorum meminit in libro tertio: fecitq; memoriã de his, quorũ solutio pcesserat breui sermone ī libris pcedentibus: in quo adhuc breuiter meminit dubiorũ, q̃ insurgũt cõtra negantes principia scĩæ. Hoc inquam est, qđ inuenim⁹ in ordine librorũ, qui puenerunt ad nos, qui sunt ante duodecimã, i. literã L. & non inuenimus secundum ordinẽ literarum librũ literæ K, neq; ipsum vidimus.

Verũ

ISRAELITEA

A At dictio, cui deputata est litera Caph, & cui nunc insistimus, potissimum de primo sensibilis substantię principio nitit. Primum aũt oĩum substantiarũ principia declarat, initium faciendo de principio substantiæ generabilis & corruptibilis, & ea, quæ circa hoc septima, & octaua dictio exposuit, breui sermone resumit, exinde ostendit principiũ substantiæ primæ, & idipsum substantiam esse, & quot modi principij ei congruant demonstrat.

Cùmq; de vr̃i principio examen

B absoluerit, reuertitur ad reluctandũ contra falsa opinantes de principio vniuersi, & hoc in duab⁹ dictionib⁹ signatis litera Lamed, & Mem.

Ex his denique quicquid omnes huius Aristotelis scientiæ dictiones complectuntur ad nutum intueri licet: quòdq; nihil in eis inordinatum repertum est, vt falso opinatus est Nicolaus Damascen⁹, qui se exactius hanc tradidisse scientiã, quàm Aristoteles in quodam suo volumine præsumpsit.

Nos autẽ summa indagine, atq;

C amore prosecuti sumus hanc scientiam, & iam ante huius viri in hac scientia dictiones compendio perstrinximus, in eruditionem eorum, qui non ad amussim Aristo. verbis studuerint, & ad epilogi instar his, qui eius verba penetrauerint.

Ab ipso deniq; Altissimo, qui solus scientiam tribuit, & intellectũ, opem deposcimus, vt nobis virtutẽ elargiatur ad huius dictionis expositionem, iuxta verborum seriem perficiẽdam: quemadmodum Dei patrocinio in præhabitis dictionibus idipsum adimpleuimus.

MANTINI D

Verum libri literæ L, i. Duodecimi, cuius expositionẽ incœpimus, primũ ppositũ est notificare principia substæ sensibilis primæ. Sed incœpit in ei⁹ initio notificare principia omniũ entiũ absolute. & ĩcœpit à principijs substæ generabilis & corruptibilis, & meminit quicquid fuit declaratũ de hoc in libro Septimo, & octauo. deide declarauit principia primæ substæ, & pbauit id esse substantiã, & quot modis sit principiũ.

Et postq̃ perfecit suã sententiã de

E principijs vniuersi, reuertit ad oppugnandum cõtra id, quod dixerũt de principijs substæ prædecessores eius. & id fecit in duob⁹ libris, scilicet M, & N, hoc est Decimotertio, & Decimoquarto. Ex his igit dictis patet quidnam cõtineat vnusquisq; liber huius scĩæ ex libris, qui Aristoteli ascribunt: & ꝙ procedũt ordine pertimo, & ꝙ nihil in eis cõtigit pter ordinẽ, quemadmodũ inuenimus Nicolaum Damascenũ esse opinatum in libro suo, propterea ꝙ ipse declarauit, vt opinatus est, hãc scientiã debere doceri pstantiori ordine.

F Nos vero, quia hanc scĩam diligimus, eiusq; doctrinæ, & disciplinæ curiosi sumus, ideo iã exposuimus librũ huius viri de hac scĩa, vt facilis⁹ possit capere qui nondum perfecit suũ studiũ in libris Aristotelis. erit enim hoc veluti memoria quędam his, qui libris Aristotelis studuerũt.

Et sic incipiam⁹ sperãtes in Deo, qui prȩstat intellectũ, & scĩam, vt ad votũ deducat id, quod intendimus, expositionẽ huius libri iuxta literã: postquã Dei gratia in præcedentib⁹ libris pro viri nostra iã assecuti sumus hoc idem propositum.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER XII.

cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima agitur de substantia Sensibili.
In Secunda de substantia Immobili.
In Tertia de Vniuersi bonitate.

SVMMAE PRIMAE.

De substantia speculationem esse oportere, ex Antiquorum etiam opinionibus.

Cap. 1.

H

SPeculatio de substantia est, siquidem substãtiarum principia, & causæ quæruntur.

Consyderatio quidẽ de substantia est. quæsita enim sunt causæ & principia substantiæ.

1 Continuatio.

DIxit Alexãder. Quia sua intentio in hac arte fuit loqui de ente in eò q ẽ ens, & de causis & principijs eius, cùm prima Philosophia

I 7. Met. te. com. 4. & t. cõ. 2.

de istis duobus consyderet, & iã declaratũ est, q substãtia principaliter est ens, & est causa cęterorum, incœpit in hoc tractatu quærere de principijs entis, quod est substãtia. Et dixit: Et intendit per hoc, quod dixit: consyderatio est de substantia, i. q consyderatio in hoc tractatu est de substãtia, i. de principijs eius. Et potest intelligi, q consyderatio in hac scientia principaliter est de substantia, & de principijs eius: sed melius est

Expositio.

K Declaratio.

dicere, q incœpit tractatũ istum cũ intẽtione eius. Et sm hoc intelligendum est substantiã generabilem & corruptibilẽ, & æternã, & q sua intẽtio in hoc tractatu principalr est loqui de principijs substãtiæ æternæ: de principijs aũt substãtiæ sensibilis generabilis & corruptibilis locutus est in tractatu Secũdo, & Tertio, & ẽt declaratũ est in Naturalibus, sed alio modo. Consyderatio enim de principijs eius, in eò q est substãtia, alia est à consyderatione de eis, inquantũ sunt causæ trãsmutationis. & ideo incœpit primo consyderare de principijs substaniæ generabilis & corruptibilis, & facere rememorationẽ de hoc, quod declaratũ est in Naturalibus, & in tractatu præcedẽti hunc. Et ideo iste tractatus videt diuidi in duo, s. in cõsyderationem de principijs substantiæ generabilis & corruptibilis, & æternæ.

Idẽ. s. materia. & q̃ q̃.

L

Primus ad 2. diuisus à 3. vsq; ad finem.

Etenim, si vt totum aliquid vniuersum est, substãtia prima pars est. & si ex cõsequenti, hoc quoq; mõ primũ est substantia, deinde quale, postea quantum.

M

Quoniam, si hoc totum fuerit quasi aliquod vniuersum, substantia est pars primi. & si est secundum quod aliquid consequitur aliquid succeßiue, tunc etiam substantia hoc modo est prima, & post hoc quale, & quantum.

2 Pręa. ępõ Alexan.

Dixit Alexan. Intẽdit per totum ens. & quasi dicat, diximus, q consyderatio est de substantia. quoniam, si aliquis fuerit opinatus, q ens est quasi vnũ vniuersum continuũ, erẽdum est, q substãtia ẽ pars primi.

&, si

Alt. si opinatus fuerit, q quidd á prius est quodá in esse, & q ex eo hoc est primum, hoc autem sm, dignius est credere, q substantia principalr est ens. & iste modus prioritatis est, quẽ intendit Arist. & est quod prius declarauit. Et cùm de ente quiddam est primũ, s. substantia, & quiddam secũdm, necesse est ei, q consyderauit de principijs entis, in eò q est ens, vt cõsyderet de principijs substantiæ. hæc igit est intẽtio Alex. & est expositio vera. D. & põt intelligi p hoc, quod dixit, quasi vniuersum, genº:

Alt. vnũ vniuersum.

B & p hoc quod dixit, pars primi, species, & quasi dicat, qm, si ens est q̃si genº, tũc sua prima spẽs est substantia. deinde debilitauit hanc expõnẽ: quia verũ genus nõ habet spẽs priores se adinuicẽ, sed oẽs sunt sm vnũ ordinẽ. Dico ergo, q intendebat Arist. dicere apud me, q ens aut demonstrat vnũ genus & vnã nãm, aut genera diuersa. & qũocunq; sit, manifestũ est, q substãtia est prior cęteris. multa enim, q̃ sunt eiusdẽ generis, sunt priora adinuicẽ, vt sunt

Alt. secũ da Alex. Alt. aliter.

C substãtiæ se priores adinuicẽ. Prioritas enim inuenit in eodẽ genere, & in diuersis generibus, q̃ dicunt in respectu eiusdẽ rei, vt dẽ ens de decẽ prædicamẽtis. secundũ hoc igit intelligẽdũ est de hoc, quod dixit, vniuersum, totũ collectũ, s. indiuiduũ, & vtẽ collectum ex speciebus, in quibus inuenitur prioritas & posteriotas. Themistius aũt exponit sic, dicendo: Totum enim, siue fuerit adunatũ, sicut est coadunatio membrorum in corpore humano, & partium in corpore plantæ: aut fuerit cõpositum ex rebus cõtingentibº se adinuicem, sicut domº & nauis: aut fuerit cõpositũ ex rebus segregatis, sicut ciuitas & exercitus: necesse est vt prima suarũ partiũ sit substãtia, & q locus eius sit de toto, sicut locº cordis de corpore ãnimalis. Si autẽ nõ fuerit hmõi, sed sicut vnũ inuenitur in numero, deinde duo, deide tria: aut sicut in figuris rectarum linearum primo inuenit triangulus, deinde quadratũ, etiam sm hoc substantia inuenit prima, deinde quãtitas, & qualitas. substãtia enim prior est istis, sicut vnum alio numero, & triãgulus alijs figuris. hoc igit dixit Themistius in sua abbreuiatione.

D

Impugnatio Them.

E

Sed ipse intellexit de vniuerso tres modos. aut vniuersum cõpositũ ex partibus cõsimilibus adunaris adinuicẽ: aut cõtingentibus se, vt corpa artificialia: aut segregatis, vt partes ciuitatis & exercitus. & hęc additio est sup.flua. nullus enim existimat, q partes entis, q̃ sunt decẽ p̃dicamenta, sint cõtingentes se, aut segregatæ in loco. Sed sua expõ ad hoc, quod dixit de particula secũda, s. hoc, qđ dixit: & si fuerit sm q aliquid consequit aliquid, vt numerus, & superficies cõsequuntr se adinuicẽ, est mala expositio. Prioritas enim in numeris & supficiebus est in eodẽ genere:

F

sed prioritas substãtiæ alijs prędicamentis nõ est in eodẽ genere, sed sicut prioritas rei ad res, q̃ attribuuntur ei. Expositio igit Alexan. in hac parricula est vera. Sed quærendũ est, & dicẽdũ, iã declarauit superius modum, quo substantia p̃cedit alia p̃dicamẽta: sed tñ Arist. nõ intendebat ponẽ istos duos modos prioritatis nisi ad cõfirmandũ suum sermonẽ contra aduersarium: cùm aduersarius non possit ponere, q substãtia antecedit alia p̃dicamẽta nisi his duobus modis, in quibus necesse

Opinio Auer.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G est vt substantia sit ptior. Et,cùm dixerimus,q̃ intentio Aristo.est ista, qũ reputat aliqs q̃ dispositio substantiæ cum alijs prædicamentis est sicut dispõ continui ex partibus consimilibus? nisi intelligat q̃ prioritas rerum hmõi sit prioritas rerũ, quæ sunt eiusdẽ generis. membra enim corporis sunt in eodem genere: sed cor antecedit ea. & sm hoc nulla differentia est inter hanc prioritatem, & prioritatem numerorũ,& superficierum:sed hoc in continuo,& hoc in discreto. Et cùm ita sit,substãtia non vr antecedere alia prædicamenH ta,nisi altero istorũ duorum modorum: aut sicut ea, quæ sunt in eodẽ genere,p̃cedunt se adinuicẽ apud reputãtes q̃ hoc nomen ens dẽ de eis, sicut numerus de duobus & tribus: aut sicut res antecedit res,quæ attribuunt ei, & non sunt in eodẽ genere, vt sanitas antecedit sanabilia, & Medicina antecedit res attributas Medicinæ. & ista cõparatio est vera cõparatio. Et est intelligẽda p̃ hoc, In quo differt ab Alexan. quod dixit: Qm̃,si hoc totum fuerit quasi aliquod vniuersum.i. res,quæ antecedũt sibiinuicẽ,& sunt in eodẽ I genere sm expositionẽ,quã debilitauit Alexan. & accepit Aristo.in hoc loco vniuersum loco generis,ne accideret ei dubitatio, q̃ accidit Alex. cùm genus dicatur q̃nq; vniuoce,& q̃nq; secũdum prius & posterius.& ideo omisit hoc nomẽ genus,& accepit vniuersum in suo loco.& ideo,si huiusmodi genus fuerit intell'm pet vniuersum,erit vera expositio. Themistius vero nõ intellexit hunc locum,& trãsmutauit expositionem. posuit enim intẽtionem primæ particulæ in secunda,& exposuit primã in modum, quẽ non habet substantia cum alijs prædicamentis,& dimi K sit verã comparationem, quã habet substantia cum alijs prædicamẽtis. Expositio igitur Alexan.est,quam nõ compleuit. Themistij aũt est purus error. Et causa in hoc est diminutio,quæ accidit in expõne Alexã. Themistius enim non abbreuiauit nisi expositionem Alexan.

At simul(vt ita dicã)nec entia sunt ista simpliciter,verum qualitates,& motus,quẽadmodum non albũ, & non rectũ.dicimus nanq; hæc quoq; esse, veluti est non albũ. Præterea,cæterorum L nullũ separabile est. At hoc idẽ opere testanẽ Antiquiores,quippe qui principia,elemẽta,& causas substantiæ quærebant.

Et cum hoc non sunt entia simpliciter præter illa, sed qualitas et motus: quia neq; album neq; rectũ dicitur vere, quòd sunt entia etiã. similiter inuenitur non album. Et etiam nullum aliorum est abstractum. Antiqui etiam testãtur per hoc quòd faciunt. illi enim quærũt elementa, & causas substantiæ. M

Hæc est alia causa, pp quã consJ derandum est de substãtia tantum. Nullum enim inuenit aliorũ simpliciter neq; motus,sed in substãtia. v.g.quia qualitas non dicit ens simpliciter,neq; motus,sed dẽ esse qualitas,& esse motus. Motus enim est motus alicuius, & qualitas est qualitas alicuius:substantia vero non est substantia alicuius. ens igitur principaliter & simpliciter est substãtia.

Et, qa aliquis potest dicere,q̃ alia prædicamenta dimnuuntur à substantia

A stantia tantum, & hoc nomẽ ens dicitur de omnibus,dixit respondendo:fiſr inuenitur non albũ.i.& hoc nomen ens,quamuis dicatur de eis, tñ dicitur q̃ hoc est albũ, & hoc est mobile.tamen hoc non dat vt perfecte habeant esse:qm̃ hoc etiam dicitur ens in negando esse, cùm dixit, q̃ hoc est non album, & non rectũ. Et,cùm dixit, q̃ substantia dicitur ens simpliciter, & alia prædicamẽta secundum comparationẽ,dedit causam in hoc,& dixit: Et etiam nullũ aliorum est abstractum.i. & causa B in hoc est,q̃ substantia est constans & ens p̃ se, & alia sunt in substantia.

Deinde dedit testimoniũ, & dixit: Antiqui ẽt testãtur,&c.i.& Antiqui testantur nostræ opinioni per hoc, quod fecerunt,qũ quærebãt de principijs entium. tunc enim quærebãt elementa,& causas substantiæ.

Recentiores vero vniuersalia magis ponunt esse substantias. genera nanq; vniuersalia sunt, quæ asserunt magis principia, atq; substantias esse, propterea q̃ Logice quęrunt. Antiquiores C vero singularia, vt ignẽ et terrã, non autem corpus commune.

Qui vero modo sunt, ponunt substantiam esse vniuersalia. vniuersalia enim, de quibus dicunt esse proprie principia substantiæ, sunt genera, quia reputatio eorum fuit secundum Logicam. Antiqui vero particularia, vt ignem & terram, sed non corpus vniuersale.

4 Cùm narrauit,q̃ Antiqui quęrebant principia substantiæ & iã prædixit opiniones eorum de hoc, fecit hic rememorationem de eis,& d. D Qui vero modo sunt.i. iuniores.& intẽdebat Platoné, qui opinabatur, Op. Plato. q̃ vtia sunt substantiæ, & principia substãtiæ sensibilis.opinabat enim, q̃ genera sunt naturæ abstractæ, & non sunt existentia in particularibus,ita q̃ in eis coniungantur. Vni- Idem.1.de Aia cõ. 8. uersalia enim apud Arist. sunt collecta ex particularibus in intellectu, & quæ ibi Dtia inter Aristo. & Pla.de vniuersalib⁹. Fundam. ẽ cũ opinione Pla. qui accipit inter ea cõsimilitudinẽ, & facit ea vnam intentionem.Plato vero ponebat vniuersalia existẽtia extra animam per se. Et verificabat suam opinionem ex hoc, quòd scientiæ & definitiones sunt de vniuersalibus. vnde videntur esse per se ẽtiora particularibus & priora eis. vniuersalia enim,cùm non fuerint, non erunt particularia:sed ecõuerso non.& ideo ponebat vniuersalia esse principia & formas substantiæ sensibilis sed destructum est hoc iã in tractatu* Secundo. Et intendit p Logicam hic cõsyderationem, quæ fit ex propositionibus non conue- Infra in.18 *a.l. septimo Quod p Logicã. nientibus. Propositiones enim falsæ quædam sunt conuenientes,& quędam non.& vr qui semper est in disputatione multotiens accidit ei videre extranea remota à natura rei. E

Deinde dicit: Antiqui vero particularia,vt ignem & terram,sed non corpus vniuersale.idest Antiqui vero opinabantur, q̃ corpus particulare est principium substantiæ, vt ignis & terra, & non opinabantur, q̃ principium est corp⁹ vniuersale, vt Moderni. Et cùm narrauit, q̃ consyderatio de principijs entis dat vt consyderatio sit de substantiæ, & q̃ prncipia quærẽdæ substantiæ nõ sunt res vniuersales,incœpit dividere modos substantiæ.

Alia opio Antiquorũ, de qua 1. Ph.c.48

Continuatio ad text. sequen.

Gen⁹ q̃nq; dicit vniuoce, & q̃nq; secũdũ prius & posterius. Idem.1.de Aia cõ. 7. & 2. de Aia 30.& 3. de Anima. 4. 4.Met.c.2. & 5.Meta. com. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *Diuiditur substantia in sensibilem & immobilem: illaq; in sempiternam, & corruptibilem. Item ostenditur in sensibilibus substantijs materiam necessariam esse: triaq; ipsarum esse principia. Cap. 2.*

Mul. co. nō habēt hæc ỹba. Sēpiterna ỹo, Has ēt duas scripturas vidit Auer. ex Alexā.

VErū substantiæ tres sunt. Vna sensibilis: cuius quędam sempiterna, quædā corruptibilis, quā omnes concedunt, veluti plātæ, & animalia. Sempiterna vero, cuius elementa, siue vnū, siue multa sint, accipere necesse est. Alia immobilis,

H quā aliqui separabilē aiunt esse, quidā in duo diuidentes, quidā in vnam ponētes naturam tam formas q̄ mathematica, quidā ex his mathematica solum.

Substantiæ aūt sunt tres. Quarum vna est sensibilis. & istius quædam est æterna, & quædam corruptibilis, quam oēs concedunt, vt plantæ, & animalia. cuius elementa necesse ē accipere, aut vnū, aut plura. Alia autem est immobilis. & ideo dicunt quidam, quod

I *est abstracta, & quidā eorū diuidunt eam in duo, & quidam eorū posuerūt formas mathematicas in eadem natura, & quidam mathematicas tantum ex istis.*

5 Dicit, q̄ substantiæ sunt tres, sensibilis, & insensibilis. sensibilis autē diuidit in duo, in substantiā ęternā, quod est corp⁹ quintū, & in substantiam generabilem & corruptibilē, quā oēs concedunt, vt plantæ & animalia. & dixit: cuius elementa necesse est accipere. Alexā. dixit sup hoc, q̄ non est intelligenda ex hoc substantia generabilis & corruptibilis, sed vtraq; generabilis & non generabilis. Et Alexan. dixit, demōstrare enim principia entiū, quæ sint, est primi Philosophi: & q̄ istis vtić Naturalis, est quia non declarat ea, sed quia ponit ea. Substantia enim immobilis est principiū & causā rerū naturalium, de quo modo loquitur principaliter: illa aūt alia principia sunt tm Naturalis, i. ad declarandū quæ sunt. dixit & hoc, quod dixit, postq̄ dixit substantiā sensibilē generabilem & corruptibilem, s. cum dixit, cuius elementa necesse est accipere. ita inuenić in vna scriptura. & expō est, sicut diximus. Et in alia scriptura inuenić sic: Et hoc est ęternum, cuius elemēta necesse est accipere, &c. D. Alexan. & expō est sm hanc literam, & necesse est accipere principia, & elemēta substātię ęternæ. Causā enim prima, de qua I hac arte loquimur, est cā & principium corpis diuini. & dixit. sed prima scriptura ē melior: q̄m iā posuit, q̄ sua intētio est loqui de elemētis sensibilis substātię, in qua sunt res generabiles ēt: & ipse ita faciet. q̄m pertransibit de cōsideratione in istis rebus ad formas abstractas. Hęc sunt verba Alexan. Sed habēt q̄nem. Cūm. n. dixit, q̄ demōstrare principia entiū est primi Philosophi nō naturalis: & q̄ Nālis ponit ea positione, &c. si intēdebat, q̄ principia entiū, de quibus Philosophus cōsyderat, & quæ Nālis concedit esse, sunt principia substantiæ sensibilis æternæ, q̄ sunt suba abstracta, & q̄ principia, de quibus cōsyderat Naturalis, declarādo ea esse, sunt principia generabilis & corruptibilis, erit sermo nō rectus.

Substātia

K Alexan. posuit illo modo accipere

L

M Auer. pertransiit citra Alex. expōnem.

A Substantia enim æterna declarata est in nālibus in fine Octaui Physi. sicut declarata sunt principia substātiæ generabilis & corruptibilis I Primo istius libri. Quomodo igitur dicić, q̄ naturalis ponit hāc positionē, cū impoſe sit vt declarēt nisi in naturalibus? & qūo est rectū dicere, q̄ Naturalis nō declarat nisi principia substantię generabilis & corruptibilis, cū non solummodo consyderet de substātia generabili & corruptibili, sed ēt de non generabili & non corruptibili? consyderat. n. de ente mobili siue generabili siue non. sm igitur hunc intellectū iste

B sermo est falsus. Si igitur aliquis dixerit q̄ dictū est in Logica, q̄ nulla scīa habet ꝓbare sua principia: sed subiectum scię Naturalis est corpus mobile, & eius principiū est substātia abstracta. Dicemus, q̄ hoc verū est. sed illud, qđ dictum est in Logica, est q̄ nulla facultas habet probare sua principia, s. pp quid. q̄m hoc non fit, nisi per principia illorum principiorū, & per principia principiorū generis, cū illa principia habuerint principia. Sūt igić alterius generis necessario superioris illo. Ille. n. qui cōsyderat de illis principijs, habet consyderare de hoc. & iō facultas inferior non habet cōsyderare principia sui generis sm sim plicem demōnē: sm vero demōnes, quæ vocanť signa, possibile est. & iō principia subiecti Naturalis nō demonstranť nisi per res posteriores in scīa Naturali. Et ideo impossibile est declarare aliquid abstractum esse, nisi ex motu. & oēs viæ, q̄ reputanť esse ducentes ad primū motorē esse præter viā motus æqualiter, sunt insufficientes. &, si essent verę, essent numeratę in prima Philosophia. prima. n. principia impossibile est vt demonstrenť. Iste. n. sermo Alexan. non est intelligendus secundū suū intentum. Et tn Auic. reputauit hunc sermonē esse verum, s. q̄ nulla facultas habet probare sua principia. Et Auic. hoc absolute dixit, q̄ primꝰ Philosophus habet declarare prīa principia sensibilis substantię siue æternæ, siue nō: & Naturalis ponit positione naturā esse: & q̄ primus Philosophus demonstrat eā esse, et nō distixit inter duas substātias. Si igić aliquis dixerit, q̄ Philosophus consyderat de principijs entis, in eo q̄ est ens: ergo cōsyderat de principijs substātiæ sicut dictū fuit in principio istius tractatus: & principia substātię sunt principia naturalis subiecti. Diuinus igitur hēt probare principia naturalis subiecti: & Naturalis ponere ea positiōe. Et dicemus nos quidē, q̄ Philosophus inquirit quę sunt principia substantię sm q̄ substantię, & declarat, q̄ substātia abstracta est principium substantiæ naturalis: sed hoc ponēdo accepit pro constanti, hoc qđ declaratū est in naturalibus de principijs substantiæ generabilis & corruptibilis, s. quod declaratū est I ꝓmo Physi. s. qđ est cōpositū ex materia & forma: & qđ declaratum est in Octauo, s. qđ est cōpositū ex materia & forma: & qđ declaratū est I Octauo. s. q̄ mouēs ęternā substantiā est abstractū à materia. † D. declarauit, q̄ principia substātię generabilis & corruptibilis sunt substantię istorū, & q̄ substantię istorū nō sunt vna, neq; vnū, & vn neq; forme, neq; mathematica. * & hoc, qđ declarauit in tractatu 2. & 3. declarat

D Error Auic. de quo ēt Vīll. 1. Ph. c. vlti. & 2. Phy. cō 22. 26. & 8. Ph. cō 5.

E Obiectio bona, & diuinꝰ ꝓbat principia Naturalis. Nota, quōd Diuinꝰ ꝓbat principia scię nālis, ꝓ quo vide ēt 4. Me. c. 1. &. 1. Me. c. 15. & 18. & 7. Me. 1. 9. &. 39. &. 6. M. cō. 1. & 8. Me. c. 4. &

F hic cō. 1. & ista c. 6. & 2. Ph. 4. & 11. Octauo Ph. 78. & 79. † ꝓmo Me. de natura 19. ad 25. & a 25. vsq; 1 finē de forma. *Secūo Me. 4. et 5. et 3. Me. 2. 7. & 15. mouet q̄nes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G rat ẽt in hoc tractatu, ꝙ principium primæ substãtię abstractę etiam est substãtia, & forma, & finis, & quod mouet vtroq; modo. & hoc intẽdit primo declarare ī hoc tractatu. Sed, quia modus considerandi in hac scīa est de principijs substantiæ, in eo ꝙ est substantia, siue æterna siue nõ, incœpit declarare in hoc tractatu de principijs substãtię nõ ęterne, & fecit rememorationẽ de hoc, quod declaratum est ex eis in naturalibus, & in ꝓcedentibus tractatibus. Deinde post hoc incœpit declarare principia æternę substantię, & posuit ẽt hoc, quod declaratũ est
H in naturalibus, & considerauit de eis considerationę ꝓpria huic scīę. v. g. ꝙ est substantia & prima forma, & ꝙ est principium & finis. D. considerat de hac substãtia immobili, vtrum sit vna, aut plures, & si plures vtrum reducãtur ad vnum, & quomodo ordinantur ab eo. Sic igitur intelligenda est communica-
cõtratio scīæ Nãlis & Diuinę. tio istarum duarum scientiarũ in considerationẽ de principijs substãtię, ſ. ꝙ Naturalis declarat ea cẽ fm ꝙ sunt principia substantiæ mobilis. Philosophus autem considerat
I de eis fm ꝙ sunt principia substãtię in eo qd est substantia, nõ substantia mobilis. & etiã Philosophus declarat abstractũ esse, quod est principiũ substãtię sensibilis: sed postq̃
Eloſat verba Alexã. accepit pro concesso à Naturali huiusmodi esse substantiam. Et forte hunc modũ intendebat Alex. dicere, cũ dixit, ꝙ Philosophus cõsyderat quæ principia substãtię æternę: sed hac via considerationis nõ indiget Naturalis, neq; necesse est ei ponere ipsum. & forte etiam intendebat dicere, ꝙ Naturalis consyderat quæ sunt principia substantię ge- K
nerabilis & corruptibilis fm modũ proprium ei, ſ. per principia propria qua. & hæc scientia consyderat de multis principijs, cum declarat, ꝙ substantia immobilis est principiũ substantiæ mobilis. & hoc est intelligendũ de hoc sermone. & sic non erit dubitabilis. & hoc fecit Auicẽ. errare. Quod aũt Alexan. dicit, ꝙ prima scriptura est melior secũda, forte est econuerso. quia hęc est sua prima intentio in hoc tractatu. Et, cũ posuit tres substantias esse, & ꝙ vna earum est abstracta, induxit te-
L stimonium, & dixit: & ideo dicunt quidam, ꝙ est abstracta, &c. i. quia opinabantur, sicut nos. Et quia isto rum hominum quidam diuidunt hoc abstractum in duo, & quidã reducunt hæc duo in vnum, & quidã ponunt tantum vnum, d. & quidam eorum diuidũt ipsam in duo, & quidam ponunt formas mathematicas tantum ex istis. i. quòd hęc substantia quidam ponunt eam duplicis naturæ, scilicet formas, & ma-
M thematica, quæ ponunt inter formas abstractas & substãtias sensibiles. & quidã ponunt formas & mathematica vnam naturam. & quidam ponunt substantiam abstractã sola mathematica, & nõ dicunt formas esse. Et primus sermo est Platonis. Secundus autem, vt dixit: Alexan. est alterius, & secundum expositionem quorundam discipulorum Platonis est Platonis. Tertius est Pythagorę. & aliorum: quãtus variet de istis, qui non dicunt numerum esse abstractum. & in tractatu sequenti cum istis loquitur de hac substantia.

Illæ

A Illæ itaq; Naturalis. cum motu nanq; sunt. ista autem alterius est, si nullum eis commune principium est. Sensibilis vero substantia mutabilis est. Si itaq; ex oppositis, aut medijs mutatio sit, oppositis vero nõ oĩbus (non album enim ipsa vox, verum ex contrario) necesse est aliquid subesse, quod in contrarie-
tatem mutetur. non. n. cõtraria transmutantur. Prętera hoc qꝺem permanet, contrariũ vero
B non ꝑmanet. est igitur aliqd tertiũ ꝓter cõtraria, ipsa materia.

Et sermo de istis modis duobus est Naturalis. ista enim sunt cum motu. & ista alterius est, cũ non habeant neq; vnum principiũ commune. Substantia autem sensibilis est transmutabilis. Si igitur transmutatio est ex oppositis in situ, aut ex medio, non est ex omnibus oppositis in situ (vox enim non album, sed econtrario) necesse esse vt subiectum sit ei, quod transmutatur ad contrarietatem. con-
C *traria enim non transmutantur. Amplius hic permanet, contrarium autem non permanet. materia enim tertia est à contrarijs.*

Dixit Alex. Et, cùm locutus fuit de substantia mobili, d. ꝙ Naturalis debet loqui de istis duabus substantijs, ſ. ęterna & corruptibili. Consyderatio enim Naturalis est de substãtijs mobilibus, fm ꝙ accipit principia istorũ à primo Philosopho: substantia aũt immobilis est propria primę Philosophię. Alexan. autẽ in D
hoc loco aperte vī dicere, ꝙ Naturalis consyderat de substantia mobili, quærendo principia eius à Philosopho, & ꝙ Philosoph⁹ declarat hęc principia esse. sed iã declarauimus, ꝙ iste sermo nõ est verus: & ꝙ Naturalis consyderat de substãtia mobili, quærendo principia eius, pueniẽdo à posterioribus ad priora, vt declaratũ est illic. D. d. ista. n. sunt cũ motu. i. & cõsyderatio de substãtia mobili est alterius scīę, ſ. isti⁹. et cã in hoc est, quia illæ duę substãtię sunt mobiles, hæc autem est alia ab eis & immobilis, cùm mobile & immobile nõ habeant principium sibi cõe. D. d. Substantia aũt sensibilis, &c. Alex. i. cũ dixit, ꝙ sermo de substantia sensibilt ẽ Nãlis, cũ sit in motu, & iã prędixit, ꝙ necesse est accipere elementa substantiæ sensibilis, si vnũ, & si plura. Cõsyderatio. n. ī hoc & in inueniẽdo principia naturaliũ est primi Philosophi. & ideo incœpit suũ sermonem in hoc, & declarauit quę sunt elementa naturali substantię. & ad hoc accepit propositio nẽ manifestam, ſ. ꝙ omnis sensibilis substantia est transmutabilis. Omnis enim hmõi substantia, aut est transmutabilis in loco tantũ, vt substantia æterna: aut in qualitate & magnitudine: aut in substantia, vt in generatione. D. coniungit ei aliã propõnẽ manifestã, & est, ꝙ illud, quod transmutatur, ex contrario, aut ex medio inter contraria transmutaī: sed ea, q̃ sunt inter contraria, non dicunt esse contraria: media. n. ex quibus fit transmutatio ad extrema, non simplr sunt contraria ex extremis: vnde vī nõ ex contrarijs. quomodo autẽ transmutatio,

Mobile, & immobile sũt priꝰ cõe. vt de 10. Me. t. c. vl. & 1. cõe. c. 5.

5. Ph. 51. & 1. Ph. 4. vt 43. 1. cõe. 10. 1. de Gene. 50. 10. Met. 23. & 2. de Aia. 44.

quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

G quæ est in istis, & ex istis, ẽt est ex cõtrarijs: quia illa, q̃ sunt inter cõtraria, fiunt ex mixtione contrariorũ: in tractatu decimo declaratũ est. Et cũ d. q̃ transmutatio, quæ est inter cõtraria, d. & accepit in hoc loco opposita loco contrariorũ, & ponit, q̃ oĩs transmutatio fit ex cõtrarijs, aut ex medijs, quę sunt inter contraria. D. d. vox. n. non est alba, sed ecõtrario. Alex. i. q̃ is possumus dicere, q̃ vox non est alba, tñ non pp hoc fit album ex voce, qa vox nõ est albũ. oportet. n. q̃ illud, qđ transmutat', fiat contrarium ei, ex quo transmutat'. D. Alexan. forte non intendebat hoc. sed cũ dixit vĩr, q̃ trãsmutatio fit ex oppositis & ex medijs: opposita aũt multipliciter dicũtur: declarauit, q̃ trãsmutationes non fiũt ex quibuslibet oppositis. Qm̃ bene possumus dicere, q̃ vox opposita est alba, cũm dicendũ sit, q̃ vox nõ est albũ: sed tñ non pp hoc est dicendũ, q̃ album fit ex voce, & q̃ vox transmutatur in album. non. n. ex omnibus, de quibus dicitur non albũ, fit album: qm̃ non ex omnibus oppositis fit transmutatio, sed ex contrarijs. Et, cùm declarauit, q̃ necesse ẽ I in oĩbus naturalibus, vt in principijs sit aliqua contrarietas, cõiungit hoc, q̃ necesse est, vt in oĩbus transmutabilibus sit aliqđ subiectum, qđ transmutetur ad contrarietatẽ, qua fit transmutatio: & q̃ in aliqua hora fit in aliqua parte eius, & in alia hora in alia parte. Impossibile. n. ẽ, vt contraria recipiant sua contraria permanentibus illis. & hoc iam declaratũ est in primo Phy. & coniungit ẽt hoc, qđ declaratum est in illis tractatibus, q̃ illud, quod transmutat', cũ transmutatur, permanet: cõtraria aũt, ex quibus transmutatio fit, non permanent. & ex hoc appareret, q̃ necesse est in omnibus transmurationibus vt sit tertium permanens aliud à contrarijs. hęc sunt verba Alex. & est pfecta expositio. Sed hoc, qđ d. q̃ cõsyderatio Thoc, & inueniendo principia naturaliũ est Philosophi, non est intelligendum fm suũ modũ, s. q̃ demõstrare principia naturalis substãtię esse est primi Philosophi. sed econtrario. Naturalis. n. habet dare causas mobilis substantię materiales & mouentes; formales aut ẽ & finales non põt. sed Philosophus dat eas demõstrando, q̃ primũ mouẽs, qđ iã declaratũ est esse in scĩa Naturali, est principium substantię sensibilis fm formã & finem. Secundũ igitur hunc modum quærit Philosophus elemẽta substãtię sensibilis, i. elementa entis. in eo q̃ ẽ ens. Declarat igitur in hac scĩa, q̃ ens non materiale, qđ iam declaratum est esse mouens substãtiam sensibilẽ, est substantia antecedens substantiã sensibilẽ: & q̃ est principiũ eius fm formã & finẽ. Secundũ hoc igit' intelligendũ est, q̃ Philosophus q̃rit de principijs substãtiæ naturalis, s. de prima forma & fine. de causa aũt mouente & materiali est Naturalis. Et in hac scĩa ponit has duas causas esse principiũ perscrutationis de duabus alijs causis. Et ideo incœpit ponere has duas causas, & primo materialẽ, & declarat illam per propositiones illas ealdẽ, quibus vsus fuit I scĩa Naturali. Et ideo vĩ, q̃ hæc consyderatio nõ est propria huic scĩæ, sed est pars scĩæ Naturalis. sed, quia vicinę sunt hę duę consyderationes, & necesse est vna earũ vti in altera quasi principio, fecit reme-

10. Me. t. c. 23.

H Alia expõ Alex. quare d. ex oppositis.

I 1. Ph. 10. et 52. & 53. & 2. Phys. 49.

Digressio i qua inqrit quasi diui

K nõ oĩno rans mira bilis ds q̃ a pdicatoe rificatio Nõ ita dare cã mobilis fũte mi les & no uẽm for malis ns finalis nõ pt. Opus tũ. 2. Phy. text. 22.

L e pro Fide contra Ar.

A rememorationem de hoc, qđ declaratũ est in scĩa Naturali. Sed tñ hic magis generaliter pscrutat' q̃ in naturalibus. v. g. q̃, cũ declarat q̃ principia substantię sensibilis est materia & forma, quærit vtrũ principia substantię sint principia aliorũ pdicamentorũ aut non. & sicut pscrutatus est in pdictis tractatibus de forma, vtrũ sit substantia aut nõ, & de vĩi & particulari, & ideo fecit rememorationẽ in hoc loco de eo, qđ declaratum est de principijs substãtiæ sensibilis in Scĩa Naturali, & in tractatibus prædictis istius scię. Istę autem duę scĩæ vicinæ sunt, s. scĩa, quæ cõsyderat de prĩcipijs substãtię mobilis in eo q̃ est mobilis, & quę consyderat de eis in eo q̃ substantiæ. & iõ pot' est vti his propõnibus magis generalibus q̃ in scĩa Naturali, non in eo q̃ est substantia simpliciter. Et fm hoc verificabitur sermo B Alex. cũ d. q̃ consyderatio Naturalis est de substantijs, quę sunt in motu, fm q̃ accidit principia istorum à primo Philosopho, s. q̃ intelligenda sunt ex hoc causa formalis & finalis, nõ materialis & mouens, q̃ is sint vna fm subiectũ. Et similiter verificabitur sermo eius prędictus, cũ d. q̃ demõstrare principia entium C est primi Philosophi, & q̃ Naturalis ponit ea positione, s. q̃ intelligẽda est cã formalis & finalis, nõ mouens & materialis. Et similiter verificabitur ẽt sermo eius, cùm d. illa aũt alia principia sunt Naturalis tã tum, cũ fuerint Intellecta ex istis hęc duo tm̃ principia, s. materia prima & primũ mouens. Et cecidit dubitatio in hoc, q̃ principiũ formale, & finale, & mouens non sunt tria numero, sed vnũ in subiecto & tria in ratione. fm aũt q̃ est mouens, declaratur esse in Scĩa Naturali, & q̃ nõ est in materia: & fm q̃ cõcedit hęc scĩa q̃ hoc mouens non est in materia, declarat q̃ est forma & finis istius sensibilis substantię, non in eò q̃ est sensibilis, sed in eò q̃ est ens. fm igitur hoc est intelligẽdũ q̃ principia vtriusq; scię sunt diuersa in mõ tantum, non in esse. & ideo sermo Ale. est valde dubitabilis, nisi determinetur sic. Ex quo errauit Auic. sicut dixit. & oportebat Alex. si hoc intẽdebat, sicut est famosus in hac scĩa, distinguere & determinare hoc. Et ideo videmus Themistium dimittere hanc intentionẽ vniuersaliter. E

Si itaq; transmutatiões sunt quatuor, aut fm ipsum quid, aut fm quale, aut quantum, aut vbi: ac generatio simplex et corruptio, quę fm qđ quid fit, augmentatio & diminutio, quę fm quantũ, alteratio, quæ fm passionem, latio vero, quæ fm locum: profecto in contrarietates quæ fm singulum mutationes erunt. necesse est igitur mutari materiam, quæ ambo possit. F

Si igitur transmutationes sunt quatuor, aut in quid, aut in quale, aut in quantum, aut in vbi: generatio aũt simpliciter ẽ in hoc, augmentum vero in quantum, alteratio autem in passiones, translatio autẽ in locum: videtur quòd trãsmutationes non inueniantur, nisi in eis, quæ sunt in vnoquoque. & necesse est vt materia transmutetur, quia potest vtrunque.

Cùm

D

E

G 7 Cùm declarauit, ꝙ transmutatio fit ex contrarijs, aut ex his, quæ sunt inter contraria, quæ ēt sunt contraria, & declarauit, ꝙ contraria habēt tertium subiectum, & est materia coniuncti, vult declarare quot sunt modi cōtrarietatis, qui sunt in trās mutationibus, & d. Si transmutationes sunt quatuor, aut in substantia, & dicit generatio et corruptio simpliciter: aut in qualitate passiua, & dr alteratio: aut in quantitate, & dicitur augmētum & diminutio: aut in vbi, & dicitur translatio, necesse est vt omne, qd transmutatur, trās

H mutetur ex contrarijs, quæ sunt in vnoquoq; istorum modorum quatuor. Et iam declaratū est in Quin-
5. Phy.10. to Physi. qui sunt modi diuersitatis inter has transmutationes, & diuersitatem quę est inter hæc contraria. Cōtrarietas autem in substantia est forma & priuatio: in qualitate autē. vt calor & frigus in tactu, & dulce & amarum in gustu, & albū & nigrū in visu. & omnia ista reducuntur ad sensum tactus, vt declaratū ē
2. de Gene. 6. & 7. in libro Peri Gene. ī quātitate augmentū & diminutio. Et, cū posuit, ꝙ hæc quatuor sunt modi transmu

I tationum, d. & necesse est vt materia transmutetur, quia pōt vtrunq; .i. &, si necesse est, sicut declaratum est, vnumquodq; istorum contra-
*a.l.mām. riorum habere * naturam, sup quā succedunt sibi contraria, necesse est vt non sit materia nisi fm ꝙ recipit vtrunque contrariorum, non quia habet alterū contrariorum, in substantia sua: & vt non sit materia, nisi quia tanrsmutatur ex contrario in contrarium illo permanēte.
3. Ph. 50. & 2. & totum hoc perfecte declaratum est in Physicis.

Cùm autem duplex sit ens, K omne mutatur ex potentia ente in actu ens, vt ex potentia albo in actu albū. eodē aūt modo & de augmentatione & diminutione. Quare non solum per accidens ex non ente fieri contingit, sed etiā ex ente omnia fiunt: verum potentia quidem ente, actu vero ex non ente.

Et, quia ens est duobus modis, omne transmutabile transmutatur ex eo, quod est ens in potentia, ad illud, quod est ens in actu. v.g. L *ex albo in potentia ad album in actu. & similiter in generatione & corruptione. Ergo non tantum est possibile vt sit accidentaliter ex non ente, sed ex ente, ideſt vt sint omnia ex ente in potentia, & non ente in actu.*

Cùm declarauit, ꝙ principia sunt § substantiæ contrariorum, vult declarare cuiusmodi esse sit esse materiæ: & præponit huic ꝙ ens diuidi tur in potentiā & actū in oībus ꝑdicamentis & Alex. dixit ꝙ hoc declaratum est in tractatu Nono, in quo M loquit de potentia, & actu. & intēdebat p hoc, ꝙ in tractatu demōstrat potentiā esse p̄cedentē ad actū, & d. impossibilia cōtingētia ad negātes potētiā eē, & ponētes eā cū actu. & hoc nō fecit in illo tractatu, nisi ad confirmandū. potentiā. n. esse nō indiget demſone. Et, cū posuit, ꝙ inuenit ens duobus modis, aut potentia, aut in actu: d. ꝙ trāsmutatio est ex ente ī potētia ad ens in actu in oī spē transmutatiōis. v.g. ꝙ trāsmutatio

Poetes et nō indiget demſone.

Antio ad albū est ex albo in potētia ad albū in actu: & trāsmutatio ad hāc substantiā est ex illa substātia in potentia: & sīt corruptū est ex illo, qđ est in potentia corruptū. & hoc intendebat, cùm dixit: & similiter in generatione & corruptione. & intēdebat, ꝙ oē trāsmutabile fit ex illo, qđ est in potentia in illo mō prædicamenti. Et, quia hoc ignorauerūt Antiqui errauerunt in generatiōe, & dixerunt, ꝙ nulla generatio est cōno, sed entia fuerunt præcedētia in esse in actu, sed reputatur pp sensum esse generata, & nō sunt in rei
B veritate, sed exeūt a bi nuicē. & vnus
1. Phy. eorum, qui hoc opinati sunt, est sicut Anaxa. & monit eos ad hoc credendū, ꝙ ens non fit ex non ente. non esse. n. non transferē in eē, neq; ex ente: quia illud, qđ fit, tūc eēt prius ens, q̄ esse. Et cū posuit ꝙ generatio fit ex ente in potentia, vt declaratum est in primo Phy. d. Ergo non tm possibile est, &c. & innuit p hoc modum, quo dissoluit qōnem dictam in Primo Phy. de generatio
Phy. vt. 74 ne. Dictum est n. illic ꝙ, si generatio est, aut est ex non esse, aut ex eē. si ex nō esse, ergo non esse transferē in esse. si ex esse, contingit vt sit ens,
C antequam sit, & dissoluit hanc qōnē in illo tractatu, dicendo ꝙ generatio fit ex non ente accidentaliter, quia est ex ente potentialiter, s. materia, cui accidit priuatio, q̄ est non ens simplr: & ēt est ex non ente in actu accidentaliter. accidit. n. materiæ, ex qua est generatio essentialiter, ꝙ fuit nō ens in actu & ens ī potētia. Facit igit hic rememorationē de eo, qđ declaratum est illic, ꝙ generabile non generatur ex ente accidentaliter, sed ēt essentialiter, s. ex ente in potētia i. ꝙ non sufficit dicē D ti in solutione istius qōnis ꝙ generabile impossibile est ꝙ generet ex non esse, dicere ꝙ generatur ex nō esse essentialiter, sed accidentaliter: sed oportet ēt dicere ei cū hoc ꝙ generatur ex ente essentialiter, s. ex ente in potentia. Et Alex. dixit, ꝙ non complenit sermonē in hoc loco de materia, quoniam trāsmisit nos ad Physicam. Et hoc demonstrat ipsum videre ꝙ sermo in probando primam materiam esse est naturalis, econtrario Auicen.

Cōtra Aui. Vide ēt. c. vlt. 1. Ph. & 22. 2. Ph.

Et hoc est Anaxagoræ vnū. E melius nanq; q̄ cuncta simul, & q̄ mistura Empedoclis, ac Anaximandri. &, vt Democritus quoq; ait, simul omnia potentia erant, actu vero minime. Quare materiam retigerunt.

Et hoc est vnum, quod Anaxagoras ignorauit. & est melius quā quod omnia sint insimul. et est ēt mistio Empedoclis, et hoc Anaximandri. & sicut dicit Democritus, omnia fuerunt nobis in potentia, in actu aut em non, quousq; in- F *ueniantur admista cum materia.*

Vult declarare, ꝙ oēs Antiqui, cū 9 voluerunt dissoluere illam qđstionem de generatione, speculabantur naturam materiæ debiliter, & non potuerunt scire veritatem illius materię: sed tm oēs intendebat, quasi veritas induceret eos ad illam. Et dixit: & hoc est vnum, &cę ideſt, & istam naturam, quæ declarata est esse, reputabat Anaxag. esse misturam suam. Materia enim assimilatur mistioni: quia res admistę propinquæ

G pinquæ sunt vt sint in potentia, sed tñ insimul sunt in actu. & ideo d. & est melius q̃ ꝙ oĩa sint insimul. i. & ponere, ꝙ materia ẽ in potentia omnia in dissolutione illius quæstionis melius est q̃ dicere, ꝙ oĩa existunt in actu in mistione insimul. Nõ. n. potest euadere p positionẽ mixtionis ex hoc, ꝙ generatio fit ex ente in actu: & sic remanet q̃stio destruẽs generationem. D.d & est ét mistio Empe. i. & ista materia est, quã Empe. inspiciebat, cùm posuit, ꝙ mundus est admistus aliqñ per amicitiã: & aliqñ segregatus p litem. D.d. &
H hoc Anaximandri. i. & qd ponebat iste hõ, habet aliquam similitudinem cũ materia. Ponebat. n. ꝙ elemẽtũ omnium rerũ est infinitum, & medium inter aerem & ignẽ, aut inter aquã & aerem, sicut alius faciebat. isti. n. inspiciebant potentiã existentem in materia. & iõ posuerũt ipsum medium inter ea, quæ sunt entia in actu. & inspiciebant etiã natutã materiæ, cùm posuerũt ipsum infinitum, ne generatio secetur. esse enim eius in potentia omnia est cã, propter quã generatio non abscinditur. D.d. sicut dixit Democr. omnia fuerũt nobis in potẽtia, in actu
I autem non. i & de propinquioribus istis in aspiciendo materiã fuit Democritus, cùm d. partes esse indiuisibiles, quę sunt apud ipsum elemẽtum omniũ d. n. ꝙ istę fuerũt in potentia omnia, antequã conglutinarentur ad inuicẽ, & ꝙ nunquã fuerunt in actu. D. Alex. & forte iste sermo, quem d. oĩa fuerũt nobis in potentia, in actu aũt non, est totus Democriti: sed sermo Democriti est, omnia fuerunt nobis in potentia, i. æterna, quia assimilantur materię in hac intentiõe, & erit sermo eius, K oĩa sunt in potentia, in actu autem non prius Arist. & quia correxit sermonem Democriti, dicẽdo & Democ. quasi d ꝙ partes indiuisibiles semper fuerunt æternæ, bene inspexit naturã materiæ: & maxime esse eius in potentia omnia facta ex eis, non in actu. D.d. quousq; inuenian tur admistæ cum materia. i. & natura veritatis iduxit omnes antiquos vicinari materię. Et d. hoc, quasi ꝙ fuit testimonium super hoc, quod probauit de materia. Nullus. n. sciuit materiam in rei veritate ante ip sum, sed inspiciebant ipsam a lõge.

Cuncta vero quęcunq; mutã tur, materiam habent, sed diuersam. nam & ipsorũ sempiternorum quęcunq; non sunt generabilia, sed latione mobilia, attrũ nõ generabilem, sed vnde, quò.

Et omnia, quæ transmutantur, habent materiam, sed diuersam. Omnia igitur æterna, s. omnia, quæ sunt ingenerabilia, & mouentur secundum translationem, habent materiam, sed non generatam, sed ex vbi, aut ad vbi. M

Et si omnia, quę transmutantur, habẽt materiam, sicut diximus, sed naturæ materierũ diuersantur fm modos naturę transmutationis. materia autem generabilium est in potentia, translatorũ aũt est in actu, cũ translatum sit aliquid in actu, & ideo qd ex translatis fuerit non generabile neq; corruptibile, non habebit materiam, quam habet generabile & corruptibile, & est quę est in potentia. & quasi dicat, & omnia æterna,

Nullus ſcit materiã ante ipſum. L

Liber Duodecimus 297

Æterna quæ sunt non generabilia, sed mouentur motu fm translationem, habent materiam, sed non habent materiam generabiliũ, sed materiam eorũ, q̃ mouentur de vbi in vbi. Et ex hoc videt corpus cœleste non habere potentiam diuisibilem fm diuisionẽ corporis, s. formã materialẽ. nam si ita esset, esset in eo materia, q̃ est in potentia: & iã declarãtũ est, ꝙ nullũ æternũ habet potentiam vt corrumpat, & in primo cœli & mundi. Aui. aũt errauit in hoc, cùm d. ꝙ materia, quæ est in potentia, existit in oĩbus corporibus.

R Dubitare vero quispiam possit, ex q̃ non ente generatio fiat. triplicit er enim non ens dr̃. Si igitur quippiam est potẽtia. verũtamen non ex quocunq;, sed ctim alterum ex altero. Nec id sufficit, ꝙ simul omnes res erãt, quia differunt materia. cur enĩ infinita facta fuissẽt & non vnũ, cùm intellectus vnus sit? quare si materia vna, illud actu fuisset factũ, cuiꝰ materia potẽtia erat.

Et dubitandum est in hoc & dicendum ex quo non ente fit generatio. non ens enim tripliciter dicitur. Si igitur fuerit in potẽtia. sed non ex qualibet potentia, sed alterum ex altero. Et non sufficit etiã, vt omnia sint insimul, nam sunt diuersa secundum materiam. & si non, qua de causa sunt infinita, nõ vnum intelligentia enim vna est? si autem materia fuerit vna, & illud erit in actu, cuius materia fuit in potentia. C

Vult narrare, ꝙ quamuis materia prima sit vna, tñ multa est in potentia, & habilitate, & ꝙ quodlibet ens cum materia cõi habet naturã propriam. & ĩcœpit ponere quæstionem, quam dissoluit, & est ꝙ ens nõ fit ex ente, sed ex non ente, & d. &, si aliquis posuerit, ꝙ generatio fit ex non ente, habet dubitare & dicere ex quo non ente fit generatio. Non ens enim dr̃ tripliciter. Et intendit, quorum vnum est nõ ens simpliciter, quod non hẽt esse, neq; imaginationẽ. Secundum est non esse, quod est ĩ materia, s. priuatio formarum. Tertiũ est ens in potentia. Ens enim in potentia dr̃ non ens, s. non ens in actu. Et, cùm posuit hæc tria, incœpit breuiter ponere intentionem, qua dissoluitur quæstio, & d. Si igit fuerit in potentia, &c. i. & si quæstio dissoluit, ponendo ꝙ ens fit ex non ente ĩ actu, & ente in potentia. non. n. qdlibet ens fit ex qualibet potẽtia, sed vnumquodq; entium fit ex eo qđ est in potẽtia illud, quod fit, i. ex potentia propria, ita ꝙ numerus potẽtiarum sit sicut numerus specierum entium generabilium. Et d. hoc, qa opinatur, ꝙ prima materia est vnũ secundũ subiectum, & multa fm habilitates. Primo. n. habet habilitates ad recipiendum primas contrarietates, s. formas oĩum quatuor elementorũ. Secundo vero habet potẽtias consimilium partium mediantibꝰ formis quatuor elementorum. & istæ potentiæ diuersant fm diuersitatem mixtionis quatuor elementorum, ita ꝙ ex hoc diuersant formæ generabilium. Et, quia Antiqui fm positionem suã in materia non possunt dare causam in multitudine entium ex materia, d. Et nõ sufficit ẽr,

D
M ẽ vna, tñ ẽ multa potẽtia & habilitate. vide. 1. de Gñia. cõ. 22. &. 1. c. 19. &. 4. ph. t. c. 84

E

Numerus potẽtiarũ ẽ sicut numer⁹ ispẽrũ entiũ F

gñabiliũ. Prima mã primo hẽt potẽtias ad recipiẽdũ formas elementorũ: & eis mediantibus adformas mixtorum. Idẽ. 5. coe. com. 67.

De ꝓpinquioribus in aspiciẽdo materiã fuit Democ. oppositũ. 1. Ph. c. 79. & Plat. Vide cõ. Tim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ꝙ omnia fuerint insimul. i. & ideo non sufficit in dando causam multitudinis entium dicere ꝙ ea, ex quibus fit generatio, fuerunt entia insimul in actu, neq; entia in porentia, cùm potentiæ non fuerint multæ. Et ista quæstio consequit Anaxagoram dicentem mixturã, & oĉs Antiquos. contingit.n. eis vt quodlibet fiat ex quolibet, eo ꝙ non sint materiæ propinquę propriæ vnicuiq; enti. albũ igit nõ fit ex non albo qd ẽ nigrũ, sed ex quolibet nõ albo, v.g. ex linea. non albũ enim dr de linea. Et ista contingit Democrito & Empedocli, cùm elementa distinguant

H apud ipsum ex vno, quod fecit amicitiam apud corruptionem mundi. Et cùm d. ꝙ non sufficit in positione eius, ex quo est generatio, dicere ꝙ ea, ex quibus fit generatio, fuerũt entia ante generationem, dedit causam in hoc, & d. nam sunt diuersa fm materiam. &c. 1. & sermo Anaxagoræ proprie non sufficit, quia multitudo entium prouenit ex multitudine materiæ aut formæ agentis. & si non, qua de cã diuersant entia in infinitũ diuersitate infinita, & non sunt vnũ, cum agens est vnũ apud ipsum, qd est intelligentia. Et intendebat, cùm materia sit vna & agens sit vnũ, necesse est vt non sit multitudo. multitudo.n. est aut ex multitudine materiæ, aut ex multitudine agẽtis, si fuerit pole, vt formæ diuersæ habeant eandẽ materiam, aut ex multitudine duarũ cãrũ. D.d. si autẽ mã fuerit vna, &c. si aũt materia fuerit vna, & generans vnũ, & potẽtia vna: tũc illud qd fit, erit vnũ. subiectũ.n. cùm fuerit vnũ, & potentia existẽs i eo fuerit vna, & agens vnũ, tunc nulla erit causa multitudinis.

Multitudo entium prouenit ex multitudine materiæ aut formæ agẽtis Vide. 7. met. t. c. 28.

Tres itaq; causæ, & tria prin- K
cipia. duo quidem ipsa contrarietas, cuius hoc quidem ratio & forma, hoc vero priuatio: tertium vero materia.

Nec materiam, nec formam generari. Item quo pacto formas dixi non male dixerit Plato: & cur et non cogimur nos eas ponere. Cap. 3.

POst hæc ꝙ neq; materia fit, neq; forma. dico autẽ extrema. Omne.n. quod transmutatur, aliquid est, & ab aliquo in aliquod transmutat. L
ab aliquo quidem, primo mouẽte in quo vero, materia: ĩ qđ autem, formam. in infinitũ itaque procederet, si non solum ꝙs rotundum fit, verum ipsum rotũdũ, aut æs. quare necesse ẽ stare.

Causæ igitur sunt tres, & principia tria. quorum duo sunt contraria, quorum vnum est forma, & alterum priuatio, & tertium materia. Et post ista neq; materia fit, neq; forma, sed illa duo alia, omne enim, quod transmutatur, transmutatur ex aliquo ĩ aliquod. illud autem, a quo transmutatur, ẽ motor: transmutabile autem est materia: illud autem, ad quod transmutatur, est forma. & processus erit in infinitum, si cuprum nõ tãtum fuerit rotundum, sed rotundum etiam, & cuprum necesse est vt præcedant. M

Cum declarauit in principio isti* 12
tractatus, ꝙ ipse non ꝙrit nisi principia & elementa substantię, & posuit ꝙ substantiæ sunt tres, mobilis & immobilis, & mobilis diuidit in duo, in æternã & nõ æternam, & fecit rememorationẽ de eo, qđ declaratũ est in scientia Naturali, & etiam in tractatibus præcedentibus, & declarauit quantum comprehenderunt Antiqui de principio materiali, & ꝙ nullus eorũ dixit in hoc sermonẽ conuenientẽ generationi & corruptioni, & hoc qđ dicunt, ꝙ principia sunt contraria, non sufficit, & ꝙ necessarium est dicere subiectũ esse, & ꝙ nullus eorũ dixit sermonẽ re-

B ctum, vnde non potuerunt dissolue re quæstionem dictã in dissolutiõe generationis, neq; potuerunt redde re causam. pp quã generabilia sunt multa, materia aũt sit vnum, & agẽs sit. &, cum oĩa ista fuerint declarata ab eo, dixit ꝙ causæ sunt tres, &c. D.d. ꝙ forma nõ generat, neq; materia, sed illud, quod congregat ex eis. Omne.n. transmutabile ab aliquo, & ad aliquid, & ex aliquo trãsmutat. illud autem, à quo transmutat, est motor: & illud, ex quo transmutat, est materia: & illud, ad quod

C transmutat, est forma. * Si igit forma generaretur, esset composita ex materia & forma, quia transmutatur ab aliquo, & ex aliquo, & ad aliquid: & forma tunc haberet formã: & continger sic in ista vt haberet essentiam: & sic in infinitũ. forma igitur, in eo ꝙ est forma, non generat. Et sic est de materia, si esset generata, esset composita. & sic inuenirent ex parte materiæ species infinitæ in composito, aut generatio esset ex nihilo. & hoc est declaratũ in tractatibus præcedentibus istius sciæ. D.d. & processus erit in infinitum. i. formæ & materiæ. i. ꝙ, si fuerint generabiles, continget vt in eodẽ sint formæ & materiæ infinitæ. D.d. si cuprũ tãm non fuerit rotundũ. i. necesse est vt formæ & materiæ sint infinitæ, si posuerimus, ꝙ generatũ nõ est cõpositũ tãm, sed ẽt forma & materia. v.g. ꝙ generatum non est cuprũ rotundũ, sed rotunditas & cuprũ. qãm, si ita fuerit, continget vt ante rotunditatẽ sit rotunditas, & recipiens rotunditatem, & sit cuprum indiget recipiente & forma. Et hoc, quod dixit, non est impole in cõpositis materijs, vt in cupro: sed est impole in prima materia, & in simplicibus formis, & accepit cuprũ rotũdũ loco cõpositi, & cuprũ loco materiæ, & rotundũ loco formæ. D.d. sed rotundũ ẽt & cuprũ necesse est vt præcedãt. i. sed forma & materia necesse est vt præcedant cõpositũ. aut intendit, sed si posuerimus formã esse generabile, & materiã eẽ gñabilem sicut est compositũ ex eis, necesse ẽ vt præcedant eas forma & materia. vel. gr. ꝙ, si rotundum fuerit generabile, necesse est vt sit compositũ ex rotundo & cupro. D

Documentum. Vide. 1. ph. tex. c. 82. E

Deinde ꝙ quælibet substantia ab vniuoco fit. Quę enim natura, substantiæ sunt, & alia. aut enim natura, aut arte, aut fortuna, aut casu fiunt. Ars igit principium in alio, natura vero principium in ipso, homo nanq; hominẽ generat. cæteræ vero causæ priuationes horum sunt. F

Et post ista, quia vnaquæq; substantiarum fit ex eo, quod est conueniens ei in natura. naturalia.n. sunt substatiæ, et illa alia residua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *quoniã aut sunt artificialiter, aut naturaliter, aut casu. Ars igitur principiũ est in altero, natura vero est principium per se. homo enim generat hominẽ. causæ aũt reliquæ sunt priuationes istorũ alterorum.*

13 Cùm declarauit principia substãtiæ generabilis & corruptibilis existentia in ea. s. formam & materiã, vult etiam declarare principia agẽtia ad veniendum ad prima principia. & incœpit facere rememoratio-

H nem de eo, qd declaratum est in tractatibus substantiæ, & dixit, ꝙ vnaquæq; substantiarũ fit ex eo, qd cõuenit ei in noſe: vt homo ex homine, & equus ex equo. Et dixit Alex. ꝙ debet homo coniungere huic, & quærere de aſalibus gñatis à putrefactione, qũo sint generata à conuenienti in noſe. Iſta. n. videnť generari natura, non voluntarie, aut casu, neq; ét mulus fit ex cõuenientẽ ei, cùm non generet' à mulo. Quod autem coniungit est ꝙ ponit maiores dubitationes. qm̃, cum d. ꝙ ea, quæ

I sunt fm naturam, sunt ex conueniẽtibus, addit in suo sermone, ꝙ & illa alia residua aut erunt artificialiter, aut naturaliter, aut casu. Reputatur enim, ꝙ iſte sermo nõ est ꝙ tm̃ substantiæ sint ex conuenientibus, sed & omnia alia, quæ fiunt ex non substantia sunt etiam ex cõuenientib⁹. Ea aũt, q̃ fiunt artificialiter, possibile est vt fit verũ, cùm ars est forma illius, quod fit, quam facit artifex in 7. Met. 23. materia: sicut d. in sermone præcedenti, ꝙ ratio cuiuslibet est forma. In eis aũt, quę sunt casu, quorũ agẽs non est terminatum, quomodo est intelligendum, ꝙ iſta fiunt ex conuenientibus. Et forte non dicit iſtis, k neq; ꝙ sunt, neque ꝙ fiunt à similibus. qm̃ cum d. de rebus, quæ fiunt naturaliter, & quę artificialiter, sequitur post, & d. causæ aũt residuæ sunt priuationes istorũ: & priuationes non sunt generationes fm primam intẽtionem, sed fm errorẽ ex accidentibus positis: qm̃ neq; in artificijs ét ea, quæ fiunt fm errorem, fiunt in rei veritate. i. ꝙ est credendum, ꝙ Arist. opinabat ꝙ ea, quæ fiunt casu, fiunt ex conuenientibus, cùm nõ sit rectũ vocare ea generabilia, sed priuationes generabilium. sunt. n. L in natura, sicut ea, quæ fiunt in artificio errores. & sicut iſta non est rectum vt vocentur generabilia artificialia, ita illa, quæ fiunt casu in rebus naturalibus. & hoc intendebat cùm d. causæ autẽ residuæ sunt priuationes istorũ. D. d. Alex. iam locutus fuit de hoc multum in tractatu Septimo, & declarauit, quomodo fit vnaquæq; rerum, quæ fiũt ex conuenientibus: & etiam locut⁹ fuit Arist. de rebus, quæ fiunt ex putrefactione in Physicis. qm̃ iſta, quamuis 2. phi. t. 84. non sint ex conuenientibus simplr, M tm̃ sunt ex aliqua operatione. calor enim existens in substantijs est causa in generatione huiusmodi. D. ét, Alia expõ Alex. & quid intelligebant per suum sermonem ex conuenientibus ita est, ꝙ ea, q̃ fiunt naturaliter, naturaliter fiũt: & ꝙ nullum eorum, q̃ fiunt naturaliter, fit ab artificio, sed ex natura. & similiter artificialia ab artificio, sed ex natura. & sic casualia. nullũ. n. istorũ fit ex natura, aut artificio. & ꝙ oĩa iſta declarata sunt hic. D. d. Ars igit principiũ est in altero. i. ꝙ ars est principiũ mouẽs in alterum, in eo quod est alterum: natura

Alexã. qõnes de generatis ex putredine, & de mulo qũo fiant a ſibi simili.

Natura aũt est mouens aliquid p se, i. quia existit in re p se, non accidẽtaliter. & hoc declaratũ est in Secũdo Phy. Et cùm nõ dixit in hoc sermone ea, q̃ fiunt volũtarie, dixit Alex. ꝙ poſe est ordinare ea, q̃ fiunt voluntarie, etiam cũ eis, q̃ generanť se cundũ artem. Voluntas. n. est etiam principium in alterum. D. Alexã & & cùm dixit hoc, d. post, homo. n. generat hoſem. & iſte sermo significat, ꝙ non intendebat p hoc, quod d. de eis, q̃ generantur quæ fiunt ex conuenientibus, nisi primam intentionem intentionum conueniẽtiũ.

B Oĩa. n. quæ sunt naturaliter, aut artificialiter, non habent diſpositionẽ talem. inueniunť. n. p se, aut p casũ, cùm vocat ea, q̃ sunt huiusmodi priuata, non generata. Et intendit Alexan. per hunc sermonẽ, ꝙ ea, de quibus d. Arist. ꝙ ea, quę sunt ex conuenientibus, & ex arte sunt fm primã intentionem. Oĩa. n. q̃ fiunt à natura & artificio, sunt talia, cùm iam p scrutatus est de casu in alio loco: & ipſe dat rationem ex hoc, ꝙ Arisso. non vocat iſta generata. D. Alex. & forte fiunt casu, & non p se aſalia. q̃ generantur ex putrefactione. quo-

C niam autem ea, q̃ fiunt ex artificio, fiunt ex conuenientibus iam declaratum est in primis tractatib⁹. quoniam vero mulus fit ex conueniente, declaratum est in primis tractatibus. fit. n. ex aſino & equa: & sunt ea q̃ sunt vna intentio, & habẽt vnum nomen positum. i. ꝙ intentio conueniens, ex qua fit mulus, est natura vna cõis aſino & equæ. Et hoc, Expõ. Alex. hoc obscura quod dicit Alex. ĩ expoſitione iſti⁹ loci est totũ bonum, ſed non vr ex verbis Arist. ꝙ ponit ſter substãtias Alexãdri. aliqua generari ex cõuenientibus, sicut ipſe dicit, ꝙ apparet ex ſermone eius. qm̃, cùm dicit, & illa alia residua, non reſpõdent ad illud, quod dicit, ꝙ fiunt ex conuenientib⁹, ſed est principium ſermonis, & ſuũ appositum est aut artificialiter, aut naturaliter, aut casu. Et in alia translatione ab ea, quam expoſuit Alex. ceeidit, aũt artificialiter. & fm hoc, q̃ ſi dicat, ꝙ gñabilia, q̃ sunt ſubſtantiæ, sunt ea, q̃ fiunt ex conuenientib⁹: illa aũt alia fiunt naturaliter, aut casu. & fm hoc non accidit dubitatio in hoc ſermone. & hoc idem declarauit in hoc ſermone. & hoc idem declara-

D uit in tractatu ſeptimo. Et inueni- 7. Met. 32.
mus hunc ſermonẽ copulari in alia translatione cum eo, qđ dictum est E priùs hic ſic. D. d. neceſſe est vt hoc ſit poſt hoc. oĩs. n. ſubſtantia fit ex conuenientẽ in noſe & definitionem ea autem, q̃ fiunt natura, sunt ſubſtantiæ, alia aũt aũt sunt naturaliter aut per ſe. Et reputo, ꝙ hoc, qđ ceciditin translatione Alexã. & illa alia residua, qm̃ sunt aut casu, aut p ſe, ſ. hoc, ꝙ addidit hanc particulã, qm̃ quia fm hoc quod dicit, & illa alia residua, reſpondendum ad hoc, qđ dicit ex conuenientibus. Et hoc in-

F uenimus ex translatione Ioannis, ſi cut dicit, & cũ proceſſus fuerit in infinitum, ſi cuprum nõ fuerit tm̃ rotundum, ſed rotundũ, aut cuprũ, neceſſe est vt ſtet. deinde poſt hoc, qm̃ vnaquæq; ſubſtantiarũ fit ex cõueniente in noſe, & ea, q̃ in natura ſubſtantiæ, & illa alia residua, qm̃ fiunt aut artificialiter, aut naturaliter, aut casu, aut per ſe. & hoc facit exiſtimare, ꝙ oĩa fiunt ex conuenientib⁹, fm qđ dicit Alex. & ꝙ plus ponit dubitationẽ in hoc est, quia ponit in eis ea, q̃ fiunt artificialiter. iam. n. dicit Arist. ꝙ ea, quæ fiunt artificialiter,

G sunt ex cõuenientibus. sed vt mihi
ꝙ intẽdebat per alia residua, alia ac-
cidentia præter substãtiã. & ideo po
suit inter ea, ꝙ fiunt accidentaliter.
Prima rõ. Ea, ꝙ fiũt casu, non hñt ordi-
nẽ, neq; ſ̃ ſpẽs intẽ-
tæ à nã. vi-
de idẽ 8 tra
cõ. 18. & 7.
met. cõ. 32.
Scõa rõ.
Vide. 2.
phy. 83.
Et fm hoc substantiæ, ꝙ fiunt ex pu
trefactione, collocanᵗ in eis, ꝙ fiunt
ex conuenientibus, non in eis, quæ
fiunt ex casu. Ea. n. ꝙ fiunt ex casu,
non habent ordinem, neq; sunt spe
cies intentæ à natura. istæ aũt viden
tur eẽ ſpecies à natura, sed tm̃ dimi-
nuuntur à ſpẽbus gñatis à patre &
matre. Et plura corũ fiunt in tẽpori
bus determinatis. nihil est igitᵉ istis
dicere ꝙ fiunt casu. Hoc aũt, quod
H dicit ꝙ Aristo. dicit ista in Physicis,
errauit p obliuionem. & forte dicit
ea in tractatu secundo. & iste tracta
tus est diminutus in quibusdam lo-
cis, fm quod peruenit ad nos. Et, cũ
dixim⁹ ꝙ illud, qd gñatur ex putre
factione, generaᵗ ex cõueniente, nõ
volumus dicere ꝙ gñatur ex calore
innato tm̃, sicut dicit Alex. fm alte-
ram suarũ expositionũ: sed est dice
re, ꝙ putrefactio, ex qua gᵉneratur,
est sicut semẽ in aĩalibus gñantib⁹,
ſ. quia sicut in seminibus est virtᵗ ge
neratiua ſpẽi habentis illud semẽ, ꝙ
Arist. assimilauit artificio: ita virtᵗ,
I ꝙ est in putrefactione propria alicu
ius aĩalis, est similis artificio, qd est
in semine. & cùm ea, ꝙ fiunt ex arti-
ficio, fiunt ex conueniente, necesse
est vt ea, quæ fiunt ex virtute, ꝙ est
in putrefactione propria alicuⁱ aĩa
lis, fiant à conueniente. Et nulla dif
Dfia inter virtutẽ pu tredinalẽ, & seminis
ferentia est inter virtutem, ꝙ est in
putrefactione, quæ assimilaᵗ artifi-
cio, & eam, quę est in semine. sed ea,
quæ est in semine, fuit ex habente se
men & Solẽ: illa aũt, ꝙ est ex putre-
2. phyſ 26. factione, à Sole tm̃. & ideo dicit Ari
stot. ꝙ homo generatur ab homine
& Sole. Et ideo nullo modo indige- K
mus ponere formas, quas existima-
uit Themistius ponere ex necessita
te in aĩalibus, ꝙ fiũt ex putrefactiõe.

Substantiæ vero tres. quędã materia, quæ quõd quid est, eo 'hoc aliꝙd
ipso ꝙ apparet. quæcunq; n. ta-
ctu non coadhærentia sunt, ma-
teria & subiectum sunt. Quędã
vero natura, & ꝙ quid, & quę-
dam habitus ad quẽ. Tertia itẽ,
quæ ex his, quę singularis est, vt
Socrates, aut Callias. In quibus
igiᵗ quod quid nõ est pter com L
positam substantiam (vt domᵘ
forma non nisi ab ipsa arte) nec
est generatio aut corruptio eo-
rum: verum alio modo sunt, &
non sunt, tum domᵘ, quæ absq;
materia, tum sanitas, & omne,
quod fm artem est. sed siquidẽ
sunt, ſ. his sunt, ꝙ natura fiunt.

Substantiæ autem sunt tres. Vna autem est materia, & ẽ hoc, secundum quod videtur. quoniam quod est secundum contactum, non secundum ordinem, est materia et M
subiectum. Et quædam natura est hoc, ad quod est aliquis habitus in esse. Et etiam est Tertia, quæ est vniuscuiusq;, vt Socratis, & Callię. Quoniam in qualibet re intentio huius rei non est aliud à substã tia composita: vt forma domus, ni si ars esset. non esset etiam genera tio & corruptio istorum, nisi alio modo sint entia, & non entia, domus sine materia, & sanitas. &

omne,

omne, quod est secundum artẽ, aut alio modo, aut non, nisi quæ sunt se cundum naturam.

14 Cùm dixit principia substantiæ
sensibilis, quotũ principia sunt sub-
stantiæ, intendit dicere in hoc capi
tulo quot sunt substantiæ. & ipse fa-
cit rememorationẽ de eo, quod de-
claratum est in tractatibus substan-
tiæ, & in scientia Naturali, & decla-
rat, ꝙ sunt tres, materia, & forma, &
illud, quod ex eis congregaᵗ: vt ve-
niat ex hoc ad cognoscendũ primã
formam, & primum finem. D. Ale-
B xan. & primo Arist. dicit de materia
hunc sermonem. Vna aũt est mate-
tia, & est hoc, fm quod vr. Etiam in
hoc sermone est difficultas. & inten
tio est, ꝙ substantiæ sunt tres. Vna
igiᵗ earum est materia. & hoc est,
qã recipit formam, & adunaᵗ, quia
tunc est eum forma. forma. n. est in
actu, & vr illic: illa aũt per se non vi
deᵗ. D. aut erit intentio sic, & est qa
materia est hoc fm ꝙ videtur. qm̃
materia p se & in rei veritate nõ est
hoc, sed reputaᵗ esse hoc: qm̃ i quo-
libet inuenitur materia. & hæc sunt
quæ sunt subiecti. Intentio autẽ pri
C mæ expositionis Alex. est, quia ma-
teria est illa, ꝙ videtur, aut sentitur
pp formam, & deberet dicere, ꝙ ma
teria est illa, quæ vr, fm quod ẽ hoc,
loco eius quod dicit, ꝙ est hoc, fm
quod vr. Intentio vero secundæ ex-
positionis est, ꝙ materia est hoc in
sensu. i. ꝙ sensus non cõprehendit
differentiam inter ipsam, & hoc fm
intellectum. & ideo Antiqui repu-
tauerunt substantias rerum esse ma
terias earum, & ꝙ formæ non sunt
substantiæ. formæ enim sunt insen
sibiles, sed intelligibiles. & habet ter
tiam & quartam expositionẽ, quas D
nos post dicemus. D. Alex. & hoc,
quod dicit post, quoniam illud, qd
est fm contactum, & non est fm or-
dinem, est materia & subiectum, ad
didit ipsum ei, quod dicit: & est fm
quod videtur, inquantum demon-
strat, ꝙ materia videtur hoc ī rebᵘ,
in quibus existit, cùm fuerint con-
tingentes se adinuicem, & adhuc nõ
ordinatæ, aut cõpositæ, sicut est res
generata, & est illud, quod compo-
nitur ex eis. ista enim reputatur esse
materia eiᵘ, quod fit ex ea, fm quod
est hoc. non enim contingerent se
adinuicem, nisi essent hoc in actu. E
& fm hunc modum lapides & late-
res sunt materia domus, & ligna &
tabulæ sunt materia nauis. Sed for
te intendebat, cum dicit: & est hoc, Tertia expositio.
secundum ꝙ videtur, demõstrare,
ꝙ materia, quæ videtur est hoc. ma
teria aũt, quæ videtur, est materia
propinqua, hæc autem est in re. Et 4. expõ.
forte dicit fm ꝙ videtur, ad declarã
dum materiæ naturam. Quod. n. di
cit de ea in alio loco, ꝙ ipsa materia
est cognita fm similitudinem, con-
uenit huic, quod dicit modo, fm ꝙ
videtur. ibimus enim ad intelligen F
dum naturam eius ex rebus, quę vi
dentur. & forte hoc est illud, qd de-
clarauit per exemplum, cum dicit:
quoniam illud, quod est fm conta-
ctum, non fm ordinem, est materia
& subiectum. quoniam, si in rebus,
quæ videntur, ſ. compositis, fuerit
aliquid non secundum ordinem, vt
in domo materia videtur vicina re-
bus, ex quibus fit domus: lapides
enim & lateres habent talem dispo-
sitionem & proportionẽ, sicut ma-
teria habet in alijs rebus. & forte di
cit hoc in loco eius, quod diceret,

G q̃ est aliquã substantia.hæc igit̃ sũt verba Alex. Intentio aũt primi sermonis est,quia,cum dicit, q̃ materia reputat̃ eẽ hoc fm sensum, declarauit q̃n existimatur hoc, & dicit,& hoc erit,cùm materiæ rei, ex quib⁹ componit̃, fuerint contingentes se adinuicem,sicut dispositio lapidum & laterũ in domo.domus.n. non reputat̃ esse nisi lapides & lateres.cùm enim materiæ rei fuerint admixtę, tunc non reputant̃ esse illa res.& fm hoc intendebat,cùm dicit p ordinẽ mixtionem. & confirmat hanc expositionem illud, qđ inuenit̃ in alia translatione. Intentio aũt tertiæ expositionis, quã dicit sup hoc,q̃ materia est hoc,fm q̃ vẽ,quia intendebat materiã propinquã. & quasi dicit,& materia propinqua rei est materia hui⁹ rei visibilis & fm hoc erit intẽtio sermonis eius,q̃n qđ est fm contactum nõ fm ordinem est materia & subiectum:quia materiæ p̃ pinquæ sunt illæ, q̃ tangunt se adinuicem.Quæ.n.admiscent̃ & adunãtur sunt materia propinqua.v.g.ga caro & os & manus, ex quibus manus cõponit̃ est materia propinqua manus,& sunt contingentia se adinuicem, quatuor aũt elementa, q̃ sũt admixta adinuicẽ, sunt materię remotæ. Intentio aũt quartæ expositionis est,quod dicit in primo phy. i.q̃ prima materia non intelligitur nisi fm comparationẽ,s.illa, cui⁹ cõparatio ad oĩa entia in actu,est sicut comparatio materiæ sẽsibilis ad illud,cui⁹ est materia, vt comparatio ligni ad nauem.& fm hoc erit intẽtio eius,quod dicit,q̃ materia ẽ hoc fm q̃ videt̃.i.q̃ prima materia non intelligitur esse materia hui⁹ rei,nisi fm materias,quæ videnť.materię enim contingentes non adunatæ sa ciunt intelligere hanc intẽtionem. Et oĩa ista, q̃ iste dixit, nihil faciũt nos acquirere, quæ ante non sciuimus de materia. Si igitur potuerimus exponere hunc sermonem tali modo,quo potuerimus scire rẽ nouam de materia, & conuenientẽ literæ,erit aliquid. Et videť mihi q̃ intendebat dare differentiam inter naturam materiæ in esse, & naturã formæ vniuersalis,& maxime illi⁹, quod est genus. Reputatur.n.q̃ prima materia,quia est cõis, habet naturam rei vniuersalis, prædicabilis de pluribus. Vnde quidã existimãt primam materiam esse corpus. Et, si ita esset,haberet formam,& nõ esset vna fm numerũ, sed fm formã. sed iam dictum est in alijs locis ipsam esse vnam fm numerũ. Demõstrandum est igitur,quo vnum numero potest inueniri ĩ plurib⁹. Hoc quidem nõ intelligitur in eo,qđ est in actu:in eo autem,quod est in potentia dicere est q̃ est vnum in numero,& commune pluribus, & nõ haber differentias,quibus differunt in singulis indiuiduis adinuicem.&, quia differẽtiæ indiuisibiles absunt, & carent formis,quib⁹ inuenit̃ pluralitas in numero, dicunt̃ esse vnũ. & quia carent forma, qua res dẽ esse vna numero,dicuntur esse cões rebus pluribus in numero: non quia habent formã cõem,sicut est ĩ igne Secundum igitur,q̃ carent differentijs formarum indiuidualiũ est vna numero,non quia habeat formam indiuidualẽ,q̃ sit vna numero.& secundum hoc etiam q̃ caret forma in actu indiuiduali, est cõis plurib⁹ rebus.Formæ enim communes, in quibus inueniũtur vniuersalia,sunt entia

Expõ ptię exponis Alexan.

Expositio tertiæ:

Expositio quartę.

Expositio Auerro.

Inde est q̃ per hoc q̃ est vna numero videt̃ esse vna.

entia in potentia cõiicatione: & scireideo aliquid fm q̃ est vſe est scire in potentia:* cõitas igit̃,q̃ intelligitur in formis cõibus, hẽt eẽ extra animam in potentia.Ista aũt communitas,q̃ intelligit̃ in materia, est pura priuatio, cum non intelligat̃ nisi fm ablationem formarũ indiuidualiũ ab ea. Materia igit̃ non hẽt esse extra aĩam fm hunc intellectũ, s.quia est cõis oĩbus generabilibus & corruptibilibus, cùm non intelligat̃ sic nisi fm priuationẽ. Et,cũ ita sit,illud igit̃,quo differt à non esse, & est aliquod ens extra animã, est, quia est subiectum indiuidui sensibilis,quod vẽ,non illud, quod intelligit̃ ex ea. & hoc est perfecta imaginatio materiæ. & hoc nunquam dicit Arist.in aliquo loco, sed inuenit̃ ex eius verbis. Si igit̃ iste sermo est conueniens huic expositioni, tunc iste sermo facit intelligere,q̃ eẽ est esse materiæ,& est propri⁹ huic scientiæ, & non de scientia Naturali, & nullus potest intelligere esse materiæ in rei veritate nisi sic.&, cum inspexeris verba Arist. videbis,q̃ hæc expositio non remota est ab eis pl⁹ illis quatuor expositionibus, & est multo melior eis.Et fm hoc erit intentio eius,quod dixit,est hoc,fm q̃ vẽ.i.& est illa, cuius esse non est nisi fm q̃ sentitur,i. propter illud, quo fit sensibilis:& hæc est forma.Materia.n.non est sensibilis per se, sed p aliud,i, per formam.& non habet esse, nisi quia sentit̃ per aliud,non per se,est.n.ens per illud, quod sentitur. Et,quia esse materiæ est esse in cõparatione ad hoc esse,quo sentitur, & est forma,dicit:q̃n quod est fm contactum,&c.i.& causa, quod suũ esse est per illud, quod sentit̃,est,qa oẽ cuius natura est in contactu &cõtinuatione cum alio, vt perficiat̃ p ipsum (non cuius natura est in ordine intellecto ab eo, & est forma intelligibilis)est materia & subiectũ. Ista enim natura,quia nõ habet formam,non habet esse in intentione intellecta ab ea,& fuit situm esse in comparatione ad formã. Et quãsi intendebat demonstrare, q̃ sua natura est in comparatione, & q̃ non hẽt naturam propriã.& accepit contactum loco cõparationis. Oẽ.n cuius esse est p contactum &per continuationem cum alio, non p naturã intellectam ab ea,qua fit ens per se, est materia.Et forte intendit intentionem manifestiorem oĩbus prędictis fm verba, & est q̃ materia est illud,ad quod innuitur fm sensum. Forma.n. nõn comprehẽdit̃ fm sensum,sed fm suam actionem. & ideo non comprehenditur nisi ab intellectu. Et dicit,q̃n quod est fm contactum,non fm ordinem, est subiectum & materia.i. & ideo elementa sunt ea,q̃ tangunt se, non fm ordinem,qui sit à rebus tangibilibus. & intendebat p ordinem formam. & iste sermo fm intellectum hunc est propri⁹ materijs propinquis. Et dicit fm contactũ,non mixtionẽ, qa hoc est cõmune elementis admixtis & non admixtis,s.quia admixta primo tangunt se,deinde admiscẽtur. Et,cum dicit hoc,ĩcœpit dicere formam,& dicit: Et quædam natura est hoc,ad quod est aliquis habitus in esse,i.& secunda substantia est natura,ad quam transmutatur substãtia, quæ est in materia,& est habit⁹, s.forma. D d. Et etiam est tertia,&c. i & tertia substantia composita ex istis,quæ est vnũquodq; indiuiduorum.

Idẽ.1. phy. 69.& 1.cã. 8 sub hoc hẽt. &. 4. ph.cõ. 16.

Alia expõ cõmẽta. Forta non cõprehendit fm sẽsum,s̃ secũdũ suã actionem. Oppo.2. Jaã.cõ. 61. Vide com. Zim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum. D. Qm̃ in qualibet re intentio huius rei non est aliud à substantia composita: vt forma dom⁹, nisi ars, i. manifestum est, qp intentio rei, q̃ existit in ea in actu, & est forma ei⁹, non est separata a materia, q̃ est in eo, nisi in artificiis. forma. n. eius qđ fit, est in aīa, & est aliud ab eo, quod est extra aīam. Et hoc ē manifesti⁹ in alia trāslatione. dicit. n. loco isti⁹ sermonis, qm̃ intentio istius est, qp non est extra substantiam composi tam. Et cum induxit hūc sermonē, quasi proponēdo ipsum ad perscru tandū, vtrum forma abstracta inue niat̃ aut non, dicit: non esset ēt generatio aut corruptio. i. sed formæ artificiales non hñt generationem, neq; corruptionē, cum sint acciden tia. Et hoc ēt inuenit̃ manifesti⁹ in alia translatione. D.d neq; etiam in ueni ēt̃ in illis generatio & corruptio. & dicit hoc, ne aliquis dicat, qp sicut formæ artificialiū inueniunt̃ in alio a materia eorum, forte sic est de for mis naturalibus: sed qūocunq; sint, formæ artificiales non sunt abstra ctæ, quia aut sunt in aīa, aut in mate ria. D.d. nisi alio modo sint entia, & non entia, domus sine materia, & sanitas, &c. i. sed forte aliquis quęret vtrum sit possibile vt aliqua forma rū sit abstracta. Sed manifestū est, qp non de artificialibus: de naturalib⁹ aūt dubium est, de artificialibus au tem nō est dubium, quia forma do mus, aut est in laterib⁹, aut in aīa Ædificatoris. & sit̃ forma sanitatis, aut est in anima Medici, aut in hu moribus. Et inuenit̃ in alia translatione post hoc, quod dicit, neq; inuenitur in istis generatio & corru ptio sic, sed domus, quæ est sine ma teria, & sanitas. Et intendit, sed do mus, q̃ est sine materia, & sanitas, q̃ est in aliquo sine materia, est in ali qua materia. f. aīa. & forte intendit, sed domus, & aliæ artificialium for marum sunt ea, quæ sunt possibilia inueniri in materia alia à materia, i qua existūt in rei veritate. D.d. An. in hac translatione: & oē, quod est fm artem, & alio modo, aut nō nisi quæ sunt fm naturam. i. & ideo quę rendum est, vtrum sit possibile in uenire aliquod abstractū in formis artificialibus, aut non, nisi in formis naturalibus.

Forma ar tis in aīa ē alia ab ea, q̃ est extra animam. vide infra cōmen. 23

H

Idē. 2. phy. & cōm. 13

I

Forma sanitatis aut ē i aīa me dici, aut i humorib⁹ Idē 7. met. c. 23. & hic infra cō. 36

K

Propter quod non male Pla to dixit, qp formæ eorum sunt, q̃ natura sunt. siquidē formæ sunt aliq̃ ab his: vt sunt ignis, caro, ca put. cuncta nanq; materia sunt: & maxime eius substantiæ, quę est vltima.

L

Et ideo non fecerunt male illi, qui posuerunt formas. quia formæ, si fuerint aliquo modo, sunt omnia, quæ existunt secundum naturam. sed ex istis ignis, caro, os, caput, om nia sunt materia. & hæc substan tia est illud, quod est maius valde & illud postremū & indiuisibile.

M

Dicit Alex. Innuit in hoc sermōe Platonē, et nō dixit, bñ fecerūt, sed dicit nō male. & iste sermo erit ma nifestior, si legat̃ ita. & ideo non ma le fecerūt ponētes formas, si habent eē aliquo modo, affirmando oē, qđ ex eis fit p naturā. D. & pōt intelligi sic: et iō nō male fecerūt ponētes for mas istorū oīa, q̃ sūt fm nām, si for ma hēt eē aliquo mō. Dicit: & erit mājfestior iste fmo, si mutauerīt in hāc pticulā ista, hāc pticulā formę, &

15 j. expoū Alexander expositū

A & fuerit posita cū hac pticula sunt: ita qp sic legatur, & ideo non male se cerunt ponentes formas, quia ista sunt omnia, quæ sunt fm naturam, si formæ habēt esse. Et omnes istæ expositiones reducunt̃ in duas. Quarum vna est, qp intendebat qp nō ma le fecerunt ponentes formas abstra ctas formarum rerum naturalium, quia non posuerunt istas formas re rum artificialium, si aliquo modo ęsse habent formæ abstractæ. Aut intendit, qp ideo non male fecerunt, dicentes qp formæ rerū naturalium B sunt abstractæ, cū non dixerūt hoc in formis artificialibus. Duo enim hi sermones propinqui sunt, s. dice re, qp formæ naturales sensibiles ha bent formas abstractas, quod dici Plato, aut dicere qp formæ naturales sunt formæ abstractæ. Et perscruta tio de hoc, i. vtrum est aliqua forma abstracta, est perscrutatio naturalis, sicut ipse post facit. pscrutatio vero de hoc, vtrum formæ abstractæ sint aliæ à formis sensibilibus, q̃ sunt for mæ terū sensibiliū, non est naturalis, cum nāt̃ desyderat̃: sed est per scrutatio necessaria, fm qp aliquis di C cit. & hoc fm aliquā rationē. D.d. sed ex his ignis, caro, os, caput, oīa sunt mā. Sunt intelligenda ex hoc fm Alexan. duo, quorū vnum est, qp hoc nō apparet in omnibus formis naturalibus, sed quædā formæ ma teriales videntur non separari à ma teria, vt forma ignis, & ossis, & capi tis, & carnis. Et quasi dicat fm hāc expōnē, sed quod fuerit ex istis for mis, sicut ignis, & caro, & os, habent communem materiam, & impossi bile est vt sit abstractum ab eis. Et potest intelligi etiam, qp impossibile est credere in omnibus formis hoc. quia formarū rerum naturaliū quę D dam sunt formæ rerū, quæ sunt ma teri a aliorum, vt ignis & aliorū ele mentorum. quæ sunt materiæ alio rum: & sit̃ carnis et ossis, quæ sunt materiæ capitis. et hoc manifestius est fm hoc, quod dicit, oīa sunt mā.

D.d. de substantia est illud, quod est maius valde, et illud postremū et indiuisibile. Intelligenda ēt sunt fm Alex. duo. intendit enim p illud, quod est magis substantia, compo situm ex materia et forma, et p po stremum et indiuisibile materiam. et quasi dicat: et substantia congre gata dignior est vt sit substantia, q̃ E postrema substātia, quæ est cōis om nibus, et est corpus. Aut intēdebat per substantiā, quæ est maioris sub stantialitatis, substantiam composi tam ex elemētis, et per postremum elementa. et fm hoc erūt omnia ista scilicet formę et materia eorum ma teria postremæ substantiæ. D. Alex. et hoc inuenitur manifestius in alia scriptura sic: et ideo non male fece runt ponētes formas, quia sunt oīa, quæ sunt fm naturā, si formæ sunt aliquo modo, sed istorum. Ignis. n. et caro, et os, et caput omnia sunt materia postrema eius, quod est di F gnius vt sit ens. Dicit Alexander. et non intendebat substantiam postre mam hic materiam. Dico ego. et di cit hoc, vt reputo: quia Aristoteles non fecit hic comparationem, nisi inter substantias, quæ sunt in actu.

ibi vī secū dū Alexā. expositū eē nobilio rē substā q̃ formā.

Causæ itaq; mouentes, tanquam antea ortæ, existunt. quæ vero vt ratio, simul sunt. cum enim sanus sit homo, tūc et iam sanitas est. & forma æneæ sphæ ræ simul atq; ænea sphæra.

Et

G *Et causæ mouentes sunt, quia præcedũt tantum. ea aũt, quæ sunt vniuersaliter, sunt insimul. si enim hõ est sanus, tunc sanitas, & homo sunt insimul. & figura sphæræ cupreæ, et sphæra cupri sunt insimul.*

16 Cùm declarauit causas esse duas, materiam, s. & formam, vult distinguere inter eas, & causam mouentẽ & agentẽ, dicendo, ꝙ causa agens differt à forma, quia agens & mouens præcedit illud, quod agit & mouetur ab eo. formalis aũt & materialis est cũ generatione. Et hoc intendebat cùm dicit: ea aũt, quæ sunt vltr, sunt insimul. causæ autẽ, per quas res fit ens, & vnũ, sunt cum eo, quod p ipsas fit totũ insimul, cùm talẽ dispositionem habeant in congregato, sicut partes in toto. D. dedit exemplum, & dicit: si enim homo est sanus, &c. i. ꝙ sanitas nõ præcedit hominem sanum, cùm sanitas in sano est quasi forma. sanus aũt necesse ẽ vt præcedat sanitatem, & sit figura sphæræ, quæ est quasi forma sphęrę, non præcedat sphæram.

H Ille vt dicere mãm præcedere formã: cuius oppositũ vide. 9. Meta. 15. Vide cõtr. Zimarã.

I Si autẽ aliquid posterius permanet, consyderandum est. in quibusdã enim nihil prohibet. veluti si anima tale sit, non omnis, sed intellectus. omnẽ nanq; forte assis impossibile est.

Si autẽ aliquid remanet in postremo, quærendum est de hoc. in quibusdã enim non est impossibile. verbi gratia, si anima est talis dispositionis, non tota, sed intellectus. tota enim forte impossibile.

Dicit Alex. quærendum est, si all qua istarũ formarũ remanet, positq; compositũ corrumpit, deinde narrauit vnde veniat ad hanc quæstionem, qm̃, quia aĩa hominis est forma eius, & intellectus est aliqua forma, & virtus aĩæ remanet postquã homo corrumpit, possibile est vt aliqua fo'a materialis remaneat, positq; compositũ corrumpit, sed non tota anima remanet. Quædã enim virtutes aĩæ non habent esse nisi cũ mãt vt cibabilis, & sensibilis, & imaginatiua, & desyderatiua. Neq; ẽt iste intellectus, qui est virtus aĩæ, & existimatur, ꝙ est pars eius, posse est vt remaneat. Intellectus enim quẽ dicit in lib. de Aĩa, s. ꝙ remanet, s. intellectus adeptus, non est intellectus iste, neq; ẽt est pars animæ, neq; est etiã forma materialis, vt declaratum est illic. Et d. forte, quia dem'o super hoc non est istius artis, sed libri de Anima. Et hoc, quod dicit Alex. est sua opinio de intellectu, s. ꝙ nullus intellectus remanet nisi adeptus intellect⁹. Intellectus aũt in habitu, & materialis corrũpit apud ipsum. & hunc intellectum intẽdebat, cùm dicit: neq; ẽt iste intellectus, qui est virtus aĩæ, & reputatur ẽt esse pars eius. posse est vt remaneat. & ideo ẽ, ꝙ intellectus, quẽ dicit in lib. de Aĩa remanere, s. adeptus, non est iste, s. qui est habitus animę, uq; pars eius.

Sed nõ est talis sentẽtia Theophrasti, neq; aliorũ Peripateticorũ, neq; Themistij: sed reputabãt plures eorum, ꝙ intellꝰ materialis remanet, & ꝙ intelligẽtia agens abstracta, est quasi forma in intellectu materiali, vt compositum ex mã & forma: & ꝙ ipsa creat intellecta vno modo, & recipit ea alio modo. agit enim ea inquantũ

A inquantum est forma, & recipit eas fm intellectum materialem. Nos aũ termã perserutati sum⁹ de istis duabus opinionibus in lib. de Anima, & diximus, ꝙ intelligentia agẽs est quasi forma in intellectu materiali, & ꝙ ipsa agit intellecta, & recipit ea fm intellm materialem: & ꝙ intellectus materialis nõ est generabilis & corruptibilis. & declarauimus illic, ꝙ hæc est sententia Arist. & ꝙ intellectus in habitu habet partẽ generabilem & partẽ corruptibilem: Illud aũt, quod corrumpit, est actio eius in se, aut non corrumpit, & ꝙ ex extrinseco intrat nos. Si enim ẽt generabilis, consequeret trãsmutationem, vt declaratũ est supra in tractatibus substãtiæ, s. cùm declarauit ꝙ, si aliquid fieret sine trãsmutatione, tunc aliquid fieret ex nihilo. & ideo intellꝰ, qui est in potentia, est quasi locus istius intellꝰ, non quasi mã. Et si actio istius intellect⁹, fm ꝙ copulatur cũ intellectu materiali, esset nõ generabilis, tunc actio eius esset substantia eius, & nõ haberet necessitatẽ in hac actione, vt copularetur cũ intellectu materiali. Sed, cũ fuerit copulat⁹ cũ intellectu materiali, erit actio eius, fm ꝙ copulatur cum eo actio alia à substãtia eius: & fuit aliud, quod agit substãtia, & est alij non sibi. & ideo posse est vt aliquod æternũ intelligat aliquod generabile & corruptibile. Si igit iste intellectus denudetur apud perfectionem humanam à potentia, necesse est vt desitt uat ab eo hęc actio, quę est alia ab eo. & tunc aut non intelligemus omnino p hunc intellectũ, aut intelligemus fm ꝙ actio ei⁹ est substantia ei⁹, & impossibile est vt in aliqua hora non intelligamus per ipsum.

B Extrinseco

C

D Relinquit igitur, cũ iste intellꝰ fuerit denudatus à potẽtia, vt intelligamus per ipsum, fm ꝙ actio est substantia eius, & est vltima ꝓsperitas.

Manifestũ ita ꝙ est, ꝙ pp hæc non oportet ideas esse. hõ nanq; hominem generat, singularis aliquẽ. Similiter ẽt in artibus. Medendi enim ars rõ sanitatis est.

Manifestũ est igitur, quod nullo modo indigemus propter hoc vt formæ sint. homo enim generat hominem, quod est vnũ: vnde homo ex hominibus. Et secundum hoc in artificijs, ars enim Medicinæ est ratio sanitatis.

E

Cùm declarauit, ꝙ causarũ quædam sunt agentes, & sunt præcedentes ad esse, & quædã sunt partes rei, & sunt cum ea, dicit, ꝙ manifestum est ꝙ nihil cogit nos dicere formas Platonis. quoniam, cùm illud, quod fiet, fiat ex conuenienti in nomine, nulla est indigentia vt formæ sint. homo enim generatur ex homine, & equus ex equo, & vnum ex vno, & particulare ex particulari, nõ particulare ex vniuersali, sicut dicit dicens formas esse. ita enim est de natura, sicut de arte. Ars enim agens sanitatem est forma sanitatis existens in anima Medici. & sicut artifex, cũ agit, nõ indiget exemplari, ad quod respiciat cùm agit, cùm illud, quod habet de forma illius quod fit, sufficiat ei in actione, ita est de nã agente, s. ꝙ non agit, nisi fm ꝙ habet formam illius, ꝙ fit. & ideo necesse est vt cõueniens fiat ex conuenienti. Themistius aũt dicit hunc sermonẽ esse sufficiẽtẽ, sed dicit ipsum oblitũ fuisse aĩalia, quę fiunt ex non similibus.

18

F

Digressio qua pro inducunt Ytha Themistij, contra Arist. negantem ideas.

Vespę

G Vespæ n. videntur fieri ex corporibus equorum mortuorũ, & apes ex corporibus vaccarũ mortuarum, & ranę ex putrefactiõe aquæ, & muscliones ex vino corrupto. natura .n. non facit ista ex similibus in forma. & nos bene scimus, ꝙ in spermate cuiuslibet animalis & plantæ sunt proportiones proprię, & rõnes quibus, ea quæ generant ex eis sunt animalia propria, aut plãtę proprię: ita ꝙ ex spmate hoīs non fit equus, neq; equi homo: neq; ex semine alicuius plantę alia planta, neq; sunt respondentia istis proportionibus in
H eis, ex quibus generant ista aãlia, nisi in natura fuerint positæ prius ꝓportiones habiles ad faciendũ quãcunq; speciẽ possibilẽ in speciebus animalis, cùm inuenerint naturam conuenientẽ, vt aliqd animal fiat ex ea. D. & non decipiat te vilitas animaliũ talium. & cogita ꝙ maius mirũ est de scientia operantis aliqd de luto, q̃ de scīa eius in faciẽdo aliquid ex auro. &, si tu bene consyderaueris de aãlibus maioribus istis, inuenies, ꝙ processus naturæ in eis est talis processus. Necesse .n. est vt proportiones & formæ eius sint in
I nã, fm quas facit id, qd facit. Hõ. n. quamuis generet ab homine, tñ pater nihil facit in compositione eius, quia est ipossibile vt sit melior: sed oportet vt sit talis disp̃onis per illud qd positum est in natura cuiuslibet substantiarũ ex proportionibus & formis. Ars aũt nihil facit in corpore, nisi in extremitatibus tñ, natura vero in ipso corpore toto. & nõ est mirum, quamuis natura nõ intelligat aliquid de hmõi, & tñ facit hoc inducendo aliquam intentionem. & hoc demonstrat ꝙ aliquid rememorat ipsam de causis nobi- K
lioribus, vt anima, quæ est in terra: de quo Plato dicit, ꝙ fit ex Dijs secũdis, & Arist. ex Sole & orbe decliui. & ideo facit illud, qd facit, inducendo se paulatim ad intẽtionem, qua agitur, & ipsa non intelligit intentionem: sicut videmus homines lo- Nota de Propria.
quentes futura, & nihil intelligunt de eo, quod dicunt. & vlr necesse est vt in natura sint proportiones, & formæ, cùm in generatione rei indigeatur suo simili. sed oĩa, q̃ generantur, non habent simile, ex quo generant: sed cũ indiguerimus aliqua forma, tunc aliqua actio est, & L
sciemus, ꝙ non fit per ipsam solã: & sic fiet ipsa forma, quasi esset latens in aliqua re. & in rei veritate latet in natura generante hæc igit sunt verba Themistij. Et apparet, ꝙ iste nõ & reprobatio Thẽmistij.
intelligit qũo fit generatio, & quid est dicere, ꝙ generatum fit à conuenienti in definitione & substantia. Cùm .n. intellexit, ꝙ generatum fit de nouo à cõuenienti, i. ꝙ creat formã eius, & ponit eã in materia, qua si esset aliud in materia, fuit necesse apud ipsum, vt in rebus nãlibus sint formę creantes animalia, & plantas, M
& generata ex putrefactione, s. formæ dantes animato creationẽ, & lineationem, & animã. Et contingit in istis formis, si agens fuerit cõueniẽs, vt sint animę, aut abstractę, aut nõ abstractę. sed, si animę fuerit nõ abstractæ, & fuerint in instrumẽtis propriis (& in istis formis generantibus formas animaliũ generatorũ ex putrefactione non apparet) neq; subiecta propria sunt abstracta. aut aliqs dicet, ꝙ sint nõ abstractę, & nõ habent de instrumentis, nisi principiũ, s. calorem animalem. & si istæ fuerint

A fuerint hmõi, erunt factæ. A quo igitur fiunt tales formę? & omne factum à conueniente fit. & ideo putatur, ꝙ iste sermo coget formas discere esse. Et hoc non tantũ contingit in animalibus, q̃ fiunt ex putrefactione, sed in seminibus. Cùm .n. dixerimus, ꝙ necesse est in seminibus vt sint virtutes, & formę similes rebus artificialibus, quę agũt ea, q̃ habent semina, & posuerimus eas factas, continget vt habeãt alias formas, à quibus fiant. quapropter necesse est formas abstractas esse. Vn- a Aue
de quidam dicunt, ꝙ omnes formę substantiales fiunt à forma abstracta extrinseca, quę dicitur à quibusdam dator formarũ. & dicũt, ꝙ hæc est intelligentia agens. & rõcinãtur sic hoc, ꝙ virtutes actiuę sunt quatuor qualitates, calor, frigus, humidum, siccũ: & ꝙ nihil est in materia agens, nisi ista, quę agunt sua similia. formę autem substãtiales nõ agunt in quibusdã. ignis .n. cùm fecerit alium ignem similem sibi ex corpore graui, tunc forma substantialis, quæ est in eo, v.g. leuitas, non agit in illo corpore graui, qd fecit
C ignem, alĩ leuitatẽ similẽ sibi, cùm aperte fuerit dictum in lib. peri Generẽcos, ꝙ nulla ẽ in igne virtus agẽs, nisi calor. Et, cùm ita sit, cũ forma ignis sit in corpore cõbusto ab alio igne, necesse est, ꝙ hæc fiat altero duorum modorum: aut vt forma ignis fiat in corpore cõbusto consequens factionẽ caloris ignei in eo, sicut actiua consequunt formas, & hoc est inconueniens. & contingit fm hoc vt fiat forma ex non forma. & hoc nõ dicunt in anima & in omnibus formis substantialibus. & dicũt, ꝙ nõ videmus aãm fieri ex aĩa, sed ex non aĩa. Si igitur factio fit ex D
conuenienti, necesse est animã abstractam esse, ex qua fiunt istę animę. Et hoc iam aperte dicit Them. in suo lib. de Anima, cũ locutus fuit de intellectu, sicut dicit, cũ dicit ꝙ ista anima est illa, quam Plato dicit fieri à Dijs secũdis, & Arist. à Sole, & orbe decliui. Et ista quidẽ quæstio est valde difficilis. Et nos dicemus in hoc fm nostrũ posse, & fm propõnes, quas habemus de sñia ipsius Arist. quę est vt dicit Alex. mi- Sñia Arist.
noris dubitationis oĩum sñiarũ, & magis cõueniens vt
magis conueniens vt sit vera. Dicamus igitur, ꝙ omnes dicentes agẽs E
aliqd esse & generationem esse vlr, sit vera. Idẽ. 2. cœl. cõ. 1.
sunt bipartiti & valde cõtratij, & habent medios, & quidã eorũ sunt dicentes latitationẽ, & contrarij eorũ sunt dicentes creationẽ. Dicentes .n. latitationem dicunt, ꝙ qdlibet est in quolibet: & ꝙ generatio est exitus rerum abinuicẽ: & ꝙ agens nõ est, nisi extrahens & distinguẽs eas abinuicem. ꝙ autẽ agens apud istos non est nisi mouens, manifestũ est. Dicentes autẽ creationem, dicunt, ꝙ agẽs creat totum ens de nouo ex nihilo, quod non habet necesse ad hoc vt sit materia, in quam agat, F
sed creat totum. & hæc est opinio Opio Christianorũ, & Saracenorũ, & Iudeorum.
Loquentium in nostra lege, & lege Christianorum: de qua Ioannes Christianus opinabatur, ꝙ possibilitas non est nisi in agente, vt Alpharabius narrauit in libro de entibus transmutatis. Opiniões aũt mediæ inter istas duas videntur reduci in duas: quarum vna diuidit in duas, & sunt tres. Istæ quidem tres conueniunt in hoc, ꝙ ponunt generationem esse transmutationem in substantia, & ꝙ nihil generat ex nihilo,

ſi, ꝙ

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ſ. ꝙ neceſſariū eſt in generatiõe ſubiectum eſſe, & ꝙ generatum nõ ſit niſi ab eo, qđ eſt ſui generis in forma. Vna autem iſtarum opinionū eſt, ꝙ agens creat formam, & ponit eam in materia. Et iſtorum quidã dicunt, ꝙ illud agens non eſt in materia omnino, & vocant ipſum datorem formarum: & Auic. eſt de illis. Quidam dicunt, ꝙ illud agens inuenitur duobus modis, aut abſtractum à materia, aut non. illud autẽ, quod eſt nõ abſtractum apud eos, eſt ſicut ignis, qui facit ignem, & homo generat hominẽ. Abſtractum H vero eſt illud, quod generat animalia & plantas, quæ ſunt non à ſimili. Et hęc eſt ſententia Themiſtij, & forte Alpharabij, ſm ꝙ apparet ex ſuis verbis in duabus philoſophijs: quamuis dubitet in ponendo hoc agens in animalibus generatis à patre & matre. Tertia autẽ eſt opinio Ariſt. & eſt, ꝙ agens non facit niſi compoſitum ex materia & forma, & hoc fit mouendo materiã, & traſmutando eam, donec exeat de ea illud, quod eſt de potentia in ea, ad illam formam in actu. Et in iſta opinione eſt quędam ſimilitudo dicen I tis, ꝙ agens non agit niſi ordinãdo ſegregata, & eſt ſententia Empedoclis. & nos dimiſimus hanc ſniam de agente, cùm dicimus ſententias hominum. ſed agens apud Ariſto. non eſt congregans inter duo in rei veritate, ſed extrahens illud, qđ eſt in potentia ad actum, & quaſi congregat inter potentiam & actũ, ſ. inter materiã & formam, ſm ꝙ extrahit potentiã ad actum, nõ deſtruendo ſubiectum recipiens potentiã: & tunc efficiunt in compoſito duo, ſ. materia & forma. Et eriã aſſimilatur creationi, inquantum illud, qđ K eſt in potentia, fit in actu: ſed differt à creatione, quia non conuenit per formam ex nõ forma. & ſimiliter aſſimilatur latitationi aliquãtulum. & oẽs dicentes creationẽ, aut latentiam, aut congregationem & ſegregationẽ, hoc intendebãt, & nõ potuerunt pertingere ad illud. Intentio igitur ſermonis Ariſt. ꝙ conueniens ſit à cõueniente, aut propè conuenientẽ, non eſt ꝙ conueniens agit per ſe & per ſuam formã, formã ſibi conuenientis: ſed eſt dicere, ꝙ extrahit formam ſibi conuenientis ex potentia in actum, & non eſt L agens, quia adducit in illam materiã aliquid extrinſecũ. Et ſic eſt in hoc de ſubſtantia, ſicut in alijs accidentibus. calidum. n. non inducit in corpus calidũ calorem extrinſecũ, ſed facit calidum in potentia eſſe calidum in actu. Et ſic eſt de magnitudine conſequente generationẽ, ſ. ꝙ magnitudo, cũ fuerit tranſmutata apud generationem ex quantitate in quantitatẽ aliam non tranſmutabitur ex quantitate aduenien te ex extrinſeco. Et ſimiliter motus localis non eſt veniens ab extrinſeco à motore. & ideo non eſt neceſ- M ſe, vt agens omnino ſit conueniens ſm omnes modos. Generans igitur animam nõ eſt dicere, ꝙ ponit animã in materia, ſed ꝙ extrahit illud, quod eſt anima potẽtia, ad eſſe animã in actu. Vnde ignis generatur à motu, ſicut ab igne. Et intentio ꝓportionũ & formarum exiſtẽtium in generantibus animalia eſt, quia extrahunt proportiones & formas, quæ ſunt in materia ex potentia in actum: & omne extrahens aliq̃d ex potentia in actum, neceſſe eſt vt in

Opĩo Auic. de qua ſ̃re ipſum l. 9. Meta. ſuę. cap. 4.

Opĩo The.

Opĩo Arĩ.

Agẽs apud Ariſt. nõ ẽ cõgregãs inter duo in rei veritate: ſed extrahẽs illud, qđ ẽ in potentia ad actũ. Vide cõm. 15. 8. Metaphy.

Vide cõm. li. cũ. 44.

A co ſit aliquo modo illud, qđ extrahit, non ꝙ ſit ipſum ſm oẽs modos. Virtutes igitur, quæ ſunt in ſeminibus, quę faciunt animata, non ſunt animatę in actu, ſed in potentia: ſicut domus, quę eſt in anima Ædificatoris, eſt domus in potentia nõ in actu. Et ideo Ariſt. fecit aſſimilationem de iſtis virtutibus ad virtutes artificiales, & dicit in lib. de Animalibus, ꝙ iſtę virtutes diuinæ ſunt, cũ habeant potentiã dandi vitã, & ſunt ſimiles virtutibus, quę dicuntur in- B telligentię, quia adducunt ad finẽ. Et, quia iſta ſemina nõ faciũt hoc, niſi per calorem, qui eſt in eis, & calor ignis non facit niſi calefactionẽ aut deſiccationem, non figurã, neq; formam animatã, dicit Ariſt. in lib. de Animalibus, ꝙ iſte calor nõ eſt ignis, neq; igneus. Ignis. n. corrũpit animalia, non generat, iſte autẽ calor generat. & ideo vt ſimilis calori artificiali, quẽ ars menſurat ad aliquam operationẽ. & iſte calor habet formã, qua conſeruat in ſua mẽſura, & iſta forma non eſt anima in actu, ſed in potentia: & eſt quam Ariſt. aſſimilat arti & intellectui. & ideo vocat calorem iſtum calorem C animæ nõ animatũ. & iſte calor eſt in ſeminibus, & fit ab habente ſemẽ & à Sole. Vnde Ariſto. dicit, ꝙ hõ generatur ex hoĩe & Sole: & factus eſt ille calor ex terra, & aqua ex calore Solis admixto cum calore aliarũ ſtellarũ. Et ideo Sol & alię ſtellæ ſunt principium vitæ cuiuslibet viui in natura. Calor igitur Solis & ſtellarum diffuſus in aqua & terra, generat animalia ex putrefactione nata, & vſr omnia, quæ fiunt ex nõ ſemine: nõ ꝙ illic ſit anima in actu * inuẽta in orbe decliui & à Sole, ſi-

cut narrat Themiſtius. & oĩa iſta de- D clarata ſunt in lib. de Animalibus. ergo calores generati ex caloribus ſtellarum generãtes quamlibet ſpẽciem ſpecierum animalium, habẽt menſuras proprias illius caloris ex quantitatibus motuum ſtellarũ, & diſpoſitionibus earum adinuicẽ in propinquitate & remotiõe. Et iſta mẽſura prouenit ab arte diuina intellectuali, quæ eſt ſimilis vni formæ vnius artis principalis, ſub qua ſunt artes plures. Secundum hoc igitur eſt intelligendum, ꝙ natura facit aliquid perfecte, & ordinate, quãuis non intelligat, quaſi eſſet reme- E morata ex virtutibus agentibus nobilioribus ea, quæ dicuntur intelligentię. Iſtæ aũt proportiones, & virtutes quæ fiunt in elementis à motibus Solis & aliarum ſtellarum, ſunt hæ, quas reputat Plato eſſe formas, & eas intendit: ſed lõge reſpiciebat eas, quapropter dicit formas eſſe. Ariſt. aũt ſuſtẽtat ſup hoc, ſ. ꝙ agẽs Rõ & fun- nõ inuenit formam, creando eam, damẽtum quĩ, ſi creaſſet eam, tunc aliquid fie F ret ex nihilo. & ideo forma apud ip opinionis ſum non habet generationẽ, neq; Ariſto. corruptionẽ, niſi accidentaliter, ſ. ꝙ generationem & corruptionem cõpoſiti. &, cũ hõ conſeruauerit hoc fundamẽtũ, nullus error accidet ei. Imaginatio ergo ſuper creationes Contra le- formarum induxit homines dicere formas eſſe & datorem eſſe formarum: & induxit Loquentes triũ legum, quæ hodie quidẽ ſunt, dicere aliquid fieri ex nihilo. & cũ Loquentes noſtræ legis opinabãtur ꝙ agens agit creando formã ex nihilo, & nullum hmõi agens viderunt hic, dixerunt vnum agens omnia Vide cõ- ſimile. 9. ſine medio, & ꝙ actio iſtius Me. c. 7

* alibi in dia ex.

G agẽtis trãsit in vno instãti in actiones contrarias & conuenientes & infinitas: ita ꝙ negant ignẽ comburere & aquam humectare, & dicunt oĩa ista indigere creatione. Sed corpus non creat corpus, neq; facit venire in corpore aliquã dispositionẽ adeo ꝙ dicunt ꝙ homo, cũ mouet lapidem expellendo, nõ est mouẽs, sed illud agens creat motũ. & negauerunt pp hoc potentiã esse. & error istorum est manifestus. Istis ẽt hominibus accidit mirabile. Dicũt enim ꝙ agens non põt priuare aliquid: actio. n. agentis nõ est nisi in
H inueniendo, non in priuando. Consydera igitur, qũo reputant esse impossibile, ꝙ agens trãsmutet ens ex esse in non esse, & nõ reputant esse impossibile ex non esse aliquid esse. Si igitur aliquis dixerit qũo agens facit priuationes? Dicemus sicut facit inuenire, & est extrahere illud, qđ est in potentia in actum. Generatum enim in actu est corruptũ in potentia. & oĩs potentia non exit in actum, nisi pp extrahens, qđ est in actu. Si igitur potentia nõ esset ens, non esset agens omnino. & si agens non esset, nihil esset hic omnino in
I actu. Et ideo dr, ꝙ omnes proportiones, & formæ sunt in potentia in prima materia, & in actu in primo motore: & assimilatur aliquo modo esse eius, quod fit in anima artificis. Reuertamur igitur ad nostrum locum.

Quot, quibuscunq; modis sensibilium rerum principia eadẽ dici possint, & quibus minime. Cap. 4.

CAusæ vero, atq; principia quodam quidem mõ alia aliorũ sunt, quodam vero mõ non, siquis vlr dicat, & fm K proportionem omnium eædẽ. dubitare nãq; quispiam possit, vtrum alia, an eadẽ principia et elementa substantiarum sint, & eorũ, q̃ ad aliquid sunt. & eodẽ modo in quolibet prædicamento. At absurdũ est, si omniũ eadẽ sunt. ex eisdẽ. n. erit ad aliqđ et substãtia. Quid igiẽ hoc erit? præter. n. substantiam, & alia, q̃ predicantur, nihil cõe est. prius aũt elementum est, q̃ ea, quorũ est elementum. At vero nec substantia eorum, quæ ad aliquid L sunt, elementũ est, nec aliquid horum substantiæ.

Et principia sunt rerum diuersarum, & causæ, & sunt sicut hõ debet dicere vniuersaliter omnia eadem proportionaliter. Et debet homo dubitare, vtrum materia & elementa substantiarum, & relationũ, et omnium prædicamentorum sint similiter eadẽ. Sed est inconueniens, si principia sint eadem, substantia autem & re- M latio erunt ex eisdem, ex eo quòd hoc non erit ens, quoniam inuenitur extra substantiam, et illa alia aliquod vniuersale, & elementum quàm illud, quod est elementum eis. Et substantia non est elementum rerum relatiuarum, neque istæ etiam substantiæ.

Ista q̃stio iam inducta est in prin 19 cipio istius artis, & modo iterat eã ad dissoluendũ eã. & est qõ, vtrum prin-

A ptincipia & elemẽta decẽ p̃dicamẽtorũ sint eadẽ, aut diuersa. Et primo ponit fm quẽ modũ sunt eadẽ, & dicit, ꝙ causæ, & principia prędicamentorũ, quãtis sint retũ diuersarũ, bene põt hõ ponere ea eadem fm proportionalitatẽ. Et quia hoc non apparet, nisi cũ fuerit declaratum, ꝙ non sunt eadẽ simplr, neq; diuersa simplr, incœpit declarare hoc, & dicit: Et debet hõ dubitare, &c. i. & sunt eadẽ fm ꝓportionalitatẽ, non fm definitionẽ: quia hõ debet dubitare, vtrũ elementa substãtię sint elementa relationis & alio-
B rũ, aut non. Sed est inconueniens, vt sint eadem, tunc enim substantia & relatio erunt sub eodem genere. Et dicit ꝓprie relationem: quia est debilioris esse alijs prædicamentis: ita ꝙ quidã reputauerũt ipsam esse ex secundis intellectis. D. incœpit dicere impossibile consequens hanc positionẽ, & dicit: ex eo ꝙ hoc non erit ens, qm̃ inuenitẽ extra substantiam &c. i. & sequitẽ ex positione eorũ, vt sub vno genere esset natura vlis alia à quolibet decẽ p̃dicamentorũ, & est nã cõis. Et quia aliquis põt di-
C cere, ꝙ & si ista natura nõ fuerit decẽ prędicamenta, possibile est vt sit vnũ eorũ, s. substantia, cũ existimatũ est, ꝙ substãtia est principium, & elementũ aliorũ: &, cũ oĩa existant in substantia, & substantia antecedat ea in definitione & alijs modis, dicit: Et ẽt substantia nõ est elemẽtũ rerũ relatiuarũ, neq; istæ ẽt substãtię. i. & impossẽ est ponere, ꝙ substantia sit elemẽtũ relatiõis & aliorũ, & tacuit impossibile, qm̃ manifestũ est. Manifestũ est. n. ꝙ elemẽta substantiæ sunt substantiæ, & elemẽ ta relationis relatio. Et, si substantia esset elementũ relationis & aliorũ, D cõtingeret vt oĩa essent substantia. omne. n. cuius elementũ est substãtia, est substãtia. Et similiter est impossẽ ponere vnum aliorũ esse elementũ oĩum, v. g. relationẽ. contingeret. n. omnia esse relatiua: & contingeret, vt in aliqua hora dissoluerẽtur substantia in relationẽ, aut relatio in substantiã. & hoc contingit in genere, quod est in materia, non in eo, quod est in forma. Idem. 1. de Alia. có. 2.

Item, quo modo contingeret oĩum eadem esse elementa? nullum enim elementorum idem E poterit esse ei, quod ex elementis componitur. veluti ipsũ BA, ipsum B, aut ipsum A.

Et etiam, quomodo est possibile vt omnia elementa sint eadem? nullum enim elementorum possibile est vt sit illud, quod est compositum ex elementis, vnum. Verbi gratia, vt A sit B quoddam.

Manifestatio istius sermonis est, 20 ꝙ elementa decem prędicamentorum impossẽ est vt sint eadẽ. contingit. n. vt elemẽta & compositum ex elemento sint idẽ. Et Alex. dicit, ꝙ F Expõ Alex. ista ratio est probabilis. non n. contingit ex nã illius, cuius est elementũ vt sit cũ eo idẽ. elemẽtũ. n. cũ eo, cuius est elementũ, est eiusdẽ naturæ: sed tamen elementum in illa natura est simplex, & elementatum compositum. hoc igitur non contingit, nisi ponendo elementum esse vnum illorum, & esse elemẽtum omnium tunc. enim contingit vt elementum, & elementatum sint idem. & hoc non videtur ex suis verbis. Et ideo dicit Alex. forte intenQQ ij debat

debat ꝙ, si elementū omnium prędicamentorum fuerit aliquod ens aliud à prędicamētis, necesse est vt habeat etiā elementum. Omne n. habet elementum, aut igitur illud elementū habebit elementum, aut elementum & elementatum erunt idē. Et hoc, qđ dicit Alex. est ēt probabile. non. n. contingit, vt quilibet sit ex elemento, cū oē ens aut sit elemētum, aut ex elemento: nisi ponatur, ꝙ oē ens ī actu necesse est vt sit ex elementis. Si igitur omnia elementa sunt in actu, continget, vt oē elementatum habeat elementū. & hoc aut procedat in infinitum, aut elementum & elementatum erunt idē. Et hoc dissoluetur ponēdo, ꝙ eorum, quæ sunt in actu, quędā habent elementa in actu, & quędam in potentia. & hæc dispositio est corporū simplicium, quę sunt elemēta cōpositorum. Themistius autem aliter exposuit, dicendo ꝙ, si decē prędicamenta habeant elementū vnū aliud ab eis, necesse est aut vt sit extrinsecum ab eis, i. prędicatū de eis, aut intrinsecum in eis, i. ꝙ oīa prædicantur de ea. Si extrinsecum, contingit vt aliquid præcedat substantiam & alia prædicamenta. Si autē intrinsecum, continget, vt compositum prędicetur de simplici, ex quo componitur: & tunc res prædicatur de suo elemento. Quapropter erunt idem hoc modo: ita ꝙ vere prædicabitur syllaba de consonante & non consonante, quæ sunt elemēta syllabæ. & vtrunq; eorum est vna pars syllabæ. & hoc intendebat, cùm dicit: vt A sit quoddam B. i. v. g. ꝙ A non est consonans. & similiter est de dictionibus cū syllabis. Et inuenimus Alexan. post exponentē hunc sermonē hac expositiōe. Et in quadā scriptura inuenimus sic: Et ēt, qūo est possibile dicere eadē esse elementa oīum? i. cùm hoc nomen ens demonstret eis elemētum cōe, i. cùm hoc nomen ens demonstret eis elementū in aliqua nā cōi: & demonstrat vnumqdque eorū: ergo ipsa sunt vera elementa.

Themistij expositio.

Neq; sanè vllum intelligibiliū vt vnum vel ens, elementū est. hæc enim vnicuiq; compositorum insunt. nullum igitur eorū neq; substantia, nec ad aliquid erit. at necessarium est.

Neq; ēt ex elementis intellectis, vt de vno, aut de ente. hæc. n. duo existūt in omni composito. nullum enim eorum est substantia, aut relatio. sed necessarium.

Cùm declarauit, ꝙ impossibile est vt decem prædicamenta habeāt vnum elementum sensibile, vult declarare, ꝙ neq; etiam erit ex intellectis vlibus vnum & ens. i. ꝙ nō potest aliquis dicere, ꝙ vnum & ens sunt genera & elementa istorū, & ꝙ sunt extrinseca ab eis. & hoc intendebat, cùm dicit: Neq; ēt ex elemētis, &c. D. d. hæc. n. duo existunt in omni composito. Et Alex. expositit hunc sermonem duobus modis sic. Ens. n. & vnum demonstrat simplicia sicut composita. si igitur elemētum est vnum & ens, tunc simplex non est magis elementū compositi q̄ compositum simplicis: vtrunq; .n. est vnum & ens. Aut sic: Contingit enim vt compositum & simplex sit idem, cùm hoc nomen vnū eodem modo dicatur de eis. D. d. & nullum eorum est substantia aut relatio, sed necessarium. & vnum & ens sunt ex rebus vniuersalibus, & quæ non habent esse extra animā. & vniuersaliter vnū, & ens non demonstrat quodlibet compositorum, sed decem prædicamentorum. Quodlibet igitur prædicamentorum est non ens. de quo enim ens dicitur non ens dicitur. & sic nulla erit substantia, aut quantitas, aut qualitas. sed necesse est vt sint: ergo vnum, & ens non sunt vna natura communis alia ab eis.

Prīa expositio Alex.

Secunda expositio. Prīa expo. sup vnū & nullum.

relatio, sed necessarium, & Alex. dicit, ꝙ oportet coniungere istū sermonem ad illud, qđ dixit prius, s. & ēt quomodo est possibile dicere eadem esse elementa omniū: nullum .n. elemētorum, &c. i. dicit, qm̄ hoc, quod dicit, nullum. n. eorū est substantia aut relatio, cōsequitur hunc sermonē: qm̄ sermo eius est de elementis. Et dicit, & intendit per hoc quod dixit, nullum. n. eorū est substantia aut relatio. sed necessarium, ꝙ si vnum & ens fuerint elementū substantiæ & relationis: elementū autem non est idem cū suo elementato: tunc substantia & relatio, & alia prædicamenta non erunt vnū, neq; ens, & si nullū eorū fuerit aut vnum aut ens, nullum eorum erit neq; substantia, neq; relatio, neque alia. qđ .n. est non ens, non est. sed necessarium est, vt hoc nomen vnum dicatur de omnibus. Dixit: Et possibile est vt hoc, ꝙ dicit, nullum enim eorum est substantia aut relatio, si de vno & de ente, si aliquis dixerit, ꝙ aliqui istorum duorū est elementum compositorum. hæc. n. duo indigent ad hoc vt non sint eadem cū eis, quæ fiunt ex eis, vt non sint in aliquo istorum generum. sed vnūquodq; istorum generum est vnū & ens. & ideo neq; vnum erit talis dispositionis sicut vnum, qđ est in istis, neq; ens. sed est impossibile, vt vnum & ens sint extrinseca à decē genere bus: sed necesse est ꝙ, si aliqđ fuerit ens & vnū, vt sit in istis. qm̄, si elementata sunt substātia & quātitas & qualitas aut aliud aliorū: elementa autem sunt animalia: tunc nullum istorum erit ens, neq; substantia, neq; quantitas, neq; qualitas, neq; aliquod aliorum. sed hoc est necessarium. necesse est. n. vt elementa sint ex entibus. Si igitur aliqđ istorum fuerit ens, & vnum, necesse est vt intret sub vno prædicamentorum. hęc sunt verba Alexā. Et abbreuiatio eius, qđ dicit in hoc capitulo, & in prędicto est, ꝙ, si decē prædicamenta communicent in aliquo, qđ est elementum eorum, v. g. in vno & in ente: vnum autē & ens non dicuntur nisi de decem prædicamentis: necesse est, vt elementa sint hic prædicamenta. & hoc est incōueniens. continget. n. vt elementum & compositum sint idem. Et etiā vnum & ens sunt ex rebus vniuersalibus, & quæ non habent esse extra animā. & vniuersaliter vnū, & ens non demonstrat quodlibet compositorum, sed decem prædicamentorum. Quodlibet igitur prædicamentorum est non ens. de quo enim ens dicitur non ens dicitur. & sic nulla erit substantia, aut quantitas, aut qualitas. sed necesse est vt sint: ergo vnum, & ens non sunt vna natura communis alia ab eis.

Idē 10. Meta. c. 6. Ens, & vnū nō sunt vna nā cōis alia à decē prædicamentis. Idē supra. c. 19. & 20. & 10. Me. cō. 8.

Non sunt ergo omnium eadem elementa. An (vt diximus) quodam modo quidē sunt, quodam modo vero non. veluti fortasis corporum sensibilium calidum, tanquam forma, & alio modo frigidū, vt priuatio. materia vero, qđ primo per se potentia hęc erat. substantię vero, tum hæc, tum ea ex his, quorū hæc principia sunt: aut si quid ex frigido, & calido fit vnū, vt caro, aut os, necesse profectò est aliud ab his esse illud, qđ factū est, horum itaq; eadem elemen-

G ta, atque principia sunt, alia vero aliorum. Omnium vero ita quidem dicere non est, sed analogice. quēadmodū si qs dicat, ꝙ pricipia sunt tria. forma, priuatio, & materia. verum vnūquodq; horum circa vnumqd̄que genus aliud est. vt in coloribus album, nigrū, superficies, lumen, tenebræ. aer: ex his vero dies, & nox.

Elementa igitur omnium non sunt eadem. Et sunt, sicut diximus, eadem vno modo, & alio modo non sunt, vt elementa corporū. quod autem est sicut forma calidum, alio autem modo frigidum priuatio. materia autē illud, quod est in potentia hæc duo, primum per se. Substantia vero est illa, et quæ sunt ex istis, quorum sunt hæc principia: & si aliquid sit vnum ex calido & frigido, vt caro & os. quod enim fit, necesse est vt sit aliud ab eis. istorum autem hæc sunt elementa, & principia, aliorum autem alia. Quòd autem sic dicatur de omnibus, non est eis, sed oportet æquare comparationē. Vt si aliquis dixerit, quòd principia sunt tria, scilicet forma, priuatio, & materia. sed quodlibet istorum est diuersum in vnoquoq; generum, in colore album, nigrum, superficies, planities, obscuritas, lumen, aer: & ex istis dies, & nox.

H

I

Cùm induxit impossibilia cōtingentia, si principia decem prædicamentorum fuerint eadē natura, dicit: Elementa igitur oīum nō sunt eadem, i. iam igitur declaratum est, ꝙ elementa decem prædicamentorum non sunt eadē, ita ꝙ hoc nomē ens dicatur de eis vniuoce. Et, cùm declarauit, ꝙ impossibile est ꝙ elementa eorum sint eadem simpliciter: & etiā fuit manifestum per se, ꝙ principia eorum non sunt diuersa simplr, sed quia prędicamēta accidentiū cōstituunt per substātiā, & quoddā eorū antecedit quoddam, dedit tertium modum verū, & est quia principia eorum sunt eadem proportionaliter. & dicit: Et sunt, sicut diximus, eadē vno mō, & alio modo nō sunt. i. & cū non sunt eadem simpliciter neq; diuersa simpliciter, necesse ē vt sint eadē vno mō, & diuersa alio. D. dedit exēplum ad declarandū q̄ elementa sunt substātiarū. quæ dicunt proportionaliter in oībus prędicamētis, & d. vt elemēta corporū &c. i. v. g. ꝙ principia in substātia declaratū est ꝙ sunt tria, duo cōtraria, & subiectū: vt vnum contrariorū est quasi forma & habitus, & aliud quasi priuatio. q̄ autē est quasi forma, est sicut calor, qui est forma quorundā elementorū, s. ignis & aeris. illud vero, qd est quasi priuatio est sicut frigidum, qd est forma terræ & aquę. subiectū autē est illud, qd est in potentia hæc duo contraria, primo & per se. Et Alex. dicit, ꝙ hic posuit priuationē, aliquo modo sub substātia, cum frigidum est illud, qd caret calore, & frigiditas in corporibus frigidis facit substantiam eorum. quapropter sunt in eis substantiæ econtrario rebus,

K 22

L

M

Frigidum secundum Alex. dicit substantiā i corporibus frigidis. Idē i. Phy. c. 10. & 8. Me. cō.

A rebus, in quibus sunt accidentia, s. ꝙ frigiditas & caliditas nō sunt substantię in rebus, quarum species nō facit̄ caliditas & frigiditas, sed alię virtutes, vt anima in animatis. D. d. substantia vero est illa, & quæ sunt ex ist̄s, quorū ista sunt principia. i. &, cum ista sint principia substantiæ: & principia substantiæ sunt substantię: necesse est vt substantia dicatur de istis rebus, s. de contrarijs, & materia, & de compositis ex eis, quorū ista tria sunt principia. D. d. & si aliquid sit vnū ex calido & frigido, vt caro, & os. i. & si alię substantię fiunt ex istis corporibus simplicibus, necesse est vt formę earū sint alię à formis istorum. Generatū. n. aliud debet esse ab eo, ex quo generatur, quia habet aliam formā. Et intendebat demonstrare, ꝙ principia propinqua in omnibus substantijs non sunt eadē, sed formę* simplicium aliæ sunt à formis compositorum, & materię eorū ꝓpinquæ alię à materijs istorum, sed tñ eædē sunt proportionaliter. In simplicibus autē sunt prima materia & formæ contrarię substantiales, & in cōposito ex simplicibus virtus, quę est in simplicibus ad recipiēdū formas compositas ex formis finalibus, & istis formis. fm igitur hunc modū possibile est dicere, ꝙ principia substantiarū sensibilium sunt eadem. Et, quia etiam inuenitur in alijs prędicamentis qd assimilatur istis principijs, quæ sunt in substantia, sed nō sunt eadem. d. istorū autem hæc sunt elementa & principia, aliorū aūt alia. ideſt substantiarum autē ista, quæ diximus, sunt elementa & principia, alia autem præter substantias habent alia elementa sibi similia. D. d. Quòd autem sic dicatur de omnibus, &c. i. ꝙ autem dicatur de omnibus, s. ꝙ hæc tria, quæ sunt in substantia, sunt principia aliorum prædicamentorum, s. propinqua, non est sic: sed habent ista principia fm comparationē & proportionem. i. ꝙ in vnoquoq; prædicamentorum accidētium inueniuntur principia, quorum proportio ad illa est, sicut proportio principiorum substantiæ ad substantiam, nō ꝙ habeant illam eandem materiā. D. d. exemplum, quomodo est ista cōparatio vniuersalis in omnibus, & dicit: vt si aliquis dixerit, ꝙ principia sunt tria, &c. i. & dicere est ꝙ principia sunt eadem proportionaliter, vt dicimus, ꝙ forma, & materia, & priuatio sunt principia decē prædicamentorum, sed quæ in substantia differunt ab eis, quę sunt cuiuslibet prædicamenti, & similiter ea, quæ sunt vniuscuiusq; prædicamenti, differūt ab alijs. Deinde dedit exemplum istorum principiorum in qualitate, & dicit: in colore album, nigrum, &c. i. v. g. ꝙ principia colorum fm formam & priuationem sunt album & nigrum, secundum autem materiam recipientem est superficies, quæ est in potentia omnes colores. & principia noctis & diei fm formam & priuationem sunt, lux & obscuritas, secundum autem materiam recipientem est aer, qui est in potentia luminosus & obscurus. Et intelligendum est hoc in principijs propinquis: in remotis vero possibile est vt principia substantiæ sint principia omnium.

B

C

D

E

F

* Forma simplicium aliæ a formis compositorum, vt dicit Alex. c. 6. & c. 10. & c. de Cœlo 84. & 3. eor.

G Cùm vero illæ non solum, q̃ insunt, causæ sint, verum ẽt ex his, q̃ extrinseca sunt, illud qđ mouet, patet q̃ aliud est principium, aliud elementũ. ambo vero causæ sunt, & principium in hæc diuiditur. quod aũt vt mouens, vel sistens est, principium quoddã, & substantia est. Quare elementa qdẽ analogice tria: causæ vero, atq; principia quatuor. aliud vero in alio: & prima cã, vt mouens, in alio alia. sanitas, morbus, corpus: mouẽs, H ars Medendi, forma, inordinatio talis, lateres: mouens AEdificatiua. & nimirum in hæc diuiditur principium.

Et quia causæ non tantum sunt in eis, quæ fiunt, sed ea, quæ sunt extrinsecus, manifestum est quòd principiũ, et elementum diuersa sunt. quod aũt mouet, aut sistit, est quasi aliquod principium. Elementa vero secundum æqualitatem, quæ est secundũ conuenientiã, sunt I *tria, causæ autẽ & principia sunt quatuor. et aliud aly est causa: prima etiam secundum quòd est mouens aliud. sanitas, infirmitas, corpus: quod mouet, Medicina. forma n. non ordinatur, sicut illud, quod mouet artem ædificationis.*

23 Cùm locutus fuerit de prĩcipijs, quę sunt partes rei, scilicet forma & materia, vult loqui de extrinseco, scilicet motore, & dicit: Et quia causæ non sunt, &c. i. & quia causæ non omnes sunt partes rei cõpositæ, sed etiam sunt aliæ causæ extrinsecæ, K Principia quatuor dr de mouens & elemẽtũ & causis hic vtilecta. Met. 4. & 5. hic. Expõ dicta loca. Vide primũ. 5. Cõparatur sibi de el hic. &c. Phy. obi. Vide cõtra dictum. 2. a de Gene. te. c. 1. & 2. Phy. 9. quatuor vna est mouens: & hoc nomen principium dignius est conuenire motori, & elementũ conuenire intrinsecis: manifestũ est, q̃ elementum & principium differũt inter se. Et d. hoc, quia causa dr de oĩbus: principium aũt de extrinsecis: elementũ vero de intrinsecis. Et iõ d. in Physicis, q̃ dispositio scientiæ in omnibus artibus habẽtibus principia & causas & elementa: quia intendebat per prĩcipia causas mouẽtes: & per causas, illud, quod est cõmune illis quatuor: & per elementa, ea quæ sunt in re. Et quia agens proprium est motori: agens. n. est L mouens & faciens passiones, vt declaratum est in lib. peri Geneseos: mouens autẽ proprie nullam facit passionem: quapropter omne ages est mouens, sed non omne mouẽs est agens. D. quod aũt mouet, &c. i. q̃ si de mouẽte & elemento dicatur principium, cum principiũ proprie dicatur de motore, Et in alia translatiõe inuenimus loco huius. manifestũ est, q̃ principiũ & elemẽtũ sunt alia, & cãę vtriusq;. i. manifestũ est, q̃ principiũ differt ab elemẽto, & q̃ hoc nomen cã dr de vtroq;. M Et inuenit loco eius, qđ d. qđ autẽ mouet, &c. sic. & principiũ diuidit in duo, sicut illud qđ mouet & constituit, cũ sit quasi aliqđ principiũ. Et in tertia translatione. & dicitur principium in istis. qđ autem mouet est principiũ. & manifestũ est, q̃ intendebat demonstrare per hunc sermonẽ, q̃ hoc nomen principiũ cõe est eis. D. d. elementa vero sm æqualitatem, &c. & in alia translatione: Causę autẽ et principia sunt quatuor, sed aliud alij: & pria cã est quasi

D quasi motor alius alij, sicut sanitas, & infirmitas, & corpus: & Medicina quod mouet, quãuis sit sine ordine, sicut illa sanitas, illud quod mouet ædificationem. i. Et iã declaratũ est, q̃ principia & causæ sunt quatuor: & illud, quod est principiũ & finis, est aliud ab eo, cuius est principiũ, & q̃ mouens est aliud ab eo, quod mouet ab eo. D. d. exemplũ causæ extrinsecæ, & d. sanitas, infirmitas, corpus: quod mouet, Medicina. i. & exemplũ causæ, quæ est alia à causato, est Medicina, quæ mouet ad sanitatem, aut ad infirmitatẽ. Medicina enim alia est à sanitate, & ab infirmitate. & quia forma sanitatis non est in aĩa Medici I materia, sicut est forma sanitatis, quæ est in aĩa Medici, non facit sanitatis actionẽ. qm̃, si ita esset, tunc Medicus esset sanus. D. & si sine ordine ista sanitas mouens ædificationem. i. q̃, si sanitas mouens non habet ordinationẽ sanitatis, quæ est in corpore, neq; forma ædificationis habet ordinẽ formę domus. i. q̃ forma sanitatis, quæ est in aĩa, non hẽt actionẽ sanitatis, sicut habet formã sanitatis, quæ est in corpore. Et hoc C intendebat, cũ dicit in alia trãslatione: forma enim nõ ordinatur, sicut illud, qđ mouet artẽ ędificationis, i. q̃ forma, quæ ẽ in aĩa sine ordine, i. sine actione eius, quod est extra animam, vt forma ædificationis, q̃ mouet ad formam ædificati, quia non habet actionem formæ domus.

Cùm aũt mouens, in naturalibus quidẽ homo, in his vero, quæ à mẽte fiunt ipsa forma, vel contrarium sit, modo quodam tres profecto causæ erũt, alio vero modo quatuor: sanitas nanq; D quodammodo est ars Medendi, & Aedificatiua forma domus, & homo hominem generat. prę ter hæc item cuncta mouẽs, tanquam omnium primum.

Mouens autem in rebus naturalibus homo hominis, in eis autẽ, quæ sunt ex cognitione formæ, & sunm contrarium. quapropter causæ aliquo modo sunt tres, sicut & quatuor. Medicina enim est aliquo modo sanitas, & ars ædificandi forma domus, & hõ generat hominẽ. E *& ẽt illud, quod est extrinsecũ ab istis, quod est principium omnium.*

Cùm declarauit causas esse quatuor, vult declarare, q̃ aliquo modo reducunt in tres. & dicit q̃, cùm quidlibet non fit, nisi à sibi conuenienti: vt homo generat hominẽ in rebus naturalibus, & forma artificialis facit aliã formã sibi similem, aut contrariã in rebus artificialibus: manifestum est, q̃ causæ reducuntur in tres, cùm agens & finis idem sint forma. Medicina enim aliquo modo ẽ sanitas, & forma domus aliquo mõ F est domus, & semen hoĩs homo. &, quia dispõ vltimi mouentis omnia aliquo modo est sicut dispõ mouentis propinqui, & primũ mouẽs mouet ad oẽs formas: manifestum est, q̃ forma primi mouẽtis aliquo modo est oẽs formæ. & hoc intendebat, cùm dicit: & ẽt illud, quod ẽ extrinsecum ab istis, quod est primũ. Alexander aũt dicit, q̃ addidit hoc ad demonstrandũ aliud principiũ esse extrinsecum à motis, & cõe omnib9 mouẽtibus. hoc enim principium, sm

Forma primi mouẽtis aliquo mõ est oẽs formæ. vide idẽ supra c. 18. i fine.

G secundum ꝙ est commune & remotum, non est necessarium vt sit conueniens. & quia etiam primus motor, sicut declaratum est, nō mouet nisi ad perfectionē. & quod est sic, non est necesse vt sit conueniens.

Et veritas est, ꝙ primum principium non debet esse conueniens secundum modū, quo est principiū proprium: & debet esse conueniens aliquo modo vniuersali. Et Themistius dicit, ꝙ dicit primum motorem, ad inueniendum ꝙ est aliud ab istis mouentibus propinquis, & ꝙ illud est quæsitum in hoc sermone. & ita videtur mihi. Et Alexander dicit, ꝙ dicere conueniens non verificatur, nisi in causis agentibus propinquis & essentialiter, non causu, scilicet in eis, quæ sunt ex causis agentibus, quæ fuerint propter aliquid. & iam prædixit, ꝙ animalia, q̄ fiunt ex putrefactione, sunt apud ipsum istius generis. & in sermone eius est quæstio, quæ per se est perscrutanda. Deinde & dubitandum est in hac propositione dicente, ꝙ conueniens fit essentialiter ex conueniente: quia in corrigia nihil est tale quale illud, quod relinquitur

H Documentum. Quot conditiones requirunt vt verificetur propō famosa ꝙ cōueniens fit à cōueniēti. vide & 2. Cœli cō. 42. & 7. Met. com. 28.

I ab ea in dorso. & est similis sermoni quòd in serra non est signum abscissionis, quæ est in ligno. talia autem sunt instrumenta, non causæ agentes. & sermo eius non est nisi in causis agentibus. & ideo dicit ꝙ abscissio, quā facit serra, est in anima serrantis: & dolor, qué facit corrigia, est in anima percutientis. Dicit igitur ꝙ ista propositio verificatur tribus conditionibus, s. vt sit in agente non in instrumento, & in propinquo non in remoto, & in agente essentialiter non accidentaliter.

Cùm aūt quædam separabilia, quædam inseparabilia sint, illa sunt substantiæ, propter qđ hęc omniū causę sunt: siquidem absq; substātijs passiones, & motus non sunt. deinde hæc erunt, anima fortassis, & corp⁹: aut intellectus, appetitus, & corpus.

K *Et quia quædā res sunt abstractæ, & quædam nō abstractæ, illæ sunt substantiæ, & propter hoc inueniuntur istæ causæ: quia extra substantias non inueniuntur passiones eorum, neq; motus. & post hoc erunt ista, anima forte, & corpus, aut intellectus, aut desyderium in corpore.*

Cùm declarauit, ꝙ possibile est dicere causas prædicamētorum esse easdem proportionaliter, vult declarare, ꝙ substantia aliquo modo est causa omnium. Materia enim, quæ est in substantia, est materia omniū prædicamētorum, & causa eorum. contraria enim similiter, quæ sunt in substantia, sunt causæ contrariorum aliorum prædicamētorum. & hoc iam declaratum est in tractatibus substantiæ. & hic facit rememorationem. Et intendit per abstracta substantias, quæ sunt subiecta nouē prædicamentorum: & per non abstracta nouem prædicamenta. quasi diceret, quia prædicamentorū quædam sunt abstracta, & quædam nō, abstracta sunt substantiæ, & non abstracta accidentia substantiæ. & hoc declaratū est. declaratum est enim, quòd substantia accipitur in definitione eorū, & non econuerso. vnde substantia videtur causa eorum.

L M

Deinde

A Deinde dedit causam, & d. & propter hoc, &c. i. & quia accidentia nō separantur à substantia, videnť substantiæ causæ eorum. nullum enim accidens existit extra substantiam. sunt enim in rei veritate passiones, & motus substantiarū. & hoc intendebat, cùm dicit: quia extra substantias non inueniunť passiones, & motus earum. i. quia ista non sunt nisi dispōnes substantiæ, non sui ipsorū.

Et hoc intendebat in secunda trāslatione, cùm dicit: & pp hanc cām causæ omniū sunt ista: quia passiones & motus nō sunt extra substan-

B tias. i. & pp hoc, quod diximus, causæ omniū sunt substantiæ, quia passiones & moť impossē est extra substantias. Et sciendum est, ꝙ substantiæ sunt duobus modis: modus vn⁹, in quo possibile ē fugere accidēcia: & alius sine aliquo accidente. prim⁹ autem est sensibile: secundus autem intelligibile. D. d. & post hoc erūt ista anima, &c. & dicit hoc, quia substantiarū quædam sunt naturales & quædam animatæ. animatæ aūt videntur esse principia substantiarū naturaliū & quasi dicat. & post hūc sermonē dicamus, ꝙ principia om-

C nium substantiarū forte est anima, & corpus: aut intellectus ex anima, & desyderium tm̄. & innuit corpora cœlestia. quia enim sunt prīcipia animatorū & non animatorū, fuit necesse vt essent animata, & vt principia eorum sint corpus & anima.

Et dicit forte, quia adhuc non est perfecte declaratū. Alexander aūt dicit ꝙ, cùm narrauit causas substantiæ, quæ est causa omniū, coniungit huic corpus & animā: aut quia ista sunt causæ animaliū, aut quia opinatur, ꝙ hæc duo propriæ sunt substantiæ abstractæ. & ideo non dicit materiā, neq; naturā, quia istæ sunt substantiæ non abstractæ. & ideo dicit forte, quia quidā existimauerūt animā esse abstractam, quæ anima apud ipsum nō est abstracta, sed prima forma est abstracta. & intēdit ꝙ omnia ista, corpora cœlestia. D. & similiter intendit per intellectū primum mouens corpora cęlestia, & ꝙ desyderium animam, quę est in corporibus cœlestibus. & vtrunq; istorum est alteri propinquū. Et vniuersaliter apparet ex hoc sermone ꝙ, cùm dicit, ꝙ substantia est principium aliorum entium, dicit ꝙ principium substantiæ est anima, & corpus: aut intellectus & desyderium & corpus. & dimisit formas naturales & primam materiam, cùm videnť esse causatæ à substantijs animatis: quia substantiæ animatæ sunt priores eis in esse: aut quia non sunt substantiæ in actu, sicut aīa & corpus.

D Prima forma tm̄ est abstracta apud Alex.

E

Itē alio modo analogice principia sunt eadē, vt actus, & potentia. verum hæc etiam in alijs alia, et alio modo sunt. In quibusdam enim idem qñq; actu, qñq; potētia est: vt vinum, aut caro, F aut homo. Cadunt autem hæc in prædictas causas. actus nanq; est forma, si separabilis sit, & qđ ex ambobus. priuatio etiam, vt tenebræ, aut ægrotans. potentia autem materia. hoc nanq; est, quod ambo fieri potest. Aliter autem actu, potentiaq; differūt, quorum nō eadem materia est, quorum non eadem forma: sed diuersa est. veluti hoīs causa, elemēta, ignis, & terra, & materia:

et

Universidad de Deusto
Biblioteca

G & propria forma, & si qd aliud extrinsecus est, vt pater, & pter hæc Sol, & obliquus circulus, quæ nec materia, nec forma, nec priuatio, nec eiusdē speciei sunt, Verum mouentia.

Et etiā alio modo principia proportionaliter sunt eadem, vt potentia, & actus. sed hæc sunt rerū diuersarū diuersa, & modis diuersis. In quolibet enim inuenitur idem quandoq; in actu, quandoq; in potē

H *tia: vt vinum, aut caro, aut homo. Et cadunt ista ēt in causis prædictis. forma enim est in actu, cū fuerit abstracta, & quod ē ex vtroq; est priuatio, vt obscuritas, aut infirmu. & in potentia materia. & hoc est possibile vt sit vtrunq;. Et alio modo est diuersum in actu & in potentia, in qua non est materia vna, & cuius forma non est eadē, sed diuersa. vt sunt elementa causæ hominis, scilicet ignis, & terra,*

I *sicut materia: & forma propria: & aliud ex extrinseco, vt pater, & extra ista Sol, & orbis declinatis, cùm non sunt materia, neq; forma, neq; priuatio, neq; æquale in specie etia, sed motor. In alia translatione loco istius capituli dicitur etiam idem.*

26 Cùm declarauit, ꝙ possibile ē dicere ꝙ oīa prædicamenta habēt eadem causas fm proportionalitatē, & sunt causæ, quas habent de forma, & mā, & priuatione, vult ēt declarare, ꝙ hoc ēt habent de actu & potētia, K ita ꝙ principia omniū sunt actus, & potentia, & ꝙ hæc ēt reducuntur ad formā & ad mām. Et dicit: Et etiā alio modo, &c. i. & ēt possumus dicere, ꝙ principia omniū prædicamentorū sunt eadem proportionaliter, alio modo à ꝑdicto, sicut dicim⁹ de materia, & forma, & priuatione,

D.d. sed hæc duo sunt rerū diuersarū diuersa, & modis diuersis. i. sed potentia & actus, fm ꝙ inueniūtur in rebus diuersis, sunt diuersa, & habent respectū ad entia modis diuersis. i. quia potentia & actus, quæ sunt principiū substantiæ, sunt alia à potentia & actu, ꝙ sunt principia qualitatis. & sic de alijs. hæc autem sunt principia omniū, quia quidlibet est aliqñ in potentia, & aliqñ in actu. & hoc intendebat cùm dicit: In quolibet enim inuenit̄ idem, &c. i. & hæc duo sunt vtia omnibus: quia quodlibet ens aliqñ est in potentia, aliqñ in actu, v. g. vinum qñ est in actu, qñq; in potentia: & fit̄ caro, & hō.

D.d. Et cadunt ista ēt in causis ꝑdictis, &c. i. actus enim reducit̄ ad formam, ꝙ est abstracta, aut ad illud, M quod congregat̄ ex mā & forma, & priuatione, vt obscuritas, ꝙ quæ est in aere, ex priuatione lucis, & infirmitas, quæ est in corpore, ex priuatiōe sanitatis. D.d. & in potentia mā. & hoc posse est, vt sit vtrunq;. i. potētia aūt reducit̄ ad materiam, de qua est possibile vt fiat congregatum ex ea & ex forma, ſ. compositum. potētia enim, quæ est in materia, est super individuum compositū ex ea & ex forma. D.d. Et alio modo est diuersum in actu, &c. i. & etiam accidentia diuersant̄ abinuicem fm potentiam & actum pp suam diuersitatem

Nota solo actū & potentiā esse principia omnia praedicamentorum.

A tatem in materia & forma, alio modo ab eo, fm quem diuersantur passiua. D.d. vt elementa, &c. i. verbi gratia, ꝙ mā hominis sunt quatuor elementa, & motor propinquus pater, & remotus Sol & orbis declinis. mā aūt hominis & patris, & formæ eorum sunt eadem: Sol aūt & orbis declinis non. Et intendebat quasi per hoc declarare, ꝙ sicut actiua diuersantur in potētia & actu per diuersitatem formarum & materierum eorum, ita ēt actiua differunt à passiuis in potentia & actu p diuersitatem materierum & formarū eorū.

B Et, quia causæ actiuarū differunt à causis ēt passiuarum, ſ. quæ sunt partes rei, & dicit: & Sol & orbis declinis, cùm nō sunt, &c. i. cùm nō sunt forma hominis neq; materia eius. & dicit: neq; æquale in specie: quia motor propinquus ē æqualis in specie, scilicet pater.

Præterea videre oportet, ꝙ quædam est vīa dicere, quædā minime. Omnium itaq; prima principia, quod actu primū, & aliud, quod potētia. At illa, quæ vīa dicimus, nō sunt. singulare

C nanq; principium eorū est, quæ singularia sunt. homo enim hominis vīs. sed nullus est. verum Pelleus Achillis, tui autē pater. & hoc B ipsius B A, ipsum vero B omnino ipsi⁹ B A simpliciter. Deinde formæ hæ, quæ substantiarū sunt. verū aliorū aliq; causæ, ac elemēta, vt dictum est, eorum, quæ non in eodem genere sunt colorū, sonorū, substantiarum, quantitatis, nisi proportionaliter. Eorū quoq; quę in eadē specie sunt diuersa, non specie, D sed qm̄ quæ singularium aliud, & tua materia, & forma, & qd mouit, & forma, ac mea materia. vniuersali vero rōne eadē.

Et etiā consyderādum est, quod quædam sunt, quæ possumus dicere vniuersaliter, & quædam, quæ possumus dicere particulariter. Et prima principia habēt naturam, quæ est in actu. & hoc ē prius. & aliud in potentia. Et illa vniuersalia non sunt, quoniam quod est individuū, est istius individui. homo enim est E *hominis vniuersaliter. sed nullus. Sed Achilles Pelleum, & te pater tuus. & hoc B ad hoc B, vniuersaliter aūt B ad B simpliciter. Formæ enim substantiarum aliæ sunt causæ aliorum, & elementa, sicut dictum est ea, quæ nō sunt in eodem genere, ex coloribus, & contrarijs, & substantijs, & quantitate. Præterea quæ cōueniunt, & ea, quæ sunt in eadē forma, & differunt secundū formas, sed quodli-* F *bet singulare ē aliud, & materia, & forma, & quod mouet, quamuis non sunt idem vniuersaliter.*

Cùm determinauit, ꝙ principia 27 sunt eadem proportionaliter in omnibus ꝑdicamentis vult declarare, ꝙ principia duobus modis habent respectū ad res, vīs, & particulariter. & demonstrat, ꝙ verus respectus ē particularis, cùm vīa non habeant esse extra animā. Et dicit: Et ēt consyderandum, &c. i. & sciendum est in hac

Vīa non hñt ē extra animā. Idē supra cō. 4. et 21. & 14. Idē 3. Meta. cō. 10. & 2. Met. c. 6. 26. & 27.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G hac cõsyderatione, ꝙ istę causæ dan
Idem.1.de Aia c.60. & 1.de Aia cõ. 8. & 3. de Aia cõ. 18. Idẽ.10. Met. cõ.6. Et idẽ hic cõ. sequẽ. Idẽ 7. Meta. cõ. 46.
dæ sunt in suis causatis vlr, & particulariter. v.g. ꝙ sanguis menstruus est materia hominis, & ꝙ homo generat hominem. & possumus etiam dicere, ꝙ Socrates generat Platonẽ, & ꝙ sanguis istius mulieris est materia istius indiuidui. Deinde demonstrauit, ꝙ verus modus est particularis, & dicit: Et prima principia habent nãm, &c. i. & principia principalia sunt ea, quorũ substantia est aliquod ens in actu extra animam, alia aũt sunt ea, quę sunt in potentia particularia. & primum ꝓcedit hoc.

H Et iste processus est, sicut dicit Alexander in esse, * non in intellectu.
* Singularia in eẽ ꝓcedũt vlia sed vlia ꝓcedũt singularia in intellectu. vide. 1. de Aia 1. c.8.
Vlia aũtẽ sunt priora in intellectu particularibus, quę. cùm auferũtur, auferunt particularia. vnde existimantur vlia esse substantiæ. D.d. post: Et illa vlia non sunt, &c. idest & principia vniuersalia non existũt extra animam, sed indiuiduale hoc. hoc enim indiuiduum ab alio indiuiduo generat. homo enim vle non generatur ab hoie vniuersali. D.d. homo enim est hominis vlr, &c. id est, dicitur enim vlr, ꝙ homo generat hnminem, sed nullum vle generat aut generatur, sed Socratem Plato, & totus pater. & hoc B ad hoc
I B, quamuis dicatur, ꝙ B simpliciter generat B simpliciter. Et ꝙ residuũ est de hoc capitulo inueni diminutum in expositione Alexan. & est: Formæ enim substantiarũ aliæ, &c. idest, & cùm consyderandæ fuerint causæ & causata, vlr inuenientur formæ substantiarũ diuersæ in genere esse causæ rerum diuersarum in genere: & elementa diuersa in genere rerum diuersarũ in genere, vt causæ rerum, quæ sunt in diuersis generibus, vt causæ elementorũ contrariorum, & aliarum substantiarum, quæ sunt diuersæ in genere. Et dicit hoc, quia causæ aut erunt conueniẽtes in specie, & diuersæ in numero, vt causa Socratis & Platonis: aut cõuenientes in genere & diuersæ in specie, vt causa hominis & equi: aut cõueniẽtes in genere, quod est vnũ proportionaliter, & diuersæ in vero genere, sicut causæ substantiarũ differunt à causis quãtitatis & qualitatis. Et in alia translatione: & post hoc, quia actiones substantiarũ sunt aliæ causæ aliorũ, & elementa aliorum: sicut dictũ est de eis, quæ non nõ sunt in eodem genere colorũ cõ
K trariarũ substantiarum quantitatis.
L Et hoc, quod dicit. Præterea ꝙ conueniũt, & ea quæ sunt in eadem forma, & differunt fm formas, dicit ipsum ad extrahendũ ex substantijs substãtias, quarũ causæ sunt diuersę in specie: & sunt ea, quorũ causæ sũt diuersæ in specie, & sunt in eodẽ genere. causæ enim istorũ sunt eędẽ in forma generali, & diuersæ in forma speciali. Et intẽdit ꝓ hoc, quod dicit in eadẽ forma, formam generalẽ. Intendit ꝓ hoc, quod, dicit: & differunt fm formas, formas specialissimas. & intendebat, ꝙ causæ substantiarũ, & substãtię, quæ differũt, quędã differũt fm genus modo propinquo diuersitati causarũ decem prædicamentorũ, & non dicunt esse eędẽ, nisi proportionaliter, & nõ vt ea, quę sunt conuenientia in eodem genere & in eadẽ forma. istę. n. sunt conuenientes in forma generali, & diuersæ in forma speciali. D.d. sed quodlibet singulare est aliud. i. sed ea, quorũ causæ eędẽ sunt in specie, sunt etiã diuersa in numero. & sunt singu-

A singularia individua. quodlibet enĩ istorũ aliud est à suo compari in numero. & ex hoc intelligitur aliqua esse cõuenientia in suis causis in spẽ.

D.d. & materia, & forma, & quod mouet, &c. i. &, cùm dicamus, ꝙ materia, & forma, & motor sunt principia omnium rerum, non sunt eadẽ, eadem sunt sermone vlr. Et in alia translatione est: materia enim tua, & sanitas, & quod mouet hoc in sermone vniuersali sunt principia omnium entium. qũ quamuis cùm dicuntur esse principia non eisdẽ modis, sed diuersis, tñ eadem sunt om-
B nibus rebus vlr & proportionaliter. & quasi dicat: qñ quamuis nõ ſint eadem fm naturam, tamen sunt eadem sermone vniuersali, per quem describitur principium & causa.

Quærere aũt quænã principia, siue elementa substantiarũ, ad aliquid, & qualitatum sint, vtrũ eadem an diuersa, patet ꝙ, cùm multipliciter dicanẽ, vniuſ cuiuſq; sunt. at si diuidanẽ, non
C eadẽ, sed diuersa, nisi ꝙ aliquo modo eadem. analogice namq; eadẽ: quia materia, forma, priuatio, mouẽs. ac illo modo substantiarũ causæ, quasi omniũ causæ sunt: quia peremptis, perimunẽ. Præterea quod primũ actu est. illo vero modo alia prima, quæcunq; contraria, quæ nec vt genera, neq; multipliciter dicunẽ, item & materiæ.

Quoniam aũtẽ quæstio nostra, quæ sunt principia, & elementa substantiæ, relationis, & quantitatis, vtrum sint eadem aut diuersa, D *manifestum est, quòd sunt quæ dicuntur multis modis in quolibet. et cùm diuidatur, nõ sunt eadem, sed diuersa, præter hoc quòd sunt omnium etiam. sic autem sunt eadem secundum æqualitatem comparationis forma mouens. & sic etiam causæ substantiarum, sicut similia eorum omnium, quæ auferũtur cũ illa auferuntur. Et etiam primum in perfectione. & sic aliud, & prima omnia, quæ sunt contraria, quoniam ista non sicut genera dicuntur, neq; multis modis, & etiam materia eorum.* E

Cùm quæsiuit principia prædica-
13 mentorũ an sint eadẽ, aut diuersa, & declarauit modũ, quo sunt eadẽ, & quo sunt diuersa: amplius, & ꝙ principia substantiæ sunt aliqualẽ, sicut principia aliorũ prædicamentorum, vult colligere hęc dicendo: Quæstio aũt nostra, vtrum principia substantiæ sint eadẽ aut diuersa, manifestũ est, ꝙ sunt diuersa, cum multipliciter dicat hoc nomen principium de vnoquoq; istorũ. sed tñ
F non est intelligendum ex hoc, ꝙ secundum æquiuocationẽ puram dicatur, & hoc intendebat, cùm dicit multis modis. Et in secunda trãslatione dicit: manifestũ est, ꝙ dicitur multis modis vniuersalibus. & addidit vlibus, cùm sit talis dispositio significationum nominum, s. ꝙ significent intentiones vles in quæstis. De particulari enim non fit demonstratio: quamuis ipsum tñ sit ens in rei veritate. Deinde confirmauit hoc, & dicit: & cùm diuidatur, &c.

De particulari nõ est demonstratio. Idẽ. 7. Meta. 31. Solũ particulare ẽ ens in rei veritate. Idẽ supra cõ. præcedenti. Idẽ 2. de Gen. com. 59.

idest

G ideſt et apparet ꝙ, cùm hoc nomen principium diuidatur, ſ. in formã, et priuationẽ, et materiã, et mouẽs, non videbit̃ ſignificare idẽ in quolibet eorũ ſed diuerſum. Forma enĩ in ſubſtantia differt à ſe in alijs ꝓdicamẽtis. et ſiſt priuatio, et materia, et mouens. Et, quia non perfecte differunt, ſ. quia non pura æquiuocatione dicunt̃ hæc principia de eis, dicit ꝓter hoc, ꝙ ſunt omnium, etc. i. ꝓter hoc ꝙ videnṫ eadem ſm cõparationem et reſpectum. v. g. ꝙ reſpectus formę ſubſtãtiæ ad ſubſtantiam eſt ſicut reſpectus formæ qua-
H litatis ad qualitatẽ, et quantitatis ad quantitatem: quãuis non idẽ ſignificet forma in vnoquoq; eorũ. et ſiſt de priuatione, et mã, et motore. iſta igit̃ principia de eis dicunt̃ in reſpectu. Et puto, ꝙ ſermo eius fuit diminutus, cùm dicit: forma mouens. debebat igit̃ dicere forma, priuatio, mã, mouens. D. d. et ſic etiã cauſæ ſubſtantiarum etc. i. et etiam cauſæ ſubſtãtiarum videnṫ eſſe cauſæ cauſarum aliorũ prædicamentorũ, ſimilium cauſis ſubſtantiarũ. et ſignum eius eſt ꝙ, cùm cauſæ ſubſtãtiarum auferent̃, auferentur cauſæ aliorum
I prædicamentorum. mã igit̃ eſt cauſa materiæ cæterorũ prædicamentorum. et ſiſt de forma, et priuatione, quæ eſt in ſubſtantia, et in mouẽte. Et hoc intendebat, cùm dicit in ſecunda translatione: et iſte modus, qui eſt in ſubſtantijs, eſt quaſi cauſę omniũ, quia corrumpunt̃, cum illa deſtruuntur. i. et ſm iſtum modum poſſumus dicere, ꝙ cauſæ ſubſtãtiæ ſunt cauſæ omnium prædicamentorum. Et hoc eſt, quod intendebat declarare de prima mã. cùm enim declaratum fu erit, ꝙ cauſæ ſubſtantię ſunt cauſæ omniũ entium, et fuerit K declaratũ quę ſunt cauſæ generum ſubſtantiæ corruptibiliũ et incorruptibiliũ, tunc declarabunt̃ cauſę vltimæ entiũ, in eo ꝙ ſunt entia. et hoc intẽdebat declarare in hoc tractatu. et ideo pſcrutatus eſt primo de principijs ſubſtantiæ. D. d. Et ẽt primũ in perfectione. et intendit ꝓ primũ in pfectione cauſam propinquam, qua resperficitur in eſſe: et eſt cauſa agens cauſæ, quæ eſt ei ꝓpinqua. et intendit, ꝙ ẽt iſta cauſa dr̃ de omnibus ꝓportionalr̃. D. d. et ſic aliud, et prima oĩa, quæ ſunt contraria. i. et alio modo dr̃ de eis. ꝙ contrar in L præcedũt omnia, i. ꝙ ſunt principia omnium alio modo ab eo, ſecundũ quem dicunt̃ genera, quorum noĩa ſunt vniuoca, et ab eo, ſm quem dicuntur nomina ꝙuiuoca. ideſt ꝙ, cùm dicimus, ꝙ principia omnium ſunt contraria duo, et mã, non eſt dictum æquiuoce nec vniuoce, ſed ſm aſſimilationem. Et hoc, quaſi manifeſtius eſt in ſecunda translatione, quæ talis eſt: et ẽt primum in perfectione, et alio modo prima oĩa contraria, quæ non dicunt̃ ſicut genera, neq; multis modis, ſed eadem. M

Et Alexander dixit, ꝙ forte intellexit ꝓ hoc, quod dixit, et iſta nõ ſicut genera dicunt̃, neq; multis modis, cauſas indiuiduales, quæ ſunt veræ cauſæ cauſatorũ indiuidualiũ, quæ ſunt vere cauſata. i. ꝙ iſta differunt in numero, et nõ in genere, neq; in ſpecie. Cauſæ enim eorũ, quæ differunt in genere, differunt in genere, et quæ in ſpecie in ſpecie, et q̃ in numero in numero. Et ſm hoc intẽdebat cùm dixit: et alio modo prima oĩa contraria. prioritas enim indiuidualis alia eſt à prioritate vſi.

Quæ

1 Quæ itaq; ſenſibilium principia ſunt, & quot, quoue modo eadem, & diuerſa, dictum eſt.

SVMMA SECVNDA.

De ſubſtantia Immobili.

Neceſſarium eſſe dari ſubſtantiam aliquã immobilem, perpetuam, ſemperq; actu exiſtentem. Item actum potentia eſſe priorem. Cap. 1.

Vm vero tres ſint ſubſtantiæ, duæ quidem naturales, alia aũt immobilis, de hac eſt dicendum ꝙ neceſſe eſt perpetuã aliquã, & immobilem ſubſtantiam eſſe. Et enim ſubſtantię, primæ entiũ ſunt. & ſi cunctæ corruptibiles, omnia corruptibilia ſunt. at impoſſibile eſt aut generari motum, aut corrumpi: nam ſemper erat. neq; tempus, cùm non ſit poſſibile prius & poſterius eſſe, tempore nõ exiſtente. & motus ſanè ita continuus eſt, ſicuti & tempus. aut enim idẽ, aut quædã ipſius motus paſſio eſt. motꝰ vero nõ eſt cõtinuus, præter hunc, qui ſecundũ locũ, & hunc, qui circularis eſt.

Quæ autem ſunt principia ſenſibiliũ, & quot, & quomodo ſunt eadem, & diuerſa dictum eſt. Et, quia ſubſtantiæ ſunt tres, quarum duæ ſunt naturales, & vna eſt immobilis, loquendum eſt de iſta, & narrandum eſt quòd neceſſe eſt aliquam ſubſtantiam æternã & non mobilem eſſe. Subſtãtiæ enim præ-

cedunt omnia entia. Si igitur omnes ſubſtantiæ fuerint corruptæ, omnia entia erunt corrupta. ſed eſt impoſſibile quòd motus fiat, aut corrumpatur: ſemper enim erat. neq; tempus etiam, cùm impoſſibile ſit prius & poſterius eſſe, ſi tempus non fuerit. & motus igitur ſecundum hunc modum continuus eſt, ſicut tempus. aut enim erit idẽ, aut paſſio motus. ſed non inuenitur motus continuus, niſi in loco, & ex iſtis circularis. E

Per hoc, quod dixit, ꝙ ſunt prin- 29
cipia ſenſibilium, innuit materiam, & formam, & priuationem, & motorem, & ꝙ ſunt tria vno modo, & quatuor alio modo. Et ꝓ hoc, quod dixit. & quomodo, innuit illud, qđ prædixit, ꝙ ſunt eadem per aſſimilationem, & diuerſa ſecundum naturam. Conſyderandum autem eſt, vtrum hoc intendebat per ſenſibilia, de quorum principijs loquebatur, generabilia, & corruptibilia tantum, aut etiam æterna. Alexãder autem dixit, ꝙ quãuis ſermo eius prędictus ſit de ſubſtantijs non æternis, tamen de vtraq; ſubſtantia loquit̃, F ſcilicet æterna, & nõ æterna. In ſubſtantia enim ęterna inueniuntur ẽt cauſæ, quę per ſimilitudinem dicuntur cum cauſis generabilibus & corruptibilibus. inuenitur enim in ea potentia, cùm mouetur in loco. ſed tamen potẽtia in vbi non eſt potentia in ſubſtantiã. Deinde dicit: hoc enim, quod inuenitur in vbi, ſimile eſt cõtrarietati, aliquando enim eſt in vbi in potentia, aliquãdo in actu. Et ſignum huius eſt, quia Ariſto.

G posuit diuisionem in hoc sermone in substantiam mobilem & immobilem, ita ꝙ dixit: Et, quia substantiæ sunt tres, quarum duæ sunt naturales, &c. i. Sed hoc, qđ dixit: & narrandum est, ꝙ necesse est aliquam substantiam æternam & non mobilem esse, est signum ꝙ posuit hanc substantiã esse in diuisione potẽtia, vbi dixit, & vna est immobilis: nisi posuerit hoc in diuisione, secundũ ꝙ oẽs Antiqui opinabantur, scilicet hoc esse substantiam immobilem. simile enim huic fecit primo istius tractatus. Et illud, super quod debemus sustentari in imaginatione est, H ꝙ substantia est duobus modis, modo æterno & non æterno, vt declaratum est in scientia Naturali. & ꝙ sua intentio in hoc tractatu est perserutari de substantia, quæ est principium substantiæ æternæ: cùm declarata sint principia substantiæ generabilis & corruptibilis in naturalibus. sed, quia sermo eius in hac scientia est de principijs substantiæ simpliciter, necesse fuit exponere consyderationẽ bipartitã, scilicet in principijs substantiæ nõ æternæ, & principijs substantiæ ęternæ. Et ideo diuisit hunc tractatum primo in duo. I Quorum primum est de principijs substantiæ non æternæ, quæ habẽt communicationem cum æterna: & posuit hoc de naturalibus. Secundũ autem est de principijs æternæ proprijs. Et, quia principia substantiæ sunt substãtiæ, necesse fuit loqui de substantia, quæ est principium ęternæ substantię mobilis, & declarauit eam esse immobilem & æternam. Sed tamen Arist. volunt ponere doctrinam manifestiorẽ, & magis simplicem. fecit enim sicut homines ponunt substantiam immobilem esse principium mobilis. Deinde incœpit declarare hanc substantiam esse ex ꝓpõnibus vtriusq; scientiæ, & dicit: Substãtiæ enim præcedunt omnia entia. ideſt vt declaratũ est prius.

Idẽ cõ. primo huius.

Substãtiã æternã eẽ declarari põt ꝓpõ-

D.d. si igitur omnes substãtiæ fuerint corruptæ, omnia entia erũt corrupta. ideſt ꝙ, cùm posuerimus, ꝙ causæ omniũ entium sunt substantiæ, & ꝙ substantię sunt generabiles & corruptibiles, continget necessãrio, vt omnia entia sint generabilia & corruptibilia. Omne enim, cuius causa ẽ generabilis & corruptibilis, est generabile & corruptibile. Et, L cùm posuit ꝙ, si oẽs substantiæ fuerint generabiles & corruptibiles, oĩa entia erunt generabilia & corruptibilia, destruxit consequens, & dixit sed est impoſe, ꝙ motus fiat, aut corrumpatur. i. sed est impoſe vt omnia entia sint generata, postq̃ nihil fuit omnino, & corrupta, ita ꝙ nihil erit. impoſe enim est intelligere motum factũ, postq̃ nullus motus fuit: aut corruptum, ita ꝙ nullus motus erit. D.d. semper enim erat, ideſt vt declaratum est in Naturalibus.

D.d. neq; etiam tempus, i. neq; ẽt tempus est ex entibus talibus, ſquæ M possunt imaginari generata aut corrupta, postquã fuit tempus, & postq̃ non erit tẽpus. D.d. causam in hoc, & dicit: cùm impoſſibile sit prius & posterius esse, si tempus non fuerit, ideſt, cùm impoſſibile sit intelligere generatũ & corruptum, nisi intelligant prius & posterius, quæ impoſſibilia sunt imaginari, nisi cum præterito & futuro, quę sunt partes temporis. factum enim est illud, quod est post non esse, & cuius nõ esse est antę suum esse. sed ante & post sunt dua-

differentiæ temporis. Si igitur tempus ponatur esse factum, necesse est fieri in tempore. quapropter temp⁹ erit ante tempus, & sic in infinitum.

D.d. & motus igitur fm hunc modum continuus, &c. i. & cum temp⁹ est continuum, & æternum, & vnũ, necesse est vt motus æternus sit continuus, & vnus. †Tẽpus enim & motus aut sunt idem: aut tempus est alia passio eius. * sine enim tempote impoſſibile est imaginari motũ.

D.d. sed non inuenitur motus continuus, nisi in loco, & ex istis circularis, ideſt & impoſſibile est vt iſte motus sit, nisi localis & circularis, vt declaratum est in Physicis.

At vero, si motiuum aut esse ctiuum est, non aũt operans aliquid, non est motus. possibile nanq; est nõ operari, quod potẽ tiam habeat. nulla igit vtilitas erit, ne quidẽ si perpetuas substantias faciamus, quẽadmodũ qui faciunt formas, nisi aliquod principium insit, quod mutare possit. Nõ igitur sufficit illa, nec C alia substantia præter formas. Nam, si non operabit, motus nõ erit. nec itẽ si operabit, substantia vero eius potẽtia sit. nõ enim erit perpetuus motus. quod enĩ potentia est, contingit non esse. oportet igit esse tale principiũ, cuius substantia actus sit. Itẽ has oportet esse substãtias absq; materia. sempiternas enim eẽ oportet, si aliquid quidẽ ęternũ est. actu igitur sunt. Atqui dubium est. Nam oẽ quidem agens posse quoq; videt, potens vero nõ oẽ, agere, quare potentia erit prior. Verũ, si hoc ita sit, nihil entium D erit. contingit enim posse quidẽ esse, nondum vero esse. At si, vt Theologi, qui ex nocte cũcta generant, siue, vt Naturales dicũt. oẽs res simul erant, idem impoſsibile erit. Quo nanq; modo mouebunt, si nulla erit actu causa? non enim ipsa materia seipsam mouebit, verum opifex virtus, neq; menstrua neq; terra, verũ semina atq; humanum semen. Propter quod quidã faciũt semper actum, veluti Leucippus & E Plato, cũ semp esse motũ dicãt. cur vero, vel quẽ, non aiunt. nec cur sic, nec causam. nihil enim susque deq; mouetur, sed oportet vt semp aliquid præexistat, sicuti nunc. natura quidem hoc modo, vi etiã, aut ab intellectu, aut ab aliquo alio, hoc modo. Deinde, quisnam primus sit. differt enim quãmmaxime.

Solutio.

Sed, si fuerit substantia moũes, aut agens, & nihil agit, non erit motio. possibile est enim, vt illud, F quod est in potẽtia, non agat. & si non, nihil prodest cùm posuerimus substantias æternas, aut dicentes formas, nisi in eis sit principium, quod potest transmutare. Sed hoc nõ sufficit, neq; aliud extra formã. Si enim non fuerit, non erit motus. neque si egerit, & substantia eius fuerit in potẽtia. non enim erit motio æterna. Possibile enim est, vt quod est in potentia, non sit ens.

G *necesse est igitur vt tale principiū sit substantia, quæ est actio. Et oportet etiam vt istæ substātiæ sint existentes extra materiam, cùm necesse est ut sint æternæ. si etiā aliud fuerit æternum, actio est. Quamuis hic sit quæstio. Existimatum est enim, quòd omne agens habet potentiam, qua potest, & non omne, quod potest per potentiā, agit. Vnde potentia videtur prior. Sed quamuis ita sit, nullum quidem entium*

H *erit ens, cùm sit possibile vt sit, & non sit ens. Sed si secūdum Loquentes in Diuinis generātes mundum ex nocte dicunt, & Naturales dicentes, quòd omnia fuerūt insimul, impossibile est vt sint eadem omnibus. Et si non, quomodo mouentur, si non habent in actu causam? materia enim substantia carpentarij impossibile est vt moueatur per se, sed carpētarietas. neq; sanguis mestruus neq; terra, sed semina &*

I *sperma. Et ideo quidam ponunt separationem, vt Plato, & Leucippus. dicūt enim motum semper esse aliquid. sed quære, non dicunt causam. nihil enim mouetur, sed oportet vt semper sit aliquid. sicut modo est, aut naturaliter, aut violente, aut ex alio & post, qui est primus, multum enim differt.*

30 Sed, si fuerit substantia, &c. ideſt, ꝙ, cùm motus æternus sit, & omnis motus habet motorem, vt determinatum est, necesse est, vt iste motus K habeat motorem, qui est actio pura sine aliqua potentia, ideſt, quia in nulla hora est motor in potentia. Si enim non fuerit actio pura, sed eū potentia, aliqua hora erit, in qua nō erit motio ab ea. Deinde dedit causam, & dicit: posse enim est, &c. ideſt, quia omnis motor, cuius substantiæ admiscet potentia, possibile est vt in aliqua hora non moueat. non enim mouet, nisi per aliū motorem extrahentē ipsum ex potentia in actum, qui est impossibilis vt non sit præsens. D.d. & si non, nihil prodest, cùm posuerimus, &c. i. declaratum est igitur substantiā esse L æternam, & semper mouentem. & ideo nihil prodest ponere substātiā æternam, in qua non sit principium mouendi: vt dicūt dicentes formas. Deinde dicit: Sed hoc non sufficit, neq; aliud. ideſt, non enim sufficit ponere principiū mobiliū formas, neq; aliud extrinsecū à formis, cùm motus non auferatur ab ablatione illius. Et hoc intendebat, cùm dixit: Si enim non fuerit. i. si enim nō fuerit, non erit motus. i. si nō fuerit positū aliquod tale, ideſt aliquod, qđ M si non esset, non esset motus. Deinde dicit: neq; si egerit, & substantia eius fuerit in potentia. ideſt & non sufficit in hoc ponere aliquid, quod si non fuerit tale, nō erit motus, sed etiam si non fuerit tale, ideſt ꝙ si auferatur, auferetur motus, & substantia eius nō erit in potētia. sed vtrūq; necessārium est, in eo scilicet, quod cùm auferatur, auferatur motus, & ꝙ substantiæ non admisceatur potentia. Alexander autem dixit, ꝙ necesse est tertium esse, cùm hoc sit æternum & mouens in actu, scilicet

vt

A vt sit illud, ad quod secundum desyderiū mouet hoc corpus, quod est nobilissimum corporum, ſ. cœleſte. Illud autem, ad quod fm desyderiū mouetur hoc corpus, nō est homo, neq; aliquod entium, quæ sunt hic: cùm nobilius desiderio non tendat in vilius. Deinde dedit causam in hoc, & dixit: non enim erit motio æterna, ideſt, si in substantia huius motoris fuerit substātia, quæ est in potētia, scilicet in materia. Deinde dicit: possibile enim est, vt quod est in potentia, non sit ens. & hoc quod dixit, si fuerit in potētia substantia,

B possibile est, vt non sit ens simpliciter. ideſt, quia corrūpetur in aliqua hora. Et hoc quidem determinatū est in Naturalibus, ꝙ oē, cuius substantiæ admiscetur potentia, est generabile & corruptibile. &, si fuerit in potentia motor in loco, impossibile est vt nō moueat. Vnde necesse est, vt isti motori non admisceatur potentia omnino, neq; in substātia, neq; in loco, neq; in aliquo modorum potentiæ. Et hoc intēdebat, cū dixit: necesse est igitur vt tale principium sit substantia, quæ est actio. quia causa potentiæ in rebus, in qui

C bus est potētia, est materia, vt dictū est in Naturalib⁹. Et dicit: Et oportet ēt vt istæ substantiæ sint existentes, &c. i & quia istæ substantiæ sunt mouentes sine aliqua potentia, necesse est vt sint sine omni materia, cùm necesse ē vt sint æternæ. omne enim æternum est actio pura: & oē, quod est actio pura, nō habet potentiam. D.d. Quāuis hic sit qstio, &c. ideſt, & si isti sermōes dicāt vt actio sit ante potentiā, est tamen hic qēstio. Existimatum enim est, ꝙ potentia est ante actum, quia existimatum est, ꝙ omne agēs fuit in potentia, & non omne, qđ est in potentia aget: vnde & potentia videtur prior aget: vnde & potentia videtur prior actu. Deinde dicit: Sed quāuis ita sit, nullum entium, &c. i. & hoc est impossibile, qm̄, si motor omnis, & agens haberet potentiam mouendi & agēdi, possibile esset vt in aliqua hora nihil esset: & tunc possibile esset quodlibet esse & non esse. qm̄, si possibile est, vt primus motor non sit vt non moueat, possibile erit vt nihil sit omnino: quod est impossibile, vt dictum est prius, vbi locutus est ꝙ actus est ante potētiam. D.d. Sed si secūdum quod Loquentes in E Djuinis, &c. i. nisi esset verum, quod Loquentes in Diuinis & Naturalibus dicūt, scilicet, ꝙ omnia facta fuerunt ex se sine motore. vt dicentes mundum generari ex obscuritate, & vt ponentes causam generationis omnium materiā tantum, aut vnū elementum quatuor, aut partes infinitas: quod est impoſe, ſ. vt aliquid moueatur sine motore. verbi gra, ꝙ lignum, quod est subiectum carpentarij, impossibile est vt moueat per se absq; carpentario. & sic̄ sanguis mēstruus impossibile est vt ab eo fiat homo, nisi moueatur à sper- F mate: neq; terra planta, nisi moueatur à semine. D.d. Et ideo ponunt quidam, &c. i. &, cùm quidam perceperunt, ꝙ nihil mouetur, nisi ante fit motus, posuerunt motū ante generationem mūdi. nulla enim dria est inter ponentē materiā esse mobilem ex se, & ponentē, ꝙ oēs causæ fuerunt in quiete, & ꝙ demum incœperunt moueri. & ideo posuerūt isti ante generationem mundi motum æternū, vt Plato dixit, ꝙ prius fuit motus inordinat⁹, deinde Deus

G induxit eum ad ordinem: & sicut dicunt dicentes partes esse indiuisibiles de motu in vacuo. D.d. qui dicunt, ꝙ omnia fuerunt insimul. Et Alexander dicit, ꝙ non innuit Anaxagorã. iste enim ponit causam agẽtem, s. intellectum. sed, quia istis contingit ꝙ, cũ aliquid incœperit *mouere, vt sit prius in potẽtia * mouẽs, deinde ĩ actu sine motore, in nullo differunt ab eis, qui non perceperũt cãm esse mouentẽ. & hoc modo nõ est remotũ vt Anaxagoras sit de eis, vt oĩs generans mundũ, siue cõcesserit causam esse mouentem, aut nõ.

*a.l. moue ri.
*a.l. motũ

H Et forte dixit de his, qui non receperunt causam mouentẽ in substantia: quia oĩa apud eos fuerunt insimul. quia, cũ illic nõ fuerit generatio, nõ erit illic aliquid in potẽtia, & aliquid in actu, sed oĩa in actu insimul semꝑ, cũ impossẽ est vt oĩa sint priuata vt aliqd sit qñq; ens, & qñq; nõ ens. Et, quia Plato, Leucippus, & Democritus dicebãt motũ esse ante generationẽ mundi, Leucippus aũt motũ spacij in vacuo, necesse est eis dicere quis mot' est iste motus ẽternus: impossẽ enim est motũ ẽternũ esse nisi circularem. & necesse est eis

I dicere ẽt quare est semp. Et dixit, vt mihi vr, ꝙ illi dicunt motum aliquid esse: quia aliqui Antiquorum ordinabãt motũ in nõ ente: & istis ẽt contingit ponere motũ violentũ esse ætternum & priorem naturali. & hoc manifestũ est ex sermone Platonis, qui vocat eum motum inordinatum. D. d. nihil enim mouetur, &c. idest impossibile enim ẽ ponere aliquid moueri, si nõ ponatur aliquis modorũ motuum, qui sunt hic, & aliquis modorum mouentiũ. motus enim, qui sunt hic, aut sunt naturaliter, aut violenter. & motor K etiam aut est motor prim', aut qui ab alio mouetur. i. ꝙ necesse est dicentibus motũ esse ante generationem mundi, dicere quis modus fuerit motuũ, & quis modus fuerit mouentiũ, & vtrum fuerit motor vnus aut plures: quod nõ fecerunt, neque possunt facere: sed contingit dicẽti motũ inordinatum esse dicere motum violentũ esse ante naturalem: quod est valde incõueniens, & impossibile. & hoc intẽdebãt, cũ dicit: & post, qui est primus. multũ enim differt dicere, ꝙ motus naturalis est primus, aut ꝙ motus violentus. L

Aliq ordinabãt motũ in nõ ente.

At neq; Platoni possibile est dicere id, quod quandoq; putat principium esse, quod seipsum mouet. posterior enim pariter cœlo est anima, vt ait.

Neq; etiã possibile est Platoni dicere quod multotiens existimabat, quod principiũ est illud, quod mouet se. anima enim, sicut dixit, est in postremo cum cœlo.

Quia aliquis defendendo Platonem potest dicere ꝙ ea, quæ mouebantur æterne ante mundum, erant M principia, quæ se mouebant, cũ Plato opinabatur aliquid mouere se, dr. respondendo propter hoc, ꝙ nõ potest dicere hoc. Anima enim apud ipsum est mouẽs se: sed apud ipsum anima non fuit nisi post cum generatione cœli. apud enim illum motum æternum non ordinatum non fuit anima apud ipsum.

Arbitrari itaq; potentiã actu priorẽ, quodammodo quidem bene est. quodãmodo vero minime, dictum aũt est quomodo.

Quòd

A Quòd aũt actus sit prior, Anaxagoras testat. intellectus nanq; actus est. Et Empedocles, amicitiã & contentionẽ ponẽs. & qui semp esse motũ aiunt, vt Leucippus. Quare non erat tpe infinito Chaos, aut nox, verum semper eadem circuitione, aut aliter, si actus quidem prior potentia.

Quoniam aũt potentia est prior actu, in existimatione quodammodo recta, & quodammodo non recta, dictum est quomodo. Quoniam

B *autẽ actus est prior, testatur Anaxagoras. intellectus enim est actus. & etiam Empedocles, qui ponit amicitiam & litem. & etiam ponentes motum esse semper, vt Leucippus. Fouea autem & nox non sunt infinita, sed eadẽ semper sunt, aut secũdum reciprocationem, aut alio modo, si actus ẽ prior potẽtia.*

Cùm declarauit actum esse priorem potestate propter hoc, quòd motori motus circularis nulla potentia admisceat omnino, facit nunc

C rememorationem istius quæstionis in tractatu primo, & dicit: Quoniã autem, &c. idest, iã prædiximus modum, secundum quem possibile est dicere potẽtiam priorem esse actu, & modum, secundum quem non. determinatum enim est in alijs, ꝙ potentia præcedit tempore indiuiduum generatum: actus autem præcedit simpliciter potẽtiam, cùm nihil exeat de potentia in actum, nisi per aliquid in actu. * Vnde proposi tio dicẽs ꝙ omne, quod est in actu, prius fuit in potentia, non est vera. nam si ita esset, tunc potentia præce D deret actum simpliciter. & si ita esset, tunc res mouerentur ex se sine motore. Et ideo dixit: Quoniã autẽ act' est prior, testatur Anaxagoras, idest, quoniam autem est prior potentia simpliciter, testatur omnis ponens causam mouentem. vt Anaxagoras ponens intellectum facientẽ generationem. & Empedocles faciens litem & amicitiam. & etiam testatur ponens motum semper æternum, quia ponit actionem æternã, vt Leucippus. Deinde dicit: Fouea autem & nox, &c. idest, &, cùm declaratum est, ꝙ actus præcedit po- E tentiam, si etiam fuerit ex nocte & fouea: fouea tamen & nox non dicuntur esse fixæ tempore infinito, sed necesse est ꝙ generatio & corruptio eorum sit reciproca: aut in toto, vt dicit Empedocles de toto mũdo, ꝙ quandoq; generat, quandoq; corrumpitur: aut secundum partes, sicut ẽ de generatione & corruptione elementorum. & hoc intẽdebat, cùm d. aut alio modo, Et ideo videtur ꝙ, si quædam fuerint permanentia in specie, & de eis alia permanentia in numero, quæ sunt causæ permanentiæ illorum in specie, necesse F est vt potentia præcedat indiuiduũ fm tempus, & ꝙ actus præcedat potentiam simplr: & ꝙ hoc conuertatur, s. ꝙ, si necesse fuerit vt actus præcedat potentiam simpliciter, & potentia generatum fm tempus, necesse erit vt entia sint duobus modis, modo remanẽte in numero, & modo remanente in specie.

Si vero semper idem circuitione, oportet vt aliquid semp similiter operando permaneat.

G *Si igitur idem est semper & circulariter, necesse est vt agat sic per se, & sic per alterum. cælum igitur primum æternum.*

33 Dixit Alexãder, ꝙ facit hic rememorationem breuiter de eo, quod dictũ est in libro de Genera. & corrup. ſ. ꝙ, ſi generatio est ſemper, neceſſe est aliquid generare ſemper, & est corpꝰ, quod circulariter mouet. &, ſi non erit generãs ſemper, impoſſibile est ꝙ generatio & corruptio ſint ſemp. & ſi non, conſumet materia, & tunc neceſſe est vt corrũpens

H ſemp ſit aliud à generãte ſemp, aut idẽ faciat duas diuerſitates duabꝰ diſpoſitionibꝰ diuerſis. immo neceſſe eſt aliquod æternũ vnũ eſſe, quod ſit cauſa actionis æternæ, quia non agit niſi vnã actionẽ, & aliquod ẽternum, quod agat actiões diuerſas, vt ab eo ſemp ſint acta diuerſa. & hæc est diſpoſitio primi cœli ĩ ſuo motu

Vide idẽ 2. de Gen. t.c.56. diurno. Æternitas enĩ actionis prouenit ex eo, ꝙ ipſe facit vnã actionẽ ſemp. Quæ aũt faciunt actiones diuerſas, ſunt quæ mouentꝰ in orbibꝰ declniibꝰ: & maximus corũ est Sol, remotus. n. & propinquus facit con-

I trariа. v. g. ꝙ, cùm fuerit remotꝰ, erit cauſa corruptionis pluriũ entiũ, & cũ fuerit propinquus, erit cauſa generationis pluriũ: & aliqñ remotus generat aliqua, & propinquus generat alia. Et oĩa iſta innuit mirabiliꝰ & breuiter p hoc, quod dixit: Si igitꝰ idẽ, &c. i. ſi igitꝰ neceſſe est motum vnũ, & continuum æternum eſſe vt agat pſe vnã actionem continuã, & vt agat per aliud actiones diuerſas, vt ſemp ſint duæ actiones: & nihil ẽ tale, niſi cœlũ: neceſſe est vt cœlũ ſit æternum. Et in alia translatione.

Quòd ſi futura est generatio K & corruptio, aliud operãs aliter & aliter eẽ oportet. Neceſſe igitꝰ est hoc quidẽ modo illud ſm ſe operari, hoc vero ſm aliud. aut igitur ſm diuerſum, aut ſm primum. neceſſe aũt est vt ſm hoc. nanq; rurſus, & ſibi & illi cauſa est. Dignius ergo est, quod primum est. hoc nãq; vt ſemp ſiꝰ ſe habeat, cauſa erat: vt vero aliter, aliud. vt aũt ſemper aliter, ambo ſcilicet. Patet igitꝰ ꝙ motꝰ quoq; ita ſe habent. Cur igitꝰ alia quærere oportet principia? Cũ L vero & ita contingat (& ſi non ſic, ex nocte, & ſimul omnibus, & ex non ente erunt) hęc profecto ſoluentur. Et est aliquid, qđ ſemp inceſſabili motu mouet, hic vero circularis est. & hoc nõ ſolum ratione, verumetiam opere patet. Quare æternũ est profecto primum cœlum.

Principium ſequentis textus Auerrois vſq; ibi, Et ſi generatio, idem est cum textu ſuperiori Trigeſimoctauo, ſed ſecundum aliam translationem. quod etiam per ea vitiоſa antecedẽtis cõmenti verba, Et in alia tranſlatione, ſatis patet. M

Si igitur idẽ ſemper fuerit circulariter, oportet aliquid ſemper eſſe permanens, quod agat vnam actionẽ conſimilẽ. Et, ſi generatio & corruptio ſit, oportet aliquid eẽ, quod agat multis modis. Neceſſe ẽ igitur, vt agat per ſe ſecundũ hũc modũ, & alio modo ſecundũ aliũ modum. & neceſſe est vt illud ſit

aut

A *aut alio modo, aut primo modo. & illud ẽt est cauſa ſui ipſius, & alterius. Primũ igitur est melius. illud enim fiat eã vt ſemper fiat ſecundum eandem diſpoſitionẽ conſimilem: cur autem ſint plures modi, iam fuit alia. quod autẽ ſemper fuit, & plures modi, vtrunq;. Et hoc est manifeſtum, quòd motus non ſunt ſic. Quomodo igitur quærenda ſunt principia? & ſi non ſecundum hunc modum, ſecun*

B *dum autem alium modum poſſibile est vt omnia ſint ex nocte, et vt etiam ſint inſimul, & non ex ente etiam. iſta igitur non deſiſtunt. Aliquid enim ſemper mouetur motu non queſcenti, ſ. quia ſecundum circulationem. & hoc declaratur non tantum poteſtate, ſed etiam actu. Primum igitur cœlum eſt æternum.*

1 Per hoc igitur, qđ dixit: Si igitur idem, &c. intendit ſi igitꝰ est hic vna

C actio æterna conſimilis, & est motus circularis, oportet vt illud, qđ agit ipſam, ſit circulare & vnũ, ſicut est de orbe, q mouetur motu diurno. & iſta vna actio est eã continuationis & permanẽtię tranſmutationis, ſ. ꝙ iſta actio est cauſa, ꝙ tranſmutatio non deficit, & ꝙ oĩa ſunt ſemper inſimul, quę nõ conſequuntur ſe adinuicem, niſi pp iſtũ motum. qđ igitur dat iſte orbis primo & per ſe, est continuatio, & æternitas. D.d. Et, ſi generatio & corruptio est, &cęt. i. & ſi hic fuerint duæ actiones contrarie, vt generatio &

D corruptio æternæ & ſm reciprocationem, oportet vt illud circulare, quod facit has duas actiones cõtrarias, moueatur duobus motibus oppoſitis in loco, aut pluribus, ſicut est de ſeptem planetis. & plus qđ apparet de actiõibus iſtorum est Sol. & ideo Antiqui vocabant iſtum dñm vitæ. D.d. Neceſſe est igitur vt agat per ſe, &c neceſſe est igitur vt hoc corpus vnũ, quod circulariter mouetur & continue, primo & per ſe agat continuationem & æternitatẽ, per aliud autem & ſecundo generationem & corruptionẽ æternas. D.

E d. & neceſſe est vt illud ſit aut alio modo, aut primo. i. neceſſe est igitꝰ, vt ſit alius modus actiõis alij, & primus primo. Et in alia translatiõe: igitur aut per aliud, aut per primũ neceſſe est vt continuetur. i. actio, i. diuerſa ſit per aliud à primo. ẽterni tas aũt neceſſe est vt ſit ex prĩo. D.d. & illud etiam est cauſa ſui ipſius, & alterius. i. & erit primũ cã ſui ipſius & aliorum. Et intelligendũ est per primum, primum cœlum, aut totũ cœlum, aut octauam ſphæram. Deinde d. Primum igitur est melius, &c. i. primum igitur est perfectio-

F nis actionis & melioris. Primum. n. fecit ea, quę ſunt diuerſarum actionum æterna, & continua: & illud, quod est poſt primum, est cã actionum diuerſarũ. D.d. ꝙ autẽ ſemper fuit, & plures modi, vtrunq;. i. ꝙ primum & ſm congregata ſunt cã, ꝙ actiones ſunt æternæ & plures: ẽternæ autem pp primum, diuerſæ autem propter illud, quod est poſt primum. D.d. Et hoc est manifeſtum, ꝙ motus non ſunt ſic. i. & manifeſtum est, ꝙ motus apparentes non conueniunt principijs, quę poſuerunt

G runt alij. Aut intendit, ꝙ est manifestum, quòd motus consequentes illa principia, quæ dicebant Antiqui, non sunt sicus isti motus. Deinde dicit: Quomodo igitur sunt quærenda principia. & si non secundum hunc modũ. i. qũo igitur possibile est ponere alia principia conuenientia ei, qđ apparet. Sed, si hoc fuerit impossibile secundum hunc modum, possibile est vt ponatur. D. d. fm autem alium modum possibile est vt omnia sint ex nocte, &c. i. &, cùm prĩcipia fuerint posita alio modo ab isto, possibile est, vt omnia sint ex nocte, sicut d. * Dinodes faciens leges, & ꝙ entia sunt subito inuenta insimul, & ex non ente omnino. Deinde dicit: ista igitur non desistunt, &cę. i. ista igitur generabilia, & corruptibilia non deficiunt in aliqua hora generari. Est. n. corpus, quod mouetur motu nunquã quiescente. & hoc non inuenitur nisi in corpore circulari, in eò quòd est circulare. Deinde dicit: & hoc declaratur non tantum potestate, sed etiam actu. i. non tantum ratione, sed sensu. Apparet. n. motum talem esse, scilicet qui nunquam deficit nec deficiet, & quòd semper est circularis, & quòd alij motus reducuntur ad ipsum. Deinde dicit: Primum igitur cœlum est ętternum, idest ex omnibus igitur apparet, quòd primum cœlum est æternum, & quòd per ipsum perficiuntur alij motus corporum cœlestiũ. Et in alia translatione: & hoc non apparet sermone tantum, sed operatione. & intendit per sermonem definitionem, & per operationem. illud, quod apparet sensu.

*2. l. Hesiodus.

Est ꝙ aliquid, quod mouet. Cũ vero id, quod mouet, & mouet, mediũ sit, est ẽt aliquid, qđ non motũ mouet, qđ æternum, & substantia, & actus est. K

Inuenitur igitur aliquod mouens, cùm non mouetur. Et, quia etiam est motum, et etiam est motor, & medium aliquod est mouens, cùm non mouetur.

Dixit Alexander. Ista est ratio, ꝙ aliquod mouens nõ mouetur, & est dicta breuiter, & rememoratio eius qđ dictum est in vlt. Physi. Et est fundata super duas propositiones quarũ vna est, ꝙ omne compositum ex duobus, quorum alterum potest esse per se, possibile erit etiã alterũ esse per se, nisi compositio sit substantiæ & accidentis. v. g. ꝙ hydromel, quia componitur ex aqua & melle, & mel inuenitur per se, necesse est ergo vt aqua inueniatur p se. Et, quia inuenimus aliqd motum & mouens quasi compositum ex mouente & moto: & inuenimus aliqd motum per se & non mouẽs: manifestum est, ꝙ est necesse aliqđ mouens esse & non motũ. hoc igitur mouens immune est à potẽtia, & in nulla materia existit. Et d. Inuenit igit aliqđ mouens, cũ nõ mouetur i. inuenitur igitur aliqd mouens & non motum. Sunt. n. tria in intellectu, motum vltimum, & mouens primũ, & medium, s. mouens & motum. Quapropter necesse est, vt primum mouens nõ moueatur omnino. medium enim erit nõ primum, si mouebitur. Aut si dicamus ꝙ, si extremum vltimũ, s. motũ tm̃ inuenitur simplex, tm̃ necesse est vt suum I 55 L 8. Phy. 57. Abstractio cõ sortitur ex duobus, quorũ alterũ pt esse per se, potest et alterũ ẽ per se, nisi sit compositio substãtiæ & accidẽtis. vt dict. 8. de Phy. c. 37. M Tec. epõ prima. Mouẽs primũ immobile ẽ à potẽtia, & totũ ẽ actus. 8. Meta. 7. & 8. Phy. 78. & 8. de substãtia orbis. p totum.

A suum oppositum inueniatur simplex. Omne enim compositum ex duobus oppositis, quorum alterum inuenitur per se, de necessitate & reliquum. Secundum igitur has duas intentiones intelligitur apud me hæc ratio: sed secundum primam magis videntur verba eius. Secunda autem est Alex. & oportet conditionare, ꝙ compositum sit ex duobus extremis oppositis. tunc enim propositio erit manifestior, & nulla conditione indiget, nisi vt vnũ eorum non sit accidens in reliquo, vt d. Alex. Potest enim dicere ꝙ, cùm alterum extremorum & mediũ fuerit, & reliquum extremorum erit. potest etiam dicere ꝙ, cùm duo extrema & medium fuerint, necesse est vt alterum extremorum non sit medium, scilicet, quòd, si vnum extremum fuerit mobile tantum nõ motor, necesse est vt reliquum extremum sit motor non mobile. ex his apparet, ꝙ primus motor nõ est necessario motus. Et in alia translatione: Est igitur aliqđ mouens ẽt, quia est motum ẽt & mouens: est igitur medium. Est igitur aliquid mouens non motum ęternum, substantia, & actus Et ex hoc quòd accepit medium, videmus ꝙ sustentatus est in hac ꝓpositione super duo extrema opposita. Cùm enim alterum duorum extremorum separatum fuerit à medio, necesse est vt reliquum separetur ab alio. intentio enim eius, quod dixit: in hac translatione est quòd, cùm est mouens & motum, necesse est vt medium sit, & cùm sit medium & alterum extremorum, necesse est vt sit reliquum extremum. B C

Quo pacto dicta substantia, quæ primum est principium, immobilis moneat. Cap. 2. D

MOuet autẽ hoc mõ. conc upiscibile & intelligibile mouet, non motũ, horum autẽ prima eadem sunt. desyderabile nanqꝫ, quod apparet bonũ. primum vero vŏluntate affectabile, qđ est bonum. magis vero appetimus, quia videtur, quàm videtur, quia appetimus. Vid Auer. 1 Epl. Tr. 4 in duobus locis. Vid cõ. 21. *volibile.

Et mouet, sicut mouet desyderatum & intellectum, cùm non mouetur. et principia istorum eadem sunt. et desyderium est sensus, qui distinguit, et primum affectatum est sensus. & primo affectatum est bonum, & desyderatum magis, quia existimatur proprie esse maius, & non existimatur, quia desyderamus. E

Et cùm primum mouens mouet & non mouetur, neque secundum accidens, neque secundum seip- sum, sicut mouetur anima, quæ est in corpore, necesse est vt iste motor moueat, quemadmodum desyderatum, & affectatum mouent nos. quare actio videtur esse bonum. Et, quia modi desyderabilium mouẽtium sunt apud nos alij à modis intelligibilium, quæ mouent nos, adeo quòd iste duæ motiones contrariantur sibi: quoniam motio in alterum desyderati differt à motione in alterum intellecti. Et videtur de istis principijs, 56 F

quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

G In corpori bꝰ cœlestib⁹. Idē de ſyderatū & intellectū. Idē. 1. c. de ſubſtātia orbis, & 2. eiuſdē. corpora cœleſtia ñ ſentiūt, ꝙa sēſꝰ dati sūt aialibꝰ ad ſalutē. Idē. 2. c. de ſubſtātia orbis. & 3. d Aſa. 60. 61 & 2. d Aſa cō. 1111.

H Corpora cœleſtia ſunt aſata & nō hāt de virtutibꝰ aię niſi ſtellectum & virtutē deſyderatiuā. Idē. 1. cœ. 50. &. 2. cœ. 59. et 61. & 2. de aſa. 15. & 12. & 2. ca. de ſubſtātia orb. ac. 1.

I Diuinꝰ ſimiliter a nālibus formas eē abſtractas & eas eē ſtelligētes. Idem. 1. de aſa. c. 2. & c. 61. ſcdm de cœ. & mū. vl. ca. de ſubſtā.

quæ ſunt in corporibus cœleſtibus, ꝙ deſyderatum in eis idem eſt cum intellecto. Deſyderatū enim apud nos differt ab intellecto: quia potētia, qua comprehendit deſyderatū, differt ab ea, qua comprehenditur intellectum. Deſyderatum.n. comprehēditur ſenſu, & eſt voluptatū: intellectum aūt intellectu, & eſt cuius actio vt bona. Corpora igit cœleſtia, quia non ſentiunt: ſenſus autem nō eſt in animalibus niſi ad ſalutem: ideo deſyderatum in eis nō differt ab intellectu. intellectum.n. mouens ab eo, qđ eſt bonum, eſt in ſimul voluptuoſum. hoc igitur eſt dicere, ꝙ voluptuoſum & intellectū eſt idē in eis. Et ex hoc quidem apparet bene hæc corpora * eſſe animata, & ꝙ nō habent de virtutibus animę niſi intellectum & virtutem deſyderatiuam, quæ mouet in loco. Et hoc declarabitur ex his. Dictum eſt.n. † in Octauo Phyſicorū, ꝙ mouens hæc corpora cœleſtia in nulla exiſtit materia, & ꝙ eſt forma abſtracta. Amplius in libro de Anima formas abſtractas eſſe intellectus. quapropter mouens eſt intellectus, & eſt mouens, quia agit motum, & quia eſt finis motus. Hæc aūt differſit in nobis, ſ. illud, qđ mouet nos in loco ſm ꝙ eſt agens, & qđ mouet nos in loco ſm ꝙ eſt finis. Et habet duplex eſſe, in anima, & extra animā. qđ aūt ē eſt in anima, eſt agens motum. ſcđ m vero, qđ eſt extra animā, eſt mouēs ſm finem. V.g. * qm balneum duplicem habet formam, in anima, & extra animā: & pp illam formā, quæ eſt in anima, deſyderamus aliam formam, quę eſt extra animā. forma igitur animę balnei inquantū eſt in anima, eſt agēs deſyderium & motum: ſm autem ꝙ eſt extra animā ē finis motus, nō agens. Si igitur forma balnei nō eſſet in materia, tunc moueret & ſecūdum agens & ſm finem ſine aliqua motione contingente. Et ſic eſt intelligendū de mouentibus corpora cœleſtia. ſm igitur ꝙ illa intellecta ſunt formæ eorum, ſunt mouentia ſm agentis: ſm autem ꝙ ſunt fines eorum, mouentur ab illis ſm deſyderium. Quæret aūt aliquis, ſi illud, qđ imaginatur ex illis formis, eſt eē illorum corporum, quid igitur indigeret motu? ſi igitur forma arcę, quæ eſt in anima artificis eſſet eſſe arcæ, non moueretur ad agendam arcam. Dicamus igit, ꝙ non mouentur, niſi quia intelligunt ex ſe ꝙ pfectio & ſubſtantia eorū eſt in motu: ſicut facit illud, qđ mouetur ad conſeruādā ſuam ſanitatē, quia ſcit ꝙ ſua ſanitas non conſeruatur niſi motu. Et ét intelligūt ꝙ motus eorum eſt cā exitus eius, qđ eſt in potētia in illis formis abſtractis ad actū, ſ. ad formas materiales. Iſtæ n. formæ forte vident habere duplex eē, ſ. in actu. ſ. materiale eſſe, qđ habēt, & eſſe in potētia, ſ. eſſe qđ habent in illa forma. * Et dico in potētia, quēadmodū dicimus, ꝙ † formæ artificiales habent eē in actu in materia, & in potentia in anima artificis. Vnde hæ formæ vident habere duplex eſſe abſtractum, & materiale. * Et hoc quidem eſt ꝙ facientes formas volunt dicere, ſed non perueniunt ad ipſum. Sed tñ motus eorum nō eſt ppexitum iſtarum formarum à potētia in actū, ita ꝙ illud ſit perfectio prima eorū, ſed ita ꝙ illud eſt cōſequēs primā pfectionē eorū. V. g. ꝙ qui exercitatur ad cōſeruandū ſanitatem per aliquam operationē alicuius artis, primo intēdit ad conſeruandū ſanitatem ſuam, ſecundo autem intendit illam operationem. D. d. & deſyderiū eſt ſenſus, qui diſtinguit, & primum affectatū ē ſenſus. i. qm deſyderium animalibus eſt pp ſenſum, qui diſtinguit, & cōprehendit voluptuoſum. & hoc deſyderatum eſt appetitus. volūtas autem eſt pp intellectum. D. d. & primo affectatum eſt bonū, & deſyderatum. i. qđ primo eſt affectatū, eſt bonum ſimpliciter, verſus qđ mouent corpora ſimpliciter. Et pōt intelligi, ꝙ primo affectatū apud ītellectū, in eo ꝙ eſt intellectus, eſt bonū. & ideo dicit: & deſyderatū magis, quia exiſtimatur ꝓprie eſſe malus, & non exiſtimatur, quia deſyderamus i. &, cū quanto magis aliqđ exiſtimatum fuerit maius bonum, tanto deſydertum erit maius. Deſydertum.n. ē pp exiſtimationē eius, qđ eſt aliquid eſſe bonum: & non exiſtimamus aliquid eſſe bonum, pp qđ deſyderauimus ipſum. neceſſe eſt igitur vt illud. qđ eſt in ſe maius bonum, ſit magis deſideratum. Et intendebat, ꝙ ſi motor corporū cœleſtium eſt magis bonus oībus, neceſſe eſt vt ſit deſyderatus magis bonis omnibus. Et intendebat, cū d. & nō exiſtimatur, quia deſyderamus, diſtinguere inter deſyderium intellectus & ſenſus. In quo.n. appetitus ſenſuum non dominatur ſup intellectū, reputatur deſyderatū eē bonū, quia eſt deſyderabile. Et omnia iſta d. ad declarandū, ꝙ corpora cœleſtia cùm habent appetitum pp intellectum: intellectus aūt maius bonum ipſo appetit: contingit neceſſario, ꝙ corpora cœleſtia appetunt in hoc motu, aliqđ magis bonum ipſis. &, cùm illa ſunt nobiliſſima corpora ſenſibilium & meliora, neceſſe eſt vt illud bonum, quod appetunt, ſit nobiliſſimum entiū, & maxime quod appetit totum cœlum in motu diurno.

Principiū .n. intellectio. Ac intellectus ab intelligibili mouet. Intelligibile vero alter ordo eſt, ꝙ ꝓ ſeipſum eſt. et huiꝰ ſubſtantia prima, atq; huiuſce quæ ſimplex, & ſm actum eſt. Eſt au tē vnum, & ſimplex non idem. ſiquidē vnum ſignificat menſurā, ſimplex vero quo mō ſe habeat ipſum. At vero bonū quoque, et quod ꝓ ſe eligibile eſt in eodem ordine ſunt. & ſemper primū eſt optimū, aut proportionale. Quōd vero cuiꝰ gratia in immobilibus ſit, ipſa diuiſio manifeſtat. eſt. n. id cuius gratia alicui eorum, quorum hoc quidem eſt, hoc vero non eſt. mouet itaq;, vt qđ amatur. qđ mouetur autem, cætera mouet.

Principium autē eſt imaginatio per intellectum. Intellectus vero eſt ex intellecto. Intellecta aūt ſunt allaſtogia vltima per ſe, & ſingulariter. et ex iſtis ſubſtantia eſt prima, et ex hoc ſimplex, & q̄ eſt in actu. Et vnū, et ſimplex non ſunt idem. hoc.n. ſignificat menſuram. ſimplex autē ſignificat quomodo. Et etiam illud, quod eligitur per ſe in vnitate elementorū, & eſt valde nobile, cùm acquiritur

K tia cœleſt. * Balneū ſ. ala mouet vt agēs, & vt ē extra aliam mouet vt finis.

L Dubitatio

Solutio.

*Idē ſupra 14. & 7. huius. 13. † Formæ materiales ſic habent eſſe in anā, potest

M tia in ſuos ꝓpria mo tore. Oppoſitū vide ſupra c. 15 Vide contra. Idē ſupra cō. 18. Intelligens ſuā ꝓpria in rētione ſub aptum ꝓ ſpecies ſi ſeruatur. Vide Idē. 2. cō. c. 17. & 22.

D

E Vnum & ſimplex n idē.

F

G *ritur primo. Quoniã autem in non mobilibus inuenitur propter quid, hæc demonstrat diuisio. propter quid enim inuenitur alicui, & huic. & horum quidem est hoc ens, hoc autem non. mouet igitur sicut amatum. propter motum autem mouet illa alia.*

37 Cùm declarauit primũ motorẽ esse æternum & substantiam, principiũ sine materia, & motorẽ absq; qd mouetur, & qd mouet sicut desyderatũ & voluptuosum: prĩcipiũ

H aũt cuiuslibet motiõis est ex aliquo & ad aliqd: vult narrare principiũ istius motionis in moto quid est: & quid est illud, ad qd est motus. Et d. Principiũ aũt est imaginatio p intellectũ. i. principiũ aũt istiꝰ motus existẽtis in corpore cœlesti est imaginatio per intellectũ. Et d. hoc ad demõstrãdũ, ꝙ principiũ istius motus nõ est phantasia neq; sensus, sed imaginatio per intellectũ & desyderiũ, & qd hoc corpus mouet in loco, est ab imaginatione in actu. Et, quia imaginatio per intellectũ, quę est actio intellectus, est ipse intellectus: intellectus aũt est ipsum intel

I lectũ, vt dictũ est in lib. de Anima: deinde d. Intellectus vero est ex intellecto. i. essentia aũt & substantia intellectus est ex intellecto. Et, qa intellecta sunt pluriũ rerum, incœpit demonstrare, ꝙ intellectũ est illud intellectũ, qd mouet totum cœlũ motu diurno, qui est maximus & velocissimus motuũ, & dicit: Intellecta aũt sunt allastogia vlti. &c. i.

1. Expõ. Et Ale. d. ꝙ ex hoc intelligẽda sunt multa: quorũ vnũ ẽ, ꝙ vna allastogia p se est intellecta de genere allastogię, quam posuerut Pythagorici, cũ quærebant de principijs. qm̃, cũ posuerunt contraria esse principia oĩum entium, ordinauerunt cõtraria decẽ, quæ ponebãt principia, & ordinauerunt primũ sub genere, qd est bonum, & vltimũ in malo. & quæ ex istis sunt intellecta p se, sunt allastogia boni: quæ autem mali, per accidens sunt intellecta, s. p privationem boni, & quasi dicat: & hoc intellectum collocatur sub genere boni, i. est bonum: quia bonũ est intellectum per se. D. & forte est 2. Expõ rememoratio de allastogia, quã dicit in diuisione elementorũ. & loquitur ex istis de contrarijs, q̃ sunt in vnoquoq; geuerũ, quę sunt principia transmutationis oĩum transmutabilium, quorũ vnum est quasi forma, & aliud quasi priuatio. Allastogia autẽ, quæ est quasi forma, est intellecta per se: quæ aũt est quasi priuatio est intellecta, sed nõ per se. priuatio. n. non intelligitur nisi in respectu sui habitus, qui est forma. & quasi dicat, ꝙ hoc intellectũ est de genere formæ, quæ est habitus, non quę est priuatio, cũ habitus intelligitur per se. Vel aliter. & est M ꝙ intendit p allastogiã vltimas formas perfectas, quibus priuatio non admiscetur. & q. d. ꝙ hoc intellectũ est ordinatum in intellectis, quibus non admiscetur priuatio, nõ in cõtradictorijs, quibus admiscẽ priuatio. Aut intendebat per allastogiam, vltimam formã, non materiam. hoc. n. principiũ non intelligitur per se, sed per assimilationem: forma autem intelligitur per se. Et quasi dicat, ꝙ hoc intellectũ est ordinatum in intellectis formarum, non in intellectis materiæ. Allastogia

Principiũ nõ intelligitur nisi in respectu sui habitꝰ. Idem. 3. de Ala. c. 25.

&c. 8. Alb. 8. c. 4. Th. 12. & 20.

Tertia.

Quarta.

A gia enim, quæ est forma, est per se & simpliciter: intellecta autẽ materiarum decem entium sunt per assimilationem. & ideo dixit post: & ex istis substantia est prima. & hoc magis sonat ex suis verbis. Et. q. d. & hoc intellectum est collocatũ in intellectis formarum, quæ intelliguntur per se & non p assimilationẽ, & sunt intellecta materiæ: & collocantur de hoc genere in specie formarum substãtialium, & ex istis in eis, quæ sunt simplices. Formarum. n. quædam sunt substantiales, quædã nõ substantialiũ autẽ q̃dã materia

B les, & quædam non: in quo genere collocatur hoc primum intellectũ. & hoc intendebat, cũ d. simplex, & quæ est in actu. intendebat enim p simplex formam, cui non admiscetur materia. cõpositũ enim est omne, cui potentia admiscetur. & quia

C Potẽtia p aliud intelligit̃, actus autẽ per se, magis intelligitur illud, cui nulla potentia admiscetur. D. d Et vnum & simplex non sunt idẽ, &c. i. q̃m vnũ, quod dr̃ de continuo, non significat idem et simpliciter absolute. Vnum. n. quod dicitur de continuo, significat aliqd, qd est multũ in potentia, & vnum in actu. continuum. n. diuisibile est: simplex autem absolute indiuisibile significat, Potẽtia & actu. Et vniuersaliter simplex, & vnum dupliciter dicuntur, aut absolute, aut in comparatione. Absolutum autẽ vtriusq; est illud, cui nõ admiscetur materia, neq; est indiuisibile oĩno. Et fecit hic differentiam inter vnũ & simplex, quia famosior intentio, quam significat hoc nomen vnũ, est illud, qd dr̃ de continuo: & famosior intẽtio, quã significat hoc nomen simplex, est simplex absolutũ. & pp hoc timuit, D ne accideret error in hoc nolle simplex, pp hoc nomen vnum famosum, dũ vnũ ponatur pro altero. D. d. & et illud, qd eligitur pp se in vnitate elementorum istorũ, est nobile valde. i. & etiã illud, qd eligitur pp se. & desyderatur ĩtet hęc principia abstracta, quorũ vnumqdq; est aliquid vnũ simplex, & elementũ corporis, qd mouet, est illud, qd est ex eis in fine nobilitatis, & simplicitatis & vnitatis. Et intendit per hunc sermonẽ distinguere inter primũ principium & alia principia abstracta. Alia. n. videntur esse electa, & desyderata, pp alia, s. principia aliorum motuum cœlestiũ prætĩ motum diurnũ. quod aũt hunc motũ facit videtur esse electum per se, cũ versus ipsum mouetur oẽ motu velociori & maiori motibus proprijs vnicuiq; eorũ, est. n. electum per se & amarum omnibus: tale autẽ est perfectum fm̃ finem. D. d. cũ acquiritur primo. i. cũ illud, quod est valde nobile, est illud, qd̃ acquiritur per se: & omnia, quæ acquiruntur, propter ipsum acquirũtur. D. d. Quoniam autem in non mo- F bilibus inuenitur propter quid, hęc demonstrat diuisio. Et Alexan. d. quòd dixit hoc, ne aliquis existimet, quòd intendebat perfectionẽ, quæ est accidens in perfecto. Perfectionum enim, propter quas mouetur perfectum. quædã sunt qualitates, quibus perficitur illud, quod mouetur, vt illud, qd mouetur p- pter sanitatem. & quędam sunt substantiæ extrinsecę à re, quę mouent ad eas, vt assimilent eis, vt inueniuntur omnes actiones seruorũ, quoniam sunt ergaꝰ genera intentionũ

Ex hoc patet Deum mouere effectiue.

*2. l. intentionem.

domini

G domini sui. igitur serui dicunt esse pp dñm. & similiter omnia entia cum hoc primo principio. D.d. propter quid. n. inuenit alicui, & huic. i propter quid. n. qd non existens p se, inuenit alicui, vt bonitas in anima & sanitas in corpore. quod autē est existens per se, est huius hoc idē, i. existens per se. D.d. & horum quidē est hoc ens, hoc autē non. i. illud autem, qd est substātia ex his duobus finibus est ens per se, vt rector hominibus ciuitatis: alius aūt modus est non per se, sed in alio. D.d. mouet igitur sicut amatū. propter

H motū aūt mouet ista alia. i. hoc aūt primū mouens mouet primū motum ab eo, sicut mouet amatum primū amans absq; q amatū moueatur. ea aūt. quæ sunt sub primo moto, mouent mediante isto primo. Et intendit per primū motum corpus cœleste: & per alia mota, ea, q̄ sunt sub primo corpore, s. alias sphęras, & ea, quę sunt in generatione & corruptione. Primū. n. cœlum mouetur ab isto motore fm desyderiū vt assimiletur ei fm suum posse, sicut amans mouetur vt assimiletur suo amato. alia aūt corpora cœlestia mouentur fm desyderium ad

I motum primi corporis. & ideo planetæ habent motū duplicem. Ea autem, quę sunt sub istis, mouent mediantibus istis motibus. generationē autem & corruptionē facit motus oppositi duplices, continuationem vero vnus motus ęternus. & ex hoc vī Deum habere curam circa oīa entia. Dicentes aūté q̄ Deus sollicitus est circa vnumquodq; indiuiduum, aliqualiter est verū, & aliqualiter non est quidē verum, quia nullum indiuiduum habet dispōnē ppriā, nisi illa dispō inueniatur in aliquo modo illius speciei. hoc igitur modo verū est Deum sollicitari circa īdiuidua. sollicitudo aūt eius circa indiuiduum tali modo, q̄ nullus habeat communicationē cum eo, hoc non est fas bonitati diuinæ.

Primū cœlū mouet à prio motore fm desyderiū. vt assimiletur ei fm suum posse sicut amās mouet vt assimiletur suo amato. Vide infra. c. 44.

Quō Deus solicitudinē hēat circa indiuidua secundū Auer. Vide ēt. 2.

K

At si quid mouetur, cōtingit etiam aliter se habere. Quare, si latio prima ēt actus est, quo mouetur, hoc mō sanè cōtingit aliter se habere fm locum, quam uis non fm substantiam. Cùm autem aliquid sit mouēs, ipsum immobile existēs, actu ens hoc, L nullo modo contingit aliter se habere. latio nanq; prima mutationum est. huius aūt, quę circularis est. hanc aūt illud mouet, ex necessitate itaq; est ens. & put necessitas, bene est. et sic principiū. Necessariū nāq; toties dr, quoddam vi, quia præter inclinationem: quoddam, sine quo nō bene esset: quoddam qd nō aliter cōtingit se habere, sed simpliciter est. à tali ergo principio tū cœlum, tū natura dependet.

Si igitur aliquid mouetur, possibile est vt sit diuersarum dispositionum. Si igitur allatio & prima actio, quæ mouetur, fuerit possibile est vt locus sit diuersis dispositionibus, et quod in substantia nō sit diuersitas. Et, quia illud, quod mouet ipsum, est non motum, cùm sit in actu, impossibile est omnino vt sit secundum aliam dispositionem. et trāslatio est prima trāsmutationum, & est quæ est secundum circularitatem, & hic est motor istorum. Ex necessitate igitur inuenitur principium etiam, quod de necessitate sit principium. Et necessitas dicitur secundum hos modos. quædam igitur est violente, quia est extra naturam: & quædam impossibile est, vt sit simpliciter alio modo quam sic. cœlum igitur, & natura continua sunt sic ut per principium. M

B Vult declarare modum colligatio nis entium transmutabilium cū prima substantia. est. n. in hoc magna quæstio iam prædicta, s. qūo æternum est principium generabilis & corruptibilis. Et d. Si igit aliq̄d mouetur, posse ē vt sit diuersarū dispositionum. & hæc propositio est vera in modis transmutationū. quod enim transmutat in substantia, inuenitur diuersarū dispositionū in substantia, & sine qualitate, & in loco. D.d. Si igit allatio, &c. i. si igit motꝰ trāsmutationis, quo mouet primū motum, fuerit posse est vt hoc motū

C habeat diuersitatem in loco, non habendo diuersitatem in substantia, s. q̄ posse est inuenire aliquod ęternū non transmutabile in substantia, & transmutabile in loco: & est quasi medium inter primum, in quo nulla transmutatio est, & inter trāsmutabilia in substantijs suis. Et hoc intendebat cum d. Et quia illud, quod mouet ipsum, est nō motū, cum sit I actu, impossē est oīno vt sit fm aliā dispositionem. i. q̄ illud, quod mouet primum motū, cùm sit nō motum, quia est actꝰ purus sine aliqua potētia, impossē est vt habeat aliam D. dispositionem ab ea, quam hēt. Deinde d. & translatio est prima transmutationum, &c. i. & translatio est primus motuum, sicut dictum est I Naturalibꝰ: & ex istis circularis. D. d. & hic est motor istorum. i. & primus motor mouet istū motū tm fine medio. D. d. Ex necessitate igitur &c. i. declaratum est igit, q̄ necesse ē tale principium esse de necessitate.

D.d. Et necessitas dr secundum hos modos. i. duobus modis, quorū vnꝰ est violento, & est illud, quod est extrinsecum à natura rei. & dr etiā de eo, quod est impossē, vt in aliqua hora fit contra suum esse. & hoc intellexit, cùm dixit: hoc est de necessitate principium. D. d. in alia translatione, cum tali principio continuū est cœlum, & natura, sicut in nobis bona dispositio paruo tempore. i. iā igitur declaratū est q̄ cœlum & naturalia continuant cum primo, qd est intellectus, qui est in fine gaudij & voluptatis, sicut nostra dispositio in continuatione cum intellectu, q̄ est principium paruo tempore. D. d. Ista igit dispositio in illo est sem- F per, nobis vero est impossibile. i. sed continuatio cœli cum hoc principio semper est, nostra autem continuatio cum principio, quod est I nobis, impossibile ē vt sit semper. illud autem, quod continuatur de nobis, est generabile & corruptibile, I corpore vero cœlesti est æternū. Et ex hoc quidem apparet bene q̄ Arist. opinatur q̄ forma hominum, in eò q̄ sunt hoīes, non est nisi per continuationem eorū cum intellectu, q̄ declaratur in libro de Aīa esse principium agens & mouens nos. Intelligētiæ enim abstractę, in eo q̄ sunt

Necessitas dupliciter dr. Vid. 5. metha cap. de necessario E

Expō principij textꝰ sequentis. Digressio, q̄ ondit I. telsm esse formam hois, i eo q̄ hō. Vid oppo. 3. de Aīa. c. 5. & 2. de aīa. 7 & 11. com. Vide cōt. Zim.

Intelligentiæ abstractæ, in q̄tū sē abstra-

A *mutationum, & est quæ est secundum circularitatem, & hic est motor istorum. Ex necessitate igitur inuenitur principium etiam, quod de necessitate sit principium. Et necessitas dicitur secundum hos modos. quædam igitur est violente, quia est extra naturam: & quædam impossibile est, vt sit simpliciter alio modo quam sic. cœlum igitur, & natura continua sunt sic ut per principium.*

G abstractæ debent esse principia eorum, quorũ sunt principia duobus modis, fm q̃ sunt mouentes, & fm q̃ sunt finis. Intelligentia. n. agens, inquantum est abstracta & est principium nobis, necesse ẽ vt moueat nos fm q̃ amatum amans. & si omnis motus necesse est vt continuet cum eo, à quo fit fm finem, necesse est vt in postremo cõtinuet cũ hoc intellectu abstracto: ita q̃ erim⁹ dependentes a tali principio, a quo cœlum dependet: quãuis hoc fit in nobis modico tpe, sicut dixit Aristot.

Gr, debẽt esse principia corũ, quorũ sũt principia duob⁹ modis, fcdm q̃ sũt mouentes, & fcdm q̃ sũt finis. Ides sup. 36. & 38. 44. & 1. ca. d subaorbis &c.

H

De vita, essentia, perfectioneq; primi principij. Et contra nonnullos dicẽtes in ipso non esse optimum, ac pulcherrimum. Cap. 3.

* vita. Principium h⁹ tex. qđ nõ ẽ 1 tex. Aue. exponit ipse in fine cõ. p̃cedentis.

DEgẽtia vero, qualis nobis pauco tempore, optima illi est, siquidẽ ita sẽper illud est, nobis autem profecto id impossibile est: qm̃ & delectatio actus huius ẽ. Et ob hoc vigilatio, sensus, intellectio maxime delectabile est. spes autẽ, ac memoria propter hæc. Ipsa vero intellectio fm se ei⁹ est, qđ fm se optimum est. & quæ maxime est, eius quod maxime est. seipsum vero intellectus intelligit assumptione intelligibilis. intelligibilis nanq; fit attingẽs & intelligẽs, ita vt idem intellect⁹ & intelligibile sit. susceptiuum enim intelligibilis & substãtiæ intellectus est, operatur autem, habens. Quare istud magis, q̃ illud est id diuinum, quod intellectus videtur habere. & speculatio optimum, & maxime delectabile est. Si igit̃ ita bene se hẽt De⁹ semper, vt nos aliqñ, admirabile est. quod si magis, adhuc admirabilius est. at ita se habet. Cæterum, vita quoq; profecto inexistit. siquidẽ intellect⁹ operatio vita est. ille vero est actus, actus vero per se illius vita optima, & perpetua est. Dicim⁹ ita- Deũ quid. que Deum, sempiternum, optimumq; viuẽs esse. Quare vita, & æuum continuũ, & æternum Deo inest. hoc enim est Deus. Nam & bil.

I

L

Voluptas enim est actio illius etiam. Et ideo vigilia, & sensus, & intellectus sunt voluptuosa. spes autem, & rememoratio sunt propter ista. Intellectus autem per se est eius, quod est nobilius per se. et quod est magis, est illius, quod est magis. & quod intelligit se, est intellectus per acquisitionem intellecti. fit enim intellectum, quãdo admiscetur, & intelligit. intellectus igitur, & intellectum sunt idem. recipiẽs enim intellectum, & substantiam eius est intellectus, & non intelligitur, nisi cum habet. intellectus igitur ille diuinus est maior isto. desyderatio autem est aliquid valde nobile, & voluptuosũ. Si igitur Deus semper est, sicut nos in aliqua hora, hoc est mirum. & si magis, magis est mirum. est autem sic. Et habet vitã, quia actio intellectus est vita. & ille est intellectus per se, & habet vitã nobilem

M

A *bilem, & semper æternam. Deus igitur est vnus, æternus, in fine nobilitatis. Ergo est vita, & est continuũ æternũ. hoc quidẽ est Deus.*

B Dixit Arist. Voluptas. n. ẽ actio, &c. i primi principij. D. dedit cãm, & dixit: Et ideo vigilia, &c. i. quia cã voluptatis est cõprehensio, & quasi dicat: & delectat, quia cõprehẽdit. Et signum, q̃ cõprehensio est causa voluptatis, est, quia vigilia, & sensus & intellectus sunt ī nobis voluptuosi. D. d. spes aũt, &c. i. spes aũt, & rememoratio, q̃us sint voluptuosæ, ti sunt in rebus non existentibus in actu. & sunt voluptuosę, quia sperãs imaginat ea esse cõprehẽsa in actu, & sist memorans. & innuit, q̃ comprehensio voluptuosa nõ est nisi illius, qđ est in actu, non in potentia, & q̃ desyderium p̃cedẽs comprehẽsionem magis vt dolor q̃ voluptas. D. intellectus aũt p se est eius, quod est nobilius p se. i. & quod intelligit p se non p aliud est nobilius eo, qđ intelligit p intellm existentem ī eo. D. d. & quod est magis, est illius, qđ est magis. i. q̃ voluptas, q̃ est maior, est illius, quod ẽ maioris intellect⁹. D. d. & quod intelligit se, est intellectus p acquisitionem intellecti. i. qđ intelligit se delectat per se. & hoc est verum delectans, & tale est intellectus. Eum. n. acquisiuit intellectum & intellexit ipsum intelligens se, qñ ipse non est nisi intellectũ, quod intelligit. intellectus igit̃ est illud, qđ delectatur per se. D. d. fit enim intellectum, qñ admiscetur, & intelligit i. & intellectus in nobis non intelligit se. donec admisceatur cum intellecto, & imaginetur, & intelligat ipsum in actu, non quando est in potẽtia antequam intelligat ipsum in tellectum: quia intellectum cum intelligit̃, fiet idem cum eo, s. intellectu. Et intendebat per hoc distinguere inter voluptatem, quæ est in intellectu, quæ quandoq; est in potentia quandoq; in actu, & quæ est semper in actu. & hic est, qui nõ est in materia. Deinde d. intellectus igitur, & intellectum sunt idem, &c. i. intellectus autem, & intellectũ fit̃ idem, cum intellexerit. quia recipiẽs & receptum de intellecto vtrunque est ītellectus. & ideo intellectus, & intellectum, & intelligens reducũtur in vnum, & non differunt nisi secũdum respectum dispositionum. Intellectus enim, inquantũ intelligit intellectum, dicitur intelligens: & in quantum intelligit per se, dicitur q̃ intelligens per se est ipse intellect⁹, econtrario illi, quod intelligit per aliud: & inquantum quidem intellectus est illud, quod intelligitur, dicitur q̃ intellectus est res intellecta. Deinde dicit: Intellectus igitur ille diuinus est maior isto. i. &, cum intellectus in nobis quandoq; est potentia. quandoq; act⁹: ille autem intellectus diuin⁹ semper est act⁹: manifestum est nobiliorẽ esse isto ītellectu, qui est in nobis. D. d. desyderatio autem est aliquid valde nobile, i. & manifestum est, q̃ intelligere p intellectum, qui est in nobis, est valde voluptuosum, & nobilius omnibus rebus existentibus in nobis. Deinde d. Si igitur Deus, &c. i. & ideo videmus q̃, si voluptas Dei per cõprehensionem sui ipsius est æqualis voluptati, quam nos habemus cum intellectus in nobis comprehendit se, & est quando denudatur à potẽtia: hoc autem ī nobis paruo tẽpore existit

C

D

Intellꝰ. cũ intelligit̃. fit idẽ cũ ītellectu.

E

F

Vide hoc quõ dr in tellm esse rem intellectam.

G existit, in Deo aũt semp; valde, ẽ mirabile, & si illa voluptas, q̃ semp est in eo, est nobilis multo magis q̃ in nobis est, magis & magis est mirabile. Et Alexã. dixit, q̃ non est intelligendũ p voluptatem, voluptatẽ cõsequentem passionem, q̃ opponitur tristitiæ. Voluptas aũt, q̃ est in intellectu, non est passio, neq; hẽt oppositum: cum ista comprehensio nõ opponat ignorantiæ. Voluptas. n. cõsequitur comprehensionẽ, sicut vmbra corpus. Si igitur aliqua cõprehensio est, quæ nullum oppositum hẽt, nunquã est in potentia, cũ comH prehendenti nunq̃ accidit dolor p defectũ comprehensionis. D.d. Et hẽt vitam, quia actio intellectus est vita. i. & dr̃ de eo vita. hoc. n. nomen s. vita dr̃ de comprehensione. & cùm actio intellectus est comprehensio: ergo actio intellectus est vita. D.d. & ille est intellectus p se, & hẽt vitã nobilem. i. & cum intellect⁹ est vn⁹, & cum actio eius est vita, illud igit̃, quod intelligens est, quia intelligit se, nõ quia intelligit aliud, illud est viuum, quod hẽt vitam in fine nobilitatis. & ideo vita, & scientia proDigressio. prie dr̃ de eo. Est igit̃ vnus, De⁹, I sapiens. & hoc putauerunt Antiqui trinitatem esse in Deo in substãtia, & voluerunt euadere p hoc, & dicere quia fuit trinus, & vnus Deus, & nesciuerunt euadere: quia, cùm substantia fuerit numerata, congregatum erit vnum p vnam intentionẽ additam congregato, Et d. Alexã. & hoc sit̃ contingit loquentib⁹ in lege Maurorum, ponentibus has dispositiones additas essentiæ. quapp contingit eis vt sit vnus per vnã intentionem additam essentiæ materiæ & dispositionibus. Et vtriq; dispositioni dubitatur accidere cõpositio. & oẽ compositum est nouum, nisi dicant aliqua componi p se. & si aliqua essent, quæ componerentur p se, tunc exirent de potentia ĩ actũ p se, & mouerentur sine motore p se. Et sic est intelligendum, cùm dicimus ipsum esse vnum, & habentẽ vitam, s. idem in subiecto, & duo fu modum: non quia significant idẽ oĩbus modis, sicut significãt nõia synonyma, neq; sicut significant nomina, neq; sicut principale & sumptum, quia sumptũ significat idẽ, quod significat pr̃icipale, & magis. Vita enim significat aliquid non in L subiecto: viuum aũt significat aliqd in subiecto: scilicet formam in materia, & habitum in subiecto. hę igitur sunt dispositiões significationum nõium in eis, q̃ sunt forma in materia In eis aũt, q̃ sunt forma nõ in materia, dispositio & dispositum reducunt̃ ad vnum in esse, & duo in consyderatione. Ista enim essentia, cùm fuerit accepta fm q̃ est posita, & fuerit dispositа in aliqua dispositione, tunc dispositio & dispositum vnum erit in prædicatione, & duo in intẽtione. quia p̃dicatum differt M à subiecto: sed tm̃ non sicut prædicatum differt à subiecto in propositionibus categoricis substantialib⁹. Dispositio enim idem est & dispositũ, sicut in rebus abstractis: sed in potẽtia duo, q̃ntellectus diuiserit vnũ ab altero, intellectus enim natus est diuidere adunata in esse in ea, ex q̃bus componuntur, quãtus non diuidantur in esse: sicut diuidit materiã à forma, & formã a cõposito ex materia & forma. Hæc igit̃ est dispositio intell⁹ in rebus cõpositis ex materia & forma, cum disponit cõpositum p formam, aut eum disposuit cõpositũ habentẽ formã p formã. intelligit̃. n. vtraq; esse adunata aliquo modo, & dr̃ia aliquo mõ. v.g. quia, cum disposuit hoẽm p rationabilitatem, intelligit, q̃ subiectum rõnabilitatis & rõnabilitas idẽ sunt in adunatione: & intelligit, q̃ defectus ex eis est aliud à defato. Cũ autem fuerit cõsyderata dispositio & dispositum in eis, q̃ non sunt in materia, tunc reducunt̃ ad vnam intentionem oĩbus modis: & nullus modus erit, quo p̃dicatũ distinguatur a subiecto, & dispositio extra intelleB ctum, s. in essentia rei. Sed, cùm intellectus componit aliquam propositionẽ ex dispositione & disposito in talibus rebus, tunc non intelligit ex eis nõia synonyma, ita q̃ p̃positio sit fm nomen, non fm intẽtionem, sed intelligit ea esse dr̃ia fm allimulationem, s. q̃ in talib⁹ accipit duo, quorum proportio adinuicem alterius ad alterum est sicut proportio prædicati ad subiectum. & ex eis cõponit propositionem categoricã, & nullam intelligit dr̃iam inter ea eẽ omnino, nisi fm acceptionem, s. qa idem accipit dispositum & dispositionem. Intellectus enim potest intelligere idem his duob⁹ modis fm similitudinem ad propositionẽ categoricam in rebus compositis, sicut intelligit multa fm similitudinem. & si intellectus non accepisset in istis dispositionem & dispositũ, non posset intelligere naturas eorũ neq; declarare eas. & magna differẽtia est inter ea, q̃ differunt in esse & in intellectu, & q̃ differunt in intellectu tm̃. Multiplicitas igit̃ in Deo non est nisi in intellectu dr̃ia, nõ in esse. Sed Alex. d. q̃ non est intelligẽ-

dũ p hoc, q̃d dicimus non intellect⁹ D intelligit se, fm alterationẽ. videm⁹ enim virtutem visibilem videre se in speculo, & cùm hoc pole est dicere in eo, magis est possibile in intellectu. D.d. Deus igit̃ est vnus, &c. i. & fm hoc, quod sonat hoc nomen, est vnum æternum valde nobile. & declaratum est ratione aliquod tale esse: & est illud, quod mouet omne hoc igitur est Deus.

Multiplicitas attributorũ ĩ Deo ẽ scãm rõnẽ, non secũdũ esse

Quicunq; vero (vt Pythagorici & Pseusippus) putant optimum & pulcherrimum non eẽ E in principio, eò q̃ plantarũ quoque ac animaliũ principia causę quidem sunt, bonum vero & perfectum in his esse, quę ex his sunt, non rectè putant. semen nãque ex alijs prioribus perfectis est, neq; semen primum est, sed quod perfectũ est. veluti hominem dicere quispiã posse priorem semine esse, non illum, qui eo generatur. sed alium, ex quo ipsum semen est.

Omnes autem, qui existimabãt existimatione, vt Pythagorici & Leucippici, quòd bonum & nobile non est in primo, quia causæ plantarum & animalium sunt principia, & quòd bonum & perfectũ sunt in eis, quæ sunt ex istis, non uerum reputant. Semina enim sunt ex alijs præcedentibus perfectis. primum autem non est semen, sed aliquid perfectum. Verbi gratia, quod hominem oportet esse ante sperma, non illud, quod fit ex hoc, sed aliud, ex quo fit semen. F

G 40 Et Antiqui dicentes, ꝙ perfectio non est in principijs, sed in eis, quæ sunt ex principijs: animalia enim & plantæ perfectiora sunt principijs, s. seminibus, & spermate, non vere dicunt. semina enim fiunt ex rebus perfectis generantibus semina. verbi gratia, quoniam semen hominis fit ex hoïe. semina igitur non sunt principia, sed est principium illud, à quo generantur, & est in perfectione sicut generatum, si fuerit de speciebus generatis ex similibus: aut perfectius, si fuerit ex non generatis ex suis similibus. Principium enim eorum, quæ non generantur ex simili, est Sol & orbis decliuis: & eorũ, q̃ generantur ex simili, non tantũ est principium simile in specie, sed cũ Sole & orbe decliui. Vnde* Arist. d. homo generat hominem, & Sol.

Pricipium eorũ, q̃ nõ H gñant' ex sili, ẽ Sol, & orbis d cliuis. vid idé supra 13. & 18. et 7. Me. 31. et 8. phy. 46. & 47. cõ. * 2. ph. t. e. 26.

Quòd itaq; est quædam æterna, immobilisq; substantia, & à sensibilibus separata, constat ex dictis. Ostẽsum aũt est ꝙ nec vllam magnitudinẽ possibile est hanc substantiam habere, verũ impartibilis, indiuisibilisq; est. nam ĩfinito tempore mouet. nihil vero finitum infinitã potentiã hẽt. cùm vero oĩs magnitudo aut infinita, aut finita sit, finitam quidem pp hoc non haberet magnitudinem: infinitã vero, qm̃ omnino nulla est infinita magnitudo. At vero & ꝙ impassibilis, & inalterabilis est. omnes nanque reliqui motus posteriores eo sunt, qui secundum locum est. Et quidem hæc propter quid hoc se habeãt modo, dilucida sunt.

Quoniam autem aliam substantiam æternam non mobilem abstractam a sensibilibus esse manifestum est hoc modo. Et iam declaratum est hanc substantiam habere magnitudinem aliquam nõ posse, sed neq; partem, neq; diuisionem habet. mouet enim in tempore infinito. & nullum finitum habet potentiam infinitam. omnis igitur magnitudo aut ĩfinita, aut finita. propter hoc igitur non erit in magnitudine finita: neq; ĩfinita, quia magnitudo infinita est nulla. Et ẽt manifestum est, quòd non patitur, neq; trãsmutatur. omnes enim motus post locales sunt. Hæc igitur manifesta sunt esse talia. K L

Facit rememorationẽ de hoc, qđ declaratum est prius, s. substantiam æternam esse, non mobilẽ & abstractam ab oĩbus materijs, & d. Et iam declaratum est hanc substantiam, &c. 1. & iã declaratũ est in naturalibus, ꝙ impossibile est vt iste motor sit potentia in corpore, neq; corp', qm̃ non habet partem, neq; diuisibilis est, neq; essentialiter, neq; accidentaliter. omne autem corpus hẽt partes, & est diuisibile. D. dedit causam in hoc, & d. mouet enim in tẽpore infinito, quapropter debet habere potentiam infinitam. D. d. & nullum finitum habet potentiã infinitam. i. & necesse est vt habens potentiam infinitam non sit corp', qa primus motor habet potentiam infinitam: & oẽ corpus, aut potentia in corpore, est finitum: ergo in secunda 41 8. phy. 76. & 79. M

A cunda figura, primus motor nõ est corpus, neq; potẽtia in corpore. Et, quia necesse est vt oẽ corpus habeat potentiam finitã, quia oẽ corp' est finitum, & potẽtiæ corporales sunt diuisibiles fm diuisionem ei', d. oĩs igić magnitudo aut infinita, aut finita. i. & necesse est vt oĩs potentia ĩ corpore sit finita si enim nõ, aut ergo in corpore finito, aut ĩfinito: sed corpus infinitum impoſsẽ est esse. & si in corpore finito fuerit potentia infinita, continget corpus illud moueri ĩ instanti, vt declaratum est in Octauo Physic. Et hoc intendebat, B cùm d. propter hoc igitur non erit ĩ magnitudine finita, &c. i. causa autem, pp quam potentia infinita nõ est in corpore, est quia in corpore finito non est, quia corpus infinitũ non est. in corpore autem finito nõ est, quia diuiditur p' diuisionem finiti: & quod diuidić per diuisionẽ finiti, est finitum. Ioannes aũt Grãmaticus mouit magnam quęstionẽ & difficilem Peripateticorũ. D. n. si omne corpus habet potentiã finitã, & cœlum est corpus: ergo habet finitam potentiam. & oẽ finitum est corruptibile: ergo cœlum est corruptibile. Si igitur aliquis dixerit, ꝙ priuatio corruptionis est acquisita in cœlo de potentia æterna abstracta, continget vt aliquid possibilis corruptionis sit æternum. ꝙ aũt est impossibile hoc, declaratum est in fine primi Cœli & Mundi. Dicam' igitur nos, ꝙ mirum est de hoc, qđ d. ꝙ oẽ corpus habere potentiam finitam est verũ. Potentia n. multipl' & dr. est. n. potentia in substantia, & alteratione, & vbi. & iam declaratum est, ꝙ de istis virtutib' nulla existit in corpore cœlesti, nisi potentia in loco. ista igitur propositio non est cõis oĩ corpori, nisi cum per potentiam intelligatur potentia in vbi, s. cum dicimus, ꝙ oẽ corpus hẽt potẽtiã finitã. Cum. n. dicimus, oẽs potẽtias in corpore esse finitas, est verũ quæcunq; potentia fuerit. &, cũ dicimus, quæcunque potentia fuerit in corpore, est finita, est verum. sed nõ consequitur ex hoc, ꝙ oẽ corp' habeat omnem potẽtiã: quia corp' cœleste non habet potentiam, nisi tm̃ in vbi. Si igitur potentia, qua mouetur hoc motu ęterno, fuerit in eo, aut est finita aut infinita. si infinita, contiget moueri in instãti. si finita, possibile est quiescere: qđ im E probatum est. ergo non mouet' per potentiam existentẽ in eo, immo p potentiam nõ in subiecto omnino. Dubium. Sed aliquis quæret, si mouetur à potentia, cuius actio est infinita, necesse est vt moueat ipsum non in tempore: sicut continget, cum fuerit existens in eo. Et dissolutio est, ꝙ iste Solutio. motus componitur, vt declaratum est ex duobus motoribus, quorum vnus est finitæ motionis, & est aĩa existens in eo: & alter est ĩfinitę motionis, & est potentia, quæ nõ est in materia. Secundum igić ꝙ mouet' à potentia finita, mouetur in tẽpore: cum dicere finitatem est habere F proportionem terminatam ad motam rem, & in sua substantia ẽ æterna, quemadmodum eius subiectum est æternum, s. ꝙ in neutro eorum est possibilitas in substãtia, & tm̃ est possibilitas in subiecto eorum in recipiendo motum in eis, aut non nisi in mouere tantum. Et p diuersita tẽ ĩstius proportionis in corporib' cœlestibus, s. quæ est inter corpora eorum, & animas, diuersantur in

Universidad de Deusto
Biblioteca

G velocitate & tarditate, & in hoc in quo conueniunt, quia mouent à potentia non in materia habente æternitatem motus, & continuitatē motus. Et ex hoc modo ē verum est dicere corp⁹ cœleste habere potentiā finitam. Et hæc est intentio eius, qđ d. Arist esse ī cœlo. qñ, si in primo cœlo essent plures stellæ, aut maiores, aut tardius mouerent, aut oīno non: non quia lassitudo accidat ei, sed pp defectum proportionis, quæ est inter motorem in eis, & motum. Motor. n non mouet, nisi quia potē tia eius est maior potentia moti. & H quanto maī⁹ fuerit, tanto maior potentia eius. & cùm potentia motoris non superabundauerit, non poterit mouere ipsum. & si modicum superabundauerit, mouebit tardi⁹.

2.cœ.72.

* In corpore cœlesti nō ē potentia vt contrum pat, quia nō habet contrariū. idē 1.cœ.c.20. & q ibi.

* In corpore quidem cœlesti nō est potentia, vt contrumpat, quia nō habet contrarium. est igitur remanēs per se & per suam substātiam. * motus autē impossibile est vt sit remanens per suam substantiam, cùm habeat contrarium, i. quietem. fm igitur permanentiam motus oportet nos ponere aliam intentionem remanentem in se, econtrario permanentiæ, quæ est in substātia. ideoq; non est in cœlo possibilitas, nisi vt quiescat. sed hoc iam probatū est esse ī possibile: ergo necesse est vt hoc sit propter motorem; in quo nulla potentia est omnino, neq; essentialiter, neq; accidentaliter. sed tale nō est in materia. Et ideo dixit * Arist. ꝙ non est timendum cœlum quiescere in aliqua hora, & non d. corrūpi corruptio enim non est in eo possibilis, sicut quies. Et ideo nō est verū dicere aliquid posse esse ex se, æternum autem & necessariū ex alio: eò ꝙ necessariorū quoddā esse necessariū p se, & quoddam p aliud, nō est nisi in motu cœli tm. Vt aūt aliquid sit possibile in sua substantia, & per aliud sit necessarium in esse, impossibile est. Impossibile enim est vt idē sit posse in esse ex sua substātia, & recipiat ex alio necessarium eē: nisi esset posse vt natura eius transmutaretur. Motus autem possibile est vt sit necessarius ex alio, & possis ex se. & causa in hoc est, quia eē hēt ex alio, s. a motore. Si igiē motus iste fuerit æternus, necesse est vt fiat ex motore non moto oīno, neq; essentialiter, neq; accidentaliter. Permanētia igitur motus est ex alio, substantia aūt ex se. & ideo impossē est ī uenire substātiam possibilē ex se, necessariam ex alio, qđ est posse in motu. Ois igitur potentia mouens existens ī corpore, necessario mouet accidentaliter & non essentialiter: & oē motū accidentaliter aut essentialiter possibile est vt quiescat ex se, & est motū ab alio. Si igit est aliqua potentia in corpore, qua posse ē quiescere à motione in aliqua hora, necessario mouetur à motore, in quo nulla potentia est oīno, neq; essentialiter, neq; accidentaliter, sicut est de corpore cœlesti. Hęc igit est intētio eius, ꝙ dixit Arist. ꝙ ois potentia in corpore est finita. i. ꝙ actio eius posse est vt sit finita in quo aut ex corporib⁹ est potentia ad esse, necesse est vt transmutetur eius substantia. & impossibile est vt acquirat permanentiam & æternitatem ex alio, nisi substantia eius transmutetur. in quo vero ex corporibus est potentia tantum in vbi, posse est dicere hāc potentiā esse possibilem ex se, necessariā ex alio. Et ēt qñ corpus cœleste ex se mo-

I nēs scīm suā substā, cum hēat cōtrariū; * Nō ē in cœlo positas, nisi vt quiescat. Vide opp. 6.ph.15. & 7.ph.cō.2. Vide cōtr. Zim.

† 9.Met.t. cō.17.

K

L

M

A mouetur; & omne, quod ex se mouetur, posse est vt quiescat ex se: & dicere est motum ex se hic oē, quod p desyderium & voluptatem mouet: sed iam declaratum est, ꝙ corp⁹ cœleste quiescere impossibile est: quapropter æternitas motus eius est pp motorem, in quo nulla potētia existit ad aliquem modum transmutationis, neq; essentialiter, neq; accidentaliter. Motor igitur corporis cœlestis est potentia non materialis necessario. ideo credendum est ꝙ omne habēs motum in loco æternum, necesse est vt sit substantia æterna.

B Si vero substantia æterna sit, nō erit necessarium vt motus eius in vbi sit æternus. sed, si motus eius in vbi fuerit æternus, necesse ē vt mot⁹ ei⁹ sit à motore nō corporeo, neq; potētia ī corpe, neq; æterno, neq; nō æterno. Hoc quidē est valde difficile, & clausum: & ideo iste locus fuit lapsus sapientum. Cùm. n. declaratum ē hoc corpus esse æternum, posse est existimare ꝙ non indiget in hoc esse ponere principium aliud nobilius eo. Existimatum est enim ꝙ, cùm dicimus ois potentia in corpore est finita, non est verum nisi in corporib⁹

C materialibus generabilibus & corruptibilibus. Si a aūt aliquod æternū est in sua substantia, existimatum erit, ꝙ necesse est potentiam ei⁹ manentem esse æternæ motionis. & in hoc loco errauerunt Zabij, & sapiētes eorum. Et Aristo. sustentatus est in hoc super duas ꝓpositiones: quarum vna est, ꝙ ois potentia in materia finita est: secūda aūt est, ꝙ actio infinita non fit ex potentia finita: vnde prouenit ꝙ faciens motum infinitum est potentia non in materia. Et ipse laborabat in declaratione istarum duarum propositionū

D Octauo Physicorum. Et contradicentes huic dicunt ꝙ propositio dicens q, si in stellis sunt potentiæ finitæ, tunc non esset vera, nisi stellæ essent compositę ex materia & forma. & dicunt, ꝙ impossibile est vt sint ī eis potentiæ finitæ, & vt sint infinitę actionis. dicūt enim ꝙ finitas actionis, & motionis non accidit nisi per alterationem motoris à moto. quapropter accidet ei fessitudo. Qđ aūt non alteratur in sua substantia, neq; accidit ei fessitudo, non est impossibile vt agat actionem infinitā. Themistius autem in hoc loco d. ꝙ non rectum dicit, dicens Solem & alias stellas esse finitas, & habere potentias infinitas. Potentia enim, quę est in stellis, quæ est infinita, non est naturalis in eis, neq; fm ꝙ sunt corpora: sed aut pendet à prima causa, aut ex anima existente in eis a bilia potentia, quæ non est corp⁹. Prima. n. causa est, quod reuoluit eos in tempore infinito. qñ, si haberent illud, qđ habent in potentia, vt corpus & magnitudo habent, & nō essent sem per in actu, tunc necessarium eēt eis laborare, & lassari. Corpora enim

F stellarum, quia existūt in eis aliquid in potentia, fm hoc potētiæ eorum sunt finitæ: in qualibet enim hora existunt in alio loco. Qñq; igit sunt hic, qñq; illic. & ista loca sunt quasi vltimæ motus. & impossibile est in aliquo existente in potētia, cū post peruenerit ad actum, quem intēdit, vt nō sit ei vltimum, & extremum. Causa aūt, in qua nulla potētia existit, sed semper est in actu, & nūquā diuersatur in aliqua hora post aliā. Quomodo igit possibile est imaginari magnitudinē & corpus, vt ista

Sententia Themistij

E

alia

G alia, in quibus semp existit potẽtia, siue corruptibilia sint siue non. Et vſr, ſi actio ſingularis pſe poſſe é remanere in infinitum cũ æternitate tpis: actus vero, qui exit ab eo, q est in potentia, est complementũ illius, quod est in potentia: & impossibile est in tali actu ipsum pmanere in infinitum, cùm præcedat ipsum potentia: quapropter necesse est vt potentia mouens, quæ est in stellis, sit infinita: qm̃ stellæ acquirunt hac potentia non modo potentiali. Motus autem eorum in loco est finitus. potẽtia enim nõ est in stellis, nisi fm has

H Abbreuiatio sententiæ Themistij. dispositiones. Hæc igitur sunt verba Themistij. Et abbreuiatio ei⁹ est qp omnis motor in loco, motio eius est ad aliquid in potentia: & omne, quod mouet ad aliquid, quod est in potentia, motus eius est finitus, cùm illud, quod est in potentia, necesse é vt exeat ad actũ: oẽ igit, qđ mouet

Oé, quod mouet motu ęterno, motus eius ad aliquid ſp in actu. motu ęterno, motus eius ad aliquid ſp in actu: & qđ est ſp in actu nõ est corpus, neq; in corpore. oé. n. ī quo est potentia, aut est corpus, aut potẽtia in corpore. in quo igit nõ est potentia, neq; est corpus, neq; potẽtia in corpore. Et illud, ſup quod Arist.

I est sustentatus in hac intentione, est qp oĩs actio æqualis infinita ſp æterna necessario fit à potentia, cuius actio est infinita, cui nulla transmutatio accidit, pp quã deficiat actio. & oĩs potentia mouens in loco ī corpore, cui accidit transmutatio, necesse est vt eius actio non sit ſp æterna, quia ab alio mouet. hoc igit est intelligendũ de eo, qđ est infinitæ motionis in alterũ. Et, cùm ita sit, potẽtiæ mouentes, q̃ sunt in corporibus, sunt duobus modis. aut potentiæ in corporibus gñabilibus & corruptibilibus. hę igit impoſſe é, vt ſp mouea K ſe pp transmutationem eorũ, & pp transmutationem subiecti eorũ. & ideo accidit talibus necessario sessitudo. aut potentiæ mouentes in corporibus ęternis. hæ igit poſſe est vt moueant ſp, & vt non moueant ſp. Possunt. n. non semp mouere, ſi posuerimus illud, ad quod mouent, ſ. primum motorem, receptibilẽ trãsmutationis cuiuscunq; modi. Possunt aũt semp mouere, qñ illud, ad qđ mouent, fuerit non transmutabile aliquo modo transmutationis. & hoc est, cùm nõ fuerit corpus oĩno. Si igit motum æternũ est, necesse é L vt moueat p potentiam existentem in eo à motore, cui nullus modꝰ trãsmutationis accidit: & tale ī nulla materia existit. Hæc igitur est intentio Arist. cùm d. q̃ omnis actio infinita provenit à potentia infinita, i. infinitæ actionis. hoc ét mõ proprio magis apparet. corpus. n. cœleſte aĩatũ est necessatio. Reuertamur igit ad nostrum locum. Et dicit Arist. Et ét manifestum est, qp non patitur &c. i. & manifestum est ét, qp in motore qui semper mouet & eadem dispositione, qp non patiẽ neq; alteraẽ. quoniam, cùm moueatur ī loco, nullum M Motꝰ loco præcedit oĩs motus tđé. 8. phis. 55. resp. ad 62. aliorum motuum recipit. motus. n. in loco præcedit oĩs motus: & cũ nobiliorem nõ hẽt, non hẽt vilhorem. Corpus enim cœleſte, quia est nobilius oĩbus corporibus hẽt nobilissimum motum, ſ. localẽ. Et quia iſte motor est nobilior corpore cœlesti fuit causa permanentiæ eius in nobiliori dispositione, ſ. in motu. Deinde dicit: Hæc igitur manifesta sunt eẽ talia. & innuit omnia, quæ declarauit de hoc primo motore, qui non est in materia.

Quot

A Quot sint numero substantiæ immobiles, aesphæræ, quæ ab eis mouentur, opiniones tum aliorum, tum propria: ac per ad modum Antiquos de ipsis loquentes cõfirmatio. Cap. 4.

Vtrum aũt vna sit ponenda talis substantia an plures, & quot, non oportet nos latere, sed meminisse quoq; aliorũ snĩas, quod de pluralitate nihil, quod dictu perspicuum sit, dixerunt. De ideis nanq; opinio nullam accommodatã cõsyderationem habet. Numeros nã B que dicunt ideas, q dicunt ideas esse: de numeris vero qñq; vt de infinitis aiunt, qñq; tanquã vſque ad denarium determinatis. qua vero de causa tãta numerorũ pluralitas sit, nihil cũ diligẽtia demonstratiua dicitur.

Vtrum autem ponẽda est talis substantia vna, aut plures, & quot sunt. & non debemus occultare sermones aliorum, sed dicere iudicia eorum. nihil enim manifeſte dixe

C *runt in multitudine. Sententia. n. de exemplaribus nõ habet perscrutationem propriam omnino. Dicẽtes enim exemplaria dicunt ea esse numeros. & de numeris quandoque dicunt eos esse infinitos, & quandoque vſque ad decem. quare vero multitudo numerorum est sic, nihil dixerunt demonstratione.*

42 Cùm autem declarauit vnã substantiam æternam esse non in materia omnino, incœpit quærere, vtrũ hæc substantia esset vna aut plures. D & si plures, quot sunt. Et, quia Antiqui quidã dicebant substantias esse abstractas, ſ. formas, sed de numero earũ Antiqui nihil sufficienter dixerunt, incœpit demonstrare impoſſe eorum ad declarandũ hoc ī illis substantijs positis. D. d. & non debemus occultare sermones aliorum, &c. i. & oportet inspicientẽ in nostro sermone videre inquantum differt à sermone aliorũ. dicentes. n. substantias abstractas esse, nihil dixerunt ī multitudine. D. d. Sententia aũt est de exẽplaribus. i. opinãtes aũt substãtias esse exemplaria, & formas rerũ, E nihil proprie dixerũt de numero eorum fm q̃ sunt formæ. sed, si aliqd dixerunt, dixerunt fm q̃ sunt numeri. & hoc intendebat, cum d. Dicẽtes enim exemplaria dicunt ea esse numeros. i. qm̃ inquantũ sunt numeri, dicunt aliquid ī multitudine eorũ. D. d. opiniones dicẽtium numeros formales abstractos in multitudine, & d. & de numeris qñq; dicunt, &c. i. & dicentes numeros esse formales bipartiti sunt. quidam dicunt eos eẽ infinitos, & quidã peruenire ad decẽ. D. d. quare vero multitudo, &c. i. F & dicentes illos esse decem, nihil dixerunt super hoc demonstratione.

Nobis vero ex p̃suppositis atque determinatis dicẽdũ ẽ, Principiũ. n. ac primũ entiũ, tũ p se, tũ p accñs immobile est: mouẽs aũt, primo, sempiterno, & vno motu. Cum vero qđ mouẽ necesse sit ab aliq̃ moueri, primũq; mouens ĩmobile p se esse, ac motu ęterno ab ęterno moueri, & vnũ abvno, videmusq; p̃ter simplicem lationẽ totius, q̃ dicim⁹

primam

primam substantiam & immobilē mouere, cęteras ēt lationes, quæ errantium sunt, sempiternas esse (sempiternum nanque & irrequiescibile circulare corpus est. monstratum aūt est de his in Physicis) necesse est harū quoq; lationum vnamquanq; à per se immobili, & æterna substantia moueri. nā & stellarum natura perpetua substātia quædā existens, et quod mouet perpetuū, & prius est moto. & qđ prius substantia est, substantia
H sit necesse est. Constat itaq; necesse esse tot substantias esse natura perpetuas, & per se immobiles, ac absque magnitudine, ob causam prius dictam.

Nos autem dicamus de substantijs diuinis. Principium.n. & primum entium non mouetur neque essentialiter, neq; accidentaliter: & mouet & facit primum motū æternum ēt. Si igitur motum necesse est vt moueatur per aliquid,
I *primus autem motor non mouetur per se, & motus æternus sit per motorem æternum, & vnus per vnum, & nos videmus, quod præter motum totius simplicē, de quo dicimus moueri substantia nō mobili, alios motus æternos, qui sunt erraticorum. corpus.n. circulare est æternum sine quiete. (hoc.n. declaratum est in Naturalibus) necesse est igitur, vt vnusquisq; istorum motuū fiat per aliquid, quod non mouetur per se, & per substan* K *tiam æternam. natura enim stellarum est etiam æterna. & cum motor est æternus ēt & ante motum necesse est vt illud, quod est ante substantiam, sit etiam in substantia. Manifestum est igitur, quòd necesse est vt substantiæ sint secundum numerum illorum, & quòd substantiæ sint æternæ naturaliter, & immobiles per se, & quòd sint sine magnitudine propter causam prædictam.* L

Nos autem possumus declarare 43
bene multitudinem istarū substantiarum ex rebus dictis, & inducere ad viam, qua quis pōt scire numerum eorum. Principium autem illius est hoc, quod prius declarauimus, s. ꝙ primum & principiū entium est aliquid immobile omnino: & ꝙ hoc facit primum motū æternum, & vnum, & continuum, & diuinum. D.d. Si igitur motum necesse est vt moueatur, &c.i. frigitur positum est nobis, ꝙ omne motū habet motorē, & motum primū habet motorem æternum, qui non M
mouet per se, & omnis motus ęternus habet motorem æternum, qui non mouetur per se, & vnum (necesse ē enim, vt vnus motus habeat motorem vnum, &, si non, tunc nō esset continuus, neq; vnus) sed nos videmus in cœlo plures motus prętet motum totius cœli, quē dicimus fieri à prima substantia immobili, s. motus stellarum erraticarū, & manifestum est istos motus esse æternos, sunt.n. partes corporis æterni: necesse est igitur, vt vnusquisq; motuum

A tuum istorum habeat motorem, ꝙ non moueatur per se, & cuius substantia est æterna. natura.n. stellarum est æterna. D.d. & cum motor est æternus, & ante motū, &c.i. & cū motor vniuscuiusq; istorū motuū prior ē illis motis: & illa mota sunt substantię: necesse est, vt omnes isti motores sint substantiæ. D.d. Manifestū est igitur, ꝙ necesse est, &c i. manifestum est igitur, ꝙ numerus substantiarum mouentium est secundum numerum motuum propter causas dictas, & ꝙ istæ causæ sunt æternæ per se naturaliter, & nō
B motæ per se, neque corruptibiles propter causas prædictas.

Quòd igitur substantię sunt, & harum quænam prima, quę ue secūda, ſm eum ordinē, quē & lationes syderum habent, patet. Pluralitatem vero lationū ex peculiarissima Philosophia Mathematicarum scīarum, videlicet ex Astrologia, consyderandū est. hæc.n. de substantia sensibili quidem, at sempiterna speculatur. cæterę vero de nulla quidē substantia, veluti quæ
C circa numeros, atq; quæ circa Geometriā. Et quidē ꝙ plures sint eorū, quæ feruntur latiōes, manifestum ēt est his, qui parū attigerūt. pluribus.n. q̄s vna, ertantiū astrorū vnūquodq; ferē.

Quoniam autem substantias esse, et earum hæc est prima, hæc autem secunda secundum ordinē motuum stellarum, manifestū est. Multitudo autem motuum scienda est à propria Philosophia Mathematicorum. Ista enim vtitur D *scientia de substantia sensibili, sed æterna. illa autē non vtitur scientia de substantia omnino, sicut de numero, & mensura omnino. Quoniam autem motus erraticarum plures sunt, manifestum est eis etiam, qui parum consyderant. Vnaquæq; .n. stellarum erraticarū videtur moueri plus vno motu.*

Idest, Qm̄ declaratum est ex hoc 44
sermone substātias æternas esse plures vna, & ꝙ in eis est prima, s. illa, E
quæ omnia mouet, & secunda, & tertia secundū ordinē orbium manifestum est. Qm̄ autem illa, quæ oīa mouet, præcedit omne, manifestum est valde & præcise. omnes enim istum motum maximum intendunt. quapropter prior est omnibus naturaliter & etiam ſm locū, & etiā ſm magnitudinem, s. ꝙ ista substantia videt esse prior propter prioritatem eius, quod mouetur ab ea ſm locum, & secundum magnitudinē in multitudine stellarum & velocitate motus. & omnia ista faciunt eam priorē nobilitate & sub- F
stantia. Quoniam vero ordinatio istorum mouentium à primo motore oportet vt sit secundum ordinē stellarum orbium in loco, manifestū est ēt. prioritas enim in loco eorum, & in magnitudine facit eos priores in nobilitate. sed videmus quoq; eos in velocitate motus ecōuerso, s. ꝙ illi, qui sunt propinquiores terrę, sunt velociores. & hoc forte prouenit propter nobilitatē motoris, & forte propter paruitatē corporis. Sol autem videtur propter magni-

G magnitudinē eius & * actiones eius in entibus, & pp hoc quod apparet, q̄ motus aliarū erraticarū ordinantur fm motū Solis, & consequetur ipsum habere motorē priorem oībus erraticis. sed velocitas, quę est in istis, sicut diximus, forte est pp nobilitatē substātiarum mouentiū, & forte pp paruitatem corporum. Ordinatio quidem eorū adinuicē fm nobilitatem possibile est scire ex dictis ab Antiquis habēnbus curam de actionibus earū in entibus. v.g. qm̄ dant Soli vitā, & Saturno res fixas. ordinatio igitur earū à primo

H est præcisa, ordinatio vero earū abinuicem nō est præcisa. Et forte melius est illud, qđ Arist. intendebat, s. q̄ ordo eorum sit fm ordinem eorū in loco. Quōd aūt Moderni dicunt substantiā primam esse prioré motore totius, falsum est. quælibet enim substātia istarū est principiū substantiæ sensibilis fm motorē, & fm finem. Et ideo dicit Arist. q̄, si aliquæ substantiæ essent non mouentes, essent ociosę. Qđ autē mouit eos ad hoc dicendum est ratio,

I quæ pōt dissolui à quolibet exercitato in hac scīa. dicunt. n. q̄ apparet ex istis intelligentijs, q̄ quędā earū consequitur quādam, sicut causatū causam. prima aūt substantia debet esse vna & simplex in fine: ab vno autem & simplici non prouenit nisi vnū: & à motore primi cœli prouenit anima primi cœli, & motor orbis consequentis: necesse est igitur vt sit non simplex. habet ergo causam priorem eo. † Iste autē sermo est imaginabilis. non. n. est illic prouentus, neq; consecutio, neq, actio, ita q̄ dicamus q̄ vna actio cōsequitur agentem tantum. est. n. est illic causa & causatum, fm q̄ dicimus q̄ intellectum est causa intelligentis. Et cùm ita sit, non est impossibile vt illud, qđ est per se intelligentia & intellectum sit causa plurium entium, secundum q̄ ex eo intelligun tur multi modi. illud igitur, quod ſtelligit motor corporis cœli de primo motore, & est cā in anima cœli, aliud est ab eo, q̄ intelligit ex eo motor orbis Saturni. & similiter de vnoquoq; eorum, scilicet q̄ perfectio vniuscuiusq; eorum est intelle ctum intelligendo causam primam & propriam. & secundum hoc omnes motus eorum idem intendunt, L s. ordinē totius. & sic est intelligendum de multitudine motuum cuiuslibet ſtellæ, scilicet q̄ omnes sunt colligatæ per motum illius ſtellę: & quilibet motor in eis perficitur per formam primi motoris proprij illi ſtellæ. & ideo motus cuiuslibet ſtellæ earum intendunt motum ipsius ſtellæ. Et sic est intelligendū, q̄ motus aliorū orbium intendunt motū orbis ſtellati, & q̄ perfectio vniuscuiusq; mouētium vnumqđq; eorū, i. orbium, s. primorū perficitur per primum motorem omnium. Et ideo omnes intendunt hunc motū M diurnum, qui est primi motoris actio, & principium aliarum actionum. apparet. n. q̄ alij motus proprij sunt propter istum motum & consequentes eum, & adunantes in ordine, quem intendunt, & est principiū actionū earū. Sed quęret aliquis, qm̄, si motus omnium orbiū intendant eandē actionem, & eundem ordinē communem omnibus, necesse est vt habeant eandem formam intellectam extrinsecā à formis, quas intēdit vnusquisq; per se, s. for-

A scilicet formis proprijs. erit igit̄ forma quasi finis addita super formam propriā, erga quam mouetur vnusquis orbis aliorū orbiū. Dicamus ergo, q̄ nulla forma ē quasi finis & cōis & vltis, nisi illa ex eis, quæ habet actionem cōem. & hæc est dispositio formæ mouentis primum cœlū motu diurno. Dispositio enim i iuuamento corporū cœlestiū adinuicem in creando entia, quæ sunt hic, & cōseruando ea, est sicut dispositio regentiū bonorū, qui iuuant se adinuicē in regendo bonā ciuitatem.

B qm̄ omnes actiones eorū sunt erga actiones primi principis. ponunt. n. actiones suas seruientes & cōsequentes actionē primi principis. Quēadmodum igit̄ primus princeps in ciuitatibus necesse ē vt habeat actionem propriam, quæ est nobilissima actionū. (& si nō, esset ociosus) quā actionē intendūt per suā actionem omnes, qui sunt sub primo prīcipe. quēadmodū igit̄ necesse est in istis principatibus vt primus principat' sit, sicut est necesse in actionib' principū vt prima actio sit: & sic accidit

C in artificijs, q̄ iuuant se adinuicem erga vnū artificiale, & sunt illa, quorum quædā sunt principātia alijs, & oīa reducunt̄ ad vnum artificium, v.g. qm̄ plura artificia seruiunt artificijs equitādi: sic igit̄ est intelligendum de istis corporibus cū suis formis, à quibus mouent̄, & de istis formis adinuicē. multum enim assimilant̄ artificijs, q̄ seruiunt sibi adinuicem, & quę intelligūt adinuicē sunt principia eorū, ex quibus accipiunt intellectum proprīū. v.g. quia artificiū frenificādi accipit sua principia ab artifice artis æquitādi, & sīr alia artificia seruientia huic artificio. Differētia aūt inter ista & artificialia est, quia formæ artificij mouētes artifices sunt in materijs, istæ āt nō. D

Mosaūt, qui iam est inter Modernos in dicendo, q̄ à tali motore prouenit talis motor, aut consequit̄, aut p̄cedit, aut talia verba, nō vere intelligunt̄ de istis principijs abstractis. omnia enim ista sunt dispōnes agētium superficietenus, non vere. ab agēte enim nihil prouenit, vt p̄dixi mus, nisi extrahere illud, qđ est in potētia ad actū. sed illic nō est potentia, vnde neq; agens. tm̄ enim est illic intellectus & intellm̄, & perfectū & perficiēs. quēadmodum artificia E perficiūtur ab inuicē in hoc, q̄ accipiunt principia abinuicē, & omnia reducunt̄ ad accipiendū omnia sua principia ab artificio vltī continenti ea. Et ideo videmus, q̄ scientia magis propria primi Dei, s. est illud, qđ continet̄ sub prima Philosophia: & scientia propria proprijs, quæ sunt sub eo, est similis scientiis particularibus, quæ sunt sub prima Philosophia, sicut d. Nicolaus Peripateticus in sua prima Philosophia. Et ideo videmus, q̄ per acquisitionem illius scīæ ab homine inuenitur homo in sua perfectione essendi. Hoc autē, F quod Plato dixit in suis verbis obscuris, q̄ Creator creauit Angelos manu, deinde p̄cepit eis creare alia mortalia, & remansit ipse in quiete sine labore, nō est intelligendū ad literam. Et forte existimare hoc in Deo fuit causa sabbati positi in lege filiorū Israel. Et hoc, quod diximus de mouētibus omniū orbiū, est etiā in mouētibus, quæ iuuant se adinuicem ad mouendū quamlibet ſtellā ſtellarum erraticarū, scilicet q̄ omnes illic reducuntur ad illum primū motorē,

Ordinatio ſtelligēiarū à prio ē p̄cisa, ſi ordinatio earū adiuicē n est p̄cisa. Digressio cōtra Aui. Si aliq̄ substātię ēnt nō mouētes, essent ociosę.

* a.l. propter actionem.

† Soſo mouī Auic. In ſtelligētijs ſi ē, p̄uenit* neq; actio, ſed tm̄ ē illic eā & cātū, ſcdm q̄ ſtellectū ē cā intelligentis.

Contra Auic. Ab agente nihil prouenit nisi extrahere illud, qđ ē in potētia ad actum.

motorem, & ꝙ oēs intendunt motū illius primi motoris. Et cùm hoc declaratū est, reuertamur & dicam⁹ ꝙ, cùm Philosophus accepit numerum motuum ab Astrologo, sicut principia esse à Naturali, fecit rememorationē de hoc, & dixit: Multitudo aūt motuū scienda est, &c. idest, numerus aūt motuum cōsyderandus est ꝓ Astrologos. Deinde dedit causam in hoc, & dixit: Ista enim vtiturscīa, &c. i. ista aūt ars propria est huic intētioni inter alias Mathematicas, quia consyderat de substantijs æternis sensibilibus. aliæ aūt scientiæ Mathematicæ consyderant de accidentibus, vt ars Arithmetica, & Geometria. D.d. Quoniam aūt motus erraticarum sunt plures, &c. idest, qm̄ aūt cōprehensum sensu est, ꝙ istæ stellæ habent plures motus. qui enim aliquantulum ingressus est in Mathematicā, videt ꝙ quælibet stellarum erraticarū habet plures motus vno. Et sciendum est, ꝙ isti motus, quos ponunt Astrologi, sunt tribus modis. Est enim modus cōprehensus à vulgo visu. Est ēt alius modus, cuius motus non comprehenditur nisi in instrumentis & consyderationibus. & horum modorū quidam comprehenduntur in longissimis temporibus, & quidā in paruis. Est ēt tertius, cuius motus sunt declarati rōne. plures enim istorū motuum videtur visu simplices. secundum aūt rationem & naturalia opinandum est illos esse compositos ex pluribus vno. v.g. quia stellæ erraticæ videtur qnq; velociores & qnq; tardiores, & modo progredi & modo retrogredi. & hoc nō potest esse verum sm naturas corporum cœlestium. Declaratū est enim in naturalibus, ꝙ oēs motus sunt æquales, & ꝙ impossibilis est in eis velocitas & tarditas, aut progressus aut retrogradatio. Vñ necessariū fuit Astrologo ponere Astrologiā, ex qua cōsequerētur hæ dispōnes sine aliquo impossibili in naturalibus. Et hoc duob⁹ modis accidit: aut vt ille motus, qui qnq; videtur velocior qnq; tardior sit cōpositus ex pluribus motibus: aut vt sint illic orbes eccentrici & epicycli, vt dicunt Moderni Mathematici. Propter hoc igit̄ differūt Astrologi de numero motuū & stellarum, & multotiens inueniunt per consyderationē temporum motuū stellarum, & sm computationem inueniunt eas in locis terminatis zodiaci. & cū cōsyderant eas in instrumentis, inueniūt eas in alijs ab illis locis, & tunc addunt motū nouum illi stellæ. Et hoc mō posuit Ptole. plures motus Lunæ & alijs stellis, quos nullus de Antiquioribus posuit. v.g. motus, quē Ptolemæus vocat motū respectiuum Lunæ, & motum polorū epicyclorum. Istorum aūt motuum nō potuit iste homo facere Astrologiam. & sīc hoc quidem apparuit ei, ꝙ motus stellarū erraticarum in suis orbibus eccentricis sunt sm centra alia à centris eccentricorū, & nō potuit ponere Astrologiam secundum sua fundamenta. & omnia ista manifesta sunt patū exercitatis in Astrologia.

Quod vero hæ sint, nunc quidem nos ea, quæ quidā Mathematicorū aiunt, intelligēdi gratia dicimus, vt aliquā determinatā mente pluralitatē percipiamus. Deinceps quædā quidem nos ipsos quærere decet, quædā autem

Conuertit se ad textum.

Sola Astrologia de mathematicis cōsyderat de substantijs.

Documentum.

Mot⁹ quos ponunt Astrologi sunt tri b⁹ modis.

autem à quærentibus scisciatari, si quid præter ea, quæ nunc dicta sunt, his videat̄, ꝙ circa hæc versant, diligere quidē vtroſꝙ, adhærere vero certioribus. Eudoxus igit̄ Solis, & Lunæ vtriusque lationē in trib⁹ posuit sphæris esse. quarum Primam quidē eam esse, quę non errantiū stellarum. Secundam vero sccūdum id, quod per medium zodiacū. Tertiā porro sm eum, qui in latitudine zodiaci obliquatur, in maiori aūtē latitudine obliquari eum, secundum quem Luna fertur, ꝙſ sm quem Sol.

Quot autem sunt dicamus, secūdum quòd dixerunt quidam Mathematicorū, vt aliquo modo imaginemur aliquam multitudinem terminatam. Quod autem relinquitur, quærendum est à nobis perscrutantibus de hoc, aut ab eis, qui inquisiuerunt, si aliquid apparuerit ab eo, quod dictum est modo: quātus sit perscrutandum de duabus sectis, & concedendum sermonem illius, qui magis perfectè perscrutatus est. Eudoxus vero ponit motum vtriusq; Solis, & Lunæ i tribus sphæris. quarū Prima est stellarum non erraticarum. Secunda, q̄ est in medio signorum. Tertia aūt, quæ declinat i latitudine signorū. & illa, in qua magis Luna mouetur, magis declinat in latitudine signorum, quàm in qua exīsit Sol.

Quia Philosophus accipit pro cō stātī numerum motuum, Astrologi aūt diuersi sunt in hoc, fecit rememorationem de hoc, quod fuit magis famosum in suo tempore. & talia principia in maiori parte tm̄ sūt famosa, cum ferè oīa sint fundata, s. in sensu quātitatū motuū stellarū, quod non potest perfici in vita humana. ideo necesse est in consyderationibus credere consyderationib⁹ prædictis, & tunc verificatur quantitas motuum. Et pp difficultatē istarum retū impossē est vti propositionibus necessarijs: sed famosis in hoc loco magis vtimur q̄ necessarijs, sed qñ in eis non fuerit diuersitas. si aūt i eis fuerit diuersitas, nihil erit, sup quod sustentet̄. Sed quocunqs modo sit, melius est scire sermones hoīum in hoc, q̄ nihil. Et ideo dixit: Dicamus secundū ꝙ dixerunt quidam Mathematicorū, &c. i. D.d. Quod aūt relinquit̄, quærendū est à nobis pscrutantibus de hoc. i. qm̄ autem sunt mot⁹ additi super istos, quos computo, perscrutandū est in alia scientia. Et, cùm dixit hoc, fecit rememorationē de hoc, quod dixerunt Mathematici in suo tempore, & posuit de eis duos homines famosos in hac scientia. Et dixit, ꝙ Eudoxus ponebat Soli & Lunæ tres orbes. Vnum quo mouet̄ ab oriente ad occidentem in vnadie. Secundū ad motum longitudinis. Tertium ad motū latitudinis. Et hoc est manifestum de eis, qm̄ motus longitudinis & latitudinis sunt duo numerati. Mathematici aūtē huius tēporis ponunt eundem motū, & est motus stellæ in suo orbe declini: pp qđ accidit ei in respectu zodiaci motus in longitudine & motus latitudine.

Intentio & causa.

Melius est scire sermones hominum i hoc, quā nihil.

Expō tex.

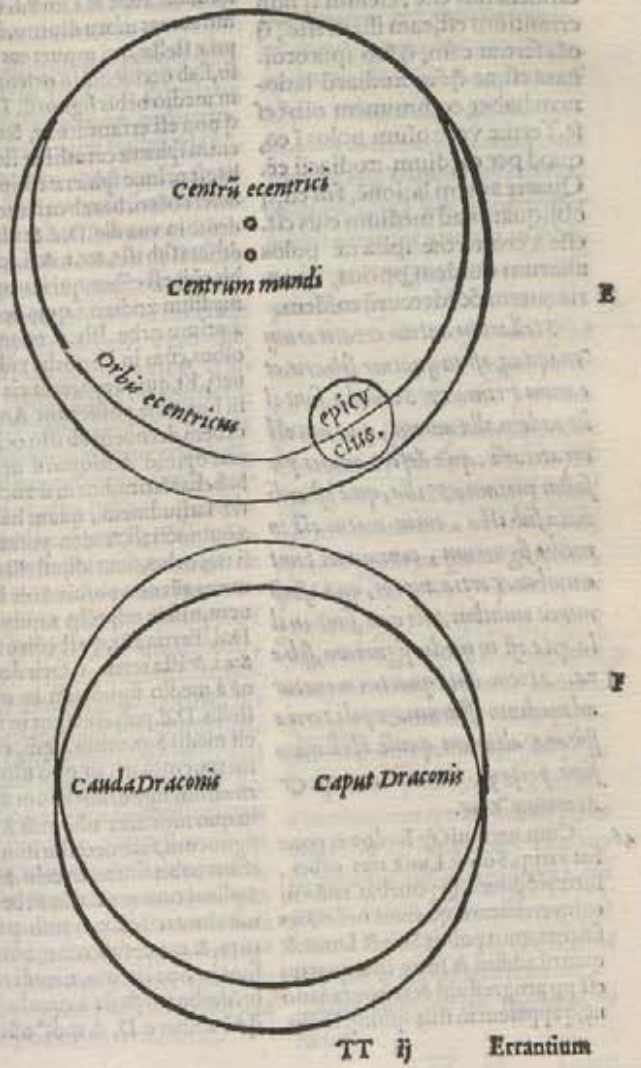
Qđ nã potest facere vno istrõ non facit duob⁹ cõsimile. 1. Physic. 50. Qđ nõ dẽtur ecẽtrici, nec epicycli. vide 2. cœ. c. 55.

G Quõd autem sint duo motus à duobus corporibus, non indiget. quod enim potest natura facere vno ĩstrumento, non facit duobus. & secundum hoc Sol non habebit nisi duos motus tm̃, & nisi sit necesse ponere tertium motum, propter hoc, quod apparet de velocitate & tarditate. Ecẽtricum enim aut epicyclum dicere est extra naturam: epicyclus autem impossibile est vt sit omnino. Corp⁹ enim, quod circulariter mouetur, non mouetur nisi in circuitu centri totius, cùm ipsum faciat cẽtrum. &, si esset motus circularis extra hunc centrum, contingeret aliũ centrum extra hunc centrum esse: quapropter & alia terra extra istã est. & hoc impossibile est, vt dictum est in Naturalibus. Et similiter forte est de ecẽtrico, quem ponit Ptolemæus. Si enim essent plura cẽtra, essent plura corpora grauia extra locum terræ: & tunc medium non esset vnum, & haberet latitudinem, & esset diuisum. & omnia ista sunt impossibilia. Amplius, si essent eccentrici, necesse esset inuenire in corporibus cœlestibus corpora superflua sine aliqua vtilitate, nisi ad implendum locum vacuum, sicut in corporibus animalium. Sed nihil de eis, quæ apparent in motibus stellarũ, cogit necessario dicere epicyclum esse, aut ecentricum. Et forte excusãt vtrunq; mot⁹ lenliab, quos ponit Arist. & sicut Ptolemæus d. ĩ suo libro. qui dicitur liber Narrationis, in quo d. ꝙ Arist. & Antiqui ponebant loco istorum motuum motũ gyrationis, & d. ꝙ secundum hoc apud eos oportet crescere motus secundum numerum. Qui autẽ post venerunt, inuenerunt viam simpliciorem ista, & potuerũt ponere ea, quæ apparent in paucioribus corporibus, & innuit epicyclum & ecentricum. & d. ꝙ ista via est nobilior, qa concessum est, ꝙ natura nihil facit superflue, & ꝙ, cùm poterit mouere aliquid instrumentis paucis, non mouebit pluribus. Ptolemæus autẽ ignorauit quid cogit Antiquos ponere motus gyrationis, & est quoniam epicyclus & ecentricus sunt impossibiles. necesse est igitur rursus perscrutari de ista Astrologia vera, q̃ est super fundamenta naturalia: & est apud me fundata super motum eiusdẽ orbis, & polos diuersos duos, aut plures, secũdum ꝙ conuenit apparentibus. Possibile est enim accidere stellis ex talibus motibus velocitatem & tarditatẽ, & progressum & retrogradationem. & alios mot⁹, quibus non potuit Ptolem. ponere Astrologiam. & apparet ex hoc propinquitas & remotio, vt accidit in Luna. In iuuentute autem mea speraui, vt hæc perscrutatio compleretur per me: in senectute autem iam despero. sed forte iste sermo ĩducet aliquem ad perscrutandum de hoc. Astrologia enim hni⁹ temporis nihil est in esse, sed est conueniens cõputationi, non esse. Lunæ autem inuenerunt Antiqui post Aristo. vnũ motum, scilicet motum draconis. Ptolemæus autem inuenit ei in respectu Solis quartum motum, & in respectu centri, secundum quem reuoluitur luna æqualiter, motũ quintum, quem vocat motum respectiuum diametri epicycli, cui non potuit secundum suum fundamentũ ponere Astrologiam.

NT nihil ponit superflue. Idem 1. cœ. 32. & 3. de Alio. 45. et 1. phy. 50.

Designa-

Designationes orbium, ac motuum, qui ab Auerroe confutantur.

G Errantiũ vero stellarũ vniuſ cuiuſq; in quatuor ſphæris. quarum Primam quidẽ & Secũdã eandem illis eſſe. etenim q̃ non errantium eſt, eam illam eſſe, q̃ oẽs fert. at eam, q̃ ſub ipſa ordinata eſt, ac q̃ ſm zodiacũ lationem habet, communem oĩb⁹ eſſe. Tertiæ vero oĩum polos ĩ eo, quod per medium zodiacũ eẽ. Quartę autẽm lationẽ, ſm eũ, q̃ obliquatus ad medium eius eſt. eſſe vero tertiæ ſphæræ polos aliarum quidem pprios, Veneris autem & Mercurĩ eoſdem.

H *Stellarum autem erraticarum vnaquæq; eſt in quatuor ſphæris. et earum Prima & Secunda ſunt illis eadem. illa autem, quæ non eſt erraticarũ, quæ defert omnes per ſuum motum, & illa, quæ eſt ordinata ſub iſta, cuius motus eſt in medio ſignorum, communes ſunt omnibus. Tertia autem, quæ eſt cõmunis omnibus, poli eius ſunt in illa, quæ eſt in medio ſignorum, ſphæ*

I *ra. Motus autẽ quartus mouetur ad medium iſtarum. & poli tertiæ ſphæræ aliarum quidẽ ſtellarum ſunt propry, Veneris autem & Mercury vnus.*

46 Cùm narrauit, q̃ Eudoxus ponebat vtriq; Soli & Lunæ tres orbes, incœpit dicere, q̃ ponebat etiã vnicuiq; erraticarũ quatuor orbes, tres ſ. orbes, quos poſuit Soli & Lunæ, & quartũ additũ & forte iſte quartus eſt pp progreſſum & retrogradationẽ, q̃ apparent in iſtis quinq; ſtellis. D.d. & earũ Prima & Secunda ſunt illæ cædẽ. i. prima aũt ſphæra erraticarũ, & ſecunda ſunt ſiſes primæ & ſecundæ Solis & Lunæ, ſ. orbis, qui mouet eas motu diurno, & orbis p priæ ſtellæ, qui mouet eas econuerſo, ſ. ab occidente in orientẽ, qui eſt in medio orbis ſignorũ. D. illa aũt, q̃ non eſt erraticarum, &c. i. prima enim ſphæra cuiuslibet ſtellæ ſimiliter eſt primæ ſphæræ totius cœli, q̃ defert oẽs orbes ab oriente in occidente in vna die. D.d. & illa, q̃ eſt ordinata ſub iſta, &c. i. & ſecundus orbis cõis eſt oĩbus, qui ita tranſit per medium zodiaci, i. quia decliuus eſt L à primo orbe. Iſte. n. etiam cõis eſt oĩbus, cùm in hoc orbe videant moueri. Et, quia apparet ẽt eis latitudo in hoc orbe, poſuerunt Antiqui eis orbem decliuem ab iſto orbe. & hæc erat opinio Antiquorũ de Sole, q̃ habebat latitudinem à zodiaco, præter latitudinem, quam habebat ex æquinoctiali, & ideo poſuerunt Soli tres orbes, ſicut alijs ſtellis. Ptolemæus aũt non poſuit Soli latitudinem, niſi in reſpectu æquinoctialis. D.d. Tertia aũt, q̃ eſt cõis omnibus, &c. i. & iſta tertia, q̃ facit declinationẽ à medio ſignorum in omnibus M ſtellis. D.d. poli eius ſunt in illa, quę eſt medij ſignorum. i. qm̃, cum poſuerunt orbem, in quo mouetur p medium ſignorum alium ab orbe, in quo mouetur obliquũ à medio ſignorum, fuit neceſſarium vt poli iſtius orbis ſint in circulo zodiaci. Stella. n. cum mouet in orbe, cuius maximus circulus tranſit p zodiacum, & mouet ab orbe, cuius poli ſunt in hoc circulo, neceſſario videbit declinans ſtella à circulo medio, q̃ ẽ ĩ zodiaco. D. d. mot⁹ aũt q̃rtus, &c.

&c. i. qm̃ iſte orbis eſt declinans à medio iſtius tertij. D.d. & poli tertiæ ſphæræ, &c. i. vt mihi videtur intendit orbes decliues, qui ſunt communes omnibus ſtellis.

At Calippus ſitũ quidẽ ſphęrarũ eũdem Eudoxo ponebat, hoc eſt diſtantiarum ordinem. pluralitatem autẽ ſtellæ qdẽ Iouis ac Saturni eandem illi attribuebat, Soli vero & Lunæ duas adhuc putabat ſphæras addendas eſſe, ſiquis eorum, q̃ ſenſibiliter apparent, cauſas aſſignare debeat: cæteris vero errantium vnicuiq; vnã. neceſſe vero eſſe, ſi debent oẽs ſimul poſitæ, q̃ apparent reddere, ſm vnamquamque errantium alteras ſphæras vna pauciores eẽ, quæ reuoluãt, & ad idem poſitione ſemp primam eius aſtri ſphærã, quod in ſerius ordinatum eſt, cõſtituãt. hoc. n. modo ſolum contingit errantium lationem oĩa facere.

Cùm igit̃ in quibus ipſa quidẽ C ferunt̃ ſphæris, hæ quidẽ octo, hæ vero vigintiquinq; ſint, horũ ſane illas ſolas nõ oportet reuolui, in quibus fert̃, quod infime ordinatũ eſt. q̃ quidẽ duarũ primarũ ſphęras reuoluunt, ſex erunt. quæ vero poſteriorũ quatuor ſexdecim. cũctarũ vero numerus, tum earum quæ ferunt, tũ quæ reuoluunt eas, quinquagintaquinq;. cp ſi Lunæ & Soli non addat aliquis, quos dixim⁹ motus, omnes ſphæræ erunt ſeptem & quadragĩta. Pluralitas itaq; ſphærarum tanta ſit.

Calippus autem in poſitione quidem ſphærarum eandem poſuit cũ Eudoxo. in multitudine autem in Ioue quidem & Saturno conuenit, in Sole autem & Luna videtur ponere duas ſphæras additas, ſi aliquis voluerit dare apparentia: aliarum autem erraticarum, aut vniuſcuiuſq; vnam neceſſe igitur, quoniam ſtella non mouetur per ſuum corpus, ſed mouetur in ſphæra, ſi omnes congregentur ſecundũ quòd dant apparentia in vnaquaque erraticarum, vt ſint aliæ ſphæræ pauciores eis, quæ reuoluuntur gyratiue, & reuertunt primam ſphæram ad ſuum ſitum ſuper eũdem, quæ eſt ſtellæ ordinatæ ſub ea. hæc enim tantummodo poſſunt eſſe motus omnium erraticarum. Sphæræ igitur, in quibus mouẽtur, quædam ſunt octo, & quædam vigintiquinq;, & ex iſtis non oportet moueri in eis motu gyratiuo, quæ mouentur in eis faciliores earum. Quæ igitur mouentur motu gyratiuo duarum primarum ſunt ſex, & quatuor poſtremarum erunt. xvi. Numerus igitur omnũ, quæ mouentur, & quæ mouẽt iſtas motu gyratiuo, ſũt quinquaginta quĩque: Si autem nullus addat, quæ diximus Lunæ, & Soli, omnes ſphæræ erunt quadraginta ſeptem.

Multitudo autem motuum ſit tanta.

G 47 Dixit: Calippus aũt ponebat orbes in ordine, quem ponebat Eudoxus. numerum vero orbiũ maiorẽ nisi in Ioue & Saturno, qm̃ conueniebat Eudoxo. D.d. in Sole autem & Luna videt ponere, &c.i. qm̃ iste homo addit ei, quod dixit Eudox⁹ de numero orbiũ vtriusq;, Solis, & Lunæ duos orbes, vt per hæc conueniat apparentib⁹ de motibus eorũ. Et reputo ꝙ addit hoc, vt det ex eis causas velocitatis & tarditatis, cùm sit impossibile vt motus eiusdẽ stellæ sit velox & tardus insimul, nisi cõpositus ex motibus. D.d. aliarũ aũt H erraticarum vniuscuiusq; vnam. i. addit in numero orbiũ stellarũ erraticarum in qualibet stella vnum orbem. Ponebat igitur quinq; orbes vniuscuiusq; erraticarũ. D.d. necesse est igit, qm̃ stella non mouet per suum corpus, & ponebat istum orbem additum, quia opinabat, ꝙ impossibile est vt stella moueatur motib⁹ diuersis, sm ꝙ mouet per se, sm ꝙ est pars orbis. D.d. si oẽs congregentur, &c.i. & oẽs cõueniunt ī hoc, ꝙ oĩs stella habet de sphæris minus q̃ sphæræ primæ vna. Oĩs. n. sphæra ex hoc circulo reuoluit vnamquan I que primarũ sphærarum ad contrariam partẽ, ad quã mouent primæ sphæræ, ita ꝙ ex hoc fit, vt stella videat retrograda ad suum primum locum zodiaci, deinde progressa. & quasi intendit, ꝙ ex motibus istorũ orbium contrarijs fit vt stella videatur retrograda & ꝓgressa. Et sm ꝙ Alex. dixit, ponebant oĩ orbi orbiũ stellarum præter orbem signorum, orbem, qui mouet illum orbẽ sup vnum polum ad partem contrariã, ad quam mouet primus orbis. & ponebant istos orbes mouentes ad cõtrarium. Quintum quidẽ sub quar- K to, & super eundem polum reuolui. Sextum aũt ponebat sub tertio, & super eundem polum cum eo. Septimũ vero sub secundo, & super eundẽ polum cum eo. & dicebãt, ꝙ hoc modo motuum cõpositorum possunt conuenire apparẽtibus. Et ista Astrologia nõ est manifesta nobis ex hoc sermone sm motus istarum stellarũ, quæ ponunt in hoc tempore. & sist etiam hoc non est manifestum quomodo fiunt motus gyratui ex istis motibus contrarijs, nisi ponantur super polos diuersos. Motus enim contratij, qui sunt sup eos dem polos, sunt destruentes se adinuicem, s. ꝙ ipossibile est, ꝙ duo motus contrarij sint super eundẽ polũ. super autem polos diuersos possibile est, & similiter super centra diuersa. Nisi aliquis dicat, ꝙ orbis, ī quo est stella, cùm posuerimus ipsum inter duos orbes, qui mouentur ad cõ trarium. s. adinuicẽ, accidit ex hoc, vt orbis, in quo est stella, moueatur motu gyratiuo. sed talis motus est violentus, qui non accidit corporibus cœlestibus: ideo melius est reputare, ꝙ motus isti gyratiui fiant M ex motibus contrarijs, & super polos diuersos. sm hoc enim accidit vt stella videatur aliq̃ velox, & aliq̃ tarda, & aliq̃ retrograda, & aliquã do progressa, vt diuersetur sua latitudo à zodiaco. Ponatur igit hoc fundamentum. est. n. fundamentũ, ex cuius positione nõ accidit impossibile, & potest conuenire omnibus apparentibus. & iste motus gyratiuus inuenitur in cœlo sm conueniẽtiam inter motum diurnum, & motum stellarũ in suis orbibus declinibus, s. ꝙ oẽs Astrologi conueniunt in

Motus oẽs contrarij, quos L fiunt super eosdẽ polos, if destruentes se adinuicẽ. Vide. 2. cœl. 20. Motus gyratiuus est violentus. vide. 7. phi. 2. cœli. 10.

I in hoc, ꝙ poli orbiũ declinium reuoluuntur in motu diurno in circuitu polorũ totius. & iste motus, vt Mathematici Hispaniæ dicunt, existit in orbe stellato, & vocãt ipsum motum processus, & reuersionis. D.d. Sphæræ igit, in quibus mouent, q̃dã sunt octo, & q̃dam vigintiquinque. & intendit per vigintiquinq;, sphæras, ꝑ quas mouent stellæ erraticæ motu proprio. Iste. n. homo ponebat vnicuiq; stellarum erraticarũ quinq; orbes: & stellæ erraticæ sunt quinq;: erunt igit orbes vigintiquinq;. & intẽdit ꝑ octo orbes q̃ B tuor, quos addidit in Sole, & Luna. & sunt illæ, quæ mouent orbes eorũ primos gyratiue, s. orbes, quos ponebant Soli, & Lunæ, & quatuor, qui reuoluũt orbem Saturni gyratiue. D.d. & ex istis non oportet moueri in eis motu gyratiuo, q̃ mouentur ī eis faciliores earum. i. & ex istis orbibus, qui est facilis motus, & est vltimus motus orbis, in quo sunt stellæ, non habet orbẽ, in quo reuoluat gyratiue: & ideo reuoluentes diminuunt à cæteris in vno tm̃. Et dixit hoc, vt reputo, quia Sol & Luna nõ habent, vt apparet, retrogradationẽ C & progressionem, sed tm̃ velocitatẽ & tarditatem. D.d. Quæ igit mouẽtur motu gyratiuo, &c.i. intendit p sex primos orbes, qui sunt Solis, & Lunæ, s. deferentes non reuoluẽtes. & intendit p sexdecim reuoluentes, quatuor stellas erraticas. Erit igit, sicut dicit numerus orbium quinquaginta quinque. & eorum triginta & vnus sunt deferentes, & vigintiquatuor reuoluentes D.d. si autem nullus aliquis addat, &c.i. si aũt diminuntur quatuor reuoluentes Solis, & Lunæ sm Eudoxum, & quatuor de ferentes erraticarum, sm Eudoxũ D erit numerus orbiũ quadragintaseptẽ. Et sm ꝙ apparet ex suo sermone debet esse numerus orbium sm Eudoxum quadragĩtasex. addebat enĩ in reuoluentibus quatuor, quos ponebat Soli, & Lunę: & addebat in deferentibus erraticarum quinque.

Quare substantias quoq; & principia, tũ immobilia, tũ sensibilia, tot rationabiliter arbitrãdũ est esse. quod. n. necessarium est, relinquat potentioribus dicendum. Quod si nullã lationẽ possẽ est esse, q̃ non ordinet ad la E tionem stellæ, omnem item naturam, oẽmq; substantiam ĩpassibilem & ꝑ se arbitrari oportet optimum sortitam finem esse, nulla, ꝓfecto ꝓter has alia natura erit, sed hunc necesse est numerũ substantiarum esse. si etenim aliæ sunt, vtiq; mouebunt, cùm lationis finis sint. Sed esse alias lationes præter dictas impossibile est. hoc autem ex his q̃ feruntur, rationabile est accipere. si enim omne, qd̃ fert, eius gratia, quod fertur, suapte natu F ra est: omnis q; latio alicuius, qd̃ fertur est: nulla latio sui grã erit profecto, nec alteri⁹ lationis, verum stellarum causa. Si nanq; la Oĩs latio tio lationis causa erit, illam quo nis finis. que oportebit aliarum gratia esse. quare cum non sit processus in infinitum, finis omnis lationis erit diuinorum corporũ aliquod, quæ in cœlo feruntur.

Necesse ẽ igitur reputare, quòd prĩcipia ĩmobilia et sẽsibilia sint

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *eius nūeri. quod aūt est necessariū dimittendū est fortioribus. Si aūt non existimatur quòd motus omnino non est conueniens motui stellæ, & ratio ēt dat quòd existimandū est, quòd omnis natura & oīs substantia, in qua passio non existit et est per se, amenit dispositionem meliorem, non igitur erit alia natura omnino nisi ista, immo necesse est, quòd numerus substātiarū sit iste. quoniam, si essent alia, mouebunt*

H *igitur quia sunt perfectio motus. Sed impossibile est vt sint alij motus à prædictis. & necesse est vt hoc sit à motis. quoniam, si oīs motus est propter rem motam, & omnis motus est per aliquem motorē: nullus motus ē omnino propter se, neq; propter alium motum, sed propter stellas. Quoniam, si motus erit propter motum, necesse erit vt ille sit propter alium. sed impossibile*

I *est vt illud, quod est in perfectione, sit infinitum, & omnis motus corporis diuini est corporum, quæ mouentur in cœlo.*

48 Cùm posuit ꝙ numerus motuū aut sunt quinquaginta quinque, aut quadraginta & septē, & iam declarauit, ꝙ numerus substantiarū mouētium oportet eē fm numerū corporum cœlestiū motorū, dixit ꝙ oportet existimare, ꝙ numerus substantiarum mouentiū non naturalium, & numerus substantiarū sensibiliū motarum est iste numer⁹, & ꝙ hoc sufficit nobis in hoc tpe. quod autē est verū et necessarium, dimittēdū est habentibus sollicitudinem in illa arte. Et sciendū est, ꝙ numerus motuum, in quo conueniunt Moderni, est Solis quidem duo, & Lunę quinq;, Mercurij autem septem, vniuscuiusq; autē cæterarū erraticarum octo. orbis aūt stellati duo, motus diurnus, & motus processus & reuersionis, quem Ptolemæus existimauit motū esse pfectum istius orbis ex oriente in occidētem, & sicut est dispositio de erraticis. oēs igitur erunt quinquaginta & vnus mot⁹, Saugis Solis dubitabilis. isti. n. sunt hmōi numeri, ita ꝙ ponant simplices, & ꝙ situs eorū sint illi, quos posuit Ptolo. Si aūt motus eorū fuerit compositi ex plurib⁹ vno motu, vt in Astrologia antiqua, ferè duplicabatur iste numerus. D d. Si aūt non existimat, ꝙ motus oīno, &c. i. si autem posuerimus ꝙ impossibile est vt sit corpus cœleste, quod non hēt iuuamentum in motione stellæ alī cuius, & posuerimus ꝙ ptīcipia mouentia impossibile est vt sint nisi in dispositione meliori, ꝙ non accidit eis passio materiæ, cùm sint entia p se non in materia, & esse eorum in dispositione meliori est vt sint mouentia, necesse est vt via numerandi ista principia sit via ista, s. ex numeratione motuum stellarū. cùm enim posuerimus, ꝙ nulla substantia abstracta est, ꝙ non moueat, ꝙ tunc inueniret in dispositione diminuta: &, cùm posuerimus ꝙ oīs orbis est propter stellam, & si non, eēt ociosum, manifestum est, ꝙ via numerandi istas substātias abstractas est via numerādi motum stellarū. Deinde confirmauit hoc, & d. qm̄ si essent alia, &c. i. qm̄ necesse, si aliæ sub-

K Doctrinalium.

L

M

a *substantiæ sint ab istis substantijs, vt sint corpora mouentia cœlestia alia ab istis corporibus: qm̄ vnaquę que illarū substātiarū est perfectio & finis motus. D. d. Sed impossibile est vt sint alij mot⁹ à prædictis. i. sed impossibile est vt alij motus sint ab eis, qui comprehensi sunt, aut possunt comprehēdi. impossibile est igit vt sint substantiæ mouentes, nisi illæ, quæ sunt fm numerū motuum. D. d. & necesse est vt hoc sit à motis. i. necesse est vt non sint alij motus à prædictis, quia non sunt alia mota à prędictis. D. incœpit declarare hoc, & dixit: qm̄, si oīs motus est pp rem motam, &c. i. & necesse est vt numerus*

b *motuum sit fm numerū rerum mouentium & motarum. qm̄, si oīs motus est pp esse in aliquo moto, & pp aliquem motorē: & nullus mot⁹ est pp se, neq; pp aliū motum, sed oīs mot⁹ est propter stellas: necesse est vt idem sit numerus motuū, & motorum, & mouentium. & dixit hoc, quia forte aliquis pōt dicere, forte sunt alij motus præter istos dictos. D. incœpit declarare hoc, & dixit: qm̄, si motus erit propter aliud, &c. i. qm̄, si motus fuerit pp alium motum, continget vt ille etiam sit propter alium, & sic in ifinitum. sed im-*

C *possibile est vt habens finem & cōplementum sit infinitum: infinitū enim non habet finem: necesse est igitur, vt omnis motus sit pp corp⁹ diuinum corporum, quæ mouētur in cœlo, s. stellarum. & hic complecē sermo Alex. expositiuus.*

Quòd autem cœlum sit vnū, manifestum est. si enim plures sint cœli, vt homines, principiū vniuscuiusq; erit specie vnum, numero multa. at quæcūq; multa numero, materiam habent. Vna etenim & eadem multorū ratio est, veluti hoīs. Socr. vero vnus, ipsum vero quid erat esse primum non habet materiā, cū actus sit. vnum ergo, tū ratione, tum numero primum mouens immobile ens est. & id igit, qđ semp continuoq; mouetur. vnū ergo tantum cœlum est.

D Quęcunq; multa numero, materiā hāt.

Quoniam autem cœlū est vnū, manifestum est. quòd, si plures cœli fuerint, erūt sicut homines. si autem principium hominis vnus est vnum, & fuerit vnum in numero, & plura, & aliud numero multum, habet materiam. Vnus enim sermo, qui est idem, est etiam plures, vt sermo hominis. Socratis autem vnus. quod autem est per primam essentiam non habet materiam, quia est perfectio. primus igitur motor, qui non mouetur, est vnus ratione, & numero. oportet igitur vt motum semper continuo motu sit vnum tantum. ergo cœlum est vnum tantum.

E

F

Qm̄ autem vnum est cœlum, manifestum est. & innuit, ꝙ mundus est vnus, non plures. quoniam, sicut d. si cœli essent plures, essent sicut in diuidua hominum, s. vnum definitiōe, & plures numero: sicut homo, qui est vnus definitione, & plures secundum numerum. Et hoc intendebat cùm d. si autem principium hominis vnius, &c. i. si autem plures cœli essent, contingeret vt principium

49

G cipium cuiuslibet cœli esset vnũ numero. erit igitur principium cœlorũ vnum in specie, plura ī numero. Et hoc magis manifestũ est in alia translatione, & est. d. enim. & erit principium, quod est vnum in specie, & plura in numero. Et potest in telligi sic: & erit principium, qđ posuimus, vnum in specie, & plura in numero. D.d. vnum in numero, & plura, hęt materiam. i. & omne, qđ est vnum, & plura in numero, i. vnũ in specie, & plura in numero, habet materiam. sed iam declaratũ est, ꝙ principium cœli non habet materiam. D.d. Vnus n. sermo, &c i. ea autem, quæ sunt vnum in ratione, i. definitione, sunt plura in numero. vt homo, qui est vnus in numero, & plura in potentia, vt Socrates & Plato. D.d. quod aũt est per primam essentiam, non habet materiã, qa est pfectio. i. & hoc fuit ita, ꝙ prima essentia, q̃ significat esse rei, oportet vt non habeat materiam. qm̃, si haberet materiam, haberet aliã essentiam, & sic in infinitum. & ideo necesse est vt prima forma, quæ perfectio est, & finis, non habeat materiã. erit ergo simplex. & omne simplex I est non in materia. D.d. primus igit motor, qui non mouet, est vnus definitione & numero. D.d. oportet igitur, vt motum semper motu continuo sit vnum tantum. ergo cœlũ est vnum tantum. i. & si motor est vnus numero, ergo ipsum primum motum ab eo, si mouetur motu cõtinuo, est vnum etiam numero. & si cœlum est tale, vt declaratum est, ergo cœlum est vnũ numero. mouetur enim vno motu continuo ab vno motore numero, & definitione.

H Idē. 1. Me. cõ. 40.

Tradita aũt sunt q̃dã à maio K ribus nostris, & admodũ Antiquis, ac in fabulæ figura posteriorib⁹ relicta, ꝙ hi Dij sunt vniuersam q̃ naturam diuinũ continet. Cætera vero fabulose ad multitudinis psuasionẽ, & ad legũ, ac eius qđ conferat opportunitatẽ, iã allata sunt. hoiformes nanq; ac aliorũ aĩalium nõnullis silẽs eos dicunt, ac alia consequẽtia, & silia his, q̃ dicta sunt. quorũ siquis ipsum solũ primũ separando accipiat, ꝙ Deos arbitrabant primas substantias esse, diuine profecto dictum putabit: & (vt verisimile est) sæpius quaq; arte & Philosophia, quõ ad posse fuit, inuẽta, corruptaq; rursus, has illorum opiniones, quasi quasdam reliquias, nunc vsq; saluatas esse.

L

Et accepta sunt ab Antiquissimis valde aliqua, q̃ sunt in posterioribus, sicut fabulose, quod ista sunt Dij, & quòd Deus cõtinet ẽia naturalia. Alia aũt sunt similia fabulis propter vsum legũ, et illud quod est bonũ hoibus. & ideo dicũt quòd ista sunt similia quibusdam alys aĩalibus. & alia similia istis, non conuemẽtia dictis. si igitur aliquis distinxerit ex istis, & acceperit primũ tantũ, opinabatur, quod primæ substantiæ sunt Dij: & secundũ quòd oportet, cùm iã dictũ sit multotiens in eò quòd possibile ẽ cuilibet artificio & Philosophiæ &

M

A *& etiam corrumpuntur, & istæ sententiæ eorum remanent vsque modo, quasi reliquiæ.*

30 Cùm Arist. fuerit primus, qui scĩuit in suo tẽpore hoc principium. vult dare testimonium de sermonibus Antiquis acceptis à Chaldeis, ī qbus fuit scĩa perfecta fm illud, qđ remanet de sermonibus eorũ & est quasi apolog⁹. Et d. & accepta sunt ab Antiquissimis valde. i. & accepta sunt ab antiquissimis, quæ sunt hodie quasi apologus. i. ꝙ corpora cœlestia sunt Dij: & ꝙ Dij continent omnia naturalia. D.d. Alia autem sunt, &c. i. Alij aũt sermones, & apologi in corporibus prẽter illos, qui accepti sunt à Chaldeis, veræ sunt fabulæ sine aliqua veritate: & non fuerunt scriptæ, nisi ad corrigendũ mores hominũ ad illud, qđ est bonum eis. D.d. & ideo dicunt, ꝙ ista sunt similia quibusdam alijs aĩalibus. i. & isti apologi sunt hoc, qđ dicunt, ꝙ hæc corpora sunt similia quodis animalium. Et innuit p hoc formas cœlestes, quas dicũt simules esse formis, quæ sunt hic & ꝙ formæ, quę sunt hic, sunt obedientes illis, sicut dicũt Astrologi. D.d. & alia similia istis, &c. i. & alij apologi non conuenientes ei, qđ declaratum est de his principijs, neq; fm remotã expositionem. D.d. si igitur aliquis distinxerit, &c. i. & si aliquis hõ exposuerit sermonem eorũ, ꝙ intendebãt per Deos primas substãtias, quæ sunt principia corporum cœlestiũ, tunc expõ erit vera, & tũc apologus erit conueniens veritati. Et signum eius, ꝙ Antiqui intendebãt per deos illas substantias, est quia iam Philosophia muẽta fuit, & corrupta infinities, sicut alia artificialia. & hoc intendebat, cũ d. cũ iam dictũ est multotiens, &c. i. & cũ iã hoc dictũ fuit, & scitum multotiens, cũ hoc possibile est in oĩ artificio, & in Philosophia. Oẽ. enim generabile est corruptibile, & oẽ generabile & corruptibile reciprocatur infinities. D.d. & ꝙ istę sñę eorũ remanserunt quasi reliquię vsq; mõ. & ideo opinandum est ꝙ isti apologi sunt reliquiæ opinionum eorũ, quæ corruptæ sunt, & destructæ.

D infinities. Idē. 1. Meteororũ. &. 3. de aĩa cõ. 5. Oẽ genera bile ẽ corruptibile, & oẽ generabile & corruptibile reciprocaẽ infinities.

Paterna itaq;, ac priorũ opinio in tm̃ nobis manifesta sit. E

Examinantur nonnullæ dubitationes circa primi intellectus intellectionem. Cap. 4.

EA vero, q̃ circa mẽtẽ sunt, quasdã dubitationes hñt. Vr̃. n. eorũ, q̃ apparẽt, qđ diuinissimũ esse. quo vero mõ se habẽs, talis erit, difficultates quasdã hẽt. Siue. n. nihil intelligat, sed ita se hẽat, vt dormiẽs. qdnã p̃cellens erit ẽ siue intelligat, huius vero aliud sit prĩcipale (nõ. n. id, qđ ẽ ei⁹ substãtia, intellectio erit, sed potẽtia) ꝓfecto F nõ erit optĩa substãtia. siqdẽ eo qđ ĩtelligit, ei honorabilitas inest. Prẽterea, siue mẽs, siue ĩtellectio ei⁹ subã sit, qđ ĩtelligit? aut. n. ipsa seipsam, aut aliqđ aliud. qđ si aliud, aut idẽ sp̃, aut aliud. Vtrũ aũt differt aliqđ, an nihil intelligere bonũ, vel qđcunq; ẽ An vero de quibusdã ipsam ẽt et cogitaẽ absurdũ ẽ. Manifestũ itaq; ẽ, ꝙ illud ĩtelligit, qđ diuinissimũ, honorabilissimũq; est.

Neq;

G Neq; mutaꝛ. in deterius nanque mutatio fieret, ac motus, quod hmõi iam esset. Primo igiꝛ, si nõ est intellectio, sed potentia, rõnabile est laboriosam ei continuationẽ intelligẽdi esse. Deinde dilucidum, q̃ aliquid aliud honorabilius esset q̃; mens, id ſ, quod ītelligiꝛ. Et intelligere profecto, ac intellectio, & quod pesimũ intelligenti inerit. Quare fugiẽdum hoc est. etenim q̃dã melius est non videre q̃ videre. alioqui non fuerit quod optimũ intellectio. Seipſam ergo ītelligit, ſi est quidem, quod optimum est, & est ītellectio intellectionis intellectio. At vr̃ semp alterius eẽ, tũ sciẽtia, tũ sensus, & opinio, ac cogitatio: sui vero ipsi⁹ p̃ter necessitatẽ. Si aliud p̃terea ītelligere, aliud intelligi sit, ſm q̃d horum ineſt ei bene esse? q̃quidem nõ est idem intellectioni esse & ītellecto. An in quibusdã scia est ipsa res. in effectiuis quidẽ absque materia substantia, & ipsum qd erat esse: in speculatiuis vero, ratio, res, & intellectio. Cũm igiꝛ non sit diuersum id q̃d intelligitur & intellectus, q̃cunq; nõ habent materiã, idem erunt, ac intellectio vna ei⁹, quod intelligitur. Item restat dubitatio, vtrũ cõpositum sit, quod ītelligitur. mutareꝛ etenim in partibus totius. An oẽ non habens materiã indiuisibile est, quemadmodũ humanus intellectus, aut q compositorum in aliquo tpe se hẽt. nam nõ bene esse hẽt in hoc, aut in hoc, verum in toto quoddã, K quod optimum est, aliud ab eo existẽs. sic aũt ipsa sui ipsius ītellectio p totum æternũ se habet.

Non videre q̃dam dignꝰ est q̃ videre.

* accessorie.

Oẽ nõ hũs mãm indiuisibile ẽ.

Sententia autem patrum præcedens omnia est hæc, & quantũ declaratũ est nobis ex illa, & est de intellectu tantum. Et in eo sunt plures dubitationes. Videtur enim esse ex apparentibus quòd est valde diuinum. quomodo autem est tale, est valde difficile. Quoniam ſi L *nihil intelligit, quid est illud nobile, quod est ei? non. n. est ei, niſi ſicut dormienti. & ſi intelligit, habet alium dominum, quoniam ſubſtantia eius non est hoc intelligere, ſed potentia in eo. ergo non erit ſubſtantia nobiliſſima omniũ entium, quia nobilitas non ineſt ei, niſi quia intelligit. Et etiam, ſi ſubſtantia eius est intellecta, est igitur aut ſui ipſius, aut alterius: & ſi alterius, quid est illud, quod ſemper* M *est vnũ, & non aliud? Et vtrũ non est differentia omnino intelligere bonum, aut quodcũq;? Aut impoſſibile est vt intelligat in diuerſis. Manifeſtum est enim, quòd ipſe intelligit intellectum valde diuinũ, & valde nobilem. Et nõ tranſmutatur. tr̃aſmutatio enim est ad malum. & quod est tale, est aliquis motus. Et primo, ſi non intelligit, ſed est potentia, neceſſe est vt conſecutio intelligendi inducat ei laſſitudinem.*

A tudinem. Et poſtea manifeſtum est, quòd nobile valde erit aliud ab intellectu & intellecto. Intelligere enim tunc erit eius, quod habet intelligere vilius. Si igitur neceſſe est fugere hoc. non videre. n. quæda est melius, & nobilius quã videre. nobilius igitur nõ ītelligit. Ergo intelligit ſe, cũ est fortius, et ipſe intelligit intelligere. Sed ſemper videmus quòd alterius est ſciẽtia, & ſenſus, & exiſtimatio: et B *intelligere ſui ipſius, aut accidentaliter. Aut etiam, ſi intelligere & paſſio ſint aliud & aliud, ex quo igitur erit bonitas? quoniã eſſentia intelligendi nõ est eadem. Et ſicut in quibuſdam rebus ſcientia est ſcitum, quoniam in rebus intellectis ſubſtantia est ſine materia, & quod est per eſſentiam. in rebus autem eſſentialibus res est ratio, & intellectus. intellectum enim non est aliud ab intel-*
C *lecto. Omne igitur, quod non habet materiam, est idem. intelligere enim et paſſio est etiã idem. Relinquitur autem dubitatio, ſi intellectum est compoſitum. quomam hic tunc tranſmutaretur in partibus totius. Et non diuiditur omne, quod non habet materiam, vt intellectus humanus. & quod est cõpoſitum ex bonitate in hoc, est ſecundum hunc modum: ſed nobile in aliquo est omne, & est aliud. & ſecundum hanc diſpoſitionem intelligere est per ſe in toto ſeculo.* D

Quia iſta quæſtio est nobiliſſima oĩum, quę sunt de Deo, ſcire quid intelligit, & est deſyderata ab omnibus naturaliter: &, q̃a Chaldei valde sunt perſeruatí de ea, vocauit eã ſnam patrum. & dedit primo dubitationẽ in hoc, quid ītelligit Deus, & dicit: Videtur. n. ex apparẽtibus, q̃ est valde diuinum. i. videtur. n. q̃ manifeſtum est, & apparens nobis, q̃ neceſſe est vt ſit nobiliſſimũ omnium entium, ita q̃ nihil ſit nobilius eo. D. d. qũo autem est tale, est valde difficile. i & qõ nõ est in hoc, q̃ Deus debet eſſe perfectiſſimũ & nobiliſſimum oĩum: ſed quæſtio est qũo erit, hoc qd est in fine perfectionis in ſe, ſm q̃ est talis diſpoſitionis. D. d. Qm̃, ſi nihil intelligit, &c. i. qm̃ neceſſe est, ſi est ītellectus, vt ſemper ſit ſm alterũ iſtorũ duorum: aut ſm diſpoſitionem, in qua ſciens nõ vtitur ſcia ſua, aut in qua vtitur. Si igitur fuerit in diſpoſitione, in qua ſciens non vtitur ſua ſcia, tunc est quaſi dormiens, & nõ inuenitur ī eo diſpoſitio nobilis: & F hoc est incõueniens. & ſi igitur est ſm diſpoſitionem, in qua ſciens vtitur ſua ſcientia, quid igitur est illud, qd intelligit in illa hora? oportet quidem vt ſit valde nobile in fine, quapropter erit aliud ens nobilius iſto. Intellectum enim est perfectio intelligentis. & hoc intendebat, cùm dicit: & ſi intelligit habet alium dominum. D. d. quoniam ſubſtantia eius non est hoc intelligere, ſed potentia in eo, ideſt & cauſa in hoc est, quia, ſi intelligit

51 Nobiliſſima oĩum qõnũ quæ sunt de Deo, ẽ ſcire qd intelligit.

Intellectũ est perfectio intelligentis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G git aliud, tũc substantia eius nõ erit actio eius, sed substantia ejus erit potentia, qua fit ista actio. quapropter perficitur necessario per hanc actionem, sicut intellect⁹ perficitur in nobis per illud, quod intelligit. D.d. ergo nõ erit substantia nobilissima omnium entium, quia nobilitas nõ est ei, nisi quia intelligit. i. ergo substantia eius non erit ei nobilissima omnium entium, quia nobilitas nõ est ei, nisi quia perficitur per aliud, quod aliud necesse ẽ vt sit nobilius eo. quia intellectum est perfectio intellectus. D.d. Et etiam, si substãtia
H eius est intell's, & intelligere est sui ipsi⁹, aut alterius. i. &, si substãtia ei⁹ est in hoc, q̃ intelligat, necesse ẽ aut vt intelligat se, aut vt intelligat aliud extra se. D.d. & si alterius, quid igit' est quod semp est vnũ, & nõ aliud. i. & si suũ esse semper est in hoc, q̃ intelligat aliud, quid est igit' illud, qđ semp est vnũ per se sine alio? hoc. n. non est, quia est per esse alterius ecõtrario illi, quod positũ est de primo principio, s. q̃ primũ principium est illud, quod semp est sine hoc, quod indiget altero. D.d. Et vtrũ non est dria, &c. i. & contingit, vt nulla dria
I sit in ponendo primũ principiũ intelligere, & in ponendo intelligere quodcũq; sit, siue bonũ, siue malũ.

D.d. Aut impoſſe est vt intelligat in diuersis, &c. i. aut dicamus, q̃ impossibile est vt intellectus eius perficiatur per aliud, quodcũq; sit. Illud enim, quod intelligit quodcunq;, intellectus eius cõsequitur illud, quod intelligit. i. quoniam semper est sub eo in ordine. sed manifestum est & notũ nobis, q̃ intellect⁹ diuinus necesse est vt sit valde nobile, & valde perfectum. Et etiam quod intelligit aliud, transmutacin sua substan K tia in aliud. & omne, quod transmutatur in aliud, possibile est vt transmutet' in aliud, qñ transmutatur in vilius eo. i. q̃, cùm primũ intelligat quodlibet, necesse est vt transmutet' in vilius. D.d. & quod est tale, est aliquis motus. i. & cuius intell's est talis, vel talis intell's, s. exiens de potẽtia in actum, sicut est demõ intellectuum. intellectus eius est motus: & omnis motus est à motore: quapp primum patiẽ, & mouetur ab alio.

D.d. Et primo si non intelligit, &c. ideſt, & si transmutet' in suo intellectu ex aliquo in aliquid, i. quia non L intelligit aliquid, & post aliud, sicut intelligit intell's in nobis nõ subito, necesse est vt successio intellectorũ faciat ei assitudinem, qñ vult intelligere eas, & numerare eas in simul. Et hoc nõ contingit, nisi cũ posuerimus ipsum itelligere oĩa successiue. cùm aũt posuerimus ipsum intelligere subito, nõ contingit hoc: sed cõtingit vt in eo sit multitudo, & q̃ pñciat' q̃ vilius. D.d. Et postea manifestũ ẽ, q̃ nobile valde erit aliud, &c. ideſt manifestũ est q̃ principiũ nobilissimũ nõ acquirit nobilitatem, M nisi p suam actionẽ: quemadmodũ intell's in eis, qui intelligũt, s. qñ non acquirunt nobilitatem, nisi per actionẽ intellectus. Si igitur primũ intelligit vilia, contingit vt sua nobilitas sit intelligẽdo vilia: quapropter & sua actio erit vilissima actio actionum. D.d. Si igit' necesse est fugere hoc, &c. i. si igitur oportet nobile fugere actionẽ vilẽ, necesse ẽ enim apud nos nõ videre quædã esse melius q̃ videre, & nõ est necesse, quamuis videre nobilius est q̃ nõ videre, vt sit simplex. sed in rebus nobiliq̃ribus

A tibus dixit hoc, s. ne aliquis dicat, q̃ contingeret ex hoc vt primũ ignoret plura. & quasi dicat respondendo, q̃ ignorare vilia est melius q̃ scire.

D.d. nobilius igit' nõ intelligit, s. viliorẽ. vel sic, nobiliorẽ nõ intelligit.

D.d. Ergo intelligit se, i. & cùm impoſſe est ipsum intelligere vilius aut nobilius, cũ nõ est nobilius q̃ itelligat, ergo intelligit se. D.d. cũ est fortius, &c. i. cũ sit nobilioris intellect⁹ oĩbus rebus. & dicit hoc, quia intell's in nobis nõ intelligit se, nisi accũtalr.

D.d. & ipse intelligit intelligere. i. B & intelligit suã actionẽ, quæ est intelligere. sua enim suba ẽ sua actio.

D.d. Sed semp videmus, q̃ alterius est scia, & sensus, &c. i. sed videm⁹ cognoscere, & sentire, & existimare, & intelligere esse aliud ab eo, cui⁹ sunt. i. ab intellecto, cognito, & sensato, & existimato in nobis. hæ enim actiones ex istis virtutibus sunt aliorum, nõ sui ipsorũ, nisi p accidens, s. quia sensus, & existimatio, & intell's sunt intellecti, & sensati, & existimati nõ p se, sed p accidens. i. q̃ intellectus in nobis nõ intelligit se nisi p accidẽs, scilicet quia accidit intellecto q̃ sit C forma intell's, & fiẽt accidit existimato q̃ sit existimatio, & sensato fiẽt q̃ fuit sensus sentire. & hoc fuit, qa intellectus non est in nobis intellectũ omnibus modis. & magis remotum hoc est, q̃ sensus sit sensatum. D.d. Aut etiã, si intelligere, & passio sint aliud, & aliud. i. q̃ si iste intellectus intelligit aliud, tũc erit patiens & faciens, & passio. ex quo igit' erit nobilitas in patiẽte, vtrũ ex passione, aut essentia patiente, aut ex eo, à quo fit passio? ista enim tria sunt consimilia, & dissimilia in omni, quod intelligit aliud. & ideo sicut essentia itellectus nõ est eadem cũ intelligere, D quod est actio intell's in nobis, & intellecto in nobis intelligere non est idem oĩbus modis. Et causa in hoc est, quia intell's in nobis est aliud ab intelligẽte. in eis aũt, qnæ sunt nõ in materia, contingit vt intell's, & intell's, & actio intellect⁹ sint idem.

Et hoc intendebat cùm dicit: Et si- In abstracis à mã idẽ ẽ intelcut in quibusdã rebus scia, &c. i. & si lectũ intelcut videmus, q̃ vere possumus dicelect⁹ & inre q̃ scia est res scita, & res scita est tellectio. scia, quæ est in materia, sicut de artificio & artificiali: dicim⁹ enim q̃ forma artificialis, quæ est in mã, & quę E est in anima artificis est eadẽ: quãto magis debet esse in rebus intelligentibus, quibus materia nõ admiscet, & non sunt nisi forma & essentia signans esse rei. D.d. in rebus aũt essentialibus, &c. i. in rebus aũt speculatiuis definitũ est definitio, & intellectum intell's. D.d. intellectũ enim nõ est aliud ab intellectu. i. intell's igit' in reb⁹ abstractis à mã dignius est vt nõ sit aliud ab intellectu. D.d. Omne igit', quod non habet materiam, &c. i. declaratũ est igitur, q̃ oẽ carens mã, & intellectũ, & intellect⁹ in eo idẽ est. patiens enim & passio F idẽ est. Et, cũ declarauit, q̃ nihil intelligit extra se, ĩcœpit quærere vtrũ illud, quod intelligit ex se, est vnum simplex aut multa cõposita. & dicit: Relinquitur autem dubitatio, si intellectum est compositum. qñ hic tunc transmutaretur in partibus totius. i. remanet igitur dubitatio in intellecto ab eo, vtrum sit simplex aut compositũ ex multis intellectis. sed, si fuerit compositũ ex multis intellectis, necesse est ipsum esse diuersarum partium non consimilium. qa tale multa intelligit: & qđ intelligit

git multa, intelligit aliqua extra se, quæ aliqua sunt causæ ipsius. D.d. Et non diuiditur oē, quod non hēt materiam, vt intellectus humanus. Potest intelligi, q; oē intellectū intellectus, cuius intellīs non habet materiam, & est illud, quod idē est in eo intellectus & intellīm, impossē est vt diuidatur: sicut est possibile vt diuidat in intellectu humano, si causa diuisionis in intellectu humano est, quia intellīm aliquo modo est aliud ab intellectu. qm̄, si intellectus & intellectum in eo essent vnū omnibus modis, non contingeret ei vt in intellectu eius essent plura. causa enim multitudinis est alietas inter intellīm, & rem intellectā in nobis.

H Cā multitudinis in intellectis ē alietas inter intellīm & rē intellectam in nobis.

Et potest intelligi, q; signū ei⁹ est, q; oē carens materia non diuiditur in eo intellīs ab intellecto, est intellectus humanus. Videm⁹ enim ipsum liberatum à materia in se. & quāuis non sit liberatus simplr, intellectus & intellīm in eo idē est. Et cùm ita sit illud, quod est liberatū à materia simplr, intellectum & intellectus in eo idē est simplr. D. d. & quod est compositum de bonitate in hoc est fm hunc modum i. & res compositæ non addunt sibi in nobilitate adinuicem nisi, in paucitate compositionis, & propinquitate eorū primo simplici in illo genere: & cùm fuerit aliquod genus intelligentiarū, quæ diuersantur adinuicē in cōpositione, scīn aliet ate intellecti in eis ab intellectu, nobilius eorū est illud, qđ est minoris cōpositionis in illo genere, immo illud est simplex in illo genere. D.d. sed nobile ī aliquo est oē, & est aliud. i. immo necesse ē vt nobile in omni genere sit oē, & simplex indiuisibile, & singulare, & per

I Res cōpositæ nō addunt i nobilitate sibi adinuicē nisi in paucitate cōpōnis et ptopinquitate eorū ꝑ simplici in illo genere.

se extra compositum, scīq; substātia K eius non est in compositione. v.g. q; calida non semp abundant adinuicem, nisi in paucitate & multitudine caloris. & ideo calidū simplr est, in quo non est compositio ignis, cū non admisceatur ei aliud corpus, pp quod fiat modici caloris. & silr primus intellīs necesse est vt sit simplex, & vnum simplr. D.d. & fm hanc dispositionē intelligere est pse in toto seculo. i. & quia nihil intelligit extra se, cùm sit simplex, tunc, cùm intelligit se, non accidit ei transmutatio neq; lassitudo in omni seculo, sicut accidit intellectui in nobis. Et L sic debet esse in alijs intelligētijs abstractis. Sed primus est simplicior eorū: & ideo est vnus simplr sine aliqua multiplicitate, neq; pp alietatē intellectus & intellecti, neq; pp multitudinem intellectorū. Multitudo enim intellectorū in eodem intellectu, sicut ē in intellectu in nobis, cōsequit alietatem, quæ inuenit in eo, scilicet alietatē intellectus & intellecti in nobis. qm̄, cùm intellectus & intellīm fuerint adunata pfecta adunatione, contingit vt intellecta multa plura, quæ sunt intellīs illius, adnenentur & fiant vnū & simplex omnibus modis. qm̄, si remanerent illa intellecta, quæ sunt ī vno intellectu, plura, & non adunarent cum essentia intellīs, tūc essentia eius aliud esset ab eis. Et cùm hoc ignorauit Themistius d. q; posse est q; intellīs intelligat multa intellecta subito. hoc. n. contradicit sermoni nostro, cùm diximus, q; intelligit se, & nihil aliud extrinsecus. & q; intellīs & intellectū in eo sunt idem omnibus modis. dicit enim, q; intelligit oīa, ex quo intelligit se esse principium eorum.

Et

A Et omnia ista sunt eius, qui non intelligit dem⁹ones Arist. sed tm̄ huic contingit inconueniens in hoc loco & est vt sit ignorans ea, q; sunt hic. & ideo dixerunt quidam, q; ipse scit oīa, q; sunt hic, scia vīi, non scietia particulari. Et veritas est, q; primū scit oīa, fm q; scit se tm̄ scia in esse, quod est causa eorum esse. v g. qui scit calorem ignis tm̄, non dī nescire naturam caloris existentis in reliquis calidis: sed iste est ille, qui scit naturam caloris, fm q; est calor. Et similiter primus scit naturam vnitatis ī eó q; est ens simplr, quod est ipsum. Et ideo hoc nomē scientia ęq; nocē dī de scientia sua & nostra. sua enim scia est causa entis: ens autem est causa nostræ scientiæ. Scientia igit eius non dī esse vniuersalis, neq; particularis. ille. n. cui⁹ scientia est vniuersalis, scit particularia, quæ sunt in actu in potentia scita. ei⁹ igitur scientia necessario est scientia ī potentia, cùm vīe non est nisi scientia rerum particulariū. Et, cùm vīe est scientia in potentia: & nulla potentia est in scientia eius: ergo scia eius non est vniuersalis. Et magis manifestum est, quoniam scientia eius non est particularis. particularia enim sunt infinita, & non determinantur à scientia. Ille igitur primus non disponitur per scientiam, quæ est in nobis, nec per ignorantiam, quæ est ei opposita: sicut non disponitur per istas illud, quod non est innatum habere alterum.

B

C

Declaratū est igitur ali quod ens esse sciēs, de quo nō erit fas dicere sibi.

SVMMA TERTIA. D

Quo pacto vniuersi natura ipsum bonum ipsumq; optimum habeat, opinio propria, aliarumq; impugnatio.

Vīd Auer. i Epi. Tr. 4

RErscrutādum autem etiā hoc, quonam modo natura vniuersi habeat ipsum bonū, & ipsum optimum: vtrum separatum quiddam, & ipsum, an per se, an ipso ordine. An vtroq; modo, quemadmodum exercitus, etenim bene esse eius, in ordine, & dux ipse est, ac magis ipse. nō enim ipse pp ordinem, verum E ordo pp ipsum est. Cuncta aūt coordinata quodā modo sunt, verum non similiter & natātia, & volatilia, & plantæ. nec ita se habent, vt sit vllum alteri ad alterum, sed sunt ad quippiam: ad vnum nāq; coordinata sunt omnia. Verum, quēadmodū in domo liberis quidē minime licet quodcūq; facere, sed ea omnia, aut plurima, quę ordinata sunt: mancipijs vero & bestijs parū, quod ad commune cōferat, sed F vt plurimum quodcunq; contingit (tale nanq; principiū cuiusq; eorum natura est.)

Ad ſvnum oīa coordinata sē.

Et perscrutemur etiam quomodo in natura totius bonum & nobile, vtrum sit aliquid distinctum per se, aut per ordinem, aut vtroq; modo, vt in exercitu. In ordine. n. est bonum, & in duce exercitus, sed in duce magis. iste enim non est propter ordinem, sed ille propter istum. Ordinata. n. sunt insimul

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *omnia aliquo modo, sed non ordine consimile sunt natantia, & volatilia, & plantæ. sed tamen non sunt in tali dispositione, in qua non comparatur adinuicem omnino, immo aliquid: omnia enim ordinata sunt in respectu alicuius. Sed sicut liberi domus raro non licentiantur ad faciendum quicquid comprehendunt, sed omnes actiones eorum, aut plures sunt ordinatæ: seruientes autem, & lupi in pauco communicant illis in actione, & pars maior*
H *actionum istorum est quocunque, quomodolibet, & qualibet: principium enim cuiuslibet eorum est tale natura.*

52 Ista est tertia pars istius tractat⁹. & intendit in ea perscrutari, vtrum entia sint per se entia adinuicem, & omnia sint propter primũ, sicut est de membris hominis cũ primo principio, quo sit homo: aut nulla ligatio est inter ea, sed esse eorum adinuicem est à casu, & omnia sunt propter aliquod extrinsecum ab eis. &,
I quia manifestum est per se, q̃ hñt aliquod bonum & aliquem finem, propter quem fiunt, perscrutat⁹ est vtrum bonum, quod est in entibus, est extrinsecum, & distinctũ ab eis: sed nullum bonum habent existens in ordine, i. qm̃ non sunt ordinata propter se adinuicẽ. ordinata enim ꝓpter se adinuicem, illud bonum, quod existit in eis, existit in ordine: aut bonum existens in eis non est nisi in ordine tantum, & nullum bonum habent distinctum à toto, aut est in vtroq; Verbi gr. vtrum bonũ existens in quolibet modo modo-
K rum hominũ existentiũ in vna ciuitate, s. finis, quem intendunt per actiones eorũ, est aliquod distinctũ & extrinsecũ ab eis, v.g. prim⁹ princeps: aut bonum, quod est in eis non est, nisi propter prioritatem eorum adinuicem: aut in vtroq;, s. propter primum principem, & propter priotitatem eorum adinuicem. Et hoc intendebat, cũ dicit: Et pscrutemur &c.i. & perscrutandũ est, vtrũ bonũ quod est in istis entibus, s. illud, pp quod sunt, sit extrinsecum & distinctum ab eis: aut est in ordine eorũ
L adinuicem, s. in esse quorundã pp quædam: aut est in vtroq;, sicut est in exercitu. Bonum enim existit in exercitu propter ducem in exercitu & propter ordinem eius. sed bonũ quod est in duce, maius est bonũ, quod est in ordine. Ordo.n. est pp ducem, sed dux non est pp ordinem cum dux sit causa ordinis, sed non est ordo causa ducis. Et hoc intẽdebat cũm dicit: In ordine.n. est bonũ, & in duce exercitus, sed in duce magis.i. bonum.n existit in vtroq;, sed magis in duce. D.d. causam in hoc, & dicit: iste.n. non est pp ordinẽ, sed
M ille propter istum.i. dux non est pp ordinem, sed ordo propter ducem. & quia bonum existit in hoc toto vtroq; modo, s. propter ordinẽ & propter illud, ꝓpter quod est ordo, s. primum principiũ. & omnia, quæ sunt sub primo principio non æqualiter habent ordinem. hæc.n. quidem perfectum habent ordinẽ, ita q̃ nihil admiscetur eis per accidens, sicut est de corporibus cœlestibus: hæc autem, inuenitur in eis priuatio ordinis per accidens, & sunt ea, q̃ sunt sub corporibus cœlestib⁹.

Quæcũq; sũt sub primo principio non ꝙ quasi habẽt ordinẽ cõsiste. 8 metaph. com. 20 Et. 1. cæl. c. 100. & 2. phi. 87. & 2. de Ala. 14 Vide hic supra. 44.

Et

A Et hoc valde simile est ei, quod continetur in vno domo continẽte seruos, & liberos. Liberi.n. nullã actionem faciunt, nisi propter regimen domus: seruientes autem multotiẽs faciunt actiones non conuenientes regimini domus. Et ideo dicit: Ordinata enim sunt ĩsimul oĩa aliquo modo, &c.i. &, cùm consyderata fuerint omnia entia, quæ sunt in mundo, inuenientur nõ eodem ordine, sed quædam eorũ magis in hoc q̃ busdam, sicut est de lupis, & animalibus, & volatilibus, & plantis. D.d. sed tñ non sunt in tali dispositione
B &c.i. & cùm consyderantur, non inuenientur carẽtia ordine omnino, s. in dispositione, in qua nullum eorum est per aliquod, immo in eis videtur aliquis ordo. D.d, omnia.n. ordinata sunt in respectu alicuius. i. apparet enim, q̃ hoc commune est oĩbus entibus, s. q̃ omnia sunt ꝓpter vnum, & q̃ actiones eorum sunt erga illud vnum, & est prima causa: quemadmodũ oĩa, quæ sunt in domo, propter dominum dom⁹ sunt. D.d. Sed sicut liberi domus raro nõ licentiantur ad faciendum quicqd
C comprehendunt, &c.i. qm̃ actiones corporum cœlestium in communi cationẽ eorum adinuicem in cõstitutione mundi, est sicut actio liberorum in cõstitutione domus. Quẽ admodum enim liberi non licentiãtur ad faciendum omnia, quæ appetunt de actionibus, sed omnes actiones eorum sunt propter iuuamentum eorũ adinuicem, ita est de corporibus cœlestib⁹. ea autem, q̃ sunt sub istis de entibus, sunt sicut seruiẽtes, & lupi conseruãtes domos. Quẽ admodũ. n. actiones seruientiũ cõicantes cum liberis pauce sunt, & pauciores luporum, ita sunt in eis, quæ D sunt sub corporibus cœlestibus. D. d. causam, propter quam modicus est ordo existens in actionibus rerũ
* naturalium, & dicit: principium. n. cuiuslibet eorum est tale natura. i. & est ita, qm̃ principium cuiuslibet istorum impossibile est vt habeat naturaliter prius. Et potest intelligi qm̃ principium vtriusq; istorũ mo dorũ, s. voluntarij & naturalis, oportet vt habeat talem intentionẽ accidentis. Et sciendũ est, q̃ hæc est sẽ- Documẽtentia Arist. in sollicitudine: & p istã tum.
E dissoluuntur oẽs quæstiones contingentes sollicitudini. Sunt enim quidam, qui dicũt qm̃ nihil est, de quo Deus non habeat sollicitudinẽ. Di- Vide eõsi
F cunt enim, q̃ non licet sapienti dimittere aliquid sine sollicitudine, neq; vt faciat malum: & q̃ oẽs actiones eiusdem sunt iustæ. Et alij, qui cõtradixerũt huic sermoni de hoc, quod inuenitur, quoniam multa mala sunt, & debet sapiẽs dimittere ea. Isti igitur sunt in extremo contradictorio, scilicet quòd nulla sollicitudo est in eo omnino. Et veritas est in hoc, quòd sollicitudo est, & q̃, si aliqua sunt sine sollicitudine, proueniunt ex necessitate materiæ, non ex diminutione agentis: ita q̃ hoc excitat quosdam ad dicendum duos Deos esse, quorum vnus creat bona, & alius non bona.

mile sup. com. 37.

Dico aũt pariformiter q̃ necesse est oĩa ĩ discrimẽ venire. & alia ita sunt, quibus oĩa cõicant ad vniuersum. Quæcunq; vero impossibilia, siue absurda aliter dicentibus accidunt, quæve dicunt elegantius dicẽtes, ac in quibus minime dubitatiões

* segregationem.

VV ij sunt,

G sunt, non decet nos latere. Omnes nãq; ex cõtrarijs oĩa faciũt. At nõ recte id, oĩa, neq; id, ex cõtrarijs. quibus autem contraria insunt, quonam modo ex cõtrarijs erunt, non dicunt: qñquidẽ contraria impassibilia sunt à se inuicem. A nobis autem rationi cõsentanee hoc soluitur, cũm aliquid tertium sit. Quidam vero alterum contrariorum materiam faciunt, quemadmodum qui inæq̃le æquali, aut vni multa. Soluitur autem etiam hoc eo
H dem modo. nã materia vna nulli contrarium est.

Et ego dico eis, quòd coguntur omnes ad diuidendum iudicium. & alia huius dispositionis sunt, in quibus communicant omnia in toto. Et oportet nos non ignorare omnia impossibilia contingentia, & quæ impossibilia sunt de sermonibus aliorum, & quòd illud, quod dixerunt, non ridiculosè dixerunt,
I *& in quibus est pauca dubitatio. Omnes enim faciunt omnia ex cõtrarijs. Sed nõ rectè faciunt, neque in omnibus, neque in quibus sunt ex contrarijs: quia contraria non patiuntur abinuicem. Nos autem dissoluamus hanc quæstionem sermone necessario ad aliquod tertiũ esse. Et si posuerunt alterum contrariorum esse materiam, sicut ponunt non æquale æqualis, & vnum multitudinis. Hoc enim dis-* K *soluamus tali modo. Vna.n. materia nullo modo est contraria.*

Cùm compleuit notificare opi- ſſ
nionem suam in istis rebus, vult demonstrare, q̃ sua sentẽtia est, à qua separantur omnes obiectiones, & dissoluuntur omnes quæstiones cõtingentes Antiquis in principijs. Cogũtur enim concedere, q̃ in reb⁹ volũtarijs, quæ communicantur in vna actione, inueniũtur similia his duobus modis actionũ. &, cùm hoc fuerit in rebus voluntarijs, nõ est quærenda alia causa in rebus naturalibus. Et hoc intẽdebat cum dicit: coguntur enim omnes ad diuidendũ L
iudicium, &c. i. omnis enim, qui locutus fuit de hoc, coactus fuit iudicare hanc diuersitatem existentem in natura, & distinguere, & determinare eam. & cum hoc confessus fuit q̃ tale inuenitur in rebus* omnib⁹ *a.Lectio*
in omni actione, s. in rebus voluntarijs. & quasi induxit hoc modo cassigandi, cum oporteret eos dissoluere hanc quæstionem tali dissolutione & dicere in principijs totius talẽ sermonem, & non inducere impossibilia, quæ induxerunt, cum laborauerunt in dando principia entium, & M
causas apparentium in eis. Et ideo dicit post: Et oportet nos nõ ignorare, &c. i. & ideo oportet eum, qui sciuerit sermones nostros, nõ ignorare differẽtiam inter sermones nostros & sermones aliorum, cogitando impossibilia cõsequentia sermones eorum. D. d. & q̃ illud, quod dixerunt, nõ ridiculosè &c. i. nõ ignorare debent, q̃ illud, quod dixerunt de hoc, non ridiculosè dixerunt, & q̃ in opinionibus eorum nulla opinio é, cui accidat modica dubitatio.

D. in

A D. incœpit dicere opiniones eorum corruptas de principijs, & dicit: Oẽs enim faciunt omnia ex contrarijs', &c. i. error, in quo conueniunt oẽs, est, quia faciunt principia omnium entium tantum contraria. & peccãt in duobus. Quorum alterum est, q̃ principia omnium non sunt cõtraria, cùm in principijs corporum cœlestium non est contrarietas. Et secundum est, q̃ impossibile est q̃ sola contraria sint principia. Deinde d. quia contraria non patiunt' abinuicem. i. contraria autem non sufficiunt esse principia generabilium, B
quia contrarium non recipit suum contrariuum, cum transmutat'ens in generatione & corruptiõe de cõtrario ad contrarium. & hoc declaratum est primo Physic. hic autem est dictum ad rememorandum. D. d. Nos autem dissoluam⁹, &c. i. nos *a.Lectio*
autem iam dissoluimus hanc quæstionem, addentes contrarijs tertiũ, s. materiam recipientem contraria succesſiue. D. d. Et si posuerunt alterum contrariorum, &c. i. & nõ possunt euadere ex hoc alterum cõtrariorum ponendo, quasi materiam
C alterius. Materia enim oportet vt non sit contraria alicui. quia si esset non reciperet illud, cuius est materia: vt ponentes non æquale materiam esse æqualis, & vnum materiam multitudinis.

Itẽ cuncta participabunt malo præter ipsum vnum. alterum nanq; elementorum ipsum malum est. Et alĩ neq; prĩcipia bonum & malum, quãquam in oĩbus maxime ipsum prĩcipium ipsum bonum sit. Quidam autẽ hoc quidem rectè, q̃ principiũ: quo vero modo ipsum bonum D
principium sit, vtrum vt finis, an vt mouens, an vt forma, non dicunt. Empedocles quoq; absurde amicitiam facit bonum, cum hæc principium sit, & vt mouens, si quidem congregat: & vt materia, nã mistĩ pars est. At si etiam eidem accidat, & vt materię principio esse & vt mouenti, ipsum tamen esse non idẽ est. secundum q̃ igitur horum amicitia est? Inconueniens item est contentionem incorruptibilẽ eẽ, cũ hęc ipsa mali natura sit. E

Et etiam mendacium erit acquisitum in omnibus, præterquam in vno. malum enim per se est alterum elementorum. Alij autem non dixerunt malum & bonum esse principia, quamuis in maiori parte in omnibus bonum est principium. Et quidam eorum dicunt, quòd hoc principium est bonum: sed non simpliciter dicunt quòd bonum est principium, quasi perfe- F
ctio, aut quasi mouens, aut quasi forma. Empedocles etiam dicit modo impossibili. facit enim bonum amicitiam, & malum litem. & hæc sunt principia: quia est quasi mouens, & quia aggregat: & est quasi materia, quæ est pars admixti. Quoniam, si accidit alicui vni, vt habeat principium quasi materiam, & etiam quasi mouens, sed tamen essentia non est vna. secũdũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *quod est igitur amicitia? Et impossibile est vt lis sit, quæ non corrumpatur omnino, cùm talis sit natura mali, & cum habeat naturam mali.*

54 Et etiam mendaciũ, &c. i. & quidam ponunt omnibus duo principia, malum. f. & bonum, quæ sunt materia & forma. & si ita sit, tunc malum existit in omnibus, præterquam ī vno, f. forma. necesse est autem vt omnia composita sint mala, quia alterum elementorum eorũ, quod est materia: est malum. & hoc
H intendebat cùm dicit: malum enim per se est alterum elemẽtorum. Deinde d. Alij autem non dixerunt bonum & malum esse principia. i. Alij vero non dixerunt bonum & malum esse principia, cùm bonum videatur esse principium in omnib⁹, & pluribus dispositionibus. D. d Et quidam eorum dicunt, q̃ hoc principium est bonum. i. & quidam Antiquorum opinãtur, q̃ primũ principium est bonum, sed non dixerũt quomodo est ptincipium, vtrũ fm finem, aut fm formam, aut fm moI uens: neq; determinauerũt hoc, sed dixerunt hoc vniuersaliter, nõ modo determinato. D. d. Et Empedocles etiam dicit: modo impossibili. facit enim bonũ amicitiam, & malum litem. & hęc sunt principia, &c. i. & quod dicit Empedocles de principijs, est etiam impossibile. facit. n. principium, quod est bonum, esse amicitiam, & principium, quod est malum, litem. Sed inquantum amicitia cõgregat res, est principiũ quasi mouens, & inquãtum est pars rei admixtæ, est principiũ quasi elemẽtum. quapropter contingit ei ponere causam mouentem extrinsecam K esse quasi elementum rei motę. f. vt motum sit admixtum cum motore. Deinde d. Quoniam, si accidit alicui vni, &c. i. sed, si accidat alicui vni vt habeat principiũ quasi materiã & elementum, & principium quasi mouens, tamen non est possibile vt essentia motoris sit essentia materiæ. fm igitur quem modum facit his duobus modis amicitiã esse principium, vtrum fm mouentem aut fm materiam? impossibile enim est L vt idem sit causa eiusdem vtroque modo. D. d. & impossibile est etiam vtlis, &c. i. & impossibile, quod contingit Empedocli in suo sermone, est q̃ lis secundum q̃ est principiũ non corrumpetur, quamuis sit mala, & male naturæ, & violenta. violẽtum aũt non est mansiuum.

Violentum non fit finis. Lib. 2. Cœli & mũ

Anaxagoras autem bonũ posuit principiũ, vt mouens, mens enim mouet. verum alicui⁹ gratia mouet, quare alterũ, nisi sit, vt nos dicimus. ars. n. medendi quodam modo sanitas est. Incõueniens ẽt est q̃ non fecerit aliM quid bono, mentiq; contrariũ.

Anaxagoras autem bonũ principium dicit esse quasi mouens. intellectus enĩ mouet, sed mouet propter aliquid. dixit igitur aliũ sermonem, nõ sicut dicitur. medicina enim est aliqua materia sanitatis. & impossibile est etiam non ponere contrarium boni, & intellectus.

Anaxagoras aũt dicit, q̃ bonũ est §§ principium mouens, cùm iã posuit, quod intellectus est mouẽs oĩa: sed non dicit, qua de causa mouet. omne

A ne enim, quod mouet, ꝓpter aliqd mouet: & illud, ꝓpter quod mouet, magis est bonum, q̃ illud bonũ mouens. Dixit igitur sermonem diminutũ, quia cõtingit ei ponere aliud principium, non sicut dicimus, q̃ principium mouens mouet fm perfectionem & complementum, vt videmus medicinam mouere ad sanitatem, & medicina mouet. n. ad sanitatem, & medicina est forma sanitatis. si igitur sanitas
Vigeria non esset in subiecto, sicut est de primo principio, tũc medicina moueret vtroq; modo, f. fm q̃ est agens motum, & finis.

B Porro nulli eorum, qui ponunt contraria, vtuntur contrariꝫ, si quẽ inquirere nõ pigeat. & cur quædam corruptibilia, quædam incorruptibilia nemo dicit. omnia nãq; entia ex eisdẽ principijs faciunt. Pręterea, qui dam ex non ente faciunt entia. quidam vt hoc non cogantur, vnum cuncta faciunt. cur item semper generatio erit, quidq; generationis causa sit, dicit nemo. At tum illis, qui duo principia
C faciunt, aliud principalius principium necesse est esse: tum illis, qui formas, quia aliud principalius principiũ est. cur enim participauit, aut participat? Et alijs quidem necesse est Sapientię, ac nobilissimæ scientiæ aliquid cõtrarium ponere esse, nobis vero minime. nihil enĩ est primo contrarium. quandoquidem cuncta contraria materiam habent, & potentia hæc sunt. contraria vero ignorantia ad cõtrarium. primo autem nihil contrarium est. Præterea, si non erunt alia ꝓter sensibilia, nõ erit principiũ, & ordo, & generatio, & ipsa cœlestia, sed semper principiũ principium, vt Theologis, Naturalibusq; cunctis. Si autem erũt formæ, aut numeri, nullius causæ erunt. si vero non, neq; prorsus ipsius motus. Quo nanq; item modo ex non habentibus magnitudinem magnitudo continuumq; erit? numerus nãq; nõ faciet continuum, neq; vt mouens, neq; vt forma. Cæterum nihil contrariorum erit quod et E factiuum & motiuum. alioqui contingere sane possit non esse. verum enimuero & facere posterius q̃; potentia est. Entia ergo non erunt sempiterna: attamen sunt. interimendum igitur aliquid horum est. hoc autẽ aliquo pacto dictum est. Item, quo modo numeri sunt vnum, aut anima, & corpus, & omnino forma & res, nemo aliquid dicit, nec dicere potest, nisi (vt nos) dicat, quod vt mouens faciat. Qui vero dicũt mathematicum numerum primum, & ita semper F aliam attiguam substantiam, ac alia cuiusq; principia, inconspirantẽm vniuersi substantiam fa- * Inconuenientem adciũt (nihil enim altera alteri cõfert, siue sit, siue non sit) & principia multa. At entia nolũt male gubernari. non est bonum pluralitas principatuũ. vnus ergo princeps.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIB. TERTIVSDECIMVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima, de Mathematicarum rerum essentia pertractatur.
In Secunda, disputatur contra Ideas.
In Tertia, probatur Numeros non esse substantias separatas.

SVMMAE PRIMAE.

H *De quibus agendum sit in subsequentibus libris.* Cap. 1.

DE sensibilium itaq; substantia, quæ nã sit, dictum est: ī trãditione quidẽ naturalium, de materia, posterius vero de actu. Cùm autem hæc consyderatio sit, vtrũ præter sensibiles substantias aliqua sit immobilis & æterna necne, & si sit, quænam sit, quæ ab alijs dñr, primo speculandũ est: vt tum siquid non recte dicant, I non simus eisdem cõscij: tum si quod nobis & illis cõmune decretum sit, hoc separatim nõ cõtra nos grauiter feramus. sufficiens enim erit, siquis quædam melius dicat, quædam non deterius. Duæ aũt de his opiniones sunt. Quidam etenim ipsa Mathematica substantias esse aiũt, vt numeros, lineas, & quæ his eiusdem generis sunt. Et rursus Ideas. Cùm aũt quidam ideas, numerosq; mathematicos duo genera faciant, quidam vnã amborum naturam, quidam autẽ aliã mathematicas tm̃ substãtias esse dicant: primum quidem de mathematicis consyderandum est, nullam aliam eis addẽdo naturam. veluti vtrum ideæ sint necne, & vtrũ principia, substãtiæq; entiũ, an non: verum tm̃, vt de mathematicis, vtrum sint an non sint: & si sint, quonã modo sint. Deinde postea seorsum de ipsis ideis simpliciter, & aliquantulum legis gr̃a. diuulgata nanq; plurima sunt ẽt in exterioribus rationibus. Præterea ad illam consyderationem oportet maiorem sermonis partẽ attendere, cùm de his consyderem⁹, vtrum substantiæ, principiaq; entiũ numeri ac ideæ sint. post enim ideas hæc tertia consyderatio restat. Necesse aũt, si mathematica sunt, aut in sensibilibus ea esse, quemadmodum aliqui dicunt, aut à sensibilibus separata (& hoc etiam modo quidam aiunt) aut si neutro modo M sunt, aut alio modo sunt. Quare dubitatio nobis non de ipso esse erit, verum de modo.

Mathematica substantias non esse magis quàm corpora, nec eis priora ratione, nec ab eis separata esse posse. Cap. 2.

ET quidem quod in sensibilibus ea esse impossibile ẽ, quodq; simul fictitia ratio est, dictum sane in dubitationibus est, q̃ simul duo solida esse impossibile est. Item q̃ eiusdem rationis

A rationis est cæteras quoq; potẽtias & naturas in sensibilibus esse, ac nullam separatam. hæc itaque pri⁹ dicta sunt. Verũ ad hęc ẽt constat, q̃ impossẽ esset quodcunq; corpus diuidi, diuideret enim ſm superficiẽ, & hæc ſm lineã, & ista ſm punctum. quare si punctum impossẽ est diuidere, ẽt lineã, q̃ si hanc, cętera quoq;. Quid igit̃ differt aut has esse tales naturas, aut non esse quidem in eis tales naturas? idem nanq; accidet. diuisis enim sensibilib⁹, B diuidentur, aut nec ipsæ sensibiles. At nec separatas esse tales naturas possibile est. Nam, si erũt præter sensibilia solida separata ab his diuersa, priorãq; sensibilibus, patet, q̃ etiam præter superficies alias necesse est esse superficies separatas, puncta quoq;, & lineas: qñquidem eadẽ ratio est. Quòd si hæc rursus præter mathematici solidi supficies, lineas & puncta, alia separata, siquidẽ incompositа, priora compositis sunt. & si sensibilibus priora sũt C corpora non sensibilia, eadẽ rõne superficiebus ẽt, quę in solidis immobilibus sunt, priores sunt hę, q̃ p̃ seipsas existũt. Quare aliæ sunt hæ, tum superficies, tum lineæ, ab his, quæ simul cũ separatis solidis sunt. hæ nanq; simul cũ mathematicis solidis, illæ vero eis priores sunt. Rursus illarum superficierum lineæ erunt, quib⁹ priores alias oportebit eadem ratione lineas, puncta q̃ esse, & eorum, quæ in prioribus lineis, alia puncta priora, D quibus non erunt amplius alia priora. At absurda sane coacervatio fit. accidit nanque solida quidem vnica prætet sensibilia esse. superficies vero triplices, p̃ter sensibiles: illæ scilicet præter sensibiles, quæ in mathematicis sunt solidis, quæq; præter eas, q̃ in his sunt. lineæ autem quadruplices, puncta autẽ quincupla. Quare circa qualia horum mathematicæ scientiæ erunt? non enim circa superficies, lineas, et puncta, quæ in immobili solido E sunt: quandoquidem semp̃ sciẽtia circa priora est. Eadem ratio de numeris quoq;. præter enim quælibet puncta aliæ vnitates erunt, ac præter quælibet entia sensibilia, deinde præter intelligibilia. quare numerorum mathematicorum infinita genera erunt. Item quonam modo quę in dubitationibus enumeravimus solui possunt? etenī ea, circa quæ Astrologia est, simili modo præter sensibilia sunt, ac circa quæ Geometria. esse vero cœ F lum, & partes eius, quonam modo possibile est, aut aliud quodcunq; motum habens? similiter autem Perspectiuæ & Harmonicæ obiecta? erit nanq; vox, & visus præter sensibilia & particularia. Quare patet, q̃ aliꝰ sensus etiam, aliaq; sensibilia sunt. cur enim magis illa q̃ ista? q̃ si hæc sunt, animalia quoq; erunt, siquidem & sensus. Item quędã à Mathematicis vniuersaliꝰ prę-

ter

ter has substantias scribuntur. erit igitur hæc quoq; alia quædam substantia separata, ac media ĩter ideas, ac media, quę nec numerus, nec pũcta, nec magnitudo, nec tempꝰ sit. cp si hoc impossibile est, constat quoq; illa impossibile esse à sensibilibus separata. Et omnino contrarium, tum vero, tũ ei, quod existimari solitum est, accidit, siquis ita eẽ mathematica ponat, vt quædam naturas separatas. necesse enim est propterea quidem, qđ H ita se habeant, priores sensibilibus magnitudinibus esse, secundum autem veritatem posterio res: siquidem imperfecta magnitudo generatione prior, substantia posterior sit, vt inanimatum animato. Item quo, & quando magnitudines mathematicę vnum erunt? quæ quidem interdũ animæ, aut parti animę, aut alicui, quæ particeps est ratiõis, insunt? cp si non, multa erunt, ac dissoluentur. Illis vero (cũm diuisibiles, quantæq; sint) quidnã I causæ est, vt vnum sint, coniunctæq; maneant? Item ipsę etiam generationes hoc manifestant. quandoquidem, quod primum est, ad longitudinem, deinde ad latitudinem, & tandem ad profunditatem fit, ac finẽ nactum est. Si itaq; substantia prius, qđ generatione posterius est, corpꝰ profecto, tum superficie, tum lõgitudine prius erit. & hac ratione perfectum magis, atq; totũ, quia sit aĩatum. Linea vero, siue superficies, quonam modo aſa- K ta erit: supra nanq; nostros sensus hæc certe dignitas erit. Item corpus quidem substantia q̃dã sit, quippe cp iam perfectionem quodam modo habet, lineę vero quonam mõ substãtiæ erũt? nec enim vt species, & forma q̃dam, veluti si anima sit, qđ tale est. nec vt materia, veluti corpꝰ. nihil.n. ex lineis, neq; ex superficiebus, neq; punctis videt̃ constare posse. Atqui si qua materialis substantia esset, hoc pati posse profecto videretur. Ratio- L ne itaq; prior sit. non tamen omnia, quæcunq; ratione priora, substãtia quoq; priora sunt. substantia nanq; priora, quæcunq; separata ipso esse excedunt. ratione vero his, quorum ratiões ex rationibus. hæc autem non sunt simul. si enim passiones nõ sint præter substantias, veluti quiddam motum vel albũ, homine albo fm rationem albedo prior est, non fm substantiã. nõ enim potest separata esse, verũ M semper vna eũ toto est. dico autem totum hominem album. Quare manifestum est, neque prius eẽ, quod ex ablatione est, neque posterius, quod ex appositione est: ex appositione nanque, ipsa albedine albus homo dicitur. Quòd igitur nec substãtiæ sint magis quàm corpora, nec essentia sensibilibus priora sint, verum sola ratione, nec vlquam esse separata possibile esse, satis dictum est.

Non ita, dempto ro ne subla ta ponat.

Mathe-

A *Mathematica & entia esse, & quo pacto: & quo modo non priora, & quomodo priora. Vbi de Abstractione multa. Cap. 3.*

CVm vero nec in sensibilibus ea esse contingat, manifestum est cp aut omnino non sunt, aut modo quodam sunt, & ob hoc non simplr sunt. multiplr nanq; ipsum esse dicimus. Quemadmodũ enim vniuersalia ĩ Mathematicis nõ sunt de separatis præter magnitudines, numerosq;, verum de his, B quanquã nõ quatenus talia, vt magnitudinẽ habeant, aut diuisibilia sint, patet cp etiam de magnitudinibus sensibilibus rationes & demonstrationes sunt: verũ non prout sensibiles, sed, put tales sunt. quemadmodũ enim prout mota solum multæ rationes sũt, absq; eo cp quid sit vnũquodq; eorum, ac eis accidẽtiũ consyderetur, & non est necesse propterea idem aliquid motũ à sensibilibus separatum esse, vel in eis aliquam naturam segregatam esse: ita de his, quæ mouentur etiam erunt rationes, atque C scientiæ, non tamen quatenus mota, verum quatenus corpora tantum, & rursus prout superficies tantum, & prout longitudines tantum, & quatenus diuisibilia, & quatenus ĩdiuisibilia situm habentia, & prout indiuisibilia tantum. Quare cùm simpliciter verum sit dicere, non solum separabilia, sed & non separabilia esse, veluti ea quæ mouẽ- D tur, & mathematica (quia etiã qualia dicunt verum est simpliciter dicere, & talia esse) & quẽadmodum cęteras scientias simpliciter verum est dicere huius esse, nõ eius, quod ei accidat, veluti cp albi (si salubre album sit) verum prout salubre est, ac illiꝰ cuius vnaquæq; est, si salubris salubre, si vero hominis prout homo est, ita & Geometriã, non si accidit sensibilia esse quorum est, non est autem eorum, prout sensibilia sunt: non erunt sensibilium Mathematicæ scientiæ, ne E que profecto circa hæc, alijs separatis. Multa vero per se rebꝰ accidũt, prout vnumquodq; talium est. qm̃ & quatenus fœmina animal, & quatenus mas, ꝓprię sunt passiones: etsi non est quicquam fœmina, neq; mas separatũ ab animalibus. Quare etiam prout longitudines solũ, & prout superficies, & quanto de prioribus rõne, ac simplicioribus, tanto magis id certitudinẽ hẽt. hoc aũt simplex est. quare absq; magnitudine magis q̃; F cũ magnitudine, & maxime absque motu. quod si hẽt motum, primũ maxime: siquidẽ hic simplicissimus est, & huius qui regularis est. Eadẽ rõ de Harmonica, & Perspectiua ẽ. neutra nãque, pũt visus, vel, put vox speculat̃, verũ, put lineę, & nũeri. at hęc, ꝓprię illorũ passiones sunt. Mechanica quoq; sint. Quare si qs ab accidentibꝰ separet, ac de eis aliquid, quatenus talia sunt,

consy-

G consyderet, minime pp hoc mẽ tietur. quemadmodũ nec cũm in terra describat, ac eam, quæ pedalis non est, pedalẽ dicat. nõ enim in propositionibus falsitas inest. Optime vero ita vnũquodq; profecto consyderabit, si quis separans ponat qđ non est separatum: quod Arithmeticus, Geometraq; facit. Vnum etenim & idiuisibile est homo, put homo. ille vero posuit vnũ indiuisibile: deinde speculatus est, si quid homini prout indiH uisibile est, accidit. at Geometra nec prout hõ, nec prout indiuisibilis, verum prout solida. quę.n. ẽt tametsi nullibi erat indiuisibilis, inerant ei, patet q ẽt absq; his contingit ei posse inesse. Quare propter hoc nõ male Geometrę dicunt, & de entibus differunt, & entia sunt. duplex.n.est ens, hoc quidẽ actu, hoc vero materialiter. Cũ autẽ bonũ & pulchrum differãt (siquidẽ illud semper in operatioI ne, pulchrum vero ẽt in immobilibus est) qui dicunt Mathematicas scientias nihil de bono vel pulchro dicere, falsũ dicũt. Dicunt etenim & maxime ostẽdunt. nam etsi non nominãt, cũ tñ opera & rationes ostendunt, nonne dicũt de eis? pulchri nãque maxime species sunt, ordo, commensuratio, & definitum, quę maxime ostendunt Mathematicæ scĩæ. Et, cũm hęc multorum causę esse appareant) dico autem veluti ordo & defini-

tdẽ primo Priorũ. c. 15. & 1. Pos. c. 1. com. 20. Instantię solutio.

Ens duplex.

Bõi et pulchri discrimen.

Quo pacto Mathematicę sciębonũ & pulchrũ cõsyderent.

Pulchrispecies.

tum) patet q; etiam similẽ causam, quę vt bonũ causa est, quodam mõ dicant. magis autem aperte in alĩs dicemus. De mathematicis igit, & q; entia sunt, & quomodo entia, & quo modo nõ priora, & quomodo priora, tot dicta sint. K

SVMMA SECVNDA.

Disceptatio contra Ideas.

Quæ moverint Idearum assertores ad eas ponendas. Cap. 1.

DE ideis autẽ primo ipsam, q̃ de idea est, opinionem consyderandũ, ad numerorũ naturã nihil cõsortñ habẽtẽm. sed quemadmodum opinati sunt à principio, qui primi ideas esse dixere. Accidit vero de ideis opinio illis, qui dixerũt, propterea q; de veritate adhęserãt Heracliti rõnibus, tanquã oĩa sensibilia semper fluant. Quare, si qua cuiuspiã scientia, prudentiaq; erit, oportet alias quasdã naturas permanentes esse, pter sensibiles. non.n. fluentium esse scĩam. Cũ vero Socrates circa morales virtutes vacaret, & de his vlr definire primus quæreret, naturalia.n. parumper Democritus tetigerat solum, & aliquatenus calidũ & frigidũ definierat. Pythagorici ẽt pr9 de quibusdã paucis, quorũ rationes ad numeros reducebant, veluti quid est tẽpus, aut iustum, aut nuptię) ille sane rationabili- I

a Libro.

ter q̃rebat ipsum quid est. syllogizare.n. quęrebat. syllbrũ vero principiũ est ipsum quid est. nondũ.n. tunc erat vis dialectica, vnde et possent absq; eo ipso quid est cõtraria consyderare, vtrũ contrariorũ eadẽ scĩa eẽt. Duo nanq; sunt, quę Socrati iure proprio attribuat quispiã, inductiuas orationes, & definitionẽ vlĩs. hęc.n. ambo circa principium scientię sunt. At Socrates quidem vlĩa non ponebat separata, nec definitiones. quidã à vero separarunt, ac talia entiũ ideas appellarunt. quare ferẽ accidebat eis eadem ratione omnium, quę vniuersaliter dicuntur, ideas esse.

Destruuntur fundamenta eorum, qui ideas ponunt. Cap. 2.

AT simile est, sicuti si quis numerare volens, cũ quidem pauciora existãt, arbitretur non posse: cũ vero plura faciat, numeret. plures etenĩ (vt ita dicam) formę sunt, q̃ sensibilia particularia. de quibus C cũ causas quęrerent, ex his ad illas processerunt. nã & fm vnũquodq; eiusdẽ nominis sunt, & Præter substantias, cęterorum quoq; in multis est vnum, & in his, & sempiternis. Cęterũ quibus modis ostenditur, q; formę sunt, fm nullum horum apparet: ẽ quibusdam nanq; nõ est necesse fieri syllũm: ẽ quibusdã vero, et quorũ non putãt, horũ formæ fiunt. Secundum nanq; rationes, quæ ex scientĩs, formę erunt omnium, quorũ scientiæ sunt. fm vero vnum in multis, ẽt negationum. & fm q; intelligimus aliquid eius, qđ corruptum est, ẽt corruptibilium: siquidem horum aliqua conceptio est. Insuper quędã rationũ, eorum etiã quæ ad aliquid sunt (quippe cũ exactissimæ sint) ideas faciunt, quorum nõ dicimus eẽ per se genus. Quædã ẽt tertium hoĩem dicũt. Et simpliciter hæ de formis rõnes, illa perimunt, q̃ magis q̃ ipsas ideas esse volunt, qui formas dicunt. E Accidit.n. non esse prius dualitatem, sed numerum: & huius qđ est ad aliquid eo, qđ est p se: & cuncta, quęcunq; cũ quibusdam sequerentur de ideis opiniões, aduersa facere principĩs. Item fm existimationẽ, fm quã dicunt ideas esse, non solum substantiarum, verumetiã multorum aliorũ formæ erũt. etenim vnus conceptus nõ solũ de substantĩs, sed de non substantĩs ẽt est. Et scĩę nõ solũ substantię F erunt, & alia id genus accidunt infinita. Secundum vero necessitatem & opiniões de eis, si formæ participabiles sunt, necesse est substantiarũ solum eẽ ideas. nõ.n. fm accidens participatio earũ est, sed eatenus vnaquaq; participare est, quatenus dicit non de subiecto. dico aũt, vt si quid ipso duplo participat, hoc ẽt ęterno pticipat, sed fm accñs accidit. n. duplo æternũ eẽ. quare formę substantia erunt. hæc

D

autem

Universidad de Deusto Biblioteca

G autem hic et ibi substantiam significant. An aliquid est dicere esse prꝛeter hꝛec ipsum qd vnū in multis? etsi eadē quidē forma ē idearū, & participantiū, erit aliquid cōe. cur. n. magis de corruptibilibus dualitatibus, & pluribus qdē, sed ꝛternis dualitas vnū & idem sit, qꝫ de hac & aliqua? qꝛ si nō est eadem forma, equiuoca erit profecto: & simile, ac si quis Calliam, & lignum hoīes appellarit, nullā inspiciēs cōmunicationē eorum. Si autē H ꝛtera quidem, cōmunes videlicet rationes formis conuenire ponemus, veluti ad ipsum circulum figurā planam, et ꝛteras rationis partes, & qđ ei, cuius est, apponat, consyderandū est, ne omnino vanū hoc fit. cui nāque apponet? medio, an plano, an cunctis? Omnia. n. q̄ in substātia sunt, ideꝫ sunt, vt animal & bipes. Itē patet, qꝛ ipsum quo que necesse est qd eē veluti planū naturā quādam, quæ oībus speciebus vt genus inerit.

I *Ideas ipsas neq; rebus, neq; scientijs prodesse. Cap. 3.*

POtissimū vero quispiā dubitabit, quid nā formꝫ cōferāt, aut sempiternis sensibiliū, aut illis, q̄ fiunt, & corrūpuntur. nec. n. motus, nec alicuius transmutatiōis, eis ipsis causæ sunt. At nec ad sciam aliorū prosunt. nec. n. horū illꝫ substātiæ sunt: in his etenim essent. Nec ad esse. quippe cū nō insint participantibus. Ita etenim fortasis causꝫ putabuntur esse, vt K albū mistū albo. Sed ista ratio facile redargui pōt, quam Anaxagoras prior, Eudoxus vero posterior dubitans, & alij qdā dixerūt. facile. n. est multa et impossibilia ad hanc opinionē cōgerere. At nec ex formis ꝛtera sunt fm vllum illorū modorū, qui dici solēt. Dicere vero exēplaria eas esse, & ꝛtera eis participare, vana & figmenta poetica est dicere. Quid. n. est, quod agit, ad ideas inspiciens? Possibile enim est & esse, & fieri qđ L cunqꝫ, etiā nō ex imagine. quare, & existente Socrate, & non existente, fiet vtiqꝫ quale Socrates est. Similiter etiā dilucidū, si Socrates sempiternus esset, & eiusdē erunt plura exemplaria. quare & forma, vtputa hominis, animal, & bipes: simul aūt & idealis hō. Item nō solū sensibilium exemplaria forma erūt, verumēt ipsarū: vtputa genus formæ, q̄ f generib⁹ sunt. quare idē erit exēplar & imago. Item videret impossibile esse separatā substantiā, & id, cuius substātia. Quamobrē, qūo ideꝫ, cùm rerum substantiꝫ sint, separatꝫ erūt? In Phędone vero hoc mō dr, qꝛ tū ipsius eē, tū ipsius fieri formꝫ causꝫ sunt. attamen quāuis formæ existant, nō fiunt, si non fit, q moueat. & multa alia fiūt, vt dom⁹, & annulus, quorū nō dicūt formas esse. Quare patet ꝛtera quoqꝫ, quorū aiūt ideas eē, posse et esse et fieri propter

pter tales causas, quales eorum sunt, quæ nunc dicta sunt, & nō ꝓꝓ formas. sed de ideis quidē, & hoc modo, & per alias tum magis dialecticas, tum certiores rationes, multa iam consyderatis, similia congregari possunt.

SVMMA TERTIA.

Opinionum numeros substantias separatas ponentium. destructio.

Quot modis possibile sit dicere numeros substantias esse sep.ratas: & qui modis illis vti sint. Cap. 1.

A

CVm autē de his determinatū sit, decet rursus, quæ circa numeros illis accidunt, qui eos substantias separatas dicūt, ac ꝛntiū causas primas speculati. Necesse vero est, si numerus quædā natura est, nec ē alia quꝫdam eius substantia, sed hoc ipsum, vt quidā aiūt, aut quoddā eius primū esse, quod dam consequens, quod sit fm, quodqꝫ specie diuersum. & hoc aut in vnitatibus confestim existit, & est quæcunqꝫ vnitas cuiqꝫ vnitati incombinabilis: aut sunt confestim consequenter oēs, & quæcunqꝫ quibuscunqꝫ cōbinabiles, qualē aiūt mathematicū numerū esse, (in mathematico enim nulla vnitas alia ab alia differt) aut quasdā, cōbinabiles, quasdā non: veluti si post vnū est prima dualitas, deinde trinitas, & sic alius numerus. Snnt autē vnitates in vnoquoqꝫ numero: veluti quæ in prima dualitate sunt, inuicē cōbinabiles, & quæ in prima trinitate sunt, inuicē: & ita in ꝛteris numeris. Quæ vero in ipsa dualitate incōbinabiles eis, quæ in ipsa trinitate sunt. & similiter de alijs consequentib⁹ numeris. Ideo mathematicus qdem numeratur, post vnū duo, cū anteriori vno aliud vnum. tria quoqꝫ cū his duobus aliud vnum, & reliquus quidē similiter. iste vero post vnū, duo alia, absque primo vno. & trinitas absqꝫ dualitate. similiter autē & E reliquus numerus. Aut igitur quendā numerorū esse oportet qualis primus dictus est, quendam autē qualē Mathematici dicunt, tertiū vero qualis vltimo dictus est. Irē istos numeros aut ꝛparatos à rebus esse, aut non ꝛparatos, sed in ipsis sensibilibus. non autē ita vt prius consyderabamus, sed vt ex numeris inexistentibus ipsis sensibilib⁹, aut quēdā corū esse, quendā nō, aut oēs esse. Modi quidē, secundum quos contingit eos esse, hi F sunt necessario soli. At hi etiam, qui dicunt ipsum vnum principium substantiā, ac elementum omniū esse, & ex hoc & alio quodam numerum esse, ferè singuli horū aliquē modorū dixerunt, prꝛterquam qꝛ omnes vnitates incōbinabiles sint. & rationaliter accidit, non enim contingit aliū modū esse, prꝛter eos qui dicti sunt. Quidā itaqꝫ ambos numeros esse aiunt. illum quidem,

qui

G qui prius & posterius habeat ideas: mathematicũ vero, præter ideas & sensibilia: ac ambos à sensibilibus separatos. Quidã mathematicũ solum numerum esse primũ entiũ, ac à sensibilib⁹ separatum. Pythagorici quoq; vnũ ipsum mathematicũ, verũ non separatum, sed ex eo sensibiles substantias constare dicunt. totũ enim cœlũ ex numeris construunt, præter id, quod non ex monadicis, sed vnitates existimãt habere magnitudinẽ. Quo autẽ modo primũ vnũ constitit magnitudinẽ habens, dubitare videntur. Alius autẽ quidã primum numerũ, ipsum formarũ vnũ esse: alĩ vero & ipsum mathematicũ, hunc eundem esse. Simili modo etiã circa longitudines, & plana, & solida. quidã enim alia esse mathematica, & alia, quæ post ideas. Eorũ vero, qui aliter dicunt, quidã mathematica, & mathematice dicunt: quicunq; ideas non faciunt numeros, nec esse ideas aiunt. quidam mathematica, non mathematice. non enim secari omnem magnitudinẽ in magnitudines, neq; quascũq; vnitates dualitatem esse. monadicos autẽ numeros esse ponunt oẽs, præter Pythagoricos, quicunq; vnum, elementũ, atq; principium entium aiunt esse. illi enim habentia magnitudinẽ aiunt, vt prius dictũ est. Quot igitur modis cõtingat de eis dici, quodq; omnes modi dicti sint, ex his manifestum est.

Pythagoricorũ opinione sensibiles substãtias numero mathematico constare.

H

I

Sunt autem cuncta quidem impossibilia, magis vero fortassis altera alteris. K

Disputatio contra ponentes Ideas numeros esse. Cap. 2.

PRimo itaq; considerandũ est, vtrũ cõbinabiles sint vnitates, an incombinabiles. Quòd si incõbinabiles, quonã modo, vt diuisimus. est enim quãcunq; cuicunq; vnitati incõbinabilẽ esse. est autẽ & eas, quę in ipsa dualitate sunt, ad eas quę in ipsa trinitate, & sic eas, quę in vnoquoq; numero primo sunt, incõbinabiles inuicẽ esse. Si oẽs igitur vnitates cõbinabiles, & indifferẽtes sint, mathematicus numerus fit, & vnus solus, neq; cõtingit ideas numeros esse. quãlis nãq; numerus idealis homo, aut animal, aut aliqua alia specierũ erit? Idea nanq; vna vniuscuiusq; veluti ipsius hois vna, & ipsius animalis alia vna. hi vero similes et indifferẽtes infiniti. Quare nihil magis hæc trinitas ipse idealis homo erit, q̃ quæcunq;. Quòd si ideæ nõ sunt numeri, nec o'no pole est eas esse. ex quibus nanq; principijs ideę erunt? numeris enim ex vno & dualitate indeterminata est. ac principia & elementa ipsius numeri dicunt̃, neq; ea contingit, aut priora, aut posteriora numeris ordinare. Si vero vnitates incombinabiles sunt, & ita incombinabiles, vt quęcunq; cuicũq;, nec mathematicũ hunc contingit esse numerũ, mathematicus nanq;

L

M

A nanq; ex indifferentibus est. & q̃ de eo ostenduntur, tanquã in tali conueniunt. Nec hunc esse formarũ. nõ. n. erit dualitas prima ex vno & ideterminata dualitate. Deinde consequentes numeri, vt dr̃, dualitas, trinitas, q̃ternitas. simul etenim q̃ sunt in prima dualitate vnitates generant̃: siue quemadmodum qui prius dixit, ex inæqualibus (factis nanq; æqualibus fiebant) siue aliter. Deinde, si altera vnitas prior altera erit, dualitate etiã, B quæ ex his fit, prior erit. cùm. n. aliquid sit, quoddam prius, q̃dam posterius, & quod ex his, hoc quidẽ prius, illo vero posterius est. Item, cũ primum quidẽ ipsum vnũ sit, deinde cæterorũ est aliquod primũ vnũ, secũdum vero post illud, & rursus tertiũ, secundũ quidẽ post secundum, tertiũ vero post primũ, vnum. Quare priores profecto erunt vnitates, q̃ numeri, qui eas cõplectunt̃. veluti in dualitate erit C tertia vnitas, anteq̃ tria sint: & in trinitate, quarta & quinta, anteq̃ hi numeri sint. At nemo eorũ hoc modo dixit vnitates incombinabiles. verum secũdum quidem principia eorũ ita eẽ rationabile est: fm autem veritatem impossibile est. etenim vnitates priores & posteriores esse rationabile est, si & quædã quidem prima vnitas est, vnumq; primum. & dualitates similiter, si & prima quidem dualitas est. post nãq; primũ rationabile & necessarium est secundũ quidD dã esse: & si secundũ, tertium, & ita cętera consequenter. Simul vero vtrunq; dicere, vnitatẽq; primam post vnam esse, atque secundam & primam dualitatẽ, impossibile est. hi vero vnitatẽ quidẽ & vnum primum faciunt, secundũ vero, & tertium nequaquã. ac dualitatẽ primã, secundam vero, & tertiam minime. Constat autem, q̃ si omnes vnitates incombinabiles sunt, non cõtingit dualitatẽ ipsam esse, ac trinitatẽ, & sic cæteros nuE meros. siue nanq; sint vnitates indifferentes, siue differentes singulę à singulis, necesse est numerum numerari per additionem. veluti binarium, ad vnum vno alio addito. ternarium quoque, alio ad duo apposito. & simili modo quaternariũ. Quare cùm ita sint, impossibile est numerorum esse generationem, quemadmodũ ex dualitate & vnitate generant. binarius nãq; pars ternarij̃ fit, & hic quaternarij̃. eodẽ autẽ modo & in consequentib⁹ F accidit. At ex primo binario, in determinatoq; binario fiebat q̃ternarius, duo binarij̃ præter ipsum binarium. quod si nõ, pars erit ipse binarius. alter vero adhuc erit vnus binarius. & binari⁹ erit ex ipso vno & alio vno. Quòd si est, non est possibile alterum elementũ esse indeterminatũ binariũ. vnã. n. vnitatẽ generat, sed nõ determinatũ binariũ. Itẽ p̃ter ipsum ternarium,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ipsumq; binariū, quō ernut alij ternarij & binarij: quoue modo ex prioribus & posterioribus vnitatibus componuntur? hæc enim omnia & fictitia sunt, & impossibile esset esse primū binarium, deinde ipsum ternariū. at necesse est, postquā vnū quidem & indeterminatus binari⁹ elementa erunt. ꝙ si quæ accidūt impossibilia sunt, hæc quoque principia impossē est esse. si itaq; vnitates, quæcunq; à quibuscunq; differant, hæc & alia H huiuscemōi necessario accidūt. Si aūt quæ quidem in alio differentes sunt, quæ vero in eodem numero indifferentes inuicē solæ, non pauciora difficultatē ingerentia, hoc quoq; modo accidunt, veluti in ipso denario decē vnitates sunt. cōponitur aūt denarius, tū ex his, tū ex duob⁹ quinarijs. Cùm vero ipse denarius non sit quicunq; numerus, nec ex quibuscunq; quinarijs cōponatur, sicuti nec vnitatib⁹, necesse est vnitates, quæ in hoc I denario sunt, differre. nā, si non differant, nec quinarij differēt, ex quibus denarius est. cùm vero differant, vnitates quoq; different. Si igitur differāt, vtrum nō erūt quinarij alij, sed hi duo tm̄, an erūt? siue igitur nō erūt, inconueniens est: siue erūt, qualis ex eis denarius erit? non est enim in denario alius denarius præter ipsum. at vero ēt necesse est, vt non ex quibuslibet binarijs quaternari⁹ componatur, indeterminatus nanq; binarius (vt K aiunt) determinatū accipiens binariū, duos binarios effecit: eo enim, quod cepit, binarij fuit efficiens. Itē, quonā modo contingit binarium præter duas vnitates, ac ternarium præter tres vnitates, aliquā esse naturā. aut enim certe alterū altero participabit, quemadmodū albus homo præter albū & hominē (his enim participat) aut cū alterum quædam alterius differentia sit, quemadmodum homo præter L animal & bipes. Item quædam tactu, quædā mistione, quędam positione sunt vnū, quorū nihil vnitatibus, ex quibus binarius atq; ternarius fit, competit: sed quēadmodū duo homines non sunt vnū quid præter vtrunq;, ita de vnitatibus quoq; necesse est. Et non, quoniā indiuisibile, idcirco different. etenim pūcta quoq; indiuisibilia sunt: verūtamen dualitas eorū nihil aliud est præter duo. At vero nec hoc latere decet, quod accidit prio- M res, posteriores q; dualitates ēē, similiter autē & alios numeros. Binarij enim, qui in quaternario sunt, sint inuicē simul: sed ipsi his, qui octonario insunt, priores sunt & genuerunt (quemadmodum binarius ipsos) ipsi quaternarios, qui in ipso octonario sunt. Quare si & primus binari⁹ idea, hi quoque quædam ideæ erūt. Eadem ratio de vnitatib⁹ etiam est. quæ enī in prima dualitate sunt vnitates, generāt quatuor

A tuor, quæ in quaternario sunt. Quare oēs vnitates ideæ fiunt, & cōponetur idea ex ideis, Quā obrē patet, ꝙ etiā illa, quorum hæ sunt ideæ, composita erunt. veluti siquis animalia dicat ex animalibus cōponi, & horum ideæ sunt, ex animalibus ideæ erunt. Et omnino facere vnitates quomodocunq; differentes, absurdū & fictitiū est. Dico aūt fictitiū, quod ad suppositionem coactum est. nec enim secundū B quantū, nec secundū quale videmus differre vnitatē ab vnitate. necesseq; est aut æqualē, aut inęqualē esse omnē quidem numerū, sed præcipue monadicū. quare si nec maior neq; minor, ęqualis. ęqualia vero & omnino indifferentia, eadē putamus esse in numeris. Quòd si non ita sit, nec dualitates, quæ in hoc denario sunt, indifferentes erunt, cū æquales sint. quā. n. causam dicturus est, qui dicit indifferētes esse? Itē, si oís vnitas & vni- C tas alia, duo: vnitas quoq; quæ ex ipsa dualitate, & quæ ex ipsa trinitate dualitas erit & ex indifferentibus. Et vtrum trinitate prior, an posterior? Magis nāq; videt necessariū priorē esse hęc nanq; vnitatum simul trinitati, illa vero simul dualitati. Et nos quidē omnino putamus vnum & vnū, siue ęqualia, siue inęqualia sint, duo esse, veluti bonum & malum, & hoīem & equum. qui vero ita dicūt, nec ipsas vnitates. Siue aūt non est maior numerus ipsi⁹ trinitatis q; dualitatis, mirū est, siue est maior, constat ꝙ ęqualis ēt dualitati inest. quare ipse ī differēs ab ipsa dualitate. verū non contingit, si primus aliquis numerus est, & secundus. Nec erunt ideæ numeri. hoc. n. ipsum recte aiunt, qui vnitates differentes debere esse arbitrantur. si quidē erunt ideæ (vt pri⁹ dictū est) vna profecto erit species. Si vero vnitates indifferentes, dualitates quoque, ac trinitates indifferentes erūt. quare necesse ē eis dicere ita nu- E merandū esse, vnū, duo, non superaddito iam prędexistenti. nec enim gñatio ex indeterminata dualitate erit, nec ideā esse contingit. inerit nāq; altera idea in altera, cunctæq; formæ vni⁹ pārtes. quare ſm suppositionē quidē rectè dicunt, simplr vero nō recte. multa nanque perimunt. Cùm aūt hoc ipsum habeā quā dam profecto dicant dubitatiō nē, vtrum cùm numeremus & dicamus vnū, duo, tria, assumē- F tes numeramus, an ſm particulas. vtroq; aūt modo facimus: quapropter ridiculū est hāc ad tantam substantię differentiam reducere. Ante aūt omnia probe se habet determinare quænā numeri, & vnitatis differentia est, si est. Necesse aūt est aut ſm quantum, aut secundū quale differre. neutrum aūt horum videtur posse esse: verū prout numerus, secūdum quantum. Si itaq; etiam vnitates quātitate differ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G rent, numerus quoq; à numero differret, qui æqualis est, plenitudine vnitatũ. Item vtrũ primæ maiores, an minores, & postea crescant, an econuerso? hæc enĩ oĩa absurda sunt. At vero nec secundũ qualitatẽ differre contingit. nullã. n. inesse pasiõnẽ possibile est. etenim numeris quoq; posteriusaiunt inesse qualitatẽ ẽ̃ quantitatem. Itẽ nec ab vno hoc ipsę patientur, nec à dualitate. hoc. n. non est quale, illa vero quãtum, quale. nã vt entia multa sint, hæc natura causa est. Si igitur aliter quoquo mõ se hẽt, dicendum hoc maxime in principio est, & de differentia vnitatis determinandũ, maxime quidem & propter quid necesse est exiſtere. cp̃ si non, quam dicunt? Et quidem, si ideę numeri sunt, dilucidũ est, cp̃ neutro modorũ contingit, nec combinabiles eũ ctas vnitates esse, nec inuicem incombinabiles.

Destruuntur opiniones: Et ea, quæ numeros mathematicos rerum principia ponit: Et ea, quæ eundem esse numerum & mathematicum, & idealem dicit: Et ea, quæ Pythagoricorum est, dicentium numeros quidem separatos non esse, sed ex ipsis constare corpora. Redditurq; earum erroris causa. Cap. 3.

AT nec, vt alĩ quidem de numeris dicunt, recte dicit. sunt aũt hi, quicunq; ideas quidem esse non putant, nec simpliciter, nec vt numeros quosdam existentes: mathematica vero esse, & numeros entiũ primos, ac eorũ principium esse ipsum vnũ. Absurdũ nanq; est, vnũ quidem esse quid primum vnorũ, vt illi aiunt, dualitatem vero non esse dualitatũ, neq; trinitatem trinitatũ. eiusdem enĩ rationis oĩa sunt. Si igitur ita se habeãt quæ circa numerũ sunt, & solũ mathematicũ quis eẽ ponat, ipsum vnum non est principium. necesse enim esset, vt tale vnũ differret ab alĩs vnitatib⁹. cp̃ si hoc, dualitatem quoq; primã à dualitatibus. similiter aũt cæteros quoq; consequẽtes numeros. si aũt ipsum vnũ est principium, necesse magis ẽ quę circa nũeros sunt se habere (vt Plato aiebat) ac esse dualitatem primã & trinitatem, nec esse numeros ad seinuicem cõbinabiles. si quis vero rursus hæc ponat, dictũ est cp̃ multa impossibilia accidũt. At necesse est aut hoc, aut illo modo se habeẽ. quare si neutro modo, non est possibile ſnumerũ esse separatum. Constat autẽ ex his, cp̃ tertius mod⁹ pessime dicitur, eundẽ videlicet esse mathematicũ & formarũ numerũ. Necesse est enim ĩ vnam opinionem duos errores conuenire. nec enim mathematicum numerũ contingit hoc modo esse, sed proprias suppositiones supponentem necesse est prolixum esse. Et insuper quæcunq; accidunt eis, qui vt formas numerum dicunt, hæc etiam necesse est dicere. Modus vero Pythagoricorũ partim pauciores habet difficultates, cp̃ prius dictæ sunt, partim alias proprias. Nã non separatum facere numerũ, aufert multa impossibilia. Corpora vero ex numeris esse compoſita, & hunc numerũ mathematicum esse, impossibile est. nec enim indiuiduas magnitudines dicere verum est. Deinde, quia hoc modo maxime se habent, vnitates vero non habent magnitudinẽ, magnitudinẽ vero ex indiuisibilibus componi, quonã modo possibile est? At vero numerus arithmetic⁹ monadicus est, illi vero numerũ entia dicunt. speculationes enim adaptant corporibus, tanquam existentibus ex ipsis numeris. Si igitur necesse quidem est horũ aliquo dictorũ modorũ esse, numerus quidẽ aliquid per se entiũ est, nullo autẽ horũ esse contingit, constat non esse aliquã talẽ numeri naturã, qualẽ asserunt, qui eũ separatũ faciũt. Itẽ vtrũ vnaquæque vnitas ex magno & paruo adæquatis sit, aut hæc quidẽ ẽ paruo, illa vero ex magno? Si itaque sic, nec ex omnibus elementis vnumquodque est, nec vnitates sunt indifferentes, in hac quidẽ magnũ, in hac vero paruum ineſt, suapte natura contrariũ existẽs. Itẽ quæ in ipsa trinitate quonã modo sunt? vna enim superflua est. sed propterea fortasſis ipſum in impare mediũ faciunt. Quòd si vtraque vnitatum ex ambobus est adæquatis, quonã modo dualitas vna quædam existens natura, ex magno & paruo erit? aut qd ab vnitate differet? Itẽ vnitas prior dualitate. perempta nanque, perimitur dualitas. ideã igitur ideæ necesse est eã esse, cùm prior idea sit, ac priorẽ factã fuisse. ex aliquo igitur. indeterminata enĩ dualitas dualitatis efficiens erat. Itẽ aut finitum, aut infinitũ necesse est numerũ esse. numerum. n. separatum faciunt. quare non est possibile non esse horũ alterũ.

Et quidẽ quòd infinitũ esse non contingit, patet. infinitus enim, nec par nec impar est. generatio vero numerorũ, aut imparis numeri, aut paris semper est, cũ enim vnũ hoc non cadat in parẽ, impar efficitur. cũ vero hoc modo dualitas incidat, qui ab vno duplicatur. sic autẽ imparibus, alius par. Itẽ, si omnis idea alicuius est, numeri vero ideæ sunt, infinitus quoque numer⁹ erit alicuius vel sensibilium, vel alicuius alterius idea. quamuis nec secundũ positionẽ, neque secundũ rationẽ contingit, ita tamen ordinant ideas. Quod si finitus, vsquequo? hoc enim dici oportet, non solũ quod est, verumetiã propter quid est. A vero, si numerus ad denariũ vsq;, vt quidã aiunt, primo quidem cito deficient formæ. puta si trinitas est homo idealis, quis numerus erit idealis equus? etenim ad denariũ vsque numerus est idealis, ideo necesse est quosdã

Gñatio numerorũ.

G eorum numerorū in eis esse. hi enim substantiæ, ideæq; sunt. at tamen deficient, si formæ quidē animalis excedent. Simul au tē constat, q; si hoc modo trinitas idealis homo sit, & cęteræ quoq; trinitates, cū similes sint, qui in eisdē numeris sunt. quare infiniti homines erunt, aut vnusq;sq; idealis homo, si vnusquisq; trinitas idea est. aut si nō, saltē homines. Et si minor pars sit maioris, qui ex his combina bilibus vnitatibus est, quę i eo- H dē sunt numero, si alicuius idea sit ipsa quaternitas, veluti equi aut albi, homo erit pars equi, si homo dualitas sit. Absurdū itē est denariū quidem ideū esse, vn denariū aiūt non, neq; sequentiū numerorū. Item & sunt & fiūt quædam, quorū formę nō sunt, vnde qua de causa non sunt illo rū formę? non sunt ergo formę causę. Inconueniens est, si nume rus vsq; ad denarium magis qd ens, & ipsius denariq; species, ta metsi huius quidē non sit gene- I ratio tanquā vnius, illius tamē sit. tentant autē tanquā si is, qui ad denarium vsq; ad profectus numerus sit. generant porro q̄ sequuntur, veluti vacuum, pro portionē, abundās, cæteraq; huiusce modi. infra denariū quędā quidem principijs attribuunt, puta motū, stationē, bonū, ma lū, alia vero numeris, ideo vnū impar est. si enim in trinitate, quomodo quinarius impar? Magnitudines item, & quæcun K que similia, quousq; quanta? vé luti prima linea indiuisibilis, de inde dualitas, deinde hæc etiam ad denariū vsq;. Itē, si numerus separatus est, dubitauerit quis piā vtrum vnum prius, an trini tas & dualitas. quatenus enim numerus compositus est, vnum est. quatenus vero vniuersale et forma, prior numerus est. vna quæq; enim unitatum pars nu meri, ut materia est: ille uero, ut forma. ac quodam quidē modo rectus prior acuto, quia & in ra L tione definiente positus est: quo dā uero modo acutus, quia pars est, ac in hunc diuiditur. tanquā igitur materia acutus, elemen tū. & unitas, prius. at uero secū dum formā, & eam, quę secun dū rationē est, substantiā, rect?, ac totū, quod ex materia & for ma. quod enim ambo est, ppin quius est formæ, & ei cuius ra tio est: generatione uero poste rius. Quo igitur modo ipsum Principiū quo vnū unū principiū est? quia non est M diuisibile, aiunt, sed indiuisibi le, tū uniuersale, tū particulare, & elementū. uerum alio modo, illud quidē fm rationem, hoc vero fm tēpus. Vtroq; itaq; mo do ipsum vnū est principium? vt enim dictū est, & rectus acu to, & iste illo prior esse videtur, & vterq; vnus. Vtroq; igit mo do ipsum vnum faciunt princi pium. At impossibile. hoc enim vt forma, & substantia: hoc ve ro vt pars & materia. Est nanq; quodammodo vnū vtrūq;, fm veri-

A veritatē quidē potentia: siquidē vnum quid est numerus, & nō aceruꝰ, sed alius ex alijs (vt aiūt) vnitatibus: actu uero non est utraq; unitas. Causa uero erro ris, qui accidit, q̄a simul ex ma thematicis & uniuersalibus ra tionibus uenabantur, ita ut ex illis quidē tanquā pūctū posue rint ipm vnū, & principiū. uni tas enim punctum sine positio ne est. quemadmodū igitur qui B dam ex minimo entia compo suerunt, ita & isti. quare unitas efficitur numerorū materia, si mulq; dualitate prior. rursusq; posterior, tanquā dualitate exi stente toto quodam, & uno, & forma. ex eo uero, quòd uniuer sale quęrebant prædicatū unū, & ita ut partem dixerunt. at si mul hęc eidem inesse impossibi le est. Quòd si ipsum unum so lum sine positione esse oportet (in nullo enim differt, nisi quòd principium est, & dualitas qui dem diuisibilis, unitas uero nō) similior erit, pfecto ipsi uni uni- C tas. si autem unitas, illud quoq; unitati q̄ dualitati, ea quoq; de re utraque unitas prior dualita te erit. at non dicunt: generant sanè dualitatem primo. Item, si dualitas ipsa unū quid est, ac ip sa trinitas, ambo dualitas, ex q̄ igitur hæc dualitas? Dubitabit autem quispiam, q̄ cùm tactus quidem in numeris minime sit, consequentibus quidē his, qua rumcunq; non est aliquid me dium, unitatibꝰ, ueluti his, quæ in dualitate, trinitatēue sunt, ū- D trū consequentes sint ipsi uni, an non. & utrum dualitas prior est his, quę cōsequuntur, an qua cunq; unitatum. Simili modo hæ difficultates de posteriorib⁹ etiam numero generibus, linea, plano, & corpore accidunt. Qui dā enim ex magni & parui spe ciebus faciunt, ueluti ex longo quidam & breui longitudines, ex lato uero & stricto plana, ex profundo autem & humili mo les. hę autē magni & parui spe- E cies sunt, prīcipium uero, quod secundum ipsum unum est. Alij ea, quę eorum sunt, aliter posue runt. At etiam in his infinita ui dentur impossibilia, & ficticia, & omnibus rationabilibus con traria, absoluta nanque abinui cem accidet ea esse, si principia etiam non consequuntur, ut sit latum & strictū, lōgū & breue, at si hoc erit, planū erit linea, & solidū planū. Anguli item & fi guræ & huiusmodi, quonā mō assignabuntur? idemq; accidit, F quod eis, quæ circa numerū. hę nāq; magnitudinis sunt passio nes, non ex his magnitudo: quē admodū nec ex recto & curuo longitudo, nec ex leui & aspero solida. His aūt omnibus cōmu ne, quod in speciebus, q̄ sunt ut generis, dubitare accidit, cū q̄s uniuersalia ponat: utrum aīal ipsum in animali, an alterū ab ipso animali. Hoc nāq;, si sit nō separatum, nullam dubitationē faciet, si uero sit, quemadmo-

G dum qui hęc dicunt separatum ab vno & numeris, non est facile soluere: si non facile dicere oportet, quod impossibile est. cùm enim vnũ quis in dualitate intelligat, & omnino in numero, vtrũ ipsũ quid, an aliud intelligit? Quidã itaque ex tali materia magnitudines generãt, quidã ex puncto (punctũ autẽ eis non vnũ, sed quale vnũ esse videtur) & altera materia qualis est multitudo, sed non multitudine. de quibus nihil minus
H eadẽ accidit dubitare. Nam si materia vna est, idẽ linea, planũ & solidum sunt. ex eisdẽ enim vnũ & idẽ erit. Quòd si materiæ plures, & altera quidẽ lineę, altera plani, altera solidi, aut sequuntur inuicẽ, aut non, quare hoc etiã modo eadem accident. planũ etenim aut non habebit lineã, aut linea erit. Itẽ quo quidẽ modo contingit ex vno & multitudine numerũ esse, nihil dicere conantur. quomodocunque autẽ dicant, eædẽ difficul-
I tates accidunt, quæ illis quoq; qui ex vno, & indeterminata dualitate dicebant. Quidã nanque ex eo, quod uniuersaliter prædicatur, & nulla multitudine numerũ generat. quidam ex aliqua multitudine, prima tamen. dualitatẽ nãque primam aliquã multitudinẽ esse. Quare (vt ita dicam) nihil differunt, sed eædẽ dubitationes sequentur, siue mistio sit, aut positio, aut temperamentũ, aut generatio, & quæcunque alia similia.
K Maxime autẽ aliquis inquirat, si una sit quęq; unitas, ex quo nã est. non enim erit vnaquæq; ipsum unũ. necesse aũt est, aut ex ipso uno, & multitudine esse, aut ex parte multitudinis. atqui multitudinẽ dicere unitatẽ esse: impossibile est, cùm indiuisibilis sit. Quòd autẽ ex parte sit, alias habet multas difficultates. vnamquãque enim partiũ, aut indiuisibilẽ, aut multitudinẽ necesse est esse, ac vnitatẽ di-
L uisibilẽ, & ipsum vnũ, ac multitudinẽ non esse elementũ. quandoquidẽ vnaquęque vnitas nõ est multitudine. ac uno. Itẽ qui hoc dicit, nihil aliud q̃ aliũ numerũ facit. multitudo nanque indiuisibiliũ numerus est. Item quærendũ etiã ab eis, qui sic dicunt, utrum numerus infinitus an finitus sit. erat nanque, ut apparet, multitudo quoque finita, ex qua & uno sunt unitates finitæ. aliud q̃; ẽ ipsa multitudo,
M multitudoq; infinita. qualis ita que multitudo, & unũ est elementũ? Similiter autẽ de punctoquoque aliquis quæreret, ac elemento, ex quo faciunt magnitudines. non enim unũ solum punctũ hoc est. ex quo nanque unũ quodque aliorũ punctorũ? non enim ex quadã dimensione, ipsoq; puncto. At uero nec partes diuisibiles esse contingit partes dimensionis, quẽadmodum multitudinis, ex quibus unitates, numerus nanque ex indiuisibilibus cõponitur, magnitudines uero minime. Hæc itaque ita, cætera q; similia manifestãt q; impossibile sit numerum ac magnitudines separatas eẽ. Præterea quod ipsi primi de numeris discordãt, signũ est ipsas res, cùm non sint ueræ, ipsis præbere confusionẽ. Quidã. n. qui mathematica tm̃ faciunt præter sẽsibilia, cùm uiderent difficultatẽ atq; fictionẽ circa formas, desiterunt à numero ideali, ac mathematicũ fecerunt. Quidã uero, cùm formas simul & numeros facere uellent, neque uiderẽt quonã modo si quis hæc principia ponat, mathematicq; numerus præter idealẽ esset, eundem idealẽ ac mathematicũ numerũ fecerunt ratione. quia autẽ opere sublatus est mathematicus, q; prias profecto & non mathematicas suppositiones dicunt. Qui uero primq; formas & numeros esse posuit, formas & mathematicas esse rationabiliter separauit, quare accidit oẽs secundum quid recte dicere, oĩno uero nõ recte, ac ipsi etiã fatentur nõ eadẽ, sed contraria dicentes. Causa uero est, q; suppositiones atq; principia falsa sunt, difficile aũt est (ut ait Epicharmus) ex non bene præsuppositis, bene dicere, cùm primũ enim aliquid dicitur, confestim apparet non bene dictũ. Sed de numeris quidẽ sufficiant, quæ dubitata & quæ determinata sunt. cuicunq; nanque persuasum est, magis ei ex pluribus persuasum fuerit. utãt illi persuadeatur, cui non est persuasum, nihil magis.

Considerandum esse quid & quomodo dicatur, Ideas, Numeros esse rerum principia. Ostenditur autem quòd Ideæ principia eẽ nõ possint. c. 4.

DE primis uero principijs, primisq; causis & elemẽtis, quæcunq; quidẽ dicunt, qui de sola sensibili substãtia determinant, quædã in Naturalibus dicta sunt, quędã non sunt prę sentis scientię. Quæcun
E que uero aiunt, qui dicunt prę- *μᾶλλον.
ter sensibiles eẽ alias substãtias, consequens est dictis speculari. Cùm igitur quidã ideas, ac numeros tales esse dicant, elementaq; eorũ elementa, principiaq; entiũ esse, considerandũ de his, quid & quonã modo dicunt. Verũ qui numeros tantũ & hos mathematicos faciunt, posteriq; examinandi sunt. Eorũ autem, qui ponunt ideas, simul quispiã & modũ profecto uiderit, & du
F bitationẽ, quę de eis fit. simul nanq; uniuersales substantias faciunt ideas, & rursus ut separatas & singulariũ. hęc uero, q; nõ contingant, dubitatũ est prius. Causa uero eis, qui uniuersales ideas dicunt, ut eas in idẽ coniũgant, fuit, quia sensibilibus non faciebant easdem substãtias, singularia etenim, quę in sensibilibus, fluere putabant, nec aliqd horum manere. uniuersale autem pręter hęc, tũ eẽ, tum aliud

quid

G quid esse. Hoc autem (vt antea dicebamus) mouit quidem Socrates propter definitiones, non tamen à singularibus separauit. & hoc recte intellexit, non separans. constat autem ex operib⁹. etenim absq; vniuersalibus quidem non est accipere scientiam: separare autem causa difficultatum, quæ circa ideas accidunt, est. Quidam vero tanquam necessarium sit, si substantiæ quædam præter sensibiles, & fluentes erunt, separatas esse (alias q-
H dem non habebant) eas sane, q̄ vniuersales dicuntur, attulerūt: vt ferè accidat easdem naturas vniuersales, ac particulares esse. at hęc ipsa p̄ seipsam erit difficultas eorum, de quibus dictū est.

Difficultatis determinatio, quo pacto vniuersalis dicatur esse scientia, si substantiæ separatæ non sunt. Cap. 5.

QVod vero & his qui dicunt ideas, & his qui nō dicunt, aliquā dubitationem habet, quod & à prin
I cipio in dubitationem dictū est prius, modo dicamus. Nam si quis substantias non ponat esse separatas. & hoc modo sicuti entium singularia dicuntur, perimet substātiam, quemadmodū dicere volumus. Quòd si qs substātias separatas ponat, quomodo principia earum & elemēta ponet? si singulare nanq; & vniuersale, tot erunt entia, quot elemēta. neq; scibilia elemēta. sint etenim syllabæ quidē, quæ ī voce sunt, substantiæ. elementa vero earū elementa substantiarū. K necesse autem est B A, & vnamquanq; syllabarū vnam esse, si nō vniuersaliter quidem & specie eædem, sed vna numero vna quæq;, & quod quid, nec æquiuocū. Item ipsum quod est vnū quodq; vnum ponunt. q̄d si syllabę, ita illa quoq;, ex quib⁹ sūt, non erunt igitur plura A, q̄ vnū nec aliorum elementorum vllū fm eandem rationem, fm quā nec aliarum syllabarū eadem al L
tera & altera. At vero si hoc, p̄ter elementa non erunt alia entia, sed solum elementa. nec item erunt scibilia elementa, cùm nō sint vniuersalia, scientia vero vniuersalium sit. constat vero ex demonstrationibus, ac definitionibus. non. n. fit syllogism⁹, q̄ hic triangulus duob⁹ rectis, nisi omnis duo recti. nec q̄ hic homo animal, nisi oīs homo animal. At vero, si principia vniuersalia sunt, aut etiam substantiæ, q̄ ex his fiunt, vniuersales sunt, M
erit non substantia prior substātia. vniuersale nanque non est substantia. elementum vero & principium vniuersale est. est autem elementum & principiū prius his, quibus principium et elementum est. Hæc itaque omnia rationabiliter accidūt, tum cùm ex elementis ideas faciunt, tum cùm præter eas ideas, substantiasq;, quæ eandem formā habent, vnum quid separatum esse censent. quod si nihil prohibet,

hibet, quemadmodum in vocis elementis multa A, multaq; n esse, nihilq; præter multa ipsa A, ipsaq; B esse, erunt ob hoc infinitæ similes syllabæ. Quòd autem omnis scientia vniuersalium sit, quamobrē necesse sit, tum entium principia vlla esse, tum non esse separatas substantias, hoc plus q̄; alia prædicta, maxime dubitationem habet. At quodam quidem modo verum, quod dicitur est, quodam autem modo non verum. Scientia nanq;, sicut & ipsum scire, duplex est: quorum aliud potentia, aliud actu est. Potentia igitur, cùm sit tanq; materia ipsius vniuersalis, ac indefinita, vniuersalis, ī definitiq; est. actus vero determinatus & determinati, cum quod quid, huiusq; alicuius sit. Verum per accidēs videt visus colorem vniuersalem, eò q̄ hic color, quem videt, color est, & quod Grammaticus hoc A speculatur, A est. Nā, si necesse est principia vniC uersalia esse, necesse est illa quoque ex his vniuersalia esse, quēadmodum in demonstrationibus est. quod quidem si ita est, nihil erit separatum, ne substantia quidem. sed constat, q̄ quodā modo quidem scīa vniuersalis est, quodam modo vero minime.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIB. QVARTVSDECIMVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In hoc libro disputat contra eos, qui mathematica, vel ideas numeros entium principia ponebant.

Circa Immobiles substantias non posse principia cōtraria existere. Cap. 1.

DE hac itaque substātia tot dicta sint. E omnes vero, quemadmodum in naturalibus, similiter ēt circa ſmobiles substantias principia contraria faciunt. Si autē nullis principiīs posit prius aliquid esse, impossibile erit, p̄fecto principium, aliquid aliud existens, principium esse. veluti si quis dicat album esse principiū, non prout aliud, sed prout album, esse tamen de subiecto, & aliquid aliud existens album esse, illud sane prius erit. F at vero cuncta ex cōtrariīs fiūt, tanquam cuiusdam subiecti. necesse ergo est maxime hoc contrariīs inesse. semper igitur cuncta contraria de subiecto sunt; & nullum est separabile. Cæterum, quemadmodum apparet, ratioq; testatur, nihil substantiæ contrarium est. nullum ergo contrariorum omnium proprie principium est, sed alterū.

Narrantur

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *Narrantur opiniones multæ Antiquorũ de principijs. Cap. 2.*

QVidã vero alterum contrariorũ materiã faciũt. quidam vni ſ. æquali inæquale, q̃ſi hoc natura multitudinis ſit. quidam vni multitudinem. generarĩ enim numeri à quibuſdã ex dualitate inæqualis, magno ac paruo, à quodã ex multitudine, ambobus tñ ab ſubſtantia vnius. etenim qui inæquale & vnũ dicit elemẽta, inæquale vero ex magno & paruo dualitatem, tanquã vnũ ſint H inæquale & magnũ & paruum dicit. nec determinat q̃ ratione, numero vero minime. At vero principia ẽt, quæ elementa vocant, non bene aſſignant. Cũm autem quidã magnũ & paruũ pariter cum vno hęc tria numerorũ elementa dicunt, duo quidem materiam, vnum vero formã. Quidam vero multũ & paucum, quia magnum & paruum magnitudini magis ſm naturã peculiaria ſunt. Alĩ autẽ quod I magis vniuerſale ĩ his, excedẽs & exceſſum. At nullum iſtorũ aliquid differt (vt ita dicã) quoad quædam, quæ accidunt, niſi ad logicas tantum difficultates, à quibus cauent, propterea q̃ alĩ quoq; logicas afferũt demõſtrationes. eiuſdem tñ rationis eſt excedens & exceſſum at non magnũ & paruum principia eſſe, ac numerum dualitate priorem ex elementis ponere. ambo nanq; magis vniuerſalia ſunt, at illud quidem dicunt, hoc vero K minime. Quidam vero alterum & aliud ad vnum opponũt. alĩ autem multitudinem & vnum.

Narrantur opiniones confutantur. Cap. 3.

SI igitur entia (vt volunt) ex cõtrarijs ſunt: vni vero aut nihil contrarium, aut ſi eſt, multitudo eſt, & inęquale ęquali, & alterum eidẽ, etiam aliud eidem: maxime quidẽ qui vnum opponunt multitudini, aliqua opinione nituntur, nec hi tñ ſufficienter. vnũ etenim erit paucũ, L quandoquidẽ multitudo pauci tati, multum vero pauco opponitur. Vnũ vero, q̃ menſuram ſignificet, manifeſtũ eſt. ac in cunctis eſt aliquid aliud ſuppoſitũ, veluti in harmonia primus ſenſibilis tonus, in magnitudine digitus, aut pes, aut aliquid ſimile. & in rhythmis grad⁹, aut ſyllaba. ſimiliter in grauitate pondus aliquod determinatũ eſt. ac eodẽ modo de omnibus. in qualitatibus quale quid, in quantitatibus quantum quid. menſura enim indiuiſibile, quædam M ſecundum formam, quædam ſe cũdũ ſenſum, tãquã vnũ, nõ ſit aliqua p ſe ſubſtãtia. & hoc rõnabiliꝛ. vnũ nãq; ſignãt, q̃ mẽſura cuiuſdã multitudinis eſt. ac numerus multitudo mẽſurata, & multitudo mẽſurarũ. Quare rõnabiliter vnũ nõ eſt numer⁹. neque enim mẽſura mẽſuræ. Verum tam mẽſura q̃ vnũ, principium eſt. Oportet aũt vt menſura ſemper idem cũ omnibus ſit. veluti

A veluti ſi equus menſura equis, & ſi hõ hominibus. q̃ ſi homo, & equus, ac Deus animal, numerus quoq; eorũ fortaſſis animalia erit. ſi autem hõ, & albũ, ac ambulans, minime quidem horũ numerus eſt, eò q̃ eidem vniq; ſm numerum omnia inſunt. attamen numerus horum generum erit, aut alicuius alterius ſimilis appellationis. Qui vero inæquale vt vnum quid, dualitatem aũt indeterminatã ex magno, paruoq; faciunt, ve- B hementer longe, tum ab apparentibus, tum à poſsibilibus dicunt. paſsiones nãq; magis hęc, & accidentia, q̃ ſubiecta numeris & magnitudinib⁹ ſunt. multum nanq; & paucum numeri, ac magnum & paruũ magnitudinis. ſicuti par & impar, læue & aſperũ, rectum & curuũ. Prętterea ad hunc quoq; errorem ẽt neceſſe eſt magnum, & paruũ, & quęcũq; ſimilia ab aliquo eẽ. Ad aliquid vero minime prędi C camentorũ omniũ natura quędã, aut ſubſtãtia ẽ. ac poſterior, tum quali, tũ quanto, & quędã quanti paſsio (vt dictũ eſt) ſed non materia, aut aliquid aliud q̃ omnino commune ad aliqd, partibuſq; eius, & ſpeciebus. nihil. n. eſt, nec magnum nec paruũ, nec multum nec paucũ, nec omnino ad aliquid, quod nõ aliquid aliud exiſtens, multũ aut paucum, aut magnum aut paruũ, aut q̃d ad aliquid eſt. Quód autẽ ad aliquid minime aliqua ſubſtãtia, aut ens aliquod ſit, ſi- D gnum eſt, q̃ eius ſolum non eſt generatio, neq; corruptio, neq; motus: quemadmodum ſecundum quantum augmẽtatio & diminutio, ſm quale alteratio, ſm locum latio, ſm ſubſtãtiam ſimplex generatio et corruptio. At ſm ad aliqd minime. abſq; enim q̃ moueatur, q̃nq; maius, quandoque minus, aut æquale erit, altero ſm quantum moto. Neceſſe item eſt cuiuſque materiã eſſe, quod potentia tale eſt. quare ẽt ſubſtantię eſt. ad aliqd E vero, neq; potentia, neq; actu ſubſtantia eſt. inconueniens itaque eſt, immo impoſsibile ſubſtantię elementũ facere non ſubſtantiã, ac prius. poſteriora nanque omnia prędicamenta ſunt. Item elementa non prædicantur de his, quorum elementa ſunt. multum vero & paucum ſeorſum, & ſimul prędicatur de numero. ac longum & breue de linea, planumq; latũ & ſtrictũ ẽ. q̃ ſi qua multitudo eſt, cuius ſemper ipſum paucum ſit, vt F dualitas (nam ſi eius multũ ſit, vnum profecto paucum erit) et ſi multum ſimpliciter, nimirũ erit veluti denarius multum, et ſi hoc pacto non eſt) plus quam dena milia. Quo igitur modo iſte ex pauco, multoq; numerus erit? aut. n. ambo p̃dicari oportebat, aut neutrũ. nunc vero alterum tm̃ prędicaẽ. Simpliꝛ aũt conſyderandum eſt vtrũ poſsibile ſit ęterna ex elementis cõponi.

G poni. materiam nanq; habebũt. omne nanq;, quod ex elementis est, cõpositum est. Si itaq; necesse sit, ex quo quid est (siue semp sit, siue factum sit) ex eo fieri, oẽ vero fiat ex eo, quod potẽtia est id, quod fit (nec enim ex impossibili factũ fuisset, nec eẽt) quod vero possibile est, cõtingit vt & quis agat, & nõ, numerũ quoq; (& si cp maxime semper sit) aut quodcunq; aliud materiam habens, cõtingat profecto non esse haud secus, & quod vnũ diem H habet, & cp annos quodcunq;. si vero sic, & tempus cũm tantum sit, vt cuius nõ est terminus. nõ erũt ergo æterna: siquidẽ quod contingit nõ esse, nõ est æternũ, quemadmodum in alijs tractatum est. Quòd si verum vniuersaliter est, quod nũc dicitur, nullam substãtiam ẽternã esse, si nõ sit actu, elementa vero materia substantiæ sint, nullius profecto æternæ substãtię elementa erũt, ex quibus inexistentibus fit.

Sunt autem quidam, qui dualitatem quidem indeterminatam I vna cum vno faciũt elemẽtum, inæquale vero haud ab re spernunt, propter impossibilia, quæ accidũt. à quibus tot solũ de difficultatib⁹ ademptæ sunt, quotcunq; necesse est illis accidere, q inæquale & ad aliquid faciunt elemẽtum. quodcũq; vero præter hanc opinionẽ sunt, has illis quoque necesse est accidere, siue idealem numerum, siue mathematicum ex eis faciant.

Multi de causis Antiquos in has causas K
lapsos fuisse: præcipue vero ob Parmenidem dicentem ipsum ens vnũ esse: quod ab Aristotele redarguitur. Cap. 4.

MVltæ igitur causæ sunt, quare ĩ has causas lapsi sunt. maxime vero ea, quæ ob antiquitatẽ dubitatio ẽ. videbatur nãq; eis oĩa entia fore vnũ, s. ipsum ens. nisi quis soluat, & consentanee Parmenidis rationi incedat. nunquam enim hoc vllo modo esse nõ ens. verũ L necesse eẽ ostẽdere, cp nõ ens sit. hoc nanq; modo ex ente & aliquo alio entia fore, si multa sũt. Profecto in primis quidẽ, si ens multipliciter dicatur: quoddam enim, quia substantiã significat, quoddam, quia quale, quoddã, quia quantũ, & reliqua quoq; prædicamẽta: quale igitur vnũ omnia entia erũt, si nõ erit non ens. vtrũ substãtiæ, an passiões, & alia quoq; similiter, an eũctæ & erit vnũ hoc, & tale, & tantũ, & alia quæcũq; vnum quid si- M gnificant? At inconueniens est, immo vero impossibile vnã aliquam naturam factam causam, & huius entis, & eiusdem entis sit quoddam hoc, quoddã tale, quoddã tm, quoddã vero vbi. Deinde ex quali nõ ente, ac ente entia? Multipliciter enim, & qd nõ ens, sicuti etiam ens. etenim quod non hominem significat, nõ esse hoc: quod non rectũ autem, non esse tale: quod non tricubitum vero, non esse tantum.

ex

ex quali igitur ente, & non ente multa entia erunt? Vult itaq; falsum, & hanc naturã nõ ens dicere, ex quo & ente multa entia. qua de re dicebat cp oportebat aliquod falsum supponere, quẽadmodũ Geometrę pedalẽ esse, quæ non sit pedalis. At impossibile est hęc ita se habere. nec enĩ Geometræ vllum supponũt falsum. non enim id in syllõ propositio est. neq; entia fiũt ex ita nõ ente, neq; corrumpũtur. verum qm̃ non ens, quod secundum ca- a sus dicitur, ęque ac prædicamenta dicitur, præter hæc autem nõ ens dicit, quod vt falsum, ac id, quod fm̃ potentiam, ex hoc generatio est. ex nõ homine, potentia vero homine, homo. & ex nõ albo, potẽtia vero albo, album. similiter, siue vnum quid, siue multa fiant. Videtur autem quę stio, quomodo ens, quod secundum substantias dicitur, multa fit, cũm profecto numeri, longitudines, & corpora, ea sint, quæ c generantur. Inconueniens itaq; est, quomodo quidẽ ens, quod quid est multa sit quærere, non autẽ quo modo, aut qualia, aut quãta. non enim indeterminata dualitas, nec magnũ & paruum causa est, vt duo alba, aut multi colores, aut sapores, aut figuræ sint. numeri nãq; hæc etiã erunt, ac vnitates. At vero, si hæc cõ y derassent, vidissent profecto qd ẽt in eis causę. est eadem enim et proportionalis causa est. ipsa enĩ trãscensio causa. & id quod quæ

rebãt, enti & vni oppositum, ex D quo & his entia facerent, causa fuit, vt ad aliquid & inæquale supponerẽt, quod neq; contrariũ, neq; negatio illorum est, sed vna natura entiũ, quẽadmodũ quid & quale. Oportebat igitur hoc etiã quærere, quonã modo ad aliqd multa esset, & nõ vnũ. Nunc vero quo quidem modo multæ vnitates prẽter primum vnũ quæritur, quo modo vero multa inæqualia, minime. Quãuis vtũtur & dicũt magnũ paruum, multũ paucum, ex quibus E numeri, longũ breue, ex quibus longitudo, latum strictũ, ex quibus planũ, profundũ humile, ex quibus moles, etiam adhuc plures spẽs eius dicũt, quod ad aliquid est. quid igit̃ his causæ est, vt multa sint? Necesse itaq; est (quemadmodum dicimus) vnicuiq; supponere potẽtia ens. nã & ille, q hæc dixerat, hoc quoq; commonstrauit, cp aliquid potẽ tia sit ens, hocq; substantia, non ens autẽ per seipsum, videlicet quia ad aliquid. ac si diceret, tale F quod neq; potẽtia est vnum, aut ens, neq; vni⁹, aut entis negatio est, verũ vnum quid entiũ est. at multo magis (vt dictum est) si quæsiuisset, quonã modo entia multa sunt, nõ quæ in eodẽ prædicamẽto, quomodo multæ substantię, aut multa qualia quęrendo, uerũ quo modo multa entia. quædam nanq; substãtię, quędã passiones, quædã ad aliqd sunt. In alijs igit̃ prædicamentis hẽt

aliam

Galiam etiam quandam cōsyderationem, quonam modo multa sint. Etenim, ppterea q; nō sunt separabilia, eò q; subiectū multa fit, & est, qualia quoq; multa sunt, & quāta. & quamuis oportet vnicuiq; generi aliquam esse materiam, separabilem tamen à substātijs impossibile est. In his aūt, quæ quod quid sunt, habet quandā rationem qūo multa ipsum quid sunt, si nō quid erunt & quod quid, & quædā talis natura. hæc vero dubitatio illinc magis est, qūo multæ actu substantiæ, & nō vna. At vero si nō idem sit hoc, & quātum, nō dicitur qūo, & cur entia multa sunt, sed quomodo, & quare multa quanta. Omnis nanq; numerus quātum quid significat. & vnitas nō est nisi mensura, quia ea, quæ secūdum quātum, indiuisibilis est. si igitur quātum, & qđ quid est alterū nō dicitur, quod quid est, ex quo neq; qūo multa. si autē idem, multas sustinet cōtradictiones, qui hæc dicit.

Examinantur opiniones variæ ponentium numeros rerum principia: eædemq; improbantur. Cap. 5.

SVggerere autē quispiam de numeris etiam cōsyderationem possit, vnde nā sit accipiēda fides q; sint. apud eū nāq;, qui ponit ideas, præbēt quandā entibus causam. siquidem vnusquisq; numerorum idea quædā est, idea sane cęteris vt sint, quomodocunq; causa est. Sit enim hoc eis suppositū. Illi vero, qui hoc quidem modo non putet, ppterea q; videat difficultates, quæ circa ideas existunt, ita vt propter hæc eas nō faciat numeros, faciat vero numerū mathematicum, vnde credendum est, quod talis numerus sit, ac quod quicquam cęteris vtilis? nullius nanq;, nec ille ait, qui dicit eum esse, verum vt quandam ipsam p se existentē naturā esse dicit: nec apparet eū causam esse, qū quidem omnia Arithmeticorū theoremata etiam de sensibilib⁹ (vt dictum est) erūt. Qui igitur ponūt ideas esse dicere tentant, quomodo, & qua de causa sint: eò q; secūdum expositionem cuiusq; vnum quid præter multa accipiūt vnumquodq;. At vero quoniam hæc, neq; necessaria, neq; possibilia sunt, neq; numerum propter hęc esse asserēdum est. Pythagorici vero, eò q; multas numerorum passiones sensibilibus inesse corporibus videbant, numeros quidē esse entia fecerūt, non tamen separatos, verum ex numeris entia. Cur aūt quoniam numerorū passiones in harmonia sunt, & in cœlo, cęterisq; multis. Illis vero, qui mathematicum solum numerū esse dicunt, nihil tale secundum suppositiones dicere contingit: verum q; nō erunt de eis scientiæ, dicebāt. nos autem dicim⁹ esse, quemadmodum dixim⁹ prius. Et patet q; mathematica nō sūt separata. si enim separata essent, non inessent corporibus passiones

siones eorū. Pythagorici vero fm tale nullius culpabiles existunt. At secundū quod natura lia corpora ex numeris faciunt ex non habentibus grauitatem vel leuitatē grauitatem & leuitatē habentia videntur de alio cœlo corporibusq; alijs, non aūt de sensibilibus dicere. Qui vero faciunt separatum, eò q; dignitates non sunt in sensibilibus, qđque vera sunt quæ dicūtur, & animæ adblandiuntur, & eē existimant, & separata esse, similiter quoq; & magnitudines mathematicas. At dilucidum est, q; oratio quoq; contraria dicet contraria, & quod iā dubitatū est, soluitur ab illis hoc pacto sciscitantibus, quam ob causam, si nullatenus ea sensibilibus insit, passiones eorū in ipsis sensibilibus sint. Sunt aūt quidā, qui ex hoc, q; termini, extremaq; sunt, punctum lineæ. hæc superficiei, ista solidi, putāt debere tales naturas ex necessitate eē. Oportet igitur & hanc rationem consyderare, nonne nimiū debilis sit. Nec enim substantiæ sunt extrema, immo omnia hæc termini. Cūm & ambulationis, & omnino motus aliquis terminus sit, is ne igitur est quod quid, & substantia quædam. at absurdum est. At vero etsi sunt, sensibilia sane omnia erunt. in his nanq; esse ratio dixit. cur igitur separata erunt? Item inquiret quispiam, qui nō admodū facilis sit ad credendū, de omni quidē numero, & mathematicis hoc ipsum, qđ nihil conferant inuicem priora posterioribus. nam & numero non existente, nihil minus magnitudines erūt illis, qui mathematica solū esse aiunt: & his nō existentibus, anima, & corpora sensibilia. Ex his vero, quæ apparent, non videtur natura inconnexa, quēadmodum vitiosa Tragœdia. Qui vero ponunt ideas, hoc quidem eos fugit. ex materia nāq;, & numero faciūt magnitudines. ex dualitate quidē longitudines, ex trinitate vero fortasis plana, ex quaternitate solida, aut ex alijs numeris. nihil enim interest. Sed vtrum hęc erunt ideæ? aut quis modus earū est, quidue cōferunt entib⁹? Nihil profecto, quēadmodū neque mathematica, nec istæ conferunt. At vero nec vllū theorema de eis est, nisi quis velit mathematica motum efficere, ac, priias quasdā opiniones facere. nō est aūt difficile eos, qui quascunq; suppositiones sumunt, plixū quippiā facere, atq; connectere. hi quidem hoc modo mathematica ideis annectētes, peccant. Primi aūt duos numeros facientes, tum idealē, tū mathematicum, nullo modo dixerūt, nec dicere habeant, quomodo, vel ex quo mathematicus erit: faciunt enim eū mediū inter idealē, & sēsibilē. Si enim ex magno & paruo, idē erit illi, qui idearū est, verū ex alio quodā magno & paruo magnitudines sanè fa-

G cit.si aũt aliud qđdã dicet, plura elemẽta dicet. Et si principiũ vtriusq; vnũ quid est, cõe quid in his id vnũ erit. at quærendũ est qũo hæc multa vnum sint? Et simul fm eũ aliter q̃; ex vno, & indeterminata dualitate numerũ fieri impossibile est. Hæc itaq; omnia irrationabilia sunt, ac ipsa sibi ipsis, & bene ratione vtentibus compugnant. videturq; in eis esse lõg⁹ Simonidis sermo. fit nanq; longus sermo, quemadmodũ is, qui seruorum
H est, cùm nihil sanũ dicant. Ipsa quoq; elemẽta magnum, & parvum videnẽ conqueri, q̃ trahũtur. nõ possunt. n. vllo modo generare numerum, nisi eũ, qui ab vno duplicatur. Inconueniens etiam est, immo impossibile generationem quoq; eorũ facere, cùm perpetui sint. vtrũ aũt Pythagorici faciant, an non faciãt generationem, nihil dubitandũ est. manifeste nanque dicunt, q̃ vno constituto, siue ex planis, siue ex colore, siue ex semine, siue
I ex quibus egent dicere, confestim infinito propinquissimũ trahebat, terminabaturq; à termino. Verũ qm̃ de mundi factura, ac naturaliter hęc dicere volũt, decens erat aliquid eos de natura inuestigare, à presenti vero via discedere. Quærimus nanq; principia, quę in immobilib⁹ sunt. quare talium numerorũ generationẽ consyderare oportet. Imparis itaq; generationem nõ dicunt, quasi videlicet paris gene-

K ratio sit. Parẽ vero primo ex inęqualib⁹, magno & paruo equatis, quidem constituunt. necesse itaq; est prius esse ipsis inequalitatem, q̃ ipsum æquari. si autẽ semper equata fuissent, non fuissent inęqualia prius. ipso. n. semp nihil est prius. quare patet q̃ non contemplandi gratia faciũt generationem numerorum.

Dubitatio, quo pacto bonum in ipsis principijs insit: de quare diuersæ Antiquorum redarguuntur opiniones. Cap. 6.

L HAbet aũt dubitationem, & à bene dubitãte reprehẽsionẽ, quonã modo ad bonum, atq; pulchrũ elementa, principiaq; se habent. dubitatio nẽ quidẽ hanc vtrum aliq̃d istorũ tale sit, quale volumus ipsũ ideale bonũ, & optimũ dicere, an non, sed posteri⁹ genita sint. A quibusdam. n. recentioribus Theologis concessum esse videtur, qui non aiunt, nisi q̃ entiũ natura prȩcedente, bonũ quoq; M ac pulchrũ apparet. hoc vero faciunt verã veriti difficultatẽ, q̃ accidit dicentibus, quẽadmodũ quidã ipsum vnũ, principium. Difficultas aũt est, non qm̃ principio bonũ tanquã institũ attribuerunt, verũ propterea quod ipsum posuerunt principiũ, & principium, vt elementũ. numerũ quoq; ex vno. Poetę vero Antiqui similiter quomodo regnare, eo & principia esse aiunt. nõ enim primos, veluti noctem, & cœlũ, aut chaos, aut ẽt oceanũ, sed

Co. Gra. na legit. Poetæ vero Antiq hac fili, qua regnare & diuinare aiunt, ab primos, &c.

A sed Iouem. At vero his quidẽ, eò q̃ mutant entiũ principes, talia dicere accidit. quia hi quidẽ eorũ, qui misti fuerunt, nec oĩa fabulose dicũt (vt Pherecydes, & alĩ quidam) primũ generans optimũ ponunt, ac ẽt Magi, & posteriorũ quoq; Sapientũ, vt Empedocles, & Anaxagoras, cùm hic quidem amicitiam, ille vero intellectum principium secerit. eorum vero, qui immobiles substantias esse dicunt, quidam ipsum vnũ ipsum bonum
B esse aiunt. substantiã tamẽ eius ipsum vnum maxime putabãt esse. Dubitatio quidem hęc est, vtro modo dicendũ est. Mirabile aũt est, si primo, & perpetuo, ac sibi ipsi sufficientissimo hoc ipsum primũ, per se sufficiẽtia, & salus non sit tanquã bonum. enimuero propter nihil aliud incorruptibile, vel sibi sufficiens est, nisi qm̃ bene se habet. Quare dicere quidẽ principiũ tale esse rationi consentaneum est verũ esse: hoc vero eẽ ipsum vnũ.
C Aut si non hoc, elementũ, & numerorũ elementũ esse impossibile est. Accidit enim multa difficultas, quã cùm qdã fugerent, qui vnum quidem fatebant primũ principiũ esse, ac elementũ ipsius, tũ mathematici numeri abnegarunt. cunctę nanq; vnitates re vera fiunt aliq̃d bonũ, & magna bonorũ erit abundantia. Itẽ, si formæ numeri, oẽs formę ipsum bonũ aliq̃d. At vero cuiuscunq; velit, ponat qs ideas

D esse, siquidẽ bonorũ solũ ideæ, non erunt substantię. Quòd si ẽt substantiarũ, cũcta animalia, & plantę bona sunt, & participantia. Hęc itaq; inconuenientia accidunt. Et ad hęc contrariũ elementũ (siue multitudo, inęquale, & magnum & paruum sit) ipsum malum erit. Quare q̃dam fugiebat bonũ vni copulare, ranquã necesse sit, cùm generatio sit ex contrarijs, naturam multitudinis malũ eẽ. quidam inęquale mali naturã dicunt. ac
E cidit igitur omnia entia, prȩter vnũ, quod est ipsum vnũ, malo participare. & numeros eo magis puro participare, q̃ magnitudines. & malũ locũ esse boni, ac participare, & appetere corruptiuũ. contrariũ nanq; corruptiuũ contrarij est. At si, quemadmodũ dicebamus q̃ materia est id, quod potentia unũquodque, veluti ipsius actu ignis, q̃d est potentia ignis, malũ erit ipsum potentia bonũ. Hęc igitur
F omnia accidunt. quoddam qui dem, quia omne principium faciunt elemẽtũ. quoddam, quia contraria principia. quoddam, quia ipsum vnum, principium. q̃ddã, qa numeros primas substãtias, & separabiles, ac foras. Si igiẽ tũ non ponere bonũ iter principia, tũ ita ponere impole est, cõstat q̃ non recte assignantur principia, neq; primę substãtiæ. At etiam nec is recte putat, qui vniuersi principia, animaliũ, plantarumq; principio assi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G milat, quiā ex ideterminatis, ac imperfectis semp perfectiora: & ideo ēt in primis ita se hrē aiūt, vt nec ens aliqd̄ sit ipsum vnū. Verū etiam hic perfecta principia sunt, ex quibus hæc sunt. homo enim hominē generat, nec semen primum est.

Contra ponentes locum simul cum magnitudinibus fieri. Item contra dicentes ex numeris, vt ex elementis entia fieri, ipsum autem aliud ex alio esse, quot modis dicatur non diuidentibus. Cap. 7.

H ABsurdū item est locū simul cū solidis mathematicis facere. locus nanq; singulariū proprius. quare loco separabilia sunt. mathematica vero non sunt alicubi. At insup dicere quidē, q; alicubi erunt, quid vero locus sit, non absurdū est. Oportebat vero eos, qui entia dicebant esse ex elemētis, primaq; entium numeros, diuidere qualiter aliud ex alio sit: & ita dicere quonam modo numerus ex principijs sit. Vtrum mi-
I stione? At non est omne miscibile, & quod fit alterū, non erit separabile vnū ipsum, nec altera natura, neq; volunt. At compositione dicent, vt syllabā? Sed si tū necesse est esse. & qui intelligit, seorsum intelligit vnum, & multitudinē. hoc igitur numer⁹ erit, vnitas & multitudo, aut vnū & inæquale. Et cùm id, qd̄ est ex aliquib⁹ esse, est quidē, vt ex his, q; insunt, est vero, vt non, vtronā mō numerus est? Sic, n. vt ex his, q; insunt, non sunt nisi K ea, quorū generatio est. Sed tanquā à semine erit? At non possibile ab indiuisibili aliquid abire. Verū fortassis tanquā vt ex contrario non pmanente? At q; cunq; ita sunt, ex alio quoq; quodā permanente sunt. Cùm autē vnū, quidā quidē vt contrariū multitudini, quidā vero inæquali ponat, vno vt æquali vtens, tā quā ex contrarijs erit numerus profecto. est igit̄ quippiā aliud, ex quo pmanente, & altero est, L aut factus est. Præterea, cur cęte ra quidem, quæcunq; ex contrarijs sunt, aut ea, quibus contraria sunt, corrumpuntur, numerus vero, & si ex omni sit, minime? de hoc enim nihil dī, quam uis contrarium tā quod ineat, q; quod non ineat, corrūpat, vt cōtentio misturā. attamē nō oportebat. non enim est illi cōtraria.

Numerum non esse causam aliquam ipsarum rerum. Cap. 8.

NIhil aūt determinatū ē, qualiter numeri substantiarū, & existentiæ cau- M sæ sunt: vtrū vt termini, veluti puncta magnitudinū, & vt Eurytus ordinabat, hæc numerus huius: puta, hic quidē hoīs, hic vero equi: quēadmodū illi, qui numeros ad figuras, triangulū, & quadratū reducunt, ita plantarū formas supputationū calculis assimilans. An, qm̄ ratio, & consonātia numerorū, sit ēt homo, & aliorū vnūquoq;? At passiões, qualiter sunt numeri,

A album, dulce, & calidū? Quòd vero numeri veri non sint substantia, neq; causæ formę, patet: substantia nanq; ratio est, numerus vero materia. veluti carnis, aut ossis numerus substātia sic, tria ipsi⁹ ignis, terræ vero duo. & semper numerus, quicunque fuerit, aliquorum est, vel igne⁹, vel terrenus, vel monadicus. verū substantia tm̄ ad tm̄ esse secūdum mistionē hoc sanè non est numerus, sed ratio mistionis nu-
B merorum corporaliū, aut quorūcunq;. Nec igitur eō q; faciat, causa numerus est: nec omnino numerus monadicus, aut materia, aut ratio, & forma rerū ē: sed nec qdē vt id, quod cui⁹ causa.

Contra ponentes bonum, quod est hic, omne a numeris prouenire. Contra etiam nonnullos Homeri expositores, fatua quædam in numeris dicentes. Et quo pacto in numeris ponendum est ipsum bonum. Cap. 9.

C DVbitauerit autem aliqs, quidnam sit illud bene, quod à numeris, si misti in numero rationali, aut impari sit. nunc etenim nihil salubrius, ter tria, si melicratum sit mistū, sed magis proderit fortassis, si ī nulla proportione sit, & aquosum, aut si in numero sit purū. Item rationes mistionū in additione numerorū, non in numeris sunt. veluti tria ad duo, non ter duo, idem. n. genus esse oportet in multiplicationibus. Quare ipso A mensurare oportet ordinē, in quo A, B, C. & ipso D eū, in quo D E, Z. q̄re eodē oīa. erit D igitur ipsi⁹ ignis B, E, Z. & aquę numerus bis tria. Si aūt necesse ē oīa numero participare, necesse est multa eadem accidere, & numerū eundem huic, & alij esse. Vtrum igit̄ hoc est causa, & propter hoc res est? An id immanifestū. veluti est qdā Solis, ac rursus Lunę lationum numerus, & vitæ vniuscuiusq; animalium. Quid igitur prohibet quosdam eorum quadratos ee, quosdam cubos & æquales, alios duplos? Nihil enim prohibet, sed neces- E se est in hos cōuerti, si omnia numero participabant, & quæ differunt contingebat sub eodem numero cadere. Quare, si qbusdam idem accidens acciderit, eā dem inuicē illa erunt, eandē habentia numeri speciē, puta Sol & Luna, eadem. Sed pp qd causæ eædem? septē quidem vocales, septē aūt chordę, aut harmoniæ, septē vero pleiades, in septē autē quædam emittunt dentes, quædam vero non, septem etiā, qui ad Thebas. Vtrum igit̄ qm̄ F talis quidā numerus suapte natura apt⁹ est, ideo aut illi fuerūt septem, aut pleias septenarū stellarū est? An hi quidem propter portas, aut aliā quandā causam. Illam vero nos ita numeramus, vrsam aūt duodecim. quidā autē plures. nam ♋ ♌ consonantias aiunt esse. & qm̄ illæ tres, hæc quoq; tria. quod autem mille talia sint, nemo curat. ipsi enim, & , esse posfit vnū signū. Si aūt

G qm̃ duplum̃ aliorũ vnũquodq;, aliud vero minime, causa quidẽ est, quia cum tria loca sint, vnũ in vno quoq; inferẽ ipsi ª, ꝓpterea tria tm̃ sunt, sed non qm̃ consonantiæ tres: nam plures consonantię sunt. hic vero nõ amplio possunt. Similes vero hi quoq; sunt Antiquis homericis, q; paruas similitudines vident, magnas vero non vident. Dicunt aũt quidam, ꝙ multa talia sunt, veluti ipsæ mediæ. quædam nouem, quædam octo, & carmen H decem & septẽ his esse æquale numero. ascendit autẽ in dextro quidem nouem syllabis, in synistro vero octo. & ꝙ æqualis distãtia, tam in literis ab ª ad ª, q̃m in tibijs à grauissimo bombo ad acutissimã neten, cuius numero æqualitas est omnimodæ cœli melodiæ. Videri aũt non decet talia. nã nullo dubitaret neq; dicere, nec inuenire in perpetuis, qm̃ & in corruptibilibus. Vtrũ q̃ in numeris naturæ laudatæ, & q̃ his contraria, ac omnino, quę I in Mathematibus, vt quidã dicunt, & causas naturæ faciunt, videntur hoc modo consyderãtes fugere. fm nullum. n. modũ eorum, qui circa prĩcipia determinati sunt, vlla eorum causa cõ. Vt tũ manifestum faciũt, quod K ipsum bene est, & quod de coordinatione ipsi⁹ boni est impar, rectum, æquale, q̃ quorundam numerorum sunt potentiæ (simul nanq; anni tempora, & talis numerus) & cætera, quæcunque colligunt, ex theorematib⁹ mathematicis hanc potentiam omnia habent. Quare assimilãtur casualibus accidẽtibus. sunt enim accidentia quidem, sed cõuenientia inuicem oĩa. vnũ autem, quod proportionale est. In L vnaquaq; enim entis prædicatione est, quod ꝓportionale est vt rectum in longitudine, ita in latitudine æquale: ĩ numero vero fortassis impar, in colore aũt album. Præterea harmonicorũ, atq; similium non sunt causa numeri, qui in formis sunt. Illi nanque æquales ab inuicem specie differũt. etenim ipsæ quoq; vnitates. quare, ꝓpter hęc non sunt faciendæ formæ. Quæ igit̃ accidunt, hæc, & alia etiam his plura, si colligerentur. Videtur autẽ M id ĩdicio esse multis male affici circa generationem eorũ, & nullo modo posse cõnecti, eo ꝙ mathematica non sit à sensibilibus (vt quidam dicũt) separata, nec ipsa quidem sint principia.

Librorum Quatuordecim Metaphysicorum finis.

Auerrois

AVERROIS CORDVBENSIS EPITOME IN LIBRVM METAPHISICÆ ARISTOTELIS,

Iacob Mantino Hebræo Medico interprete.

TRACTATVS PRIMVS.

B DIxit Auerrois. Intẽtio nostra in hoc libro est colligere dicta scientialia vlia ex dictis Atist. posita in scientia Metaphysice, iuxta nam cõsuetudinem in libris præcedentibus. Et ꝑmo incipiamus narrare intẽtionem huius scĩæ, & eius vtilitatẽ, partesq; ipsius, atq; gradum, & proportionẽ: tandem exordiemur de reb⁹, quarum præcognitio iuuat in initio huius artis. Et dicamus ꝙ iam alibi fuit dictũ, ꝙ artium, & scientiarum genera sunt tria: vel s. artes speculatiuę, & sunt illæ, quarum finis est scire tm̃: vel artes practicæ, & sũt quarum scia habetur propter opus: aut sunt artes auxiliantes his, & dirigentes ad istas, & sunt s. artes logicales. in libro etiam Posteriorum fuit dictũ, ꝙ artes speculatiuæ sunt duę, vniuersalis s. & particularis. vniuersalis quidem contemplat̃ de ente absolute, & de concomitãtibus ipsum essentialibus, cuius species sunt tres, scilicet ars Topicorum, ars Elenchorum, & hæc ars. Partialis vero est, quæ speculatur de ente quoquomodo: vbi adhuc fuit dictum ꝙ ipsius particularis genera sunt tãtũ duo, s. Naturalis scientia, quæ s. tractat de E ente transmutabili, & scientia Mathematica, quæ de quantitate denudata à materia contemplatur. quod totum in libro Posteriorũ fuit suppositum modo suppositi & est notum. Hic autem cõuenit inuestigare de hoc. & dicamus ꝙ diuisio harũ artium speculatiuarũ in has tres partes tm̃ fuit quid accidens de necessitate, cùm ipsa entia diuidantur in hæc tria genera. Nam si entia perquirantur, reperientur aliqua eorũ esse in materia & huius generis eũtium speculatio, eorundemq; accidentium consequentiũ posita est ꝑ F se in vna scientia. & hoc est manifestũ apud illum, qui in scĩa Naturali studuit. Sunt & aliqua alia entia, in quorum definitione non apparet materia, licet habeant esse in materia. & hoc est manifestũ speculari in Mathematicis: & de oĩbus horũ generibus atq; consequentibus ea fit speculatio de per se. Et, quia in scĩa Naturali ostenduntur alia principia, q̃ non sunt in materia, neq; I aliqua re, sed habent esse absolutum: ideo fuit necessarium horũ speculationem

Universidad de Deusto
Biblioteca

G tionem fieri in arte vniuersali, quæ speculat de ente absolute. Reperiuntur adhuc hic quędam res cões, in quibus communicãt sensibilia & insensibilia, vt vnum & multa, potẽtia & actus, & reliqua consequentia vniuersalia, & tandem ea, q̃ concomitãtur rebus sensibilib⁹ inquantũ sunt entia: & est modus, quo apptoprianter res separatæ, vt post hoc ostendemus. De huiusmodi igitur rebus impossibile est aliquã artem speculari præter illam, cuius subiectũ est ens absolutum. Cùm ergo ita sit, & fuerit propalatum q̃ scientiæ speculatiuæ bifariam diuidunt, s. in partialem & vniuersalem, & de ipsa particulari iam præterijt sermo: quod igitur restat modo nobis est tractare de hac scientia: cuius intentio, vt declaratum fuit, est contemplari de ente inquantũ ens, & de omnib⁹ generibus ei⁹, donec perueniat ad subiecta artium particulariũ, & de consequentibus essentialibus ipsius, & complere totũ hoc vsq; ad suas causas primas, quæ sunt res separatæ.

Quæ sit intentio in hac scia, et eius subiectum.

Hinc est q̃ hæc scientia non præstat de causis, nisi formam & finem, & aliquo modo agens: videlicet non

I eo modo, quo dr agens in rebus trãsmutabilibus: quia conditio agentis in hoc loco non est q̃ præcedat passum præcessione temporali, sicut fit in rebus naturalib⁹. Et quemadmodum in scientia Naturali, qñ redditur causę cuiuscunq; rei, reddunturratione naturæ & rerum naturaliũ, sic etiam in hoc loco, si conatur reddere causas rerum, quæ sunt entia, illæ redduntur ratione diuinitatis, & rerũ diuinarũ, quæ s. sunt entia nõ existentia in materia. Tandem eius prima intentio in hac scientia est dare id, quod restauit apud ipsum de

K scientia circa notitiam causarũ vltimarum rerũ sensibilium. Nam in scientia Naturali fuerunt declaratæ de hoc duæ causæ vltimæ tm̃, s. materia & mouens. hic igit restauit sibi declarare causam formalem ipsarũ, & finalem, & agenteni. Nã arbitrari potest esse differentiam inter agens & mouens: quia mouens præstat mobili motum tm̃, agens vero formam, pp quam fit mot⁹. Huiusmodi autẽ notitia fuit propria huic scientiæ, propterea quia res, quibus habetur esse harũ causarũ, sunt res

L vniuersales. & hoc etiam, postquam fuerit receptum hic id, quod in scientia Naturali propalatam fuit de eẽ motoris, qui non est in materia. De causa autem materiali, & de vltimo motore dantur ibi, s. in scientia Naturali propositiones, p quas possunt haberi, non tm̃ possunt perfecte declarati per aliam, pserim causa mouens. Declarationes vero, quas fecit Auic. ad ostendendum primũ principium in hac scientia, sunt dicta topica non oĩno vera, neq; dant aliqd perfecte & tu percipies hoc ex contradictionibus adductis ab Algazele contra eas in libro Destructionis. M

Similiter etiam recipit pfessor huius scientiæ, vt diximus a scientia Naturali illius esse, & dat modum, quo ẽ motor: quemadmodũ Mathematica recipit numerum motorum ab arte Astronomica. Neq; est quid superfluum in hac scientia id, quod in scientia fuit propalatum de esse principiorum separatorũ, vt dicit Auic. immo est necessariũ, cùm hæc scientia faciat hoc per modũ radicis suppositæ, & est vna ex partibus subiectorum eius. Ex dictis igitur patet quid

A quid sit intentio huius scientiæ, & b eius subiectum. Partes vero ipsius inueniuntur dissemĩatæ in dictis attributis ipsi Aris. tribus tamen cõtinentur partibus. Prima pars speculatur de rebus sensibilibus in quãtum sunt entia, & de omnibus generibus earum, q̃ sunt decem prædicamenta, & de omnibus consequentibus eas: & refert eas ad prima illorũ, quantum potest fieri in hac parte. Secunda autem contẽplat de principijs substantiæ, quæ sunt res separatæ, & notificat quale habeant eẽ, quæ etiam refert ad suum primum

B principium, quod est ipse Deus gloriosus, & notificabit attributa & operationes, quæ appropriãtur ei, & declarabit etiam proportionem aliorũ entiũ ad ipsum, & q̃ ipse est vltima perfectio & prima forma atque primum agens, & de reliquis rebus, quæ appropriantur vnicuiq; separatorum, & de communibus pluribus vno ipsorum. Tertia vero speculat de subiectis scientiarum particulatium, & remouet eorum errores, in quos inciderunt Antiqui: & hoc s. in scientia Logicali, & ĩ duabus scietijs particularibus, s. in Naturali, &

C in Mathema. Quod ita fuit, propterea quia non est scientiæ particularis verificare sua principia, neq; remouere erroẽ cadentem in ipsis vt in libro Posteriorum fuit ostẽsum. Sed hoc ẽ artis vniuersalis, s. vel huius artis, vel Topicæ. verũtñ ars Topica remouet illas opiniones per dicta famosa (seu apparentia:) quare non erimus tuti quin accidat in eis falsum. ista vero per dicta vera: etsi accidat ẽt ipsa esse apparẽtia (seu famosa.) & ideo artes particulares sũt de necessitate huius scientiæ veræ.

Patet ergo ex hoc, q̃ partes necessa- D riæ huius sciæ sunt illæ duæ primæ tm̃. sed tertia est melioris notę gratia, cùm esse plurium subiectorum scientiarũ partialiũ, & modus ipsius esse eorum sit ex rebus per se notis. sed cecidit in eis error apud Antiquos, & de perfectione scientiæ est soluere illos errores per viã, qua solutio dubiorũ cadentiũ in re sit ex perfectione scientiæ eius vna cũ acquisitione scientiæ per se. Nobis autem visum est diuidere hunc librũ in quinq; tractatus. In primo tractatu faciemus prologos, in quorũ via nos sumus, & declarabimus ĩ eo E noia, quę fiunt in hac arte. In secũdo tractatu memorabimur res, quę se habent respectu primæ partis huius artis, veluti species. In tertio narrabimus consequentia communia ipsi. In quarto tractatur de eo, qđ continet secunda pars huius scietię. Quintus tractatus cõtinet id, quod in tertia parte huius scientiæ reperit. Et dicamus q̃ vtilitas huius scię- Vtilitas. tiæ est de genere vtilitatis scietiarũ speculatiuarũ. & hoc iã in libro de Aĩa fuit declaratum, vbi fuit dictũ q̃ earũ intentũ est perfectio animæ rationalis, donec perueniat homo F ad vltimã perfectionem suã. Verum tamen licet vtilitas huius scię sit de genere vtilitatis scientiarũ speculatiuarũ, nihilominus adhuc est ĩ nobiliori gradu in hoc. nam eius proportio ad illas est proportio finis & pfectionis, cùm per eius scientiã habeat scia entiũ p finẽ suarum causarũ, qđ est int. tũ humanæ cognitionis. Scię quoq; particulares acquitũtur pfecte p hãc sciam, cùm ipsa verificet sua principia & remoueat errorem cadentem in eis, vt diximus.

Ordo

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Ordo vero doctrinæ eius est vt lo
Ordo. cetur post scientiam Naturalē. nam
vt diximus ipsa vtiē tanquam radi
ce suppositā eo, quod declaratū fuit
ibi de esse virtutū, q̄ non sunt ī ma-
Nomen. teriā. Et verisimile vē q̄ hæc scien
tia noīetur Metaphysica, pp ordinē
eius in doctrina. est tñ prior in esse:
& ideo appellatē Philosophia prima.
Ex dictis igitur apparet quid sit in-
tentio huius scientiæ, & partes eius,
& vtilitas, & proportio ipsius, atque
ordo, & quid significat nomen ei⁹.

Via doctri næ. H Viæ aūt doctrinæ, quę in ea fiunt,
sunt illæ, quæ in alijs fiunt scientijs.
Maior quoq; pars generum demō-
strationis, quæ in ea fiunt, sunt si-
gna, nam semper accipimus signū à
rebus notioribꝰ apud nos ad res no-
tiores apud naturam. sed vt diximꝰ
maior pars rerum, quæ sunt in hac
scientia, sunt res per se manifestæ,
vel prope dixerim vt sint per se ma
nifestæ, vel res, quæ fuerunt declara
tæ in scientia Naturali.

De noīum significa tionibus. POstquā ergo iam declaratum
fuit quicquid intendebamus à
principio rei, expedit modo tracta-
re de vnaquaq; re primæ partis hu-
ius scientiæ: postquam diuiserimus
I quot modis dīr nomina significā-
tia subiecta huius scientiæ, & partes
subiectorū eius, vt sint prōpta apud
nos in scrutatione vniuscuiusq; rei
in ea requisitæ. Et dicamus.

De Ente. 5. Met. t.c. 13. &, 14. ENs dē multis modis. Vno mo-
do de quolibet decem prædica-
mentorū: & est de nominibus, quæ
dīr fm ordinem & proportionem,
non quæ dīr fm meram æquiuoca
tionem, neq; vniuocationē. Secun-
do dē de vero, quod s. ita se hēt in in
tellectu, quemadmodum extra in-
tellm: vt si diceremus si natura est,
& si vacuū non est. Dē ēt de quidita K
te cuiuslibet rei habentis quiditatē,
& essentiā extra aīam, siue apprehē
datē hmōi essentia, siue non. In decē
aūt p̄dicamentis aggregantē hæc, s.
q̄ dē de eis nomen entis his duobus
modis. Vno s. modo, inquantū hñt
esse extra aīam. Secundo, inquantū
significant quiditates illarum essen
tiarū. & ideo nomen entis reuertit
ad hæc duo tm̄, s. ad verum, & ad id,
q̄d est extra intellm. Et hoc ēt dupli
citer, quia vel ad spēs, vel ad formas
intelligo formas specierū, & earum
quiditates. Sed ens p accūs non pōt
imaginari in ente separato, qæ essen L
tia rei & eius q̄ditas non pōt esse p
accūs. Bene tñ imaginatē, qñ referū
tur entia ad seinuicē. nā si nos faci-
mus cōparationē iter duo entia, de
qua cōparatione iudicat q̄ vnū eo-
rū sit de quiditate alterius, vt cētrū
ad circulū, vel æqualitas duorū an-
gulorū rectorū ad angulos triāgu-
li: aut q̄ vnū eorū sit ī q̄ditate alte-
rius, vt filius & pē, tunc dē de eis q̄
sunt p se. Sed si non fuerit de quidi-
tate vnius eorū q̄ reperiatē in alio,
dē q̄ hoc est p accidens: vt cùm dici M
mus ædificatorē pentere lignum, &
medicū esse albū. Significatē ēe per
nomen entis illa habitudo, quæ co-
pulat p̄dicatū cum subiecto in intel
lectu, & dictiones signantes talē p̄-
portionē: siue fuerit talis copula af-
firmatio vel negatio, vel fuerit ve-
ra vel falsa, p se vel p accēns. Istæ er-
go sunt famosiores res, de quibꝰ dē
nomen entis in Philosophia, & est
de noībus transumptiuis. quia id,
quod à vulgo significatē per ipsum,
est aliud q̄ id, qd significatē ī hoc lo-
co. nā plebs ītendit aliquid inesse ali-
cui rei, cùm dicit inuenitur p̄ditum

tandem

A tandem apud eos significatur aliq d
inesse subiecto, licet non declarauē-
rint ipsum. Hinc est q̄ aliqui existi-
mauerunt ipsum significare accidēs
in aliqua re existēs, nō eius essentiā,
quia illud apud plebem est de nomi
nibus denominatiuis. sed nos nō de
bemus respicere hoc, immo oportet
vt intelligamus ex ipso hic, qñ vo-
lumus q̄ ipsum significet aliquam
essentiā, q̄ intelligatur p id, quod di
cimus aliquid, & essentia, & tandem
id, quod intelligitē ex nominibus ab-
stractis. Hinc est q̄ aliqui eorū exi-
stimātē q̄ nomen entis, quod est tran
B scendens ad verū, est ipsummet tran
scendēs ad esse. & ideo illi ēt, qui pu
tant ipsum esse accidens, dicūt si ista
dictio ens significaret esse, tūc cum
dicitur de substantia q̄ est, esset con
tratiū dicti, & ipsi nesciunt q̄ ens dē
in hoc loco de alia re, q̄ dicatur ibi.
Si significaret etiā accidens in re, vt
pluries repetit Auic. sequereē de ne-
cessitate vnum duorum, s. vel q̄ il-
lud accidens est de secundis intelligi
C bilibus seu intentionibus, vel de pri-
mis. Si de primis, tūc de necessitate
etit vnū ex nouem prædicamentis,
neq; trāscendeē nomen entis ad sub
stantiā, neq; ad alia p̄dicamēta acci-
dentis, nisi ex eo q̄ accidit eis illud
p̄dicamentū: vel dabitē hic vnū geu⁹
accidentiū cōe ipsis decē p̄dicamen-
tis. & hoc totū é falsum vituperabile.
& ideo nō est cōueniens q̄ fiat respō
sio p ipsum in eo quod quid est de
quolibet indiuiduo decē p̄dicamen
torum. & hoc totū est de se manife-
stum. Si fuerit aūt ex secundis in-
telligibilibus, quorū esse est in intel
lectu tm̄, hoc nō est impossē. nā vna
ex reb⁹, de quibus diximus, nomen
entis trāsumi, é hęc, & est synonymū

ad verū. sed hoc & illud, quo signifi D
catē esse separatū, é valde diuersum:
qd totū est manifestū modica specu
latione. sed ista é via huiꝰ viri in plu
ribus rebus, quas de seipso adducit.

De ipso quod est 5. Met. tex. com. 14. IPsum quod est, quod in arabico
Alhauia appellatē dicitur synony
me de rebus, de quibus nomē entis
dī, sed nō est transcendens ad verū.
Est ēt de dictionibus trāsumptiuis.
nā apud vulgus est verbū, & hic est
nomen. & ideo recipit instrm̄ pro-
prium nominū, i. articulum, s. literā
He notificatiuam, à quo ēt deriuatē
infinitiuum quod est agens, aut for-
ma, à quo deriuatur actio. Et dē ab E
ipso est esse. i. ab hoc quod dico, ip-
sum quod est, dicimus esse. quemad
modum denominatē humanitas ab
hoīe, & indiuidualitas ab īdiuiduo.
quo quidem vsi sunt aliqui exposi-
tores, quia viderūt eē minoris erro-
ris, q̄ sit nomen entis, quia videtur
nomini denominatiuo assimilari.

De Substā tia. 5. Me t. t. c. 15. SVbstātia, quæ Arabice Giauhar
nominatur, dī primo de re p se
existente. & qd est de ipsā famosius
est ipsum indiuiduū, quod neq; est
in subiecto, neq; dē de subiecto vllo
pacto. Dicit secundo de omni prędi
cato vsi notificante quiditatem indi F
uidui vt genus, vel species, vel dīa.
Tertio dicitur de omni eo, quod si-
gnificat ipsā definitio: siue notificet
id, qd est quiditas substātiæ, siue no-
tificet oē id, quod est quiditas alicu-
ius rei, qualiscunq; fuerit ex decem
prædicamentis. Hinc dicitur q̄ defi
nitiones notificant quiditates rerū.
hoc autem dicitur substantia respe-
ctiue, non absolute. Et quia manife
stius de ipsa substātia est ipsum indi
uiduū, quod nō est in subiecto, neq;
dē de subiecto, quia illud indicant

oēs

G omnes Philosophi esse substãtiam, ideo apud ipsos id, qđ notificat quiditatẽ huius rei indiuiduæ, debet denominari magis substantia. Et qui putant vĩa huius indiuidui notificare quiditatẽ eius, dicũt ipsa magis debere denominari substantia. Sed qui existimant corporeitatẽ notificare huius indiuidui quiditatẽ, & ꝙ ipsa corporeitas cõstat longitudine, latitudine, & profunditate, appellãt istas dimensiones substãtias. Et sibi qui credit essentiã indiuidui constare ex partibus indiuisibilibus, appellat eas substantias: vt audiuimus lo-
H quentes nostri æui appellare atomũ substantiã indiuisibilem. Et sic etiã qui imaginat indiuiduum cõponi ex mã & forma, credit materiam & formã conuenientius debere appellari nomine substantiæ, q̃ ipsum indiuiduum. & hoc ẽt iuxta id, quod opinatur de mã cuiuslibet rei, & eius forma. Conueniunt aũt omnes hoc iudicio, s. ꝙ id, quod notificat quiditatem indiuidui, potius debet appellari noĩe substantiæ, q̃ ipsum indiuiduum. quia videtur absurdum & falsum, ꝙ principia substantiæ & eius elementa nõ sint substantia. quia pp
I quod vnumquodq; tale & illud magis. exempli gratia, res, quæ est de se causa rerũ calidarũ, potius debet appellari calida. & ideo nemo ipsorũ posuit accidens, inquantũ est accns esse partẽ substantiæ, sed inquãtum existimat ipsum notificare essentiã substantiæ indiuidui: vt qui posuit dimensiones esse substantias. Hi ergo sic se habẽtibus, cum fuerit ostẽsum ꝙ datur ens separatũ, quod est causa, vt substãtia indiuidui habeat esse, plus cõuenit sibi nomẽ substantiæ. hinc est ꝙ Arist. nominat intelligentias separatas substãtias. Et hoc K nomen ẽt Philosophorũ, i. Giauhar in Arabo est transumptum à lapide præcioso, sic nominato apud vulg⁹, qui lapis est magni prẽtij & valoris. & modus similitudinis iter hęc duo est, quia isti lapides prẽtiosi, cum ita appellent respectu aliorũ bonorum substantiæ pp suam nobilitatem, & pretium apud eos. &, quia prædicamentum ẽt substantiæ est nobilꝰ cęteris prædicamẽtis, appellat substantia Arabica lingua Giauhar.

ACcidens dicit de eo, quod nõ notificat de indiuiduo, quod quidẽ non est in subiecto, quiditatẽ L suam. Et est duplex. Primum, quod nõ notificat de aliqua re essentiam suã, & est sũ indiuiduum. Secundũ est, qđ notificat de indiuiduo essentiam suam, & est, s. suum vsẽ. Et nomen accidentis est transumptum ab eo, quod significatur p ipsum apud vulgus. & est, scilicet id, qđ cito aufertur. Et vniuersaliter diuiditur in nouẽ prædicamenta, quæ sunt quantitas, qualitas, relatio, vbi, quando, situs, habere, agere, pati.

Etiam notificaui in libro Prædicamentorũ significatum harum di- M ctionum, s. ꝙ quantitas dicitur de oĩ eo, quod mensurat sua parte. & dicitur primo secundum verũ genus de numero, & postea de reliquis generibus, quæ ibi enumeraumus. Et ipsius quãtitatis alia est p se, alia vero p accidens. & quæ p se, vt numerus, & reliquæ spẽs ibi numeratæ. p accidens vero quantitas est, vt nigredo & albedo, quæ mensurant ex eo ꝙ sunt in magnitudine & paruitate. Sed p se est illud, quod inest primo illi rei, vt mensura & magnitudo in est numero. qñq; tñ inest secundo, & p

& per aliquid aliud, vt tempꝰ, quod in quantitate collocatur rõne motꝰ, & motus rõne magnitudinis. immo hoc remotius vr, ꝙ ingreditur ipsa leuitas & grauitas quantitatẽ, cum sint qualitates, quæ tñ patiũtur mensuram rõne, qua sunt in magnitudinibus. aliæ ẽt qualitates, quæ in magnitudinibus inueniunt, vt magnũ & paruum, strictum & latum, breue & profundum, appropinquant magis illi. hæ enim licet sint qualitates, connumerantur tũ in quãtitate, quia insunt primo magnitudinib⁹.

Qualitas vero dicit de communiori re, quæ dicat in libro Prædicamentorũ. & hoc, quia dr de quatuor generib⁹ ibi iã enumeratus. Et quandoq; etiam dicit de formis specifis, vt de humanitate & animalitate. Et quædã eius ineſt substantiæ p se, vt habitus & dispositio. & alia ineſt per aliquod aliud prædicamentum vt figura, quę quidem ineſt substantiæ mediante quantitate.

Relatio aũt est cõis omnibus decem prædicamentis. nam inuenitr in substantia, vt verbi gra pater & filiꝰ: & in quantitate, vt duplum & dimidium & æquale: & in qualitate vt simile & scĩa scitum: & in vbi, vt qui in loco esse circunscribit & locus: & in qñ, vt prius & posterius: & ĩ situ, vt dextrum & sinistrum: in agere & pati, vt agens & passum. Extat tamẽ dĩa inter hæc quinq; prædicamenta, quæ relatione consistunt, & inter relationẽ ipsam, cuius essentia est p proportionẽ. Nã habitudo seu proportio accepta in ipsa relatione est proportio inter duas res, quarũ duarum quiditas dr de qualibet ipsarũ in respectu ad aliã, vt paternitas & filiatio. Sed in proportione assumpta in vbi, & qñ, & reliquis alijs dici D tur quiditas vnius duorũ tantũ ad aliud. v.g. quia vbi, vt diximus, est proportio corporis ad locũ, & in definitione loci assumit ẽ de necessitate corpus, sed non est necessariũ ꝙ in definitiõe corpotis inueniat locus, neq; est relatiuum. sed, si definiamꝰ corpus p hoc, ꝙ in loco circunscribatur, tunc relationẽ patitur. & sic aliquo modo hoc prędicamentum ingredietur sub prædicamento relationis, & sic de alijs prædicamentis relationis. Tandem prædicamentũ relationis vel consequit res relatas p se, non p aliud prędicamentũ, vt pater E & filius, dextrũ & sinistrum: vel per aliud prædicamentũ, vt agens & passum, quæ relatione afficiuntur p prędicamentum agere & pati: & qnq; relatio consequit cętera cõcomitantia ipsorũ prædicamentorũ, vt contradictorium, & contrariũ, & priuationem & habitũ. Tandem ipsa relatio quandoq; est de primis intelligibilibus, & de secundis, vt relatio, quæ est inter genus & speciem.

ESsentia, quæ Arabice Dath nominatur, dr absolute de indiuiduo, quod non est in subiecto, neq; dicitur de subiecto, & est scilicet indiuiduum substantiæ. Dicitur ẽt de indiuiduo, quod est in subiecto, & ẽ F indiuiduum accidentis: & de quolibet notificante quiditatem: & sunt scilicet nouẽ prædicamenta, eorũq; species. Et, quia hæc dictio dicit primo de indiuiduo, quod non est in subiecto, ideo cõuenientius erat trãsferre ipsum ad id, quod non est in subiecto, neq; ipsum est subiectũ alicuius rei omnino, si sciatur demonstratiue ꝙ inueniat huiusmodi res sic se habens. Sed, si essentia rei ita capiatur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G piatur, significat quiditatem eius, vel partem quiditatis.

7.Me.co6. 23. Illud vero, qđ dicitur per essentiam suam, (seu fm ꝙ ipsum) dicitur multis modis. Primo de indiui duo non existẽte in subiecto, & est indiuiduum substantiæ. Dicitur ẽt de eo, qđ notificat quiditatem alicuius q̃ditatis, & summatim de omni eo, qđ dicitur substantia absolute. Et quandoq; aliquid dicitur per se, cui contrariatur per accidens. & hoc iam in lib. Posteriorũ fuit declaratum, vbi fuit dictum, ꝙ hoc fit H in propositionibus prædicabilibus duobus modis. Primo s. qñ prædicatum est de substantia subiecti, vt rationalitas, quæ est de essentia hominis. Secundo, qñ subiectum est in definitione prædicati, vt sunt anguli æquales duobus rectis in triangulo. Dicitur. ẽt qñq; per se de prædicatis, quæ primo insunt suis subiectis, vt color superficiei, & vita in anima. color. n. inest corpori mediante superficie, & vita corpori mediãte anima. & hoc est vnum significatum, de quo dr̃ nomen primi prędicati in propõnibus demõstratiuis. Et qñq; dicitur per se (vel fm ꝙ ipsum) de ente, qđ non habet causam p̃cedentem sibi, neq; agentem, neq; formalem, neq; materialem, neq; finalem: & est s. primus motor, vt in scientia Naturali fuit declaratum, & in futuro adhuc declarabitur.

De Re. HÆc dictio res arabice alsciai dicitur de omni eo, qđ dicitur dictio entis. Et qñq; dicitur de communiori, s. de omni re concepta in anima, siue ita se habeat extra animam, siue non. vt hircocervus, chimera. & ideo debemus dicere hæc res vel est, vel non est. & ideo nomẽ K rei transumitur ad falsas propõnes: quod tñ non facit nomen entis.

De Ve. 7.Me.t.c. 7.vlq; ad 13. VNum dicitur fm quendã modum nominũ analogorũ. Et ex eis est vnum numerale, quod primo dicitur. & famosius illo est, qđ dicitur de continuo: vt cùm dicimus vnam lineam, vnã superficiẽ, vnum corpus. Quod tñ conueniẽtius debet dici vnum inter hæc, est illud, quod est perfectũ, in quo impossibile est quicquam addere, aut minuere, vt linea circularis, & corpus sphęricum. & continuum qñq; L est per se continuum, vt linea & superficies: & qñq; per aliquid in eo existens, vt sunt corpora homogenea. & sic dicit̃ de indiuiduo aquę, ꝙ est vna aqua. Nonnunquam ẽt dicitur vnũ de colligatis contiguis, quorum motus est vnus. & qđ maxime debet dici vnum de his est id, qđ est natura colligatũ, & sunt res, quæ sunt vnitæ, & coniunctæ, vt manus vna, & pes, & de hoc id, qđ non habet nisi vnum tũ motum. & minus hoc dicitur de colligato partem, vt domus vna & area. Et qñque dicitur vnum de ipso particula M ri, quod est vnũ fornia, vt Socrates & Plato. Hę inquam sunt famosiores res, de quibus dicitur vnũ numero: quæ tandẽ significantur à vulgo, inquantũ sunt ab alijs rebus captæ, & sunt per se separatæ. Ex his aũt denudat intellectus ipsum vnũ indiuisibile, qđ est principium numeri. Intellectus. n. non intelligit aliquid esse indiuisibile per aliquã rẽ eius, nisi percepetit ipsum habere aliquid indiuisibile absolute. quẽ admodũ nõ intelligit dr̃iam vnius rei ab alia, nisi postquam intellexerit

rit dr̃iam absolutam &, cùm intellectus iterat ipsum vnum absolutũ, generat quantitatem discretã absolute, & est ipse numerus. & quicqd connumeratur, patitur numerum, mediante numero absoluto, cùm non concipiatur de ipsa vnitate & vno nisi hæc, quia non comprehenditur in prima cogitatione de ipsa vnitate præter hæc, quæ ab alijs rebus capiuntur, & de se sunt separatæ. & ideo dr̃ in definitione vnitatis numeralis ꝙ ipsa est, qua dicitur de vnaquaq; re ꝙ est vna. Et de his rebus aliquæ cõtinentur per locum suum circũdantem eas, & est famosior vnio: aliquæ aliæ vniuntur per sua extrema tantum, & sunt contigua ipsa: aliæ vero conceptu tantum, & hoc modo continuum patit̃ numerũ. Vnum igitur numero in his rebus significat res, q̃ sunt extra essentiam suam, & vlr accidẽtia consequentia eas in imaginatione inquantũ sunt indiuisibiles, & p hunc modũ generatur in cõceptu ipsum vnum, qđ est principium numeri. Nam, cũ intellectus denudat ab his particularibus istam rem indiuisibilem in duo particularia, vel C plura, illud erit illud vnum, qđ est principium numeri. &, qñ iterat ipsum ipse cogitans, generatur numerus. Et per hunc modũ ingreditur numerus ex omnibus decẽ prædicamentis genus quantitatis, & vnum erit eius principium. est n. Numerus aggregatio vnitatum sic se habentium, & mensuratio. qñ numerus mensuratur per vnum, propter quod ẽt ipsa mensura consequitur res, in q̃bus inuenitur primo & naturaliter, s. eius indiuisibile, vt est primum in genere qualitatis, & genere quantitatum, sed vulgus non D cognoscit de ipso vno, plus q̃ istud. In hac tñ arte fit vnum synonymũ ad ipsum ens. & ex hoc ẽt est ipsum vnum numero, per qđ qñq; significatur indiuiduum, quod non põt diuidi inquãtum est indiuiduum, vt cùm dicimus vnum hoẽm, & vnum equum. Et ferè propinquũ huic rei dicitur aliqđ contemperatum ex pluribus rebus esse vnũ, vt oxymel compositum ex aceto & melle. Neq; hoc est simile vnitati, per quam dicitur cõtinuum esse vnum, quia continuum nõ diuiditur in ptes terminatas numero naturaliter, quẽadmodũ oxymel. separatio quoq; magnitudinum continuarum est quid egrediẽs ex ipsis-mer. qđ tñ non ita euenit in separatione contẽperati ex eo, à quo fuit contemperatũ. Neq; iste modus ẽt intrat in rebus compositis ex pluribus vna re. nã partes compositi reperiunt̃ actu in ipso composito, sed non est sic de partibus oxymellis. & est manifestum ꝙ qñ hic per vnũ, intelligimus vnum indiuiduum, ꝙ significatur per ipsum separatio indiuidui in essentia sua & quiditate, non separatio alicuius rei extra F eẽntiam suam. vt si dicimus ꝙ ista aqua demõstrata est vna numero, quia separatio in hoc exemplo est per accidens in aqua. & ideo remanet eadem aqua tam separata quã non separata, eo modo, quo accidentia solent accidere vnum post aliud alicui subiecto præter hoc, ꝙ transmutetur in se.

Et hinc fuit imaginatus Auic. ꝙ Auicẽna dictum. vnum numero significat accidẽs in subst̃tia, et reliquis rebus separatis: & ꝙ ipsum non potest significare sub-

G substãtiam alicuius rei, i. separationem, quæ non sit addita ipsi substantię. & hoc, quia ipse credit q̃, si concederet vnum numero significare separationem, quę est accidés in accidente, & substantia in substãtia, tunc numerus esset compositus ex accidentibus & substantijs, & nõ intraret sub vno p̃dicamẽto, longe minus q̃ ingrediatur sub p̃dicamento quantitatis. & hoc est falsum. Dixit. Et adhuc, si ponamus ipsum significare substantiam tm̃, sequeretur ex hoc aliud falsu3, videlicet q̃ substantiæ quiescerent
H super accidentibus. Sin autẽ, quomodo dicemus q̃ indiuiduum accidentis sit vnum numero? Errauit tñ in hoc, quia ipse admiscuit acci-
Ispugnatio dentia insequentia rem fm intellectum cũ accidentibus insequẽtibus ipsam fm esse: & putauit vnũ dici vniuoce de omnibus decẽ prædicamentis non fm prius & posterius, & q̃ est vnum numerale. Hoc aũt melius declarabimus, qñ de vno & multis faciemus sermonem. Quandoq; dr̃ vnũ numero in hac arte de substãtijs separatis. & tandem plus conuenit eis dici vnum numero q̃
I alijs: quia sunt indiuisibiles fm qualitatem, quemadmodũ diuiditur indiuduũ in materiam & formã: neq; ẽt fm quantitatem, quemadmodum diuiditur continuum. Et iste modus vnitatis videbitur manifeste in fine q̃ similatur partim ipsi vni indiuiduali partim vni specifico. indiuiduali quidem, quia non prędicatur de multis, neque dicitur vllo pacto de subiecto. similatur autem specifico, quia est vna res per se intelligibilis. Isti ergo sunt oẽs modi, de quibus dr̃ vnum numero.

Dicitur autem vnũ de pluribus K numero, quinq; modis. Primo modo de vno specie, vt cùm dicimus Socratem & Platonem esse vnum in humanitate. Secundo modo de vno genere, vt cùm dicimus aliqd particulare hoĩs, & equi esse vnum in animalitate. Generis autem aliquod est propinquum, aliud vero remotum. & quotiens cũq; est vnũ specie est vnum genere, sed non cõuertitur: & ipsum vnum genere appellatur vnum materia. Tertio mõ dicitur vnum subiecto, plura definitione, vt perfectum & imperfectum. Quarto modo dicitur vnũ L proportione, vt cùm dicimus q̃ proportio naturæ ad nauẽ, & regis ad ciuitatem est vna proportio. Quinto modo dicitur vnum in accidenti, vt cùm dicimus niuem & camphoram esse vnum albedine. Hæc igitur sunt omnia ea, de quibus dicitur vnum per se. Dicitur quoque vnum per accidens, cui opponitur per se dictum, vt cum dicimus, q̃ Medicus & Ædificator sunt vnum & idem, cùm contingit vnum Ædificatorem esse Medicum. Sed hoc concipitur in rebus compositis, nõ M autem in compositis: quando illud, quod est essentiale indiuiduo, nõ peruenerit per accidens. Et post quam est ostensum quot modis dr̃ vnum in hac arte, non ergo latet te vnũ esse synonymum enti: & q̃ nõ refert in hac arte, vtrum quæratur primum ens in quolibet genere entiũ, & præsertim in genere substantiæ, siue quæratur vnũ primum in aliquo genere: sed q̃ percipiat principium, inquantum est vnum, præter hoc, qd̃ percipiat ipsum inquantum est ens. Et ideo istud nomen

vnum

A vnum dicitur analogice de ipso primo indiuisibili in quolibet genere. Conuenientius autem est ipsum esse primũ, ex eo q̃ est causa, ad vnũ in substantia: & inquantum mẽsurat, vnum in quãtitate numerali & vnum numero. & siue fuerit indiuisibile fm formam & diuisibile secũdum quantitatem, vt homo vnus & equus: siue fuerit indiuisibile quantitate & forma. & hoc est duplex, quia vel habet positionem, & est pũctũ vel non habet positionẽ. & est
B ipsum vnum vniuersale, quod est principiũ numeri, prolatũ naturaliter in oĩb9 numeratis. nã quodlibet aliud præter ipsum profert per similitudinem, sicut sunt ipsæ mensurę, & lapides ponderum librarũ, & cætera alia. Scire aũt debes q̃ istud nomen vnum quatuor complectit̃ ẽgeneribus, s. vnum cõtinuitate, & vnũ quod est totum & perfectum, & primum simplex i vnoquoq; genere, & vnum vniuersale dictum fm pri9 & posterius, vel analogice de omni
Idem eo, quod numeratur hic de hac re.
C IDem dicitur tot modis, quot dr̃ vnum. Nam aliquod est idẽ numero, vt in habentibus duo nomina. sicut cùm dicimus Iacob est Israel, & tandem quando vna res per duo signa significat. Aliquod aliud dicitur idem proportione, & subiecto, & accidente, quorum omnium exemplã iam prætierunt. & totũ hoc est ex diuisione rei, quę dicitur per se: quod quidem intenditur in hac arte & in alijs. Aliud vero est p accidens, de quo fiet mentiõ, vbi determinabit de eo, quod est idem p modum conseruationis, vel determinationis. Est & aliud idem specie, vt cùm dicimus tu es nos in humanitate. Datur & idem genere, vt D cùm dicimus, q̃ iste equus est iste asinus in animalitate. Idem etiam est per accidens, vt cùm dicimus ędificatorem esse medicum, quãdo accidit ipsum esse medicum. Idem autem specie, quando est in substantia dicitur, sicut & in qualitate dicitur simile, & in quantitate dicit̃ equale.

SImile vero dicit̃ multis modis. De Simili. 4. me. t. ca
Vno modo de superficieb9, quarum quilibet anguli sunt æquales, rente cõ.
& earum costæ sunt proportionatæ. Dicitur & de corporibus homogeneis habentibus figuras similes: & sunt quorũ superficies sunt equales numero, & similes in figuris. Di- E
citur quoque de rebus, quarum formæ secundum possibilitatem earũ sunt idem: vt duo rubea æqualia in rubedine. Dicitur etiam de illis rebus, quarum vna duarum est minoris passibilitatis, q̃ alia: vt duo rubea quorum vnum sit minoris rubedinis. Nonnunquam etiam dicitur de rebus, quæ communicant in multis affectibus: vt cùm dicim9 stagnũ esse simile argento, & plumbo.

PEr opposita significantur illæ De Opposi
quatuor species enumeratæ in tis. s. met. F
libro prædicamentorum, quas iam ucarẽte cõ
sciuisti per suas descriptiones ibi, men.
quæ scilicet sunt affirmatiuum & negatiuum, & contraria, & relatiua, & habitus & priuatio. Veruntamẽ nomen contrarij quandoque dicitur communi9, q̃ fiat ibi. Nam iã fuit dictum ibi quòd contraria in illo loco sunt vere sub eodem genere. Dicuntur tamen contraria per modũ similitudinis ea, quæ non coniunguntur in eodem subiecto simul, licet differant genere. Quandoque etiam dicuntur contraria largo mo

G do de his, quorum vnum est causa alterius, quæ habent inter se ꝓportionem, vt quòd sint agentia eorũ, vel patientia ab ipsis, tandem proportionata illis.

De Priuatiõe 5. Me. te. com. 17

Priuationis quoq; nomen dicit pluribus modis, q̃ ibi numerentur. Nam tres tantum species earum ibi connumerantur. Vna est ꝙ non inueniatur in ea re, in qua solet inueniri, in tempore, quo solet inueniri in ea, præter hoc ꝙ possit inueniri in futuro, vt caluities & cæcitas. Secunda, ꝙ cum hoc possit inueniri in futuro, vt nudus & pauper. Tertia, ꝙ non reperitur in subiecto, in quo solet reperiri eo modo, quo solet in eo reperiri, vt tortuositas oculi, & deprauatio membrorum. Alio rum vero modorum, quos nomen priuationis significat præter istos, quidam est ꝙ nõ reperitur in re ali qua id, quod solet inueniri in ente absolute: vt cum dicimus de Deo ꝙ est immortalis, & incorruptibilis.

H

Quidam alius est ꝙ non reperiatur in aliqua re id, quod solet inueniri in suo genere: vt cùm dicimus ꝙ alinus non est rationalis. Aliquis alius est, ꝙ non inuenitur in re, in cuius specie solet inueniri: vt cùm dicim⁹ fœminam non esse marem. Est & aliud modus, scilicet ꝙ non reperiatur in ea re, in qua solet inueniri in alio tempore: vt cùm dicimus puerum non esse doctum.

I

De Diuersõ. 5. Me. t. eatẽte cõ.

DIuersum dicitur modis oppositis illis modis, de quibus dicitur ipsum idem. nam aliquod est diuersum numero. Aliud est diuersum specie. Aliquod aliud est diuersum genere. Quoddam vero est diuersum proportione, & diuersum etiam subiecto.

K

De Differẽ te. 5. Me t. eadẽte cõ.

DIfferens autẽ discrepat ab ipso diuerso. q̃n aliquid est diuersum per essentiam suam, sed est differens p aliquid in eo existens. & ideo oportet vt differens differat ꝓ aliquid, & transmutet ꝓ aliquid.

De Potẽtia & Actu & Impotẽtia 5. Me te. com. 17

QVoniam ens diuiditur in potentiam & actũ, consentaneũ igitur est vt contemplemur quot modis dicitur potentia & actus. Et dicamus ꝙ potentia dicitur multis modis. Vno modo dicitur de potentijs rerum mouentium aliud, in quantum sunt mouentes aliud, siue fuerint huiusmodi potentiæ naturales, aut intellectuales. vt calor, qui calefacit & medicus sanat, & vniuersaliter omnes artes actiuæ. Alio modo dicitur de potentijs, quæ ab alijs solent moueri, quæ potentijs mouẽtibus opponuntur. Et dicitur de omni eo, quod habet in se principium motus & in hoc distinguitur natura ab arte. Nonnunquam dicit potentia de bona actione. & sic dicit ꝙ aliquis habet potentiam ad loquendum & ambulandum, & cætera alia quibus aliquis homo denominatur potens ad aliquid. Quandoq; etiam dicit de omni eo, quod difficile patitur, agit tamen facile, vt in prædicamento qualitatis dictum fuit. Et nonnunquam vtuntur Geometræ nomine potentiæ alijs modis præter istos. dicunt enim ipsi ꝙ talis linea est potens super talem lineam, quando mensuratur eius quadratũ super quadratum illius. De omnibus autem his dicitur nomen potẽtiæ modo similitudinis. Sed nomẽ potentiæ, quod plurimum fit in scientijs, & manifestius apud Philosophos, est illud, quod est aptum inueniri post hoc in actu, & tale est potẽtia,

L

M

tia, quæ dicitur de materia. &, vt diximus, conuenientius dicitur de ea nomen potentiæ. nam quicquid numerauimus de rebus, de quibus dicitur nomen potẽtiæ, si animaduertas, inuenies eas dici secundũ huius modi similitudinem. Nam dicim⁹ habitus & formas esse potentias, ꝓpterea quia quandoq; agunt, quandoq; vero non, ac si sint similes rei, quæ in potentia. Sic etiam cùm dicimus aliquid habere potẽtiam ad aliquid, intelligimus dispositionem bonam. & sic videtur res se habere in omnibus. Et quandoq; dicitur ꝙ partes rei sunt in re in potentia. & hoc dupliciter, quia vel partes, quæ sunt ratione qualitatis, & sunt materia & forma: vel propter quantitatem, & istæ quando sunt partes continuæ, sunt pura potentia, sed, quando sunt in actu in ipsa re, tamẽ sunt inuicem alligatę vel coniunctæ, tũc nomen potentiæ dicitur de eis secũdum posterius. Et propinquũ huic est, q̃n partes indiuisibiles sunt in cõposito iuxta opinionem tenentem hoc. Et istius veræ potentiæ. aliqua habet impediens extra prohibens ipsam & hæc potest exire ad actũ, & non exire, vt in dumentum, quod comburetur. alia est quæ non habebit prohibentia extra: & hæc de necessitate exit ad actum, vt situs cœlestis, qui reperitur quandoq; in potentia, quandoq; in actu.

C

Ens autem in actu est illud, quod non est in potentia. & eius genera sunt tot, quot sunt rei, quæ in potentia, & vtraq; sunt iuxta numerũ generum prædicamentorũ. Potentia quoq; é aliquo modo priuatio: sed est de speciebus priuationis, quã id, quod priuatur ea, solet habere.

D

Impotẽtia

Et postquam fuit declaratũ quot modis dicuntur potentia & actus, Impotẽtia ergo dicitur tot modis. quot dicitur potentia. Impotentia quoq; diuiditur, iuxta diuisionem specierum priuationis. Aliqua tamen est quoddam necessarium, vt cùm dicimus diametrum quadrati esse impotentem ad costam. Alia vero est quoddam possibile, vt cùm dicimus puerum esse impotentem ad ambulandum.

De Perfecto. 5. Me. t. com. 21

PErfectũ dicitur multipliciter. Primo, extra quod impossibile est aliquid accipere, vt cùm dicim⁹ mundum esse perfectum. & prope hoc dicitur de circulo, ꝙ est perfectus: quia impossibile est quicquã addi, & minui in eo. Dicimus tamẽ lineam rectam esse imperfectã, qa potest ei addi & minui, ipsa existente adhuc linea. Et similiter etiam dicimus corpus esse perfectum, quia nihil inuenitur diuisibile in plures dimensiones q̃ corpus. & dicimus lineam & superficiem esse imperfectas, quoniam linea diuiditur in vnã tantum dimẽsionem, & superficies in duas. Dicit quoq; ꝙ tria sunt numerus ꝑfectus, quia hẽt principium & finem & medium. & hoc est propinquum primo. Et dicitur perfectum de omni eo, quod est nobile in suo genere. vt cùm dicimus Medicum perfectum & Musicum perfectum. & hoc modo dicitur de entibus, quando nihil suę perfectionis deest, ꝙ ipsa sunt perfecta. Et quandoque transumitur hoc per modũ metaphoræ ad mala, & dicimus latronem perfectum, & mendacem ꝑfectum. Dicitur quoque perfectum de rebus, quæ cum hoc, quòd peruenerunt ad suam perfectionem,

E

F

G est etiam illud perfectum de se nobile. & hoc modo dicimus res separatas etiam perfectas, & omnia causata esse imperfecta. Et cui maxime conuenit hoc nomen perfecti secundum hunc modum est ipsum primum principium, quoniam ipsum est causa vniuersi, & non causatum ab aliquo. nam, cùm ipsum habeat suam perfectionem de se, illa vero acquisierunt eorum perfectionem ab ipso. ipsum ergo est magis in vltima perfectione. Et dicitur pfectio largo modo de aliquo habente proportionem ad vnamquamq; rē, cui H attribuitur perfectio.

De Toto. 5 m. t. c. 31. PEr totum significant id, quod continet omnes partes, extra q̄ nihil inuenitur, & vniuersaliter est synonymum ad id, quod significat nomē perfecti in primo modo suarum significationum. & per hoc dicimus corp⁹ diuidi in omnes dimēsiones. Et nomen totius dicitur vniuersaliter duobus modis. vel de continuo, & est id, quod non habet partes ī actu: vel de discreto. Et hoc etiam dupliciter, vno modo de eo, cuius partes habent positionem ad seinuicem, sicut sunt membra organica. Secundo de eo, cuius partes nō habent ad seinuicem positionem, sicut numerus & literę. Nisi q̄ ipsi appropriant primum modum, qui dicitur continuatio nomine totius, & secundum nomen aggregati, quod dicitur de discreto.

I

De Parte. 5. m. t. c. 30 PArtes dicuntur dupliciter. Vno modo ex parte quantitatis tantum, ex quibus aliquæ mensurant rem, aliquæ vero non. quædam etiā sunt in re in actu, quędam vero nō. nonnullæ etiam sunt similes, aliquę vero dissimiles. Secundo modo significat nomē partis id, in quod diuiditur res ratione qualitatis & formæ. & hoc modo dicimus corpora constare ex materia & forma, & definitionem ex genere & differētia.

K

De Imperfecto 5. m. t. com. 31. IMperfectum autem dicitur ratione qualitatis multis modis. Scilicet de illo, quod non est perfectum, vt cùm dicimus Musicum imperfectum. Et dicitur de eo, cuius perfectio in se non est nobilis, licet fuerit perfectus in suo genere. & hoc modo dicimus cætera entia esse imperfecta respectu primi principij. Sed imperfectum ratione quātitatis nō dicitur quomodocunq; accidente: immo talis res debet esse de his, quæ habent partes alligatas inuicem, & q̄ non sint ex similaribus partibus, & q̄ cum hoc etiam habeat naturaliter id, quo caret, & quod non auferat substantia illius rei per defectū eius, nam per id, quo ablato auferē substantia rei, nō debet dici aliquid imperfectum. & sm hunc modum dicit̄ metaphorice imperfectū de rebus artificialibus. Superfluum vero (seu additum) dicitur opposito modo ipsius imperfecti.

L

De Prius & Posterius 5. m. t. com. 34. PRius & Posterius dicitur quinque modis. Primo prius tempore. Secundo pri⁹ ordine à principio determinato. & hoc siue in oratiōe, siue in loco. Tertio prius dignitate. Quarto prius natura. Quinto modo prius causa. & iā notificaui in libro p̄dicamentorū id, quod signāt quælibet harum partiū, & non est repetendum illud. Et q̄nq; dī prius. Sexto modo, s. prius notitia: q̄ nō quodcunq; est prius cognitione, est prius secundum esse.

M

Quid sit cor. HÆc sunt duo nōa synonyma q̄ dīr de quatuor causis, quæ sunt,

sunt, s. materia, & forma, agens, atq; finis. Et q̄nq; dīr per modū similitudinis de rebus proportionatis his causis, vt alibi iā diximus. Sunt & ipsarum causarū aliquæ propinquæ, aliquæ remotæ: aliquæ per se, quædā vero p̄ accidens: & nonnullæ particulares, aliæ vero vles: q̄dam compositæ, aliquæ simplices. Et de vnaquaq; harū partiū aliquę sunt actu, aliquæ vero potentia. Causarum adhuc, q̄dā sunt in ipsa re, s. materia, & forma, quædam vero extra, vt efficiens, & finis.

Materia aūt dicit̄ diuersimode. N Nā quædā est materia prima, q̄ est imperceptibilis. Quædā vero habēs formam, s. ipsa elementa quatuor, q̄ sunt materia corporū cōpositorū. Et hoc genus materie est duplex. Vnum est hoc, quod diximus, de cuius proprietate est p̄ non corrūpit̄ eius forma totali corruptione adueniēte alia forma, immo inest ei forma materię mediocri quodāmō, vt fuit declaratum hoc in libro de Generatione & corruptione. Secundū est illud genus, in quo remanet forma materiæ, aduenięte alia forma: vt est dispositio, quæ inuenit̄ in q- C busdā corporibus similarium partium ad recipiendā alam. hoc tñ appropriat̄ nōie subiecti. Nonnunquā ēt dī q̄ partes compositi ratione quantitatis sunt materia compositi. & sm hunc modū ponētes partes indiuisibiles appellant eas nōie materiæ. Isti ergo sunt modi, quib⁹ dicitur materia in Philosophia.

Forma ēt dī multifarie. Vno modo de forma corporū simpliciū nō organicorū. Secundo mō de formis corporū organicorum, & sunt ipsæ aīæ. Tertio modo de formis corporū cœlestiū, q̄ quide similant̄ partī D simplicibus, eò q̄ sunt non organica, & similant̄ organicis, ex eò q̄ sūt mobilia ratione illatū. & hoc totū fuit declaratū ī scia Naturali. Q̄nq; etiam dī forma de qualitate, & quātitate aduenientibus ipsi mixto, inquantum est mixtū. & p hunc modum diserepant inter se formæ corporum similariū partium, & acquirunt suas proprietates. vt est difficile corrumpi, quod quidem inest ipsi auro, & aliæ ꝓprietates ꝓteristā.

De principio. 5. Met. t. com. 1. PRincipium dī de oī eo, q̄d dicitur causa. Et q̄nq; dī de eo, vnde incipit res moueri, vt aliqua via, E q̄ est principiū ambulationis. Et nō nunquam dī principiū id, ex quo sequit̄ generatio rei: vt doctrina exēpli gratia, in qua q̄nq; non incipiē à prioribus sm naturam, sed à facilioribus. Et quicquid dī principiū præter dictos modos dī per viā similitudinis alicuius horum modorum: vt cum dicimus præmissas esse principia conclusionis, q̄m hoc transfertur ad illud, vel ex eò q̄ sunt efficiētes conclusionis vel materia.

De Elem. 5. m. t. c. 4. ELementū dicitur primo de eo, ad quod res resoluitur ratione F formæ. & per hunc modū quatuor corpora, s. Ignis, Aer, Aqua, & Terra, dīr esse elementa cæterorū corporum cōpositorum. Et q̄nq; dicit̄ elementū de eo, quod credit̄ eē minima pars rei, vt credunt ponentes atomos. Aliq̄n etiam dī q̄ vniuersalia sunt elementa particulariū, iuxta opinionem credentium ipsa esse principia rerū. & quod est vniuersalius debet esse magis elementum.

De Necessario. 5. m. te. com. 6. NEcessarium dī illud, sine quo impossibile est vt res sit. & hoc ratione materiæ, vt cum dicimus q̄

G animal sanguineū necessario respirat. Qñq; etiam dicitur necessariū de violentia, quod quidem est contrariū electioni. & ideo poetæ Græci referunt ipsum esse obnoxium, & contristans. Et aliqñ dicitur necessarium de eo, quod impossibile est aliter se habere. & sm hunc modum dicimus corpora cœlestia necessario esse æterna.

De Natura. 5. Met. com. 5.

NAtura dē de quolibet genere quatuor transmutationum, s. generationis & corruptionis, & motus translationis, & augmenti, & alterationis. Dicitur adhuc de formis

H quæ sunt principia horum motuū, q̄ quidem verius nomen naturę assumunt, & præcipue q̄ ex his est simpliciorː nam organica potius debet appellari anima, sicut est principiū incrementi. Et sm hunc modū audies Medicos dicētes iam naturam fecisse aliquid intelligunt virtutem regitiuam corporum, quæ est nutritiua, quæ quidem licet sit organica, est tñ apud eos simplicior, q̄ alię virtutes, & ideo non possunt transferre nomen naturæ ad virtutem cordis. & iuxta hunc modum dicimus opꝰ naturale opponi rationali. Et qñq;

I transfertur nomen naturæ ad elementa, ex quibus cōstat aliquid. & sic dicimus naturam corporum similarium partium esse ex aqua, & igne, & cæteris simplicibus. Transfertq; quoq; natura ad oīa genera materiæ. Ipsa randē dē de oībus generibus formarum, & materierum, & transmutationum consequentium ea. Postquā ergo puenimus ad id, qđ primo intendebamus, s. declarationem significationum noīum, decet modo procedere ad vnūquodq; quæsitorum huius scientiæ.

AVERROIS

EPITOMES IN LIB.

METAPHISICAE

ARISTOTELIS

TRACTATVS II.

Quopacto Ens multipliciter dicat. 4. Met. 2.

RAm ostendimus q̄ ens dē multipliciterː sed quod intēditur de eo hic, est id, quod significat decem prædicamenta, quæ se habent veluti spēs generis subiecti huius artis. Manifestum aūt est q̄ ens nō signi- L ficat ipsa sm purā æquiuocationem. quia, si ita esset, non esset genus subiectum huius artis, quæ est hæc: neque darent hic prædicata essentialia, in quę diuidat diuisione prima, vt cùm dicimus ens aliqđ est actu, aliquod vero in potentia, & reliqua prædicata essentialia, q̄ hēt. Et ꝓpositio, cuius subiectū est nomen æquiuocum, non hēt subiectū essentiale, & hoc totum est manifestum apud illum, qui in arte Logicali exercitatus est. Neq; etiam nomen entis significat ipsa significatione vniuo- M ca quia, si ita esset, tunc decem prædicamenta essent vnum genus, aut sub vno genere, cùm tamen sensus testetur ipsa esse diuersa & plura, licet nonnulli Antiquorum fuerint opinati ens esse vnum: sed fuerunt ad hoc ducti, propterea quia dimiserunt eorum contemplationem sensui, & audiuerunt dicta sophistica, i. fallentia, contra quos iam obiecit Aristoteles in Primo libro Physicorum: & nos reuertemur ad ipsos qñ de subiectis artium particularū faciemus tractatum. Si ergo ita est totum

A tum hoc, vt diximus, & nomen entis non significat decem prædicamēta pura æquiuocatione, neq; vniuoce: non restat igitur ꝙ significet ea, nisi aliquo modorum analogiæ, & sunt scilicet significationes nominum significantium plures res, quæ tñ referuntur ad vnam rem sm priꝰ & posterius, vt ex ipsis apparet: vt cū dicimus aliqua, quæ Medicinæ attribuuntur, esse medicinalia, & bello bellica. Et cum huius scientiæ (vt sidiximus) sit referre genera entium inuicem, ex eo ꝙ aliqua earum est causa alterius, donec referant oēs ad

B suas causas vltimas, contemplari igitur debemus hoc in omnibus prædicamentis, & videre quomodo ad inuicem referantur secundū esse, & quod ipsorum præcedat aliud, & si detur aliquod prædicamentum, quo reliqua extent prædicamēta q̄le sit illud, & quo etiā subsistente sit illud tale prædicamentum. Mox procedemus ad reddendas causas consequentium vniuersalium ipsorum, ex eo ꝙ sunt entia, vt est potentia & actus & huiusmodi, & hoc totū vt

C postumus dare in ista prima parte huius scientiæ. Et id, quod restabit nobis de vltimis causis harum rerū differemus sermonem, donec declaretur hoc in secunda parte huiꝰ sciētiæ. Et declarationes, quæ fiunt de his rebus, sunt vtplurimum Logicales. quia res, quæ declarantur in arte logicali, exercentur, vt diximus alibi dupliciter, vel scilicet ex eo ꝙ sūt instrumenta, & methodi, & regulæ dirigentes intellectum, & custodientes ipsum ab errore, & hoc est proprium officium illorum: vel ex eo ꝙ accipiuntur illæ res, quæ ibi fuerunt declaratæ tanquam pars artis demonstratiuæ, & vtuntur illis in D alia arte tanquam præsuppositis, & radice suppositaː eo modo, quo solēt artes demonstratiuæ communicari in hoc, ꝙ aliquæ earum vtunt eo, quod in alia scitur per demōstrationē. sicut exempli gratia assumit Astronomus Mathematicꝰ à Geometra ꝙ semidiameter sit æqualis costæ sexagonæ.

Subiectū omnium entiū aut eē prima. 7. me. t. t. & ide.

POstquam ergo declarauimꝰ intentionem huius partis huiusmodi speculationis, & modum propositionum, q̄ fiunt in ea, incipiamꝰ loqui de ea. Dicamꝰ ꝙ iam in libro prædicamentorū fuit dictum ꝙ ꝑ- E dicamentorū vniuersaliū sunt duo genera. Vnū est, quod notificat de indiuiduo substantiæ quiditatem, & essentiam eius, & ꝙ vniuersale, qđ est communius in hoc, est prædicamentum, quod dicitur substātia. Aliud vero est, ꝙ non notificat de indiuiduo substātiæ quiditatem & essentiam eius: sed, si notificat aliquid, illud non est substātia, & vniuersaliter quidem est in subiecto. & ideo in eiꝰ definitione dicit ꝙ est illud, quod dicit in subiecto. de substantia vero dicitur, ꝙ ipsa est, quæ F dicitur de subiecto. Et id, quod est cōius in hoc inter vniuersalia, sunt nouem genera accidentium, q̄ ibi numerantur, s. quantitas, qualitas, relatio, vbi, qñ, situs, habere, agere, pati. His igitur sic stantibus videtur vniuersaliter ꝙ prædicamentum substantiæ sit ꝑse staus, & ꝙ non indiget, ad eius esse aliquo ꝑdicamento accidentis, & ꝙ ꝑdicamenta accītis indigent ad eorū esse ipsa substātia, & sunt causata ab ipsa. Cōsentaneū ergo est indagare quomodo res se habeat in quolibet prædicamento.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Et dicamus, ꝙ apparebit paulopost ꝙ substantia assumitur in definitione trium prædicamentorum, quæ sunt Vbi, Situs, & Habere, & hoc patet ex eorum definitionibus. nã in definitionibus omnium istorũ apparet corpus, vt cum dicimus ꝙ ipsum vbi, est proportio corporis ad locũ. & simili modo res se habet de situ, & de habere, Prædicamenti vero ipsius Agere & Pati, illud quidẽ, quod est in substantia manifeste patet. illud vero, quod est in quantitate & qualitate, res se habet veluti de ipsismet prædicamentis quantitatis
H & qualitatis, & precipue prædicamẽtum pati. quia pati in quantitate est semper substantia nutrimenti augẽtis, & corpus mouet aliud corpus in loco. in qualitate vero est accidẽs sicut corpus calefieri. In definitionibus vero ipsorum quatuor prædicamentorum, videlicet Quantitatis, Qualitatis, Relationis, & Quando, licet non appareat prędicamentum substantiæ, nihilominus iã fuit ostẽsum ipsa indigere pro esse suo ipsa substantia. De prædicamento nãq; relationis res manifeste patet ꝙ nõ potest separari à substantia. Neque
I est eius subiectum tantũ, sed facit sibi subiectum reliqua prædicamenta. vt duplum & dimidium existẽs in quantitate, & sursum & deorsum quod est in vbi. Sic̃ et de proximo apparebit, ꝙ est accidens, & ꝙ non potest separari à materia, præsertim à substantia. Aliter enim inueniret passio absq; patiente, vel figura sine figurato, aut habitus sine habẽte habitũ, vel dispositio sine disposito, & hæc quidẽ sunt quatuor genera famosa ipsius qualitatis. De prdicamẽto vero quantitatis non vr dari rõ manifesta, ꝙ indigeat substantia, & K
pser tim discreta, itidẽ & continua quantitas, licet videamus ꝙ vna specierũ eius est corpus, in cuius definitione fuit dictũ ꝙ diuidit in tres dimensiones. Et ppea fuerunt opinati aliqui ꝙ dimensiones essent substantiæ, & ꝙ notificant de indiuiduo substantiæ quid est. & iã induxit hmõi speculatio aliquos hoĩes credere quãtitatem separari, & sunt illi, qui dicunt subiectũ Mathematicæ separari. Et nos dicimus ꝙ de se primo apparet ꝙ dimensiones non notificant de indiuiduo substantiæ quiditatem suã, & ꝙ qñ p eas depo- L
minat aliquod indiuiduum substãtiæ denotatione essentiali, tũc spes illius indiuidui, vel eius genus sumitur in ei⁹ definitione eo modo, quo capiunt subiecta, s. accidẽtium, vel genera subiectorum eorũ in suis definitionibus. & hmõi denominatio non erit accepta in definitione illi⁹ indiuidui eo modo, quo accipiunt prædicata, quæ sunt causæ subiectorum in suis definitionibus: vt si, exẽpli gratia, dicamus hoĩem, atq; multa alia animalia esse quãtum aliqd, quia vnumquodq; istorũ habet determinatã magnitudinem. & tandẽ M
est manifestum ꝙ dimẽsiones sunt posteriores ipso animato, & ꝙ anima & animatum præcedunt eas: & sic̃ etiam videnr alia entia naturalia pcedere dimensiones, quas existimant ea habere. Hæc aũt sunt ofa in diuidua substantiæ, quia quodlibet indiuiduũ substantiæ, vel est aãtũ, vel naturale. Sed sermo de genere communiori, ꝙ inueniat in substãtia q d sit, & vtrũ illud sit ipsummet corp⁹, vel aliquid cui accidat corp⁹, & si aliquid sibi acciderit, quidnam sit

Cõtra opinantes dimẽsiones esse substãtias

A sit illud, cui corporeitas accidit, ostẽdetur qñ declarabimus quænã sint principia substãtiæ sensibilis, & quale sit esse ipsarũ specierum, & generum, & demum vniuersaliũ. Illi autem, qui dicunt ꝙ datur quãtitas separata, si intelligunt quantitatẽ existentem in sensibilib⁹, iam fuit ostẽsum in scientia Naturali ꝙ impossibile est materiã primã denudari ab ipsa, quemadmodum est impossibile ipsam denudari à forma. nam, si ita esset, tunc daretur aliquod indiuiduum substantiæ nõ habens quãtitatem, quod est falsum. fuit quoq;
B ostensum in scientia Naturali, vbi de vacuo tractat, ꝙ impossibile est dimensionem esse separatã. vbi etiã fuit declaratum ꝙ tempus est i subiecto, quod est, s. corp⁹ cœleste. Hĩc habetur ꝙ prædicamentum Vbi, cõsistit in substantia. nã res attribuit tempori ex eò, ꝙ est trãsmutabilis, vel quia existimatur esse transmutabilis, & ipsum trãsmutabile est de necessitate corpus, vt in scientia Naturali fuit declaratum. Numerus vero, qui est de quantitate discreta, eũ nihil aliud sit q̃ aggregatio vnitatũ vt solet definiri, & diximus in præte-
C ritis ꝙ significat vnitates primo de te vniuersali, quam intellectus accipit ex rebus prouenientibus à distinctione rerum, & loco earum, & extremitatibus illarum, & demum ex rebus, quæ sunt extra essentiam rerum, & ideo est de necessitate accidens. Nos autem ostendemus in futurum ꝙ rectius debet dici ꝙ sit operatio animæ, q̃ ꝙ sit aliquid existẽs. Ex his igitur patet ꝙ ipossibile est aliquod nouem prædicamentorũ posse separari à substantia. Ipsa tamen substantia præcedit ipsã prio-
ritatẽ causæ ad causatum suũ. Neq; habet istam prioritatem tm̃ super accidentia, immo & prioritatẽ temporis & noritię. substantia enim nobior est accidente. Iam autem fuit dictum quot modis dr prius & posterius. Sed vtrum detur præter hãc quantitatem sensibilem aliqua quãtitas separata, quæ sit subiectũ artis Mathematicæ, vt imaginatus fuit Anaxagoras, de hoc inuestigabitur, qñ de verificatione artium particularium tractabit. Sed quomodo se habeant hæc nouem prædicamenta in ipsa substãtia, vtrum ordinatim, ita ꝙ aliqua eorum sint veluti causæ, ob quas alia insint substantię, aut
E eodem modo ĩsint ipsi, ita ꝙ aliqua eorum non præcedant alia, hoc est manifestum, s. ꝙ vnũ pręcedit aliud in substantia: vt quantitas, quæ quidem videtur esse prima inter cætera, quæ pręcedit in substantia, cum non reperiatur quantitas nisi in corpore. Neq; etiam locus, nisi in aliquo corporeo, inquantum est corpus. Neq; situs, nisi in locato. Neq; actio vel passio, nisi mediante situ & vbi. & hoc totũ apparet ex dictis in scientia Naturali. Similiter etiã
F ipsum habere non inuenitur in aliqua re, nisi postquam fuerit corpus & habens vbi, & situm. Non tm̃ est impossibile ꝙ reperiant duo eorũ obtinere eundem gradum, vt qualitas, & vbi, quia non vr vnum istorum præcedere aliud iuxta suum esse in substantia.

D ad cætera prdicamẽta. 7. Meta. 4.

De ordine prdicamentorum respectu suę substãtiæ.

CVm ergo ex mõ dictis appareat ꝙ nouẽ prdicamenta ĩsunt substantiæ, & eũ hoc ẽt fuit declaratum ꝙ aliqua ipsorũ pcedunt aliqua alia in substantia, cõsentaneũ est scrutari nunc de elementis substantiæ, &
de

Deficiuo subiæ significato. 7. Meta. 5. & inde.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G de eius principijs:& tandē vtrū dentur principia existentia in substātia sensibili,quæ præcedant ipsam. &,si dant,quænam sint,quia in hoc magna existit difficultas,& disceptatio inter Antiquos.Hoc quoq; quęsitū præcedit quęsitum illud,in quo quęritur vtrum detur substātia separata,quæ sit principium huius substātiæ sensibilis vel ne.&,si datur,quodnam esse habeat. Dicamus ergo, vt iam prædiximus,q̄ nomen substantiæ ad plura se extendit. quod autē est manifestius,& ab omnibus concessum,est ipsum indiuiduū, quod
H non est in subiecto, neq; dī de subiecto, vt sunt singularia hoīs, & aīalium,& plantarum,& syderum,atq; lapidum.& ideo conuenit nos inuestigare de principijs huius substantiæ sensibilis.Opinio aūt Antiquorum. vt iam diximus,de eo quo constat hæc substantia, sensibilis, & de eius partib⁹ quænam sint, est varia. Nam quidam existimant ipsam esse compositam ex partibus indiuisibilibus,siue finitis,siue infinitis.
Aliqui alij opinantur q̄ cōstat corporeitate. &, cùm ipsa corporeitas
I sit diuisibilis in dimēsiones,ideo putarunt dimensiones verius nominari substantiam. & quia cùm dimensiones imaginantur resoluentur in ipsasmet superficies,& hæ in lineas, quæ etiam in puncta, ideo fuerunt opinati q̄ puncta essent substantia. Alij vero crediderunt q̄ ei⁹ vlīa, q̄ de ipsa p̄dicant,sunt eius principia, & q̄ sunt res p se stantes. Oēs deniq; asserebant cām materialē. nonnulli tū eorū dixerunt ipsam esse atomos. alij vero dicebant ipsam esse ignē,aut aerē,aut aliquid aliud, q̄d visum fuerat alicui Antiquorū. De
K structio aūt omnium harū opinionum corruptarum iā fuit declarata in scientia Naturali,vbi fuit propalatum q̄ oīa entia sensibilia cōstāt ex materia & forma, ibidemq; fuit ostensum quot sunt genera materiæ & formæ. Ibi tū tractabat de ipsis tanquam de substantia transmutabili,& tādē ex eo q̄ sunt principia transmutationum.& propterea illæ opiniones corruptæ ibi adductę fuīt hunc modum ibi impugnantur,q̄a fit sermo de partibus indiuisibilib⁹, & aliæ opiniones, quas Aristoteles conat̄ destruere in ea scientia. Sed
L hoc loco speculatur de ipsis, ex eo q̄ sunt principia substantiæ,inquantum est substantia.& similiter si q̄d habent de opinionibus corruptis secundum hunc modum resellit̄ hic, vt qui putat q̄ vniuersalia substantiæ sunt sua principia,aut qui credidit substantiam substentari dimensionibus:licet de huiusmodi opinione possimus tractare duob⁹ modis, scīn hac scientia,& in Physica, vt fecit Aristoteles in Tertio de Cœlo.
Auicen. error. Auicēna vero errauit in hoc valde, cùm putet Physicum nō posse ostēdere corpora constare ex materia & forma,& q̄ Metaphysicus debet conari declarare illud. Sed totius hui⁹ M rei falsitas est p se manifesta apud illum,qui vtranq; sciēt̄ didicit, scilicet Naturalem,& istam.
Tradūda de diffinitiōe.7.me.t.10. Cum ergo ita sit,& fuerit declaratum qualis sit consideratio huius scīæ de hoc quęsito, nostrum igitur est contēplari de hoc̄ notiori apud nos,q̄ est definitio.nā vnū ex his,ad quæ se extendit nomē substantiæ,est ipsa definitio. Hinc est q̄ audies q̄q; aliquos dicere q̄ definitio notificat substantiā rei. procedimus

A dimus quoq; semp à notiori apud nos ad notius apud naturā⁹, vt̄ pluribus locis diximus. Et dicamus q̄ definitio, vt dixit, est oratio notificans quiditatem rei p essentialia,q̄bus cōsistit. Nā in arte Logicali fuit iam declaratum q̄ p̄dicata sunt duplicia,s. vel per se, vel p accidens. Et q̄ illud, quod est per se, est etiā duplex. Vnum est illud,in quo ipsa p̄dicata sunt partes substantiæ subiecti,& ex his tū conficit̄ definitio.
Aliud vero est,vbi subiecta sunt de
B substantia p̄dicatorū. ex his tū non componitur definitio, cùm sint res posteriores substantijs definiti. Et ideo, si consyderemus hoc fm hunc modum,apparebit ex minima consyderatione q̄ iudiuidua singularia habent partes priores seipsis, quib⁹ extant. Quod quidem non inuenit̄ nisi substantiæ tm̄.nam in definitione indiuiduorum accidentiū inuenit̄ substantia,qua extant,& est prę ter ipsa.ideo non habent veram definitionem. neq; etiam aggtegatū ex substantia & accidente habet definitionem, quēadmodum hēt aggregatum ex materia & forma, vt in futurum apparebit. Et ex hoc ap
C paret manifestę q̄ in nullo prædicto ipsorum prædicamentorū substentat̄ aliquod indiuiduum substātiæ:quia non notificat quiditatem indiuidui substantiæ, aut partē quiditatis,quæ sit quale, vel quantum, aut habens relationem,vel vbi, aut agere,vel pati, vel situm, aut habere. Hinc apparet differētia inter formas substantiales,& accidentia,licet vtraq; sint in subiecto. Si ergo ita est,& fuerit propalatum q̄ dant̄ partes substantiæ, quæ sunt priores ipsa,inuestigemus igit̄ qualiter sunt huiusmodi partes in ipsa substantia,& D vtrū vlīa accidant ipsis,aut sint priora illis,vt putant qui ponunt ideas.
Tandē consyderabimus de oīb⁹ cō sequentibus illorū,inquātū sunt in diuidua sensibilia aut partes rerum sensibiliū,& ex eo q̄ sunt intelligibilia & vniuersalia.quia īter hæc duo esse magna inest dīa. Et cùm ipsa definitio quoq; habuerit plures partes,quale nā esse habeant hmōi partes in ipso cōposito, vtrū in potētia vel in actu. Demū quonā pacto dicimus definitū esse vnum, cùm habeat plures partes in definitione. &
E notificabimus qualis sit proportio definitionum ad ipsa definita,& partiū definitionum. Et hmōi consyderatio est ferè cōis accidētibus & substantijs,si concedamus accidētia habere aliquas definitiōes: licet tñ primum intentū huius negotii sit notitia substantię. Et ideo cōuenit nos primo tractare de definitionib⁹. Et dicamus q̄ definitio vē eē primo,& in specie,vel per se prior in ipsa substantia,& quōd,si inuenitur in alijs prædicamentis,est secundum poste
F ri⁹. Quia,si in reliquis p̄dicamentis reperiunt̄ p̄dicata essentialia,ex quibus cōficiunt̄ definitiones eorū,quēadmodū fit in ista, nihilominus oportet ēt q̄ in eorū definitio ne reperiatur definitio substantiæ, quia non stant per se: & hoc siue in potentia propinqua, siue in actu, Vt in potentia, in illis prædicamentis, in quorum definitione non apparet eorum relatio ad substātiam, vt in præterito diximus, & præsertim si accipiantur abstracta per intellectum,& significētur per nomina in abstracto. vt albedo exempli gratia, qū accipitur abstracta per inici-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G intellectum, dicimus ipsum esse colorem disgregatiuum visus: & hoc magis de ipsa magnitudine & figura. sed si accipiantur per eorum nomina concreta, quæ quidem magis significant sup ipsis, apparebit equidem substantia in eorum definitione. Et substantia apparet re vera in definitione accidentium in actu, in illis prædicamentis, in quorum definitione reperitur substantia, & tandem in accidentibus essentialibus, in quorum definitionibus inueniuntur sua subiecta, aut genera subiectorum suorum, vt simitas in
H naso, & risibilitas in homine. Hinc est ꝙ huiuscemodi nomina significant rem compositam ex accidente & substãtia, & abstracta horum compositorum, vt dicit Aristo. vel non habebunt definitiones pp additionem assumptam in definitione eorum & iterationem: nam qui definit simitatẽ nasi, accipit in eius definitione definitionem nasi, & in definitione concauitatis assumptæ in ipso accipitur etiam nasus, ergo nasus accipitur bis. vel siquidẽ habent hæc definitiones, illud erit modo posteriori substantiæ compositæ ex materia & forma, qñ definitiones sunt compositorum.
I

Quopacto dent vlia.

ET, postquam fuit declaratum ꝙ oĩa prædicamenta habent definitiones significantes quiditates eorum, & ꝙ substantia habet vetã definitionem & quiditatẽ, quæ est substantia. scrutandum igitur est, vtrum quiditates rerum, & earum intelligibilia vlia sint ipsemet res separatæ eo mõ, quo dicimus exemplar rei esse ipsammet rem, & ꝙ forma rei sensatę est ipsum sensatum, aut aliquid aliud aliquo modo, s. ꝙ habeant esse extra aĩam, vt dicunt
K ꝙ ponunt ideas. Et dicamus ꝙ vlia essentialia, quæ notificant essentiã rei singularis sunt idem cũ tali singulari eo mõ, quo diximus, sca notificare substantiã ipsius singularis. Prædicata vero per accidens non sunt idem. Nam qñ contingit medicum esse ædificatorem, tũc quiditas medicinæ non est in ædificatore. neq; homo est hõ albus. immo hmõi prædicatum est aliud a subiecto, contra qd fit in ꝑdicatis essentialibus. Et, si ipsa vlia essentialia rerum non essent idem cum ipso singulari, i. ipsa subiecta, tunc quiditas
L rei non esset ipsa res, neq; quiditas ipsius animalis, exempli gratia, eẽt ipsum animal indiuiduũ. & sic tolleretur scĩa, adeo ꝙ non daretur aliqd intelligibile. Sed qui ponunt huiusmodi vlia p se stare, & esse separata, oportet vt ponant ipsa esse aliquid aliud a rebus singularibus aliquo mõ. Quod si ita esset, tunc sequeretur vnũ duorum; s. vel ꝙ illa vlia non erunt harũ rerum singularũ intelligibilia, & sic nõ erit sufficiens apprehensio horũ singularium, qd est contra id, qd dicunt;
M quia ipsi ponunt vlia separata, & dicunt ꝙ sunt pp sciam: vel ꝙ concedatur eis ꝙ hmõi vlia notificant essentias horum singularũ, & per ipsa intelligũtur quiditates ipsorum. & si sic esset, tunc oporteret hmõi vlia separata, inquantũ sunt extra animam, alio mõ se habere q̃ quæ transmutantur ad seinuicem extra animam. & oportebit ẽt intelligere alia vlia: quia si res, quæ est extra animã, indigeret ad sui intellectionem alia re extra aĩam, tunc sequeretur idem qd prius, & sic fieret ꝓcessus

A cessus in infinitum. Vt tñ ꝙ nos nõ indigemus ad intelligẽdas quiditates rerum ponere vlia separata, siue sint, siue non sint. sed si sunt, nõ valent ad intelligendas quiditates rerum, neq; tã dem ad esse sensibilẽ. Sed vtrum talia vlia, ex quibus cõstat definitum, sint ętterna, & intrãsmutabilia, & ꝙ si ipsa existerẽt per se extra animam, vt dicunt, qui ponunt ideas, non valerent ad esse sẽsibilium, declarabimus hoc modo. Cum oẽ, qd generatur, sit aliquid, i. creatura & forma, & ex aliquo, i. materia, & ab aliquo, siue p aliqd, i.
B agens, & apparet ẽt ꝙ in oĩbus generaris, siue a natura, siue ab arte ipsum agẽs sit de necessitate aliud numero a passo, & ꝙ ipsum & passum sint idem quiditate & definitione, vel ꝙ sint proportionata. In pluribus autẽ rebus naturalibus & cõpositis res est manifesta: vt in animali gignitiuo & stirpe fructifera. nã ipsum generans prolificũ, vel generat sibi simile in specie, vt hõ generat hominem, & equus equum: vel erit sibi simile, & proportionatum, vt asinus, qui generat mulum. similiter etiam apparet in simplicibus:
C nã ignis ĩ actu generat ignẽ ĩ actu.

Poterit tñ aliquis dubitare de animali generato spõte, atq; stirpe sicetiã orta. ignis quoq; qñ fit ex incẽsione ferri, aut ex collisione lapidũ. & tandem ex motu. Sic ẽt apparet ꝙ dantur quędã mouentia, quę nõ sunt de genere mobilium. vt sperma, qd mouet sanguinẽ menstruũ, donec conuertatur in embryonẽ, & calor accubatiõis mouet ouum, donec conuertatur in auem. Et dicamus ꝙ in pluribus horũ generatorũ apparet ꝙ perficiunt pluribus vno mouente, vt pater, qui mouet
D sperma, & hoc mouet sanguinem menstruũ. Illud ergo mouens, qd oportet necessario eẽ ipsum & mobile idem quiditate, aut eẽ proportionatum, & simile, erit vltimũ mouens, cũ ipsum det propinquo mouenti virtutẽ, qua moueat. vltimũ autem mouens spermatis est pater & ipsius sui auis: licet fuerit iam ostensum ꝙ non sufficiũt hæc sine principio extrinseco, s. quę sunt corpora cœlestia, vt puta Arist. & est ipsa veritas: aut intellectus agens, vt imaginati sunt plurimi Philoso-
E phorũ posteriorum, vt in scĩa Naturali fuit declaratũ. Animalis vero spõte orti & stirpis, licet eorum generatio fuerit a motu syderum, calor quidẽ nõ est mouẽs vltimum in generatione. sed iã fuit ostẽsum ꝙ dat mouẽs proportionatũ sibi, qd præstat sibi suã formã essentialem. Verumtñ hmõi mouẽs & mõbile nõ sunt idẽ quiditatiue, ĩmo est immateriale, vt dec'arabit'. In aĩalibus vero & plãtis spõnte genitis vltimũ mouẽs est ipsa corpora cœlestia p virtutes aĩatas influxas ab eis
F fm opinionẽ Arist. aut est intellectus agẽs fm opinionẽ posteriorũ. Putat. n. Arist ꝙ trãsmutans & generãs nõ est nisi corpus, aut in corpore, i. virtus ĩ corpore: & ꝙ actio, q̃ est finis trãsmutationis, nõ ꝓuenit nisi cũ agente trãsmutationis: & ꝙ est impossi. vt ageps transmutationis sit aliquid aliud ab agẽte ipsius finis transmutatiõis. Motus vero, qui generat ignẽ, agẽs ipsius nõ est ipse motus. At agens vtriusq; illorũ est idẽ genere, s. calor diffusus in elementa a calore stellarũ, & est ipsemet aer. Verumtñ ipse motus

præstat

G præstat prædispositionem, qua recipit subiectum formam ignis. Et tu potes experiri hoc cum bombyce, qui ignitur à Sole per radiũ cõuersum à vitro. nam non vt ꝙ radius habeat talem operationem nisi remotam cum motu. radius vero præparat aerem ad recipiendum calorẽ, quo bombyx ignitur. nam aer non est ignis, vt fuit declaratũ. Motus quoq; est quedã vita rebus naturalibus, & est velut extrahẽs partes ignis existentis in aere in potentia propinqua ad actũ perfectũ. Hinc est ꝙ euentatio auget substantiam
H ignis. Et per hoc potest persuaderi ꝙ conseruans formã ignis existentis in actu in concauo orbis Lunæ, sit quoquo mõ ipse motus corporis cœlestis, vt in scia Naturali fuit declaratũ. Nam ibi fuit ostensum ꝙ elemẽta respectu corporis cœlestis se habent veluti materia: & ideo non possunt stare sine ipso, quemadmodum est impossibile materiã primam esse denudatam à forma. corpus quoq; cœleste indiget aliquo modo ipsis, eo mõ, quo indigẽt formę ipsis materiebus. Cũ autem diximus rẽ generari à sibi fi-
I mili specie & quiditate, vt magis apparere in artificialibus q̃ in naturalibus. nã sanitas adepta ab arte medicinali in corporibus hoĩum fit à formis sanitatis, q̃ est in anima. Similiter etiã forma domus facta ab ędificatore in lapidibus & lateribus est forma habita à forma existente in anima. Sed, quia hmõi forma de necessitate perficit à pluribus q̃ ab vno agente. nã si est sanitas, oportet ꝙ ibi fit euacuatio, ergo erit ibi potio medicinę solutiuę? sequit̃ ergo de necessitate ꝙ id, qđ est pri⁹ istorũ in alia artificis, sit posterius tẽpore in generatione. Hinc dr̃ ꝙ principium cogitationis est finis operationis, & initiũ operationis est finis cogitationis. In rebus quoq; naturalibus vt̃ res ita se habere, & ꝙ earũ principia vltima sit conceptio p intellectum. Aliter. n. vnde euenit eis ꝙ sint ex sui natura aptę vt intelligant à nobis? nã hoc est sibi quid essentiale & inhærens naturæ earũ. id aũt, quod est essentiale alicui, p-
E uenit quidem ipsi enti à cã efficiẽti de necessitate. Nihil aũt dat̃, quo sensibile euadat intelligibile in potentia, i. qđ de sui natura est vt intel
E ligatur, nisi ei⁹ generatio fiat ex intellectuali apprehensione: licet sũ esse sensibile sit cõceptũ à suis principijs sensibilibus, quemadmodũ in artificialibus contingit. nã accidit rebus per artẽ confectis ꝙ intelligãtur ab illo, qui non operat̃ eas, p̃ ea quia sunt ordinatę ab intellectu, q̃ est ipsa forma existens in anima artificis: aliter. n. essent intellectę per accidens, & similiter ẽt res se habet in natura, & in rebus nãlibus. Hinc apparet generatim ꝙ dant̃ formæ
F separatę, q̃ sunt cã, ob quã ipsa substantia sensibilis est intelligibilis. Præstant autem ipsi sensibili formã substantialem, qua sit intelligibile potentia per ipsam naturam, & ꝙ corpora cœlestia, & tales formæ sunt formæ corporum cœlestium. & hoc est, qđ quærebant ponentes ideas, & non attigerunt ipsum.

K

REuertamur autem vnde digressi sumus, & dicamus ꝙ, cũm apparet vt diximus, ꝙ id, qđ generatur, generatur ab eo, quod est idem specie, & quiditate, manifestum igitur est quod quiditas,

Cõpositũ nõ format nec mãt generat. 7. Met. 49 & infra.

A vt quiditas est ingenerabilis & incorruptibilis. Sic̃ etiam & ipsa mã, nã non generat̃ ab agente. Generabile igit̃ & corruptibile est ipsum individuum compositũ ex illis duob⁹, & est illud, quod ẽ numero aliud à generãte, sed sunt idẽ forma. Patet igit̃ ꝙ formæ & materiæ, inquantũ sunt formæ & materiæ, non sunt gñabiles, neq; corruptibiles nisi p accidẽs. sed, quia quiditates rerũ sensibilium nihil aliud sunt q̃ sua forma & sua mã, vt in futuro apparebit, manifestum ergo est ꝙ formæ & materiæ, vt sunt formę & materiæ, nõ sunt ge
B nerabiles neq; corruptibiles nisi per accidens. Corrumpunt̃ aũt & generantur formæ, & tandem transmutantur ex eò ꝙ sunt pars ipsius generabilis & corruptibilis per se: quod quidẽ est individuum cõpositũ ex mã & forma, inquantum est forma rei singularis. Et sic̃ res se habet de mã, quæ quidem patitur transmutationẽ, ex eò ꝙ est pars rei transmutabilis, i. individui, sed non inquãtum est mã. &, cùm materia sit causa trãsmutationis sic aduenientis ipsis formis, cõueniẽtius ergo est dicere formas ita se habere. Quòd aũt mã sit
C intelligibilis, hoc non habet ex eò ꝙ est mã: nam res ideo est intelligilis, quia est in actu. sed, si intelligimus ipsam, cõtinuo illud fit p attributionem, & hoc de mã prima: vel accidit sibi habere actũ, & hoc de materijs proprijs vnicuiq; enti. Et quẽad modum vt ꝙ artifex non facit materiã simpl̃r, sic etiam neq; formam simpliciter, facit tñ aggregatum ex materia & forma. nam ipse facit formam transmutãdo materiã, donec præstet formã sibi. vt de arca, exẽpli gratia. nã ipse nõ facit lignũ, quem-

admodũ neq; formã arcæ, sed facit D
quandã arcã ex aliquo ligno. Si vero formæ vt formę, & materiæ ẽt generarent̃ & corrũperent̃, tũc generatio fieret ex nihilo absolute, & corruptio ad nihil absolute. v.g. si ponamus corp⁹, vt corp⁹, generari, sequeret̃ de necessitate ꝙ fieret ex nõ corpore oĩno. sed gñatio & corruptio est ipsius cõpositi ex vtrisq;, s. ex materia & forma. Hinc ostendit̃ ꝙ generãs indiuiduũ est indiuiduũ: quia qđ trãsmutat mãm, est indiuiduũ. Apparet ẽt ꝙ defiões sunt ingenerabiles & incorruptibiles, licet res definitæ sint gñabiles & corruptibiles. E

Sed quo pacto accidat eis hoc, nõ est necessariũ propterea nos ponere ideas. nã hoc est, quod fecit ponẽtes ideas affirmare eas, sed nõ est necessariũ. Qui enim fuerũt ante Platonem, putabant ꝙ scia erat de sensibilibus: sed quia viderunt ꝙ sensibilia sunt transmutabilia & instabilia, abstulerunt sciam penitus: adeo ꝙ fuit aliquis Antiquorũ, cùm interrogabatur de aliqua re, indicabat digito suo, significabat enim esse instabilẽ & inquietã, & ꝙ res sunt in cõtinua transmutatione, & ꝙ non datur hic vlla verificatio alicui⁹ rei. & ex hoc F
peruenerũt vlr̃ opiniones erroneę. Aduenięte vero ætate Socratis viderunt ꝙ dantur hic intelligibilia ęterna & vtia, ideo dixerunt ipsa esse extra animam eo modo, quo sunt in anima. & cum hoc etiam viderũt ꝙ sunt principia substantiæ sensibilis. & ex hoc, quod diximus, patet ꝙ licet inuenirent̃, vt ipsi putant, adhuc nõ iuuarent ad esse generabilium vllo pacto. quia generans particulare est vnum particulare, vt ipsum in specie, aut sibi simile, vt diximus.

Ideę non sunt ponendæ.

Themi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Themistius vero reddit rationē pro Platone, ꝙ dant formæ agentes ad esse animaliū ortum habentium ex putredine. Et putari pōt ꝙ hmōi principium concedat apud Aristo. & ꝙ non vt necessariū intromittere ipsas in causam generationis hmōi generis tū animalium, sed etiā animalium prolificantiū, vt potest intelligi ex libro de Animalibus. Verū tamen principiū propinquum illorum apud Arist. est virtus animata: & remotū sunt formæ corporū cœlestiū, totum aūt hoc fm viā Aristo. indiget speculatione. Quōd autem H Aristo. credat has formas separatas habere operationem vsem in omni gnato absq; medio, vt putat Auicē. videt esse remotum. In quibusdam tn entibus naturalibus potest existimari ꝙ necessitas cogit ponere formas separatas in generatione indiuidui, vt in animali persuaderi pōt, & pśertim in non gignitiuo. In quibusdam tn non vt hoc, neq; videnť indigere ipso, inquantū sunt generabilia. Verū tamen, si consyderentť formæ generatæ, inquantū accidit eis ꝙ sint intelligibiles, & tandē habentes ordinē, apparebit necessariū I intromittere hanc formā cunctis rebus, vt prius diximus. Sed huiusmodi principiū alio modo se habet, q̄ ponitur à ponētibus ideas. Dicebāt enim ꝙ intelligibile ipsius equi & eius quiditas, vt est in mā, est idem extra animā. & sic sequit de necessitate ꝙ deť equus hinnibilis sine materia, & ignis comburens & si intelligunt hoc, nō errāt. Et si velint id, quod Arist. intendit de esse rerū separatarū, vt existimauit eorum fautor, errauerunt tandem: quia transtulerūt dicta scientifica in dicta poetica, quæ nō sunt vera, & fiunt ād do- K cendum populum. hoc aūt in futuro ostendemus. Ex dictis ergo patet ꝙ & si dantur vsia per se stantia extra animā, non sufficiunt ad scientiā & generationē. nam generatio p se est rei particularis & indiuiduæ, sed de rebus cōibus, quæ videntur generari p accidens, quasi dicas ex eo ꝙ sunt indiuiduum, vē ꝙ causa generationis earū sit ipsa natura. & causa, ob quam inuenieť natura faciens hmōi operationē, est ipse motť corporum cœlestiū. & causa, ob quam motus corporū cœlestium præstat huic naturæ talem virtutē, sunt ipsæ L formæ separatæ intelligibiles. Arist. aūt opponit Platoni, quia posuit id, quod est principiū & agens rei generatæ p accidens, principiū & agens rei generatæ p se quasi dicat ꝙ sic debemus intelligere diam inter istas duas vias: non ꝙ Arist. neget hic, ꝙ formæ separatæ sint aliquo modo principia agentis, sed iuxta illū modum, quē diximus. & sic nō est opus intromittere in rebus naturalib' formas separatas ad aliquā generationem p̄ter intellectum humanum. & hæc ē veritas iuxta viā Arist, & ideo M incœpit declarare ꝙ formæ vsles nō sunt generabiles, neque corrupubiles, nisi p accidens. Nos autem iam declarauimus hoc in expositione nostra super libris eius huius scientiæ.

POst hoc ergo cōuenit nos inuestigare de ipsis vsibus, vtrū hoc sit possibile in eis aut non, videlicet vtrū possint p se stare extra animā, ita ꝙ verius appellętur noīe substantiæ, q̄ sua subiecta sensibilia. Et dicamus ꝙ, si ponantur hæc vsia esse extra animā eo modo, quo sunt in anima, poterit hoc consyderari vno duorū

Verū vsia possint p se stare extra aiam.

A duorum modorum, s. vel ꝙ stent p se, & nullam habeant attributionē ad indiui dua sensibilia. & hoc est cōtra id, quod ponitur in eorum definitione. nam vsle, vt fuit dictum, est illud, quod solet prædicari de pluribus. sequetur ergo ex hac positione ꝙ intelligibile alicuius rei non erit illa res: quod totū est impossibile, vel quod ipsum vniuersale est quid per se existens extra animam in indiuiduo. Sed si res ita ponatur, facile apparebit ꝙ ex huiusmodi positione sequentur falsitates vituperosæ. Nam, si ponamus ipsum esse em B suis indiuiduis extra animam, non euadet quin talis cōicatio eum indiuiduo sit vno duorum modorū, s. vel ꝙ pars eius sit in vnoquoq; indiuiduo, ita ꝙ talis habeat de humanitate quandam partem, & Plato aliā partē: & sic humanitas non prædicabitur de quolibet: istorum duorum prædicatione essentiali in eo quod quid, quia illud, quod hēt partē hominis; nō est homo, qđ est de se manifeste falsum. aut quod ipsum vsle in sua vniuersalitate erit ī quolibet indiuiduo eius. Hæc tn positio contradicit sibiipsi. quia oportet de necessitate vel ꝙ vsle multiplicetur in C se, ita ꝙ vsle, quod notificat quiditatem Socratis, sit aliud, q̄ quod notificat quiditatem Platonis, & sic nō erit eorum ītelligibile idem, & hoc est falsum: vel ꝙ vna & eadem res in sua vniuersalitate sit in pluribus, immo non in pluribus solum, verum etiā in infinitis, quorum aliqua generentur, aliqua corrumpantur, ita ꝙ vnum generabile & corruptibile erit multa fm eundem modum: qđ est falsum. Sequetur etiam ex hoc ꝙ habebit simul contraria: qa multa vniuersalia diuiduntur per diffe- D rentias oppositas, & inuenientur in locis oppositis. Et, si ponamus ꝙ ipsum inueniat' in multis eo mō, quo potest consyderari vnum inesse pluribus, videlicet ꝙ sit vnum numero indiuiduū existēs in pluribus, vt forma torius in partibus, sequeť tūc ex hoc, ꝙ homo erit compositus ex asino & equo, & oībus alijs speciebus diuidentibus ipsum, adeo ꝙ erunt inuicem alligatæ, siue sint cōtinuę, siue contiguę. Et, si ponam' adhuc hæc vniuersalia eť extra aīam, oportebit ipsa habere alia vniuersalia extra aīam, quibus illud vsle primum E sit intelligibile: & sic de secundo tertium, & sic in infinitum. Sed nō accidet nobis hoc dubium, si ponam' ꝙ esse ipsum vsle est esse in intellectu. quia id, quo vsle est vniuersale, iam fuit declaratū in libro de Anima, ꝙ est vna & eadem substantia separata, i. intelligibile ītelligibiliū. Præterea, quomodo vniuersale est substantia per se stans iuxta opinionem eorū, cùm sit de his, quæ dicuntur in subiecto non de subiecto. & hoc patet ex eius definitione, & id, quod ita se habet, est accidens de ne- F cessitate. Si cōcedamus quoq; hoc, runc non inuenietur hic substantia propria alicuius rei: sed substantiæ rerum erunt communes, & substantia propria erit subiectum substantiæ communis, & omnes istæ falsitates sequentur, si ponamus hæc vniuersalia p se stare extra aīam. Sed, etsi non ponim' ea ita se habere, potest adhuc aliquis dicere ꝙ nō sunt verę, sed falsæ, & chimericæ. nā verū, vt in libro Posteriorū fuit definitum, est illud, quod ita se habet in intellectu, quemadmodum extra.

G & tali modo poteris facere obmutescere plures loquentium nostri tpis. & hæremet dicta transferunt ad destruendū esse ipsorū vniuersalium. Neq; ex hoc sequit id, quod putant stollere sciam. quia ipsi nihil dicūt de syllis, qui constant ex duabus ꝓmissis, neq; de prædicatis per se. sed de hoc fiet sermo cum eis, & cū alijs vbi tractatur de verificatione principiorū artis Logicæ, & aliarū artiū particularium. Sed hoc dubiū, qđ accidit circa vlia, paulopost soluet.

R. esse i intellectu aliter q̄ extra

Et dicamus ꝓ, si falsum sit id, qđ est in intellectu alio modo q̄ est extra (vt intelligi potest) ex oppositio definitionis veri, hoc quidē potest H consyderari varijs modis (scilicet ꝓ res sit in intellectu, aliter q̄ extra intellm.) Vno modo, ꝓ res habeat esse inquantum est in intellectu tñ, præter hoc ꝓ habeat esse penitus extra intellm. & hoc manifeste vē subingredi definitionem falsi, & continetur sub eo. Secūdo, ꝓ talis res habeat esse extra intellm, sed accipiat in intellectu alio modo q̄ sit extra intellectum. Et hoc ēt potest consyderari dupliciter. Vno modo ꝓ id, quod ponitur esse in intellectu, sit fm cōpositionem illorū subiectorū, quæ extra intellectum & attributionem vnius ad aliud, sed non eo mō, quo se habent in se. Huius aūt rei falsitas nulli dubia est, & quod continetur sub definitione falsi, vt hircocerus, & conceptus vacui, & reliqua, quæ intellectus intelligit, & cōponit ab eo, quod non inuenit extra animā, in tali modo compositionis. Secundo modo, ꝓ extra animam inueniātur res diuersarum essentiarū, quæ sibi inuicem habent esse, & sunt immixtæ simul, & intellectus separat illas essentias abinuicem, & aggregat illas, quæ inter se sunt similes, & admiscet eas, & separat eas à rebus, quæ inter se differunt, adeo ꝓ intelligit naturas rerum separatarū iuxta veritatem suā. Hoc autem neque est vllo pacto falsum, neq; continet sub definitione falsi. & iuxta hunc modū abstrahit pūctū à linea, & intelligit ipsum, licet non inueniatur nisi in linea, & ipsam lineā quoq; à superficie, & superficiē à corpore. Et tandem iste est modus, quo nos possumus intelligere omnes res, existentes in alijs fm vnionem, siue sint accidentia, siue formæ. Verūtamen, qñ intellectus abstrahit plures harum substantiarum, & distinguit vnam ab alia, & accidat ꝓ sint res, quæ habent primum esse suū i alijs, tunc intelligit eas cum illis rebus, q̄ sunt subiecta earū, vt in formis materialibus euenire solet, quas quidē intelligit, ex eo ꝓ sunt materiales. Sed, si huius essentiæ fuerint de his, quæ non in sunt primo alijs, immo ex eo ꝓ sunt ex consequentibus earum, vt linea, quæ intelligit abstracta de se, hmōi quidem actio est, propria virtuti rationali, vt in libro de Anima fuit declaratum. Nā sensus percipit formas, inquātum sunt singulares, & tandē ex eo ꝓ sunt i materia indiuiduali licet non recipiat eas receptione materiali, eo modo, quo sunt extra aīam, sed spiritualiori modo, vt ibi ostensum fuit. Ipsius nanq; intellectus officiū est abstrahere formam à materia indiuiduata, & apprehendere ipsam separatā fm eius certitudinē. & hoc est manifestum ex re ipsius. & p hoc verificatur ꝓ intelligit quiditates rerū. aliter enim non darentur scīę pœnit. Quan-

Quantum ad primum dicendum, ꝓ ens rationis, quod est falsum, est id, cuius esse extra intellectum est aliud, q̄ quod in intellectu, non comprehendit hoc. & sic definitio veri non prohibet vlia habere illud esse: quia illæ dictiones, q̄ accipiunt in illis definitionib⁹, sunt de nominibus æquiuocis, videlicet cùm dicimus in definitione falsi, ꝓ est extra intellectum, alio modo, q̄ i intellectu, & in definitione veri, ꝓ habet eē i intellectu, eo mō, quo extra.

Sed de vniuersali iuxta hunc modum poterit aliquis dubitare, & dicere ꝓ, cùm nos ponamus ista vlia esse⁹ abstrahibilia, ergo de necessitate sunt accidentia. &, si sunt accidētia, quomodo ergo poterunt notificare substantias rerum singularium per se stātium, cùm iam sit dictū, ꝓ id, quo notificat quiditates substantiæ, est substantia.

Sed hoc dubium facile soluit. videlicet, quia, qñ intellectus abstrahit illas formas à materia, & intelligit essentias earum fm suam veritatem, siue sint formæ substantiales, siue accidentales, tūc accidit eis in intellectu ipsa vniuersalitas: nō ꝓ vlē sit essentia formæ illarū substantiarum, & ideo vniuersalia sint de secundis intentionibus. sed quib⁹ accidunt vniuersalia, sunt de primis. & iam fuit latissime tractatum in arte Logicali de differentia, quę est inter primas & secundas intentiones. & hoc de se patet apud exercitatum in ea arte.

ET postquā fuit ostensum ꝓ vniuersalia non sunt substantiæ rerū sensibiliū, contemplemur modo quidnā sit earū substantia. Et dicamus manifestū esse ꝓ res sensibiles, i. indiuidua subæ sunt cōposita ex

A Quandō ergo accipitur i definitione falsi, ꝓ est id, cuius esse extra intellectum est aliud, q̄ quod in intellectu, non comprehendit hoc. & sic definitio veri non prohibet vlia habere illud esse: quia illæ dictiones, q̄ accipiunt in illis definitionib⁹, sunt de nominibus æquiuocis, videlicet cùm dicimus in definitione falsi, ꝓ est extra intellectum, alio modo, q̄ i intellectu, & in definitione veri, ꝓ habet eē i intellectu, eo mō, quo extra.

Sed de vniuersali iuxta hunc modum poterit aliquis dubitare, & dicere ꝓ, cùm nos ponamus ista vlia esse⁹ abstrahibilia, ergo de necessitate sunt accidentia. &, si sunt accidētia, quomodo ergo poterunt notificare substantias rerum singularium per se stātium, cùm iam sit dictū, ꝓ id, quo notificat quiditates substantiæ, est substantia.

Sed hoc dubium facile soluit. videlicet, quia, qñ intellectus abstrahit illas formas à materia, & intelligit essentias earum fm suam veritatem, siue sint formæ substantiales, siue accidentales, tūc accidit eis in intellectu ipsa vniuersalitas: nō ꝓ vlē sit essentia formæ illarū substantiarum, & ideo vniuersalia sint de secundis intentionibus. sed quib⁹ accidunt vniuersalia, sunt de primis. & iam fuit latissime tractatum in arte Logicali de differentia, quę est inter primas & secundas intentiones. & hoc de se patet apud exercitatum in ea arte.

ET postquā fuit ostensum ꝓ vniuersalia non sunt substantiæ rerū sensibiliū, contemplemur modo quidnā sit earū substantia. Et dicamus manifestū esse ꝓ res sensibiles, i. indiuidua subæ sunt cōposita ex pluribus q̄ vna re, cùm faciamus de D ipsis interrogationē pp quid. quod quidē q̄ sitū non fit de simplicibus. nā nō dr pp quid homo est homo, cùm idē sit subiectū & ꝑdicatū, sed bene conuenit qō pp quid de compositis. vt si dicam⁹, pp quid homo est medicus, & dicat quia est intelligens, & fit responsio p formā rei. & qñq; p materiam eius, vt si dicam⁹, pp quid hoc est sensitiuum, & dicitur, quia est cōpositum ex carne & osse. & tandem ad qōnem pp quid pōt fieri responsio p vnamquanq; quatuor causarum. Manifeste igit patet ꝓ indiuidua substantiæ sunt B compositā, & ꝓ, si sunt vnum actu, inest tñ eis quędam pluralitas in potentia. nam non sunt vna p colligātiā, & contactū, quemadmodū accidit in pluribus rebus artificialibus. quia impossibile est quòd inueniātur elementa alicuius rei in eadem re in actu. aliter enim ipsummet cōpositum ex elementis esset essentia elementorū. vt, exempli gratia oxymel, quod quidem constat ex aceto & melle: &, si essent in eo in actu, tunc nihil aliud esse oxymel, q̄ acetum & mel. & similiter non reperit F ipsamet aqua, & aer, & ignis, & terra in carne & osse. aliter enim caro & os esset aqua, & ignis, & aer, & terra. Hinc potest haberi ꝓ in generato est aliquid aliud præter elemētum, quo est id, quod est. aliter enim eēt ipsamet res, ex qua compositū fuit. vel dicemus in igne & aere & aqua atq; terra esse carnem & os in actu, & tandem res infinitas, & sic reuertetur ad sermonē de immixtione. Neque adhuc euader res, qua distinguitur compositum ab ipsis elemēt⁹ (cùm sit quid sibi additū) quin

G sit, aut elementum, aut ex elemẽto. sed, si fuerit elementum, tunc sequeretur idẽ, quod ī priori, videlicet ꝙ differret à composito ex ipso, & ab elementis prioribus illi per elementum, & sic in infinitum: ideo ꝙ inuenientur in vna re in actu elementa infinita. & si esset ẽt ex elemento, tunc daretur quoq; aliquid, quo differret, & distingueret elementū, ex quo compositum fuit. & si iterum hoc esset ex elemento, fieret in reb' processus in infinitum. Ex dictis igitur apparet ꝙ in composito est quędam substantia, præter elementa, q̄

H forma nuncupatur. Et, quia vt in arte Logicali fuit declaratū definitiones constant ex genere & differẽtia: & iam in præcedẽtibus fuit ostẽsum, ꝙ inquantum sunt vniuersalia, non habent esse extra intellectū, neq; sunt vllo pacto causæ definitorum: patet ergo ꝙ gen' nihil aliud est q̄ conceptus formarum vniuersalium ipsius definiti, q̄ se habent velut materia, & forma vniuersalis. nam materiæ est communicari, & vlt est quid accidens formę vniuersali rei eo modo, quo accidit vlę ipsi intelligibili alicuius rei, & fit appa

I ret de ipsa differentia, quæ est quoddam consequens, quod insequit intelligibile formæ propriæ alicuius rei, ex eo ꝙ est in intellectu: & tãdẽ ipsa representat formam, quemadmodum genus materiam. Et hinc apparet proportio definitionum ad definita: & soluunt multa dubia, q̄ possunt fieri in eis, vt id, de quo dubitauerunt Antiqui, qui dicũt quomodo animal, v. g. quod accipit in definitione hominis est vniuersali' hoīe, cùm sit pars ipsius Silr ẽt dubitant quonã pacto põt p̄dicari * pars

* a. Genus

de specie, & in eo ꝙ quid. Et totum K hoc accidit eis, quia non distinguũt inter esse intelligibile, & esse extra intellectum. & accidunt eis hæc dubia, quemadmodum accidit in reb' quæ accipiunt sim plr fm ꝙ sunt aliquid vnum, & sunt plura. si ergo ita est, & cum hoc fuerit iã propalatũ, qualis sit proportio generis, & differentiæ ad partes definiti: manifestũ ergo est ꝙ partes substantiæ indiui duæ nihil aliud sunt q̄ materia sensibilis, & forma sensibilis. & hoc est, quod intendebamus declarare à principio rei.

L Scrutemur modo de formis rerũ sensibilium absolute, i. de differentijs materiæ primæ, & quid est earum materia. nã ostensum é ofa hęc habere definitiones, & definitiones constare ex generibus & differẽtijs, quæ representant formas & materias, siue sint substantiæ, siue accidentia. Et dicamus ꝙ materia est id, quod est in potentia ad rẽ, q̄ est futura esse in actu, & definitione, & forma. ipsa vero forma est actus & quiditas. indiuiduum aũt sensibile est compositum ex his duob'. Et ipsam materiam concedunt oẽs Antiqui: & apparebit etiã paulopost ex M his, quæ in scia Naturali fuit dictũ, s. ꝙ quælibet quatuor transmutationũ, q̄ sunt s. generatio & corruptio, incrementum & decrementũ, translatio, & alteratio, habent subiectũ, super quod fit transmutatio. Manifestum enim est ꝙ transmutatio ex eo ꝙ est accidens, indiget subiecto. & ideo non reperitur transmutatio sine transmutabili. Attamen res, q̄ habent transmutationẽ in substantia, oportet de necessitate ꝙ habeãt reliquas transmutationes. sed q̄ habent

Subiectum & Materia ẽ idem subiectum. & Met. 12. 4.

A bent reliquas transmutationes, non est necessarium ꝙ habeant trãsmutationẽ, quæ est in substantia, vt quę habent motum localẽ, quemadmodum in scientia Naturali fuit ostensum de corpore cœlesti. Sed, vt diximus, omnes asserunt materiam primam esse substantiam, quamuis dissentient in eius quiditate, s. materiæ primæ. & iam fuit declaratũ hoc in scientia Naturali. Post hoc autem declarabimus eius differentias.

B Onueniẽs quoq; est facere sermonem de forma, q̄ est dfia, & dare differentias vlęs, quibus diuiditur, inquantum est forma. Et dicamus, ꝙ Arist. narrauit ꝙ quidã Antiquorum, inter quos Democritus, dicebant differentias rerum contineri tribus generibus, videlicet figura, situ, ordine. & hmõi dictum licet non complectat formas rerum sensibilium, s. quæ accipiuntur in definitionib' earum, adhuc proiecerũt ab eo id, quod verius nõle differentiarum dici debet, videlicet differentias essentiales, quarũ gradus ī scientia Naturali fuerunt declarati. immo apparet vlr ꝙ differentiæ rerũ

C essentialium sint multæ, ex quibus quædam sunt in substãtia, quędam alię in quantitate, & qualitate, & tãdem in vnoquoq; decem prædicamentorum. Verunt̃, quia in multis accidit ꝙ latent differentiæ substantiarum, ponuntur accidẽtia, p̄pria earum vice differentiarum, vt figura, & situs, atq; ordo, & cętera accidentia. Et ideo, si Democritus intendebat hoc, q̄ ponebat differẽtias substantiæ esse istas tres, nequaquam potent excusari à culpa, cùm manifeste dẽtur multæ substantiæ, quarum differentiæ sunt p̄ter istas res: vt sunt substantię, quarum differentiæ fiũt p calidum & frigidum, & alia accidentia præter hæc. artificialium vero differentię sunt accidentia. Et, cùm res constent ex materia, & forma, ideo q̄ definitiones aggregant hæc duo, sunt perfectissimæ. Nam qui definit domũ, ꝙ est ex lateribus & ligni', tunc dicit domum in potentia. & qui definit ipsam ꝙ continet, & protegit contentum in ea, & ꝙ est in tali figura, tũc affert formam tm̃, sed nõ eo modo, quo vere est, cùm non habeat esse, nisi in materia. tandem ipse definit per partem definitionis domus, nõ E per omnes eius partes, 'quibus constat. sed qui amplectit ofa hęc duo simul in hac definitione, dicit ꝙ domus est lateres & lapides, qui fuerũt compositi tali compositione, & est aptus ad talem & talem rem, ita ꝙ deueniat ad omnia illa, quibus contentum in ea conseruat, & quomodo ster in ea. Accidit tñ circa hoc dubitare. quia dato ꝙ cõcedamus hoc de definitionibus rerum habentiũ materias sensibiles, quo pacto res se habebit in his, in quarum definitionibus non apparent materię sensibiles, vt est definitio trianguli & circuli. Hoc aũt dubium soluitur p hoc, ꝙ licet huiusmodi res non habeant materias sensibiles, (& ideo dicit ꝙ consyderatio de ipsis non est ī quantum sunt in materia) nihilominus habẽt res, quarum proportio ad ipsas, est proportio materiæ sensibilis ad formã naturalẽ: vt cùm dicimus ꝙ circulus est figura, quã continet vna linea, intra quam est punctus, à quo oẽs lineæ egredientes ad lineã circundantẽ sunt æquales. nã, cùm dicim' in hac definitione figurã, &

G dicimus in qua circũdat vna linea, est veluti genꝰ, & reliquum dicti veluti differẽtia. Et proportio existẽs inter istas materias fictas, & materias sensibiles est ꝙ istæ fictæ reperiunt in circulo in potentia, quemadmodum materiæ rerum sensibiliũ ĩ rebus sensibilibus. Hoc aũt declarabimus post hoc, qñ ostendemus quo pacto insunt partes definitionis ipsi definito, & qualr definitũ sit vnũ, & definitio habeat plures partes.

Quid ꝓnomen substantiæ sensibilis significatur 8. Met. te. 7. & inde

CVm ergo hoc totum ita se habeat, vt narrauimꝰ, & fuerit declaratũ ꝙ substantiæ sensibiles sunt tres, s. materia, & forma, & aggregatum ex his duobus, tunc poterit aliquis quærere, si substantiæ sensibiles cõstant ex materia & forma, qd nam ipsorũ significatur per nomen eiꝰ, vtrum. s. materia, vel forma, vel aggregatum ex ambobus. Videt autem nomen famosius significare aggregatum ex his duobus: licet dicatur qñq; de forma, & qñq; de aggregato ex illis duobus. Tamen dicitur hoc secundum prius & posteriꝰ, qa compositum habet esse ex eo, quod est compositum ex forma, & est id, cui verius applicat nomen. Et ideo, I si fiat comparatio inter has duas significationes, tunc significatio de composito erit prior tempore, & posterior fm esse: & eius significatio de forma est posterior tempore, & prior fm esse: quia nõ est moris plebis distinguere inter indiuidua substantiæ tali dria. Neq; debemus tradere obliuioni id, qd sæpissime diximus, s. qd istæ res habent duplex esse, s. sensibile, & intelligibile: & ꝙ esse intelligibile est sensibile, ex eo ꝙ notificat ipsum, & facit intelligere qditatẽ eius, hinc dr ꝙ intelligibile ipsius rei est ipsa res. Sed ꝙ esse K intelligibile sit sensibile, ita ꝙ sensibile sit cõpositũ ex intelligibili, aut generatũ ab eo p se, vt putant ponẽtes ideas, vel ꝙ sit ipsummet ex omni parte, ẽ falsum. quia, cùm nos ponimus intelligibile rei esse ipsam rẽ oĩbus modis, tunc forma compositi in intellectu est ipsummet cõpositũ ita ꝙ homo erit aĩa. Sitr ẽt, si ponamus substantiam sensibilem esse cõpositam ex substantia intelligibili, sequeretr ꝙ res sensibiles non essent generabiles, neq; corruptibiles. nã iam fuit declaratũ hoc ĩ supradictis L de forma absoluta, & de materia absoluta, i. ꝙ sunt ingenerabiles & incorruptibiles. & ideo sequitur de necessitate ꝙ elementa substantiarum transmutabiliũ sint necessario trãsmutabilia p accidens, & nõ per se. Nam formæ naturales, v.g. sunt generabiles & corruptibiles non p se, sed ex eo ꝙ sũt pars generabilis corruptibilis p se, i. ipsius indiuidui, vt prius fuit ostensum. Vtrum aũt dẽtur formæ naturales separatæ, iã in scĩa Naturali fuit declaratũ. De eo vero, quod de definitione fuit dictũ s. ꝙ est enunciatio habens partes, di M cendũ ꝙ definitiones sunt ipsius cõpositi: & ꝙ forma & materia & tandem oĩa simplicia non habent definitiones nisi p modũ similitudinis: & ꝙ qui dixerunt definitiones formarũ separatarũ eẽ easdẽ definitiones, qñ in materia, errauerunt. Sitr ẽt qui dicunt substantias rerũ esse numeros. nã fm istos sequeretr ꝙ numeri non essent compositi ex vnitatibus, cùm res habeant definitiões, & definitio habeat partes plures * non sunt vna. aut dices res sensibiles esse puras vnitates, & non dabitr sic

vlla

A Vlla definitio. Videtr ergo de necessitate ꝙ numerꝰ est in materia, & ꝙ vnitas eius est à forma, pluralitas vero ꝑp materiam. hoc aũt postea declarabimus. & summatim apparet de ipsis indiuiduis sensibilibus ꝙ sunt cõposita, quia habent duas res inter se maxime differentes, videlicet esse sensibile, & esse ĩtelligibile. Imposſibile. n. est ipsa habere hæc duo ex eadẽ parte: immo forma est causa, vt ipsa res sit intelligibilis, & materia est causa ꝙ sit sensibilis.

B ET postquã fuit declaratũ quot sunt modi somarum sensibiliũ ptimarum, consentaneũ est nũc tractare de differentijs substantiæ materialis, & de eius speciebus. Et dicamus ꝙ, cũ genera transmutationũ sint quatuor, videlicet transmutatio in substantia, in quãtitate, & in qualitate, & vbi: & nõ sit necessariũ id, quod habet transmutationẽ fm vbi habere transmutationẽ in substantia, aut in quantitate, aut ĩ qualitate: manifestũ ergo ẽ ꝙ subiectũ transmutationis in substantia qñq; C etit ꝑter subiectũ aliarum trãsmutationũ, & præcipue trãsmutationis localis. Patet ergo ꝙ, cum dicit materia de corporibus cœlestibus, & corporibus generabilibus & corruptibilibus, dr quodam æquiuocationis modo. Duo ergo sunt genera materiarum, vnum s. quod est subiectum transmutationis substãtiæ, & proprie nominat materia. Aliud vero est subiectum aliarum transmutationũ, & noĩatur proprie, vt plurimum, subiectum. Oportet autem corpora cœlestia habere materias simplices nõ compositas ex materia & forma, cum non habeant nisi transmutationem fm vbi tm̃. Sed D transmutatio in substantia bene cogit rem esse compositam ex materia & forma. Transmutatio vero in quantum transmutatio, vt fuit dictũ in dictis vniuersalibus scientiæ Naturalis, est de necessitate in re diuisibili. Diuisio autem rei fit ex eo ꝙ est materialis, non ex eo ꝙ habet formam: diuisio nanq; ineſt formę per accidẽs. Rerum aũt, qũ transmutantur in substantijs, quædam hũt vnam materiam communẽ, quem admodũ cõicant corpora simplicia in materia prima: & horum oĩa habent hoc proprium, ꝙ vnumquodq; E ipsorum põt transmutari ad suum contrarium, eo modo, quo aliud cõtrarium habet potentiam, vt transmutetr in hoc: vt aer, exempli gra, qui habet potentiam, vt transmutetur in aquam, eo modo, quo ĩ aqua est potentia, vt transmutetr in aerẽ. Sunt & quædam aliæ res transmutabiles, quarum materiæ sunt diuersæ: vt flegmatis materia est vnctuositas, & choleræ rubeæ materia sunt resamaræ. Proprium autem huius generis est ꝙ de nullo horũ duorũ F dicitur ꝙ sit in potentia suũ oppositum, quemadmodum dr de alio. vt pinguedo est in potẽtia flegma, sed flegma non est pinguedo in potentia, ita ꝙ transmutetr in materiam pinguedinis. similiter etiam viuens est mortuum in potentia, sed mortuũ non est viuum in potentia, ita ꝙ transmutetr ad materiam vitæ. & ideo non fit quodlibet ex quocũq; contigerit, sed ex contrario ꝑprio existenti in materia conuenienti. Hinc fit ꝙ res non distinguunt abinuicẽ p formas tm̃, sed ẽt per materias: neque his duobus tantum, sed per causas efficientes & finales.

G Hinc apparet manifeste q; cùm inuestigare intendimus vnãquãq; rerũ naturaliũ, oportet nos pquirere de ipsis quatuor causis, & q; non simus in hoc diminuti, ita q; contemur causis remotis, immo nos cõuenit reddere cãs propinquas. Iste ergo est sermo de principio corporũ sensibiliũ per suas differentias.

Quopacto definitionis partes sint plures & definitũ vnũ. 8. me ta. t. 15. & 16.

QVo aũt pacto definitiones habeant plures partes, & tñ definitum sit vnũ, hoc apparet ex eo, q; indiuiduum non est compositũ ex materia & forma, ita q; vnumquodque ipsorũ inueniat' in actu, quẽ ad H modũ fit in rebus cõpositis arte: immo ipsa materia inuenit' in composito in potentia, & forma in actu: & dicere q; inuenitur in indiuiduo in potentia, est aliud q̃ dicere, q; est potentiale ad aliquid tale. Sed, cùm dicimus ipsã inesse indiuiduo in potẽtia, intelligimus q; separabitur forma ab ea per corruptionem illius in diuidui: & sic inueniet' transmutari in actu, postquam fuit in potentia. Et, quia genera representãt materias, ideo sunt in potentia in ipso definito. & ideo non reperitur animalitas abstracta in actu, sed aãlitas aliqua, ac si dicas habens differẽtiam. Et, quanto magis elongantur genera à formis sensibilibus, tanto conuenientius habebunt tale esse, vi I delicet esse in potentia, vt q; indiuiduum hoïs sit corpus. & ideo nõ est opus ponere in definitione nisi genus propinquũ tñ, quia omnia genera rei (si est ex habentibus plura genera) includunt' in eo in potẽtia. Sed, si ponat' in definitione gen⁹ remotum, & non propinquum, tunc non continebitur propinquum in ipso, quare hmõi definitiones erũt diminutæ. Et huiusmodi esse, quòd K representant genera, est medium inter formam, q̃ est in actu, & materiã primam, quæ non habet formã: quæ res, vt diximus, diuersimode se habet. quod quidem ita fuit, propterea quia genera nihil aliud sunt q̃ representatio vel exemplar materierum compositarum, q̃ sunt partim actus, partim potentia. & ideo genera habent definitiones, quemadmodũ & species, vt homo, exempli gratia, constat rationalitate & animalitate, & animalitas ex sensu & nutritione, & sic donec perueniat' ad primum genus, quo nihil propinqui⁹ L ipsi materiæ primæ. Et ꝓpterea huiusmodi genus non habet definitionem: sicut neq; ipsa forma vltima, nisi per modum similitudinis & manifestum est q; vnumquodq; horũ generum dẽ vniuoce: quia id, quod representat' per illud genus, inueniet' in habente illud genus, perfectius q̃ ea, q̃ representant' per genera analoga, vt ens & res: & ideo impossibile est hæc genera esse, nisi æquiuoca. & harum materierũ, quas representant genera, quędam sunt sensibiles, sicut materiæ rerum naturalium, & M hæ verius nominant' materiæ: quædam vero sunt fictæ intentionales, vt sunt materiæ rerum mathematicarum. Licet. n. in harum definitionibus non appareant materiæ sensibiles, habent tñ quid simile materiebus: vt de circulo apparet, cuius genus est figura, in qua circũdat vna linea, & sic est possibile res mathematicas habere definitiones. Et hïc apparet q; mathematicalia nõ sunt separata. nam, si triangulus esset separatus, figura quoq; esset separata, & sic linea ẽt eẽt separata. &, si linea esset

A esset separata, pũctũ esset separatũ. hoc aũt declarabimus post hoc. Si ergo dant' aliquæ res, q̃ non habeãt materias sensibiles, neq; intelligibiles, non erunt equidem compositæ, neq; habebunt definitionem, neq; esse in potẽtia, immo ipsæ sunt act⁹ purus. & causa vnitatis earum nihil aliud est q̃ sua essentia, & tandẽ quiditas in eis est ipsum esse. Hinc apparet error ponentium ideas, cùm dicant ipsas & sensibilia esse vnum quiditate & definitione.

B Ed quæ partiũ definiti sint priores definitione, & quiditate, & q̃ posteriores ipso, i. cuius partiũ definiti definitiones ingrediant' definitionem definiti, dico q; sunt partes, q̃ se tenent ex parte formæ, s. formæ vniuersalis, q̃ est gen⁹, & proprium, quod est differentia. Nam necessarium est definitum substentari definitionib⁹ harum rerũ. vt definitio hoïs, exempli gratia, est animal rõnale, & sic definitio aãlis rationalis, q̃ sunt partes hoïs, præcedunt ipm, videlicet si rationalitas habeat definitionem. & sit figura, quę est pars circuli præcedit ipsum. Sed partes C rei, quæ se tenent ex parte quantitatis existentis in indiuiduo ratione materię, sunt quidem posteriores in definitione ipso definito: vt definitio portionis circuli, quæ est posterior definitione circuli. Similiter ẽt definitio anguli acuti est posterior definitione anguli recti, & definitiones man⁹, & pedis hominis sunt posteriores definitione hoïs. Hinc apparet error dicentium corpora sensibilia existere ex partibus indiuisibilibus, siue fuerint finitæ, siue nõ. & vt q; definitionũ materierũ accidentalium proportio ad rẽ materia lem sit proportio definitionũ partium, q̃ se tenet ex parte quantitatis. exempli causa æs, & lignum, & lapis qñq; sunt materiæ trianguli, & circuli, & tandem eorum partes, & tñ horum definitiones non præcedũt triangulum. materierum vero substantialiũ definitiones necessario precedunt definitũ. Diximꝰ ergo quo pacto definitum sit vnum, & definitio habeat plures partes, & quarum definitionum partes definitorũ præcedant definitum, & q̃ non. Manifestum aũt est q; qui dicunt vniuersalia hæc esse extra intellectũ non pos I sunt soluere hanc difficultatem. nã E apud eos oportet q; homo sit cõpositus ex pluribus rebus, immo contrarijs inter se. Similiter ẽt non possunt ipsi distinguere, & dicere, quare quædã partes definitionũ præcedant definita, & quædã aliæ sint posteriores. Illud quoq;, quod summopere perquisierunt Antiqui, s. cãm colligationis animæ & corporis, & tandẽ materiæ & formę ostendetur ex hoc, videlicet, quia nulla maior ratio est, q̃ conuenientia, quæ est inter potentiam & actum. Causa autẽ efficiens, ob quam potentia efficiat' actus, est mouens. & ideo quicquid F non habet elementum, non habet compositionem istam, neque vllũ habet mouens.

Qñ sit pro nõ cõtra dicamur subæ, vel corpus appellamus.

REstat modo inuestigare q̃situm qd polliciti fuimus pquirere, videlicet contẽplari quodnã genus sit cõius in ipsa substantia, de quo consueuit fuit dicere esse corpus, si ue corporeum. Et dicamus q; quidã dixerunt q; id, quod primo inest materiæ primæ nõ informatæ, sunt tres dimẽsiones, & q; ipsæ sunt principiũ rei, qua informat' materia pri

ma:

G ma: & putant q̃ nomẽ corporis primo competit huic rei, quia substantię signãtur in abstracto, cum non sint in subiecto. & hoc est dictũ Porphyrij, qui putauit hanc fuisse Antiquorum sententiam, vt Platonis, & aliorum. Dixit. Sed diserepauerunt inter se: quia quidam eorũ ponunt materiam primam non esse informatam p se: aliqui vero alij dicunt esse informatam p dimẽsiones tres, & isti sunt habitantes in tentotijs. Nonnulli tñ hoĩes putant ipsas tres dimensiones insequi formam simH plicem, repertã in materia prima, & q̃ per hanc formam debet recipere corpus diuisionẽ & continuationẽ, & putant ipsam esse vnam, cõem oĩbus rebus sensibilibus, quemadmodum materia prima. & vẽ q̃ Auicẽ. fit huius opinionis. ponit tñ corporeum magis indicare hoc, cũ sit denoĩatiuum (siue concretũ) & cõcretũ plus significat accidentia. Et dicamus q̃ fm illos, qui tenent primum dictũ, & sunt illi, qui putant dimensiones esse principiũ rei, qua subsistẽtat materia, sequet de necessitate q̃ dimensiones erunt substantiæ cum I sint primũ, quo cõstitit materia prima, & notificent de indiuiduo substantiæ quid est. Manifestũ tñ est q̃ dimensiones, inquantũ dimensiones, sunt remotæ ab hoc, q̃ notificẽt de indiuiduo substantiæ quid est. quia indiuidua substantiæ vt Sciẽtia Naturali fuit ostensum, sunt duplicia, s. vel habentia formas simplices, q̃ sunt formæ quatuor elemẽtorum, vel habentia formas compositas. & hæc iterũ duplicia, quia vel talia cõposita erunt ex gñe simpliciũ, sicut formæ corporũ similariũ partiũ, vel erũt alata. Videnť aũt dimẽ siones esse posteriores prędicatione K quolibet horũ generũ, imo ipsa accipiunť in definitionibus dimensionũ eo mõ, quo accipiunť subiectaſ definitionibus accidentiũ. & hoc est manifestũ illi, qui exercitatus est in arte Logicali. Neq; põt imaginari q̃ primũ, qd ponitť in materia prima, sint dimensiones, & cũ hoc sint accidentia in actu, q̃a accidentia in actu indigent subiecto, contra idꝰ quo indiget forma. q̃m accidentia indigent subiecto habenti formam in actu, sed forma indiget subiecto, non ex eo q̃ sit in actu. & pp ea indiuiduũ existit p formã. & non p ipsam L accidens. Tandem differentia, quæ est inter habitudinẽ formæ ad subiectum, & habitudinẽ accidẽtis, est de se manifesta apud prouectum in his rebus. Sed dimensiones, q̃ aduenĩunt primo materiæ, sunt eadẽ in potentia, cõia omnibus corporibꝰ. sunt tñ dimensiones in potentia, q̃a non sunt terminatæ p terminos, q̃bus corpora terminãtur ante aduẽtũ formæ ad ea: &, cũm puenerint formæ ad ipsa, tunc efficiunť termiM natæ in actu iuxta quantitatẽ propriã illis formis: q̃a formæ gñabiles & corruptibiles habent quantitatẽ terminatã ex materia prima, à q̃bus tñ dimensionibus non denudať materia prima: suscipiunt tñ excessum & defectum per generationẽ & corruptionẽ. & istę tres dimẽsiones, q̃ sunt in materia prima fm istũ modum essendi, sunt illæ, de quibꝰ Antiqui conueniunt, q̃ sunt illæ tres, q̃ primo aduenĩunt materiæ primæ & ipsa forma per istas tres dimẽsiones. Impossibile aũ t est q̃ tales dimsiões, sint substãtia. nã, si essent substantia, tunc q̃n exirent ad actum

reci

A recipiẽdo terminos suos, essent substantia nõ quantitas. qd est falsum. In scia tandẽ Naturali fuit iã declarata falsitas ponentiũ materiam primam esse informatam p se, & q̃ dimensiones sunt eius forma. nã, si res ita se haberet, vt imaginati sunt ipsi tũc corporeitas esset vna & eadẽ in indiuiduo, permanẽs formis generatorũ. Et causa erroris eorũ fuit, q̃a videtũt corporeitatẽ permanere in gñe, & imaginati sunt ipsam esse incorruptibilẽ, aut pmanentẽ ex eò q̃ est accns, cũ putent ipsam esse substantiã. Et iuxta hanc opinionẽ non B oportebit mãm primã habere formam p dimẽsiones, immo p multa accidẽtia inseparabilia à mã prima, q̃ sunt cõia corporibus simplicibus.

Secunda vero opinio, si intendit q̃ datur forma simplex in actu, præter formam corporum simplicium, quæ est leuitas & grauitas, & tandẽ ipsa inclinatio, vt ex verbis Auicen. potest hoc colligi: & q̃ coniunctio huius formæ cũ materia prima est illa substantia, cui accidit corporeitas, i. cui accidunt illæ tres dimẽsiones, quod significať per nomen corporis (siue corporei) cũ nomen concretũ, vt dixit, prius significet illud, C est equidem falsũ. sequereť nanq; ex hoc, q̃ generatio elemẽtorum esset alteratio. Sed, si intendit p hoc, ipsam naturã inclinationis, aduenientis materiæ primæ, quæ est veluti genus ipsis formis elementorũ, tunc dictum est verum. ita me Dij ament. & fm hoc dicetur q̃ corpus, aut corporeum est cõius genus, quod reperiatur in indiuiduis substãtiæ: & sic inerit cõpositis, sicut insunt genera speciebus, i. quoddã esse medio inter actũ & potentiam. Sed corporei tas, qua cõmunicant corpora simpli D cia, nõ est forma inclinatiõis, ex eò q̃ accidertũt sibi dimensiones. etenĩ dimensiones, quibus cõicant corpora simplicia, sunt eędem numero eo modo, quo diximus ipsas primo in esse materiæ. Neque sunt* corpus, *a. Genus neq; accipiuntur in definitione vice formæ vlis. & ideo corpus positum vice elementi nominis habet aliud intellectum, q̃ corpus positum vice formæ vlis. fuit autem iam alibi dictum, quæ nam sit differentia inter corpus & elementum. Et, quia proprium materiæ cœlestium corporũ est q̃ non insunt ei dimensiones ele- E.K mentales, i. cões, quæ exeunt de potentia ad actũ aduenięte sibi forma, cùm sint æterna, ideo manifeste apparet q̃, cum dicim* corpus, aut corporeum de substantia cœlesti, & de corporibus mobilibus motu recto, q̃ illud dicitur æquiuoce, nam natura inclinationis est valde diuersa in eis cum inclinatione, quæ est in simplicibus. fit inuentio formarum contrariarum in materia prima per inuentionem dimensionum cõium, ideo & formæ eorum sunt diuisibiles ad diuisionem materiæ. Sed inclinatio in corpore cœlesti est inuE tio formæ non cõtrariæ in materia & indiuisibilis per dimẽsiones: neq; de eiꝰ natura est, s. corporis cœlestis denudari à sua forma, neq; habet talem possibilitatem, neq; ita existit in materia, vt diuidatur ad eius diuisionem, quẽadmodum in Sciẽtia Naturali fuit declaratũ. Omnibus ergo his sic stantibus, vt diximus, videtur q̃ corpus, de quo contemplať Mathematicus, est aliud à Naturali. quoniam Mathematicus consyderat dimẽsiões abstractas à materia:

Naturalis

G Naturalis vero corpus compositū ex materia & forma, ex eò q̄ accidunt sibi dimensiones. & de ipsis dimensionibus tractat, inquantū sunt in tali corpore, iuxta id, de quo solēt speculari istæ duæ scięctiæ in eo, quo communicant, vt in libro Posteriorum fuit declaratum. Et hic explentur quæsita huius libri, & continet ex libris attributis Arist. id, quod in Septimo, & Octauo ipsius habetur.

AVERROIS
EPITOMES IN LIB.
H
METAPHYSICAE
ARISTOTELIS
TRACTATVS III.

ET postquam locuti sum⁹ particulatim de speciebus entis sensibilis, & de principijs earum, quibus sunt sensibiles, & notificauimus qualis sit earum habitudo inter seinuicem quo ad esse, cōsentaneum est nunc sermonē habere de rebus, quæ se habent, veluti consequentia earū. Et licet non lateat nos q̄ consyderatio de vno, & de suis speciebus (quāuis ponatur in hac parte à nobis) pertinet tñ ad primam partem, cùm ipsum vnum accipiatur in hac arte, vt transcendens ad ens: quia tamē vni opponitur multitudo, & ipsam multitudinem insequuntur aliqua consequentia, ideo habet ingressum in hac parte quoquo modo. & ideo posuimus hic cōsyderationem de ipso cum inuestigatione de eius cōsequēribus. & iā fecit hoc Arist. in lib. 10. videlicet q̄ singulatim inquisiuit de ipso, & de suis consequentibus.

I

INcipiamus ergo tractare de potē K De positis figuratis 9. Met. t. 14.
tia & actu: & notificabimus quid est vera potentia. Et dicamus q̄ nomen potentiæ multifariam dicitur, vt in præcedentibus distinximus. Id autem, de quo nomen potentiæ dicitur æquiuoce, dignum est animaduerti: vt cùm dicimus talem lineam esse in potētia ad talem lineam. Illa vero, quæ non sunt mere æquiuoca, sed sunt analoga ad vnū principiū, debēt hic quoq; cōsyderari. Is enim modus, quo plures res sunt subiecta huius scientiæ, vt iā diximus in præteritis, & vna ex rebus, de quibus significat ipsa potētia iuxta hunc modum, est duplex, scilicet potentiæ actiuæ, quæ quidem agunt in aliud, inquantum sunt potentiæ agentes in aliud, & sic accidat huiusce modi potentias agere in seipsas, illud est per accidens, vt accidit medico sanare seipsum. sed in natura & potentijs naturalibus res opposito modo se habet, s. q̄ ipsorum operatio est in se. Secundo modo sunt potentiæ passiuæ, & sunt illæ, quæ pati solent ab alio inquantum est aliud: non q̄ res patiatur à seipsa sicut natura, sed q̄ nullam potentiam passibilem à seipsa, sed ab alio inquātum est aliud, N & extra substantiam suam: cùm passum non possit pati à seipso, sed ab alio, inquantū est aliud & extra ipsum. Cùm aūt dicimus passum non habere potentiam q̄ patiatur à seipso, significat inter genera priuationis, s. naturalis priuatio, quæ est ablatio rei ab eo; quod solet inueniri in alio, nō illa priuatio necessaria, q̄ est ablatio rei ab eo, in quo solet inueniri. & nosiā diuisimus quot modis dē priuatio in his, quæ dicta sunt.

Poteſt autē aliquis quærere, cur aliquę

k aliquæ potentiæ, quæ sunt aptę nate pati ab alijs, q̄nq; patiātur à seipsis, vt sanitas, quę prouenit à medicina, & à seipsa: in quibusdā vero hoc est impossē, vt domus, quæ non fit nisi ex arte ipsi⁹ ædificatoris. Huius autem causa est, quia esse sanitatis perficit per artē & naturam. hinc est q̄ officiū harum artium est tantū operari, & postea expectare aduentum finis à mouēte, quod nō mouet per electionē. in ędibus vero, & sibi similibus quicquid innouat, est ab arte, B & reuertitur ad electionem.

ET quia harum potentiarū agentium, quædā sunt in animatis, quædā vero in inanimatis, aliquę ergo earū agunt p naturā, & aliquæ aliæ p desyderiū & electionem. & harū adhuc quædā habēt intellectū, quędam vero nō. & quæ nō habēt intellectū, neq; desyderiū, proprium est sibi operari p se vnū contrariorum tñ, vt calori calefacere & frigori infrigidare. neq; habent potentiā nisi ad vnū ipsorū tantū. cùm aūt dico nō habere potentiā, intelligo priuationē, quę est ablatio rei ab eo, quod est aptū natū, vt reperiatur in alio. C Illud vero, quod operat⁹ per appetitum & electionē, habet potentiā ad faciendū quodcūq; ipsorū voluerit. & ideo in artib⁹ factiuis operatiuis cognitio cōtrariorū est vna & eadē notitia. vt ars medicinalis, exempli gratia, q̄ habet notitiā de sanitate, & ægritudine. Attamen scīa vnius contrariorū est eius intentū per se, alterius vero est p quendā modum accidentis: q̄m non est intentū harum artiū facere duo cōtraria. vt ars medicinæ, exēpli gratia, q̄ quidē nō discit ęgritudinē, vt faciat ipsam: discit tñ sanitatē, vt eam agat & custodiat.

Est quoq; proprium potentiarum D naturalium, vt cùm obuiāt suis passibilibus, de necessitate agant: vt cū ignis obuiat ligno, comburit ipsum proculdubio. Sed in rebus, quę desyderio & electione operant, nō oportet vt oīno operentur, q̄n obuiant suis passibilibus. nam, si ita esset, tūc agerent duo cōtraria simul, cum ex natura sua habeant facere vtrunq;: vel prohibebuntur, & nihil facient omnino. Hinc apparet q̄ id, quod inducit, siue cogit actū vnius contrariorum, est vna virtus, quæ appellat desyderium & voluntas vel electio, E q̄n coniungitur illi potentiæ * vitt⁹ copulatiua, vt ī libro de Anima fuit declaratum. Cum ergo hæc fuerint genera potentiarum actiuarum & passiuarū, manifeste igitur patet q̄ bonitas actiōis & passiōis, & vtriusq; malitia insequūtur hæc duo. q̄m id, quod est bonæ actionis, & passionis eritagēs, & passum, sed hoc nō cōuertit, adeo q̄ id, quod est agens & passum, sit bonæ actionis & passionis.

* a. Lesicordia.

ET postq̄ est declaratum quid est De Actu. 9. Met. t. 11. illa potentia, quæ dicitur de mouentib⁹ & mobilibus, loquamur nūc de eo, de quo dicit nomen potentiæ F sm prius, & est illud, quod significat per hoc, quod dicim⁹ possibile. Hoc autem non cognoscitur ab alijs rebus, de quibus dicitur nomen potentiæ, nisi per definitionem actus. q̄m actus & potentia, licet sint opposita, sunt tñ ex relatiuis. vnūquodq; autem correlatiuorum concipitur per cōparationē ad suū correlatiuum. Non enim debemus omnium rerū quærere definitionem sm eundem modum, cùm nō omnia habeant genera & differentias: immo quędam definiuntur p sua opposita, quędam

alia

G alia per sua passa, nõnulla vero per suam actionem & passionẽ, & tandem per ea quæ inferuntur ipsa. Circulatio vero, quam ponit Auicenna sequi definitionem harũ rerum, nihil est: quia de natura correlatiuorum est vt de necessitate capiatur vnum in alterius formatione. Neq; qñ accipitur vnũ correlatiuorum in formatione alterius, videtur vnũ eorum præcedere aliud eo modo, quo videntur causę rei in sua formatione quia nullum correlatiuorum est cã alterius. vtraq; H n. sunt simul. & ideo in conceptu, siue formatiõe vnius eorum applicatur conceptus, siue apprehensio alterius. Sed bene sequeretur dictũ Auicennæ, si vnumqdq; ipsorum inueniretur in conceptu alterius, inquantum esset prius fm esse, notiusq; fm apprehensionẽ (siue formationem:) & sic oporteret rem ipsam inueniri in suijpsius conceptu. sed non est ita, immo vtraq; ipsorũ sunt simul fm esse, & notiã. Cuius rei causa est, quia hmõi predicamentũ est quid fabricatũ ab aĩa in ipsis entibus, & si non esset anima, non esset relatio: sicut si non esset I aĩa, non esset proportio, siue cõparatio. & qñ in huiuscemodi compatatione concipitur vnũ subiectorũ eius, oportet necessario illã rẽ concipi per cõceptum alterius subiecti, cũ habeat existentiam per illa duo subiecta. His sic verificatis, sequit̃ q̃ actus est, qñ res existit nõ eo modo, quo dr̃ q̃ est in potentia. Et ista privatio ĩtelligitur dupliciter. V nõ modo, vt est ablatio rei ab eo quod est aptum natum reperiri in eo in alio tẽpore, & iã habuit illam rem. & hoc fit in rebus, q̃ qñq; sunt potẽtia, qñq; actus. Secundo mõ est ablatio rei, ab eo qđ est aptum natum reperiri in alio: & fm talem privationem cõprehẽdit actus in rebus æternis: & potentia est aptitudo, q̃ est in rẽ, & possibilitas existẽs in ea, vt inueniatur in actu. Et hoc, qđ dicimus de potentia, non est sicut illud, qđ dicimus infinitũ esse in potentia: vt dicitur de motu q̃ est infinitus in potentia, & de tempore: quia infinitum non exit ad actum ex eõ q̃ est infinitum, donec auferatur ab eo potentia. sed res ita se habet, sic̃ eius actus est cõiunctus cũ potentia semper. Et hoc iã fuit declaratũ in lib. Phys. nam multa declarantur in illo libro, q̃ in hac scia sunt propositiões. Et si ita est, & fuerit tã propalatũ quid potẽtia, qđq; actus, vr̃ ergo q̃ vtrunq; ipsorũ reperitur prius in substantia, & secundo in reliquis p̃dicamentis, q̃ sunt quantitas, qualitas, relatio, vbi, qñ, habere, agere, pati: siue hmõi passio rei sitĩ seipsa, vt in reb' naturalibus, siue extra, vt in potentijs p̃nominatis. Similiter ẽt intelligitur, qñ agit quodcunq; agens in se, vel in aliud. Nam potentia, quę est in sanguine menstruo ad hoc, vt fiat ex eo hõ, é prior potentia eius ad hoc vt sciat grammaticam. quoniam aptitudo propinqua ad recipiendum grammaticam est, postquam iam peruenerit forma hominis.

Et iam fuerunt aliqui homines tẽporibus præteritis ante hanc nostrã tẽpestatẽ, qui negabant possibilitatẽ præcedentem rẽ possibilẽ, et ponebãt possibile cũ ipso actũ. qua rẽ, cum tollerent penitus naturam possibilis, sequitur fm ipsos q̃ possibile sit necessarium, & necessariũ possibile.

Cõtra negantes possibilitatem, quã res est in actu, p. Meta. tex. 5.

possibile. Homines tũ huius nostrę ætatis ponebant possibilitatem pp actũ. Nos aũt narrabimus falsitates sequentes positionẽ illorũ, qñ faciemus tractatum de principijs artiũ particulariũ. Hoc n. est vnũ ex magnis principijs artium speculatiuarũ. & vnus error in eis est cã multorũ errorũ, & tandem est pessima cã, quę inducet nos ad errandũ. Et isti contẽporanei nostri negant hoĩem habere voluntatẽ, & posse. Et fm hanc opinionẽ tolletur scia practica, & tollentur ẽt voluntates & electiões, & oẽs artes factiuæ. Sed K illi hoĩes, vt sæpissime diximus, si proferunt hęc, nõ id faciunt ppea q̃ cõtẽplatio duxerit eos ad illud: sed vt ea verificentur res, quas intẽdũt primo verificare & decreuerant in mente sua, & quærunt falsificare, siue destruere id, quod est sibi oppositum, & confirmare quod sibi opitulatur. Et iam egressi sumus, vnde eramus.

RE uertamur ergo, & dicamus q̃, cũ iam propalatum fuerit, quid sit potentia & actus, dicamus nunc, quando est vnumquodq; particularium in potentia, & quando non, cum non quodcũq; acciderit, sit in potentia ad quodcunque. Manifestum autem est quòd potentiarum, quædam sunt propinquæ, quædam vero remotæ. subiecta ergo quædã erunt propinqua, & quędã alia remota. Potẽtię vero remotę non exeunt ad actũ, nisi postq̃ peruenerint propinquę, aduenięte subiecto vltimo. Cum dicimus ergo, quòd aliquid est in aliquo in potentia, & illa potentia est remota, tunc illud dicitur largo modo: vt si dicamus hominem esse in frumento, immo remotius in clementis. sed hõ profecto est in sanguine menstruo & spermate. & hęc est potentia propinqua, qũ est in subiecto vltimo propinquo. Neq; huiuscemodi potentia aduenit huic subiecto, quomodocunq; acciderit, sed eo mõ, quo possit exire ad actum: vt si dicamus genituram esse hominem in potentia, quæ est proiecta in vulua, quam nõ offendit aer extrinsecus, ita q̃ refrigeretur & alteretur. & simili modo de aptitudine artificiali. non. n. quilibet æger est sanus in potentia, nisi fuerit in tali dispõne, q̃ eius sanitas sit possibilis. E Necessario igitur potentia propinqua indiget qualibet harum duarum rerum, & tunc inuenietur, vcz esse ipsius subiecti propinqui, & illa dispositione, qua est potentialis. in aduentu naq; harum duarũ rerum, & perfectione causarum efficientium, & remotione impedientium, res de necessitate exit ad actũ. Proprium autem huius potentiæ propinquæ est, quòd extrahens ipsam ad actum, atque mouens, semper est eiusdem speciei, & idem mouens numero, & præcipue in rebus naturalibus. vt potentia, quæ est F in sanguine, exempli gratia, ad hoc vt conuertatur in carnem extrahitur ad actum, ab vno tantum mouente, quod est ipsa virtus nutritiua membrorum. sed potentia existens in pane, vt fiat ex eo caro, indiget prorsus pluribus mouentibus quàm vno, vt ore, & stomacho, & hepate, & venis. & remotior potentia hac est, quæ existit in elementis, ad hoc vt conuertantur in carnem, quia cum hoc indigent adhuc corporibus cœlestibus.

multa.

G multa nanq; nutrimenta indigent adhuc, cū mouentibus naturalibus, mouentibus artificialibus plurib⁹ q̄ vno: vt panis, qui pluribus quā vna arte īdiget. Et qūq; percipitur subiectū propinquū alicuius rei, in quo est potētia ad illam rē, ita q̄ appelletur generatū ex eo nomine de nominatiuo ab ipso, non p idēmet nomen, vt Grēcorū cōsuetudo abolevit. Ipsi nanq; non dicunt arcam esse lignū, sed ligneā. est aūt lignū. arca in potentia propinqua. A subiecto vero remoto non denominat nomē rei, neq; dicunt areā esse ter-
H ream, aut aqueā: sed apprehensio subiecti propinqui tali mō notificationis, & doctrinæ cadit hac nostra tempestate. hmōi nanq; significationes non reperiuntur in lingua nostra, sed in accidētibus & differētijs bene appareat hoc in lingua Araba. nā non dicerent ipsi aliqua aīalia esse intellectū, sed intellectiua hinc ostendit q̄ forma est aliud à subiecto. similiter ēt non diceret corpus esse albedinem, sed albū: prę dicantur tñ genera de speciebus, q̄ significant ipsam p nolā in abstracto, & dicunt hō est aīalitas, & arca
I est lignū. Et si ita est, s̄ q̄ particularia constent ex aliquo in potentia, & aliquo in actu, & qd potentię plurium rerū sunt plures q̄ vna, sequitur ergo q̄ habent plura subiecta q̄ vnū. & quia subiecta habent esse ex eò q̄ sunt in actu, ī vna ergo re erūt plures actus q̄ vnus. Sed, quia ipossibile est q̄ res procedat in vtroq; extremorū in infinitū, vt post hoc ostendetur, & in scīa Naturali fuit propalatū: manifeste igitur patet q̄ vltimū subiectum est in pura potētia, & est causa vt alia subiecta acq-

rant potentiā. ita nanq; se habent K
ea, quæ fm prius & posterius dicuntur cum illa re, ad quā referuntur. Sic ēt vltimus actus in vnoquoq; ente est causa vt inueniantur in eo plures actus q̄ vnus. Et ideo illud, qd est inter hæc duo extrema, non dicimus esse purā potentiam, neq; purum actū. Materia nanq; prima, exēpli gra, est vltīa cāad hoc, q̄ alia subiecta hoīs sint ī potētia ad ipsū: vt potētia q̄ é in elemētis ad ipsum, mox in frumento, deinde in sanguine, postea vero in carne, demum in
vnaquaq; partiū aīæ: & pari modo actus vltimus cuiusq; entis est L
causa, vt reliqua, quæ in ipso reperiuntur, sint in actu. exēpli cā rōnalitas, q̄ est vna ex causis, ob quā inuenitur aīalitas. nā non reperit animalitas simpliciter, siue absolute, s̄ q̄dā animalitas. & sic ēt aīalitas est vna causarū ipsius nutribilis, cū nō inueniatur nutribile absolute, sed aliq̄d nutribile. tandē inueniet inter oēs has duas operationes quędā proportio formę simplicis ad materiā primam, & quēadmodū materia non inuenitur, nisi cū forma. nā ł sine forma reperiret, tunc id, qd non esset, esset, & sic se habebunt q̄- M
libet duæ actiones, inter quas reperietur talis proportio. Hinc apparet q̄ potentia est quoddā consequens ipsius materiæ, eiusq; vmbra, licet dicat fm prius & posterius. itidem & actus est consequens formæ, & vmbra insequens ipsam, licet dicatur fm prius & posterius. &, cū fuerit declaratū q̄ datur forma existēs in puro actu, absq; admixtione alicuius potentiæ in ipsa, manifestum igitur est, qd ipsa erit causa, ob quā sint res in quarum operatiōe admiscetur

A scēt potentia, qualiscūq; fuerit illa, videlicet siue sit potentia transmutationis in substātia, vel in alijs trās mutationibus. Et hui⁹ rei causa est, quia actus in hmōi rebus reperitur fm quandam dispōnem, & nomen simpliciter. id nanq;, qd in aliquo ī uenīt genere absoluto, est causa, vt in eo reperiat aliquid fm dispōnem aliquam, vt sæpissime dixim⁹, nam ignis, exempli causa, dē simplr calidus, & est causa, vt caliditas inueniatur in quolibet ente. Huiuscemodi aūt propositio frequentissime assertur in hac scīa, & est vnum magnū
B principium ex principijs p se notis. De forma quidem par est ita etiam nostra tractare, & exercere, vt habeat de ea veritas. & ideo in ea elaborauit Arist. i. q̄ posuit ipsam tanq̄ supposītum in primo libro huius operis. Et post q̄ ostensum fuit quid sit potentia, & actus, & q̄ñ est quodlibet singulariū in potētia, & q̄ñ nō: & fuit quoq; declaratū qualis sit p portio potentiarum ad se inuicem, & proportio actus: consentaneum est inuestigare de ipsis; quodnā istorum præcedat aliud, videlicet vtrū
C potentia præcedat actū, aut act⁹ potentiam. Nos autem iā in præcedentibus diximus, q̄ ipsum prius dicit multis modis, primo, prius tempore, secundo vero prius causa. de his igit duobus, de quib⁹ dē ipsum pri⁹, est hic sermo principaliter, q̄ñ de potentia & actu tractatur.

Et dicamus q̄ plures Antiquorū ante Arist. immo omnes fuerūt opinati q̄ potentia præcedit actum tēpore, & causa. & ideo aliqui posuerunt immixtionem illā, siue chaos & atomos: aliqui alij motum inordinatum, & fuerunt ad id ducti, qa de principijs non peeperunt nisi pri D
mum principiū materiale, & vē verisimile q̄, cum ipsi viderint potentias rerum particularium præcedere vtroq; modo, s. tempore & causa, iudicauerint idem iudicio vniuersali de partib⁹ vniuersi. sed si recte res cōsyderet, & inquātum talia sunt naturalia, apparebit manifeste q̄ actus præcedit potentiā illis duobus modis. q̄ñ in scientia Naturali fuit iam ostensum q̄ oē, quod transmutat, & hoc in
quatuor speciebus transmutationū. Nam ipsa potentia non vē esse sufficiens exire ad actū de se: quod quiE
dem patet in tribus transmutationibus, videlicet quæ in substantia, & in quantitate, & qualitate. nā in his mouens & agens est extra. Sed de transmutatione locali extat ambiguitas. de hoc tñ iam satis innotuit in Septimo & Octauo Physi. & hoc est, quod rectius vē dici, s. q̄ actus p cedit potentiam causa & tempore.
Ex ipsis quoq; potentijs particularibus id ostendi videt. nam licet ipsæ potentiæ præcedant actum tēpore, sunt tñ posteriores causa, cum ip
se actus sit perfectio potentiæ, gra- F
tia cuius talis potentia habet esse, & est causa finalis eius. Perfectiones autem non possunt procedere in infinitū, vt post hoc ostendet. Actus ergo est prior potentia, eò quia est cā efficiens & finalis. Finis aūt est causa cārum, cū alię reperiant gra ipsi⁹. hæc quidē præcellio est, q̄ debet cō syderari. Nā prioritas tēporalis, siue fuerit in potentia, siue in actu, in est ipsi priori p accidens. i. q̄, si causæ rei p cedunt ipsam rem tempore, illud est quid accidēs rebus particularibus generabilibus & corruptibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

G libus. nam si per se ineſſet ipſis cauſis efficientibus, tunc nulla daret̃ penitus cauſa ęterna. & ſi non daretur ęternum, neq; etiam generabile & corruptibile inueniretur de neceſſitate, vt in ſcīa Naturali declaratum fuit. Item eſt manifeſtum ꝙ cauſæ dant per ſe, & primo eſſentiam cauſati. Si enim hoc eēt ſibi neceſſariū, videlicet præcedere tempore ipſum cauſatum, hoc non apparet in eis, vt putant plures loquẽtium: immo ex hmōi poſitione ſequentur illæ falſitates, quas narrauimus, ſ. ꝙ nihil generaretur, & prę ſertim ex ipſo ęterH no. nam, ſi concederemus hoc ita ſe habere, tunc cauſæ poſſent in infinitum procedere, & non daretur aliq̃ prima cauſa. & ſi non daretur primum, neq; vltimum daretur. Poſito igitur ꝙ cauſæ totius vniuerſi p̃cedant ipſum vniuerſum tempore, quemadmodum præcedunt cauſæ partiū vniuerſi generabiliū & corruptibilium ipſā neceſſario, ſequereť ꝙ iſte mundus eſſet vna partiū alterius ſeculi, & ſic fieret proceſſus in infinitum: vel ꝙ ponāmus hunc mundum eſſe corruptibilẽ ſm partem, non ſm totum. & ideo ſequenť I iſtę falſitates, & multæ aliæ ipſos ponentes hmōi poſitionem. quod totum ideo ſequitur ipſos, quia putāt actum oīno præcedere tempore. Et ideo, qñ interroganť quō hat prioritas actus ad ipſum tempus, mouēt caput. quia, ſi ipſi dicerent ſine tempore, tunc iam concederent inuenitī aliquod agens nō præcedere ſuū paſſum tempore. ſi autem dicerent cum tempore, tunc reuerteretur quæſtio aduerſus ipſos de hmōi tempore: vel dicerent ꝙ tempus eſt per ſe ſtans, & ꝙ non eſt cauſatum, & hoc non diceret. Totum autem hoc plꝰ K cōuenit tertiæ partī huius ſcientiæ. Reuertamur ergo nunc ad id, vnde digreſſi ſumus, & dicam⁹ ꝙ adhuc apparet potentiam non præcedere tempore actum ratione ipſius potẽtiæ, videlicet, quia ipſa potentia nō poteſt denudari ab actu, vt de materia prima oſtenſum fuit. Item quia in multis rebus inuenitur potentia ad aliquas alias res, ex eo ꝙ hñt aliquem actum illius rei, ad quā ſunt in potentia: vt diſcipulus, exẽpli gratia, qui eſt in potentia ſciens. nā deL ueniet ad vltimū gradū, propterea quia habet aliquam ſcientiā. aliter enim ſequereť error Mennonis, narratus ī primo libro Poſteriorū. Ad hæc, cùm res æternæ, in quibus nulla admiſceť potentia, præcedant corruptibiles, in quibus admiſceť potentia, ſequitur manifeſte ꝙ actꝰ eſt prior potentia. Quòd aūt in rebus æternis non admiſceat̃ potẽtiæ ſimpliciter, i. quæ ſit in ſubſtantia, manifeſte oſtenſum eſt in libro de Cœlo & mundo. & ſiť potentia ad nutritionem & augmentum, & ad alterationem paſſibilem. De potentia vero in loco & tranſmutatione M ſituali non fuit oſtenſum eſſe ipoſſibile, immo fuit declaratum eē neceſſarium illud. veruntñ fuit ibi declaratum de ipſa potentia in loco ꝙ extat ibi actus præcedens, nullā omnino hās potentiam. Iſte inquā eſt ſermo de his rebus per declaratiōes proprias. multa. n. quæſita huiꝰ ſcięntiæ, immo maior pars eorum declarata ſunt, cùm opponiť per modū proœmij ad ipſā id, quod declaratū eſt ibi in ſcīa Naturali, & ſoluuntur dubia vniuerſalia eorū ex hoc loco.

At poſſumus hic facere declarationem

A tionem vſem. & ideo dicamus ꝙ ꝙc quid eſt in potentia ad aliquid, ſiue illud fuerit mouēs, ſiue mobile, poſſibile eſt ipſum eſſe & non eſſe, cum hoc ſit de natura poſſibilis & potentiæ. & diximus aliquid eſſe neceſſarium, cùm non ceſſat eſſe, neq; ceſſabit, & eſt impoſſibile omnino ꝙ non inueniatur, neq; habet potentiam ad hoc. nullus nanq; arbitrabitur triangulum habere potentiam, vt eius anguli ſint æquales quatuor angulis rectis. Naturæ igitur inter ſe maxime differunt. & qui dicit neB ceſſarium eſſe poſſe, dicit tranſmutationē diuerſitatem veritatis, & iſtiť ſm hanc ſuam opinionem ꝙ nō eſt neceſſariū. Si ergo ita eſt totū hoc, vt diximus, ſequitur ꝙ actus de neceſſitate præcedit potẽtiam ſm omnes modos prioritatis. Dubitare tñ contingit hic, ſ. quonam pacto res ſempiternæ ſunt principia rerū corruptibilium, cùm ea, q̃ ſunt in continuo actu, neceſſario eorū actio debet eſſe continua: aliter. n. haberent eſſe in potentia, & ſic eorū cauſata habebunt continuum eſſe. Nam rerum, quæ qñq; ſunt, qñq; non ſunt, C oportet neceſſario ꝙ earum motor ita ſe habeat, videlicet ꝙ moueat & nō moueat. Soluiťn hoc dubium per id, quod in ſcīa Naturali fuit declaratum de motu locali continuo, videlicet ꝙ huiuſmodi eē, quod ipſe motus habet, eſt veluti medium inter purum actum, & res, quæ ſunt partim actu, partim potẽtia. aſſimilaťnanq; rebus exiſtentibus ī actu, propter æternitatem, quam habet per ſe, & ꝙ nullam habet potentiam ad corruptionem: ſed ſimilatur rebus quæ partim in actu, partim in potentia reperiuntur, propter varietatem ſituum, quæ ſibi accidit, & tā D dem ratione motus localis. Et animaduerte quo pacto cura diuina ē ingeniata colligare illa duo eē, vnū ſcilicet cum alio, & poſuit inter puram potentiam & purum actū huiuſcemodi potentiam, videlicet potentiam, q̃ eſt in loco, adeo ꝙ p hoc perficiť colligantia inter eſſe æternum & corruptibile. Quapropter non eſt timendum hunc motū cor rumpi aliquo tpe, aut quieſcere, vt aliqui ſunt opinati: qm eius motus vel motor nullam habet potentiam ad hoc. Et qui non poſuerunt motum continuum, non poterunt red E dere cauſam, quare Deus glorioſus, cum ſit ſempiternus, ſemper agat, poſtq̃ non fuerit agens. ſequitur nāq; de neceſſitate ſm ipſos, ꝙ ſit agēs in potentia, anteq̃ operet̃: & qcqd eſt in potẽtia, reducit̃ in actū p mouens, tandem per agens prius ipſo, cum exitus de potentia ad actum ſit quædam tranſmutatio: quęlibet autem tranſmutatio ſit à tranſmutante. & hoc totum patefiet tibi, ſi eris memor radicum naturalium.

Actū p̃cedere potẽtiā nobiliF tate, & bonitate. 9. Me. te. 19

CVm ergo iam oſtenſum ſit ꝙ actus præcedit potentiam, cauſa contemplari decet quodnam horum duorum præcedat aliud nobilitate & bonitate. Et dicamus quòd malum de neceſſitate fit per priuationem, aut per vnum contrariorum, cui acciderit priuatio ſui contrarij. vt ægritudo, quæ quidem licet ſit quoddam eſſe, nihilominus eſt malum, ex eò quòd eſt priuatio ſanitatis: & quia potentia eſt ad cōtraria ſimul, ideo ex hoc quòd potentia, non poteſt eſſe bonum ſimplex, ſed mixtum. Potentia quoque dicitur bona, vel mala in

G comparatione ad actum. Actus ergo est nobilior potentia de necessitate. & cum potētia sit cā priuationis, q̄ est ipsum malum, sequit ergo q̄ res, q̄ non habent potentiam, nullū habent malū, cùm non habeant priuationē, neq; contrariū, & huiusmodi res sunt illæ, in quibus ipsum bonū, quod quidē est ipsa veritas, vndiq; perdurat, i. q̄ verum in eis non variaſ, ita q̄ in aliquo tpe euadat falsum: quemadmodū solet accidere rebus, quę q̄nq; potentia, quā doq; actu inueniuntur.

Quopacto inueniť veritas & falsitas i ofonibus. 9. Meta. t. 21. & 22.

AMbigere tñ cōtigit circa hoc. nam si ipsum, verum perseuerat, inueniet in rebus existentib⁹ sē per in actu. nulla ergo demōstratio fiet de rebus, quæ q̄nq; potentia q̄nque actu inueniūtur. & si de his nō erit demonstratio, nequaquam poterimus habere viam ad sciendum esse entium: & sic nulla erit demonstratio de rebus existentibus continuo actu, cùm scientia necessaria acquiraſ per se ex rebus necessarijs, & nos ex his aſecēdim⁹ ad sciam earū.

Et dicamus q̄ oratio vera necessario est, aut affirmatiua, aut negatiua. Affirmatio autē nihil aliud est I q̄ compositio alicuius cum aliquo: & negatio nihil aliud est q̄ eorundē diuisio. Et si dantur aliqua, quę non possunt componi, tunc negatio est semper vera in eis. Sed, si dantur aliqua composita, quæ videlicet non possunt inueniri absq; tali compositione, tunc affirmatio est semper necessaria in eis. Si vero deuſ aliqua, in quibus sit possibile vtrūq; simul, s. q̄ q̄nq; componunť, & q̄nq; diuidunť, tunc veritas in his non semp perdurat. manifestum autem est q̄ in hac re reperiuntur hi duo modi. Ea autem, quæ q̄nq; componūtur, K q̄nq; diuiduntur, sunt res particulares. nam iste triangulus singularis quandoq; componetur, & habebit angulos æquales duobus rectis⁹: & q̄nq; diuideť, & verum in eis euadet falsum per se. & ideo dicitur q̄ oppositum veri in his dum verificať, est falsum possibile. Ea vero, quorū compositio est continua & diuisio continua, sunt res vniuersales, ex eo q̄ ad seinuicem comparantur. Ex hac ergo parte inest necessitas reb⁹ transmutabilibus. exempli gratia, q̄ Anguli æquales duobus rectis in L quantum sunt æquales duobus rectis, semper inueniuntur compositi cum triangulo, & triangulus cū figura. & sic rationalitas reperitur de necessitate cū animalitate, & animalitas cum nutritione, & nutritio cum corpore. sed anguli æquales tribus rectis semper inuenientur diuisi à triangulo. & eodem pacto rationalitas semper est diuisa ab asino & equo. In his ergo non accidit falsū nisi ex errore, videlicet vt opineť id qđ est, cōpositū, esse diuisum, aut diuisum compositum. Inest aūt actus & ꝓpetuitas his, ex eo q̄ sunt intelligibilia, nō ex eo q̄ sunt. aliter. n. vniuersalia essent separata. & hoc non cognouerunt ponentes ideas, sed, si tribuitur eis istud eē extra intellm, illud fit, ex eo q̄ habent potentiā ad hoc. nam, si non haberent aptitudinē ad hoc, tunc id, quod intelligereť de eis, esset inane. & propterea verū dī de rebus, q̄ sunt extra intellm in actu continuo, & de his fm prius & posteri⁹. &, quia illa sunt vera, ideo hæc sunt vera, vt est de proprietate rerum, quæ dicuntur secundū pri⁹ & posterius. & fm hunc modum au

fertur

A fertur malum, quod est falsum, à rebus sensibilibus, & acquisierunt ipsum bonum, quod est verum.

Vnum sit principium vnū. 2.

HAbitq; locuti fuimus de potētia & actu, & de eorum consequentibus, nunc loquemur de vno & multis, & de eorū consequentib⁹. Et dicamus q̄ vnum dī illis modis, quos narrauim⁹ in p̄dictis: & ī summa reducunť ad duo, s. ad vnū numero, & vnū p aliquid vle. & hoc, vt iā dictū fuit, diuidiť in vnum spē, & vnū gñe, & reliqua, q̄ antea enume B rauimus. Sit ēt unū numero dī primo de continuo, & postea secundario & fm similitudinē de coniūcto, postea vero de composito, deīde de colligato. Nōnunq̄ tñ dī vnum numero de indiuiduo singulari: quod quidem non diuidiť ex hoc, quod est indiuiduum alicuius speciei, vt Socr. & Plato. Q̄nq; vero dicitur de eo, quod est indiuisibile quātitate, & istud est illud vnū, quod est principium numeri. Diciť quoq; de indiuisibili q̄litate & definitiōe, hoc est diuidi multitudine & compositione. & his duobus maxime conue C nit dicere vnum numero. Denique dī vnū numero de oī eo, quod est de se distinctum, & separatū ab alio, siue sensu, siue intellectu, siue per se. Manifestior aūt distinctio est sensiua, & harū est distinctio rerum p sua loca, mox p cortices earū. Distinctiones vero rationales sunt manifestæ, & per hoc mensurantur longitudines, & demum quantitas continua. At distinctiones rerum indiuidualium fm earum essentias est quid remotum à fama. & remotius adhuc est distinctio rerum per suas quiditates intelligibiles, & est id, de D quo dī vnum forma. Et q̄nq; diciť vnū de aliquo vero simplici (vel cōmuni) & est ipsum primum indiuisibile in vnoquoq; genere, vt color albus inter colores, & mēsura citharistica in melodijs, & litera vocalis & non vocalis in dictionib⁹, vt vnū in quantitate, quod nō diuiditur p ipsam. Et quemadmodum in omnibus his generibus est vnū primo, sic etiam est & numerus. Sed de numero, qui est in quantitate, consyderat mathematicus. Et hinc apparet q̄ vnum dicitur de decem prædicamentis, & sit numerus. Vnum ve- E ro, quod est principium quantitatis discretæ, non est illud vnum, quod dicitur fm prius & posterius de omnibus generibus. Neq; etiam ille numerus, qui est in quantitate, est numerus, qui reperitur in vnoquoq; genere, vt post hoc videbiť. Et definitio ipsius vnius absoluti est q̄ est mensura numeri, & q̄ est indiuisibile aliquo modo diuisionū. Et vnū numero est indiuiduum in intellectu & indiuisibile in quantitatē, & q̄ est synonymum ad nomen entis. Differunt tñ in modo tantum. nam F cùm capitur quiditas ei⁹ ex eo q̄ est indiuisibilis, est vnum: sed si sumiť inquātum est quiditas tñ, tunc nūcupatur essentia & ens.

Et si ergo totum hoc est, vt diximus, nescio quid sit istud vnum, qđ est principium numeri, & quod esse habeat. nam cognito quid est principium numeri cognoscitur quiditas numeri, cùm numerus resultet ex ei⁹ iteratione. Et dicamus q̄ vnū numerale est illud indiuiduale, qđ est in intellectu indiuisibile in quātitatem, neq; qualitatem, neq; posi-

quid sit vnū qđ est principium numeri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G tionem. Addidimus autem in definitione neq; positionem, quia punctum est indiuisibile quantitate & qualitate, sed habet positionem: & hoc est principium numeri, & non est numerus. & propter mensuratio nem huius vnius existentis in quãtitate dicitur quodcũq; aliud vnũ: quemadmodum propter multitudinem numeralem dr̃ multitudo de reliquis rebus. vel quia istud vnum, quod est in quantitate, mẽsurat numerum, ideo mensurat in vnoquoque genere aliorum numerũ illius generis. Quód autem illud vnum,
H quod est principium numeri, sit de his, quæ sunt in subiecto, est manifestum. & ideo dicitur in definitione vnitatis, ꝙ est id, quo dr̃ de rebus ꝙ sunt vnum. & ꝙ Mathematicus abstrahat hoc à subiecto indiuiduali, consyderet tñ ipsum, quemadmodum abstrahit lineam & superficiẽ & corp', est etiam per se manifestũ. & hæc est dr̃ia inter consyderationem professoris huius scientiæ, & Mathematicum. Nam huius scientiæ professor consyderat de ipso, ex eo ꝙ est vnum quantitate, aut vnũ substantia: Mathematicus vero cõ-
I templatur de eo, sm ꝙ est vnum tñ abstractum à subiecto. quemadmodum Physicus cõsyderat lineam & superficiem, ex eo ꝙ sunt extrema corporis physici: sed Mathematic' consyderat vtrunq;, inquantũ sunt linea & superficies tñ. Vtrunq; ergo, s. vnum & multa consyderantur à professore huius scientiæ, & à Mathematico: nisi ꝙ consyderatio vtriusq; ipsorũ de hoc est sm duos modos diuersos, quemadmodum consyderant variæ scientiæ idem subiectũ. &, quia vnũ numero, si accipiat' inquantum est vnum, non videt' in K
digere subiecto, & ingreditur prędicamentum quantitatis hoc tñ modo, & hæc est vna ex rebus ipsius indiuidui denudati à diuisione i quãtitate & qualitate & situ: ideo ẽ principium multitudinis numeralis, & multitudo numeralis subr̃greditur etiam prędicamentum quantitatis. sed, cum diuidit' ad res, de quib' dr̃ per ipsum, ꝙ sunt vna absolute, tũc comprehendit oĩa decem prædicamenta. & sic pluralitas etiam erit ex consequentibus decem prædicamẽtorum. & hoc s. si ponamus subiectũ ipsius vnius absoluti nihil aliud esse L
q̃ decem prædicamẽta, i. vnitates in decem p̃dicamentis existentes, quas numerauimus: quemadmodum linea, quam consyderat Mathematicus nihil aliud est q̃ linea, q̃ est i coporibus. Si ergo ita est, non euadet quin subiectum ipsius vnius absoluti sit vel aliquid cõe omnibus decẽ prædicamentis, vt dicit Auic. vel ꝙ sit synonymum ad nomẽ entis, i. ꝙ dicat' sm prius & posterius: nõ ꝙ significetur per ipsum aliquod accidens (vt opinatur Auic.) vel ꝙ sit aliquid separatum, vt imaginati sunt M
de natura vnius quamplures Antiquorum, quod sit quædam res separata. Arist. tñ conabit' destruere hãc opinionem in futurum. Illud vero quod dicit Auicẽ. subiectum ipsius vnitatis esse quid additum prædicamentis, & quod semp significat hoc & omnino accidens commune prædicamentis omnibus, est falsum. Nã si semper significaret illud, & omnino res egredientes essentiam rerũ, de quibus dicitur, tunc non daretur vnum per se, neq; in indiuiduo, neque in vniuersali, i. sm formam, & sic

Quid sit subiectum ipsius vnius absoluti.

A sic de oĩbus prædicamentis. & tunc vnum erit accidens ipsis de cem prædicamentis per hoc, quod est quid aliud præter ipsa, commune tñ omnibus ipsis. Iste equidem sermo est de se manifeste falsus & hoc apparebit ex his, quæ modo dicam, videlicet ꝙ, si vnum sm vniuersalitatẽ dicatur significare accidens cõe decẽ prædicamẽtis, oportebit ergo ipm significare illud accidens inhærens vnicuiq; ipsorum, vel sm significationem vniuocam, vel sm cõicationem, i. quæ dicitur sm prius & posterius, vel sm puram æquiuocationẽ.
B Quód autem ipsum vnũ non significat res, de quibus dr̃ sm significationem æquiuocam, est manifestũ: cũm æquiuoca non habeant subiectum essentiale, neq; vnam definitionẽ. Neq; etiam habebit significationẽ vniuocam. falsum. n. est inueniri in prędicamento substantię, & prædicamentis accidentium aliquod genus, quod dicatur de eis vniuoce, cum sint in vltimo differẽtiæ. & si ita eẽt, sequeretur ꝙ indiuiduũ illius accidentis sensu perciperet', sicut fit in alijs prædicamentis accidẽtium habẽtiũ esse. Nihil ergo aliud
C restat, nisi ꝙ significet sm prius & posteri'. quo fit, vt nihil aliud significet q̃ essentias prædicamẽtorum, cùm huiusmodi significatio sit cõparatio eorum inter seinuicem: vel oportebit inueniri in prædicamentis alia prædicamenta, & sic in infinitum: quod est falsum. Ergo nihil aliud restat esse subiectũ ipsius vni' absoluti, q̃ vnum existens in quolibet prædicamento.

Contra hoc tñ contingit dubitare, quonã pacto dicimus vnũ, & numerum esse in prædicamento quãtitatis, & in quolibet p̃dicamẽtorũ, D
ita ꝙ sit de ipsismet p̃dicamentis, & non quid additum eis. & hic putauit Auic. ꝙ oporteat eius subiectum inesse oĩbus prædicamentis. Sed res non ita se habet, vt imaginatus est. qm̃ vnum numero non est idẽ natura cum alijs, cum vnum numerale sit ipsa indiuidualitas abstracta à quantitate & qualitate, i. qua indiuiduum est ĩdiuiduum. nã est indiuiduũ p aliquid indiuisibile intellt̃ ãt est qui abstrahit ipsum à materijs, & determinat ipsum, & accipit ipm distinctũ: quia vnũ numero, & vnitas numeralis est quid fabricatũ ab E
aĩa in ipsis indiuiduis entium. & si non esset aĩa, neq; etiam vnitas numeralis ĩueniret', neq; numerus penitus: cuius tñ rei contrariũ accidit in linea & superficie, & demũ i quãtitate continua. & ideo numerus est immaterialior. Auicẽ. tñ admiscuit secum naturã ipsius vnius, quod est principiũ numeri cũ vno absoluto, qd̃ est commune oĩbus p̃dicamẽtis. sed quia illud vnum, qd̃ est principium numeri, est accidens, ideo putauit, ꝙ vnum absolutũ, qd̃ est synonymum ipsi enti, sit accidens. & cum hoc conat' ponere numerũ, ita se ha F
bere, vt se hẽt linea & superficies, videlicet ꝙ habeat quandam naturã, & si nõ reperiat' anima: adeo ꝙ fuit coactus ponere in p̃dicamentis qd̃dam esse additum eis.

Si ergo natura vnius numero, & ipsius numeri talis est, sequit' ꝙ primũ metrũ natura ineſt ipsi numero: quod quidem est ipsum vnum, aliorũ vero generum metra sũt ex positione: & ideo computus, & mensura inest eis mediante numero. & secundum hunc modum accipiunt'

Ex vnius mẽsura alia mensurari. x. me. t. 2. & ide.

G alia metra, assimilando ipsi vni vt plurimum, i. ꝙ ſueniat in tali genere indiuiſibilia. vel difficile diuiſibilia. Hinc fit ꝙ oēs gentes menſurāt oēs motus per motum diurnum, cū ſit velocior cæteris motibus. i. ꝙ ipſi menſurāt alios motus, tpe huiꝰ motus. & ſiſt quies cęterorum mobiliū p tempus huius motus menſuratur. & ob hoc etiam capiunt de ponderibus & menſuris id minimum, quod poſſunt. Sed ſi alijs rebus præter prędicamentum quantitatis adſit menſura, illud quidē fuit p accidēs & rōne huius prædicamēti, ſicut eſt mēſurare leuitatem & grauitatem: immo qđ plus eſt menſurare nigredinem, & albedinem. Ex his igit̄ patet quid ſit vnum, quod eſt principiū numeri, & cuius ſit naturæ, & ꝙ numerus eſt congregatio harū vnitatum, & multitudo conſtans ex ipſis. Obijcit tñ Auic. contra hmōi definitionem numeri, dicens quonam pacto multitudo pōt eſſe genus ad numerum, cùm ſit ipſemet numerus, cū ipſa multitudo, vt multitudo diuidatur in talem & talem multitudinem, quemamodum numerus in talia & talia numerata, i. in res sēſibiles. Hoc tñ eſt erroneū, qa multitudo abſoluta cōior eſt multitudine numerali: quemadmodum & ipſum vnum abſolute eſt cōius vno numerali, quod eſt principium numeri. & dato ꝙ eſſet, vt ipſe dicit, ad huc poteſt imaginari numerus, ac ſi ſit ſpēs ex ſpēbus rerum numeratarum: & tunc ipſa multitudo erit genus ſibi, & alijs rebus multis. & hoc non eſt impoſe officium ipſius animæ accidit nanq; hoc ipſi numero, quia eſt operatio animæ in numeratis. Siſt ēt dubitauit de definitione vnius, & numeri, hoc modo. videlicet dicit ipſe ꝙ cū vnū accipiatur in definitione multitudinis, quę eſt ipſe numerus: & ipſum vnū concipiat̄ p priuationē multitudinis in eo exiſtentē: ergo vtrunq; ipſorum accipitur in ratione alterius: & hoc eſt petitio circularis. Ego aūt dico ad hoc id, quod iam prius dixi ī definitione relatiuorum. Et nos egreſſi ſumus, vnde eramus.

Mot⁹ diurnus mēſura ē oſum motuum apud oēs gentes. 10. Me. t. 4.

H

I

K

L

M

De vno ſynonymo ad ipſum ens. 10. m. t. 6. & ſeq.

REuertamur ergo ad illud, & dicamus ꝙ iā fuit oſtenſum hic ꝙ p vnum ſignificantur oīa prædicamēta, & ꝙ eſt ſynonymū ad ens. eſt igitur manifeſtum ꝙ conſyderatio de eo in hac ſcīa fit ex hac parte. Et quia de ipſo vno tractauerūt Antiqui hoc, ſ. ꝙ eſt tranſcendens ad ipſum ens, ex eo ꝙ ſubiectum amborū eſt idem: Differunt tñ eo modo, quo diſcrepant eorū opiniones de vno primo, quod eſt principiū vniuerſi, & cauſa, ob quam cætera alia entia hñt eſſe, & in menſurando ea, inquantum ſunt entia, in duas ſ opiniones. Sed priores Naturales, quia putabant res ſenſibiles particulares præcedere vīes earum: & propterea quia ſic ſunt opinati: & cū hoc etiā putant oportere in quolibet gñe dari vnum primū, quod eſt cauſa, ob quam vnaquæq; ſpecies eſt in genere: & cauſa ēt, pp quam reliquæ ſpēs menſurent̄, & cognoſcant̄, cùm de illis ſpēbus dicat̄ illud genus ſm priꝰ & poſteriꝰ, quemadmodū res ſe habet in decē ꝑdicamentis: vt exempli gīa calor, qūi dr̄ de igne, & de alijs rebus attributis igni, ſm prius & poſterius, & ignis eſt cā, ob quā reliq̄ calida hēant eſſe, & ſint menſurata & numerata: & ideo impoſe eſt ꝙ numerent res calidas p vnū, qđ ſit albedo,

A do, aut nigredo: qm̄ menſura ī quolibet gñe oportet d neceſſitate, vt ſit proportionata, & ſimilis: & hoc habent ipſa entia inquantū ſunt entia, videlicet ꝙ dūr ſm prius & poſteriꝰ ideo putarūt oportere ſueniri vnū primum ens, quod eſt cauſa vt alia entia ſint entia, & numerata & ſcita: quemadmodū vnum ī numeris eſt cā vt reliquæ ſpēs numeri ſint, & numerent̄. ſed, quia ipſi non cognouerūt de cauſis niſi materialē, ideo fuerunt imaginati ꝙ hmōi vnum, eſt iſta cauſa, & hoc ēt iuxta varias eorum opiniones de cauſa materia

B li vltima. nam quidā eorū putant eſſe aquam, alij vero ignem, & nōnulli infinitū. Poſteriores vero, qa pceperūt cām formalem, aliter tñ q̄ ē, putant ipſi ꝙ ipſum intelligibile alicuius rei exiſtit extra intellm: qđq; ipſi conuenit magis eſſe q̄ ſuo ſenſibili. & dicunt ꝙ vnum vīe, cui plus cōuenit ipſum eſſe q̄ ſenſibili ſuo, quod continet quicquid dr̄ vnū, eſt cauſa vt ſint reliqua entia, q̄ dicunt vna, & cauſa ēt menſurationis eorū Hæc igit̄ eſt ſumma conſyderationis, quam habuerunt prędeceſſores Ariſt. circa hoc quæſitum. Ariſt. ve

C ro cùm diſtincte cognouerit eē formarum intelligibiliū ab eſſe earum ſenſibilium, & ꝙ intelligibile nō habet eſſe extra intellectum, inquantum eſt intelligibile: habent tñ eſſe extra intellectum, inquantum ſunt ſenſibiles: & non latuit ipſum, ꝙ inter res ſenſibiles nihil eſt cōmunius decem prædicamentis: & eſt quoq; manifeſtum, ꝙ in quolibet gñe prædicamentorū accidentiū dat̄ quoddam vnum, quod eſt cauſa, vt reliq̄ ſpēs exiſtentes in illo gñe habeāt eſſe, & menſurent̄: vt inter colores, exē pli gratia albedo, quæ quidem ē cā D vt aliæ ſpēs ſint & menſurent̄: nam nigredo potius debet eſſe priuatio albedinis, q̄ quid per ſe: & ſiſt in ſermonibus ſyllabæ & pedes, quibus menſurant̄ tales dictiones, & neuma in muſica: ideo eſt opinatus ꝙ in prædicamento ſubſtātiæ oportet dare aliquid ita ſe habens, cùm ipſæ ſubſtātiæ ſint plures: videlicet ꝙ detur in eis vnum, quod ſit cauſa vt aliæ ſubſtantiæ ſint, & non ſolum aliæ ſubſtantiæ, ſed & alia entia. Nam reliqua entia menſurant̄ quidem inquantum ſunt entia per ſubſtantiam, cùm eorum eſſe conſiſtat E in ea, vt in principio huius ſcientiæ fuit declaratum. & hmōi vnum, ſi reperiatur ſeparatum à materia, plus conueniet ſibi nomen vnitatis, cùm plus conueniat ſibi hoc nomē eſſe. Et ideo hoc quæſitum reuertit̄ ad illud met quęſitum, quod à principio rei non deſtitit inquirere. Et præpoſuit huiuſmodi res, vt deueniret poſtea ad ipſum: videlicet, vtrum det̄ ſubſtātia ſeparata, quæ ſit principiū ſubſtantiæ ſenſibilis, aut ſufficiat ipſamet ſubſtantia ſenſibilis ad ſuum eſſe. Hæc aūt duo quæſita ſunt vnū ſubiectiue, & duo in modo. & ideo F habita notitia vnius eorum, aliud quoq; noteſcet. Siſt etiam, ſi manifeſtabit̄ ꝙ dant̄ plures ſubſtantiæ ſeparatæ q̄ vna, oportebit etiam inueniri in eis vnū, qđ ſit cauſa, ob quā ſint multę, & numeratæ. & hoc totū apparebit in ſecūda parte huius ſciētiæ. quia cōſyderare in hoc loco de hmōi rebus eſt quidem veluti præludium ad illam partem, quæ eſt vt finis huius. & pp eius nobilitatē fuerunt imaginati aliqui quōd ſciētia Diuina conſyderaret de rebus ſeparatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ratis tantum. Iste ergo est sermo de vno inquantum est synonymum ad ens.

De oppõe vnius & multitudi nis.x.mer. c.9.& inde

COnsentaneũ aũt est q̃rere qũo comparet ad ipsum vnum primum. & quia vnum opponit multitudini, contemplandũ est quot modis opponit ei. Et dicamus q̃ vnum opponit multitudini pluribus modis. Vno quidẽ modo p diuisibile & indiuisibile. & hoc est fere sile oppositioni, quæ est inter habitũ & priuationẽ, quia vnum est priuatum diuisione existenti in multitudine. Vnum adhuc opponit multitudini H ratione suarũ proprietatũ. nam ipsum vnum hẽt quasdã proprietates vt esse idem in substantia, & sile in qualitate, & æquale in quãtitate. nã vnum in substantia est in qualitate sile, & in quantitate æquale. Multitudo vero hẽt proprietates oppositas illis proprietatibus vnius, q̃ sunt, aliud, & diuersum, & oppositũ. Veruntñ id, quod opponit ex his ipsi vni, inquantum dicitur idem, & diuersum: quia idem & diuersum sũt opposita: & ideo necessario quicqd est in substantia, vel est idem vel diuersum. & hoc etiã iuxta suos mo- I dos, de quibus dr̃ idem & diuersum esse opposita. Nos autem iam diximus q̃ dr̃ idem genere & forma & individuo, vt qñ hẽt duo noĩa, aut eim comparat significatio noĩs ipsius ad signationẽ definitionis. Et quia qñ vnum est in substantia dr̃ sicut ipsum, & qñ in quantitate dicitur æquale, & in qualitate sile, & hoc etiam dr̃ iuxta illos modos, de quibus iã diximus ipsum sile dici: quare oportet vt res sit sicut alia, vel nõ sicut illa, aut æqualis vel inæqualis, aut similis vel dissimilis. & oĩa hæc concurrũt in hoc, q̃ aliquid vel erit K idem, vel diuersum, siue absolute, siue cum colligantia. Aliud autem & differens inter se consequuntur. Distinguunt tñ: qñ aliud est in se diuersum, sed differens est differẽs eũ alio per aliud, & qñ differt ab aliquo conuenit cum eo quod est idem: & differens suscipit magis & minus, sed diuersum non.

De oppositis .x. mer. c.ij. & ide

QVæ aũt sunt diuersa, non possunt aggregari in vno subiecto sm̃ vnum modum & vno tẽpore. & talia sunt opposita, q̃ vlr̃ sunt quatuor, s. contraria, & habit⁹ & priuatio, & affirmatio & negatio, & relatiua. In præteritis aũt iam dictum fuit quot modis dr̃ contrariũ, & habitus & priuatio. Verumtñ duo cõtraria re vera sunt, q̃ inueniunt in eodem gñe, quæ maxime differunt & distant: sed q̃ sunt diuersa in gñe, licet distent, tñ non suscipiunt magis & minus in distantia: & ideo eorum distantia nõ est ex hoc, q̃ sunt contraria. nam quãdoque possunt plura congregari in vno subiecto, vt decem prædicamenta, quæ sunt distincta in suis generibus. sed si dicimus hæc inter se distare, illud est, M quia non generantur mutuo ex seinuicem, neque aggregantur penitus in aliquo genere: & non propterea quod eorum distantia proueniat à contrarietate. Contraria vero sunt eadem genere, & maxime differunt & distant forma. & ideo non possunt conuenire in vno subiecto, & vnum eorum corrumpit aliud de necessitate. & quæ ita se habent, videlicet quod vnum corrumpat reliquum, distant eorum esse in vltimo distantiæ. & propterea dicitur in definitione contrariorũ q̃ habent

A habẽt vnũ subiectũ, & vtraq; maxime distant sm̃ esse. Hinc apparet q̃ vni cõtrario vnũ tm̃ contrariatur. qa si illud, qd̃ est pfectũ ĩ suo genere, est illud, extra qd̃ nihil est vel supra ipsum, ergo pfectũ in distantia nõ habebit aliq̃d remoti⁹ ipso. Nã si reperiat aliq̃d aliud sibi contrariũ, tũc vel erit maioris cõtrarietatis eius sm̃ esse quãprimũ, aut minoris. si minoris, tũc se habebit veluti mediũ inter duo contraria, & nõ est in extremo. & si maioris, ergo qñ ponitur in vltio, nõ est in vltimo, sed est mediũ. Impossẽ aũt ẽ q̃ B reperiant duę res in eodẽ gradu cõtrarietatis ad vnã rẽ, q̃ sunt in vltio distantię: qa vltima distãtia reperitur inter duo extrema: & duo tm̃ sunt in vltimo distantię. & ideo impossẽ est q̃ inter duo extrema cadat plusq̃ vna linea recta. Et quia in definitione contrariorũ apparet distãtia: & nomen distantię dr̃ primo & sm̃ prius de quãtitate: oportuit cõtrariũ primũ esse in loco, & q̃ sit cã vt alia opposita sint p se & sm̃ eẽ simul. nã, si nõ esset magnitudo, nõ possent inueniri contraria sm̃ eẽ simul, vt calidũ & frigidũ, & reliqua. C & pp hoc inhærentia distãtię materiæ primæ est cã vt contraria sint.

Extra. Media Lineã. 10. 11.

ET quia cõtrariorũ aliqua sunt, quorũ vnũ non euadit à subiecto recipienti ipsa, vt par & impar, à quibus nõ expoliatur numerus: aliqua vero alia sunt, à quibus vtrisq; subiectũ, qñq; euadit, vt color, qui recipit albedinẽ & nigredinẽ: ideo cõtraria sunt duo specie, vnã. s. habẽs mediũ, & aliud immediatũ. Et quia transmutatio est de contrario in contrarium, vt in scĩa Naturali fuit ostensum: ideo est mediũ inter duo contraria de necessitate. Nam D mediũ est primum, ad qd̃ transmutabile transit: vt transmutatio, exẽpli gra, de nigredine ad albedinẽ, q̃ quidẽ fit, postq̃ fuerit transmutata in vnũ mediorũ inter ipsa existentium. & iõ est necessariũ q̃ mediũ, & extrema habentia illud mediũ, sint in vno genere, qd̃ sit idẽ. aliter .n. mediũ non esset illud primũ, ad qd̃ fit transmutatio: qa ea, q̃ sunt distincta genere, nõ transmutantur mutuo inuicẽ: etsi extrema & media sunt in vno genere, qd̃ sit idem, quo manifestum est q̃ media sunt cõtẽpata ex duob⁹ extremis. Nã, si E nõ eẽnt cõtẽpata, & tñ eẽnt ĩ cõposito, tũc essent ipsamet extrema sicut sũt. i. si extrema existerẽt ĩ medio ĩ actu eo mõ, quo existũt sẽpata. & tñ iã fuit positũ q̃ media sunt contraria inquantũ acquirunt de contrarietate extremorũ, & q̃ ipsa tãdem non sunt extrema. hoc ergo indicat media nõ posse eẽ extrema in actu puro, vel q̃ sint in eis extrema. Et ppea sunt posẽ q̃ ipsa extrema, ex eo q̃ insunt medijs, vt inueniant simul ĩ vno subiecto: sed hoc est impossẽ, inquãtũ sunt extrema & in actu vltimo suo. Et qa extrema sunt ĩ me- F dio, quodã esse medio ĩter actũ purũ & purã potentiã, iõ oportet non inueniri mediũ nisi in rebus cõtemperatis. Et ppea ĩter sanitatẽ & ęgritudinẽ nõ datur mediũ, cũm de natura sanitatis non sit admiscẽri cum ęgritudine: & est impossibile q̃ subiectũ recipiens vtrunq; euadat ab vno illorum duorũ, cũm ægritudo sit læsio actionis membri sensibilis, aut eius passio, & sanitas illæsio: inter læsionem autem & illæsionem non datur medium sensibile: licet

Inter sanitatẽ & ęgritudinẽ nõ dari medium.

in

Universidad de Deusto
Biblioteca

G in læsione inueniat magis & minus quod Gal. appellat largo modo neutrum, quod significat id, quod non est, neq; sanitas, neq; ægritudo. nam hoc necessario é, vel sanitas, vel ęgritudo, sed nõ ī vltimo. Et ideo oportet ꝙ quicquid appropriatur noīe medii p abnegationẽ duorũ extremorum, ꝙ intelligat p illud verum medium. nam cũ dicimus, exempli gratia, colorem flauum non esse album, neq; nigrũ, signatur ꝙ est ꝙdam essentia, à qua priuat aliquid, quod inest duobus extremis existẽtibus sub vno genere. & hẽt aliquid
H de duobus extremis p modum mixtionis. Sed id, qnod signatur per abnegationem duorũ extremorũ ab eo, quod non est ipsum, & extrema sub eodem genere, nõ est medium. vt si dicamus lapidem loquentem, aut mutum: & Deum non esse extra mundum, neq; intra. & hac proprietate differunt contraria ab alijs oppositis, cum non habeant verum medium. In affirmatione aũt & negatione res est manifesta. Priuatio vero, ꝙ habet vim negationis, se hẽt vt negatio, & est illa priuatio, ꝙ opponit entī: vt si dicamus ens genera
I ri ex non ente. Inter reliquos tñ modos priuationis possibile est imaginari medium, sed non verũ. vt cum dicimus embryonem non videre, neq; esse cæcum: & lapidem non loqui, neq; esse mutum. & hoc iã fuit rememoratũ. Relatiuorũ vero natura, inquantum sunt relatiua, non est ꝙ habeant medium. nã non cõditionaĉ in eis, vt sint in vno genere, sicut agens & passum, quod possunt esse vnum eorum in vno genere, & aliud in alio. sed si in aliqua relatione inest contrarietas, habebit quidem medium: illud tñ euenit ratione contrarietatis, non ratione relationis, sicut medium, quod est inter magnum & paruum, & inter sursum & deorsum.

EX his igitur patet ꝙ isti quatuor modi oppositorum sunt diuersi, & ꝙ priuatio & habit⁹ sunt tanquã principia contrariorum, & affirmationum, & negationum. quia, cũm gñatio fiat vel à priuatione formæ, vel à forma contraria: & ipsi formę contrariæ de necessitate inest priuatio contrarij rei generabilis, quę est aliquod contrarium, & si priuatio de necessitate præcedit generatum: ergo de necessitate priuatio inest cõtrarijs, & præcedit ea, natura. Inest quoq; vni contrariorum, vt sit imperfectius alio, & imperfectio est priuatio perfectionis: vt caliditas, & frigiditas, & humidum & siccum. Manifestum quoq; est ꝙ inter negationem & hũc modũ priuationis (Labsolute) non inest differentia.

ET quia, vt diximus, contraria sũt diuersa, forma, & idem gñe, conueniens est vt consyderemus, vtrũ quicquid est contrarium sit diuersum forma, aut nõ sit necessarium hoc. Et dicamus ꝙ contrariorum, quodcunq; sequit formã rei, est de necessitate diuersum forma. nã impossibile est inuenire gñabile & corruptibile, & perpetuũ in eadem forma. aliter. n. esset posse inuenire homines ꝑpetuos Sed illa contraria, ꝙ insunt alicui rei pp materiã, non inconuenit ꝙ sint in eadem forma, sicut mas & fœmina in eadem specie, & albedo & nigredo, quę sunt ī vna specie. Ex hoc igit patet quid consequat vnum & multa, & ꝙ ipsa sunt principium generũ oppositionis. & ideo

Priuatio & habitũ est contrariorũ principia. 10. me. t. 15.

Antiquiq; é contrariũ, sit diuersus forma. 10. me. te. 25.

A ideo decet nos consyderare quo pacto insit eis propria oppositio. nã, si nõ daretur vnũ, non darentur plura ét. & si non daretur multitudo, nulla daretur penitus oppositio.

ET dicamus ꝙ impose é, ꝙ vnũ opponatur multo p modũ contrarij, cũ contrariũ multitudinis sit paucũ, & vnũ non est paucum, quia paucũ est de affectibus ipsius diuisibilis: & si cõtingat vnũ esse paucũ, illud fit, ex eo qđ vnum est multitudo diuisibilis, nõ ex eo qđ é vnũ. Pręterea, si vnũ sit paucũ, duo erũt multũ: q̃a paucũ & multũ dicunt relatiue, & ppea vnũ erit quędã multitudo. & hoc totũ est impose. Adhuc ipsum contrariũ, vt ostensum
B fuit, habet contrariũ, quæ vtrunq; sunt in eodẽ generetur sed vnum & multa non ita se habent. At vtrum oppositio istorũ sit oppositio priuationis & habitus, cõsyderatione indiget: quia vr, cùm ipsum vnũ sit quid diuisibile, & multitudo sit diuisibilis, ꝙ insit ei priuatio diuisionis, quam quidem habet ipsa multitudo. Plures tñ Antiquorũ fuerunt opinati huius oppositum, vc3
C ꝙ ponebant multitudinem esse priuationẽ vnitatis. qđ quidẽ ideo putarunt (vt arbitror) quia viderunt priuationẽ semper esse imperfectiorem habitu, & habitum nobiliorẽ esse. & ita se habet vnum ad ipsam multitudinẽ: est. n. cã vt illa sit. Sed vt prædiximus, magis euidens est, ꝙ ipsa vnitas sit priuatio multitudinis. nam quãplures priuatiões sunt nobiliores aliquibus entibus imperfectis. & ideo nonnunq̃ contingit melius esse nõ videre, q̃ videre. Sed dato ét ꝙ hęc esset oppositio existẽs inter vtrunq; eorũ. sequeret adhuc ex hoc falsitas vituperanda, videli- D
cet ꝙ habitus substentaretur in priuatione, cũ ita se habeant vnum & multa. Quapropter videtur magis consonũ ipsa opponi inter se oppositione relatiua. quia contingit ipsum vnũ mensurare, & multitudinem mensurari: mẽsurans autem, vel mensura, & mẽsuratum sunt in capitulo relationis. sed hmõi relatio non est de essentia ipsius vnius, immo quid sibi accidens. & ideo nõ dẽ vnum in cõparatione ad multa eo mõ, quo dicuntur relatiua ad seinuicem. Est. n. res in hoc, vt in cau E
sa & causato. nã ignis est cã rerum ignearum, & tñ est ignis absq; hoc ꝙ sit cã. ex eo igitur, ꝙ est ignis, est in prædimento substantię: sed inquantũ est cã, est in predicamento relationis. & hoc totũ est per se notum. & similiter videtur ꝙ nomen multitudinis significet illud, ex eo qđ habet talẽ cõparationẽ, licet nõ extet nisi cũ eo. sed nomen multitudinis dr̃ in relatione ad paucũ: & ideo ista relatio, quę est inter multitudinem & vnũ, inest ipsi multitudini, ex eo qđ est quid mensuratũ, & vni, ex eo ꝙ est mensurãs. Vel
F dicamus ꝙ vnũ opponit multitudini vtroq; mõ simul: sed duob⁹ modis varijs substẽtabit multitudinẽ, nõ ex hoc ꝙ accidit ei, qđ priuetur multitudine, sed inquantũ est eius principiũ. & isto mõ oppositio amborũ est ad aliq d: & ex eo ꝙ accidit ei ista priuatio, q̃ inest multitudini, vc3 diuisio, adhuc opponit multitudini p modũ habitus & priuatiõis.

Quopacto æquale magno & paruo opponit. 1 Me. t. 17. inde.

QVęret tñ aliquis & dicet, cum vni insit vnũ cõtrariũ, quo igitur mõ æquale opponit magno & paruo? Nam impose est vt æquale habeat

Universidad de Deusto
Biblioteca

G habeat hæc duo contraria, cùm contrariũ habeat vnum contrarium'. Iteꝝ æquale existit inter maguum & paruum: contrariũ aũt non est inter, sed id quod est inter, est inter cõtraria. Hoc tñ dubiũ soluitur p hoc, ꝙ æquale opponit' magno & paruo p inæquale, & talis ē oppositio, quæ inter priuationem: & habitum.

De causis finitatis. vide 2. Phis. tex. 5. & inde.

IT postq̃ tractatum est de vno, & de eius consequentibus, expedit modo tractare de fine quatuor causarũ, quæ sunt materia, efficiens, forma, & finis. Hoc nanq; confert ad id, quod quærimus, videlicet H inuestigare principiũ substantiæ, & ad magnã partẽ rerum prædictarũ. & ideo Aristo. incœpit exordiri hoc in primo libro huius sciæ, & ē liber designatus p A paruum. quo facto perficiet' prima pars huius sciæ cum auxilio Dei. Et dicamus ꝙ, si ponamus plura causata q̃ duo, siue sint tria, siue plura, aut ponamus ipsa finita numero, apparebit ī eis triplex genus, s. principium, mediũ, & finis. Et vnũquodq; istorum habet quid sibi propriũ. nã vltimi propriũ est nõ esse causã alicuius rei: medij vero esse causarũ I à primo & causa vltimi, siue ponas illud mediũ vnũ, aut multa finita vel infinita. Hæc nãq; est dispõ medij inquantum est medium, nõ inquantũ est tale mediũ, s. finitũ aut infinitum. proprium aũt primi est ꝙ sit causa, & nõ causarũ ab aliquo oĩno inquantũ est causa, ita ꝙ esse eius vł opponi vltimo, & mediũ est veluti mixtum inter extrema. & totũ hoc ē de se manifestũ.

Quòd si ponam' aliquas causas infinitas alicuius causati vltimi, ponerem' media infinita. sed ipsa media, inquantum sunt media, vt diximus, K siue finita siue infinita, indiget prima causa, inquantum sunt causata. aliter. n. posset dari causatũ sine cã. sed, si ponamus hmõi media esse infinita, deueniem' in cõtradictionẽ: quia necessario media habẽt primã cãm. sed, si ponant' infinita, tunc nõ dabit' causa prima. Item impossẽ est inueniri medium sine duob' extremis. Nam hmõi positio est fiſis illis, quæ sibiipsis cõtradicunt, vt qui ponunt infinitũ in actu. in libro aũt Elenchorũ iã fuit ostensum ꝙ talia L dicunt' non petitiones, sed ꝓlogi ad destructionem positionis. Et licet hmõi declaratio videat' magis propria ipsi agẽti & mouẽti, nihilominus potest esse etiã cõis ad declarationem finis causarũ quatuor. Conuenientius tamen est declarare hoc in vnaquaq; reliquarum causarum iuxta id, quod est sibi proprium, & incipiamus à causa materiali.

Et dicamus ꝙ aliquid fieri ex aliquo dẽ dupfr. Vno modo, sicut dicimus aquã generari ex aere, & aerẽ ex aqua: & albũ ex nigro, & nigrum M ex albo. Et hęc dictio, ex, in hoc loco re vera significat post. nã id, ex quo fit vere gnatio, est subiectũ aquæ & aeris, & albi, atq; nigri: non forma aqua, neq; forma aeris, neq; albedo ipsã, aut nigredo: immo forma ipsa aquæ discedit à subiecto, & accedit vice ipsius forma aeris. & sm hunc modũ impossẽ est ꝙ præcedat id, à quo fit gnatio, ad id quod generat', Neq; dat' hic processus in infinitum p se: quia forma aquæ nõ põt imaginari prior ad formã aeris, neq; forma aeris ad formã aquæ: ímo vtreq; simul sunt ī eodẽ gradu, & subiectũ amborũ est idẽ, & vtriusq; istorum

quod-

A quodlibet est in potẽtia & aptitudine ad aliud indifferẽter, & ideo talis gnatio põt esse circularis. Alio modo dr aliquid fieri ex aliquo, qñ id, ex quo dẽ aliquid fieri, habeat suũ esse in actu, propterea quod ẽ aptũ perfici ab alio, vel ab alia forma, ita ꝙ, si illa res subiecta hẽt esse: ideo ip sum habeat, quia mouet' ad hoc vt perficiat' per illã vltimã rem, si non impediat'. vt exẽpli gratia virtus nutritiua, q̃ est in fœtu, est apta ad recipiendã vitã & vita est apta ad recipiendã rationalitatẽ: nã de quolibet istorũ diximus vitã fieri ex virtute B nutritiua, & ex aĩalitate (seu vita) fieri rationalitatẽ. sil'r etiã dicim' ex puero fieri virũ. In hac aũt diuisione põt imaginari ꝙ generatum habeat plusq̃ vnum subiectũ in actu. Iste tñ modus hẽt quid sibi ꝓpriũ, quod nõ habet primus, videlicet ꝙ illa res vltima in hoc nõ est in potẽtia ad subiectũ, neq; potest trãsmutari ad ipsum: quia priora sunt apta recipere vltima, sed postremũ non est aptum recipere priora. Manifestum quoq; est ꝙ hmõi subiecta nõ possunt procedere in infinitũ. quia, si hoc posset fieri, tunc inuenirẽtur C res in actu infinitæ in aliquo finito, & nihil differt, siue illa subiecta insint rei in actu puro, quẽadmodum virtus nutritiua, quæ est subiectum sensus: siue habeat esse mediũ inter potentiam & actum, vt ẽ menta in membris similaribus. Item iã ostensum fuit in scientia Naturali ꝙ dat' subiectum nõ formatũ per se: quod quidẽ in huiusmodi re impossibile est quod habeat subiectum. aliter enim haberet formã. &, cùm ptimũ subiectum & vltima forma vniuscuiusq; sensibilis sint duo extrema finita necessario: ergo media, quæ D sunt inter ipsa, erunt finita. falsum enim est ponere res finitas sm sua extrema & infinitas sm media earum, nã talis positio contradicit sibiipsi: quia id, quod est infinitũ, est ex oĩ parte infinitum, non ex vna parte prẽter aliam. & hoc est manifestum consyderanti. De causa autem, quæ est finis, manifeste patet ipsam non procedere in infinitum. nam hmõi positio reuertitur p eius ablationẽ. Nam, si motus, & aliquod quæsitũ essent ad infinitũ: infiniti autẽ via non definit: ergo nihil inuenir', ad quod fiat motus, aut quæsitum erit E igitur inane & vanum. & hoc nõ solum est impossibile in rebus, quarũ finis insequitur motum, sed etiã in rebus habẽtibus finẽ inquantũ sunt tantũ entia, quæ non solent trãsmutari, & sunt scilicet res immateriales.

De forma quoq; apparet impossẽ ipsam procedere in infinitũ. De forma nanq; materiali vniuscuiusque partiũ mundi res manifestẽ patet, eo modo, quo fuit ostẽsum subiecta eẽ finita. nam impossẽ est vt in aliquo finito reperiantur formæ infinitæ, quemadmodũ est impossibile inue F niri in ipso subiecta infinita. Et sil'r apparet hoc in toto mundo. nã, cùm eius partes simplices se habeant, veluti formæ ad scibilitatẽ vt in scientia Naturali fuit declaratum, impossibile erit ꝙ eius partes simplices ꝓcedant in infinitũ ex parte, qua aliquę sunt pfectiones (siue act°) aliquarũ, quẽadmodũ est impossẽ actus procedere in infinitũ: vt terra, exẽpli gra, quæ est pp aquã, & aqua pp aerẽ, & aer pp ignem, & ignis pp cœlum. in huiusmodi enim perfectione impossibilis est processus in infinitum.

Sic

G Sic etiã si ponamus formas immateriales, quarũ quædam sunt pfectiones aliquarũ (vel actus) apparebit finis earũ per hanc met declarationẽ, videlicet ex eo, ꝙ fuit ostensum causam finalẽ habere finẽ. Ex dictis igit̃ patet quatuor causas habere finẽ, & ꝙ datur mã prima, & primũ agens, & prima forma, & primus finis.

Vtrum in oibus causis prima eã sit vna, vel plures.

Sed vtrũ prima causa in quolibet istorũ sit vna, vel plures, potest hic ostendi de materia aũt prima iã apparuit in scientia Naturali, ꝙ ẽ vna generabilibus & corruptibilibus, & propterea simplicia possunt trãsmu

H tari ad seinuicẽ. Vltimi vero agẽtis, si reperiret̃ plusq̃ vnum agẽs, necessario oporteret nomen agentis dici de eis vniuoce, aut p aliquam analogiam ad id, in quo cõmunicant. & si nomen agentis dr̃ de eis vniuoce, ergo cõicabunt in noĩe generis. & vltimum agens erit materiale, quod tn̄ iam in scĩa Naturali fuit ostensum hoc esse impoſe. & intelligo p agẽs, vltimũ motorem. & si dicat̃ de eis p aliquã analogiã ad aliquã vnã rem, siue talis proportio sit in eodẽ gradu, siue in variis gradibus, illud tandem, ad quod comparant̃, est ipsum

I primũ agens, quo vnumquodq; ipsorum est agens. erũt ergo, ipsa causata, & nullũ eorũ erit vltimũ agẽs. sequit̃ ergo ex hoc de necessitate, ꝙ vltimũ agens est vnũ. Et sic̃ res apparet de causa finali, & formali per hanc met declarationẽ, videlicet ꝙ vltimũ eorũ opꝫ ꝙ sit vnũ numero.

Vtrum in qualibet cã relique aut aliqua earũ inueniantur.

Et postq̃ fuit ostẽsum ꝙ dantur quatuor causæ vltimæ, consyderandum ergo est si est possibile inuenire in qualibet earũ reliquas causas, aut aliquas earum. Et dicamus ꝙ iam fuit declaratũ in scientia Naturali materiã primam nõ habere formam, siue non esse informatam: & ideo non habet agens, cùm ipsum agens præstet formã passo. ꝙ autem habeat finẽ, vel ꝙ sit finita, est necessariũ, & est, si ipsa forma. aliter enim inueniret̃ id, quod non est aptũ inueniri. Vltimũ vero agens, inquantum debet eẽ æternũ, oportet quod sit immateriale. ꝙ aũt non habeat formam, est necessarium etiam. Sed vtrũ habeat causam finalẽ, indiget speculatione. Nã, si ponamus ipsum habere causam finalẽ, erit de necessi

K tate causatũ ab ea, cùm finis sit nobilior agente: sed quia non est in mã, L ideo finis tantũ est causa, vt ipsum habeat esse. & quia iã posuimus ipsum esse efficiẽs ipsius finis: est ergo causa finis, & sic erit causa suiipsius. In rebus vero materialibus non sequit̃ hoc: quia agens est causa ipsius finis, eò ꝙ finis generat̃, aut ẽ in materia: sed finis ẽ causa agẽtis ex hoc, ꝙ est finis. Cũ ergo hoc sit impoſe, nihil restat nisi ꝙ eius finis sit eius essentia quẽadmodum sapiens, cui⁹ finis in docẽdo est influere bonum tũ: & legũ institutor mouere hoĩes ad virtutẽ, absq; hoc ꝙ ipse acquirat de hoc virtutẽ. Ita ẽt de prima forma vr̃ res se habere, q̃ quidẽ non habet agens. quia si haberet, tunc non esset vltima forma. quia ipsa ẽt præceder fm esse ipsum agẽs: & ꝙ per ius est, ꝙ erit materialis. & si non habet agens, sequit̃ ꝙ ipsa & vltimũ agens sint idẽ subiecto. nã, si ponerem⁹ ipsam esse duo numero, sequeret̃ ꝙ esset causata ab agente, & agens esset causatũ ab ipsa inquantũ habet formam: & sic nõ esset primum ageus. Sequit̃ quoq; ꝙ nõ habet finẽ. quia finis habet formã, & sic reperiretur forma

A forma prior ipsa: & ipsa nõ esset vltima forma: eius igit̃ essentia est finis suiipsius. Sic quoq; impoſe ẽ ponere primum finẽ præter primum agens, & p̃ter formam primã. ga prima forma (vt fuit in hoc tractatu iã ostensum) & vltimũ agẽs sunt vnũ & idem subiecto: & est impoſe (vt diximus) ꝙ vltimũ agens habeat aliũ finẽ p̃ter seipsum. Ex his igit̃ dictis apparet ꝙ oĩa ascendũt ad vnã causam, q̃ est finis, & agens, & forma. Hoc tn̄ adhuc ostẽdet̃ in futurum, sermone magis proprio. Et magna laus Deo glorioso. Et hic finit Ter-

B tius tractatus, in quo desinit prima pars huius scientiæ.

AVERROIS
EPITOMES IN LIB.
METAPHISICAE
ARISTOTELIS
TRACTATVS IIII.

C IN superioribus iã dictũ fuit ꝙ ens dr̃ de oĩbus decem p̃dicamentis, de substantia tn̄ fm prius, & de reliquis p̃dicamentis fm posterius: & ꝙ ipsa substantia est causa, vt alia prædicamenta sint. Ibiq; fuit dictũ ꝙ substantia sensibilis diuidit̃ materiam & formã, q̃ vtraq; sunt substantiæ, cùm ipsum vniuersum esse diuidat̃ in ipsa, illisq; duobus consistat. & ꝙ reliqua prædicamenta substentant̃ in prædicamento substantiæ. & ꝙ horũ vniuersalia ipsorũq; intelligibilia non hãt esse extra animã, neq; ipsa vniuersalia sunt causa partiũ eorũ sensibiliũ: immo for

D ma particularis & materia particularis, vtraq; sunt duæ causę tn̄ essendi substantiæ indiuidualis. & ꝙ ipsius indiuidui agens, est aliud indiuiduum sicut ipsum in spẽ, aut sil̃e, sibi. & ꝙ forma vniuersalis, & materia vniuersalis non gn̄ant̃ neq; corrumpunt̃. Hoc inquã est, qd ex præcedentibus colligi põt de notitia prĩcipiorũ vniuersi. Et, quia consyderatio hui⁹ artis est appropriare ens ad suas causas vltimas, cõtẽplari igitur decet, vtrum illa principia ipsi⁹ substantiæ sensibilis, q̃ fuerũt declarata, i. materia & forma, sufficiãt ad

E esse substantiæ sensibilis: aut detur substantia separata, q̃ sit causa vt ipsa substantia sensibilis sit semper in actu: & si sit, qd esse habeat, & quot modis dicat̃ ipsam esse principium substantię sensibilis: &, sicut declaratũ fuit in scĩa Naturali ꝙ materiæ desinunt ad primã materiã existentẽ in re, vtrũ formæ quoq; desinant in primam formã extitentem in re, aut separatam: itidem & de fine primo, & de primo agente.

Vla aũt propria ad notitiã hui⁹ quæsiti est ponere hic per modum procœmij id, qđ in scĩa Naturali ostensum fuit de inuentione motorũ immaterialiũ. de qua re conuenit nos facere mentionẽ hic (vt moris est) veluti rememoratio, non ꝙ huius scientiæ sit declarare hoc.

F

Et dicamus ꝙ iam fuit declaratũ in scĩa Naturali ꝙ oẽ, quod mouet̃, ab aliquo motore mouet̃. & quod ipsum mobile mouet̃, propterea ꝙ est in potentia: mouẽs vero mouet ex eo ꝙ est in actu. & ꝙ si mouens q̃nq; moueat, q̃nq; non erit aliquo modo mobile, qm̃ habebit potẽtiã ad mobilitatẽ, qũ non mouet. Qua-

Rõnes p̃bãtes substantiã separatã idẽpiæ ex Naturali Philosophia. 12. met. tc. 29. & ifra

G propter, si detur vltimum mouens vniuersi, quod qñq; moueat, qñq; non, sequetur necessario q̄ dabitur aliud mouens, prius illo, & nō erit illud primum mouens: & si ponatur iterum: illud secūdum qñq; mouere quandoq; non, sequetur idem qđ à primo. Necessario ergo vel procedetur in infinitum, vel est ponendū vnum mouens immobile omnino, cuius natura est vt non moueat, neque per se, neq; per accidēs: quo fit vt tale mouēs sit ęternum de necessitate, & mobile quod mouetur ab eo, sit quoq; æterni motus. Nam, si
H aliquo tempore esset mobile in potentia ab ipso motore æterno, tunc daretur de necessitate vnus motor prior motore æterno: quapropter illud mouens, cuius esse fuit probatū in Secundo libro de Generatione animalium, non esset sufficiens ad mouendum præter motorem vniuersi. Et, cum fuerit ostensum q̄ datur motus æternus: sed cùm impossibile sit, q̄ inueniatur aliquis motº æternus prēter localem circularem, vt in scientia Naturali fuit declaratum: sequitur igit̄ manifeste ex hoc q̄ dat̄ motus localis æternus. sed ni
I hil percipit̄ sensu ita se habere præter motum corporis cœlestis: motº igitur huiº corporis cœlestis ē ęternus, & eius motor est motor æternº cuius esse fuit probatum.

Adhuc ostēditur q̄ inuenit̄ motus æternus continuus ratione temporis. Nam tempus (vt fuit declaratum) est vnum ex cōsequentibus ipsius motus, & non potest generari ab aliquo, etiam si illud sit in vltimo roboris. quia si ponamº ipsum esse generatum: ergo est postquam non erat, & non erat antequam ēet: sed ante, & post sunt duo nōa par- K
tium temporis: ergo tempus est antequam fit. Item, si tempus esset generatū, inueniret̄ instans pśens, ante quod non erit tempus præteritū: sed impossibile est imaginari instās præsens, in actu stans, quod nō præcesserit tempus præteritum: longe minus poterit hoc comprehendi, si tempus vere imaginet̄. Bene tñ poterimus in hoc errare, si imaginemur tempus repręsentare lineā. Nā cum linea habeat positionem, & sit in actu, necesse est ipsam esse finitā, tanto magis poterit cōcipi finis ei⁹. L
& si hoc modo quoq; comprehendam⁹ tempus, veluti lineam rectā, impossibile erit ipsum priuari fine. & is modº erroris est ex locis sophisticis per loca translationis, & pmutationis, i. in quibus accipitur vnum pro alio. Et iam Alfarabius sermonem fecit longum de hoc in libro de entibus transmutabilibus. Quapropter, si tempus est continuū ętternum, vt apparet, ergo de necessitate insequitur motum æternum continuum & vnum: qm̄ vnus motus revera est, qui est continuus. Et si dat̄ motus ęternus, necessario quoq; da
tur motor æternus vnus. nam, si eſ M
sent multi, non esset vnus motus cōtinuus. Quòd autem iste motor sit immaterialis apparet ex hoc, q̄ eius motio est in īfinitum: & oē mouēs existēs in materia de necessitate habet quantitatem, ac si dicas q̄ habet corpus: & quælibet potentia existēs in quantitate, est diuisibilis ad diuisionē quantitatis, & insequit ipsam, quò ad finitatem & infinitatē, vt in scia Naturali fuit ostēsum: siue ponas talem virtutē extensam in corpus, & innatā sibi, vt calor in igne, &

A & frigiditas in aqua: siue habeat aliquā dependentiā, vt est dependētia accidentis in materia, videlicet dependentia necessaria ad esse ipsius, vt ipsa aīa. & quia forma materialis impossibile est, q̄ habeat quantitatē infinitam, vt in scia Naturali fuit ostensum: ergo nō poterit dari virtus materialis infinitæ mobilitatis. Et hoc totum iam fuit ostensum in sciētia Naturali, & inde accipiatur.

Ad. 2. hic. 11. m. 18 ide

POssumus tamen declarare hoc de isto motore p aliam declarationē in hoc loco. Et dicamus q̄, si primum motorem, pp quē mouet
B corpus cœleste, ponamus esse materialem, oportebit ipsum esse in subiecto alio à subiecto quod mouet ab ipso, & q̄ sit extra. & si ita est, ergo vel mouebit istud corpus cœleste ratione comprehēsionis eius & similitudinis ad ipsum, vt ī aīalibº: vel mouebit ipsum potentia naturali existēti in eo vt fit in vbi. sed hoc etiam est manifeste impossē. & ponamus q̄ motus huius corporis cœlestis sit desyderium ĩclinationis tñ, potest nanq; hoc in rationem afferri. Neq; sufficit ad huius responsionem id, quod dicit Auic. videlicet q̄
C motus inclinationis fiat ex re non naturali ad rē naturalem: quia hoc bene reperit̄ in inclinatione corporum, quorū motus est rectus. & ꝓterea quies inest his corporibº naturaſt, sed motus inest eis mō quodam accītis motus vero huius corporis iā fuit ostensum q̄ est similis vndiq; cū sit circa medium: & ideo dicimus impossē esse in eo quietē. Hoc ergo pōt esse vnū, qđ forsasse pōt suspicari esse cām motus huius corporis. Sed, cū ponimº esse impossē hoc corpus fore inanimatū, apparet hoc ét esse impossē. Vnde aūtha D
beatur q̄ sit aīatum, nūc dico. videlicet q̄, cum istud corpus videatur esse incōtinuo motu, ideo oportet, vel q̄ desyderet motū ipsum: vel q̄ sit necessarij motus, quod est hñe cura de his inferioribus: vel q̄ habeat vtrunq; simul. nā ex re ipsius apparet q̄ non desyderet finē motus, sin aūt, iā quiesceret. sed quicquid desyderat ipsum motū, aut est necessarij motus, est quidē aīatū, & desyderatiuū p imaginationē, cum motus sit actio aīæ. & si nō esset aīa, nō inueniret̄, nisi mobile tñ. & hoc iā fuit declaratū ex dictis Alex. nā impossē est E
q̄ aliqđ nobilissimū aīatorū sit inaīatū. Quòd aūt sit nobilius quolibet alio aīato patet, cum gubernet ipsum, & sit prius ipso prioritate nāturæ. Itē est æternum, & æternū est nobilius non ęterno. Videt̄ tñ ipm pcipere q̄ sunt hic. aliter. n. non posset hñe talē curā de rebus, q̄ sunt hic, & ppea magnificiū ipsum Antiq, & putarunt ipsum eē Deū. Et cùm sit aīatū, ergo mouet̄ sensu vel phātasia, aut cōceptu, qui fit p intellm. Impossē tñ est ipsum hñe sensus, cū ipsi sensus sint impositi aīalibus ad euasionem. sed declaratum fuit hoc F
corpus esse æternū. Itdē & de imaginatione, seu phantasia, quia ipsa et inest aīalibus ad liberationē, impossibile quoq; est inueniri phantasiam sine sensu. Si ergo motus huiº corporis fieret à sensibus, aut à phātasia, tunc non esset eius motº vnus continuus. Nihil igitur aliud restat nisi q̄ eius motus fiat à desyderio ꝓueniente ex cōceptu ītellectiuo. Sed si ponamus istās rē conceptā eē corpus, ac si dicas istas res, quę sunt hic sub orbe Lunæ, tunc sequeretur q̄

G nobilius perficeret̃ p ignobilius: qđ est falsum. Neq; pōt ēt dici q causa motus eius sit cōprehensio alterius corpis cœlestis nobilioris ipso: qñ, qñ redderet̃ cā motus illius corporis, sequet̃ idem, quod sequebat̃ de hoc met corpore: & sic corpora cœlestia procederent in infinitū. & si res ita se hēt, & est impossē hoc corpus cœleste moueri ad aliud corpus, siue ponat̃ illud corpus esse nobilius, siue ignobilius: restat ergo vt nō moueatur nisi à desyderato, quod desyderatur ab eo, quod'est nobilius ipso: & est id, cuius esse est ipsum bo-
H num absolute: qñ desyderatum est ipsum bonum, & oportet vt ipsum bonum, quod desyderat̃, sit nobili⁹ oībus desyderatis, & perfectius omnibus bonis. quem motum aīatum adiuuat eius inclinatio naturalis, qa nulla est prohibitio inter inclinationem huius corporis & eius motum aīatū, vt in scīa Naturali fuit ostensum. Hoc igit̃ ē vnū, à quo assumit̃ demōratio, q talis motor non est in materia. proprior tū via, & fortior est illa, quam progressi sumus à prīcipio, & est via Arist. Conueniens ergo est, vt supponam⁹ hic oīa hæc,
I & recipiam⁹ ipsa à Philosopho Naturali. Illud aūt, qđ conuenit nos cō syderare in hoc loco de huiuscemodi principiis, cum acceperimus esse eorū ita se hre, videlicet inquātum nō sunt in materia, est dicere qđnā eē habeant, & quot sint numero, & quo pacto referant̃ ad subam sensibilē, i. quot modis sint principia ipsius. nā principia multifariā dicunt̃. Contemplandū quoq; est qualis sit proportio eorum ad seinuicē fm esse, i. vtrū q̄dā eorū præcedant alia aut sunt absoluta à seinuicem, i. q quædam eorum non sint causæ ali- K
quorū ipsorum: & si aliqua sint causæ aliquorū, quot modis sint causę. Notificabimus quoq; illas res, quibus cōicant, & qualr cōicant, & narrabimus dignitates eorum in illa re cōi. hoc s. si sunt ad seinuicem causæ, & qñ sunt causæ, quot modis sūt causæ. Res autem, quibus cōicat, sūt sicut q vnumquodq; ipsorū cōprehendit essentiā suam, & essentiam alterius, & reliqua, q̄ post hoc ostendent̃: & summatim cōuenit nos ita consyderare hic circa hanc partem, sicut consyderauimus partem præcedentē, videlicet sicut diximus de L
attributione entiū sensibiliū, inquātum sunt entia ad seinuicē, & rerū, quæ se habent, veluti consequentia ad ipsa: sic ēt conuenit nos consyderare hic hunc modū essendi, postea tractare de cōparatione huius esse sentibilis, & consequentiū ipsius ad hoc esse intelligibile, quo facto erit cōprehēsa scīa entium inquantum sunt entia. & finis causarū ipsorū. & ista pars contēplationis continet̃ in libro Duodecimo huius scīæ librorū Aristo. Et iam ex dictis patuit, q scientia huius partis se habet vt pfectio & complementū primæ partis M
huius scientiæ.

Quid hoc tractatu intendat.

De nūero orbium &c. 4. & inde.

ET cùm iam declaratum sit ex dictis q̄nā sit inuentio hmōi partis istius scīæ, & q̄ sint eius quæsita, nūc cōsentaneū est tractare de vnoquoq; ipsorū. Et dicamus q illa prīcipia, quæ ita se habent, sunt plura q̄ vnū, vt in scīcia Naturali fuit ostēsum. qñ illud mouens, cuius esse affirmauimus paulo ante, aliud quidem est q̄ illud, cuius esse fuit declaratum in Secūdo de Gnatione aīalium. illud nāq; pcedit istud natura,

quia

A quia istud scām indiget illo primo ad eius motionē. nā, si primū nō pparatet sibi subiecta, quibus operet̃, nihil operaret̃, vt in scīa Naturali fuit declaratum: sed istud primum non indiget illo ad eius motionem. Sensu quoq; pcipiunt̃ plures motus corporis cœlestis, q̄ sunt veluti motus partiales ipsi⁹ mobilis motu magno, quemadmodū orbes sunt partes, aut sicut partes magni orbis: & i scīa Naturali fuit iā ostēsum q sūt eiusdē substantiæ, & nullū habēt cōtrariū: necessario igit̃ oēs sunt æterni. partes quoq; æterni sunt æternę.
B declaratū nanq; fuit q iste motus vnus, i. diurnus est æternus. &, cùm isti orbes, qui sūt partes magni corporis, sint æterni: ergo eorū motus de necessitate erūt æterni, & eorum motores quoq; æterni, & sunt de genere motoris vniuersi. Sed quisnā sit numerus horum motuū & corporum mobiliū, recipit̃ hic ab arte astronomica mathematica. De hoc aūt accipiemus hic id, quod est famosius hac tēpestate nostra, i quo non discrepant professores hui⁹ artis à tempore Ptolemæi vsq; ad nostrā ætatem: dimittemusq; id, i quo
C discrepāt professores illius artis. Magna quoq; pars horū motuum nō pōt cōprehendi, nisi fiant circa hoc propositiones famosæ. nā cognitio plm motuū horū indiget tpe lōgo, quod ptransibit vitā humanā pluribus vicib⁹. Propositiones aūt famosæ alicuius artis sunt illæ, in quibus nulla adest inter eius professores disceptatio. & ideo decreuimus assumere hniusmodi propositiones.

Et dicamus q̄ id, in quo conueniunt circa motū corporū cœlestiū, est q̄ sunt trigintaocto mot⁹ quin- D
que videlicet pro quolibet triū planetarū superiorū, s. Saturni, Iouis, & Martis: & quinq; Lunæ, & octo Mercurij, & septē Veneris, & vn⁹ Solis, ita quod pcipiat̃ eius peragratio in orbe ecentrico tūn non in epicyclo, & vn⁹ ipsius orbis circuētis vniuersum, qui est orbis stellarū fixarū. Sed vtrū reperiat̃ Nonus orbis dubiū hēt. Nā Ptolemæ⁹ putauit q̄ dat̃ quidam motus tardus orbi zodiaco p̄ter motū diurnū, qui cōplet suum circuitū in q̄ millibus annorū. Et aliqui alij sunt imaginati, q̄ est motus priotitatis & tarditatis, vt
ille vir, qui noīatur Alzarcala, qui ē E
ex hac nra terra, s. Andaluzia, & qui sunt secuti ipsum, pp qđ posuerunt quandā Astrologiā, ex qua sequit̃ ille motus. Fuerūt aūt coacti ponere hunc motū, quia ipsi pspexerunt reuersiones Solis ad quendā pūctū notum in orbe signorū, quas inuenerunt varias. Et alij fuerunt imaginati q̄ ista varietas prouenit ex additione motus, aut motuū i orbe Solis. Nonnulli vero existimauerūt q̄ hoc prouenit ex instrumentorū errore, aut imbecillitate ipsorum met
instrumentorū in cognoscendo ip- F
sos iuxta verum esse eorū. Tandem apud me est remotū, q̄ inueniatur orbis nonus sine stellis. nam orbis est stellarū gratia, q̄ sunt nobiliores pars eius. & ppea quanto plus habet de stellis, tanto est nobilior. sed de his iam ptractauit Arist. Orbis aūt, qui mouet motū magnum, est nobilior cæteris orbibus. quapropter nō vī nobis q̄ sit sine stellis, immo apud me est impossē. Hoc ergo est vnum ex his, quorū debet fieri mētio in quæsito de cā huius motus.

Vtrū det̃ Nonus orbis.

Sed iā digressi sumus vñ eram⁹. De numero motorum.

G Reuertamur ergo ad illud. Et dicamus ꝙ si ponamus hunc esse numerũ horũ motuum, sequet de necessitate ꝙ illemet erit numerus motorũ: cum quilibet motus eorum fiat ex desyderio sibi proprio. Ipsum autem desyderium propriũ est ad desyderatum propriũ, videlicet si ponamus ꝙ vnus sit motor oĩum orbium in motu diurno. Sed, si imaginemur hmõi motũ per hoc, ꝙ quilibet horum orbiũ habeat motorẽ proprium, tũc numerus motorum perueniet ad quadraginta quinq;. Et potest arbitrari primo ituitu ꝙ
H hæc sit opinio Arist. sed Alex. dicit oppositum ĩ suo libro de principijs vniuersi: videlicet ꝙ ipse ponit motorem orbium omnium hoc motu esse vnum. Sed quid horũ duorum sit conuenientius & magis cõsonũ, ĩdiget quidem inquisitione. Nam, si ponamus ꝙ quilibet septẽ planetarum habeat proprium orbem, sup quem moueatur isto motu, s. diurno, hoc inquam dico, vt Mathematici consueuerunt dicere, tunc cõuenientius est ponere cuilibet ipsorũ motorem proprium in hmõi motu diurno. sin autem, tunc natura ageI ret frustra. sed, si ponamus aliquem orbem non habere motum ꝓpriũ, tunc eius esse foret inane. Veruntñ, si ponamus rem ita se habere, tunc iste motus diurnus non esset vere vnus, qm̃ nõ fieret ex vno motore, sed accidit ꝙ æquentur in tempore duntaxat. in se tñ sunt plures motus secũdum varia loca ex varijsq; motoribus. & sic esset fm hanc positionem vnus quoquomodo per accñs, qm̃ mobilia, quæ differunt velocitate & tarditate, quorum motus sunt vnus per se, & in vno tpe, habent qK dem hoc pp partes sphæræ tm̃. Qd aũt est per accidens, impossibile est ꝙ sit semper, neq; vt in pluribus, in his rebus inferioribus, longe minus in corporibus cœlestibus. & si totũ hoc ita se habet, vt narrauimus, vn⁹ igitur motus per se erit in vno mobili, & vnum mobile mouebitur à motore vno. Conuenientius ergo est, vt imaginemur cœlum in se totum esse vnum animal figuræ sphæricæ, cuius connexum est gibbum orbis stellati, & concauũ eius illud, quod contangit sphæram ignis, habens quidem vnum motum vtem: L & ꝙ illi motus, quos habet vnumquodq; sydus, sint partiales: & ꝙ ei⁹ motus magnus est similis motui locali animalium, & particulares motibus membrorum eius. & ppea indigent isti motus centris, sup quæ reuoluanť, quemadmodũ est terra ad motum magnum: qm̃ in Mathematica fuit offensum ꝙ centra plurium horum motuũ sunt extra centrum mundi, & ꝙ non distant à terra eadem distantia. & sic non sum⁹ coacti imaginari plures orbes, quorũ centra sit centrum mundi, & eorum poli sint poli mundi distincti abinuicẽ, immo imaginabimur inM ter orbes proprios vnicuiq; planetarũ inesse corpora quædam lis, ac si non sint à seinuicẽ separata, & non hñt motũ p se, sed inquantũ totius sunt ptes, & ꝙ sup hæc corpora moueantur planetæ motu diurno. Ex hac ãt nra positione nullũ sequetur falsum. Nã id, quod coegit Mathematicos ponere in quolibet septem planetarũ suũ orbem, sup quos moueant motu diurno ꝑter orbes proprios vnicuiq; motui, est quapud ipsos est impossile ꝙ vnũ mobile moueatur

Sit⁹ & motus orbiũ.

Mathematicorũ deceptio.

A ueatur duobus motibus diuersis, si sit vnũ mobile sup vnã magnitudinẽ. & hoc ẽt põt adaptari fm hãc positionẽ, quã imaginati sumus, videlicet ꝙ huiusce modi orbes mouenť suis proprijs motib⁹ sup suos orbes proprios, & motus cõis est ex hoc, ꝙ sunt partes maioris corporis, non ex eo ꝙ illæ partes hñt motũ per se, sed ex eo, ꝙ sũt pars. Sed quo pacto istæ partes inter seiuicẽ se subsequãtur ex vno motore, cùm sint separatæ, & cur nõ impediant seinuicẽ, iam in libro de Cœlo & mundo locuti fuimus de hoc.

B Vtrũ aũt sit possibile ponere pauciores motores numero, vt aliq fuerũt opinati, videlicet ꝙ imponam⁹ vnicuiq; orbi vnũ tm̃ motorem, à quo primũ qd moueat sit planeta, mox influat ab ipso planeta virtus, qua ꝓficiant alij motus proprij illi planetæ, & qui sunt gra ipsius, hoc equidẽ est impossile, vt ex ꝓdictis colligi põt, & ex dicendis adhuc post hoc. Nã, si ponam⁹ hmõi orbes moueri ex cõceptu rerũ immaterialiũ, alij ergo mot⁹, qui insunt vnicuiq; planetæ, manifestũ est ꝙ non fiant C ex conceptione planetæ, neq; ex desyderio ad ipsum, vt ex nris dictis apparuit. Neq; sunt ibi ẽt virtutes influxæ à syderibus ad cęteras partes sui orbis, cũ non habeãt de partib⁹ aĩæ, nisi id, qd sit p conceptũ intellectualem. Sed vtrũ sit possibile ꝙ numerus harum substantiarũ sit maior q̃ istorũ motuum cœlestiũ, nõ equidẽ est impossile. Si aũt ponamus inueniri aliqã horũ principiũ ꝑter illa, quæ numerauimus, tunc illud principiũ habebit aliquam actionẽ sibi propriam, siue fuerit principiũ ad vnũ istorũ principiorũ, vt ad nobiliusipsorum, siue ad oĩa ipsã, quẽ- D admodũ res se hẽt de primo principio, vt post hoc declarabimus: siue fuerit principiũ ad aliquas res, q̃ sũt sub orbe Lunæ, vt de intellectu agẽte res se habet: qm̃ impossile est inueniri aliqd horũ principiorum nobilium, qd non habeat aliquam actionẽ. nam impossile est quin ex essentia ignis proueniat combustio. hæc aũt principia sunt agentia naturaliter, quemadmodum Sol illuminat naturaliter. Ad hæc, si inueniret aliqd horũ principiorũ, quod non haberet aliquam actionem, natura fecisset quid frustra. quãuis. n. esse eorũ E ex prima intentione non sit pp suã actionẽ, sed ex secunda intentione, vt ostendemus, nihilominus idẽ est in hoc, videlicet ꝙ non inueniť aliquod principium eorũ frustratum. Quapp cõuenit hic nos determinare ꝙ numerus eorũ ẽ finit⁹, & ꝙ impossile ẽ inueniri principia nõ agentia.

ET post q̃ fuit declaratum hoc de numero ipsorũ principiorũ, cõsyderandũ est quodnã habeant esse quove pacto moueant, & quot modis sunt principia horũ corporum cœlestiũ diuinorũ. Et via huius cõ- F syderationis est, vt supponam⁹ hic id, quod in scia de Aĩa fuit declaratũ: cùm plura principiorũ, q̃b⁹ vtũtur hic, sint assumpta ab illa scia. & nulla equidem est via ad notitiam huius generis essendi in eo, qd est sibi propriũ, nisi post notitiam illius sciæ. Et propterea est dictũ in legib⁹ diuinis, cognosce teipsum, & cognosces Creatorem suum.

Et dicam⁹ ꝙ iã in illa scia fuit declaratũ, ꝙ formæ habent duplex eẽ, sensibile videlicet siue simile sensibili, & est illud esse, qd hñt ex eo, ꝙ

Qd sit esse ipsorũ motorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G sunt in materia: & esse intelligibile, qđ quidē hūt ex eo, ꝙ sunt denudatæ á materia. Si ergo dant formæ, habebunt quidem esse ex eo, ꝙ nō sunt in materia: erunt igitur de necessitate intelligentiæ separatæ. nam formæ, inquantum formæ non habent tertium esse.

Quo pacto motores moueant corpa cœlestia. 11. Me. 36. & inde.

ET postq̄ declaratū fuit ꝙ hiusce modi motores hūt esse, inquantū sunt intelligentiæ, considerandū igit' est quonā pacto moueant corpora cœlestia. Sed nullus restat modus, nisi p modū imaginationis p intell'm: quam quidē sequit' desyderiū, quē admodū mouet forma desyderati ipsum desyderans. Corpora igit' cœlestia hūt intell'm de necessitate, cū sint comprehensiua. & hæc est demōstratio pp quid & qa.

H Et q̄m motus sit cum desyderio, ergo hūt de necessitate desyderiū rōnale, & non hūt de partibus aīæ, nisi hanc partē tm̄. Nam impossē est ipsa hre sensus, cum sensus sint impositi aīalibus pp salutē eorum, & perfectionē. hæc aūt corpora sunt ætherea. Neq; hūt ēt virtutes phantasticas, vt imaginatus est Auic. quia potentiæ phantasticæ non possunt reperiri sine sensibus, vt in scīa de Anima fuit declaratū. nam intentū ipsarum virtutū phantasticarū est, vt animal necessario moueat' á sensibilibus post eorum priuationē. & hoc ēt vtpl'm sit pp salutationē & perfectionē. Adhuc, si res ita sē haberet I corporibus cœlestibus, vt est opinatus Aui. videlicet ꝙ imaginent' sit⁹, sup quos pmutant, tunc eorū mot⁹ non esset vnus, & continuus, vt veniant vnus post alium contrariū, videlicet rerum phantasiatarū, & contra id, quod in eis est. Habent tm̄ sit⁹ quodam accidentis modo, & in relatione vnius ad aliū. nam declinatio, quā habet motus Solis, est quidortum ex situ orbis eius ad magnū orbē. Si ergo est impossē hæc corpora habere phantasiā, minime quoque habebunt motus particulares; sed eorū motus est vnus continuus hoc modo, quē dicā. videlicet, ꝙ cū ipsa comprehendant bonū, quorū perfectio consistit in eius cōceptione, desyderant assimilari sibi sm̄ perfectionem sic, videlicet ꝙ perueniāt ex eorum esse ad nobiliorem rerū, quæ sunt sibi possibiles, & quia melius est ꝙ moueantur q̄ quod quiescant, cum motus sit quædam vita rebus naturalibus, ideo sunt in continuo motu, & hoc non est, propterea quia eorum conceptio sit gratia motus. nam, si ita esset, tunc nobile esset propter minus nobile. sed quia motus prouenit ex illa perfectione, & insequitur ipsam, quemadmodū insequitur combustio formā ignis: & sicut q̄n nos peruenimus ad vltimam perfectionem, est melius nobis ꝙ influamus de illa perfectione alijs iuxta posse, non quod pfectio nostra sit propter aliud: ita res se habet de corporibus cœlestibus cum his, quæ sunt īferiora illis. & hoc declarabimus post hoc. Ex his ergo dictis apparet quodnam esse habeant isti motores. & quomodo sit motio ipsorum. Ex quo etiam ostendit' ꝙ non sunt tantum motores corporum cœlestium, immo dant eis formas suas, quibus sunt id, quod sunt. Nam, si ipsi tollantur, nequaquam reperietur forma corporum circularium: quemadmodum si tollatur intellectus, qui est in actu, tunc non inuenirent nobis vltima pfectio. & ideo sunt

K Quopacto corporis cœlestis sit motus vnus continuus.

L

M

Motores cē formas corporum cœlestiū.

A sunt eorum agentia quoquomodo, cùm ipsum agens præstet essentiam rei, siue fuerit talis actio continua, siue intersecta. Melius tamen est ꝙ sit continua, quemadmodū sunt alia quo modo formæ ipsorum. Nā formæ corporum cœlestiū nihil aliud sunt, q̄ id, quod intelligunt ex ipsis. & quia mouentur ab eis, vt diximus per modum desyderij, ideo sunt fines eorum. Hæc igitur principia sunt huius sensibilis esse, veluti forma & agens & finis. & ideo hoc esse sensibile non prouenit ab eis, ita ꝙ sint propter ipsum, immo illud est

B gratia ipsorum, vt declaratum fuit ex hoc tractatu. Non restat ergo, nisi ꝙ ordo ille proueniat ab ipsis ex secunda intētione, & eo modo, quo dicitur ꝙ dator legis confert nobilibus: nō ꝙ ipse adipiscatur perfectionem. Apparet ergo ꝙ entia sunt duplicia, vnū videlicet, quod fuit aptū inseruire alij, qđ est eius finis: aliud vero est, quod pficit aliquod aliud. quod quidem ideo perficit ipsum quia est princeps, non propterea ꝙ sit gratia eius, & hæc duo genera inueniuntur in quæstubus, & artibus liberalibus voluntarijs.

C ET postquā fuit declaratū quot modis ista separata sunt principia inter seinuicem, & quomodo sunt principium substantiæ sensibilis, & qualiter comparentur ad ipm: considerandum ergo est quomodo comparātur ista principia inter seinuicem, & vtrum habeant eundem gradum essendi in vniuerso, ita ꝙ mundus habeat plusquā vnū principium. Vtrum aliqua eorum sint causata ab aliquibus, & oīa tandem desināt ad vnum principium, quod est primū in illo genere & præcedens oīa illa, & reliqua sint principia per id, qđ acquirunt ex illo principio. Et si ita sit, quot modis sint aliqua eorum principiū aliquorū, & ipsum primum sit principiū oībus.

D Et dicamus ꝙ, si ista principia cōsyderentur, inuenientur præcedere vnum aliud inter seinuicem nobilitate. Nam motor, qui mouet motu diurno, est oībus nobilior, cùm oēs moueantur ab ipso per accidens, & ipse nō moueatur ab ipsis. Illud adhuc, cuius motus est velocior, & corpus maius, est nobilius de necessitate. & si cōsyderabis hoc in reliquis,

E inuenies ea sic differre. Ea autem, q̄ differunt dignitate, si vnum non excedit aliud in specie, videlicet, ꝙ sint species plures, quarum vna sit nobilior alia, tunc diuersitas, quæ inest eis, fit ex prioritate vnius ad aliud in eadem specie, in qua communicant. Et quæ ita se habent, vnū erit de necessitate causatum ab alio: & prius omnibus in hoc est ipsa vltima causa eorum, & causa, ob quam oīa ipsa habent esse. Manifestū ergo est ꝙ nobilior horum motorū

F ē ille, qui mouet motu diurno. Iste ergo motor est vltima causa ipsorū & causa, ob quam oēs alij sunt. Declaratum quoq; fuit ex hoc, ꝙ reliqua mobilia cōicant cum hoc mobili ī motu suo, & mouent' cum eo: cōicant ergo in eius apprehensione. Vnūquodq; igit' ipsorū hēt conceptum vsem, i. cōem & propriū sibi. Vniuersalis aūt comprehensio est, quam habent oīa ipsa ad istū motorem. Propria vero est illa, quā vnūquodq; ipsorum habet ad vnūquēque motorem. Et huius cōitatis ꝑportio ad id, quod est propriū vniuersi, ipsorum non est comparatio

generi-

Quopacto propria principia inter se comparentur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G generica, cùm ista cõprehensa sint imaterialia: sed eius cõparatio ad hæc est cõparatio rerũ cõparatarũ ad vnũ aliquid, qđ præcedit eas, & est cã vt sint. Vle adhuc est pri' particulari nam, si auferat' vle, tollitur & particulare. si impoſe ergo est ꝙ talis comprehensio præcedat prioritate generica, erit igit' de necessitate eius prioritas ad reliqua cõprehẽsa prioritas causæ. Ita ẽt vī res se habere in illis multis motibus, qui insunt vnicuiq; planetæ. Nã, cùm appareat ꝙ huiusce modi motus sint pp motum planetæ oportuit de ne
H cessitate ꝙ motores eius sint pp motum planetæ. aliter. n. motus planetæ fieret ab eis p accidens. Si ergo totum hoc ita se habet vt narrauim⁹, sequitur ꝙ quilibet planeta habebit plures q̃ vnum motum, & eius motores necessario erunt causati à motore planetæ, & motores septem planetarum erũt causati à motore magni orbis. Hoc est quantum sermo dedit tractare de esse primi prĩcipij in hoc genere. & forta sse ipse Arist. declarabit post hoc ꝙ non sufficit hunc motorem esse primũ principium, si consyderemus ea, quę sunt
I propria vnicuiq; ipsorum. Videt adhuc sermone vniuersaliori ꝑcedẽ
Quopacto ola principia finiũt ad pr mũ principiũ. ti' ꝙ necessario ista separata finiunt ad primum principiũ, & ꝙ ipsa nõ sunt simpliciter vnum ab alio, ita ꝙ nulla sit dependentia causæ, & causati inter ipsa: qm̃ non cuadit quin dicatur nomen principij de vtroq; vniuoce aut pure æquiuoce, aut ordine & proportione, & est vnus ex modis, quibus dñr noĩa analoga. Quòd autem dicant' vniuoce est falsum: qm̃ vniuoca habent pluralitatẽ rõne materiæ, hæc aũt sunt ĩmaterialia. Est quoq; falsum ꝙ nomẽ K
principij dicat' de eis puta æquiuocatione, cũ fuerit iã ostensum ꝙ sũt eiusdẽ gñis. Nihil igit' aliud restat, nisi ꝙ dicat' de eis nomen principij fm prius & posterius. Ea aũt, quę dicuntur fm prius & posterius, necessario comparant' ad vnum aliquid, qđ est cã, vt illa res insit alijs. vt exẽpli gratia, nomen caloris, quod quidem dẽ de rebus calidis per comparationẽ ad ignẽ, qui est causa vt calor insit alijs rebus calidis. Hinc apparet ꝙ oportet in his prĩcipijs ascẽdere ad vnum principium (sed non
L proprie, quẽadmodũ fuit ostensum in præcedenti sermone) siue fuerit eorũ ordo ĩ comparatione ad ipm vnus ordo, videlicet ꝙ vnum excellat alind. & hoc ẽt non declaratur ex hoc sermone, quemadmodũ ex prę cedenti. Adhuc ostẽdit' hoc, qa nos videmus operationes horũ corporum cœlestium, q̃ fluunt ex moribus suis fauere ad esse vniuscuiusq; entiũ existentiũ apud nos, & ad eorum conseruationẽ: ita ꝙ, si tolleret' vnus ex his motibus, corrumperet' eẽ rerũ, & ordo earũ. Hinc est ꝙ videmus Lunã & stellas erraticas ferè
M seruire ipsi Soli motu earũ, eumq; insequi. nã nos inuenimus eos semper progredi p distantias terminatas ab eo, i. p propinquitatem & remotionem itinerũ determinatorũ, videlicet in velocitate & tarditate, vt ĩ scĩa astrorũ Mathematica ostẽsum fuit. hmõi aũt operatio nõ põt inesse eis p accidens: necessario igit' intendunt motu suo vnũ finem. sed quia esse eorum non est pp res, quæ sunt hic, ideo ille finis, quo cõicant, est cã vt conueniant, & adiuuent ad esse entium, q̃ sunt hic. Nam qm̃ aliquod

A quod passum hẽt esse à pluribus q̃ vno motore, tunc pficitur eius esse p se per cõitatem illorum motorũ in vnum finem. & hoc innuit Deus gloriosus, cum dixit, si in eis essent Dij, prẽter Deum, corrumperemur. Demũ mundus est vnus p vnũ prĩncipium. aliter. n. esset vnus p accidẽs aut oporteret ipsum non esse.

ratio ad ostẽsum. n. p. VNiuersaliter igit' res se hẽt in mundo, quemadmodum ĩ ciuitate proborum virorum, quæ licet habeat plures principatus, ascẽdunt oẽs ad vnum ptincipatum, & intendunt vnum finem: aliter. n. nõ
B esset vna. & quẽadmodũ ex hac pãte ciuitas ppetuatur, ita ẽt res se habet in mundo. Hinc fit, ꝙ illæ ciuitates, ĩ quibus sunt plures principes, facile incurrunt corruptionẽ, cùm habeant vnitatem quodam accidẽtis modo.

bet horũ ĩ ipsa. ET postq̃ fuit declaratum, qđ esse habeãt hæc principia, & qualiter comparent' ad mundũ sensibilẽ, & inter seinuicem, consyderandũ est de his, quæ sunt sibi propria. & ponemus consyderationẽ nr̃am ĩ hoc, vt diximus, ab eo, qđ in scĩa de Aĩa
C fuit declaratum. Et dicamus ꝙ qđlibet horũ principiorum intelligit seipsum. & hoc patet, propterea qa intellectus noster ita se habet, s. ꝙ accidit ei ꝙ qm̃ intelligit intelligibilia, conuertit' ad intelligendum seipsũ, cum eius essentia sit essentia intelligibilium. Si igitur ille intellect⁹ est ipsummet intellectũ, multo magis ita se habebit res in intelligentijs separatis. Nã iste intellectus cum habeat istam ꝓprietatem ex eo, ꝙ nõ est infixus materię, licet habeat dependentiam cum materia, tanto magis habebunt hoc intelligentiæ separatæ, quæ nullam habent depen D
dentiam cum materia. & ideo intellectus, & intellectum in eis habebit magis de vnione q̃ sit in nobis. nam licet intellectus noster sit ipsummet intellectum, aliquam tamen habet transmutationem ex eo, quòd attribuitur materiæ.

Vtrũ intelligẽtiæ intelligãt aliquid extra ET postq̃ est declaratũ ꝙ quęlibet harum intelligentiarum intelligit seipsam, contemplari decet vtrũ vnaquæq; ipsarum intelligat aliq d extra se, aut non. Et dicamus ꝙ iam fuit ostensum in libro de Aĩa ꝙ intelligibile est perfectio intelligẽtis, & eius forma. & cum dicimus vnũ E
istorum intelligere aliud, dicim⁹ ꝙ intelligit illud, ita ꝙ pficit' p ipsum. illud ergo aliud ꝓcedit ipsum, & est causa, ob quã sit illud. & itidẽ, si posuerimus vnũ eorũ esse causatũ ab alio, necessario causatũ comprehendet suam cãm: adeo ꝙ hæ duæ res conuertunt', videlicet ꝙ quodcunq; horũ principiorũ comprehẽdit aliquod aliud, illud quidem aliud erit eius cã: & ꝙ quicquid est eius causa & concipit' à causato, impoſe est ꝙ causatum concipiat essentiã suam, ꝓter hoc, ꝙ concipiat id, quo extat F
sua essentia. sed iã fuit declaratũ ꝙ quodlibet ipsorũ cõprehẽdit essentiam suã: ergo necesse est ꝙ cãtum ab ipsis concipiat suã cãm. Hinc apparet ꝙ aliqua eorum sunt prĩcipiũ quorundã aliorũ p modum formę, & efficientis, & finis, sicut fuit ostensum de cõparatione eorũ ad formã corporũ cœlestiũ. nã vtraq; cõparatio est eadẽ. Neq; est in eis ẽt causa pp causatum: quia impoſe est ꝙ nobilius sit propter ignobilius. Sed ꝑ prouenit causatũ ĩ eis à causa, illud quidem est quid sequens perfectionem

nem cauſę, quēadmodū vſtio ſequ-
tur ſubſtātiā ignis. Et ſi totū hoc ita
ſe habet, vt narrauimus, manifeſtū
ergo eſt, ꝙ impoſſibile eſt in his vt
cā cōprehendat cauſatū ſuū. nā ali-
ter poſſet cā conuerti in ſuū cauſa-
tū, & perficeretur nobilius ꝑminus
nobile: qđ eſt falſum. Hinc habe-
tur manifeſte, ꝙ ſi habeant cām pri
mā, quę nō ſit cauſata ab aliquo, vt
in ꝓcēdētibus fuit oſtenſum, ꝙ non
H cōprehendet niſi eſſentiā ſuā, & nō
cōprehendet cātum ſuū. & hoc nō
eſt propriū primo principio eorū,
ſed qđ cēteris & corporibus cœle-
ſtibus: quia nō videmus ipſa cō-
cipere res, q̄ ſunt ſub ipſis eo modo,
quo hūt eē: qa ſi ita foret, tūc per ſi-
ceret nobilius ꝑ ignobilius, & eorū
cōceptus eēnt generabiles & corrup
tibiles, quēadmodū fit in intelligi-
bilibus humanis. Qđlibet ergo ho-
rū principiorū ſeparatorū, licet ſit
vnū, ita ꝙ intelligens & intellectū
eſt idē in eis, nihilominus in hoc ꝑ-
excellunt ſeinuicē. Cui tñ ventus cō
I petit vnitas eſt ipſum primū, dein-
de qđ ſibi aſſociat, mox ēt qđ illi ad
hęret. Tandē qdcunq; eorū indiget
ad cōprehenſionē eſſentię ſuę pluri
bus principijs, ē minoris ſimplicita
tis, & ĩeſt ei aliqua pluralitas: & ecō
uerſo, qđcunq; indiget ad cōceptū
ſuijpſius pauciorib⁹ principijs eſt
ſimplicius, adeo ꝙ primū ſimplex,
& verū nullo indiget extrinſeco ad
ſuijpſius cōprehēſionē. Hoc inquā
eſt, qđ protulit ſermo de cōprehen-
ſione horum principiorum.

Dubiū cōtra eā, q̄ dicta ſunt, ꝙ intelligentię ſi ĩtelligant hæc inferiora.

VEruntñ multa inſurgunt du-
bia cōtra hoc. quorū vnū eſt,
ꝙ ſequeret ꝙ hęc principia ignora
rent illas res, quarū ſunt principia,
& ꝓuenirent ab eis ſicut procedunt
tes naturales ex ſeinuicē: ſicut vſtio, K
quę prouenit ab igne, & congelatio
à niue, & nō influerent rōne cogni
tionis. Sed falſum eſt ꝙ procedat
aliqđ à cognoſcente, inquantū eſt
cognoſcens, & nō cognoſcat illud.
& hoc indicauit illud dictū dicens,
nōne cognouit q̄ creauit, cū ſit ip-
ſe ſapiens & cognoſcens? Ignorātia
quoq; eſt defectus, & id, qđ eſt ꝑfe-
ctiſſimū, impoſſe eſt ꝙ habeat defe-
ctū. Cōtra hanc quidē poſitionem
hoc eſt difficillimū oĩum dubiorū.
Nos autē ſoluemus ipſum, & dice- Soluti-
mus, ꝙ cū agens præſtet paſſo quid Agēs ſita
ſibi ſimile, & oporteat paſſum eſſe re, paſſo
L qđ aliud, & ſm numero ſequit̄ de qđ ſibi ſi-
neceſſitate vnū de duobus, vc̄ſ, vel mile, duo-
ꝙ ſit diuerſum ab ipſo in materia: bus ēt nu-
& hoc eſt neceſſariū, q̄n paſſum eſt dia.
eiuſdē ſpeciei cū agēte abſq; hoc ꝙ
ſit inter ipſa exceſſus dignitatis in
forma: vel ꝙ illa diuerſitas, q̄ eſt in-
ter ipſa, ſit in exceſſu dignitatis ĩ ea-
dē ſpē: & hoc. ſ. q̄n agens in illa ſpē ē
nobilius paſſo. nā impoſſe eſt ꝙ paſ-
ſum ſit nobilius agēte de ſe, cū eius
quiditas prouenīat ab agēte. In his
ergo principijs immaterialibus di-
uerſificantur agēs & paſſum, & cau
ſarū & cā, exceſſu nobilitatis in ea- M
dē ſpecie nō in diuerſitate ſpeciei. &
quia intellectus noſter in actu nihil
aliud eſt q̄ cōprehēſio ordinis & re
ctitudinis exiſtētis in hoc mundo,
& in qualibet eius parte: & cognitio
cuiuslibet rei in eo exiſtēs, ꝑ ſuas
cauſas propinquas & remotas ita ꝙ
cognoſcat totū vniuerſum: ſeq̄t er-
go de neceſſitate ꝙ q̄ditas intellect⁹
agentis hunc noſtrū intellectū ni-
hil aliud eſt q̄ cōprehēſio harū re-
rū, Hinc dī ꝙ intellectus agens in-
telligit res, q̄ ſunt hic. Opꝫ tñ ꝙ in-
telligat

A telligat iſtas res nobiliori mō. aliter
.n. nulla eēt diuerſitas ĩter ipſum &
nos. Sed q̄uo ſi, cū fuerit iā declara
tū ꝙ intellectus noſter ĩ actu ſit ge-
nerabilis & corruptibilis, qa eſt im-
merſus materię, eius tñ intelligibi-
le eſt ęternum immateriale? Et ꝓp
imbecillitatē intellectus noſtri fue-
runt neceſſarij ſenſus ad eius intel-
lectionē. & ꝓpea q̄n priuamur vno
ſenſu, deficit ēt nobis illius intelli-
gibile. & ſimiliter, q̄n ſenſatio alicu
ius rei eſt corrupta in nobis, amitti
mus eius intelligibile, neq; poſſu-
mus illud acquirere niſi per modū
B famoſum. Et ſimiliter eſt poſſibi-
le ꝙ cauſę alicuius rei ſint ignotæ,
quo ad nos: q̄ tñ ſunt in eſſentia ĩ-
tellectus agentis. Et ſm hunc modū
pñt reddi cauſę prophetiarū, & reli
quę pronoſticationes futurorū. pa
timur tñ nos huiuſcemodi imbecil
litatē rōne materię. Et ſic ēt ſequit̄
ꝙ ĩtelligibile ipſius intellectus, qui
agit ipſum intellectū agentē, nihil
aliud ſit q̄ intelligibile intellectus
agentis: qa hoc & illud ſunt idē ſpe
cie, verūtñ eſt aliquo mō nobilius.
Itidē in reliquis, donec primū prin
cipiū intelligat vniuerſum nobilio
C ri mō oĩum modorū, quibus pñt
ꝓexcellere ſeipſas inter ſe intelligen
tias denudatas à materia: quia for-
ma ſui intelligibilis nihil aliud eſt
q̄ forma intelligibiliū humanorū
ſpecie, multo magis cū reliquis in-
telligibilibus aliorū ſeparatorū res
ita ſe habebit, etſi ſint ſeparata val-
de in dignitate ab intellectu huma
no, & illud, qđ eſt ſibi ꝓpinquius ē
intellectus, q̄ ſeq̄t ipſū, & ſic ſm hūc
ordinē vſq; ad intellectū humanū.
& ſicut ꝓpriū ſubiectū cōprehēſio-
nis nāæ ſunt res materiales, & ſi qđ
intelligimus de his principijs, illud D
quidē intelligimus ſm analogiā: li
cet ĩtelligamus ea ſm ordinē, qa qđ
ꝓpinquius eſt nobis, eſt ipſe ĩtellec-
tus agens. & ꝓpea fuerūt nonnulli
imaginati ꝙ poſſibile ē cōprehēdere
eſſentiam ſuā ſm veritatē, ita ꝙ
nos efficiamur ipſe, & cātū cōuertā
tur in eſſentiā cāę. Eodē quoq; mō
cōprehēſiōis intellectus agentis ſub
iectū ē eſſentia ſua. & ſi qđ ĩtelligit
de ſuis principijs id ſm cōparationē
intelligit. & ſic ſequit̄ res de ſcīo, &
de tertio, donec res deſinat ad pri-
mū principiū, cuius quidē propriū
eſt nihil ĩtelligere cōparatiue. & iō E
nō intelligit aliqđ intelligibile, in Quopacto
quo ſit defectus: ĩmo eius intellectus primꝰ ſtel
ē prę cęteris nobilior, qa eius eſſen- lectus in-
tia ē pſtātior oĩbus eſſentijs. & iō in telligat.
eius eſſentia nulla eſt excellentia in
gradu & nobilitate, ĩmo ipſe ē ipſa
nobilitas abſolute ſine cōparatiōe.
Sed ſi id, qđ ĩtelligit cauſatū de his
principijs, eſſet idē cū eo, qđ intelli-
git cā de ſeipſa, tūc nulla ineſſet ibi
diuerſitas inter cām & cātū: & nul-
la ineēt quoq; pluralitas in his reb⁹
ſeparatis. Ex hoc ergo dicto appa-
ret q̄uo pōt dici ꝙ ĩtelligūt oĩa, qa
hoc eodē mō ſe habet in oĩbus ēt in F
intellectibus corporū cœleſtiū: &
q̄uo dī ꝙ ipſa nō intelligūt ea, quæ
ſunt ſub ipſis. Et ſic ſoluunt̄ dubia
ꝓcēdētia. nā ſm hūc modū dī, ꝙ co
gnoſcūt id, qđ ꝓuenit ab eis, cū id,
qđ ordinat̄ à ſcīēte, inquātū ē ſcīēs,
oporteat ꝙ ſit ſcītū, vt diximus. ali-
ter. n. ꝓcederet ab eo, ſicut ꝓcedūt
res nāles à ſeinuicē. Et ꝓ hoc dictū
acqeſcent illi, q̄ dicūt Deū ſcire res.
Et ꝓ ſm dictum facies obmuteſcere
eos, q̄ dicūt ꝙ ipſe nō ſcit id, qđ eſt
ſub ipſo. Nā ipſi nō aduertūt ęquo-
cationē

G cationē noīs ſcīę, & accipiūt ipſum, ac ſi ſignificaret vnā tm̄ rem. & ſic ſequuntur ex hoc duo dicta contradictoria, eo mō, quo ſequunt̄ in ꝓpōnibus, quę accipiuntur ſimpliciter. Et ſic per hoc ſoluent̄ ille abſurditates prędictę. Nā non eſt deſect⁹ illi, qui cognoſcit aliquid ſcīa perfectiori, ſi non ſciat illud ſcīa imperfectiori: immo imꝑfectio eſt q̄d oppoſitū huī⁹. nā ille, qui nō pōt videre aliquid viſione mala, ſed videt ipſum viſiōe perfecta, nequaq̄ habet imperfectionē in hoc. Et iſtud, q̄d diximus, eſt id q̄d ex via Ariſto. vel
H ſocīorum eius apparere pōt, vel q̄d ſequitur ex eorū via. Nā ipſi oſtendunt intellectū agentē cognoſcere ea q̄ ſunt hic, i. ſub ipſo, & ſic de intellectibus corporū cœleſtiū. Et nihil differt (vt declarauimus) ſiue admittamus hoc in intellectu agenti, ſiue in eo q̄d eſt ſupra ipſum de principijs. impoſſe nanq; eſt ipſa intelligere aliquid, cū quo nō identificētur, niſi eo mō, quo diximus. Ex his igitur dictis apparet qualiter intelligāt hęc principia eſſentias ſuas, & id q̄d eſt extra eſſentias ſuas. Q̄d
I aūt hęc principia ſint ſubſtātię, nullū habet dubiū, q̄m̄ principia ſunt ſubſtantię de neceſſitate. Itē, cū nomen ſubſtantiæ transferatur ad id, q̄d ē materiale, multo magis ad hęc, quę non ſunt materialia. Nomē ergo ſubſtantiæ verius dr̄ de primo principio eorum, cùm eius ſubſtantia ſit cauſa ſubſtantiæ illorum.

Prīa prīcipia eē ſubſtantias.

De vita, & delectatione primorū principiorum. 12 Met. 39.

VIdetur ēt hæc principia viuere, & delectari ſua ēntia: & ꝙ primū eorū viuit vita, qua nulla eſt ꝑfectior, & nulla eſt maior oblectatio ſua: qa ipſummet eſt ipſa lętitia tm̄, & alijs aduenit lętitia & gaudiū ꝙ ipſum. Nā nomē vitę, cū tranſferat̄ apd̄ nos ad viliorē gradū apprehēſionū ſenſuū, multo magis trāſferē nomē ad nobiliorē apprehēſionē ſenſibiliū, & nobiliora genera cōceptiuorū. Sitr ēt delectatio cùm ſit q̄d ſequēs apprehēſionē, & ē nobilior quāto eſt nobilior dignitas apprehēſibiliū in ſeipſis, & in ꝓſeuerat̄ione apprehēſiōis eorū, tāto magis illa delectabunt̄ vere in ſua apprehēſiōe. Vnūquodq; ergo ꝑter primū delectat̄ eſſe ſuo, & prīo ēt, & lætat̄ in ſubſtātia ſua, & in prīo quoq;. Primū aūt delectat̄ & lætat̄ ēntia ſua tm̄, & illud, q̄d lętat̄ ipſo, idē lętatur L ēntia ſua. & qa eius apprehenſio eſt ꝑ cęteris nobilior, iō eius delectatio ē maior oībus delectatiōibus. & licet cōiceret cū reliquis in hoc ꝙ delectant̄ continuo, nihilominus, ſi eorū delectatio habet ꝓportionē, illā fit ꝑ eius ēntiā. ſitr ēt alię res, q̄bus cōicāt, inſunt ei ꝑ ſuā eſſentiā, & illis ꝑ ipſum. Et, qa in ꝑteritis apparuit ꝙ debemus inqrere in ſubſtātijs vnū primū, q̄d eſt cā, ob quā inſit eis pluralitas: nā quęlibet pluralitas, vt ibi fuit declaratū, opꝫ de neceſſitate ꝙ habeat vnitatē: opꝫ quoque vt in his ſubſtātijs deꝰ vnū pri M mū, q̄d ē cā, vt ſint plura & numerata. & hoc eſt vnū ex illis, q̄bus pōt oīdi ꝙ eſt neceſſariū reperiri ī his principijs vnū, q̄d prędat illa fm naturā, inquantū ſunt plura: qa excedūt vnū aliud in ſpē, & quia vnū ī quolibet genere ē īdiuiſibile, neq; eſt plurale in genere illius entis. & cū pluralitas, q̄ meſt vnicuiq; horū ſeparatorū, inſit eis ex eò ꝙ intelligūt de ſe pluralitatē, vt ī ꝑcedēti tractatu fuit declaratum: ſeq̄t ergo de neceſſitate in hoc ꝙ ipſum vnū ē īdiuiſibile.

A dluiſibile, ꝓ id quod intelligit de ſeipſo. & ideo nō intelligit niſi vnā rē ſimplicē. ſ. eius eſſentiā, & nō pōt intelligere aliquā pluralitatē, neq; in eſſentia ſua, neq; extra ſuā eſſentiā. Ipſum. n. eſt vnū ſimplex de ſe: alia vero ſunt vnū ꝑ ipſum. Et quia vnitas in quolibet illorū ſeparatorū ſit quidē ꝑ hoc, ꝙ intelligibile in eis ſit vnū, & hoc ſit eleuādo illa intelligibilia plura, quib⁹ identificat̄ vnumquodq; ipſorū ad vnū intelligibile: ſequit̄ ergo de neceſſitate ꝙ ipſa vnitas vere, & primo reperit̄ in ipſo primo, deinde in ſequēti ipſum, poſtea
B in ſequēti illud ꝓ ordinem: adeo ꝙ huic intellectui, qui eſt in nobis, inſit maior pluralitas intelligibiliū q̄ in oībus intellectib⁹. Et hoc eſt illud vnū, de quo nō ceſſauimus quærere in præcedenti tractatu. & hoc eſt illud vnū per ſe, quo reliquæ ſubſtantiæ acquiſierunt ſuam vnitatem.

ET poſtq̄ declaratū eſt id, quod attribuit ipſi primo prīcipio, & vnicuiq; entiū horū ſeparatorū, cōueniēs eſt cōſyderare quō ordinant̄ à primo priucipio, donec deſinat ordo ad ignobilius ī gradu quō ad ēē ſenſibile, q̄ quidē ſunt ipſa elementa ſimplicia, & mā prima. Et dicam⁹ ꝙ iā ex ꝓcedenti ſermone oſtenſum ē ꝙ nobilior horū motorū eſt motor orbis ſtellarū, & q̄d ipſe ē illis prima cauſa. & hoc eſt totū illud, q̄d declaratū fuit iā ex hoc tractatu. Nosāt, ſi cōparationē faciam⁹ inter illa attributa ꝓpria illi primo, videlicet ex eò ꝙ eſt vnū ſimplex, q̄d nō intelligit de eſſentia ſua aliquā pluralitatē, & ĩter actionē huius motoris, inueniem⁹ ꝙ nō correſpōdebūt ſibi illa attributa. Ab ipſo. n. motore opꝫ de neceſſitate ꝙ ꝓcedat plusq̄ vna formā: qa ipſemet eſt, q̄ dat formā D cœlo ſtellato, & ē ipſi motori orbis, q̄ eſt poſt ipſum in gradu, ſeu in ordine. Ab vno tm̄ ſimplici, inquātū eſt ſimplex, ꝓuenit vnū. q̄uo ergo ꝓuenit ab eo multitudo, cū vnū ꝓexcellat aliud in nice? Nā motor ē de neceſſitate nobilior, q̄ cœlū (vel forma cœli:) & illa eſſentia, à qua ꝓueniūt hæc duo eſſe, hēt de neceſſitate partes, in q̄bus vna ē nobilior alia. &, ſi hæc eſſentia ita ſe hēt, ſ. motor cœli ſtellarū, neceſſārio ergo erūt cāta, & hēbit cām, q̄ quidē eſt cā vt ſit. ſed ī ipſo principio bene cōuenit̄ illę attributiones ꝓcedentes, & æquant̄ in E ipſo, & illud eſt ipſe Deus glorioſus & excelſus. Nā ponere aliud principiū priusiſto, cēt de neceſſitate ſuperfluū: & natura nō hēt ſuperfluum.

Ab vno ſimplici inquantū ſimplex, ꝓuenit vnum.

Sed q̄uo ordinent̄ iſta principia ab iſto primo. Vt ꝙ cōuenientius ſit, vt illud, q̄d eſt ſibi ꝓpinquius, ſit intelligibile ſimplici⁹ & nobilius. Sed, qa nō apparet aliq̄s motor nobilior motore vniuerſi, ideo oportuit ꝙ ipſe ſit illud primū, ꝑ quo procedit̄ de ordine tm̄ illius q̄d ſequit̄ poſt ipſum eſt cōſyderandum. q̄m̄ cōſentaneū eſt (vt diximꝰ) immo neceſſariū F ꝓponere nobilius. Nobilitas aūt in his vt ēē ex vna quatuor rerū, Videlicet ex velocitate motꝰ: Aut ex magnitudine corpis mobilis maioriq; ambitu: Aut magnitudine ſtellarū, ſiue multitudine earum: Quarta ex pluralitate motuū, q̄bus pficit̄ motꝰ ſtellæ, & pauciate eorū. Nā quilibet motor, q̄ indiget ad motionē ſtellæ pluribꝰ motoribꝰ, eſt ꝓculdubio ſibi q̄dā imꝑfectio reſpectu illiꝰ, q̄ minoribꝰ indiget. Eſt āt manifeſtū ꝙ motor orb ſtellæ hēt dignitatē his modis, ſ. qa eius motus eſt velocior

oībus

Universidad de Deusto
Biblioteca

G oibus alijs motib⁹. ei⁹ quoq; corp⁹ est pⁿ cęteris mai⁹, mouetq; plures stellas vno motu, contra id, qđ accidit in alijs syderib⁹. Sed qūo ꝓcedat ordo post ipsum, vt dixim⁹, non vī hīe veras ꝓpōnes circa hoc, nisi fm prius & cōueniētius, videlicet ponere hoc iuxta cōsuetudinē expositorū, ſ. ꝙ qui sequit̄ postea gradatim, sit motor orbis Saturni, & iterū sic fm ordinē orbiū, vt in Mathematicis fuit declaratū. Causa aūt, ob quā nos dixim⁹ ꝙ nō habem⁹ circa hoc verā viā est, qm̄, si ponam⁹ dignitatē horū motorū esse pp situ orbium
H eorū inter seinuicē, tūc res illæ, quæ afferūt dignitatē, essent inter se oppositę, cū ambiēs sit maius eo, quod ambit, inquantū est sibi vt forma. Tñ nō habebit illā dignitatē, q̄ proueniet ex velocitate motuū, & pluralitate & paucitate, & magnitudine stellæ, & ei⁹ paruitate. qūi nos inuenim⁹ alios orbes inferiores hīe velociorē motū, vt orbis Solis, & Lunæ. Nisi fortasse dicat̄ ꝙ ista velocitas sit in cōparatione ad molē, nō in seipsa, & sic appet res de Sole, q̄ est maior planetarū, & habet tñ pauciores mot⁹ cęteris. Ex his igit̄, vt dixim⁹,
I nō habuim⁹ viā determinantē ordinem eorū. Quaret tñ aliqs, & dicet, si iuxta ordinē vestę posuerim⁹ ꝙ ꝓcedat, exēpli gr̄a ex motore Saturni aīa sui orbis, & motor orbis sequētis post ipsum, & mot⁹ orbis ei⁹ pficit̄ plurib⁹ motibus, q̄ vno, & qđ ꝓcedit ab eo est plusq̄ vnus motor, immo proueniunt, vt apparet ex, quorū vnus est motor orbis sequentis ipsum, & quinq;, quibus perficit̄ motus Saturni. sed iuxta positionē vestram sequeretur ꝙ non ordinarentur ex isto motore, nisi tres res tantū, cùm sit in tertio gradu: oportet ergo ꝙ pluralitas inuenta in eius operatione sequatur de necessitate pluralitatem existentem in essentia sua, quemadmodum vnam essentiam insequitur vna tantum actio.

Dicamus ꝙ bene sequeret hoc, si ponerem⁹ illas res, q̄ ordinant̄ ex hoc motore tertio, existere in eodē gradu (seu ordine) ad ipsum: sed dicimus ꝙ ordinant̄ à motore, qui est in gradu tertio, & est, ſ. motor orbis Saturni (primo ordine) tria, quorū vnus é motor orbis sequētis ipm, & secūdus est aīa planetę, & postea ordinant̄ ex hoc motore reliqui tres
L ipsi⁹ motoris Saturni ordinatim ēt, ſ. secūdus à primo, & tertius à secdo.

Et si tu dices, sequit̄ ergo fm hoc, ꝙ motor Lunę & Solis exēpli gr̄a, cū in essentia horū principiorū existat pluralitas, ꝙ motores ordinati ex ipsis erū t iuxta pluralitatē existentē ī essentia amborū. & sic Luna, exēpli gr̄a, habebit nouē mot⁹: & Sol si ponam⁹ ipsum supra Lunā, & sub Venere, & Mercurio iuxta discrepātiā, q̄ existit in hoc īter Mathematicos.

Et dicam⁹ ꝙ, si pluralitas proueniens ex vnoquoq; ipsorū oporteat
M nihil aliud eē, q̄ qđ diuidat̄ in ea ipsa essentia, est equidē verū. & ideo ex vno ꝓuenit vnū, & nō pñt ordinari ex eo duo: neq; é ponē ꝙ id, cuius essentia é diuisibilis ī duo, ꝙ ordinent̄ ab eo tria: & sit̄ id, cui⁹ essentia é diuisibilis ī tria, ꝙ ordinent̄ ab eo quatuor. Quòd āt sit necessariū ꝙ id, qđ ꝓcedit ex aliqua essentia, & qđ multiplicat̄ ex aliquo numero, ꝙ in id diuidit̄ ipsa essentia, non vī oīno: cū sit impone per ea, quę dicta sunt in præteritis, ꝙ aliqua horum principiorū nō habeant actionem.

Dubium.

Solutio.

Sed

A Sed ꝙ omnino operationes cuiuslibet eorum sint secundum illum numerum, in quem diuiditur eius essentia, fortasse nō erit necessarium, & reducetur hoc ad excessum dignitatis eorum. & si aliquod istorum, cuius essentia est diuisibilis, fuerit nobilius, connumerabūtur ei⁹ operationes in seipso. & si fuerit ignobilius, tunc eius operationes deficient à pluralitate suæ essentiæ, vel erunt minores. & non sequetur ex hoc illud falsum, quod sequitur ex processu pluralitatis operationum ab vna essentia, aut quòd ordinetur ex aliB qua essentia plurificata, aliqua pluralitas perfectior essentia pluralitatis existentis in essentia causæ. Conuenit ergo in ordine harum substātiarum obseruare modum ordinis vnius ab alia: & non continget illa falsitas, à qua fugimus, scilicet, ꝙ ex vno non ordinetur vnum: immo causa huius opinionis est oppositū, videlicet quòd, cum fuerit certificatum quòd ex vno nō ordinatur nisi vnum tantum, existimatur, quòd hæc propositio conuertitur, scilicet, quòd vna actio non proueniat nisi ex vno tantum, & dualitas ordine-
C tur à duobus tantum. Verum est tamen, quòd ex vnitate non ordinatur nisi vnum tantum, & ex dualitate non ordinatur nisi dualitas, aut minus. quod autem dualitas ordinetur omnino ex dualitate, hoc nō est necessarium. Ista est via posteriorum Philosophorum Arabum, vt Alfarabij, & aliorum. & potest arbitrari quòd sit via Themistij ex prioribus, & Platonis. sed illud, qđ narraui, est fortior declaratio, quā attulerunt in hanc sententiam.

Habet tamē dubium. nam, cum dicimus quod ex vno non ordinā- D tur nisi vnum, est verum de agente, inquantum est agens tantum, non inquantum est forma & finis: quia forma & finis dicūtur agentia quodam modo similitudinis. Sed quæsitum proprium huius rei est, vt dicamus vtrum fit possibile, quòd ex vno simplici ordinetur plusquam vnum, & perficiatur per ipsum plusquam vnum. & si hoc est impossibile, tunc petitio est vera. & si est possibile, tunc est inanis. de hoc tamen iam alibi fuimus locuti.

Ponamus aūtem rem ordinatim sic. Ex primo principio ordinatur motor orbis stellarum. & ex motore orbis stellarum ordinatur forma orbis stellarum, & motor orbis Saturni. & ex motore orbis Saturni ordinatur anima planetę, & motor orbis Iouis, & vnus motor tantum ex motoribus, quibus perficitur mot⁹ planetæ Saturni. & ex hoc motore ordinantur reliqua tria mobilia ipsius motus huius planetæ ordinatim etiam. mox ex motore orbis Iouis ordinantur quoque tria, scilicet motor orbis Martis, & anima orbis eius, & tertius motor, à quo ordinā- F tur reliqui motores, quibus perficiū tur motus eius secundum ordinem secundi à primo, & quarti à tertio; & sic potes imaginari rem in omnibus. iste tamen ordo non habet iudicium decisiuum, sed secundum prius & conuenientius. Possumus tamen opinari quòd motor Solis ordinatur à motore orbis stellarū, & postea ordinatur ex motore Solis motor Saturni, deinde isto modo secundum ordinē vsque ad motorem orbis Lunę. & huius ordinis, quem diximus, affert testimonium

De ordine inter motores. E

G id, quod apparet ex peragratione planetarum i comparatione ad Solem, & quod seruant semper in velocitate & tarditate terminatas distantias, & presertim Venus & Mercurius. Nam motus horum duorũ orbium ferentium ipsos sunt equales motui Solis. & Luna quoque videtur peragrari peragrationẽ equalem apud coniunctionem, & in oppositione apud quadratum. & hoc hercle inuenitur in illis tribus reb⁹. & ideo non est longinquum (vt diximus) quòd Sol sit nobilior omnibus, & eius motor associetur in gra-
H du orbis stellarum fixarum, tãdem (vt diximus) non habemus propositiones. quibus possimus adipisci ordinem eorum per veram viam.

De ordine intellect⁹ agentis. De dependentia, ac ordine elementorũ.

Intellectus autem agens ordinatur ex vltimo horum in ordine: & ponamus ipsum esse motorem orbis Lunę. Elementa vero sunt de
I necessitate causata à magno motu, & hoc iam in libro de Cœlo & mũdo fuit declaratum. ibi enim fuit dictum quòd de natura motus est generare calorem, & ad esse caloris sequitur leuitas, quæ est forma ignis, & ad priuationem motus sequitur oppositum, scilicet grauitas. & propterea definit iguis in concauo corporis sphærici: & firmatur terra in medio ob eius remotionem à motu ipsius ambientis: & simplicia, quæ sunt inter ignem, & terram, scilicet aqua & aer, habent vtranque dispositionem, videlicet grauitatẽ & leuitatem, scilicet grauitatem respectu superioris, & leuitatem respectu inferioris. Tandem, cum corpora simplicia habeant esse ex eò, quòd sunt contraria: & nihil aliud sit, quod efficiat contrarietatem eo-
K rum, quàm motus corporis sphærici: necessario ergo corpus circulare est eorum agens, & conseruans. Neque habet rãtum istas duas proportiones ad ipsa, immo se hẽt ad ipsa, vt forma, & ipsa sunt vt materia ad ipsum. Inferius ergo ipsorum perficitur à superiori, donec sint omnia perfecta per vltimum corporis circularis. & hoc iam in libro de Cœlo & mundo fuit declaratum. Item corpus circulare, prout est sphæricum, impossibile est quin habeat
L corp⁹, super quod reuoluatur, quod est centrum. & illud, quod ita se habet ad corpus cœleste, est ipsa terra, & inuenta terra inueniuntur reliqua elementa. Necessario ergo sũt elementa, quia & corpora cœlestia inuenta sunt, quemadmodum de necessitate sunt lateres, & parietes ex forma domus. Et postquàm hoc est ita, sequitur quòd corpus cœleste est causa vt elementa inueniantur per hoc, quod est conseruans, & agens, atque forma & finis. De similibus autem partibus iam fuit ostẽsum in scientia Naturali quòd non est opus reddere alias causas propin-
M quas præter elementa, & motũ corporum cœlestium etiam. Et apud Aristot. quoque sunt aliqua corpora mixta animata, propter corpora cœlestia. & ideo dicit Aristot. quòd Sol & homo generant hominem. & causa apud me est, quia indiuiduum generatur ab indiuiduo, sicut ipsum. &, cum illa corpora sint viua, adhibent vitam rebus istis inferioribus: quia nihil potest mouere materiam ad perfectionem animatam, nisi illud corpus, quod est naturaliter animatum. nam, si aliquid præstat vtilitatem alicui rei, id

facit

A facit, quia habet ipsum in se. Aristoteles autem non ponit in scientia Naturali principium aliquod separatum, quod sit intellectus, nisi in intellectu humano, & in motu corporum cœlestium. In humano quidem intellectu cum intellectus materialis non sit mixtus, neque est ibi materia, ita quòd oporteat ipsum transmutari ab aliquo corpore: in corporibus vero cœlestibus, propterea quia perdurant in infinitum.

Et si ita est, vt narrauimus, sermo ergo in scientia illa cogit nos ponere principium extrinsecum ad esse plantarum & animalium. quoniam nos videmus ipsa habere potentias, quæ habent operationes determinatas, quibus agũt ad aliquem finem, vt anima nutritiua. & ideo non possunt attribui elementis. Neque possunt etiam attribui in esse suo ad indiuiduum generatiuum, cum indiuiduum præstat huiuscemodi res, videlicet vel materiam recipiẽtem, vel organum, vt res se habet de sperm
C mate & sanguine menstruo. & hoc totum iam in scientia Naturali fuit declaratum. Sed, si res consyderetur in hac scientia, videtur quòd id, quo hæ res sunt intellectæ, impossibile est quòd generetur ex forma materiali indiuiduali, inquantum est indiuidualis. Nam, si de natura formæ materialis esset generare formam in materia inquãtum est materialis, ergo non posset illud attribui formæ separatæ: sed iam fuit ostensum quòd formæ separatæ generant formas in materia: ergo necesse est quod non generent ipsas formæ materiales. Itidem etiam est necessarium, eo quia res materialis indiuidualis generat rem Idiuidua-
D lem sicut est ipsa: sed forma intelligibilis generata nõ videtur esse res indiuidualis: quapropter oportet vt intellectus agens sit dator formarũ corporum simplicium, & aliorum generans igitur per se ipsius indiuidui est indiuiduum sicut ipsum. & ideo dicit Aristote, quòd Sol & homo generant hominem. Indiuiduũ autem generatur per se. sed forma generatur per accidens. & ideo apparet quòd eius generans est aliud ab indiuiduo. indiuiduum ergo hominis, quod generatur per se, generatur à Sole indiuiduo, & ab homine indiuiduo. illud vero, quod gene
E ratur per accidens, & est ipsa humanitas, generatur ab ipsa humanitate expoliata à materia. Iste inquam est sermo inter viam Aristot. & viã Platonis de hoc, scilicet, quòd forma sit agens. & retine ipsum, qm̃ hoc modo tollent reliquę falsitates.

De necessitate materiæ primę.

Si ergo ita est, vt narrauimus, & ostensum fuit ꝙ corpora cœlestia sunt causa, vt elementa habeant eẽ, & quot modis sint eorum causæ: sequitur ergo ꝙ formæ elementorũ sunt causa propinqua vt sit materia prima, quæ est communis eis. & hoc
F per modum formæ & finis tm̃. nam impossibile est comprehendere de causis materiæ primæ nisi istas duas causas tantum. qm̃ agens ideo efficit aliquid, quia præstat essentiam suam, quæ videtur esse eius forma. & materia prima nõ est essentia formæ, ꝙ habeat agens. Neque potest comprehendi et in ea alia materia, qa ipsa ẽ prima. Põt adhuc materia aliter cõprehendi ꝙ sit causa, videlicet quia cũ materia dicat de ipsa & de materiis corporum cœlestium, sm̃ quendam modum analogiæ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G scilicet secundum prius & posterius & in his, quæ ita se habent, illud pri⁹ est causa vt sit posterius: sic igitur materia corporum cœlestium erit causa vt ista materia sit, & formæ corporum cœlestium tantum sunt causa, vt materiæ ipsorum sint. Et necessitas huius ordinis eorum intelligitur hoc modo, scilicet, quòd, cum illa sint abstracta, oportet omnino ratione sui esse perfecti vt procedant ab eis alia entia. & cum formæ aliquorum horum entium impossibile est quin habeant subiectũ ideo fuit necesse vt reperiatur subie-
H ctum. Istæ autem formæ habẽt materiam propter necessitatem. sed esse earum ĩ seipsis est nobilitatis gratia, ideſt, quòd necessario est ĩmeli⁹ quòd animæ corporum sphæricorum sint quàm quòd non sint. Et per hoc soluitur illud, quod solet dubitari de esse istarum formarum, quæ sunt hic. Potest nanque aliquis dicere, cum habeant esse in rebus separatis secundum esse nobilius, cur igitur inueniuntur post hoc secundum ignobilius. Sed dicet aliquis quòd finis intentus fuit ratione materiæ, & sic erit nobilius pro-
I pter ignobile. Nos autem dicamus quòd huiusce modi esse earum est ex necessitate ipsius esse secundi. esse nanque nobilius est quàm non esse. & ideo habent esse imperfecti⁹: & earum esse imperfectum est nobilioris rei gratia respectu priuationis earum. Sunt autem imperfectæ secundum esse, & formæ in materijs propter necessitatem: quia impossibile est quòd repetiantur perfectiori modo. & quemadmodum est nobis nobilius cum peruenerimus ad vltimam perfectionem, ꝙ iuuemus alios de illa ꝓfectione quã K
tum est possibile, sic se habent principia separata ad esse corporum cœlestium ab ipsis. Sed formæ quatuor corporum, ideſt elemẽtorum, sunt quidem propter necessitatem, scilicet propter esse formæ corporum sphæricorum. sunt quoque in materia necessitatis gratia, ac si coniungatur in eis necessitas duob⁹ modis: vno modo, ex eo quòd sunt: secundo ex eo quòd sunt in materia. Et causa horum duorum necessariorum in eis est esse corporũ sphæ-
L ricorum. Nam necessitas, quæ facit ipsas esse, est esse corporum sphæricorum: & ipsas esse in materijs est esse corporum sphæricorum in subiecto. Formæ vero aduenientes post mixtionem elementorum, & eorum cõtemperaturam, sicut sunt formæ vegetabilium: & forma hominis, habent suum esse in se propter animam rationalem: & anima rationalis propter nobilius, sicut res se habet in corporibus cœlestibus.

Et ideo videtur quòd horum entium, scilicet ĩferiorum, illud, quod est propinquius in dignitate ad corpora cœlestia, est homo. nam est ve-
M luti medium inter esse æternum, & generabile corruptibile. Anima quoque rationalis est in materia ꝓpter necessitatem. & proportio animæ rationalis hic ad id, quod est de formis sub ipsa, est proportio ipsius rationalis ad intellectum adeptum. & proportio sensitiuæ ad rationalem est proportio materiæ. & similiter proportio nutritiuæ ad sensitiuam, & proportio similarium partium ad nutritiuam est proportio materię etiam ad nutritiuam, & est scilicet eadem̃et proportio formarum

A marum similarium partium ad elementa hominis. Homo ergo est id, quo coniungitur esse sensibile cũ intelligibili. & propterea perfecit Deus glorioſus in ipso istud esse sẽsibile, cui euenit imperfectio propter eius distantiam ab ipso.

Sed cũ de anima vegetatiua & vi-
tali reperiãtur plures species quàm de alijs, videtur quòd talis pluralitas sit propter nobilitatem. & ĩ quibusdam earũ videtur quòd sint ꝓpter hominem, aut aliquæ earum propter aliquas alias, in quibusdam tamen nõ apparet hoc, vt in animaB libus hominum hostibus & plantarum venenearum. & ideo ostenditur postea quòd maior pars horũ entium, quæ inter se vnum aliud corrumpit, fit quodãmodo per accidens, & propter necessitatem materiæ, vt Scorpiones, & cætera venefica. quod autem apparet ex eis est quòd corrumpunt id, quod si non est nobilius ipsis, nõ est tamen ignobilius. & hoc fuit ex necessitate. Ex hoc ergo dicto iam declaratum est quo pacto res à seinuicem vna ab alia habeant esse, & proportio vni⁹ ad aliam in perfectione: & ꝙ perfe-
C ctiones omnium referuntur ad primam perfectionem: & quòd de necessitate suum esse est causatum ab esse primi.

De cura superiorũ circa hæc inferiora.

COnuenit ergo cõsyderare nũc de cura eorum, quæ sunt hic, ideſt quæ sub orbe Lunæ. & procedemus in hoc iuxta istas radices ꝓpositas. Et dicamus quòd esse harum rerum inferiorum, vt earum perpetuitas conseruetur in specie, hoc quidem est quid intentum de necessitate, cuius rei efficiens nõ potest esse casus, vt plures Antiquorũ fuerunt opinati. & hoc apparet, si consyderetur conuenientia motuũ cœlestium corporum cum esse cuiuslibet rei, qua hic generatur, & ei⁹ conseruatione. & hoc euidentius apDe Sole. paret in Sole, deinde in Luna. Nam de Sole apparet hoc, quòd si esset maior quàm est, & eius locus propinquior, interficeret genera plantarum & animalium propter vehementem calorem. & similiter, si ei⁹ corpus esset minus, aut remotius, interimeret præ vehementi frigiditate. cuius rei veritas haberi potest ex
E hoc, ꝙ id, quo Sol efficit caloré, est eius motus, aut reflexio radiorum eius. & ex locis inhabitabilibus præ nimia caliditate, & forti frigiditate apparet quoque cura, in eius circulo obliquo manifeste. Nam, si non haberet circulum obliquum, tunc non fieret hic æstas, neque ver, neque autumnus, at quòd hyems. Est autem manifestum quòd hæc tempora sunt necessaria ad esse specierum vegetabilium, & ipsa cura in motu diurno est euidentissima. Nã si non esset motus diurnus, non esset etiam dies neque nox: & tunc medietas anni esset nox, & alia me-
F dietas dies: & sic res perirent eo tempore, siue in die propter fortem calorem, siue in nocte præ vehemen-De Luna. ti frigore. Lunæ quoque affectus cognoscitur, & ostenditur in generatione pluuiarũ, & maturatione fructuum. Est quoque manifestum ꝙ si esset maior, aut minor, aut ꝓpinquior, vel remotior, aut quod eius lumen non influeretur à Sole, tunc non efficeret huiusmodi actionem. & si non haberet etiam circulũ ob-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G liquum, non faceret diuersas operationes in diuersis temporibus, & propterea calefiunt noctes tempore frigoris, & infrigidantur in tempore caloris. Causa autem, ob quam calefiunt in tempore frigoris est, quia eius situs ad nos, tunc est sicut situs Solis in tempore caloris, cum sit propinquior ad zenit capitis nostri, qa eius circulus est magis obliquus. sed in tempore caloris res opposito modo se habet, videlicet quòd eius occultatio, & eius apparitio erit ex latere meridiei, quia ipsa semper apparet in parte opposita Soli. & si Sol H fuerit in meridie, ipsa apparebit in septentione, & occultabitur in meridie. & cum Sol est in septentrione, res econuerso se habet, videlicet q apparebit ipsa in meridie, & occultabitur in septentrione. & ideo infrigidat tunc, cum ea hora recipiat radios solares in parte meridiei. Et similiter etiam id, quod apparet de suis peragrationibus æqualibus in distantijs determinatis à Sole, non debemus arbitrari q sit præter curam de rebus, quę sunt hic. & quemadmodum diximus de Sole, & Luna itidem debemus credere de reli- I quis planetis, & de eorum circulis, & de peragrationibus eorum æqualibus in distantijs determinatis à Sole. Et ideo dicit Aristot. quòd eorum peragratio est in peragratione Solis. Quod quidem ideo dixit, quia apparet quòd sequuntur motum eius, & conantur similari sibi. Nos autem, licet non percipiamus sensu multa prodigia ex motibus eorum exitu centri eorum, & rectitudine reuersioneq;, sententiamus tamen vera determinatione q hoc prouenit ex cura, quæ habetur de re K bus, quæ sunt hic. Nanciſci tamen hoc est quid difficile, cum indigeat longo experimento, respectu cuius nostra vita humana est breuis. Et propterea oportet nos recipere hoc ab Astronomis, scilicet peregrinationes eorum & situm. & hoc iuxta id, quod potest haberi ab ipsis de varietatibus horum astrorum, idest, illud, de quo potest haberi notitia per longum aspectum. Et possibile est etiam quòd sydera faciant hoc, sed ob nobilitatem horum corporum cœlestium, vt diximus sæpissime, non videtur nobis quòd cura L de inferioribus sibi sit ex prima intentione. Aliter enim sequeretur q res æternæ essent corruptibiliũ gratia, & nobile propter ignobile. Verumtamen, quia curant de his hoc modo, ideo non possumus dicere quòd ignorent ea, quæ sunt hic: cũ operationes cognoscentis inquantum est cognoscens, sint cognitæ. tamen eorum scientia est eo modo, quo declarauimus. Et quia rectitudinem, vel iustitiam motuum ipsorum acquisierunt per id, quod intellexerunt de essentia suorũ principiorum: eorum autem principia M acquisiuerunt illud à primo principio, quod est Deus glorioſus & excelsus: ergo prima cura de nobis est à Deo glorioſo. & ipse est causa loci habitabilis super terram. & quicquid inuenitur hic de eo, quod est bonum perfectum, prouenit quidẽ à voluntate & intentione sua: sed proueniunt mala propter necessitatem materiæ, sicut corruptio, & debilitas seu tabes, & cætera alia. Quod quidem ideo fuit, quia cum

Q bonũ a Deo prouenit: mala vero ex necessitate mat.

hoc

A hoc esse nõ possit inueniri nisi vno duorum modorum, videlicet vel q non inueniantur istæ res, quæ patiũ tur malum, & sic hoc erit maius malum: vel quòd inueniantur isto modo, cum eorum esse sit impossibile aliter se habere. vt exempli gratia ignis, cuius iuuamentum in mundo est satis notum, & tamen accidit ei per accidens quòd corrũpat multa vegetabilia, & animalia. Aspice autem in cura de animalibus, quo pacto imposuit eis sensum tactus: quia hoc est eis possibile, iuxta eorum naturã, adeo quòd per ipsum B aufugiunt sensibilia corruptiua ipsorum. Identidem tribuit vnicuiq; generi animatorum id, quo custodiatur eius esse à rebus insistentib' ipsum. & hoc etiam iuxta id, quod est de natura illius animalis recipere de ea re. & hoc etiam est vnum, ex quibus apparet quòd datur cura de his rebus. Et propterea si tu consyderabis multas res horum animalium, videbis quòd est impossibile quòd inueniantur, nisi ponantur illæ res, quibus conseruatur suum esse. & id, in quo magis apparet hoc, est homo. si enim non esset intellectus, non posset ipse reperiri aliquo C tempore. Hinc apparet quòd illa principia sciunt mala, quæ sunt hic eo modo quo sunt: & quòd non peruenit eorum cura tantum ad hoc, quòd præstent nobis esse: sed res etiam, quibus conseruemus esse nostrum ab eo, quod habet corrumpere nos. Et Alexander dicit quòd qui dicit quòd illa habẽt curam de omnibus singularibus, est dictum valde erroneum, vt quidam putabant. nam cura ab eis fiet ex eo q sciunt, vt prædictum fuit. quo pacto ergo D poterunt habere nouas notitias particulares, maxime quòd erunt infinitæ? & qui ita dicit, attribuit Deo impietatem etiam de necessitate. nã si ipse procederet via regitiua vniuscuiusque individui, qualiter ergo patitur individuum mala, dum Deus regit ipsum? Intelligo autem per genera malorum hic id, quod est possibile non rui in ipsum. mala enim necessaria, si accidant in aliquo individuo, non debet aliquis dicere quòd hoc non sit à Deo. Sed maior pars illorum, qui credunt hanc opinionem de cura, putant tribuere si- E bi possibilitatem: quoniam omnia sunt possibilia apud Deum. & ideo oportet secundum ipsos de necessitate attribuere ei impietatem vel in- Impossi F bilia esse possibilia. iustitiam. Quòd autem sit impossibile omnia esse possibilia est manifestissimum. Nam impossibile est corruptibile esse perpetuum, & ipsum æternum esse corruptibile. quẽ admodum est impossibile triangulum habere angulos æquales quatuor rectis, neque quòd colores euadãt soni. Tractare aũt de hoc noceat in scia humana valde. Qui aũt dicit F in huius rei ratione q eius operationibus nõ põt attribui iniustitia, sed boni & mali attributio est eadẽ, est dictum extraneum valde a natura hoïs, & remorum à natura entis, qđ est in vltimo bonitatis. Nam nõ dabitur aliquod bonũ p se, sed ex suppositione: neq; aliquod malũ de se, immo malũ poterit esse vel euadere bonum, & bonum malũ. & nulla dabitur veritas, adeo q magnificare primum, & inseruire ei erit bonũ ex positione. & sic erit possibile q sit

G bonum dimittere, inseruire sibi, & declinare à credulitate magnificandi ipsum. Et omnes istæ opiniones videnť esse similes opinionibus Pythagoræ. nos aũt explebimus declarare quid enorme contineat, quem redarguemus in tractatu illo post istum cum auxilio Dei glorioſi.

Epitomes Auerroïs in Librum Metaphysicæ finis.

H

Sequentis Theophrasti Libri Recognitio.

Libellum hunc Andronicus, et Hermippus nõ agnoſcũt. nec.n. prorſus de eo mentionẽ fecere, ĩ librorũ Theophrasti deſcriptione. At Nicolaus (is.n. ex Suda creditur è Damaſcenorũ vrbe Philoſophus Peripateticus, Herodi Iudæorũ Regi, Auguſtoq; Cæſari familiaris) in ſpeculatione τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ Ariſtotelis, eius meminit, Theophraſtiq; eſſe aſſerit.

I

Sunt aũtẽ paucæ quædam in eo præuiæ tractatus vniuerſi dubitationes.

THEOPHRASTI K METAPHYSICORVM LIBER.

Dubitationes, quo pacto ſe habeant intelligibilia cum naturalibus, & quæ ſint ipſa intelligibilia. Ca. 1.

QVo pacto, ac qbus, eã, q̃ de primis eſt, ſpeculationẽ determinãr oportet? Et enĩ ea, q̃ naturæ ẽ, plurifida, vel (quẽadmodũ quidã aiunt) ordinata minꝰ exiſtit, L mutatiões ſubiẽs oĩmodas. At q̃ circa prĩa verſať finita ẽ, & circa eadẽ ſp. Quãobrẽ ĩ ĩtelligibilibus quoq;, q̃ ſenſui puĩa nõ ſť, ipsã ponũt, vtpote motu, mutationeq; puatis: atq; ĩ sũma honorabiliorẽ, maiorẽq; eã cẽ exiſtimãt. Sit igiť initiũ, vtrũ conſensũ quẽdã, ac mutuã veluti ſocietatẽ cũ naturalibꝰ intelligibilia hẽant: an nullã, ſed tanťq; ſeiũcta vtraq;, ad oẽm qdẽ ſubam q̃dã mõ ſeſe adiuuent. Rõni, pfecto magis cõſentaneũ exiſtit, ppin M q̃tatẽ q̃dã ĩeſſe, & nõ peregrina fateri oĩa, ſed v.g. aliq̃ qdẽ eẽ pora, aliq̃ vero poſteriora, nõnulla aũt pncipia, q̃dã ſub prĩcipñs collocata, quẽadmodum & æterna ad ea, q̃ corruptiõi obnoxia ſť, ſe hĩre vñr. Si igiť res ita hẽat, q̃nã ipſorũ, & in qbus erit natura? Quippe ſi ſolis ſint mathematicis intelligibilia, vt nõnulli aiunt, neq; admodũ inſignis cũ ſenſibilibus, neq; prorſus idonea

A nea eſſe videbiť cognatio cuiuſquervtpote q̃ profecto excogitata ſunt. Eſſe aũt vñr, nobis figuras, formasq;, ac rõnes accõmodantibus. At hæc p illa nullã nacta ſunt naturã. Si vero nõ, fieri nequit, vt ſic cũ ĩs, q̃ natura cõſtant, conſpirent, vt illis tanquã vitã, ac mouẽdi facultatẽ ſuggerãt. Sed ne numerꝰ qdẽ ipſe hoc pſtare poſſet: quẽ ẽt primũ atq; maxime principẽ quidã faciũt. Eſt aũt alia q̃dã, q̃ prior, ac præſtantior eſt, ſubſtantia, de q̃ diſ B ſerere tẽtandũ eſt, ſit ne vna aut nũero, aut ſpẽ, aut gñe. Erit igiť oppido ĉq; rõnabile, eã, q̃ prinei pñ naturã ſortita eſt, ĩ paucis eẽ, ſi abundantibus inſit, niſi & in pmis, & eo, qd primũ ẽ, collocata ſit. Quænã ergo ſit hæc, quiq; plures ipſi quoquo mõ demãrare conandũ eſt, ſiue proportiõe, ſiue ſimilitudine alia. Forſitã aũt poteſtate q̃dã atq; aliorũ exceſſu, perinde atq; Deus, accipi debet. diuinũ ſiquidẽ oĩum prĩciC piũ exiſtit, p qd & ſunt, & pmanent vniuerſa. Hoc itaq; modo aſſignãr forte erit pfacile. at vel clarius, vel ad ſuadendũ aptius, difficile. Cũ aũt principium ſit hmõi, quod eũ ſenſibilibus affinitatem habeat: natura vero (vt ſimpliciter dicam) ĩ motu perſiſtat, quod & illi propriũ exiſtit: manifeſtum eſt ipſum conſtitui debere motus cãm. At cũ p ſe immobile habeať, conſtat ipm nõ eſſe cãm, vt q̃ a natura ſunt, moueant: ſed hoc alĩ cuidã meliori ac priori relinq uendũ eſt poteD ſtati: qualis eſt illius ipſi⁹, qd expetiť, natura, àqua circularis, cõtinua, & irrequieta latio, puenit. Quapp ſm hoc haud quaquam motus eẽ principiũ reſoluam⁹ oportet: aut ſi ſit, cũ mouetur, mouebit. Sed hactenus q̃dẽ veluti pfecta rõ, q̃ oĩum vnũ facit principiũ, actũ aſſignans, & ſubſtantiã, atq; ẽt quãtitatẽ aliquã dicens, verum ad meliorẽ quandã, diuiniorẽq; attollens particulam: ific.n. aſſignare potiꝰ oportet, q̃ id, qd ſectionẽ, partiumq; E tet, q̃ diſtractionẽ recipit, auferre. Nã eminẽtiore ſimul, atq; vera magis fulciť rõe ita loquentiũ ſnĩa.

Dubitationes, de deſyderio ſuperiorũ ac inferiorum rerum. & an inferiora ſint cœli partes, & quo pacto. & an circularis latio ſit de cœli ſubſtãtia. Cap. 2.

QVòd aũt conſequẽs ẽ de deſyderio, quale nã ſit, & quorũ, iã fuſiore ť diget ſermone: quippe cũ multa ſint ea, q̃ in gyrum ferunť, & lationes quodã mõ cõtrariorum, F & vanum, & cuius gr̃a incertũ eſt. Etenim ſiue vnũ eſt, qd̃ mouet, non oĩa idẽ principiũ mouere, erit abſurdũ. Siue ſm vnumquodq; aliud, atq; diuerſum, & principia quoq; plura. Quãobrem ipſorũ cõcordia ad optimã tendentiũ expetitionem, nequaquam eſſe conſtabit. Quõ autẽ ad ſphærarũ pluralitatẽ, de cauſa maiorem requirit ſermonẽ. Nec.n. aſte Aſtrologorum eſt.

Du-

G Dubiū ēt est,q̄ pacto cū natura li habitu p̄dita sint,nō qetē, sed motū sectent. Cur igit simul p imitationē illud pari mō dicūt, & qui vnū,& qui nūeros aiūt. Ipsi.n.numeros,id vnū eē īqūt. Iā desyderiū,p̄sertim īdeterminatæ rei.cū aīa existit .nisi quis fiſſitudine,ac dria,q̄ mouentur, aīata dicat.simul āt aīa,& mot⁹ esse vī. Siquidē vita inest habē tibus:ā q̄ appetitus quoq;,q circa vnū quodq; est,tanq̄ p alia patiant,aīam tū obtinent.Quòd si H igit motus circularis cā prima sit,non erit vtiq; optimi . quippe cū is,qui aīæ ē, p̄stantior sit. Primus aūt ē vel maxime,q cogitationis ē, ā q̄ appetentia d̄q; existit.At hoc forte quispiā īterrogabit,quā ob cām solū q̄ circulo mouent desiderio afficiant eorū vero,q̄ circa mediū,nullū: quāq; & ipsa mobilia sūt. An q̄ īpotens sit,aut ptrāsire nequeat id,qđ primū est.At si p̄p imbecillitatē, hoc sane erit absurdū. Robustius nanq; ipsum quispiā I existimauerit Ioue Homerico, qui ait.

" Ipse equidem à terra traherē, & ponto quoq; ab ipso.

Quare reliquū ē,vt taq̄ īcōprehensibile quippiā,atq; minime cōpositū sit.Forsitā aūt rogabit prius aliquis,q̄ mō se habeant. Vtrū inse roca sint c cœli ptes: & quo. Vtrū cœli ne partes hæc sint, an non.Et si partes,q̄ pacto partes. Nam nunc nō sm regiones modo, verūetiam sm actionē à nobilissimis quasi abiecta videnť; siquidem circularis latio hmōi K est.Contingit enim veluti p accidens ex ea,q̄ in gyrum fit, latione,tum ad locum, tum inuicem fieri mutatiōes. Quòd si & optimo melius esset aliquid, circulari motu à primo (nisi recipiendi vetaret īpotentia) indigeret.qñquidem quod primū est, ac diuinissimū,q̄ optima sunt, vult omnia.id autem forte excēdens aliquid, & inuestigabile existit. Arbitratur sane qui hoc dicit,similia esse omnia,& ī optimis tenuem aliquā esse, aut nullam habere differētiam. Sed forte quispiam hoc addubitauerit ad ipsum primum cœlum referens,vtrū circularis latio de ipsius subitantia sit: & si à quiete habita,statim in corruptionem haberetur,an cupidine quadā, atq; appetentia per accidens. nisi illa vtiq; appetendi facultas ei congenita fit,nihilq; prohibeat talia quædam esse entia.Sed forsitan eum,qui talem appetitum detraxit,de ipsa latione ambigere continget,si sublata cœlū corrumperet.Atq; hoc quidē,quasi ad alios sermones ptinere videtur . Verum hoc ipsum,de hac,aut de his principijs quispiam existimabit. L An latio sit de cœli substantia

Narrantur opiniones multæ circa rerum principia. Cap. 3.

FOrtasis autem post, alia,p tinus asſignare,q̄ ordine sequuntur principia, atq; in eo, quod antecesit, subsistere nō oportere quispiā affirmabit. M

Hoc enim est p̄fecti ,sapientisq; viri.quo pacto Eurytū calculos quosdā disponentē aliqñ Archytas prodidit facere,dicereq; hūc esse hois illū vero cuiusuis alius numerum.Nunc vero multi,aliquatenus,pgressi,quiescūt,quē admodū qui & vnū,& indefinitam dualitatē ponūt. Numeros enim planaq;, & corpa cū creauerīt,reliquę penè omittūt,pauxillū attingētes: & hoc tm̄ declarātes,q̄ alia quidē ab indeterminata dualitate,pficiscunt, vt locus,inane,infinitum:alia vero à numeris, & vno, vt aīa, & alia q̄dā.tēpus aūt simul,& cœlū,& alia quoq; complura negligūt: nec vllā postea de cœlo,ac reliqs faciūt mētionē. Pari mō Speusippi discipuli , nō aūt aliorum vllus , p̄terq̄ Xenocrates. qppe qui oſa quodā mō mūdo sīlr accōmodat,sensibilia,ītelligibilia, mathematica, itē & diuina.Conat quoq; Estięus vsq; aliquid (nō quēadmodū dictū ē) de primis solū differere. Plato aūt, dū ad principia redigit , alia quoq; tangere vī,ad ideas ea referens: ſstas vero ad nūeros:ex his āt ad p̄ncipia: deīde p gñationē,vsq; ad ea q̄ dicta sunt. Alij aūt ad p̄ncipia solū. Nōnulli vero & veritatē in his esse.entia.n. circa p̄ncipia tm̄ esse. At secus hic atq; in alijs accidit disciplinis.In illis.n. quæ post principia sunt, robur maius obtinēt:atq; interea,quæ in illis sunt scientijs,veluti perfectiora solent haberi . Forte autē et hoc rationabiliter.nā ibi prin D cipiorū,in reliquis vero à principijs quęstio est.

Dubitatio, an principia informia sint, vel formam adepta. Cap.4.

SEd forte ambiget aliquis, quōnā pacto, & qualia supponi principia oporteat, vtrū ne informia & veluti potētia solū existentia, vt qui ignem & terrā principia faciebant, an formā adepta, quasi maxime fore opus, vt finita essent, quēadmodū in Timęo inquit.Etenim ordo,atq; finitio, rebus per quā E excellentibus maxime familiaria sunt. Videtur aūt hoc in reliquis quoq;, vt Grāmatica,Musica,Mathematicisq;, ad hūc ferè modum se habere. Consequunt ēt quæ post principia sunt.item & quæ sm artes, q̄ quidem natu ram sīr imitant,& instra,& alia sm principia. Alij igitur oſa admodum formalia putant principia.alij vero materialia tm̄. nonnulli vtrūq;, & formalia admodum,& materialia, tanq̄ in ambobus p̄fectio cōtineat: quippe F qui ex contrarijs substantiā omnem fieri dicant. Absonum aūt & illis quoq; videat, si totū cœlum,& singulæ eius partes, atq; vniuersæ,ordine, rōne, formis, viribus, circuitionibus p̄ditę forent,ipsis vero principijs tale inesset nihil:sed vt caro eorū,q̄ temere cōfusa sunt(optim⁹ inquit Heraclitus)sese mūdus haberet. Atq; sm minima (vt ita dixerī) accipiūt perinde atq; inanimis.

D finita

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Definita nāq; singulorū nātura est, vt ita dicā, quāuis temere facta sint: principia vero indeterminata. Rursum, id quoq; haud facile in oībus, & in aīalibus, & plātis, atq; ī ipsa bulla, ad id, cuius gīa sūt, pariter reducere, singulasq; rōnes adhibere, nisi alio rū ordine, mutationeq; oīgenas, ac varias eorū, q̄ tū in aere, tū in terra gignunt, formas fieri cōtingat. quorū maximū quoddā exē plū nōnulli faciūt ea, q̄ circa anni tpa fiūt, in qb⁹ aīaliū, plantarū, & fructuū, veluti, pducēte ea H Sole, gīationes apparent. Atq; hęc quidē hoc ī loco cōtēplādo, inuestigāt exiguā libationē, quę ordinis cōstitutionē ad quantitatē vsq; repetit. Cur itē magis fieri nequeat in deterius trāsit⁹.

Dubitatio circa principiorum motum & quietem. Cap. 5.

IN prīcipijs aūt, vnde prima quoq; cœpit oīo, de quiete merito aliquis dubitauerit. Nā si ea, vt pstātius aliquid sit, ī I pncipijs collocabit. sin vero vti q̄dā segnities, atq; motus priuatio, minime. verū si actionē esse fateaī, cōtra, tāq; prior, ac honorabilior ē existimāda: mot⁹ vero ī sensibilib⁹. Cū āt hoc pp illud quiescat, fieri neqt, vt id, q̄d moues ē, semp moueat. Nō. n. fuerit periculū, q̄d primū est, neq; rationis spēm hēre, neq; alioq fide dignū eē, sed maiorē quādā cām quærit. At q̄d mouet, ab eo, q̄d moueī, diuersum nō eē pp actionē, & passionē quodāmodo sensus acclamare vr̄ ceu possibile. K Sed ē, q ad ipsam mentē, Deūq; referat. Absonū autem est aliud quoq; dictū, illa nō moueri, quę ei⁹, q̄d quiescit, appetitu ducuntur, liquidē ipsa alia sequerētur entia. Verūenimuero forsitā nō sic accipi debet, vt ad id, q̄d impers ē reducam⁹, sed vt q̄s maxime sibi cōsonū, pfectūq; sit, veluti ciuitas, aut aīal, aut quiduis aliud eorū, q̄ in partes secari possunt, aut etiā oīno cœlum, quod sanē aiunt esse perfectissimum.

Dubitatio, quo pacto entium diuisio in materiam & formam fiat. Cap. 6. L

CÆterum aliquem & talia quoq; sermonē postulāt, quo pacto in materiū, atq; formā entiū partitio fiat. sit ne alterū quidē ens, alterū vero nō ens, potētia aūt vnū, & ad actū reductū: aut vnū quidē, sed indeterminatū ens, eo, quo in artibus modo. Gīatio aūt, quæ ipsorū quidē essentia, ē fm rōnes formari. sed ita quidē ad id, q̄d pstantius est, forte fieret trāsitio, M Ipsum aūt esse, per eā esse nihilo min⁹ verū fuerit. nō enim esset, ipsa nō existente. At illud, neq; hoc, neq; quale, neq; quantum. quippe qt̄ formis indeterminatū ē: potestate āt quadā eas hēt. sed hoc, pportione ad artes oīno sumi dēt, & si q̄s sit alia siſitudo.

Dubitatio, quo pacto vniuersi natura in contrarijs existat. Cap. 7.

PRæterea illud quoq; dubitationē (nisi curiosa q̄rēdi diligētia sit) habere videī, cur nam ipsa natura, totaq; vniuersi substātia in cōtrarijs consistat: idq; q̄d deterius est, æquales fermè cū optimo partes hēat immo vero ēt lōgè numerosius sit. Quapropter ī vniuersum dicere vr̄ Euripides, q⁹ nequeunt bona esse separata. Talis aūt sermo parū abest quin dicat, neq; bona, neque similia esse oīa: atq; quod de oīb⁹ ipsum eē dicim⁹. porrò nulla inuicē esse similia, vt q̄ alba, & nigra sunt ī seipsis. Est ēt quod p̄ter opinionem magis esse vr̄, fieri non posse, vt q̄d est absq; contrarijs existat. Non nulli vero adhuc magis inopinabili vtentes, id, q̄d neq; est, neq; fuit, neque futurum est, in vniuersi naturam adnumerant. sed hæc quidem est, veluti excedens quædam sapientia.

De varijs sciendi modis: quibusq; vnumquodq; persequi deceat. Quo item pacto circa principia speculari debeamus. Cap. 8.

CAT ens q⁹ multis dicaī modis, manifestum. etenim dīrias sensus speculaī, causasq; inquirit. Sed forsitan veri⁹ fuerit dicere, q⁹ eorum, quæ cogitatione excellētia sunt, quędā quidem simpliciter quærit, quędam vero dubitationem faciendo: quam tametsi transcendere non valet, lucem tū aliquam in tenebris plus aliquid indagare volentium ostendit. Itaq; ipsum scire non sine dīria, quadam erit. Etenim, si inter se diuersa sint, dīria quædam inerit. Atq; in vniuersalibus, cūm sub eis plurima D sint, discrimen inueniri est necesse, siue hæc vlia genera sint, siue species. Omnis aūt scientia ferè propriorum est. substantia nāq; & quiditas fm vnūquodq; prium existit. Et quæ in speculationem veniunt fm se, non per accidēs, aliquid vtiq; de aliquo sunt. Omnino autem in plurib⁹ idem conspicere, aut vlr, cōmuniterq;, aut fm quodq;, modo quodam proprie esse scientię dicimus: vt numero, lineis, animalibus, plantis. Finis aūt ex ambo E bus, Sunt ēt nonnulla vniuersalium finis. in eo enim causa. At horū id, quod in parte est, quatenus sectio in indiuidua fit, quē admodū & in factibilibus. nam ad hūc modum se habet ipsorū actio. Præterea idem substantia, numero, specie, genere, proportioneq; scimus: & si quę, præter hæc, diuisiones habeantur. at vt plurimū per analogiā, tanq; plurimum eam recipientes. atq; ali F qua quidē per nosmetipsos, aliqua vero per rem subiectam, nō nulla autem per vtrunq;. Sed, cūm multipliciter scire sit, quo pacto vnūquodq; psequi deceat. Nēpe suus cuiusq; modus, principium est, ac maximum. vt prima, & intelligibilia, & mobilia, & quæ sub natura sunt, atq; ex his ipsis, quæ ī principio, quęq; sequuntur vsque ad aīalia, plantas, & vltima animæ expertia. Nam in vnoquoque genere prius est aliquid, quēadmodū & in

Quo pacto vnumquodq; vt sciat psequi deceat.

G in mathematicis. Ipsa nanq; mathemata, q̃uis vnius quodammõ sint generis, sortita sunt differẽtiã. Sunt aũt diuisa sufficiẽter. At si q̃dã nota, eò q; ignota sint (quẽadmodũ inquiunt nõnulli) proprius sane inerit mod⁹. Indiget aũt quadã diuisiõe. Sed fortasse in quibus fieri p̃t, proportione aliqd sciri magis ꝓpriũ fuerit dicere, q̃ p id, qd ignotũ est. quẽadmodũ siquis per inuisibile inuisibile. Tentãdũ est igit diuidere quot modi H sint, et quoties ipsum cognoscere dicaꝫ. ad hæc aũt ipsa principiũ. Atq; primũ ipsum scire definire difficilius videbiꝫ. Nã fieri nequit, vt vlẽ, cõeq; quippiã in his capiamus, q̃ multis dicũtur modis. Atq; tũ quatenus, tũ de q̃bus causas inuestigare pari ꝫ sensibilibus, et ītelligibilibus rõne decet, aut dubiũ hoc, aut dictu nõ facile existit. Quippe cũ via in infinitũ in vtrisq; alie na sit, perimatq; sapiẽtiã. vtraq; aũt quodãmõ prĩcipiũ. Sed forte hoc nostrũ, hoc vero simplr. I aut hoc qdẽ finis, hoc vero nostrũ quoddã principiũ. Aliquatenus igit ꝓ cãm speculari possumus principia, à sensibus incipientes. Sed cũ ad ipsa summa, primaq; trãsimus (siue qd cãm non habemus, siue ob nr̃am imbecillitatẽ) ficuti desyderatissima intueri nõ amplius valem⁹. Forte aũt veritati magis cõsonũ illud existit, palpante ac veluti attingente mẽte fieri specu-

Quopacto circa prĩcipia speculari debeamus.

lationem. Quãobrem circa ipsa K nulla cõtingit hallucinatio. At difficilis est circa idipsum intellectus, atq; fides. Cũ aũt et alioqui magnũ quippiã sit, et ad singulares tractatiões necessariũ, et potissimũ maxĩas, facere cõuenit definitionẽ, tũ de natura ipsa, tũ circa ea, q̃ adhuc priora sunt. Siqdẽ q de oĩb⁹ rõnẽ q̃ritãt, simul cũ rõne sciam tollũt, immo verius erit dicere eos rationẽ petere eorũ, quorũ neq; ẽ, neq; fuit, quicunq; cœlũ ipsum L æternũ existimant. latiões aũt, magnitudines, figuras, distantiasq;, & alia, quorũ Astrologia demr̃onẽ facit, & ipsa, q̃ prima mouẽt, et cuius gr̃a dicere omittunt: quẽnã ita cuiusq; natura, qs inuicẽ situs, q̃ ipsius vniuersi sub, stantia, ad alias quoq; singulares spẽs, ad cicures vsq; animãtes, plãtasq; descẽdẽdo. Itaq; siqd coadiuuat Astrologus, in his, q̃ prĩa sunt in natura, ĩ erit. Alia. n. maxime ꝓpria sunt, ac priora. quippe cũ modus (vt q- M dã putant) naturalis nõ sit, aut faltẽ nõ oĩs. Atqui moueri simpliciter naturę, cœloq; maxime peculiare existit. quare & substãtię cuiusq; rei actio, & quod ꝫm vnũqdq; dũ in opere ẽ, atq; motu, vt in animalibus, & plantis. Sin vero minus, equiuoca sunt. q̃uis videlicet in reuolutione cœlũ sit ꝫm substantiã separatũ & quierẽ agens, æquiuocum esset. Nam velut quædam vita est circunlatio vniuersi.

De

A De causa cuius gratia in inferioribus à superioribus dependentibus: vbi & nonnullæ Antiquorũ opiniones adducuntur. Ca. 9.

QVærendũ est igitur, si ĩ an imalibus, aut cui cõpetit, vita non existente, in cœlo quoq; atq; cœlestibus, neq; latio, neq; determinatus quidam modus inesset. Præsens autẽ dubitatio ad eũ, qui ab immobili est, motũ modo quodam pertinet. Quod vero oĩa alicuius sint gratia, & B mere nihil, sed perinde ac definitio, haud facile existit, vt ꝫpe dr̃. Vnde. n. incipere, & in q̃ desinere oportebat? Cæterũ nonnulla sunt eorũ, q̃ ita habere nõ videnr̃, sed alia quidẽ casu, alia vero necessitate quadã, vt in cœlestibus, & pleriq; eorũ, q̃ circa terrã sunt. Cuius. n. gratia sunt fluxus maris, ac reflux⁹? aut cuius exporrectiones, aut exiccatiões, humectationesq;, et oĩno alius in aliud mutatiões, corruptiones, generatiões, aut q̃ in ipC sa terra fiunt alterationes, et eorũ, q̃ in aliud ex alio trãsmutantur, mutatiões, & id genus alia pleraq;? In ipsis aũt animalib⁹ aliqua veluti vana existũt, ceu mãme marib⁹, & fœminis emissio (liquidẽ nihil confert) et nõnullis barbæ, aut oĩno pilorum quibusdam in locis productio. Tum ẽt cornuum magnitudines, vt ceruorũ. Nonnullis quoque læsis q; mobilia, q; in terrã directa, q; ante oculos posita gestarent. Quodq; aliqua vi fiant, D aut præter naturam, quẽadmodũ ardeola coit, vitamq; viuit mansuetiorẽ. Et alia non pauca quispiã deprehendat istiusmodi. Quod aũt maximũ est, maximeq; apparet, circa educationes, generationesq; animaliũ ẽ. nullius. n. gratia hæc sunt, sed casus, atq; per necessitates alias. Oportebat. n. si alicuius quidẽ gr̃a sint, semper ꝫm idẽ, similiq; mõ fieri. Atq; ẽt in plantis, et p̃sertim inanimatis p̃finitã quan E dã (vt formis, specie, ac potesta tibus apparẽt) obtinẽt naturã. Hæc aũt cuiusnã gratia sint, q̃reret aliquis. Nam rõnẽ nõ habere, idipsum dubiũ est: idq; in alĩs prius, ac honorabilioribus non ponẽtibus. quatenus & rõ quicquam, quod fide dignum sit, habere videẽ: qm̃ hęc ideas quasdam aut inter se differentias à casu, & vniuersi latione, quæ in circulum fit accipiunt. Quòd si neq; hoc ꝓpter aliqd, & ad id, quod optimum est, definitiones quasdam sumere, nõ F in oĩbus simpliciter ponere deceat. Quandoquidem, quæ huiusmodi existunt, quandam continent dubitationem. Atq; simpliciter dicimus, quę & de vno quoque. Simpliciter quidem, quando in omnibus naturam, quod optimum est expetere, et in quibus fieri potest, ordinem largiri, atque æternitatem videmus. Pari autem modo in animalibus quoque similiter.

Nam

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Nam vbi quod melius est, fieri potest, ibi haud quaquam prętermittit: veluti, ꝙ ante gulam guttur sit. Optimam nanq; temperiē in medio cordis ventriculo inueniri prętantius est: quippe cū mediū honorabilissimū sit. Simili modo & quę ad mundum pertinent: siquidem & appetitus haud secus. Quin illud qdē, q̄ neq; obediunt, neq; qd̄ bonum est, admittunt, cur multa sint, īmo vero multo plura, declarat. Paucum nāq; aliquid
H animatum est. at inanimum infinitum. Et ipsorū esse animatorum breue, ac melius existit. In vniuersum aūt, tū rarū, tū ī paucis bonū est, multū vero numero qd̄ malum existit. Nūquid si indeterminatio solū, & veluti materiæ spēs, vt quæ ipsius naturę sunt, esse dicat, stultissimū erit? Si etenim qui de tota disserunt substantia, dicant (quēadmodū Speusippus, qd̄ ptiosum est, rarū quippiam eē facit) hoc circa mediū locum esse, illa vero
I summa, & vtrinq; entia profecto pulchre erunt existētia. Plato aūt, & Pythagoræi lōgo imitari interuallo volunt oia: q̄uis quandā indeterminatæ dualitatis, & vnius, perinde quasi oppositionē faciant, in qua infinitum inordinatumq;, & omnis (vt ita dicam) formę carentia per se existit. In summa aūt, K vt absq; hac vniuersi natura sit, fieri nequit, sed veluti ęquā sortiri portionē, aut aliud antecellere, aut contraria esse principia oportet. Quāobrē, nec Deū fatentur esse qui adscribunt inde terminatū agere posse omnia. Quinēt, si aliquatenus fieri pōt neq; hoc fortasis pelegerit: qppe cū totā substantiā ex contrarijs quidē, ac in cōtrarijs existētē, perire cōtigeret. Videnē aūt et in primis cōsyderata pleraq;, et vt accidit, sicuti q̄ circa terræ L
mutationes dicta sunt. Neq; n. qd̄ melius est, neq; cui? grā, sed si cōseq aliqd est necesse. Multa nanq; tū in aere, tū in alijs talia cōtingūt. Ex sensibilibus aūt cęlestia potissimū ordinē habere videnē, cęteris priora loco, nisi mathematica sint. Nā & si nō totū, at maior pars ī his ordinē adseruat. nisi qs formas tales accipiat, quales Democritus indiuiduis supponit corpusculis. Sz de his qdē cōsyderandū. Quòd M
aūt initio dictū est, et in ipsa natura, in vniuersi substantia finitionem quandam eius, qd̄ alicuius grā existit, atq; illius, qui ad melius est impetus, capere tentandum est. Nā in quibus entia sint, & quo nā iter se mō se se habeant, hoc eius, quæ de vniuerso speculatiōis, exordium fuit.

Metaphysicorum Theophrasti finis.

MARCI ANTONII ZIMARÆ

Solutiones Contradictionum in dictis Aristotelis, & Auerrois,

Super primo Metaphysicorum.

1.Meta. in procemio

Egrediamur nūc obsecro dicta Aristot. & Auer. in Metaphysicis. Ari. dicit animalia habētia memoriā esse prudentia. sed cū ex libro de memoria illa animalia habent memoriā, quæ tēpus percipiunt, quia est respectu prēteriti, sequit ꝙ alia ab hoīe sentiunt tps. Sed huius oppositum habet ex. 4. phy. te. c. 131. quia tēpus cum sit numerus motus, nullum animal percipit tps. sed nullū aīal nouit numerare, nisi hō qui habet intellectū, quia numerare solius intellectus est, vt ibi dicitur. Nisi esset ꝙ differentia est inter hominē & bruta, nā homo solus p se sensum tēporis habet pp prædictam cām: alia vero animalia ex accidenti, ꝑ quanto agnoscūt motionē, & passionem, quam aliquo tēpore acceperū, & ista est sōia Themi. in. 1. de anima in cap. 64. Forma igitur tps à solo homine, nedū materia cognoscitur, sed habēta memoriā prēter homine agnoscunt materiā tps. Amplius, vt d. Themi. in cō. super lib. de memoria & reminiscentia lib. 1. cap. 1. Bruta hoc solū cognoscunt se modo corruere, aut olim corruisse, sed tñ prēteritum tēpus à futuro non discernunt, item hō recordari se percipit: sed hoc brutis est negatū.

Solutio.

Solo propria, & Alex. verborū interpretatio.

1.Meta. in procemio

Secunda contradi. est etiā in procē. primi meta. Arist. in procē. primæ philosophiæ dicit ꝙ vniuersalia hominibus sunt difficillima ad cognoscendū. Sed huius oppositum legimus in primo physicæ auscultationis in te. cō. 4. vbi ostendens ordinē doctrinæ, inqt ab vniuersalibus ad particularia esse procedēdū, quia vniuersalia sunt magis nota nobis. Alexander aūt in præsenti loco volens istam sedare contradictionem asserit ꝙ nō est idē primū quod vniuersale. Prima Philosophia, cūm sit scientiarum certissima, scientiarū autē certissimæ maxime priorū sunt, Metaphysica est de prioribus, quæ quidem hoibus sunt difficillima. vniuersalia autē, quæ in physicis asseruit esse nobis notiora, non sunt eadē cum primis, sed sunt cōia, vt genera. quæ quidem solutio nisi recte intelligatur obscura est, & non videtur satisfacere. quia Arist. in procē. enumerans conditiones sapientis inter alias cōditiones asseruit istam, videlicet ꝙ sapiēs est omnia cognoscere, vt possibile est, i. in vniuersali. vñ scribit. Horum aūt hoc quidē omnia scire vniuersalē scientiā maxime habenti inesse necesse est: hic enim nouit omnia aliqualiter subiecta. & postea sequitur. Ferē autē & difficillima sunt hominibus ad cognoscendū quæ maxime vniuersalia sunt. nam à sensibus sunt remotissima. Amplius prima philosophia est de cōibus & generibus saltem analogice dictis, quia ens & vnum sunt cōmunissima omnibus per analogiam. & sic contradictio adhuc perseuerat in suo robore. Nisi esset ꝙ duplex est vniuersale, vt innuit etiam Auerro. in cō. magno primo posterio. cō. 11. quoddam. n. est vnum numero secūdū essentiam, sed est vniuersale causalitate, sicut est primū efficiens & prima materia. quoddā vero est cōe pluribus per prædicationem, vt sunt genera & species. Tunc igitur dictum Aristot. asserentis vniuersalia esse hominibus difficillima ad cognoscendum, quia à sensilibus sunt remotissima, habet locū de vniuersalibus secundū causalitatē. & talia sunt prima seu principia omnium. idem enim dicitur primū, quod principiū ex. 5. primæ philosophiæ. & hoc voluit dicere Alex. quod refert dicere aliquid esse primum & vniuersale, s. vniuersale per prædicationē, de quo loquebatur in Physicis. sed primum & vniuersale causalitate nō distinguuntur. & sic intelligitur solutio Alexan. Quod autem asserebatur etiam primā Philosophiam consyderare de cōmunissimis per prędicationem, sicut est ens & vnū: Respondetur ꝙ hoc verissimum est, tamen talia licet in prima cognitione incōplexa sint notissima: nam secundū Auic. ens & res prima impressione imprimuntur in aīa: quantum ad scientificam cognitionē naturaliū proprietatum, quæ per demonstrationē acquiritur, cognitio eorum est difficillima. & sic patet solutio.

Alex. solo

1.Met.c.1.

Tertia contradi. est in cō. primo. Inquit Auer. ꝙ materia non vere generatur, neque corrumpitur. Huius autē oppositum memini mus nos legisse super primo physi. cō. 60. Solutur. materia vere generat & vere corrumpitur subiectiue: motus enim est in moto & non in motore. & quia subiectū generationis & corruptionis est materia, propte

Solutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tea dicimus nos ipsam vere generari, & vere corrumpi, quia. f. subiectum est. Materia non vere generatur, neq; vere corrumpit, tãquam generationis, aut corruptionis terminus. Primo modo loquitur 1. Physic. cõ. 60. sicut ipse seipsum ibi declarat. Secundo modo loquitur hic: & etiam loquutus est Philosophus 1. Phy. te. cõ. 82. Dicat alij quidquid velint, distinctio vera est in se, nec aſt dicta Auer. admitticẽ cõciliari possunt.

1. Meta. com. 9. Quarta contradi. est in cõmen 9. primi huius. Dicit Auer. q; forma hois nõ est homo. Huius oppositũ patet per ipsum. 7. Me 12. 34. & 21. Dico, q; solutio patet ex cõ. 21. septimi Meta. quia ibi dr, q; hõ põt dupliciter sumi, vno modo pro tota quiditate. & cum sua quiditas sit sua forma: nam materia, nec est proprie quiditas, nec quidditatis est pars: sic forma hominis homo dici põt. Si aũt homo sumatur pro essentia hominis, quæ quia composita est ex materia, & forma, sic hois forma non est homo: quia forma est altera pars essentiæ hois, & altera est materia. etenim materia, & forma sunt partes essentiales compositi, sicut patet 1. Physi. cõ. 5. &. 7. Meta. 37. & ideo refert dicere in via Auer. aliquid esse de essentia alicuius, & aliquid esse de quiditate illius. sicut supra declarauimus in. 3. de aia, super cõ. 1. quiditas est quid magis abstractũ, q; essentia. Consimiliter materia bene dr essentia quædam aut natura: quiditas tñ proprie loquendo dici nõ debet, sed si quandoq; dr, sumitur pro essentia, & ideo aliquid põt esse de essentia, quod tñ non erit de quiditate illius: sed solum vehiculũ quidditatis. & tale est materia ſm ipsum. Et per istam distinctionẽ soluunt oia argumenta Subtilis Doctoris in. 7. Meta. & in. 3. Senten. distinctione. 12. quæstione vnica, si bene aduertis. Et etiã per istã distinctionẽ soluit cõtradictio: quia forma hois est homo vno modo, & forma hois non est homo alio mõ. Vide cõ. 21. septimi Meta. & intelliges totũ, qđ diximꝰ esse de mẽtione Auerrois.

Differt aliquid esse de essentia, & de quiditate alicuius.

1. Meta. com. 12. Quinta contradi. est in com. 12. Videt ponere formas mixtorum distinctas esse a formis elementorum, & per cõsequens ponit pluralitatem formarum. Huius tamen oppositum patet. 1. cap. de substãtia orbis.

Solutio. Solutionem, quæres ibidem, tam super illo loco diffuse dixi.

3. Meta. com. 15. Sexta contradi est in cõ. 15. Raritas, & densitas ſm Auerr. sunt de prædicamento situs. Huius tñ oppositũ dr. 7. Physi. cõ. 15. vbi dr, q; sunt qualitates: &. 4. Phy. cõ. 84. vbi dr, q; sunt quantitates. Soluitur supra, 4. Phy. 84. dixi de hoc. & etiã. 7. physi. 15. non oportet igitur tertio repetere. non te pigeat reuoluere chartas.

Solutio.

1. Meta. com. 15. Septima contradi. est in eodem cõ. 15. Dicitur, q; impossibile est, vt idẽ recipiat passionẽ, & transmutet de contrario in cõtrariũ. Huius tñ instantia patet. 1. phy. 63. de materia prima, &. 1. de substantia orbis, & in quãplurib⁹ alijs locis. Soluit. Intelligitur dictum eius de ente in actu, non de ente in pura potentia, sicut est prima materia. Nã si ens in actu, inquantũ in actu, idem manens mutaretur de contrario in contrarium, tunc simul, & semel esset in actu, & in potentia respectu eiusdẽ: quod non capit intellectus Philosophorum.

Solutio.

1. Meta. com. 17. Octaua contradi. est in com. 17. Dicit Auerr. ex sñia Alexandri genus à materia differre. Huius tñ oppositum videtur. 10. meta. tex. cõ. 24. Soluitur. Genus non est vera materia, vt dicit Cõmen. hic. quia materia talis non est actus aliquis, nec actum habens, neq; vniuersalem, neq; particularem, sed est pura potentia. Et ideo caueant ponentes formam corporis substantiæ materię primę ecę ternã esse. tunc. n. materia esset corpus aliquã formã vltem habens, & ita nulla esset dria, quam ponit Auer. hic, inter genus, & materiã. Genus. n. n on dicit puram potentiã, sicut prima materia, & p hoc à materia differt. nec dicit vltimum actum non contrahibilẽ p alium actũ quidditatiuũ, sicut dria specifica dicit, sed dicit quandã formam generalẽ, quę mediat inter purã potentia, & actum completum, qualis est vltima dria, & ideo genus potest prædicari, non aũt materia. quia prædicatũ, vt dicunt Logici, habet modũ formę. & quia genus aliquã formã dicit, non autem materia, inde est, q; illud p̃dicatũ esse põt, illa vero minime. Tñ licet genus vera materia non sit, tñ est materię proportionale, sicut dicit Porphyrius cap. de Differentia. nam, quemadmodũ ex materia, & forma fit vnũ per se cõpositũ, sic ex genere, et dria fit per se vna species. &, quia licet materia in physica cõpositione contrahat, qualificatur, & perficit per formas, & substernitur formę tãquam subiectũ, sic genus perficit, contrahit, & actuat per drias, & substernit eis, sicut perfectibile ad perficiens, & sicut subiectũ ad formam. & inde fuit, q; modꝰ ptędicandi generis fuit in quid, & modus prædicandi dręe, fuit in quale. quia genus prædicatur per modum per se stantis: differentia autem per modum informantis, & alteri adiacentis, & per modum qualificantis prædicatur. & ideo genus in quid, & differentia prędicatur in quale. Solutio ergo contradictionis stat in hoc puncto. genus non est vera materia: genus tamen est materiæ simile.

Solutio.

1. Meta. com. 28. Nona contradi. est in com. 28. Vniuersale intellectũ, inquit Commẽta. est prius ſm causam eo, quod est sub eo. Huius tamen oppositum patet 1. de anima. com. 8. Soluitur. istud dictum procedit de vniuersali Platonico, quod erat per se existens separatum à singularibus: sed dictum primi de anima. com. 8. locum habet de vniuersali Aristotelico, sicut patet etiam 12. met. cõ. 4. vbi dicitur, q; vniuersalia apud Aristo. sunt collecta ex singularibus ab intellectu, qui accipit inter ea similitudinem, & facit ea intentionem vnam.

Solutio.

1. Meta. com. 39. Decima contradi. est in cõ. 39. Dicitur, q; nihil mediat inter materiale, & abstractum. Oppositum patet. 1. phy. tex. cõ. 16. de forma hominis vltima. Soluitur. authoritas eius sic intelligito. nulla natura est in re extra, quæ non sit, aut a materia separata, aut in materia immersa. De forma autem hominis vltima non dicimus ipsam mediã esse per abnegationẽ vtriusque extremi, sed dicitur media, ſm similitudinem, & ſm comparationem. nam pro quã to in aliquo conuenit cũ formis materialibus, materialis esse videtur: pro quanto ratio conuenit cum abstractis, aliquo modo abstracta est. & ideo forte dixit Themistius scientiam de anima Mathematicam esse, scientiam & mediam. sicut etiam nos superiori anno. 1506. declarauimus pulchre, dum librum de Anima interpretaremur.

Solutio.

1. Meta. com. 50. Decima contradi. est in cõ. 50. Scribitur Antiquos quatuor causas cognouisse. Huius oppositum patet 2. phy. cõ. 9. vbi dicitur eos ignorasse formam. Soluitur. hoc habet locum de Antiquis, qui fuerunt Aristo. tempore. & ita glosat Commen. hic propositionem istam. Sed. 2. phy. cõ. 9. loquitur de alijs Antiquis, qui longe ante tempora Aristo. de causis rerum disputabant: illi enim solum materiam cognouerunt. Philosophia enim balbutiendo incepit: sicut dicitur in hoc primo. Et ideo distingue tempora, & concordabis scripturam: sicut inquit diuus Hieronymus.

SOLVTIONES contradictionum in dictis Auerrois,

Super Secundo Metaphysicorum.

1. Meta. com. 1. PRima contradi. est in com. 1. Auer. facit istam consequentiam, q; si intellectus noster non intelligeret abstractas substantias, tunc aliquid natura fecisset frustra. quia fecisset illud, qđ est in se naturaliter intellm, non intellm ab alio. Sed oppositũ huius sequitur ex dictis eius. 7. meta. cõ. 58. vbi dicit hęc verba. essentię rerũ intelligibiles sunt existẽtes, licet non intelligant. Confirmatur authoritate eiusdẽ ibidẽ cõ. 46. substantiæ sensibiles sunt subiẽ, licet nõ definiant, nõ. n. diuersificant in suis substãtijs, qũ definiunt, & qũ non definiunt. sicut est dispositio in visibilibus, qũ ipsa nõ sunt minus visibilia, qã videntur. q; qũ non videntur. Et confirmatur. nã Philosophus. 2. de anima. te. cõ. 142. reprehendit Antiquos opinantes sensibile & sensum esse relatiua simpliciter: quia tunc nullus esset actu color sine visu. sed idem est iudicium de sensibili respectu sensus, & de intelligibili respectu intellꝰ. 3. de aia, te. cõ. 3. sicut ergo sensibile nõ hẽt esse p sensum, sic nec intelligibile p intellm. Et confirmat. quia intelligibile intellm natura ꝑcedit: prius aũt inquantũ prius non depẽdet in esse à posteriori. Præterea, tõ Auer. vt dicit Sanctus doctor hic, & doctor Subtilis in. 2. meta. qõne. 3. videt peccare per fallaciã consequentis. quia arguit sic. si substantiæ abstractæ nõ sunt intelligibiles ab intellꝰ nro, ergo a nullo. ac si sic argueret, nullus hõ currit, ergo nullũ aĩal currit. Præterea peccat secũdo in hoc, qđ ipse dicit, q; essent frustra. Sz hoc nõ ꝓcedit. qa frustra vt dr. 2. phy. est qñ aliquid est respectu alicuius finis, quẽ nõ includit. manifestũ est aũt, q; finis intelligentiarũ nõ est, vt à nro intellu intelligant. quare multiplr peccat nõ Auer. sicut vides. Soluit. Multi modernorũ laborauerunt in deducendo consequentiã istã Auer. vt talia icõueniẽtia euitarẽt, & qa dicta eorũ vana sunt, ideo pono modũ, ſm quem Cõmen. in via sua hẽt defendi. Dico ſm ipsum in. 3. de anima in infinitis locis, q; intellꝰ noster, cũm sit virtꝰ separata à materia, est totꝰ ens. & ista fuit prima tõ Philosophi ad ꝓbandũ im-

Solutio. Digressio ꝓ defensiõe Auerro. ſm sua fundamẽta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

materialitatē eius. nā materia est sicut opacitas quædam obtenebrans lucem. & ideo quanto virtus a liqua fuerit magis immersa materiæ, tanto magis est à cognitione deficiens: & p consequens quanto magis ad immaterialitatē accedit, tanto magis ad cognitionē tendit. & ideo non inconuenienter dictum est quamlibet intelligentiā esse plenā formis, pro quanto quælibet intelligentia, cum sit a materia separata, est omniū cogitatiua. quod quō contingat non est præsentis negocij. Auer. igitur sermo, sicut mihi videtur, innititur huic fundamento. Nam si substantiarū abstractarum cognitio nostro intellectui repugnaret, aut hoc esset inquātum materialis, aut inquantum humanus, aut inquantū abstractus & inquantū intellectus est. Non inquantū materialis est. q̄a demonstratum est in. 3. de anima secundū ipsum, q̄ intellect⁹ est virtus abstracta à materia. Nec inquantū humanus. quia vt human⁹ potest intelligere res materiales, quæ sunt potentia intellectæ: ergo multo magis poterit intelligere abstracta, quæ sunt actu intellecta. licet non ita faciliter. nam sicut dicit Cōmen. commē. 36. super. 3. de anima, vbi examinat dictū Themistij, si ponerem⁹ q̄ intellectus materialis non est admixtus materiæ, tūc ille sermo erit verus, l. q̄ illud, quod est magis visibile, magis cōprehendit. quā quod cōprehendit minus per hoc ex eis cōprehendentibus, quæ non sunt admixta materiæ, necesse est vt comprehendat perfectius, & non econtra. Et cōfirmat. quia aliter desyderiū naturale esset ad impossibile. nā, si intellectui humano, inquantū humanus est, repugnet abstractorum cognitio, cū homo naturaliter ad talem cognitionē inclinetur, teste Philosopho in proœ. meta. sequitur ergo tale desyderiū ad impossibile ferri. Nec vales, si dicatur talem cognitionē esse possibilem pro alio statu, quia licet ita sit ex parte rei, tñ apud Arist. nō inuenitur aliquis locus, in quo ponat alium statū. immo oppositū potest colligi ex dictis eius in j. & x. ethic. vbi ponit q̄ felicitas mortuis cōtingere nō pōt. Relinquit igit, si intellectui nostro talis intellectio repugnaret, q̄ hoc esset inquātū abstractus, & inquantū intellectus est. sed quod repugnat intellectui inquantum intellectus est, illud repugnat cuilibet intellectui: sequitur ergo q̄, si substantiæ abstractæ à nostro intellectu non essent intelligibiles, q̄ à nullo intellectu essent intelligibiles. nam in his, quæ sunt eiusdem naturæ, aut vniuocæ, aut analogicæ, quidquid per se repugnat alicui ratione naturæ, repugnat omnibus existentibus sub illa natura: sicut per oppositum, si quid p se cōpetit alicui ratione naturæ per se, cōpetit omnibus illius naturæ. 2. cœli. 49. & ista ratio Cōment. est à signo, non à causa, si bene aduertis Et ex hoc etiam sequitur per locū à signo, q̄ tunc natura fecisset aliquid ociosum. nā cum esse substantiarū separatarū sit vita intellectualis. 12. meta. 39. si à se non intelligerētur, frustra essent. quia frustra est essentia, quæ caret propria operatione. modo substantia intellectualis non habet aliquā operationem in sequentem formam materialē inquantū materialis est, vt calefacere insequitur calorem: nec operatiōes animæ vegetatiuæ, aut sensitiuæ, nec etiam intellectiuæ, vt diximus in deducendo. Forte dices q̄ adhuc haberēt operationem, quæ est secundū locum mouere. Sed contra. motio p̄supponit in intelligentijs ipsum intelligere, & velle. 12. meta. cō. 36. si igitur ipso intelligere carerent, carerent & mouere ipsis, & ita essent frustra. quia cū sint naturaliter intelligibiles, et à nullo sint intellectæ, carerent ergo sua naturali operatione: ergo ociosæ essent in natura, sicut diximus. & omnia ista sequuntur à signo, non à causa. & sicut vides, tollūtur omnia argumenta Latinorū contra Auer. Ad contradictionis aūt formam soluentes dicimus rerum essentias posse existere, esto q̄ non intelligantur, loquendo de essentijs rerum, in quibus suum esse non est sui intelligere. sed tale intelligere est sibi aduentitiū & extraneū: sicut accidit lapidi q̄ sit intellectus. & habeat esse cognitum. sed in essentijs rerum, quarum esse est suum intelligere, in talibus fallit propositio Auer. sicut est in proposito de abstractis substātijs. si. n. tales non essent actu intelligentes, & intellectæ tales non essent. quia suum esse est sui intelligere, & econtra secundum Philosophos. modo autem istud sequitur ex hypothesi data, vt deduximus per locū à signo, non autem à causa.

Secunda contradi. est in cō. 11. Auer. vide tur ponere dissolutionem fieri à priori ad posterius. Oppositū aūt videtur dicere ipsemet in cō. 23. septimi meta. Magna fuit quæstio de hac materia apud Plusquam cōmen. super primo Techni. & Conciliatorē in differentia 8. & omnes sequaces, an resolutiua via fieret ab effectu ad causam, an e contra. & Plusquam cōmen. voluit q̄ fieret à causa super effectum: Conciliator autem voluit, & omnes Moderni q̄ fieret oppositomodo. Solutio.

2. Meta. c. 11

modo. Nos autem in hac materia mediando dicimus compositionem, & resolutionē dupliciter fieri posse, vno modo secundū rationem, & alio modo secundū naturam. & tunc dicimus q̄ resolutio, quæ fit secundū rationem, procedit à causa super effectum. Vnde Themist. 1. Poste. analyticor. cap. 26. inquit: resolutere appello, vera conclusione posita, causis, ex quibus confecta est cōclusio, exquirere. Et illud maximo argumento est. nam liber Posteriorum, resolutorius appellatus, eō quia de posteriori resolutione agit in eo, quæ est penes materiam necessariam: talis aūt resolutio est circa demōstrationē, quæ est ibi subiectum. demonstratio autē, de qua agitur ibi principaliter, est demōstratio simpliciter, quæ à causa super effectum procedit, quia per illam acquirit scire simpliciter definitum in illo libro: non autem per demonstrationem quia, quia illa nō facit scire simpliciter, sed secundū quid. nam scire simpliciter est rem per causam cognoscere, & q̄n illius est causa, & q̄ impossibile est aliter se habere. Quia igitur resolutio illa, q̄ secundum rōnis discursum, penes causas attenditur supra effectus, sequitur ergo Plusquam cōmen. rectius sentire in hoc q̄ Moderni. Scire. n. resolutorie aliquē effectum, & intelligere est cum cognouerim⁹ causas eius simplices, & principia prima vsq; ad elemēta, vt dicitur. 1. phy. tex. cō. primi. Et hoc etiam Auerro. confirmat in præsenti loco, q̄n dixit q̄, si postremum nō fuerit, & prius fit, non pōt fieri sua definitio, quę per dissolutionē habetur. Et confirmatur nā clarum est q̄, in Mathematicis scientijs est maxima certitudo per resolutionem. patet autem q̄ ibi non fit demonstratio quia, & per consequens resolutio secundū rationē non fit ab effectu ad causam, sed potius econtra. & istud apud me non est dubium, dicant alij quidquid velint. Alia est resolutio, quæ fit secundum naturā: & talis fit ab effectu ad causā m. natura. n. resolut mixta i quatuor elementa, & elementa in materiam & formam. de ista resolutione loquitur Comē. 7. meta. cō. 13. quia ibi loquitur de dissolutione, quę fit attendendo penes illud, quod est à natura, non aūt à ratione. Et istius ēt sententiæ est beat⁹ Doctor in. 3. meta. in expōne sedi textus, si ut videre potes ibi euidenter.

1. Meta. cō. 16.

Tertia contradicti. est in cō. 16. Dicitur q̄ Mathematicæ demonstrationes sunt in primo ordine certitudinis, & Naturales sequūtur eas in hoc. Huius oppositū dicitur. 1. de Aīa. tex. cō primi, vbi dicitur q̄ scientia de anima excedit oēs alias scientias nobilitate subiecti, & certitudine demonstrationis præter Diuinam. Soluitur. multæ sunt, & variæ expositiones illius loci. sicut nosti. sed illud, quod nobis videtur esse dicendum, p nūc, est illud, quod notat hic Cōmen. in cō. isto. Dicit. n. q̄ in eadem scientia, si diuersatur certitudo secundū magis & minus, multo magis diuersatur in diuersis scientijs secundum genus. Pro quo debes scire, vt scribit Cōmen. 1. cœli cō. 12. Q̄m autem q̄ differētes sunt demonstrationes, quarum alteri attestatur sensus, & alteri non, aut quia non est innata sentiri, aut quia non est possibilis vt sentiatur, fides primæ demonstrationis erit magis perfecta. Vnde ex hoc colligo q̄ demonstrationes Naturales, quibus plures sensus attestantur, sunt maioris certitudinis q̄ demōstrationes, quibus pauciores sensus attestantur. Et, si certitudo Mathematicarū scientiarum compararetur certitudini demonstrationum Naturalium penes hoc, dico q̄, cæteris paribus semper demonstrationes Naturales essent certiores demonstrationibus Mathematicis. quia naturales causæ sunt magis sensatæ, q̄ causæ mathematicæ: Naturalis. n. versatur circa sensibilia propria, & Mathematicus circa sensibilia communia. Si vero certitudo demonstrationis attendatur penes abstractionem & simplicitatem subiecti, sic Mathematicæ excedūt Naturales scientias. quia vt dicitur. 3. de anima, & 3. cœli. & 2. physi. naturalia se habent per additionem ad Mathematica. vnde sic Arithmetica certior est Geometria, quia est de paucioribus, vt dicitur. 1. poster. cap. illo. Certior autem est scientia altera altera. Ista autem propositio sic intellecta habet veritatem vt in pluribus: fallit aūt quantum ad librum de aīa, præcipue quō ad certium libri, in quo agitur de intellectu, qui est ens magis abstractum q̄ quodlibet mathematicum. Q̄ſq; aūt certitudo attendatur penes iudicium potentiæ apprehendentis talem certitudinem, & penes hoc, q̄ scientia ostendit illud, à quo est fons, & origo cogitationis oīs, & principiorū oīum in alijs scientijs, & in qualibēt scientia. Et sic scientia de aīa & eā tractet de intellectu agente, & possibili, qui distinguit, & iudicat quamlibet veritatē in qualibet scientia, certissima est omnium scientiarum præter Diuinā. & ista fuit mens Themistij ibi, & Auer. in cō. 2. primi de aīa ad calcem cō. si bene aduertis Sed dices replicando q̄, si isto modo scientia de Anima esset certior alijs scientijs nobilitate subiecti, & cer-

Solutio.

Instantia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& certitudine demſonis, à pari & Diuina ſcientia ſaltem quantū ad ſecundū eſſet certior. Soluo. ſcientia de Anima non eſt nobilior, neq; certior Diuina quantū eſt merito ſubiecti. Nā illa Diuina dr, eo quia circa Deum verſatur, & abſtractas ſubſtantias, quæ nobiliores ſunt anima intellectiua, teſte Auerroi in 3. de anima. cōmē. 19. Neq; etiā rōne certitudinis oſtenſiæ poteſt eſſe certior ſcientia de Anima, quia licet ſcientia de Anima oſtendat eſſe intellect⁹ agentis, à quo eſt certitudo principiorum ſcientiarū oīum, tñ Diuina etiam conſyderat de Deo, qui eſt altior cauſa veritatis, & certitudinis, q̄ ſit intell⁹ agens. nam, vt dicit Cōmen. in 2. meta. cō. 4. oīa entia ac quirunt eſſe, & veritatē à prima cauſa. & ideo bene dixit Cō. cō. 1. q⁹ ſcientia de Anima in nobilitate ſubiecti excedit oēs alias ſcias, & etiā in certitudine demſonis ꝓter Diuinā. Attēdit et certitudo demſonis ex eo, quia pauciores dubitationes contingūt in ea, & minor eſt difficultas reſoluēdi, q̄ in alijs. Et penes maiorē euidentiā illuminationis eſſe ſuper effectum. & ſic loquit cō. hic, dum dicit, q⁹ demſones Mathematicæ ſunt in primo ordine certitudinis, & Naturales ſequūtur eas in hoc, & poſt Naturales ſunt Diuinæ. & hoc quō ad certitudinē demſonis quō ad nos, quę attenditur penes maiorem euidentiam cauſę ſuper effectum: licet, ſi loquamur de certitudine quō ad nos, quæ eſt penes obiectum magis nobis notū, vt ſic Naturales ſunt in primo ordine, & Mathematicæ in ſecundo. cum illæ ſint de ſenſibili proprio, hæ aūt de ſenſibili cōi. Diuinæ aūt etiam vt ſic ſunt in tertio ordine. ſed de ordine naturæ Diuinę demſones ſunt in primo ordine. Nāles in ſecundo, cūm ſint de ſubſtantijs. Mathematicę in 3. cum ſint de accidentibus. ſubſtātia aūt natura prior eſt accidente. 7. meta. te. cō. 4. Nolo tñ abſolute cōcedere quodlibet conſyderatū in Naturali philoſophia eſſe prius natura quolibet conſyderato in Mathematica. quia hoc falſum eſt. ſed quō ad hoc, q⁹ demſones Mathematicæ ſunt de accidentibus ꝓter Aſtrologiā, ſicut patet in. 12. meta. 44. &c, quia accidens poſterius natura eſt ſubſtantia, ſic quō ad hoc ſunt ī tertio ordine, quō ad naturam. ſed ſunt ī primo ordine, quo ad nos, penes cui dētiā illuminationis eſſe ſuper effectum. Et ad hunc ſenſum. 1. Poſt. multū Philoſophus laudauit Mathematicas demſones, & etiam in præſenti tex. qñ dicit q⁹ certitudo ſermonis mathematica non eſt exꝑetenda in omni te. nam ſermones ſunt ſm exigētiā materiæ ſubiectæ. cogita bene & pōdera. qā pauci, vel nulli poterūt hoc intelligere, ſicut paſſim videre poteris.

SOLVTIONES contradictionum in dictis Auerrois,

Super Tertio Metaphyſicorum.

3. meta. com. 1.

Contradictio eſt in cō. 1. Inā Auer. q⁹ conſuetudo Ariſtot. fuit inducere ſermones diſputatiuos in qōnibus difficilibus. Huius tñ oppoſitū videtur dicere. 1. cœli. cō. 2. &. 1. de anima, com. 65. Soluitio huius patet ex cō. 85. primi de cœlo. vide ibi, & conſydera. Soluſio.

3. meta. com. 16.

Secunda contradi. eſt in cō. 16. Dicit Cōmenta. q⁹ nomina denominatiua ſignificant vnū compoſitū. Huius tñ oppoſitum patet. 5. meta. cō. 14. vbi vult, q⁹ nomina denominatiua ſignificant primo formam. &. 7. meta. cō. 18. & in prædicamentis cap. de ſubſtantia, vbi dr, q⁹ album non eſt in genere propter ſuum duplex ſignificare. & 7. meta. cō. allegato dicit q⁹, qñ accidentia per accidens ſumpta fuerint in ſuis ſubiectis eſſentialibus, tunc habebunt nomina ſignificantia vtrumque. De hoc vide, quæ ſcripſi ſuper cō. 8. ſecundi de anima. tamē diffuſius dicam infra. 5. met. ſuper cō. 14. quia ibi eſt locus proprius.

SOLVTIONES contradictionum in dictis Auerrois,

Super Quarto Metaphyſicorum.

4. meta. com. 1.

Prima contradi. eſt in cō. 1. Dicit Comm. q⁹ ſcientia de natura eſt de ente mobili. Huic tamen oppoſitum videtur dicere 12. meta. cō. 5. vbi dicit, q⁹ eſt de corpore mobili. & in proœmio ſuo ꝑ. 1. phy. dicit res ſenſibiles eſſe ſubiecta ſcientiæ Naturalis. Soluitur. non eſt cura Philoſophi de nominibus, vt ipſemet dicit ſuper com. 1. primi phy. idem intelligit apud me Commenta. per corpus mobile, & per corpus naturale, per res ſenſibiles, Soluſio.

ꝑ ens mobile, & per ſubſtantiam mobilem. nec inuenio aliquā diſcordiam inter Antiquos de ſubiecto philoſophiæ, ſed Latini fuerunt authores illius difficultatis. Illud igitur, quod ego dico in hac materia, eſt iſtud, quod Cōmenta. idem intellexit per iſta nomina, & ideo in hoc non eſt inſiſtēdum. De ratione aūt formali ſubiecti Naturalis Philoſophiæ, licet Cōmen. dicat quandoq; mobilitatem eſſe, qñq; ſenſibilitatem, tñ iſta, ſi adinuicem cōparētur, indubitanter credo naturalitatem eſſe rationem formalem ſubiectiuam, & quidditatiuā totius naturalis habitus. Ratio, quæ me mouet, eſt iſta, quia mobilitas, & ſenſibilitas habent reduci ad illam. natura. n. eſt principium motus. Amplius, mobilitas eſt propria paſſio. & nulla talis poteſt eſſe prima ratio ſubiecti ſcientiæ: quia quælibet talis eſt demonſtrabilis, aut demſone ſimplſr, aut ſaltē demſone cauſę tantū. ſtat enim aliquā paſſionem eſſe per ſe notam, quō ad ſimplicē inhærētiam ad ſubiectū, quæ tñ non ſit euidens euidentia cauſæ. & ſic eſt in propoſito. quia licet motum eſſe ſit de principijs cognitionis ſcientiæ Naturalis, & non poſſit demonſtrari demſone quia, aut demſone dante cauſam, & eſſe, nihil tñ prohibet poſſe demtari demſone cauſę tantū. Amplius, illa eſt prima ratio formalis ſubiecti adæquati naturalis habitus, qua primo poſita aliquid reponit⁹ ſub tali habitu, & qua primo remota aliquid remouetur à tali habitu. huiuſmodi eſt naturalitas, nā oīa habentia principiū mot⁹, & quietis ſunt phyſicæ conſyderationis, & oīa carentia huiuſmodi principio nō ſunt amplius phyſicæ conſiderationis, ſicut patet. 2. phy. tex. cō. 71. Et cōfirmatur per Philoſophū, & Commen. ibidē. tex. cō. 73. vbi probant primum motorē non eſſe naturalis conſyderationis: quia in eo non eſt principium motus: tale aūt natura eſt. Cōfirmatur per Auer. in. 2. primæ philoſophiæ, tex. cō. 16. vbi Philoſophus dicit. Quāmobrem primo perſcrutandū nobis eſt de natura quid ſit. Sic. n. & de quo eſt Naturalis ſcientia, manifeſtum erit. & Cōmenta. in commen. ſuper iſtis verbis inquit, quando homo ſciuerit naturam quid ſit, declarabuntur ei naturalia à non naturalibus. quid clarius dici potuit? Sed fuit dubitatum ſimiliter per magnificentiam tuam propter quid eſt, q⁹, cūi Ariſto. dicat. 1. Poſterio. q⁹ ſubiectum in ſcientia ſit per ſe nomm in tantū, q⁹ Auer. 1. phy. cō. vltimo. & 2. phyſico. 22. &. 26. &. 2. de anima. 27. & in pleriſque locis alijs tener ſubiectum non poſſe in ſcientia demonſtrari, nec à priori, nec à poſteriori, & tamen nos videmus temporibus noſtris, ſemper in principijs librorum primam quæſtionem fieri de ipſo ſubiecto. Nec valet, ſi dicas, q⁹ iſtud intelligitur quō ad naturam, non quō ad nos. nam, ſi ſubiectum non deberet eſſe notum quō ad nos, ſaltem demonſtrabile eſſet demonſtratione quia. & tunc licet à Latinis teneatur, apud Auerrois, tamen vbique hoc negatum eſt. Dico, quōd dubitatio pulchra eſt, & ſubtilis. ſed illud, quod pro nunc occurrit mihi, eſt hoc, quōd refert aliquid eſſe notum in ſe, & refert illud notum eſſe in ordine ad aliquid prædicamm attributū ſibi ab intellectu. vnde dico, q⁹ aliquid primo modo poteſt eſſe ꝑ ſe notū, & tamen ſecundo modo ſtat iſtud dubium eſſe & ſatis ignotum. ens eſſe notum eſt: nec intellectus circa conceptum entis in ſe errare poteſt, cūm non habeat aliquid, per quod ignorari queat: quia conceptus eius eſt ſimpli iter ſimplex, & talis, aut totaliter ſcitur, aut totaliter ignorat, vt dicitur. 9 meta. tex. cō. 12. ñ vtrū ens ſit vniuorum Deo, & creaturæ. ſiſt vtrum ens dicat cōceptum per ſe tertiū à ſuis inferioribus, dubium eſt ſatis, & ignotū, & ideo licet Diuina ſcientia ſit de tranſcendentibus, & communiſſimis, quæ valde notiſſima ſunt in ſe, poſſunt tñ de iſtis formari propoſitiones difficiliſſimæ, propter quas ſcientia illa erit ignota ſatis, & ſatis difficilis. facilitas. n. propoſitionis non oritur ex notitia ſubiecti tantū, ſed ex inhærētia prædicati ad ſubiectū. Vnde, qñ talis inhærentia nota eſt, tunc tota propoſitio nota eſt. Vnde Philoſophus quærit in. 12. &. 7. meta. vtrū ens, & vnū habeat aliquā intentionem vſem actu extra decem prædicamēta. & iſta quæſtio patet, q⁹ difficillima eſt. Ita in propoſito dicimus nos, quantūcūq; ponatur ſubiectum primæ philoſophiæ Naturalis ſiue ens mobile, ſiue corpus mobile, ſiue ſubſtantia ſenſibilis, vel aliquod huiuſmodi, dico quodlibet iſtorum notum eſſe in ſe, & nullum vt ſic demonſtrari poteſt aliquo genere demōſtrationis in ſcientia Naturali, ſed quærere poſtea vtrū corpus mobile ſit ſubiectum in ſcientia Naturali, iſtud non eſt conſyderare corpus in ſe, ſed eſt conſyderare ipſum in ordine ad aliquod prædicamm attributū ſibi à rōne, ſicut eſt iſta intentio ſubiectum. & ſic ſtat

Digreſſio à ratione formali ſubiecti adæquati Naturalis philoſophiæ.

Dubitatio.

Soluſio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

illud ignorum esse. vnde ista non implicat, mihi notum esse corpus mobile esse, & tñ q̃ me lateat vtrũ conditiones subiecti scientiæ competant corpori mobili, vt ad totum Physicum negotium pertineat. Ista est extẽporanea soluto. tamen magnificentia vestra super hoc cogitabit.

4. Meta. cõ. 2. Secunda contradi. est in cõ. 2. Dicit Commen. q̃ substantia est causa accidẽtium, nõ secundum finem & agens, sed secundũ subiectum & materiam tñ. Huius tñ oppositum scribit Philosophus in. 2. de aïa. tex. cõ. 36. vbi dicit aïam esse causam corporis animati in triplici genere causæ, formalis, finalis, & efficientis. Et ad hoc mihi videtur dicendum, q̃ substantia composita respectu accidentium existentium in ipsa concurrit tanq̃ materia & subiectũ. talia enim sunt terminata, & non habent materiam in qua subiectentur primo, nisi compositum. talia autem non sunt ab ipso composito tanquã ab agente. quia, cũ materia & efficiens non coincidant in idem, dicimus q̃ ab ipso, vt ab agente, impossibile est talia accidentia dependere. & ideo talia dependere ab extrinseco motore in gñe causæ efficiẽtis. nã agẽs, quantũ dat de forma, tñ dat de consequẽtibus ad formam mediãte forma. sicut colligitur ex. 8. physi. 32. & 3. cœli. cõ. 28. Sed dices, q̃o compositum est causa talium accidentium, cũm Philosophus. 1. phy. 82. dicat materiam cum forma causam esse omniũ eorum, quæ sunt sicut mater? Soluitur. licet composita sint materia, in qua accidentia ista subiectantur, tñ in rei veritate tamen, propter quam recipiantur in genere causæ materialis est materia. & ratio, propter quam recipiantur in composito in gñe causæ finalis, est ipsa forma, sicut patet. 2. cap. de substantia orbis. substantia igitur composita q̃ocunq; distinguatur à materia, & forma ratione, qua composita est respectu talium accidentium subiective in ea existentium, non concurrit vt agens, non vt forma, neq; finis, sed solum vt materia. Illud autẽ, quod adducit de. 2. de anima, patet q̃ non est ad propositum. quia non negamus substantiã, quæ est forma, posse esse causam finalem, & agentem respectu accidẽtium. & isto modo patet mens Auer. in hoc loco. Quod aũt quidam dicere voluerunt hic substantiam esse veram causam materialem accidẽtiũ, non autem causam agentem verã, sed pullulatiuam, & similitudinariam, sic etiam finalem, ista non sunt Aristotelica, sicut diximus alias, sed veritas in via eius est ista.

Solutio.

Infantia.

Solutio.

Tertia contradi. est in cõ. 3. Dicit Cõmẽ. q̃ ens & vnum vnam naturam significat subiecto, sed diuersis modis. Huius tñ oppositum habet in. 12. met. 21. & . 22. cõ. vbi habet q̃ ens non significat aliquam naturam. 4. Meta. cõ. 3.

Solutio. Solutio. qui ponũt vniuocationem entis, & vnitatem conceptus entis per indifferentiã, dicunt conceptum entis non dicere rem aliquam, neq; realitatem aliquam, sed dicunt q̃ dicit quandam formalitatem, quę habet modum intentionis primæ. & ita glosat Cõmen. 12. meta. cõ. 21. & . 22. quia ibi Cõmen. non negat absolute ens non importare aliquem conceptum, sed solum negat q̃ non dicit aliquam naturam, i. aliquam rem vel realitatem distinctam à substantia & ab accidente, à Deo & à creatura. sed q̃ ens non dicat aliquem conceptum realem obiectiuum, hoc nunq̃ Cõmen. vt aiunt negauit. Nobis aũt cum supportatione istorum videtur oppositum de intentione eius. nã ego teneo conceptum entis secũdum ipsum nõ esse aliquid tertium vniuocum distinctum à suis partibus subiectiuis, neq; naturã, neq; formalitatem importãs. Vnde ipse dicit in 10. meta. cõ. 8. ens significat decem prædicamenta prima significatione & sine medio: non quia ens sit cõmune eõitate nominis, & imediate significet sua significata, sicut dixerunt vulgares: sed significat decẽ prædicamenta sine medio, pro quanto descendit non per dñas vniuocas, sicut genus in species. quia tunc ens esset sicut canis, & per consequens nõ posset subiectum esse in aliqua scientia. Et q̃ non dicat aliquam naturam distinctam à decem prædicamentis patuit etiam in cõ. allegatis. 21. & . 22. 12. meta. Sed illud, quod intendimus probare, est videre vtrum dicat aliquem conceptum tertium distinctum à decem prædicamentis. Et ad hoc dicimus q̃ bene importat vnum conceptum cõem cõitate analogię respectu decem prædicamentorum, qui dr secundũ prius & posterius. si. n. nullam vnitatem haberet, non esset de eo scientia. & ista est sententia eius expresse in. 4. meta. cõ. 2. Iste aũt conceptus secundum ipsum non est distinctus à suis inferioribus, vt dixerunt subtiles. vnde. 4. meta. cõ. 6. dicit Cõmenta. q̃ ens & vnum non significant vnam intẽtionem in oĩbus rebus, neq; intentionem diuersam ab oĩbus rebus. Et sic patet qualiter secũdum Auer. ens non dicit aliquam rem, nec realitatem, nec formalitatem tertiam vniuocã distinctam à Deo & à creatura, & à substantia & ab accidente. Sed dices, q̃o ad cõtradictionis

dictionis formam dicetur? Dico q̃ Cõmen. contra Auic. tenet in. 3. cõ. quarti meta. & etiam in. 10. meta. cõ. 8. q̃ ens & vnũ signiheant vnam naturam, i. vnum conceptum, non tñ distinctũ realiter vel ex natura rei, sed sola ratione à conceptibus suorum inferiorum sed diuersis modis. vnitas. n. nõ importat aliquem conceptum vel formalitatẽ positiuã, vt dixerunt posteriores distinctam à conceptu entis, sed solam in suttionem superaddit vnum ex modo significandi ad ipsum ens. sed in re significata conueniunt. & ideo dicit q̃ ens & vnũ significat vnam naturam in subiecto, sed differunt secundũ modum significandi. Auic. aũt voluit conuersim, videlicet q̃ tam ens q̃ vnum importarent de per se vnũ quodq; aliquid conceptum positiuum: quorum vnus erat ab altero distinctũ, sic igitur Auer. ponit ens & vnum idem significare. sed qñ dixit q̃ ens & vnum non significat aliquã naturam, intellexit ad modum Platonicorum, videlicet ista natura sit natura tertia à suis inferioribus separata & distincta. vnde ipse dicit. 12. meta. cõ. 21. ens & vnum sunt ex rebus vltimis, quæ non hñt esse extra aïam. Et idem habet. 10. meta. cõ. 6. sic. ens & vnum non dicunt vnam intentionem vniuocam tertia ab intentionibus decem prædicamentorũ, sed solum est indifferens per analogiam, vt diximus ex intentione eius. 4. meta. cõ. 6. & cõ. 2. Vnde ẽt 10. meta. cõ. 6. dicit. impossibile est vt aliquid cõe plumbo sit substantia, nisi secundũ q̃ est in aïa tñ. & subdit parum infra, q̃ ens & vnum sunt de intentionibus vltimis, quæ non hñt esse nisi in aïa. vnitas igitur conceptus entis & cõitas eius est cõmunitas & vnitas analogię, non vniuocationis, non distincta secundũ esse, vel ex natura rei à suis inferioribus, sed solum in anima & in conceptu. Et nota bene ista, quia multi laborauerunt in videndo veritatem in via Auer. & non potuerunt. Et q̃ hoc sit verum probatur ratione duplici. Si ens inquantum ens non diceret vnum conceptũ analogum distinctum ratione à conceptibus suorum inferiorum, sequeretur q̃ non posset de eo aliqua demonstratio fieri. consequens est falsum, quia bonitas demonstrari potest de ente mediante veritate non ratione alicuius inferioris ad ens, sed ratione sui: ergo ens inquantum ens dicit aliquid vnum conceptũ. Confirmatur, quia si ens, inquantum ens. non diceret aliquem conceptum proprium ratione distinctum à suis inferioribus, sed solum cõitatem nominis importaret, sequeretur q̃ nullum prædicatũ esset tiale, & per se de eo diceretur. consequens est falsum: nam dicim⁹ q̃ ista est per se, ens est vnũ. probatur consequentia. quia secundum Auer. 4. meta. cõ. 2. de termino æquiuoco bene aliquod prædicatum accidentale potest verificari vltr, sicut ista propositio est vltr vera, omnis canis est pulcher: nullũ tñ prædicatum per se de tali potest verificari. cũ igitur vnitas & bonitas primo verificentur de ente ratione sui, & non ratione alterius, demonstratiue sequi videtur q̃ ens inquantum est cõmune Deo & creaturę, substantiæ & accidenti, non sola communitate vocis, sed conceptus distincti ratione à conceptibus inferioribus. & hæc non possunt negari ab homine habente intellectum habilitatum ad bonum.

4. Meta. cõ. 4. Quarta contradi. est in cõ. 4. Enumerat scientias medias Cõmen. in numero scientiarum Mathematicalium, sicut est Perspectiua & Musica, huius tñ oppositum videtur sentire Philosophus. 2. phy. tex. cõ. 20. vbi habet. Demonstrant aũt & quæ ex Mathematicis magis Physicæ. vbi loquitur, vt dicit Cõmẽ. & vlt oës expositores de scientijs mediis.

Solutio. Soluitur. quidquid dicant alij scię mediæ vt est Musica, Astrologia, & Perspectiua, & quæ assimulantur his, sunt potius inter Mathematicas scientias enumerandæ q̃ inter Physicas. Et ratio est ista. nam habitus scientificus specificatur à medio: ita. n. Philosophus posuit distinctionẽ inter specularias scientias in. 6. met. tex. cõ. 2. quia aũt media talium scientiarum subalternatarum mathematica sunt, licet applicata sint materię sensibili, dicimus q̃, cum denominatio insequatur formam & non materiam, actum & non potentiam: sicut est de intentione Philosophi. 2. phy. tex. cõ. 11. & . 9 meta tex. com. 7. propter hoc & si materiale in talibus naturale sit, cũ formale sit mathematicũ, potius ergo Mathematicæ q̃ Naturales debent nuncupari. Et istius etiã opinionis est beatus Doctor. qui etsi in. 2. phy. super allegatum tex. oppositũ dicat, tñ seipsum retractauit in quæstionibus super Boetio de trinitate. Ad authoritatem aũt Philosophi dico q̃ illa est multiplex secundũ amphibologiam, quia vnus sensus esse potest, q̃ duo sint cõparata, & vnum sit illud, ad quod fit comparatio. vt sit sensus q̃ Mathematicæ puræ & scię mediæ comparent ad Physicas tñ. Et tunc sensus esset iste q̃ scientiæ mediæ sunt magis Physicæ q̃ Mathematicæ puræ sunt Physicæ. & iste sensus verus est. & sic

parcl-

Universidad de Deusto
Biblioteca

intellexit Philosophus. Vnde trãslatio Arabica ibi clarior est nostra & sonat hoc, qđ diximus. & hoc est rationi consonum, medium. n. magis conuenit cum extremo, q̃ vnũ extremum cũ alio extremo, cũ maior sit distinctio extremi ab extremo, q̃ extremi à medio, seu medij ab extremo. Alter sensus põt esse. vt vnũ sit cõparatũ, & duo sint. ad que fiat cõparatio. & tunc sensus est iste, vt scientiæ mediæ cõparatæ ad Mathematicas, & ad Physicas sint magis Physicæ, q̃ Mathematicæ, & isto modo intellecta propositio Philosophi falsa est propter rationem, quam adduximus.

4. meta. com. 21. Quinta contradi. est in cõ. 21. Dicit Cõmen. q̃ nullus intellectus intelligit contraria esse simul. Sed opponebat ibi in margine de veritate intellectꝰ. nã, cum opiniones de contradictorijs sint contrariæ, teste Philosopho in. 2. perihermenias, si vnus est omnium intellectus, vt ipse ponit. tunc contraria erũt in eodem simul. & cũm intellectꝰ possit intelligere omnia, quæ sunt in eo, si igitur tales opiniones contrariæ sunt in ipso, ipse poterit intelligere contraria simul

Solutio esse. Ad hoc aũt videtur Aner. respondere in. 6. meta. cõ. vltimo, vbi dicit propositionem istam nõ tenere in anima, sed solum in materia. nam licet materia extra animã non possit recipere duo contraria infimul, tñ anima bene põt. de hoc tñ videbimus infra in illo loco, ideo pro nunc dimittat.

SOLVTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois,

Super Quinto Metaphysicorum.

1. meta. com. 3. COntradictio est in cõ. 2. Dicit Commen. q̃ principiũ materiale est illud, quod denõminatur cum hac præpositione ex. Huius tñ oppositũ videtur sentire ipse in 1. phy. cõ. 53. vbi dicit, q̃ in subo dicimꝰ q̃ hoc fit hoc, i. permutatione

Solutio. aũt, q̃ ex hoc fit hoc. Solutur. vt ipsemet Commẽ. dicit in hoc. 5 meta. cõ. 29. famosior ex significationibus, ex, est qñ importat genus causæ materialis. & hoc est rationabile. materia. n. sic describitur à Philosopho in. 2. phy. 27. Materia est, ex quo fit aliquid cũm insit. Quod aũt dicit de primo, quorum privatio est manifesta, generatio attribuitur privationi cum illa præpositione ex, aut etiam in recto: generatio. n. fit et non esse, & non ex esse. & ideo magis dicimus, q̃ infirmus fit sanus, q̃ q̃ homo sanus fiat sed in subiectis, quorum privatio latet, generationes subiectis attribuuntur : sicut dicimus, q̃ domus fit ex lateribus. Pro hoc vide cõ. 25. septimi meta. & nos ibi etiam dicemus magis.

Secunda contradi. est in cõ. 5. Dicitur, q̃ natura prius de forma dicitur. Sed. 2. physi. cõ. 1. dicit, q̃ prius dicitur de cõpositoquia inquit, q̃ illa sunt magis naturalia. Solutꝫ nã fm ipsum. 1. phy. cõ. 3. &. 4. nõ dicit vnivoce, nec equivoce de materia, & forma & composito, sed analogice : licet compositũ proprie loquendo verius naturatũ, vel habens naturam dicatur, q̃ natura. sicut patet ibidẽ. Vnde vniuersaliter apud ipsum nil vnivoce dicitur de causa, & causato, præcipue in prædicatis, quæ sunt primo intellecta, & habent modum intentionis primæ. Vlteriꝰ debes scire, q̃ analogia est duplex, quædam est fm famositatem, & quædam, fm veritatem. vnde composita existimant cõmuniter esse magis entia, & magis substantiæ, q̃ forma aut materia: quia talia no stræ primę cognitioni naturali sunt notiora: sicut est de intentione eius. 1. phy. com. 1. vbi per confusa magis exponit composita causata. ex elementis, sed fm veritatem natura per prius dicitur de forma, q̃ de materia, aut de composito : quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis.

5. meta. com. 5. Solutio. 5. meta. com. 5. Solutio.

Tertia contradi. est in fine com. 6. Dicit Cõmen. q̃ æterna non habent esse necessarium ab alio. Huius tñ oppositum patet. 2. cap. de substantia orbis, & 2. meta. com. 4. Soluitur. æterna citra primũ non habẽt esse necessarium ab alio fr̃maliter : habent tñ esse necessarium ab alio, vt à fine, & ab efficiente. Ratio primi est ista. quia, si aliquid non esset formaliter ex se necessariũ, sed contingens, tale nullo pacto posset ab alio fieri necessitatem, fm ipsum. 2. phy. cõ. 48. contra Aut. nisi tu ponas naturã corruptibilẽ conuerti in naturã æternam. vnde quodlibet æternum caret materia, quæ radix est contingentiæ, & possibilitatis. Et ideo fm Philosophos quodlibet æternum formaliter est necesse esse ipsũ, effective vero, & finaliter talia æterna sunt à Deo, & propter Deũ: sicut demonstrauimus in qõne nra de triplici causalitate intelligentiæ.

5. meta. com. 6. Solutio.

Quarta contradi. est in com. 7. Habetur hic cõiter, q̃ duo accidentia numero dñia non pñt esse simul in eodem subiecto. Sed huic

huic authoritati resistunt Medici, ponẽtes cõplicationẽ febrũ i eodẽ subiecto simul. quia vt patet per Gale. in. 1. de differentijs febriũ, hectica febris põt esse coniuncta cũ putrida, & tũc duæ calitates numero differentes simul sunt in eodẽ subiecto, sicut patet. quia febris nihil aliud est, nisi calor naturalis conuersus in igneũ. Nisi esset, q̃

Solutio. in tali corpore, in quo est istarũ duarũ febriũ cõplicatio, est vnamet numero caliditas. genera. n. febriũ non distinguunt gñe, vel specie penes caloreẽ, sed penes diuersitatẽ materierũ, in quib⁹ est calefactũ esse. & ideo non prohibet, vt vnamet caliditas, vt est in facto esse, quæ remota putrida febre adhuc remaneret in mẽbris, illa rõne dicat esse caliditas febris hecticæ, quæ fm aliam rõnẽ, vt est in fieri ab humore putrido causata dicat esse caliditas putredinalis febris. stat. n. absq̃ repugnãtia fm diuersos respectus: sed de hoc nõ est nobis locus in præsentia dubitandi, quia multa dici pñt hinc inde, q̃ transcendunt nr̃m negocium.

5. meta. com. 14. Quinta contradi. est in cõ. 14. Nomẽ accidentale primo significat accidẽs, & secũdario subiectũ. Huius tñ oppositũ dicere videt. 1. phy. com. 25. vbi habet, q̃ significat nomen cõcretũ duo, s. subiectũ & formã. quia dicit, q̃ albũ significat albedinẽ, & receptiuũ albedinis. &. 2. de anima. cõ. 8. dicit, q̃ nomina rerũ artificialiũ, quæ accidentia sunt, primo significant subiectũ, & secundario formã. Soluit. nomẽ significat rem, fm, q̃ est in actu. actus aũt duplex est, substantialis. & accidentalis. substantialis dat esse simplr, & accidentalis dat esse, fm qd. Et ideo, cũm cõposita substantialia sint in actu simplr nomẽ taliũ primo significat formã, quia forma est 16, pp quam compositum est in actu simplr, secundario aũt importat cõpositũ. In compositis vero per accidens nomina talium in concreto sumpta primo formã significant, & secundario subiectũ, quia à forma fit denominatio non à materia. &, quia subiectum respectu accidentis est sicut materia. 4. meta. cõ. 2. ideo dicimus nos, q̃ talia primo significant formam, per quam sunt in actu fm quid, q̃ ipsum subiectũ. Accedit ad hoc, q̃ si talia prius significarent subiectũ, q̃ formam, tũc sequeretur, q̃ esset negatio dicendo homo albus, sicut deducit pulchre Cõmen. hic contra Auic. De nobis aũt rerũ artificialiũ quid primo significant an formã an subiectũ dixi in cõ. 8. secundi de aia. & ideo illuc recurre. Quantũ ad propositũ spectat, dico nullã esse contradictionem in Aner. si qñq̃ dicit nomen concretũ accidẽtale duo significare, s. subiectũ & formam, seu compositũ ex forma, & subiecto : sicut ipse habet. 5. meta. cõ. 16. vbi habet nomina denominativa significare vnũ cõpositũ: Quãdoque aũt dicit talia significare formã primo, & secundario subiectũ. aliud. n. est significare absolute, aliud est primo significare. dicimus talia nomina concreta significare vtrũq; non tñ primo significare vtrũq; dicimus, sed talia primo formã significant. denominatio ab actu fit, non à potentia. 2. physic. 11. &. 9. meta. tex. cõ. 7. &. 8. meta cõ. 7. &. 1. phy. 63. &. 1. cap. de substantia orbis. nam, qñ amittitur forma substantialis rei, ibi materia ammittit nomen, & definitionẽ rei : cũm aũt destruitur forma accidentalis, ibi etiam amittitur denominatio, quo ad esse fm quid, quod erat à tali forma, licet esse simplr, quod est à forma substantiali non amittat per amissionẽ accidentalis formæ. fit igit̃ solutio ad oẽs authoritates patet.

5. meta. te. sine cõ. Solutio. Sexta contradi. est in tex. sine cõ. Aristo. dicit in hoc cap. 9. non posse dici oẽm Socratem musicũ esse, quia Socrates non est in pluribus, sicut dicitur omnis homo musicus. Sed huius oppositũ habet in. 1. cœli & mundi, vbi dicit, q̃ ois mundus est ex propria materia in tex. cõ. 98. vbi litera græca habet ἐ πᾶς κόσμος, & tñ mundus non est in pluribus, vt patet ibidem. Soluitur, & est sententia Alexan. ibidẽ referente Simplicio, q̃ in individuis, in quibus saluat tota natura speciei, sicut est in sempiternis. põt poni signũ vlr distribuens, sicut est de mũdo & Sole, & id genus. secus aũt est de individuis rerũ generabilium. in talibus. n. tota natura perpetuari non põt, nisi per successionẽ. solicitudo. n. diuina propter hoc misericordia dedit talibus virtutẽ, vt possint perpetuari in specie, vt dicit Cõmenta. in. 2. de anima. cõmen. 34. Et nota bene hoc.

5. meta. com. 16. Septima contradi. est in cõ. 16. Inquit Cõmẽ. q̃ in intellꝫ vlr notius est particulari. Huius tñ oppositũ sequi videt ex dictis eiꝰ in. 12. meta. cõ. 4. vbi habet, q̃ vlia intellecta apud Arist. sunt collecta ex similitudine, quã accipit intellectus. ex particularibꝰ, & facit ea intentionẽ vnã: & p consequens singularia notiora intellectui esse videnť.

Solutio. Nisi esset, q̃ authoritas ista in oppositũ adducta, procedit de vlr pro secunda intentione, non aũt pro prima. quia vniuersale, vt est de primo intellectus præcedit cognitionem singularis. Singularis enim cognitio

repugnat

Universidad de Deusto
Biblioteca

repugnat intellectui vt intellectus est secundum Philosophos, non inquantum singulare, sed inquantum materiale. Et sic intellectui nro cognitio singularis attribuitur, hoc est, vt habet respectum ad materiam & ad sensum ex sui imperfectione, cū sit vltimis in genere abstractoꝝ. 3. de aīa. com. 15. & ideo Cōmen. super cō. libri de Diuinatione dicebat q⁹, si substantiæ abstractæ singulare materiale cognoscerent, contingeret illas materiales esse. Et ideo intellectus noster primo aspectu vniuersale cognoscit, quia hoc cōpetit sibi ratione, qua intellectus est, cū sit abstractus à materia, & habeat oppositum receptionis modum modo, quo materia recipit nā materia singulariter, & intellectus vt abstracte recipit. sic ergo directe vſe cognoscitur ab intellectu singulare autem cum non cognoscatur ab intellectu, nisi vt ipse inclinationem habet ad materiam, sic dicimus tale cognosci ab intellectu, vt super phantasmata se conuertit. & ista cognitio reflexa est, & non competit intellectui nisi mediante sensu: ficut patet. 3. de anima. cō. 9. Caueant ergo Nominales, & Burlestæ tenentes singulare esse primo cognitum ab intellectu. Sed de hoc in quæstione nostra de primo cognito diximus satis.

4. Meta. tex. 18. Octaua contradi. est in tex. 18. Arist. dicit in tex. cō. 18. q⁹ motus & tempus sunt quanta per accidens. Sed oppositum habetur in prædicamentis, vbi tempus posuit esse per se quantitatem continuā. Soluitur. tēpus quiditatiue est numerus numeratus secundum prius & posterius ipsius motus, & præcipue primi motus. & quò ad hoc est per se quantitas, quia talis numerus numeratus potest esse quantitas continua, sicut tripedaneum telū, vt dicit lucidissimus Themist. & ideo quiditatiue consyderatum tempus est per se quantitas, quia nihil addit supra motum nisi numerum numeratum. Aliud aūt est cōsyderare in tēpore, & est quod habet per se mēsurare motum. Motus autem mensurat tēpus per accidens. & hoc est accidens tpis, & non est quiditas tpis, vt inquit Alex. in. 4. phy. in expōne tex. cō. 118. & quò ad hoc tēpus est q̄tum per accidens, p quāto imaginamur q⁹ tēpus mensurat per sui quantitatem q̄titatem motus, & adæquat ei. & diuisio & continuatio eius adæquatur diuisioni & continuationi motus, à quo tēpus dependet, tanq̄ à causa, saltem in genere causæ materialis. & sic dicit Philosophus q⁹ tēpus est diuisibile & continuum p̄pter motum, & motus propter magnitudinem.

Solutio.

Non incōtinent ergo tēpus, quò ad id, quod est secundū sui quiditatem esse q̄titatem p se, & quò ad id, quod accidit ei, quod sit q̄tum per accidens. nā vt inquit Alexa. quiditas t pis est in numerato esse prioris & posterioris motus, secundū quod illud est pri⁹ & illud posterius, sed mensurare motū accidit tēpori, sicut propria passio accidit subiecto. Sed nunquid motus secundū sui quiditatem sit per se q̄tas? videtur q⁹ sic. quia Cōmen. 4. phy. com. 99. declarans dictū Philosophi ibi, quō motus & prius & posterius in motu sunt eadem subiecto, sed differunt secundum esse, inquit q⁹ prius & posterius, cū fuerunt accepta secūdū q⁹ sunt in subiecto, tunc sunt partes motus: cum autem fuerint consyderata secundū definitionem & & quiditatem, tunc prius & posterius erit aliud à motu, qm̄ motus est in quantitate, & prius & posterius sunt in numero. ex quo videt motum quiditatiue esse q̄titatem. & hoc ſurſum, & multi alij Auerroistæ tenēt. Ex aduerso autem instatur ex authoritate Philosophi in. 5. meta. collocantis motū in quantis per accidens. Amplius aūt. 4. phyſi. com. & tex. 118. & 119. dicit q⁹ tempus mensuræ rem morā, non simplr̄ secundū q⁹ motus est quantum, sed secundū q⁹ mot⁹ ipsius quātus est. vbi Cōmen. in cō. dicit q⁹ tēpus mensurat quantitatē accidentem motui, & per consequens, si q̄tas motus accidit motui, essentia & quiditas motus est aliquid, cui illa quātitas adueniat, quia nihil dē sibi met accidere. vbi Cōment. elicit vnum pulchrum documentum per locum à maiori, q⁹, si tempus non mensurat rem motā, secundū q⁹ est mota simplr̄, dignius est ipsum non mensurare aliquid secundū q⁹ est ens, ex quo vī q⁹, si essentia motus nō mensuratur à tpe, sed quantitas accidens essentiæ motus, multo minus essentiæ aliarū rerum à tpe mensurabant. & ratio est, quia vt inquit Philosophus. 12. meta. tex. cōm. 29. tempus aut motus est, aut est motus passio quædam. Et ideo magis vī q⁹ temp⁹ habeat mensurare essentiā motus, q̄ essentiam aliarum rerum. & ideo, si non mensurat mot⁹ essentiam, sed quantitatem accidentē motui, multo minus mensurabit essentiam aliarum rerū. & ista ēt fuit sententia Alexā. vt recitat Cōmen. 4. phy. cō. 101. q⁹ tempus non est numerus motus, i. q⁹ non est incrementum tempus numerare motum. quod ideo dicit, quia secundū Alex. quiditas temporis non consistit in numeratione actiua respectu motus, sed in numerato eō prioris & posterioris. quia illud est accidens temporis seu proprietas, & non est quiditas temporis. Amplius aūt dicit illud. quia dato q⁹ tēpus mensurat motum, tñ non mensurat eius quiditatem & essentiam, sed quantitatem accidentē ei. Et confirmat per Cōmen. 4. phyſi. com. 96. vbi Philosophus dicit q⁹ tempus non determinatur per temp⁹, neq; quò quantum, neq; quò quale dicit, non dicit hoc, quia tempus sit quantum & quale. qm̄ tempus est quantū, & non quale sed, si tempus haberet qualitatem, sicut motus habet quantitatē & qualitatem, non mensuraretur à tēpore, sicut motus, qui quò ad vtrunq; à tpe determinatur. nam quātitas motus determinatur p tēpus, quia dicimus motum magnitudinis esse in magno tpe, & velocitas mot⁹ q̄ est qualitas motus etiā determinatur p tempus, igitur quātitas est accidens motus, & non est quiditas eius. & hoc teneo, q⁹ quiditas & essentia motus est actus imperfectus in mobili. vt patet ex. 3. phyſi. & huic accidit quātitas & qualitas, & multa alia accidentia, sic ut est videre de cō tinuatione & alijs in. 4. phyſi. tex. cōm. 99. Ad authoritatem Cōmen. in cō. 99. dico q⁹ motus est in quātitate, vt habet mēsurari p tempus, non aūt quo ad sui quiditatem & essentiam pertinet ad quantitatē. alioquin idem esset mēsurare motus quātitatem, & motus essentiam, quod est contra Philosophum & cōtra Cōmen. 4. phy. in te. cō. 119. & tunc sequeretur q⁹ quiditas motus tēpore mēsurarentur, & tēpus esset mēsura motus in esse quiditatiuo. & tūc sequeretur q⁹ motus non posset quiditatiue intelligi sine tempore: cuius oppositum scribit Cōment. in. 4. phyſi. in tex. cō. 97. vbi dicit q⁹ tempus non imaginatur sine motu, & motus pōt imaginari sine tpe. & confirmatur, quia in 3. phy. in definitione motus tēpus non ponitur, vt patet intuēti. Alexan. aūt in. 5. meta. in cap. de quanto istā contradictionem isto modo soluere nititur. inquit. n. q⁹ tametsi in prædicamētis tempus fuerit dictum esse quantum p se, & morū, quod intelligit vt tempus est idem quod motus, tñ nunc in quinto talia dicit esse quanta p accidēs, sed non sunt quāta, sīc vt quæ sunt quātorum passiones, quatenus quanta sunt, sicut est magnum & parum, & multum & paucum, lōgū & breue: talia. n. sunt per se quanti passiones, in eo q⁹ quantū est. sed motus & tēpus non sunt passiones quanti, in eo q⁹ quantum, & ideo dīr quanta per accidēs. Amplius aūt vt asserit Antī. in 5. meta. strictius vī loqui de quanto, q̄ in prædicamentis. nam in quanto illud p se quantū esse, dē quod permanet, & affectiones illæ per se quanti sunt, q̄ permanent, sicut & subiectū, motus aūt & tēpus permanent. Vnde definitio quanti in. 5. meta. erat, quantum est quod est diuisibile in ea, q̄ insunt, quorum quodlibet & vnūquodq; vnū quid, & hoc aliquid aptum est esse. Vbi Alex. ponderās illa verba, quorū vnūquodq;, &c. dixit addita esse ad distinguendum à quantis ea, q̄ constituuntur ex partibus situ carentibus, cuiusmodi est tēpus & oratio: addē etiā motum, talia. n. non propriē dīr quāta. & ideo oēs affectiones, q̄ insunt quātitatibus pmanentibus, q̄ proprie sunt quantitates, quia tales sunt permanentes, sicut & subiecta illarū, sicut multum & paucū, quæ sunt numeri passiones: longū & breue, q̄ sunt passiones lineæ: latum & angustum, quæ sunt passiones superficiei: altum & humile, quæ sunt passiones corporis, talia sunt quanta p se, sicut affectiones eorū, quæ per se quanta sunt, quia subiecta talium passionū sunt vere quantitates permanentes. sic & istæ passiones. sed motus & tēpus non sunt passiones quanti per se, neq; sunt permanentia. vnde motus nō est passio magnitudinis pmanentis, inquantum magnitudo permanens est, neq; tēpus est passio alicuius magnitudinis permanētis. vnde vere illa sunt p se quanti affectiones, q̄ sunt consequentia sua subiecta necessario. motus aūt non necessario consequitur magnitudinem, super qua fit motus, neq; aliquid magnitudinis est motus. licet in magnitudine fiat. Hæc sunt dicta Alexan. Et tu, frater mi, elice q. quid tibi melius apparebit. scito. n. quiditatiue motum quantitatē non esse tēpus vero, cū sua quiditas sit in numerato eē prioris, vt q⁹ sit per se quantitas quo ad hoc, sed penes mensurare motum hoc sibi accidit: & sic est quantum per accidens. quia refert dicere tempus esse numerum motus, & eū motum mensurans. prima est per se in primo modo, maxime sumendo numerū pro numero numerato: secunda vero est in secundo modo. sic dicit Themi. in. 4. phyſi. in expōne tex. cōm. 117. & 118. & ante ipsum fuit dictum Alexā vt recitat Simplic. vnde tempus est mensura motus, & quietis licet motus per se, & quietis per accidens. sed tēpus est numerus motus tantum, & nō quietis. quies. n. non consistit in transitu prioris ad posterius secūdū se, sicut cōsistit mot⁹. Nona contradic. est super eo. tex. Aristo. dicit

Verū motus ſ; sui quiditatē sit per se quātitas.

Hic dicit Anmon. prædi. quantū placet mi liga hoc tem, post qua scripſi illud.

Deus.

Alexādri sententia.

5. Meta. t. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicit motum,& tps esse quãta per accidẽs. Sed hui⁹ oppositum vider de motu Aristo. dicere in. 5. physi. in tex. cõ primi. vbi dicit. videt aũt motum esse de genere continuorum. De tẽpore etiam oppositum patet in prædicamentis, vbi enumerauit inter species quantitatis continuæ per se. Dico, q⁹ motus quiditatiue non põt in alio genere, nec in alia natura colloc ari, q̃ in gñe actus permixti cũ potentia. hoc.n. fuit bene determinatũ per Arist. in. 3. phy. in tex. cõ. 12. Et miratus sum per vitã meã, quõ aliqui ausi sunt dicere in via Peripateticorũ motum quiditatiue esse quantitatẽ. nam tunc ifti detrahunt Arist. qui in definitione quiditatiua eius non posuit quantitatẽ, & aperte reclamat contra illos, qui per inequalitatẽ, quæ pertinet ad quantitatẽ, aut per alteritatẽ, quę pertinet ad quatitatem, definiebãt ipsum. immo, vt ait in nullo alio genere quiditatiue reponi põt, nisi in genere actus medij inter actum purum, & potentiam puram. Et ista fuit causa erroris Pythagoricorũ definientium ipsum per non ens, & priuationẽ. quia, vt dicit Aristo. & Cõm. 3. phy. cõ. 14. &. 15. latuit eos iste actus medius. licet. n. eius potentia, & actus non sint genera vniuoce dicta, dicunt tñ analogice, sicut notat Cõmen. ibidẽ. cõ. 4. &. 12. & de anima cõ. 30. Vnde quantitas, & continuatio, & velocitas, & successio sunt de accidẽtibus motus. cuius argumento est, q⁹ Arist. in 4. physicæ auscultationis, & Comment. in tex. cõ. 119. dicit, q⁹ tps non mensurat essentiam motus, sed quantitatem accidentem motui. vbi Commen. notat vnũ pulchrum documentũ, q⁹ est manifestum, q⁹ si tps non mensurat rem motã, fm, q⁹ est mota simplr, dignus est ipsum non mensurare aliquid fm, q⁹ est ens. Arguit enim per locum à maiori negatiue. quia tps, aut est idem quod motus, aut est quædam passio eius. 12. meta. tex. cõ. 29. & ideo magis apparet tps mensurare motus essentiam, q̃ essentias rerũ permanentium. Si igitur nõ mensurat motus essentiam, sed quantitatẽ accidentem motui, multo magis non mensurabit essentias aliarum rerum, quæ non sunt motus. & ibi manifeste apparet sine aliqua cõtrouersia, q⁹ quantitas est de accidentibus motus. Et hoc etiam expresse habet Cõmen. in 4. phy. in cõ. 98, vbi dicit, q⁹ accidentia motus sunt multa. & in. cõ 96. dicit expresse, q⁹ motus est quantus, & qualis, & q⁹ vtroq; modo motus determinatur per tps, & ex parte qua quantus, vt cùm dicimus q⁹ motus magnus est in tpe magno & paruus in tpe paruo, & fit ex parte qua qualis, vt motus velox, qui fit in tpe breui, & tardus, qui fit in longo tpe. & in cõ. 99. expresse dicit, q⁹ vnum accidentium motꝰ est continuatio. Mirum est igit de Burleo, & de multis alijs Peripateticis, qui voluerunt motum esse quiditatiue, & per se quãtitatẽ. Nec obstat authoritas Comment. in 4. phy. cõ. 99. vbi declarans dictam fm rõnem inter motum, & prius, & posterius, q̃ sunt in motu. quę sunt eadem subiecto, & dixerunt rõne, vt dr in tex. vbi dicit, q⁹ cũ fuerint consyderata, fm quiditatem, prius & posterius erit aliud à motu, qm motus est in quantitate, & prius, & posterius sunt in numero. dico, q⁹ sumunt ibi quiditatẽ large pro descriptione, quæ notificat rem per accidentia, & cõsequentia. Et sic glosa, frater mi, dictum Arist. in. 3. phy. vbi dicit, q⁹ videtur motus esse de numero cõtinuorum, non quod continuũ sit de quiditate motus, sed est de consequentibus motum. Et ideo Commenta. 4 physicæ animaduertens ad hoc, quod modo dixi, notãs. 3. phy. cõ. 2 inquit q⁹ illorũ, quę sequuntur motũ quę sunt propinqua substantiæ eius, est cõtrarium, & non dixit contrarium esse de substantia motus, sed esse de propinquis. accidentia enim propria magnam partem conferunt ad cognitionem quod quid est 1. de anima. te. cõ. 11. Et sic glosa dictũ Themistij, & aliorum expositorũ iuxta sententiã Arist. asserentem contrariũ accipi in rõne motus modo prædicto. De tpe aũt est alia ratio. quia tps formaliter supra motum nõ addit nisi rationem mensuræ. & ideo inquit Commen. in 4. phy. in cõ. 113. tempori essentiale est mensurare motum, cum essentia eius sit mensurare motum. & ideo tps est per se quantitas. quod aũt Arist. dicit tps esse quantum per accidens, hoc est pro quanto extenditur, & continuatur ad extensionẽ, & continuationem motus, vt ipsemet se declarat in hoc loco, & in 4. phy. in tex. cõ. 99. & in tex. com. 113. Et nota bene hoc, quia non fuit ista solutio mihi declarata nisi post longum tempus, & non sine magno labore vitæ meæ.

Solutio.

Decima cõtradi. est super eo. te. Arist. declarando quõ motus dr esse continuus, inquit, dico aũt non qđ mouet, sed quo motũ est. vbi videtur motꝰ continuitatẽ esse à spatio, & non à mobili. Huius tñ oppositũ innenit determinatũ ab Arist. in 2. de gene. & corru. in t.c. 62. & in 6. phy. te. cõ. 37. vbi dicit

5. meta. tex. 18.

dicit secutum est aũt oña diuisibilia esse ab ipso mutãte. i. à subiecto, qđ mutat. Solut, vt dixi i n. 2. de gener. vbi solui istã cõtradictionẽ, q⁹ sine dubio illa videtur fuisse ista Philosophi ibi, q⁹ cõtinuitas motꝰ pricipalr est à mobili. sed in. 5. meta. qa posuit quãta p accidẽs eẽ duobꝰ modis, vno rõne subiecti, vt album est quantum ratione subiecti. Arist. aũt ponit aliũ modũ, non rõne subiecti in quo. sed circa qđ, ideo illo mõ, vt dicit ibi Alex. Arist. posuit motũ esse diuisibilẽ nõ à subiecto. qa rũe idẽ esset secundꝰ modꝰ, & primꝰ eiꝰ, qđ est p accidẽs quãtũ: sed posuit, q⁹ sit à spatio, circa qđ sit motꝰ, ꝑsertim qa diuisio, et cõtinuatio nobis imotu ex ista causa magis nota est. Aut aliter dicere possumꝰ, q⁹ motus habet duplices partes. qđa sunt simul, & tales hẽt ex diuisione mobilis, & hẽt quasdã nõ simul, sed successiue, qa vna est prior, & alia est posterior. 4. phy. cõ. 102. Tũc igit, si loquamur de diuisione, & cõtinuatione, quõ ad partes motus, quas hẽt simul, deputat à mobili pricipalr non à spatio. sed quo ad alias videt magis à spatio q à mobili. ideo volui hic repetere cõtradictionẽ, vt innueré istã distinctionẽ. & cogita, qa pulchra est & quietãs animã. non põt.n. mobile simul, & semel esse in diuersis partibus spatij. & ideo ista continuitas, & diuisio magis est ex spatio, quàm ex subiecto.

Solutio.

3. Meta. cõ. 18.

Vndecima contradi. est in cõ. 18. Scribit Commen. graue & leue quantitates esse. Oppositũ tñ scribit. 2. de aĩa cõ. 108. & 4. cœli. cõ. 2. Vide ibi, quia sunt solutum clare.

Solutio.

3. Meta. cõ. 19.

Duodecima contradi. est in cõ. 19. Scribit Cõ. bonũ & malũ eẽ in alatis. Sed oppositũ patet. 6. meta. t.c. 8. vbi dr solũ verũ & falsũ esse in aĩa, sed malũ & bonũ esse in rebꝰ. De hoc dicemus statim in cõ. 8. sexti meta. vbi declarabimus illud dictũ non hic veritatẽ cũ ꝑcisione, & qualiter, & quõ ibi dicet.

Solutio.

3. Meta. cõ. 22.

Decimaterția cõtradi. est in cõ. 22. Habet q⁹ definitio est finis in cognitione. Sed huius oppositum patet. 1. de anima. cõ. 11. in quod dr q⁹ est principium. Soluitur. est principium cognitionis demonstrationæ. est finis simplicis, & intuitiuæ cognitionis.

Solutio.

3. meta. com. 25.

Decimaquarta cõtradi. est in cõ. 25. dicit Cõmen. in c. 25. q⁹ compositio est in positione partiũ adinuicẽ. Huius tñ oppositũ habet. 1. de gña. t.c. 85. Solutio est ista, q⁹ positio partiũ requirit in maxtione ipsa tanquã conditio necessaria, vt patet ex. 89. eiusdẽ primi & gñe. non tñ formaliter est ipsa: & ad istum sensum negatũ fuit. 1. de genera. 85. hic vero concedatur fm primum sensum.

Solutio.

5. meta. tex. 33.

Decimaquinta contradi. est in t. 33. Dicit Arist. q⁹ materia & forma sunt gñe diuersa. Sed oppositũ patet ex. 12 meta. t.c 22. vbi dicit q⁹ materia & forma sunt propria prædicata substantiæ, ex consequenti sunt eiusdẽ gñis. Soluit. Arist. definit illa esse diuersa genere, quorũ subiectũ primũ receptiuũ aliorũ nõ resolubile in alterũ, nec ambo in idẽ, & loquit de subiecto receptionis, & resolutionis. & qa primæ materiæ nihil subijcit, ideo materia prima, & forma illo modo genere diuersa sunt. sed quia materia prima, & forma vicissim nõ alterant, nec primæ materiæ & formæ reperitur aliqua materia subiecta, in quã vterq; resolui possit, sic materia & forma sunt gñe diuersa. In. 12. autẽ meta. dicit materiã, & formam esse in eodẽ gñe ꝑdicabili reductiue, ꝑ quanto sunt ꝑpria ꝑdicati substantiæ, & principia reducũ tur in illo genere, in quo est principiatum.

Solutio.

SOLVTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois.

Super Sexto Metaphysicorum.

6. meta. com. 1.

Commento primo huius sexti habet q⁹ ens diuiditur prima sui diuisione in per se, & per accidens. Sed in. 5. meta. te. cõ. 14. ens. 1. diuidit in decẽ prædicamenta, primo vero physico. tex. commen. 6. primo diuiditur per finitum & infinitũ. Tertio physico. tex. commen. 5. primo diuiditur per actum, & potentiam. Soluitur. plures sunt diuisiones entis primæ, tamen quælibet est prima in suo genere. quædam est diuisio entis in partes subiectiuas, sicut est diuisio entis in decem prædicamenta, quædam est diuisio entis in passiones, sicut diuisio entis per vnum, & multa, per necessarium, & contingens quædam est diuisio entis per modos, seu analogas differentias modo loquendi Auerro. sicut est diuisio entis per actum & potentiam. Et istæ diuisiones sunt entis, quod est subiectum in metaphysica, quod secundum Auerro. habet vnitatem conceptus analogice dicti non vniuoce. est etiam diuisio entis in anima, & extra animã. & ista diuisio, vt periitissimis in hac arte videtur, est vocis æquiuoce in suas significationes. Non est igitur habendũ pro inconuenienti plures diuisiones entis primas esse modo declarato. sicut non inconuenit

Solutio

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõuenit plura esse gña prima teste Porphyrio, capño de specie dicte decẽ prædicamẽta esse tanquam decem rerum principia.

6. Meta. cõ. 1. Secunda contradictio est in eodẽ cõmẽto. inquit Cõmentator quod nõ est demonstratio ad genus artis, neq; ad species illius. hoc idem habes. 2. de aïa cõm. 27. Sed oppositum fuit adductum per nos in margine de esse ignis, quod demonstratum est 4. cœli. tex. cõ. 32. cùm th ignis sit pars subiectiua illius libri. Soluunt aliqui q; ibi non demonstratur esse ignis, sed demonstratur ignem esse in loco. Ista soluio non est de intentione Auerr. quia ipse habet ibi in cõmento, quòd ibi demonstratur species subiecti artis. Ideo dicamus non inconuenire demonstrari species seu partes subiectiuas, quod idem est, in scientia, vbi illæ ignotæ fuerint. & nulla alia ratione mouemur ad hoc asserendum nisi in casu, quo illæ fuerint ignotæ. nã quid prohibet eas in scientia demonstrari posse demonstratione signi, vbi in tali scientia fuerint ignotæ? & cùm hoc in tali scientia fuerit medium notius, per quod in illa scia demonstrari queant, quod dico propter substantias separatas, q̃ licet sint partes subiectiuæ entis, inquantũ ens, quod est adæquatum subiectum Metaphysicæ, non th possunt demonstrari ex defectu medij. quia nullum aliud est medium, vt dicit Cõmentator ad probandum substãtias separatas esse, nisi motus, vt dicit. 12. metaphysi. cõ. 5. hoc aũt raro contingit in scia, q; tales partes subiectiuæ in scientia demonstrantur: vel qa raro contingit quòd sint ignotæ: vel qa raro contingit illã scien tiam habere medium notius in illa scientia ad illas demonstrandas. Vnde Cõment. 4. cœli. 32. expresse dicit raro istud cõungere. & vt ego puto, hoc non cõungit, nisi ꝓpter alteram istarum duarũ causarum. Propositio igitur ista Auer. non habet veritatẽ, nisi vt in pluribus, nõ semper. & ita est de multis ꝓpõnibus naturalibus, q̃ non sunt veræ, nisi vt in pluribus. Et de hoc non debemus admirari. nã. 2. phy. 48. 62, q̃ sunt à natura, aut sunt semper, aut sunt vt in pluribus.

Solutio.

6. Meta. cõ. 1. Tertia contradictio est in eodem primo commento. Dicitur quòd eiusdem scire est scire quia est rei, & quid sit res illa. Huius th oppositum sequitur ex dictis Auerro. 2. phy. cõ. 26. vbi habet quòd scientia Naturalis bene cognoscit esse abstractorum, non autem cognoscit quidditatem. Soluit. dictũ Philosophi habet locum hic, quando si est inuestigatum fuerit à priori: fallit autem, qñ tale si est inuestigatum fuerit à posteriori sicut ꝓcedit instantia ex. 16. secũdi phy. Et ista glosa est ipsius Aristote. 2. poster. & Auer. tex. cõ. 8. sicut clare videre poteris.

Solutio.

6. Met. t. 4 Quarta contradi. est in tex. 2. Arist. dicit in. 6. meta. tex. cõ. 2. quòd formæ naturales sunt sicut simum, & formæ mathematicæ sunt, sicut cõcauum. vbi colligitur formas naturales non posse secundũ rationem cõcipi sine materia. Sed huius oppositum expresse colligitur. 1. cœli. tex cõ. 92. vbi dicit quòd tam in rebus naturalibus q̃ etiã arte constantibus aliud est secundũ suam propria forma, & aliud vt est mixta cũ materia. Et confirmatur per Auerr. 12. meta. cõ. 39. vbi habet quòd intellectus natus est diuidere coniuncta in esse, sicut diuidit materiam à forma, & formam à congregato ex materia & forma. Soluitur. aliud est formã naturalem rõne esse separabilem à materia, aliud est eam definiri posse sine materia. primum verum est. 2. phys. 12. forma est natura, quæ non est separabilis nisi ratiõe, th definiri non potest. nam definitio est ratio complete significans rem suam esse. Vnde Cõmẽ. 1. de aïa, cõ. 16. dicit quòd formæ naturales non possunt definiri sine materia, alioquin talis intentio esset accepta alio modo q̃ est. Et quia Arist. in. 6. primæ philosophiæ scientiarum speculatiuarũ distinctionẽ venatur penes distinctum modũ definiẽdi, ideo dixit quòd naturales formæ sine materia definiri non possunt, possunt th intelligi & abstrahi à materia. Et hic nota errorẽ illorum, qui non distinxerunt inter modũ abstrahendi, & definiendi. & est differentia magna valde, sicut vides. vtrum autem ista abstractio sit naturalis vel mathematica, de hoc vide quæ scripti super cõsimili difficultate in. 2. phys. in tex. cõ. 12.

6. Meta. tex. 2. Quinta contradi. est super eodẽ tex. Arist. venatur diuisionem Philosophiæ theoricæ ex triplici modo diuerso definiendi, & ostẽdit quòd sunt tres, videlicet Naturalis, Mathematica, & Theologia. Sed huius oppositum inuenimus ab eodem in. 11. primę philosophiæ, in cap. 2. vbi concludit Mathematicam Naturalemq; partes esse sapientiæ. consueuit aũt Arist Metaphysicam nuncupare plerunq; primam Philosophiã Sapientiam, & interdum Theologiam. sicut notat Alex. in. 4. meta. impossibile est autem vt vnum & idem sit pars condiuidens genus, & sit pars postmodum speciei alterius condiuidentis. sicut si irrationale cõdiuidit eũ rõnali a/al. impossibile est irrõnale esse partem rationalis.

rõnalis. Si igit Sapiencia, & Naturalis, & Mathematica sunt partes Philosophiæ theoricæ, quo igit Naturalis, & Mathematica partes poterunt esse Sapientiæ, & est ardua contradictio, sicut vides. Scire igit debes, q; multiplici existentiæ diuisione, vt innuunt Boetius in lib. diuisionũ, & Anuqui Peripatetici: nã aut est generis in species, aut speciei in individua, aut totius in partes, & hoc dupliciter, vel in partes homiomeras, vel i partes anomiomeras, aut est diuisio vocis æquiuocæ i suas significationes, aut est diuisio subiecti in accidentia, aut accidentis in subiecta, aut accidentis in accidentia, aut est diuisio ab vno, vel ad vnũ, dubiũ est qualis sit ista diuisio. Non. n. põt esse generis in species, tũ quia in his, quæ sunt species eiusdẽ gñis, non est hoc prius & illud posterius, sunt .n. simul natura, vt dr in prædicamentis cap. de simul. q̃ sunt idẽ genus condiuidentia: sed in talibus est prius, & posterius, vt patet, natura, quia prima Philosophia est natura prior cæteris. Amplius aũt genus æqualiter participatur à suis speciebus: sed vna species non est particeps alterius. mathematicum aũt genus entium, circa quod scientia Mathematica versatur, quodãmodo est in materia, & sic particeps est entis naturalis, & quodammodo est abstractum à materia, & sic particeps est entis diuinq̃. Nec videt esse diuisio totius in partes homiomeras, quia tales nõ solum sunt eiusdem denominationis cum toto, verumetiam & inter se, sed Naturalis, Mathematica & Diuina licet participent nomen Philosophiæ theoricæ, non sunt th eiusdem denominationis inter se, sicut quæ libet pars carnis caro est. Neq, in partes heterogeneas, quia tales non participant nomen totius, sed Philosophia Naturalis Mathematica & Diuina participant rõnẽ Philosophiæ theoricæ. Naturalis. n. theorica q̃dam est, vt dr in. tex. cõ. 2. in præsenti loco, & similiter Mathematica & Diuina. Nec est diuisio speciei in individua, vt clarũ est, nec substantiæ in accidentia, aut accidentis in substantias, quia cognitio ipsa theorica, & partes eius qualitate. sunt. Nec est diuisio accidentis in accidentia. quia, vt inquit Boetius, diuisio ista enumeratur inter diuisiones. quæ sunt per accidens, quæ sunt tribus modis, vel subiecti in accidentia, vel ecõtra, vel accidentis in accidentia. vnde, si diuidat album in dulce, & in amarum, tale diuisum per accidens verificatur de condiuidentibus, quod in casu non est. nam Philosophia Naturalis per se theorica est, & nõ per accidens. Neque est diuisio æquiuoci in sua significata. quia in talibus non est hoc prius. & illud posterius. tũ quam quia in talibus non inuenitur prædicatio essentialis, & per se, vt notat Commen. in. 4. meta. in c. 2. h. elinquitur igitur q; ista diuisio sit tanquam diuisio eius, quod est ab vno, sicut ab vna Medicina dicit medicinale instrumentũ, & medicinalis dicta, & medicinale pharmacũ, sic ab ipso theorico habitu dr Philosophia Naturalis, & Mathematica. & Diuina theoriæ philosophiæ. & ista est antiqua expositio, & sententia Græcorũ expositorũ. Latini aũt nisi aliter sentiunt, vt poteris videre. Et scire debes, vt dicunt Anuqui Peripatetici, q; in nullo diuisionis modo ex illis, q̃ sunt octo, teste Damasceno, inuenitur dicta fm prius & posterius natura, aut fm magis & minus, nisi in postremo, qñ fit diuisio ab vno, & ad vnũ. vnde fm talem diuisionẽ fit diuisio entis in substantiam & accidens. & ista est expressa sententia Philosophi in 4. primæ philosophiæ in tex. cõ. 2. vbi asserit ens dr multis modis, sed ad vnũ, et ad vnã aliquam naturam, non æquiuocę quã diuisionem Arabes & Latini posteriores appellant diuisionem generis multiplr, seu analogice dicti, quæ sunt media, vt notat Cõmen. ibidem inter æquiuoca, & vniuoca. Pro solutione igit prædictæ contradictionis scias, q; cognitio quidditatum particularium duplex est. Nam quædã est sub proprijs, & specificis rationibus. & de talibus sunt scientiæ particulares, vt Naturalis est de quidditatibus rerũ sensibilium, vt sunt motæ, vel vt habẽt motus principium, & scientiæ Mathematicæ sunt de quanto continuo & discreto: vt continuum & discretum abstrahunt à motu & a materia sensibili. & scientiæ tales sunt distinctæ à scientia Diuina, quæ est de ente inquantũ ens, & non sunt partes eius Naturalis & Mathematica illo modo & sic intelligitur dictum Philosophi in præsenti loco diuidentis Philosophiã theoricã in tres partes, Naturalem, Mathematicam, & diuinam, quarũ neutra subalternat alteri. distinguũtur. n. isti habitus ex diuersis formalibus rationibus definiendi, & abstrahẽdi. Alio modo cognitio quidditatum particularium cõsyderari põt sub rõnibus generalibus, & trãscendẽtibus. sicut quidditas rei sensibilis põt consyderari, vt est ens, & vt est substantia, & quiditas entis mathematici vt est ens, & vt est accidens, vel vt sunt actus, vel in potẽa. & talis consyderatio est pars consyderationis Diuinæ, quia scientia Diuina cõsyderat

Solutio. Cognitio, quidditatũ particularium duplex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ens inquantū ens, & quodlibet inquantum ens. Et ita, ni fallor, intelligitur dictum Philosophi in. 11. meta. asserentis Mathematicā & Naturalē esse partes Sapiē pro quāto videlicet quidditates particulares, de quibus ista cōsyderant, participāt rōnem entis inquantum ens, & quæ enti insunt. Sic cōcordat mecū Philosoph⁹ in principio. 4. & 6. meta. Et concordat etiā Alex. in. 6. met. cō. 5. vbi dicit, & cūm interrogat vtrū vīs sit prima Philosophia, mea quidē sententia non dicit vīs, pro eo, quod est alias cōplectens, quēadmodū exponebamus: sed vīsem p potiore, & nobiliore dixit. Et scribit etiā præfatus Alex. in. 4. meta. in tex. 1. q⁹ prima Philosophia non versat in particularibus entibus, quia tunc non esset à cæteris scientijs particularibus diuersa. & sic exponit dictum Philosophi ibi, qualiter scientia Diuina consyderat ens inquantū ens simplīr aliæ aūt particulares scientiæ partes entis, & fm curā illā. accidētia speculant. Vides igitur, q⁹ non sub eadem rōne aliquid esset sub membro contradiuidente sibi aliquod, sub qua contradistinguitur illi. Nec hoc inconuenit, vt idē sub diuersis respectibus consyderatū, sit distinctū ab aliquo & sit pars subiecta eidē. dicit etenim. Cō. in. 3. cœli & mundi in cō. 9. ens fm q⁹ est respectiuū habet dispositiones contrarias & infinitas, & fm q⁹ est essentia non est nisi vnū. & est quasi sua essentia, cōparatio. n. est accidens separabile à re, res aūt non separatur à se. Michael aūt Ephesius aliter interpretat illū locū. 11. meta. asseru. n. Naturalem philosophiā, & Mathematicā esse partes Sapientiæ, qm̄ iste demonstrant, & non fallunt, quod maxime Sapientiā attingit, ad diuinam Sophisticæ, quæ semper accipit falsū, & Dialecticæ, quę studio persuadendi interdum accipit falsū. Sed ista expositio vera esset, si textus diceret partes esse Philosophiæ, sed asserit esse Sapientiæ. inquit. n. μέρη τῆς σοφίας. Sapientiam autem Arist. primam Philosophiam appellare solet. vnde bene Arist. Philosophiam diuisit in theoricā & practicā, & theoricā in tres partes. Dialecticā aūt nō partē Philosophię sed instrumentū virtuosū opinar⁹ est esse, vt notat bene Alex. in topicis, & in lib. priorū, licet, Plato aliter sēserit, vt dixim⁹ alibi.

6. meta. com. vlti. Sexta contradi. est in cōm. vltimo, quod est octauum in ordine. Dicit Commenta. q⁹ anima pōt simul oppositā recipere. Hutus tñ oppositū habet. 4. meta. tex. cō. 9. vbi Cōm. & Philosophus probant p deductionem ad impossibile, q⁹, si primum principium non esset verum, tunc opiniones contrariæ in eodem essent. & Commen. in cō. dicit, q⁹ qui dicit aliquod intelligibile, ponit hoc fundamentū, q⁹ duo oppōsita non congregant̄ insimul. Memini me superius difficultatem istā in hoc loco discutiendā fore pollicitū esse, quia videbat̄ locus iste proprius esse huic materiæ. Dico de intentione sapientum ea, quæ dispersa sunt in inferioribus vnita esse in superioribus. vñ Commen. 12. meta. cō. 18 dicit oēs formas in potentia esse in prima materia, actu vero esse in primo motore. & illud forte intēdebat Plato in positione idearū. sicut dicit Cōm. ibi. Similiter dico q⁹ ea, quæ contrariantur in rebus inferioribus, & materialibus, in superioribus & immaterialibus nō contrariantur. vnde, sicut dicit Cō. hic, albedo & nigredo, quò ad esse. quod hñt extra aiam, in materia contrariant̄. & ideo materia simul non pōt habere ista sed successiue, maxime quò ad gradus, fm quos contrarietatem habēt, quod dico propter colores medios, qui fm Auerro. in plurib⁹ locis actu componuntur ex extremis. tamen species albedinis, & species nigredinis nullam habent contrarietatem in visu, vel in sensu cōmuni, vel in intellectu. De istis igitur contrarijs incomplexis iudico dictū Auer. veritatem habere sine dubio: sed de contrarietate, quæ est inter complexa: difficultas est, & aliqui ad pauca respicientes, voluerunt etiam prædictā Auer. sententiā se extendere ad complexa, ita q⁹ dicunt opiniones de contradictorijs non esse contrarias in intellectu. Et ista opinio falsa est, & impossibilis sine dubio, salua eorum pace. tum quia sententia Philosophi expressa est in. 2. perihermenias contra hoc: tum quia opinio ista redit ad opinionē negantium primum principium. nam, si opiniones de contradictorijs non sunt contrariæ, quid ergo prohibet vnum & eundem contradictoria vere opinari. sed illud inconueniens contingit eis propter vnitatem intellectus sustinendam, quam rectius sinchoresin, & fatuitatem dicere fas est. sed vt dixi, ad pauca respicientes de facili enunciant. Si tamen est tibi curæ ista soluere, quia fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum, dicas opiniones cōtradictoriorum contrarias esse. Tñ esto q⁹ sit vnitas intellectus, diceret Cōm. propter hoc non sequi aliquod inconueniens. Nam quēadmodū eadē oratio vera & falsi susceptiua

ptiua est, ad variationē factā in re, quia in eā hon est nisi tanquam in signo, in re aūt est tanquā in causa. sic etiā veritas, & falsitas propositionū contradictoriarū existentiū in intellectu cōsistit in relatione ad diuersa phantasmata, & respectu illorū non sunt contraria, sed respectu vnius, & eiusdē hoīs contraria sunt, quia in virtute eius cognitiua non pōt esse duæ opiniones particulares contradictoriæ. & quia intentiones intellectæ, sicut ipse dicit. 3. de aīa. cōm. 30. sunt colligatæ cū intentionibus imaginatis, sic igit respectu vnius contraria sunt, nō respectu diuersorū. Sed ista soluito, & si de intentione Cōm. sit, tñ multas habet instātias, quæ ad. 3. de aīa dimittant̄ discutiēdæ, vbi in quæstione de intellectus plurificatione multa dicere meminimus. Ad formam igit contradictionis dicendum puto, q⁹ longe aīt Auer. exponit tex. illū nouū. 4. met. q̄ exponunt nostri Latini nam fm Latinos Arist. ibi. fm eorum expositionem probat, q⁹ duo contradictoria non pōt simul vera esse. quia, si quis opinaret̄ oppositum primi principij, sequeret̄ q⁹, cum opiniones de cōtradictorijs sint contrariæ, tunc accideret contraria in eodē esse. sed longe aliter exponit locum illū Com. & sua expositio talis est, q⁹, si dictum Heraclii esset verum, cūm contingat duos diuersos hoies dicere contradictoria. & existimare ea vera esse, sequeret ergo duo cōtradictoria eē vera sīl, qđ nō est possibile: quicquid sit de hoc, tñ dixim⁹ quòd contraria in intellectu possūnt simul recipi. & quòd non de dictis aūt aliorū nō fuit nobis curæ. iuxta illud. Arbitrij nostri non est q⁹ quisque loquatur.

6. meta. com. 8. Septima contradi. est ibid⁹. Dicitur falsum & verum in anima esse, bonum aūt & malum esse in materia. Sed oppositum huius apparet. 1. de anima. 34. & 5. met. te. com. 19. vbi dr q⁹, maxime bonū & malū tale quale in animatis. Dico q⁹ Cō. 3. de anima. Cō. 34. dicit q⁹ ens in intellectu est bonum simplīr, sed ens extra intellectū est bonum respectu. intelligitur sic dictū illud. ens in intellectu est bonum simplīr, i. inquātū ens absolute. iuxta illud Philosophi sim pluriter dico, q⁹ nullo addito dico. sed ens extra intellectum est bonū in respectu, qa est bonū in respectu operantis. Et ideo dixit, fm q⁹ mihi videtur. Cō. 12. meta. cō. 36. q⁹ balneum in aīa mouet vt efficiens, sed balneum extra aiam mouet vt finis, quia, cū finis habeat rōnē boni, iuxta illud Philosophi in. 2. met. t. c. 8. qui dicūt infinitū

Solutio. auferūt boni naturā. &. 5. met. t. cō. 3. & qa bonitas balnei in respectu operātis nō est fm esse, qđ habet in aīa, sed fm esse qđ hēt extra aiam. pp hoc dixit ergo Cō. Balneū extra aiam mouere vt finē. Quantū aūt ad intentionē Philosophi hic spectat dicendū puto cū Beato doctore in prima parte summæ, qō. 16. art. 1. q⁹ sicut bonū nominat id in quod tendit appetit⁹, ita vtrū nominat id, in qđ tendit intellectus. hoc aūt distat inter appetitū & intellectum, sīne quācūq; cognitionē. nā cognitio est fm q⁹ cognitū est in cognoscente: appetitus aūt est fm q⁹ appetēs inclinat̄ in ipsam rē appetitā, & sic terminus appetitus, qđ est ipsum bonū est in re appetibili: sed terminus cognitionis, qđ est verū, est in ipso intellectu, & sicut bonum est in re, inquantū hēt ordinē ad appetitū, pp hoc ratio bonitatis deriuat̄ à re appetibili in appetitū, fm qđ appetitus dr bonus, prout est boni, ita cū verū sit in intellectu, fm q⁹ cōformat̄ rei intellectę, necesse est q⁹ ratio veri deriuetur ad rem intellectam, vt res intellecta vera dicat̄. fm q⁹ hēt ordinem ad intellectū. & hoc forte voluit dicere Philosophus, q⁹ bonū & malū sunt in rebus, sed verum & falsum sunt in anima. Propter hoc tñ nō excludit̄ quin in rebus animatis rō boni sit, cū animata etiā res sint, & veriores res, q̄ inanimata, teste Philosopho in. 2. d generatione aīa liū. 1. c. 1. & cuius Augustī. 15. de trinitate. ca. 4. viuentia nō viuentibus: intelligentia nō intelligētibus, iniustis iusta, beata miseris præferenda iudicamus. Et ideo tenendum est maximum bonum in animatis esse, cūm maxime res sint, vt dicit Philosophus. 5. met. 19

SOLVTIONES
Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois,

Super Septimo Metaphysicorum.

7. meta. com. 3. PRima cōtra. est in cō. 5. Auer. hēt q⁹ oēs Antiqui de quibus meminit Philosophus ibi, nō peceperūt nisi materiā ex qua tuor causis. Sed hui⁹ oppositū hēt ex hoc, qđ dicit nā Anaxagoras cognouit intellm abstractū. 1. de aīa. 80. &. 1. phy. 39. &. 1. meta. te. cō. 2. qui fm ipsum erat segregans oia, quę in suo chaos cōmixta erāt. Similiter instātia est de Empedocle. ipse. n. posuit vltra quatuor elementa, quæ fm ipsum cōcurrebāt in ghe causę materialis, licē

Universidad de Deusto
Biblioteca

& amicitiam, quæ concurrebant in genere cauſæ efficientis, ſicut patet 1. phy. te. cō. 41.

Soluto. Soluit. propoſitio iſta habet veritatē de omnibus alijs Antiquis longe ante Ariſt. exiſtē tibus, præterquam de Anaxagora, & Empedocle: ſicut ſcribit Cōmen. in 1. phyſicę auſcultationis cō. 75. Dixi aūt notabiliter de Antiquis longe ante Ariſt. exiſtentibus, pp Socratē, & Platonem. nam tempore iſtorū fuit cognita ratio finis, ſicut dicit Comen. 1. meta. cō 50. quia iſti inſtituerunt res publicas propter bonū. ſimiliter Plato ideas poſuit, q̄ in genere cauſę efficientis concurrūt.

7. meta. tex. 8. Secunda contradi. eſt in tex. 8. Ariſto. & Commen. dicunt q̄ forma videtur eſſe magis ſeparabilis, q̄ materia. Sed huius oppoſitum ſcribit Alexā. in paraphraſi de anima cap. 1. vbi habet q̄ fieri nullo pacto pōt, vt materia per ſe ſubſiſtat. nam licet materia rōne ſeparet' à forma, nō tñ ſm eſſe, & ſubdit q̄ non ſolū aūt eiuſmodi materia, verū ipſa quoq; materiæ ingenita forma nullo pacto pōt per ſeipſa ſubſiſtere. Quinimo forma magis hoc pati videtur, q̄ ipſa materia. quiſquam. n. materia per ſe ſubſiſtere ſine forma non poſſit, tñ in compoſitis corporibus continenter excipiē, non q̄ ſimpliſ materia ſit, ſed q̄ alicuius materia, cui ſit, per ſe ſubſiſtere videt'. Formarū aūt, quę in materia fiunt, nulla vnquā per ſe pōt ſubſiſtere, ſiue ſimplicis corporis, ſiue compoſiti corporis eſſe d eprehendatur. vnde videtur eſſe aperta contradictio inter Alexandrum, & rationem Alexandri, & dicta Ariſt. & Commen. Niſi eſſet q̄ Cōmen. in cō. refert illam ſeparabilitatem, quō ad intellectum, quia intellectus formæ videt' magis ſeparatus, q̄ intellectus materiæ, ſicut eſt de potentia & actu, vt ſupra dictum eſt. ſed Alexā. loquit' de ſeparatione quō ad ſubſiſtentiam in rerum natura. Sed tunc contra Alexan. emergit difficultas. quia materia eſt ens poteſtate, & forma, & cōpoſitum ſunt entia actu: ſubſiſtentia magis tribuitur actui, q̄ poteſtati. & hoc videt' dicere tex. Ariſto. Dicit. n. Ar impoſſibile. etenim ſeparabile, & hoc aliqd ineſſe videt' maximæ ſubſtantiæ. propter quod forma, & quod ex ambobus ſubſtantia videtur eſſe magis, q̄ materia. certiſſimum eſt aūt, q̄ hoc aliquid apud Ariſt. dicit rēm per ſe ſubſiſtentem. Dic, q̄ rei ſubſiſtentia dupliciter concipi pōt. Vno modo, quō ad actu conſiſtere. & ſic ſubſiſtentia magis formæ, & compoſito attribuitur, q̄ materiæ. & iſto modo pro permanentia rei ſine corruptione in ſua ſubſtantia, & ſic magis ſubſiſtit materia, quæ eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, q̄ forma, aut compoſitum. & ſic intellexit Alexander.

Tertia cōtradi. eſt in cō. 30. Habet ſingularia notiora eſſe vſibus. Huius oppoſitum habet. 1. phy. tex. cō. 4. & cō. 5. & 17. & alibi infinities. Soluitur. ſingulare, de quo loquit' hic eſt notius vſi in cauſando, iuxta illud Philoſophi in proœmio meta. vſia ſunt maxime difficilia ad cognoſcendū. Aut loquit' hic quātum ad cognitionem complexam. ſingulare. n. & ſi de eo ſcientia nō ſit, tñ eſt principium ſcientiæ, pro quanto ex ſingulis per inductionem ſumit' vſe, quod eſt principium artis, & ſcientiæ. Aut loquit' de confuſa cognitione ſingularium, & de diſtincta vſium. Sed iſtud vltimum nō placet multum, quia tunc abuſiua ſatis eſſet iſta comparatio, ſicut intuenti patere pōt. Aut aliter. ſingularia ſunt notiora nobis in cognitione in genere ſumpta, vt eſt cōmunis ad ſenſitiuam & intellectiuam. nam prima noſtra cognitio naturalis ſenſitiua eſt.

7. meta. com. 10. Solutio.

Quarta contradi. eſt in comē. 12. Scribit Commen. q̄ ſubſtantiæ compoſitæ habent definitionem. Huius tñ oppoſitum expreſſe habet infra in cō. 17. Soluitio eſt iſta. qñ infra dicit compoſitorum non eſſe definitiones. per compoſita intellexit ſingularia, & de talibus non eſt ſcientia, neq; per definitionem, neq; per demoſtrationem. 7. huius tex cō. 35. & 53. ſed ſolum ſenſus. hic vero ſumit compoſita vſia. & talium. bene definitiones eſſe poſſunt. ſimiliter talia ſubiecta demōſtrōnū ſunt. & hoc eſt, qđ dixit Cō. 1. meta. cō. 27. ſenſibilia hāt duos modos cōprehenſionis, vnū, qui non eſt ſcientia eorū, ſed imago, vt ſunt ſingularia. & modū, qui eſt ſcientia eorū, & ſunt intellecta vniuerſalia.

7. meta. com. 12. Solutio.

Quinta contradi. eſt in eodem cō. 12. Habet Commen. q̄ definitum eſt vnū actu, & duo potentia. Sed huius oppoſitum habet infra. tex. cō. 43. vbi habet q̄ genus eſt ī potentia, & dria eſt actus, & ita definitum nō eſt duo in potentia, ſed vnum in potentia, & aliud in actu. Soluitur. definitum eſt vnū in actu, quantū ad conceptum confuſum. ſed quantum ad cōceptum diſtinctum eſt duo in potentia. quia poteſt reſolui in duos conceptus: qui conceptus tñ ita ſe habent, q̄ vnus eſt potentialis ad alterum, ſicut cōceptus generis ad conceptum dHæ: & ita ſe dat' contradictio clariſſime, ſicut videt.

7. meta. com. 13. Solutio.

Sexta contradi. eſt in cō. 13. Habet Cōm. q̄ definitio non eſt omnis ſermo ſignificās illud, quod ſignificat nomen. Huius tñ oppoſitū patet 4. meta. tex. c. 28. vbi habetur q̄ ratio, quā ſignificat nomen eſt definitio. Soluitur in habentibus quid rei, ratio quid rei, & ratio quid nominis coincidunt, non tñ abſolute ratio quid nominis quælibet eſt definitio quid rei. multa. n. habent quid nominis, quæ tñ quid rei carent.

7. meta. com. 14. Solutio.

Septima contra. eſt in c. 14. Hēt Cō. q̄ priuatio non eſt non ens ſimpliſ. Sed huī oppoſitum patet. 1. phy. 79. cō. Reſpondetur. priuatio formaliter eſt non ens, ſed connotatiue aliquid entitatis habet. ſic loquitur hic ratione connotati, ſed in alijs locis loquitur reſpectu ſuæ primæ, & formalis imaginationis. vide com. 11. duodecimi meta. & cō. 60. primi phyſi.

7. meta. com. 18. Solutio.

Octaua contradi. eſt in cōmē. 18. Habet Cōmen. q̄ accidentia per accidens non habent definitionem omnino. Huius tñ oppoſitum patet ſupra cō. 14. &c. 15. Soluitur. intelligit dictum eius hic iſto modo, accidētia per accidens non habent definitionem omnino, quæ videlicet habeat habitudinē per ſe, & eſſentialem. & hoc manifeſtant verba eius ſequentia, quia reddens cauſam ſui dicti, propter quid accidentia iſta non habent omnino defini nomen, inquit, definitio. u. ſignificat res terminatas. Aut aliter ſolui pōt. accidentia per accidens duplici ſubiecto comparari poſſunt, eſſentiali, ad quod primo conſequuntur, & accidentali, cui p accidens attribuuntur, & tunc dicerem, q̄ talia accidentia in comparatione ad ſubiecta, quibus per accidens attribuuntur, non habent definitionem, ſed bene in comparatione ad prima ſubiecta definiri poſſunt. & iſtam ſolutionē etiam latenter innuit Commentator in hoc loco, ſicut mihi videtur.

7. Meta. com. 23. Solutio.

Nona contradi. eſt in cō. 23. Dicit diſſolutionem fieri à poſteriori ad prius. Huius tamen oppoſitum patet. 2. meta. commen. 11. Vide ibi, quia ſoluta fuit.

7. Meta. com. 24.

Decima contradi. eſt ibidem. Habetur q̄ materia de nominatiue prædicatur de eo, cuius eſt materia. Oppoſitum patet. 1. de generatione. tex. cōmen. 4. contra Platonem. vide ibi, quia ſoluta fuit.

7. Meta. com. 25. Solutio.

Vndecima contradi. eſt in 25. cō. Scribit Commen. q̄ generatio magis attribuit priuationi, q̄ ſubiecto. Huius tñ oppoſitum patet 1. phy. cō. 60. vbi habet, q̄ illud, quod vere generatur, ſubiectum eſt. Soluitur. ſubiectū motus vere moueri dr, quia motus eſt ī moto, non in motore. & ideo ſubiectū generationis veriſſime generari dr, vt Cōmenta.

dicit 1. phy cō. 60. ſed in talibus non ſolemus niſi rariſſime loqui, cum iſtis præpoſitionibus, ex, vel ab, in ſubiectis. vt dicamus ex hoſte fit muſicus, vel ab homine fit muſicus. ſed talibus modis loquendi vimur in priuationibus. ſolemus. n. dicere ex immuſico muſicum fieri. & hoc maxime propriū eſt idiomati Græcorū, ſicut ſcribit Cōmē. 1. phy. 61. cō. & ideo dixit hic generationē magis attribui priuationi, q̄ ſubiecto. ad modū declarati. & de hoc clare vide. cō. 61. primi phy. & inuenies illud, quod dicimus.

7. Meta. tex. 28. Difficultas de principio indiuiduationis.

Duodecima contradi. eſt in tex. 28. Scribit Philoſophus, q̄ diuerſa propter materiā vt Socrates, & Callias, ſunt eadem in forma. & Cōmen. in cō. ſcribit q̄ multitudo indiuiduorū in eadē ſpecie prouenientes ab vno generante eſt propter multitudinem materiarum, in quas agit ex quo elicitur, q̄ materia eſt principium diſtinctionis indiuiduorum in eadem ſpecie, & non forma, & per conſequens indiuiduum principaliter dependet in eſſe à materia, q̄ à forma, quia eadē ſunt principia eſſendi, & diſtinguendi. Sed huius oppoſitū habetur ab Auer. in q̄ plurib⁹ locis, vt. 1. de aſa cō. 90. vbi dicit, q̄ omne commune & vnum numero eſt per ſuam formā, & non per ſuam materiam. & in. 2. de anima. cō. 27. &. 9. expreſſe dicit indiuiduum eſſe hoc, & indiuiduū per formam, quia non eſt indiuiduum, niſi, ſm q̄ eſt in actu, & non eſt in actu niſi per formam. Solutur. indiuiduū diſtinguitur ab alio, & a priori, & à poſteriori. A priori aūt aliquid dicitur diſtingui, qñ per principia intrinſeca conſtitutiua diſtinguit', & ſic indiuiduū, cū conſtituatur in eſſe ex materia & forma tanquam ex principijs intrinſecis, ſic diſtinguit ab alio, & per ſuam materiam, & per ſuam formam. nam vt ſcribit. 12. primæ philoſophiæ tex. cō. 27. alia eſt natura tua, & mea, forma tua, & mea. Si aūt iſta duo adinuicem comparentur, videlicet forma, & materia, & quæratur à quo intuitiuus vnum indiuiduum diſtinguit ab alio. vtrum per ſuam formam, an per ſuam materiā. Ad hoc non eſt niſi diſtinctione reſpondendū: quia quę ſtio iſta eſt multiplex: & qui qñem multiplicem vt ſimplicem interrogat, aut male interrogat, aut captioſe interrogat. vbi. n. eſt multiplicitas, ibi eſt confuſio apud intellectum, & ideo oportet qñem multiplicem interrogatā diſtinguere, vt docuit Philoſophus in. 1. cœli. in te. cō. 110. & in. 1. elenchorum. Dico igitur, q̄ aut hæc quæritur abſolute, aut prout principium diſtinguendi

Quo pacto forma

Universidad de Deusto
Biblioteca

& quo pa
ctio mate
ria sint di
stinctio-
nis causæ.

distinguitur contra principium assimilandi. si primum sic dico, q̃ quemadmodum à forma individuũ habet esse & non à materia, ita etiam ab ea recipit distinctionem quia, vt dicit lucidissimus Themi. in princi. 2. de anima, à forma res habent vt essent, sed à materia res habuerunt vt fierent. materia. n. est, ex quo fit aliquid: sed forma est, per quã est hoc aliquid. & hanc sententiam asseruit etiam Cõmen. in. 7. met. in cõ. 17. vbi dicit forma est, quę cũ fuerit, erit: res sed materia cũ fuerit non erit res. sic igit̃ à forma principaliter individuũ habet esse, & p formam principaliter recipit distinctionẽ, à priori loquendo. à materia aũt non recipit distinctionẽ principaliter, sed secundario, vt comparat̃ ad formam. Sed, si distinctio individui p materiã cõparet̃ ad distinctionẽ à posteriori, quã hẽt individuũ per quantitatẽ, & per alia accidẽtia, sic dico, q̃ individuũ principaliꝫ distinguit̃ ab alio per materiã, & non per accidentia, nisi cõcomitanter. & hoc colligit̃ ex intentione Auer. in lib. destructio destructionũ in dispu. prima in fosso. 7. dubij. vbi dicit inconueniẽs est in diuiduũ distingui ab alio individuo solum p accidentia, immo individua ab inuicem distinguunt̃ materia. &. 7. primæ philosophiæ. cõ 2. expresse scribit, q̃ individuũ substantiæ præcedit individua aliorũ accidentiũ. sic igit̃ distinctio à materia est prior distinctione per accidẽtia. Quod etiã ratione cõfirmãt. nã, si individuũ principaliꝫ esset hoc & distinctum ab alio eiusdẽ speciei p aliqđ accidens, tunc aut hoc esset per accidentia terminata, aut per accidentia interminata: non per accidentia terminata, quia illa adueniunt cõpositio post formã ſm naturam, vt dicit Cõ. in. 1. cap. de substã. orbis, & per consequẽs in illo priori individuũ est hoc, & non illud, & non per aliquod accidẽs terminatũ, nec etiã per accidentia interminata, quia talia fundant̃ in materia, & sunt in

Quantita-
te non esse
individua
tionis pri-
cipium à
priori.

differentia ad quãlibet formam. Et ideo cauent, qui ponunt quantitatẽ esse principiũ individuationis à priori, & distinctionis, sed solũ est à posteriori. sic. n. intelligo dictũ Cõ. in. 1. phy. cõ. 6. & sicubi habet similẽ modũ, q̃ multitudo, aut est rerũ differẽtiũ ſm formã, aut est rerũ differentiũ ſm quãtitatẽ. vbi per differentiã ſm quantitatem intelligit diuam eorũ, quæ sunt vnius speciei. sed licet Philosophus inspicientibus multitudinẽ in eadẽ specie apparuit, q̃ non inueniẽ nisi in reb⁹ materialib⁹, & quantis, quãtas tñ nõ est principiũ intrinseciũ, & principale istius multitudinis, & distinctionis. & per se, sed necessario requisitũ, & secundariũ. dixi aũt necessario requisitũ. quia, si materia non esset diuisa per quantitatẽ in suis partibus, non posset habere in eadẽ hora plures formas in actu, vt scribit Cõ. in libro de substantia orbis. Si aũt quæritur, vtrũ distinguendo principiũ assimilandi contra principiũ distinguendi, à quo individuũ principaliꝫ, & appropriate recipit distinctionẽ, & similitudinẽ, vtrũ à materia vel à forma. Soluo sine aliquo dubio, q̃ distinctionẽ appropriate recipit à materia, & assimilationẽ appropriate recipit à forma. Nã impossẽ est assimilationem fieri à materia, à qua est omnis infirmitas, sed hoc est à forma. & hoc est, qđ pulchre notauit Arist. in præsenti tex. cõ. 28. q̃ quæ sunt dicta propter materiã, vt Socrates, & Callias, sunt eadem in formarecce q̃ identitas est à forma & diuersitas est à materia. Vnde Cõ. in cõ. dicit q̃ multitudo individuorũ proueniẽs ab vno generante est propter multitudinẽ materierum in quas agit. & est ratio, quia fundamentũ proximũ idẽtitatis est vnitas ſ substantia. dicitur. n. in. 5. met. tex. cõ. 20. eadem sunt, quorum substantia est vna. sed cum vnitas sit principaliter à formã dicitur enim in. 2. de anima. tex. cõ. 7. Ens & vnum cũ multipliẽ dicanẽ, quod vere est, actus est. & 5. phy. cõ. 68. inquit Cõmen. causa, ꝓpter quam vnũ est indiuisibile, est quia omnis res est vna per suam formã. forma aũt est indiuisibilis per se. & hoc etiam sentit in infinitis alijs locis. Materia aũt appropriate dicit̃ esse principium distinctionis illo modo quia ex quo non potuit esse principium cõuenientiæ, & similitudinis, secutum est, vt esset principium diuersitatis. Et hoc bene enucleauit nobilis Peripateticus Auerro. in lib. destructionũ disputa. prima. in solutione. 7. dubij. vbi sic scribit ad literam. Nam causa multitudinis numeralis est materia apud eos causa vero distinctionis in multitudine numerali est forma. Reperiũt enim multa numero, eadem tñ forma abiq; materia, est qđ dubiũ. nã nõ cognoscit, nec distinguit̃ individuum ab individuo aliquo attributo, nisi per accidens. qñ reperitur aliud, quod cõmunicat ei in attributo illo: distinguitur tñ individuũ ab individuo ex parte materiæ. Adde etiam q̃ Philosophi, & præcipue Peripatetici, cũ viderint multitudinem sine necessitate in natura non esse ponendam, dixerunt multiplicationẽ individuorũ in eadem specie ex diminutione

proficiſc,

proficisci, sicut notat Cõm. in. 1. cœli in cõ. 4. & 98. & in. 2. de anima, cõ. 34. &, quia talia sunt, quæcũq; habent formam in materia, vt generabilia & corruptibilia, ideo dixerunt causam istius multiplicationis fuisse materiam. vnde contradictiones istæ arduę non nisi per distinctionem solui pñt. & ab huiusmodi difficultatibus nõ nisi solers ingenium euadere poterit.

7. meta. com. 19. Decimaterția contradi. est in cõ. 29. Habet Commẽ. q̃ quemadmodum est in mobilibus localiter, q̃ quædã mouentur ex se, & quædam ex alio, ita est in generabilibus. videt̃ ergo q̃ aliqua ab intrinseco alterari queant, & generari. Cuius oppositum patet

Solutio. 2. phy. cõ. 1. ibi soluitur. quia licet in corporibus simplicibus non inueniatur corpus, quod alteretur ex se, sicut inuenitur corp⁹ simplex, quod mouetur in loco ex se: tñ in compositis hoc, vt ipse dicit, fallit. quia talia possunt habere principium intrinsecũ effectiuum respectu suæ alterationis, & partialis generationis: sicut est in nutritione, quæ fit in animalibus, & plantis respectu illorũ, quæ aduenium suis corporibus ab extrinseco, sicut est cibus & potus.

7. meta. com. 32. Decimaquarta contradi. est in cõ. 32. Dicit q̃ in generatione substantiæ oportet, q̃ præexistat agens, quod sit substantia. Sed in stantia est de igne. qui. 2. cœli. cõ. 42. &. 1. meteoro generatur à motu. Soluitur in cõ. illo. 42. Nam substantiæ imperfectæ, quæ quodammodo mediant inter substantiam & accidens, quales sunt substantiæ elementorum, indifferẽter possunt & ab vniuoco. & ab æquiuoco generari.

7. meta. tex. 35. Decimaquinta contradi. est in t. 35. Dicit Philosophus in præsenti tex. vbi loquit̃ de partibus definitionis ſm materiam, & ſm formam, q̃ anima & animæ esse sunt idẽ, & circulus & circulo esse sunt idem, vbi Cõmen. in cõm. notat, q̃ intendit Philosophus per hoc, q̃ definitio animæ, quę dat ei⁹ quidditatem, videtur esse ipsum suum esse, & q̃ in definitione eius non apparet materia, ymo, & ista, in quorũ definitione ei⁹ nõ apparet materia, sunt illa, i quorũ definitione apparet, aliud. & definitio dr̃ de illis principaliter, & de istis secundario. Sed hui⁹ oppositum adducebam ex. 2. de anima tex. cõ. 5. vbi dicitur q̃ anima est actus corporis instrumentalis, potentia vitam habentis: vbi patet q̃ in definitione animæ ponitur corpus, quod est materia, vt habetur. 2. de anima. 3e. com. 8. Beatus Thomas in. 7. primæ philosophiæ in lectione. 9. in expositione

Solutio. prima.

tex 34. dicit quòd in definitionibus illarũ formarum, quæ sunt simul sumptæ cum materia, ita, q̃ forma non potest distincte concipi sine tali materia, licet materia non sit pars formæ, tamen in definitione talis formæ dicitur poni materia, vt corpus instrumentale in definitione animæ. sicut. n. accidentia non habent esse perfectum, nisi ſm q̃ sunt in subiecto, ita nec formæ nisi ſm, q̃ sunt in proprijs materijs, & propter hoc sicut accidentia definiuntur ex additione proprij subiecti, sic formæ ex additione propriæ materię. & hanc viam etiam sequitur Egidius Romanus in. 2. de anima. Sed ista opinio stare non potest. quia Arist. definitionem datam per additamentum in 7. meta. dicit esse accidentium, & non substantiarum. cum autem forma sit substantia, non potest dici, q̃ definitur per additamentum, nisi rediret opinio Antiquorum asserentium omnem formam esse accidẽs, Et ideo dicamus nos cum Antiquis Peripateticis q̃ licet in definitione formarum materialium debet poni materia, vt habetur in primo de anima tex. com. 16. & in. 2. phy. tex. cõ. 26. & licet materia non sit pars formæ. quia tñ est vehiculũ. & subiectum formæ, & in relatione quadam consistit ad ipsam formam, impossibile est formam talẽ vt sic sine materia definire, vt sentit Cõmẽ. 1. de anima commen. 16. & in. 4. phy. cõ. 16.

Solutio. propria.

Non tamen propter hoc illa definitio erit ex additione. quia definitiones ex additione sunt de genere illarum, in quibus apparet aliud, vt dicit Commen. in præsenti cõmento, & sunt definitiones accidentium, in quib⁹ apparet subiectum, quod est aliud genere à forma definiti. sed materia est in eodem genere cum forma. Amplius ex materia & forma fit per se vnũ, sed ex subiecto & accidente non fit per se vnum. & ideo nullo pacto Antiqui Peripatetici concedunt definitionem formę substantialis esse ex additione. hoc. n. est accidentalis formæ proprium. Sed quantum spectat ad præsentem contradictionem soluo, q̃ Cõmenta. intellexit in definitione, quæ dat quiditatẽ animæ, non apparet materia omnino, videlicet sicut apparet materia in definitione aedificii, ex qua etforma non fit per se vnũ. nã hoc declarant verba sequentia. inquit. n. q̃ tales definitiones, in quib⁹ apparet materia, sunt de gñe illarum, in quibus apparet aliud: & definitio in illis dr̃ principaliter. & in istis secũdario. notum est aũt ex declaratis in septimo, q̃ subiectũ cadit in definitione

Universidad de Deusto
Biblioteca

accidentiũ sicut additũ, & sicut causa materialis, vt dicit Commen. expresse, 4. meta. cõ. 2. & tales definitiones sunt secundarie, sed definitiones, in quibus non apparet materia alterius generis, sunt substantiarum, & talũ definitiones sunt principaliter. Illo modo igit̃ est glosanda authoritas Cõment. q̃ omnino non apparet materia in definitione animæ, sicut apparet materia in definitione accidentium, & est sermo consonus verbis sequẽntibus. Aut dic q̃. licet in definitione dante animæ quiditatem apparet materia, tñ non apparet omnino tanquã pertinens ad esse quiditatiuum animæ. quia anima & suum esse idem sunt. Di. n.n. Cõmẽ. cõ. 35. declarans præsentẽ authoritatẽ qũo anima & esse animæ idem sunt, nomẽ formæ dr de forma vl'i, & de forma particulari, sed bene apparet in definitione eius, sicut ve hiculum deferens ipsam quiditatem, vt glosat Cõmẽ. 7. meta. cõ. 54. Et nota vnũ satis pulchrum, & est antiquũ dictũ Alexã q̃. Naturalis plerũq; in scientia Naturali in concipiendis rebus, de quibus considerat, vtitur abstractione mathematica, vt alias notauit tibi. Forma. n. rõne separabilis est. 2. phy. cõ. & tex. 12. Et Arist. in. 7. meta. in tex. cõ. 37. expresse etiam contedit q̃ formæ, q̃ũque in vna materia solum esse possunt, si militer se habent illis, quæ in diuersis sunt materijs. Nam sicut illæ, quę in diuersis materijs existunt, materia non est pars formæ, sicut q̃a forma circuli inest lapidi, & ligno, indifferẽtim saluari põt, neutra talium materierum est de quiditate circuli, neque pars suæ essentiæ. Eadem ratione contingeret, si oẽs circuli essent ænei, ita q̃ forma circuli in nulla alia materia saluaret̃. pp hoc æs nõ esset de quiditate circuli, nec pars formalis eius. et licet forma circu'i non posset actu separari à tali materia: posset tñ intellectus separari, licet hoc sit magis difficile, q̃ in casu, quo forma potest saluari in diuersis materijs sed non est hoc impossibile. & hoc est, quod cõfitetur etiã Commen. in cõ. 37. vbi dicit, omnes vero formæ, quæ non existũt pluſquã in vna materia, à qua nunquã separantur. qñ hoc nõ prohibet intellectũ intelligere in eis esse aliquid simile materiæ, & aliquid simile formæ. quemadmodum, si circulus nunquam esset nisi in cupro, hoc non prohibet intelligere, q̃. cuprũ non est forma circuli, nec pars formæ. hoc etiam asserit Cõmẽ. in. 12. met. cõmẽ. 39. vbi dicit, q̃ intellectus innatus est dinidere adunata in esse, sicut diuidit materiã à forma, & formam à composito ex materia, & forma. & hoc est ad confirmandum secundam solutionem,

7. meta. tex. 37.

Decimasexta contradi. est in tex. 37. Scribit Philosophus, & Cõmen. q̃ formæ naturales non possunt abstrahi a materia. vnde Commen. dicit q̃ impossibile est intelligere hominẽ sine carnibus & ossibus. Sed hoc videt̃ contradicere Arist. in tex. vbi dicit q̃ sicut formæ, quæ sunt in diuersis materijs, materia non est pars formæ, & intellectus potest abstrahere formam à materia, ita pariformiter in illis, quæ in vna solum existũt materia, à qua nunquam separantur, vt si oẽs circuli sunt ænei, sicut sunt formæ naturales, q̃ in propria, & determinata existunt materia, vt hominis forma semper cum carnibus & ossibus spectatur. hoc aũt auferre mente non est difficile, ita q̃ verba Cõmẽt. contradicunt verbis Arist. Et confirmatur. quia Aristo. in. 2. phy. cõ. & te. 12. describẽs formam, quæ est natura, dicit q̃ est forma, & species, non separabilis existens, nisi fm rõnẽ. & ita quælibet forma naturalis videtur ratione separabilis. Et confirmatur authoritate Commenta. 12. meta. cõ. 39. vbi dicit q̃ intellectus põt dinidere adunata inesse, sicut diuidit materiam à forma, & formam à composito ex materia, & forma. & est aperta contradictio, sicut vides. Scias igitur fm mentem Auer. 7. meta. cõ. 21. q̃ homo quandoq; sumitur pro hominis quilitate, & quandoq; sumitur pro congregato ex materia et forma Et primo modo, forma hominis est homo, & secũdo modo forma hominis non est homo. quia homo pro congregato constat ex materia & forma, tanquã ex partibus substantialibus. vnde aliud est essentia hominis, aliud hominis quiditas. & ita est in omnibus generabilibus habentibus formam conceptam cum materia. 7. meta tex cõ. 41. Et animaduertere, q̃ si sumatur homo pro congregato, vt est essentia quædam per se existens, sic homo nõ potest intelligi sine forma, & materia, quia sunt partes, quæ sunt de eius essentia, & vna non sufficit sine alia. sed, si homo sumatur pro hominis quiditate: sic forma hominis potest intelligi per abstractionem intellectus sine materia, quia materia non est pars talis formæ. seu quiditatis, licet istam abstractionem difficilius operetur intellectus in formis naturalibus, q̃ in mathematicis: quia tale sunt indeterminata materia, à qua nunquam separari possunt, vt sint in alia. Intellectus n. vt scribit Commenta. in. 4.

Solutio.

in 4. phys. in cõ. 95. multotiens opinamur illud, quod sequit̃ rem, sit ipsa res. Homo igit̃ pro congregato impossibile est vt intelligat̃ sine carnibus, & ossibus, quia compositum non potest intelligi, neq; constare sine partibus componentibus. sed homo pro hominis quiditate põt intellectu abstrahi à materia, licet hoc difficilius fit, q̃ in formis mathematicis. Et nota, vt testat̃ Alexan. q̃ ista abstractio est mathematica, qua q̃q; Naturalis vtit, vt alias notauit tibi. Et nota q̃ refert dicere formã naturalem posse intelligi sine materia. & dicere posse eam definiri. primum verũ est mathematica abstractione, vt dixi. sed fm est impossibile, & hoc notat bene Arist. 7. meta. tex. com. 39. contra Platonem, vbi dicit, & comparato quidem de animali, quam iuniore Socrates dicere solebat non bene se habet. abducit. n. à veritate, & opinari facit. quasi contingens sit hominem esse sine partibus, sicut sine ære circulũ. Sed hoc non est simile. sensibile nãq; aliquid forsan animal est, & sine motu non est definire. & qñ Com. ibidem in cõ. dicit, q̃ quiditates naturales non possunt intelligi sine motu, sicut quiditates Mathematicorum, intelligendum est definitiue, quia aliter contradiceret texui. primo. n. de anima tex. com. 16. Physicus definit per materiam sensibilem, &. 6. meta. tex. cõ. 2. idem habet̃ vbi venatur distinctionem scientiarum speculatiuarũ ex diuersis modis definiendi. sic igitur op̃tet intelligere dicta sapientum, quæ non possunt intelligi in modico tpe. & sine labore grandi. Deus sit dator auxilij.

7. meta. com. 57. Solutio.

Decima septima contradict. est in cõ. 37. Auer. dicit, q̃ definitio est formæ vlis, non compositi ex materia & forma. Huius oppositum patet commento vltimo octaui huius, vbi habet definitiones esse compositorum. Soluitur. sumpsit hic compositum ex materia & forma, vt est singulare distinctum contra vniuersale. & talis non est definitio, sed sensus. sed cõ. vltimo octaui huius sumpsit compositum vle. nam talę ex materia in communi, & forma in communi componitur. et istius definitio esse potest, teste Philosophio hic, 7. meta. tex. cõ. 37.

7. meta. com. 57. Solutio.

Decimaoctaua contradi. est ibidem. Scribitur, q̃ formæ natura es ab intellectu non possunt separari à materia i imaginatione. Huius tñ oppositum scribitur. 4. phy. c. 37. &. 8. meta. cõ 8. Soluitur. omne, quod intelligitur, intelligitur fm q̃ est in actu sicut patet. 9. meta. tex. cõ. 20. & ideo, cum materia sit pura potentia, pro occursu ab intellectu non potest apprehendi sine forma, sed est p̃ analogiam ad formam cognoscibilis: sicut patet. 1. phy. tex. cõ. 69. sed sic cognita materia, intellectus actu secundo potest materiã sine forma intelligere, intelligendo. s. materiam non esse formam, & formam nõ esse materiam. Nam vt scribit Commenta. 12. meta. cõ. 39. intellectus natus est dinidere adunata in esse in ea, ex quibus componuntur: quãuis non dinidantur in esse, sicut dinidit materiam à forma.

7. meta. com. 44. Solutio.

Decimanona contradi. est in c. 44. Dicit Cõmen. q̃ in indiuiduo non est nisi forma particularis, & materia, ex quibus componitur. Sed huius oppositum patet. 5. meta cõ. 6. vbi habet, q̃ in indiuiduo demonstrato est natura addita naturæ componentium, & est illud, quod fit ex compositione. in omni. n. compositione ad aliquã vnitatẽ deuenire necessarium est. Soluitur. constitutiue, & integratiue nihil aliud est in indiuiduo, q̃ materia, & forma. sic intelligitur dictũ eius hic. entitatiue aũt aliquid tertium potest esse, quod non est nec materia, nec forma, sed est substantia composita: quicquid dicant. Nouelli negantes tertiam entitatem, fm principia Auer. Aut aliter dici põt, q̃ dictum eius hic procedit contra Platonẽ, qui posuit ideam separatam necessariam ad generationem indiuidui, & ad eius compositionem. sicut potest patere tibi ex cõm. 45. huius septimi. & ita ista authoritas non est contra ipsum in præallegata authoritate. 5. meta. sicut vides.

7. meta. com. 57. Solutio.

Vigesima contradi. est in cõ. 57. Auer. dicit q̃ nullum commune est substantia. & idem habet. 45. Sed huius oppositum patet hic in cõ. 46. vbi habet q̃ definitiones vniuersalium habent aliquam dispositionem dispositionum substantialium, & qualitatẽ accidentem eis. Soluitur. Comment. in ista authoritate. 46. allegata expresse innuit duplicem vniuersalis acceptionem, s. pro intẽtione secunda, quæ est quædam qualitas, i. quoddã accidens à rõne causatum, & attributum vniuersali pro prima intentione: q̃ vle pro prima intentione appellat ipse dispositionem ex dispositionibus substantialibus, licet habentibus esse citra actum animæ. Quod aũt dr ab ipso in præsenti cõ. q̃ nullum commune est substantia, hoc dicit ad modum, quo posuit Plato. vlia. n. apud Arist. non habent esse extra animam, sicut posuit Plato. 3. de anima. cõ. 18. &. 1 meta. cõ. 45. Arist. opinabatur q̃ intellecta rerum non significant substantias earum, & non sunt substantiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

stantię earum. Sic igitur vniuersale pro prima intentione non dicit aliquam formam realē distinctam à forma particulari realiter, vt quidam voluerunt: sed dicit conceptum realē, qui est notio singularis, & est forma declarans non dans esse. tenemur. n. formam generis speciei, & indiuidui vnā esse fm rem, solum ratione differentem. Et sic gloso authoritatem eius. 1. meta. cō. 17. qñ dicit q̄ materia prius recipit formas vniuersales, q̄ minus vles: & eis mediantibus recipit indiuiduales: non q̄ in materia sit multitudo formarum correspondentium multitudini prædicatorum quidditatiuorū factorū ab intellectu, sed vna & eadem forma, fm modum intelligendi nīm prius intelligit informare materiam quò ad gradum substantialitatis, q̄ corporeitatis, & prius quò ad gradum corporis, q̄ viuentis, & sic descendendo vsq; ad vltimū indiuidualē gradū: quicquid dicat Iohannes de Ianduno in hoc, & sequaces eius.

7. meta. com. 58. Vigesimaprima contradi. est in cō. 58. Habet Cōm. q̄ essentiæ rerū sunt existētes, licet non intelligantur. Sed opponebatur p nos ibidē per cōmen. primum. 2. meta. vbi habet q̄, si substantiæ intellectuales à nobis non essent intellectæ, tunc essent frustra in natura, et per consequens nō essent, cum natura nihil agat frustra. 1. cœli. 32. & 3. de anima. 45. Vide in cō. 1. 2. meta. quia fuit ibi soluta ista instantia diligenter.

Solutio.

7. Meta. com. 60. Vigesimasecunda contrad. est in cō. 60. Habetur q̄ compositum per se est aliud à componentibus. Huius oppositum scribit Commen. in. 1. phy. cō. 17. & supra cō. 44. vbi dicebat q̄ in cōpositio non est nisi materia, & forma particularis, ex quibus cōponitur. Soluit. in omni per se compositione, fm omnes sapientes necessarium est ad aliquam per se vnitatem deuenire, & huius oppositum non pōt imaginari ab intellectu dispositio ad bonum. cùm igitur compositio ex materia & forma fit per se compositio, oportet igitur istā terminari ad aliquam per se vnitatem. istud non est nisi tertia entitas. Si enim in mixtione elementorum non dicimus mixtum esse omnia quatuor elementa simul sumpta sed hīc mixtio esset partium iuxta positio contra Philosophum primo de generatione. 85. & Cōmen. hic expresse. caro non est terra & ignis, ex quibus cōponitur, sed est aliquod additum, quare ergo etiam materia cum forma non sunt causantes aliquid tertium aliud ab eis non. video, Authoritas aūt Cō.

Soluto.

1. phy. 17. procedit de toto integrali & continuo, quia sic etiam loquitur ibi Philosophus. tale. n. fm rem non dicit aliquā formam tertiam distinctam ab esse partium simul sumptarum, licet ergo teneam tale, fm rōnem dicere formā aliquā distinctam ab esse partiū simul sumptarū. iīs fm Philosophū. 5. meta. tex. cō. 19. senarius numerus non est his tria. sed est semel sex. Si autē velis illā propositionē Cō. 17. primi phy. dilatare ad totum essentiale, dicas q̄ totū nihil aliud est q̄ partes simul sumptę integratiue & constitutiue. & sic ad authoritatem eius supra in 44 huius dicas consequenter. & vide supra. vbi etiā diximus in illo loco. Quòd autem ista sit opinio Commen. credo me diffuse probasse super 1. phy. com. 17, & ita illuc recurras.

SOLVTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois.

Super Octauo Metaphysicorum.

8. meta tex. 1. Contradictio est super textu. 2. In isto. n. tex. habet q̄ substantia magis dr de genere, q̄ de specie, & de vlī magis, q̄ d̄ particulari. Huius tm oppositum determinatum est in 7. meta. in tex. cō. 44. vsque ad finē, vnde ibi. lē te. cō. 38. expresse dr q̄ nullum vst dictorū substantia est, neque vna ex substantijs. Amplius in præsenti tex. 2. expresse dr. Item etiā nec vlē substantia nec genus. & ita in paruo spacio in eodē respectu Philosophus sibijpsi cōtrarius esse videtur. Soluitur, vt innuit Cōm. hic in prin. cō. & ita etiam dicit Michael Ephesius, q̄ primum dictum est ex sententia Antiquorum, non ex sententia Aristot. nam Aristot. non vult genera, & species esse substantias, sed similitudines substantiarum particularium, ex quibus collectæ sunt. vt testatur Commenta. 12. meta commen. 4. vbi dicit vniuersalia apud Aristotelis sunt collecta ex particularibus in intellectu, qui accipit inter ea similitudinem, & facit ea intentionem vnam. & 1. meta. commen. 41. intellecta vniuersalia apud Aristo. non sunt substantiæ rerum, sed significant rerum substantias. per hoc patet solutio. Et si instetur, quòd Aristote. 7. metaphy. tex. cōmen. 44. dicat, quòd substantia dicitur quatuor modis. inter quos vnus est ipsum vniuersale. & Commen. etiam hic dicit substantiam dici quatuor modis. Soluitur, q̄ vt dicit Cōmen. ibi, & hic etiam illa diuisio est secundum famam, sed secundum rei veritatem Aristo. substantiam diuidit illam trimembri diuisione, videlicet in materiam, formā, & congregatum, sicut fecit. 1. de anima. tex. cōmen. 2. & 7. meta & 8. tex. commen. 7.

Soluitur.

8. Meta. com. 4. Secunda contradi. est in cōmen. 4. dicit Commen. q̄ oppositio est primo in loco. Huius oppositum videtur velle. 8. physi. cō. 16. Soluitur refert dicere oppositionem primo esse in loco, & refert aliam motui locali inesse. Et q̄ hoc sit verum, notum est, q̄ prima oppositio in loco reperitur. nā, cum de ratione oppositorum sit distantia, maxima aūt distantia reperitur in loco videlicet. &c. tamen non est per se notū, q̄ omne, quod est mobile motu locali, talem oppositionē habeat. quare, &c.

Soluto.

8. Meta. tex. 8. Tertia contradict. est in tex. 8. Dicitur in isto tex. q̄ materia, neque elementum est, neque ex elemento. Huius tamen oppositū meminī me legisse in. 5. primæ philosophiæ in cō. 4. vbi Commen. in calce commen. dicit exponens verba Philosophi in fine textus, vbi inquit. Omnibus vero commune est illud, cuiusque esse elementum, quod primum cuique inest. vbi Commenta. dicit, &, cùm definitio prædicta sit illa, quam diximus, manifestum est quòd verum elementum commune est omnibus compositis, quod est primum, ex quo componuntur omnia, & istud elementum dicitur esse causa aliorum elementorum. & hoc, quod dixit, est prima materia. Amplius Commenta. authoritate Alexand. plerumque glosat exponens elementa pro causis intrinsecis, sicut est materia, & forma. vt. 1. physi. commen. 1. & 8. meta commen. 1. &. 2. meta. commen. 23. Soluitur. elementum, vt dicit Commen. in. 4. cœli commen. 31. quoddam est vniuersale omnibus corporibus tā simplicibus, quàm compositis, & de talibus elementis Aristo. egit in. 1. physicæ auscultationis, & talia elementa non sunt corpora neq; cōpositā ex materia & forma, sed sunt prima materia & forma. qdā aūt elementa sunt corpora, q̄ sunt elementa corporū cōpositorū & tale elementum definitur ibi in 3. cœli tex. com. 31. & de illis agitur in. 3. & 4. lib. & etiam in libro de generatione & corruptione, qui est liber de elementis, vt dicit Philosophus in. 2. de anima. in tex. cō. 117. Quando igitur dicunt Philosophus, & Commenta. materiam non esse elementum intelligunt quòd non est elementum. quod est corpus. qui enim ponit primam materiam esse corpus peccat: vt dicit Cōmenta. 12. met. com. 14. &. 1. phy. cō. 63.

Soluitur.

SOLVTIONES contradictionum in dictis Auerrois, & Arist.

Super Nono Metaphysicorum.

9. meta. com. 2. Contradi. est in co. 2. Auer. dicit q̄ formæ liberatæ à materia sunt tantū agentes, nullo modo patientes, neq; essentialiter, neq; accidentaliter. Sed opponebat ibi de anima intellectiua, quæ recipit intellectionē, & species intellectas. Sol tuit. dictū Auer. veritatē habet fm priciua Philosophi. Pro quo debes scire, q̄ actus.

Soluto.

8. meta. com. 10. Quarta contradictio est in commen 10. Inquit formam substantialem non recipere magis, nec minus. Instantia est de formis elementorum 3. cœli. commen 67. Soluitur. Habet locum in veris formis substantialibus: fallit in his, quæ sunt mediæ inter substantiam, & accidens. glosa Auer. vbi supra 3. cœli. commen. allegato. Nota tamen quòd licet formæ perfectæ non recipiant magis, aut minus in sua essentia, tamen vt sunt formæ in materia, bene vt sic recipere possunt magis, aut minus: sicut innuit Commenta. hic in isto commen. inquit enim. vnus homo non est maioris humanitatis, quàm alter secundum formam sed, si fuerit, erit secundum quòd est forma in materia. Nam forma humana secundum dispositiones materiales, in quibus existit, sic potest magis & minus recipere, in tantum quòd à Philosopho in ethicis aliqui homines arbores, aliqui brutales, alii qui intellectuales, & quasi terrestres Dij nuncupantur. Aliqui enim, vt dicit Hesiodus, ad scientias capesc endas per solam naturam sunt apti & perfecti ex bonitate complexionis, sicut fuit Hippocrates, & Aristote. Aliqui vero non per naturam, sed per doctores excitantes mentes eorum. Quidam vero neutro modo apti sunt. & illi omnino ad discernendum verum à falso omnino inutiles sunt. Patet autem q̄ totalis ista diuersitas non prouenit, nisi ex diuersitate complexionis, & dispositionum, in quibus forma existit. Theologi etiam nostri dicunt quòd in puris naturalibus anima Christi fuit, & est perfectior anima Iudæ.

Soluto.

Soluto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& formæ est agere & mouere. 2. de generatione. tex. cō. 55. & 9. meta. tex. cō. 20. & 3. phy. 17. materiæ aūt est moueri, & pati. vnde qualibet forma, siue materialis, siue separata fuerit, actiua est: nec aliqua sub hac ratione, qua forma est, est passiua: qa passiuū esse insequitur potentiam, quæ est primo diuersa ab actu. Si igitur aliqua forma passiua fuerit, ista passibilitas competit sibi rōne, qua potentia participat. passibilitas aūt ista duplex est, quædam signata, & realis, & ista insequitur primo fm Philosophos materiam quantam. Vnde, si qua forma passiua fuerit passione, & receptione signata, siue realis, siue spiritualis fuerit, hoc est rōne materiæ, sicut scribit Commen. cōm. 5. 3. de anima ad principium cū, & cō. 38. Alia est passio & receptio vlis, & abstracta, & illius ratio est intellectus. possibilis, qui nullam aliam naturam habet, nisi quia possibilis vocatur est & ille intellectus est materia intelligibilium. & est quartum genus entium: sicut dicit. Cōm. 3. de anima. cō. 5. in solutione. 3. qōnis. Si formæ igitur existentes in materia reali passione patiantur, hoc est rōne materiæ. Vnde Cōmen. 4. cœli. cō. 22. dicebat. forma in motu elementi mouet, sed vt est forma in materia mouetur, q. etiam sensitiuæ virtutes signatæ recipiāt est, quia sunt in materia. Sequitur igitur q. cùm omnes formæ à materia separatæ præter animam nostram intellectiuam, quæ infima est fm ipsum inter abstracta. 3. de anima, cō. 19. nullo modo passiuam esse non essentialiter quia cuiliber formæ, vt forma est, repugnat essentialiter pati, etiam materialibus. vnde Cōmen. 3. phy. cō. 5. qui dixerit formas per se moueri non est amplius loquendum cū eo in hac scientia, neque etiam accidentaliter, quia forma accidentaliter patitur ratione potentiæ, quæ vel est materia, vel est intellectus possibilis. in talibus autem non est materia: ideo non possunt pati passione reali & signata fm Philosophos, neque etiā passione spirituali, quia non intelligunt per receptionem, nec in eis est vere intellectus possibilis. licet Cōmē. videatur illud dicere, sed fm rationē, vt alias declarauimus. Nullo igit' modo pati possunt tales formæ, neq; per se, neq. per accidens, nec passione reali, nec spirituali, cùm intelligant per essentiā, & non per species fm Philosophos. Anima aūt intellectiua, cum sit infima inter abstracta, cùm sit composita ex intellectu possibili vere, & ex intellectu agente, ratione possibilis passiua est ratione vero agentis est actiua. sed passio ista est alterius rationis à passione materiæ, sicut scribit Commen. 3. de anima cō. 38. vbi formaliter ponitur ista solutio ad instantiam motam à nobis hic, sicut tu diligenter potes ibi videre.

Secundā contradi. est super tex. 3. Aristo. & Commen. ponunt differentiam hic inter potentias rationales, actiuas, & irrationales quia rationales sunt contrariorum, irrationales vero nequaquam, sed vnius tantū per se loquendo. Sed est instantia de virtute motiua voluntatis: cuius nedum est mouere corpus de loco ad locum, verumetiā & retinere. sicut auis volans in aere. dum sibi ipsam, ille status causat' à tali virtute motiua. & similiter homo, qñ stat erectus, ille stat' à tali virtute causatur, alioquin homo non posset stare, si ille status ab illa virtute non esset, sed caderet. quemadmodum si homo dormiens poneretur erectus, vt dicit Galenus in lib. de rigore, & tremore. Amplius per eandem virtutem mouetur graue deorsum, & quiescit deorsum, & patet, q. virtutes istæ sunt irrationales, sicut patet Auer. aūt videtur soluere primam difficultatem occulte in. 2. phy. cō. 48. videtur. n. velle, q. virtus concupiscibilis est de virtutibus passiuis apta nata recipere duo cōtraria æqualiter. & quia ille motus voluntatis fit à virtute concupiscibili, quę determinat' ab obiecto, tū cessat primum. Ad fm aut ē diceret q. virtus grauitatis per se, & primo est causa quietis, & secundario est causa motus. quia elementum est in potentia accidē tali ad motum deorsum, quæ est potentia violenta, postquam passum est violentiam. In hoc igitur consistit differentia, quia virtutes actiuæ rationales per se, & principaliter ex sua natura sunt indeterminatę ad agē dum duo contraria æqualiter, sed naturales vnum per se, aliud per accidens, aut vnum ex principali intentione, aliud vero secūdario, sic calidū per se calefacit, sed per accidens infrigidat, & frigi dū per se infrigidat, & per accidens calefacit, & quandoque accidit, vt effectus per accidens sit validior effectu per se. vt patet expertis in naturalibus. Nec videatur ubi mirum, si dixerim formā grauitatis per se primo esse causam quietis, & non motus. nam ista est etiam sententia Auer. in. 4. cœli. in cō. 26. & hoc etiam supra notaui ubi.

Tertia contradi. est in cō. 19. Scribit Cō. q. potentia ad sanitatē & ad ægritudinē est eadem. Oppositum patet. 3. phyſi. tex. cō. 10. vbi habet q. si potentia ad sanitatē & ægritudinem

9. meta. tex. 3.

9. meta. com. 19.

Solutio.

De potentia subiectiua, & obiectiua.

Solutio.

tudinem esset vna, tunc sanitas & ægritudo esset vnum & idem. Soluitur, loquitur hic potentia subiectiua, quia eadē est materia contrariorum. sed. 3. phy. loquitur de potentia obiectiua. idem aūt est ens in potentia obiectiua ad actū, & ens in actu. Vnde Cō. dicit. 8. meta. com. 15. agens extrahens aliqd de potentia ad actum non largitur multitudinem. sed perfectionem. &. 12. meta cō. 18. iuxta dimidium agens naturale non cōgregat inter diuersa. Nota tū hic, q. potentia ista subiectiua, & obiectiua vna & eadem est realiter, sicut mihi videtur pro nunc. sed fortiuntur tales potentiæ distinctas denominationes in ordine ad diuersa, sicut est de actione, & passione. vnde pluralitas entium est euitanda inquātum est possibile. Dico, q. vna & eadem forma, vt est in potētia materiæ, appellatur vt hic esse in potentia subiectiua: sed eadem forma vt est i potentia actiua agentis, dicitur esse in potentia obiectiua, in ordine. s. ad actum. vnde, cùm fm Auerro. 12. meta. cō. 18. oēs formę sint in potentia in prima materia, & sint i actu in primo motore, tales sunt in potentia subiectiua, & passiua materiæ. cùm aūt potentia passiua sit principium trasmutandi ab altero inquantum alterum, videtur mihi q. sit vnus respectus realis, qui respicit tam subiectum, q̄ formam, vt in subiecto inducitur ab agente. sed diuersas sortitur denominationes, vt ad diuersa extrema compārātur: sicut eadem est distantia inter superius & inferius, inter Thebas & Athenas, non tā est idē distare. & ita ego vaeo ponere potentiam obiectiuam realiter distingui à subiectiua in via Auer. & licet multi teneant hoc, tū mihi videtur in via eius. & forte etiam in via Arist. illā non distingui re à subiectiua: quia est principiū per se notum, & ab omnibus Peripatheticis concessum, q. quicquid est possibile respectu agentis, est possibile respectu patientis, & quicquid est possibile respectu patientis, etiam illud possibile est respectu agentis. & hoc loquendo de vera potentia. nam aliter aliquid esset otiosum in natura. & fiustratorium, contra Philosophum. 1. cœli. 32. Et ideo recte diximus nos euitantes pluralitatem entium, iuxta consuetudinē principis nostræ militiæ Aristo. inquantū est possibile, q. respectus ille ad subiectū, & ad formam vt est ab agente vnus & idē est re, sed ratione distinguitur. Sed Theologi nostri, qui habent principia opposita principijs Philosophorum, tenent aliquid esse possibile respectu agētis, quod nō fuit possibile respectu passi. ideo habent de necessitate ponere istos respectus realiter distingui. Vnde mundus ante sui creationē erat in potentia actiua agentis. s. Dei, creatoris, non erat aūt in potentia subiectiua alicuius passi, cùm ex nihilo creatus sit. Similiter angeli ante sui creationem erant i potentia actiua Dei: non aūt erant in potētia passiua alicui⁹, cùm ex nihilo sint creati. immo materia prima fuit in potentia ante sui creationem actiua Dei: in nullius tñ potentia subiectiua fuit. quia primum potentiale in nullius est potentia subiectiua. aliter esset primum & non primum. & ideo Theologus differens à Philosophis i principijs habet etiam discordare in conclusionibus, sed velle tenere conclusionem physicam per principia Theologica distincta à Physicis, vel econtra, ridiculum est. Et ideo subtilissimus Scotus, videns ista vera esse theologicæ, voluit ponere potentiam obiectiuam distinctam à subiectiua mot⁹ vt mihi videt per ista fundamēta. de Arist. in hoc tantum curabat, inquantum authoritates eius glosare posset, ne veritati theologicæ obuiaret. Quòd aūt hoc non possit ipse tenere in fundamētis Philosophi mihi videtur hoc posse rationibus conuinci sic. Nam fm te Arist. ideo ponit potentiā obiectiuam, quia diuisio bona debet enactuare totam naturam diuisibilem, sed Arist. diuidēs ens per potentiam, & actum intellexisset potentiam subiectiuam tantum, & non obiectiuam, tunc sub tali diuisione nō cōprehenderetur omne ens, sicut patet de angelis, de mundo, et materia prima ante sui creationem, quæ erant res in potentia non subiectiua, nec erāt res in actu formali, vel existentiæ ergo oportet dicere potentiam, quæ est dita entis, esse potentiam obiectiuam. Amplius. 9. meta. tex. cō. 13. actus & potentia sunt eiusdem generis sed hoc nō potest de potentia subiectiua verificari. q. a substantia potest esse potentia subiectiua quantitatis, & patet. q. ista sunt diuersorū generum. Trahitur illud sic per Auerro. 8. meta. cō. 15. agens extrahens aliquid de potentia ad actum nō largitur multitudinē, sed perfectionē. & hoc idem habet. 12 met. cō. 18. vbi habet q. agens apud Aristo. non congregat inter diuersa. & hoc idem habet 3. phy. cō. 9. q. potentia & actus sunt eiusdē generis. & patet istæ authoritates non posse salvari de potentia subiectiua: sed de necessitate sunt verę de potentia obiectiua.

& in

Universidad de Deusto
Biblioteca

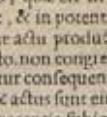
& in tantum processerunt cum huiusmodi authoritatibus plerique non modicæ authoritatis viri, vt de intentione Auer. substinere ausi sint potentiam obiectiuam distingui a actiua, & à passiua potentijs, nec non à logica potétia, quæ nil aliud est q̃ respectus rationis ex non repugnantia terminorum causatus. & ista per vitam meam non possunt sustineri de mente Philosophorũ. Et vt ægritudini eorũ succurramus, ostendamus eis causam erroris eorũ & est, quia ponentes potentiã obiectiuã, coacti sunt ad illud ex principio repugnante Philosophiæ & est q̃ aliquid esset in potentie respectu agẽtis tantũ, quod non est in potentia passi. & hoc non concedit à Philosophis in reb⁹ nõ uis. immo ipsi dicunt omne, qđ est in potẽtia actiua agẽtis, est in potentia passiua alicuius subiecti, intra illud Cõm. allegatum supra. oẽs formæ sunt in potentia passiua materiæ, & sunt in potentia actiua primi motoris. patet modo q̃ fm Theologos aliqua forma ante sui productionem est possibilis possibilitate, qua respicit agens tantum & ideo istam potentiam à qua possibilis denominatur, nuncupauere obiectiuã. sed Philosophus dicẽs oppositum huius, oportet negare secundum ipsum talem potentiam distingui à potentia passiua, quia per potentiam passiuam forma est possibilis ex parte subiecti eũ respectu ad agens. quia. 9. meta. tex. cõ. 2. potentia passiua est principium transmutandi ab altero inquã tum alterum potentia. n. passiua definitur per actiuã, & econtra. vnde. 2. phy. 48. & 8. phy. 79. & in pleris̃q̃ locis in libro destructionũ contra Algazelem, quicquid est possibile per principium passiuũ intrinsecũ, est possibile per principiũ extrinsecũ actiuũ. Et q̃ ens non diuidat per potentiã obiectiuã, sed per potentiam subiectiuam ostenditur sic. Philosophus. 12. meta. tex. cõ. 8. volẽs declarare q̃ sit esse materiæ diuidit ens per potentiã & actũ, & ibi declarat materiã contineri sub potentia, & non sub actu quia est illud, ex quo ola fiunt per transmutationẽ. manifestũ est aũt potentiã, ex qua aliquid transmutatur, esse potentiã subiectiuã non obiectiuam. quare entis diuisio per potentiam & actũ non est fm Philosophos per potentiã obiectiuam, quia tũc argumẽtum Philosophi adductum esset in quatuor terminis. Amplius Commentator in 12. meta. cõ. 16. declarans intentionem Philosophi. inquit q̃ ibi intendit indurere aliũ modũ, quo principia omnium prędicamẽtorum sunt eadẽ, & est pro quanto actus, et potẽtia sunt in omni genere. & q̃ actus habet reduci ad formam, & potentia ad materiam, & q̃ potentia, & actus propinqui sunt distincti in distinctis prædicamentis. vult ergo potentiam subiectiuam, & actũ esse principia prædicamentorũ omniũ, & non obiectiuam, cũm dicat potentiam reduci ad materiam, & actum ad formã. Amplius ipse in. 5. meta. cõ. 14. vbi declarans, qũo actus, & potentia sunt in omni prædicamento, exponens exemplũ Philosophi in prædicamento substantiæ de forma mercurij, dicit, q̃ in lapide est eadẽ forma mercurij, & in actu, & in potentia, & declarans qũo sit in potentia dicit, q̃ est in potentia, quia habet naturam recipiendi eam: actu vero habet eam quando actu recipit eam. vbi patet de intẽtione eius potentiã, in qua mercurius est, subiectiuã esse, non obiectiuam. Nec valet dicere obiectiuã debere poni propter respectum ad agens, quia iste respectus importatur per subiectiuam, cũm sit principiũ transmutandi ab altero inquãtũ alterũ, & ita non oportet entia sine necessitate multiplicare. Et ideo, sicut mihi videtur, saluo semper meliori iudicio, de intentione Philosophi potẽtia ista obiectiua non est distincta re à potẽtia passiua. quia ista potentia obiectiua, si ponit, non est propter aliud, nisi propter respectum, qué importat forma ad ipsum agens: sed, cũm iste respectus sufficienter importetur per potẽtiam subiectiuã, seu passiuam, sicut clare patet ex definitione potentiæ passiuæ posite in. 9. meta. & in. 5. propter hoc dicimus de intentione Philosophi non dari potentiam obiectiuam, tanquam rem distinctã à subiectiua. Et dicimus q̃ diuisio entis per actum & potentiam est per potentã subiectiuam, & sic dicimus agens extrahens aliquid de potentia subiectiua ad actum non largiri multitudinem, sed perfectionẽ. quia vna & eadem est res, quæ est in potentia subiectiua materiæ, & in potentia actiua agentis, cum re, quæ actu producta est. & sic agens apud Aristo. non congregat inter diuersa. Et sic dicatur consequenter q̃ potentia subiectiua, & actus sunt eiusdem generis loquendo de potentia subiectiua proxima. nam vt dicit Philosophus, & Cõmẽ. 12 meta tex. cõ. 12. licet principia omnium decẽ prædicamentorũ remota possint esse eadẽ, quia principia prædicamenti substantiæ sunt prime pia o um prædicamentorũ, tñ principia ꝓxima vnuscuiusq̃ sunt sibi propria.

propria. & sic patet qũo actus & potentia circuunt omne genus, & qũo sunt eiusdẽ generis, ista est mens Philosophi, & Auer. 12. met. 26. Quod aũt dr de angelis, & de materia, & corporibus cœlestibus, quia non sunt in potentia subiectiua, sed obiectiua, patet, q̃ hoc nihil est contra Philosophum, & Commen. sed apud Theologum bene illud haberet vim. Cogita ergo & consydera, q̃ ex diuersis principijs diuersę sequuntur conclusiones. Et ideo Auer. plerũq; dimauit Aue. in hoc appellans ipsum medium inter Peripateticos, & loquentes.

4. meta. com. 19. Quarta contradi. est ibidẽ. Dicit q̃ in absoluus à motu reperitur melius. Oppositũ patet. 3. meta. tex. cõ. 4. vbi dr in immobilibus non est ratio finis, neq; boni. Soluitur. Solutio. immobilia duplicia, quędam fm esse, & definitionem, sicut sunt substantiæ separatæ, & quędam sola definitione. tunc dico, q̃ in immobilibus sola definitione, qualia sunt ens mathematica, non est in eis ratio boni, neq; finis, quia talia fm esse separata nõ subsistunt. quia, si subsisterent, esset in eis bonum, ipsum esse ipsorum. sed talia sole ratione à motu separata sunt, & sic abstrahunt à ratione finis, qui habet rationẽ mouentis. Nec est inconueniens q̃ in aliquo ente fm rationem non sit bonum, vel ratio boni, cũm ratio entis sit prior quàm ratio boni. loquitur igitur Commentator hic de rebus separatis secundum esse & definitionem à motu, quia in talibus bene potest esse ratio boni, immo summi boni.

SOLVTIONES contradictionum in dictis Arist. & Auerrois,

Super Decimo, & Vndecimo Metaphysicorum.

10. meta. com. 6. Contradictio est in com. 6. In nenimus contradictionem satis apparentẽ. Quia ibi Cõm. dicit q̃ hoc nomẽ ens de pluribus dicitur q̃ vnum. Huius th oppositũ legimus in. 4. meta. tex cõm. 3. Solutio. Solui potest sic, q̃ ens de pluribus dicitur quidditatiue q̃ vnũ. nam eius quidditatiue dicitur de suis partibus subiectiuis: non aũt vnum præcipue fm viam communẽ quantitatiuam. Beatus doctor super. 4. meta. hoc idẽ de vno tenere videas. Et tunc fm istam solutionẽ authoritas Cõmẽ. taliter habet interpretari. ens dr de pluribus q̃ vnũ, vt cũm dr de significato rei, i. quantum ad quiditatem rei, seu quiditatiuã prædicationẽ: sed quantum ad prædicationem identicam de quot dr ens, de tot etiã dr vnum: quia ens, & vnũ, vnam & eandem naturam significant fm Cõm. cõ. 3. quarti meta. & cõ. 8. de cimi huius. Aut aliter, & subtilius meo iudicio, ens dr de pluribus q̃ vnum, qñ dicit de significato rei propter hoc quia stat multa esse vnum subiecto, quæ th in significato rei sunt distantia, & fm definitionem ipsam, sicut patet expresse. 1. phy tex. cõ. 21. vbi Philosophus reprehendit Antiquos fm expositionem Cõm. in hoc, quia credebant ens & vnũ semper idem significare ad modum dictum. Et sic patet contradictionis solutio. nam ens, & vnum, aut sumuntur quo ad natutam significatam, & sic idem significãt, vt patuit, aut sumuntur quò ad significationes, & rationes rerum, & sic de pluribus dicitur ens, q̃ vnum, quia stat aliqua vnum esse subiecto, & talia esse plura fm rationes & significationes. Vide, vt dixi cõ. 21. primi phy. & sic Commentatorem per Cõmentatorem expone, quia nil melius, q̃ ipsummet authorem suimet interpretem esse, quia nemo nouit melius proprium mentem, quàm ipsemet author.

10. meta. com. 7. Secunda contradi. est in cõ. 7. Auer. dicit non est dicendũ colores componi ex albo & nigro, tanquã ex duobus principijs. Huiꝰ tamen oppositum scribit ipse expresse. 5. phy. 6. 19. 52. & hic cõm. 23. Solutio. aliquorũ. Soluitur. forte propter istam authoritatem motus fuit Burleus. & multi Auerroistę ad tenendum de intentione Auer. duo contraria non posse esse simul in eodem subiecto. Et q̃ magis auget difficultatem hanc, est etiam authoritas eiusdem in. 4. meta in tex. cõ 16. vbi assignat causam, quare cõtraria nõ pñt esse in eodẽ, & est quia vnũ contrariũ est priuatio alterius. & hoc etiã dicit ibi Philosophꝰ in litera & parũ infra Commen. dicit q̃ in contrarijs immediatis talia non possunt esse in eodem subiecto simul, sed successiue. contraria vero habentia mediũ possunt esse in medio potentia, nõ actu, nec perfecte & hoc videtur fauere opinioni illorũ, qui dicunt talia media inter cõtraria esse cõposita ex extremis quãtũ ad denominationẽ, non aũt quantũ ad esse, pro quanto mediũ comparatũ vni extremorum, sortitur nomen alterius, sicut pallidum respectu nigri albũ dicitur, & respectu albi dicit nigrum.

Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed proculdubio ista non fuit mens Auer. quia tunc peteret motus inter contraria habentia medium: sicut ipse deduxit. 10. huius cō. 23. nam in omni motu vnitatis prius, muratur forma in medio, q̄ in extremo, & ideo si in tali medio non esset formaliter fm aliquem gradum forma, ad quam fit motus, tunc talis motus nō posset esse successiuus, neque vnus. Dicamus igitur ad

Solutio proptia. authoritates in oppositum adductas. Ad primam hic, quando dr colores non esse compositos ex extremis, verum est tanquā ex duobus principijs mensurantibus perfectionem, & esse ipsorum. nā cūm semper vnum contrariū sit, vt dr in litera, sicut priuatio alterius, ideo impossibile est ambo rationem mensuræ habere, quia tunc mēsuræ attribuitur habitui non priuationi. vn de Philosophus in litera vult probare inductiue, qualiter in omni genere est vnum primum, quod est metrum, & mēsura omnium existentium in illo genere, & sic i genere colorū est albedo. colores igitur medij non componuntur ex extremis. tanquā ex duabus mensuris. Ad authoritatem aūt Philosophi & commenta. 4. meta. tex. cō. 26. q̄ contraria non possunt esse simul in eodem, quia vnū est priuatio alteri⁹. Solutur verum est de contrarijs in illis gradibus considerati, in quibus contrarietatē habent. non enim tenemus albedinem sub quolibet gradu nigredini contrariari, nec calorem frigiditati: sed sub esse actuali, & perfecto contrariantur: & vnum, vt sic, est priuatio alterius. Ad authoritatem Auer. in eodē cō. qñ dicebat q̄ in contrarijs mediatis talia possunt esse in eodem potētia, non actu, nec perfecte. Dico q̄ per potentiā ibi non intellexit puram potentiam: quia tunc nulla esset dria inter contraria mediata, & immediata penes hoc nam etiam contraria immediata possunt esse in eodē subiecto in potentia pura. per potentiam igitur intellexit potentiam actui admixtā, sicut in simili ipse dixit in fine primi de generatione, vbi exponit qūo elementa sunt potentia in mixto, per potentiam exponit pro quanto non sunt in mixto, in suo esse perfecto, sed refracto. Et ideo caueant Burleus, & alij ad pauca respicientes de intentione Commen. negare contraria non posse simul esse in eodem sub aliquo esse refracto: quia tunc etiam oporteret dicere elementa non esse formaliter in mixto fm ipsum Auer. Discordant igitur in principio & volunt cōcordare in conclusione. & hoc non est possibile. Sic etiā exponit scipsum Commen. cō. 6. super. 5. phy. sicut videre potes. Videas etiam qualiter glosa Burlei non potest stare, q̄ media inter contraria componuntur ex extremis, quantū ad denominationem, non quantum ad actualem cōpositionem. Nam. 4. cœli. cō. 16. Auer. distinguit de duplici medio, fm comparationem, & fm compositionem. media fm cōparationem cōponuntur ex extremis quantum ad denominationem. sicut ipse dicit, non quantum ad esse. sicut dicimus aerem esse medium inter ignem & aquam fm cō parationem, quia respectu ignis est grauis, & respectu aquæ est leuis. non tamen componi dicitur propter hoc ex graui & leui. sed media fm compositionē sunt illa, in quibus extrema actu sunt in esse, non in comparatione tantum. & ideo distinctio Commen. nulla esset, quia membra coinciderent, si aliqua media ex extremis contrarijs, non actu, permixto tamen potentiæ essent composita ex talib⁹ extremis. & hoc est certū, nec alicui parū exerci tato in via istius hominis dubium esse potest.

Tertia contradi. est in cō. 10. Auer. Scribit q̄ linea arcualis nō potest æquari lineæ rectæ. Oppositum sequitur de quadratura circuli, sicut patet in prædicamentis. Solutio. aliqui non mediocris authoritatis viri tenuerunt quadraturam circuli minime dari posse. nam, cūm figura circularis, & figura recta sint alterius rationis, minime videnē comparabiles adinuicem, per regulam Philosophi positam. 7. phyticorū. tex cōm. 31. Et confirmant hoc sic, æqualia per communem animi conceptionem sunt, quæ adinuicem superposita non se excedunt adinuicem, nec exceduntur. modo curuum superpositum recto nunquam æquari potest remanendo in sua curuitate, sicut patet. Et confirmatur authoritate Philosoph. 7. phy. tex. cō. 21. vbi probat motum circularem non esse comparabilem motui recto, quia tunc magnitudo recta esset comparabilis magnitudini circulari: quod falsum est, & impossibile apud Aristot. propter superius adductam rationem. Ad authoritatem aūt Philosophi in prædicamentis, dum dicit in capitulo de ad aliquid quadraturam circuli scibilem esse, dicunt, q̄ Arist. loquatur ibi sub conditione & non affertiue. & quantū ad hoc verum dicunt, quia litera taliter iacet. scientia vero si non sit, nihil prohibet scibile esse, vt quadratura circuli, si est scibilis, scientia quidem eius nōdum est. Boetiꝰ autem

10. meta. com. 10.

autem vir summę authoritatis in omni scientia, & Latinorum gloria, asseuerat ibidem scientiam illam post Aristo. tempora inuentam fuisse. sed ipse breuitati studens voluit supersedere a tali demonstratione. Nos igit dicamus non inconuenire aliqua conuenire magnitudinibus mathematice consideratis, quæ tū repugnant magnitudinibus essiłem, vt à Naturali considerantur. sicut pulchre declarat Commen. 1. cœli com. 32. vbi dicit motui circulari mathematice aliquid contrariari, non naturaliter. similiter. 4. phy. 72. linea mathematica in infinitum potest diuidi, non aūt vt est terrestris, vel ignea. Sic etiam naturaliter considerando magnitudinem circularem, & rectam, non sunt comparabiles: quia iste considerat res, vt sunt in motu, et in re extra, & q̄, vt dicebaſ, cum æqualia sint illa, quę inuicē superposita non se excedunt, nec excedunt à se inuicem. & ideo fm rem curuum, & rectum non possunt æquari, quia tunc curuū non esset curuum. sed Mathematicus, cuius propositiones oēs sunt verę ad imaginationem. 3. phy. 60. tenet figuram rectam comparabilē esse figuræ circulari: quia ipse imaginatur, q̄ est possibile, q̄ linea recta incurretur, & fiat circularis. & ideo ipse etiam dicit q̄ linea recta est breuissima, quæ duci potest inter duo pūcta. ex hoc patet, q̄ Geometra comparat lineam rectam curuæ, cū tū æqualitas fm rem dicatur fere æquiuoce. sed istud dictum est large verum, & ad imaginationem. & ita etiam ad imaginationem dicit figuram multorum angulorū comparabilem esse figuræ rectæ. Et ista est solutio Auer. expresse. 7. Phy. cō. 29. sicut videre poteris. Et per hoc possumus moderno cum Boetio concordare de quadratura circulari, q̄ est possibilis mathematice, & sic locutus est Boetius in prędicamentis: naturaliter aūt dictum Modernorum procedit, non aūt absolute, & simpliciter. Et istud multotiens est, quod ducit doctores in graues errores, quia nesciunt discernere considerationem à consideratione. & sic quæ repugnant vni considerationi credunt alij repugnare. sed non est ita, sicut vides. & hoc forte fuit in causa, q̄ Arist. in prædicamentis locutus est sub conditione, dum dixit, si scibilis est. quia ipse videbat non fm quālibet considerationem subilem esse talem circuli quadrationem.

10. meta. com. 13. Quarta contradi. est in cō. 13. Dicit Cōm. q̄ contrarietas in loco est causa contrarietatis in substantijs. Huius tū oppositū patet 5. phy. cō. 10. vbi habet contra Alexandrum in substantijs nullam esse contrarietatem. Solutur in substantijs est contrarietas, quātum ad qualitates suas. ideo Philosophus in 2. de generatione & corruptione. tex. cō. 49 dicit q̄ igni contrariatur aqua, vt contingit substantiam substantiæ contrariam esse. & hoc non propter aliud dixit, nisi quia videbat formas substantiales fm se non habere contrarium, sed ratione suarum qualitatū, sicut ipsemet scipsum declarando in eodē. 2. in tex. com. 24. dicit. elementa omnia habent contrarietatem adinuicem, quia differentiæ contrariæ insunt his. Sic igitur contrarietas in loco est causa contrarietatis in substantijs, non quantum ad esse substantiale, sed quantum ad esse qualitatiuum.

Solutio.

10. meta. com. 22. Quinta contradi. est in cō. 22. Habet. Commen. scienuam esse in qualitate, & scitum in substantia. Sed. 7. phy. 20. dicitur q̄ scientia est in relatione. Solutur. non incōuenit idem in diuersis prædicamentis esse fm diuersas rationes. sic scientia nostra, quæ causaſ à rebus, qualitas est, sed est relatio fm dici, quia ad scibile refertur, licet scibile ad scientiam, aut non referatur, aut relatione rationis referatur. Assimilatur etiam scientia relationi inquantum in indiuisibili consistit, & inquātum in ea non est per se mot⁹.

Solutio.

10. meta. com. 23. Sexta contradi. est in cō. 23. Ait Commē q̄ partes in composito sunt in potentia. Sed oppositum dixit ipse. 5. phy. 6. 19. & 59. & nos paulo ante oppositum determinauim⁹ in cō. 7. Solutur sic. ibi. per potentiam non intellexit potentiam puram abijcientē omnem actum, sed potentiam actui permixtā. vnde partes, vt sunt in toto, non habent tantam actualitatem, quantam habent ipsa, cūm sunt totū. & ideo vt in toto inexistūt, dicuntur esse in potentia, i. in quodā modo potentiæ: qui modus permixtus est actui.

10. meta. tex. 14. Septima contradi. est in tex. 14. dicit Philosophus, q̄ materia negatione ostenditur. Sed huius oppositum habetur in. 1. phy. tex. com. 69. vbi habetur q̄ cognoscitur p analogiam ad formam. Solutur duplex est materiæ notio. vna est, quam dat nobis prima scientia Naturalis. & istam venamur per tranſmutationem, sicut processit Philosophus in. 1. phy. & illo modo materia cognoscitur p comparationem ad formam. Alia est posterior fm ordinem doctrinæ. & illā tradit nobis scientia Diuina, & in tali consideratione materia abstrahitur ab omni forma, & cognoscitur per negationem omnium formarum. intellectus enim, vt scribit

Solutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cõm.12.meta.cõmen.39. innatus est diuidere adunata in esse. sicut diuidit materiã à forma.& materia secundum talem consyderationem non habet esse extra animã: quia tunc quod nõ est in actu, esset in actu vt deducit Commenta. 2.physi.c.12. sed solum habet esse in anima: quia sic est rationis obiectum solum.& sic consyderata materia.pertinet ad Diuinum talis consyderatio,vt pulchre notat Cõmen. 12. metaphy. commen.14.

10. meta. com.24. Octaua contradi.est in commen.24.Dicit Commenta quòd genus significat materiam.Huius oppositum patet primo meta. 17. Solutur. aliud est,genus esse materiã, aliud ipsum materiam significare,& à materia sumi.primum est falsum, vt ipse probat primo metaphysi.17. & 12. metaphysi. commen.14. secundum autem verum est. vide secundo cœli commen. 49.& 7. metaphy. 43. Et hoc est rationabile. nam,sicut dicit Commen.primo de anima commẽ.5. partes definitionis sumuntur à principijs, quæ sunt in re. Et ideo à principio potentiali sumuntur genus, & ab actuali differentia. Ideo dixit Porphyrius in capi.de differentia q genus est proportionale materiæ, & differentia formæ.

Solutio.

11. meta. tex.9. Contradi.est in 11. metaphysi. super tex. 9. Aristo.dicit, quòd infinitum non eodẽ modo est in magnitudine,motu,& tempore,vt vna quædam natura, sed quòd posterius est dicitur secundum prius, vt motus propter magnitudinem, in qua mouetur, & tempus propter motum,& eandem sententiam videtur asserere in.6.physi. in tex. cõm.70.& in.4.physi.in tex.commen.99. ex quo videtur motum esse continuum & infinitum principaliter ex parte magnitudinis,in qua fit motus, & non ex parte mobilis.quod etiam Philosophus in. 5. meta. tex.com.18.expresse testatur. Sed huius oppositum determinat Arist. in.2.de generatione & corruptione in tex.cõm.62.Soluitur.motus: vt inquit Commen. habet duplices partes.quædam sunt simul, & talem partium diuisionem sortitur motus à mobili in quo est, vt in subiecto: motus enim est in mobili, & non in motore, & habet alias partes in successione existentes,secundum quas mensuratur à tempore. dico igitur, q tales partes & diuisionem in infinitum motus sortitur ex diuisione magnitudinis,super qua mobile mouet. sed alias, quas simul habet,sortitur à mobili.sic loca pugnantia concordabis.

SOLVTIONES contradictionum in dictis Auerrois,& Aristotelis.

Super Duodecimo Metaphysicorum.

12. Meta. com. 6. AVerroes in suo. 12. super. 12. meta. Aristote.cõ.6.inquit,q Naturalis consyderat causas mouentes,& materiales ipsi⁹ sensibiles subiantiæ, formales autem & finales cõsyderare non potest. Huius oppositũ legimus. 2.phy. 70. vbi habet q Naturalis omnes causas consyderat. Soluitur.memini me dixisse in.2. phy.cõ.1. & in prologo Auer. differentiam esse dicere Naturalem omnes causas consyderare, & dicere ipsum cõsyderare omnes primas causas.primum est verum,secundum vero falsum.duas primas causas consyderat Naturalis,& duas alias primus Philosophus. primum motorem, & primam materiam Naturalis consyderat? sed Diuinus primã formam & primum finem. vide loco allegato super.1.phy. quia late disputaui. vide com.3.tertij meta & cõm.4.&.19.7.meta. & in prologo suo super.1.phy.& in.4. metaphy.commen.1.

Solutio.

12. meta. com.9. Secunda contradi.est in commen. 9.Dicit Cõmẽ.q Democritus fuit propinquior in aspiciendo materiam.Sed oppositum legimus.1.phy.com.79. vbi illud Platoni attribuit,non Democrito. Soluitur. procedit dictum eius de illis,quos enumerat Philosophus hic,& vniuersaliter de his, qui fuerunt ante Aristo.sed Plato,qui fuit in eodẽ tempore cum Arist. fuit propinquissimus in inspiciendo natura materiæ.& sic intelligitur dictum Auer.in primo phy.cõ.79.

Solutio.

12. meta. com.12. Tertia contradict.est in 12. commen. Inquit Commen.q nec forma, nec materia generatur. Sed oppositum patet de materia primo phy. commen. 60. vbi habet, q materia vere generatur. Soluitur. materia, & forma non generantur, vt terminus per se totalis generationis. nam ex procemio metaphy.actus & generationes omnes circa singularia sunt.& ideo dixit. Commen. ad illum sensum hic q, si materia & forma generarentur isto modo,tunc materiæ esset materia,& sic in infinitum.& ita etiã de forma procedit,q illius esset forma, & sic in infinitum.materia tamen vere generatur subiectiue,sicut ipse dicit in cõm.60. primi physicorum.

Quarta

12. Meta. com.14. Quarta contradi.est in cõ.14. Forma nõ comprehenditur sensu, dicit Cõm. Sed oppositum huius patet. 2.de anima. 63.vbi dicit q cogitatiua hominis cõprehendit intẽtiones individuales decem prædicamentorum.Soluit.forma non cõprehenditur à sensu in eo,q sensus. sic intelligit dictũ ei⁹ hic, tũ forma comprehẽdi potest à sensibus hominis in eo,q sensus hominis sunt. sic intelligitur dictum eius. 2.de anima. 63.sicut ipsemet seipsum glosat ibidem in cõ.65.illius secundi. Et hoc etiam ipse asseuerat in cõ. suo super libro de sensu,et sensi.ad finẽ, vbi dicit,q homo cõprehendit differẽtias rerum,& intentiones earum proprias, quæ sunt in re sensata,quasi medullã de fructu: in animali aũt bruto cõprehendunt ea,quæ sunt extra, quæ sunt quasi cortices fructũ. Alia etiam solutio dari posse, quam etiam in simili tetigimus in alijs locis. sed breuitatis gratia ad præsens dimittatur.

Solutio.

12. meta. com.16. Quinta contradi.est in cõ.16.Commen. dicere videtur materiam præcedere formã. Huius tamen oppositum vde.9. meta.tex. co.15.vbi dicitur actum præcedere potẽtiã.

Solutio. Respondetur,q materia præcedit formam, quæ prioritas est prioritas naturæ, teste Auer.cõm.7.super.2.de generatione, & corruptione. Quòd autem dicitur per Philosophum, actum natura præcedere potẽtiam, soluitur. nam illud dictum habet veritatẽ de actu agentis,non aũt de actu compositi producti ab agente. licet etiam, si vere loqui velimus,non sit simpliciter respondendum ad quæstionem quærentem an materia præcedat formã, sicut colligi potest ex sententia ipsius. 7.meta.cõ.35. vnde materia via generationis præcedit formam,quia forma educit̃ de potentia materiæ: sed forma præcedit materiam via perfectionis.

12. meta. com.18. Sexta contradi.est in cõ.18.Habet.Cõm. calorem igneum nihil generare. Huius oppositum memini me legisse ab ipso in cõ.

Solutio. 15.super primo cantice cantico⁹ Aui. Dixi alias in hac materia calorem cœlestem, & calorem elementalem non differre abinuicem,nisi sicut calor ignis, & calor febrilis. manifestum est aũt calorẽ artis & elementalem vnũ,& eundem subiecto esse, sed nõ differunt,nisi rõne tantũ.nã forma caloris, vt regulatur ab arte,est res artis.sed vt est regulata à forma ignis, est res naturæ, sic vt mihi videtur idẽ subiecto est calor elementalis,& calor cœlestis:quia sensus tactus rectus est index de qualitatibus tangibilibus ex. 2.de aia.nullã aũt diuam percipit tactus inter verũ q; calorem.sed iste calor,vt est regulatus à corporibus cœlestibus,& commẽ suratus,sic cœlestis dr, & dr esse generationis instrumẽtum effectiuũ. si aũt caloris ta regulatus fuerit à forma propria,ignis sicut et calor igneus.et quia vt sic disproportionatus est vitæ & generationi, sic non dicit calor viuificans,sed resoluens,igneus,& elementalis.& tamen i'm rem sunt vnum, & idem. Et sic etiam teneo calorem naturalẽ in animalibus & plantis eundem esse realiter cum calore igneo,& elementali: quicquid dicat Gentilis speculator in hac materia super prima quarti ad principium qui voluit multiplicare entia sine necessitate, imaginando calorem naturalem, & calorem præter naturam esse duos calores realiter & essentialiter distinctos. Sed nobis tutius videtur esse dictu, q vnus & idẽ calor est naturalis.& præter naturã.nã vt regulat̃ ab anima,naturalis dicitur:vt vero regulat̃ à forma ignis, sic apparet elementalis, & igneus. Et hoc voluit Gal.medicorum princeps, dum dixit febrem esse calorem naturalẽ conuertsum in igneum,& hoc, vt mihi videtur,sicut Commen. 2.de anima.cõ.41. Sic igitur sedatur contradictio in dictis ei⁹, quia vtrunque verũ est, & q calor ignis generat,& q calor ignis non generat mixta. nam est eorum generatiuus,vt regulat̃ à superioribus lationibus,iuxta illud Philosophi meteor.1.ad principium, oportet mundũ istum inferiorem superioribus lationibus esse continuum, vt omnis eius virtus inde gubernetur. sed iste idem calor,vt regulatus à sua forma, sic mixta corrumpit. & hoc non inconuenit,q ab vna forma proueniant oppositi effectus, prout respectu vni⁹ effectus concurrit vt agens principale, & prout respectu alterius ipsa efficitur instrumentum, sicut dixit subtilissimus Scotus meus in theorematibus:actio cuiuscunque q̃ ipsum sit instrumentum, specie differt ab actione eiusdẽ vt principalis agentis. Sed contra istam solutionem simpliciter. Tu dixisti q calor cœlestis,& calor ignis sunt idem essentialiter.Sed huic oppositũ apparet ex presse in.1.capi. de substantia orbis ab ipso Auer.vbi tenet q specie distinguunt. Et cõfirmat.illæ formæ specificæ distinguunt̃, q hũt operationes specie differentes.operatio enim fecit cognoscere formã,& transmutatio materiã:sed operationes istorũ duorum calorũ sunt specie differentes,sicut patet ex. 4.meteo. & ex.2. de generatione alalium capi. 3.nã calor cœlestis generat, conseruat,

Instantia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

viuificat, digerit, calor igneus corrũpit, mortificat. seu combusit, putrefacit, destruit: ergo videtur, q̃ sint specie differentes. Ad hoc ego memini me alias dubitasse satis propter authoritatem illam Auer. & tamen sicut mihi videtur potest dici, q̃ distinctio specifica, quandoque est accidentaliter: & ab accidentali differentia, quandoq; vero essentialiter. Dico ergo calorem cœlestem. & elementalem differre specie accidentali ab inuicem ratione diuersorum regulantium, tñ essentialiter sunt vnus, & idem calor: quia non est multiplicanda rerum entitas sine necessitate. Ad rationem autem patet solutio, q̃ non oportet semper oppositos effect⁹ arguere oppositas formas: immo quandoq; effectus oppositi prouenium ab vna & eadẽ forma, opposito modo se habente. Idem. n. inquantum idem semper est aptum facere idem, sicut patet. 2. de generatione tex. cõ. 56. sed idem inquantum diuersum potest diuersa facere: sicut ibi dicitur de Sole, qui per accessum generat, per recessum corrumpit. similiter. 2. phys. 30. nauta sui absentia est causa submersionis nauis, cuius præsentia erat causa salutis: sic forma, cũm ipsa sit instrumentum, sua actio specie diuersatur à seipsa, vt erat principale.

Solutio.

12. Meta. com. 25.

Septima contradi. est in cõ. 25. Auer. exponens propositionem Philosophi: quam etiam. 1. phys. ad principium adduxit, sibi ipsi contradicit in exponẽdo quid nomine causæ importetur. propositio autẽ est ista. omnia habentia principia, aut causas, aut elementa, non cognoscuntur niũ ex horum cognitione. ibi autem exposuit causas, i. finales. principia aũt dixit accipi pro agente & mouente: sed per elemẽta intellexit causas materiales, & finales: hic vero dicit, q̃ per causas Philosophus intendebat illud, quod est cõmune illis quatuor: per principia aũt causas mouentes, per elementa aũt causas, quæ sunt in re. & vult q̃ propositio ista in Physicis adducta, isto modo intelligi debet. Ecce igitur manifestissimam contradictionem. Soluitur. forte litera est corrupta, aut forte peccauit per oblitionem, aut forte hic exponit illam propositionem ex sententia propria: sed. 1. phy. dedit illam expositionẽ ex sententia Alexandri: sicut ipsemet fatet in illo loco. & ista solutio est verior apud me, aut forte fecit hoc, vt ostẽderet illa tria, principiũ, causam, & elementũ: synonyma non esse, non curauit aũt ad hoc declarandum, vt eodem modo illa verba fuerint exposita ibi, & hic, iuxta illud Doctrinalis. Ad placitum poni proprioru̇ multum notaui.

Octaua contradi. est in cõ. 29. Inquit Cõmen. substantia æterna, q̃ sic potest declarari propositionibus communibus vtriq; scitiæ, s. Diuinæ & Naturali. Sed huius oppositum dixit ipse. 1. phys. cõm. vltimo, & hic cõ. 5. vbi dixit solum propositionibus naturalibus istud declarari posse. Longa est discordia. varij modi dicendi in hac materia reperiuntur: an solũ Naturalis substantias abstractas declaret, an cũ hoc etiã Diuinus. Dic resolute in hac materia duas conclusiones, ab alijs forte nondum intellectas. Naturalis purus esse a bstractorũ à posteriori demonstrat via motus. ratio est, quia nullum aliud est mediũ, per q̃d demonstrari queat nisi motus. Istud, vt mihi videtur, est potissimum Auer. fundamentũ super hoc, sicut mihi videtur. 1. phy. cõ. vlti. &. 12. met. cõ. 5. Secunda conclusio. Metaphysicus purus, habito pro constanti substantias abstractas esse à Naturali, potest esse illarum non demõstrare, sed declarare aliqua superficiali via, q̃ sint entia prima, & q̃ sint forma prima, & finis omnium: procedendo à substantijs non vt sunt substantiæ sensibiles, sed vt sunt substantiæ tantum. hoc dixit com. 9. septimi meta. Commen. quando dicit q̃ consyderatio de forma, vt est substantia, perducit ad cognitionem primæ formæ, & primi finis. & ista secunda conclusio est de mente Cõ. 12. huius cõ. 5. sicut potes videre. Adde tertiam conclusionem. Metaphysicus, mediens habitum Naturalis Philosophi aliquid addens etiam de suo ad bene esse põt demõstrare substantias abstractas esse, sed vis medij demõnis est à Naturali, non ab illo addito tali demonstrationi à seipso. Istam conclusionem probo authoritate eius. 2. met. cõ. 6. vbi Philosophus probat via mot⁹ q̃ in causis mouentibus non est processus in infinitũ: sed est deuenire ad vnũ primũ motorem non motum. & Cõm. in fine illi⁹ cõ. ponit quoddam documentũ: in quo docet, quare Arist. multas rationes, quas fecit in Naturali Philosophia adducat in Metaphysica, & inquit, & Arist. quãuis vtatur hic demonstrationibus naturalibus. tñ induxit eas vniuersalius: quoniam quanto fuerit demonstratio vniuersalior, tanto erit magis propria huic scientiæ. & Arist. se obseruat in hac intentione, s. in inducendo demonstrationes vniuersales alio modo, q̃ in scientia Naturali. & hæc est causa in iteratione illarum demonstrationum in hac scientia. Similiter Commẽ. in. 2. cœli cõ. 61. declarat in

12. meta. com. 29.

Solutio.

in exemplo manifesto, quomodo aliqua demonstratio potest fundari super propositiones vtriusque scientiæ. Dixit. n. q̃ Philosophus in illo tex. induxit demõstrationes q̃s ad probandum cœlum animatum esse. sed demõstratio simpliciter in hac scientia fundata est super propositiones physicas, & super propositiones acceptas ex scientia Diuinali. Declaratum est. n. in scientia Naturali in lib. phy. q̃ motor corporum cœlestiũ non est in materia, & declaratum est in lib. de anima, quòd illud, quod est huiusmodi, est intellectus, & declaratum est in 12. metaphysi. quòd forma intellectualis nõ mouetur nisi sm̃ desyderiũ, quod sit à suo intellectu. quaptopter necesse est, vt habeat simm̃ imaginatum, & est corpus cœleste habens desyderiũ. Ecce igitur quomodo substantia æterna corporis cœlestis declaratur esse animata per propositiones communes vtrique scientiæ, s. Naturali & Diuinæ. sic intelligitur dictum Cõmen. hic in isto cõm. 29. Sed hic est locus dubitationis. nam per Philosophum posteriorum. 1. media & extrema oportet in eadem proximitate esse: ergo videtur q̃ non possit fieri demonstratio ex propositionibus communibus scientiæ Naturali & Diuinæ: cuius oppositum Commẽta dicit. Et confirmatur. quia sm̃ ipsum. 2. cœli. cõ. 59. demonstrationes doctinales i. mathematicæ, non sunt innatæ poni in scientia Naturali. ergo à pari nec naturales in scientia Diuina: quia non magis videt⁹ ratio de vna, q̃ de alia. Soluit. vt mihi videtur, demonstrationes istæ, & si Naturales sint, quia vis medij est à Naturali scientia, quia omne medium efficax demonstrationis ad esse abstractorum, & æternorũ demonstrandum inniti̇ motui, tamen tales demonstrationes, vt fiunt in Metaphysica, possunt euẽ inniti veritati alicuius principij diuinalis, quod in virtute intrat tales demonstrationes, & sic possunt induci consimiles demonstrationes in scientia Diuina & naturali: sed in Diuina abstractionis modo q̃ in Naturali. Sicut dem⁹ illa 2. meta. innititur huic propositioni diuinæ, quæ dicit, q̃ mediorũ, extra quæ est aliquid vltimũ & primum, oportet esse illud, quod est primum causam illorum, quæ sunt post. patet aũt q̃ ista propositio diuina est, quia innititur rationi primi & vltimi, & rationi causę, & rationi ordinis. & ista nõ ingredit demonstrationem illã in sua ipsa maxima cõmunitate sumpta, nisi in virtute tantum. Naturalis aũt accipit medium istud ad motum coarctatum tantũ, nõ in sua maxima cõmunitate. sic intelligis modo illud, quod forte adhuc ab alijs nondũ est intellectum, quio Diuinus põt aliquid adminiculari in declaratione æternæ substantiæ. sed hoc nõ tollit quin medium demõnis efficaciam habens sit naturale. Et iste modus est valde subtilis, sicut vides, & consonus doctrinæ Auer. in locis adductis. Aliter etiam põt dici, q̃ substantia æterna põt declarari, q̃ sit per propositiones communes vtriq; scitiæ: non quia in vna & eadẽ demõne accipiantur duæ præmissæ, quarũ vna sit à Naturali scientia accepta, & alia à diuina: sed postquã Diuinus accepit à Naturali pro cõstanti substantias abstractas esse, declarat ipse postea, qualiter prima substantia est finis, & forma oium entium: & sic etiam substantiæ æternæ principia declarantur à Diuino esse principia substantiæ æternæ inquantum substantia est in ratione finis, formæ, & efficientis. & istũ sensum videt sentire Auer. in cõ. 5. 12. meta. si recte inspicias. eligantur alter istorũ modorum: quia sicut mihi videtur vterque verus est.

Soluto.

Nona contradi. est in eodẽ cõ. 29. Scribit Cõm. q̃ sine tempore impossibile est imaginari motum. Huius tamen oppositum patet. 4. phy. cõ. 97. Soluitur. dictum eius hic intelligitur de secunda operatione intellectus, quę ab Auer. 3. de anima appellatur fides, vel credulitas. Sed dictum eius. 4. physi. cõ. 97. procedit ꝺ prima operatione intellectus, quæ ab ipso appellatur formatio. nam cũm tempus non fit de quidditate motus, intellectus potest intelligere motum non intellecto tempore, licet sine tempore verus motus esse non possit.

12. meta. com. 29.

Solutio.

Decima contradi. est in cõ. 30. Commẽ. dicit q̃ omne æternum est actio pura: & omne, quod est actio pura, non habet potẽtiam: ex hoc igitur videtur velle Cõm. nullũ æternũ habere potentiam. Huius tñ oppositum habetur ab ipso. 3. de anima. cõ. 5 in solutione. 3. quæstionis, & in cõ. 14. vbi habet in omni intelligentia citra primam esse potentiam. Soluitur. potentia duplex logica, et physica. Potentia physica consequitur materiam, siue sit materia in potentia ad esse, siue sit materia, quæ sit in potentia ad vbi, siue sit materia, quæ sit in potentia ad intelligibilia. de tali potentia in substantijs æternis non est potẽtia ad esse, siue illæ sint corpora æterna, siue sint motores æterni, vt patet. 8. phy. & in lib. de substãs. orbis, &. 1. cœli infinities. potẽtia ad vbi bene est in corpo-

12. meta. com. 30.

Solutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ribus æternis: quia talis consequitur materiam inactu, quæ est ipse orbis. Materia aũt intelligibilium est intellectus possibilis. & ista materia reperitur in anima intellectiua vere, cum ipsa sit fm Cõm. compositaex intellectu agente, & possibili, tanquam ex duab⁹ partibus essentialibus, per quarũ alteram creat intelligibilia, & per alteram recipit ea. sed in alijs intelligentijs non est intellectus possibilis vere, cum in eis non fiat intellectio recipiendo, sicut fit in nobis. Vnde nulla potentia physica in alijs intelligentijs, excepta anima intellectiua, vere reperit. non potentia ad esse, quia illa insequit materiam primam. non potentia ad vbi, quia illa insequitur mareriam in actu, quæ est corpus simplex, non compositum ex materia & forma. intelligentiæ autem omnes, nec sunt corpus, nec sunt virtutes in corporibus: non est etiam in eis potentia ad intelligibilia, quia in eis non differunt intelligẽs, intellectũ, & intellectio, sicut est in anima nostra in ordine ad nos consyderata, vt ipse teneemulla igitur est fm Auer. vera potẽtia in æternis substantijs. Alia aũt potentia logica est, quæ nihil reale dicit, sed dicit ens rõnis. nã potentia logica apud me nil aliud est q̃ ens rationis causatum ab intellectu ex non repugnantia terminorũ, inquantum non repugnant. Pro quo debes scire, q⁹ solũ vnũ est ens simpliciter perfectũ, in quo est tota perfectio possibilis reperiri in habitu entis, & istud est solus Deus, sicut scribit Cõm. 5. meta. cõ. 21. & tale verius dicitur essentia, q̃ ens, cũ sit ens per essentiã. Alia vero sunt entia per participationem, sicut scribit Cõm. 12. meta. cõ. 4. & 12. meta. cõ. 51. ofa aũt entia citra primũ deficiunt aliquo gradu perfectionis possibilis reperiri in habitu entis: quia omnia emanant à primo, eo modo, quo apta sunt emanare. nullum autem ens actum natum est emanare à primo in æquali gradu perfectionis primi, cũm possibile sit dari duo prima æque perfecta in genere entium, quorum vnum sit ab alio, immo nullo modo, sicut ostendit Philosophus. 12. meta. ad finem, & etiam pulchre deducit Scotus. 1. senten. distin. 2. quæstio. 3. Et ideo, quia secunda intelligentia emanat à prima in actuate naturæ, & cũm essentia li dependẽtia à prima, licet fm Philosophos ista intelligentia sit ab æterno, habens oẽm perfectionem possibilem sibi, inquantũ talis intelligentia est in tali rerũ ordine constitutæ: quia ibi non differt posse ab esse, sicut patet. 3. phy. te. cõm. 32. possibilitas. n. in eis est necessitas, sicut patet. 2. cœli. cõ. 58. Vnde Cõm. ibi dicit, possibile in rebus eternis est necessarium, cũm nihil sit possibile in eis vere. notanter dixit vere: quia nulla vera potentia in eis est, vt deduxi, cũ ista intelligentia, inquantum, ens reperitur prinata a liqua perfectione: quia sibi inquantum ens non repugnat habere maiorem perfectionem, quam sit illa, quam actu habet. quia, si sic sibi repugnaret, cuilibet enti hoc repugnaret, quod falsum est, sicut, si talpæ repugnaret visio inquantum animal, cuilibet animali visio repugnaret. Ista autem potentia non est vera potentia, quia nihil reale dicit, sed solum est ens rationis, fictũ ab intellectu ex non repugnantia talium terminorum, sicut diximus. & de ista potentia loquebatur Commen. tertio de anima. commen. 5. in loco allegato, quando dixit in omni intelligentia citra primam repetiri potentiam. Et ego addo, q⁹ etiam in omni ente absoluto citra primum est potentia. & ideo opinio illa Subtilis doctoris in octaua distinct. primi, quæstione prima, vbi tenet quamliber creaturam compositam esse ex actu, & potentia, tanquam ex primatiuo, & positiuo: est opinio verissima, & de intentione Auer. sine dubio. sic igitur de potentia præfata distinctio conuenit sic nodum soluit.

Vndecima contradi. est in tex. 36. Arist. & Commen. in intelligentijs ponunt intellectum, & voluntatem. Vnde primo mouetur ad amatum in ratione finis, & boni, quod est obiectum voluntatis. Sed huius oppositum legimus in prima disputa. in lib. destructio destructionum in solutio. 11. dubij. vbi dicit q⁹ Philosophi concedunt hoc, q⁹, si antiquum haberet voluntatem, bene nouum ab antiquo proueniret. vbi videtur negare voluntatem in entibus antiquis, & æternis. Nisi esset, q⁹ voluntas dupliciter sumitur. vno modo vt est idem quod intellectus, sola tamen ratione distincta. nam eadem virtus abstracta, vt cognoscens, dicitur intellectus: vt desyderans & amans, dicitur voluntas. & ista est mens Auer. & Aristote. vt ego puto in. 3. de anima. vbi non fecit tractatum specialem de voluntate distinctum ab illo de intellectu. & hoc elicitur ex mente Auer. 3. de anima. cõmẽ. 49. Alio modo sumitur pro desyderio diuersum oppositorũ æqualiter. vnde sic sumpsit Cõm. voluntatem in prima disputatione in lib. destructio destructionum in disputatione prima in solutione secundi dubij. & voluntas isto modo est passio & mutatio, vt testatur Commen. in disputatione. 4. in solutione primi dubij vbi probat in Deo non esse voluntatẽ qualis est in nobis, quia voluntas in generabilibus desyderat id, quod vult, & Deus non desyderat id, quod vult, & talis voluntas est passio & mutatio. Illud confirmat ex disputa. 11. in solutione vltimi dubij, vbi dicit nõ est verum, q⁹ à Deo auferat' voluntas, sed noua voluntas. & isto modo voluntas non est in intelligentijs, sed primo modo.

12. meta. com. 36. Duodecima contradi. est in cõm. 36. Inquit Cõm. q⁹ formę materialis actu sunt in materia, sed potẽtia sunt in primo motore. Huius tã oppositum inuenimus in cõ. 18. Solutio. ad finem in eodem lib. Soluitur. q⁹ fi forma materialis est actu in materia, talis potentia est in Deo, quia eminenter in Deo continetur, non actu formali. Sed qfi potentia est in materia, tũc actu virtuali est in Deo. & ista non contradicunt, sicut vides.

12. meta. com. 37. Decimatertia contradi. est in cõmẽ. 37. Auer. inquit Deũ solicitari circa individua sub ratione speciei, non sub rõne individui. Huius oppositũ habet ab Arist. & ab ipso. 10. ethi. ca. 10. vbi dicit circa singularia, vt singularia sunt, Deũ solicitũ esse. inquit. n. ibi, q⁹ visitat Deus sapientẽ, sicut facit amicus. Soluit ibidẽ. quia dr in tex. nã, si Solutio. Dij curã aliquã habent humanarum rerũ, vt existimatur & creditur, rationabile est eos gaudere optimo & cognatissimo. patet q⁹ ibi loquitur probabiliter. nã sermones fiunt fm materiam subiectam: & quia ibi erat in moralibus, congruũ fuit vulgo persuadere hoc. sed in scientia Diuina te. cõ. 51 determinat Philosophus fm propriã intentionem Deum circa singularia, vt singularia materialia sunt, non habere solicitudinem, sic diceret, vt mihi videt Auer. in ista contradictione. Sed ista opinio falsa est, & hæretica, & contra fidem nostram, quæ falsi non potest, cũm ordine infallibili regat'. nec rationes Phylosophorum cogunt contra nos, immo ipsemet Commenta. ab ipsa quasi veritate coactus dicit se quandoque à Deo illustratũ fuisse in solutione alicuius difficultatis, & multa consimilia. Sed hic est locus dubitationis, quid sit hoc dictu Quomodo intelligendũ sit Deum intelligere entia fecũdum speciem, & solicitari de entibus secũdum speciem: si enim intelligatur Deum cognitionẽ habere de Socrate & Platone, vt conuenit in natura humana, multiplex videtur sequi inconueniens. tum quia talis cognitio esset vniuersalis. quia cognoscere Socratem, vt est homo, est habere cognitionem vniuersalem, et per consequens potentialem, cũm scire in vniuersali sit scire in potentia. 12. metaphy. commen. 14. consequens autem falsum est. nam secundum ipsum duodecimo metaphysicæ commento quinquagesimo primo scientia Dei non est vniuersalis, neque particularis. Amplius accideret positio idearum in mente diuina, quia nõ est maior ratio, quòd species humana cognoscatur ab intellectu diuino, quàm aliæ species. & ita rediret opinio Platonis, quæ secundum excellenter Platonicos fuit, q⁹ ideæ essent in mente diuina. illud autem videtur repugnare dictis Peripateticorum, dicentium Deum tantum vnum intelligere. ista sunt, quæ diu agitauit in via eorum, & tandem deueni ad hoc, quòd secundum ipsius Auerroꝛs sententiam duodecimo metaphysicæ commento 51. Deus sublimis tãtum vnum intelligit, & illud intellectũ, est sua essentia, quæ eminenter est omnia: cũm, sicut supra dictum fuit, nulla sit ibi potentia, neque imperfectio, aut defectus. sequitur autem ex hoc omnia alia entia, suppolita esse respectu essentiæ diuinæ per participationem dicta: sicut patet secundo metaphysicæ commento quarto. Deus igitur intelligens ens per essentiam intelligit omnia secundum speciem: quia omnia entia sunt quasi suppolita per participationẽ dicta in ordine ad essentiam diuinam: non quòd diuina essentia formaliter ingrediatur constitutionem aliorum entium, sed ista participatio est talis, quòd essentia aliorum entium est quædam participatio dependentiæ respectu diuini esse, pro quanto quælibet talis fuit extranea natura à natura diuina, dependens tamen ab ipsa, & secundum q⁹ tales creaturæ magis, & minus distanter dependent, secundum hoc dicuntur magis & minus perfecte. Et sic intelligitur dictum Philosophi secundo de anima trigesimoquarto, vbi habet q⁹ omnia appetunt participare diuinum esse eo modo, quo possunt. & 1. cœli te. cõ. 100. habet. Hic quidem communicatum est esse, alijs quidem clarius, alijs vero obscurius. Nulla igit, fm ipsummet Arist. & Auer. est alia idea, nullum exemplar, nulla alia forma, nisi di diuina essentia, quæ taliter ab ordine participatur. Et ideo dicit. Cõm. cõ. 51 huius, q⁹ si quis cognosceꝛet caliditatẽ ignis, talis non diceꝛet ignorare naturam caliditatis existentis in alijs ensibus, & sic Dei intellectio est per speciẽ, & quanto cognoscẽdo se cognoscit

Universidad de Deusto
Biblioteca

illud quod est omnia. quia cognoscit: ens per essentiam ens aũt per essentiam species est participata ab entibus per participationem dictis. Istud aũt verificari potest per dictũ Auer. 4. phy. auscultationis cõ. 102. vbi habet. si illud, quod est calidum simpliciter est ignis simpliciter, illud, quod est aliquod calidum, est aliquis ignis. vbi patet manifeste fm ipsum, ens, participatiue dictum, esse quasi suppositumentis per essentiã. Et iuxta hoc consimili modo possumus arguere. si ens simpliciter perfectum est Deus simpliciter, & est essentia simpliciter: ergo ens aliqualiter perfectum est aliquis Deus, vel aliquid deitatis habens. & est aliquod ens, vel aliquid entitatis habens. sic igitur Deũ oia cognoscere fm speciem intellexit Cõmen. sicque Deum solicitum esse ad extra, intelligendum Deũ pro quanto ad gradum entitatis in quolibet concurrit tanquam ad effectum primum, & vniuersalissimum qui vniuersalissimæ & primæ causæ attribui debet, iuxta illud Philosophi in. 2. phy. tex. cõ. 38. Effectum vniuersalium causæ sunt vniuersaliter. Et ideo recte dixit Author de causis propositione quarta, dum dixit primam rerum creatarum esse ipsum esse, & nihil ante ipsum causatum esse. Sic etiam verificantur dicta Philosophorum dicẽtium res mundi huius esse in intentione naturæ sub ratione speciei, non sub ratione individui, nisi per accidens, pro quanto Deus, & intelligentiæ concurrunt per se ad gradus naturæ cõis. Ad gradũ aũt materialẽ concurrit agẽs materiale, & sic solicitudinẽ hñt circa ista, quò ad ea, q̃ sunt naturę, sed quò ad ea q̃ sunt individui, materiæ relinquunt. ponẽtib⁹. n. nobis duo extrema latitudinis entiũ, prima materia, s. & primo motore. 12. met. cõ. 18. cõgruum est materiales formas, quæ sunt in potentia in prima materia, & sunt in actu in primo motore in aliquibus dispositionibus talia attribui materiæ, & in aliquibus attribui primo motori, & alijs abstractis substantijs: quæ cum primo concurrunt insimul, vt ex eis fiat vnus actus, ex 2. cap. de substãtia orbis, & 12. met. cõ. 44. & 2. cœli. cõ. 42. Ex istis iam patet intellectionem Dei actualissimam esse. cũ ni fi tãtum per sui essentiam, quæ est ipsa actualitas. Patet etiam qualiter non est ibi vniuersale, nec particulare, nec potentia aliqua, nec multitudo idearum: fm viam Auerro. & Arist. vt ego puto. licet nos vera hæc esse minime fateamur, quia catholici confitent Deum oia intelligere, iuxta illud Hieronymi. Ne minimum quidem folium cadens in terra cadit absq; nutu Dei. Nec propter hoc sequit intellectum diuinum vilescere, quia nunc intellectus aliquis vilescit ex percepcione rei vilis, qñ talis est causatus à re vili, & qñ distrahitur à perceptione rei nobilis propter rei vilis consyderationẽ. Ista aũt Deo benedicto non attribuimus, tum quia ipse non est causatus, sed causa: tum quia percipiendo alia à perceptione suipsi⁹ non distrahitur, cũm alia non percipiat nisi in seipso. nam sua entia est suum obiectum primo motivum, & primo terminativum respectu suæ intellectionis: alia autem obiecta sunt secundaria terminantia tantũ, nullo modo mouentia Dei intellectum. Licet igitur Arist. ista non viderit, nec Philosophi viderunt tñ ista Prophetæ, qui in superiori gradu sunt constituti q̃ Philosophi fm sapientes. & ideo stante discordia, in talibus potius Propheris credẽdum, q̃ Philosophis, cum ipsi intentiores Deo fint, quàm fuerint Philosophi.

12. meta. com. 38.

Decimaquarta contradi. est in 38. cõm. Arist. Cõm. q⁹ forma hominis inquantũ homo, est intellectus. Sed huius oppositum patet retro de anima cõ. 5. vbi videt velle q⁹ anima intellectiua non sit forma dans esse homini. Defensores Auer. in quæstione de vnitate intellectus, non potentes euadere argumenta à sancto Doctore in tractatu de vnitate intellectus, & in quæstionibus disputatis de anima, & in summa contra Gentiles, deuenerunt ad hoc, vt dicerent animã intellectiuam esse veram formam dantem verum esse subsstantiale homini ad intentionem Auer. & sic volunt hominem intelligere formaliter per animam intellectiuã, tanquam per principium formale connũctum homini fm esse. & sic vnitatem intellectus volunt sustinere de mente Aristo. & inconuenientia multa euadunt posito isto fundamento. Nos autem volumus, veritatis amore astricti, & christianę religionis vinculo coacti, ostendere opinionem istã minime fuisse de intentione Auer. vt destructo fundamento, super quo isti innituntur, destruatur positio vnitatis intellectus. Licet enim veritas ista sit animam intellectiuam esse formam substantialem hominis, dicẽtã Auerroem istam veritatem non vidisse. Moueor autem ad hoc rationib⁹, & authoritatibus eius. Præsuppono de intentione eius formam hominis, per quam homo est generabilis, & corruptibilis. esse animũ cogitatiuam, quæ fm ipsum educta est de potentia

Animam intellectiuam non esse formã dantẽ verum esse substãtiale homini

tentia materiæ, & est multiplicata generabilis, & corruptibilis, sicut patet cõ. 5. & 20 in. 3. de anima. Præsuppono secundo animã istam cogitatiuam prius natura aduenire homini q̃ animam intellectiuam. sicut patet. 2. de generatione animalium cap. 3. & est etiam hoc de mente eius. 3. de anima cõmen. 5. in solutione secundæ quæstionis. Tertio præsuppono de mente Auer. animã intellectiuam esse quandam intelligentiã vnã numero in oibus hominibus, à materia in esse non dependentẽ, eternã à parte ante & à parte post. His statutis, arguo Auerroẽ nullo pacto posuisse animam istam intellectiuam esse formam dantem esse intrinsece, & formaliter ipsi homini. q̃a dato hoc, sequeretur, q⁹ ex duobus entibus in actu fieret per se vnũ, quod est contra Philosophũ, & contra ipsum in. 8. meta. tex. cõ. 15. & 7. meta. cõ. & tex. 49. & 2. de anima tex. cõ. 7. Consequentia probat. quia cum anima intellectiua sit quoddam ens actu per tertiũ suppositum, & homo constitutus ex materia, & anima cogitatiua, quæ est perfectissima forma inter formas eductas de potẽtia materiæ, sit etiam quoddam ens actu. tũm igitur anima intellectiua aduenit materiæ posterius, aut natura, aut tempore, respectu cogitatiuæ formæ, sequitur igitur ex duobus actu existẽtibus fieri vnũ per se formaliter, & intrinsece quantum ad esse: quod est contra omnem Philosophiam. Nec potest cauillãdo dici q⁹ forma cogitatiua nõ dat esse simpliciter homini. quia, vt dictum est, ipsa est vere forma substantialis, non intensibilis, nec remissibilis, vt sunt formæ elementorum fm Auerroẽ. neque est forma aliqua generica qualitercũque distincta à specifica, sed est forma specifica completa, ergo dabit esse simpliciter, & anima etiam intellectiua dat esse simpliciter. ergo etiam sequitur non solum ex duobus actu entibus fieri vnum ens simpliciter. immo sequitur, q⁹ vnius rei erunt duo esse simpliciter, quod non capit intellectus. Sed dicebat q⁹ anima intellectiua est forma dans esse, non educta de potentia materiæ: sed anima cogitatiua est forma dans esse, educta de potentia materiæ: quæ quia ordinabilis est ad animam intellectiuam, tanquam ad postremam formam, ideo vtraq; vniri potest materiæ vna immediate, & alia mediante alia, & q⁹ ex eis fiat vnũ simpliciter. sed, si istæ duæ formæ essent eiusdem ordinis, bene hoc inconueniret. Contra ens actu, inquantum actu, non est ordinabile ad aliud ens actu, inquantum ens actu: siue ille actus sit alterius rationis, siue eiusdem, ita q⁹ ex eis fiat per se vnum. quia semper oportet, vt inquit Philosoph⁹, in talibus vnum esse potentiam, aliud vero actum. sed homo constitutus, vt dixi, per animam cogitatiuam habet esse actu simpliciter per animam cogitatiuam: aliter illa non esset forma dans esse simpliciter quod est falsum. nam si aliæ formæ mixtorum inanimatorum, & animatorum dant esse simpliciter, quanto magis cogitatiua hominis, quæ est suprema. ergo anima intellectiua non dat esse simpliciter fm ipsum. aliter. n. sequitur idem habere duo esse. Et confirmatur, quia aut talia esse simpliciter sunt duo, aut vnum. si duo, habeo intentum, q⁹ tunc idem esset bis homo simpliciter: quod est absurdum. si vnum. cõtra. qñ vnum esse simpliciter attribuitur vni supposito ratione duarum formarum, quarum vna est ordinabilis ad aliam, illud esse principaliter attribuitur vltimæ formę, quę est actualissima. si ergo anima cogitatiua ordinatur ad intellectiuam tanquam ad postremam hominis formã, tunc esse simpliciter hominis inquantum homo principaliter esset ab anima intellectiua. & tunc sequeretur q⁹ homo non esset generabilis, & corruptibilis inquantum homo, sed inquantum animal. ita arguit Commen. 3. de anima. cõ. 5. Probatur sequela. quia homo intrinsece, & formaliter est homo per te p animam intellectiuam, sed anima intellectiua non est generabilis, neque corruptibilis: ergo homo non est generabilis inquantum homo, quod est absurdum. Amplius tu esses per esse mei, & ego essem per esse tui. nam si esse simpliciter hominis, & Platonis sit per animam intellectiuam, cũm illa sit vna numero in vtroque: ergo idem esse simpliciter numero erit in vtroq;. aut igitur oportet te concedere animam intellectiuam non dare esse simpliciter, aut oportebit te incurrere in ista inconuenientia. Et cõfirmatur. quia, si anima intellectiua vniretur homini per informationem, sequeret eã esse multiplicatam & diuisam: cuius oppositum tenet Cõmen. Probatur sequela. quia omnis forma dans esse materiæ adueniens materiæ mediantibus quantitatibus interminatis. 1. cap. de substantiis orbis: sed omnis talis extenditur ad extensionem materiæ, ergo anima intellectiua erit extensa. Ita arguit Commen. 1. cap. de substantia orbis. si intelligentia vniretur orbi mediante

chmen-

dimensione interminata, esset diuisa. sed dicebat q; est ratio diuersitatis: quia intelligentia aduenit orbi non præexistente aliqua alia forma substantiali. & ideo, si mediante dimensione vniretur per informationem ipsi materiæ, cùm omne receptum recipiatur per modum recipientis, sequit' intelligentiam esse extensam. sed anima intellectiua vnitur homini mediante alia forma substantiali, quia mediante anima cogitatiua, quæ sufficienter terminat quantitatem interminatarum interminationem, ne progredi possit vsque ad animam intellectiuam. Sed contra. quandocunq; est aliqua per se ratio adæquata alicuius effectus, facta quacunq; variatione in accidentalib⁹ causis respectu illius effectus, ille effectus remanet, remanente sua per se, & adæquata causa. patet ista ex terminis. sicut in exemplo dicimus. si rationalitas in homine est per se & adæquata causa respectu risibilitatis hominis, esto q; rationalitas coniungeretur, vel albedini, vel nigredini, adhuc manente rationalitate maneret risibilitas. sed tunc sic. ratio per se adæquata extensionis formarum in materia inductarum est ipsa quantitas ſm Auerroem primo capitulo de substantia orbis, & non est præexistentia, vel non præexistentia formæ præcedentis in materia. aliter enim formæ mixtorũ, & formæ accidentium aduenientium ipsis mixtis non essent diuisæ, cùm tales adueniant materiæ post aduentum aliarũ formarum. Sed dicebat q; hoc est verũ de formis eductis de potentia materiæ, fallit autẽ de formis dantibus esse materiæ, non eductis tamen de potentia materiæ. Sed cõtra. tu negas ergo Commẽtatorem tuum. quẽ defendis. quia à pari sibi dicam in consequentia, quam facit in primo capituto de substantia orbis de intelligentia, q; esto, q; illa vniretur orbi mediante dimensione, propter hoc non sequitur ipsam extendit. quia dicam sibi, q; non valet hoc in formis non eductis de potentia materiæ sed dicebat q; procedit de intelligentia, & non de anima intellectiua, quia vna aduenit mediante priori forma, alia non. Contra. consimilis responsio exigit consimilem replicam Commen. ratio solum innititur rationi quantitatis præcisæ tanquã medio, quia dicit si vniretur orbi mediante dimensione, nullam faciens mentionem de præexistenti, forma substantiali, vel non præexistenti, quia videbat q; illud non erat nisi accidentale respectu diuisibilitatis. Præterea, si tu dicis ideo animam intellectiuam non extendi, licet ſm esse vniatur materiæ, quia talis aduenit post formam cogitatiuã, quæ sufficienter terminat materiam, & interminationem quantitatum existentium in ea, vt vlterius progredi non possint ad subsequentem formã. Contra, ergo anima intellectiua aduenit materiæ sufficienter terminatæ per priorem formam. ergo, si vnit' materiæ informatæ per cogitatiuam, tunc ipsa erit accidens. Sic arguit Cõmẽ. contra Auic. 1. phy. commen. 63. qui ponebat formam corporeitatis viri materiæ per informationem ante aduentum aliarum formarum. deducit enim eum ad hoc, quòd omnes subsequentes formæ essent accidẽtia: quia aduenirent materiæ existenti in actu simpliciter. Et si ratio ista apud Auerro. concludit de forma corporeitatis, quæ ſm Auic. erat imperfectissima forma, quare igitur argumentum consimile non procedet contra ipsum de anima cogitatiua, quæ est formarum perfectissima. sed dicebat q; in formis dantibus esse materiæ, quæ sunt eductæ de potentia materiæ, inconueniens est duas formas substantiales perfectas non intensibiles, neque remissibiles esse in eodem subiecto. quia sic, vt aiũt, intelligitur dictum Auer. 1. cap. de substantia orbis, dicentis vnum subiectum habere plusquam vnam formam impossibile est. Dicitur, intẽsibilitate carentes, propter formam elementi. dicitur eductis de potentia materiæ, quia in talibus, quæ non sunt eductæ, ibi vnum subiectum habere plures substantiales formas, quarum vna dat esse, & est educta de potentia materiæ, & alia etiam non educta de potentia materiæ dat esse etiam. sicut est de facto in homine, qui habet esse à duabus formis substantialib⁹, scilicet à cogitatiua & ab intellectiua. Sed contra, à pari dicam pro Auic. quòd esto quòd forma corporeitatis substantiæ præexistat in materia, non sequitur alias formas accidentia esse. quia ſm Auicennam aliæ formæ, quæ de nouo inducunt in materia, non sunt eductę de potentia materię, sed sunt ab extrinseco motore, quem dator formarum appellat seu colcodeam, sicut inquit de ipso Commen. septimo metaphysicæ cõm. 31. Et confirmatur. quia, dato q; istæ formæ aduenientes post formã corporeitatis essent eductæ de potentia materiæ, tunc ahuc magis videtur, q; ex forma corporeitatis, quæ materialis est, & alijs formis materialibus, fiat vnum per se, quàm

ex

ex anima cogitatiua, & intellectiua fiat vnum per se. nam illæ sunt eiusdem ordinis, istæ vero diuersorum. Amplius opinio ista incurrit opinionem Platonis, & inconuenientia illius. Nam Aristo. cõ &. tex. 45. septimi metaphysicæ arguit contra Platonem, probando ideam non esse causam formalem indiuiduorum constitutorum sub ipsa, causam inquam formalem, dantem esse non declarantem quiditatem. vt exponit ibi Commenta. Et ratio sua consistit in hoc. Substantia vniuscuiusq; induidui est sibi propria: quodlibet vniuersale est commune pluribus: ergo vniuersale non est substantia propria alicuius. Et inquit ibi Cõm. quòd, cùm omnia indiuidua conueniunt in vna substantia numero, sunt vnum numero, modo à pari, si ſm ipsum omnia indiuidua speciei humanæ conueniunt in vna forma numero, quæ est anima intellectiua, tanquam in forma dante esse simpliciter materiæ, sicut isti imponunt Auer. de monstratiue sequitur omnia indiuidua esse vnum numero. Et ita argumẽtum, quod ipse facit in commento quinto vbi difficultat secundam quæstionem de vnitate intellectus, in quo dicit quòd, si vnus esset omnium intellectus, tunc tu esses per esse mei, & ego essem per esse tui, & quòd homo nõ esset generabilis inquantum homo, sed inquantum animal, euidenter demonstraret, si ipse tenuisset intellectiuam animam esse formam intrinsece constituentem hominem. Et illud maximo argumento est, q; Cõm. in illo commento non soluit ista argumenta. quia iam solutionẽ præmisse supponit ex his, quæ declauerat in illo commento. & est q; anima intellectiua non dat esse formaliter & intrinsece homini, sed assistit solum, sicut motor mobili, vt nos infra declarabimus de intentione eius. aliter enim diminutus fuisset, si ipse tenuisset oppositum. quia argumenta ista sunt in simili casu contra Platonem. & si contra Platonem demonstrant, demonstrabunt, & contra ipsum, confirmatur, quia. 3. cœli. cõ. 61. principia propinqua rerum corruptibiliũ sunt corruptibilia. si igitur anima intellectiua esset forma dãs esse homini formaliter, tunc ergo esset propinquum & immediatũ principium, per quod homo est homo, & ita esset corruptibilis. Et ideo Commentator videns hoc dixit tertio de anima commento trigesimo tertio, q; homo non est generabilis & corruptibilis, nisi per virtutem cogitatiuam: quia ista ſm ipsum est forma, per quam homo intrinsece, & formaliter est homo. Amplius homo esset in duplici specie, si haberes duplicem formam substantialem in esse perfecto. sic arguit Cõm. contra Auic. tertio cœli commento. 67. ponentem formam substantiales elementorũ formaliter in mixto remanere. Nec valet, si dicatur q; homo per animam cogitatiuã non est in specie sed in genere: sed per animam intellectiuam homo est in specie. Cõtra. quia isti, quorum ista est positio, tenent, sicut tenendum est de mente Commenta. esse vnam & eandem formam, per quam aliquid est in genere, & specie: ergo, si per cogitatiuam homo est in genere, erit etiam & in specie. Amplius, si anima intellectiua esset forma dans esse formaliter homini secundum Commenta. sequeretur q; non esset idem agens disponens materiam, & inducens formam, contra ipsum. 7. meta. commen. 31. Probatur autem sequela. nam in instanti generationis, in quo homo habet principium esse hominis, oportet ibi esse animam intellectiuam. aliter enim homo esset homo sine forma sua substantiali, per quam est formaliter homo: quod implicat contradictionem, sicut implicat albũ esse sine albedine. quæro igitur in illo instanti, an virtus informatiua, quæ est in semine, attingat animam intellectiuam, vel non. primum dari non potest: quia anima intellectiua non est in potestate agentis naturalis, quia ab extrinseco aduenit teste Philosopho in. 2. de generatione animalium cap. 3. & 12. metephysi. tex. commen. 17. si enim consequeretur transmutationem, tunc esset generabilis & corruptibilis. sic arguit contra Platonem Philosophus, & Cõmentator septimo metaphysi. 31. omne mixtum cum materia fit à mixto cum materia, q; si dicas aliud esse disponens, & aliud esse inducens formam, tunc consequentia contra Auicennam facta nulla est. Forte dices, q; ratio Commentatoris contra Auicennam procedit de formis eductis de potentia materiæ, qualis non est anima intellectiua. immo in talibus non inconuenit aliud esse disponens, & aliud inducens: sicut colligitur ex intentione eius. 1. phys. cõ. 62. vbi habet, q; non cessant partes spermatis recedere, & fieri partes hominis. & hoc, si forma humana recipit partitionem. si vero non, istud necessario erit in dispositionib⁹ propriorum accidentium formæ generatæ. Sed cõtra, hoc non euadit. quia quantũcunque forma non acquiratur partibiliter, sed

sua

Universidad de Deusto
Biblioteca

stiæ dispositiones partibiliter acquirantur, propter hoc, th̃ nõ sequitur q̃ aliud sit disponens materiam, & aliud sit inducẽs formã. Nec valet cauillatio ista data. quia à pari Auicen. diceret ad argumenta eius, q̃ si formæ, quas ipse ponebat aduenire materiæ ab extrinseco motore, essent eductæ de potentia materiæ, bene inconueniret aliud esse disponens materiam, & aliud inducẽs formam. modo fm Auic. omnes istæ formæ substantiales rerum materialium sunt à datore formarum infundente eas in materia dispositã per agens naturale. Præterea inconuenientia illa, quæ adducit Cõm. ibi, æque procedunt de forma educta, sicut de forma non educta. & econuerso. Amplius, accideret animam intellectiuã moueri localiter saltem per accidens, quod Cõ. habet pro inconuenienti de quolibet abstracto. patet consequentia. nam motis nobis, mouentur omnia, quæ sunt formaliter in nobis. si igit̃ anima intellectiua est forma hominis: igitur mouebitur ad motum formati. quia non potest fieri sine implicatione contradictionis intelligi aliquam esse formam dantem esse, & q̃ formarum moueatur, & q̃ sua forma non moueatur saltem per accidens. Sed dicebat, dando instantiam de polis mundi, qui sunt formaliter & actualiter in orbe, & th̃ orbe moto sunt simpliciter immobiles tam per se, q̃ per accidens. Sed contra, quia quies polorũ est transumptiuã, & non est vera quies. Sed hoc, q̃ dicunt Mathematici polos quiescere est a fantasmatione, sicut sunt propositiones Mathematicorum. sed naturaliter hoc non est verum, sicut expresse dicit Cõm. in. 2. cœli cõ. 16. &. 4. phy. cõ. 118. Quomodo autem implicet cõtradictionẽ, ergo sic deduco. nã sumpto hoc homine, quæro an in illo loco, in quo est ipse, sit sua forma, per quam ipse est homo, vel non: si sic, habeo intentum, q̃ est in loco per accidens, quia locatur ad locationem totius. si non est in illo loco, tunc igitur ibi erit homo sine sua forma substãtiali, per quam homo est homo. Nec potest dici, q̃ anima intellectiua sit in loco p̃ operationem, quia operatio eius non est mouere fm locum, sed intelligere. licet. n. intellectus practicus concurrat, vt dicitur in. 3. de anima ad motum progressiuum, th̃ illud, quod exequitur motum, est à causa cogitatiua, mediante virtute motiua, quæ est in membris. Et ideo posito q̃ Plato quiescat à motu progressiuo, quærendum est vt prius, an in illo loco, in quo est Plato, sit anima intellectiua, aut non. & deducatur, vt prius. Amplius, si anima intellectiua est formaliter vnita corpori. fm esse, sequitur operationem eius, quę est intelligere, esse signatam, & materialem. patet sequela, quia non põt esse operatio propria alicuius formæ magis abstracta, q̃ sit essentia, à qua prouenit operatio. si igitur anima intellectiua est forma in materia fm esse, ergo & intelligere. Confirmatur. quia tertio de anima tex. cõm. 4. demonstratur intellectum possibilem esse abstractum fm esse à materia, & non esse corpus. neque virtutem in corpore. Forte dices q̃ Arist. & Cõm. demonstrant intellectum esse separatum à materia fm esse ad hunc sensum, quia videlicet non sit virtus educta de potentia materiæ, non aũt quin sit forma dans esse materiæ. Sed cõtra, hoc non potest stare fm expositionem. & viam Cõm nam. 3. de anima. cõ. 5. deridet Alex. tenentem actum positum in definitione animæ vniuoce dici. & ideo tenuit animã intellectiuam fm q̃ sibi imponit Cõm. esse formam eductam de potentia materiæ: quia actus & finis & perfectio conuertuntur. si igitur omnis anima est actus corporis: ergo nulla est à corpore separabilis. Cõm. aũt dicit q̃ actus positus in definitione animæ dicitur æquiuoce. oportet autem, si ipse intendit Alex. cõtradicere, vt ipse sumat actũ æquiuoce dictũ modo opposito, quo Alex. sumebat ipsum vniuoce dici. sed Alex. cõm animam appellat actum, pro quanto quælibet anima fm ipsum est perfectio. & finis corporis. hoc aũt non competit animę inquantum est educta de potentia materiæ, quia vt sic consyderata, forma potẽ est eadem sata à materia in genere causæ materialis, q̃ q̃ sit causa eius. si igitur anima est actus, est pro quanto quælibet fm esse vnita est materiæ. ergo fm Auer. si menti Alex. vult obuiare, non omnis anima est actus vniuoce dictus: quia non omnis dat esse: quia anima intellectiua secundum ipsum est actus vtẽs corpore, non perficiens corpus, sicut etiam Simplicius dicit in. 2. de anima in expositione illius definitionis. Et confirmatur authoritate Cõmen. 2. de anima cõ. 22. vbi habet hęc verba. Ex sermonibus prædictis manifestum est ex definitione animæ, q̃ aliæ partes animæ non sunt abstractæ. Et reddens causam huius dicit, declaratum est enim in vnaquaq; istarum, q̃ est perfectio corporis organici perfectio. n. est finis & complemẽtum perfectibilis: finis aũt non separatur à finito: vnde necesse est vt illę sint nõ abstractę.

Ecce manifestum locum, in quo Cõmẽ. declarat qualiter actus positus in definitione animæ sit æquiuoce dictus. Nam vult animam vegetatiuam & sensitiuam esse corporis organici perfectionem, & ideo nõ esse separabilem à corpore, quia finis & complementum non separatur ab eo, cuius est finis. manifestum est aũt fm ipsum Auer. tales formas non habere rationem finis, & cõplementi respectu corporis organici, nisi p̃ quanto dant esse, non quia sunt eductæ de potentia materiæ. quia, vt sic, potius dicunt constituæ in esse per subiectũ apud ipsum fm istam rationẽ. materia. n. est causa formæ. 2. phy. 30. cõ. pro quanto sustentat eã: sed forma appellatur perfectio & finis materiæ, pro quãto ipsa est causa materiæ dãs esse sibi, vt ibi dicitur. ergo, si anima intellectiua est separabilis à corpore, oportet ipsã non esse perfectionem & complementum organici corporis per informationem, & vnionem formalem. sed dicebat q̃ forma quælibet dicitur ab informando. si igitur anima intellectiua apud Auer dicitur forma hominis, igitur dat esse formaliter homini. Et ista ratione innixi dicunt etiam intelligentias dare esse formaliter orbibus. Sed nos contra hos fecimus prolixam quæstionem de triplici causalitate intelligentię in annotationibus nostris contra Iohannẽ de Ianduno, super sua Metaphysica. Sed pro nunc volo de intentione Auer. luce clarius ostendere non omnem formam esse per informationem dictam. Nam Cõm. 12. met. cõ. 37. habet q̃ perfectionum, propter quas mouetur perfectum, quædam sunt qualitates, quibus perficitur illud, quod mouetur, vt illud, quod mouetur propter sanitatem. & quædam sunt substantiæ extrinsecę à re, quæ mouetur ad eas, vt assimiletur eis, vt sunt actiones omnes seruorum, quia sunt erga genera intentionum domini sui. Hæc Cõm. Amplius, si omnis forma esset informans, frustra igitur Philosophus, quæsiuisset in. 2. de anima in tex. cõ. 11. an anima sit actus corporis, sicut nauta nauis. Confirmatur, nam Cõm. 2. de anima super tex. cõ. 22. vbi Philosophus loquens de intellectu dicit q̃ videtur esse alterũ genus animæ, habet, q̃ anima intellectiua non dicitur anima, nisi æquiuoce, & rectius dicitur de ipsa, q̃ sit non anima. Et seipsum declarandum in eodem. 2. de anima cõ. 32. dicebat animam intellectiuã esse de natura superiori natura animę. Pro quo debes scire, q̃ ordo entium est iste, natura, anima, intelligentia, & Deus. Natura est inferior asa, & anima inferior ad intelligentiam intelligẽtia aũt inferior Deo. vnde Cõ. in lib. destructio destructionum disputatione. 12. inquit. Cùm aũt dixit de Philosophis, q̃ ipsi tenent, q̃ id, quod prouenit à Deo. glo. prouenit naturaliter, est sermo corruptus de eis: immo dicunt Peripatetici fm veritatem loquentes q̃ entia procedunt ab eo altiori modo, q̃ sit natura, & q̃ sit humana voluntas. Scias etiam apud Arabes animam ab animando dictã. vnde Auicen. loquens in. 9. suæ meta. ca. 4. de anima imaginatiua orbis, q̃ fm ipsum non erat educta de potentia materię, sed solum creata ab intelligentia, vnita th̃ formaliter fm esse, inquit hæc verba. Nos autem iam ostendimus q̃ anima vnuscuiusq; coeli est eius perfectio, & eius forma, nec est substantia separata: alioquin esset intelligentia. non anima. à pari dico q̃, si anima intellectiua apud Auer. dicitur melius non anima. hoc non est propter aliam causam, nisi quia non est vnita fm esse dans perfectionem corpori formaliter, vt isti sibi imponunt. Amplius, Cõm. vult. 3. de anima cõmen. 5. 19. & 20. animam intellectiuam primo vniri homini fm speciẽ, q̃ homini fm individuum, hoc autem non esset, si anima esset forma dans esse formale hominis: quia actus & generationes omnes sunt singularium ex proœmio Meta. Amplius Cõm. 3. de anima cõ. 5. tenet animam intellectiuã non vniri homini, nisi mediantibus phantasmatibus: homo autem phantasiari incipit quando deuenit ad discretionis annos. hoc autem non esset, si ipse tenuisset animam intellectiuam dare esse formaliter homini: quia tunc à principio vniretur ei: quia nullum formatũ potest esse sine sua forma intrinseca, etiam per diuinam potentiam, vt nostri Theologi dicunt: rũ non possit Deus vicem causæ intrinsecæ supplere. Et confirmatur. nam, si teneamus animam cogitatiuam esse in homine, & teneamus animam intellectiuam esse vnam intelligentiam numero separatam & æternã, omnia saluari possunt, q̃ homo nõ habeat animam istam intellectiuam, nisi post annos discretionis. quia homo omnes operationes vitales, & naturales, & animales habere põt sine anima intellectiua: quia anima cogitatiua fm Auer. omnia ista supplere potest. si igitur anima intellectiua ipsi homini vnitur, nulla alia est necessitas, nisi propter intellectionem: sed intellectio non requirit formalem vnionem cum corpore

fm

Universidad de Deusto
Biblioteca

fm Auer. quia potius ista vnio impedit, vt diximus, intelligere. n. non fit mediante organo corporeo. quare igitur cogunur ponere de intentione eius animam istam corporis organici actum esse intrinsecum nō video. Vide isti sunt medij inter Auerroē, & Christianos. volunt. n. tenere vnitatem intellectus cum Auerroe, & volunt eā defendere cū principijs Christianorū, & ista non possunt stare: quia ex oppositis principijs sequuntur oppositæ conclusiones. Erubescant ergo mendacio velle tueri vnitatē intellectus, imponendo ei illud, quod non dixit, sed potius dicant ipsum mentū fuisse, sicut rei veritas est, q̄ noua figmenta, & monstra parere in via eius. Nā vt luce clarius patet, non minora inconuenientia sequunt contra hoc, quod dicunt, q̄ contra vnitatem intellectus. & illud maximo argumēto est, q̄ omnes Latini nostri, sicut Albertus cognomento Magnus, qui opinionum Arabū & peripat Auer. fuit fidelissimus interpres, & Beatus doctor, insuper subtilissimus Scotus, ac Egidius Romanus, quorum isti non sunt digni soluere corrigiam calciamenti, voluerunt Auer. sententiam fuisse animam intellectiuam non esse formam substantialem hominis Taceo Gregorium Ariminensem, Iohannem de Gandauo, Gaetanum, & Paulum Venetum, & multos præclaros Auerroistas ex viuentibus, qui tenuerunt hanc fuisse Auer. sententiam. Sed, vt dixi, etiam isti bene intrinsecus deueniunt ad hoc. sed volentes euitare inconuenientia contra vnitatem intellectus aduenunt ad hoc, vt dicant animam intellectiuam, & si vnica sit, ipsam tamen dare esse assueuerant. aliter. n. non posset homo intelligere per aliquod principium separatum. Et ideo pro posito nr̄m fuit declarare oppositum de mente eius, vt ab ipsa tandem veritate coacti nullo pacto defendant vnitatem, immo potius fatuitatem intellectus. Ad formā igit contradictionis dicamus, q̄ Cōm. seipsum declarat quo est anima intellectiua forma hominis in isto cō. 38. quia dicit q̄ est forma, inquantū est agens nos quia intelligentiæ abstractæ duobus modis sunt principia eorum, quorū sunt principia, & fm q̄ sunt mouentes, & fm q̄ sunt finis. est igitur forma nō perfiniens intrinsece fm ipsum, sed extrinsece tantum. & ideo appellat Cōmē. etiam formas abstractas postremas perfectiones, & non primas respectu orbium. 2. mera. cō. vltimo. & anima intellectiua rectius apud ipsum dicitur actus secundus, q̄ primus, sicut potest colligi ex commento quinto. secundi de anima, & ex commento quinto. tertij eiusdem.

Solutio ad contra dictionē.

12. met. com. 39.

Decima quinta contradi. est in cō. 39. Habet Commen. q̄ intellectus diuidit materiam à forma. Oppositum patet. 1. physi. 69. & 4. phy. 16. & primo cæ. de substantia orbis, vbi dicitur, q̄ impossibile est intelligere materiam absque forma. Solutio. quicquid intelligitur, intelligitur fm q̄ est in actu, & cum materia non sit in actu, nisi propter formam: ideo materia intelligitur per formam. nam, cum materia sit purum potentiale, caret principio formali, quo aliquid cognosci potest. Et ideo dixit Philosophus in septimo metaphysicę in tex. commen. 35. q̄ materia fm se ignota est. Intellecta autem sic materia, in primo intellectus occursu potest intellectus diuidere materiam à forma: & intelligere materiam non esse formam, nec aliquam habēs formam. & isto modo consyderata materia non habet esse extra animam, quia non potest secundum ipsum. 2. physi. commen. 12. existere sine forma, quia tunc quod non est in actu esset in actu, sed solum vt sic habet esse in anima, & est ens rationis, vt dixit Cōmen. 12. metaphysi. commen. 14. prio quanto vt sic solius rationis potest esse obiectū, non autem naturæ, vel agentis naturalis. quia, si materia extra animam esset sine omni forma, non posset aliquā recipere in actu vt scribit Commen. in. 8. physicorum. commen. 4. sic patet qualiter intellectus materiā à forma diuidere potest, & in quo actu, & qualiter non.

12. met. com. 41.

Decima sexta contradi. est in comm. 41. Habet Cōm. q̄ in cœlo nulla est alia potentia nisi ad quietem. Oppositum patet per ipsum. 6. physi. cō. 15. & 7. physi. cō. 2. & 9. meta. cōm. & tex. 17. vbi dicitur, q̄ nō est timendum q̄ corpora cœlestia stent. Magna fuit, magnifice domine, altercatio iter nos hoc anno in exercitationibus, & disputationibus, quas habuistis vos nobiles inuicem. Et magnificus, ac perfectissimi iudicij dominus Gaspar Contarenus a micissimus tuus, & studiorum meorum collega dubitauit acutissime contra Cōmen. in præsenti passu. Nam dictum eius, q̄ in cœlo non est potētia ad corruptionem, sed solum est in potentia ad quietē, aut hoc intelligitur de cœlo inquantum cœlū, aut hoc intelligitur de cœlo inquantū corpus. Si de cœlo inquantum cœlum, hoc est falsum: quia per ipsum cō. 2. 7. phy. cœlum inquantū cœlum non potest

pōt quiescere. Si vero dicas, q̄ dictū Auer. intelligitur de cœlo inquātum corpus, tūc nulla vt sic est differentia in dicendo cœlū esse in potētia ad quietem & dicere ipsum esse in potentia ad corruptionem. Quōd si forte dicas cœlum inquantum corpus posse corrumpi, cœlum aūt inquantū cœlum posse quiescere, tunc cōparatio erit in æqui uoco. similiter, vt dictum est, tunc Cōmen. cōtradiceret sibi ipsi. quia ipse minime vult cœlum inquantū cœlum, posse quiescere. Argumentum est satis difficile, sicut vides. Sed, vt mihi videtur, dici potest, q̄ cœlum potest sumi tribus modis, vt scribit Cōmen. in. 1. cœli cō. 76. & 96. vno modo pro orbe qui mouetur. alio modo pro toto aggregato ex omnibus orbibus: quod vt sic animal magnum dicitur. & dicitur etiam cœlum aggregatum ex intelligentia & orbe. Tunc dico q̄ cœlū pro orbe tantum, non habet potentiam ad corruptionem, inquantum orbis talis est, quia est corpus simplex carēs materia: licet inquantum corpus absolute, vt ly corpus dicit aliquid indifferēs ad corpus generabile, & ęternum, possit corrumpi potentia logica, quæ nihil aliud est, nisi nō repugnantia quædam, & non implicatio contradictionis, causata ab intellectu ex terminorum rationibus, inquantum non repugnant. Cœlum aūt pro orbe tantum potest quiescere, & inquantum corpus, & inquantum cœlum. quia successio et fieri motus non dependet in esse, nisi ab ipsa intelligentia, tanquam à causa extrinseca totaliter causante entitatem motus, sicut dicit Commen. in præsenti cōmento. Et ideo cœlum pro orbe sumptum, q̄ sit in motu, nō habet a se hoc, sed ab ipso motore. ideo vt sic etiam soliatie consyderatum absque intelligentia non implicat contradictionem ipsum posse esse in quiete. Et isto modo sumpsit cœlum Cōmen hic, dum dixit, cœlum non habere aliam potentiam inquantum cœlum sic sumptum, nisi ad quietem, quia, vt sic, non habet potentiam ad corruptionem, vt dictum est. Sed. 7. physi. cō. 2. & 6. phy. 15. & nono meta. tex. cō. 17. q̄si dicit cœlum non posse quiescere, inquantū cœlum, ibi sumitur cœlū pro aggregato ex intelligentia, & orbe. quia, vt sic, stat sub motore, & vt sic non pōt non moueri: quia ibi non est contingentia: quia esse à posse non differt in talib⁹. tñ inquātū corpus tale cœlū cōsyderatū, non repugnat sibi quies. quia tunc cuilibet corpori repugnaret quies; q̄d est absurdū. Argumentū igitur ex æquiuocatione cœli procedit, quia aliter sumit cœlū ibi, & aliter hic, sicut patet ex declaratis.

REGISTRVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ, AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG.

Omnes Quaterniones, præter †, Duernionem.

Venetijs apud hæredes Lucæ Antonij Iuncte.
Anno Dñi. M D LXII.

BIBL. COL. MAX. VALENC. JHS

Universidad de Deusto
Biblioteca

Arbeitszimmer I
Gestell:
Reihe:

Biblioteca
Universidad de Deusto

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca